This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

Digitized by Google

ZAGREBAČKI

KATOLIČKI LIST.

CRKVENO-BOGOSLOVNI ČASOPIS.

TEČAJ DVANAESTI.

1861.

UREDNIK

NIKOLA HORVAT,

UČITELJ BOGOSLOVJA.

432.401-C.

U ZAGREBU.

TISKOM NARODNE TISKARNE DRA. LJUDEVITA GAJA.

Digitized by Google

Digitized by Google

KAZALO.

Broj. 1. Život Šimuna Kožičića-Begne, biskupa modruškoga i pisca, od *Dra. Fr. Račkoga.* — Božićne misli o trovrstnom porodu Isukrstovu, od *Ant. Akšamovića.* — Svaka sila za vremena, od *F. S.* — Dopis iz Moravske. — Književtvo.

„ 2. Život Šimuna Kožičića-Begne itd. (dalje). — Božićne misli o trovrstnom porodu Isukrstovu (dalje). — Bugari a katolička vjera, od *Fr. M.* — Protest poglavice družbe Isusove upravljen na kralja Viktora Emanuela.

„ 3. Život Šimuna Kožičića-Begne itd. (dalje). — Božićne misli o trovrstnom porodu Isukrstovu (dalje). — Spis „papa i car“. — Dopisi iz Gradine, Njemačkoga Gradca i Gučje-gore u Bosni.

„ 4. Život Šimuna Kožičića-Begne itd. (dalje). — Božićne misli o trovrstnom porodu Isukrstovu (konac) - Allocutio Sanctissimi Domini Nostri Pii Papae IX, habita in Consistorio secreto die 17. Decembris 1860. — Dopisi iz Rasinje i Mačkovca.

„ 5. Život Šimuna Kožičića-Begne itd. (dalje). — Na Svjetlo Marinje, od *P. F.* — Neide svaka čižma na svaku nogu, od *j.* — Nješto sbog nješta g. dopisniku iz Njemačkoga Gradca, od *F. S.* — Dopis od Bosne.

„ 6. Život Šimuna Kožičića-Begne itd. (konac). — Obrana konkordata, od *V.* — Okružnica uzoritoga gosp. kardinala i nadbiskupa zagrebačkoga na duhovničtvo. — Dopis iz Križevca.

„ 7. Pupoljak Bogom objavljene istine. — Pepeonica ili Čista srieda, od *J Liebbald-Ljubojevića.* — Poslanica sv. otca na uzor. stožernika i nadbiskupa zagrebačkoga. — Duhovničtvo kod izborah.

„ 8. Konkordat i Krajina I. od ? — Bugari a katolička vjera II. od *Fr M.* - Što će raditi duhovničtvo? — Dopis izpod Bobovca u Bosni.

„ 9. Nove zaklade, nova dobročinstva uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa zagrebačkoga Jurja Haulika. — Konkordat i Krajina II. — Bugari a katolička vjera III.

„ 10. Kratki naputci, kako je moći živjeti pokojno, od *Lavoslava Gorenca.* — Novčana nuždа i crkvena dobra. — Popis Englezah po vjerozakonu. — Česi o povratku Bugarah u katoličku crkvu. — Dopis iz Križevca. — Crux de cruce.

„ 11. Konkordat i Krajina III. — Kratki naputci, kako je moći živjeti pokojno (dalje). — Budi volja tvoja, po Čelakovskom *A. T.* Požežanin. — Misionar Huc. — Dopisi iz Dubrovnika i Lombardije.

„ 12. Zimske misli o crkvi i našem vremenu, od *Lavoslava Gorenca.* — Kratki naputci, kako je moći živjeti pokojno (dalje). — Sv. stolica proti potvoram franceske vlade. — Osnova u nasrtajih na crkvu.

Broj. 13. Nova vrst učiteljah, od *A. Šunića.* — Kratki naputci, kako je moći živjeti pokojno (konac) — Sedam crkvah u Objavljenju sv. Ivana. — Sedam riečih Isusovih s križa. — Zli spisi. — Dopis iz kotara zelinskoga. — Izjava zahvalnosti i harnosti, od kanonika *Josipa Bežića.*

„ 14. Katoličke iskrice XVIII. od *Ilije Okrugića.* — Na dopunjenje, od *S M.* — Odgovor papinske vlade na Lagueronnièrove osvade. — Avelinski biskup u Turinu i emancipacija biskupah. — Poslanica sv. otca glede Bugarah. — Sa svjetovnom vladom papinskom pada-li primat?

„ 15. Katoličke iskrice XIX. — Pastirska poslanica biskupa poitierskoga na osvade Lagueronnièrova spisa. — Proročanstvo o Njemačkoj. — Dopis od Litave.

„ 16. Slovjensko bogoslužje, od *Ivana Tkalčića.* — Pastirska poslanica biskupa poitierskoga (konac). — Molba na jugoslavensko svećenstvo od *Stjepana Mlinarića.* — Dopis iz Djakova.

„ 17. Slovjensko bogoslužje (dalje). — Povratak umjetninah i znanstvenih dielah. — Slobodna crkva u slobodnoj državi. — Allocutio Sanctissimi Domini Nostri Pii Papae IX, habita in Consistorio sacreto die 17. Martii 1861.

„ 18. Slovjensko bogoslužje (dalje). — Govor na blagdan sv. Cirila i Metoda, od *Ilije Okrugića.* — Grof Montalembert grofu Cavouru.

„ 19. Slovjensko bogoslužje (dalje). — Probudjenici u Elberfeldu.

„ 20. Na slavu uzoritomu gosp. stožerniku i nadbiskupu Juraju Hauliku prigodom njegova petdesetoljetnoga misničtva. — Slovo, što ga je kod svečanosti petdesetoljetnoga misničtva uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa Juraja Haulika proslovio u prvostolnoj crkvi *Josip Marić.* — Dopis iz Pešte.

„ 21. Slovjensko bogoslužje (dalje). — Zašto je mladež toliko skvarena? — Bugari u Rimu i u Bugarskoj.

„ 22. Slovjensko bogoslužje (konac). — Nasljedba apostolska. od *J. Liebbald-Ljubojevića.* — Zahvalnica preuzvišenomu gosp. biskupu djakovačkomu od bogoslovacah slavenskih u Pešti, i odgovor nj. preuzvišenosti. — Družtvo na podporu sjedinjenim Bugarom.

„ 23. Nazovi-katolici. — Obnova i ukidanje samostanah. — Posveta nadbiskupa bugarskoga u Rimu. — Dopis iz Pešte.

„ 24. Zašto čudorednost ljudih nenapreduje vazda jednakim korakom s njihovom duševnom prosvjetom, pače zašto je kadšto jedna prema drugoj u protivnom razmjeru? — Zar su katolici beloti? — Kratke misli o ozbiljnih stvarih, od *I-ća.* — Dopisi iz Nove Gradiške i Pešte.

Digitized by Google

Broj. 25. Zašto ćudorednost ljudih nenapreduje vazda jednakim korakom s njihovom duševnom prosvjetom itd. (konac). — Na razjasnjenje današnjih crkvinih jadah. — Pismo uredničtvu bečkoga dnevnika „Gegenwarta“.

„ 26. Misli o mogućnosti Božjega objavljenja, od *And. Stipića*. — Čovječje srdce. — Tegobe crkvine.

„ 27. Crna škola u Zagrebu, od *Iv. K.* — Ogled po svietu, od *S. B. V.* — Spomenica nadbiskupah i biskupah sabranih na državnom vieću u Beču, upravljena na nj. c. k. Veličanstvo cara.

„ 28. Crna škola u Zagrebu (dalje). — Ogled po svietu (dalje). — Spomenica nadbiskupah i biskupah sabranih u državnom vieću u Beču itd. (konac).

„ 29. Crna škola u Zagrebu (dalje). — Ogled po svietu (konac). — Poziv iz Moravske, od *Mirosl. Jos. Chmelička*. — Piscu „odpertoga lista“ iz Medjumurja.

„ 30. Crna škola u Zagrebu (konac). — Rieč o katoličkih družbah za omladinu. — Zmaj sedmoglavi od *Mijata Stojanovića*.

„ 31. Upliv svećenstva na puk. — Kratke misli o ozbiljnih stvarih, od *Ir-ća*. — Crta iz bečkoga državnoga vieća. — Zmaj sedmoglavi II.

„ 32. Upliv svećenstva na puk (konac). — Bečke novine. — Pričice. — Zmaj sedmoglavi III.

„ 33. Dalmacija (putopis). — Austrija katolička. — Zmaj sedmoglavi IV.

„ 34. Dalmacija (dalje). — Austrija katolička (konac). — Sgoda o mješovitoj ženitbi. — Zmaj sedmoglavi V.

„ 35. Dalmacija (dalje). — Francezke spletke u Rimu. — Zmaj sedmoglavi VI. — Dopis iz Crkvenice.

„ 36. Dalmacija (dalje). — Rieč za naše vrieme. — Goyon i Merode.— Zmaj sedmoglavi VII. — Ulomak iz privatnoga pisma iz Bosne.

„ 37. Dalmacija (dalje). — Sud protestanta o ravnopravnosti vjerozakonah u Austriji. — Zmaj sedmoglavi (konac). — Dopis iz Karlovca.

„ 38. Dalmacija (dalje). — Krčme u Belgiji. — Otac Angelik Bedenik, biskup leučki i apost. vikar u Agri, od *J. I.* — Dopis iz Moravske.

„ 39. Dalmacija (konac). — Bečke novine „Presse“. — Ženitba s rodjakinjom.

„ 40. Misli o vjerozakonskoj snosljivosti i nesnosljivosti I. od *J. Z-ća*. — Vjerozakonski ukaz poslaničkoga doma u carevinskom vieću. — Glavna skupština katoličkih družtvah u Njemačkoj. — Adressa na sv. otca papu. — Dopis iz Koprivnice.

Broj. 41. Misli o vjerozakonskoj snosljivosti i nesnosljivosti II. — Ogled po svietu, od *S. B.* — Pohod pape Pia IX.

„ 42. Misli o vjerozakonskoj snosljivosti i nesnosljivosti II. (dalje). — Jedan govor iz javne skupštine katoličkih njemačkih družtvah. — Novine i javno mnienje. — Dopis iz Carigrada. — Preporuka od *Miros. Ulsesa*.

„ 43. Misli o vjerozakonskoj snosljivosti i nesnosljivosti III. — Odlazak francezkih misionarah iz Lha-se. — Satira. — Dopis iz Senja.

„ 44. Misli o vjerozakonskoj snosljivosti i nesnosljivosti IV. — Crkva i kršćansko družtvo god. 1861, od Guizota. — Odlazak francezkih misionarah iz Lha-se (dalje).

„ 45. Bugari i katolička vjera IV. od *Fr. M* — Odlazak francezkih misionarah iz Lha-se (konac). — Program vjerozakonskoga odbora u carevinskom vieću. — Passaglia.

„ 46. Poklon presvietlomu gosp. Fra Sebastianu Frankoviću, biskupu sionskomu i apost. namjestniku u Bosni, od *Fr. Gr. M.* — Grčka crkva i narod bugarski I. II. od *Dra. Fr. R.* — Misli u vrieme o Montalembertovu dielu: „Redovi na zapadu.“ —

„ 47. Grčka crkva i narod bugarski III. — Misli u vrieme o Montalembertovu djelu: „Redovi na zapadu“ (dalje). — Razgovor Pia VII. s Napoleonom I.

„ 48. Grčka crkva i narod bugarski IV. — Misli u vrieme o Montalembertovu djelu: „Redovi na zapadu“ (dalje). — Milosrdnice.

„ 49. Grčka crkva i narod bugarski V. — Kratke misli o ozbiljnih stvarih, od *Ir-ća*. — Misli u vrieme o Montalembertovu djelu: „Redovi na zapadu“ (dalje). — Pismo iz Svete Zemlje. — Dopis iz Korparovine.

„ 50. Grčka crkva i narod bugarski VI. — Kratke misli o ozbiljnih stvarih (dalje). — Misli u vrieme o Montalembertovu djelu: „Redovi na zapadu“ (konac).

„ 51. Grčka crkva i narod bugarski VII. — Kratke misli o ozbiljnih stvarih (konac). — Svi su jednaki. — Dopis iz Moravske. — Preporuka i ponuda od *Jos. Savora*.

„ 52. Grčka crkva i narod bugarski VIII. — Razlučba crkve i učione. — Kratka razprava o materializmu. — Književtvo.

Povrh ovih u svakom je broju „Viestnik,“ u kom se priobćuju domaće i inostrane crkvene, književne i ostale u smjer lista zasjecajuće viesti i oglasi.

Digitized by Google

BROJ 1. U ČETVRTAK 3. SIECNJA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu goddiun 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz cielu godinu.

Život Šimuna Kožičića-Begne, biskupa modruškoga i pisca.

Opisà Dr. *Franjo Rački.*

U naj starije zadarske obitelji, koje proslaviše svoj grad i čitavu domovinu, idu bezdvojbeno Kožičići-Begne. U ovoj porodici bijaše veoma obljubljeno krstno ime „Cosa, Coxa," kako se čita u latinskih spomenicih, a znači Kozmu ili Kuzmu; odkle više rečeno naško ime, koje predje u pridjevak.

Početkom XIV. vieka t. j. god. 1302. dne 4. Listopada nalazimo Dobru „de Begna" med odličnijimi gradjani zadarskimi u ugovoru, što ga taj grad pod načelničtvom Ivana Superancia utanačì sa svojim nadbiskupom Jakovom di Fuligno. [1]) Na uzmaku istoga vieka god. 1382. 8. Listopada prisiže „ser Cosa de Begna" s knezom Butkom, sinom Budislava, i s inimi odličnijimi Zadrani vjernost i odanost kruni ugarskoj i kraljicam Mariji i Jelisavi, koje, kako je poznato, sliedeće godine dne 24. Listopada, pratjene od bana Stjepana Lackovića, dodjoše u Zadar. [2]) Ovaj Kožičić imao je biti vrlo dobro vidjen u svom gradu; jer god. 1384. bijaše sudac zadarski [3]); god. 1393, 15. Studenoga bijaše izabran u gradskom vieću, da sa suvremenim piscem Pavlom Pavlovićem, Jakovom Radunićem i Krešom Nasićem ugovori mir med Zadrom i banom Ivanom Frankopanom, knezom senjskim i modruškim, koga zastupahu biskupi Nikola krbavski i Ivan ninski [4]); god. 1402, 27. Prosinca od samoga kralja Ladislava pozvat odplovì k njemu u Pulju sa sugradjani, Miroslavom Gjorgjićem opatom rogovskim na čelu [1]).

Nješto kašnje Šimun „de Begna" na otoku Ugljanu naprama Zadru, gdje bijaše samostan male bratje, sazidà i obskrbì crkvu sv. Jerolima i Petra M., koju na molbu istoga utemeljitelja, hotećega u njoj biti sahranjenim, papa Martin V. s dopisom od 1430, 5. Srpnja na zadarskoga opata samostana sv. Krizogona podčinì bosanskim Franjevcem [2]).

Iz ove slavne zadarske obitelji rodì se naš Šimun u drugoj polovici XV. vieka, njegdje okô god. 1460—70. Djed mu bijaše malo više rečeni Šimun, na koga ime bijaše krstjen; a baba plemenita Mletčanka Kontarinka, čiji brat Franjo poginù u mletačkom ratu proti caru Muratu, osvojivšu Solun (1430), bivši „muž zvrstit i poglavit." [3]) Otac pako bijaše mu Ljudevit Kožičić-Begna, a mati Orba, bratja Petar i Donato.

Šimuna bijahu roditelji namienili vojničtvu ili politici. Nu on htjedè svoje sile posvetiti onda dosta stradajućoj crkvi. O mladosti njegovoj baš ništa izvjestnoga neznamo; jer mu se um i srdce razvijaše kano pupoljak bez svake buke. Medjuto promotrimo-li mu plemenitu porodicu, iz koje potečè, i znanost, kojom se kašnje odlikovaše: to neposumnjasmo, da mu se već za djetinstva i mladosti pružala svaka prigoda k izobraženju i oplemenjenju uma i srdca. Pa ono doba znanost, osobito klasička, silni mah preotè u Italiji; odkle tiskom malo prije obretenim (1440) razširì se u tinji čas po zapadnoj Evropi. Trudom grčkih prognanikov, nehotevših gledati jade svoje bratje izza propasti Carigrada, počè svojim jezikom i na zapadu govoriti Plato i Aristoteles, Demosthenes i Thukydides. Komu nisu poznati novi Platonici aka-

[1]) Farlati: Illyric. sacr. tom. V. p. 87. 88.

[2]) Memor. Pauli de Paulo. Ed. Schwandtner: Script. rer. hung. III, 724.

[3]) Ibid. p. 725.

[4]) Ibid. p. 731.

[1]) Ibid. p. 749.

[2]) Illyr. sacr. V, 114.

[3]) Žitje archiereov st. 50.

Digitized by Google

demije firentinske, utemeljene po Gemistiju Plethu, koji prodrieše u isto svetište? Tko se nesjetja Marsilija Ficina i Pica od Mirandole? Pa učena Grčka, ali nesretna, pored visokih svojih porodic Lascarov, Komnenov, Paleologov, Kantakuzenov itd. poslà našemu narodu u utočište učenoga Antuna Medu, Ivana Lascara, Dimitra Kalkokondilu, Emanuela Marulu itd. Kako ovi djelovahu u bistri um našega naroda, i kako se ovaj odazvà duhovnomu prevratu na Tiberu, Arnu i Padu, svjedoče nam već u XV. vieku naši Crievići i Marulići.

U takovu bismo rekli zraku, odgojivaše se i mladi Šimun Kožičić; pa učio on nauke u Zadru ili Italiji, kao što Dalmatinci od njegda običavahu, prisvoji si klasičku izobraženost i ugladjenost.

Crkveni duh i znanost učini ga god. 1502. dostojnim kanonikata kod metropolitske crkve u Zadru; a mletačka vlada nesumnjaše prozvati ga „svojim vjernim i zaslužnim.“ U isto vrieme bijaše ravnateljem crkve sv. Ivana izvan luke u Zadru, bivše pod okriljem plemenite Fanfoguske obitelji [1]).

Sedam godin kašnje postadè naš Šimun biskupom modruškim ili krbavskim. Nijedan od njegovih životopiscev do sada neznadijaše točno označiti vrieme ove nove časti. Ja ga vadim iz vlastitoga Šimunova očitovanja, pišućega o papi Juliju II. [2]) „i az nedostojan izbran esam od ego na modrušku biskupiju dan ż (7) novembra, leto gospodnje. . č . f . z . (1509).“

Visoko bijaše dostojanstvo, na koje podižè Šimuna povjerenje Isukrstova namjestnika; ali s njim bijaše skopčano težko breme, k tomu otežčano nevoljom one dobe i žalostnimi okolnostmi modruške biskupije.

(Dalje će sliediti.)

Božicne misli o trovrstnom porodu Isukrstovu.

Piše *Antun Akšamović.*

Ecce evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo; quia natus est vobis hodie Salvator. Luc. 2, 10. 11.

Bitnu stran naše katoličke vjere čine mnogobrojne, prevažne i otajstvene sgode, što se za spasenje naše dogodiše. Zato, da ih češće pred očima imamo, te stranom u vjeri svojoj budemo čvršći, u ufanju krepčiji, a u ljubavi srčaniji; a stranom, da pobudimo u sebi čuvstvo zahvalnosti za tolika dobročinstva, mudro je naša sv. mati crkva sve one slavne dogodjaje života božanskoga utemeljitelja svoga razredila, da ih sve u stanovito vrieme proslaviti možemo. Vrieme pako to zovemo crkvenom godinom, koja počima s prvom nedjeljom došašća — adventa.

Ali kako ona svoju godinu počima? — Ne, kako mi gradjansku, veselo i sjajno, već sasvim protivno. Mjesto da se ona veseli: tugujei žalosti se; pa da žalost svoju i djeci svojoj pokaže, odbacila je sav svoj ures sa sebe, mise daje služit u žalostnom ljubičastom odielu bez radostne pjesme „Gloria in excelsis Deo;“ a da ju djeca njezina u toj tuzi i pokori nebune, zabranila im je svako javno veselje, te ih ujedno opominje, da u prahu i pepelu pokoru čineć za svoje griehe s njom tuguju.

Ali eto na jedan put prestade tuga za nju, i sva se njezina žalost obrati u neizkazano veselje. Mjesto žalobne odjeće oblači ona što sjajniju i krasniju, pjeva radostne pjesme: „Slava Bogu na visini,“ „Alleluja“ i druge u svem uzhitu; žrtvenike kiti, raduje se i veseli. Ali čemu tolika radost i veselje? Čuj! sama ona odgovara: „Dicite filiæ Sion: Ecce rex tuus venit tibi mansuetus.“ Matth. 21, 5. Nečudimo se, što se ona toliko veseli, kad promotrimo, kakav dan slavi. O! slavi ona, veli sv. Ivan Zlatoust *): „Festum omnium Festorum, maxime venerandum tremendumque: quod si quis appellet omnium festorum metropolin, haud quaquam aberret. Quid autem hoc est? Christi in carne natalis. Ab hoc enim festum epiphaniorum, ac sacrum pascha, ascensio et pentecoste originem et fundamentum ducunt. Nisi enim secundum carnem natus esset Christus, nequaquam baptizatus esset, nam id festum theophaniorum est: nequaquam fuisset crucifixus; nam hoc est festum paschæ: neque misisset spiritum Sanctum; nam hoc est festum pentecostes. Itaque ab hoc, ceu a fonte quopiam diversi fluvii, nata sunt nobis hæc festa.“ Slavi ona svetkovinu porodjenja svoga nebeskoga zaručnika.

Obitelj se veseli slaveći rodjendan svoga kuće gospodara, i nastoji, da ga što sjajnije i veselije sprovede. Ciela kraljevina na rodjendan svoga vladara daje znak svoje radosti. Pa kad se obitelj veseli o rodjendanu svoga kuće gazde, kad se kraljevina veseli slaveći rodjendan svoga vladara: kako da se kršćanin neraduje, slaveći rodjendan kralja svih kraljah, gospodara svih gospodarah, stvoritelja neba i zemlje, i velikoga dobročinitelja svoga, kojemu angjeli danas neprestano pjevaju veselu pjesmu, koju su mu nad štalicom pjevali? Zato se veseli ona i kliče službenikom svojim: „Kažite kćeri sionskoj (crkvi, pobožnim kršćanom), eto ti ide kralj tvoj,“ i nastoji, da što svečanije proslav

[1]) Annuario dalmatico. Anno I. Spalato 18 9. p. 61.
[2]) Žitije arhiereov. str. 33.

*) Chrysostom. Serm. de s. Philogon.

Digitized by Google

ovaj dan. Ali kako slavi ona takve dane? Slavi ih veselimi pjesmami i uzhitom nabožnim, kojim nutarnja svoja izrazuje, a ponajviše sjajnimi obredi, medju kojimi je jedan od najotajstvenijih i najslavnijih, koj se samo na Božić ukazuje na pozorištu crkvenih obredah, a taj je: što ovaj dan svaki misnik smie tri mise služiti. Ja pako mislim, da sv. mati crkva tim na ništa drugo nemisli, već jedino na porod svoga zaručnika. Naime kao što se Isukrst na tri načina radja: od vieka, u vremenu i svetotajstveno (sakramentalno): tako je i ona na slavu toga trovrstnoga poroda dopustila svim misnikom služiti tri mise: ponoćku, zornicu i podnevnicu. — Radja se Isus od Otca od vieka u prsv. krilu njegove božanske biti: to je njegov vječni porod; rodi se iz djevičanske utrobe Marijine: to je njegov vremeniti porod; radja se napokon po misnicih pod prilikom hruha i vina: i to je njegov svetotajstveni porod. Kršćani slave prvi u polnoćki, drugi u zornici, a treći u podnevnici.

Ta tri poroda tako su puna čudesah, da je Bog angjela poslao s neba na zemlju, da ih priprostim pastirom naviesti. Da ih pako ja razjasnim, trebovao bi nebesko i angjeosko ljeporiečje. Ali budući da ja toga neimam, a za toli uzvišeno otajstvo neobhodno potrebna mi je milost nebeska: zato da mi sada u dio pade, uteći mi je k prestolju mudrosti, k majci novorodjenoga kralja, pred nju se na koljena baciti, te kraljicu angjeosku ovako pozdraviti: Sveta Bogorodice! Nebo i zemlja, ljudi i angjeli, vojujuća i slavodobitna crkva ti čestitaju preblaženi porod tvoj; angjeli pjevaju, da si svietu rodila diete, koje će pribaviti Bogu dostojnu slavu, a ljudem spas i mir. Sv. Simeon veli: Ti si božanska zora, koja si rodila sunce pravice, svjetlost poganah, slavu puka izraelskoga — lumen ad revelationem gentium. Luc. 2, 32. Niti ja nemogu naći za te ljepših, sjajnijih, ni slavnijih riečih, kojimi bi ti slavni porod čestitao i tebe pozdravio, od onih angjela Gabriela: Zdrava Marijo, milosti puna, Gospodin s tobom, blagoslovljena ti medju ženami!

Prije nego počmem o trojem otajstvenom porodu Sina Božjega govoriti, moram jednu istinu predpostaviti, na kojoj ću članak ovaj graditi. Ta pako istina sastoji u tom, da kao što su u nas dva diela, nutarnji, nevidljivi, duševni — duša; a drugi izvanjski, vidljivi i tvarni (materialni) — tielo, tako da oboje, tielo i duša, skupa uzeto samo jedno, naime čovjeka sačinjavaju: isto tako su u našem Spasitelju dvie naravi: nestvorena, vječna i neizmjerna — božanstvo; i druga stvorena, vremenita, dospjetna (finita) — čovječanstvo, koje su tako sjedinjene, da samo jednu jedincatu osobu sačinjavaju; a ova je Isukrst, naš gospodin, pravi Bog i pravi čovjek.

Da sjedinjenje te božanske i čovječanske naravi u Isukrstu bolje razjasnim, napominjem liepu prispodobu sv. Athanazija: „Nam sicut anima rationalis et caro unus est homo: ita Deus et homo unus est Christus.“ *) Predpostavivši to, velim:

I. Vječni porod Sina Božjega sastoji u tom, da se on ne po čovječanskoj niti po duši niti po tielu, već po svojoj božanskoj osobi od otca u vieke radja tako, da otac uviek, bez početka i svrhe, radja; a sim da se od otca uviek, bez početka i svrhe radja; te tako uviek radjajuć se bivstvuje i bivstvujuć se radja.

Da porod Sina Božjega od Otca ipak bolje protumačiti možemo, valja nam pojam glagolja roditi se protumačiti.

Roditi se znači postatak kakova živa bića iz počela živa; ali da je oboje medju sobom tako spojeno, da si je u naravi slično, nesamo glede roda, već i iste vrsti. **)

Protumačimo pobliže pojedine česti te oznake sv. Tome. Najprije velim „postatak;“ jer da se živo rodi, mora postati i proizići od svoga počela. Dalje velim „živo iz živa,“ što znači, da rodjeno mora postati od radjajućega, koje onomu daje, priobćujuć mu svoje sućanstvo (substantia), život; „iz živa,“ to jest: rodjeno mora proiziti od sućanstva istoga radjajućega. Nadalje „spojeno“ reći će, da se radjajući mora spojiti s rodjenim, i to nesamo da mu svoju moć priobći, već i isto svoje sućanstvo. Napokon „slično u naravi,“ što pokazuje, da rodjeno mora da bude sasvim slične naravi s roditeljem; što više, mora proizići takovim načinom, koj je narav opredielila, da rodjeno postane slično u naravi s roditeljem. Gdje se ovi znaci nalaze, tu je pravo rodjenje.

Dakle ono je pravo rodjeno biće, koje je postalo od živa počela, no tako s njim spojena, da su si naravi slične; pa čim su užje spojeni i u naravi sličniji, tim je i rodjenje savršenije. — Ako sada ove znake prispodobimo s radjanjem Božjim, vidjet ćemo, da se svi tu nalaze. Imamo u njem „postatak živa“; jer sin (Rieč) se radja i postaje od otca; „od živa“ naime od otca, koj je sám život; „od počela“ koje je spojeno s postatkom, ne kao ljudi, koji umanjavajuć svoje sućanstvo jedan drugomu ga podjeljuje, već, kao najsavršenije biće, cielu i podpunu narav svoju priobćuje postatku sinu, koj proizhadjajuć od otca nedobiva samo sličnu već istu narav otčevu, zato je Bog kao i otac.

*) Symbol. Athanas

**) Generatio significat originem alicujus viventis a principio vivente, conjuncto in similitudinem in natura, non solum ejusdem generis, sed ejusdem speciei. S. Thom. Aq. 1. par. qu. 27. art. 2.

Digitized by Google

Da je Isukrst i sbilja od otca rodjen, sám veli po ustih Davida proroka: Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. (Ps. 9; 7.) Veli „hodie (danas)“ to jest: i u vječnosti, gdje neima jučer ni sutra, već je sve danas; jer vječnost je ono, što nit ima početka, nit svršetka, nit se mienja što u njoj; jer čim se što promieni, već nemože biti vječno, budući da ono, što se promieni, prestaje i drugo nastaje; dakle vječnost je stalna bez ikakve promjene sadašnjost.

A budući da je Bog, kao biće neizmjerno i najsavršenije, vječan i nepromjeniv, to neima ni nikakovih promjenah u njegovih činih, koji su njegova bitnost; što je radio prije, nego je sviet stvorio, to radi i sada, a to će raditi uviek, — što se naime nutarnjih njegovih činah tiče; glede vanjskih pako, koji spadaju na sviet, ništa se u Bogu nepromjenjuju, već pokazuju samo odnošenje naprama Bogu. Budući dakle pjesnik veli „danas,“ to znači prije stvorenja svieta, to jest: u vječnosti, danas i uviek. Dakle je od vieka rodjen, radja se danas i radjat će se uviek.

Istimi malo prije napomenutimi riečmi proroka Davida služi se i sv. Pavao apoštol, da dokaže, da je porod Sina Božjega pravi, govoreći: „Cui enim dixit aliquando angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? (Heb. 1, 5.) Timi riečmi uzvisuje on Sina Božjega nad angjele, što se lako uviditi može; ali budući da su angjeli posinci Božji, a njega uzvisuje nad nje, odtuda sliedi, da on mora biti ne posinak, već pravi i rodjeni sin Božji. A za ovimi riečmi veli on: „Et cum iterum introducit primogenitum (unigenitum) in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes angeli Dei.“ (Heb. 4, 6.) Komu, veli on, da se angjeli klanjaju? Zar angjeo angjelu? Bogu samomu poklonstvo pripada, kojemu se angjeli sa strahom i počitanjem klanjaju, a i sám napominje „primogenitum.“ Odtud se vidi, da je velika razlika med njegovim prvorodjencem i angjeli. Nadalje isti apoštol u istom listu veli rieči, koje je Bog otac sinu govorio: „Tronus tuus Deus in sæculum sæculi, virga æquitatis, virga regni tui.“ (Hebr. 1, 8.) što pokazuje dostojanstvo sina njegovoga, koje angjelom nepripada, o čem u istom listu veli: „Ad quem angelorum dixit aliquando: Sede a dextris meis,“ (Heb. 1, 13) to jest sa mnom. Vladati pako s Bogom može onaj, koj je s njim jednak; odtud se vidi, da on nije posinak, već pravi sin njegov; jer je veći od posinakah Božjih angjelah. Napokon, da Bog otac sebe protumači, zove ga sinom, da bude „figura (imago perfecta) substantiæ ejus (Dei Patris), portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis.“ (Heb. 1, 3.) Iz svih navedenih riečih apoštola narodah lasno možemo uviditi, da je Isukrst pravi rodjeni Sin Božji, kojemu jedino ove vlastitosti pripadaju.

To nam nadalje najočevidnije veli sám Bog otac po ustiuh Davida kralja: „In splendoribus Sanctorum, ex utero ante luciferum genui te.“ (Ps. 109, 3.) — „Ex utero,“ veli sv. Hilarij. „ut non ex nihilo creatio substitisse, sed ex se Unigeniti sui naturalis nativitas doceretur.“ *)

Napokon da je Isukrst pravi rodjeni Sin Božji, liepo dokazuje isti sv. otac iz riečih blaženoga Pavla apoštola na Rimljane (8, 32.): „Qui etiam proprio filio suo non pepercit;“ ako je vlastiti sin njegov, morao ga je roditi; „Nunquid non etiam nunc adoptionis in eo erit nuncupatio, in quo proprietatis est nomen? **)“ Ako ima posinakah Božjih, mora biti i pravi sin; jer je posinstvo dosliedno i kao preslikano od naravnoga sinstva, i kip njegov; gdje je pako što dosliedno, tu mora biti takodjer nješto, iz česa ovo sliedi. Gdje je primjer, tu mora biti i obrazac; gdje je kip, ondje je i prvolik. Budući pako da se u sv. pismu navode posinci Božji, s toga mora biti i pravi rodjeni Sin Božji, odkud je ono ime uzeto. A sv. Pavao u listu na Efežane 3, 14. 15. piše: „Flecto genua ad Patrem Domini nostri Jesu Christi, ex quo omnis paternitas in coelis et in terra nominatur.“ Tu očito zove on Boga otcem Isukrstovim; ali otac se nemože drugi zvati, već koj ima i radja sina. Indi iz navedenih miestah kako sv. pisma, tako i sv. otacah jasno vidimo, da je Isukrst pravi rodjeni Sin Božji; a budući da od Boga proizlazi, mora biti Bog.

Dokazavši, da se Isukrst od otca od vieka radja, i da je on pravi Sin Božji, preostaje nam još pokazati, na kakov način se on radja.

Isukrst se radja od otca ne puteno ni tjelesno, već duhovno i božanskim načinom, kojega mi shvatiti nemožemo; naime otac poznajuć sebe i djelujuć svojim božanskim umom radja sina. Zato se i zove Isus: splendor patris, candor lucis æternæ, abyssus consiliorum Dei. Da to dobro razumijemo, treba zapamtiti, da je, kao što veli sv. Toma, velika razlika medju znanošću Božjom i našom. Što mi znamo, to je u obće izvan nas; a što Bog zna, to je u njem; poznaje iz sebe a ne od drugdje, te tako svojim umom djelujuć proizvadja i radja sina.

Ali što je to um? Pod umom razumievam onu moć, kojom nješto poznati možemo, pa budući da ta moć samo mogućtvo naznačuje, zato može

*) Lib. 6. de Trinit. num. 45.

**) Lib. 6. de Trinit. num. 16.

Digitized by Google

biti veća ili manja; dakle je nesavršena, što neizmjernomu biću pripasti nemože. Pod umom pako Božjim razumievam moć Božju neizmiernu, ili isto sućanstvo Božje, koje sve, što se samo saznati može, u jedan hip najsavršenije poznaje. Velim sućanstvo Božje, jer se um Božji ništa nerazlikuje od sućanstva Božjega; buduć pako Bog, kao što poradi svoje neizmjerne savršenosti treba da bivstvuje, tako treba da i razumije: odtud sliedi, da je um Božji ista bitnost Božja. Ali buduć da Bog poznajuć sebe iz svoga uma ili bitnosti proizvadja sina, koj proizlazeć iz iste biti njegove, kao počela živa, mora biti sasvim slične naravi s njime, to jest: mora se roditi, dapače mora biti nesamo slične, već iste naravi; jer što proizlazi od Boga, mora biti Bog, što proizlazi od čovjeka, čovjek, a u božanskih osobah je narav ista. Buduć da Bog radja sina iz svoga uma, zato se Sin Božji zove znanost otčeva, njegovo pravo poznanje, njegov izraz, predstava Božjega bića.

Zato, što se Isukrst od otca od vieka radja, i počima misa, koja se na poštenje toga poroda služi, riečmi: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Ps. 9, 4. I u evangjelju čita se: Ut describeretur universus orbis. Luc. 2, 6. — Isukrst dobiva u prvom porodu tri imena, koja samo njemu a ne ostalim dvjema osobama presv. Trojstva pripadaju, naime: Slovo, Sin i Slika. On je Slovo: Verbum erat apud Deum. Ivan 1, 1. Nauk bo otčev je sasvim jednostavan, razumljiv, jedan oblik, koj sve predstavlja, i jedincata rieč, koja sve izražuje i tvori. Semel locutus est Deus. Ps. 61, 12. On je Sin: Vere filius Dei es. Mat. 14, 33; ima bo svoj postanak od otca, dakle nije otac i dolazi po umu; a buduć da ono, što um radi, ostaje u njem, tako ostaje i sin u umu otčevu. On je dakle sin Božji, i njegovo poreklo je pravi porod, jer je postao iz počela živa, koje je s njime jedne naravi. On je Slika otčeva: Est imago Dei invisibilis. Colos. 1, 15. Jer buduć je on prava znanost, kojom Bog poznaje sebe, izraz njegove bitnosti, zato predstavlja ju najsavršenije, i s toga je naravni oblik i slika bića Božjega. Te tri vlastitosti sina Božjega u vječnom porodu izrazuju se u polnoćnici. On je Slovo: Gospodin mi reče, jer govoreć proizvadja i proizvadjajuć govori, buduć je to jedan čin. On je Sin: Ti si moj sin, danas (u vječnosti) sam te rodio. On je Slika, to se vidi iz riečih evangjelja u prvoj misi, da se popiše vas sviet. Isukrst bo je upravo s toga, što je živa slika Boga Otca, njegovo biće i sve, što je u njem sjajna; naročito je kalup svieta, i prvolik svega, što je stvoreno.

Kršćani prisutstvuju na slavu toga poroda prvoj misi, koja se služi u pol noći, a to iz dva uzroka. Prvo: da se pokaže, da je taj porod vječan, to jest: da je bio još prije svjetlosti, polag riečih: Ex utero ante luciferum genui te. Ps. 109, 4.; nisam te stvorio, niti iz kakve tvari načinio, već sam te iz sebe proizveo, iz svoga vlastitoga bića prije zore, prije svake svjetlosti, koja prije sunca ide. Drugo: služi se ta misa u pol noći, kad je tamno, da se pokaže, da je taj porod vrhu našega uma, da ga mi shvatiti nemožemo, kao što u tmini ništa nevidimo. Generationem ejus quis enarrabit? Is. 53, 8. Tko će njegovo pokoljenje razjasniti? tko-li mu porod razumjeti, opisati? Istina je, da je taj porod svjetlost. u sjajnosti svetih (in splendoribus sanctorum); ali ta svjetlost je tako sjajna, da nam oči uma našega zaslepljuje; mi vidimo pri toj svjetlosti toliko, koliko u noćnoj tmini. Zato se neupuščajmo toliko, da ga razjasnimo, česa ni angjeli u nebu shvatiti nemogu; već u duhu poniznosti poklonimo se tolikomu otajstvu, slavimo i hvalimo Boga u njem, pa mu zahvalimo na neizmjernih dobročinstvih nam udieljenih, a osobito, što se je smilovao puku svomu, te snišao na zemlju, da ga oslobodi propasti i privede u svoju slavu. Da pako to izvede, uze na se čovječansku narav, da kao čovjek trpi, a kao Bog muci svojoj dade neizmjernu vriednost; uze na se čovječanstvo, da nas učini dionici svoga božanstva, uputio se i rodio od Marije djevice, i u tom sastoji njegov vremeniti porod.

(Dalje će sliediti.)

Svaka sila za vremena.

F. S. Povjestnica pripovieda, da sv. Ljudevit, kralj francezki, izza kako bi 20 godinah sretno bio vladao, prinukana se našao, da kršćanstvo razširi, i svetu zemlju, koju je Isus svojom krvlju natopio, od poganah očisti; toga radi silnom vojskom udari na Turke. U prvi mah dobra mu sreća posluži, te on pobije i nadvlada nevjernike; ali kasnije kuga mu pomori vojsku, te on sám pade u robstvo. E tako se svidjelo nebu. Bog netrubi, zašto čovjeka gubi.

Sada se pita: što je gore? je-li to, kada kršćanski kralj udari na pogane Turke, da polumjesecu skrši rogove? ili pako to, kada se katolički vladar zarati ili zavadi sa svetom stolicom, da vrhovnu glavu crkve s podredjenim joj svećenstvom poput bicsna Šavla progoneć tim sukobom pogrdi častni krst, štono mu sjaje na glavi?

I sada u Italiji živi kralj, komu je Bog na jeziku, a u srdcu paklene srde (furije), što ga podtiču, da tlači istinu i pravdu; da napada vjeru i ćudorednost, i tim

Digitized by Google

izopači nabožan život i kriepostnu ćud ne samo podanikah svojih, već i inih pukovah, koji obće sa sv. stolicom. Nu ako taj kralj poštenjak — kako ga njegovi narodnici zovu — i nebude zarobljen, kao što bijaše sv. Ljudevit, kralj francezki; ako mu kuga i nepomori vojsku, kao što je rečenomu kralju: to će ga ipak neizbježivo snaći koja druga nevolja, kada tomu sgodno vrieme prispije. Bog je stari platac; on, istina, neplaća svake subote, nu kad naplaća, naplaća s kamatami.

Vidi ego vesicam modico turgescere flatu,
Quatuor impositis et sonuisse fabis;
Ast ubi puncta fuisset acu, displosa repente
Conticuit, perdens, reddita muta, sonum.

Dopis.

Iz Moravske. Godine 1861. i 1863. vrlo su važne za Slavjane, a na pose za nas Moravce; jer će štovanje narodnih apoštolah vrlo dirati srdce. Naš veliki slavjanski narod ima i veliku zadaću u crkvi. Slavjan se od zemana drži svoje vjere, a osobito štuje bl. dj. Mariju; daje caru, što je carevo, i po tom obdržava četvrtu zapovied: Štuj otca i majku, i starijega od sebe, ako hoćeš, da ti bude dug život i Božji blagoslov na zemlji. A Bog opet što reče, neporeče: pa je i Slavjanu u njega sigurna plaća. Oči našega dragoga sv. otca Pia IX. rado se obaziru na iztok, jer se od onuda, od slavjanskoga naroda nada boljoj utjehi i podpori za ucviljenu crkvu. Tužni otac „crux de cruce“ lije suze nad Talijanskom, Francezkom, Englezkom i Njemačkom, pa se nebi ni utješio, da neima veće nade u ostalu Europu i druge krajeve svieta. Jer ako se po oholici Fotiju s materina krila odtrgnuti Slavjani vrate u krilo materino, prečjega melema lje nebi bilo za njezine grdne rane, stare tisuću godinah. Nemoguće nije, pače posve lahko, samo da je više ljubavi, sloge i pameti. Česi se drže u časti na iztoku, a osobito u Ruskoj, pa će valjda naša oddružena braća više slušati nas, nego druge narode. Reći bi dakle, da je Čehom od Boga sudjena zadaća, da opet u slavjanskom narodu slože razciepljenu iztočnu i zapadnu crkvu; a to po zagovoru sv. Cyrilla, Methoda i Klementa. Po sudu professora Lavronskoga u Charkovu rusko književtvo povelo se je posve za českim, pa je nada, da će se i po crkvi povesti Rusi za svojom braćom. „Dědictví sv. Vojtěha“ (Adalberta) u Pragu, komu je zadaća izdavati i razprostirati katoličke bogoslovne znanstvene spise, izvršiti će s Božjom pomoćju svoju zadaću. Znate jur, kako se Bugari spremaju za tisućoljetnicu prvoga pozdrava sv. Klementa: da se o tom godu ostave bludnje te vrate u krilo rimske katoličke crkve. U Carigradu i Rimu radi se jur o tom. Po svoj prilici zaslužna je u tom poslu i nesebična ljubav milosrdnicah carigradskih, jer su uz druge razloge i po njoj progledali Bugari, te vidjeli, što je živa i plodna katolička crkva, što-li mrtva razkolina, grčka crkva. Vrlo bi željeti bilo, da se zametne matica milosrdnih sestarah za same Slavjanke, te nam se nekvari omladina i mužka a osobito ženska. Ova družba spada u prve i najljepše družbe katoličke crkve, a po tom osobito, što se skrbi za sirotčad; jer milosrdnica Isusu za ljubav bude siroti drugom majkom. Pačajuć se mnogo u sviet rade milosrdnice za crkvu mnogo, a da ota radnja bude umjestna i blagoslovljena, treba da prouče svoju zadaću i za nju se valjano prirede. Po mnogih slavjanskih gradovih čuje se, gdje se tuže: da slavjanska djeca moraju kod njih moliti, pače i katekizam učiti njemački; a kamo to vodi, netreba pitati. Njemačka djeca neka si mole njemački, nu i slavjanska neka mole slavjanski. Bog nije samo njemački Bog, nego je i slavjanski; a svi jezici neka slave Boga. U Jeruzalemu, kamo svake godine Slavjani, osobito iz Ruske i Poljske, na tisuće putuju, da se poklone i pomole na Spasiteljevu grobu, najpotrebniji je samostan za milosrdnice Slavjanke; jer što se sve nebi ondje učinilo za sdruženje obijuh crkvah. Mi bismo oddruženoj braći morali pokazati liepoga ploda svoje matere crkve, i tad nam se nebi mogli više otimati. Za molitvom dobiti je odtudjenu braću najprije znanjem i bratinskom ljubavju. Jedno s drugim, pa sve liepo redom. Kad god bi crkva došla u potrebu, poslao bi joj Bog pomoć kakvim novim redom, a tako će morda dići Bog red, da sdruži crkvenu razkolinu. Svetoga Klementa mogli bi odabrati patriarkom toga reda, te tvorom i sborom nastojati o sdruženju. Da bi za to bilo vrlih ljudih, o tom neima dvojbe. Klementov red neka bi bio, kakov je sv. Mechitara, gdje se redovnici Jermeni skrbe i rade, da si zemljake privedu u pravu crkvu. Da Bog na prošnju svetih Klementa, Cyrilla i Methoda dade, da nam osvane veseli dan, te se odciepljena braća vrate u katoličku crkvu, a nam misnikom podieli svoga duha, da mu u tom poslu budemo valjali sluge. U to ime neka se za nas sve mole sv. Klement, Cyrill i Method!

Još nješto. Uredničtvo českoga crkvenoga lista „Hlasa,“ što u Brnu izlazi, javlja, da će taj list od nove godine izlaziti po tri puta na mjesec: 5. 15. i 25. dana, a ne na dva puta kano do sada. Poštom čini predplatnina po godinu 3 for. austr. vr. Urednik mu je g. Karlo Šmidek, gimnazijalni učitelj, a rado se štije i po Moravskoj i po Českoj. — O. Josip Radoš, franciškan iz Bosne, kupi sada za carigradsku bolnicu po olomučkoj nadbiskupiji. — Iz Meidlinga kraj Beča piše tamošnji kapelan g. Okáč, u kolikoj su duševnoj potrebi i nevolji Slavjani u Beču i onih okolicah. Imajući do svoje crkve po jaku uru puta i više, vrlo jim je težko polaziti službu Božju, pa ni neidu; a oko Uzkrsa neimajući izpovjednika, koj bi umio slavjanski, neizpovjedi se njih množina. Što će opet biti od dječakah i djevojakah, što su po Beču u nauku ili u službi, te onako bez vjere u stolici katoličke Austrije čame i ginu? a što od uboga Slavjanina na umoru, gdje bez utjehe mora na drugi

Digitized by Google

svieť? Bieda vapi u nebo, i do Boga se čula, da joj bude jednom kraj!

Miroslav Chmelíček.

Viestnik.

Iz Zagreba na mlado ljeto. Proživismo godinu punu jadah i nadah. Godina je iztekla, al nas jadi ostavili nisu, a mnogo nam se nadah izjalovilo. Kako će biti u godini novoj? Nije dano ljudem, da prije njenoga izmaka saznadu sigurno, što krije u svom krilu. Nije nam drugo dopušteno, van jedino da razabiruć okolnosti o njenih sgodah i nesgodah, daćah i nedaćah gatamo, slutimo i nagadjamo. Tim putem čini nam se, da će godina, koja nam osvanu s mladim ljetom, ne samo punom mjerom prihvatiti baštinu neizvjestnosti i nevoljah, štono joj ostavi starija njena sestrica; već sudeć na ljudsku sva je prilika, da će nam godina tekuća biti crnija i zlobnija od minule, da ćemo doći iz zla na gore, iz dima u vatru.

Slaba je to utjeha za ljude, kojim su već dosadanje biede dozlogrdile; tužna je to čestitka k novoj godini. Al šta ćemo? Zar da sami sebe varamo? zar da tlapimo o sreći nesudjenoj? zar da se bez razloga pitamo i upokojavamo pustimi nadami i sanjarijami? Čemu bi to dovodilo, i što bi prudilo? — Neizpunjena očekivanja i utaštene nade težki su udarci za prevareno srdce; a zlo, koje nam nestigne iz nenada, lakše se preboli, možeš mu se ugnuti, ako nemožeš, uspješnije ćeš mu se oprieti, a posljedice stegnuti na manje. Sviet je pošao takovim putem, da se gotovo u nikoga više na zemlji pouzdati nemožemo. Samo je jedan na nebesih, na koga se, nebojeći se hinbe i prevare, sasvim osloniti možemo i smiemo. S toga samo Bog, koj ljubi pravdu i istinu svagda i svagdje, neka nam bude pouzdanje naše, a na nesigurnom putu u došast jedina utjeha naša narodna rieč: Što Bogdade!

Tako je to u svietu u obće, a u crkvi baš ništa bolje. Nju su saletile suprotivštine sa svih stranah, ne toliko od njenih starih dušmanah, koliko, što više boli, od vlastite izrodjene djece. Najveći dio njene zemaljske svojine, i ako joj na obstanak nije neobhodno potrebita, ipak sačinjava temelj njenoga zemaljskoga pravnoga stanja i odnošenja prema drugim zemaljskim vlastim, ugrabljen joj je silovitom rukom. Sv. otac papa, pravi mučenik, tuguje i robuje pod tudjom zaštitom, ako se zaštitom nazvati može; ostavljen od prijateljah i sinovah svojih neima u opasnom i turobnom svojem stanju nit obrane nit pomoći od nikud, do onih glasovah, što ih biskupi i pojedini vjernici dižu, da se čuje do neba, proti nepravdi i krivici; al su ti glasovi preslabi, da odole nasilju i ubojitom oružju. Državne vlasti, koje bi mogle pomoć pružati, s razlogah sebičnih neće da to učine; a koje bi pomoći htjele, ili nemogu ili nesmiju. A ostali sviet mirno gleda, ili se u sljepoti raduje, videć, kako se sveta prava nogama gaze, na svečane ugovore ništa nepazi, tudja svojina neštuje, javna i državna pravica samo po mjeri uspjeha kroji, a mjesto pravde i zakona kako licumjerstvo, prevara, sila jačega, požuda i otimačina tudje imovine s priestoljah vlada!

To je Bogu plakati; al je-li sve izgubljeno? neima-li više nade nikakove? je-li propast crkve gotova, neizbježiva? Nipošto! Uči nas vjera naša, da je Bog vojujućoj svojoj crkvi namienio patnje, borbe i nevolje, al joj i obećao, da će s njom biti do vieka. Bog što reče, neporeče; a to nam zasvjedočava i svakolika povjestnica crkve. Dok nam je sv. otac čvrste volje i stalan u odlukah svojih, a usried težkih svojih patnjah nemari za prietnje, te nepreda ni pred mučeničkom krunom; dok su nam vrhovni pastiri u obrani crkve odvažni i složni, kako ih radostni vidimo; dok pravovjerni dragovoljno doprinose sa svih stranah svieta milione Petrova novčića na podporu gotovo svih novčanih izvorah lišene papinske vlade; dok na svih krajevih milioni katolikah mole Boga za svoga obćenitoga duhovnoga otca: dotle se za svetu svoju katoličku crkvu ništa bojati neimamo, pače imamo toliko razlogah, da joj izgledamo novu pobjedu. Neprijatelji crkvini mogu joj potamniti lice, mogu ju zaviti u crno, mogu ju opustošiti; al uništit je nemogu. Ona će napokon, kao što je mnogo putah druge, svladati i sadanje svoje protivnike, te razpršiv oblake nepogodah opet nam sinuti vedra i jasna lica!

U tom položaju što je činiti nam poimence svećenikom? Imamo-li samo prekrštenih rukuh gledati, i prepustiti Bogu, da on sam sve opravi? To bi bila pred Bogom grehota, a pred ljudmi sramota. Neprijatelji naši pokazuju i uče nas, što i kako nam odvažno, ustrpljivo, marljivo i neutrudivo poslovati valja. Treba nam dakle, da tim srdačnijom ljubavi prionemo za crkvu, čim veću mržnju proti njoj zamieramo kod njenih dušmanah. Treba da s cielom dušom pristanemo uz sveobćenoga crkvenoga glavara, te mu iskrenom privrženosti, a koliko se može i podporom svojom bar ponješto osladimo život pun brigah i čemera. Treba da kano pčele oko svoje matice, tako se i mi u ljubavi i pouzdanju kùpimo oko biskupah svojih; jer samo u tako tiesnom i srdačnom spojenju bit ćemo dosta snažni i oprezni, da se uzmognemo uspješno oprieti očitim naporom, i uklonit se tajnim zamkam neprijateljah vjere i crkve. Treba u kratko, da svaki na svom mjestu i prema silam svojim podvostručenom brigom i nategom nastoji oko svih, a osobito zvaničnih dužnostih svojih. Samo tako moći ćemo mirnom sviesti i poštenim licem, bez prigovora i bojazni očekivati na stazi vremena sve: što Bog dade!

To su čuvstva i uvjerenja, s kojimi prestupljujemo u novu godinu; a ova, Bog dao, svim našim čitateljem bila srećna i čestita!

Digitized by Google

— Na staro ljeto prije podne uputiše se preč. prvostolni kaptol, sbor praebendarah, učitelji i poglavari iz sjemeništa, te predstojnici ovdašnjih duhovnih redovah u nadbiskupski dvor, da nj. uzoritosti svomu prepočitanomu i ljubljenomu vrhovnomu pastiru povodom nove godine učine svoje podvorenje i podnesu mladoljetne čestitke.

— U crkvi sv. Katarine prikazao je Bogu na mlado ljeto mladu misu g. Dragutin Jambrečak, nastojnik ovdašnjega kr. konvikta.

— Schematismus Cleri Archidioecesis Zagransibies pro anno 1861. upravo je dogotovljen, i može se u pisarni duh. stola nabaviti; ciena mu je 1 st. i 10 nč.

Iz Napulja. Nječije pismo iz Napulja odkriva, kakva to bijaše čeljad, po kojoj tako naglo i silno zamahnu prevrat. Pri blagoslovu ugarske zastave, piše se, prvi vodja bijaše Aleksander Dumas. Njegov sluga nosi se na tatarsku, a reći bi, da je s nošnjom dobio i tatarsku ćud. Grofica Martini della Torre i s njom jedna Francezkinja, od istoga kalupa kano i ona, nošahu tom prilikom odoru vojničkih častnikah, prva husarskoga četnika, a druga pukovnika Guidah. Ako to dalje pojde, morati će se iz ludnicah pustiti ludjaci, pa se u nutar zatvoriti oni, koji još imaju zdrava ljudskoga uma, da i oni nepobudale. Nesmie se tudier prešutiti duhovnik, koj obsluži blagoslov, a to je Fra Pantaleo, Sicilijanac, koj se zove kapelan-major južne vojske. Ovi delija nosi ogromne čižme preko koljena, a na njih velike mjedene ostruge, da sve brenči, kad se krene; zatim haljinac po sredini pritegnut, a preko njega velik pas ocjelom okovan, i na njem mu visi starinski mač, komu je držak načinjen u lik križa; k tomu još bodež i čislo, na kom je križ pedalj dug od biela kova. Preko ove odore zabaci kaludjersku mantiju; a vidiš-li mu još na glavi širok, ogroman i krilat šešir, i dugu bradu, znati ćeš, kakov je to junak od oka. Do istine, prava je to kuga, što se je slegla ovamo, da primi kralja poštenjaka.

Književstvo.

Ove minule godine izide na sviet knjiga po imenu: Sbirka svetih slikah na olakšicu vjeroučja za učionu, crkvu i dom, od kneza-biskupa briksenskoga Bernarda Galure. Na hrvatski jezik iz njemačkoga preveo jedan svećenik nadbiskupije zagrebačke. U Beču, u c. k. nakladi školskih knjigah 1860. — Ciena joj je nevezanoj 87 nč., a vezanoj u običnom vezu 1 stot. 5 nov. u tiskanom platnu 1 stot. 23 nč. Pojedinoj pako slici 2 novč. a stotini po vlastitom izboru nevezanih 1 st. 40 nč.

Ovo je naslikana jezgra kršćanskoga nauka. Listovah imade 60, a svaki je od njih osebice podpun i tako udešen, da slova neprelaze na drugi list. Na pravom licu je slika jedna ili po više njih, a na palicu tumač tajne, nauk ili molitva. Na čelu lista napisan je debelimi pismeni predmet kao glavno pitanje, a dolje po listu prepleteni su odgovori na to pitanje, t. j. navodi iz sv. pisma i staroga i novoga zakona sravnjeni, a s navodom naslikan dogodjaj koj ili tajna vjere. Kako čovjek ovu knjigu primi u ruke, namah će mu omiljeti svojom krasotom: artija je debela, a gladka i svjetla; slike s drvoreza krasne, kakvih je riedko vidjeti, a k tomu su urešene granjem, lišćem, cviećem oli drugim nakitom; tisak je oku ugodan. Što se tiče nutarnje ciene: pokojni Galura bijaše i vrlo učen i vrlo pobožan muž, pa su prevrli i svi spisovi njegovi. Osobito pako umijaše on zamašnim i velikim svojim umom sniziti se do slabašnoga uma djetinjega, te mu na djetinji način lahko i razgovetno razlagati tajne vjere. Dobro znadijaše pokojnik, koliko djetinjoj pameti valja slika, te dočim bi se rieči skorom izpušile iz glavice, slika mu uviek lebdi pred očima. Cieni ove knjige u prilog budi spomenuto i to, što se na obćenitu želju i višjim nalogom prevadja na sve jezike naše carevine. Što se tiče naškoga prevoda, prošao je kroz ruke čovjeku (g. Jos. Beruti), koj ne samo da je vrlo vješt našemu jeziku, nego se je on jošte savjestno postarao, da prevod bude prema sadržaju i namjeni što izvrstniji. A opet težko, da je ikada iz Beča došla hrvatska knjiga čistija od pogrešakah, nego što je ova. Prevrla sa svakoga obzira knjiga! Da nam pako netrune u knjižnoj nakladi od prašine, preporučamo ju od srdca svim. Gospoda katekete, učitelji i drugi gojitelji omladine neće sigurno žaliti stotinjaka, ako ga dadu za nju. Kamo sreće, da ju dobije svako diete! Ali jer će to radi oveće ciene kod nas težko biti, mogla bi se barem za svaku učionu kupiti po jedna nevezana, te se listovi porazdieliti djeci: komu nauk o sv. izpoviedi, komu o sv. pričesti, komu n. p. listovi: „Božji i ljudski strah," „Oteto prokleto" itd. Eto djetetu za dva novčića liepa dara ili na izpitu ili kad dobro nauči zadatak. Ovdašnja knjigarna Županova naručuje od ove knjige za sada samo po malo iztisakah; ali kad bude imala izgleda, da će bolje prolaziti, naručivati će jih po više.

Promjene u biskupiji senjskoj i modruškoj ili krbavskoj.

Naimenovani su: g. Ivan Potočnjak, podravnateljem biskupskoga sjemeništa; g. Jerolim Žagar, bivši biskupijski protokolista, duhovnim otcem sjemeništne mladeži u Senju; g. Franjo Plišić, pisarom biskupijskim; g. Augustin Zagar, župnik trstjanski, za njegovo vruće revnovanje oko crkve, škole i dražave, duhovnoga stola prisjednikom. — Postali su: g. Adalberto Vančina, upravitelj ribnički u Lici, ondješnjim župnikom; g. Ivan Ligatić, upravitelj u Bruvnu, cesarićkim župnikom: g. Franjo Miškulin, upravitelj cesarički, župnikom u Bruvnu. Svi u ličkoj regimenti. — Premješten je: g. Rajmundo Vlašić, duh. pomoćnik lovinački kod sv. Mihalja, kao takov u Zagorje sv. Helenu u Vinodolu. — Umro je: g. Antun Matković, izsluženi suplent riečke sborne crkve.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 2. U ČETVRTAK 10. SIEČNJA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. za pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Život Šimuna Kožičića-Begne, biskupa modruškoga i pisca.

Opisà Dr. *Franjo Rački.*

(Dalje.)

Pol vieka bijaše prošlo, odkada stolica biskupska, na koju god. 1509. sjedè Šimun, bijaše prenešena (1460) iz Krbave, gdje bje utemeljena god. 1185, u Modruše, gospoštinu Frankopansku, darovanu Belom III. kraljem ugarskim tim krčkim plemićem. Uzrok i povod prenešenju krbavske stolice dadoše bezdvojbeno Turci, koji razorivši moguće srbsko (1389) i grčko carstvo sa svih stran napadahu na susjedno našoj Krbavi bosansko kraljestvo, koje napokon što, silom, što izdajom pokloni se (1463) polumjesecu. Sada stajaše Hrvatska i Ugarska u predvojni cielomu zapadu; pa se sbilja za krstjanstvo požrtvovà. Još je vruća bila krv posljednjega kralja bosanskoga Stjepana, kada viteški kralj Matija velikom mukom Turčinu osvojì grad Jajce (16. Prosinca 1463), ovaj važni ključ za Hrvatsku [1]); tè ga viteška posada proti sámomu caru Muhamedu obranì (1464). Nù žalibože malo kašnje Matija se zarati s Česi i Poljaci, a Turci posluživ se ovom krstjanstva neslogom naj prije (1471) Hrvatsku do Zagreba popliene; zatim (1472) pako u Istru i Furlansku tja do tvrdje sv. Danila prodru; a s druge strane (1473) provale u Štajersku i Korušku.

Od toga vremena riedko koja godina prodjè, da nebi Turci bili pljačkali Hrvatsku i Dalmaciju; posljednju navlaš, odkada s juga padè jim u ruke Drivast, Leš ì Skadar, a s iztoka Trebinje, Popovo, Novigrad, Risan (1483), tè prognanstvom Vladislava i Vlatka, sinov Stjepana hercega, svakolika Hercegovina.

Nù naj veća nevolja stižè narod hrvatski, kada dne 9. Rujna 1493. u bitci, koju bani Mirko Derenčin i Ivan Bot, knezi Bernardin, Nikola i Ivan Frankopani, Dragutin Torkvat krbavski, Juraj Vlatković i Petar Zrinjski i ostali lički, krbavski, gadski i zagorski plemići s Turci pod Jakup-pašom bosanskim, vratjajućim se iz Kranjske i Koruške, na carevu polju kod Gvozda zametnuše, i potučeni izgubiše ne samo 5077 momkov od 14.000, koji se borahu; nego i viteškoga Ivana Frankopana, Jurja Vlatkovića itd. a med zarobljenici bana Derenčina i Nikolu Frankopana, od kojih prvi poginù u robstvu, a drugoga težkim zlatom odkupì zemljak slavni Toma Bakač. [1]) „I tagda — tuži se suvremeni glagoljaš — načeše cviliti rodivšie i vdovi mnoge, i proči ini. I biši skrb velija na vsih živućih v strah sih, jakaže njest bila ot vremene Tatarov i Gotov i Atelja nečistih. [2])“

Ovu nesretnu bitku gledahu s ponosita brda naše Modruše, koje uslied nje postaše udovicom; jer biskup Kristofor, rodom Dubrovčan, sa svojim kaptolom potraži bolje utočište na drugom kraju svoje biskupije, u vinodolskom Novigradu, gdje nakon šest godin (1499) preminù [3]). Medjuto Modruše bijahu i kašnje sretne med svojimi zidinami podvoriti kadšto svoje pastire. Gdje bivahu Kristoforovi nasljednici izza Jakova Dragača, svoje biskupije neposjetivšega, naime: Riečanin Živko Nikolić i Ermolao de Ermolais [4]), nezna se; nù izvjestno je, kako nižje uvidimo, da naš Šimun u prvoj dobi svoga biskupovanja posjetjaše Modruše, nije-li u njih bivao.

[1]) Bonfini: Dec. III. lib. 10.

[1]) Idem Dec. V. lib. 3. Criević: Comment. lib. V. §. 8. Izvjestje o toj bitci od Jurja Divnića biskupa ninskoga nalazi se u Rkp. mlet. knjižnice sv. Marka. Arkiv V, 390.

[2]) Kat. list. god. 1857, broj 46.

[3]) Sr. njegov životopis od mene u Kat. listu. god. 1857, br. 46. 47.

[4]) Ova dva spominje biskup Čolić kod Schwandt. III, 470. Farlati i Sladović jih neimaju.

Digitized by Google

Ugarski kralj Vladislav, potaknut navlaš svojim prvim savjetnikom i ugarskim prvostolnikom, stožernikom Tomom Bakačem, nastojaše u savez proti Turčinu povući sada Mletčane, sada Poljake (1510); ali posebne svrhe nemogahu krstjanske vladare sjediniti u obćenitoj svrsi krstjanstva! Napokon ovo opet svoje oči obrati k svomu otcu — u Rim. Odkada se Turčin pomoli u Europi, pape bijahu mu naj žestji i naj dosljedniji neprijatelji. Komu nisu poznata nastojanja Kalista III. i Pia II? Žalibože sámi vladari nepodupirahu jih dovoljno. Kada Julio II. sazvà sav katolički sviet na sabor u Rim, sve se nadalo ljepšoj budućnosti; jer od Vatikana očekivaše se i žudjena obnova crkve i katoličkoga naroda, i liek za rane zadate Europi Turčinom. Za jedno i drugo bijaše jur skrajno doba.

Na obćeniti sabor u Rim, otvoren dne 10. Svibnja 1512. u crkvi lateranskoj sv. Ivana, pospieše i biskupi našega naroda. Ovdje bijahu spljetski, dubrovački i zadarski nadbiskupi, te biskupi budvanski, šibenički, rabski, krčki, senjski i modruški [1]). Jur na prvoj sjednici bijaše „R. pater Simon Modrussiensis“ [2]), na koncu koje držaše govor nadbiskup spljetski Bernardo Zane. Pred drugom sjednicom čitaše misu naš zemljak stožernik Toma Bakač; a papinu pečatnicu isti nadbiskup spljetski. Naš Šimun radijaše u dotičnih saborih odborih, dok izza pete sjednice nepreminù papa Julio II. U otvorenom konklavu za izbor novoga pape većina stožernikov bijaše podieljena med Ivanom de Medici i našim domorodcem Tomom; dok napokon neprevlada kardinal Ivan pod imenom Lava X. Ovaj odmah dne 27. Travnja 1513. otvorì šestu sjednicu, u kojoj dne 3. Lipnja poprimì slovo Šimun Kožičić, „dugo i dobro,“ kako ga zove prisutan Paride Grassi [3]). U svom govoru [4]) revan biskup modruški besjedi o obnovi crkve katoličke, i o nevolji svoje domovine, tugujuće s turskoga zla. Sa žalostnim srdcem priznaje: „da u ono doba vjera i pobožnost tako je bila mlohava, da joj se jedva tragovi vidjahu;“ pa što ovdje javno rečè, očitovà u odboru za obnovu dvora rimskoga i njegovih činovnikov, koga bijaše članom [5]). On, komu je biskupija bila ugrezla u krvi, imao još dočuti, da netom Turci navalivši u Dalmaciju osvojiše četiri mjesta okò Skradina, bivši ovaj jedva njekako spašen, i da mu bez prestanka udaraju na biskupiju, zarobiv mu netom više od 2000 biskupljanov, a razoriv do dvie tvrdjave. Pače mnogi zemljaci pobjegoše mu u zaštitu tja u Rim, gdje, kako je od drugud poznato, utemeljio se bje prije 60 godin sbor naroda ilirskoga za podporu putnikov i bjeguncev. Sve ovo pobudì ga u skupštini visokih dostojanstvenikov iz različitih narodov na ove znamenite rieči: „Radost s obnovljene crkve pod papom Nikolom V. pretrgnù osvojenje Carigrada i Pere, u kom car Konstantin glavu izgubì. . . Zatim nastojanjem Kalista III. Biograd Ugri obraniše, ubivši mnoge neprijatelje i veliki plien uhvativši. Ali malo kašnje sve to skupo vratismo svojom neslogom i lienostju, izgubiv carstvo trebisondsko i kraljestvo bosansko s velikim dielom Illyrika. Sve ovo bi papa Pio II. opet spasio, da nebude bila Italija, njemu u saboru mantovanskom o tom snujuću, upletena u nutarnje razmirice i rate. Ova samo crtimice napomenuh otci! da se domislite dogadjajev prije moje dobe; a šta se dogodi u moje doba, svaki od vas zna, kano i ja, ili bolje od mene. Jer tko je, do koga nebi bio glas doprô o našem žalostnom porazu u Illyriku prije 20 godin? Tko je, koj nebi bio oplakao prekrasne i prebogate gradove na iztoku i u Epiru, po Turčinu onomadne iztrgrute iz srdca i očiuh krstjanskih? Šutim o izgorjelih ladjah, o pogubljenih brodovih, o uništenom dobrom glasu našega imena. Tko je nadalje, koj nezna, da iste godine zadarska okolica bje pet put turskom svirepostju plienjena, mačem i vatrom opustošena? Skradin, glavni grad njekadašnjega (pod Rimljani) preslavnoga okresa, bje često obsjednut i ove godine; a kao što onomadne vidismo, izgubivši okô sebe četiri tvrdje, bje obranjen više Božjom, nego-li ljudskom pomoćju. A da neprijatelj bez prestanka nasrtje na modrušku biskupiju, kojom ja nedostojan upravljam, mjesta pali, tvrdje osvaja, pa zadnjih dviuh mjesecov dva silom uzè i razrušì, tè žalibože više od 2000 krstjanov u robstvo odvedè: tko je, koj nebi bio toga čuo, izim nas ovdje u Rimu nemarećih, preslušajućih, prečinećih se? Mukom mimolazim primorje jadransko i svu Dalmaciju, koja je sveudiljnim nasrtanjem najviše zato izložena, što sve konjaničtvo i pješačtvo bje iz nje povučeno proti talijanskim nemirom; pà da vas nebi mletačka straža i silno brodovje štitilo, tè da nebi bili Dalmatinci tako ratoborni: već biste bili vidjeli Turke u Italiji, prevalivše od davna one zapreke, i prodrievše one tjesnace i zatvore. Što da velju o Ugrih, u kojih je tolika žeština boriti se za ime Krstovo, da prem maleni, nestraše se zaratiti s velikim brojem Turák? Što o Poljacih? Da ste lišeni obrane ovih, i još njekih tvrdjav, pokušali biste i vi, što je turska srdjba i krvoločtvo. . . To je doisto dovoljno poznato, da od

[1]) Acta Conc. V. later. ap. Labbeum: SS. Conc. Venet. 1732. tom. XIX. p. 650—1002.
[2]) Ibid. p. 679.
[3]) Raynaldi Annales eccl. ad a. 1513. n. 27.
[4]) Ap. Labbe. Op. cit. p. 798—806.
[5]) Ibid. p. 795.

Digitized by Google

desèt godin bje često Ugrom vojska u bieg natjerana; a posljednih šest mjesec oteše jim Turci petero jakih gradov u Illyriku, i po navadi sa žiteljstvom uništiše. O željezna srdca krstjanska! o nesmiljenih krstjanov, koji sve to nevide, nečuju, nevjeruju! . . . Ima tuj više našincev, koji malo prije izgubivši žene i djetcu i imetak k meni se utekoše tražeći savjet i pomoć. Mogao bim vam otci! danas na ovom istom mjestu pokazati njihove nove i krvave rane. Nù kako dugo budete trpiti tako bliza svoga neprijatelja? Zar čekate, da njegovo jur spremno i zaplovljeno brodovje egromno otok Rhod osvoji, ili Italiju poplieni? Bojim se, doisto bojim se, i budite otci! uvjereni, da će to biti; dà, nebudete-li shodne korake učinili, doći će vam na večeru, s kojimi mi već ručasmo. O mnogih radje mučim, što mi preživismo i pretrpismo, nehoteći jih napomenuti, da se rane nepomove.“ — Izza toga govornik progovorivši o crkvenoj obnovi obratja se na prisutnoga papu: „Lati se štita i mača, i ustani nam na pomoć. Učini to za pokoj svoga predšastnika presveti otče! da kao što se raduje nad nastavljenim po tebi saborom, naumljeno istim jedinstvo i obnovu crkve, i rat proti Turčinu vidi i raduje se od tebe saželjeni i svimi silami prigrljeni. Na taj će način popravit se, što je zlo, dvojeći će se uznadati, nestalni učvrstiti se, zakon uzvisit se, pravica zavladati, pobožnost omiliti, vjera okriepit se, neprijatelji prognati. Tada će se povratiti zlatni mir i zapjevat ćemo: Raduj se kćeri Sionska; jer evo pride ti spasitelj tvoj! Rekoh.“

Ovo važno slovo, koje je imalo vrlo djelovati na sakupljene otce, slušahu i ovi našinci, drugovi Šimunovi u nacrtanih biedah: stožernik Toma Bakač, Brnardo spljetski, Raynald dubrovački, Jerolim budvanski i Jakov senjski biskupì [1]).

(Dalje će slieditì.)

Božićne misli o trovrstnom porodu Isukrstovu.

Piše *Antun Akšamović*

(Dalje.)

Natus ex Maria Virgine.
Symb. apost. art. 3.

II. Kad je Bog stvorio čovjeka na svoju sliku i priliku, i obdario ga razumom i slobodnom voljom, te ga kao najodličnije biće postavio nad inimi stvorovi, da njimi gospoduje, nije ga samu sebi ostavio, već mu je dao zakone, da ga rukovode, s njime spajaju, i da po njih priznaje njega za svoga gospodara; a još mu je obećao, ako ih bude izpunjavao, da će ga učiniti sretnim i neumrlim prijateljem svojim; ako ih pako prekrši, da će ga smrću kazniti. Ali se prvi čovjek nije dugo uživao milosti i prijateljstva Božjega, već po naputku vražjem prekrši onu lahku zapovied, a nije se htio pokoravati stvoritelju svomu, od kojega je sve dobro, dà i isti život imao. Pogazio je zapovied Božju; ali koj gazi zapovied, vriedja osobu, koja zapovied daje; pa čim je veća osoba, tim je veća i uvreda. Buduć pako da je Bog biće neizmjerno, to je i uvreda njegova neizmjerna; a kao biće najsavršenije uslied svoje svetosti i pravednosti mora zahtievati, da se zakon njegov pogaženi u svoje prvašnje stanje povrati i njemu zadovolji. Ali tko će mu zadovoljiti? tko-li zadovoljstvo neizmjerno učiniti? Je-li čovjek, koj je krivac? Čovjek krivac pravici neizmjernoj zadovoljiti nemože. Je-li angjeo? Ni on, jer je biće dospjetno, a Bog neizmjeran, pa tu neima nikakva razmjerja. Dakle nitko drugi nemože Bogu vratiti, što mu je uzeto, osim Boga. S toga je i uzela druga osoba božanska na se narav našu, da za nas zadovolji otcu nebeskomu.

Ali sv. poviest nam nepripovieda, da je Isukrst taki po padnuću praroditeljah došao na sviet, već nam mnogo raznih dogadjajah opisuje, i što je s čovječanstvom bivalo, te napokon da je došao Mesija, i to, kako nam povjestničari javljaju, za četiri tisuće godinah poslie pada; tako bo je mudra providnost Božja naredila. Jer da je on odmah došao, kad je praotac pao, stranom nebi odkupljenje toliko cienili, niti bi ga smatrali, da nam je baš tako potrebito, niti bi uvidjeli njegove koristi; a stranom tako rekuć sticalo bi se sa stvaranjem, pa bi mislili: kad nas je Bog stvorio, da nas mora i odkupiti; a ne, da je to dobročinstvo Božje. Sviet mora prije zlo poznati, da tim bolje cieni liek; čovječanstvo moradè svoju nevolju i nemoć najprije izkusiti, da tim željnije primi pomoć, koja mu bi poslana; ono moraše sve niže padati, i više stupanjah nevolje proći, da moć i milosrdje Božje u velikom djelu njegova podignuća tim bolje djeluje. Na najnižjem pako stupnju nevolje i sužanjstva moralnoga stajaše ljudstvo prvih danah rimskoga carstva.

Čovječanstvo si je doduše s početka, kad je bilo palo, nješto istine zadržalo, ali po svojoj slabosti skoro i to izgubilo, akoprem je sve sile upotrebilo, da si ono malo ostanakah bar ustmenim predavanjem sačuva. Kao što utopljenik, koj se smrćom bori, grabi slamku, da se spasi, tako je bilo i s čovječanstvom. Ali uza sve te napore, dapače istih velikih mudroznanacah, nemogaše čovječanstvo istine zadržati, već lišeno svjetlosti njezine tumaraše po tminah, i propadaše sve u veće bludnje i opačine: iz ustmenoga predavanja u umarstvo (racionalizam), iz umarstva u kipo-

[1]) Ibid. p. 786. 787.

Digitized by Google

štovje (idololatria), iz kipoštovja i mnogoboštva napokon u najgrozovitije bezboštvo (atheizam) i tvarstvo (materializam); to je najviši stupanj nevolje, dalje već nije moglo. Ali smilovao se je Bog čovječanstvu, te mu sada pružio desnicu svoga milosrdja, oči mu otvorio, da uvidi potrebu odkupljenja, i dočim se je u toliku biedu strovalio, da većom ljubavju prigrli pomoć njegovu.

To je bilo ćudoredno i nutarnje stanje čovječanstva pod prvimi carevi rimskimi. No nije ni vanjski položaj bio bolji.

Zavirimo malo u poviest predkršćanstva, pa ćemo vidjeti, kako je providnost Božja obarajuć kraljestva narode k jedinosti vodila. Bacimo oči najprije na ona velika kraljestva azijatska: perzijsko, babilonsko i indijansko, kako pod desnicom Aleksandra Velikoga padaju; carstvo pako Aleksandra Velikoga s mnogimi drugimi podloži se maču Rimljanah, koji su svud se šireć sviet osvajali i za poslanike providnosti se držali, da cieli sviet sprave pod jednu moć, te tako da bude mir i jedinost u svem širokom svietu; jer željni svih narodah i Bog mira nije mogao doći medju onako uzburkane narode, gdje nebijaše nikakve jedinosti, već silni ratovi i jedan narod dižuć se proti drugomu.

Ali čim dodje ura spasa, svi se narodi stopiše u jedan, da zajednički prime podpuno to dobročinstvo. Svi su stari puci ono vrieme, pretrpivši svakakve kobi, najposlje narodnost svoju izgubili i porimljanili se tako, da je došlo doba, kad je sve rimsko bilo, kao što je to liepo rekao latinski pjesnik Rutilij:

Formasti patriam diversis gentibus unam;
Urbem fecisti, quod prius orbis erat.

Osobito su se pako u jeziku složili, naime da je po cielom carstvu vladao jedan jezik i to latinski. Onda se je moglo reći: Ecce unus est populus et unum labium omnibus. Gen. 11, 6. Više je razkazah izdano, da se svi oglasi, državni poslovi, izvješća namjestnička imaju latinski sastavljati; dapače su nagrade i časti podjeljivali, da se samo latinski uče. Britanci, koji nisu htjeli na uštrb svoje narodnosti latinski se učiti i proti rimskomu jarmu se branili, ipak su napokon latinski jezik prigrlili. Tako je vladao on po cielom skoro svietu. Ali providnost Božja nije samo u jeziku sve narode tako sjedinila, već i u istih zakonih i običajih; jer su Rimljani i nje podjarmljenim si narodom narinuli, te tako se izpunilo proročanstvo Izaije proroka: Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri. Omnis vallis exaltabitur et omnis mons et collis humiliabitur, erunt prava in directa et aspera in vias planas. Et revelabitur gloria Domini, et videbit omnis caro pariter. quod os Domini locutum est. Is. 40. 3—5. Sve se je pripravljalo za doček kralja nebeskoga.

Kad su ove priprave bile već gotove, red i jedinost u cielom svietu ratoborni Rimljani uveli, imao je doći Spasitelj svieta, što je dakako Bog tako naredio, veli bo Beda: „Placatissimo tempore nasci voluit pacis amator,“ a to je bilo četrdesete godine carevanja Augusta Oktaviana. Baš su to vrieme narodi u obće slutili, da će sada doći, koj će cieli sviet izbaviti oda zla. Svi su puci oči svoje obrnuli na stožer svoje nade Židijsku, iz nje bo su ono doba očekivali željnoga vladara svega svieta.

To tvrdi isti poganski spisatelj Tacit: Pluribus persuasio inerat antiquis, sacerdotum litteris contineri, eo ipso tempore fore, ut valesceret Oriens profectique Judaea rerum potirentur [1]).

Isto svjedoči i povjestničar Sveton, pa što više, istimi Tacitovimi riečmi: Po cielom iztoku se glasalo, da će upravo u ono doba Židovi svietom zavladati: ut eo tempore Judaea profecti rerum potirentur. [2]) To nam javljaju i mnogi drugi spisatelji poganski, kao Cicero, Virgil i t. d.

Osobito su Židovi toga vladara željno očekivali, jer su se nadali, da će doći, te ih osloboditi jarma rimskoga. Nadali su se baš sada, stranom što je proročanstvom vrieme izlazilo; a stranom su sudili po dogadjajih, koji su se na obzorju pokazivali.

Pa baš ono doba, za koje se je govorilo, da će doći Odkupitelj svieta, kad su se svi narodi sjedinili, kad je jedno žezlo nad svimi puci sjalo i jednim se jezikom govorilo, — onda, kad se je po svem širokom svietu pogovaralo o njekom čudnovatom došašću, — dodje Mesija, Isukrst i Spasitelj, kog su narodi željno očekivali.

Svi su očekivali u Isukrstu ohola osvojitelja i vladara, koj će vladati narodi, a to ti je on sin ubogoga drvodjelca; nije on došao u sjajnosti ljudskoj, već u prostoti i siromaštvu. Drugi kralji radjaju se u sjajnih palačah, a on u poderanoj štalici; drugi kralji zamataju se u zlato i grimiz, a on u poderane pelene; drugi kralji leže na mehkih ložah, a on na preoštroj slamici; druge kralje obkružuju dvoranici u sjajnosti, a našega novorodjenoga kralja svih kraljah obstiru vol i magarac; jedini mu angjeli pjevaju na nebesih: „Slava Bogu na visini“ i klanjaju mu se. Ali tko je taj, koj je s jedne strane tako snižen, a s druge tolik, da mu se isti angjeli klanjaju? To je djetešce, onaj Bog veličanstva, komu je stolica nebo (Is. 66, 11), priestolje kerubini (Math. 5, 35), a dvoranici kori angjeoski, med kojimi sjedi on kao car i vladar, kojemu se oni klanjaju. To je ono slovo vječno, po kojem je sve stvoreno, i koje

[1]) Histor. lib. V. cap. 13.
[2]) Vesp. cap. 4.

Digitized by Google

sve uzdržaje i vlada; onaj, koj stvorovom daje ljepotu, sad leži u pelenih zamotan; koj sve živuće hrani, majčina treba mlieka. Baci se pred to nebesko djetešce, pokloni mu se, te uzklikni sa sv. Bernardom: O infans excelsissime et vilissime, ubique venerande, ubique amande, sed quo pro me vilior, eo mihi charior, et quo magis mei causa despectus, eo dignior es, qui a me diligaris, et quo abjectior, eo excelsior. [1])

To je Sina Božjega vremeniti porod. Kojega otac umom svojim od vieka radja, danas ga prečista djevica Marija rodila. Vječni porod je čudan, vremeniti ljubezan; vječnomu se klanjam, vremeniti ljubim; slavim Boga sbog prvoga, zahvaljujem mu za drugi.

(Dalje će slieditі.)

Bugari a katolička vjera.

I.

Da se u naše vrieme mnogo piše o Bugarih, poznato je svakomu, koj inostrane novine čita. U naših pak novinah malo se ili nimalo o njih govori, premda smo krvju bratja, a njekad vjerom jedne majke sini; zato sam naumio u ovom katoličkom listu kadšto o njih koju progovoriti, što iz inostranih novinah budem proučio.

Po glasu, koj se širi po svietu, žele Bugari povratiti se u naručaj rimske katoličke crkve. Nu kako taj čin opisuju i procjenjuju prevratnici, dobro bi bilo saznati. Ponajviše crpim iz francezkih novinah „Le Monde.“

Da Ruska svoje ruke mieša u taj čin bugarski, ma da i neznamo iz novinah, po zdravom sudu imali bismo to zaključiti. Dočim Bugari stavljaju njeko povjerenje u Franceze, i svrću poglede na njih, koji ćedu naravno biti njihovi pokrovitelji, ako se pokatoliče: Ruska, bojeć se izgubiti svoj preveliki upliv u pokrajinah sjevernoga turskoga carstva u Europi, čini sve, što joj je moguće, da ih odvrati od njihove nakane. Pokrajine turske u Europi broje 60,000 katolikah, a ako bi se Bugari povratili u katoličku crkvu, broj katolikah u Turskoj bi narasao do 5,000,000.

Dogodi-li se ovaj povratak, kakov bi bio stup za francezku politiku, a koli velika prepreka poveličavanju ruskoga carstva! Smatrajuć žalostno neznanstvo i propadnuće u svakom boljem smislu grčkoga nesjedinjenoga svećenstva u Ruskoj i Turskoj, i žalostno stanje katoličko, čini se, da se ima pozdraviti povratak bugarski u katoličku crkvu kao veliki učinak slobodne štampe zapadne a napose francezke. Ovako misli i „Opinion nationale;“ „ali, govori ona, ima se paziti ukraj toga čina, kako će se Bugari držati glede narodnosti u carstvu turskom, i da-li neće kasniti, da si svoju nezavisnost povrate. Nu Bugari, slomivši nabožnu jedinost, koja je medju Slaveni, mogli bi preveliku štetu nanieti političkoj zajednici, koju Europa i civilizacija želi utemeljiti od jadranskoga pa do crnoga mora.“ Evo kako prevratnici sude o najboljem činu bugarskom. Oni misle, ako Bugari ostanu u razkolničtvu, da im tudjinstvo neće dodijati, kako da neznaju, što tudjinci Grci rovahu po Bugarskoj, a tim dàšto narodnost im ako ne u grob stavljaju, a ono lje grob joj spravljaju. Čujemo, kako grčki patriarkat mrzi na njihov jezik, pak zato da se dakle neodciepe od grčke crkve? Kad bi se Bugari pokatoličili, upravo onda bili bi nezavisni. Vidimo, da prevratnikom nije do jedinosti narodne, ni do slobode prave, a još manje do prave vjere; oni samo zato taj čin neodobravaju, što Bugari namjeravaju u katoličku crkvu prestupiti. Da bi oni htjeli u koje zakonsko družtvo stupiti, u kojem načela jednaka prevratničkim vladaju, to bi od veselja klicali, da bi im grlo promuklo.

Iste novine „Opinion Nationale“ ujedno oglašuju uzroke bugarskomu metežu, naime:

Dvostruka stranka vlada medju Bugari. Oni nehlepe samo za neodvisnostju, kako svi drugi kršćani pod jarmom osmanlijskim; oni svakako nastoje oprostiti se vrhovničtva grčkoga svećenstva, koje mnogo gorje još, ako je moguće, nego rabotari visoke porte Bugare pliene do kože a šišaju do krvi. Rabeć duhovničko stanje kano vlastelinstvo upotrebljavaju svu zemlju kano svoju, a njihovi popovi daju se plaćati po svojih župljanih za istu izpovied, za istu svetu pomast; oni imaju tarifu za svaki grieh i za svako svetotajstvo; umnožavaju bez broja svojim podanikom porez, i nestide se, da upokore protivnike, slati policiju tursku, i znadu, kad im je potrebno, poslužiti se izobćenjem. Sad se razumije dakle, zašto Bugari nastoje iz svojega naručaja izbaciti svećenstvo simoniačko i svoje propovjednike neznalice, od kojih mnogi nerazumiju ni jezika bugarskoga.

Iz Carigrada pišu 21. Studenoga, da je svetačni proglas o sjedinjenju Bugarah s Rimom naišao na nove prepreke. Ministar ruski knez Labanov i ravnatelj grčkoga poslaničtva imali su jučer podulji razgovor u grčkom patriarkatu, gdje se nahodio i patriarka jeruzalemski. Ministar ruski s nova je svjetovao, da se dadu narodnomu bugarskomu razvitku nove povlasti; nu ujedno izkao je, da se kazni biskup bugarski Hilarion, kojega s druge strane ruski agenti nastoje na svoju stranku premamiti darovi. Isti biskup Hilarion svakim danom većma se siluje da se nepodloži novoizabranomu patriarki Grku; s druge strane opet ga na rusku stranku sklanjaju. On svakim danom nastoji proglasiti sjedinjenje s rimskom stolicom. I puk je pripravan za istu biskupovu namjeru, nu potrebno je, da biskup Hilarion i njegovi drugovi očituju porti: ako im za pet danah nedade i nepotvrdi drugoga patriarku, da će se neodvlačno sa svom obćinom bugarskom, jur na to spremnom, podložiti rimskoj stolici. Takov je bio uspjeh dogovora, koj je trajao do 8 satih.

[1]) Ser. 1. in Epiphan.

Digitized by Google

Arkimandrita trnovački i poslanici, koji su se za njim poveli došavši, da podpišu sjedinjenje, i isto što prije uživotvore, odlučiše čekati gore naznačeni rok.

U Drinopolju isto pitanje rešetaju Bugari, Grci, Turci a ponajviše Rusi. Rusoljubi nastoje svakako uznemiriti sve duhove. Oni bege napućuju, da sve, što biva od Bugarah, biva porti na škodu. Oni bune i Grke, da se što prije podignu proti svojim glavarom, koji su za svoja vladanja još većma otežčali jaram njihov. U isto doba opominju Bugare, da će ih samo pokroviteljstvo rusko osloboditi od jarma grčkoga i turskoga; nu da će to pokroviteljstvo prestati, ako se pokatoliče.

Na svetkovinu sv. Dimitrije potukoše se Grci i Bugari u crkvi; jedni i drugi hotijahu pjevati i čitati molitve u svojem jeziku, pa tako dojdoše do okršaja. Grci, manji na broju, bjehu protjerani iz crkve. I to se pripisuje djelovanju ruskomu.

U Djakovu *Fr. M.*

Protest

poglavice družbe Isusove upravljen na kralja Viktora Emanuela.

Vaše Veličanstvo!

Poglavica družbe Isusove utiče se smjerno k priestolu Vašega Veličanstva u zaštitu, da najde pravicu, ter dobije naknadu za težke krivice, štono od njeko doba saletiše u Italiji njegov red; ili, ako bi nada u kakovu naknadu bila pusta, a ono barem da se proti njim javno ogradi.

Već za prvoga talijanskoga pokreta pod konac godine 1847. i početkom godine 1848. biše poukidane sve kuće i zavodi, što jih družba Isusova imadjaše u sardinskih pokrajinah s ovu i s onu stranu mora, dobra joj oteta, a članovi prikorno razagnani.

Da se onim krivičnim činom poda kakvo takvo lice zakonitosti, bude izza toga proglašena naredba, kojom se imenovana družba ukida, dobra njena predaju u državnu haznu, a članovi posve podlažu samovolji. Ova naredba valja da se je ukazala bez znanja Karla Alberta, ili pače i proti njegovoj volji; jer ovaj kralj ne samo da bijaše za svoga kraljevanja vazda prijatan našoj družbi, nego bi još u prvoj buci tješio otce, neka miruju; a kad njeki očitovaše svoj strah, potuži se poglavarom, kano da je malo zaufanja bilo u njegovu poštenu rieč, bilo u moć njegove zaštite. Premda sad ona naredba nemogaše valjati za prošlost, pozivalo se je ipak na nju, samo da one krivice budu tobože pozakonjene, a vlada, što od onda ravna kormilom kraljestva, pridržala ju je i podala joj svu moć.

Od početka talijanskoga rata od prošle godine do danas izgubi družba u Lombardiji tri, u vojvodini Modeni dva, u crkvenoj državi jedanaest, u napuljskoj kraljevini devetnaest, na Siciliji petnaest kućah i zavodah. Dalje svuda joj je sva pokretna i nepokretna imovina pravom riečju rečeno oteta. Članovi su njezini brojem 1500 prognani iz kućah i gradovah, kano zločinci pod stražom od jednoga kraja na drugi povlačeni, u obćenite tamnice zatvarani, i surovim načinom mučeni i grdjeni.

Nije jim se dalo, da u pobožnih kućah potraže naklona, a u mnogih mjestih nije se pazilo ni na siede glave, ni na bolest, potrebu i slaboću.

Sve to bijaše bez svakoga zakonom zabranjenoga čina, radi koga bi bile obtužene žrtve onih zlogrdah; sve to bivaše bez suda i osude, a niti je bila dana prilika, da se brani; riečju: bivaše na silnički i samovoljni način.

Da je te rugobe za pučke bune počinio biesni i sliepi puk, lahko bi se morda i zašutilo. Ali ovako opravdavaju se one sardinskim zakoni; privremene u estenskih i papinskih pokrajinah uvedene vlade, a i sam diktator obiuh Sicilijah izgovaraju se na sardinsku vladu, a da se ovim nepravednim naredbam i još nepravednijim njihovim ovršbam podade potrebita moć, pozivalo se je i poziva se još uviek na ime Vašega Veličanstva. Nesmiem dakle, gdje se tako gazi pravo i pravica, mirno šutiti, a u mojoj službi kao glavi ovoga reda prešna mi je dužnost, da potražim pravicu i naknadu, ili barem, da se potužim Bogu i ljudem, neka nitko nepomisli, da se je smirenost redovne krotkosti i strpljivosti izvrgla u slaboću, ili da se netumači kao priznanje svoje krivice oli povrgnuće svojih pravah.

Tako dakle protestujem svečano i što bolje mogu proti ugnjetavanju naših kućah i zavodah, ustočenju, progonom, zatvaranju, mučenju i grdjenju, što ga moja redovna braća moraše pretrpiti.

Protestujem pred svimi katolici u ime težke povriedjenih pravah svete crkve.

Protestujem u ime svih dobročinicah i zakladnikah naših zakladah i zavodah, kojih se volja i nakana u mnogom dobrom djelu za žive i za mrtve prekida.

Protestujem u ime prava na imovinu, koje je od sirove sile prezreno i povriedjeno.

Protestujem u ime prava gradjanskoga i osobne nepovredivosti, koje se nikomu bez krivnje, sudbene istrage i odsude nesmie uzeti.

Protestujem u ime pravah čovječnosti, koja su na tolikih ostarjelih, bolestnih, slabih, iz mirna stana svoga prognanih povriedjena, da su i skrajne pomoći lišeni bacani na ulicu, neimajući ni stana ni živeža.

Ako na svoju žalost većini svojih redovnikah i neimam da pružim pomoć, vidjeti će barem po ovom mom činu, da njihov obćeniti otac nije nemaran za njihovu nesreću.

Ovu ogradu opremam na sviest Vašega Veličanstva. Polažem ju na grob Emanuela IV., svietloga predca Vašega Veličanstva. On od svoje volje stupi s priestola, na kojem Vaše Veličanstvo sjedi, i to upravo prije 45 godinah, da obučen u naše haljine i obvezan zavjeti

Digitized by Google

družbe Isusove medju nami umre, pošto bi u našoj novačiji u Rimu, gdje mu počivaju i kosti, bio doživio po onom načinu, koj vlada Vašega Veličanstva tako klevetničkom i sirovom mržnjom progoni.

Uspomena na milost, u kojoj svietla kuća savojska u prošla vremena vazda držaše družbu Isusovu, i poštovana čast, koju Vaše Veličanstvo obnaša, moraju da mi podadu zaufanje, da moje prošnje i ograde neće biti u taman.

Ako-li ipak ciku tolikih nogami pogaženih pravah prečuju svjetovni sudovi, to dajem tužbu na prvi i strašni sud jednoga, svetoga i svemogućega Boga, kod koga će pogaženu nevinost jednoć sigurno pridići vječni sudac, kralj kraljevah i gospodar gospodarah. Bogu u ruke predajem sve naše stvari. Posve umiren sbog nas, molim ga, da Vašemu Veličanstvu i savjetnikom dade ćut prava i pravice za moje mnoge nedužne sinove, što se po krivici progone i tlače.

Ja i moji redovnici možemo se u tom tješiti, što nebijasmo nevriedni štogod za ime Isusovo pretrpiti; svjedok nam je naša duša, da ničim nepodjarismo staru mržnju, van ako je povod to, što učimo križ Isusov, čast i pokornost crkvi i njezinoj glavi papi, podložnost i vjernost vladarom i svim od Boga naredjenim oblastim.

Vašega Veličanstva

U Rimu na 24. Listopada 1860.

najpokorniji sluga
Petar Beckx,
general družbe Isusove.

Viestnik.

Iz Zagreba. Dobismo upravo 49. i 50. snopić Skarićeva Sv. pisma staroga i novoga uvita. Ta dva snopića sadržaju knjige Makabejah, kojimi se dovršuje stari zakon. Čestitamo prečastnomu gospodinu izdavatelju, što je uz mnogo preponah velikim trudom veće dvie trećine svoga težkoga posla srećno dogotovio, te mu želimo od srdca, da mu ista sreća posluži i kod izdavanja novoga zakona. Da to bude, nevisi samo o njegovoj skrbi i naporu, kojim on posvećuje sve svoje sile, već ponajglavnije, pače jedino o podpori našoj. Bila bi doista golema sramota za nas, da tako znamenito djelo s nehajstva i nedostatka podpore naše zapne u svojoj upravo najvažnijoj česti. Sve, što rade i grade ljudske ruke, nesavršeno je; s toga ako i imade u ovom velikom djelu manah, netreba zaboraviti, da mu ima i mnogo vrlih svojstvah i prednostih, pa da je to djelo niklo u našoj zemlji, iz naške glave i da je naše. Neuzkratimo dakle pomoći svoje prečastnomu prevoditelju i tumaču u ovom najsvetijoj svrhi namienjenom nabožnom i domoljubnom podhvatu, već učinimo svojom podporom, da vriedni starina uzmogne čim prije na kraj istjerati plod punogodišnjih naukah, trudovah i marljivosti svoje — sebi na utjehu, nam na korist, a domorodnomu našemu književtva na slavu.

— S mladim ljetom poče kod nas izlaziti njekoliko novih časopisah. „Naše gore list," zabavno poučni časopis, izdaje gosp. Mio Krešić u Zagrebu tri puta na mjesec. — U Karlovcu izlazi dva puta na tjedan „Karlovački Viestnik," a uredjuje ga u ime književnoga odbora narodne čitaonice g. D. Akurti. — U Zagrebu izdaje g. Abel Lukšić: „Obće poslovne novine za Hrvatsku, Slavoniju i Dalmaciju" u mjesečnih svezkih. Napokon g. Vjenceslav Mařík izdavati će u svežčićih od 4—6 tabakah „Vienac, sbirku poučnih i zabavnih spisah za mladež."

Iz Monakova. Medju visokimi crkvenimi dostojanstvenici u Njemačkoj, koji svetomu otcu papi poslaše prošnju, da u ovom metežu ide iz Rima te za vrieme dojde u Njemačku, bijaše i nadbiskup monakovski. Na njegovo pismo od 5. Listopada stiže iz Rima, odgovor pisan 19. i. m. te papa hvali i duhovničtvu i puku, što su crkvi, a osobito njezinoj vrhovnoj, glavi u ovolikoj nuždi vjerni. Nadbiskup izdade poslanicu na sve svoje biskupljane, te jih moli, da i nadalje uredno davaju Petrov novčić.

Iz Turina. Dokle je već dotjerala razjarenost stranakah, i što je namienila prevratna stranka crkvenim ljudem, ako nebudu na glas hvalili njihov posao, izdaju službene „Turinske novine" ovimi riečmi: „Strpati duhovnike medju tudjince najsigurniji je put, da se otresemo popovske vlade. Na prvi glas kraljev poskočiti će i kamenje, a mi ćemo bez pomilovanja zametnuti boj na noževe po španjolsku. Mrtvaca na mrtvaca. Mora jednom da nestane toga od mnogih viekovah sramotnoga gospodarstva; uzdasi tolikih koljenah, baština Danteova i Macchiavellova ili se moraju odkupiti, ili će se Italija prcokrenuti na prah i pepeo, na krvavo jezero."

— Po Piemontu preporučaju katolički listovi još neprestano sbirku za sv. otca, te donose svaki dan po dug imenik darovnikah. Pravo dakle piše jedan od njih „Armonia:" „Sad je sabiranje Petrova novčića biljeg, po kojem se razaznaje nazovi-katolik od pravoga. Nije nitko dužan davati; nu katolik, koj nemari za stisku vrhovne crkvine glave, taj od katolika neima ništa drugo do puka imena."

Iz Pariza 10. Prosinca. „Union" donosi pismo stožernika Bonalda, nadbiskupa lionskoga, na ministra prosvjete. Stožernik prigovara u njem okružnici gospodina Billaulta, gdje naredjuje za biskupske naredbe biljegovinu i cenzuru, te završuje ovako:

„Čudim se, kako ministar državni nezna, da njegova okružnica o razašiljanju biskupskih pastirskih poslanicah zadira u temeljite članke katoličke vjere i u bitna prava

Digitized by Google

našega apoštolstva, u prava, koje mi nepomičnom čvrstoćom i, ako uztreba, životom, kako reče Bossuet, imamo braniti. Prije nego se je dirnulo u ovakova škakljiva pitanja, valjalo bi da se je promislilo, dokle dosiže čije pravo, dokle-li nedosiže, da nebukne zlo, za koje bi trebalo muke, dok bi se ugušilo, i da se crkvenoj oblasti neučini krivica, koja nikad nemine bez kazne. Nebijaše oprovrgavati riečih carevih: carstvo je mir.“

Zahvalnica.

Niže podpisani drže si za dužnost javno pred svim jugoslavenskim narodom zahvaliti se radi primljenih dobročinstvah, i to:

1. Sl. uredničtvu „Srbskoga Dnevnika“ u Novom Sadu, kako prijašnjemu, tako i sadašnjemu, ujedno prijašnjemu „Sedmice,“ a sadašnjemu „Danice“ za pošiljanje svo jih listovah bezplatno u sve i posve, i to od početka našega obstanka ovdje.

2. Sl. „Srbskoj Matici“ u Pešti, koja nam je dostavila bezplatno 81 komad Ljetopisa, i 11 drugih knjigah.

3. Sl. „Matici Ilirskoj“ u Zagrebu, koja nam je sve knjige troškom Matičinim tiskane bezplatno dostavila s obećanjem i u buduće.

4. Sl. „Družtvu Srbske Slovesnosti,“ koje nam je dostavilo svoje dosadanje knjige izdane po družtvu s obećanjem, da će to i u buduće činiti.

5. Sl. uredničtvu „Slovenke“ u Novom Sadu, koje nam svoj list bezplatno dostavlja.

6. Velemožnomu G. Dr. Lj. Gaju za polovični poklon „Narodnih Novinah,“ dok je on uredjivao iste novine.

Svim gori naznačenim p. n. urednikom, maticam i družtvu ovim se najsniženija iz naših mladjanih grudih proiztičuća zahvalnost javno ukazuje s molbom, da nas i u napred nezaborave svojimi dobročinstvi. Razloge pako netreba nam mnoge navoditi; dosta je jedan: da se spomenu otačbine naše tužne, iz koje smo, i tada će uviditi, da imamo dosta uzroka moliti ih.

Po isti način i sva uredničtva javnih listovah na Jugu slavenskom ovim se mole, ako bi bez uštrba svoga mogla učiniti, da nas i oni dobročinstvom bezplatnoga dostavljanja svojih listovah usreće.

Sl. uredničtvo „Katoličkoga lista“ u Zagrebu ponizno se umoljava, da ovu zahvalnicu uvrsti u svoj list, a i ostali jugoslavenski listovi moljeni su, da istu zahvalnicu prijave.

U Djakovu na mlado ljeto 1861.

Redovnička mladež Bosanska.

Njegova preuzvišenost gospodin biskup djakovački J. J. Strossmajer dostojao je družtvu prijateljah musike u Zagrebu darovati svotu od 500 stotinjakah u gotovom, na kojem veledušnom daru zahvaljuje se ovim najtoplije tomu domorodnomu mecenatu podpisano ravnateljstvo u ime cieloga družtva.

Velemožni gospodin Skender Kralj, savjetnik kod c. k. hrv. slav. namjestničtva, postao je utemeljiteljem narodnoga konservatorija i doživotnim članom istoga družtva, položiv shodno družtvenim pravilom glavnicu od 100 stotinjakah u gotovom.

Zatim stupiše u isto družtvo kao članovi I. razreda s godišnjim prineskom od 12 for. 60 kr. a. v.: Preuzvišeni gospodin Josip baron Šokčević, ban hrv. slav. i dalmatinski; zatim gg. p. n. Muzler Gjuro, Radinović Dragutin i Perok Filip, kanonici prvostolne crkve zagrebačke, Klein Franjo, c. k. činovnik, Kovačić Ivan, obrtnik, Surbi August, Dr. pravah, Sulling Tomo, nadziratelj uznikah, Wollauch Dragutin, stolar, Vran Valent, Novotni Stjepan, učitelj, Banvitz Dragutin, i gospoje Lihl Kata, Fridlander Ruža, Ramiš Ljubica. II. razreda s godišnjim prineskom 6 for. 30 novčićah: Gg. p. n. Jaugcer Dragutin, župnik u Petrovini, Maršić Mio, c. k. činovnik, Matelko Ivan, krajač, Talmainer Makso, zemaljski živinar, Zimerman Pavao, Rihtarić Stjepan, svećenik i kateketa, Krajačić Mato, obrtnik, i gospoja Kaiser Magdalena.

U Zagrebu dne 7. Siečnja 1861.

Ravnateljstvo družtva prijateljah muzike.

Promjene u biskupiji bosansko-djakovačkoj i sriemskoj.

Preminù u Gospodinu: Preč. g. Juraj Matizović, gornjega Sriema arcidjakon, mudroslovja i kanoničnoga prava doktor i župnik tovarnički. — Župnikom je postao u Berku Ivan Mihaljević, kateketa na nižjoj gimnaziji u Osieku.

Dopisnica uredničtva.

G. *A. M.* u *H.* Od poslanih Vaših 10 for. izplaćen je lanjski dug i predplata do konca god. 1861. a preostalo je jošte 55 nč. — G. *N. Š.* u *P.* Dugujete za prošlu godinu 2 st. 30 nč., jerbo poslaste samo 4 st. i lani. — G. *E. J.* u *G.* „Jezgre bogoljubnosti“ neima više ni ovdje, budući je cielo izdanje razprodano. — G. *O. G. P.* u *M.* Pišete, da prilažete 48 nč. za knjižicu „Hrvati, Srbi itd.“; al tih novčićah nebijaše uz cjelogodišnju predplatninu u pismu. — G. *I. P.* u *S.* Zaiskane knjige nemogosmo dobiti kod ovdašnjih knjigarah; no, ako želite, možemo Vam ju naručiti, premda mnogo nevriedi. — G. *M. M.* u *N.* Kad Vam se list šalje, najbolje Vam je izvješće, da smo Vaše novce primili. — G. *M. T.* u *G.* „Kat. list“ namiren je za cielu g. 1861. a „Pozor“ za prvu četvrt. — G. *F. V.* u *J.* Novci su stigli, a broj 3. odpremljen. — G. *J. B.* u *F.* Novce smo primili, a knjige naskoro će Vam se opremiti. — G. *F. F.* u *V.* I lanjski je dug namiren i 3 st. 15 nč. predano. N. N.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 3. U ČETVRTAK 17. SIEČNJA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Život Šimuna Kožičića-Begne, biskupa modruškoga i pisca.

Opisà Dr. *Franjo Rački.*

(Dalje.)

U sljedećih sjednicah nenalazimo više Šimuna. On je imao otići iz Rima, što radi svoje pastve, što radi novoga bremena, koje mu u dio pade. Pomenuti naime biskup senjski Jakov Blažević („de Blasiolis") ljeti god. 1513. preminù u Rimu. Na što papa Lav X. biskupiju senjsku podieli u commendu slavnomu Tomi Bakaču, koj tim načinom imadjaše právo na biskupske dohodke i na naimenovanje svoga namjestnika u upravljanju senjske biskupije. Isti papa odlukom [1]) od 13. Rujna 1513. s privoljenjem biskupa otočkoga Vinka Andrića opet sjedini biskupiju otočku sa senjskom, umre-li, ili odstupi rečeni Vinko.

Ugarski prvostolnik imenovà za svoga namjestnika i upravljatelja senjske biskupije našega Šimuna. Tako god. 1513. dodjè biskupija senjska pod upravu biskupu modruškomu, kao što naprotiv za sto godin biskupija modruška dodjè pod upravu biskupu senjskomu. Šimun, kao upravljatelj biskupije senjske, pisao se „Vice-legatus," često s dodatkom „Croatiae, Dalmatiae etc. per Reverendissimum in Christo patrem et Dominum D. Thomam Archiepiscopum Strigoniensem, tituli S. Martini in montibus presbyterum Cardinalem, et legatum de latere ad regem Hungariae, Poloniae et Dalmatiae etc. specialiter deputatum." [2])

Da je Šimun, kano namjestnik kardinala Tome Bakača, uviek s ovim sporazumievao se, što se tiče senjske biskupije, stvar je jasna. Isto se vidi iz njegovih dotičnih naredbah. Tako dočim bijaše zapovjedio kaptolu senjskomu dopisom od 30. Lipnja 1515, da uvede u arhiprvadiju Nikolu de Vitis a kaptol stajaše za kanonika Bartolovića, inače Dušicu [1]): drugim dopisom od 6. Srpnja iste godine iz Modruš [2]) naloži rečenomu kaptolu, da, pošto on sám jurve uzpisa kardinalu, ima počekati njegove naredbe glede na istu arhiprvadiju; pa zato „da se ništa nenovari," zapovieda ujedno, da se Jakov Bobanić stavi na prvo mjesto. Umrli arcipop kaptola senjskoga, komu je imao slieditì Nikola, bijaše Ilija Anijević, bivši župnik gorički, koj bje imenovao za ovršitelje svoje oporuke našega Šimuna i njegova zemljaka dominikana Alberta Bilšića. [3])

Biskup Šimun niti za čas nije puštao s oka svoje povjerene si biskupije modruške. S toga vidimo ga kano prava pastira obilazeća svoje stado, da svakomu sve bude. Tako iste godine 1515, koje poslovaše u Modrušah, po crkvenih propisih razgledaše crkvu i župu Novigradsku u Vinodolu; gdje uz prisutnost njegovu i kneza Nikole Frankopana, oslobodjena, kako rekosmo, iz turskoga sužanjstva, popisane su dragocienosti i imetak crkve tamošnje sv. Pilipa i Jakova, med kojimi i tri krasna glagoljska časoslova na kvieru pisana [4]).

U istom Novigradu siedjaše naš Šimun sljedeće godine 1516, gdje ga posjeti Valerio, poslanik i povjerenik velike bolnice sv. Duha (Ospedale di S. Spirito) u Rimu, imajući od apoštolske stolice dopuštenje primati po katoličkom svietu za taj čovjekoljubni zavod dobrovoljne prineske, s kojimi uz dotične crkvene propise bijahu skopčani

[1]) Theiner, Vet. monum. Hungar. Romae, 1860. tom. II p 613, 614.

[2]) Tako u listini jednoj od 20. Travnja 1515. *Cf.* Annuario dalm. p. 67.

[1]) MSC u arkivu kaptola senjskoga. U mene prepis.

[2]) Ibid. U mene prepis.

[3]) Vidi se iz nadgrobnice bivše u crkvi pavlinskoj u Senju (Schwandtner, III, 472): „Eliae Anieuich plebano Goritiensi, Archipresbytero et Vicario Segniensi Simon episcopus modrusiensis et frater Albertus Bilsich Ordinis Praedicatorum, Jadertini, testamenti eius executores posuerunt anno MDXVII."

[4]) MSC popis u mene. Sr. Kat. list. loc. cit. br. 47.

Digitized by Google

odpusti. Šimun ga vlastoručnim pismom preporučì senjskomu kaptolu [1]).

Iste godine na jesen taj neumorni vladika uputì se u Rim. Što ga je na taj daleki put budilo, bijaše ljubav prama crkvi, radi koje peti lateranski sabor svedjer trajaše, i ljubav prama svojoj nesretnoj otačbini. Krepki govor našega biskupa, iz koga njeke crte domoljubnomu štiocu priobćismo, i mudro djelovanje našega zemljaka, vještoga državnika Tome Bakača, novoga papu pobudiše doduše, da s cielom apoštolskom snagom, riečju i činom, našincem pomogne suzbiti glavnoga neprijatelja krstjanstva. U to doba srećom bijaše na čelu hrvatskomu narodu kao glava politička, kao ban, glasoviti Petar Berislavić, biskup vesprimski, potekši starinom iz Bosne [2]). Bivši tajnikom kralja Vladislava, njegovim poslanikom u Mletke, Poljsku, Njemačku i Rim, po smrti Tahia (1512) predstavnikom vranskim, a god. 1513. izza Franje Balaše de Gyarmath, koga sám kralj na zahtievanje Hrvatov, netrpećih tada u obće tudjina neimajućega u Hrvatskoj imanja banovati, opozva, postadè naš domorodac Petar Berislavić podkraljem hrvatskim. Ovo visoko dostojanstvo bijaše u ono doba tako tegotno, da mu se domaće plemstvo rado uztezaše. Petar primì ga svomu narodu za ljubav; da mu se posvema žrtvuje, izručiv svoju biskupiju zemljaku Tomi Nigru (Črnčiću), arcipopu spljetskomu, predje bivati u Hrvatsku, a navlaš u Bišće, u sebi povjerenoj bosanskoj banovini, da na taj način bude u sredini krvavoga pozorišta. Ovaj slavni vladika, koj jednakom mjerom znadijaše i rieči mira navještivati i mačem zapoviedati, s 000 momkov, med kojimi do 400 Bakačevih konjanikov, 16. Kolovoza 1513, kao na odziv vatrenoga slova Šimunova u Rimu, potučè tursku vojsku od 12,000 oboružanikov kod Dubice, gdje se njemu o boku osobito odlikovahu knezovi Nikola Zrinjski i Mihajlo Slunjski, otac furlanskih Frankopanov. Ovom sjajnom pobjedom junačkomu biskupu na toliko se slava po svietu raznesè, da ga car Karlo V. i Maksimilian za jedinoga držahu, koj bi mogao Turčinu odoljeti; a papa Lav X. na znak svoga priznanja poslà mu o Božiću posvetjen mač i klobuk [3]). Sljedeće godine podjè ban Petar razviditi tvrdjave u Bosni, tè doprè do Prusca; ali dočuv, da Turci Knin osvojiše, pohiti tamo i prisilì jih, da mu ga predadu.

Gradovi po Hrvatskoj i Ugarskoj bijahu u vrlo slabu stanju. Slabo učvršćeni, slabo oboružani i slabo obskrbljeni hranom nebi bili mogli dugo odoljeti silnû neprijatelju. A uz to sve — prazne pjeneznice. Kralj Vladislav i ban Berislavić uslied toga moljahu papu za pomoć. Papa Lav, veći u ostalom ljubitelj knjige, kista i dljeta, nego-li bojnoga zrnja i praha, kako mu svjedoče pisma od 30. Ožujka 1815. odpremljena iz Rima na kralja Vladislava i Petra Berislavića, [1]) naložì, da se imade izručiti njegovim povjerenikom Vinku Andriću otočkomu i Juliju Kortonskomu biskupu 100 centov sumpora, pet centov solajke, jedan cent praha, 2000 dukatov, raznovrstni topovi i mnogo pšenice i ječma; pa da će mu još 20,000 dukatov u kratko poslati. Sva pako navedena podpora imala bi se predati banu Petru Berislaviću, koga Lav tako cienjaše, da — kako sám piše — u cielom Illyriku nijednoga neima, koga bi mu predpostavio.

A sbilja junačkomu banu bijaše i do pomoći. Turci bo uzprkos Petrovoj hrabrosti pljačkahu tja do Kostajnice i Hrastovice, pa se spremahu proti Jajcu. S toga je ban pisao kaptolu zagrebačkomu iz Zlobočine dne 1. Rujna 1515, da bi k njemu poslao do Križeva 12 kol vina, a 30 žita za vojsku, koja na kraljevu zapovied krenù put Bosne. A 22. Rujna zapovjedì podbanu Baltazaru Alapiću, da digne hrvatsku vojsku, pošto on sám ima sljedeće nedjelje preći Savu. Sav narod da se na noge digne; svaki deseti podanik uzev sobom hrane za deset dan da se lûkom, kopjem i kosom oboruža [2]).

(Dalje će sliediti.)

Božićne misli o trovrstnom porodu Isukrstovu.

Piše *Antun Akšamović*.

(Dalje.)

Kao što smo se nagledali sjajnih čudesah u prvom porodu, tako ćemo ih gledat i u drugom. — Kao što naime vječni otac radja sina tako, da ne samo negubi od sebe ništa, već s najvećom savršenošću: tako i bl. Djevica, kad je sina začela i rodila, ne samo da nije djevičanstva izgubila, već joj je postalo još sjajnije, čistije i svetije. Liepo o tom veli katekizam sabora tridentinskoga: Nascitur ex matre sine ulla maternae virginitatis diminutione, et quomodo postea ex sepulcro clauso

[1]) Orig. MSC u bisk. arkivu senjskom. U mene prepis.

[2]) Cf. J. T. Marnavić: Vita Petri Berislavi, eppi. Vesprimensis, Croatiae, Slavoniae, Bosnaeque Bani. Venetiis 1620. Posvetjena Jurju Draškoviću. — Ferrari Cupilli: Il Bano Berislavić. Zara 1857. Fortis (Viaggio in Dalmazia. I, 138. 146—147) tuži Mrnjavića, da taj životopis nije njegov, nego Antuna Vrančića trud. Od čega brani ga Pavlović-Lučić: Vita di S. Saba. Venezia 1789. p. 12. 13.

[3]) Ibid. p. 30. Oba čuvahu mu još za Mrnjavića rodjaci u Trogiru.

[1]) Ibid. p. 33—35.

[2]) Krčelić, Hist. Eccl. Zagr. p. 212.

Digitized by Google

et obsignato egressus est, atque ad discipulos clausis januis introivit; vel quomodo solis radii concretam vitri substantiam penetrant, nec frangunt tamen, aut ex aliqua parte laedunt: simili et infinitis partibus altiori modo. [1])

Otac radjajuć sina negubi svoga božanstva, tako ni Marija radjajuć Isusa negubi svoga djevičanstva. Otac proizvadjajuć sina ne samo da nećuti bol, već neizrečeno veselje uživa. Otac priobćuje sinu svoju cielu bitnost. Marija daje tomu istomu sinu svoju djevičansku bît.

Da bolje razjasnim čudesa toga drugoga poroda, uzimam s glasovitim misionarom Le Jeune-om [2]) prispodobu navedenu iz rimskoga katekizma, i to prispodobu traka sunčanoga i stakla; jer med svimi tjelesi nemože nijedno slike Božje predstaviti kao sunce.

Sunce, otac svjetlosti, pušća trak, koj mu je sin. Neima ništa sjajnijega ni vidljivijega od toga otca svjetlosti; ništa svjetlijega ni vidljivijega od iz otca izlazećega traka; nemožemo ga točno ni pogledati, ali ne kao da neima svjetlosti, već sbog prevelike sjajnosti, a još k tomu je naš vid slab. Isto tako se radja Sin Božji od svoga otca u svjetlosti božanstva poznavanjem i znanošću; neima ništa, što bi se moglo bolje razumjeti od toga poroda, i opet ništa nemožemo tako slabo shvatiti, kao taj porod.

Premda je trak ujedno sin sunca, naime od njega proizveden, iz njega iztekao: to je taj trak tako star kao i otac mu sunce; pa da je sunce od vieka, bio bi i trak od vieka. Isto tako, premda je Isukrst po božanstvu sin Boga otca, to je on star kao i otac od vieka.

Sunce plodi svojim trakom zemlju, topli zrak, proizvadja zlato i srebro, pravi kove i rude u brdih: tako je i vječni otac po svom vječnom sinu stvorio nebo i zemlju, angjele i ljude, i po njem sva svoja djela počinio: omnia per ipsum facta sunt. Joan. 1, 3.

Sunce, otac svjetlosti, proizvadja trak svoj, dočim od svoje bitnosti ništa negubi; dapače trak je sjajnost, ljepota i ures sunca. Tako je i sin Božji sjajnost i slika bitnosti svoga otca.

Trak izlazi iz sunca i snilazi na zemlju, no ipak ostaje kod sunca i neide od njega; on je ovdje i gori, mi ga vidimo u suncu, premda je već na zemlji. Što nas vjera uči, da je sin Božji s neba snišao na zemlju, tim neveli ona, da je on ostavio krilo otčevo; ne, on je ondje ostao, kao što vele zlatna usta sv. Petra Chrysologa: „Sin je od otca došao, ali ga nije ostavio, već je uviek ostajuć u otcu otišao od njega.“

[1]) Cat. Rom. cap. IV. art. 3. q. 8.
[2]) Le Jeune, Missionspredigten.

Taj sunčani trak dojde u crkvu i prolazi kroz crveno staklo ili okno. Kako je unišao u okno? kako-li prošao? to neznam; samo znam, da je unišao i izašao, a nije otvorio, nit je okno razbio ni oštetio. Upravo tako je došao i sin Božji na ovaj sviet, i kroz blagoslovljenu utrobu Marijinu prošao. Kad trak prolazi kroz staklo, čini ga ljepšim, jasnijim i sjajnijim; a tako je i Isukrst učinio djevičansko tielo Marijino čistijim, svetijim i savršenijim.

Što je učinio trak u staklu? Uze iz njega malo rumenila. Što je Isukrst učinio u utrobi Marijinoj? Uze čovječansko tielo, uputi se, djevica ga opravi našim čovječanstvom.

Kad je trak uzeo rumenilo od stakla, nije mu oduzeo boje; Isukrst uze našu čovječansku narav, dočim Mariji nije nikakve štete učinio.

Prije nego je trak unišao u staklo, nije bio obojadisan, već istom kad je prošao u crkvu, bi trak obojadisan, sjevajuća boja — trak, koj je ujedno boja i trak. Tako je bio Isukrst prije svoga upućenja Bog a ne čovjek; sada pako, unišav u Mariju Bog je i čovjek.

Temelj ili nosac crvene boje ovdje na zemlji je sunčani trak, po njem jedino se ta boja uzdržaje i obstoji; nosilac presv. čovječanstva je sin Božji, njegovo presv. čovječanstvo obstoji samo po njem.

U koliko je trak svjetlost sunca, nalazi se u cielom svietu; u koliko je obojadisan, samo je u crkvi. Isukrst kao sin Božji je svagdje, kao čovjek pako samo u nebu i presv. oltarskom otajstvu.

Otac toga obojadisanoga traka je sunce; ali sunce nije boje proizvelo. Istina je, ali je ipak proizvelo trak, koj je spojen s bojom. Mati je staklo; ovo pako nije traka napravilo. Istina je doduše, ali ipak je sjevajuću boju proizvelo, trak tim rumenilom zaodjelo. — Otac Isukrsta upućenoga je Bog otac, koj doduše nije rodio čovječanstvo iz svoje bîti, pa je ipak osobu svoga sina, koj je čovjek, rodio iz svoje bitnosti. Mati toga Boga i čovjeka je Marija, koja nije rodila božanstva: pa ipak je začela čovjeka, koj je zajedno Bog; ona je zaodjela božanstvo sina Božjega našim čovječanstvom.

Što je starije: obojadisani trak ili staklo? Trak je stariji, u koliko izhodi iz sunca, i mnogo dulje obstoji od stakla, naime od početka svieta, star je jednako kao i sunce. Ali trak obojadisan je mnogo mladji od stakla. Tko je stariji: Isukrst ili Marija? Isukrst je kao Bog mnogo stariji od Marije, jer je kao otac od vieka; ali kao čovjek je mladji od svoje matere.

Taj trak je u suncu tako svjetao, da se nemože ni gledati, zasljepljuje i potamnjuje oči

Digitized by Google

onim, koji se usudjuju u njega gledati; ali rumenilom obojadisana lahko je gledati. Sin Božji, u krilu otčevu. nemože se vidjeti, ni izreći ni shvatiti (Is. 53, 8; 1. Tim. 6, 16.). Ali zaodjeven našim čovječanstvom i med nami prebivajuć bijaše vidljiv (1. Iv. 1, 1.). Quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus et manus nostrae contrectaverunt de verbo vitae.

Ovaj drugi porod je čudan kao i vječni, i uz to još ljubezan. Akoprem se je on u noći dogodio, ipak se misa na slavu toga poroda služi u zoru, to jest o svanuću, i to s važna razloga, jer se je naime Isukrst rodio od djevice, da nam tmine razprši i ćut razsvietli. Zato se počima misa: Lux fulgebat hodie super nos, quia natus est nobis Dominus.

Rodio se je danas nam Spasitelj, zato pojdi s menom do Betlema, da se poklonimo novorodjenomu kralju. Angjeli naviestiše porod njegov pastirom, a pastiri povrativši se navješćuju nam, što se je s njimi dogodilo; jer su poćutili u sebi njeku slast nebesku, budući je Odkupitelj svieta, čim se je rodio, već počeo navješćivati spas ljudem i nauk nebeski, koj ih razsvietli. Njegova propovjedaonica jesu jaslice, njegovi slušaoci vas sviet, njegov nauk je preziranje svieta. On propovieda, ali ne ustima, kad još govoriti nemože, već primjerom; propovieda ne ušima našima, već očima (Iz. 30, 20.). Et erunt oculi tui videntes praeceptorem tuum. Veli, da je siromaštvo bolje od bogatstva, i da će sigurnije doći siromak u kraljestvo nebesko, nego bogataš. Ali sviet ustaje proti nauku Isukrstovu, penje se na propovjedaonicu uzvišenu na središtu zemaljskom, te propovieda, da se treba samo trsiti blago sabirati, bilo pravim ili krivim načinom, to je svejedno; samo kad čovjek može obogatiti, zašto bi siromaštvo trpio? To mnogi pokazuju primjerom svojim, naime druge upropašćuju a sebe podižu; druga braća od glada, zime i golote pogibaju, dočim mnogi blago pod ključ meću, gdje im trune i pljesnivi, da napokon dodje vrieme, kad ga ostaviti moraju, te goli u vječnost se preseliti, i ondje kao bogci na ovom svietu zimu, glad i golotu na vieke podnašati, kad si ništa nisu na ovom svietu spremili za budućnost.

Pa naše ovo vrieme sviet se je tako polakomio za blagom i zemaljštinom, da je prema svemu obumro, samo da si želji ovoj zadovolji. Angjeli danas naviešćuju porod Isukrstov po ustih misničkih, ali sami pastiri dolaze k jaslicam, to jest ubogi i prosti, nižega stališa ljudi. Drugi pako tako zvani prosvietljeni ljudi se izpričavaju, da nemogu ići: ovaj da se je oženio, te nemože doći, t. j. putenost ga njegova odvraća od duhovnih stvarih i svega, što je Božje; drugi veli: selo sam kupio, moram ići da ga vidim, t. j. imam se ja čim zabavljati, imanje i dobra svoja moram urediti, od čega ću ja življeti, a crkva mi i propovied neće ništa dati. Napokon drugi opet veli: kupio sam pet jaramah volovah, idem jih danas kušati, zato nemogu tamo; volovi ga uzdržaju od službe Božje, t. j. oholost njegova i strasti, koje su ga sapele. Vele mnogi: što je misa? što je večernja? što-li pobožnost i molitva? To je za popove, a ne za nas; neimaju drugoga posla, pa nek se time bave, ali ja imam drugo šta. To su njihova izpričavanja. O nezahvalni i nevjerni Jerusolime! to tebe uzdržaje od službe Božje, ta nestalna zemaljština, koju ipak danas sutra ostaviti moraš. Zar se nisu pastiri takodjer mogli izgovarati: doći će divlja zvjerad, pa će nam potrgati stada, zato nemožemo ići. O mogli su se i oni izpričavati, ali nisu htjeli, već su poslušali glas angjelah, ostavili stada svoja, te pohitili još u noći, da se poklone novorodjenomu kralju. Oni u noći idjahu, a ti ne da s kartuzianci ili drugimi redovnici noći potratiš dajuć hvalu Bogu, već nećeš ni ob dan da njekoliko časovah žrtvuješ Stvoritelju svomu.

Danas rodjeno djetešce plače; ti ga čuješ, pa nećeš, da ga dojdeš utješit; ono golo drhće od zime, a ti mogućan nećeš da ga pokriješ. Nemoj se izgovarati: nit sam ga čuo da plače, niti gola vidio, kad ti sámo ono veli: Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis. (Matth. 25, 40.) O koliko prosjakah zieva od glada, koji su braća tvoja, na sliku Božju stvorena kao i ti, krvlju Isukrstovom odkupljena kao i ti, pa prodješ pokraj njih, nećeš ni da jih pogledaš, kamo-li da jih pomogneš; a mogao bi im u nuždi priteći u pomoć. U onom bogcu sam Isukrst polag njegovih gore navedenih riečih u jaslicah plače, a ti nećeš da ga utješiš; golotu, glad i zimu trpi, a ti nećeš da ga zaodjeneš!

Tko ima ovdje pravo: ili Isukrst propovjedajuć u jaslicah? ili sviet na uzvišenoj propovjedaonici? Da se to diete vara, nesmiemo reći, jer je ono vječna mudrost; moramo dakle dopustiti, da se sviet, bogataši, tvrdice, razuzdanici i putenosti podani ljuto varaju.

Znamo, da je to diete Mesija. Prorok Izaija o njem je prorekao, da će ga djevica začeti i roditi; isti prorok je takodjer rekao, da će dobro od zla točno razlučiti. (Iz. 7, 15.) To mudro diete odabire poniznost, ubožtvo, zabacuje svjetovne časti, bogatstvo i razkošje tjelesno. Ako se ti misliš spasiti razbludom, bogatstvom, ugadjajuć svojim putenim požudam: to nije trebalo tomu djetetu snići s neba, da ti put u nebo pokaže, kad možeš doći tamo drugim putem, sve ako ga i nesliediš. Ako se možeš spasiti puteno živeć, va-

Digitized by Google

ljajuć se u razbludah kao nerazložni stvorovi, u veselju i razkošju, pijanstvu i proždrlosti, neprijateljstvu i mržnji: to nije trebao Sin Božji doći, da te vodi putem spasenja. Kaži mi ništetni stvore! jesi-li ti pametniji od mudrosti neizmjerne, koja je vrelo sve mudrosti i dobrote? Čim više se dižeš u svojoj mudrosti, tim boljma potamnjuje ti ona. Zato snizi se pred Gospodinom, priznaj pogreške svoje, skrušen vrhu griehah svojih odreci se griešnoga života svoga, ogrli staze njegove, te u duhu pokore pristupi k Bogu svomu u trećem porodu rodjenomu, naime po misnicih u presv. oltarskom otajstvu. Tu su novorodjenomu kralju jaslice srce tvoje, a pelene i povoji čista savjest tvoja; dobro ga povij, da neozebe, te ga položi u jaslice srca svoga.

(Konac će sliediti.)

Spis „Papa i car.“

Na koncu predposljednje godine izide spis: „Papa i kongres,“ i osnova ona u njem obistini se na dlaku; a tako evo nedavna izide opet u Parizu drugi spis: „Papa i car.“ Pisac mu je čovjek do sada neznan, imenom M. Cayla. Nesmiera nikamo dalje, van da car bude prva glava francezke (ili ako francezko carstvo i sbilja zavlada cielim svietom, a to europejske ili bar romanske) crkve; sama pako crkva pod svojinu caro-papom da se osnuje na obćenitom pravu izbora i odvjeta — sve, kako se veli, bez uštrba otajstvah katoličke vjere, pače i prvenstva papina. To je veli potreba za domovinu, vjeru, napredak, snosljivost i mir, da više nebudu dva stožera, Pariz i Rim, nego da od sada državni glavar poprimi obe oblasti, ili, kako pisac reče, i upravu države i upravu vjerozakonah (dakle će car biti svim vjerozakonom glava) prihvati u svoju ruku, kako je i onako već po protestantskih državah, u Ruskoj i Turskoj. Nadbiskup pariški postao bi u Francezkoj velikim patriarkom; a oko njega vieće od dvanaest kardinalah; pa bi on kao carev namjestnik svake godine držao obćeniti sabor, kamo bi pravomu papi u Rimu bilo prosto slati po kojega kardinala i biskupa; ali s neodrešnim samo glasom. Tko se od biskupah i misnikah uzpokori ovoj novoj uredbi, ostao bi na svom mjestu; a tko se uzprotivi, svrći će se te prognati, i na njegovo mjesto, bio on biskup ili župnik, izabrati će namah po obćenitom glasovanju drugoga puk, kako bijaše navada i za gradjanske uredbe svećenstva.

Za uvedenje i razloge ovoj čudnoj osnovi služi baš dostojan nje povjestnički i politički uvod, u kojem je svaki redak krupna laž; a opet neima u njoj ništa nova i nečuvena, što nebi bilo izišlo na vidik u sadanjoj krivoj znanosti po sto putah. Tajeć vjeru i povjestnicu dokazuje, da je papinstvo izumak Karla Velikoga i kašnje silom preotelo mah, i da je ono neprijatelj domovine i zapreka prosvjeti; a Pio IX, jer se nije prije dvanaest godinah talijanskomu prevratu stavio za vodju, vriedan je da propadne. Kakov sud da izreknemo o ovom spisu? Ili da je potekao iz istoga pera, iz koga lani poteče spis „Papa i kongres,“ i da je iste kobi, ili da je djelo blune pometena mozga?

Vladini listovi u Francezkoj zabaciše ga tobože; ali mudre glave i javni listovi, kano „Allgemeine Zeitung“ u Augsburgu nagadjaju, da sluti na zlo. Kako bi u Francezkoj po onakovih štamparskih zakonih bila mogla i izići ova knjižica, da nije carskomu dvoru mila, i on ju propustio, budi da preplaši papu i katolike, budi kao kucalo, da čuje obćenito mnienje, budi kao provodića razkolnim i krivovjerskim mislim i težnjam? Svakako će u ovakovu položaju ona biti veće važnosti, nego bi inače važila po imenu Cayla; pa čemu bi čovjek u tolikoj časti, kao što je kardinal Mathieu, nadbiskup besansonski, sam prihvatio pero, da joj napiše uztuk, ako nije tomu tako?

Kardinal Mathieu u svojoj knjižici zove osnovu msgr. Cayla ludorijom, i šiba ju, kako treba; ali je dokončao ozbiljno. Premda je, veli on, sva osnova gola ludorija, mogla bi ipak nahuditi, naime: da bi se oni, koji pravo nepoznadu položaja, pobojali razkoline, ter se zabunili. Nu ako sve i pukne med Rimom i našom državom, neima tu još ni s daleka razkoline, crkvene. Da to bude, valjalo bi da se biskupi odtrgnu od pape, a misnici od biskupah; česa kod nas neće nikada biti. „Naši otci“ dovršuje on, „za vjeru i savez sa sv. stolicom, koju Isus stavi crkvi za temelj, pregorili bi bili sve svoje blago, voljeli u tudji sviet, ma i u istu smrt. Mi nezaboravismo njihova primjera, pa ako uztreba, s milošćom Božjom sliediti ćemo jih stopimice.“

Po tom bi nam puklo pred očima, na što se smiera. Tko bi posumnjao, da čovjek zlokobnik, koj je jur po Europi sve prevrnuo, nebi došao i na to, da osnuje proti crkvi osnovu kobnu i zloradu, kakva je M. Cayle-a? Ali je sigurno, da bi francezka crkva radje podniela sve muke, nego da zataji vjeru i razkida crkvene sveze. Sama po sebi knjižica je Cayleova istini usluga; jer predočuje, čemu se je od sadanjega državnoga absolutizma i slavnih načelah od god. 1789. nadati moći. Što se zadnjega tiče, ciela osnova smiera samo na to: da se francezkomu svećenstvu narine poznata gradjanska uredba po kroju, kakov bude bolji po carstvo; a što se tiče spojenja vrhovne crkvene oblasti s državnom, to je samo zadnja posljedica državnoga absolutizma.

Dopisi.

J K. **Iz Gradine** na 11. Siečnja. Dne 8. t. m. noćju o pol dvanaestoj uri nakon jednodnevnoga bolovanja, svetotajstvî umirajućih providjen, usnu u Gospodinu zagrebačke nadbiskupije, a možebit i ciele carevine austrijanske župnikah Nestor Tomo Horvat u Terezovcu. Akoprem smrt ništa neobična nije, što bi čovjeka

Digitized by Google

nukalo, da pojedine slučajeve njezine nesmiljenosti u sviet razglasi; ništanemanje njeke o životu od nje umorenih sbivše se znamenitosti zaslužuju, da se u svietu spominju. Zato ću i ja njeka o životu pokojnika saobćiti.

Tomo Horvat rodjen je dne 11. Prosinca 1774. godine u Orahovici, trgovištu Slavonije. Početne učione u rodnom mjestu, gimnazijalne nauke u Osieku i Pečuhu, a mudroslovje u Segedinu je dovršio. U Zagrebu bje za klerika u bogoslovje primit, po dokončanom nauku za svećenika redjen, a prvu nekrvnu žrtvu je 4. Veljače 1798. godine prikazao. Bivši njeko vrieme duhovnim pomoćnikom u rodnom mjestu, premješten je u Topolovec; od onud postade vojnim kapelanom pukovnije gjuročke u Italiji. Po učinjenom miru s Napoleonom I. doma vrativši se, god. 1801. postade župnikom u Grubišnom polju, gdje samo tri četvrti godine poslujući po preporuci generala Marka grofa Pejačevića naimenovan župnikom terezovačkim, i godine 1802. dne 4. Veljače bje u župu ustoljen. Pokojnik je bio prvi župnik terezovački; župa bo ova do navedene godine bila je podružnica župe gradinske. S početka imao; je s mnogimi nevoljami boriti se jedno, što do godino 1820. kad je Franjo Šmidt, začesanski začastni kanonik i župnik gradinski, umro, osim štolarnih dohodakah, tri stotine for. šajna iz vjerozakonske zaklade, i nješto deputata od vlastelinstva, ništa drugo neimaše od nove svoje župe; a drugo, što od svih stranah naselivši se i siromašni puk nuz najbolju volju u pomoć mu priteći nemogaše. — U trudnom svojem poslovanju dočekao je dan 4. Veljače god. 1848. te je uz podvorbu iz tri obližnja okružja sakupivših se svećenikah drugu mladu misu odslužio, a dne 4. Veljače god. 1852. je drugi put u župi svojoj svečanost umješćenja obavio. Bio je dakle Tomo Horvat svećenikom $62^1/_4$, a župnikom ukupno 60, na pose u Terezovcu 59 godinah. Bio je ćovjek bogoljuban, blage naravi, mir i slogu ljubeći, a osobito odlikovao se je gostoljubjem, koje ga je višeput u oskudicu oborilo; stekao si je obće štovanje i ljubav, koju su prigodom ukopa mnoge suze, a i prisutstvo inovjeracah zasvjedočilo. Tečajem svoga župnikovanja je trideset i sedam stranom židovah, stranom razkolnih kršćanah k stadu Isusovom priveo. Tielo mu počiva pod hladnim kamenjem pred velikim žrtvenikom župne crkve; a duša u nevidljivi sviet odpraćena, uživa plod obilnih svojih trudovah.

Dobri starče, brate mili!
Dragi otče! nas ucvili;
Privremeni tvoj razstanak
Tvog života smrtni danak!

Zemljo hladna, majko naša!
Dojko naša, postelj naša!
Primi kosti usnuloga
U naručaj sinka tvoga.

Svemogući, dobri Bože!
Neba, zemlje ti velmože!
Uzmi dušu njegvu gore
U široke tvoje dvore. —

Iz Njemačkoga Gradca. *F. S.* iz Križevca dne 1. Pros. piše u Zagreb. kat. list g. 1860. broj 51. 20. Prosinca stran 406. redak 16. .: „Takovoj medjusobnoj slozi nadati se je, kada se jednom *inih* vjeroizpoviedanjah sljedbenici *nagomilaju* u našoj otačbini. . .“

. Kažem vam, ove strašne zavodljive rieči grozom su me potresle. Nemogu razumjeti, kako su se izustiti mogle. Sigurno je dopisnika ljubeznivo, prijazno srdce prevarilo, a oko urednika. *)

Lahko i moguće je blagoćudnu čovjeku i narodu mirno i složno živjeti s pravoslavnimi**) vjernici razkolnici. Oni imaju s nami istu Božju vjeru, iste sv. istine i otajstva, istu sv. misu, isto posvećeno svećeničtvo, jednaku službu Božju. Imaju kao mi crkvu za jedinu pravu neprevarivu učiteljicu i braniteljicu zapisane i nezapisane rieči Božje. Sva vjerozakonska jezgra i bitnost je ista kod njih i kod nas. Dakle su nezavrživi 18-stoljetni glasni svjedoci istinitosti naše crkve i vjere. Nisu krivo- već pravovjerci, samo prave glave lišeni; nerazlikuju se od nas po unutarnjih stvarih, nego samo po njekojih spoljašnjih razmjerah i načinih, rekao bih, samo po inoličnoj odjeći i nošnji. [1]) Jerbo svi znamo, da razlika glede sv. Duha netiče se nipošto njegove Božje osobnosti u presv. Trojici, nego samo načina izhadjanja. Svi znamo, da oni netaje medju petoricom patriarkah prvenstva rimskomu, samo njegov djelotvorni upliv u njihovu crkvenu upravu

*) Niti je dopisnika prevarilo srdce pišuć, niti urednikovo oko pregledalo uvrščujuć u ovaj list navedene rieči, kojih ste se toliko prepali. Cieli sadržaj i način pisanja, naveden protivnički prigovor, kako će nam tobož s narinutih pridošlicah procvasti trgovina i obrt, a podignut se ratarstvo, te tim naša siromašna domovina obilovati srećom i blagom, — šaljiva prispodoba o divljih i pripitomljenih kokoših, te na kraju onih riečih dodane točke . . . pokazuju dostatno, da se one rieči neimaju uzeti ozbiljno, već razumjeti per ironiam kao lucus a non lucendo. Znamo mi dobro i od svoga zavičaja i od drugud, koliko je blago sloga, jedinstvo, sklad i jednakost uvjerenja u svakoj stvari, a osobito u najvažnijoj — u vjeri. Znamo mi dobro to iz svoga to iz tudjega izkustva, koliko je zlo u životu različnost u vjeri, te odtud pošle sumnje, nepovjerenje, protivljenje, razdor, razmirice, neprijateljstva, da ništa gorega nespominjemo. Znali su to dobro naši stari, te su s toga, a ne s nečovječnih kakovih razlogah odvažno se uvedenju protestantah u našu domovinu pod zaklonom pravah municipalnih opirali. A budite uvjereni, da se stečevini našega vremena, carskim patentom od 1. Rujna 1859. i 18. Veljače 1860., bez znanja i pitanja našega za našu domovinu pod uplivom silujućih okolnostih izdanim, nijedan o toj stvari hladnokrvno sudeći Hrvat obradovao nije. Ured.

**) Za sitničare i cjepidlake budi rečeno, da smo rieč „*pravoslavni*“ zadržali, jerbo nesjedinjeni sljedbenici iztočne crkve našega naroda ovim imenom sami sebe nazivaju, nespajajući s tim nazovom nikakovih dogmatičkih dosljedakah. I jedan dio protestantah nazivamo „*evangelike*,“ pa uz to valjda nikomu nepada na um pomisliti, da je samo u njih evangjelje, da se ga samo oni drže, a naša vjera da nije prema evangjelju. Ured.

[1]) Gle Postni list biskupa monastirskoga u obletnici biskupa labudskoga u ljubljanskoj Zgodnoj Danici l. 1859, st. 6.

b) Православие Іоанна Чокрлина. У Бечу, 1860.

c) Русская Библиотека. Томъ XIV. Лейпцигъ 1861.

Digitized by Google

je silovito prekinut, ravno tako, kako su se vjernici po Ruskoj kasnije uztegnuli crkvenomu ravnateljstvu carigradskoga patriarke, i svi znamo, da jedno i drugo ima svoj pravi uzrok u vremenitih političkih razmjerah, a ne na vjerskoj podlozi. Svi znamo, da se je Carigrad i Ruska g. 1439. na fiorentinskom crkvenom saboru opet s nami sjedinila, i da se je ono sjedinjenje u Moskvi, Kievu i prostranoj Ruskoj već svečano razglasilo, pa radi političkih razlogah ipak razkinulo [1]). Kada jednom nestane političkih zaprekah, bit ćemo po Božjoj volji brzo svi opet jedna ista crkva, budući da se savjest istine od dne do dne čvršće budi [2]). Osim drugih tomu je živ dokaz Englezka. Ima 25—30 godinah, što je tamo bivao jedinac biskup katolički, a sada jih ima oko 30 katoličkih. Najnoviji dokaz jest do 5 milionah brojeći narod bugarski, koj upravo u ovo doba zahtieva vratiti se u naručaj rimske crkve. Tko tim stvarim iole viešt nezna, da, osim dviuh napomenutih nebitnih razlikah, sve su druge samo različne oblike manje važne znamenitosti? Što se više prigovara, to su pretjerane i nerazborite potvore. Tko od ubavještenih nezna, da je n. pr. bezženstvo svećenikah — akoprem za duhovno pastirstvo jako koristna — al ipak samo ćudoredna naredba, koju i pravoslavna crkva vele štuje, i kod svojih redovnikah i višjih svećenikah strogo zahtieva, i samo ju nižim neprepisuje? Jednim slovom: katolici i pravoslavnici iste su vjere, istoga ufanja, iste ljubavi, istoga duha, jednoga duhovnoga življa; mi smo si najbliži, da premci u vjeri, i s takimi, ako smo s oboje strane razboriti i ljubeznjivi, može se lahko, mirno i složno živjeti.

Sasvim druga je s raznovrstnimi krivovjerci, koji sto i sto putah zabacuju, što ti štuješ; zametaju, što ti svetiš; tvrde, da je laž, što je tebi božja istina; osmjehavaju kao bezumno praznovjerje, što je tebi sv. otajstvo i presveti aldov; koji hotimice i nehotimice tako govore i pišu po svih knjigah i novinah, a i moraju tako govoriti i pisati, ako neće da se sebi iznevjere, ako nisu mlačni ili glupi nehajnici, — i koji hoćeju tako pisati, govoriti i živjeti, da se uzdrže, da si protivnu istinu uzbiju, i svoje krivo izpoviedanje ponosito i smiono razšire; koji će sborom i tvorom vašu malenu i veliku djecu sto i sto putah nemilo sablazniti.

Ako nećemo i nesmiemo nehajni biti, da nam najsvetija dragotinja nepropadne, kako će nam biti moguće, da mirni i složni budemo — kod takova vjeroizpoviedanja, koje sámo nije nikada složno, budući ima svaki njegov sljedbenik neomedjašeno pravo sv. pismo — već mu prikrojeno, po svojoj volji tumačiti si! [3]) gdje zaista valja prislovica: koliko ljudih, toliko ćudih. To bi bio meteš i muteš, svaja i graja, prepir i nemir bez konca i kraja. —

Pogledajmo na ubogu Njemačku. Što ju globi i ciepa, svadi, razdvaja, raztrgava, nego njeno raznovrstno krivovjerstvo, te nemože nikada složna biti; a naša vjera tamo se huli i podkapa — kod prostih, manje učenih i bezbrojnih na pol naobraženih ljudih. Kako nemilo jadikuju poradi toga tamošnji biskupi i katolički listovi; do kolike sile i snage bi bez ovoga razpora već Njemačka dotjerala bila u svojih inače ugodnih okolnostih! Duhovna razciepljenost do korena, pak neima lieka, dokle ova trajala bude [1]).

Sam premili Bog sačuvao i izbavio milu Hrvatsku, koja ima staro pravo *) nepuščati krivovjerstvo med svoje medje, ove prenesrećne pogibeljne nesloge u najglavnijoj stvari. Bilo bi joj to najveće zlo, neizkorenivo sjeme neizlječive nesloge, budući da samo „sloga jači, a nesloga tlači.“ Jurve jedna jedina kapljica crnila, kad pade u punu čašu najčistije vode, oduzme joj blagu čistoću; kako mutna kalna neokusna i gadna pak biti će, ako se mnogo crnila u nju ulije!? Nesrećna je kuća, gdje gazda kaže „da“, a gazdarica „ne“; gdje se njekoja djeca otcu, a druga materi protive — gospodarstvo mora propadati.

Tolerancija — tolerancija u vjeri neima pomoći, nije prava do istine. Što je tolerancija? Ako je snošljivost što drugoga, nego-li zabludjeloga brata jošće ljubiti radi Isukrsta, radovoljno mu pomagati, ako mu treba pomoći, i njegove zablude drzovito kao prostovoljne i zakrivljene neupisivat mu u grieh, — ako je tolerancija što drugoga, nevaljala je. — Zabludjeloga čovjeka treba ljubiti, njegovu zabludu pako mrziti i braniti joj se svimi silami.

Sačuvajmo si dakle koliko možemo neoskvrnivost neoskvrnjene vjere Isukrstove, da si laglje sačuvamo narodnost i neodvisnost predrage domovine!

Dr. J. Muršec.

Iz Gučje Gore u Bosni na 1. Siečnja 1861. Prošloga ljeta putovahu po Bosni gg. major konzul austrianski u Banjoj Luci, Pavao Vuić poručnik, i Tomo Novak; u svom putovanju ove plemenite osobe dostojale su se pohoditi i našu novu crkvu i samostan u Gučjoj Gori. Gospodin Tomo Novak obeća ovoj crkvi kakov spomenik poslati, što i učini: na Badnjicu donešena bi prilika Spasitelja Isusa uzkrsnutoga s pisanicom g. Tome, u kojoj želi, da se rečena prilika na shodno mjesto u crkvi stavi. Ova je prilika od čistoga srebra, vrlo liepo i ukusno izradjena. Ja sam ju odmah prvi dan Božića na očigled mnogobrojnoga puka na žrtvenik Gospin postavio, i javnu molitvu puku za ovoga darežljivoga dobročinitelja naviestio. Ovaj dar koliko je bio narodu mio

[1]) Gle Die orientalische Kirche von Jak. G. Pitzipios-Bey. Wien 1857.

[2]) Dao Bog, da do one srećne dobe sigurno sačuvamo savjest istine i medjusobnu i narodnu ljubav.

[3]) Tako se je ovdje — ima tomu 3 godine — jedan 13-ljetan učenik svojim pastorom pričkao i prepirao rekuć mu: „Vaša mnienja mi se nedopadaju.“ A tko mu smie ovo braniti?

[1]) Gl. Cartons aus dem deutschen Kirchenlebcn von Beda Weber. Mainz, 1858.

*) Bilo pa bitisalo. Ured.

Digitized by Google

i ugodan, i njega na pobožnost ganuo! Svak se je čuo uzdahnuti i reći: Bog poživio gosp. Tomu, i dao mu zdravlje i veselje! — I doisto, štono reći običaju: svaka ptica po svom perju pozna se: tako dobar Hrvat lahko se može poznati; on je za sve, što je blagodatno za crkvu i narod, zdan i zanešen, i na ovo velike žrtve učinit pripravan. G. Tomo čim zapazi crkvu, odmah veselim svojim licem reče: i ja ću ovoj crkvi spomenik kakov učiniti. Ja sam odmah pomislio u sebi: Bog ti dao, što od njega iskao, plemenita dušo! kad si tako dobra, ter se sjećaš svoga naroda u ovih dalekih stranah! Na ovoj prilici s traga je liepo upisano ime dobročinioca; ali vjerujte, da je on s ovim ljubeznim darom svoje ime upisao u srdcih naroda i ove obćine redovničke, koja se zadužuje svoje vruće molitve Bogu slati, neka ovoga darežljivoga dobročinioca s njegovom plemenitom obitelju mnogo godinah u liepom zdravlju i veselju na ovom svietu poživi, a na drugom u vječnu slavu nebesku uzkrsnuti Spasitelj uzkrisi ih!

Ova crkva i samostan, kano i druge mnoge, imadu svoj postanak zahvaliti neumrlomu mužu rad svojih dobročinstvih i poduzećah za sreću crkve, naroda i države redovničke, presvietlomu gosp. Fra Marianu Sunjiću, kojim on i osnovu i način, po kom se imaju graditi, svojom rukom nacrtà. Samostan je od tri krila, u duljinu 73 aršina, a visina mu ima tri sprata i sagradjen je po ukusu, koliko je možno u ovih stranah, europejskom. On od najveće koristi može biti narodu. U njem se može mladež odgojivati, i crkvi revne pastire, a narodnim školam izvrstne učitelje davati; što je bila i odluka presvietloga pokojnika, koj je srdcem i dušom bio za napredak i sreću naroda svoga i države ove redovničke; ali smrt nemila ugrabiv nam ga štetu preveliku nam nanese, jer od ovoga revnoga pastira katoličanstvo i država redovnička najveća je dobročinstva primila. Sad ova crkva i samostan, kano i druge mnoge, nedovršeni ostadoše, a osim toga u crkvi manjka ruho potrebito za službe Božje. Sám nas Bog u ovom žalostnom stanju pomoći i utješiti može, jer mi izgubismo, što ćemo mučno ikada dobiti. Čujem, da njeki mnogo učeni i zaslužni otac spravlja izdati životopis pokojnika, što nas mnogo tješi, jer bismo doisto kod Boga i ljudih sagriešili, kad bi slavna djela i dobročinstva ovoga nezaboravnoga muža tmine neznanstva i zaboravi proždrle.

Fra Jakov Baltić,
nastojnik samostana.

Viestnik.

Iz Zagreba. N. c. k. apošt. veličanstvo blagoizvolilo je preuzvišenoga gosp. biskupa djakovačkoga J. J. Strossmajera naimenovati velikim županom vjerovitičke županije.

— Previšnjom odlukom od 20. Listopada pr. god. blagoizvolilo je nj. c. k. apošt. veličanstvo presvietloga gosp. posvećenoga biskupa biogradskoga i smederovačkoga, te štioca kaptola senjskoga, Dra. Vjenceslava Soića, za pomoćnika (coadjutora) biskupa senjskoga i modruškoga s pravom nasljedstva naimenovati.

— Preuzvišeni gosp. biskup djakovački J. J. Strossmajer i presvietli gosp. pomoćnik biskupa senjskoga i modruškoga Vjenceslav Soić prispješe ovih danah u Zagreb, da pribivaju nastavljenomu banskomu dogovoru. Preuzvišeni gosp. biskup djakovački nastupit će u ponedjeljak put u Djakovo.

— Prečastni duh. stol zagrebački naimenovao je g. Josipa Zadravca, kateketu nižje realke i glavnih učionah u Varaždinu, privremenim ravnateljem istih učilištah.

Iz Rima, 1. Siečnja. Na uzmaku stare godine izkazao je puk svoje počitanje papi, što je više mogao. Pio IX. išao je jučer poslie podne oko 4 sata iz Vatikana kroz Viu papale u ježuvitsku crkvu, da bude kod svečanosti, koja je za staro ljeto odredjena bila. Nezadovoljnici raznieli su uznemirujuće glase, kako su začuli, da su prijatelji sadanje vlade naumili demonštraciju. Mnogobrojne i jake francezke i papinske straže, hodale su po korsu i po drugih glavnih ulicah već od podneva amo tamo, i samo njim se ima pripisati, da nije došlo do javna okršaja izmedju stranakah, jer Cavourovi sljedbenici bili su na svašta spremni. Medjutim stavi se pučanstvo uz put, kojim su papinska kola proći imala. Ulice bijahu dubkom pune, vrata od kućah i palačah, okna i balkoni svečano nakićeni s krasnimi sagovi. Jezdeći teklić prodje, te se od svih stranah začuje: Eccolo, eccolo! kad je papa došao na vidik. Oduševljeni „Evviva“, molbe, da ih blagoslovi, ali i rieči kao: „Sveti otče, nebojte se vaših neprijateljah, ostajte hrabri,“ pratjahu ga. Vika i mahanje s bielimi rubci trajaše sve, dok nestupi u crkvu. Ovaj se je prizor ponovio, kad se je nj. svetost papa poslje svršene svečanosti povratio.

Iz Carigrada. Parižki „Constitutionnel“ javlja, da je 30. Prosinca p. g. odbor Bugarah, stanujućih u Carigradu, a u njem više svećenikah, pred tamošnjega apošt. vikara došao i prijavio mu, da se podlaže apošt. stolici. Zatim uputio se je isti odbor k patriarki sjedinjenih Jermenah, i zamolio ga, da zastupa novu bugarsku katoličku obćinu kod visoke porte. — U Harputu prešlo je 113 porodicah na katoličku vjeru.

Dopisnica uredničtva.

G. *P. M.* u *G.* Novci stigli a brojevi poslani. — G. *S. K.* u *C.* Od Vas primismo naručbeno pismo, al novacah nikakovih. — G. *J. K.* u *G.* Predplata u redu, a pismo predano. — G. *J. K.* u *K.* Do konca Lipnja t. g. namireno. — G. *L. G.* u *B.* na *L.* Hvala liepa na poslanici; preporučujemo se i nadalje.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 4. U ČETVRTAK 24. SIEČNJA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, oače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Život Šimuna Kožičića-Begne, biskupa modruškoga i pisca.

Opisà Dr. *Franjo Rački.*

(Dalje.)

Ove ratne priprave hrvatskoga naroda i njegovoga bana podupiraše riečju u Rimu biskup Šimun. On dne 5. Studenoga god. 1516. govoraše pred papom drugo slovo „o nevolji u Hrvatskoj“ („de Croatiae desolatione“) zlatnom rječitosti i živahnimi bojami opisujući jade, tuge, borbe svoga naroda, lebdećega med smrtju i životom, robstvom i slobodom; nevjerovanim požrtvovanjem borećega se ne samo za svoj obstanak, nego i za slobodu čitave Europe. Pa na toj crnoj slici pokazà visoki pastir glavi katoličke crkve jednu sjajnu zraku — kneževsku porodicu Frankopansku, u onih turobnih okolnostih vele zaslužnu za krstjanstvo. „Ona — veljaše govornik — smatraš-li joj drevnost plemena, je najplemenitija; smatraš-li pako njezine zasluge doma i na polju učinjene, vazda bijaše preslavna. Iz nje bo, kano iz njekakova plodovita sjemeništa, potekoše predostojni muževi, od kojih bivši doma na glasu, poznati mogu biti svakomu iztraživaocu. Od onih pako, koji izidjoše iz Italije, da sviet vide i razšire rimsku slavu, potekoše naj oddaniji Tvojoj Svetosti i sv. apoštolskoj stolici sinovi: Bernardin, Ivan, Nikola i Mihajlo; a pošto još živu, mimoidem njihova slavna djela. . . Ivan, Bernardinov pradjed, Sigismundu ugarskomu kralju, kada trostruko razkolje vladaše, posudì 42,000 dukatov. Ovom pomoćju Sigismundo neizmierne skoro troškove učini, da po želji katolički sviet umiri, pogibeljno razkolje udušì, i priskrbì onaj mir, što ga sada uživamo. Ovoga pako Ivana sina Nikolu tko da necieni dostojnim osobite hvale i spomena? Jer veoma bogat bivši štovaše Boga i sveta mjesta; mnoge još i sada obstojeće samostane prevelikim troškom sagradì; crkvam i svetjenstvu darovà do 100,000 dukatov tako, da nebje nijedne išto znamenitije crkve u cieloj Dalmaciji (Hrvatskoj), kojoj nebi bio prikazao bar štogod zlata ili srebra, ili kakav dragocien odjev. A kad bijaše podkralj, neprestajaše Illyrik proti Turčinu braniti silnom vojskom. Uslied čega bje od pape Martina V. pohvaljen apoštolskim pismom.“

Ovu liepu pohvalu, koja se raznesè po čitavom svietu, dostojni vladika modruški doista izvadì iz ranjena srdca naroda hrvatskoga, koj zahvalno vazda priznavaše velike zasluge, štono jih na korist vjere i roda stekoše knezovi Frankopani na narodnom, crkvenom, bojnom i državljanskom polju. Pa u vrieme Šimuna ova porodica cvietom cvatijaše; bila je majka junakov. Grgur malo prije (g. 1513) preminù na kaločkoj metropolitskoj stolici. Bernardin bijaše već osiedio u službi kralja Matije Korvina i Vladislava; a nikada se neodrečè bojnomu oružju, djetinskoj toj igrači sinom mu Matiji, Kristoforu, Ferdinandu i Stjepanu; dočim njegov bratanić Franjo Ivan, kaločki metropolita, s govorničtva slovijaše.

Je-li biskup Šimun ostadè do konca sabora lateranskoga, koj se dne 16. Ožujka 1517. zaključì, u Rimu, ili se još koncem god. 1516. u biskupiju vratì: nitko nespominje. Došavši u domovinu, nadjè ju svedjer u opasnosti. Turci približavahu se opet k Jajcu „bivšem u pogibelji radi nedostatka hrane i vojske.“ Zato je kralj Vladislav pisao dne 21. Prosinca 1517. kaptolu zagrebačkomu, da svoje oboružanike odmah pošalje banu u Izdenc, „jer velika pogibelj prieti granicam kraljestva.“ Neumorni ban Berislavić, nehoteći, „da po njegovoj nemarnosti ili lienosti domovina propadne,“ obratì se na domoljubje hrvatskih velikašev. Pa sbilja; med osminom Brašančeva bijahu mu se obvezali Nikola Zrinjski i Franjo Berislavić; ovih primjer imahu sliediti ini plemići, da će „za

Digitized by Google

obranu nevoljne domovine svagdje. gdje je od potrebe, po svojih imanjih straže držati“ svojim troškom. [1])

Ova neumorna radinost biskupa i bana Petra Berislavića stečè u krstjanskom svietu, u tiare i krune, toliko priznanje, da papa Lav X. dopisom od 7. Srpnja 1517. izviestì ga [2]): da bi ga bio jur u prošlom konsistoriju imenovao kardinalom; ali ovo odlikovanje odgodì „na bližnje vrieme,“ kada u mnogobrojnijem sboru bude mogao proslaviti i izpovjediti njegove zasluge i vriednost. A pošto se našemu Petru, nezna se iz koga uzroka, crven šešir duže uzmicaše, nego-li bi bili željeli njegovi štovatelji, sám car Karlo V. god. 1520. papu moljaše [3]), „da bi biskup vesprimski tada njegda s kardinalskim šeširom („galeratus“) hodao, koj jurve sedam godin za vjeru i zakon kacigu („galeatus“) nosi.“ Isti pako car kroz Tomu Nigra, sada već skradinskoga biskupa, vlastoručnim pismom [4]) od 23. Listopada 1520. viteškomu banu izpovjedi: „da se od njegove samo pomoći nada, da stvari hrvatske („Croatarum res“) padajuće sasma nepropadnu.“

Nu taj velezaslužni vladika i ban hrvatski dne 20. Svibnja iste jur godine iz zasjede kod Korenice poginù. On „bijaše jedina podpora padajućoj Ugarskoj, koja poslie njegove smrti hrlimice upropastì se. Lav papa dočuvši njegovu smrt, neizrečenom žalostju oplakà ga javno u sboru složernikov. Isti car Karlo, Sigismundo kralj poljski i ostali vladari krstjanskoga svieta, a navlastito Ljudevit kralj ugarski gubitak svoga bana i svoga biskupa, kako govoraše, vazda oplakivaše. [5])“

Godinu kašnje izza ovoga naj većega junaka preminù (11. Lipnja 1521) naj veći državnik Ugarske, složernik Toma Bakač. Iste godine pred svojom smrtju bijaše se odrekao biskupiji senjskoj, koju posvema bijaše povjerio upravi mudroj Šimuna biskupa modruškoga tako, da dopisom od 2. Svibnja 1519. iz Oštrogona kaptolu senjskomu naloži, „da bi posvema i bezdvojbeno držao se svega onoga, što mu Šimun u njegovo ime bude rekao [6]).“ Pošto se Toma biskupiji senjskoj odrečè: papa Lav X. pečatnicom od god. 1521, 6. Veljače imenovà za senjskoga biskupa „Franju Riečanina („de Flumine“), malobrata i naučitelja sv. bogoslovja,“ i kaptolu stolnomu zapovjedì, da mu se pokori. [7])

Tim načinom oddvoje se opet u upravi obe biskupije; a Šimun, riešen skrbi o senjskoj, mogaše se jedino baviti biskupijom modruškom; što joj bijaše tim koristnije, jer kao što na cielu Ugarsku i na Hrvatsku, tako na pose na nju navalì nesreća za nesrećom. Jur iste god. 1521. početkom Rujna palila i robila je turska vojska u Hrvatskoj med Savom i Kupom; zato na obranu ovoga predjela odluči Petar Bakač-Erdödi „na obali Save i Kupe“ sazidati tvrdjavu proti neprijateljskoj navali, za koju poslužio se je kamenjem iz podrtin staroga rimskoga Siska.

Nu uzprkos silnomu junačtvu, kojim Petar Keglević, Krištofor Frankopan, ban Ivan Karlović, kapetani senjski Petar Kružić i Grgur Orlović, Juraj Blašković, Ivan Zrinjski i Ivan Tahi, dva puta (1521. i 1525) oslobodiše Jajce, naj znamenitiju tvrdjavu hrvatsku: tamnilo je sunce slobode i samostalnosti ugarsko-hrvatske. Car bo Soliman osvojivši Biograd, poharavši sav Sriem (1525), kod Mohača bacì u blato (1526) krunu sv. Stjepana, te si otvorì širok put na zapad Europe. Odmah zatim padè mu u ruke posljednji odpor na jugu, grad Jajce (1527); na što u tinji čas poplavì i osvojì našu Liku i Krbavu.

Ova bujica turska nije minula naših Modruš. Ovdje na razvalinah biskupskoga grada vidio se je duže vremena grb Kožičićev; *) što nam svjedoči, da ga je naš Šimun imao popraviti od štete, koju mu poraz modruški (1493) nanesè. Nu sada mu već nebijaše obstanka u Modrušah; zato „jedva njekako izmaknuv iz turskih rukuh“ — kako sám piše — ustolì se najprije u Vinodolu; pošto pako „niti u Vinodolu nesmijaše stanovati radi Turčina“ („quia esse in Vinodolo non audeo propter Turchos“) preselì se njegdje god. 1529. na Rieku.

Ovdje neumoran i rodoljubiv biskup modruški začè i izvedè misao, koja mu vječnu spomen obezbiedì u poviesti hrvatskoj. Kao što iz suvremenih slikah, kojimi crtimice obkružismo život našega Simuna, pazljivi štioc mogaše razabrati, značaj one dobe bijaše do ciela ratoboran; jer samo oružjem mogaše se otimati otomanskomu divljačtvu. Pa ipak izmed zveka oružja i gruvanja topov pomaljala se je kadšto i boginja mira, vila mudrinja — u našem takodje narodu, koj je prvi junački mejdan dielio.

Kakovih četrdeset godin izza prve biblie tiskane po Guttenbergu u Maincu, a osam godin od prve česko-slovenske biblie (1475), bijaše tiskan u Mlietcih (1483) prvi glagoljski služebnik. U istom gradu, o kom u ono doba visjaše sudbina

[1]) Krčelić, Hist. Eccl. Zag. p. 212.
[2]) Epist. ap. Marnjavić op. cit. p. 46—48.
[3]) Epist. ibid. p. 63. 64.
[4]) Epist. ibid. p. 65. 66.
[5]) Id. p. 75—76.
[6]) Izvorna listina u arkivu biskupskom. U mene prepis.
[7]) Izvor ondje. U mene prepis. S tim se izpravlja Farlati, Sladović itd.

*) To jest: na dolnjoj strani panthera s dvjema nogama nadignutima; na gornjoj kruna, vrh koje mitra i biskupski štap. Na pečatu još na okolo nadpis: SIM. EPS. MOD.

Digitized by Google

velike česti naroda hrvatskoga, deset godin kašnje (1493) bijaše štampan časoslov cirilskimi pismeni po Andriji de Thoresanis od Azule. Odavle po svoj prilici dobi cirilska pismena i Jure Crnojević, gospodar Crnegore, kojega podporom iste godine stadè pečatati osmoglasnik, a zatim (1495) svoj psaltier na Cetinju jeromonah Makarij. Na taj način u kršnoj Crnojgori niknù prva jugoslovjenska tiskarna. U istih Mletcih imaše naučiti tiskarstvo i prvi jugoslavenski glagoljski tiskar Grgur Senjanin. Podporom svetjenstva senjskoga, osobito pako učenoga arhižakna i vikara senjskoga Silvestra Bedričića, te kanonikov Tome i Urbana iz Otočca, pozvat iz Mletak u Senj rečeni Grgur ovdje odtisnù god. 1507. „Naručnik plebanušev," a god. 1508. „Kvarežimal" i „Transit sv. Jerolima" [1]).

(Dalje će sliediti.)

Božićne misli o trovrstnom porodu Isukrstovu.

Piše *Antun Akšamović*

(Konac.)

III. Sv. Bernard liepo opaža o martirologiju božićnom: Crkva čita danas martirologij sasvim drugčije nego drugih svetacah. Na druge svetkovine govori ona u prošlom vremenu; ali na Božić u sadašnjem. „Na takav dan je sv. Stjepan kamenovan, sv. Toma mučen"; ali na Božić veli: In Betlehem Judae nascitur Christus Jesus ex Maria virgine, factus homo. — Zašto veli: radja se, a ne: rodio se? Sv. Bernard sam odgovara: Hoće ona da nas pouči, da se nije on samo prije 1860 godinah rodio, već da se i dan danas radja. Pa gdje? U Betlemu, kući kruha, u sv. pričešću (hostiji). Na slavu toga trećega poroda počima treća misa: Puer natus est nobis.

Kako se radja Isukrst u presv. oltarskom otajstvu? — Vidili smo u prvom porodu, kako se Isukrst radja od otca; no ako sada prispodobimo ovaj porod s prvim, vidjet ćemo, da se Isukrst u trećem porodu istim načinom radja; ako ga prispodobimo s drugim, naći ćemo u njem znakovah, koji se nalaze i u drugom porodu; pa s toga sasvim lasno se uvidit može, da se Isukrst i po rukuh misničkih u presv. oltarskom otajstvu radja.

Da je Isukrst u presv. oltarskom otajstvu tielom i dušom, božanstvom i čovječanstvom prisutan, tim se neću dugo baviti, to bo nisam poduzeo dokazivati, već samo da vidimo, da se on u oltarskom otajstvu po rukuh misničkih radja.

Isukrst prije svoje smrti ostavio nam je u oporuci svoje tielo i krv za uspomenu, govoreć učenikom svojim: Accipite et manducate, hoc est corpus meum, Luc. 22, 19. i po tom: hic est calix sanguinis mei, Luc. 22, 20. hoc facite in meam commemorationem. Luc. 22, 19. Ovdje svemoguća Rieč Božja preobrati sućanstvo kruha i vina u pravo tielo i pravu krv svoju; nu vanjski oblici ipak ostadoše: čovjek bo sastoji od tiela i duše, pa zato mu treba hrane i duševne i tjelesne, da si oboje uzdrži. Kruh je najbolja i najpotrebnija hrana tjelesna, zato je ostao vanjski oblik za pokrepu tiela, a bitnost iliti pretvoreno sućanstvo kao hrana duhovna za pokrepu duše.

No nije dao Isukrst samo apoštolom ono isto tielo, koje je on pretvorio, da si ga čuvaju za vječnu uspomenu, te se češće sjete svoga učitelja, kad ga nebude više medju njimi; već jim je naložio, da i oni isto čine: hoc facite in meam commemorationem. Ista Rieč Božja, koja je sviet, što ga vlastitima očima vidimo, stvorila, rekavši samo: Fiat! Gen. 1. a postalo je, zašto nebi mogla sućanstvo koje tvari obratiti u drugo? Ista Rieč, koja je tolike bolestne izliečila i mrtve na život uzkrisila, da nebi mogla kruh mrtvi učiniti živim tielom svojim? Ta je Rieč isti Bog svemogući: Deus erat Verbum. Joan. 1. 1. Dakle njemu to nije nemoguće, a s toga je mogao i apoštolom dati moć to isto činiti. Jer kad se je Isukrst prije svoga uzašašća opraščao s apoštoli i nje slao u sviet, da evangjelje propoviedaju, reče im: Sicut misit me Pater, et ego mitto vos. Joan. 20, 21. Naime onom istom moćju ja šaljem vas, kojom je i mene otac poslao, — nju vam svu predajem, dakle i moć, da možete preobraćati kruh i vino u tielo i krv moju; što su oni i činili. Ali ta moć nije izčeznula s apoštoli; već kao što ju je dao apoštolom, tako je htio, da ju i oni predadu svojim nasljednikom misnikom, a ovi opet svojim, i tako do konca svieta; jer nije on umro samo za apoštole, već za cielo čovječanstvo, i tako to mora biti uslied volje Isukrstove do konca svieta.

Predpostavivši to vidimo, da je Isukrst, sin Božji, tielom i dušom, božanstvom i čovječanstvom u presv. oltarskom otajstvu prisutan. Ali kakvim načinom su postala kruh i vino tielom i krvju Isukrstovom? Velim porodom t. j. rodio se, i to po misnicih.

U vječnom porodu radja se Isukrst za otca, koj ga nutarnjim svojim djelovanjem proizvadja, pa zato ostaje u otcu i prebiva u njegovom naručju božanstvom. Iv. 1, 18. U vremenitom radja se za djevicu, u njezinoj djevičanskoj utrobi začet i na njezinih djevičanskih rukuh nošen. U presv. oltarskom otajstvu radja se ne za otca, kao u prvom; ni za djevicu Mariju, kao u drugom; već za nas: Parvulus enim natus est nobis et filius

[1]) Arkiv I, 126—129.

Digitized by Google

datus est nobis. Is. 9, 6. Istina je vječni Otče! da je tvoje otčinstvo čudnovato, dočim sina radjaš. koj je Bog. Istina je sveta Djevice! da je tvoj porod presvet. jer radjaš sina Boga. Ali što ću reći Vam o misnici! kojim je dano, da na rieč vašu Isukrst s neba snilazi u ruke vaše? I vaš je čin u istinu svet glede njegova cilja; on bo hoće, da Isukrsta u sakramentalnom porodu rodi; i vaš je porod svet, jer radjate Isukrsta Boga, kog u svojih rukuh držite, i u jasle srdca svoga polažete. Ali kako ga radjate? Vaš je porod svetotajstven i sličan prvomu; naime, kao što otac radja sina svoga govorom nutarnjim u svom umu: Dominus dixit ad me, Ps. 109, 7. govoreć proizvadja i proizvadjajuć ga govori, zato se i zove taj sin Rieč: isto tako ga misnik u sakramentalnom porodu proizvadja svojom riečju osobu Božju zastupajuć: Hoc est corpus meum.

U drugom porodu rodi djevica svoga sina čudnovatim načinom; zamota ga u pelene i položi u jasle, odnese ga u Jeruzolim, u hram, u Egipat. dade ga sv. Simeonu u naručaj, da ga ljubkuje. — U trećem porodu misnik proizvadja to tielo Isukrstovo čudnovatim načinom, zavija ga (sakriva) pod sakramentalno obličje. zatvara ga u svetohranište, nosa ga k bolestnikom, daje ga pravoviernim, da mu se klanjaju i u svom srdcu cjelivaju. Isti Spasitelj, kojega je djevica u betlemskoj štalici rodila, je i u sv. hostiji.

Na štovanje toga sakramentalnoga poroda služi se misa oko podneva, nam za nauk, da duša, koja bi rada to sveto otajstvo primiti, mora biti u podpunom stanju milosti Božje, te tmine grieha razpršiti. I na svrsi te mise čita se evangjelje o sv. triuh kraljih: Cum ergo natus esset Jesus in Bethlehem Juda in diebus Herodis regis, ecce Magi ab oriente venerunt Jerosolimam, Matth. 2, 1. nam za nauk, da s našim Spasiteljem, u presv. oltarskom otajstvu rodjenim, na razan način razne osobe postupaju. Njeki padaju pred njega poput sv. kraljah na svoja koljena, klanjaju mu se u poniznosti. žrtvuju mu zlato goruće ljubavi, tamjan pobožne molitve, miri u savršene pokore, te onom ljubavju prama njemu radjaju ga i oni u svojih srdcih, nosaju ga u svojoj pameti, kud god hode, ljube i cjelivaju ga onako goruće, kao djevica Marija; drugi pako rade s njim kao Irud, pokazuju se doduše, da mu se klanjaju, ali s njim rade najružnije.

Što bi rekli o sv. Josipu, da je prečista Djevica dala, da ga cjeliva, a on da ga je odnio k Irudu, da ga zadavi? Rekli bi mislim: Josipe, Josipe, što si učinio? Ti odabran da budeš odhraniteljem njegovim, eto postade ubojicom božanskoga djeteta; mjesto da se Stvoritelju svomu klanjaš, eto predao si ga u ruke neprijatelja njegova, da ga taru kao pšenicu. Predstavi si, da vidiš gdje ubijeno u krvi leži ono diete, koje bi Irud dao pogubiti, kad bi mu ga Josip bio u tu svrhu predao, ako išto čuvstva imaš, ciknuti moraš kao guja i zavapiti: Prokleto ti sjeme Josipe, što si od moga Stvoritelja i Spasitelja učinio! — To ti radiš, koj se pričešćuješ, a nisi tudja dobra vratio, niti se sa svojimi neprijatelji pomirio, niti dugovah naplatio; ili je možda još u srcu tvom ona sedmoglava aždaja, koja paklenu vatru siplje iz ustah svojih, pa Boga svoga u ralje njezine pušćaš. O Jeruzolime, Jeruzolime! da znaš, što si dobio ovaj dan, drugčije bi radio! no doći će vrieme, kada Meki i Medini bolje bude nego tebi.

Zato velim ti, obrati se k Bogu svomu, hvali ga i slavi u prvom porodu, zahvali mu u drugom na dobročinstvih tolikih, što se je sbog tebe toliko snizio, ostavio angjele i nadangjele, ostavio kerubine i serafine, ostavio devetdeset i devet pravednih, ostavio priestolje nebesko, te snišao na zemlju, ne da gospoduje, već robuje, i nevolje od poroda i jaslicah, dok se nije na križ popeo, dragovoljno podnašao, da te iz robstva izbavi. Ali što ga je na to sve sklonulo? Ništa drugo nego ljubav; zato ničim drugim mu toga platiti nemožeš, već jedino ako i ti njega uzljubiš. Zato ljubi Spasitelja svoga u trećem porodu; on se za te rodio. i ti se za njega preporodi, a to ćeš učiniti, ako staroga čovjeka svučeš i novoga obučeš, te mu u novoti života služio budeš, cieloga svoga života sliedeći njegov život, i svud dragoga Spasitelja prateći, dapače i u Jeruzolim, pozorište tuge i nevolje, upravo do brda Kalvarije, odkle ćeš s njim u slavu vječnu, gdje će te okruniti viencem neuvehlim i zaogrnuti plaštom svjetlim, te ćeš kraljevati s njime na vieke.

Allocutio

Sanctissimi Domini Nostri **Pii** divina providentia **Papae XI.** habita in Consistorio secreto die 17. Decembris 1860.

Venerabiles Fratres! Multis gravibusque vel ab ipso sui exordio jactata procellis Ecclesia miserrima hac nostra ætate tot tantisque hostium aggressionibus petita est, ut conceptum jam pridem ab ipsis odium omnisque furoris maturitas in Nostri Pontificatus tempus erupisse videatur. Neque vero persequamur singula necesse est, Venerabiles Fratres, quæ haud ita longo annorum intervallo acerba et gravia contigerunt, quorum memoria Nostrum æque Vestrumque animum non levi mœrore perfundit. Illud vero dissimulare non possumus, pro arcano Dei judicio nullum adhuc fuisse impositum tam multis calamitatibus

Digitized by Google

modum; novas quippe dolemus ingruere tum ex fautoribus perversæ doctrinæ, quæ a funestissimæ Reformationis principiis orta publici veluti juris robur alicubi obtinuit, tum ex impiorum hominum pravitate, qui Catholicæ Ecclesiæ se filios prædicant, appellandi vero sunt filii tenebrarum, tum denique ex ethnicorum furore, qui per Orientis regiones in cædem exitiumque fidelium vehementius efferbuit.

Et sane maxime est deplorandum, in quampluribus Europæ partibus de Ecclesiæ potestate ac juribus perniciosissimos errores invaluisse; hinc adhibitum assidue studium ad vim omnem abjudicandam initis cum Apostolica Sede de re sacra conventionibus, hinc omnis impensa cura, ut ne conventiones aliæ contrahantur in posterum ad componenda Ecclesiæ negotia utque iis componendis moderandisque civilis dumtaxat accedat auctoritas. Quod quidem non sine gravi animi Nostri molestia experti nuper sumus, Venerabiles Fratres. Pro Apostolici enim muneris officio ad relevandas in Magno Badarum Ducatu Catholicæ Ecclesiæ res, et extinguenda illic exorta cum civili potestate dissidia, superiore, ut scitis, anno cum Celsissimo illo Duce conventionem inivimus, quæ quum rata fuisset habita, et vero etiam in vulgus emissa, ejusdem executionem, ut par erat, præstolabamur. Verumtamen, refragante huic rei publico illius Ditionis Consilio, a Magno Duce decretum fuit editum, quo conventioni vis omnis adimitur, in ejusque locum rogata lex est Ecclesiæ libertati vel maxime adversa. Id porro ex falsa protestantium doctrina derivatum intelligimus, qui autumant Ecclesiam in civili Imperio quoddam veluti Collegium existere, nullisque proinde pollere juribus, præter ea quæ concessa illi sint atque attributa a civili potestate. Id autem quantopere abhorreat a veritate ecquis non intelligat? Ecclesia nempe ut vera et perfecta societas a divino auctore suo fuit instituta, quæ nullis circumscripta regionum finibus, nulli etiam civili subdatur imperio, suamque potestatem ac jura ubique terrarum in hominum salutem libere exerceat. Nec sane aliter indicant solemnia illa Christi Domini ad Apostolos verba: „Data est mihi „omnis potestas in cœlo et in terra, ite docete omnes „gentes . . . docentes eas servare omnia quæcumque „mandavi vobis.“ Quibus excitati vocibus Evangelii præcones Apostoli, repugnantibus et regibus et principibus, nullisque seu minis seu suppliciis deterriti demandatum sibi ministerium alacriter sunt executi. Nos itaque de salutaribus Ecclesiæ juribus tutandis vehementer solliciti, vix dum cogitari atque agi audivimus de eadem conventione infirmanda, Nostras continuo Magno Duci dedimus litteras ad malum hoc avertendum, atque adeo per Cardinalem publicis negotiis præpositum apud Gubernium illud instandum curavimus, ut debitæ executioni conventio mandaretur. Sed enim quum impensa omnia studia curæque in irritum cesserint, quod Nostri officii est, abrogatam contra omnes justitiæ regulas sine alterius partis consensu solemnem conventionem Vestro in coetu, Venerabiles Fratres, palam conquerimur, et Catholicæ Ecclesiæ Sanctæque Sedi jura violata pessumdata vehementiori quo possumus studio reclamamus. Quæ Nostræ expostulationes ut ad Badense Gubernium transmittantur mandavimus, simulque declaretur Archiepiscopo Friburgensi agendi ratio tantis in difficultatibus adhibenda; cujus præclari Antistitis ejusque etiam Cleri commendare satis non possumus in Ecclesiæ libertate tuenda constantiam, a qua nunquam ipsos vel in summo rerum discrimine discessuros plane confidimus.

Jam vero quum ob turbatas iterum in Magno Badarum Ducatu sacras res, expositamque illic novis jactationibus Ecclesiam doleremus, alia Nobis accessit molestiæ causa ex nequissimo libello nuper Parisiis edito, in quem tam multa prorsus a veritate aliena, tam multa etiam absurda atque inter se pugnantia auctor congessit, ut respuendus potius atque aspernandus, quam refutandus videatur. Illud tamen non est ferendum, quod eo audaciæ atque impietatis devenerit, ut posteaquam sacrum civilemque Ecclesiæ Romanæ principatum impetere non sit veritus, peculiarem quamdam novique generis sibi fingat Ecclesiam in Galliarum Imperio ex illius sententia excitandam, quæ ab auctoritate Romani Pontificis subducta sit planeque divisa. Id porro quid est aliud, quam distrahere, ac proscindere Catholicæ Ecclesiæ unitatem? De qua quidem necessaria unitate ita Christus Dominus ad Patrem: „Non pro eis rogo tantum, sed pro eis etiam, „qui crediturі sunt per verbum eorum in me, ut omnes „unum sint, sicut tu Pater in me es et ego in te.“ Atqui hujus unitatis vis et ratio omnino postulat, ut tanquam membra cum capite, sic universi per orbem fideles cum Romano Pontifice, qui Christi in terris Vicarius est, conjungantur et coalescant. Quamobrem ad Prædecessorem Nostrum sanctæ memoriæ Damasum scribebat Ecclesiæ doctor Hieronymus: „Beatitudini tuæ hoc est Petri Ca„thedræ communione consocior, supra illam Petram ædi„ficatam Ecclesiam scio, quicumque extra hanc domum „agnum commederit profanus est.“ Quantam vero memorati libelli auctor infert injuriam perillustri Galliarum genti, utpote quam Catholicæ unitatis retinentissimam schismaticis putat erroribus posse implicari! Quanta illius temeritas est, quod ab obsequio ac fide erga Apostolicam Sedem abstrahendum forè confidat Clerum illum et spectatissimos præsertim Antistites, qui prædecessores inter suos Irenæum recenseant Lugdunensis Ecclesiæ Pastorem præclara ista scribentem: „Ad Romanam Eccle„siam propter potiorem principalitatem necesse est omnem „convenire Ecclesiam, hoc est eos, qui sunt undique fideles“: qui nullo fracti metu, nullo retardati periculo, tum voce tum scriptis Nostra Sanctæque Sedis jura vindicare certaverint, Nobisque exhibere nunquam intermiserint certissima devotionis argumenta! Quorum Nos, aliorumque per Orbem Antistitum dum meritis ornamus præconiis pastoralem curam, vigilantiam, ipsos licet sponte sua incensos erectosque ad Catholicæ fidei defensionem

Digitized by Google

hortari tamen atque excitare pro hac temporum iniquitate non prætermittimus, ut quo validiores quotidie hostiles impetus fiant, eo firmiori animo sustinendos ac frangendos curent, atque adeo commissos suæ curæ fideles de fallaciis insidiisque admonere non desinant, quibus avellere ipsos a Matris Ecclesiæ gremio vaferrimi homines connitantur. Jam vero ex damnando illo libello, quænam tandem sint auctoris et ceterorum omnium consilia qui civilem Sanctæ Sedi principatum extorquere conantur, detracta veluti larva manifeste deprehendimus. Scilicet nihil aliud intendunt ac moliuntur, quam ut Sanctissimæ Religionis fundamenta subvertant. Id per provincias a civili Nostra dominatione injuste subreptas, id per reliquas Italiæ regiones perfidissimis quibusque artibus studiose curari et videmus et ingemiscimus. Huc spectant disseminatæ quaquaversus perversæ sacrorum librorum interpretationes ad fidem corrumpendam, diffusa ad contaminandos juventutis mores turpissimorum libellorum colluvies, invecta quocumque effraenis vivendi licentia, despecta proculcata Ecclesiæ potestas, sacra immunitas violata, subducta ab auctoritate et vigilantia Episcoporum publica juventutis institutio omnisque doctrinæ morumque disciplina, præpositi docendo homines de religione prave sentientes, evulgatum in Umbria decretum de cunctis ferme religiosis familiis e claustro exturbandis, de extinguendis Collegiatis Capitulis, delendisque simplicibus cujusvis generis Beneficiis, piisque Sodalitiis eorumque bonis per summam injuriam occupandis; huc spectant conjecti in vincula ecclesiastici viri, ipsique sacri Antistites, quos inter Venerabilis Frater Archiepiscopus Urbinus nuper septus armis in custodiam traditus, et Cardinalitia etiam dignitate fulgens Venerabilis Frater Firmanus Antistes per vim abreptus a Sede sua, alioque relegatus, et ab omni commissi gregis curatione prohibitus, ac plures etiam Antistites et Sacerdotes e Regno Neapolitano vel in carcerem missi, vel ad fugam coacti; huc spectant (nec sine acerbissimo doloris sensu memoramus) patefacta per nonnullas Italiæ civitates protestantibus templa, et publicæ etiam scholæ institutæ, ubi in perniciem Catholicæ Religionis quælibet impune tradatur doctrinæ perversitas; denique promulgatum in Umbria decretum, quo matrimonium nuncupatum ab Apostolo magnum Sacramentum peculiaribus civilibus disciplinis illigatur, ac ferme sui trahitur ab Ecclesiæ potestate, eo fortasse consilio ut postea civilibus dumtaxat subdatur legibus, eaque ratione, quod Deus avertat, legalis invehatur concubinatus cum extremo animarum detrimento. Atque hic, uti Apostolici Nostri muneris ratio postulat, quidquid contra Ecclesiæ jura et patrimonium, contra religiosas personas earumque bona actum hucusque est, vel peragatur in posterum, damnamus, reprobamus, ac nullius vis et roboris, ac prorsus irritum palam edicimus. Quanta vero ubique sit rerum omnium tum publicarum tum privatarum perturbatio, quantus in Europa motus, quantis dissidiis flagret Italia ecquis non videat, ac Nobiscum non maxime doleat? Tam multa tamque gravia rei sacræ et civili inflicta vulnera considerantes exclamamus cum Propheta „infecta est terra ab habitatoribus suis quia transgressi sunt leges, mutaverunt jus, dissipaverunt foedus sempiternum.“ Hæc autem malorum congeries ab iis maxime repetenda, qui ut suam per Italiæ fines ditionem extendant humana quæque jura ac divina audacter pervertunt, qui publicæ se felicitatis auctores jactant ac prædicant, quocumque tamen pervaserint, ibidem sævissimæ veluti tempestates impressa relinquunt furoris excidiique vestigia. Utinam aliquando redeant insipientes ad cor, nimirum intelligant, Religione sublata, nullum humanæ societati superesse præsidium tum ad stabilitatem tum ad quietem; utinam sibi aliquando persuadeant unam esse Catholicam Religionem veritatis magistram, virtutum omnium altricem, in qua civitatum, regnorum incolumitas salusque nitatur: meminerint aliquando, Apostolicam hanc Sedem nedum adversatam nunquam fuisse veræ ac solidæ populorum felicitati, quin etiam quovis tempore de universo hominum genere fuisse egregie promeritam; per illam namque traductæ ad humanitatem barbaræ gentes, veræque religionis præceptis institutæ, sedati bellorum tumultus, provectæ modis omnibus bonæ artes ac disciplinæ, calamitosis ægrisque recreandis publica charitatis excitata domicilia, asserta promulgata et principibus et populis vel in maximis perturbationibus justitiæ atque honestatis principia. Hæc atque alia quamplura per Apostolicam Sedem in bonum humanæ societatis provide sapienterque peracta, multis eximiisque testata monumentis, ad omnis prædicationem temporis celebrabit historia.

Sed jam paternum animum Nostrum ad se revocat plurimis afflicta malis per Orientem Ecclesia, quæ tamen cruentis martyrum palmis nobilitari ornarique non desinit. Loquimur nempe, Venerabiles Fratres, de regno Choreæ, de Sinensium imperio regnisque finitimis, ubi neque atrocissimis cruciatibus nec dirissimo quovis mortis genere debilitata aut victa est Christianorum in fide constantia; loquimur de Conchinchinæ ac Tonchini regionibus in quibus ad extinctionem prorsus christiani nominis acerbissime recruduit ethnicorum immanitas. Quid enim memorabimus collegia, cœnobia, templa, publicas privatasque ædes vel solo eversas, vel flammis absumptas? quid christifideles referemus cujusque ætatis, conditionis, ordinis partim sævissime exagitatos nudatosque rebus omnibus hac illac errantes vitam trahere coactos quovis supplicio acerbiorem, partim in carcerem detrusos, omnique tormentorum genere excruciatos? qui tamen in ferendis pro Christo suppliciis ac morte obeunda veterum Ecclesiæ Martyrum fortitudinem retulerunt. Neque minus Nos tangit ac movet miserrima christianorum per Syriam conditio, qui licet a crudelissimæ cædis perpessione quieverint, assiduo turbantur metu ne compressus tantisper militaribus Europæ copiis infidelium impetus in rapinas iterum cædesque furentius erumpat. Illorum Nos relevandis infortuniis, sin minus paternis desideriis parem, aliquam tamen pro angustis Nostris rebus pecuniæ partem trans-

Digitized by Google

mittendam curavimus, quam offerre Nobis nunquam intermisit pia Catholicarum gentium liberalitas. Quarum etiam non sine laude commemoratum volumus egregium charitatis exemplum in recreandis subsidiorum largitate afflictis per Syriam fidelibus, atque adeo maximopere lætamur, nunquam languescere in Ecclesia virtutem illam, quam divinus Reparator præcipuum esse signum voluit Christianæ Religionis.

Hic, quem hactenus exposuimus, sacrarum rerum et publicarum status, deplorandus quidem ac luctuosus, Nos vehementer angit atque perturbat, et gravi etiam mœrore complet, Venerabiles Fratres; Vosque in partem vocatos procurationis Nostræ in partem etiam doloris venire non dubitamus. Sed tamen non concidamus animo, atque iteratis quotidie precibus levemus oculos nostros in montem, unde in tantis rerum asperitatibus opportunum expectemus auxilium. Aderit Ecclesiæ suæ Deus, aderit humilitati Nostræ, Ejusque Nos virtute roboratos ab officio et constantia Apostolici Ministerii nullus plane periculi metus, nulla deterrebit adversitas. Innocens christianorum sanguis, quo perfusa Orientalis terra est, in odorem suavitatis ascendat ad Dominum, illoque salutari velut sacrificio placatus gravissimas, quibus premimur, quæque impendent, calamitates propitius avertat; atque accedente Sanctissimæ Genitricis Dei ab origine immaculatæ patrocinio, et beatissimis Apostolis Petro et Paulo suffragantibus, concedat Ecclesiæ suæ de acerbissimis inimicis referre victoriam. Exurgat aliquando in judicium Deus, hostesque sui nominis religionis excidium anhelantes, multa et nefaria in Ecclesiam molientes in fortitudine brachii sui disperdat et conterat, vel, quod potius et optamus et poscimus, divinæ gratiæ lumine collustratos in viam justitiæ et veritatis dives in misericordia clementissime traducat.

Dopisi.

Iz Rasinje 31. Prosinca 1861. Čini se, kao da su se sve paklene sile sročile proti vjeri, nabožnosti i čudorednosti. Od krunjenih glavah pa do prosta ulicom trčuća i za križku kruha vičuća proletarca, sve to viče proti vjeri, zakonom Božjim i crkvenim, a to s toga jer je to danas u modi. Protivnih slučajevah imade dosta, ali žalibože u manjini su; nu mnijem upravo zato jih moramo svietu priobćivati, što su redji, te time važniji.

Kršćanska ljubav jošte grije, hvala Bogu, mnogu liepu dušu; — ovaj naš crkveno-narodni list oglasi već više primjerah, a evo mu opet jednoga iz zabitnoga ovoga mjesta.

Onomadne čitao sam u zadnjem broju ovogodišnjega „Kat. lista“, kako se je nastojanjem njekih vriednih zagrebačkih gospojah i veledušnom podporom nj. uzoritosti sakupilo i nakupovalo različitih koristnih stvarih, što su medju malene na Božić razdieljene.

Nješta slična u malom dogodi se i ovdje. Presvietla gospoja Ljudmila pl. Inkeyova, rodjena grofica Deymova, priugotovi sa svojim suprugom presviet. g. Ferdinandom Inkeyom kao prošle tako i ove godine prekrasno urešeno božićno drvo u svojoj dvorani, nakupi više odjećah mužkih i ženskih onoj djeci, koje roditelji nemogu takovih jim nabaviti. Za ciela adventa radilo se je na ovom drvetu, a posljednjih danah sama visoka gospoja, da pokaže, da joj vjera nije samo na jeziku, i da ostalomu puku dobrim primjerom prednjači, pobožno se izpovjedi i presv. tielom Isusovim okriepi, — da što vrednije pričeka novorodjenoga kralja.

U oči badnjaka t. j. 23. u večer sakupi se u liepo razsvietljenoj dvorani poveći broj djetce ovdješnjih žiteljah sa svojimi roditelji. Amo prispije takodjer sve činovničtvo vlastelinsko, čast. o. gvardian iz Koprivnice, velečast. g. Nikola Šilobod župnik kuzminski, i više uglednih licah. Tu dobiše djeca, što jih prije veleč. g. mjestni župnik popisà i visokim darovateljem predloži, samih siromaških roditeljah — kakovih ima ovdje najviše — svake ruke liepih stvarih, a mnoga svu odjeću od pete do glave. Drugi dan t. j. na badnjak večer dodju samo djeca vlastelinske družine, koja bijahu tako nadarena, kao i ona prva.

Ljepša i umilnija prizora nemoj tražiti. Radostna lica vesele djece, duboka zahvalnost tronutih i suze roneći roditeljah izražena na ozbiljnu licu najbolji su jamac blagih harnih čuvstvah, što su u onaj čas u grudih jednih i drugih vladala.

Obadva večera reče mjestni veleč. g. župnik i vicearcidjakon Pavao Draganec mladjahnoj dobi malenih nadarenikah primjerno slovo; zahvali se visokim dobročincem, što nepožališe ni truda ni troška, da razvesele malene; opomene djecu, da se često sjete u svojih molitvah visokih darovateljah, neka jih Bog nadari ovdje svojimi milostmi a ondje vječnim veseljem.

Nakon ove usrdne svečanosti razidosmo se, da za njekoliko urah kasnije slavimo narodjenje Spasiteljevo, koga jesmo, i u buduće uvick molit ćemo, da razveseli i naplati one, koji se sirotinje opominju, te ju svakom prilikom upravo kršćanskom ljubavju pomažu.

Iz Mačkovca 13. Siečnja. Nije varka, što me za mlada učila majka, da bez Boga i bogoslužja neima u svietu sreće ni mira, neima života duševnoga, bez koga i tjelesni poslovi upoprieko gredu. Zato mi je jutrom bar, podnevom i večerom o pozdravljenju rukom ručicu objimala, te krst sveti na čelo i poprsje priklapala, da se sjetim Onoga, koj nad nami bdije, vedri i oblači. Neima ništa uzvišenijega, ništa veličanstvenijega na zemlji, nego gledati, gdje se u svetom hramu pred žrtvenikom Boga trojednoga ljulja narod poput klasja vjetrom uzljuljana na ravnih poljanah, ol morskih talasah na sionoj pučini uznihanih, — nego slušati, gdje se

Digitized by Google

u srdce gruva i uzdiše u jedan mah po hiljadu glasovah, moleć Boga za oproštenje počinjenih griehah!

Da puk naš rado ide u crkvu i u njoj sladkom utjehom i njekom nasladnošću boravi, mogao se je osvjedočiti svaki, koj je u Slavoniju zavirio, — u Mačkovcu bio. Da on ljubi Boga vrhu svega, i da je tvrdo uvjeren, da se njegovom milostju svekoliko kreće i promeće, nije samo zasvjedočio lani, kad je pohrlio i poglavarstvo za dozvolu i pripomoć zamolio, da si hram sazidje, u prilici kruha da si unj Boga živoga postavi, komu da se u prahu klanja i preporuča: već je evo nedavno opet sjajno pokazao, koliko drži do Boga i vjere.

Jer osim što mu je nj. velič. kralj naš milostivo dozvolio gradjenje ovdješnje nove crkve, darivajuć ga ujedno u tu svrhu liepom novčanom svotom — koliko sam Vam prošle godine u ovom listu objavio, — samo na rieč i puko zahtievanje veleč. župnika našega evo u kratko vrieme 551 for. 70 novč. sabrano je u tu svrhu: da se izvan spoljašnje krasote, kojom se crkva i mi ponosimo, koja nam ravno Posavje ukrašuje, iz tih novacah i nutarnje najpotrebitije stvari nabave.

Zvono u zvoniku, tri zvonca za žrtvenike, dvie dalmatike, zastava, kazula ljubičaste boje, tri pojasa, uzkrsnuće Gospodnje, deset klupah, ormari za odjeću i crkveno posudje, — sve to novo obogati eto nedavno liepu crkvu našu, koju nam je prošle godine uz podvorbu susjedah g. mjestni župnik kao i trudom župljanah s nova gradjeno groblje u prisuću mnogobrojnoga puka svečano blagoslovio.

I s ovim ćemo u njoj ove zime slaviti Boga Stvoritelja našega. A kad grane blago proljeće i laste dolete u prvašnje krajeve i svilne naše poljane, — znajte, da ćemo iz novčana ostatka i pridatka nabaviti sve ono, što nam još manjka.

Jedan župljanin mačkovački.

Viestnik.

Iz Zagreba. Buduć je kanonička parnica presvietloga gospodina biskupa Dra. Vjenceslava Soića, po nj. c. k. apošt. veličanstvu imenovanoga supomoćnika biskupa senjskoga i modruškoga s pravom nasljedstva, prekasno stigla u Rim, nemogaše nj. presvietlost sv. otac proglasiti u konsistoriju dne 17. Prosinca p. g. držanom. Uvaživ ipak važne razloge po c. k. austrijskom poslaničtvu podnešene, potvrdio je sv. otac izvanrednim načinom po apošt. breve-u presvietloga gosp. biskupa Soića u podieljenom mu dostojanstvu. Dotične pečatnice poslane su jurve iz Rima.

— U ponedjeljak u jutro odputovaše odavle u svoje biskupije preuzvišeni gosp. biskup djakovački J. J. Strossmayer i presvietligosp. biskup-pomoćnik senjski Vjenceslav Soić, dočim je presvietli gosp. biskup križevački Gjuro Smičiklas jurve u subotu krenuo put Križevca.

— Vruće naše na razlozih osnovane želje i nade glede jednoplemenih Bugarah počele su se sbilja izpunjavati. Što smo u posljednjem listu po brzojavnoj viesti priobćili u kratko o započetom sjedinjivanju Bugarah s katoličkom crkvom, to možemo danas po izravnih ovih danah iz Carigrada u Zagreb iz sasvim sigurna vrela prispjevših dopisih potvrditi kao pravcatu istinu. Pred apošt. vikara i nadbiskupa tarsuskoga, mons. Pavla Brunonia, i pred sjedinjenoga jermenskoga nadbiskupa mons. Autuna Hassana dodjoše dne 30. Prosinca p. g. jedan vladika, dva arkimandrita, dva svećenika i 300 svjetovnjakah carigradske bugarske obćine, a 150 poslanikah iz pokrajinah u ime 3000 bugarskih porodicah, izjavivši svoj pristup k sjedinjenoj grčkoj crkvi i priznaje papina prvenstva.

O toj stvari dobro ubaviešćena ruka piše, da je na taj u crkvenom i političkom pogledu važni korak uz milost Božju sklonulo Bugare probudjeno i osviešćeno narodno čuvstvo, kojim se je od tri godine danah u svoje svrhe služila ruska propaganda, nastojeći, da se ustanovi posebna bugarska crkva, i tim Bugari odciepe od carigradskoga patriarkata. Jedno i drugo bijaše Bugarom po volji; ali oni kod toga domisliše se, da su u vrieme svoje državne i crkvene samostalnosti dobivali svoje vladike iz Rima, a ne iz Carigrada, pa da će im i narodnost mnogo bolje biti obezbiedjena u katoličkoj, nego-li u posebnoj bugarskoj crkvi bez drugoga upora i podpore iz vana izim Ruske.

Carigradski patriarkat i rusko poslaničtvo rade sada iz petnih žilah, kako će tobož stranputne Bugare zavrnuti na prvašnju stazu, a imadu oba i velikih sredstvah i prosto polje. S toga bi trebalo, da se i katolička crkva zauzme za te Bugare prije, nego spletkami, što se snuju, od nje možebiti odvraćeni budu. Sjedinjenim Bugarom treba prije svega crkvenih slavenskih knjigah, i duhovnikah bogoljubnih, revnih, nekoristoljubivih, duhovnikah iztočnoga slavenskoga obreda, jerbo prestupivše plaši carigradski patriarkat, da će ih u kat. crkvi polatiniti. S toga je i apošt. vikar Brunoni, da se toj zlobnoj prevari doskoči, stavio Bugare pod upravu jermenskoga nadbiskupa, i doznačio im kuću, da si u njoj urede svoje bogoslužje.

Već su učinjene potrebite naredbe, da se crkvene knjige pošalju u Carigrad: a dati će Bog, pa će se naći i svećenikah za taj apoštolski posao valjanih. Čujemo zajedno, da će se nastojati oko toga, kako da se podigne u Zagrebu zavod poput onoga, što postoji u Djakovu za bosansku redovničku mladež, u kom bi se mlad. Bugari odgojivali za svećeničko zvanje. Preuzvišeni gospi biskup djakovački J. J. Strossmajer odlučio je jurve na podporu takova zavoda 1000 for. svake godine doprinositi.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 5. U ČETVRTAK 30. SIEČNJA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Život Šimuna Kožičića-Begne, biskupa modruškoga i pisca.

Opisà Dr. *Franjo Rački.*

(Dalje.)

K navedenim podupirateljem domaćega knjigotiskarstva ide takodje i naš Šimun Kožičić. On kao biskup modruški nije se baš imao ponositi s izobilja biskupskih dohodkov; jer iztočni dio modruške biskupije bijaše što u turskoj vlasti, što poharan i opustošen neprijateljem. Dohodke pako njegove vinodolske bijahu mu uzkratili i obustavili činovnici vinodolski. S toga početkom god. 1529. bje se obratio Šimun na kralja Ferdinanda tužbom proti ovomu bezzakonju; na što on dopisom od 16. Srpnja iste godine iz Budjejovic [1]) naloži Nikoli Rauberu, trstjanskomu kapetanu, i vinodolskim činovnikom, „da sve dohodke, koji idu rečenoga biskupa, odpuste, i neprieče ga u istih uživanju; izim samoga žita, koje po obćenom zakonu, drugda proglašenom, nesmiedu pustiti izvoziti; već mu se jedino dopušta sobom ponieti novac od žitka u carskih zemljah prodatoga, kao što mu se dopušta isto žito ondje potrošiti.“ Ovu zapovied carsku najviše izposlovà našemu Šimunu prijatelj mu biskup ljubljanski; kao što sám Šimun zahvalno priznà svojim pismom [2]) od 18. Listopada godine 1530. upravljenim na viteza Ivana Kocianera, kranjskoga kapetana u Ljubljani, u kom med ostalim veli: „Služah više godin prejasne kralje Vladislava i Ljudevita; pa sàm i sam i sada pripravan, da samo prilika dodje, sve za kralja učiniti. Medju to zapoviedajte samo velmožni gospodine! mogu-li štogod, pripravan sam sve učiniti za vašu slavu i korist. Sada ovdje živim na Rieci; jer nesmiem biti u Vinodolu radi Turčina, komu drugda iz rukuh jedva izmakoh. Prošloga dana vratih se iz Mleták, te odmah pišem Vašoj Velmožnosti, koja da živi vazda sretno. Preporučam sebe i svoje stvari.“ Istomu ljubljanskomu kapetanu potužì se naš Šimun dopisom iz Rieke [1]) dne 29. Studenoga, u oči sv. Andrije, rečene godine, proti Franji Veslariću, satniku bribirskomu, ili njegovu sinu, uzevšu mu vina iz biskupske pivnice. Ali ga moli, da nebi kaznio satnika s uvrede veličanstva („laesæ Maiestatis“); već samo zapovjedio, da se pravica učini.

Prem dakle izvanjsko stanje našemu Šimunu nije cvietom cvalo, on ipak sve, što imaše i mogaše, htjedè žrtvovati na duševno promicanje svoga naroda. U tu svrhu poslie 14. Lipnja 1530, kada ga nalazimo na Rieci pišuća Ivanu Kocianeru [2]) pohitì u Mletke, gdje se bavljaše do polovice Listopada „u tiskarskih poslovih.“ [3]) Ovdje po našem mnienju dadè tiskati obe svoje govore držane u Rimu, i to prvi pod nadpisom: „Oratio in sexta Lateranensis Concilii sessione quinto Kalendas majas habita MDXIII,“ u osam listov na četvrtini, koja zatim unidjè u razna izdavanja crkvenih saborov; a drugi: „De Croatiæ desolatione oratio ad Leonem X. Pont. Max. non. novembris habita MDXVI.“ u 6 listov na 4ni. Oba govora tiskana su neimenovav niti mjesta niti tiskara. Prvoga posvetì Šimun svomu znancu i prijatelju knezu Bernardinu Frankopanu: „Bjeh odlučio — veli mu biskup u posveti — svietli kneže! neizdati ovo slovo, koje bi bilo dostojnije zaboravljenja, negoli ljudskoga poznanja. Nu ti, koj ne samo uza-

[1]) Krčelić: Hist. Croat. p. 338.
[2]) Ibid.

[1]) Ibid.
[2]) Ibid.
[3]) Annuario dalm. p. 72. Navadja sbirku diel Pia II. tiskanu u Mletcih 1501—1503, na kojoj čita se na prvom listu: „Simonis Fanfonii sum.“ A zatim rukom Šimunovom: „dein eiusdem dono, in potestatem cessi Simonis Begnii Episcopi Modrussiensis, dum Venetiis ageret pro re impressoria. Anno a Christo nato 1530, 20 mensis Septembris.“

Digitized by Google

stopce, već i pod oružjem i mačem istim uviek štogod pišeš ili prevadjaš, dobro znaš, koliko stoji do toga, da se slovo čuje ili čita, do koga ušiuh dopre i od koga se odobrava. Nu ovo moje slovo, da pravo reknem, osniva se ne na slavoljublju, već na vjeri i istini; volih bo obćenite nevolje pustim govorom, golimi riečmi i bez svakoga pokrivala odkriti; nego-li stvar istu u sebi najistinitiju potamniti izabranimi riečmi ili pobratimi navodi. Jesmo-li pako što koristili ovim svojim govorom, izkusiš ti i svi našinci, pače sva crkva. Ja nedvojim ni najmanje, da naš papa Lav i taj stožernički sbor čuvati bude ne toliko nas, prem dost znatni dio stada gospodnjega, koliko cielo krstjansko družtvo, ovu apoštolsku stolicu, crkve, žrtvenike, svetce, svetinje, ovaj glavni grad rimski; a tim i sami sebe. Pa ako svojim trudom ništa nebi postigao, bar to padne mi u dio, da se nebudem žalio s dužnosti zapuštene, i istinu rekav i umoliv po možnosti potrebitu pomoć. Pa ako se to i neizpuni, zadovoljilo se ipak bude s tim i tebi i našincem i meni samomu, imajućem u toj stvari dobru misao. Da si zdravo."

Neima dvojbe, da naš junački i knjigoljubni knez Bernardin, koj sám rado pisaše i prevadjaše, svoga biskupa modruškoga riečju i činom u novom podhvatu podupiraše. Ali glavna svrha, radi koje se je Šimun bavio u Mletcih, bijaše, da se sporazumie, kako bi mogao na Rieci glagoljsku tiskarnu utemeljiti. U Mletcih pako, kao što vidismo, izadjè već god. 1483. prvi, a prije dviuh godin (1528) drugi glagoljski službenik „akorežen po sv. Pavlu Modrušaninu ot reda Serafika sv. Franciska konventovali"; a iz tiskarne Franje Bindonia i Mafia Pasina. [1]) Ovdje dakle naš Šimun nabavi sve, što je bilo od potrebe za tiskarnu glagoljsku; dovedè na Rieku tiskare Dominika i Bartola iz Breše, i uredì u svojoj kući tiskarnu.

U ovoj tiskarni pečatao je Šimun dva svoja djela: t. j. „misal hrvacki od slova kužan, popravlen i prepisan častnim va Isukrstě otcem gospodinom Šimunom Kožičićem, Zadraninom, biskupom modruškim, štampan u Rici v hižah ego prebivanija, traženiem ego čsti Dominikom i Bartolomeom z Breše štampaduri. Vladajuću vedrenomu gospodinu Ferdinandu kralju rimskomu, ugarskomu i českomu, dan 28 miseca aprila leto od krstova rojstva 1531 (svršen)". A drugo: „knižice od žitja rimskih arhiereov i cesarov, od Petra i Julija daže do sadajnih Klimenta VIII. i Karla V. Štampano v Rici v hižah prěbivanija gospodina Šimuna biskupa modruškoga, vladajuću vedrěnomu gospodinu Ferdinandu kralju rimskomu, ugarskomu, českomu i pročaja. Va vrimě uzveličenoga gna Mikule Jurišića, kapitana ričkoga, dan 15 Maja, leto od krstova rojstva 1531 (č. f. j. a.)."

Posljednje djelo posvetì Šimun svomu prijatelju, štiocu dobro poznatomu, tada biskupu trogirskomu Tomi Nigri-u. A pošto iz predgovora može se razabrati i svrha i težnja Šimunova književanja, ovdje ga priobćujemo od rieči do rieči: „Diviti se ote mnozi častni arhiereju! da sam dobrovolno podlegal brime sie, i hotejuć jakože govorit se, vložil da sam ruku va oganj; eže est, da napravlam knige prijete juže od mnogih věk, a ufaju, da se ote van vrći prijeteje zdavna i prěstarivšě, a moje da primut se, i čtale se budut. Eže tvrdo est zělo učiniti člověkom vsakogo ezika, našim malo manj nevzmožno, iže dobrih knig neimut; van bo misali i vsagdanjih molitvic niednih knig neimajut, imiže nauk kigodi mogli bi prijeti; i te, eže imut, tako su nakazane lažnimi pisci i zalimi tlmači, da smo se sramovali mnozi našim ezikom. Eže prociniti dobro moreš ti i vsaki ini, ki znaet dijačku knjigu i našu. Az že krivim prešadše naše, iže naučenii od mene i bogatii sušće, mogli sut popraviti mnoga. Česo radi željajuć věrnim rabom ozvati se za dan i mně talanat od boga, iže obilno daet vsakomu prosećumu i ne ponašaet, dvi mali midenici v neizkonačnoe skrovište božie prinošu, i koliko mogu trudim se za popravlenie naše knige. Grustno bo mi biše trpiti, da se tajenstvenie službi naše věri tujimi ili lažnimi slovesi obvěšćujut, i da bi v knigah onih, eže noćnoju i dnevnoju rukoju prevraćajut Ereji, mnoga ostala neiscělena. Ostavlam čudesa nika, i nakazi tlmačenja, jaže vsa ili vekša čest nih popravlena sut mnoju. Istinno e, da se slomiti kadagodi brže mogut neže ispraviti, jaže na krivo utvrdnula sut, kako Fabius govorit: nemnogi ničto že manje po seh starii redovnici poznavše istinnoe ovo napravlenie otvrgše lažnaja okročiti ote istinaja; mlajši že od prvago abie početka začresti (začrpsti) ote čaše svetih knig od čistih istočnikov, i jakože pravo est, nevrě(dj)enimi slovesi i istinnoju hvaloju moliti se ote bogu vsemogućemu, emuže svetu svetaja podobajut, i egože slovesa čista sut ognem iskušena i slaja od meda i sata. No od sih zadovolno. Svršivši juže misale i inie nike knižice podobno se est vidilo nam, da knižice sie štampamo, v kih se uzdržit na kratci žitie vsih rimskih arhierěov i cesarov; da, jaže prva sut dva načelnika meju člověki, slědita prva Isusa Krsta gospodina našego, iže vsim glava est i počelo. I tako iziti ote van sie knižice tvoim imenom, iže naj starii esi od arhierej našego ezika zrastom i naukom; za uzrok ošće ljubvi, jaže est

[1]) Jedan iztisak je u zagrebačkom narodnom muzeju.

Digitized by Google

meju nama i da pospěšnii budeši složiti knižice od hrvacke zemlje i od hvale nje. kako smo te prosili i molili; jaže ako porablena est nine od poganske ruke, imat ona ničtožemane svoe hvali, eže mnogie sut i velie, jako že věsi. Složi e ti, mi e hoćemo stlmačiti i činiti štampati, da i nas o sem neokrivet, iže po nas budut. Zdrav budi častni arhiereju, otče, gospodine, brate! Pisano v Rici dan 3 Maja miseca leto od Krstova rojstva 1531.“

(Konac će sliediti.)

Na Svjetlo Marinje.

Od velike je važnosti simbolika kršćanska, koja nam tumači sv. crkvene obrede, pune za nas prekoristnoga nauka, pune nebeske utjehe. Crkveni obredi jesu u kršćanskom bogoštovju to, što je boja i sjena na slici. Kao što je slika bez boje i sjene nepodpuna i nesavršena, isto tako bilo bi neprudno i nesavršeno kršćansko bogoštovje bez crkvenih obredah.

Istina da su crkveni obredi za onoga, koj ih nerazumie, mrtvi hieroglyphi, i zato nije čudo, što ih mnogi mrzi i bježi kao njeku sablast, jerbo ignoti nulla cupido. Takav je za crkvene obrede sliep i gluh; gluhu pako badava je šaptati, a čoravu badava namigavati. Zato da crkveni obredi pravovjernomu puku omile, i spasonosno nanj djeluju, valja mu ih svakom sgodnom prilikom protumačiti. Non potest esse in corde, quod non fuit prius in mente. Crkveni obredi, u sebi toli uzvišeni i nauka puni, jesu živa knjiga, iz koje neuki takodjer i nepismeni čitati mogu; niti se oni neprotive opomeni Isusovoj: „Bog je Duh, i koj mu se klanja, u duhu i istini treba da se klanja;“ crkveni bo obredi nisu drugo, van sredstva i pomagala, kojimi se duh čovječji, osobito u neukih, tim laglje i sigurnije k Bogu podigne.

Medju mnogobrojne crkvene obrede, koji nam se svake godine ponavljaju, spada takodjer blagoslov voštenicah na Svjetlo Marinje.

Liep, starinski je to običaj voštenice blagoslivati; nu još ljepši i vrliji je nauk, što nam ga plamteća voštenica daje. Izmedju svih pako blagoslovljenih voštenicah dvie su, koje se svakoga kršćana ponajbliže tiču, a to je: krstna i smrtna. Blago svakomu kršćaninu, kojemu ove dvie voštenice liepo gore!

Prije ipak, nego o ovima dvjema na pose prosborimo, valja nam nješto u obće o voštenicah napomenuti.

Da vidimo dakle, što znači, što-li nas uči plamteća voštenica? Liepa, plemenita stvar je voštenica, od marljivih pčelicah nabrana, od sv. matere crkve blagoslovljena, i za službu Božju odredjena.

Plamteće voštenice kod službe Božje opominju nas na progonstvo prvih kršćanah, koji potajno u špiljah i podzemskih svodovih, tako zvanih katakombah, često po noći na službu Božju bi se sastajali, i posvjet voštenicah rabili, da sv. pismo, psalme i molitve čitati i sv. misu ovršivati mogu.

Progonstvo je prestalo, starinski pako običaj je ostao; zato se evo i dan danas na tu uspomenu kod svake službe Božje voštenice zapaljivaju. To u obće. Na pose pako po plamtećoj voštenici predstavlja nam se:

Isukrst, pravo svjetlo nebesko, koje dodje na taj sviet, da razsvietli svakoga čovjeka. Zato ga evo i pobožni starac Simeon — Duhom sv. razsvietljen — pozdravi „kao svjetlo na razsvjetljenje poganah.“ — A sv. Ivan Ap. piše o njem: „Bijaše svjetlo pravo, koje razsvjetljuje svakoga čovjeka dolazećega na taj sviet.“ 1, 9. On je tminu neznanstva i poganskoga krivovjerstva razpršio, kao što se razprši noćna tmina sunčanim svjetlom; on je otajstva židovskoga zakona razjasnio, i vjernim svojim pravi put pokazao do izvora vječnoga svjetla; on je naukom svojim taj sviet očistio od bludnje; žrtvujući pako sám sebe, i viseći na križu obasjao je cieli sviet spodoban jasno plamtećoj voštenici, koja gori i dogori, sebe samu uništuje, samo da drugomu svietli i koristi. —

Nadalje plamteća voštenica je sv. vjera Isusova. Što je naravno svjetlo tvojemu oku, to je vjera — ovo vrhunaravno svjetlo — tvojoj duši. Mračno je tvoje oko, dok ga naravsko svjetlo nerazsvietli; isto tako tavno je u tvojoj duši, dok te nerazsvietli sv. vjera Isusova. Gdje prave žive vjere neima, tamo ni Božjega razsvjetljenja neima; a gdje Božjega razsvjetljenja neima, tamo vlada smrtna tmina, kao što njegda kod krivobožnih poganah vladaše, a i dan danas kod svih nevjernih vlada.

Novorodjeno diete zagleda svjetlo toga svieta, kad ga mati porodi; nu duša njegova ostaje u tmini grieha iztočnoga, dokle god ga sv. mati crkva - duhovna majka naša — na sv. krstu nepreporodi.

Na sv. krstu zapaljuje se čovjeku svjetla luč prave vjere, koja imade svietliti svojimi spasonosnimi nauci kroz čitav život u pravu vječnu domovinu. Zato Božji namjestnik novokrštenomu djetetu blagoslovljenu „krstnu voštenicu“ daje, govoreći: „Primi svjetlo goruće, i bezporočan čuvaj krštenje tvoje; obdrži Božje

Digitized by Google

zapovjedi, da kada Gospod bude doći na pir, budeš mu mogao na susret ići zajedno sa svimi Svetimi u dvoru nebeskom, i živiš u vieke viekah. Amen!“

Za ovim svjetlom sv. vjere ima čovjek kao putnik na zemlji stupati; po njezinih naucih Boga i svetu volju njegovu pravo spoznati, i polag nje živiti.

To znači, to nas uči „krstna voštenica.“

„Sv. vjera katolička jest duši svjetlo, vrata življenja i početak vječnoga spasenja,“ veli sv. Ivan Zl. — A sv. Bernardo pridaje: „O milosti puna, o čudnovata moći sv. vjere! Tko te nebi ljubio, kad si početnica sve milosti i krieposti?! Ti griehe očišćuješ, duše oživljuješ, sliepe razsvjetljuješ!“

Blago tebi, vjerna dušo kršćanska, dok ti svietli kršćanske vjere pravo svjetlo! Neimaš se bojati, da ćeš zabluditi, i na stranputice zaći. Nesretan pako svaki, koj svjetlo prave vjere ostavi, Božje nauke nesluša, i po njih neživi. Takav spodoban je putniku, kojemu svjetlo ugasne sried najveće tmine. Bolje bi bilo za njega, da se je sliep narodio! Sliepac neće promašiti vrata nebeska, ako pravedno živi; svjetlost nebeska vjekom će mu svietliti! Koliko pako imade ljudih, koji zdrave oči imadu, a na duši su sliepi: istinu nevide, s pravoga puta zajdu na stranputice, koje vode u propast vječnu. Sreća bi bila morda za njih velika, da ih Bog udari sljepotom, kao što njegda šinù Šavla, nebi-li pregledali na duši svojoj. Zato opominje dragi Spasitelj: „Dok svjetla imadete, hodajte po svjetlu, da Vas nezateče mrak.“ Ivan 12, 35.

Koliku smo dakle zahvalnost dužni otcu nebeskomu, koj nas evo vriednimi učini tolike milosti razsvjetljenja, te nas je oteo oblasti tmine, i postavio u kraljestvo ljubljenoga Sina svoga (Kol. 1, 12—13.). Dužni smo zato za spasonosno svjetlo brinuti se, da nam neugasne, već da nam kroz sv. kršćanske nauke sve jasnije svietli. Dužni smo stalno se držati toga svjetla prave spasonosne vjere, i brižljivo se čuvati svih novih krivih naukah (Žid. 13, 9.), koji bi nas mogli svojim zavodljivim svjetlom zasliepiti, na stranputice zavesti, i prave nas vjere lišiti. Veće zaisto nesreće za nas nebi moglo biti. „Jedan Gospod, jedna vjera, jedan krst, (Ef. 4, 5.) jedno pravo svjetlo, a ovo gori u sv. katoličkoj crkvi!

Ako ti je svietlila vjera u životu, a to će ti onda svietliti ufanje u smrti, i ovo ufanje predstavlja nam ona druga, naime smrtna voštenica, koju nam budu na smrtnoj uri u ruku davali. Namjestnik Božji tada će nad nami moliti: „Začelo se mračiti, o Gospode! bratu našemu. Razsvietli o Isuse! Ti vječna luči, tminu sluge svoga; olakšaj mu smrtnu muku, neka mu svietli vječna luč; primi ga u kraljestvo vječnoga mira i pokoja.“

Sretan doista svaki, komu je svietlila vjera u životu, jer će mu svietliti ufanje u smrti; neće on sdvojiti na umoru, za njega nije strašna smrtna ura, već mu je kao od blagoga sunca milosti Božje obasjan večer, gdjeno se sprema na otčev dom, da primi zasluženu plaću. Samo pomanjkanje žive vjere i pravoga ufanja čini nam život ovaj dosadan, smrt pako gorku, žalostnu i nesretnu. —

Na voštenici vidimo plamen, a to je opet prilježan nauk za nas.

Plamen svietli i grije. Kao što plamti na oltaru voštenica, tako treba da plamti srdce naše ljubavi Božjom. Plamen grije i oživljuje, i gdje plamteće vatre neima, tamo ni života neima, tamo vlada zima i smrt. Oživljuje takodjer i nas plamen ljubavi Božje, plamen prave, čiste ljubavi kršćanske, koju nam preporučuje ljubljeni Spasitelj govoreći: „Novu zapovied dajem Vam, da se medju sobom ljubite, kao što sam ja ljubio vas. Po tom poznat će vas, da ste moji učenici, ako budete imali ljubavi medju sobom.“ Ivan. 13, 34—35. Kad bi srdce naše ovako plamtilo vatrom žive kršćanske ljubavi, oh kako skrbljivi bi mi onda bili za Božju čast, i za spasenje duše svoje! Kako radi bi mi onda crkve kitili i polazili; kako željno i pazljivo Božje nauke slušali; kako pobožno sv. sakramente primali; kako hitro i veselo bližnjemu na tielu i na duši pomagali! Sve nas to uči plamteća voštenica, koja gori i dogori, samo da drugomu svietli i koristi. Nu gdje neima dobrih dielah, tamo ni ognja kršćanske ljubavi, niti luči žive vjere neima. Tamo vlada crna noć, zima i smrt. Oh milostivi Isuse! nedaj da ugasne u srdcu našem sveti taj plamen, bez kojega nam je srdce hladno, pamet tamna, duša mrtva!

Svaki se plamen diže k nebu, i okreni plamteću voštenicu kako ti drago, plamen uviek samo gore suklja. Ravno tako neka i srdce naše k Bogu teži, kod Boga neka budu sve misli i želje naše. Naše tielo od zemlje sazdano vuče nas k zemlji, nu duša naša, od ozgor nam dana, imade se sa svojimi svetimi željami k nebesam dizati. Duša i tielo neprestano med sobom vojuju, i koj jači bude, drúga svoga za sobom potegne. Ako se ti o čovječe! odveć u vremenitu zemaljštinu zakopaš; ako kao krt samo u zemaljskih

Digitized by Google

stvarih rovao budeš, brzo će tvoja duša, uboga sirotica, Boga zaboraviti, i nebesa izgubiti. Uči nas dakle i opominje u vis plamteća voštenica, da se uviek spomenemo opomene Isusove: „Tražite najprije kraljestvo Božje, i pravicu njegovu, i ostala pridat će vam se.“ O! kad bi mi ovu opomenu plamteće voštenice živo u srdcu svojem ocutili, veselo bi tad sa sv. Ignaciom zavapili: „O kako mi se gadi ova zemlja, kad nebesa pogledam.“ — „Srdce je naše nepokojno, dok u Tebi o Bože! nepočiva.“ Sv. Augustin.

Napokon uče nas plamteće voštenice, da i mi takodjer budemo dobrim primjerom svojim plamteće svjetlo bližnjemu svojemu, po opomeni Isusovoj: „Tako neka svietli svjetlo vaše pred ljudmi, da vide vaša dobra djela, i da slave otca vašega, koj je na nebesih.“ Mat. 5, 16.

To znači, to nas uči plamteća voštenica.

Kratak je put od kolievke do groba, u mraku se započme, u mraku se dovrši. Brzo mine život naš, kao zimski dan, a kad nadodje večer života, ugasne svako i najbistrije oko. I naša je duša takodjer bez Božjega razsvjetljenja tamna i sliepa, i u vječnu tminu zašao bi čovjek po smrti, da mu se Bog, otac svjetlosti, smilovao nije. Bog se smilovà, i poslà Sina svoga, „da razsvietli svakoga čovjeka dolazećega na taj sviet.“ Zato zahvalimo s pobožnim Simeonom otcu nebeskomu za taj dar, i prigrlimo nauk, što nam ga daje plamteća voštenica, da kada i nam jednoć na smrtnoj uri potamni tjelovno oko naše, da se tada otvori duši našoj rajska svjetlost, koja će nam svietliti kroz tamnu dolinu smrti u kraljestvo vječne luči. koja nikada ugasniti neće, i gdje ćemo ono, što sada srdcem vjerujemo, očima gledati; što se sada ufamo, zadobiti; a što sada ljubimo, naime Boga, uvieke uživati!

Na Orljavi *P. F.*

Neide svaka čižma na svaku nogu.

Non est de nihilo, quod publica fama susurrat;
Et partem veri fabula semper habet.

— *j* — Čovjek je obosio. Obosio ga je rat, što ga zametnù njegov brat — brat po remenu, ako ne po plemenu.

Rat je tat. Zar lažem? Izkustvo uči, — čini govore, — svjedoče primjeri.

Jest! Rat je tat. Tko jači, taj kvači; al oteto prokleto.

Taj zlosretni rat odnio je čovjeku čižme — čižme po tadašnjem običaju i šegi onoga vremena kordovanske, što ih on po nasljednom pravu bijaše baštinio od otacah svojih.

E tako je. Duobus litigantibus tertius gaudet, to je: dva se drže za kiku, a treći ih striže.

Ote čižme bijahu, istina, jur ponošene i starinskoga oblika, ali prikrojene nogi, k tomu pružive i lagane za hod, pa što ćeš više?

Čovjek se zabrinuo.

Dočim zabrinut misli i razmišlja, što će, i kako će na zimi i sniegu lišen obuće; eto ti mu iznenada čižamah, kakovim se nadao nije — s bagarije (juhte).

Čovjek poklon primi, ali neveselo; onako, kao kada se tko našto sili, što mu se nemili.

Čižme doduše liepe i ukusno sašite s visokimi, ćelikom podkovanimi peticami, a više peticah mjedene ostruge.

Zar to nisu čižme baš od oka — vriedne momka?! Ali koja hasna, kad tište i žulje, a tište i žulje zato, što su tiesne, tiesne su pak s toga, što se nitko pobrinuo nije, da uzme mjeru, a rieč je stara, da neide svaka čižma na svaku nogu.

Slaba utjeha za Jakoba, kada mu na uzdarje njegove vjerne sedmogodišnje službe učinjene Labanu umjesto obećane zorolične Rakice narinuta bi krmežljiva Lija.

Obećanje ludomu radost. Pametan se tekar onda veseli, kad na obećanom konju jaši.

Čovjek težkom mukom navuče tiesne čižme; a da tú tiešnjavu kojim tukalom razbije, na to se neda ni pomisliti.

Tiesne i opore čižme izkvariše čovjeku noge, te on cvili, ječi i stenje pod žuljevi.

Taj jauk i lelek dočù onaj, štono je bosonoga čovjeka nadario čižmami, te on tim jaukom tronut reče nadareniku: „Čovječe! evo ti svega, što patri k čižmam: i kože i podstave i podplatnjače (funtaša) za podplate, i klinacah i cvekovah i fonola (osmoljene drete), a ti, imajući sve ovo, po ljudih iz čižmarskoga sbora daj si načiniti čižme polag svoje noge, i polag svoje volje. Glede kroja, šiva i oblika izbor ti bio slobodan; u tom te nitko nesmetaj.“

Čovjek se oveselio, što će imati čižme i ljepše i bolje i jevtinije od onih, što ih izgubi ratom — tim zloćudnim svatom — vodjenim sa bratom.

Jest! tako je. Rat je čudnovat svat.

Rat nepita, što je čije,
Čijom-li stečeno mukom,
Već kô tat, što njegvo nije,
Silovitom grabi rukom;
On žestine pun i jeda,
Hara, pali, sieče, kolje;
Mir je svim drag, on ga neda,
Smjelo tlači ljudska prava,
Ugovore krši svete;
Najveća mu u tom slava,
Kad mir sruši, red pomete.

Digitized by Google

Sbor se ljudih šilu vještih sastane, da čovjeku kroji čižme; ali kako da kroji bez mjerila?

Ali gle brata, gdjeno otvara vrata, te veli: „Slavni sbore! u tebe šilo, u mene mjerilo.“

Dakle onaj da opet uzima mjeru, kojno je sramotno pogazio vjeru Bogom ujamčenu?

Daleko budi, što se nudi! Svetci u crkvi na oltaru, ali svaki k sebi drži prste.

Biedni čovječe! u zlu si stanju i položaju. Ako u polje — vuci, ako u goru — hajduci. Doli tvrdo, gori visoko, a od nikud pomoći. Nu uzdaj se u Boga, pa reci: što Bog dade.

Čovječe! kao što sad stvari stoje, sva je prilika, da će ti se umjesto mekane pernice opet tvrd kamen metnuti pod glavu; ali lje nećeš vidjeti ljestve sižuće do neba, i po ljestvih gori doli stupajuće angjele, kako vidjè Jakob putujući u Mezopotamiju, da si odanle dovede vjerenicu. Grdna bi to rana bila za te, da to uzbude; ali tješi se riečmi: što Bog dade.

Čovječe! ti ćeš valjda dobiti čižme, ali ne sbite klinci, ne cvekovi podcvekane, već slabom dretom sašite, s ubodci, kao zečevi skoci. Dreta će popustiti, šav će se razporiti, a tvoj će nožni palac prije ili kašnje opet poviriti izpod razporka. — Zla roba takove čižme; ali sjeti se opet poslovice: Što Bog dade.

Još nješto.

Liji se hotjelo kestenah; ali neće lija, da sama posegne u vatru, već taj posao povjeri svomu pouzdaniku — mačku.

Čovječe! nebi-li ti bio taj mačak, komu lija reče, da kesten svojom šapom vadi iz žeravice?

Čovječe! ti na dvoma stolcima sjediš! ali tko na dvoma stolcima sjedi, lasno med nje opadne.

Čovječe! ti si medju dvie neprijateljske vatre stisnut; a tko dodje medju dvie neprijateljske vatre, s preda mu smrt, s traga otvoren grob. — Nu bilo, što bilo, tvoja jedina utjeha neka bude naša narodna rieč: Što Bog dade.

Qui potest capere, capiat.

Nješto sbog nješta

g. dopisniku iz Njemačkoga Gradca.

Sokrat od njekoga uličnjaka šakom pozdravljen toli žestoko, da je svih pet prstih ostavilo obilježje na njegovom licu, nješto smućen tom nesgodom reče: „Šteta, što nezna čovjek, kad mu valja s kacigom izaći napolje, da tim okriljem zakloni svoje lice od petoprstnoga pozdrava — od ćuške.“

Evo i ja, čim sam svojim dopisom od 1. Prosinca p. g., tiskanim u 51. i 52. broju „Katoličkoga lista,“ stupio na vidik — buduć da rešetarah, sitničarah i cjepidlakah imade u svakom kutu, primih takov sokratički pozdrav, ili zaušnicu od ruke g. Dr. J. Muršeca, a to zato, što sæpe pessime cadunt optime cogitata.

Nu premda je uredničtvo „Kat. lista“ opazkom svojom, u 3. br. 17. Siečnja t. g. priobćenom, i sebe i mene dovoljno opravdalo proti prigovoru g. dopisnika iz Njemačkoga Gradca, i tim se opravdanjem dično osvetilo sbog zadate nam pljuske: to ipak propustiti nemogu, da rečenomu g. dopisniku neprišaptnem u uši rieči sv. Augustina, koj veli: „Bonorum ingeniorum insignis est indoles, in verbis verum quærere, non verba. Quid prodest clavis aurea, si aperire, quod volumus, non potest; aut quid obest lignea, si hoc potest.“

Si bonus interpres, nunquam mala verba nocebunt.
Si malus interpres, nunquam bona verba juvabunt.
Nihil tam bene dictum, quod (verba contorquendo) depravari non possit. Terentius.

S toga nije od potrebe, da sbog mojih „strašno zavodljivih“ riečih proštenje od koga zamolim, te pokajano s Klaudijanom rečem: En! adsum, et veniam, confessus crimina, posco; jer gdje neima prekršaja, tu neima ni pokajanju mjesta. *F. S.*

Dopis.

Od Bosne. Više putah bilo je dopisah u Vašem listu o redovnicih bosanskih, Carigradu i kupljenoj po njih bolnici s crkvom sv. Gjurgja u predgradju Galati, za koju bolnicu i crkvu kupe se dobrovoljni prinesci u austrijskom carstvu, za moći je izplatiti, kako je to p. n. obćinstvu poznato; ista pako bolnica s crkvom ujedno kupljena je za 100,000 for. sr. u kovanom novcu. Ali nijedan dopisnik Vašega lista, koliko ja znam, prave i prve svrhe kupljenja onoga zdanja neopisà, niti nespomenù; s toga sljedeća nagnuća učinjena za kupljenje onoga zdanja pred slavno obćinstvo stavljam.

1. Carigrad je stolno mjesto carstva turskoga u Europi, gdje ujedno poslanici svih europejskih vladarah stanuju. S toga od velike potrebe bilo je, da redovnici bosanski drže svoga punomoćnika kod porte, koj bi njihove poslove što točnije dovršivao i opremao, a u isti mah odmah mogao bi se obratiti na svoga zaštitnika od vlade europejske; mi pako imamo c. k. poslanstvo austrijsko, koje nam pomaže u naših poslovih svakim mogućim sredstvom, a to se razumije, da mu je nalog učinjen od visoke vlade: to je prvi uzrok.

2. Za kupljenje pomenute crkve prinukao ih je narod slavjanski, koga mnogo ima u Carigradu, osobito bratje Dalmatinacah i Baranah. Ovi žalostnici, neimavši svećenika od svoga jezika i naroda, bili su usilovani ići u crkve, gdje je talijanski misionar s jezikom svojim; s toga više putah s podpuna neznanstva talijanskoga jezika mnogi su izostavljali pohadjanje crkvah i primanje svetotajstvah. Poslie pako, kako su se nastanili redovnici bosanski u novokupljenoj crkvi, onaj čas svi Jugoslavjani stanujući u Carigradu ostavili su talijanske crkve, i počeli pohadjati onu, u kojoj se ponješto u službi cr-

Digitized by Google

kvenoj i slavenski jezik rabi, kano poslanica „Apoštol," evangjelje, propovied, pjesme iz Vienca Jaićeva pod misom, velikoga tjedna muka Isusova, i ovim slična, kao i u Bosni što biva. S ovoga indi postupanja veliku su si privrženost naroda slavjanskoga dobili pomenuti redovnici, a ujedno priliku dali, da svaki pobožni katolik može duševnu utjehu dobiti u jeziku, koj je iz prsiuh svoje majke sasnuo i naučio. — Dapače, ista bratja Bugari, koji su polag javnih i privatnih viestih počeli 30. Prosinca pr. g. sjedinjivati se s crkvom rimskom, po ovom postupanju pospješila su svoj povratak u krilo majke crkve; njih bo t. j. Bugare, Grci su plašili tim najviše, da, ako pristupe k rimskoj crkvi, ne samo neće dobiti svoje narodno svećeničtvo, već suviše morati će primiti latinski obred s latinskom liturgijom, ostavivši svoju staroslavensku, što je sbilja najveće plašilo i strašilo bilo, kojim su se Grci služili, da odvrate Bugare od dobre odluke. Ali Bugari nisu spavali u tako škakljivoj stvari, niti su vremena štedili za osvjedočit se o toj stvari; oni su pomno dolazili u crkvu sv. Gjurgja, i s najvećom opreznostju pazili na svaki čin i obred, koj je obnašan u toj crkvi po redovnicih bosanskih, i napokon uvidiv i uvjeriv se očevidno, da, kad mi, koji se latinskim obredom služimo, moremo toliko rabiti u službi Božjoj naš materinji jezik, koliko više indi njim će se dopustiti, da se mogu svojom staroslavenskom liturgijom služiti, inače od njekada potvrdjenom od rimskih papah. Radi toga su znali Grkom odgovoriti: da to neće rimska crkva učiniti, niti će uništiti oli zabraniti staroslavensku liturgiju; već to je samo strašilo, kojim se vi Grci služite, za odvratiti nas od spasonosne nakane. — Iz ova dva uzroka proizišao je treći, t. j. da se je u sgradi kraj crkve otvorila i ustanovila bolnica za sve podajnike austrijske, u kojoj duhovnu službu po c. k. dozvoljenju jedan od svećenikah bosanskih pod imenom, „kapelana bolnice" pomoćju drugih svećenikah ovršuje.

I ovaj opis i ako sa svimi okolnostmi nije točan, ali za isto držim da je od svih dosadanjih točniji.

Jedan svećenik redovnikah bosanskih.

Viestnik.

Iz Zagreba. Banski dogovor zamolio je dne 16. t. m. uzoritoga gospodina kardinala i nadbiskupa zagrebačkoga, da bi putem svoga duhovničtva gledao na put stati onim lažnim i uznemirujućim glasom, kojimi su zlobni ljudi naš seljanski puk buniti počeli. Obrekav nj. uzoritost drage volje svoju pomoć na uzdržanje javnoga mira i poredka u našoj domovini, izpuni zadatu rieč upraviv dne 23. Siečnja t. g. na duhovničtvo nadbiskupije zagrebačke okružnicu, koju ćemo u budućem listu saobćiti.

— Tečajem godine 1860. sakupljeni su medju duhovničtvom nadbiskupije zagrebačke sljedeći blagi prinesci: 1. Za pogorelce u Brodih doprinelo duhovničtvo 11 st. 10 nč. dodao uzoriti gosp. kardinal i nadbiskup 18. 90, ukupno 30 st. — 2. Za pogorelce u Lubici (Leibitz u gornjoj Ugarskoj) duhovničtvo 15. 43, nj. uzoritost 14. 57, ukupno 30 st. — 3. Za pogorelce u Mikloševcu (u Slavoniji) duhovničtvo 16. 95, nj. uzoritost 13. 5, ukupno 30 st. — 4. Za pogorelce u Koturibi (u Medjumurju) duhovničtvo 32. 62, nj. uzoritost 17. 38, ukupno 50 st. — 5. Za pogorelce u Poreču (u Slavoniji) duhovničtvo 30. 83, nj. uzoritost 19. 17, ukupno 50 st. — 6. Za pogorelce u Vepu (Wettendorf u željeznoj županiji) duhovničtvo 11. 71, nj. uzoritost 18. 29, ukupno 30 st. — 7. Za pogorelce u Nagy Mihályu i Stranjanih (u gornjoj Ugarskoj) duhovničtvo 5. 29, nj. uzoritost 14. 71, ukupno 20 st. — 8. Za pogorelce u Klostercu (Klösterle u Českoj) duhovničtvo 9. 45, nj. uzoritost 10. 55, ukupno 20 st. — 9. Za pogorelce u Duna Földváru duhovničtvo 15. 76, nj. uzoritost 4. 24, ukupno 20 st. — 10. Za katol. crkvu u Belini (u Bugarskoj) duhovničtvo 22. 83, nj. uzoritost 77. 17, ukupno 100 st. — 11. Za bratovštinu djetinstva Isusova iz nadbiskupije 141. 7, nj. uzoritost 58. 93, ukupno 200 st. — 12. Za družtvo sv. Bonifacija duhovničtvo 18. 76, nj. uzoritost 81. 24, ukupno 100 st. — 13. Za misije sjevero-amerikanske duhovničtvo 51. 85, nj. uzoritost 148. 15, ukupno 200 st. — 14. Za misije srednjo-afrikanske duhovničtvo 73. 36, nj. uzoritost 126. 64, ukupno 200 st. — Tim je dakle u navedene svrhe doprinelo nadbiskupijsko duhovničtvo 457. 1, a uzoriti gosp. stožernik dodao iz svoga 622. 99, ukupno *10^0* stotinjakah.

— Maksimilian Emersberger, slikar i pozlatar, preporučuje se velečast. duhovničtvu za svako crkveno u njegovu struku zasjecajuće djelo u najjevtiniju cienu. Radio je već u njekih crkvah, i od dotičnih župnikah pokazao nam pohvalne svjedočbe. Naručbe prima gosp. profesor Josip Lehpamer u nadbiskupskom sjemeništu.

— Od sbirke zabavnih i poučnih spisah za mladež i naš puk, što ju je pod imenom „*Vienca*" oglasio g. Vjenceslav Mařík, izišao je snopić prvi, sadržavajući „crtice i pripovjesti o životinjah". Ciena mu je kod ovdašnjih knjigarah 35 nč. a kod samoga izdatelja 30 nč.

S medje srbsko-turske. Neima tomu dugo, što veliki vezir projezdi kroz njeke pokrajine, da čuje tužbe i žaobe te pomogne kršćanom. Nu istom što vezir odmaknu, zapizmiše Turci oko Niša na kršćane, ter hoće da se baš po turski osvete na krstu. Njeki trgovac biše se pritužio veziru na spahiju Hassan-bega, i dobije opet komad svoje zemlje; ali istom što onaj ode, zaokupi Hassan zemlju natrag. Trgovac naumi da će pred Osman-pašu; ali ga tudier izruže i prebiju njegovi panduri. Na putu u zatvor uteče on njekom srećom u Srbiju, ostaviv izza sebe obitelj, i ondje izpripovjedi oblastim grozotu u onom pašaluku. Gore vrve od uskokah, tamnice od uznikah, a bieda dodija kršćanom tako, da bi mahom hr-

Digitized by Google

pimice prešli na srbsku stranu, kad bi samo znali, da ima za nje mjesta. Od ono doba, kako vezir bijaše u zemlji, poginu mnogo kršćanah od nevolje. Dvanaest glavah povješano je blizo Niša, devetnaest izprebijano do smrti, a do 600, koji se pritužiše velikomu veziru, stradaju u vlažnih i smradnih tamnicah. Dokle će još divljačka turska vlada prkositi kršćanskoj prosvjeti, i pokazivati, da su čovječna načela u kršćanskih silah puka laž i pretvora?!

Iz Badenske. Pišu, da je iz Rima u Karlsruhe stigla naredba, po kojoj se nadbiskup neima više držati niti medjutonjih naputakah niti povlasticah ugovorom vladi od svete stolice podieljenih. Nadbiskupskomu ordinariatu biti će od sada, da se u crkvenih poslovih drži samo crkvenih zakonah.

Iz Rima. Od njekoga vremena zavlada strah medju crkvenimi poglavicami, što bi bilo, kad bi papa čekao u Rimu, dokle padne Piemotezom u šake, i svi se boje, da će tudier biti zla nečuvena, kako nitko ni nesluti. Pokušaše još jednom, nebi-li sklonuli papu, da primi prijatnu ponudu, ter ode u Španjolsku; nu za ludo. Reče, da se on napasti i zla neboji; samo mu je žao svakoga, tko bi radi njega bez svoje krivnje stradao. Poruge ipak, reče, da se želi čuvati; i sbog toga da kani povući se u kraj albanskoga jezera u svoj grad Castel Gandolfo. Francezkomu generalu Goyonu, koj takodjer izvan navadnoga pohoda k njemu dolazi, reče Pio IX: Znam, da će doći Piemontezi; ali će naći starca od 69 godinah, Ivana Mastai-a, ne pako papu. Njegov ovlašteni namjestnik da će iz zemlje neovisne od kralja sardinskoga raztrgati dalje osnove njegove i saveznika mu.

— Francezki poslanik kod sv. stolice vojvoda de Gramont predade stožerniku i državnomu tajniku službenu prijavu imenovanih biskupah, u „Moniteuru“ jur oglašenih. Mnsgr. Forcade-a (za Nevers) znadu i štuju i ovdje u Rimu; msgr. Ravinet (za Troyes) vriedan je svećenik, na koga nemože biti sumnje, da bi težio za gallikanizmom. Dosadanjega ravnatelja sjemeništa, abbe-a Magnina (za Annecy) hvali sve; a piemontezka vlada bješe ga jur davna namienila za biskupa. Za jedinoga abbea Christophe-a nezna se ovdje ništa. Vidi se, da s potvrdom neima za što biti odvlake. Sveta stolica narediti će po navadi iztragu, pa za ovaj par barem, veli se, da će nestati one neosnovane prije gojene sumnje.

— Njekoliko danah prije mladoga ljeta poruči sveti otac generalu Goyonu, da u čestitci nespominje ni riečcom cara Napoleona, jer da mu on na to nebi znao valjana odgovora. Došav general na mlado ljeto s častnici te dogovoriv čestitku, zahvali papa i blagoslovi ne samo francezku posadu u Rimu, što se dobro vlada, nego i francezku vojsku u Siriji, što brani kršćane od biesnih Turakah, a i vojsku u Kini, što je u Pekingu uzvisila sveti krst, francezku mornaricu, što je na obranu zakonitu vladaru, a napokon čitav velikodušni francezki narod; ali o caru Napoleonu, carici Eugeniji, careviću, kojim bi drugih godinah tom prigodom podielio blagoslov, neprogovori ni riečce. Generalu nebijaše više govoriti; nu da se ob tom nerazstane, primetnu ipak: da vojska, što je u svetoga otca stekla toliku pohvalu i ponuku, radi po volji carevoj, jer ju on posla na taj slavni podhvat, pa neima dvojbe, da će i na dalje davati zapoviedi, koje će kašnje biti svetomu otcu po volji. Papa domisliv se dobro, kamo general smiera, pa da ga neskrene od tvrde svoje odluke, prekinu na prječac govor, veleć: „Dao Bog!“ S tim ode general Goyon nedostignuv svrhe, da naime namjestniku Isusovu izmami iz ustiuh Napoleonovo ime.

Iz Francezke. Nedavna umro je biskup u Troyes-u, msgr. Coeur, bivši dobro pažen od sadanje francezke vlade, a bio je u sumnji, da povladjuje osnove Napoleonove glede crkve. Jedne bruseljske novine razglasiše, da je po njegovoj smrti kaptol našao pisamah dokazujućih, da bi on bio imao postati francezkim patriarkom, čim bi se prekinuo savez s Rimom; nu kaptol sada očituje, da je to izmišljotina.

— Vojvoda Laroche-Foucauld izda spis pod naslovom: „Mandrin rehabilitiran.“ Mandrin bijaše razbojnik na glasu, te je za Ljudevita XIV. svoje mnoge zločine platio na kolu glavom. „Žrtva mračnoga vieka, onaj čovjek, koj radi kradje izgubi glavu, hvala budi napredku u prosvjeti, sad će eto postati vitezom i mučenikom. On nedoživi sretna konca. Što tad bijaše kradja, sad je prosvietljenoj Europi pravica, dakako samo što se sada ide na veliko, te još tjera do kraja! Je-li moguće, da ima ljudih tako zaostalih u prosvjeti, te osudu ubogoga Mandrina drže pravednom?! Kako će se ipak to sve svršiti? Viditi ćemo.“ Razabrat će lasno čitatelji, tko se tu šiba.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Stjepan Tompak, dosadanji kapelan u Kutjevi, postao je župnikom u Terezovcu. — Preminuo je g. Jakob Mužević, župnik u Loboru. — Za upravljatelja župe loborske postavljen je g. Franjo Požeg, tamošnji duh. pomoćnik.

Dopisnica uredničtva.

G. *A. K.* u *Sv. I.* Dug izplaćen a predplatnina za cielu g. 1861. namirena. — G. *A. B.* u *O.* Na Vaše ime položen je samo jedan stotinjak; odtud odpadaju za Prosinac p. g. 53 novčića, ostaje za g. 1861. 57 novčićah. — G. *V. V.* na *V.* Novce nije nitko donio; broj 5. je poslan, a 1. više neima. — G. *P. B.* u *V.* Vaša pošiljka pretiče za 1 st. 80 nč. ovogodišnju predplatninu, te Vam je zabilježena za godinu buduću. — G. *J. V.* u *V.* Tek jučer predani su nam prije dva mjeseca odaslani novci, i tim Vaše posljednje pismo razjašnjeno; na skoro više poslanicom. — G. *A. M.* u *S.* Od Vaše strane neprispie nam predplata za tekuću godinu. — G. *J. Š.* u *K.* Na Vaše ime predplaćeno je dva puta za ovu godinu; vi sami poslaste cjelogodišnju predplatninu, a Vaš susjed ostavi ovih danah polugodišnju, koju kao suvišne zabilježismo za godinu buduću, ako drugačije neodredite.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 6. U ČETVRTAK 7. VELJAČE 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Život Šimuna Kožičića-Begne, biskupa modruškoga i pisca.

Opisà Dr. *Franjo Rački.*

(Konac.)

Iz ovoga krasnoga predgovora vidi se, da biskup Šimun najprije bijaše naumio izdati liturgične knjige počem sa službenikom, kao naj potrebitijom. Prvo i drugo izdavanje, valjda i onako malobrojno, imalo je biti vrlo riedko; a u porabi valjda bijaše svakojakih rukom pisanih i dost skvarenih. S toga ćutila se je potreba novoga izdanja, neima-li se u modrušku biskupiju uvući latinski jezik. No revnomu Šimunu „grustno bje trpiti, da se otajstva naše vjere navieštuju riečmi tudjimi ili pokvarenimi.“ U svom izdavanju slovjenskoga službenika imaše Šimun veliki i osebujni obzir na živući jezik naroda hrvatskoga; s toga „prestarivše“ oblike i rieči manje razumljive zamienì pučkimi. Odavle u njegovu izdavanju onaj smies jezika staro-slovjenskoga s hrvatskim i navlaš čakavskim, koji dàkako neprija učenomu jezikoslovcu, ali imao tim veći odziv naći u naroda hrvatskoga. S toga nadao se je tvrdo izpravljaoc, da će stariji svetjenici malo po malo, a mladji odmah poprimiti ovo novo izdanje.

Istim jezikom služi se Šimun u žitju rimskih arhiereov, namienjenom osobito hrvatskomu svetjenstvu. On bijaše priredio još više koristnih „knjižic“ za pečatnju, pa umoli učenoga biskupa Trogirskoga, da i on priredì „knjižice od hrvacke zemlje i od hvale nje.“ Nù je-li se obe goruće želje našemu vladici izpuniše, nije nam poznato; a izim navedenih do nas nedopriè nijedna knjiga, koja bi polazila iz Šimunove tiskarne na Rieci.

Više toga ostavì Kožičić u rukopisu. Amo ide rukopis, Farlatom prozvat „Collectanea,“ [1] bivši u arkivu spljetskoga kaptola, prepisan i u četiri knjige razdieljen našim Rafaelom Levakovićem. Iz njega izvadì njeke crte o. Pilip Riceputi, koje isti Farlatì porabì u svom ogromnom djelu. U tom rukopisu modruški biskup nacrtà poviest rimsku od postanka Rima do cara Dukljana, razdieljenu po konzulih i carih. U njoj bijaše takodje život pape sv. Klementa I. napisan Hesychiom III. solinskim nadbiskupom, koga Šimun nadjè u dvih starih prepisih, izmed kojih jednoga poslà Bernardu Zanu, spljetskomu nadbiskupu. Ovaj rukopis Kožičićev bijaše po svoj prilici u rečenom spljetskom arkivu još za Fortisa [1]). Sada mu neima traga.

Od ovoga rukopisa različit je, prem ga Carrara s njim mieša, ini pod naslovom: „Monumenta vetera Illyrici, Dalmatiae, urbis et Ecclesiæ Salonitanæ ac Spalatensis ex variis codicibus et tabulariis collecta.“ Bijaše njekada u knjižnici Propagandinoj u Rimu, gdje god. 1805. pokazat po svetjeniku Cancellieri o. Inocencu Čuliću, ovaj mu izpisà navedeni nadpis. Bje pisan na manjoj četvrtini na 160 listov. Dubrovčanin o. Agić god. 1816. htjedè imat ga u prepisu; ali ga u Propagandi već [2]) nebijaše. Misli se, da bijaše vlastoručnik Šimunov. Gdje je sada, nezna se.

Izim ovih rukopisov, koji na štetu našoj domaćoj poviesti izgubiše se, imao je naš biskup ostaviti još drugih, za koje takodje neznamo, gdje su. O. Pilip Riceputi bar govori o njekom sanduku kod grofa Begne s rukopisi „Šimuna Begne, njekada modruškoga biskupa, koji su veoma dragocjeni i od učenoga svieta željno očekivani.“ Oni se tiču ne samo poviesti trsatske Bogorodice, nego i svih biskupij, pobilježenih na dotičnom pregledu, od koga jedan prepis bijaše kod gradskoga kneza

[1]) Illyr. sacr. IV, 112.

[1]) Viaggio in Dalmazia. Venezia 1724. Vol. II. p. 41.

[2]) Dr. Carrara: Chiesa di Spalato. Spalato 1844. p. 67, 68.

Digitized by Google

u Zadru, drugi kod otca iztraživaoca sv. vjere, a tretji u kneza Franje Fanfogne. Nù, kako nas izvjestjuje [1]) učeni Zadranin Josip Ferrari-Cupilli, u Begninoj porodici u Zadru sada tomu sanduku neima ni traga ni glasa.

Tako naš Šimun sve vrieme, koje u svojih svaničnih radnjah prištedì, posvetì nauku, skrbeć se za svetjenstvo i za puk, sabirajuć spomenike, da razsvietli i razjasni prošlost hrvatskoga naroda. Ove književne trudove našega vladike treba nam tim zahvalnije priznavati, što su za ono doba riedki; što idu u vrieme ratoborno, u buku oružja, kada borahu se u istoj našoj domovini dvie stranke, Zapoljina i Ferdinandova, s Krištoforom Frankopanom, Šimunom Bakačem, biskupom zagrebačkim i Ivanom Tahiom, vranskim predstavnikom, prvoj na čelu; a s banom Ivanom Karlovićem, Ivanom i Nikolom Zrinjskim, Lukom Sekulićem, Jurjem Slunjskim, Franjom Blagajskim i Petrom Keglevićem drugoj na čelu. Ovu sliedjaše i naš Šimun Kožičić, kako se iz njegovih listovah vidi. Uza tu neslogu Turci postajahu sve mogućniji, tè se sve više primicahu našemu primorju. Ibrahim bosanski vojvoda sazidà si dvor u krbavskoj Udbini (1530), odkle upravljaše tursko četovanje prama jadranskom moru. Grad Senj bijaše u tolikoj pogibelji, da stanovnici bijahu odlučili izseliti se, nedodje-li jim na skoro pomoć od kapetana Ivana Kocianera, za koju bijaše umolio i kaptol stolni putem svoga arcižakna dne 21. Lipnja 1531, i gradsko vieće putem svoga poslanika Jerolima Blažića dne 16. Srpnja iste godine [2]). Isto tako obratiše se u Rim moleći Klementa VII., da bi jim ili 500 pješakov u pomoć poslao, ili dopustio, da se dogovaraju s Turci. Na što papa držaše dva konsistoria (24. Srpnja i 4. Kolovoza 1531), da se sa stožernici dogovori „o podpori, dat se imajućoj gradu Senju, za koju njegovi poslanici vape, da se od Turčina brane.“

U takovih okolnostih biskup Šimun povučè se u svoj rodni grad, gdje ga nalazimo u Rujnu god. 1533. kano razgodnika ujedno sa svojim zemljakom Ivanom Rosa, biskupom krčkim, u parbi med svetjenstvom i povjerenici groba sv. Šimuna [3]). Je-li se kašnje vratio u svoju biskupiju, ili ostao u Zadru, gdje ga mjeseca Ožujka 1536. smrt zatečè, nezna se. Sahranjen bijaše na otoku Ugljanu u franjevačkoj crkvi uz svoje roditelje i brata Petra, viteza sv. Marka, kojim drugi Šimunov brat Donato, kanonik zadarski, odmah sljedeće godine 23. Svibnja stavì sljedeću nadgrobnicu:

„SIMONI BEGNIO EPISCOPO MODRUSSIENSI, DIVINARUM HUMANARUMQUE LITTERARUM SCIENTIA CLARISSIMO, FRATRI BENEMERITO, ALUISIOQUE AC ORBAE PARENTIBUS PIENTISSIMIS, NEC NON PETRO EQUITI FRATRI DULCISSIMO, JOHANNES DONATUS BEGNIUS CANONICUS JADRENSIS FIERI CURAVIT A. D. MDXXXVII. X. KAL. JUNII. H. M. H. S.“

Uvrstimo dakle našega Šimuna Kožičića med velike muževe, koje u velikom broju XV. i XVI. vieka porodì žalostna majka hrvatska, kojoj on osvjetlà lice kano govornik pred visokim svietom, kano osebujni ljubitelj i podupiratelj njezina jezika, njezine knjige i njezine slavne prošlosti.

Obrana konkordata.

V. Iz Beča 17. Siečnja. — Crkva i država dva su družtva. Oboje priznaje jednoga početnika, oboje ima svoja prava, koja vežu svakoga njihova člana, obojemu je jedina ista zadaća, da osjegura blagostanje na ovom svietu, a nepromaši cilj, što nas čeka onkraj svieta. Oba dakle moraju suglasno sudjelovati, pa se s toga i nehotice uzajamno stiču. Razvijajuć se tako u svojih načelih, lahko bi se sgoditi moglo, da se ma s koje strane pomenuti sklad poremeti i srazi. Poviest je to dovoljno dokazala, a dan današnji to žalostnim okom motrimo, gdje jedna stranka — država — neuvažava prava druge stranke — crkve, — već ih nemilice gazi. Skrb, da se sačuva mirno odnošenje države napram crkvi i naopako, pronašla je moćno sredstvo, što danas crkveni ugovor — konkordat — zovemo. Ovim se načinom odnošenje tih dvajuh družtvah na temelju pravde i pravice što boljma uredi, jer tim i jedna i druga vlast prava svoja u bitnosti čuva i štiti, u ostalom jedna drugoj njeka p o p u š ć a. Po sebi je jasno, da se popustiti nemože od onoga, što je za koju vlast bitno; ovo pak svaka vlast za se opredieliti može. Istina, koju mi liepo i praktično izražujemo riečmi: „Slogom rastu i male stvari, a nesloga sve pokvari,“ pa dostojna ciena prave vremenite blagodati narodah i državah, ganula je vlade, da na pomenutom temelju ovakove državne ugovore s vrhovnikom katoličke crkve sklope. Poznato je, koliko je jadah zadala crkvi, al i državi razpra o tako zvanoj „investituri.“ Sve to prestalo je ugovorom vormacijskim g. 1123. Od ovoga časa počimlje poviest pripoviedati o konkordatih *). Znao je uvažiti ovakovi ugovor i sam junak na glasu Napoleon I., pa ga je utanačio s Piom VII., i silni samovladalac ruski Nikola I. uvidio je nuždu ovu, te i on sklopi ugovor

---

[1]) Annuar. dalm. p. 85.
[2]) Listove čitaj u Sladovića: Povieści bisk. senjske i modruške str. 274. 275.
[3]) Annuario dalm. p. 74.

*) Ima jih, koji tvrde, da je slični ugovor već 7. ~~stoljeća~~ medju Rimom i Carigradom obstojao.

Digitized by Google

svoj s Piom IX. (1847). Prije malo godinah ocienilo je i njeg. velič. naš kralj spasonosne posljedice ovakovih ugovorah, pa je odlučio o položaju katol. crkve u svojoj carevini sa sv. otcem papom svečani ugovor ustanoviti. Na 18. Kolovoza 1855. bi ugovor podpisan.

Obširnije o ovom „svečanom ugovoru“ rieč povesti nerači mi se, nit je to svrha ovomu dopisu, već mi se htjelo u kratko saobćiti spis, što mi ovih danah do rukuh došao, komu je naslov: „Die Revision des Concordates von Prof. Dr. Joseph Fessler.“ — Bučno novinarstvo nikad nije toliko pisalo o ovom ugovoru, koliko baš danas. U više novinah naići ćeš na naprasitu, na novo uzkrsnulu izreku: „Uništiti valja austrijski konkordat!“ „Proč s konkordatom!“ U najnovije pak vrieme zavladao je glasak: „Konkordat valja novom pregledu podvrći.“ S tih i takovih frazah latio se mudri muž vješta svoga pera, pa stade o toj reviziji pisati, nebi-li tim prištedio posao kojemu novinaru, poosob židovskomu novinarstvu, nevještu bezpristrano suditi o tom predmetu.

Pisalac s početka umno izvadja posve naravne posljedice, koje bi se izrodile, kad bi austrijski vladar poput sardinske vlade tim svečanim ugovorom pokrenuo. Veli, ako je slobodno i pravedno javni ugovor svojevoljno jednoj stranci prekršiti, uništiti, to će se isto pravedno sbivati ugovorom pojedinih ljudih. Jedan je temelj pravice, na kom se obe vrsti ugovorah osnivaju, odkle svoju moć crpe. Kako se jednoj stranci ugovor potežak i neprikladan vidio bude, moći će se odanj otresti. Tim se pak vjera i povjerenje podkapa, čuvstva za pravicu u ljudih nestaje. Tko neuvidja, kolika je odtud pogibelj za družtvo?

Načelo je javnoga prava — veli — da je konkordat ugovor vežući obe stranke, koje ga sklopiše, i da se s jedne strane uništiti nemože, a da se pravo neozledi.

Načelo je zatim, da se svaki ugovor preinačiti može, ako na to prosto privole, koji su ga utanačili. Nastaje od sama sebe pitanje: jeda-li je dovoljnih i prešnih razlogah za takovo preinačenje ili reviziju?

Pokle je potanko, a i točno opisao njeku stran bečkoga novinarstva, predstavlja si silnu radost, kojom bi uzkliknula vjerolomna Sardinija, njena i francezka burna štampa, kad bi se Austrija u ovoj struci ugledala u Sardiniju, koja se još danas jedina s gadna svoga čina sramiti ima, kako bi ovakovi čin po francezku nadahnuta štampa u zviezde kovala, i tu nečuvenu mudrost austrijske vlade pozdravljala.

Oprovrgava zatim onu laž, da je to „obće mnienje,“ što se po takovih novinah zlokobnicah trubi, pravom tvrdeć, da u većine obćinstva ni jasna pojma od toli gorkoga ugovora neima; te po drugi krat iztražuje razloge za željeno preinačenje.

Ove razloge, — piše — o kojih katolički puk ni nesluti, i o kojih se u svoje vrieme u povećanom državnom vieću jedva sjenka ukazala, naći ćeš ponajbolje u javnih listovih. Jedan od njih vodi ovdje u Beču o tom predmetu kolo, nabrajajuć razloge poosob tičuće se Ugarske, jer — tvrdi lukavi kolovodja židovske vjere — da pojedine ustanove konkordata nikako se sprijateljiti nemogu s historičkim pravom kralja ugarskoga, s česa ih valja odstraniti. Sad potanko izpitkuje ove razloge, a drži se reda po člancih (35) u konkordatu.

1. Napadaju najprvo na 2. članak konkordata veleći: „Po konkordatu posve je slobodno nadbiskupom i biskupom sa sv. stolicom obćiti.“ Dočim je „kralj ugarski ovlašćen papinskim disciplinarnim, dà i dogmatičnim pečatnicam, listovom, darovnicam itd. prijam svoj uzkratiti.“ Eto prvoga razloga!

Slobodoljubni list dakle želi, da se preinači, što kralju oduzimlje pravo „samovoljno“ postupati. Liberalni list tim pruža desnu svoju samovolji! Ili je ta samovolja samo za crkvu shodna?

Uzdiše dakle za umrlim „placetum regium,“ uzdiše za njim danas, kad se o slobodi ponajviše na sva usta govori. Svaki žudi za slobodom, sama zar crkva da robuje? Odovud te gorljive borioce za slobodu šalje u države: sjevernu Ameriku, Englezku, Belgiju, uzore od slobode, nek tamo placetum potraže. U Pruskoj ga već od 1841. nije, dočim je u Austriji još puno godinah gizdavo cvjetao. Ala šuplja dokaza za reviziju!

2. Crno opisuju zatim članak — veli dalje učeni muž — 18. O tom jadikuju ovako: „Konkordat pruža pravo sv. stolici, a da se vlada u taj posao nemieša, nove biskupije osnivati, ili jim pak nove granice naznačivati,“ u suprot „u kralja ugarskoga je punomoć i nepitajuć Rim biskupije dieliti, nove utemeljivati, župe umnožavati itd. Drugi razlog!

Pisac ih najprvo opominje, da krivo i opako nerabe rieči konkordata. Lahke mi polemike, da je slobodno rieči, protiv kojih se boriš, po volji mienjati! „Nu sv. stolica će se u takovu slučaju s carsko-kr. vladom sporazumjeti,“ ovako glasi dodatak, koj sam po sebi pobija protivni razlog. Al ni drugoj strani (kralj ugarski povlašćen je itd. i nepitajuć Rim) nije svjetlije lice. Ama poviest Ugarske bar naopako dokazuje. Navadja pisalac djelitbu ogromne biskupije ostrogonske, te junake pobija činom Marije Te-

Digitized by Google

rezije, koja se u to ime na Rim obratila, te odonud tražila i čekala apoštolsko punomoćje Pia VI. g. 1776, dokazujuć, da se u sličnom poslu više traži, nego-li „golo upitkivanje u Rimu.“ Tako malo kašnje bi s biskupijom velikovaradinskom grčkosjedinjenom 1780., napokon 1804. istovjetno pri utemeljenju dviuh biskupijah, košičke i satmarske. Nije šest pečatnicah o tih predmetih nestalo! Gledj točni sklad članka 18. sa starim ugarskim pravom, ili bolje rekši sa sveobćim pravom katol. crkve.

3. U sljedećem prigovara se članku 19., komu se priključuje u prigovoru i čl. 22. Po ovom papa sam podjeljuje prve crkvene časti, a vladar je obvezan posavjetovati se s biskupi u onoj crkvenoj pokrajini, pa ih neimenuje, već samo predlaže. „Posve protivna je vlast kralja ugarskoga.“

Pokle je pisac vele vješto njeka pitanja filologička riešio, veli, da je posve krivo, da vladar s toga, što je obrekao savjet biskupah svojih saslušati, prije nego biskupa imenuje, u tom poslu slobodan nije. Veli protivnikom, nek izpitkuju, što znači riečca, „savjet.“ Pobija zatim „vlastito punomoćje kraljevah ugarskih,“ dokazujuć, da je ovu punomoć papa kralju podielio*); što nam je podieljeno, darivano, možemo po volji nazad vratiti.

Ele i ovaj razlog prstom pokazuje na golotinju neznalicah.

4. Sljedeći prigovor glasi: „Konkordat dopušća nadbiskupom i biskupom i inim svećenikom s onim, što u vrieme svoje smrti ostave, slobodno razpolagati po svetih crkvenih naredbah (21. čl.). U Ugarskoj usuprot to samo onda biva, ako to kralj naročito dopusti; inače volja biskupova itd. samo s trećinom razpolaže, jedna trećina pripada župnoj i seminarskoj zakladi, drugu trećinu, ili ako oporuke nije, cjelokupni imetak prisvoji si odvjetnik krune.“

Ala velike sramote, što ti prenapeti liberalci toli ostarjelo pravo danas ovjenčati žele! Pita vješti pisac, kako bi vikali i klevetali, i čim bi žigosali ovakovu okrutnost srednjega tamnoga vieka ti ljudi, kad židovski rabbini i superintendenti nebi smjeli prije svoje smrti stečevinom svojom po volji razpolagati Valja! da je židovskomu novinarstvu trn u oku, što se ovakovom povlasticom katolički biskupi u Ugarskoj darivaju. Pravo je to za rabbine, ali nepravo za katol. svećenstvo. Napokon kazuje početak tužno oplakanoga prava kraljeva, malo godinah prije 1611.

5. Valja se još ogledati sa zadnjim razlogom, što viče za preinačenjem konkordata. Čujmo ga: „Po konkordatu je uprava i poraba crkvenoga blaga posve neodvisna od države, nit ga ova nadzirati ima (član. 27, 29, 30 i 31.). — Kralj pako ugarski ovlašćen je vrhu uprave svih crkvenih i školskih dohodakah račun tražiti.“

Ovo pisac pobija posve naravnim putem. Dobra su crkvena — veli — počela s pokloni, pa su se lagano pravičnimi sredstvi pomnožala. Svaki, koj kakovu svojinu crkvi poklanja, može upravi i porabi njenoj njeke pogodbe staviti; nije-li jih stavio, to je sama crkva svoj u svom vlastnik. Ili je možda kakovo drugo načelo za katol. crkvu valjano? Je-li zar sloboda za katol. crkvu nevaži toliko, koliko za državu, za družtvo, za pojedinca? Sramotno je, da su zatočnici slobode toli nedosliedni u svojih načelih!

Ima jih, koji kriče: okanit se valja kojekakvih novih načelah, pa se latiti „historičkoga prava,“ do šta se danas najviše drži. Evo jim prastaro i valjano historično pravo: kralj ugarski sv. Stjepan u prvoj knjizi izdanih za Ugre zakonah „hoće, da su biskupi vlastni za crkvene stvari skrbiti se, rukovoditi ih, upravljati i rabiti po crkvenih zakonih.“ *) Konkordat indi časti i klanja se staromu ugarskomu pravu.

To su razlozi pojedince proti konkordatu navedeni, truli i slabi poput sgrade na pjeskovitu temelju. Ovim dodaje naopako pošlo novinarstvo još jedan sveobći razlog proti konkordatu ovako sastavljen: „Ako se Ugarska opet uredi po starom historičkom pravu, to se već s toga nemože pristati uz konkordat, što disciplinarnim zakonom sabora tridentinskoga u Ugarskoj nije valjanost i obvezujuća moć priznana niti državnim zakonom, niti zakonitom narodnom sinodom, ili svečanom potvrdom ikojega ugarskoga kralja. Budući pako konkordat u jezgri svojoj nije ino, no povratak k zaključkom sabora tridentinskoga, to je već s toga nesdruživ sa staro-ugarskim državnim ustavom.“

Nečuvenu neznanstvu mudri pisac mudro po svoju odgovara, razlažuć njeka načela kanoničkoga prava, komu se — rekao bih — vàs posvetio, za koje što točnije i dublje proučiti, pošao je pod siedu glavu u vječni onaj grad, odkle je cielomu svietu sunce svakovrstne znanosti granulo, koje sada na visokom ovdašnjem učilištu predaje. — Prije svega laž je, — veli — da su konkordatom samo prekuhani zaključci sabora tridentskoga; jer je i ovi sám u više strukah, koje i u Ugarskoj valjahu, samo stare crkvene ustanove ponovio i svojski preporučio.

Nadalje tvrdi pisac, da vriednost i valjanost disciplinarnih naredbah sabora tridentskoga, ni u

*) Francisco Imp. Regi ejusque successoribus nominandi seu præsentandi . . . . concedimus et assignamus (Pečatn. 9. kolov. 1804). Isto ćeš naći u 19. član. konk. —

*) Volumus Episcopos potestatem habere res ecclesiasticas curare, manuducere, dirigere et disponere juxta leges ecclesiae.

Digitized by Google

jednoj pokrajini nezavisi od narodne sinode, inače zaključki tridentski nebi danas u cieloj Europi valjali; sve bo naredbe crkvene, pa tako i tridentske proglase se u pojedinih državah u pokrajinskom saboru ili u biskupskoj sinodi, ili pak po pojedinih biskupih. Tako isto, Bog sačuvao, da je u tu svrhu svečana potvrda kraljeva potrebna.

Da su pak disciplinarne naredbe tridentske kako to valja proglašene, poziva se pisac na odobrena od dva nadbiskupa djela: Cherier Jus Eccl. §. 60. i Porubszky J. E. §. 32, pak na veliku sinodu sazvanu u Trnavi stožernikom i nadbiskupom Forgačem g. 1611. Zaključci ove sinode stopljeni su u pet glavah, pa u toj malini trideset put se nalaže poslušnost naredbam tridentskim.

Pisac riešava još njekoja posebna pitanja: da-li je konkordat na uštrb starodrevnim pravom katoličke crkve u Ugarskoj, i da-li se s toga preinačiti ima? Pita protivnike, da-li jim je poznato, da je god. 1849., kadno se viečalo o temelju konkordatskih dogovorah, pa g. 1856., kadno je konkordat dogotovljen, veći dio biskupah ugarskih zastupan bio? Svi se bez prigovora podpisaše. Navadja zatim, što je javno ovih danah u Ostrogonu izraženo: „Budući konkordat posve na kanoničkom pravnom temelju počiva, to je strah, da će ugarsko svećenstvo na konkordat nahrupiti, bezrazložan.“ Nuz to protivnike pozorne čini na magj. crkveni list „Religio“ (br. 45. i 46.), gdje će strahu svomu vrla lieka naći, gdje jim se s vrata njihova briga snimlje: da-li nije konkordat umaljio pravno područje ugarskoga prvostolnika? da-li nije ugarsko svećenstvo po konkordatu izgubilo po nješto od svojih pravah, dobivenih od svojih kraljevah i rimske kurije? da-li se uredjenje Ugarske po svojih historičkih pravih s konkordatom sprijateljiti može? te da-li nije — što dosliedno — ručno pismo od 20. Listop. p. g. s konkordatom u nesporazumljenju?

Napokon zaključuje učenjak naš s pitanjem: što ćemo dakle suditi o reviziji konkordata? Konkordat je — navadja njeka načela svagdje od uviek priznana — javni ugovor i skupa državni zakon.

Ugovorom, što su nakon brižljivih i trajnih posavjetovanjah pred cielom Europom sklopljeni, ostat će vlada ljubeća čast i pravicu sviestno vjerna.

Zakone na temelju ovakovih ugovorah svečano ustanovljene, mudra vlada neće opozvati bez dovoljnih i silnih razlogah; ovakovih pak razlogah proti konkordatu nije.

Važne, dugo i zrelo ovažene zakone nemienja mudra vlada, osim ako je izkustvo dokazalo, da su ti zakoni nemogući i štetni; ni toga pri konkordatu nije. U konkordatu usuprot naći ćeš ocienjenu istinu i pravicu.

Toliko u malu o pomenutom spisu.

Okružnica uzoritoga gospodina kardinala i nadbiskupa zagrebačkoga na duhovničtvo.

Štovana braćo i predragi sinci!

Neima dvojbe, da je i Vam, štovana braćo i predragi sinci, stigao do znanja proglas banske skupštine, dne 16. Siečnja ove godine izdan na naš narod u Hrvatskoj i Slavoniji, a to sbog zloradih različitih ljudih, koji razglašuju, da će se opet povratiti robota, ukinuti domaći naš ustav, da ćemo se sdružiti sa Štajerci i Kranjci, i druge ovakove izmišljene pogibelji, a tim zavode puk, ter se neustručavaju tako mutiti javni mir i poredak. Skupština banska uprosi i mene pouzdano, da bi duhovničtvo svoje biskupije pozorno učinio na te opake pokušaje, i preporučio mu, da i ono na svaki način pomaže naumljenu spomenutim proglasom svrhu postignuti.

Molbi ovoj nemogoh odoljeti, a već ni za to ne, što sam živo uvjeren, da je i nam dužnost spremno svjetovnoj oblasti pružiti ruke, te pomagati u svem, što bi, nepovrediv Božjih zakonah, moglo koristiti za uzdržanje svrhah gradjanskoga družtva. Jerbo to nam nalaže već i sama obćenita, sve sinove domovine obvezujuća dužnost. To nam je, a rekao bih i strožija još dužnost i kao viestnikom evangjelja i po presvetom zvanju našem. Jer, kakogod je u svetom pismu očita zapovied, da svakoj zakonitoj oblasti izkazujemo čast i posluh: tako je opet sigurno, da se prevratnimi podpalami može razdražiti sviet, da neštuje poglavarstvo, mrzi ga i nepokorava mu se, te najposlie smuti javni mir i poredak; a smute-li se ova, zlo i naopako po sve, a i po istu vjeru i ćudoredje. Ljudi zapleteni u takove krive misli, ne samo da lahko izgube povjerenje u javne oblasti, nego će odlučno odreći posluh, mašit se odpora i dielah protivnih vjernosti, dužnoj zemaljskomu vladaru. Istina je, rado priznajem, kod nas neima pogibelji, da bi se pojavilo očito protivljenje proti našoj sjajnoj vladajućoj kući; hrvatskomu bo narodu tako se je u srdce zakorenilo čuvstvo vjernosti i odanosti prama svom apoštolskom kralju, da nebi, prošav sgodopis svih prošlih viekovah, našao primjera, kad bi ga bio oskvrnuo; usuprot našao bi nebrojene i to sjajne dokaze, da je on u svih i koliko težkih okolnostih, i u prkos napastim svake vrsti dužnu svomu zakonitomu vladaru vjeru vazda držao tvrdu i neoskvrnutu. Nego, makar s toga nagleda neima pogibelji: moglo bi se vendar dogoditi, da bi ljudi nesmotreniji i naprasite naravi potaknuti sduhom nemirnih i zloradih novotarah pomislili, da se mogu riešiti naložene dužnosti podnašanja obćenitih teretah, točna obdržavanja zakonah i višjih naredbah, pa da u to ime traže razne izlike;

Digitized by Google

što da bi silno moglo smutiti uzdržanje javnoga poredka i po tom nahuditi i sreći domovine, svak će uvidjeti, komu je srdce i pamet na pravom mjestu.

Ovakova pako podbadanja najopasnija su, kad se politična uredba znatno preokreće, a naime tada, kada se ustavna sloboda, bivši duže obustavljena, narodu u cielom obsegu vraća. Kakogod bo čovjek, kad se s koje nesgode više danah nagladuje, a tad dočepa hrane izobila, mora da se silom uzdrži, da nepretovari želudca, te neupadne u protivnu opasnu bolest: tako treba da i oni, koji po izmaku od duže vremena zadobiše političnu slobodu, oprezno paze, da njom nepreskoče pravedne i zakonite medje. Takov bo prestupak po svojoj naravi mora da pokvari poredak; a jer ni sloboda nemože obstati bez zakonitoga poredka, nered ju vodi u propast to očitiju i veću, što se nerazboritije i drzovitije prekoračuju medje umjerenosti. Ta primjeri, kako reče njeki mudrac, neustave se nikad u svom izvoru; skrene-li se jednom s pravoga puta, brzo čovjek dojde u vratolomiju, a nitko nemisli, da mu je na ruglo, što je drugomu bilo u prilog. Pomieša-li se poredak, slabo se štuje tudje blago, slabo se po pravici daje svakomu svoje, iztroše se javne pjeneznice, svak radi po svojoj ćudi, i eto širom nereda i bezvladja, od kojega neima težega robstva, a ni tužnije nevolje. Na takovo ročište, gdje treba povratiti ustavnu slobodu, stigla je i naša domovina. Dakle, ako ikada, a to sigurno u ovaj čas valja nam prionuti, da zli ljudi, kojih ravno nikad nemanjka, ali je baš u takovo zamršeno doba njihova hora, da snuju svoje odurne spletke — nepometu pameti i srdca puku, nemoguću prerazumjeti višje razloge, te narod i najbolje volje, kakve je doista naš, po tom na veliku štetu i nesreću svoju i svoje domovine neskrene s pravoga puta na stranputice.

Otčinski Vas dakle nagovaram braćo i sinci predragi, da čuvajuć i u tom poslu svoje vjerne prebrižnom pastirskom pazkom, nastojite javno i sukromno doprinositi k ovoj spasonosnoj svrsi, što god vam dopusti vaše zvanje. Do istine, i sad u ovo naše doba, kako je žalostno i pokvareno, glas i izgled duhovnoga pastira, koj u viernih imade štovanja, naklonosti i zaufanja, djelovati će im na um i srdce; a revnu duhovnomu skrbniku nemože opet uzmanjkati ni prilike ni načina, da pokaže ovu svoju moć. U ostalom netrebam ni spominjati, da i u ovom poslu, kako i u svakoj struci pastirske službe, treba velike pozornosti, ter ako ikada u čem, a to u tom treba prostotu golubinju spojiti s razboritosti zmijinskom; svatko bo može znati, da trud u nevrieme, ili revnost neumjestna oli još ogorčena ne samo da neurodi ničim dobrim, već se izvrgne i u zle posljedice.

U Zagrebu 23. Siečnja 1861.

Juraj
kardinal i nadbiskup.

Dopis.

= **U Križevcu** dne 28. Siečnja. Svemoguća i sve razorujuća sila bješe nas sapela u verige, oduzevši nam zlatnu slobodu kroz više vjekovah mirno uživanu. Pod tudji jaram skučeni vapljasmo neprestano: „Rosite nebesa odozgo, daždite tihim daždom oblaci, i ti blago sunašce svojimi toplimi zrakami ogrievaj obumrlu zemlju našu, da se čarobnim učinkom tvoga svjetla i tvoje životne snage pridigne i osovi, što je bujicom prevrata klonulo, što je ljutim vihrom pokreta poleglo.“

Naš vapaj nebje u zalud. Nebo sbilja rosicom zarosi, tiha kišica ugodnim šaptom zašušnji, a sunce, što se za guste i tmaste oblake bijaše sakrilo, poslie silnih treskovah opet pomoli lice, a duša našega naroda tim nenadanim prizorom razblažena tone u opiću slastih. Odavle se vidi, da naš narod neima posve krivo, pričajuć, da se i srdito radi griehah ljudskih nebo kadkad otvori, i da je sretan onaj čovjek, koj to spazi, jer sve dobije, što u taj mah zaželi.

I sbilja na 20. Listopada p. g. nebo se je širom otvorilo, čim nam je carskom poveljom toga istoga dana izdatom kucnula na vratih blagovjestna sveta sloboda, i nas iznela na svoj čisti i bistri zrak, na polje slobodna čina i kretanja.

Evo nas opet iz tiesnoga klanca stràne samovlasti na širokom polju domaće samostalnosti! Sad nam valja da radimo, da se krećemo, svaki u krugu svoga zvanja i svoje djelatnosti: njeki umom i perom, njeki riečju i slovom, njeki činom i tvorom, a napose mi svećenici vrućom molitvom, liepim primjerom, neporočnim životom, čestitim ponašanjem, da tako sdruženimi silami sakupimo naše narodno blago, što ga nepogodno doba razasù, pomno urediv̀ši naše domaće stvari, i što valjanije i opreznije ustanovivši naše odnošaje prama ugarskoj kruni, da se neprevidnom kakovom nesgodom na novo nerazklecaju. Mi sad lovimo lov, s toga je željeti, da se sve tako razpravi, da iduć na zeca neiztjeramo — vuka; jer kud bi mi — kao što opaža „Pozor“ — s nereda doći mogli, to nam jasno pokazuju grožnje, koje se čuju kao daleka tutnjava. Dakle žurno i razborito na sveti posao našega narodnoga preporodjenja svi vi, koji ste na to zvani i odabrani, da radite o sreći i blagostanju mile naše domovine. Žurno, rekoh, bez otezanja i odvlake, vrieme bo leti ko munja. Dok sajam traje, valja kupiti, šta komu treba. Po podne kasno je k misi. Da budu bili naša braća Vojvodjani onda uzjašili, kad sedlahu, jamačno bi bili bolje prošli, a tako su im podrezani rukavi. Tko kasno dodje, taj kosti glodje. Al uz to čuvajmo se i druge krajnosti: pretjeranosti, nerazbora, prenaglenja!

Kako su prošli Vojvodjani, to znamo. A što čeka nas Hrvate? Neću, da sumnju na koga bacam; neću, da nepovjerenje u koga stavljam: mislim ipak, da s toga brašna, što se sad presijava na sito i rešeto, i triebi od

Digitized by Google

mekinjah, neće biti pogače, barem takove ne, kakova je u mnogoga namišljaju. Mi se nadamo svemu dobru, i ta nada ljepše budućnosti srdca naša budi na veselje; ali netreba ražanj praviti, dok nije zec u torbi; netreba reći: hop! dok nisi skočio preko jame. Daleko je od rečena do stečena, med obećanjem i danjem velike su gore, koje će se jedva prevaliti moći. Ako svrnemo oko na narode ugarske, i pogledamo na ono, što se u zemljah ugarske krune dogadja, i kamo Magjari naginju, to se je veoma bojati, da oni tim svojim nesmotrenim postupkom i sebi i nam neskuhaju poparu, pa eto ti i njih i nas blizu, da opet padnemo u one iste okove samosilja, koji su nas do jučer sapinjali. Carnibus est dignus, qui bene mandit olus, to je: tko s tekom jede nezačinjen kupus, vriedan je slanine. Eto nam carskom poveljom tuste slanine na kupusu! Nu ako Magjari na prenastupljenoj stazi uztraju, biti će opet s nami skupa osudjeni na egipatski crvenac luk. Mačak uloviv miša kadšto ga pušta, da malko pobježi; ali čim opazi, da će mišak u lukuju, hitro nanj skoči, šapom ga pritisne, parkljі zakvači i najposlje iznemogla i onesviešćena lakomo proždre. Navedeni primjer nas nuka, da se nedamo uloviti, već da budemo oprezni, ako nećemo, da potlašnjica bude gorja od prvašnjice. Indi ravnim putem nam valja postupati, a ne krivudastim, ako smo rada, da poučimo ono, za čim težimo. Zanešenost, pretjeranost, napetost, k tomu svakojaka ulična junačenja (demonštracije), to su skrajnosti odviše nerazborite, koje bi nas mogle dovesti iz zla na gore, i rinuti iz dima u vatru. Štap zabosti u osinac nije probitačno. —

„Nemislim ja time — služim se ovdje riečmi „Pozora“ — da je ugarsko-hrvatski narod ostavio stazu razuma i pao u bezvladje. Bože nedaj! ali i veliki se dogodjaji, i velike pogreške počimlju malenimi i neznatnimi početci. Naša narodna poslovica veli: „Sila silu radja, a tko meni zlo, ja njemu i gorje.“ To nije po Evangjelju, ali je po ćudi naroda, a narod je, kada se na što podtakne, uviek gorostas u zlu i u dobru. Ovih 12 godinah, koje će povjestnica naša krvavimi pismeni ubilježiti, zasjedoše nam takom težinom na vrat, da nas je oblila krv, koja je protekla iz rane, što nam ju bijaše ovaj neobični jaram na vratu izglodao. Da su dakle u našem, a još više u ugarskom narodu planule strasti i prekipile srčbe, nije se čuditi, jer su ove srčbe posljedica nepravde, što ju u to vrieme našega mučeničtva izkusismo. Ali nemojmo se varati. U politici nesmije srdce imati odveć velika glasa; u politici mora voditi samo ledeni i misleći um; ovoga moramo pitati, šta je pametno, i s njim se svjetovati o sredstvih, kojih da se prihvatimo, i o putu, kojim da udarimo, ako želimo sgradu naše narodnosti, i naše slobode tako utvrditi, da neklone, i da se nerazvali.“

„Čuvajmo se dakle, da nezabasamo, pa da narodu, koj od nas izgleda s poredkom družeću se slobodu, nenatovarimo prokletstvo meteža i anarkije; ovo bi bio najkraći put, da se opet podigne absolutistička vlada,“ — rieči su glasovitoga Deáka, koje izusti u svom govoru, što ga je držao 17. Siečnja u glavnoj skupštini grada Pešte.

Nu ovdje se ima uzeti obzir i na vjeru kao ponajglavnije promicalo duševnoga napredka, kao najčvršću polugu narodne sreće i blagostanja, koju oslabiti, ili ju smatrati — kao što u ovo naše slabovjerno doba biva — kao peti točak na kolih, značilo bi zakonom oduzeti obveznu moć i kriepost, a griešniku uzdu i strah Božji. Vjera je temelj ćudoredja, pravice i poštenja, ona je rodica svih gradjanskih kriepostih, bez kojih nijedno družtvo nemože da obstoji. Bez vjere padaju prestolja, sloboda se sapinje u okove, mir se pretvara u prepir, a sigurnost imetka i osobe u ubojstvo i otimačine.

Mi sad stojimo na predvečerju golemih sbiti se imajućih dogodjajah, ako se zamršene stvari diplomatičnom vještinom nerazmrse, ili ako se čvor, što ga je sadašnja šeprtljarska politika splela, Aleksandrovim mačem nepresieče. Nebo se je nasumorilo, tmasti se oblaci na iztoku i na zapadu sve to većma gomilaju, u nutarnjosti carevine na sve strane kipi i vrije, velika ogorčenost puka, po svih skoro ugarskih varmegjijah vlada, riečju: bura slična onoj g. 1848. opet se diže, i ako nabrupi, što Bog nedao, potegnuti će u svoj vrtlog i pravedne i nepravedne. Kako su za magjarskoga prevrata g. 1848. i 1849. prošli nepravedni, i kako pravedni, dobro pamtimo; te dvie i ostale za njimi sljedeće godine sedam žalostih ostati će nam nezaboravne, dok živimo. Bilo, pa prošlo. Nu nebi-li opet rtasta kljuna i oštrih pandjah orao ratoborna sokola na svojih omašnih krilih dignuo u zrak, i odanle ga strmoglavio u ponor? Omnia sunt mundi tenui pendentia filo; et subito casu, quæ valuere, ruunt.

Francezka carica, koja sv. otcu sve više pokazuje svoje sućuvstvo, želi otići do sv. groba, da dozove Božju pomoć, nebi-li se stvari riešile na korist crkve i sv. otca. I nam svećenikom, kao posrednikom medju Bogom i ljudmi, da započeti posao o uredjenju i preustrojenju naše domovine na svom prelaznom putu nezapne, i nam, rekoh, svećenikom, da se unapredi i sretno započeti posao mile naše domovine, i da se sv. otac Napoleonova sužanjstva čim prije oprosti, iz dna duše valja uzdisati k Bogu s kršćanskim mudracem Boëthiom:

O! jam miseras respice terras,
Quisquis rerum foedera nectis.
Operis tanti pars non vilis
Homines, quatimur fortunæ salo.
Rapidos, Rector, comprime fluctus,
Et, quo Cœlum regis immensum,
Firma stabili fœdere terras.

Viestnik.

Iz Zagreba. Dne 27. Siečnja t. g. izdana je obširna pastirska poslanica, koju je uzoriti gospodin kar-

Digitized by Google

dinal i nadbiskup naš u oči nastajuće korizme namienio svomu duhovničtvu, kako je to kroz dvadeset i tri godine, što mudro i blago upravlja svojom nadbiskupijom, dosad u isto doba svake godine učiniti obiknuo. Govoreći uzoriti stožernik u svom pastirskom listu za korizmu god. 1858. izdanom o vrelih ćudoredne skvarenosti, svedši ih po sv. Jakobu Apoštolu na pohotnost pùti, pohotnost očiuh i oholost života, — obrečè, da će sgodnom prilikom razložiti, kakovimi uztuci služi se sv. naša crkva, da zatisnuv vrela doskoči po mogućtvu i izopačenosti ljudskoj. Zadatu tada rieč sada je nj. uzoritost izvršila. U dubokoumnoj i potankoj razpravi razlaže uzoriti velepastir krieposti: *poniznost* kao opreku oholosti života, *čistoću* i u obće podredjenje putenosti razumu kao uztuk pùtenih požudah i *evangjeosko siromaštvo* kao protimbu pohotnosti očiuh.

Na koncu dodaje nj. uzoritost, da glede posta i uztege, kao i oprosta udieljenoga, ili ako bi se jošte veći zaiskati imao, valjaju kao pravilo sva ona, što su prošle godine u pastirskoj poslanici dne 8. Siečnja izdanoj ustanovljena.

— Ovih danah obdržavan je u ovdašnjoj grčko-sjedinjenoj kapeli parastos (zadušnice) za pokojnoga češkoga književnika Vacslava Hanku.

— U Pešti izlazeći „Protest. egyházi és iskolai lap“ javlja, da su u *Vjerovitici* svi članovi tamošnje crkvene obćine helvetske vjeroizpovjedi radi velikih zaslugah, što si ih je na korist i u poslu protestantstva stekao Ljudevit Kossuth, izabrali ga uzklikom za počastnoga presbytera i skrbnika. — Vriedno je, da se napomene kao — curiosum.

— Ostrogonski kaptol opremio je onomadne na sv. otca molbenicu, da se prabiskupu ugarskomu povrati sva njekadašnja vlast. Neka sami razboriti čitatelji prosude, jeda-li je gledeć na sv. otca i Ugarsku toj molbi sada sgoda i hora? —

Iz Beča. Nedavna bi povedena iztraga proti milosrdnicam iz reda sv. Franje u wiedenskoj bolnici radi vike, što na njih digoše njeke novine. Nove i nečuvene pregreške sivih sestarah! U prazne osebne sobe primaju na stan tudje duhovnike i sluge. Za čudo neće „sive“ ni da se barem brane proti ovoj težkoj tužbi; već na prosto priznavaju, da su medju drugimi i tudje duhovnike primale u prazne osebne sobe na stan. Ili da budu barem, kad hoće da budu gostoljubive, što nije zlo, gostove primale u klauzuru. To bi bilo njekoj gospodi dàkako voda na mlin. Da-li su pako držale gostove na trh i trošak bolnice, kako vele njeke novine, moglo bi se vjerovati istom tada, kada bi se dokazalo, da koj bolestnik radi te gostoljubivosti nije bio po želji i plaći primljen i podvoren. Što se je pogovaralo, da su nastanile i onoga duhovnika, koj je bio došao sa sela, da jim drži duhovna vježbanja, pokazuje očito, kako je duhovničtvo omrznulo liečnikom wiedenske bolnice. Ili su morebit liečnici uzeli zub na tu gostoljubivost, što se jednom njeka sestra nije vrlo veselom pokazala, da bi se na stan primila njeka pomoćna gospoda liečnici? Kako netaje sestre, da su primale na stan „tudje duhovnike,“ netaje one ni to, da su njekoliko osebnih sobah naredile za služinčad. Ako se pri kući služinčad mora da drži, to svatko zna, da se mora gdje tu nastaniti. Služinčad pako sestarah u wiedenskoj bolnici nemože imati stana u samostanu, jer se i same sestre tiskaju u škuroj sobetini, pa jim je to i spavaonica i sve. Da je tomu tako, vidjeti će svaki, ako samo na zavjetni dan bolje razgleda samostan. Jedan mu je kraj razom na zemlji, a drugi pod zemljom, i na ovaj kraj jestionica jim je i sobe za kandidatice, te samostan naliči više tamnici, ako ne razbojničkoj špilji. Svaki kut je zapremljen tako, da za služinčad nigdje neima mjesta. Kamo dakle da ju namjeste? Ako ne po bolničkih sobah, tad valja šutiti!

Iz Englezke. Jedan španjolski list piše kao živu istinu, da je u Londonu naštampano 30,000 spisovah protestantskoga nauka, i nje da bi svom silom rado razasijati po Španjolskoj. Šestdeset kriomčarah trgovacah preuze taj posao na se, pa tu robu izmetnuše po trgovih, a osobito u Lizàbonu i drugih primorskih gradovih širi se ta protestantska razprostirača.

S Libana. Francezki glavni konzul grof Bentivoglio predade katoličkomu biskupu hauranskomu 30,000 franakah od francezkih darovah, da katolikom nabavi žita za usjev. Tako opet dade on kršćanom od Damaska i Zaleha svakim po 50,000 fr. a od Rašeja i Harbeja i od Libana svakom po 20,000, što je abbé Lavigerie porazdielio. Med Abd-el-Kadrom i starešinstvom u Damasku svadja je od njeko doba tolika, da je emir na strah i trepet kršćanah, koji ga štuju kao svoga osloboditelja i zaštitnika, zaprietio, da će odići iz grada.

Iz Pekinga. Francezi i Englezi zauzev Peking namjeriše se na katoličkom groblju, na kom već 200 godinah nije zakapano, na bogate mramorne grobnice katoličkih biskupah, a medju njimi i na spomenik jednoga Kolinjana, ježuvite Adama Schalla (1591—1661), koj u nebeskom carstvu bijaše ministar.

Dopisnica uredničtva.

G. *N. Š.* u *D.* Učinjeno po Vašoj naručbi. — G. *V. V.* u *R.* Primio i predao. — G. *M. P.* u *B.* Preostalo 20 novčićah za drugo polugodište. — G. *L. P.* u *N.* Ubilježeno za 2. poluljetje 13 nč. — G. *I. V.* u *V.* Suvišak iznosi 37 nč. — G. *J. B.* u *F.* Čim stigne „Biblička povjestnica,“ poslat će Vam se naručene knjige.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 7. U ČETVRTAK 14. VELJAČE 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Pupoljak Bogom objavljene istine.

(Izvadjen iz cvjetnjaka sv. rimo-katoličke crkve.)

Čovjek želi vazda na bolje doći, dakle već po svojoj naravi želi uviek živjeti. Odtud je prevažno pitanje za njega o življenju po smrti, kojoj se nikako ugnuti nemože: je-li naime čovjek i po smrti živi, ili ga smrtju sasvim nestaje? Riešenje toga pitanja daje onda pravac njegovomu življenju. Nada-li se za stalno životu po smrti, tada se u ovom životu pripravlja za budući: nedrži-li pak za cielo, da će i po smrti živjeti, onda svu svoju brigu obraća na sadanji život, te živi samo tielu za volju; za dušu toliko, koliko mu je koristno, da se usreći na tielu. Čim važnije je to pitanje, tim potrebitije je njegovo riešenje. Ali kako ga riešiti? To je zagonetka slična pitanju, o kojem se govor toči. Gdje jedno mudrovanje nadkriljuje drugo, samo je neizvjestnost sve to veća a briga za budući život sve to manja. Zato ima ih mnogo med učenimi ljudmi, koji za budući život posve ništa nehaju. Zločest primjer takove nebrižnosti tim je pogibeljniji za neuke, čim oni više do znanosti učenjakah drže; tak i radi toga tim više je potrebito čovjeku nepobitnoga uvjerenja o svom uviek trajućem životu. Akoprem tu istinu svi ljudi, dà isti divljaci, ćute, akoprem ju svi makar još tako krivi vjerozakoni uče: pouzdano ipak jamstvo dolazi jedino, kano iz bistra vrela bistra voda, iz onakove istine, koja nam se posve istinitom pokazà. A ta je utjelovljeno Božje slovo, koje vazda medju nami prebiva, kraljujuć na nebu i na zemlji. Tko u njegovu istinitost vjeruje, on zajedno vjeruje i u neumrlost duše, i naopako onaj taji neumrlost duše, koj do slova Božjega ništa nedrži. Kolika je dakle potreba, da se istinitost slova Božjega svestrano dokaže, svatko uvidja. Toj potrebi zadovoljiti, da se vierni nepokvare, a nevierni poprave, namjena je ovoga prosto pisanoga sastavka.

Gdje je srce vierno i nepokvareno, koje rieč Božju kano dobra zemlja dobro sjeme rado prima, ondje se samo po redu razlažu očitovane istine Božje rieči, kako su u sastavku Vjerovanja Apoštolskoga uzporedane. Zatim se po razjašnjivanju Deset Božjih i Pet crkvenih zapovjedih uči sveti život, kakova sveta vjera od svojih sljedbenikah zahtieva. Za oboje, to je: za vjeru i za život, u kojem se vjera činom izpovieda, dobiva se milost pomoći Božje po svetih znamenjih, svetotajstvih, i po molitvi, koja se zato kano sredstva Božje milosti vjernim vruće preporučaju. Ovakovim sigurnim korakom idu vierni u vječno življenje, vjerujuć u jedinoga pravoga Boga, i u Isukrsta, kojega je Bog poslao.

Posve drugačije je s nevjernici, koji traže, da im se svaka rieč Božje istine kao na dlanu pokaže, veleć, da, štogod očima nevide, rukama nedotiču, nije drugo no puka izmišljotina, te da zato i nevjeruju u drugoga Boga, izim ov sviet, niti u kakov drugi život, osim jedino u ov, koj traje samo do groba; pa zato i sve istine, što su s onimi skopčane, kod njih nevriede ni manje ni više nego-li vriedi san spavajućega, kad ga budan povieda. Dok ovakov nevjernik rieči Božjoj ušesa nezatvara, svemu dobru još se je nadati. Ako-li pak o njoj ni čuti neće, kako nehtjedoše Židovi, kad su Božjega zatočnika Stjepana kamenovali: onda mu jedina Božja milost pomoći može, koja je Šavla obratila, i za koju se Bogu moliti je dužnost viernih, kako je isti svetac svojim primjerom naučio.

Za čovjeka, koj je glasu savjesti ogluhnuo, a proti glasu svetoga Evangjelja kojekakove pred-

Digitized by Google

sude goji, neima ravnijega puta, za dojti do poznanja Boga, nego-li su djela Božja, u kojih se, kao u kakvu zrcalu, Božanska svemogućnost, mudrost i dobrota tako vidljivo predstavlja, da je dosta u nje samo oči uprieti, i najtvrdokorniji neznabožac mora s Tomom uzkliknuti: Bože moj, i Gospode moj! „Pitaj, veli pravedni Job 12, 7., životinju, i ona će te naučiti; ptice u zraku, i dokazati će ti. Govori sa zemljom, i odgovorit će ti, i ribe mora povjedat će ti. Tko nezna, da je sve ovo božanska moć načinila?!“ „Budale vele u svom srcu, da neima Boga.“ Ps. 13, 4.

Jedna te ista dužnost je vjerovati u Isukrsta Sina Božjega: „Vjerujete-li u Boga,“ veli on, „vjerujete i u mene.“ „Ja sam u Otcu, i Otac je u meni.“ Iv. 14, 1. 11. Kad je Filip Isusa zaprosio, da mu pokaže Otca, o kojem je toliko govorio, dobì za odgovor rieči: „Filipe, koj mene vidi, vidi i Otca.“ Iv. 14. 9. „Ja i Otac jesmo jedno.“ Iv. 10, 30. Pohtije-li se nevjerniku sumnjičiti istinitost ove izreke, i Isusa zanešenostju potvoritii, neka posluhne njegovo opravdanje, u kojem veli: „Ako meni nećete vjerovati, vjerujte činom.“ Iv. 10, 38. Istina, mi nismo vidjeli Isusovih čudesah, ali vidimo njihov sjajni učinak, koj nam ih sada tako dobro ujamčuje, kako su onda svojim vidokom čudesa Isusova bila poručanstvom istinitosti čuvenoga nauka. Vidimo naime, da Isusov nauk, u kojem su se Židovi sablaznjivali, i kojega su pogani kano ludost prezirali, I. Kor. 1, 23. a oboji najljuće progonili, već sada, kao gorušično zrno, tako se je razplodio, da već sada u svih krajevih svieta preko dvjesta miliunah sljedbenikah broji. Zlu i dobru nemanjka dàkako sljedbenikah; ali kršćanska istina tako malo se u nje upire, kako i sunce, koje svojom svjetlostju mjesec i zemlju, i što je na zemlji, obasjavajuć razsvjetljuje, i to tako, da je upravo u onom zavičaju svieta, i u onom narodu najveća izobraženost, koj je najbolje pojmio kršćansku istinu. Neoprovrziva pako je istina, da se ljudi samo istinom naobrazuju, a lažju kvare: dakle istina kršćanska, koja tako pojedine ljude i velike narode naobražava, bez svake i najmanje dvojbe prava je istina.

No mnogi kršćansku istinu onamo izvijaju, da se prosvjeta, naobraženost pojedinih ljudih i narodah samo u toliko kršćanskoj istini zahvaliti ima, u koliko je znano, da čistu i razumom odobrenu kriepost nauča; podnipošto pako nepreteže se slava naobraženosti i na vjeronauke kršćanske, koji su umu nedosežni, i iz kojih su se samo razkolničtva i krivovjerstva, a s njimi i svadje med ljudmi porodile. — Taj prigovor, više nego jaje jajetu, naličan je onomu, koj veli: Nevidim Boga, nevidim duše: neima dakle Boga, neima duše. Kad već sile, koja kolom kreće, nikako nije moći tajiti: tako joj se je morati pokoravati, i priznati ju; zato i nevjernik prisiljen vjerovati, čemu nemože izbjegnuti, veli: Bog je, i duša je, to je dosta. Dà, bilo bi možda dosta, kad bi čovjek onakov, svet i pravedan bio, kakov je iz rukuh Božjih izišao; ali po griehu skvarenomu potrebito je Spasitelja. Ov nauk, koj je upravo jezgra ostalih kršćanskih naukah, neugodnije vriedja nevjernika, nego da bi mu zdrave zube redomice pukao; i zato više na sva usta, da je proti zdravomu razumu krivnju griešnoga otca na nedužnu djecu presadjivati, i da se to Božjemu pojmu sasvim protivi, iz kojega se za cielo zna, da Bog, koj pokorniku rad oprašća, sigurno neće kazniti pravednoga, koj mu ništa nije skrivio. Kloneć se svadje s razumom i bez umstvovanja daju se odkriti zle posljedice iztočnoga grieha. Premah pùti, koja razum potamnjuje, a volju na zlo nagiblje, bolest, nevolja i smrt baš nikoga pod suncem neštede: nasuprot opet nije čovjeka, koj jim se, kano težkim i nepodnosivim verigam, nebi hotio oteti, kad bi samo mogao. Smatrao se on za još slobodnijega od ptice u zraku, tuga ipak i briga, koja mu se, makar samo kadšto, na licu vidi, na prvi pogled povieda, da je sužanj, a ne slobodan, kad mu neide onako, kako bi on voljio. Već sám napor tim zlom oteti se, zadovoljno pokazuje, da čovjek nije onako sretan, kako bi htio da bude; njegovo dakle prvobitno stanje mora da je poremećeno, protunaravno. Samo hladnokrvno reći: tako biti mora, kad drugačije nije, nedaje bolujućemu nikakove utjehe. To najbolje zasvjedočavaju samoubojice, koji u svom uništenju traže oslobodjenje od nevolje, koja ih tišti. Najprije dakle valja znati, tko se radi toga poremećenja, koje se u čovječjoj naravi tajiti neda, ima kriviti: je-li Bog, koj je tobož s takvim naravnim poremećenjem čovjeka stvorio, ili čovjek, koj je sam sebe svojom krivnjom u takov tužni stališ strovalio? Sv. pismo najbolje rješava ovu zagonetku pripovjedajuć, kako se je čovjek, stvoren za sretan život, učinio nesretnim svojom oholosti, nevjerom i nepokornostju napram Bogu. Reče-li nevjernik, da bi to baš moglo valjati za otca, koj je pregriešio, ali podnipošto za djecu, koje onda niti polag nije bilo, kad je on griešio: onda neka upamti, da se i sada od bolešljivih roditeljah bolešljiva djeca rode, i od siromašnih siromašna, te da zato i Adamova djeca rodjena izvan raja, iz kojega je on po učinjenom griehu iztjeran, tražila ona raj gdje joj drago, nemogu više rajskih slastih uživati, dok im ih Bog neudieli. Raj naći, to je čovjeku tako prirodjena želja, kako i ptici letjeti u vis; ptica po volji leti u zraku, ali čovjek svejednako kukajuć

Digitized by Google

u suznoj dolici uzdiše za rajem. Čemu ta Adamova patnja u čovjeku, ako ga nije okrivila Adamova krivnja? ako se s Adamovom okaljanom griešnom krvju nije zajedno i grieh pretočio u njegovu nesretnu djecu?! Pak je i nedokučivo, kako bi se mogla Adamova djeca uresom milosti Božje, tom poveljom djetinstva Božjega, ponositi, koju im je otac izgubio, a ona nisu dobila. Gubitak ove milosti, kako i teret tolikih zalah, što čovjeka nevoljnim čine, nepuščaju nikoga sumnjati o Adamovom griehu, dapače siluju svakoga, da vjeruje riečim sv. Pavla: „Nepokornostju jednoga čovjeka mnogi su griešnici postali.“ Rim. 5, 19. i riečim sv. Augustina: „Ovaj grieh, koj je čovjeka u raju skvario, nosi svaki, koj se rodi.“

Strogost nedokučive božanske pravice, koja se je u kažnjenju griešnoga čovjeka pokazala, skopčana je s isto tako nedokučivom božanskom milosrdnostju, koja se opet na veleljepni način predstavlja u pomilovanju nevoljnika. Lukavostju lažljivca zavedenomu i vražjim čemerom na duši i tielu otrovanomu čovjeku bilo je potrebno smrtonosni čemer izvaditi, da nepogine po želji vraga, koj mu je zavidio milost Božju i blaženost sreće u liepom raju. Nevjernik u muci, koju mu Adamov grieh zadaje, ljuti se na Boga, zašto ga je stvorio na nevolju i proklinje čas, kad se je u materinoj utrobi začeo. U pomoć, koju je Bog ljudem po svom Sinu prikazao, neće da vjeruje; ta pomoć čini mu se još manje vjerovna, nego-li nauk o Adamovu griehu, i to iz navadnoga nevjernim uzroka; jer opet mu se godi, što i kod Adamova griehа, da nemože pametju doseći, kako je Bog čovjekom postao. Zdravo oko vidi, što gleda, i zdrava pamet nedrži za prevaru, što se je obistinilo. Kršćanstvo, koje već devetnaesto stoljetje svoga obstanka broji, Gospodina Isukrsta od njegovih sunarodnikah prognanoga u svojih mnogobrojnih crkvah po svietu kano svoga pravoga Mesiju, to je Spasitelja slavi po tom, da u njegovu rieč kao rieč Božje istine vjeruje, i njegovimi zaslugami koristi se, iz kojih, nalik neizcrpivomu vrutku, teku obilate milosti za spasenje potrebite i koristne. Je-li taj vinograd, u kojem su kršćani, kano rozgve s trsom, i člani tiela s glavom, s Isukrstom, sdruženi, Božjom rukom usadjen, uvjerit će se nevjernik iz groždja, koje u njem raste. Najde-li, da je groždje žuhko i trpko, pak još uz to i gnjilo, onda pravo veli, da mu se grsti; u protivnom slučaju njegovoj mržnji na vinograd Božji nije krivo sladko groždje, koje tu rodi, već njegova oholost, nevjera i nepokornost, iz koje radje od glada i žedje pogiblje, nego da se približi k spasiteljnomu trsu, Isukrstu, i njegovim sokom kriepi.

Jošte bi se, veli nevjernik, na to i sklonuo, kad nebi već unapred znao, kakovo trnje prieči čovjeku u tom vinogradu sladkoga groždja sladko se uživati. U kršćanstvo, veli on dalje, takove su se mahne uvukle tečajem pohvaljenih devetnaest stoljetjah, da ono sad priliči više divjoj viničnoj lozi, kakovu imaše poganstvo, nego-li liepo obradjenomu vinogradu. Samo ludo ljudinstvo, veli on napokon, koje nezna služiti se svojim razumom, može vjerovati u sve one nauke, koje kršćanstvo, osobito u rimo-katoličkoj crkvi u sebi sadržava. Takov nauk je nauk o presvetom Trojstvu, o sv. misi, svetotajstvih, riečju takov je vaskolik on nauk, u kojem se različite sljedbe kršćanske složiti nemogu upravo zato, jerbo je više iz različitih mnienjah pojedinih ljudih izveden, nego-li Bogom objavljen.

Sv. rimo-katolička crkva Bogom objavljene istine razvijajuć nije kakov na laži osnovani nauk primislila, već je samo kano zaručnica Isusova i njegova namjestnica izvadila nauke, koji su svojim redom iz njih ponarasli. Za uvjeriti se o tom, dosta je otvoriti sv. Evangjelje, i te nauke iz njega brati, kako se beru zrele jabuke s voćke. Počitanja vriednu dosliednost sv. rimo-katoličke crkve hoće i nevjernik da počituje, jer kriepost i u neprijatelju štovati se mora, — pak da jednim mahom nerazrešivi čvor presieče, veli: Evangjelje je prema židovskom načinu mišljenja pisana knjiga, i tak se razumjeti ima; u nutra bo stoji pisano: „Tko čita, neka razumie.“ Mat. 24, 15. To široko polje, na kojem nevjernik utočište traži, je ono poznato staro polje nevjerstva, na kojem su se već Farizeji, pismoznanci i Saduceji junačili i zasjede Gospodinu Isukrstu stavljali, dok su ga na smrt obsudili radi toga, što je na Kajfino prisegom predloženo pitanje: „Jesi-li ti Kristus Sin Boga živoga?“ odgovorio: „Jesam.“ Mat. 26, 63. 64. Kad bi Gospodin Isukrst po svojoj križnoj smrti, na koju je namjestnik rimskoga cara Tiberija Poncio Pilato samo prisiljenim načinom privolio, pod zapečaćenim kamenom u grobu, vojničkom stražom obastrtom mrtav bio ostao: onda bi se tako novi kako i stari nevjernici bar ponješto mogli izpričati, da su iz neoborive presude istinu presudili. I sam sv. Pavao veli: „Ako Kristus nije uzkrsnuo, onda je zaludno naše propoviedanje, onda je zaludna i vaša vjera.“ „Ali je Kristus uzkrsnuo od mrtvih,“ I, Kor. 15, 14. 20. i tim je udario pečat istine na sve svoje nauke, koje je svojoj zaručnici, sv. katoličkoj crkvi, predao s nalogom, da svim narodom Evangjelje propovieda, dodav ove rieči: „Koj bude vjerovao, i dao se krstiti, spasit će se: koj pak nebude vjerovao, bit će proklet.“ Mark. 16, 15. 16. Tim je ujedno i onu velevažnu

Digitized by Google

istinu najsjajnije potvrdio, da naime čovjek neživi samo za vrieme svoga boravljenja na zemlji, već da stvoren na sliku Božju Rod. 1, 26. uviek će živjeti, ili sretan u nebu, ili u paklu nesretan. Mat. 25, 46.

Komu je dakle stalo do vlastite sreće, neka si upamti Spasiteljevu rieč: „Što koristi čovjeku, ako cieli sviet dobije, a potrati svoju dušu? Ili šta će zamieniti čovjek za svoju dušu?“ Mat. 16, 26. *)

Pepeonica ili Čista srieda.

Ako je ikoja misao podobna obratiti griešnu dušu na stazu krieposti i uzkrisiti na bogobojan život, a to je jamačno mišljenje na smrt. Mors abducit a malis, veli rimski mudrac. Platon pako uze si za načelo: život mudraca jest mišljenje na smrt. Zaisto je uspomena smrti ozbiljan predmet razmatranja za svakoga, koj ostaviv put grieha, iskreno želi stazom krieposti poći. Izvodnost ove istine zasvjedočili su nam jasno slovom i činom sv. muževi, i dan danas svjedoče redovnici Trapiste. Nije indi čudo, što nas brižljiva naša mati, sv. crkva, po rieči Spasa: Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam, (Mat. 25, 13.) više putah u obredih opominje na smrt, da razmatrajuć rieči sv. Pavla: Statutum est hominibus semel mori, bogomilo živimo, jer mudrac veli: Memorare novissima, et non peccabis in aeternum! Ovako nas opominje crkva naša u zapostu ili na Čistu sriedu u svom obredu, što ću u kratko razložiti.

Na ovaj dan započima crkva po sadanjem propisu korizmu ili post. U staro doba početak korizme bijaše prvi dan poslje čiste nedjelje, pa do Uzkrsa. Ali buduć u nedjelju nije post već samo uztega, korizma bijaše samo od 36 danah; s toga bje u vrieme Grgura I. odredjeno, da se dodadu još četiri dana, pa da se posti po primjeru Spasa našega 40 danah. O čem Grgur I. ovako piše: „Ut sacer numerus 40 dierum adimpleatur, quem Salvator noster suo s. jejunio consecravit, quatuor dies prioris hebdomadæ ad supplementum 40 dierum tolluntur i. e. quarta feria, quæ caput jejunii subnotatur et quinta feria sequens et sexta et Sabbathum.“ (Homil. 16. in Evang.) Tako postade ovaj dan glavom korizme, štono Latinac veli: caput jejunii.

Zove se ovaj dan Čista srieda ili Pepeonica zato, što misnik blagosivlje pepeo i kršćane na glavi pepeli. Ovaj obred bijaše već u starom zavjetu Izraelićanom znak pokore i pokajanja, jer je to sam Bog zapovjedio po Jeremiji: Ululate pastores et clamate; et aspergite vos cinere optimates gregis. 25, 34. O Juditi junakinji veli sv. pismo: et induens se cilicio posuit cinerem super caput suum (Judit. 9, 1.). Isto ovo veli Pjes. 101, 10. o pokornom kralju Davidu. Isto učiniše žitelji grada Ninive. Ovo je zahtievao i Spasitelj od pokornikah. Od staroga zavjeta poprimi taj obred i crkva Isusova, koja ga nije samo odobrila, već i posvetila osobito glede javnih pokornikah.

Pokornici ovi odjeveni pokorničkom haljinom bosonozi stajahu pri crkvenih vratih, dok ih neuvede misnik govoreći: „Memento o homo! quia pulvis es et in pulverem reverteris; pœnitentiam age, ut habeas vitam æternam,“ na što bi ih biskup posuo pepelom i poškropio blagoslovljenom vodom.

U 12. i 13. vieku pridružiše se k ovim pokornikom glede ovoga obreda mnogi pobožni kršćani, stranom da obodre pokornike na postojanstvo, stranom da sebe učvrste u krieposti, a ponajviše iz poniznosti; ter tako postade ovaj obred obćenit. A kad je javna pokora ukinuta, zadržali su kršćani ovaj obred samohotno. Prvu zapovied o tom obredu nalazimo u beneventanskom saboru god. 1091. gdjeno se veli: „Omnes tam clerici quam laici tam viri quam mulieres die illo cinerem super caput accipiant,“ da svikoliki ćute blagotvornost ovoga obreda — ove uspomene.

Dobrotvoran upliv, kojim obred ovaj djeluje na ćudorednost, nemogu zanijekati ni protivnici crkve naše. „Neima“ veli njeki pobožni pisac „ništa, što bi većma utulilo oholost i popašne želje naše — što bi nas većma nukalo na poniznost i postojanstvo, nego uspomena, da smo prah, i da ćemo se povratiti u prah!“ Samo je to žalostno, da upravo onim, kojim je ovaj obred najpotrebitiji, nije mnogo stalo do njega. Čarobne rieči: „Spomeni itd.“ nemogu ostati bez upliva na pokvarenu ćud, već uzdrmaju nevjernika u dnu duše, probude ga iz smrtnoga sna, da upozna nedostojnost svoju, i razlog, što će davati jednoć strogomu sudcu, kada pridje sudit žive i mrtve. Toli blagotvoran je obred ovaj već od naravi svoje; a što u crkvenom smislu?

Tvar u ovom činu jest pepeo macah i maslicah prošle godine blagoslovljenih. Pepeo predstavljajuć uništenje i smrt veoma je podoban opominjati nas na umrlost i razstavu pùti naše. Uzrok, zašto se rabi pepeo upravice od spomenutih granah, navadja Gavanti: ut sicut cineres ad humiliationem distribuuntur, ita et per humilitatem spem habeamus futuræ gloriæ, quam designavit Processio Palmarum. Cineres itaque sunt reliquiæ gloriæ

*) Ako bi prosti ov sastavak po sudu vještakah mogao biti od kakove koristi onim, kojim je namienjen: onda bi spisateljeva želja bila, da jim se najshodnijim putem stavi do znanja.

Digitized by Google

Christi et quasi semen gloriæ nostræ.“ (Thesaur. S. Rit. p. 358).

Može se i drugi pepeo upotrebiti; nu i taj se ima blagosloviti. Što će pako crkva s tim blagoslivanjem, sama nam tumači u četirih molitvah, koje misnik tom prilikom govori.

Lik obreda ovoga jesu rieči: „Spomeni se čovječe! da si prah, i da ćeš se obratiti u prah,“ koje po 5. saboru milanskom sliedeću duševnu korist imadu, „ut fideles ad intimam cordis humilitatem adjuventur. Ut in eos benedictio cœlestis descendat, qua adjuti vere intimeque, toto corde peccata doleant. Ut detur corporis valetudo. Ut in divo auxilio protegatur. Ut a Deo impetremus, quæ ad illius voluntatem petimus. Ut constanti animo in bene agendo perseveremus.“ —

Budući je ovaj obred istodoban s kršćanstvom, i toli blagotvorno djeluje na ćudorednost, čuditi se moramo zlobi današnjih nehajnikah, koji zanijekajuć sve to, obred ovaj drže za izum sredovječnjih redovnikah i djetinju priču. Nisam bez uzroka to naveo, jer danas, osim svećenikah i seljakah, drugi ništa za taj obred nemare. Kuga bezbožtva širi se u našem vieku posvuda. Nu pored nastojanja gorljivih svećenikah nije nam se bojati, da će doprieti i do seljačke kolibe. Navješćivajmo dakle u vjeri hladnomu, u uživanju razkoših umorenomu naraštaju slovo života, i doći će vrieme obilate žetve, kada će otresti čovječanstvo s očijuh san grieha i smilovanje jaukom tražiti od Boga, upoznavši, da je zlo i gorko ostaviti Gospodina Boga svoga! Jerem. 2, 10.

Nehajnike neka vodi providnost Božja. Tebi kršćanska dušo! upravljam rieči ove, u kojoj tinja jošte iskrica bogomila i kriepostna života; tebe svjetujem, prisutstvuj ovomu obredu, posluži se njim, čuj glas razcviljene majke naše — crkve, i izkusiti ćeš, da će tinjajuća iskrica oživljeti i uzkrisiti tebe na spasenje tvoje. Da Bog dâ! —

J. Liebbald-Ljubojević.

Poslanica sv. otca na uzor stožernika i nadbiskupa zagrebačkoga.

Pius P. P. IX.

Dilecte Fili Noster, Salutem et Apostolicam Benedictionem. In hac tanta temporum perturbatione et iniquitate, tantoque contra catholicam Ecclesiam et hanc Apostólicam Sedem bello, omniumque divinorum humanorumque jurium conculcatione nihil certe Nobis potius esse potest, quam ut omnes sine intermissione ferventissimas ad misericordiarum Patrem preces effundant, ut tam horribilem depellat tempestatem, qua christiana civilisque respublica miscrandum in modum divexatur, utque Ecclesiam suam sanctam novis ubique terrarum triumphis exornet et augeat, omnesque Ecclesiæ, hujus Apostolicæ Sedis hostes humiliet, convertat, ad veritatis, justitiæ salutisque semitas reducat, atque infirmitatem Nostram adjuvet, roboret et consoletur in omni tribulatione Nostra. Ex quo profecto intelligis, Dilecte Fili Noster, quam gratæ Nobis fuerint Tuæ litteræ anniversaria Dominicæ Nativitatis celebritate redeunte, novoque anno appetente datæ, atque intimo singularis Tuæ erga Nos, et hanc Sanctam Sedem fidei, amoris, observantiæ ac studii sensu conscriptæ, cum ex ipsis noverimus, Te juxta Nostra desideria Deum Optimum Maximum continenter orare et obsecrare. Dum vero pro officio Tibi agimus gratias, pro certo habe, Nos vicissim in humilitate cordis Nostri ab ipso clementissimo Domino enixe exposcere, ut prospera cuncta et salutaria Tibi semper concedere, et in abundantia cœlestis suæ gratiæ adesse velit, quo possis majore usque alacritate, vigilantia et contentione Tui gregis incolumitati provide sapienterque prospicere, atque Ecclesiæ, et hujus Sanctæ Sedis causam, jura, doctrinam strenue defendere, ac tot perniciosissimorum inimicorum hominum errores refellere, insidias detegere, conatusque reprimere et retundere. Atque divini hujus præsidii auspicem, et præcipuæ, qua Te complectimur, benevolentiæ pignus Apostolicam Benedictionem toto cordis affectu Tibi ipsi, Dilecte Fili Noster, cunctisque Clericis Laicisque fidelibus Tuæ curæ commissis peramanter impertimus.

Datum Romæ apud S. Petrum die 14. Januarii Anno 1861. Potificatus Nostri Anno Decimoquinto.

Pius P. P. IX.

Duhovničtvo kod izborah.

Pod naslovom „*Der Clerus und die Wahlen*“ izišao je ovih danah u Beču spis od 15 stranah s podpisom: Jedan izabirati vlastan duhovnik. Spis promatra ova tri pitanja: 1. Bi-li se duhovničtvo pačalo u skorašnje izbore? 2. Koga će duhovničtvo izabrati? 3. Kako da duhovničtvo izabire? Na prvo pitanje odgovara se u spisu: U izboru za občinsko vieće pod stanovitimi uvjeti; u izboru za sabor, ili ako nam se odkroji izabirati i za državno vieće, bezuvjetno i svom snagom. Duhovničtvo dakle rabiti će svoja državljanska prava glede izbora, pa će svaki član od njega rabiti to svoje pravo izbora:

1. Bezuvjetno u svakom izboru, koj se netiče občine, gdje su duhovnici namješteni, dakle n. p. u izboru za sabor. 2. U izboru za občinsko vieće u većih gradovih. 3. U onih pako občinah, gdje je samo po jedan duhovni otac i vodja, neće izabirati tada, kada bi se pristavši uz jednu stranku zamjerio drugoj; jer su mu svi občinari jednako dragi. Pastirska razboritost nalaže mu u tom slučaju dužnost, da se okani svoga prava; jer je svećenik najprije sluga i poruk Božji, pa onda tek gradjanin. Što pako tada, kada bi — što Bog nedao — sljepota

Digitized by Google

ikada dotle zahvatila, te se duhovniku uzkratilo pravo izbora? Za sada još neima o tom pitanju ni govora, kako se po istini može reći; nu kad je radikalizam ikoj način propustio, da postigne svoju svrhu?! Pametno je vendar, da se i na ovo pitanje bez straha pazi. Duhovnici bi tada upitali privremene gôse: Odkuda vam vlast, da vi nam otmete pravo, koje pribaviti si prosto je svakomu gradjaninu? Zar smo mi morebit kakva odbita, obćenitoj sreći protivna kasta? Zar mi, da se poslužimo vašom izrekom, neproizidosmo, kako nitko drugi, iz puka? Zar naši otci nisu od svakoga staleža počam od onih sjajnih i plemenitih porodicah, koje više viekovah kretahu sgodopisom, sve do težaka, živećega od svojih žuljevah? Zar mi nismo svojta i rod muževah, služećih državi kano činovnici, ili vojnikah, borećih se za domovinu proti neprijatelju, ratarah, obradjujućih zemlju, ili obrtnikah, pomagajućih domovinu? Zar nismo mi ovdje, da s pukom živimo i trpimo, i to kano skrbnici dušah? Tako bismo mi pitali — i to pitanje makar bi bilo jedini, ali bi bilo i daleko odjekujući protest proti okrutnim nasilnim naredbam. Pa ipak tim se duhovničtvo nebi zatrlo, da nebude više stalež; istina, pojedincem od njih bio bi zabranjen osobni odvjet; ali se tim nipošto nebi zapriečio upliv duhovnoga staleža. — Na drugo pitanje glasi prevrli odgovor: Duhovničtvo neće izabirati u obće: 1. Ljude, koji su protivnici katoličkoj vjeri i po ćudoredju na zlu glasu. 2. Ljude, koji su očiti ili potajni neprijatelji carevi. 3. Ljude, koji poslu, za koj se odabire, nisu dorasli; dakle u gradovih: nikoga od ljudih, koje je bujica vremena u liepe austrijanske zemlje za čas izbacila; nikoga od kosmopolitah, koji sad ovdje, a sad ondje siju svoj nauk, kojih ništa neveže u Austriji, te nemoraju u sreći i nesreći u Austriji obstati, već bi, da danas Austriju stigne nesreća, uprtili torbu, pa bježi dalje. 4. Ljude, koji ništa osnovano neproučiše; koji niti šta jesu, niti šta imaju; kojim je sva težnja, da se svojim sugradjanom preko ledjah popnu na časti, propalice, svojom krivnjom propale trgovce i obrtnike, bezposlene odvjetnike — na kratko: ljude, koji služe svakoga gospodara, gdje se nadaju mastnijemu zalogaju; — neznam, nije-li ovaj razred ljudih najopasniji za ljudsko družtvo. — Na treće pitanje opetuje spis očitovanje, koje jur prije u jednom izbornom sastanku zaključi duhovničtvo: da ono samo za se neće sastavljati imenika izabranikah, već da će se držati predloga onoga diela gradjanstva, koje mari za pravicu i red; osobito pako kod izbora u Beču odobriti će predložene od puno većega diela gradjanstva, koj na barjaku nosi napis: strah Božji, ljubav vladajućemu domu, gorljivost za prava Beča, za slavu Beča, za sreću Beča.

Mutatis mutandis prilagodimo te svjete svojim okolnostim, neka ih uporavi svaki na se.

Viestnik.

Iz Zagreba. Danas će se ovršiti svečani uvod presvietloga gospodina Ivana Kukuljevića u novu čast velikoga župana županije zagrebačke. Ustolit će gospodina velikoga župana i primit odanj propisanu prisegu presvietli gospodin posvećeni biskup i veliki prepošt kaptola zagrebačkoga Ivan Kralj.

— Po domovini našoj dobro poznati članovi družbe Isusove, častni otci Antun Ayala i Antun Gjuriceo, dodjoše ovih danah iz Dubrovnika ovamo, da već od nekoliko godinah nastavljano spasonosno nastojanje oko pučkih misijah produlje i ove korizme. U to ime krenuše častni otci danas put Medjumurja, gdje će u Prelogu buduće nedjelje misionske propovjedi započeti. Iz Preloga poći će oni u Ludbreg, da tamo počam od 3. nedjelje korizmene drže misije; a završit će svoje pobožno poslovanje za ljetos u nadbiskupiji zagrebačkoj u Vjerovitici, gdje je početak poslanja ustanovljen na nedjelju 5. u korizmi, t. j. na nedjelju glušnu.

— Dne 11. t. m. prestavio se ovdje u vječnost g. Franjo Tomašegović, nemoćni duhovnik nadbiskupije zagrebačke, nakon mnogogodišnjega bolovanja.

Iz Njemačke. O sadanjoj vici na konkordat piše „Augsb. Postztg.“ ovako: Sad se jedva najde časopis, u kom se dan na dan na sve načine nebi hvalio Schmerlingov proglas, a uz to kriomice ili očito izrazivala želja, da se na uhar slobodi sviesti konkordat — ukine. Nije nam za čudo, što se ote želje dan na dan prelievaju u novinah, koje za sbilja i od ogade težko mrze na sve katoličko, i drugčije očito pristaju uz prevratna načela; nego nam je za čudo, što se one vidjaju i po takovih novinah, koje su konservativne, i s kojimi se drugčije u načelih slažemo. Ovi se listovi glede konkordata zapletoše u toliku nedosliednost, da, kako je vidjeti, ni sami nemisle, kamo pusta i bez kraja zavodi. Neznadu, što rade, pa bismo jih s toga rado upitali: nije-li ukinuti konkordat, što i prekršiti ugovor? a to opet spada u onaj razred načelah, proti kojim oni s druge strane svakim oružjem, i prosvjete i zdrava političkoga razbora prevrlo umiju vojevati. Naši prijatelji i neprijatelji znadu, što mi o slobodi vjere mislimo; da je konkordat protivan ovomu načelu, skočili bismo namah u boj proti njemu. Da se tudier u konkordatu radi samo o većem ili manjem broju crkvenih pravah, sigurno za njim nam nebi protekla ni suza; jer svakim konkordatom daje se državi više nego crkvi; a znamo, da crkva uz poštenu, iskrenu i obistinjenu slobodu vjere mnogo bolje prolazi, nego uz konkordat ma i kakov. Očito je pako, da se i sami pošteni protivnici konkordata varaju, miešajuć podieljena u njem crkvena prava s državljanskimi raznih vjerozakonskih sljedbenikah. Da bi protestanti u Austriji imali manje državnih pravah, to valjda neće nitko tvrditi (ne po pravu

Digitized by Google

no u činu moglo bi se jošte štogod željeti); preostaju dakle sami židovi, i oni su, kako je vidjeti, ti jadnici, sbog kojih se diže halabuka. Zar židovi u Austriji neimaju već dosta velike sile?! Zar jim se hoće još, da budu vojvode, ministri, carski namjestnici i palatini? Da je to samo vjerozakonsko, a ne osobito političko pitanje, to bismo mi već i sad bili za emancipaciju židovah u Austriji; ali bi se težko popala za glavu i sama „Augsburžka Allgemeinerica," kad bi židovsko gospodarstvo u Austriji još bolje uzelo mah."

— „Fränkischer Courier" učini tri predloga, kako bi se pomogle austrijanske financije, i od njih je jedan ovakov: „Neka se učini, što se je po drugih državah učinilo jur odavna, naime, neka se ukinu samostani i prilike njihove zavodi, koji se ciene na 800 miliunah, pa bi se od toga ono 300 miliunah na lahku ruku izplatilo banki. Neka se nategnu, ako već natezati treba, u dugom miru i žirovini živuća duhovna gospoda u Austriji; neka se ožive tisuće mrtvih rukuh po samostanih i zavodih, te se „mrtve ruke" 800 miliunah vriedne metnu na probitak, pa će se državna kola izvući iz blata. Dokle se višak blaga šalje u Rim, i njim rese mrtvi kipovi crkveni i živi udvorice, nije ni misliti na zdrav život."

Tomu netreba tumača. Al želit je, da se neda nikomu prilika ma iole pravedno pomisliti, da je crkveno blago sbilja blago u mrtvoj ruci; pače ova ruka treba da je živa i blagoslovljena. Ali, da se protivnikom posve začepe usta, neka crkvenjaci, gdje su od Boga nadareni i vremenitim blagom, živo promiču znanosti i umjetnosti, pače obrtnost i ratarstvo. Neka crkvi nebudu na brigi samo dobrotvorni zavodi; jer bi se moglo dogoditi, da se u tom učini i suviše dobra, a svaka prekorednost kao i suvišna debljina i prekorodnost (superfoetacija) može opet nahuditi tielu. — Tako svjetuju jedne crkvi prijazne novine.

Iz Rima. Jedan napuljski svećenik iznese sada na vidjelo, kako je svećenstvo odvjetovalo za pridružbu. „Stalo mi je do istine," veli on, „pa sam držan, da sviet izviestim, koliko je istine u viestih u „Journalu des Debats." U listu od 23. Listopada piše se tu: da su mnogi biskupi, svi kanonici stolne crkve, a redovnici na tisuće njih bili na glasovanju. To je sasvim krivo. Što ja znam, nedojde ni jedan biskup u izborište, a od 29 kanonikah nedade odvjeta ni jedan. Što se tiče drugih klevetah, mogu reći, kad je Viktor Emanuel na 7. Studenoga došao u stolnu crkvu, neprimi ga na vratih nitko od kanonikah, a niti je koj bio na Te Deumu. U glavnom gradu ima 45 župnikah, pa ni jedan od njih, niti koj drugi svećenik nedojde na glasovanje, osim po prilici desetak, koji su već duže na glasu, što čine sramotu svomu staležu. Duhovničtva pako u Napulju ima oko 2000, a treba znati još, da su i ona desetorica radili proti naročitoj volji svojih poglavarah. Po drugih gradovih njegdje su župnici i drugi svećenici, nemareć za prietnje i strahovanje odlučno uzkratili se dati odvjet, a drugdje vukli bi jih silom k izbornoj žari, nego bi i oti bacili niječni odvjet. Što se po riedkih mjestih njekoji svećenici od straha podaše, te rekoše „Jest!" većina jih se ipak u istom mjestu povede za vjernimi drugovi po drugih mjestih. Što se tiče onih „tisućah redovnikah," kako se pripovieda u onom dopisu, istina je živa, da od Oratorianah, Lazaristah, Otacah sv. Kamila, Ligorianacah, Teresianacah, Trinitaracah, Augustinacah i Kapucinah nebijaše baš ni jednoga na glasovanju. Iz drugih redovah bijaše u istinu nješto malo redovnikah na glasovanju; nu i od njih većina dade niječan odvjet. Lahko je, da je dopisnik uračunao onu množinu redovnikah odmetnih, svećenikah i kanonikah, koji za Garibaldom biše došli u glavni grad sa svih krajevah obijuh kraljevinah. Svi ti ljudi, makar su većinom tudjinci, bijahu dàkako na glasovanju; a jer sam ja napuljski svećenik, dužan sam onu viest oprovrći, i nesumnjam, da će listu „Journal des Debats" biti toliko do istine, da primi i ovu moju izpravu."

Napuljska vojska, u crkvenoj državi razoružana, izdala je proti tomu razoružanju protest, te vadimo iz njega sliedeće redke: Mi se na oči sve Europe osobito plemenitoga francezkoga naroda branimo i kratimo razoružanju. „Mi ćemo ponoviti dogadjaje od god. 1799, ako nam se nevrati oružje, kojim dično i pošteno vojevasmo. Mi smo Talijani, ali nećemo zaboraviti, da smo i Napuljci. Švajcari, kako jih je malo, pokazaše, da su velik narod, jer u obćenitom savezu nezaboraviše, da jim je ljubiti i pravu svoju kuću. Mi se kratimo onim opačinam i svemu, što se drzovito čini proti našemu kralju. Mi očitujemo pred svim svietom, da će se naši otci, braća i sinovi podići, da dovedu svoga kralja na njegov djedinski priestol i t. d."

To je istina, da su Francezi u Viterbu pomagali u glasovanju ili barem nisu nikomu glasovati branili. Prije njekoliko danah dojdoše Piemontezi u Terračinu, a za dva dana vratiše se nazad. Francezki listovi pišu sve to nemilije proti papi i zovu ga „nezahvalnim," a to je znak, da će skoro pući; najprije će doći red na Campanju i tad na grad sam, ako i ne tako u brzo, kako se mnogi ufaju. Ljudevit Napoleon tumači ono mjesto u sv. pismu: „Blaženi mirni, jer će posjedovati zemlju" na svoj način. On ide lagano napried, ali nikada nestaje; kad i kad stupi po korak natrag, ali to samo zato, da dalje skoči napried. — Petrov novčić iz samoga Rima iznosi do 16. Studenoga za mjesec Studeni 3,275 škudah, sve od samih malenih prinesakah; a ukupna svota od zadnja tri mjeseca iznosi 12000 škudah. Sv. otac podiže u dva breve-a družbu darovnikah Petrova novčića na maticu družbu i ovlasti ju, da druge svoje vrsti družbe po svietu zovne u svoje kolo. Prvo, na što ota družba uporavi svoju povlasticu, bijaše, da se požuri primiti u svoje kolo londonsko družtvo za Petrov novčić. Da-li će se msgr.

Digitized by Google

Sacconi vratiti u Pariz, i da-li će se u Pariz poslati drugi nuncius, o tom se nečuje ništa. Msgr. Sacconi stanuje još uviek u francezkom sjemeništu, te će ovih danah baronu Mannevalu dati manje redove.

— Po svetoj misi na staru godinu pozdravi po navadi papu u ime stožerničkoga sbora dekan, kardinal Mattei. Papa pako odgovori njekoliko riečih po tadanjemu evangjelju, pripovjedajućem Irudov pomor djece, te reče: „Opazih evo upravo u svetom evangjelju, da je diete, tek rodjeno u Betlehemu u pojati, nagnalo sve na strah i trepet, i da se od njega uzdrma Irud na svom priestolu. O tom djetešcu pisaše pismo, da mu se nitko neće moći oprieti, pa tako evo i ja, njegov sluga, ubog i slab starac, osamljen kano okresano drvo, strah sam svojim neprijateljem, da neznadu ni kuda ni kamo. Ja se veselim, nu moje veselje kvari ga njim; jer, kako me saletiše tegobe i muke, siguran sam i tvrdo se nadam, da će mi doći pomoć: a kako i kada, to mi je deveta briga. Doći će mi pomoć, i za to sam siguran. Reći mi je, a rado bih, da se i znade, da ću uztrajati do kraja. Kao čovjek nemogu sam od sebe ništa; pomažite me dakle molitvom.“

— Neprestano dolaze ovamo katolici iz Francezke, da za vjeru i ljudsko družtvo žrtvuju svu snagu, ma i sam život. Nedavna dojde 20 zuavah rodom od prvoga plemstva francezkoga, a medju njimi i brat vojvodinje Aldobrandini, te hoće da služi kao prostak. Umoliše, da jih puste pred papu, a on jih liepo dočeka. „Što ćete ovdje?“ upita pokojno sveti otac. „Zar nevidite, da je sve propalo?“ „Dobro,“ rekoše oni u jedan glas, „došli smo dakle, da pred nogama Vaše svetosti umremo.“ Ako ima još takovih plemenitih dušah, vrijućih od ljubavi i junačtva, tad sbilja nije još sve propalo; stvar, koja može pobuditi tako zanosita čuvstva, nemože biti da je propala. Može poginuti i ovo preostatka papinske vojske kano i ona kod Castelfidarda; ali će se iz njihove krvi uzkrisiti papinstvu pobjeda. Ovuda okoluje pismo glasovitoga Ljudevita Veuillota, koj ovako sudi o boju kod Castelfidarda: „Sretni su oni,“ veli on, „koji se prikazaše u žrtvu Bogu Višnjemu, a žrtva jim primljena! Prestaviše se u nedobitnu i vječnu domovinu, a krv njihova je sjeme, kojim posijaše zemlju nebeskoga kraljestva. Da ova krv nije prolivena, tad bi tek bilo vriedno roniti za nje gorke suze. Poslie dana u Jakinu jest Pio IX, naš otac, koj nosi križ, još uviek namjestnik nebeskoga otca. On je zastupnik potištene za vrieme al' vječne pravde; on je kralj, koj neizda svoga puka, niti njega puk. Njegovo pravo negubi valjalosti. On ga se nikad neodreče, te sbog toga mu i ostaje nutarnja moć. Nasiljem se može ona za kratko stegnuti, ali kašnje ustane ona kano omladjela i to nedobitne snage, od koje popadoše svi ljuti njezini neprijatelji.“

Iz Londona. Uhvatio se lisac u svoj škripac! U Irskoj sve je uzbunjeno i na 4. Prosinca p. g. bijaše u Dublinu velika skupština. U rotundi bijaše množina slušaocah, a dvorani poglaviti ures bijaše zelen grb s napisom: „Pomozite si sami, pa će vam pomoći i Bog!“ Živo bijaše sve, kano u bolje godine O'Connella. Povod tomu pokretu, komu svak zna kakov će biti konac, dade poznati nauk lorda Johna Russela: da si naime svaki narod pomogne sam. Ala se je njegdje štucalo Johnu, jer on bijaše pod jedno na rešetu. Skupština otvori se čitanjem prijave od tajnika T. O. Sullivana, da je naime želja za stari zemaljski parlamenat po svoj zemlji obćenita, i da je jur našla do 300,000 podpisah od samih odraslih mužkaracah. Na to progovori predsjednik, ter izpripoviedi, kako od njekada bijaše i biti će do vieka želja svakoga pravoga Irca, da se prekine savez s Englezkom; kako su god. 1848. najvrliji muževi radi ove težnje od njeke pristrane vlasti bili zaglušeni; kako će Irska do vieka nastojati, da se iztrgne iz englezkoga jarma, da je nepliene Englezi, i nezapovieda joj tudji parlamenat englezki. Englezki državnici i viećnici očitovaše jur sami, da svaki narod ima pravo odabrati si vladu po volji. Na noge dakle! Irska je pripravna, da izabire i očituje, da želi imati svoj parlamenat bez uštrba u pravicah krune i mile nam svietle kraljice. — U tom smislu držalo se je još više govorah, te nije manjkalo vatrenih riečih, žestokih psovkah, slanih dosjetkah i zanositih pohvalah. Učinjeno je u tom i više naredbah, a sve smieraju onamo: da kraljica, kad je samouprava svih narodah postala glavnim načelom u državi, zapovjedi, neka se narodnoj irskoj želji zadovolji, i neka njezino veličanstvo dostoji narediti, da Irska po obćenitom glasovanju prosto očituje, da-li želi prekinuti savez s Englezkom?

Iz New-Yorka. U jednoj crkvi pripeti se liep dogodjaj. U nedjelju poslie službe Božje pokaže jedan gospodin djevojku od 22 godine, koju biše naumili odkupiti gospodaru za 1200 dolarah. Javi, da je sabrano 400 dolarah, a da još punih 800 manjka. Škrabica pojde na okolo, i u čas sabere se 511 dolarah, a preostatak obeća jedan obćinar, da će sam platiti. Gospoja njeka, neimajući sa sobom novca, stavi na pladanj zlatan prsten; a kad se proglasi, koliko je sabrano, uzme onaj prvi gospodin prsten, pa ga natakne djevojci na prst, te reče, da ga nosi u znak svoje slobode. Djevojka od velike sreće savladana sruši se nesviestna, te ju odnesoše iz crkve.

(Promjene u biskupiji bosansko-djakovačkoj i sriemskoj.) Postali su župnici: u Tovarniku g. *Antun Matić*, župnik sottinski, a u Sottinu g. *Mijo Krčmarić*, spiritual duh. mladeži. — Premješteni su duh. pomoćnici g. *Ferdo Filipović* iz Niemacah u Vrpolje, a g. *Josip Fučko* iz Vrpolja u Niemce.

Urednik **Nikola Morvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 8. U ČETVRTAK 21. VELJAČE 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za preplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, prče i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj koz svu godinu.

Konkordat i Krajina.

I.

? Poslje zaključakah sabora tridentinskoga, težko da je ikoj ugovor sa sv. stolicom i s kojim svjetovnim vladarom utanačen većih i žežćih nasrtajah prepatio, kao što pretrpi ugovor sa sv. stolicom i njih veličanstvom našim apoštol. kraljem ugovoren.

Zaključci sabora tridentinskoga nakon 300 i još njekoliko lietah nisu svigdje jednako primljeni. Konkordat, branjen veleumnimi i visokimi crkvenimi dostojanstvenici, sa svih stranah od štampe nasrtan, nije u Krajini, u zenici carske vlade vojničke, niti uveden, niti primljen, nit se tko po njem vlada. Tko bi to samo pomislio, da će se na tu spasonosnu listinu, od koje se mnogomu dobru nadaju, zaboraviti, i neće je u Krajinu uvesti? Hoće-li prije proteći 300 godinah?

Crkva i učiona dvie su nerazdione stranke u katoličkom crkveno-družtvenom sustavu. Čim se na rieč sv. Petra njekoliko vjernikah sabralo, mladjahna se crkva pobrini za obučanje, za učione i siromake. Velik i punovažan posao obučanja u prvi čas pridržaše Apoštoli sebi, i tek poslje pošiljahu naučitelje k obćinam, kad već bjehu ojačale. Za poslužitelje siromakah odabraše i imenovaše djakone. Gdje je god crkva od učione po zapovjedi i nastojanju opriečnom oddieljena, crkva tuguje, učiona je okršljavila, a čovječanstvo postradalo, jer bje izloženo napastim. a nije jako vjerom i naukom, da se opre i suzbije lukava napadnika.

U nijednoj pokrajini našega prostranoga cesarstva nije učiona od crkve tako odciepljena, kao što je upravo u Krajini. Zar pobožnost i vjerozakonsko osvjedočenje smanjuje hrabrost u boju? Malo bi me truda stalo, da dokažem, kako su upravo najhrabriji junaci bili najveći pobožnjaci! — Zar je svećenstvo, koje u Krajini pastirstvuje, sumnjivo sbog nevjere? Neka se odieva tko se kako hoće i kako je komu zapovjedano, ali iskreno velim, da se svećenstvo krajišničko što se vjernosti tiče nikomu s puta, maknuti neće. — Zašto se dakle odtiskuje od učionah? Na prkos svečanomu ugovoru, osim milostivnoga dopušćenja, da dva puta na tjedan smie djecu katekizirat u učioni — neima nikakova upliva u krajišničku učionu svećenik!

Župnik ima positivno pravo, da učionu nadgleda, da motri učitelja u ćudorednosti i predavanju nauka; a to čini svagdje, gdje mu je to pravo nepozledjeno i neoteto ostalo. U Krajini bilježi učitelj, koliko putah kateketa dojde u učionu na tjedan — pa su još njekoji učitelji tako drzoviti, da pripisuju nješto više pohodah, kad ukupni broj sastavljaju, — te tako župnika, svojega duhovnoga pastira, i u svakom obziru starijega, nadaruju ceduljom marljivosti.

U smislu konkordata i ministerialnoga razpisa župnik je upravljatelj učione u svojoj župi. U njegovoj nazočnosti biva upisivanje djece u učionu, pa župnik, gdje nagazi na odpor sa strane roditeljah, gleda, da odpor odstrani, predstavlja korist znanja, i nastoji, da pouzdanje prama učitelju i ljubav za učionu u djeci probudi. Gdje nagrnu djeca u učionu, stara se sgrada prostrani, ili se nova diže. U Krajini, da istinu kažem, u svakom skoro puku drugčije biva. Kod regimente se za sve i svaku učionu načini proračun „der Schulstand,“ koliko se ovu godinu djece u učionu upisati ima — broj se mora smoći ma bilo iz oka ili iz boka, ni jedno više, ni jedno manje. Jedan put upisano diete nagoni se silom u učionu; a roditelji, koji nebi svoju jur upisanu djecu htjeli u učionu slati, kaštigovani budu ili kod satnije, ili se šalju u „štokaus.“

Digitized by Google

Upisivanje u učionu jest važan posao; jer kod njega treba kojekakove okolnosti uvažiti: dobu djeteta, osobito ako je učiona udaljena, pa onda premoženje kuće. Kod tako važnoga posla neima onoga, koj mora znati i znade stanje, stališ i mogućnost svojih župljanah, koj bi svojim savjetom i nagovorom mnogu neugodnost umanjio, i mnogu radi krivična upisivanja sumnju razpršio; jer misli krajišnik, što mene tišći, zašto nebi moga komšiju tišćalo? — toga neima — neima župnika.

U Turskoj je odža upravitelj, upisatelj i učitelj djece u učioni, pa ga Turad za to plaća; a u Krajini neima župnik za naučanje djece u učioni ni novčića plaće, — pa mu se nedozvoljuje, da se oko učione bezplatno muči.

U Americi vjeroviestnik osnuje učionu; ako ga vlada u tom nepodupire, čini se barem kao da nezna za to; u Americi živi svaki po svojoj vjeri ili nevjeri, kako mu drago — a katolički misionar u svojoj školi nesmućivan uči djecu velikim uspjehom.

Natjera se do duše i u Krajini djece u učionu, koliko je školna komisija kod regimente zapovjedila, — sluči se, da siromak silom držan u učioni sretnom sgodom postane častnikom, — ima pisarah nuždnih, da se poslovi obavljaju — pa zar je to jedina svrha učione? Ako jest to sve, — sasvim je malo!

Duša me boli, gledeć kako se §§. listine podpisom sv. otca i carskim na štetu naroda a na pogrdu svećenstva izkrivljuju ili potrpaju. Muka mi je, nu moram kao umriet kazati, da se u regimentskih učionah, koje od lane obstoje, u kojih bi se imali naobraziti valjani podčastnici, vjeronauk niti nepredaje, niti ga neuče. Sav bogoljubni posao u tom sastoji, da o uzkrsu svaki od svoga župnika donese svjedočbu o obavljenoj uzkrsnoj izpovjedi. U carstvu austrijanskom, u vojničkoj Krajini, skroz kršćanskoj zemlji, neuče momci kršćanski nauk — nevjerojatno, al ipak istinito!

O toj nesretnoj učioni i njezinih učenicih razgovarah se s jednim uglednim gospodinom. Na moj prigovor reče: Djetići izučiše katekizam u trivijalnoj učioni. Jest, odgovorim ja, nu ima obširnije opisan vjeronauk za odrasle učenike, taj bi se imali učiti, da im se duša i srce izobrazi i oplemeni. — Svi nauci, nastavi on, što će se predavat u upitnih zavodih, dojdoše naznačeni od Armee-Ober-Commande. — Dobro, šaljete-li izvješće o učionah? Na skrižaljci valjda imade rubrika „opazke," pa na tom mjestu neka se napiše, da momci neuče vjeronauk. — Ugledni gospodin zašuti, a ja razumjeh odgovor.

Mogao bi iz poviesti dokazati, kako najhrabreniji vojvode bijahu i bogabojeći, nu sad nisam za tim pošao. Učenici u regimentskih učionah mogu s vremenom postati višji častnici, al može baš i to biti, da svi nebudu. Kakav je nesavjestan poglavar čovjek bez straha Božjega, osobito kod vojske, gdje se starijemu neodgovara, niti neprigovara, niti se s poslušnostju nesmie oklevati. A Bože pomozi onoj kući, onomu selu, gdje bude stanovati podčastnik izsluženi, a izučen bez vjere. Neće-li biti na sablazan malu i veliku, staru i mladu? — a prostota svojemu će više vjerovati, nego-li svećeniku, koj, kako je rieč, uči i divani, jer to mu je od posla.

Župnici, odtisnuti od učionah, drže se passivno. Oto passivno ponašanje župnika prama učioni pokazuje se na žalostan način, jer učione neimadu blagih posljedicah, koje se očekuju. Dati će Bog, da nebudemo samo mi gledali učione na velikom trošku a maloga uspjeha, već da će i drugi vidjeti: da učiona bez crkve nevalja.

Valjda nisu svećenikom zatvorene učione — osim katekiziranja u hrvatskih seoskih i trivialnih njemačkih — da se nebi oni tobož s prevratnimi svojimi načeli u učione uvukli, ili da nebi zapalili luč vjere, te bi se uz vjeru moralo živiti. A ovako se živi bez uzde, i vjeruje, što nije težko; a što negodi, umnom se mudrolijom izbaci. —

(Konac će sliediti.)

Bugari a katolička vjera.

II.

Evo me opet, da čitateljem ovoga lista priobćim, što o Bugarih najdoh u drugih novinah, a nadam se, da ću sad mnogo povoljnije viesti priobćiti moći, nego prije.

Iz Carigrada od 2. Siečnja o. g. pišu „Le Monde-u:" Evo srećna početka nove godine, evo veselja za sav katolički sviet; srećan početak ovoj godini čini njeka novost, koja će obradovati sv. otca, a pokraj njega i sve sv. materi crkvi vjerne katolike.

Prošle nedjelje narod bugarski, predstavljan po svojem svećenstvu i svojih glavarih svakakovih sborovah očito i svetačno odrekao se razkolničtvu, a ogrlio katoličku vjeru. Po dovršenom obredu, koj je bio pri ovoj svetačnosti u prisutstvu Msgra Hassuna, jermenskoga patriarke, katolika ovršen, Msgr Brunoni u znak kršćanske i katoličke ljubavi svakoga od uglednijih Bugarah je zagrlio. Istoga dana, 18. Prosinca, dakle prije, nego što je prelaz njihov i savez s Rimom podpisan bio, izdali su Bugari proglas svojemu narodu, gdje navješćuju, da će ovaj dan biti za nje: „perviat naroden praždnik."

Digitized by Google

U samoj Bugarskoj čeka se samo na potvrdjenje ovoga čina, sbivšega se u Carigradu, pak će biti ovaj pokret po svoj Bugarskoj obćenit. Možete si misliti, koje veselje ovdje za ovaj čas zauzima srdca bugarska, a i svih katolikah. Porta do sada jošte nikakova koraka proti ovomu činu učinila nije. Medjutim g. Bulwer i princip Labanov svakako nastoje i upotrebljuju, štogod im je u moći, samo da ovaj pokret obćenit nebude. Grčki patriarkat dieli zlata i srebra, samo da jih odvrati od namjere. Bugari, sada katolici, nositi će ime u buduće „Bugari sjedinjeni.“ Kao posljedak ovoga čina kupiše kuću, koja će im za učionu i patriaršiju služiti, dok im budući patriarkat neproglase i nepotvrde. U dojduću nedjelju, to jest na Božić po starom, obdržavati će se prva sv. misa. Svi mi — tako dopisnik — govore, da ćedu tada svi misionari tamo prisutstvovati.

Popisav, što se pobliže tiče Bugarah goreimenovani dopisnik, malo skrenu, te dalje ovako umstvuje:

Sada, kadno velika strana zapadnih katolikah žalosti srdce namjestnika Isusova svojim vladanjem, nedostojnim imena kršćanskoga: božanski utemeljitelj crkve želi ublažiti i utješiti neoskvrnjenu zaručnicu svoju otvorivši joj vrata, koja vode u Kinu, i u isto doba pred njom skršivši predzid razkolničtva u Turskoj. Usadjeni krst na palači u Pekingu, i povratak Bugarah u katoličku crkvu, koja ih rodi kršćanstvu, podpisan po poslanicih naroda bugarskoga u Carigradu, bjelodano dokazuju: da će izlaz pokreta talijanskoga nepogrešivo potvrditi, da naime onaj, koj je obećao svojoj crkvi, da će s njom biti do konca svieta, svakako zaboravio nije svojih božanskih obećanjah. Mali broj uzrokah, koj je dovoljan bio skloniti nevjernike Kineze, da u svojoj sredini snosljivo trpe znak odkupljenja, i povratak Bugarah jesu bezdvojbeni znaci, da je ovdje moćna ruka Božja, što se baš u ovo doba tako dogadja.

Svršivši kratak ovaj prégled po katoličkom svietu, dalje piše, što se pobliže Bugarah tiče:

Briga, koju imaše vlada francezka, da nikakova upliva u odluke bugarske u toj struci neima, ma da bi ponješto škodljiva biti mogla, ipak ima u sebi to dobra, što se kazati može: da je podpuna sloboda duha i volje sklonula Bugare na prelaz u katoličku crkvu; i premda g. markez de la Valette, kano da ga se ni najmanje netiče ta stvar, posve bijaše hladnokrvan; ipak jučer je očitovao, da će u buduće Bugare, očito očitovavše se, da su katolici, po mogućnosti svojoj svakom prilikom braniti.

Polag „L' Universel-a“ pako „Opinion Nationale,“ koj list opaznim okom motri dogadjaje u podunavskih stranah, ovako piše:

Novost, kojom se najveći duhovi ponajviše bave, jest prelaz Bugarah u katoličku crkvu. To se je dogodilo u nedjelju prije 2. Siečnja u crkvi sv. Duha u Peri.

Bugarski narod bio je predstavljen po odboru sastojećem blizu od 200 osobah, medju kojimi odličniji bijahu glavari različitih sborovah.

Sve bugarsko svećenstvo, izuzam jednoga, koj je bolestan, došlo je u biskupsku crkvu latinsku, da očito svoje mnienje izkaže. Msgr. Hilarion, vladika, neodlučan, sám je ostao jošte s dvojicom, koji neće kasniti povesti se za izgledom svojih sunarodnikah.

Zatim piše o listu „Blgarija.“

„Blgarija“ je list posve popularan, koj izrazuje mnienje naroda bugarskoga. Urednik mu je Cankov, vrlo ubaviešćen u europejskoj politici. Cankov mnogo je doprineo k ovomu činu, koj će se za koji dan dovršiti. Poslaničtvo rusko nastojalo ga je s vrlo zavodljivimi darovi privesti na svoj mlin, ali mu nije pošlo za rukom.

Princip Labanov preobladan u Carigradu u politici političko-nabožnoj, svakako nastoji Bugare od nakane odvratiti. Svakim danom šalju se izaslanici iz Carigrada u Bugarsku i Maćedonsku.

Njeki izaslanik došao je ovih danah iz Moskve, gdje je svoje nauke svršio. Bivši u Carigradu svjetovaše on Bugare, koji hoteći jošte ostati u razkolju tražahu posebnoga od patriarke grčkoga nezavisnoga patriarku, svjetovaše, velju: da se upute porti na broju od 2 ili 3 tisuće i traže patriarku, osiguravajuć ih, da će ih Ruska u tom poslu najmoćnije pomagati.

Drugi izaslanik odići će ovih danah. On se je jučer 1. Siečnja kod Msgra Hilariona jur pripravljao, te će i on, kako se govori, sám Bugare pohadjati. Ovaj izaslanik velik je domoljub Bugarin, i najveći protivnik grčkoga svećenstva. On si je za svrhu uzeo sklopiti njeko družtvo, kojemu će biti nišan — ako je istina — sve biskupe grčke poubijati (?), koji su i koji ćedu sjediti na stolicah biskupskih u Bugarskoj.

U ovom bugarskom predmetu poslanik englezki i neopaziv postao je sredstvom ili podupirateljem ruske vlade. On je nastojao izraditi, da pravoslavni Bugari zadobiju narodnoga patriarku; uslied toga dao je naputke svomu izaslaniku u Filipopolju, da se što mogućnije opire namjeram katoličkim.

Ova je stvar dostojna pozora; dva poslanika sa svom svojom moćju nemogahu pobiediti njeke učenjake Bugare, kojim manjka blaga i

Digitized by Google

oblasti. Imam još dodati, da dva ili tri narodna Poljaka izradiše sve, što je proti ruskoj nakani: stranom nagovaranjem, stranom pako darove djeleći. Nedostatak novacah za izplatu troškovah za novouredjenu službu i pisarnu, bijaše jedan od uzrokah, koji su priečili sjedinjenje.

„Blgarija," koju gore napomenusmo, ovako piše: Što ćemo reći i odakle ćemo početi? Veselje uzvisuje duh naš i težko nam je izraziti redom naše ćućenje. Dan 12. po starom, a 30. po novom jest dan slavan za narod naš. Taj dan biti će prva svetkovina Bugarske.

O čem se radi, i u istinu koje je veselje, koje naše pero neće moći savršeno opisati našim sunarodnikom? Ah! odkad pišemo, takova šta priobćiti im nikada imali nismo.

Sunarodnici! sav sviet zna, da već od dugo mi Bugari tražimo jednu stvar; kakovu? hierarkiju; nije-li istina? Svaki od nas, blizu je godina danah, odbaci i nepriznade hierarkiju grčku, koja bez ikakova kanoničnoga prava nad nami gospoduje i našu narodnost ugnjetava.

Svi znadu, da u svakom kutu, gdje je samo Bugarah, podpisana je molba i upravljena sultanu, da se opet ponovi naša narodna hierarkija, bivša uništena i utušena po crkvi grčkoj. Potreba narodne hierarkije i svećenikah Bugarah dobro je potvrdjena; nije-li istina? Jest.

Dva su mjeseca, kako je bugarski narod svetačno proglasio svojemu svećenstvu, da on želi ponovu staroga sjedinjenja crkve bugarske s crkvom rimskom, i to mu je naloženo, da postojano o tom radi.

Bugari! danas 18/30. Prosinca temelj je postavljen našoj bugarskoj hierarkiji. Poslanici naroda našega, u družtvu s našimi sunarodnici, na čelu im naše svećenstvo, svetačno su predstavili jermenskomu patriarki katoliku, i nadbiskupu latinskomu čin, po kojem bugarski narod moli sv. otca papu Pija IX., da se na novo ustanovi bugarska hierarkija.

Poslanici ujedno zamoliše jermenskoga patriarku, da bude posrednik medju njimi i vis. portom, i sa sv. stolicom, te da naše narodno svećenstvo može nas ravnati, dok se nam nenaimenuje glavar, koj će nositi ime „patriarka bugarski."

„Le Monde" u svom listu od 12. Siečnja o. g. to još boljma potvrdjuje, što ću evo čitaocem do znanja staviti, da nam točno ubilježen ostane prelaz Bugarah u crkvu katoličku.

Počima imenovani list: Našega dopisnika iz Carigrada list, što smo ga jučer proglasili, potvrdjuje prelaz ovaj, koj ujedno obznanjuje brzojavna viest, zabilježena u „Moniteur-u"; adressa Piju IX. jur od dva mjeseca pripravljena po Bugarih carigradskih, očitujuća sjedinjenje s Rimom, bijaše svetačno nošena apoštolskomu namjestniku dne 30. Prosinca.

Na čelu poslaničtva, koje imaše proizvesti sjedinjenje, bijahu dva biskupa. Jedan je g. Aksentios, starac osamdesetogodišnji, bivši nadbiskup samakovski, ušav prije njekoliko godinah radi starosti u samostan i još od prije od svih vrlo cienjen. Drugi je g. Pesios, malo prije imenovani biskup vrački. Arkimandrita iz Ternove, stare bugarske najpoglavitije varoši, pratio ih je s jednim odborom. Biskup carigradski msgr. Hilarion više nego ikoj drugi podupirao je i pomagao ovaj pokret, i više od 100 crkvenih okružjah naredio je poslati punomoćnike; ali, bojeći se, da se patriarka neposluži svojim punomoćjem, koje mu dade vlada turska, proti njemu, ako bi on očito izjavio istu želju, prijavio se bolestnim, poslje kako je medjutim poglavicam svojih sunarodnikah povratio za poslugu pisma, koja mu u rukama bješe. Sva je težkoća za onda bila, koja će im se naime crkva za službu Božju dati; jer posebne svoje obrede imaju. Obćine latinske, kao Lazarovci i oo. reda sv. Franje države bosanske, ponudiše im za službu Božju svoje crkve u odredjene ure; nu narod bugarski posve zauzet za svoj obred, bojaše se, da tim nedade povoda drugim krivo suditi, kano da žele novosjedinjeni polatiniti se; on se čvrsto drži svoga narodnoga obreda, zato bi mu moglo služiti za malo pouzdanje, kad bi bio prisiljen moliti se u crkvi latinskoj. Sad se pomnjivo traži mjesto, da se u red stavi za obred bugarski, a velike brige i muke biti će, dok se ulože potrebite glavnice za to i ostalo. Biskupi i crkovnjaci, očitujući, da su i oni prešli u savez s Rimom, gube svoje dohodke; potrebno je dakle, da se svojski radi, kako bi se toj oskudici doskočiti moglo. List „Blgarija" čuje se da je pao s pogibeljnoga upravljanja turske vlade i s upliva ruskoga poslaničtva; u mjesto njegovo nov list je oglašen za 1. Siečnja o. g. po uplivu principa Labanova.

Članovi ruskoga poslaničtva podvostručuju svoju marljivost gledeć poduzete svrhe. Ovi se uzdaju, da će im pojti za rukom nakloniti Bugare, da zadovoljni budu posebnim patrijarkatom, ili bar da će im pojti za rukom narodno svećenstvo osvjedočiti, da ćeju im biskupi biti narodni. Oni nagovaraju rukotvorce Bugare, kojih je u Carigradu blizu 20,000, da skupa u ime iste svrhe porti odu, obećavši im od strane ruske moćnu zaštitu. Sám patriarkat grčki s neharnosti turskih častnikah i dosta u ruci ruskoj stenjujući očitova: da je sklonjen sve dati Bugarom, što zaištu.

Digitized by Google

Za ovoga pokreta u Carigradu sa svih bugarskih stranah stižu pisma, kojim je svrha svakako pobuditi sunarodnike svoje, ili tek Turke poplašiti, ili ih bar sklonuti, da se oružjem umiešaju. Veliki predmet predsude bijaše opaznim biti na stvaranje onoga, što se u Carigradu imenuje „kancellarija“ za narod bugarski onda, kada kancellarija grčka prestane. Predvidja se, da će im Turci to dopustiti; nu potrebno je prije imenovati službenike, a za to je potrebito opet novacah. S toga je nuždno na sve strane poslati i u samom Carigradu imati pouzdanih ljudih, koji bi mogli odvratiti stanovnike od zločestih savjetnikah, koji ih nastoje u tom poslu zlo ubaviestiti.

Svaki dan dogovaraju se sad kod msgra Brunonia, apoštolskoga vikara, sad kod msgra Hassuna. jermenskoga nadbiskupa, sad kod Lazarovacah sjedinjeni Bugari. Badava traže kod poslaničtva francezkoga ikoju očitu pomoć, ili na to nagovaranje; ovo bo poslaničtvo, čini se, odlučilo je neodustati od svoga passivnoga vladanja, da tim Bugari uzmognu konačno sami bez ičijega vanjskoga upliva dovršiti čin svoje iskrene i odlučne nakane.

Njeki čas činilo se, da su Bugari odlučili za dan svoga sjedinjenja Božić; ali do 26. Prosinca, po odlazku pošte, još ništa nebijaše odlučeno.

Četiri dana poslje ipak veliki ovaj čin je dovršen; ali kako će se zapreke i pogibelji odstraniti? Dojdući glasi kazati ćeju nam. Nu od danas mogu svi katolici hvaliti i slaviti Boga. I sbilja ovaj utisak i veselje mogu dieliti svi, a i pravedno je, da im crkva rimska dade posebni njihov obred u jeziku slovjenskom, pravedno je iziskivati, da narod bugarski, brojeći najmanje 4 milijuna, služi toliko svojemu narodnomu nagonu, koliko i nabožnomu; pravedno je, da se dosliedno nediele u više občinah, — već da budu jedno.

Odbaciv razkolničtvo, dalje će ići Bugari; možemo bo se sada punim pravom nadati, da ćeju oni u jedinstvu s Rimom zadobiti i u buduće imati toliko snage, da postanu jedanput samostalnim narodom, te se u buduće posve složе s vladom turskom, dok ova obstoji; a da se u buduće neposlužuju s njimi drugi kano sredstvom proti vladi turskoj na korist rusku.

U Djakovu *Fr. M.*

Što će raditi duhovničtvo?

Težko da je ikada bio duhovnik postavljen na takov čistac, i da bi se sa svih stranah tako bilo pazilo nanj i na njegovo postupanje u neizmjerno težkom položaju, što mu se sprema, nego što je u naše vrieme. Nikada morebit nebijaše mu toliko neprijateljah, nikada neprijateljstvo tako po načelu, nikada nezijahu oko njega u isto vrieme tako raznolike pogibelji. Progoneć i robeć njegova svetoga otca pogodiše ga u samo srdce; od Sekvane čuju se vilinski glasovi, kako car-papa sklada i začinja pjesme narodne crkve; a ne samo u tudjem svietu, nego i kod nas tinja pod pepelom pogibelj vjerozakonskoga pokreta, jer državni prevrat neminu nikad bez njega. Mrzko je, kako se crkva izgoni iz javnoga života, iz svakoga družtvenoga i važnijega položaja, iz pojmovnoga i životnoga kruga i izobraženih i puka. Sad je baš tako, kano da crkva za drugo nije, van da u potrebi ovrši koj obred; jer to je većinom jedini vez, što prosvjetljenjaka, i to radi pristojnosti i navade, veže s crkvom. U javnom životu, u vladarskom vieću, u zemaljskih sabornicah, u občinskih viećnicah, u učioni, znanosti i družtvu riedko je čuti njezin glas, a kamo-li da bi prodro i drugi se poveli za njim. Ona je u računu faktor, kojim se gotovo više ni neračuna, na koj nitko nepazi, već se on mora u napried prilagoditi; ona je kano govornik, koj se rado nesluša, gost u družtvu po preko gledan! a što je u tom još najgore, nespremiše joj takova tiesnaca sami neprijatelji, već su njezinoj nevolji krivi i mnogi njezini ljudi, nevideći pogibelji u pravoj prilici, niti se primajući valjana orudja, da ju uklone. Morebit će nas mnogi, obćeći samo s ljudi svoje ćudi, radi ovoga opisa pogibelji okriviti, da smo zanešenjaci i strašivice; ali će nam pravo dati svaki, koj žive i druguje sa svietom, pa zdravima i bistrima očima motri dogodjaje, ili još ima ćuti za golu istinu.

Kako će se dakle duhovničtvo proti svim ovim pogibeljim s vana i s nutra vladati? Veselo možemo reći: da će učiniti svoju dužnost. Učiniti će ju na sramotu svojim klevetnikom i psovačem, na jad svim, koji uporavljaju i nanj po što po to ono „divide et impera,“ nastojeć, da zasiju obmanami i grožnjami neslogu medju papom i biskupi, a medju biskupom i svećenici. Tvrdo mislimo, da će ono svoju dužnost učiniti, a to s najuzvišenijih razlogah još i ondje, gdje se nanj manje pazi, nego bi bilo željeti.

Ali kako dobar vodja, dok još ratu neima ni glasa, te neprijatelj ni s daleka neprieti gradu, pregledava, je-li sve u dobru redu za obranu, te ako mu oštro oko spazi slabo mjestance, popravlja i utvrdjuje; tako i mi u oči rata, koj će po svoj prilici biti žestok, a već je počeo boj s nižjim duhovničtvom, ili morda i s višjim, samo što je u ovaj čas prednje bolje moći razpoznati od višjih i daljih, moramo opomenuti i svrnuti oči nanj, da se brine, kako bi se izpunjenje dužnosti i pobjeda što više olakšala, a ujedno hrabrost u tom ratu učinila postojanom. Vodja i vojnici treba da budu složni, i drže se čvrsto jedan drugoga, a poimence vodje morali bi se više u dobru i zlu brinuti za svoje podložnike, nego se morda brinjahu tečajem vremena. Crkva je uredba i Božja i čovječja, pa kako je u njoj djelo Božje nepovredivo, sveto i nepromjenivo, čovječje je ipak i ljudi su sami

Digitized by Google

u njoj podvrženi svakoj slaboći naravi. Ove pogreške ljudske naravi neprestano popravljati zadaća je i visokim i nizkim; nje ukoravati, odkrivati i pokazivati, nepovrediv česti i kršćanske ljubavi, ima se smatrati kano prava blagodat. Govoreć samo ono, što se rado sluša, a tajeć istinu, propade mnoga država; a neće se tim okoristiti ni crkva. Bilo bi to, a i jest zao znak, kad se nebi smjela ni u crkvi prostodušno i otvoreno reći istina; kad bi ukor ljudskih manah za sobom vukao žig krivovjerstva; kad bi malodušni štitonoše proti volji crkve budi iz sljepote budi iz udobnosti i koristi, a bolji od njih iz krive pobožnosti zamjenjivali bitno s nebitnim, a stalno s nestalnim. (Augsb. Postztg.)

Dopis.

Iz pod Bobovca u Bosni, 2. Veljače 1861. Sunce žarko povisoko na podnebju izbilo biše, a vjetar jug nješto malo smrzli led razbio, da konjanik može put svoj nastaviti i na opredieljeni cilj dojti, kada bratja složna svoje konje pojašiše, pak ih s velikim veseljem uztjeraše uz strmenito brdo Ličnicu, ne daleko od samostana Sudiskoga, i dojezdiše na Poljice, mjesto od smetovah sniega pogibeljno, gdje dosta ljudih svoj viek dovrši od žestoke bure; ali oni ništa nepazeći na pogibelj, koja im se grozi, na brzu ruku i nju projezdiše, što jašeć, što nogama gredeć, jer radost, koja ih u grudih tjera, na sve zaboravi. Radost, koja nuka putnike, da tako hitro gredu preko visokih naših brdinah i širokih dolinah, kojimi je naša njekoč slavna domovina Bosna nakićena, da se njezinim predjelom svaki inostrani putnik diviti mora, jest ovo: — da naš starina m. p. o. Ivo Kljajić, *) izsluženi državnik itd. obdržavat će drugu mladu misu nakon 50 godinah, odkad sveto posvetilište prikazivaše Bogu svemožnomu. — Čuvši bratja ovu viest, sa svih stranah našega sudiskoga okružja, komu okolnosti dopustiše, pohrliše u Vareš, gdje starina još dužnosti župnika obavlja, i sakupiše se dne 26. p. m. u oči dneva, da svečanost urese, što veće uzmognu. Bijaše ih brojem, što nadojdoše, 8 misnikah, koje starina s velikim veseljem primi. Nadošle predvodjaše m. p. o. Martin Nedić, izsluženi državnik.

Dan 27. ogranu, veselimi traci svojimi sunce obasja varošicu Vareš, kano da se i ono veseli našoj svečanosti, dok zvono sv. Mije Arkangjela poče puk bogoljubni sazivati u prostranu crkvu od starine našega otca Ive Kljajića načinjenu s pomoću puka sebi vjernoga još god. 1858. i koja će mu spomen vjekoviti ostaviti, dok bude stanovnikah ondje. Dok drugi put zvono svojim milozvučnim glasom zatutnji, al hram sv. Mije bi dubkom napunjen množtvom puka iz različitih župah skupljenoga, kao župe sudiske, viačke i mjestne, i mogu reći, da je bilo svjetine do 2,500 dušah, što je kod nas vrlo riedko vidjeti u ovo vrieme burno i studeno. Treći put glas svoj zvono dade, a starina k žrtveniku pristupi uz podvorbu m. p. o. Martina Nedića, izslužen. državnika, i v. č o. Dominika Andrića, bivšega nadstojnika samostana sv Ive, a sadašnjega definitora države srebrno-bosanske. Obrede rukovodjaše č. o. Rafe Ćosić, župnik koratski kod Broda, koj se iz same ljubavi na to požuri iz daljine više od 40 satih konjaničkoga hoda, da svoje štovanje obćeljubljenomu otcu izkaže. Isto tako v. č. otac Tadija Tepeluk, župnik na Ulicah kod Rajeva-sela, jedino u tu svrhu dojde, da svojim milozvučnim glasom izpjeva sv. misu po notah gregorianskih. Ovo je muž, koj se je svojim dubokim glasom (Basso) proslavio još kao mladić u Talijanskoj, gdje su mu mnogi zavidili, kad je korom upravljao u Bolonji, i kad je hodio pjevat u crkvu stolnu u Ravenni, te tu ga nazvaše pjevači tamošnji pievcem bosanskim (il gallo Bosnese), nemogavši ga u pjevanju nadjačiti.

Kad naš mili starac započe sv. misu, mnogo je puka suze ronilo od veselja, gledajuć svoga staroga misnika. Kod iste mise bilo je i mnogo naše bratje Srbah i Srbkinjah, za ukazati svoje štovanje starini. Po dovršenom evangjelju pope se na propovjedaonicu častni naš o. Jozo Divković, poznat kod nas kao vrli popularni propovjedaoc, te svojim običnim blagorječjem liepo opisa život našega starine, da je svakoga u srce dirnulo, videći neumorno poslovanje u vinogradu gospodnjem, u našoj misionarskoj državi s tolikimi tereti skopčano, što je sve on s velikom pomnjom radostno obnašao, i dan danas obnaša kao kakav mladić, jerbo ga goni nagon ljubavi Božje i iskrnjega.

Po dovršenoj službi Božjoj sliedio je objed domaći, a sutradan gostba svečana ne samo došavših misnikah, nego i pozvatih mjestnih trgovacah, i bude nas brojem 45 osobah, koje sve starac naš obilato počasti, i vincem našim mostarcem okriepi tako, da je vince udarilo u lice, a pjesme dvoranu prostranu napunile, izvedene na čast starini; bijaše ih različitih latinskih i našim milim hrvatskim jezikom sastavljenih. To se razumie, da po običaju našega naroda nije manjkalo zdravicah, od kojih najprva bude napita od m. p. o. Nedića domaćemu župniku, na kojoj se isti zahvali, zatim preuzvišenomu g. Josipu Jurju Strossmayeru, našega naroda mecenatu, a našemu neizkazanomu dobročinitelju, i inim prijateljem, najposlie svemu našemu jugoslavenskomu narodu u znak sloge.

*) Rodi se 5. Srpnja 1788. u Vrbovcu kod Dobora u Posavini. Stupi u red sv. o. Frane 11. Rujna 1803. Početne škole dovrši u Bosni, a zatim god. 1805. ode u Talijansku, gdje počam od mudroljubja tija do konca dovrši nauke s velikim uspjehom. Vrativši se u Bosnu odmah za malo vrieme postane učiteljem mladeži duhovne, zatim u Varešu župnikom, poslie nadstojnikom samostana sv. Ive Krstitelja, državnikom, pak opet nadstojnikom, po drugi put župnikom u Varešu, još prije ovoga vikarom biskupskim itd. Jednom riečju sve je gotovo dužnosti starešinske reda franciškanskoga obavljao u Bosni, a najviše bio župnikom u Varešu.

Digitized by Google

Svršivši se objed, njeki odmah odoše veseli domu svomu, a koji bijahu iz daljega, prenoćiše, i sutradan sladko i milo se razstadoše, odnesavši sobom ugodnu uspomenu, što su vidjeli i doživili ovu riedku svečanost, prije kod nas nevidjenu. Bog kriepio još mnogo lietah vriednoga starca nam na radost.

F. P. Tepeluk, učitelj mudroljubja.

Viestnik.

Iz Zagreba. Ove korizme drže sliedeća gospoda u zagrebačkih crkvah korizmene propoviedi, i to hrvatski: u prvostolnoj crkvi po utorcih prečast. gosp. kanonik Gjuro Muzler; po subotah u župnoj crkvi sv. Marije g. Antun Lukić, prebendar i kateketa; po nedjeljah u župnoj crkvi sv. Ivana g. Antun Vranić, župnik; po ponedjeljcih u župnoj crkvi sv. Marka čast. ot. Pavao Paulić, član ovdašnjega franciškanskoga samostana; — njemački: po sriedah u crkvi sv. Katarine g. Josip Lehpamer, profesor i njemački propovjednik; po četvrtcih u crkvi milosrdnih sestarah g. Stjepan Tadić, profesor i kateketa.

— Nj. uzoritost gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački Juraj Haulik poklonio je opet nedavna 200 for. družtvu za podupiranje ubogih djakah ovdašnje gimnazije.

— Prošle subote dogodilo se nješto u skupštini županije zagrebačke, što, i ako je neznatno u sebi, zasluživje ipak, da se u ovo vjeroprazno vrieme napomene. U velikoj jošte nedogotovljenoj županijskoj dvorani viećalo se je radi studeni s dozvolom g. velikoga župana pokritih glavah. Veliki bilježnik čitao je dopis jedne županije ugarske, kad na jedan put zazvoni zvono na podne u crkvi sv. Marka. Na glas zvona sva se mnogobrojna skupština odkrila, bilježnik prestade čitati, i podpuna tišina zavlada. Poslie kratke molitve nastavi se čitanje i viećanje. Iznenadni ovaj prizor tronuo je sve nazočne, i istu onu gospodu, koja su već od davna ovomu kršćanskomu običaju odvikla. A za prisutne mnogobrojne seljake smiemo tvrditi, da su kod njih, videć, kako se ta nova gospoda nestide javno Boga moliti, ista gospoda samo više štovanja i pouzdanja stekla.

— Pišu nam iz Djakova, da je tamo dne 9. t. m. preuzvišeni gosp. biskup Jos. Jur. Strossmayer za pokojnoga Vacslava Hanku zadušnice u svojoj stolnoj crkvi glavom držao u pribitnosti prečast. kaptola, sbora učiteljskoga, velikoga broja ostalih rodoljubah, mladeži duhovne djakovačke i bosanske, i drugih pobožnikah, koji svi dodjoše, da s preuzvišenim gospodinom sdruže molitve svoje za slavnoga pokojnika. Tako valja narodne i učene ljude i po kršćansku slaviti. To vam je dokaz one ljubavi, što ju goje Jugoslaveni napram svojoj sjevernoj jednoplemenoj braći. To vam je znak, da je u nas živa ona vjera, štono nas uči, da je dobro i spasonosno moliti za mrtve. To neka bude svjedok, da ljubav naša nije poput ljubavi svjetovne, koja traje samo do groba, već da je ljubav naša vječna, kojoj ni onda jošte neće biti kraja, kada i nas nestane.

— Prigodom umješćenja preuzvišenoga gosp. biskupa djakovačkoga Josipa Jurja Strossmayera na stolicu vjerovitičke županije darovao je isti preuzvišeni gospodin: 5000 for. za glagoljsko sjemenište u Priku u Dalmaciji; po 1000 for. gimnazijam u Sinju, Zagrebu i Osieku; 500 for. matici srbskoj; 100 dukatah u zlatu penzionskoj zakladi vjerovitičke županije; 200 for. ubogim u Osieku, a 50 for. siromakom u Djakovu; svim svojim njegdašnjim podanikom deset postotakah njihovoga duga, a siromašnim vas dug.

— Na stavljeno od ministarstva financijah trgovačkim komoram pitanje: kako bi se u Austriji vladajućoj financijalnoj nevolji doskočiti moglo? odgovori trgovačka komora u Feldkirchu: da država, ako ne vaskolik, a to bar dvie trećine svoga duga narodnoj banki izplati, a u to ime „imovinu crkvah i samostanah“ s neukamaćenim, čim većim zajmom obtereti, pozivajuć se na potvrdu svoga predloga na Španjolsku, koja svoje poremećene financije sličnim načinom uredi. I trgovačka komora u Roveredu u svom mnienju predlaže: da država, ukinuv najprije konkordat, „na dobra mrtve ruke i vjerozakonskih zadrugah“ razpiše zajam, bilo da si ih sasvim posvoji, bilo da ih založi, ili kojim mu drago drugim načinom — a da se tim putem dobiveni novci predadu banki. Braneć svoj predlog tvrdi komora roveredska, da u oči jadnoga stanja austrijskih financijah nevalja si na cjepidlakarsku mnogo glavu razbijati o načinu (!), kako da im se pomogne, i misli, da bi se svim zahtjevom zadovoljilo, kad bi se pomenutim moralnim osobam dohodci njihovih dobarah za pristojno uzdržavanje izdanjem dobit nosećih zadužnicah od strane države ujamčili; napokon poziva se i ova komora na druge države, koje su u sličnoj, pače manjoj stisci latile se preporučenoga pomagala.

Netreba nam niti spominjati, s kakovom radosti i s kolikimi pohvalami i preporukami primi ove predloge poznata vrst bečkoga novinarstva, a ljudi, koji su navikli svu svoju mudrost samo iz tih novinah crpiti, nerazgovarahu se više danah o ničem, van o „oduzeću crkvenih dobarah.“ U „Gegenwartu“ čitamo o tom predlogu sljedeće primjetbe: Misao, da se posile crkvena dobra, bilo to u ime da se založe, ili sasvim oduzmu, to je naprosto otimačina, na koju je udareno izobćenje. Otmica je, ili se biskupom i samostanom, ili baronu Rothschildu i vjeresijnici silovito imetak naredbom posvoji. Da će to ikada učiniti uznositi katolički vladar austrijske carevine, na to nije ni misliti; prije bi pobožna carska kuća koju, ma i najbolju pokrajinu svoje carevine izgubila, nego da

Digitized by Google

najsvetiju imovinu, što je imade, imovinu oltara povriedi. Dosada je uviek svetogrdna otimačina otimaču nesreću i biedu za sobom povukla: to nas neuči samo Francezka, Španjolska i Švajcarska, tomu imamo najnoviji primjer u Talijanskoj, a tomu je i tridesetogodišnji rat sa svojimi grozami i nevoljami, koje jošte danas traju, strahovit svjedok. Ako je Josip II. mnogo crkvenih dobarah oduzeo: treba misliti, da je medju njegovim i našim vremenom, medju njegovim racionalističkim ponimanjem i pobožnoj pravoj katoličkoj ćudi našega premilostivoga vladara neizmjerna razlika. Prije Josipa bijaše Austrija srećna, mliekom i medom tekuća zemlja, s josefiniznom dobismo absolutizam, bureaukratizam i vojničku vladu, a s ovom — manjak (deficit). Tko je vješt austrijskoj povjestnici, znade, da je poslie Josipa stare nabožnosti i ćudorednosti po gradovih bar najvećom stranom ponestalo. No Josip II. bijaše na svoj način jošte nabožan vladar; jerbo je za opravdat oduzeće njekoga diela crkvenih dobarah navodio nabožne i čovjekoljubne razloge, koje dàkako sa stanovišta crkvenoga kao krivične označiti valja. Al naši sadanji razpi-crkve, kojim je jutrnja molitva ukinuće konkordata, a podnevna i večernja u ovaj par pljenitba crkve, neimaju k tomu drugoga razloga do nestašice vjere, a nadu i ljubav tudje imovine. Da se najpače kroz novčare upropašćena državna vjeresija Austrije opet osovi na noge, u to ime neka dade crkva ostatak svoga imutka. No prije bi valjalo sve druge stališe oplieniti, jerbo su oni više doprineli k propasti državne vjeresije, nego-li crkva. Crkva, koja navieśta mir, pravičnost, posluh, vjernost i umjerenost — nije kriva, što su izvanjski i nutarnji nemiri Austriju toli često uzdrmali, a niti se nemože kriviti radi onih idejah, s kojih su jošte dan danas razdraženi duhovi. Zašto bi upravo crkva imala za druge postradati, koja i onako na ublaženje obćenite nužde mora najviše doprinositi; s onimi ljudmi negovorimo ovdje, koji nisu podobni istinu povjestnice uvažiti; negovorimo s demokrati, koji puk najprije vode proti crkvi, da ga onda tim lakše proti prestolju voditi mogu. Al neka i tako nazvani konzervativci, koji toli brzo pomisliše, da će se pljenitbom crkve s jedne strane bankrotu, koga se boje, doskočiti, dočim će oni s druge strane svojemu porezu uzmaći, ti neka sljedeća promozgaju: 1. Svakolika crkvena imovina, što je ima u Austriji, nevriedi 500 miliunah, kako ta gospoda tlape, već jedva 300 miliunah. 2. U toj svoti sadržana su crkvena dobra svih prije k Ugarskoj spadajućih pokrajinah. 3. Crkvena dobra, koja leže u onih stranah Lombardije, koje su podpale pod Piemont, treba u vriednosti od 10 miliunah odtud izključiti. 4. Jamačno je polovina crkvene imovine u državnih zadužnicah i javnih glavnicah uložena. Kakovu dakle pravu vriednost ima svakolika crkvena imovina? Računari neka računaju: a) Ugarska neće ništa dozvoliti k ovoj pljenitbi, b) tim odpada manja polovina crkvene imovine; ostaje dakle c) i lombardezki pripadak odbivši, po prilici 150 miliunah, od kojih je 70—80 miliunah — u papiru; izkazuje se indi č) imovina po prilici od 70 miliunah u nepokretninah — — a tko da ih kupi ili uzme u zakup? Tuzemci? Tada će se dobiti opet papir, s kojim se niti narodnoj banki, niti državnoj blagajni pomoći neće. Inozemci? onda će jošte više nepokretninah doći u tudje ruke, a Austrija će naskoro biti francezkom, englezkom ili njemačkom naseobinom. Ako se ide na to, da se duhovnička dobra dadu u zalog, te se podigne vjeresija, onda bi bilo pravednije i praktičnije, da se ili veliki zemaljski posjed u obće u subremenovanje uzme, ili još bolje da se obćeniti i dostatni nametnuti zajam u cieloj carevini, i to barem diomice u realnih vriedninah razpiše, kod česa crkva sigurno zaostati neće. „Mrtva ruka“ — ako već ima ovakova — nije sigurno crkva sa svojom imovinom, jerbo ova ruka dieli miliune ubogim i stradajućim u pomoć; u istinu mrtva ruka to su glavnice sa svojim sadanjim burzovnim gospodarstvom; ova ruka uzima svim, a neda nikomu ništa. Na ovu mrtvu ruku činimo osobito pozornu državu i državno vieće.

Iz Francezke. Opet je izišla u Parizu nova brošura pod naslovom: „Francezka, Rim i Italija.“ Podpisa ju zlokobni La Gueronière, što joj ukazuje na porietlo i značaj. Nastoji odnošaje Francezke prema Italiji i Rimu razjasniti i dokazati, kako je francezka vlada svoje dužnosti prema papi i narodom razumjela, te nabraja usluge učinjene rimskomu dvoru, i propušća savjesti obćinstva prosuditi, kako je iste priznao Rim. Mislilo se, da će Francezka poslie predaje Gajete svoju vojsku odazvati iz Rima. Usuprot kaže se u toj službenoj brošuri, da će Francezka „svoj mač ostaviti u Rimu, budući nemože niti Italiju rimskomu dvoru, niti papinstvo prevratu prepustiti.“ Posada francezka ima ostati u Rimu, dokle bude „papinska vlada znala razlikovati medju onimi, koji učiniše sve, da ju izbave, i onimi, koji nepropustiše ništa, da ju upropaste.“ — Iz dvogodišnjega nepromienjena postupanja rimskoga dvora vidi se do volje, da on dobro pozna namjere tih svojih „izbaviteljah,“ te se pravedno može pozivati na francezku poslovicu: Sačuvaj nas Bože od naših prijateljah, s našimi neprijatelji bit ćemo sami gotovi!

Dopisnica uredničtva.

G. *F. H.* u *L.* Ne s navedenoga razloga, već s nepažnje odpravničtva nedobiste zaiskani broj, koj Vam se dostavlja. — G. *P. T.* u *S.* Vašu naručbu primismo tekar 25. Siečnja, na što odmah bješe Vašim naručuikom listovi odpremljeni. Vidite, da se varate, scieneći drugo. Poslani novci stigoše, a Vam valjda listovi. Suvišak iznosi 1½ for.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 9. U ČETVRTAK 28. VELJAČE 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Nove zaklade, nova dobročinstva uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa zagrebačkoga Jurja Haulika.

U ovaj par, gdjeno se našlo ljudih, koji hoteći svojim svjetom doskočiti nevolji austrijskih financijah predlažu, da se u tu svrhu ili otmu, ili bar zaduže dobra mrtvih — kako oni kažu — rukuh, ljudih one vrsti, koja je znatno, ako ne najviše k ovoj nevolji dopriniela, a sebe čestito ugojila, te ni tim zadovoljna, rado bi još i posljednji vrutak sirotinske podpore zasula, jedinu još skoro polugu blagotvornih svrhah prelomila, promicalo visokih znanostih i umjetnostih uništila, a tim polje svojoj špekulaciji razširila, — u ovaj par godi nam srdcu, što možemo izaći pred sviet s izpravom, koja kao što će biti vječnim spomenikom krščanske ljubavi uzoritoga veledušja uzorite glave, radošću i utjehom ucviljene sirotčadi, tako će biti i vrstna pokazati, koli su shodni, mudri, dapače istiniti predlozi onih savjetnikah.

Godi nam ovo tim više, što još nije umukla ni ona jeka, štono nam se po domovini netom prije digla, i u daleke krajeve razlegla s nezaboravnoga djela, što ga stvori posvećena ruka drugoga nam crkvenoga otačbenika.

Spomenuta izprava, naime poslanica uzoritoga gosp. stožernika i nadpastira našega Jurja Haulika na nj. c. k. apošt. veličanstvo, koju primismo iz vjerodostojna izvora, glasi:

„C. k. apošt. Veličanstvo, Gospodaru premilostivi!

Ako me Višnji do 6. Svibnja tek. ljeta poživi, navršit ću petdesetu godinu svoga misnikovanja. Mišljah, da svoje zahvalnosti prama Višnjemu za ovu golemu milost neću moći bolje zasvjedočiti, nego ako povodom ovim uživotvorim postojanu zakladu za podporu ubogih moje biskupije. Crkveni zakoni zovu dohodke biskupske i drugih crkvenih nadarbinah baštinom ubogih (patrimonium pauperum). Za moga dugoljetnoga života svećeničkoga nastojah vazda načelo ovo na oku uzdržati. te mu po mogućnosti i prema urednim, kadšto prešnim, zahtjevom mojega položaja zadovoljiti. Pošto sam sad zakoračio onu medju zemaljskoga tečaja, preko koje se svaki danak može samo kao premilostivi dodatak Božje providnosti smatrati, odlučih pobližje razvidjeti stanje svoga imutka, te onu čest. koja bi po ovršbi moje oporuke. ponajviše bogoljubnim svrham namienjene, vjerojatno preostala, odrediti na korist ubogih moje nadbiskupije.

Po mojem računu imalo bi po ovršbi mojih oporučnih odredbah svota od osamdeset tisućah forintih u srebru preostati, koju sam sada s premilostivom dozvolom Vašega Veličanstva naumio u rečenu svrhu sliedećim načinom obratiti.

Budući da sam za vrieme svoga malo ne dvadeset četiri-godišnjega pastirovanja ovomu glavnomu gradu svoje biskupije prema silam svojim više dobra izkazao, više manjih zakladah u njem stvorio, a na uhar mu i poljepšanje više toga doprineo, nemogav za ostale gradove i oveća mjesta biskupije ništa, ili samo malo učiniti: držah za dostojno, ogledat se ovaj par i na njih, koji takodjer imaju nemanja prava na dobrotvornost svoga biskupa.

Kanim dakle rečenu glavnicu tako porazdieliti, da iz nje zapadne

gradu Varaždinu	12,000 for.
gradu Karlovcu	12,000 „
gradu Požegi	10,000 „
gradu Križevcu	8,000 „
gradu Koprivnici	8,000 „
zatim četvrim stolnim mjestima k zagrebačkoj nadbiskupiji pripadajuće krajine, naime Belovaru, Novoj Gradiški, Petrinji i Glini, kao i prostranomu Gjurgjevcu po 6,000, dakle svim petim zajedno	30,000 „
Ukupno	80,000 for.

Digitized by Google

Ove svote kanim stranom u razteretnih, stranom u državnih zadužnicah od g. 1860. s pripadajućimi kuponi dotičnim gradskim poglavarstvom, a odnosno zapovjedničtvom pukovnijah s tom prošnjom prestaviti, da uzmu zadužnice pod svoju spravu, pripadajuću pako godišnju dobit, dignuv ju na svom mjestu, savjestno medju bogčad svoje obćine porazdiele, nepazeć na razliku vjere, koje kršćanska ljubav u ovom obziru nepoznaje.

Izbor osobah ili obiteljih, koje bi valjalo odavle nadariti, pripadao bi samomu gradskomu poglavarstvu, a odnosno pukovničkomu zapovjedničtvu; samo bi valjalo pri tom, osim istinitoga siromaštva, naročito uzimati obzir na ćudorednost dotičnikah, te za veću sjegurnost dati uviek donieti svjedočbu mjestnoga župnika, tako da se bez privoljenja župnikova nitko nadieliti nesmie.

Koliko bi valjalo komu udieliti, imalo bi takodjer suditi gradsko poglavarstvo i pukovničko zapovjedničtvo u porazumljenju s mjestnim župnikom; ovakova svota ipak, jednoj obitelji ili osobi za jednu godinu dopitana, nebi smjela iznositi niti više od dvadeset, niti manje od pet forintih.

Udjeljivanje imalo bi bivati uz posebne namire, koje bi valjalo s izkazom primutka i izdatka svake godine najkasnije do konca Veljače c. k. namjestničtvu i odnosno c. k. gl. vojničkomu zapovjedničtvu podastrieti.

Nadarenikom se nebi imala nikakova dužnost nalagati, samo svaki put preporučiti, da se u svojih molitvah sjete prejasne vladajuće kuće i utemeljitelja zaklade.

Usudjujem se ovu svoju namjeru premilostivomu odobrenju Vašega Veličanstva predložiti, izjavljajuć se svaki čas pripravnim, dotične zadužnice njihovu opriedieljenju opremiti.“

Konkordat i Krajina.

II.

Crkvena pokretna i nepokretna imovina pod skrbničtvom je satnije, pukovnije, generalkomande, i neznam pod čijom sve jest — samo nije na brigi onoga, čija je baština: duhovničtva i pučanah. U hramu i oko hrama imade mnogo skrbi: svieće pogore, ruho se dodira, bura snimi kreč, crkva očadjavi, kiša i vrieme i crv razpere i raztoči, što je drva; to bi se sve jedno za drugim, dok je na malom, imalo popraviti. Župnik neima ničesa pri ruci — a vendar su mu ključi od hrama predani! Čini mu se, da ga crv razgriza, kojno raztočio klupe i propela; čini mu se, da mu kap za kapi kiše u srce kapka, koju truhliv krov propušća; — očima nemože gledati razsap kuće Božje sbog stida, pa i misli: da se sad preduzme popravak, manje bi se potrošilo, no će se potrošiti kašnje, dok bude gore. Nije druga, ajde u prošnju.

U Krajini osobiti su propisi i naredbe, a ti osobiti propisi jošte se osobitije tumače i raztežu — jer od mnogih gospodarah svaki bi rad ponješto zapovjedio i na svoju obvršio. Pukovnik mora svako ljeto po regimenti proći, te mu je naloženo, da pazi i razpita, nebi-li gdje župnici štogod od ljudih za hram svojevoljno sabirali? Taj mu je put već od davna utrt, jer se niti ovdašnje duhovničtvo tako daleko nepušća, — a i krajišnici, od njegda upućeni, neslušaju i nepaze ničiju, van onu, koju mu kaprol, frajt — ili starješina u ime kumpanije donosi i zapovieda. — A onomlani stiže zabrana, da se nesmije niti prosit za crkvu kod višjega mjesta milostinja, jerbo „der Proventenfond hat andere bedeutende Auslagen.“

Al vrieme nemari za propise, ono ruši i obara. Župnik je prošao u prošnju. Prva vrata, gdje će pokučiti, jesu kumpaninska. Ako su tuj gospoda zapovjednici nesjedinjene crkve sljedbenici, sjetit će se, kad progovori župnik o crkvi, svojih jadah, — oni bo bez naročita careva dopusta nesmiju crkve zidati, pa će skrenuti s ramenima; ako su katolici, čuti će od kojekakovih „Gefälligkeit-ah“, — a oba će, da se izmaknu, kazati: trošak promašuje kumpaninsku jakost, kumpanija nesmie bez znanja regimente tolike novce potrošiti, a morao bi se puk kroz starješine zapitati. Tako je posao za prvi put gotov.

Ako je župnik žilav, baš upregao i podbočio, te neprestano navaljuje, saberu se starješine, a ovim je već rečeno, kako ćedu i što nećedu: Junaci, vidite crkva vam se ruši, hoćete-li svaka duša? račun jošte nije gotov, hoćete-li? E gospodine, zla lieta — nemožemo! — Ako je župnik nazočan tuj, s naklonom je dobio odgovor; ako-li nije prisutan, piše mu se, da već više ništa kumpanija nemože, jer župljani neprivoljiše.

Još ostaje ufanje kod regimente, generalkomande i Beča: nu ota mjesta šalju molbenicu natrag „zur Berichtserstattung — nach Befund.“ Svim pako za temelj služi odgovor kumpaninski. Kad je indi kontrolirat duhovničtvo, gospode i zapovjednikah dosta i preveć na javi, a u potaji još više. Kad bi što oko hrama raditi, satnija kaže: mi nemožemo tolike svote bez regimente potrošiti; a regimenta veli: svota je promašila našu vlast, mora se generalkomandi prijaviti. A tko će prijaviti? Izmedju 10 župničkih molbenicah devet ih se pomete.

Digitized by Google

Ako župnik hoće da namiri tekuće troškove n. p. kupi voštenicah, ulja, tamjana i kojekakove ine sitnarije, valja mu se izkazati namirom po kriegskomisaru podpisanom. Čemu to? Oti novci nevade se niti iz bojne kase niti iz Proventenfonda niti iz gospodskoga džepa, van su nikli na žuljavu dlanu pobožnoga župljana. Crkvena imovina jest spomenik pobožnosti starih naših, a pobožnost mladjih ga uzdržava. Crkvena imovina jest žrtva starih naših uložena u ruke Gospodnje i njegovih ljubeznih Svetacah. Crkveni su novci riznica, iz koje se u nuždi pomaže bogoštovje, domovina, obćine i pojedine osiromašile obitelji. Ona je nedvojbena vlastitost crkve, a pravi joj čuvar župnik s crkvenjaci.

Šta su toliki svjetovni čuvari crkvene imovine crkvi dobra donieli? Opadaju svećenstvo nehajstvom — pa onda: crkve na polu gotove, na polu odkrite, iz nutra i iz vana oderane, ruho traljavo, da se Bog smiluj. Putnik nabasav u Krajinu, opaziv tužnu sgradu hrama, a sjetiv se, kako si u njegovu zavičaju zvona milo s glavice na glavicu pozdravljenje angjeosko odjekuju — a u gornjoj Krajini pusto — pusto romantično, da od same romantike uzdahneš: Zašto se Bože u gnjevu ljutiš na narod ovaj? Molitvami Bogorodice Spase spasi nas! — morao bi pomisliti, da nije u kršćanskoj zemlji . . ili da duhovničtvo nije za crkvu brižno; a to će ufano pomisliti — kada naše duhovnike smisli onimi pravicami i snagom oko hrama providjene, kao što je župnici u njegovoj domovini imadu.

Meni je moj biskup sa stolice kazao — a što mi biskup kaže, vjerujem, pa sam i koješta čitao od drugih biskupah, i svi mi rekoše i do neba uznesoše blage posljedice, što će proteći iz konkordata; — biti izobilje dobra kao iz vrutka okrepljive vode. Ma i sam pomislih, da neće po narode s gorega biti, što utanače sv. otac sa svjetovnim vladarom. — Ako je tomu tako, zašto se uzkraćuje Krajini blagodat ugovora, koj je jur prosipao svoj blagoslov vrh drugih podanikah carevih i ostale pravovjerne sv. katoličke crkve? Carska se neporiče, a nebi se niti izkrivit smjela, da jednoj strani prija, a drugu da gnjete. Čini mi se, da je duh vremena na laganih svojih krilih donio, da se svećenstvo sumnjiči. E hvala Bogu, nos stulti propter Christum! U obće već svuda zavladalo je vjerozakonsko nehajstvo. Žao bi mi bilo, nu na polag me nebi toliko boljelo, da se je oto zlo ovdje kod nas poleglo. Rekao bih, nedohitnost Božje mudrosti htjedosmo prosapiti — digosmo se u znanostih, pa u vrleti onesviestismo — i sad nam se gnjusi. Da je naših Hrvatah izobraženost hrvatska, toga zla nebi kod nas bilo.

Zašto nebi ovdašnji takodjer žitelji uresili i ukrasili kuću Božju prema svojoj želji i premoženju? zašto nebi hram Božji onako izkićen sakupljao uzdisaje njihove, kako bi ga sami rado imali i s porazumljenjem svojega duhovnoga pastira uredili?

Braćo, kriv je kurjak, jer ugrabi ovcu; al je krivac takodjer pastir, jer za dobe neviknu.

Na slunjskih brdih mjeseca Veljače.

Bugari a katolička vjera.

III.

Smatrajući povratak Bugarah u katoličku crkvu francezki političari, ovako po prilici mudruju.

Veliki dogodjaj, prelaz Bugarah, dogotovljen je i službeno objavljen. Niti ruski, niti englezki poslanik nemogahu ga prepriečiti. Ova slava i ova utjeha pripada samo crkvi katoličkoj, koja je evo baš sada tako omražena u Europi po svih novinah liberalizma. Novine ove proglašuju i tuže crkvu našu kano političko i družtveno strašilo, uviek joj spotiču, da je ona nemoguća, da za politiku i družtvo nije; a eto ona je riešila iztočno pitanje, koje evo jur pol vieka sve sile diplomatičke riešiti nemogahu; razdružena politika u toj stvari ništa drugo do neshodnih kombinacijah nenadje, koje su više podobne u nered staviti iztok, nego samo razvaline popraviti. Obratjenje pukovah prieči druge sebične svrhe i podjeljuje staroj Europi sigurnu podporu. Jedna rieč sv. otca pape Pia IX. potvrditi će sjedinjenje jednoga puka s pravom vjerom. Povratak svega naroda uviek je bio cienjen kano najveće čudo Božje providnosti. „L' opinion nationale“ tuži se na katolike carigradske i otca Boré, lazarovačkoga tamošnjega upravljatelja, da su oni neprijazno gledali ovo sjedinjenje. Tužba ova više je nego neistinita, pače nerazložita; jer ot. Boré jur od dugo uze si za svrhu navješćivati sv. evangjelje ovim pukom, tako da bi se ovo sjedinjenje skoro njemu pripisati moglo. Katolička politika na iztoku sama po sebi uzrokova ovaj čin, te tako zaslužuje sama slavu, a ne svjetovna politika; nu ipak ako ju drugi podpomagali nebudu, sve, čemu se je nadati, težko će se postignuti. Katolička politika utemeljila je kraljestvo jeruzalemsko, a politika svjetovna uzrok je njegovoj propasti. Katolička politika stvorila je carstvo latinsko u Carigradu, a navist kraljevah kršćanskih pružila je Turkom sgodu porušiti ga. Papa, crkva rimska bila je duša svemu ovomu dobru poduzetju. Iztočno pitanje crkva je riešila zapadu na dobro; sad je potrebno i shodno paziti, kako budu ti mo-

Digitized by Google

gućni ljudi svjetovne politike znali odavde korist izvaditi.

Dne 9. Siečnja o. g. pišu iz Carigrada „Le Monde-u.“

Od kako je bugarski pokret zauzeo svoje mjesto, i od kako je konačno riešeno sjedinjenje Bugarah s katolici, sir H. Bulwer i princip Labanov sprijateljiše se, nepazeć na antipatije, koje su vaviek dielile Englezku od Ruske, osobito na iztoku, gdje obadvie vlasti žele biti gospodari. Neradi-li se ovdje, da one uguše namjeru, koju od posliednjega rata imadu kršćani otomanskoga carstva pram Francezkoj, i koja konačno skloni Bugare, od zadnjega izabranoga patriarke crkve grčke, da skrše jaram bizantinski i odreknu se odciepljenju a poprime katoličku vjeru? Pojedinosti bugarskoga prelaza većom stranom su poznate. Svetačnu službu Božju obdržavanu na Božić u novoj crkvi Bugarah sjedinjenih kod sv. Jurja, koja bje ponajljepše ukrašena, čuti ćete s druge strane, zato vam ju opisati neću. Fanar bijaše nemiran, a Grkom nisu manjkali rabotari, kojim bje naloženo, da svakako nastoje novoobraćene Bugare u službi Božjoj uznemirivati. Onaj, koj je ponajviše slušao te nenavidne Grke, bijaše imenom Barozzi, a službom glavni tajnik municipija u Peri, koj zapovjedi svojim slugam, pandurom, svakoga svezati i zatvoriti, koj bi se usudio štogod doprinieti k privremenomu poslu u crkvi sv. Jurja. G. Cankov, urednik lista „Blgaria,“ bio je prvi, koga uhvatiše i svezaše, nu odmah ga moradoše i pustiti na viku i zahtievanje pučanstva bugarskoga, koje pristade na to, da bi se ta stvar predložila savjetničtvu municipalskomu, i u istinu tako bje. Tumačenje, koje Cankov dade, bijaše radostno primljeno. Sve bijaše dogotovljeno i hvala dobroj volji g. Dardovida, na jedan put dojde zapovied od porte, kojom potvrdi sav posao i novu crkvu. Na to boljma urediše ju za Božić. Nebrojeno množtvo svake vjere tiskalo se do vratah crkvenih. Bugarah je pako sa svih stranah bilo.

Dočim se znalo, da će se Grci i Rusi na uštrb katolikom latinom i samim Bugarom poslužiti pritomnostju svećenstva latinskoga i jermensko-katoličkoga, naime da ušesa Bugarom napune, kano da Rim želi i nastoji, da oni obred svoj promiene; zato nitko od ovoga dvojega svećenstva prije došao nije, dok Msgr Hassun, nadbiskup Jermenah katolikah u Carigradu, Bugarom na njihovu molbu, upravljenu apoštolskomu vikaru sv. stolice, odgovorio nije. Grci su posve razjareni, i oni jur pokušaše smaknuti čuvara crkve bugarske, niti će od ove svoje namjere odustati, dok ju neizvedu.

Knez Labanov jur je prije pisao svojim ruskim konzulom u Bugarsku, nalažuć im, neka sve sile upotrebe, da odvrate Bugare od svoje namjere. On im predstavlja Rim kano vječnoga neprijatelja narodne crkve, tim dakle da će oni izgubiti svoju narodnost. Dokazi ovi, ma da su svom silom branjeni, neimadjahu onoga uspjeha, kojemu se nadaše rusko poslaničtvo, ujedno neimadjahu nikakova upliva na duh onih, kojim bjehu predstavljeni. Bugari iz različitih pokrajinah više nego ikada odlučili su prekinuti savez s razkolničtvom Fotievim.

Nisu sami Bugari, koji svratjaju svoje oko pram sv. otcu, nego i sve pučanstvo jermensko u Karputu, koje takodjer evo vratja se u naručaj sv. majke crkve. Karput je središte aziatsko, gdje družtvo bibličko londonsko osobito posluje. Govori se takodjer, da se u Vlaškoj i Moldavskoj slični dogodjaj pripravlja, i da su stanovnici ovih pokrajinah odlučili slieditи primjer Bugarah.

Bugari ponajviše uzdaju se u kneza Konakia Vogoridesa, nu bojati se je, da u ovom slučaju neće uzmoći što za njih raditi, dočim ga porta još nije službeno opunovlastila, da se zauzme za stvar bugarsku. Od svoje borbe, koju imaše podnieti kao glavar u Moldavskoj, živio je sasvim u miru. Mnogi misle, da će dojti doba, kad se on zauzme radnje veoma slobodne i odluke veoma čvrste.

Molba M. Hassunu, nadbiskupu jermensko-katoličkom u Carigradu, od strane Bugarah upravljena, glasi ovako:

Gospodine!

Crkva rimska uviek se je otčinski brinula za kršćane na iztoku, da se uzdrže njihovi nabožni obredi, običaji i druge uredbe od prastarih vremenah pak do danas trajuće. Mi se dakle podpuno uzdamo, da sklopiv sjedinjenje sa svetom crkvom rimskom, primjerno zaključkom sabora sveobćega florentinskoga, naša liturgija, obredi i nabožni običaji po sv. otcih utemeljeni i svjestno uzdržani svakako nećeju biti zabranjeni, pače suprotivno, da ćeju biti uzdržani, potvrdjeni i na dalje od svakoga napadanja osigurani, i da će takodjer naša narodna hierarkija i naše narodno svećenstvo samo nam službu Božju služiti. Samo ako je tako, onda će svi naši sunarodnici biti mirni od tudjih zločestih naputakah, kojih u toj struci preko mjere ima.

Molimo Vas za sveti blagoslov i ostajemo Vaša duhovna djeca itd. Sliede podpisi.

Na to im odgovara M. Hassun:

Mi Antun Hassun, nadbiskup carigradski, prestolnik sv. otca pape itd.

Poljubljeni sinovi po Isusu!

Evo vam radostno nastojimo na vaš list, koga nam poslaste jučer, odgovoriti, gledeć sjedinjenja, koje namieniste učiniti s crkvom rimskom, pri-

Digitized by Google

mjerno odlukam sveobćega sabora florentinskoga. Ovo sjedinjenje biti će samo povratak k sv. majci crkvi, u kojoj od početka bijaste; vaša hierarhija, vaša liturgija, vaši obredi i nabožni običaji, utemeljeni po sv. otcih i nabožno posvetjeni, ne samo da neće biti promienjeni, nego će još potvrdjeni biti i dobiti novu posvetu, kako je jur svetačno proglasio sv. otac papa Pio IX. u svojoj enciklici od 6. Siečnja 1848. poslanoj iztočnjakom.

Mi vas uvjeravamo, primjerno rečenoj enciklici, da će vaše svećenstvo s vašom narodnom hierarhijom biti potvrdjena u svojoj slavi i dostojanstvu. Toga radi, svećenstvo i hierarhija, koja će vas upravljati, biti će vaše narodno svećenstvo i vaša narodna hierarhija pod pokroviteljstvom papinim, koji vrhovni pastiri toliko ljubljahu vašu crkvu i vaš narod, koj je toliko cvjetao za stare dobe sa svojimi obredi i svojim jezikom.

Ljubezni sinci Gospodina našega Isusa Krista, budite dakle posve osvjedočeni u toj struci, nevjerujte klevetam onih, koji, kako piše sv. Pavao u svojoj poslanici k Filip. pog. II., traže svoje vlastite koristi a ne Isusove, i budite u buduće vjerni našemu vladaru sultanu, koj je, medju ostalimi milostmi, tako blagodarno dozvolio gledeć ove stvari slobodu obreda u svom carstvu. Vam je, kako i nam svim, spoznati vriednost ove blagodati, i više nego ikada njegovoj vladi lojalnim biti, dostojno izreci Spasiteljevoj: „dajte dakle caru, što je carevo, a Bogu što je Božje.“ Spomenite se zapovjedi dane po sv. Petru, apoštolu nad svimi apoštoli, svim vjernim, osobito u svojoj prvoj poslanici (pog. 11): „štujte jedan drugoga, ljubite bratinstvo, bojte se Boga, častite vladara.“

Dajuć vam sveti blagoslov i moleći se Bogu, da vas obilnim darom svojim udostoji nadariti, dano u našoj palači u Carigradu 24. Prosinca 1861.

O prelazu Bugarah mnoge novine mnogo pišu, osobito se pako u toj struci brinu carigradske. Tako se čita u „Courrieru d' Orient“ od 8. Siečnja:

Sjedinjeni Bugari posljednje nedjelje svetačno su posvetili svoju crkvu. Ova stara kuća patriarkata jermensko-katoličkoga ležeća blizu kraja Galate, i koja je dana Bugarom za porabu novoga svoga obreda ova kuća je ta crkva, o kojoj se govori.

Crkva učinjena je, koliko je preddvorje rečene kuće, koje zauzima sve, što je pri zemlji. Zidovi bješe urešeni pozlaćenim papirom; napravljeno je bilo žrtvište, prodikaonica k tomu dodana, a iz tavana visio je ogromni svjetionik bogato ukrašen.

U dvorani na prvom katu opazili smo vrlo liepu sliku biskupa rimskoga, postavljenu proti slici sultanovoj. Pred crkvom napravljeno je nješto kano toranj, koj bi imao služiti za zvonik.

Obredi imali su se početi o sedmom satu u jutro; nu jur od pete ure bijaše crkva dubkom napunjena, tako da je polovica sakupljenoga naroda morala izvan nje biti.

Na svakom licu mogla se opaziti velika zadovoljnost. Držanje i vladanje prisutstvujućih zaslužilo je veliku pozornost. Svaki Bugarin činilo se je kano da želi u sebi govoriti: Evo nas oslobodjenih od odurna okrutničtva; mi možemo moliti se Bogu u svojem jeziku; napokon mi smo kod kuće svoje.

Svi, koji mogoše u nutra unići, kupiše po jednu ili više sviećah ulazeći; a onaj, koj je prodavao na dohodak nove crkve, imao je višeput ponavljati svoju robu i od kuće ju donašati.

Arkimandrit Makarios služio je službu Božju. Po pročitanom evangjelju držao je govor, koj je vrlo ganuo slušatelje. Ovaj arkimandrit je na čelu svećenstva, čekajuć, dok papa nenaimenuje patrijarku za novu občinu sad tek sklopljenu i utemeljenu.

Carska vlada ovom prilikom pokazala je toliku snosljivost, koja može za izgled služiti njekim vladam u Europi. Odmah, kako bude potvrdjeno sjedinjenje Bugarah s crkvom rimskom, sultan će im dopustiti pečat posebni za njihovu crkvu i pečat posebni za njihovu kancelariju.

Svećenstvo Bugarah sjedinjenih broji za ovaj čas dva arkimandrita, tri svećenika i jednoga djakona. Ostaše u crkvi pravoslavnoj rabatskoj samo dva biskupa i jedan svećenik.

Gledalo se je dokazati, da je Bugarah prešavših na katoličku vjeru mali broj. Ako oni, koji primiše ovu laž, žele se osvjedočiti, neka pohode novu crkvu za trajanja službe Božje, pak će promieniti svoje mnienje. Za ova tri dana svetčana i božićna crkva njihova bijaše uviek dubkom napunjena.

„Journal de Constantinople,“ list poluslužben, po svojem običaju nastoji svom silom čuvati neutralnost medju Bugari sjedinjenimi i njihovimi neprijatelji. U listu svojem od 10. Siečnja u prvom članku po prilici ovako piše:

Mi neželimo ništa u napred odlučiti; dà, kako je naše mnienje, nikoja propaganda, nikakove spletke, nikakov upliv, koj bi bio spomena vriedan, nije počeo katolički pokret kod Bugarah; dà, s druge strane, svi poslovi i to svakakovi i od dulje dobe bjehu poduzeti i na kraj iztjerani u drugom smislu.

Mi samo mislimo, kakovi mu drago bili posljedci, i budućnost će nas naučiti iste procieniti,

Digitized by Google

da Bugari mogu samo zadobiti tim načinom odurnost moralnu, koja se na jedan put u njih pokazuje.

Bugari žele ukloniti crkvu svoju od punomoćja patriarke carigradskoga. Oni su skoro svi u tom složni. Nemojmo dalje razglabati zakonitost ovoga zahtjeva, koj njihovi dogodjaji i prošasti povjestničari pravdaju; ali pokažimo bar političke pogibelji, u koje će se uplesti ova nabožna občina tako slaba, namještena medju dvostrukom mogućom vatrom pravoslavja.

Mogu-li se pako držati za veoma zlo naputjene, koji, po tako slobodnom i tako riedko sretnom pokretu u narodah, dosta daleko od vatre, koja bi ih mogla u pepeo satrti, traže najstariju i bez dvojbe najotčinskiju vlast kršćansku, da im se pokaže najlaglje duhovno upravljanje, koje u nikakovoj prilici nemože postati lancem robstva, niti sjemenom političkoga razsutja?

Nemislimo, da će se vis. porta više, nego Bugari pravoslavni više odani svojoj vjeri moći podići proti ovomu pokretu.

Zatim u svojem listu od 11. Siečnja „Journal de Constantinople“ razglaba njeku protestaciju bugarsku proti prelazu učinjenomu 30. Prosinca p. g., te ovako piše:

Obećasmo bezpristrano objelodaniti mnienje stranke bugarske, koja nehtjede sliediti primjer onih, koji se povratiše ka katolicizmu.

Znade se, da su se njeki izmedju njih skupili u petak kod svoga nadbiskupa Hilariona, i napravili protestaciju proti koraku svojih sunarodnikah; nemožemo bolje učiniti, nego potanko tu stvar promozgati, buduć da tim poznati možemo mnienje Bugarah pravoslavnih.

U ovom spisu, na vas narod bugarski upravljenom, odbacuju svako zajedničtvo sa sjedinjenimi, buduć oni posve neodgovaraju toj slozi; oni bo govore, da žele zadobiti hierarkiju posebnu, ali neka paze, da im ju neodredi sam sultan, kojemu oni po svojem izkazu lojalni i oddani podanici biti žele. Oni naputjuju svoje sunarodnike, neka se povjere otčinskoj brizi vlade portine za njihovo dobro, a pokraj toga nagovaraju ih, neka se nepouzdaju stranjskomu uplivu; strani bo žele njih upotrebiti za sredstvo svojih nakanah, i da tim preprieče put drugoj budućnosti.

Dalje govore, da oni, koji se sjediniše s crkvom rimskom, bjehu podkupljeni po obećanju vanjskoga okrilja, te da neće dugo biti a oni će pasti pod upliv tudjega poglavarstva na uštrb savezu, koj bi ih imao sjediniti pred prestoljem nj. vel. sultana.

Spis ovaj, o kojem govorimo, sadržaje još njekoliko crtah o vladanju više glavarah sjedinjenih, i očito ozloglašuje njekoga svećenika, koj je po njihovu izkazu uzeo iz crkve biskupske bugarske knjigah, odjeće i drugih stvarih.

Protestacija ova podpisana je od 59 osobah, naime: 7 od svećenstva, i to jedan nadbiskup i jedan biskup, 49 glavarah svakakovih sborovah i 3 zastupnika iz pokrajinah, medju koje spada i onaj iz Trnove.

Temelj, na kojem ima svoju podporu ova protestacija, naravno — piše isti list — moćno može djelovati na visoku portu, mi o tom nedvojimo. U sadanjem položaju otčinska vlada sultanova čini nam se da se drži plemenite neutralnosti i mirna dočeka, uvažavajuć slobodu sviesti, koja joj bje uviek tako osobito draga i sveta. Dogadjaji sad posve dovršeni, sultanu, koj Bugare poznaje kano podanike svojega carstva, neće nikakove prepreke biti za brižljivost njegovu, koj će znati strastvene spise europejskih listovah kano takove prosuditi; zato ne toliko na njihovu viku obzir uzimati.

„Courrier d' Orient“ potvrdjuje, da je sultan odobrio zahtievanje sjedinjenih Bugarah, te da im je dopustio, dao i potvrdio jedan pečat za njihovu crkvu, a drugi za kancelariju. Mi — piše „Jour. de Const.“, — dotle nismo ubaviestjeni, i nemožemo ovu viest službeno potvrditi. Ali što nam je dobro poznato, jest to, da će vis. porta u ovoj okolnosti biti ono, što je uviek bila, naime: u toliko stroga u izvršivanju svojih zakonitih pravah, koliko naklona, da se imaju uvaživati nabožni i ćudoredni pojavi kano i običaji svakakovih narodah jur od njekoliko viekovah podčinjenih žezlu sultanovu.

U ostalom obe stranke su izvan pogibelji; svaka stranka ima svoj organ: „Blgarska Knižica“ organ je stranci zvanoj „narodnoj.“ a „Blgaria“ organ je stranke zvane „sjedinjene.“

Toliko u stranih novinah najdoh o prelazu bugarskom: sad mi drugo nepreostaje, nego napomenuti, da bi i ini Jugoslaveni imali sklopiti kakovo družtvo, kojemu bi bila svrha: sakupljati darove za novo čedo naše crkve, da tim njegujuć ga što skorije postane jakim mužem, koj će poslje u zajam nas opet braniti proti svakomu protestantizmu, koj nam po niemštini prieti od zapada.

U Djakovu *Fr. M.*

Viestnik.

Iz Zagreba. Poput drugih djetićkih družtvah uredilo je i naše ovogradsko katoličko djetićko družtvo rukotvorsku izložbu, sastojeću iz rukotvorinah, što su ih članovi rečenoga družtva, potaknuti od svoga družtvenoga

Digitized by Google

predstojničtva i dozvolom svojih meštarah, svaki prema svomu zanatu sgotovili. Ta izložba, i ako kao stvar nova i kao prvi pokus glede broja nije znatna, zaslužuje svakako pohvalu i krepku podporu od občinstva, koje će svojim mnogobrojnim posjetom mlade zanatnike na veću marljivost kod budućih takovih izložbah potaknuti. Izložba trajat će od nedjelje pokladne kroz četiri tjedna, a nahodi se u stanu djetićkoga družtva u Jurjevskoj ulici pod br. 248., gdje se izložene stvari u naznačenu cienu i kupiti mogu. Za razgled izložbe i družtvenoga života najsgodnije je vrieme po nedjeljah i ponedjeljcih od 7—10 urah u večer.

— G. Toma Petrović, bivši svećenik biskupije senjske a sadanji duhovnik kaznionice lepoglavske, primit je u broj svećenikah nadbiskupije zagrebačke.

— Vatroslav Beck, slikar, Zagrebčanin, stanujući u Dugoj ulici pod br. 785. preporučuje se gospodi duhovnikom za slikanje crkvah i sličnih poslovah.

Iz Monakova. Opat kod sv. Bonifacija, Dr. Hanneberg, ima otići na Marselj u Afriku, da ondje utemelji benediktinski samostan, namienjen za misije. S njim idu dva redovnika iz ovdješnjega samostana, i njih jedan ostati će u zavodu, što je blizu Konstantine u Algiru. Probaviv ondje više tjedanah vratiti će se opat preko Rima.

— Onomadne odputova pet englezkih gospojicah iz Nymphenburga preko Stuttgarta i Karlsruhe u Strassburg, od onuda u Marselj, te se na 3. Veljače ukrcaše za Aleksandriju, odkuda će opet željeznicom u Suec. Od onuda će po englezkom parobrodu do Kalkute, i za šest danah prispjeti će odatle u Patnu na Gangesu, svrhu svoga puta. Gospojice vozile se bavarskom, francezkom i egipatskom željeznicom bezplatno, a tako i na francezkom parobrodu. Na virtemberžkoj i badenskoj željeznici nedobiše ote milosti.

Iz Rima. Otac Ventura valjaše u svoje vrieme kod cara Napoleona i carice Eugenie mnogo. Godine 1855. zovne ga car u mjesecu Kolovozu liepoga jednoga dana preda se, te će mu reći: „Otče Ventura! Rado bi nješto učinio za dobro Italije. Što bi po Vašem sudu bilo najbolje?“ Otac Ventura zamisli se časak, i tad odgovori: „Sire! Najbolje bi bilo po Italiju, da u njoj različiti vladari sklope savez medju se. To bi bilo dobro i po vladare i po pukove, pa to je i jedini način, da se sjedini Italija, a može biti bez težke muke.“ Napoleon sluša dobro Venturu, ali se neizda ipak ničim, što on o tom misli. Zahvali mu i pusti ga kući. Znano je, da je otac Ventura bio pozvan god. 1857, da u tuileriskoj crkvici drži korizmene propoviedi, i u tom mu dana podpuna sloboda. Govornik propoviedaše o moći kršćanstva, o početku, časti i dužnostih njegovih. Na Uzkrs reče Napoleonu: „Nova vlada držati će se i obstojati samo dotle, dokle bude upravljana po duhu Božjem.“ Reče i o carici, kao da umie čarobnost krieposti i prostotu spojiti s veličanstvom, a gorljivost u vjeri s ljubavju. Rječitost i prostodušnost propovjednikova vrlo se dopade caru i carici. Kadno kašnje dojde da se sbilja pretresa talijansko pitanje, pomisli otac Ventura, da će Napoleon III. poslušati njegov savjet, te napiše i izda knjigu razlažuć potrebu i korist talijanskoga saveza. Na mir villafranački pričini se, kano da će se obistiniti misao Venturina; medjuto neobistini se. Sve to jamči, da otac Veutura bijaše caru i carici u milosti. Kadno se carica zaputi iz Pariza, preda Venturi pismo na cara, da mu ga on sam u glavu preda. Što je bilo u pismu, to se nezna; ali je sigurno, da je bilo govora o politici Bonapartinoj, o držanju njegovu naprama papi i o sudbini carevića. Otac Ventura preda po zapoviedi pismo, a car mu na to reče odrešito: „Vremenita papina vlada morati će prestati po što po to.“ Ventura se na to vrlo uznemiri i razjadi; a kad se kašnje o tom dogodjaju razgovaraše s jednim svojim prijateljem, reče, da će se sadanji rat proti papi izvrći u očit progon. Pisac života Pia VII. zna pako dobro, kako se svršuju ratovi proti papi.

— U večernici zadnje nedjelje Prihoda pjeva se zapjevka, kojom crkva očituje želju: da božansko diete neokleva usrećiti sviet svojim dolazkom, te odkupiti upropašćeno čovječanstvo. O Emanuel Rex, legifer noster, veni expectatio gentium. Emanuel je jedan od one množine nadjevakah, što jih Isaija prorok nadieva budućemu Spasitelju. Ove rieči dakako mogu se zaokrenuti na šta svjetovna, i podmetnuti jim se metaforičko značenje. Velika strana piemontezkih pristašah, koji drugčije nemare za večernicu, dogovore se, da će u vatikansku crkvu doći na večernicu, i kad dojde na red ova zapjevka, da će glasno pripomoći pjevati, te tim na korist ustavnoga vladara nove talijanske kraljevine sjajno napraviti očitovanje. Ali stožernik Mattei začuje to, te naredi, da se večernica, mjesto o svojoj dobi, izpjeva odmah po sbornoj misi. Tom se naredbom ukloni drzovitoj demonštraciji, kojom bi se svetinja i crkve i uzvišenoga onoga obreda bila obezčastila. Piemontezovci sabraše se sbilja u navadno doba u sv. Petru, obučeni u crne haljine s bielim rubcem oko vrata, da izvedu nakanu; nu najdoše se u veliku čudu, videć, da je kapela prazna, svieće utrnute, a knjige pjesmovnice zaklopljene. Nebijaše jim drugo, van se duga nosa vratiti kući.

— Od njekoliko danah šire se ovuda svakakovi glasovi, kano da će papinski ministar rata mnsgr. Merode ostaviti službu, a zamieniti ga mnsgr. Bella, mlad čovjek, koj za provale Piemontezah bijaše poslanikom u Pesaru. Nu mnsgr. Merode nebijaše nikad čvršći, nego je upravo sada, a ove glasove po svoj prilici razprostrli su po nakani francezki podmićenici. Caru je Napoleonu ovaj papinski ministar vrlo u nosu, jedno, što je on čovjek od značaja čvrsta, te neima nade, da bi se francezke osnove

Digitized by Google

s njim pomogle, a drugo, što je Merode rodom iz porodice, koja je znana sbog mržnje na sadanju carsku kuću. Težje je to, nego bi Tuillerinci i mislili, maknuti Merode-a sa sedla. On je francezkim častnikomu tolik bedem, da vojvodi Gramontu i generalu Goyonu zna posve pomrsiti račune. Na novo ljeto na primjer nehtjede on podnipošto da ide k francezkomu poslaniku, kako bi prije uviek išli mu predšastnici. Vele, da je rekao: „Neidem ja k čovjeku, koj me je potvorio varalicom, da sa sebe pred svojom vladom opere mrzku ljagu, kojom se okalja izgovarajuć cara, da su mu poštene namjere.“ Znano će biti još, kako je vojvoda Gramont radi depeše na francezkoga konzula u Jakin potvorio Meroda. I general Goyon imaše neugodnih sastanakah, a još neugodnijega dopisivanja s ovim ratnim ministrom, čemu svemu bijaše takov konac, da je on ostao na svom mjestu a protivnici moradoše da uzmaknu. Po takovu pusta su klapnja glasovi, da će Merode ostaviti službu.

— U vojvodinah i Umbriji širi se sve to više nezadovoljstvo, pa bi skorom znalo biti strašna odpora. Prekoredna daća i zadjevice na sve načine ogorčiše puk do grla. Pokrajine vuku jaram piemontezki sa zlovoljom. Od 14 danah razviše u Bolonji više putah papinsku zastavu, a po gradskih uglih bijaše priljepakah s napisom: „Dolje Piemontezi, dolje Viktor Emanuel, dolje politički lakrdijaši! Živio Pio IX! Živio naš zakoniti vladar!“ U pokrajini Ascoli namjestiše u više mjestih papinski grb i raztjeraše piemontezke čete. Piemont spopada sve to žešća vrtoglavica, a do mala neće premoći ni da odoli tolikim nasrtom. Nadamo se tvrdo, da će mladi kralj napuljski, komu se divi sva Europa, svoju čast i prava svoja i svoga naroda braniti do skrajnosti. (To je učinio.)

Iz Parizа. Carevo varakanje s papom smiera očito na to, da se prevratom papa iz Rima iztjera u Francezku. Svi to tajeći, a sa službene strane iznešeni „pokušaji riešiti rimsko pitanje“ samo su obsjena i mudrolija, da pritaje i začaraju pravu nakanu. Ovamo ide i ona rješitba, što ju tu skoro predlažu službene novine: Španjolska neka ustupi papi otok Majorku, da može kano neodvisan vladar, neodrekav se pravu na crkvene države, u slobodi i nezavisnosti čekati na ono vrieme, dok puk rimski sám svoga vladara i papu zovne nazad.

— Glasoviti sgodopisac Cesare Cantù piše u Pariz jednomu svomu prijatelju čitavu pjesmu jadikovicu sbog smetnje u Italiji. „Gradjanski rat klije svim u srdcu, a gotova ga eno jur u Napulju i Siciliji. Što ćete? Prezirući načelo pravice i dužnosti, rušeć vjeru, a uvodeć novo kumirstvo, kumirstvo nasilja, i obožavanjem dobitka sve je skvareno. Meni se prikazuje budućnost mrkla. Pohlepa za slavom, nevjera i nasilje upropastiše Italiju.“

Iz Carigrada. Bugarah na katoličku vjeru prešlih ima jur sad preko četiri tisuće, a ovih danah po svoj prilici skočiti će taj broj još jednom toliko. Sva je prilika, da će od četiri milijuna pod turskim carem živućih Bugarah za kratko vrieme vratiti se u krilo katoličke crkve tri četvrtine, a morda i više. Ruska vlada dàkako namrgodila se, što joj samo ovdje izmiče iz rukuh 35,000 dušah prćije. Ruski poslanik protestira jur proti tomu hrpimičnom prelazu Bugarah, a vlada turska nemareć za to dade obraćenikom dozvolu, da si u Galati sagrade crkvu. Gradjenje crkve bijaše jur povodom nemiru; jer težaci pašteć se rade i po noći, a tad se radi o glavi njim, ili da se djelo spali.

Iz Turske. Šamil dočuv grozotu, što se dogodi u Damasku, pisao je Abd-el-kadru u zahvalu pismo, a objavljuje ga „Union.“ „Grozovite stvari,“ piše se tu, „dogodiše se medju musulmani i muedini (kršćani). Kosa mi se naježi na glavi, a gladko drugčije lice namrzka se, čuvši tužne dogodjaje u Damasku. Ne, to se nedogodi za slavu božju, već za musulmansku sebičnost. Kakvu svezu imadu oblasti na očijuh? Zašto se valjaju u opačinah? Zašto se nespomenuše riečih prorokovih: „Tko muedinu učini krivicu, tko mu neudieli pravice, tko ga bude silio, da radi, što nemože, tko mu bude otimao blago (govori prorok), toga ću ja tužiti na dan uzkrsnuća.“ Ala su te liepe rieči! Čuvši ju, da si ti na obranu kršćanom razširio krila milosrdja, a zatvorio one, koji prekršiše zapoviedi Božje, nisam se ništa začudio, što si na polju pohvalah dobio pobjedu. Zadovoljan sam s tobom.“ Napokon Šamil zove svoje pismo „cvietnom kitom iz vrtla siromaka, koj po prepuštenju silnoga Boga u robstvu sjedi medju nevjernici.“ — Abd-el-kader veli u odgovoru na ovo pismo: „da je učinio samo vjerozakonsku i čovječju dužnost.“ „Hudi ljudi misle, da je izlam sama divljačina i okrutnost, krivica i mržnja na sve druge. Dao nam Bog, komu se mi klanjamo, strpljivosti! Znali smo mi, da si ti kod ruskoga cara, i da te je primio, kako si vriedan. Znamo, da si molio dozvolu za put u Mekku. Molimo se Bogu, da ti to dozvoli. Car ruski veliki je vladar; vriedan je pohvale, kako ga hvale pisci. Nadam se, da će te nadariti darovi, kako i mene dariva car francezki.“

* „Journal de Constantinopel“ od 16. t. m. priobćuje papinski breve, kojim sv. otac carigradskomu apošt. vikaru očituje svoje visoko zadovoljstvo nad povratkom Bugarah u katoličko jedinstvo.

Dopisnica uredničtva.

G. *J. B.* u *F.* u *B.* Današnjom poštom opremismo Vam knjige plativši poštarine 75 novčićah.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 10. U ČETVRTAK 7. OŽUJKA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplatu prima se sveudilj kroz svu godinu.

Kratki naputci, kako je moći živjeti pokojno.

Čovjek nije stvoren sam za sebe, nego da živi u družtvu; i buduć je tako, neka se potrsi, da čim mirnije i pokojnije živi, neka se ukloni svim onim gorkostim, koje ga lišavaju pokoja duše, onoga pokoja, koj je najveće blago na svietu, i bez kojega ništa nevriede sve ine slasti života.

Da pako taj pokoj postignemo, neće biti s gorega, ako pozornost svoju svrnemo na sliedeća.

I.

Prvo i najbolje sredstvo za živjeti pokojno jest: da se čovjek nežalosti porad onih nevoljah, koje su nerazdružive od naravi čovječanske, a to će mu tim laglje biti, ako se pobrine, da te nevolje predvidi.

Ako čovjek samo slabim umom svojim promatrati počme stvari ovoga svieta, mnogo će toga naći, porad čega bi se žalostiti mogao.

Tako n. p. moći će mu uznemiriti dušu nejednakost ona, kako je Bog blago ovoga svieta medju ljude porazdielio. Nu onaj, koj je naučio stvari s drugoga gledišta razvidjati, brzo će se osvjedočiti, da i to ništa drugo nije, nego djelo one neizmjerne mudrosti, čije puteve nemože presapiti slab um čovječji.

Ako se dakle zlu svieta ovoga sasvim ukloniti nemožemo, moći ćemo učiniti, da ga manje osiećamo, to jest, ako ga predvidimo.

Stvari, kojim se nadali nismo, bez dvojbe su mnogo nepovoljnije. Dante veli, da striela predvidjena laganije leti, a Petrarka govori, da rana predsmotrena mnogo manje boli.

Ako smo zlo predvidjeli, to nas uči razum, da sve slobodne doskočice upotrebimo za izbjeći mu; — ako mu se pako ukloniti nemožemo, a onda valja, štono vele, od nužde biti kriepostnim.

Čovjek treba da se pokaže jakim proti svim progonom čovječanskim, proti nepogodam prirode i proti nutarnjim strastim.

Takova zla valja podnositi s onakovom odanosti, s kojom se podnose gràd, suša, pošlice (epidemičke bolesti), i ostale takove nevolje.

Istina da je čovjek tolikim i takovim udarcem izvrgnut, te i mudracu, kad ga što takova snadje, sva mudrost i kriepost uzmanjka: nu tko se je osvjedočio, da nije probitačno zaufati se ma u kakovu stvar, i znade, da poštenje i iskrenost nisu više baština ljudska, to ga neće tako lasno uzdrmati vihar ma ikakove nesgode.

Čuvši Anaksagora smrt sina svojega reče: „Odkad sam ga rodio, znao sam, da će umrieti, i u tom očekivanju sam ga odhranjivao.“ — Ta odanost Anaksagore kao što je čudnovata, tako je vriedna, da ju nasljedujemo.

K svakoj nepogodi, koja nas snadje, valja reći: Osvjedočen sam bio, da blago, koje sam imao, nije bilo čavlom prikovano, dapače uživao sam ga, kano da je tudje, i znao sam, da ona ruka, koja mi ga je dala, i oteti mi ga može. Uvjeren sam bio, da mi je supruga čestita i vjerna drugarica bila, ali sam takodjer znao, da promjenivost, slabost i nestalnost idu medju vlastitosti srdca čovječanskoga. Znao sam, da je žena tajna, težka za proučiti, a često nepovoljna, ako si ju prepoznao. Druga svojega držao sam za prijatelja vjerna i kriepostna, prem mi nije nepoznato bilo, da je čovjek, to jest životinja, koja se, polag riečih Platona, na sve skloniti može. Znao sam, da čovjek uslied razuma svoga gospoduje nad svimi stvorovi svieta; ali i znam, da čovjek uslied kriva odhranjenja često postaje najstrahovitijom sablašću, koja se samo pomisliti dade.

Od ovuda sliedi, da udarce nevoljah toliko počutiti, i pokoj duše tako lasno izgubiti nećemo,

Digitized by Google

ako se proti nesgodam svieta tako oboružamo, to jest, ako ih predvidimo.

II.

Samoljubje je izvor svih činah čovječjih. Sa samoljubja uzdržava si čovjek život, sa samoljubja svršiva djela plemenita, samoljubje je ono, što nas sjedinjuje s kriepošću.

Nu kad samoljubje prestupi njeke granice, uzrokom postaje svega zla.

Neima strasti tako nježne, kao što je samoljubje, niti čovjek neosieća ikoju uvredu toliko, kao kad mu je uvriedjeno samoljubje. Jedan pogled, jedna samo rieč podobna je često ljuto raniti čovjeka na toj strani. Želimo-li dakle živjeti mirno, valja da se prilagodimo drugim, to jest, da podpomažemo tudje samoljubje, nebrineći se za slaboće i mane, kojim je tko podvrgnut; jer je laglje prilagoditi se drugim, nego ih siliti, da se oni prilagode nam. Blažen, tko neima manah! Svi ih imamo, manje više, a lud je onaj, koj tvrdi, da ih neima. — A ako imade svaki svoje slaboće, zašto da nepodnosimo tudje, ako želimo, da drugi podnose naše?

Mudar dakle jest onaj, koj nerešeta tudje čine, izvan ako je na to obvezan, a mudriji, tko podnosi mane one, koje popraviti nemože, osobito onih osobah, s kojimi uslied zvanja svojega obćiti mora.

Za živjeti pokojno dobro je nastojati, da upoznamo tudje slaboće i strasti poglavite. Ako-li nam to za rukom podje, moći ćemo gospodovati nad drugimi, i skloniti ih na sve, što želimo. Svaki čovjek imade svoju slabu stranu: jedan ljubi časti, drugi novac, treći liepe haljine, i veći dio ljudih klanja se božici strastih i požudah svojih. Čovjek dakle, koj od drugih zavisiti mora, neka gleda, da im prouči slabu stranu, tako bo će si priskrbiti ključ do srca njihova.

Kod osobah odličnijih silnije se očituje samoljubje, zato ako s njimi što posla imademo, valja dobro paziti na svaki mig oka, na svaku rieč, koja im je, bi reći, nehotice izmakla, za da se onda timi okolnostmi mudro poslužiti možemo. To dàkako nije svakomu dano, da pronjuši i najotajniji kutić srca čovječjega, nu od toga zavisi sreća i pokoj naš. Vele, da je kardinal Spinoza, prvi ministar Filipa II. kralja španjolskoga, od straha umro, kad mu Filip reče: „Stožerniče! ja sam predsjednik.“

Govorimo-li kada s kojom visokom osobom, neće biti zlo, ako joj glede koje stvari kadšto svoje dvojbe predložimo, za da joj priliku pružimo, izjasniti se i pobjedu održati, — drugi put valja joj i protusloviti, da se nevidi, da joj iz ulagivanja sve potvrdjujemo.

Njegujući na ovi način tudje samoljubje, priskrbiti ćemo si počitanje i privrženost ljudsku, ili barem nećemo imati neprijateljah; a to je najpotrebitije, da možemo živjeti mirno.

(Dalje će sliediti.)

Novčana nužda i crkvena dobra.

Pod ovakovim naslovom izišla je upravo prevrla njemačka knjižica u Beču; čvrstom dosliednošću, razgovetnim i jedrim opisom odkriva se njom ruglo i kuga onomadnje vike, gdje si crkvini neprijatelji obraše za lozinku: Prodaja ili zakup crkvenih dobarah! Štiocem vadimo od rieči do rieči najvažnije stavke ove knjižice.

Na državnom tielu Austrije najljuće boli otvorena rana — financijalna nužda, a ta je za sada u nas veća morebit, nego u ikojoj državi u Europi. Ali ni jedna opet država u Europi nepremaže tolikih i toli obilatih načinah, da si pomogne u novčanoj nuždi, te tim izvida preljutu ranu, kano jih premaže upravo Austrija.

Da Austrija sbog svojih financijah propadne, neželi nitko, a ni nemisli nitko da će propasti, osim vodje dobitna sad prevrata i njegovih prikrpicah — pače ja se od podmitjenih pomagačah prevratnih u Austriji nadam, da imadu još toliko ljubavi domovine, te jih, makar su sve bez značaja, na misao o propasti Austrije spopada sram. Radi se samo o tom, kao što svatko zna, da se pronajde pravi liek ovoj potrebći; a tko ga svojom vilinskom palicom najde, tomu da se napravi spomenik s napisom: Medico suo grata patria.

Što njeke trgovačke komore od hlepnje, da se i one pokažu prosvietljenimi, novčanoj nuždi u Austriji pripisuju taj liek: da se ukine konkordat, to druge povedši se za izkusnijimi poljskimi Židovi naputiše izravno na crkvena dobra, svjetujuć, da se namah bez odvlake otmu i prodadu, ili opet da se razpiše na nje najam sa što većim probitkom bez kamatah. Oba predloga pravo govoreć kažu ovako: „Slobodno je i koristno vlastniku nemareć za njegovo pravo, bez sudbene iztrage i odsude uzeti njegov imetak, kako se već u napried može znati, da on neće silom braniti, da mu se neotme.“

Na kakovu ludoriju idu takova načela? Pokazati ću primjerom. Ja naime hoću da napravim predlog, kako bi se naravnala vrednota, i doskočilo novčanoj nestašici u Austriji. Taj predlog evo je ovaj: „Neka se zaokupi imetak velikih bankirah i bogatih trgovacah, ili se neka nanj razpiše najam što izdatniji — a naravski bez kamatah.“

Ovaj predlog pametniji je od onoga trgovačkih komorah, jer se lakše dade izvesti, a

Digitized by Google

izdatniji je. I kamo je izdatniji Gospoda vičuća, da se prodadu crkvena dobra, sigurno su takovi statistici, da znadu, koliko bi se država okoristila prodajom crkvenih dobarah. Da se sva, što jih je, crkvena dobra prodadu po četiri puta, i to svaki put za dobre novce, jedva bi se izvadilo toliko, koliko imadu sami njeki burzovni delije. Osim toga dohodci zemaljskim imetkom utemeljenih biskupijah, opatijah i samostanah po tom, što jim je od toga uzdržavati župe, crkve, gimnazije i pučke učione, bolnice i ubožnice i više drugojakih zavodah, i bez toga obteretjeni su, a to je teret, koj bi sa zemljami na se morala uzeti i država. Dogodilo bi se, što se poslie ukinuća samostanah koncem prošloga vieka više putah dogodi: da bi država morala opet podignuti samostane; jer svojom upravom neizvadi od njih ni toliko koristi, koliko trebaše, da namire skopčane s onim imetkom dužnosti; ili bi sbog tih teretah za kukavnu cienu ona dobra dražbimice prodala. Znadu sve to i predobro ljudi vičući, da je Austriji jedini spas, ako založi crkvena dobra; ali razlog, zašto oni pušu u te diple, posve je drugi.

Imetak, što si ga je stanovita vrst ljudih prilikom neprestane novčane nužde i igre na trgovani (burzi) umjela naspraviti, prem je po obstojećih zakonih posve po pravici stečeno blago, sam je papir pak papir, koj dotle valja, dokle ima vjeresije ili drugčije: dok ima vjere u papir. Usuprot prijaznije blago, koje je sigurno, jesu kuće, kućišta i zemlje. Pravi austrijski domoljub nevjeruje, da će biti propasti sbog novca, pa ni sada u žalostnih okolnostih neplaši se spravljati papirnat novac. Tako biva na primjer sa svimi crkvenimi novci, što se imadu dati u zajam. Jer pako stanoviti razred novčarah slabo ima ljubavi domovine i požrtvovanja, boji se, da Austrija nezapadne u nesreću, u kakvu se bije svalila početkom ovoga vieka za francezkoga rata, pa bi rado papirnato blago obrnuli u kuće i zemlje.

Dalje, da se otmu i preostala duhovnička dobra, trebalo bi, da se još nješta zapamti: U radikalnom taboru, kad hoće da se juriša na koj bedem poredka, tjera se navadno pučka hrpina napred u boj; ali puk bi tada u prkos obmamam znao imati toliko zdrava razuma, te počeo ovako umovati:

„Crkva je ravno po pravu i činu (de jure et facto) prava vlastnica ovih dobarah; ali tko su užitnici? Do sada su naši sinovi, naša braća, naši rodjaci, pa i najsiromašniji pučanin stupiv u duhovnički stalež može postati užitnikom; pače i više, i najzadnjim sirotam daje se prilika, da se izuče te dočepaju krušca.“ Po tom crkvena su dobra „pučka imovina.“ Ako-li se pako pridošlica s iztoka naseli na mjesto opata u opatiju, a na mjesto naših 30 – 60 sinovah po dvoje troje djece tudjinove, onda pojdite s djecom pred novčanoga mudrijaša postaloga zemaljskim gospodarom, pa zamolite, neka vam udieli što od tolika imetka — pokazati će vam vrata. Da se prognaju domaći sinovi puka — duhovnici, da se zatrgnu nabožne zaklade i molitve za pokojne pradjedove, zatvore učione, ubožnice i bolnice, koje se od crkvenoga imetka uzdržavaju, da se katoličko bogoslužje spravi na prosjačenje — a to sve samo zato, da si masti bradu ono malo ljudih, koji neštuju ljudskoga po pravici stečenoga blaga, a od drugoga traže, da njihovo poštuje kano svetinju — doista, to bi bilo puk šakom milovati po nosu.

Ovakov postupak sa stotinami trgovacah nebi toliko ranio puk, koliko bi mu uvriedio najnježnija čuvstva pogrdiv njegove svetinje. Dakle, pametnije će biti, da se nahrupi na blago cincarsko, nego-li na crkveno.

Ala preružna naputka! reći će tkogod. Nije-li sramota, tako na prosto napućivati na pljenitbu? Kamo će sigurnost, kad nitko u svom pravom nebude siguran? Doista! ovakovo je načelo čovječjemu družtvu, što i otrov tielu, baklja, od koje bi sva ostarjela Europa mogla buknuti plamenom, te se obratiti na prah i pepeo. Ali neiznesoh ja takova naputka svojim za primjer navedenim predlogom (jer mrzim i nanj i na sve slične mu), nego ga iznesoste vi, vi, koji naumiste svojim dobro proračunanim predlogom puku otrovati ćut za pravo i mir — vi lahkoumno podpaljujete ovom bakljom krov nad susjedovom glavom, a nepromisliste, da će za koj čas i vaša kuća pogoriti.

Bog ima dva načina, da sudi prekršaj svoga vječnoga zakona: ili naime po svojoj milosti zatare zloću, da nenahudi ljudem, ili joj prepusti za kaznu, da tjera do razsapa, te se satare sama sobom. Jednom u našem vieku odvrati Bog strahotu, od koje uzdrhta ljudsko družtvo; nu od tada se nenauči sviet ništa; a jao si ga nam! ako bude morati, da se strašnom nevoljom nauči sviet, što je pravica i istina. Domovina je u pogibelji. Crkva, kako od njekih desetakah godišnjih žrtvova blaga i gibiva i negibiva više nego premagaše, neće doista zaostati za drugimi staleži, gdje se bude radilo o spasu domovine; ali ona neće nikad odobriti predlogah, koji su prepovjedani u sedmoj zapovjedi: „Nekradi!“ Ona neće odobriti takova naputka, nego će braniti svačije blago, pa makar se otimalo i njoj samoj. One pako ljude, koji vladi carevoj svjetuju ono, što ne samo da je zabranjeno Božjom zapoviedju, nego i austrijanskim kaznenim zakonom, može ona jedino gorko

Digitized by Google

žaliti i moliti se Bogu, da jim prosvietli pamet i privede jih na pravi put.

Jedan austrijanski duhovnik.

Popis Englezah po vjerozakonu.

Od 17,927,609 stanovnikah u Englezkoj ima jih samo oko 7 milijunah, koji pripadaju kojoj stalnoj vjerozakonskoj sljedbi. Medju timi ima katolikah 900,000; anglikanacah nješto preko 3½ milijuna, a drugo se razpada na 34 sljedbe. Ima tu presbyterianah (četverovrstnih), independentah, baptistah (šesterovrstnih: sveobćih, posebnih, od sudnjega dana, škotskih, sveobćih staroga zakona i sveobćih novoga zakona), kvakerah, unitaracah, monezah, metodistah (sedmerih), Lady-Huntingdonianacah, sandemonianah, novo-crkvenjakah, Plimuth-braće i t. d. Dakle u Englezkoj 10 milijunah dušah neima bogoštovja, a po takovu naravno neide na nikakvu Božju službu. Pa se Englezka nazivlje s odlikom: „kršćanskim narodom.“

Ali kako barem pohadjaju ondje službu Božju oni, koji pripadaju kojoj sljedbi? Uzmimo jednu župu u Londonu, (Long-Alley Street, Shoderitch). Ima 862 obitelji s 2,684 duše. Od ovih neima 2,401 jednom ni biblije, (koja barem protestantom služi za načelo u vjeri): 2561 očitovaše, da nikad još nisu bile na kakvoj službi Božjoj; a iznašlo se uz to, da veliki dio odraslih nije bio još ni kršten, i da Isukrsta ni po imenu nijè znao. Od ostatka, 123, koji pohadjahu crkvu, bilo je 96 katolikah, a po takovu protestantah svega skupa 27.

Morebit ide barem protestantsko svetkovanje nedjeljah ona širom razglašena hvala? U onoj istoj župi, gdje se tako ide u crkvu, bijaše jedne nedjelje otvoren 35 pekarijah, mesnicah i žitnicah, 14 dućanah za robu i 13 rakijašnicah — pa to sve za službe Božje.

Čudimo se, da sbog tišine u protestantskih crkvah iste novine „Times“ popada groza, te pita: da-li se je tko ikada u crkvi sv. Pavla obratio?

Istina, londonsko bibličko družtvo raztura po 500 milijunah biblijah u 200 jezicih po svem svietu, akoprem u toj čudnoj radionici ima ljudih, koji neznadu Isusa ni po imenu. Pored toga družtva posluje s godišnja dva milijuna družtvo za spise i novčanu podporu, a ima svoje podružnice u Francezkoj, Talijanskoj i Švajcarskoj, da zavode uboge katolike. Treće družtvo „biskupske misije“ troši na godinu do 3 milijuna na svoje onemogle misije u Kini i Africi; četvrto, londonsko družtvo za misije, troši na svoje misije u Australiji, Indiji i Africi na godinu 2 milijuna; Vesleyovci daruju svoja 3 milijuna i t. d. Sve skupa, što Englezka na svoje misije u tudjem poganstvu na godinu troši, možemo računati do 40 milijunah; a za domaće poganstvo, u zakutcih londonskih, po ulicah i nebrojenih englezkih tvornicah neima u nikoga ćuti ni kese. Medice cura teipsum.

Česi o povratku Bugarah u katoličku crkvu.

„Blahovĕst“ donosi sliedeći članak o povratku Bugarah u katoličku crkvu; pa budući u njem misao vrlo liepa i u sgodan čas, evo je na znanje i našim štiocem, nebi-li našla odziva.

„Ima tomu njekoliko godinah, što se u nas u Češkoj stalo moliti za povratak slavjanske naše braće u krilo kat. crkve. Izgled, koj nam u tom poda Moravska i Slovenija, srdačne rieči, kojimi nas na to poticahu „Blahovĕst“ i „Hlas“ — „Moravan“ i „Putnik“ neostaše bez uspjeha — pobožne, vierne, katoličke duše moljahu se Bogu u samoti i javno na svetih putovih, „da sve slavjanske narode u jedinstvo svete katoličke crkve privesti izvoli!“ Pa eto, hvala Bogu, nade i želje naše usliša i posluhnu Gospodin: Bugari počimaju vraćati se k majci svojoj, od koje jih prije njekoliko viekovah odtrže gadna politika dvora i svećenstva carigradskoga. Početak je učinjen u Carigradu, gdje njekoliko tisućah odvažne bugarske braće, položiv sinovsku izpovied sv. otcu, već sada odiše u slobodi novoga katoličkoga života. Ta naša obraćena braća zadržaše si u službi Božjoj, kao što se po sebi razumije, obred i jezik svoj slavjanski, te i druge njeke nebitne običaje; od njih se nije zahtievalo ništa drugo, no da skinu sa sebe okove, kojimi jih sapinjahu grčki patriarsi, te pouzdano prionu uz onu crkvu, koja već pred tisućom godinah bijaše milom majkom slavnih jim djedovah.

Što se željelo, to se, hvala Bogu, i sgodilo: njekoliko tisućah pobožnih i vrlih Bugarah ide putem, koj vodi k spasu; ufajmo se, da će se za njimi povesti i milijuni! Nenadane te i utješive sgode, koje nam bude toliko liepih nadah, uzročiše takodjer srdačnu radost po svoj katoličkoj Europi, navlastito u Rimu i Francezkoj. Poznato je, kako jih srdačno pozdravlja sv. otac. U Francezkoj se složilo družtvo, koje nastoji na svaki način podupirati novu si braću medju Slavjani. Mi se nadamo, da će izgled sv. otca i francezkih katolikah sliediti i katolici Njemačke i drugi narodi. No čini nam se, da neima na svietu katoličkoga naroda, koj bi imao obraćenu bugarsku braću srdačnije pozdravljati, a inim, koji se još te na to neodvažiše, na put k jedinstvu krepčije pomagati, nego upravo mi katolički austrijski Slavjani. Bugari su naša davna najbliža rodjena braća. Onaj isti sv. Method, koj je Bugarom obratio i pokrstio Borisa kralja, navieštao je evangjelje u Njitri i na Velegradu, na Moravi

Digitized by Google

i nad Vltavom, te i nam pokrstio prvoga kršćanskoga kralja Bořivoja, prvu svetu našu kneginju Ljudmilu; onaj isti sv. Cyrill, koj je stvorio slavjansko pismo, učio je pradjede naše bugarskim jezikom slaviti Boga. A to valja ne samo o nas u Českoj i Moravskoj: u istoj mjeri valja to o svoj braći koljena slavjanskoga na jugu, na obalah Save i Drave, pod alpami štirskimi i na jadranskom primorju. Dà, nije-li već sada dosta očito, da je i na ravninah zatatranskih kod Visle rieke apoštolovao onaj isti slavni svetac, koj je na dvoru Borisa kralja pribavio valjanost i pobjedu svjetlu pravde i ljubavi Kristove? S toga mislimo, da se pristoji nam Čehom i Moravcem, Slovakom i Slezakom, Hrvatom i Slovencem, Dalmatincem i Poljakom radovati se i hvaliti Bogu, što se vraćaju u kuću zajedničke naše majke davna rodjena nam braća, dižuć se poslje tužnih propastih na nov život. — Ali imajući pravo veseliti se više no itko drugi s povratka rečene braće pod i nad Balkanom, nastaje nam ujedno i dužnost, da radost svoju zasvjedočimo činom. Po našem mnienju valjalo bi nam misliti o tom, da se na bugarskoj zemlji našimi prinesci podignu novi hramovi i škole, samostani i biskupske stolice. No toliki se posao neda umah stvoriti; u tu bi svrhu valjalo prije utemeljiti družtvo, o čem je već prije nekoliko godinah govorio Blahovĕst, pa će i opet govoriti. — No nješto ne sasvim neznatna dalo bi se učiniti umah. Dne 9. Ožujka (u nas 11.) slaviti ćemo godišnju uspomenu sv. Cyrilla i Methoda, milih naših apoštolah. Zar nas nenuka mila uspomena naših apoštolah, da tom sgodom srdačno zahvalimo Gospodinu, koj tolike stvari čini na naše oči? Zar nam nije nadobudan početak tih dogadjajah podnietom, da tim gorljivije vapimo Gospodinu, da ono, što je po svojoj svetoj volji stao u narodu bugarskom činiti, po milosti svojoj što prije dovršiti izvoli? Te s toga nukamo bratskimi riečmi duhovnu svoju braću u Českoj i Moravskoj, Slezkoj i Slovačkoj, da poučiv o tom bogoljubni naš narod, na dan sv. Cyrilla i Methoda sazovu vierni puk u crkvu, da na dostojan način zahvali Bogu za napredak sv. crkve medju Bugari, te mu se pomoli za skori povratak cieloga naroda. Ujedno molimo i druge katoličke časopise i dnevnike slavjanske, da, pridruživ se nam, na svih stranah nastoje mili nam rod poticati na takove svete sastanke, gdje će se u to ime Bog slaviti i za milost prositi! Pobožnost naša bit će doista Bogu mila i dostojna tolika štovanja i ljubavi, koju smo dužni našim najvećim dobročincem i apoštolom.“

Znamo mi, da se je mnogomu hrvatskomu duhovniku rodila u glavi misao: od kuda bi Bugarom duhovnikah vještih jeziku bugarskomu i njihovu obredu, da jih nejake nepreplaše od nakane mrki vuci iz pustih i ledenih krajevah Rusije; od kuda bi novca onim božjakom, da u hitrini posagrade crkvah i učionah, da prehrane ono malo svojih duhovnikah i nabave crkvenoga ruha; e, a što bi sam drage volje i pomogao, nezna kako i po kom. Ali, kako u svoje vrieme jur javismo, svietla ona glava, u kojoj se rodi mnoga uzvišena misao, i činom posta, pobrinu se na prvi glas i za to; a jer ona što reče, neporeče, biti će kada tada. Svetkovina sv. Cyrilla i Methoda, kako čusmo od zaufana čovjeka, proslaviti će se liepo u sokolovom gniezdu — u malenom Djakovu; a imajući ondje vjernih glasnikah, čuti ćemo sigurno, i dati svietu na glas, kakvih se tudier porodi mislih. U nas Hrvatah potrebah do grla, a novca nikada manje, te se jedva i sami zla otresamo; nu preostane-li nam što, ma odtrgnuli od ustijuh, doći će na ovaj sveti žrtvenik katoličke i slavjanske ljubavi i sloge. Tko nebude mogao tvorom, a on neka pomogne sborom: sborio već ili samu Gospodinu Bogu, da pomiluje, ili sborio drugomu čovjeku, komu se novac nije posve priliepio za dušu, te bi dao, kad bi mu se tko namolio, ako i nebi sam od sebe.

Dopis.

= **U Križevcu** dne 26. Veljače. Tko je eno onaj, imajući kudravu kapu s lijinom repinom na glavi? Ustne si oblizava, kan da je izjio med, što ga Samson nadje u lavovu ždrielu, i da nije mužkarac, to bi mislio, da je jedna izmedju devet božicah Melpomene. Časom se smije, i sudeć po njegovom veselom licu reći bi, da u njegovom koledaru neima nikad pomrčine sunca i mjeseca, a u ruci, čini mi se, da drži krinku. Taj čovjek, što ga evo sad u kratko opisah, to je labud s bielim perjem a s crnim mesom, ili drugimi riečmi: to je pun lukavštine licemjerac, koj mastno govori, ali zlo misli, a jošte gore radi.

Takav licemjerac, takova šegava i prevejana lija bio je židovski kralj Irud, o kom reče Isus: „Kažite onoj liji.“ (Luk. 13, 23.) Taj pun lukavštine i hinbe sladkiš, da svoju vučju ćud sakrije pred trema mudracima od iztoka, zaogrnuo se je ovčijim runom; jer pošto bi od triuh kraljah razumio bio, da se oni radi toga spremiše na dalek put, da pozdrave u njegovoj zemlji novorodjenoga Mesiju, nu da mu neznaju za kolievku, posla ih u Betlen, rekav: „Idite, pa marljivo propitkujte za djetića, i kada ga nadjete, javite mi, da i ja došav poklonim se njemu.“ (Mat. 2, 8.) Nu što je varavi Irud naumio učiniti s djetićem, dovoljno pokazuje to, što je on, nedobiv od triuh kraljah nikakova glasa, dao pogubiti više tisućah nevine dječice, misleći, da će tim porazom smaknuti i onoga, o kom se na blagdan sv. triuh Kraljah na večernu medju ostalim ovako u Časlovcu (Breviaru) pjeva:

Što se bojiš, zô Irude!
Kralja iz Betlema Jude?
Kîm su nebo i zemlja puna,
Što će njemu tvoja kruna?
Za zemaljske on nehaje,
Koj nebeske krune daje.

Takov pun hinbe i licemjerstva varavac bio je takodjer Kajn, koj svoga brata Abela zavodljivimi riečmi odmami na polje, i ondje ga ubi. „Ajdmo, brate —

Digitized by Google

tako je on govorio svomu mladjemu bratu Abelu, — ajdmo, brate, na čisti zrak, da se prevjetrimo. Zašto bi uviek ćućili u sobi, kao puž u svojoj ljušturi. Diži se dakle, pa ajd sa mnom na polje. da vidimo, kako stoje usjevi, i imamo-li se nadati dobroj žetvi.“ Abel neslutećí ništa zla, digne se i ode s bratom. Čim dodju na polje, bivši ondje sami, i ničijim, van Božjim okom vidjeni, Kajn podtaknut mržnjom, što žrtva Abelova bje Bogu povoljna, njegova pak odbačena, upotrebi tu sgodu, te brata lupi nječim po glavi toli zamašno, da mu je umah čelenka pukla na dvoje, i on pade mrtav na zemlju. To bratoubojstvo dogodilo se je na 25. Ožujka, izza kako bi Kajn 115, a brat mu Abel 100 godinah navršio bio, i to — ako se može vjerovati učenjakom — na onom mjestu, gdjeno je sada grad Damask. Na uspomenu toga prvoga krvoprolića i dan danas je u Damasku i njegovoj okolini tlo crveno, što ga Turci u dobru cienu prodavaju Indijancem. Nu ako je Kajn ubio svoga brata Abela, to je on i sám oto smionstvo morao platiti glavom, jer je i njega poslie u šumi ubio Lamek, držeć ga za divlju zvier.

Neka nitko nemisli, da je lija dolijala Kajnovom smrtju. Kajn nije umro; on jošte živi u potomcih svojih. Ti pako Kajnovci jesu svi oni, koji imaju liju u svojem grbu, te se s toga pišu na plemićku: Láży Petar od Lukavca.

Neću ovdje da govorim o Napoleonu, ili o njegovom klientu, Viktoru Emanuelu — tih mnogo hvaljenih zatočnikah slobode, — izmedju kojih jedan se gradi kao iskren prijatelj i štovatelj, a drugi kao zaštitnik i branitelj rimskoga dvora; a kada ih u njihovoj pravoj slici motriš, nisu drugo, van pobožni Irudi, sliedeći stope Kajnove. O ovih, rekoh, dvajuh nečuvene podlosti i lisičenja udvoricah neću da govorim, već mi je ovdje povesti rieč o naših bližnjih susjedih — Magjarih, koji dobro znajući, da u nas Hrvatah ima krepka mišica i srdce junačko, vabe nas u svoje kolo, i hoće, da se s njimi sdružimo, i da opet ponovimo onaj stari, nepogodom vremena prekinuti savez, što nas je kroz više viekovah s njimi skapčao, za plaću toga sdruženja obećajući nam slobodu, nezavisnost, ravnopravnost, riečju život ustavni, koj je sačinjavao sreću djedovah naših.

To je sve liepo rečeno, nu neznam, hoće-li biti stečeno, budući da je Magjarom drugo na jeziku, a drugo u misli i srdcu. Njihove rieči stoje u protuslovju s njihovimi čini. Za dokaz toga neka služi to, što Magjari, prisvojivši si najprije Vojvodinu, malo zatim pritegnuše k sebi i Medjumurje, a sad već, kao i Adam za zabranjenom voćkom, pružaju ruku i za hrvatskim Primorjem. Što to znači? To izdaje njihovu dosliednost; jer dočim su u načelu našega s njimi sdruženja pripoznali naše narodno-historičko pravo na ote zemlje, sada nam to pravo svojim protivnim postupkom niječu. Tako se ima i s njihovom ravnopravnostju, kao što to — da nenapominjem onaj njihov izgred, što nam braću u Vojvodini vriedjaju do zla boga — dovoljno pokazuje ona žalostna viest, što ju je njeki dopisnik iz Beča priobćio u 37. broju „Pozora,“ navodeć, kako se je prigodom obnove liptovske, dakle slovačke županije, novo izabrani pomagjareni podžupan K. Lehocki njekomu obćinskomu odborniku radi toga, što je on, neznajuć magjarski, zamolio gospodu, neka protumače slovački, što su govorila magjarski, zagrozio ljeskovačom, ako jošte jedan put izjavi ovakvu želju. Gdje je ovdje istinitost onih riečih, što ih prije njekoliko mjesecih izusti njeki ugledni Magjar u Beču, izraziv se pred njekim gospodinom, da Magjar, opamećen izkustvom, nebi hotio više gaziti ni ciganinu narodnost? Dakle kod Magjarah valja ono, što vele naši: „Obećati, to je — gospodski, a zadatu rieč držati, to je — seljački.“

Medjutim varaždinska županija povjerova praznim i golim obećanjem Magjarah, pa dočim očitovanja i zaključci ostalih hrvatsko-slavonskih županijah napunjuju svako rodoljubno srdce zasluženom radosti, ona prigne svoje, dosad uviek ponosito koljeno, da se pred svojim susjedom smjerno pokloni u znak harnosti za tolike — uvrede, što ih ona zajedno sa svojimi sestrami od njega primi.

Što se je prenapomenuta skupština toli snizila, i što je Medjumurje — taj perivoj Hrvatske — a s Medjumurjem do 60 hiljadah radinih i s toga bogatih Hrvatah natrag podpalo pod zaladsku (magjarsku) županiju, i to posve jevtinom cienom, to je od Magjarah primljeno velikim pleskom; i kako da nebi, budući da se i isto nebo — kao što to mudro opazi njeki član velike skupštine peštanskoga grada — većma raduje nad jednim griešnikom, koj se popravi, nego vrhu 99 pravednih. Nu tomu se utjelovljenju nemanje radovahu i medjumurska vlastela, i kako se kaže, častno svećenstvo, štono je željno izgledalo to odciepljenje, i jedva čekalo onaj trenutak, kad mu bude možno priklopiti se svojim susjedom, prama kojim je velikim dielom imalo više sućuvstva, nego-li prama jednoplemenikom svojim.

Tko se iznevjeri svomu rodu, nije vriedan, no da prionuv za tudje, postane tudji — sluga, dočim bi, ostav kod svoje kuće, kod svoga domaćega praga i ognjišta, mogao biti — svojim. Što se nas drugih, svomu rodu vjernih Hrvatah tiče, mi se ponosimo, što možemo krasnim svojim narodnim jezikom sboriti i govoriti, narodnim velim jezikom, o kojem preuzvišeni g. biskup djakovački, prigodom svoga umješćenja na stolicu vjerovitičke županije reče, *da je toli milozvučan, toli krepak, toli bogat, da mu para na svietu nije; i toli liep, da je samo Bog ljepši, koji ga je stvorio, samo narod krasniji, koj ga njeguje.* Indi kad našemu materinskomu jeziku jedan izmedju najproslavljenijih muževah učenoga svieta podjeljuje toliku vriednost i prednost, to on zasluzuje, *da ga* — kao što isti visoki crkveni dostojanstvenik govori dalje — *svi sinovi i kćeri naroda ljube, kô oči u glavi; zaslužuje, da se u njem sve znanosti, sav javni*

Digitized by Google

život odziva, kó što se u tancih sunčanih tracih rana zora rumeni i bieli dan odsieva. Cuivis linguæ suus est genius, suus lepos, veli njetko; nu neka izrodi tudjih riečih težkim, i više putah nespretnim izgovaranjem svoje grlo muče, koliko im drago, mi pravi Hrvati volimo sladkim svojim materinskim glasom milo zujiti kao pčela, nego-li kojim drugim, kadno kadšto već od narave hrapavim jezikom bučno brenčati kao šršan.

Evo me opet kod Magjarah, od kojih se za čas razstavih. Oni su, kao što je poznato iz novinah, navili žice do popucanja. Pošto su gospodari postali Vojvodine, prisvojili si Medjumurje, mašili se u najnovije vrieme za hrvatskim Primorjem, nastà po selu zveka — iz šume jeka, kakova? da im se i Hrvatska i Slavonija, i to bezuvjetno podloži. „Ali bezuvjetno — služim se ovdje riečmi Bažanina, što ih čitah u 34. broju „Pozora," — bezuvjetno se pozivlje protivnik na predaju, kad ga tko pravedno zavojšti, i silom oružja u tiesnac natjera; bezuvjetno tražim samo ono, na što imadem pravnoga naslova, bezuvjetno izključuje svako pravo; bezuvjetno, dakle: na milost i nemilost; bezuvjetno, dakle vrat amo, pa pod jaram! Tako nas braća naša k sebi u kolo, pa na divan zovu; tako braća naša misle — nemisle samo, nego i rade, pa na sva usta viču: bezuvjetno! Dakle na dvor s našom, krvlju podignutom narodnošću; na dvor svojim zdravim, čilim, neokrpanim jezikom; na dvor s legitimnim historičnim našim pravom." Odavle se vidi, da novi Magjari, držeć se strogo zakonah od godine 1848., ostali su žalibože oni stari Magjari, a dokle god su takovi, nemože biti o sdruženju s njimi govora, ako nećemo uzeti u ruke odmah magjarske slovnice.

Što nam dakle učiniti valja, da otresavši se niemštine neupadnemo u magjarštinu, i da se taj za nas tudj jezik neuvuče u crkve i škole, u skupštine i pisarne naše, to je, da jezik magjarski nepostane i kod nas jezik družtveni, jezik službeni, jezik poslovni, kako je to želja Magjarah? To je prevažno pitanje, o kojega riešenju visi ili promak, ili propast narodnosti naše. A tko da to veliko pitanje rieši? Tko drugi, nego naš sabor, koj bi se imao čim prije sazvati, i sastaviti iz ljudih imajućih i potrebitoga znanja, i povjerenje naroda. A kako da se to pitanje, zasjecajuće u narodni naš život, da nerečem i obstanak, razpravi, budući da Magjari već sada čine takove tražbe, na koje nijedan pošten Hrvat nemože da pristane?

Ja ljubim, kada što pišem, navadjati pričice, da se vidi, kamo ide moj smier, kad hoću, da što dokažem. Evo jedne.

Medju dva plemića, jednim Genovljanom, a drugim Francezom, koji obadva kao častnici služahu u francezkoj vojsci, porodi se razpra glede grba, budući da je i jedan i drugi imao u svojem grbu volovsku glavu. To se je Francezu, koj je svoj rod i svoje pleme izvadjao tja iz Noemova broda, dalo na žao, što Genovljan imade grb jednak s njegovim, te ga uslied toga pozvao na dvoboj, neka oružje odluči, tko izmedju njih dvojice imade pravo na grb s volovskom glavom. Genovljan ponudu primi. Zorom drugoga dana dodju obadva na opredieljeno mjesto. Nu prije, nego bi izvadili mače, Genovljan upita Franceza, zašto da se s njim tuče? „Zato, — odgovori on, — jer ti neimaš pravo na grb, koj samo meni pripada od starine." „A kakav je znak u tvojem grbu?" nastavi Genovljan. „Volovska glava," odvrati Francez. „E kad ništa drugo nije, — reče opet Genovljan, — onda neznam, zašto da se s tobom tučem, jerbo u mojem grbu je glava kravska." I s tim se razidu.

Odavle hoću da to izvedem. Ako braći Magjarom nije ništa stalo do našega prijateljstva, ili ako budu oni i nadalje nasrtali na naša narodna i historička prava, prisvajajuć takova samo sebi, a nam ih zanijekajuć, premda su tolikimi kraljevskimi poveljami priznata i ujamčena, — onda oni neka budu za se, a mi Hrvati za se. Oni neka za se kroje zakone na svojem saboru, a mi za se na svojem. Oni neka gospoduju na svojem zemljištu, a mi opet na svojem: svaka maca na svojem banjku jaka, veli poslovica. Njim neka bude njihov palatin, a nam naš ban, posve jedan od drugoga nezavisan, jedino pokoravajući se ustavnomu kralju, koj bi imao stvorene po saboru zakone, za dati im obveznu moć, potvrditi i braniti, pa mirna Bosna.

Ako-li se pako taj dunavski led, što ga mi Hrvati sad ciepamo, nebi nikako dao probiti, onda nam nepreostaje ino, već strpljivo čekati, dok sivom sokolu ponarastu krila, te se može dignuti s gniezda, i boriti s crnimi gavrani, što ga jošte za sada gola i naga, slabašna i nemoćna oda svud nemilice kljuju.

Rekoh i dorekoh. Nu ako bi možebiti tko mislio, da slični dopisi, kakav je evo ovaj, nespadaju u crkveni glasnik, taj neka znade, da čim je jači neprijatelj, koj se proti našoj narodnosti diže, tim je nuždnije većom mu se silom oprieti, da ako se posve njegova moć i neskrši, a to barem ponješto oslabi. A da se to tim laglje postigne, potrebito je, da naše domaće političke novine, koje su već po svom zvanju svaki neprijateljski napada na naš jezik i na našu narodnost suzbijati dužne, i „Katolički list" u toj borbi podupire. Dva lešnjika orahu su vojska.

Viestnik.

Iz Zagreba. Blagotvorno družtvo sv. Vincencija od Paula, koje pod visokim pokroviteljstvom uzoritoga gosp. kardinala i nadbiskupa Jurja Haulika od njekoliko godinah u našem gradu postoji, izdalo je nedavna pregled svoga djelovanja za godinu 1860. Po glasu toga pregleda potrošilo je družtvo prošle godine za uboge na hranu, obuću, drva, stanarinu, ljekove, hranarinu za dvoje djece, poputbinu, namirene dugove, sprovode, školske knjige, sjemenje i povećanje glavnice 1183 st. 53 nč. Glavnica družtvena iznosi 1170 st. u državnih zadužnicah.

Digitized by Google

U ovaj par ima družtvo na obskrbi 31 porodicu i dvoje sirotčadi.

Na pitanje: koja posebna djela izvodi družtvo? zadaća toga družtva označuje se u pregledu ovako: Sva djela kršćanske ljubavi u duhu sv. Vincencija od Paula, napose: Traži u istinu uboge ili ćudoredno zapušćene obitelji, te ih podupire, kako je gdje od potrebe, uzimajuć sveudilj u obzir njihovo ćudoredje i spas duše; polazi ih uslied družtvenih pravilah po jedan put na tjedan, a kad uztreba i više, zatim tješi ih i budi u duševnoj nevolji; opominje, da idu k službi Božjoj, i četiri puta na sv. pričest zajedno s poslujućimi članovi. Skrbi zatim, da dobavi bolestnikom liečnika i liek, ili da ih spravi u bolnicu, pokojne uboge iz družtva da kršćanski sahrani, nemoćne, koji nisu više za posao, da smjesti u ubožnicu, ako se dade; koji si nemogu ništa priraditi, sve ako bi i htjeli, da im dobavi posla; djecu od siromakah, što ih družtvo podupire, te ju nemogu roditelji uzdržavati niti odhranjivati, da spravi u pjestovnicu, a ženske, koje su za službu, u zavod marijanski za odgajanje dobrih služkinjah, dok im se otvori služba u kojoj čestitoj kući; djecu, koja su dorasla za učionu, da prinuka, da ju polaze, a odrasle od učione dječake daje poštenim meštrom na zanat, jedne i druge pako nadzire i poslje.

Iz Beča. Ovdje vieća po vladi imenovano povjerenstvo, kako bi se stanje vojničkoga duhovničtva popravilo, budući se uvidja, da ovo gledeć na budućnost i sadašnjost neodgovara niti zvanju i dužnostim svećeničkim a niti potrebam vremena. Dao Bog dobar uspjeh tomu povjerenstvu, pa onda došao red i na mnoge druge svećenike, koji uz težku svoju duhovnu službu moraju se boriti s tjelesnom nuždom i svimi nevoljami siromaštva.

Iz Pruske. Otvaraju se ljudem oči. Vrhovnim duhovnim oblastim, vrhovnomu crkvenomu vieću u konsistoriju pokrajine brandenburžke reče prigodom poklona nj. veličanstvo: „U kršćanskoj državi, kakova je naša, vjera mora da bude temeljem, a sve drugo na njoj se osnivati. Ako toga nebude, propade sve. Ja o tom mislim posve kano i moj pokojni otac, a naročito kano moj pokojni brat.“

Iz Francezke. Biskup orleanski Dupanloup odgovorio je već na posljednju brošuru La Gueronnièrovu. Slavni i učeni biskup izlaže na vidjelo i oštrim perom osudjuje spletke lukavosti i nasilja proti svetomu pravu crkve, što su osnovane u Tuileriah, a možebit da će se za koji dan na kraj izvesti u vječnom gradu. Koli znamenit je ovaj odgovor, vidi se odatle, što proti njemu podigoše ljutu graju svi francezki vladini, a gotovo svi europski crkvi neprijateljski listovi. Prije nego što je ovaj odgovor izišao, bijaše već iz pokrajinah 20,000 odanj naručeno u Parizu. — I ostali biskupi francezki digoše glas svoj na obranu svjetovne papinske vlade. Kako se vidi iz razjarenih „Siècloviha“ nasrtah, osobitu pozornost pobudiše pastirske poslanice biskupah kvimperskoga i leonskoga. Proti pastirskom listu biskupa poitierskoga povedena je nalogom vlade sudbena iztraga, jerbo, kako se kaže, ima u njem izrazah, koji su uvredljivi za cara, a mogu smutiti sviest državljanah.

Iz Pariza. U odgovornoj adressi na carev priestolni govor kaže senat glede obrane katoličkih interesah: „No naša najčvršća nada jest braneća i neumorna ruka Vaš. Veličanstva. Vaša sinovska ljubav svete stvari, koju Vi nemiešate sa spletkami, koje se njom kao ličinom poslužuju, obistinila se neprestano u obrani i uzdržanju svjetovne papinske vlasti, i s toga senat neokleva svoje privoljenje udieliti svim činom Vaše lojalne, umjerene i uztrajne politike. I u došast uzdajemo se u vladara, koj papinstvo francezkom zastavom štiti, koj mu je u pomoć u njegovih kušnjah, te je najdjelatniji i najvjerniji čuvar papinske stolice.“

* Sv. otac, da neostane dužan odgovora francezkoj vladi, odredio je, da se objelodane diplomatički dopisi, kojih francezka vlada nije svojoj sabornici u tako zvanoj žutoj knjizi predložila.

* Na La Gueronnièrovu brošuru napisao je odgovor i Veuillot, no jedva našao nakladnika. Već je odgovor izdao i Chantrel na nju, te njene tužbe proti papinskoj vladi i duhovničtvu predstavlja u pravom licu u šest poglavjah, kojim su naslovi: tužbe; francezko duhovničtvo; stranarstvo; Piemont; papinska vlada; zaglava.

(Crux de cruce.) Proročansko obilježje nadbiskupa Malakije na sv. otca Pia IX. „Crux de cruce“ svakako je dosad tumačeno. Jedni su jezikoslovje navlačili na svoj kalup; drugi nahodili riešenje te gatnje u tom, što sv. otac ima „križ na križ,“ ili jedan križ za drugim“ podnositi. No vas sviet gleda u ovaj par na Pia IX., gleda na barjake talijanskoga ustanka, pozna Piemont — dosadanje izhodište i središte toga ustanka od vremena Crociatah, — i pozna te države *grb*, u kom, dakako tek u novije vrieme, jako i dosta znamenito u oči pada, što mu osrednji štitić predstavlja srebrni križ u crvenom polju (grb savojski), srednji štit crven križ u srebrnom polju (grb sardinski), a glavni štit u prvom srebrnom polju velik štakast križ s četiri manja križa (grb jerusolimski). Nebi-li se dakle ona proročanska izreka mogla doslovno protumačiti: „križ *s* križa“ ili „križ *radi* križa“? Bar u postupanju Piemonta, dosadanjega štitonoše svih daleko razgranjenih pokretah i crkvi namienjenih nesgodah imamo dosta razlogah za to riešenje, zanj nam ova zemlja njekadašnjih vladarskih svetacah pruža neprestano dostavjernih, gadnih dokazah.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 11. U ČETVRTAK 14. OŽUJKA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Konkordat i Krajina

III.

Niti zviezde na nebu, niti piesak u moru, niti lišće na drveću nije toliko raznoliko, kao što su ustanove dohodakah nadarbinskih, što se svećenikom davaju, da o njih žive život tjelesan shog službe, koju oko ljudih i crkve obavljaju, gdje su nastanjeni.

U našoj miloj domovini imade različitih patronatah. U Krajini na ime kraljevo na predstavku dotičnoga biskupa imenuje višja vojena oblast za župu kraljevskoga patronata. Nije dvojit, da prije ustrojenja Krajine bijahu župe pod pokroviteljstvom sukromnih posjedateljah, kao što bijaše i zemlja.

Josefinska doba poremeti tomu položaj i lice. Od svih za našu domovinu mnogo zaslužnih samostanah, ostaše nam jedini prosjački, i naslovi opatijah. Imanja, pokućtvo, imovinu zakupiše svjetovni uredi. Gdje su uredi? Koja korist od novacah? Manastiri — kazniónice! Crkve — konjušnice, magazini! Ljuta rana duha vremena.

Kadno u ovih stranah naše domovine, koja se sada Krajinom ozivlje, samostane i opatije digoše, crkvi imovinu nepokretnu oteše, a pokretnost omedjašiše, kao što ju tek nevjernik omedjašiti i nagrditi može, — liepe njive, plodne mekote, sladki vinogradi dopadoše rukah krajišničkih. U tih rukah vinogradi opustiše, a polja obrastoše steljom (paprutom) i vrieskom tako, da nedaju nikomu koristi. U živih rukah mrtvo je polje, dočim u mrtvih rukah življaše i hranjaše svoje gospodare, a uza nje i mnoge druge. —

Zapovied, koja je nalagala, da se crkveni novci i novci bratovštinah imadu predati svjetovnim blagajnikom, nisu stanovnici ovih krajevah hladnim srdcem primili; suze su lievali za crkvenom svojinom i za svetimi zakladami, gledajući, kako se posljednja volja pokojnikah krivično gazi i krši. Bilo je tuj protivljenja sborom i stvorom — nu zapovied stignu, a ta zapovied učini svećenike odgovorne za svaki nered — pa onda razdieljenje župah, odciepivši kapelu od majke učiniše ju župnom crkvom, a time razdvojiše interese i mnienja — a ostalo izlieči vrieme. — Al neučini, da se zaboravi, što bijaše i kako bje učinjeno. Od toliko nepravedna progonstva, što crkvu stiže, neostaše niti župni dohodci netaknuti. Mnogo vrelo presuši. Mnienje osta: pop ima!

U Krajini umnožaše broj župah, a župnikom odrediše 300 for. i štolarsku pristojbinu, bašću, sjenokošu, njegdje njivu, njegdje vinograd — gdješto ni toga ne. U slavonskoj Krajini župnici beru bir.

Na zapovied Franje I. kralja hrvatskoga držana sinoda zagrebačka g. 1803. sastavi i podnese predstavku *), da njegovo veličanstvo blagoizvoli nestašici župničke plaće doskočiti. Na rečenu predstavku stignu previsoki odgovor: da će se župnici s novih župah na stare premješćivati. — G. 1815. opet dojde zapovied, da se preko duh. stola prijave župnici, koji nebi imali 400 for. godišnje plaće. Od to doba valjda imadu njekoji župnici 300, njekoji 400 for. na godinu, a štopski nješta više. Veća strana župnikah ostade kod 300 for. Posljednje izravnjivanje župničkih dohodakah bijaše god. 1853. urečeno, a 1856. izvedeno. To izravnjivanje pribavi njekomu 5, 10, njekomu i manje forintih. Zatim podignu župnike nadom bolje budućnosti §. 26. konkordata. Od tada bijaše mnogo očekivano, mnogo obećivano i mnogo uzdisano: napokon sjetiše se ljudi, da je stara navada najmeklje uzglavje.

Dobiva-li župnik krajišnički na ruku punih 300 for? Odmah ću kazati. Njekoje župe vuku

*) Const. D. Zagrab. p. 274. punct. 4.

Digitized by Google

plaću iz vjerozakonske zaklade, njekoje iz Grenz-Prowentenfonda, a njekoje iz obiuh kasah. Župnici, koji vuku plaću iz vjerozakonske zaklade, koliko je forintih, toliko sv. misah na spomin i upokojenje dušah onih viernih, koji takove zaklade u dignutih manastirih i opatijah učiniše, imadu odslužiti; a od svote, koju primaju iz Prowentenfonda, odbijaju se štolarni dohodci, a od zemaljah plaća se dvojaki porez. —

God. 1857. zapita gjurgjevačka regimenta kod zagrebačke general-komande: kakav da se porez udari na župnička zemljišta? Odtuda prispije sliedeći odgovor i razjasnjenje: „Geistliche haben für ihren allfallsigen bisher doppelt besteuerten eigenen Grundbesitz auch fernerhin die doppelte Grundsteuer zu bezahlen, mit Ausnahme jedoch der g. n. u. und ewangelischen Geistlichkeit, rücksichtlich welcher die Enrollirungs-Vorschriften ebenfalls Anwendung finden. In diese Kategorie gehören auch Officiere und Beamte, da deren Söhne oder Familienmitglieder von der Enrollirung nicht befreit sind, und es ist daher auch den Officieren und Beamten nicht die doppelte, sondern nur die einfache Grundsteuer vorzuschreiben.“ Znadu-li duhovni stolovi i ordinariati za ovu vojeno-političku naredbu?

Naredba ova nalaže dvojaku zemljarinu od vlastitoga svoga zemljišta, što bi ga možebiti župnik katolički u krajini posjedovao, budi kupio ili baštinio od svoje krajišničke kuće. — Svatko znade, da je župnik župnoga zemljišta samo uživatelj; — svatko živ znade, da župnik dobro ovakovo niti prodati, niti šundrati, niti komu ostaviti oporučno nemože, jer nije njegova svojina. Pukovnije krajišničke toga neće da znadu, — a župnici udilj od svoga užitka plaćaju dvojaki porez. Zagrebačka general-komanda svoju naredbu tim podupire, što katolički svećenici neimadu sinovah, koji bi se u vojnike uzimali. Kao da neima častnikah nikada oženjenih, oženjenih častnikah, nesjedinjenih duhovnikah i evang. pastorah bez mužke djetce. — K tomu primetnuše lani njekakav aequivalent, te na deset godinah, do 1870. godine, odvališe njekoliko forintih od kongrue u napred. Stola-ordnung od god. 1779. za svu Krajinu jednak tumačen bi i tumači se svakojako, po župnika naopako. — Za goriva se drva nješto od plaće župničke odbija — nu u svih regimentih krajišničkih nije jednako.

Gdje su drugi dohodci župnikom? Na ovo pitanje odgovori visoka zagrebačka general-komanda slavnoj gjurgjevačkoj pukovniji ovako: „Auf die mit dem Berichte zugestellte Anfrage wird dem Regimente erwiedert, dass herkömmliche Leistungen der Pfarrlinge an die Pfarrer, so wie sie überhaupt als etwas unbestimmtes und freiwilliges sind, in keinerlei Betracht kommen können. . .“

U istinu nebi sl. političko vojeno zapovjedničtvo tako mekano bilo, da se zapitani podatci na veliko i visoko dadu brojiti; nu jer su neopredieljeni i dragovoljni, nemogu se u račun uzeti — to će reći: neznatni su, i nikako nedosižu svote, da bi se od nje mogla uzimati dohodarina.

Nije na tom kriv bogoljubni puk ovaj, koj se dobrom ćudi i privrženošću svojemu duhovnomu pastiru s najboljimi puci uzporediti može, već je tomu uzrok njegovo kruto omedjašeno stanje. Krajišničkoga temeljnoga zakonika §. 36. glasi evo ovako: „Čeljade može vrieme, što oko kućnoga rada preteče, upotrebiti, da si štogod zasluži. S privoljenjem gospodarovim može u tu svrhu izvan kuće iti radit. Od onoga, što družinče na rečeni način zasluži, mora jedan dio zasluge u kućnu kasu predati. Nemože-li se čeljade s gospodarom o svoti pogoditi, a dojde-li do tužbe, odlučuju izbornici. Što god graničar bez privoljenja gospodarova sukromno zasluži, cielu zasluga mora u domaću kasu spustiti.“ Kuća namiruje vjenčarinu i mrtvarinu, — a kakovom to biva u gornjoj Krajini mukom, gdje nije što prodat, niti uzajmit, i župljani i župnici znadu.

Što ću reći o kapelanih? Katolička crkva niče iz kostih mučenikah, a cvate na zatajenju samoga sebe, kojim se odlikuju njezini službenici. — Ljeta 1851. udarena je kapelanska pristojbina u gornjih 6 regimentih na 190 for. Od toga 100 for. sr. prima kapelan, a ostalo župnik za hranu i podvorbu kapelana. U ostaloj krajini ostalo kod 150 for sr. i od tud jedna polovina kapelanu, druga župniku sbog gori navedenih potrebštinah kapelana. Tko ima lazno, evo mu prilike, da sravnjiva ljude i dobu.

Sad odbij disagio na bankah, pa si gotov s računom velikoga bogatstva, s kojim se ometalo svećenstvo krajišničko. Komu nije to dosta, neka se potrudi k auditoru kojega god regimenta, kazat će mu, koliko je postotakah unišlo u kasu aerarialsku iz ostavštine u Krajini namješćenih duhovnikah.

Kako je šenulo vrieme i pobilo vriednost novacah u austrijskoj carevini, znade se. Nevriednost bankah zavlada s godinom 1848. Iste godine navališe ljudi kupovat s pridom srebro. Kod toga posla lje nezatekoše ni jednoga svećenika.

Kako bi se novčanoj nesgodi doskočilo, neznam kazati. A neznadoše niti trgovačke komore, niti bankiri. Al im bijaše naloženo, da svjetuju, pa njeki prosboriše: uzmite crkvena dobra — 800 milijunah izbacit će crkvena imovina, ako se razproda.

Digitized by Google

Kadno je Magdalena prolila po Isusu skupe masti, da uzveliča veličje Božje, sgrozi se Juda: čemu tolik gubitak? To se i sada na Isusu u crkvi svojoj živućem opetuje. Jer i današnji Jude misle, da je ono malo zlata i srebra, čim se veliča u crkvi veličanstvo Božje, gubitak. te da bi se bolje rabilo, kad bi se njim prodalo; njim bo je toliko stalo do uboge države i državljanah. koliko malo i Judi do ubogih svoje dobe. Tko će kupiti crkvena dobra? Valjda, koji svjetuju, da se razpačaju. Zašto oni ljudi svotu, koju bi za crkvena dobra dali, neuzajme vladi nuz kamate veće, no bi im nosili dohodci crkvenih dobarah? — Said-paša, namjestni kralj u Egiptu, polazi ka grobu Muhamedovu, te vuče sobom dva miliuna križevačah škudah. Prenesoše-li ove novce uživatelji dobarah katoličke crkve, misionari katolički polazeć preko Kaira u Afriku? — ili tko drugi? — Kockahu se za haljinu Isusovu — i kockat će se, dok bude lakomih bezbožnjakah, na njegov spomin.

Budi tomu tako, a ja bih neistinit bio, tvrdeći, da kat. svećenstvo nije bogato.

Jest! bogato je ono ljubavju svojih župljanah; — bogato osvjedočenjem, da mu na djelu počiva Božji blagoslov, i dopadnost svih pravednjakah.

Bogato je znanjem, da na postavnom temelju sv. evangjelja i kršćanskoga čudoredja blaženstvo vjekovito razplodjuje; — bogato je uvjerenjem, da bi se njegovim nastojanjem i vremenito blagostanje župljanah i ljudih umnožalo, kad mu djelo neljudi hotimice nebi kvarili.

Dà bogatije je od onih, koji imadu jakost, da prave smutnje; — bogatije je od onih, koji slaboću svoga tiela oprtiše — težkimi kesami.

Takovo je krajišničkih svećenikah živovanje — tolika njihova utjeha! —

Na slunjskih brdih.

Kratki naputci, kako je moći živjeti pokojno.

(Dalje.)

III.

Dalje sredstvo za živjeti pokojno jest i to: da čovjek vazda, u koliko je moguće, bude vesele ćudi i dobre volje.

Vesela ćud nesamo da doprinosi mnogo zdravlju čovjeka, jerbo uklanja onaj otajni nemir, koj nam život truje, nego nam i prisvaja ljubav družtva, u kojem živimo. Čovjek vesele ćudi mio je svakomu, nije izvržen rešetanju, i na taj način nedogadja mu se ništa, što bi mu pokoj duše uznemiriti moglo.

U ostalom razlučiti valja veselje umjereno od razuzdanosti. Prava zadovoljnost očituje se mirnom vedrinom, koja uviek jednaka ostaje, jer je utemeljena na nutarnjem pokoju duše. Strasti opake, kao što škrtost, nenavidnost, oholost, osveta težko se primu srdca vesela. Ugnimo se dakle svemu, što bi nam nezadovoljnost i dosadnost uzrokovati moglo.

Ludo bi medjutim bilo zahtievati, da svi budu mudraci, dušoslovci, to jest, da svi razlučiti znadu uzka ona odnošenja, koja obstoje medju fizičnim i moralnim čovjekom, za da sažaliti uzmognu onoga, koj se danas veseli, sutra pako uslied upliva zračnoga, uslied trošenih jelah, a osobito uslied nutarnjega stanja duše svoje plače i tuguje. Malo ih je, koji bi si trud uzeli, da stvari pobliže razmotre, dapače reći se može, da većina ljudih o mnogih stvarih samo površno i krivo sudi. Onoga pako, koj nije uviek podoban sa smijajućimi se smijati, držati će za nemirna i dosadna, i izbaciti će ga iz družtva svojega.

Nu nije dosta, da čovjek samo bude vesele ćudi, nego je jošte potrebito, da si prisvoji način postupanja i drugovanja čim umiljatiji. Što prudi liepo tielo, ako nije i odjeveno liepom haljinom? Mio pogled, sladak posmjeh, dobra rieč u svoje vrieme prosborena, vrstna su nas drugim veoma preporučiti. Kardinal Petar Aldobrandini imaše svojemu umiljatomu drugovanju zahvaliti, što je ljubimcem rimskoga dvora postao. Kad bi što i od istih slugah trebao, umolio bi ih, prem im je i zapovjediti mogao. Okolnosti čine čovjeka više putah mrkim i osornim: nu tko hoće da živi mirno, treba da sam sebe nadvlada.

IV.

Tko želi pokojno živjeti, neka misli, kako mu je volja, nu neka govori i radi onako, kao što to vrieme i okolnosti zahtievaju. Tko se polag toga načela ravnati umie, izbjeći će mnogim neprilikam; — tko pako neznade ili neće onako govoriti, kao što se zahtieva, a on neka marljivo šuti; narav bo dala nam je dva uha i jedan jezik, za da više čujemo, a manje govorimo — veli Zeno. Ovo načelo je koristno i dično za čovjeka, i pribaviti će nam obće počitanje.

I u istinu, ako se neizjavimo odmah, tim ćemo znaličnost i pozornost slušateljah još većma napeti; ako-li pako o stvari zrio sud izreći vrstni nismo, bolje je šutiti, da se neizdademo.

Kada je jednom Teofrasto u njekom družtvu čovjeka zamietio, koj ništa govorio nije, reče mu: „Akosi mudrac, krivo činiš, što negovoriš; ako-li pako nisi, mislio bi čovjek, da jesi.“ —

Ako pako govorimo, nije probitačno vazda izrazit se odveć jasno, da nam nezavire u dno

Digitized by Google

srdca. Isto tako netreba sve na jedan put izreći, ako komu što dozvoliti ili uzkratiti imamo, tako bo će dozvola tim sladja, jer nenadana, uzkraćenje pako, ako smo ga u koju ljepšu rieč uvili, manje neugodno biti.

U družtvu zatim nevalja govoriti na sva usta, jer bi zao čovjek priliku dobiti mogao, da zloupotrebi iskrenost našu. Zato i veli sv. pismo: „Non omni homini cor tuum manifestes.“

Mnogi je već postradao, što se je drugim bezobzirno povjerio, jer kada rieč jedared iz ustah izadje, natrag se više uzeti nemože. Tajna robuje nam, dokle ju čuvamo; mi pako njoj, kad ju očitujemo. Nitko se još nije pokajao, što je šutio. Ako nepoznamo osobah, s kojimi govorimo, i neznamo, kakav bi utisak naše rieči učiniti mogle, bolje da šutimo.

Nu nerazumie se tu, da, kad si u družtvu, namrgodiš čelo, da upiliš kuda oči, te sjediš niem kano stup; nego nam se preporučuje, da negovorimo mnogo, i da se ravnamo polag okolnostih i ljudih, medju kojimi se nalazimo. Naredbe Ljudevita XI. probudjivahu obću pozornost ponajviše s toga, što ih prije oglašenja nikomu priobćio nebi. Dobro je dakle svaku rieč prije progrizti, ili kao što naša poslovica kaže: prije izpeci, pa onda reci.

Isto tako nemoj se tužiti pred svakim, ako ti je zlo. Svaki čovjek ima svoj križ, i ludo bi bilo zahtievati, da nam je uviek dobro. Ali ako je dužnost čovjeka, da podnosi strpljivo nevolje. ima ga učiti mudrost, da sakrije pred drugim biedu svoju. I zašto da odkrivamo rane srdca svoga? Malo ih je, koji bi nas iskreno sažalili, i pomogli nam; dapače više će ih biti, koji će reći, da smo sami krivi svojemu zlu. Ljudi u obće raduju se tudjemu zlu: zašto dakle da im pripravljamo takovo nesdušno veselje, očitujući stvari, za koje je bolje da ostanu zakopane u dnu srdca?

Savjet ovaj o šutenju težko će razumjeti onaj, koj od naravi rad govori, i koga nješto goni, da veselje i tugu svoju izlije u krilo prijatelja; nu pokoj duše vriedi, da nedamo sve srdcu na volju, i to tim većma, što živimo u vrieme napredka, to jest, u takovo vrieme, kadno iskrenosti i vjernosti skoro više nemožeš naći osim u — riečnicih. —

V.

Malen je doista broj učenjakah, ali tim veća je povorka neukih i plitkoga uma ljudih. Neprosvietljen čovjek nije podoban uzdignuti polet uma svoga nad svakdašnjosti, i zato mu se sve stvari gotovo jednake čine. Tko s neukim o onom govori, što on ili nerazumie, ili neće da razumie, taj svadji i neprilici izbjeći neće. Prosvietljen dakle čovjek nebude govoriti s nevježom o politici i drugih znanostih, osim ako nemari taštim hvastavcem i dosadnim brbljavcem nazvan biti. A ako je neznalica k tome jošte i zlovolja, bojati se je i gorih posljedicah; a tim je pokoj duše smućen, i mir srdca narušen.

(Dalje će sliediti.)

Budi volja tvoja.

Po Čelakovskom A. T. Požežanin.

1.

Budi volja tvoja, koj kraljuješ
Nad tim svietom u nadzviezdnom stanu,
A ljubavi okom oživljuješ
Glib duboku, — širinu prostranu;
Ti koj vlašću vječitom gospodiš,
Opasav se sunašca sjajnosti,
Koj svog stvora djela rukovodiš
Nedostižnom, svetom svom mudrosti:
Budi volja tvoja!

2.

Budi volja tvoja, kojoj gori
Sbor angjelah svedj se pokorava,
Volja, koja zemlju s nebom stvori
Te milostmi sviet taj obsipava;
Od angjelah koja i krieposti'
U nebeskih dvorih jest slavljena,
A i od nas djece u smjernosti
Poznavana svedj i izpunjena
Budi volja tvoja!

3.

Budi volja tvoja, kad nas tvoje
Žar milosti svete razsvjetljiva,
Kad sried srdca mir i radost stoje,
I u sreći duša naša pliva:
Al' i kad se bura nad nam' sbije,
Bolest, nuždа nam ogorči dane,
Kad nas ljuti neprijatelj bije,
I u tugu kad nam srdce pane,
Budi volja tvoja!

4.

Budi volja tvoja, kad se odrekne
Srdce svojih najmilijih nadah,
Kad nad grobom ljubljenih zajekne
Duša naša od pretežkih jadah.
O! daj da u tužnih onih časi',
Kad nam vienac sreće bude veo,
Duhom našim sladki zamne glasi:
Bože ti si dao, ti uzeo,
Budi volja tvoja!

5

Budi volja tvoja, te nek sjeme
Tvog zakona svud po svietu niče,
Nek je tvoje viek nam sladko breme, —
Ah milošću tvom nam lahko bit će! —
Slabašni smo, ti nas nedaj strti,
Podpomozi onog, koji pada,
I kô u žiću, tako i u smrti
Bože, otče milostiv svikada:
Budi volja tvoja!

Digitized by Google

Misionar Huc.

S prošlom godinom ode nam u vječnost veliki putnik i iztraživalac, otac Huc, lazarovac. Glasoviti ovaj misionar rodi se na 1. Kolovoza 1813. u Toulousi, a odgoji ondje u dječačkom sjemeništu, gdje je kašnje postao i učiteljem. Ali mu nebijaše u toj službi obstanka; jer bi uviek mislio na kraj iztoka; pa sbilja, u 26. godini, u Veljači godine 1839. krenu on s njekoliko drugovah iz Havre, da u daleku svietu obraćaju pogane. Došav u Makao, najde Kitaj uznemiren ratom, nu to nepreplaši srdčane vjeroviestnike, te prodru propoviedajuć u nebesko carstvo, i poslie još, kako misionar Perboyne nastradav se dugo u tamnici krvlju zasluži mučenički vienac. Huc i vjerni mu drug o. Gabet proputovaše kroz Kitaj u Tibet, te počeše propoviedati na svetih mjestih lamitskoga buddhisma, koj se za čudo pričini po vanjštini sličan rimskoj crkvi. U Lassi zatvore obojicu; nu njihova srdčanost nagna Tibetance u čudo, da jih napokon pustiše, zapovjediv im, da se vrate u Makao. Po tri puta projdoše kitajsko carstvo obojica; nu u Pekingu oboliše oba tako težko, da su radi zdravlja morali vratiti se u domovinu. Huc, obišav uzput Egipat i Palestinu, stiže u Francezku godine 1852, oporavi se posve u toplicah u Aixu, i kašnje dade se na književtvo u Parizu. Gabet pako bijaše u Francezkoj malo vremena, te krenu u Ameriku u druge misije, gdje u brzo zaglavi. Huc izdade u to dva za zemljopis prevažna djela: „Souvenirs d' un voyage dans la Tartarie, le Tibet et la Chine“ i „l' Empire chinois,“ i ovo drugo dobi od parižke akademije prvu medalju, a prevedeno je jur u poglavite europejske jezike. Zadnje godine života zabavljaše se odvažni ovaj misionar bogoslovnimi znanostmi, te je izza njega ostalo gradiva za njeko nabožno djelo. Drugčije znao bi si on naknaditi pretrpljene muke, te bi proveo ljeto na selu, a zimu u razgovoru s učenjaci; bijaše umiljan, uman i razgovoran gost kod stola. Kano piscu prigovaraju mu Francezi, da mu jezik nedolikuje za akademiju, a kano putniku, da ima izmišljotinah i pretjeranostih, makar tomu prigovoru neima morebit nikakova razloga, kako nebijaše ni njegovu predšastniku u srednjem vieku, Marku Polu, porietlom Dalmatincu, imenovanom od Mletčanah „Messer Millione.“

Dopisi.

Iz Dubrovnika. Komu je mila domovina i materinski svoj jezik, njemu je mio svaki prijatelj i jednoga i drugoga, pa žali gorko smrt takova čovjeka. Riedka prijatelja i njegovatelja naškoga hrvatskoga jezika ugrabi nam nemila smrt ovdje u Dubrovniku u osobi otca Stjepana Bonomi-a, rodom Veronjana, sjemeništu duhovnoga otca, a na gimnaziji jur od šest godinah učitelja hrvatskoga jezika. Težko je to opisati, kolikom gorljivošću taj čovjek obljubi naš jezik, kako neumornim trudom prionu oko njega. Tek što god. 1853. prispije u Dubrovnik, odluči s mjesta svom umnom snagom staviti se, da nauči naš jezik, a iskru toj čvrstoj odluci zametnu mu želja za spasom dušah, naredba družbe Isusove (po kojoj svaki Isusovac mora da nauči jezik onoga naroda, gdje živi) uzpiri, a ljepota i obilje tako staroga jezika sasvim razpali. Od onoga dana uviek bi mu bila u ruci slovnica ili druga knjiga prvih naših pisacah, te se njimi baviti najmilija zabava. Neima slovnice, izišla ona u Hrvatskoj, Slavoniji ili Dalmaciji, da njemu nebi bila prošla kroz ruke, a nijedna knjiga vrlijega pisca budi stara budi nova, samo ako doču za nju, da je nebi on od početka do kraja bio proučio. Pa i sbilja, osobito u slovnici pribavi si takovo znanje, da mu u ovom gradu nebijaše takmaca; a znajući, koliko treba dotle, da slovnica bude savršena, nastojaše, da hrvatsku slovnicu što bolje primakne savršenosti, sad omjeravajuć razne oblike, sad prikrajajuć, te tako projde njekoliko godinah, a on svaki dan što promieni, što izhaci, što umetni. A tako opet, misleći svojim trudom najbolje okoristiti jezik, ako se prihvati korenoslovja, poče on sabirati korenite rieči i sravnjivati sa prvotnim njihovim značenjem, ter sastavi u red, da se prokrči staza za tvorenje riečih. Mučan posao; ali on uloži unj silan trud i pomnju, i nepopusti sve do smrti. Medjuto, da se što uviežba i u pisanju, ter u čem pomogne biskupiji, gdje živi, napisa kršćanski nauk u kratko za djecu, obsežnije za odraslije, a obširno za velike ljude. Prvi i drugi dio dogotovi posve, a treći jur napisan ostade izza njega nepopravljen; jer ga zateče smrt. Koliko bi ovaj čovjek za hrvatski jezik bio stekao zaslugah, da nam ga bude Bog još koje vrieme poživio, jamče nam neobične njegove vrline. Marljiv kano pčela ustao bi ranim jutrom, te sav Božji dan, osim što bi se pomolio Bogu u odredjeno vrieme, preradio bi baveć se s naškom knjigom; a uz to oštra uma i tako dobre pameti nabavi si liepa znanja u svakoj struci, a osobito u bogoslovju, iz kojega u Reggiu bijaše javnim učiteljem, i spisih svetih otacah. Čemu nam se dakle od čovjeka takva uma i takove marljivosti oko naške knjige nebi bilo nadati, da bude još poživio. Ali eno! u tri dana odtrže ga smrt od knjige i nauka; a nas obori u žalost, da gorko žalimo za preradinim poslenikom u bujnom i milom našem jeziku. Nu taži nam bóli to, što pokojnik ostavi izza sebe u toj struci čovjeka, za života milovana svoga, koj mu je umom za jezike i marljivošću prava prilika; a to je o. Ferrari, Veronjanin. Od njega se možemo tvrdo nadati, da će se latiti posla pokojnikova, i sgotoviti ga na uhar i slavu naškomu jeziku, a članovom družbe Isusove na pobudu: da se povedu za otcevi Della Bellom, Kašićem, Kanižlićem i drugimi svoga reda muževi, koji su na glasu i u časti kod svakoga našinca, ako išta zna povjesti svojega književtva.

Iz Lombardije. Sveta majka crkva jur je obukla crnu haljinu, te uzdiše i cvili ucviljena od prave

Digitized by Google

svoje djece. Nu jesu-li sva djeca proti svojoj majci digla mač? Nisu do duše, pače ima djece, koja su za svoju majku pripravna svaki čas glavu podvrgnuti pod mač i druge muke; pa ako smo mi ovakova djeca, pohitimo žurno do zaručnika svoje majke, te njemu u svetom oltaru popadajmo pred noge, proseć u njega oproštenje neharnih naših opačinah, i obećavajuć tvrdo, da ćemo promieniti život na bolje. Molimo ga još, da što prije utješi ucviljenu majku našu a svoju vjerenicu, a po tom da ju tješimo sami obdržavajuć joj vierno nauke i zapoviedi, pokazujuć se, da smo mi njezini sinovi hrabri junaci, pripravni na tren oka skočiti s oštrim oružjem u boj proti njezinim neprijateljem. Ohrabrimo se i mi braćo i utješimo; a kako da se i nebi, kad u pomoći imamo cara carevah, zaručnika iste crkve, koj reče, da sila paklena neće je obhrvati, pače da će njekoć biti jedna ovčarna i jedan pastir. S očiuh nam dakle uzburkano more, da nam nerekne Isus: Modicæ fidei! Na stranu uzbunjeni svietu sa svojim tužnim i žalostnim slučajem. Ako je napast, nije još propast. Nevalja nam jadikovati, već se i tješimo; a da se imamo i čemu, evo Vam za kratak razgovor malena, ali istinita slučaja. U Talijanskoj grad je dosta liep i obširan Brešija. U tom gradu ima množina spomenikah posagradjenih od dobrih sinovah svete crkve, a hramovi, kojih ovdje ima mnogo, puni su vazda, osobito za svete korizme. Nego od njeko doba naseliše se ovamo i mnogi protestanti, otvoriv četiri svoje učione. Jedan njihov učitelj upusti se i dalje, te izide jednoga dana na očito mjesto zvano Piazza vecchia, sakupi oko sebe nješto djece, i stane propoviedati svoj nauk. Propoviedajuć on prolazaše tuda silan puk, a prohodeć njekoliko stare gospode postanu i ona, da vide sbor. „Eto, što doživismo u svom vieku," reknu oni, te zamahnu glavom: „neima dobra djeco moja! Da nas bude Bog pomilovao, te da nedoživismo ovakve sramote!" Još starci u čudu, al' eno sukobe vrstnih mladićah od 20—30 godinah. „U dobar čas diko naša vi ovdje! Idite momci, nadarite onoga Božjega čovjeka po talijanski: podajte na put Božji milostinju." Momčad jogunasta i bodra u sbor, pa slušaj! Kad se naslušaše, dojde vrieme za milostinju, te dignu škrabice (lemoznjače) — tko štap, tko šaku, pa bub od ovuda, tresk od onuda, a propovjednik izvrne propovied na jao i pomagaj! Vidiv, da tu neima šale, progura se iz sbora, te kuda će nesretan — nikamo drugamo, nego medju vojnike u narodnu stražanu, i ondje ga sakriju u siguran zaklon. Bijaše to 13. Veljače. Nemogav ovaj odanle poručiti svojim drugovom, osigura se za deset danah t. j. na 23. Veljače drugi na očiti trg Piazza nuova, da propovieda. Ali eto jada i gorega! Tek što navinu žice, složi prosvietljeni um sa srdcem gorljivim za spas dušah, te prosu svoju mudrost na sramotu tobož Babilonu, sabra se oko njega družba kano i oko onoga onomadne. Loša bijaše sreća prvomu, ali još lošija drugomu; jer nebijaše tu narodne stražane, već ga izpratiše valje do kuće, ravnajuć mu kosti, kuda palo da palo. Sad kane protestanti, da će se odseliti iz Brešije, premda za muku. Tako Vam je ovdje. Lav ručeć traži, koga da proždre; nu hvala Bogu, ima i angjelah stražaninah.

Fr. An. R. Bošnjak.

Viestnik.

Iz Zagreba. Po višjem nalogu ima se za gimnazije i realke naše trojedne kraljevine sastaviti posebna knjiga molitvenica, s osobitim obzirom na pjesmaricu. Pošto iz učionah s latinskim duhom nestade i latinskih pjesmaricah, u sgodan čas ugleda sviet pjesmarica Pintarićeva u Beču g. 1849. Ali i nju opuhnu iz porabe trubilo duha niemčarskoga, ter sada, što bi se i pjesmarici vratile naravne pravice, iztekla je i ona, i jedva joj je u prašnu kutu kod vierna joj pobratima, djaka od predpotopnih vremenah naći trag. Pa nebijaše ni ona uz svu svoju u svoje vrieme hvaljenu vrlinu dovoljna: pjesamah bijaše na izbor malo, a i najmilije glasove gusto slušati dodija; k tomu pisac je navlačio stihove na svoje napjeve, te mu i skladnja neizpade svuda skladno. Treba dakle pjesmarice prikladne i postojane. U nas ima od staroga i novoga vremena crkvenih pjesamah liepih, i pisac će jur, na što se valjala namjeri, povaditi, ako uztreba prekrojiti i uvrstiti. Nego to nije dosta: treba još pjesamah posve novih. A jer jedan čovjek na sve dospjeti ni nezna ni nemože, i jer se tiče važne obćenite stvari, moli preliepo sve vrlije naške pjesnike, to stare i nove na glasu, to sukromne, da u tom poslu pomognu, ter ili prevedu koju crkvenu hymnu: prihodnu, božićnu, korizmenu, uzkrnu, duhovnu, tjelovsku, na čast bl. dj. Mariji ili komu od svetih, ili opet po svom umu stvore u pjesmici molitvu za koju svetkovinu crkvene godine. Mjerilo budi svakomu na volju; jer oblast će se pobrinuti, da se napjev složi na stihove, a ne stihovi po napjevu. Komu dakle bude s dobrom voljom, moli se ovim, da svoj prinosak pošalje najdulje do konca Travnja ove godine na „Uredničtvo Zagr. kat. lista." Uz pjesmu može svaki gospodin pisac po navadi dodati, da mu se naštampa ime ili bilježka. Stigne-li pjesamah, koje se nebi mogle upotriebiti, vratiti će se piscu, ako uzhtije.

Iz Mletakah 21. Veljače. Prekjučer držaše ovdje u jednoj povećoj crkvi propovied kapucin, već od više godinah s propoviedanja na glasu, te se velikom žestinom potuži na sadanji nemir i krivice crkvinoj glavi učinjene. Govoreć po prilici ove rieči: Zar mislite, da je papi moć oslabila, ili potamnila slava glavi kršćanstva, što su mu prosta lakomost i glupa lukavost zadale brige i jada, te mu ugrabile pravu njegovu imovinu? Pio VII. bijaše upao u mnogo opasniji položaj, pa dojde angjeo pravde, te mu izagna krvopiju na bezkrajno more, i prikova za stienu. Kuda projde Napoleon I. tuda će za njim

Digitized by Google

u svoju propast i svi, koji se povedu njegovim tragom . . .“ i na to mu prekinu govor slušateljstvo glasnim klikom; a kašnje, kad vriedni misnik izide iz crkve, navali k njemu množina puka, da mu ukaže čast.

Iz Italije. Pisma dolazeća iz Napuljske kažu, da je naredba, što ukida samostane, prouzročila veliku buku. Duhovni redovi tako su se srasli s pučkim životom, i prosti sviet tako jim je obvikao, tražeć u njih u svakoj potrebći podporu, da mu nikako nemogu u glavu nove naredbe. Vidjeti će se istom tada, kako je sve nezadovoljno, kada dojde do ovršbe onih naredbah. Istina je, imovina samostanska ima se obratiti na nabožne i naučne svrhe; ali se zna, kako je prošla u Umbriji i Vojvodinah. Jur se smiera i na to, da se jedan dio blaga, izvadjena iz napuljskih samostanah, metne u državnu blagajnu.

Iz Rima. Iz prevrloga odgovora msgr. Nardi-a na poznatu depešu lorda Johna Russela od 27. Listopada 1860. vadimo zaključak samo, jer bi sav odgovor bio predug:

„Što se kasa papine zle uprave, kako Vi mylorde izvoliste reći, to ćete mi priznati sljedeće točke: 1. Da u papinskoj državi od glada nitko neumire, niti je umro; dočim u sdruženom kraljestvu Velike Britanije svake godine od biede ginu na stotine. 2. Da se u slobodi i blagosti morebit nijedna država nemože uzporediti s našom; jer policija ide za velikimi prestupnici i tati, a ne za onimi, koji se bave svojim poslom. Kroz godinu dolazi ovamo Englezah na tisuće, pa se nikad ni jedan od njih nepotuži na policiju, da ga je ona izkinila. Ta po njihovu ponašanju vidi se, da mogu ovdje živjeti po volji. Što bi bilo od nas, kad bi mi u sried Londona javno spalili slike Henrika VIII. i Elizabete, kako tu nedavna njekoji Englezi spališe sliku papinu? 3. Ako Vi mislite, da je okrutno i nepravedno, što je kod nas u njekoliko častih namješteno svećenikah, gdje je sam vladar svećenik, to sudimo i mi, da je bezumno i zlohotno, što od uboge Irske pol milijuna funtih šterlingah troši nebrojena četa nadbiskupah, biskupah, naddjakonah i djakonah i t. d. kojih ona niti treba niti hoće, i od kojih njekoji beru godimice 1500 guinejah, gdje u Irskoj neimaju druge župe ni župljana do svoje kuće. Prosborimo-li mylorde o mahnah i zlorabah, spomenimo se truna i klade u evangjelju. — Ali Italija hoće da bude jedan narod, a u tom joj smeta papa. Nu nije-li papa smetao, da Italija bude predobivena i ujarmljena? Pape bijahu vodje stranke Welfah ili narodne, a često i više, nego je valjalo. Kažite mi samo jednoga papu, da bi bio kvario narodu sreću, ili se opirao njegovoj samoupravi. Bijaše tudier i zakonita načina: da se naime slože u savez svi vladari. Julio II. pokuša to jur početkom šestnaestoga vieka; Pio IX. predloži to godine 1848; nu sardinski ministar odgovori mu: „da pomoć drugih dielovah Italije u oslobodjenju od tudjega gospodstva nije od velike koristi; već da bi se sbog toga tek poslie rata slavno dobivena moglo govoriti o osnovi kakva državnoga saveza.“ Ili zar bi savezna Italija bila slabija? Mnogo se krvi prolieva, a mnogo će se je još prolieti; strasti vriju u nutra a prekipiše i van; dvie pokrajine izgubljene su; alpe je zaogradio susjed, a budućnost neda odmora. Mylorde! Englezi se težko ogriešiše na nas. Dozvolite mi, da Vas sjetim, kako je godine 1814. prevarena Sicilija, a spomenite se i 1848. Dozvolite, da Vas sjetim na lorda Bentinka, kako godine 1814. proglasi u Genovi republiku, i u brzo ju opet ukinu. Dokažite mi, da je englezka politika ikada dobro mislila po nas. Republika od godine 1797. i kraljevina od 1804. bijahu vladane iz Pariza, i mi Rimljani bijasmo Francezi u Rimu. Mi znamo samo to: da je iz našega džepa mnogi milijun odputovao u radionice leedske i manchesterske, a sad viču vaše novine na sva usta, da se Italija od alpah zatvori, nebi-li ona bila trgovištem jedino za vašu robu. Mi znamo Vaše želje i glede vjere, a nadjevci: Antikrst i Babylon izdaju Vam smierove, da su kano u najbolja vremena Henrika i Elizabete. Vaše radikalne novine već dižu veselu kliku nad propašću „zloglasnoga“ Rima. Mi vas se pako nebojimo. Zaufasmo se u pravednost svoje stvari, u zdravu pamet Vašega i našega puka, a osobito u onoga, koj nas jur osamnaest vickovah čuva i brani, te će nas obraniti i od Vas.“

— Jedan vidok pripovieda grozovito mrcvarenje, kako piemontezki vodje kolju na rimskoj granici pohvatane buntovnike. „Kapelana iz Carsoli-a odvukoše na ono mjesto, gdje prije njega izgubi glavu 47 nesretnikah. Sa svih stranah obruživahu ga; nu on se nepomete. Osam zrnah pogodi ga, i on se sruši; ali još sabere toliko snage, te se pridigne i reče svojim krvopijam, da jih žali. Za čas zapanjiše se oni sbog tolika junačtva; ali nadvlada zvierska bjesnoća, te navale na gotovo mrtvo mu tielo, pogaze njega i propelo mu u ruci, pograbe i svežu ga za drvo te izbodu bajoneti.

— U pridruženih Piemontu pokrajinah nemože nikako da se primiri ljuto ucviljeno duhovničtvo: nemine dan, da neimade sukoba s piemontezkom civilnom oblašću. Za jakinsku okolicu proglasi povjerenik Valerio naredbu, kojom se ukidaju duhovne družbe. Poglaviti članak glasi: „Sve družbe i svake vrsti zavodi redovnički i svjetovnih svećenikah ukidaju se.“ Pomilovani su milosrdna braća i sestre, lazariste i učitelji pobožnih učionah (scolopi), a tako i kamaldulinci na brdu Catria za uspomenu, što njekada liepo pogostiše Danta Alghieria. Franjevci manjega reda ostaju u Urbinu i Ascoliu. Posvjetovnjačeni su kaptoli, navadna crkvena dobra, opatije i kapelanije, koje neimaju pastirske skrbi. U Loretto se još nedira.

— Po najnovijem crkvenom popisu ima u Europi 602 biskupa, a diele se po zemljah ovako: u Njemačkoj 45, u Italiji 262, u Francezkoj 81, u Austriji, osim ono 20

Digitized by Google

u njemačkih pokrajinah, 58; u Englezkoj 44, od kojih je 13 u samoj Englezkoj, 3 u Škotskoj, a 28 u Irskoj; u Portugalskoj 24, u Poljskoj 10, neračunajuć onih 5 u Galiciji; u Ruskoj 9, u Holandiji 6, u Belgiji 6, u Švajcarskoj 5, u Grčkoj 4, u Švedskoj i Norvežkoj 2, u Danskoj 1, u sjevernoj Njemačkoj 1. Po ovom razbroju ima od 275 milijunah stanovnikah u Europi 146 milijunah katolikah, po čem na svaku biskupiju spada odsjekom do 242,524; nu medju pojedinimi biskupijami velika je razlika. Tako na primjer ima biskupija vratislavska pò drugi milijun, dočim apoštolski vikariat u Švedskoj i na sjevernom rtu ima samo 500 katolikah. Od 602 biskupijah ima jih 12 preko milijun dušah, i to Vratislava 1,595,387, Prag 1,484,484, Pariz 1,393,963, Olomuc 1,372,017, Kolin 1,264,446, Kraljev gradac 1,250,047, Chambrai 1,158,285, Lyon 1,147,333, Mehlin 1,136,992, Milan 1,062,200, i Litomjerice 1,039,965. 44 biskupije imadu medju 500,000 i 100,000, a druge izpod 100.000. Svjetovnoga svećenstva biti će do 260,000, a od njega spada 115,000 na Italiju, 48,000 na Francezku, 28,000 na Njemačku, i 31,000 na Španjolsku. Po takovu dojde u Njemačkoj na 893 katolika jedan misnik, u Francezkoj na 833 duše, u Španjolskoj na 666, u Italiji pako na 216 dušah.

Iz Monakova. Po viestih stiglih iz Algira vratiti će se do skora opat benediktinskoga samostana Dr. Bonifac Hanneberg. Čuje se, da mu je uzaludan put i trud; jer mu maršal Pellisier reče, da nemože jamčiti za vjerozakonske družbe izvan francezke zemlje, dakle ni u Tunisu, gdje opat namjeravaše posluvati.

Iz Badenske. Dr. Daniel Schenkel, crkveni savjetnik, sjemeništni upravljatelj, prvi propovjednik na sveučilištu heidelberžkom i pravi paralaža, izdaje: „Allgemeine kirchliche Zeitschrift“ organ za evangeličke duhovnike i obćine. U 9. svezku toga njegova časopisa godine 1860. na strani 20. piše o sedamnaestoj obćenitoj skupštini družtva Gustav-Adolfova od rieči do rieči ovako: „Prosboriše tri govornika iz Francezke: profesor Dr. Bruch iz Strasburga, župnik Meier iz Liona, i župnik Dürr iz Algira, te se svi samo tuže, kako katolici barataju s protestanti. Zemaljski zakoni, bili već snosljivi koliko mu drago, nemogu da obrane protestantsku crkvu od jačega a nemirna neprijatelja, komu je još na ruku zanešeni puk. Nu na prkos tomu protestantizam u Francezkoj širi se potajno, te dolazi na glas.“ . . Ali što ćemo, kad gospodin profesor Dr. Bruch iz Strasburga s ljutošću ovu viest oprovrgava, i kune se svojim poštenjem, da je sve, što se o njem u tom dopisu piše, priesna laž.

Iz Pariza. Prijam otca Lacordaire-a u akademiju bijaše dne 24. Siečnja, kako se je bilo nadati, uz veliku navalu. Carica, princ Napoleon i princesa Klotilda pribivahu svečanosti, a medju slušaoci bijaše prvih državnikah. O čem će biti govor, znalo se malo ne sve već u napred, da će naime zaudarati po politici. Uzhit bijaše neobičan; jer bi se govornikom po više putah glasnom pohvalom prekidali govori; nu Guizot uzhiti ipak više nego Lacordaire, a to riečmi, gdje žali i brani papu.

— Prijatelji generala Lamoricièra znadijahu dobro u napried, da on neće mučke propustiti one zlobne zadjevice g. Lagueronnièra. Na svom je mjestu ovdje spomenuti, da se od svih stavakah najduže zabavi oko kod onoga, gdje se brani provala Piemontezah u crkvenu državu. „Dà,“ piše jedan legitimistični list, „nemirnjaci su dan danas katolici, a ljudi od reda prevratnici. Neviče se na Cialdina, Garibalda, Pinella i Cavoura, nego na naše biskupe i duhovnike! Napastnici su francezki vojnici pod Lamoricièrom, a žrtve vojnici Cialdinovi. Zakoniti vladar nije Pio IX, već je Viktor Emanuel! A vi katolici, svi što vas ide u crkve, da izprosite crkvi mir — vaše molitve bijahu zametak bune, a milostinja biljeg urote! Crkva vam bijaše sastaništem, da snujete spletke, a što se kasa onih, koji se sabraše oko svete stolice, da ju ma i životom brane od prevrata — prkosijahu smrti iz pretvore.“

Iz Bejruta. „Ami de la Religion“ donosi pismo abbéa Lavigerie, kojim daje račun o novcu poslanu iz Francezke na podporu sirskim kršćanom, i razdieljenu od 11. Listopada do 14. Prosinca. Abbé Lavigerie došav onamo naredi šest odborah u različitih od Druzah i Turakah poharanih mjestih, s nakanom, da kuće grade, diele odjeću i hranu, a seljanom i sjemenje za sjetvu. Ukupna svota na to potrošena ili u gotovu porazdieljena novca iznosi 906,512 fr.; a s ono drugih 200,000 fr. što je razdieljeno namah dolazkom abbéa Lavigerie. 1,116,512 fr. Dioba trajati će svu zimu, kako već doteče svota, što je u blagajni, a nje je još do jedan milijun. Za onu množinu sirotčadi, koju biše osvojila protestantska propaganda, napravljena su dva sirotišta, u koja se može primiti do tisuću djece, a u zavode u Gazhiru i Autari nastanjeno je 260 djece imućnih njekoć obiteljih. U to ime plaćeno je 238.000 fr., što je stranom jur potrošeno, a stranom još preostaje za trošak; po tom dakle ukupna svota podpore iznosi 1,356,512 franakah. U abbéa Lavigerie ima još preostatka 80,000 fr. a drugo je dano na kamate.

Ovo je odgovor protestantu Fliedneru, koj iznese: „da su se jedini protestanti u Siriji pokazali milosrdni i čovječni.“

Dopisnica uredničtva.

G. *G. P.* u *G.* Opremak Vaš prispio je u ruke, a u buduće ravnat ćemo se po Vašoj odredbi.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 12. U ČETVRTAK 21. OŽUJKA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Zimske misli o crkvi i našem vremenu.

Ništa nije u knjigah proročkih toli uzvišeno, koli opis carstva budućega Spasitelja. Puteni Židije razumiše po tom carstvo svjetsko, -- oni u tih svih proročanstvih nevidjahu ništa drugo, nego vremenitu slavu i pobjede, koje bi nad svojimi neprijatelji održati imali. Krivi spasitelji, sličnimi mnienji zavedeni, latiše se oružja, da si carstvo utemelje, nu biše potučeni. Slava jedinorodjenca Božjega sjajnija imaše biti od slave sinovah čovječanskih; sato i slikovahu proroci carstvo njegovo tako, da je ta njihova slika i prilika samo njemu pristati mogla.

On će novo nebo i novu zemlju stvoriti, vele proroci, — razsvietliti će puke lučju svojom, posvetiti će ih duhom svojim; njegovo će carstvo biti utemeljeno na pravici, velmože zemaljski klanjati će mu se, kumiri će mu popadati pod noge; on će carstvo svoje krvlju svojom odkupiti, i trajati će do konca svieta.

Izim Isusa neizpuni nitko ova proročanstva; jer on sám reče: da carstvo njegovo nije od ovoga svieta, da on, poput pšeničkoga zrna, neće prije plod donieti, nego kad pod zemlju dodje, i da će tek onda za sobom sve povući, kada na križ uzvišen bude.

Isti neprijatelji njegovi doprinieše i nehotice k izpunjenju ovoga proročanstva. Tvrdjahu, da je vriedan smrti, jer reče, da je sin Božji, i baš kano sin Božji morade umrieti na križu, da opere griehe svieta. Nadpis nad križem veli, da je kralj, i baš na križu visećemu klanja mu se vaskolik sviet. Tako se dogodi, što se dogoditi imalo: žrtva je dovršena — Bog se pomiri s čovjekom, — proročanstva se izpuniše.

Poslie uzkrsnuća svojega veli Isus apoštolom, da mu je dana sva oblast na nebu i na zemlji; — on zapovieda, da idu u vas sviet, te uče narode, i obećaje im pomoć svoju do konca svieta; pa da im zalog svojega obećanja dade, veli, da će im poslati Duha svetoga, koj će ih naučiti svu pravicu; i kada bi tako u kratko nacrtao bio sudbinu budućih vremenah, zastupi na nebesa, da sjedi o desnici Božjoj.

Sada se započe kraljestvo njegovo na zemlji. Apoštoli njegovi, svake čovječanske pomoći lišeni, čekahu sve od sgora. Povratiše se u Jerusolim, da se postom i molitvom na došašće Duha svetoga priprave. Na dan Duhovah napuni silni vihar kuću, u kojoj sakupljeni bijahu. Duh sveti u prilici vatrenih jezikah snidje vrhu svakoga izmedju njih, i napuni ih darom jezikah i duhom mudrosti. Židije, na dneve svečane u Jerusolim došavši, pohitiše k toj kući, da taj izvanredni dogodjaj vide, a Apoštoli, oni prije neuki i bojazljivi, sada pako sasvim preobraženi, u riečih i činih krepki ljudi, navieštahu im uzkrsnuće Isusovo, uslied čega tisuće izmedju slušateljah primiše vjeru Isusovu.

Progonstva, proti Apoštolom podignuta, prisiliše ih, da se po raznih državah razidu; i tako prodre evangjelje medju sve narode. Carstvo Isukrstovo protegne se i preko medjah carstva rimskoga, i puci, koji prije u tminah bludnje i u sjeni krivovjerstva čamljahu, ostaviše kumire svoje, primiše kršćanstvo, postaše novi ljudi, svietleći svietu primjerom poniznosti, čednosti, čistoće, ljubavi kršćanske, i ostalih kriepostih. — Poganski Rim nemogaše ni 10 vestalicah naći, prem im se je sva moguća čast izkazivala; kršćanstvo pako povuče za sobom tisuće čistih djevicah, i prinukà ih, da se posvete razpetomu Isusu, da se odreknu svietu i svakoj zemaljskoj časti.

Odmah u postanku crkve podigoše se proti njoj velmože zemaljski. Rieke krvi čovječanske protekoše, vjera pako ostadè neuzkolebiva. Krvnici

Digitized by Google

se utrudiše izmišljavajuć nove načine, na koje bi kršćane mučili, ovi pako osramotiše iste mučitelje svoje stalnostju i junačtvom svojim. Progoni, koji kroz tri stoljeća biesnijahu, pomnožšie broj svetih, kumiri popadoše, a na razvalinah njihovih žrtvenikah bi podignut častni križ! Najstražnji klekoše na podnožje križa cari i kralji zemaljski, nu samo zato, da zasvjedoče, da Isukrst k podignuću crkve i carstva svojega njihove pomoći trebao nije, — oni bo se obratiše onda, kada je već skoro čitav sviet kršćanstvo prigrlio bio.

Dočim tako crkva najkrvnije progone podnieti imadjaše, podigoše se u njoj krivi proroci, naviještajuć nauk različit od onoga, što su ga sám Isukrst i apoštoli njegovi naučali. Što lukavštinom, što silom nastojahu, da svoj krivi nauk razšire. Nu crkva, prem toli žestoko nasrtana, ostadè nepobjediva. U svako vrieme vidimo ju kano onu veliku varoš, sazidanu na svetom brdu, kano ono veličanstveno drvo, koje svim buram prkosi, te zemlju ugodnom svojom sjenom zastire. Grane, štono se od stabla oddiele, vehnu i ginu; drvo pako sámo zeleni se uviek, i nadomiešća obilato ono, što je izgubilo. — Tako je crkva u svako i najzamršenije vrieme, kadno joj razpadnuće sa svih stranah prietijaše, vjeru svoju i nauk svoj neoskvrnut sačuvala, i iz svih bojevah kano pobjediteljica proizišla. Zrake božanskoga svjetla, vjeru svoju, saobćivala je raznovrstnim pukom, neoslabiv, neokaljav po tom sebe ni najmanje. — K onomu, što je jednoć odsudila, nevraća se više. Bluđnju pobija istinitostju svojega nauka, opačinu pako tare svetostju ćudorednoga svojega života, i to je uzrok, što je u svako vrieme, i medju najdivljimi narodi naći liepih primjerah krieposti kršćanske. — Vidimo muževe najuglednijega roda i najvišjih stališah, kako obilujući ljubavju bližnjega, i puni ćućenjah najplemenitijih ostavljaju sviet i svu slavu njegovu, te se posvećuju službi Božjoj i posluživanju ubogih; — vidimo djevice, kako ili medju zidinami kojega samostana, ili pako u unutarnjih predjelih kuće svoje život sasma angjeoski žive; — vidimo vjeroviestnike, kako u najudaljenije strane svieta odilaze, da vjeru Isusovu divljim narodom propoviedaju. vidimo ih, kako u mjesto nagrade glad, žedju, golotu, progone trpiti, i po primjeru Apoštolah za potvrdjenje navieštenih istinah život svoj žrtvovati imaju. Gdje god progoni buknu, tu je naći muževah, koji junačkom hrabrosti i kršćanskom trpljivosti za vjeru Božju rado polaze u smrt. —

Sve to je plod vjere kršćansko-katoličke. Isusovo, od Proroka tolikratno opisa carstvo, obstoji na zemlji, prem nije od ovoga svieta; i tako se izpunjuje ono 18-stoljetnim izkustvom potvrdjeno obećanje, koje Isus crkvi svojoj učini: da će ju sazidati na čvrstoj hridi, i da će ju proti svim navalam braniti do konca svieta.

Burno naše vrieme moglo bi u kom uzdrmati vjeru u istinitost toga obećanja božanskoga, dočim crkva naša i glava njezina vidiva od odmetnih sinovah svojih u sadašnje doba toliko trpiti mora. Čitao je mnogi rieči one, koje Napoleon I. zarativ se s papom reče: „Idem u Rim, da satarem zemaljsku vlast papinu, a potomstvu ostavljam, da mu i duhovnu skrši,“ te je možebiti pomislio u sebi: eto ti sada vremena, gdje će se to njegovo kobno proročanstvo do skora izvesti.

Prem su sadašnji dogadjaji toli smutljivi, da bi polag riečih sv. pisma i pravedni, ako je moguće, u kušnju pasti mogli: ipak nam se tješiti valja tim, da jošte nije konac borbi, koju ljudi, u zamršivanju stvarih spas i korist vlastitu tražeći, podigoše proti crkvi.

Julio Caesar proti svjetovanju prijateljah u senat idući zagledà na trgu vrača, koj mu takodjer rekao bijaše, da se čuva Idusah ožujačkih, te mu poviknù: „eto Idusah!“ nu dobì za odgovor: „ali jošte nisu prošli.“

Isto tako i nam valja reći: borba, već od duljega vremena proti crkvi i glavi njezinoj trajuća, bila žestoka koliko joj drago, nu onaj, koj je ladjicu Petrovu za vrieme Neronah, Dioklecianah, Henrikah, Friderikah i Napoleonah štitio i občuvao, gledje i sada s neba na nju, i motri udes njezin; — dopušća, da se uzburkani valovi proti njoj žeste, nu jer je ona djelo rukuh njegovih, neće dopustiti ni sada, da pogine. Kad uztreba, naći će si i opet svojih Konstantinah, Theodosiah, Pipinah, Karlah Velikih, Ludovikah i ostalih, da se njimi kano vidljivimi sredstvi posluži, te poruši kulu, u kojoj se lukavi i bezbožni mudraci ovoga svieta roče; i zato nam privikuje onimi riečmi evangjelja: „Što se bojite, dok sam ja s vami?“ —

Istina, da je siromašna bila crkva naša, kadno se je započela, i poviest nas uči, da kao što k postanku svojemu pomoći ljudske trebala nije, isto tako i glede obstanka svojega na milostinju čovječansku spasti neće. Nu ako je za početka svojega siromašna bila crkva, valja se sjetiti, da je onda i drugo vrieme bilo: polag ondašnjih pobožnih srdacah čovječanskih, i polag posve ćudorednoga ljudskoga vladanja nije trebala posjedovanja zemaljskoga, da si slobodu volje i neodvisnost postupanja sačuva; nu sada je vrieme sasma drugačije okrenulo, i zato pravo veli Lavater u pismu na grofa F. Stolberga: „Ako-li bi crkva katolička prestala biti ovakova, kakva je sada, to bi se onda cielo positivno kršćanstvo srušiti moralo.“ —

Digitized by Google

A i pravo veli, jer crkva neodvisna biti mora, da spasenje dušah onako, kao što je najbolje, promicati uzmogne.

Dok je Luther naviešćao, da postiti netreba, da je sáma vjera na spas dovoljna, da svaki čovjek jednako pravo na slobodu imade i t. d., nije trebao pomoći svjetske; nu kad poče od sljedbenikah svojih i ono iziskivati, što im po ćudi nebijaše, a oni ga neslušahu, prisiljen bi pomoć umoliti u istih onih knezovah, kojim je malo prije sasma ludo svu moć u ruke predao bio. A i tko nezna, da su skoro sve naredbe, koje pape u Avignonu stolujući izdaše, njekako po francuštini zaudarale?

Ako dakle Bog sada i dopušća, da crkva i glava njezina baš od onih sinovah svojih najviše trpi, kojim je, bi reć, najviše dobra izkazala, to zato čini, da se sviet, kroz vatru prevratah prošavši, boljma osvjedoči, da neima spasa u inom, van u imenu Isusovom; — i dok sám Isus za Petra moli, da neklone vjerom, nije se bojati, da će popucati ili strovaliti se hrid, na kojoj je sazidana crkva naša.

Zaključujem dakle ove zimske misli moje o crkvi i vremenu našem riečmi lorda Fitz-Villiama, koj ovako govori: „Nemože mi se na ino, nego da sám sebe popitam, jeda-li nije vjera, koja toli očevidno sreću čovječansku promiče, u svih svojih zakonih sveta? Koliko se diviti moram, kad starost te rimske crkve promatram, njezino veličanstvo, njezine krasne i simetričke sgrade, njezinu divnu stegu, kojoj se vidi, da je od mudrosti vrhunaravske sastavljena, — njezinu neuzkolebivu postojanost u svih progonih, koje je pretrpiti morala, slaboću njezinih protivnikah polag svega klevetanja, hvalisanja i grdjenja njihovoga, — ako promatram značaj, kriepost i umne darove braniteljah, opačinu i lošu vjeru napadateljah njezinih, — toliko izčezavanje sljedbah, koje se od nje odmetnuše, kukavno životarenje onih, koje jošte obstoje, različnost nauka njihovoga: to izpovjediti moram, da će se sve te stranke do skora razpasti, i da im ništa drugo preostati neće, nego sa sramotom povratiti se u krilo stare majke, crkve rimo-katoličke.“

Lavoslav Gorenec.

Kratki naputci, kako je moći živjeti pokojno.

(Dalje.)

VI.

K pokojnomu životu spada jošte i to, da podčinjeni i nižji, ako bi i mogao, nikad nepokazuje, da ili više razumie od poglavara, ili da je ovomu kakovu uslugu izkazao. Jer ako i mora biti razluke medju ljudmi glede imutka, časti, roda i t. d., nitko ipak, a osobito poglavar, nebi rad pokazao, da daleko nevidi. Uslied toga netreba svjetovati ili davati naputke poglavarom, izim ako smo na to pozvani; jer prvo povriedili bismo njihovo samoljubje, a drugo upala bi sva krivnja na nas, ako naši svjeti dobrim plodom nebi urodili.

Oni dakle, koji uslied zvanja svojega višje od sebe svjetovati imadu, neka to nikad nečine tako, da se vidi, kao da višje osobe i same što znale nisu, nego tako, kano da bismo hotjeli nje na nješto samo opomenuti, što su slučajno samo zaboravile.

Tko zapovieda, misliti običaje, da je ne samo glede časti i službe, koju obnaša, nego i glede znanostih od drugih višji i napredniji. Uslied toga često je vidjeti, da poglavar baš ono zapovieda, što nevalja, samo zato, da pokaže, da tudjih svjetah netreba. I jao si ga onomu, koj bi se usudio kazati mu, da je falio. —

Nero zabrani Lukanu stihove svoje objelodanjivati samo zato, jer je znao, da su bolji od njegovih. — Emanuel, kralj portugalski, dobi breve od pape, i zapovjedi Donu Luigiu di Silva, da nanj jedan odgovor napravi, a drugi sastavi sám kralj. Prispodobivši kralj oba, nije poslao svoj, nego Silvin. Došavši ovaj kući, zapovjedi sinu, da se na put sprema; a kad ga sin upità: zašto? reče mu: „jer je kralj uvidio, da ja više razumiem od njega.“

Nu ne samo da nije probitačno svjetovati višje od sebe, nego se netreba ni pačati u njihove važnije i nježnije poslove, netreba im činiti nikakovu znamenitiju uslugu, jer bi ih na taj način silili, da nam budu zahvalni, a ranili bi ih opet u njihovom samoljubju. Ako pako koj nižji tomu izmaći nemože, neka nepokazuje, da poglavaru svojemu štogod iz velikodušja, nego iz dužnosti čini, i odmah neka gustim plaštem zaboravnosti pokrije čin svoj, inače će lasno biti prezren s toga, što je umio poglavaru svojemu jednoć koristnim biti. Ovo načelo neosniva se na sebičnosti, nego na pravu, koje ima svaki, da se neprilikam ugne, u koliko može.

Koristan svjet za svakoga podložnika i nižjega biti će i taj, da do svojih poglavarah uviek mnogo drži, da o njih ništa ili samo dobro govori, i da im neide blizu. Ako nas poglavar danas udostoji ma i samo hladnim posmiehom, budimo mu zanj zahvalni, al se i sutra tomu nenadajmo; jer netreba zaboraviti prostor onaj, koj zapovjednika dieli od onoga, koj se pokoravati ima.

Digitized by Google

Ako pako i poglavari u miru živjeti žude, neka nezaborave, da i njim, ma i na najvišjem stepenu časti postavljeni bili, pogibeljne mogu biti osobe najprostijega plemena, — neka se sjete, da si je već više putah put do osvete prokrčila uvreda i lukavština. Neka znadu poglavari, da su i oni svim slabostim čovječanskim podvrženi, tako bo će se priučiti, da čovječno i ljudski s podložnici postupaju.

VII.

Nenavist vrutak je skoro svih neprijateljstvah. Ljudi odličniji zavide drugim poradi umnih prednostih i odlikovanjah; proste pako duše nišane na imutak i na isto poštenje. Nenavist vlada po svuda, gmazi po stubah prestolja kraljevskoga, a ćući i pod istom sjenom žrtvenikah. Sredstva, kojimi se služi, gnjusna su isto tako, kao što je gnjusna i mati, koja ih rodi. Navadno oružje njezino jest: laž, pretvora, kleveta, ozloglašenje, pisma i tužbe bezimene, koje, kao što su svjedoci duha odurnijega od istoga blata, koje nogama gazimo, isto tako odkrivaju u onom, tko im vjeruje, pokvareno srdce i slabu pamet. Neima strasti odurnije, što je nenavist, zato je i opisao Ovid boginju ovu na način najužasniji, a sljedbenici Apelesovi slikahu ju kano sablast, koja si sama ruke grize, a naokolo šiba zmijami, koje su joj mjesto vlasih.

Neima dvojbe, da su zavidnici većom stranom šupeljaci, ili barem ljudi sasma kratkovidni. Razum naobražen sdružen je navadno s plemenitim srcem, koje se do prostoće poniziti nemože.

Ako smo dakle toli nesretni, te sa zavidnici, tim bičem čovječanstva, drugovati i živjeti moramo, nežalostimo se i neponizujmo se, inače smo i sami pomogli k njihovu slavodobiću. Najbolje sredstvo, za živjeti mirno i medju ljudmi te vrsti, jest, da se nebrinemo za te guje, koje bi doduše uviek nas rade ujesti, ali nas raniti nemogu, dok im nedamo priliku; valja ih pustiti, da im vrieme uništi smrtonosni otrov u srdcu. Želimo-li pako ukloniti se strielam zavisti, mudro ćemo činiti, ako nebudemo sami o sebi govorili, ako se nebudemo hvastali znanjem i inimi vrlinami, i ako nebudemo težili, da nam se slava imena javno ori; to bo sve jesu stvari, kojimi se zavist hrani.

(Konac će sliediti.)

Sv. stolica proti potvoram francezke vlade.

Odvažni urednik u Turinu izlazeće „Armonie“ Margotti piše u svom listu:

Knjižica „Francezka, Rim i Italija,“ napisana proti našemu svetomu otcu papi Piu IX. po nalogu cara Napoleona i dozvoli državnoga ministra, može se razglobiti na tri diela:

1. Pio IX. i katolici napraviše od svjetovnoga rimskoga pitanja duhovno, kakvo nije.

2. Pio IX. zabacio je okorno sve načine, da se s Piemontom sporazumie, a navlastito predlog o vikariatu.

3. Pio IX. nehtjede primiti ponudu, da katoličke vlade brane Rim i davaju mu podporu.

Nabuncav se Lagueronnière o ovih trih točkah ovako i onako, bez repa i glave, da na koncu niti nikakova zaključka neizvodi, čini mu se dosta, što se obraća na bogogrdnu svjetinu, te ju pita: Quid vobis videtur? Što mislite ob ovom čovjeku? A svjetina kroz „Siècle“ i „Opinion Nationale“ viče na sva usta: Reus est mortis! Tolle, tolle, crucifige eum!

Jer pako gospoda saborni zastupnici nisu voljni da govore, a nam preko sve nade puštaju malo odaha, odgovaramo Lagueronnièru mi.

I. Da-li je rimsko pitanje duhovno ili nije?

Lagueronnière piše: „Budi Bogu hvala, duhovno papinstvo nije u pitanju (in causa). Ta neživimo mi više vremena krivovjerstva, crkvenih razdorah i vjerozakonskih bojevah.“ (Str. 10.)

Valja spomenuti, da se Lagueronnière na str. 30. izdaje za pisca i one druge knjižice, pisane god. 1859. pod naslovom: „L' Empereur Napoléon III et l' Italie.“ Govoreć o predlogu za dogovor Talijanah, učinjenu u onoj knjižici, reče: „Mi najprije imasmo čast predložiti ovu osnovu.“

Sad sravnimo oba spisa s vjerozakonske strane talijanskoga pitanja, da se štioc od carskoga činovnika nauči logička načela i poštenu volju.

L'Empereur Napoleon III et l' Italie. Paris, 1859.	La France Rome et l' Italie. Paris, 1861.
„Vjerozakonski probitak kvaruje u Piemontu. . . Produži-li se u Piemontu ovaj status quo, doći će u vjeri, po nesreći, do razkolja (schisma).“ (Str. 30. 22).	„Budi Bogu hvala, duhovno papinstvo nije u pitanju. Ta neživimo mi više vremena krivovjerstva, razkoljah i vjerozakonskih bojevah.“ (Str. 10.)

Sad reci tko, da je Lagueronnière od god. 1859. i onaj od god. 1861. jedan isti. Prvi vidi u talijanskom pitanju važno vjerozakonsko pitanje; a drugi opet veli, da s tim vjera ništa neima. Prvi veli, da prieti pogibelj razkolja, i da joj treba izmaknuti, ne samo radi Piemonta, nego radi sve Italije i Europe. Drugi za sigurno tješi, da neživimo više „vremena razkolja i krivovjerstva.“ Tako umuju svi, koji pišu po nalogu kano sluge.

Digitized by Google

Nu sgode naše dobe i napuljsko namjestničtvo (luogotenenza) dokazaše, da je rimsko pitanje za sbilja i naročito duhovno, i da ljudi, što orobiše papu, i crkvu kane sapeti u okove.

Svuda, kuda dopiru Cavourovi opravnici, vuku se biskupi pred sudove, svećenici se zatvaraju, redovnici izganjaju, izdaju zakoni smierajući na razkolje, crkvena su dobra ugrabljena, zakoni njezini povriedjeni; poredak i običaji njezini dotrgavaju se, steže se u poslovanju, a i duhovnomu papinstvu naviešća se rat na najružniji način. Po tom je i duhovno papinstvo u pitanju. Po tom Lagueronnière samo praznu slamu mlati! Po tom papa Pio IX. izpunjava svojim odporom dužnost ne samo kao kralj, nego i kano papa, te si za katoličku crkvu stiče velikih zaslugah.

II. „Pio IX. neima pravo, što neće da se sporazumie s Piemontom i odobri njegov vikariat.“

Nedavno raztrubiše papini neprijatelji u Parizu i Turinu, da se je on sbilja upustio u dogovor s Cavourom. Jedan bjegunac redovnik, koj preobučen dojde u Piemont, hoće da je papin poslanik. I sbilja ovaj uskok radio je po Cavourovoj ćudi, i bijaše onoj laži za izliku. Mi ga odmah očito prozvasmo lažcem; a da oprovrgnemo laž, nesklonu nas nikakova viest, što bi stigla iz Rima, već nas na to nagna čvrsti značaj i sdušnost Pia IX. „Giornale di Roma“ od 16. Veljače opetova ove naše rieči.

Pa kako bi se dalo i pomisliti, da bi se papa snizio te pustio u dogovor, sudeć po onom, što opetovano reče i u svojoj allokuciji na katolički sviet i u pismu na Bonaparta? Ako Piu IX. neda duša da popusti, znajte, da neće popustiti nikada. Prije bi se dao razsjeći na komade, ili volio da ga odvedu u Savonu ili Fontainebleau u najružnije tamnice, nego da ikada popusti. Zapamtite to, zapao on s vremenom u kakvu god nuždu. Na Sevastopolj navališe i pade. Na Jakin udariše i pade. Gaeta obkoljena pade. Sviest pako Pia IX. nedobitna je. Niti će ga nagnati napereni topovi, niti prietnje, niti obećanja, da popusti.

Ali na to diže se Lagueronnière te odgovara: „Dakle je Pio IX. svoje glave, tvrdokoran i poglaviti uzrok crkvinoj nevolji!“ Jezik za zube kukavni brbljavče! Nepsuj našega svetoga otca! Najveća nesreća, što može crkvu snaći, bila bi, da njezina vrhovna glava prekrši prisegu, ili se iznevjeri svojoj dužnosti. Dà, le Pape ne transigera jamais! Kardinal Antonelli reče to, vojvoda Gramont reče to, Lagueronnière ponavlja to, a katoličko srdce potvrdjuje to.

A razumiete-li vi ove rieči: „Papa neće nikada privoliti na kakvu nagodu?“ Kažu one, da papa neće nikada prekršiti zakletve. Kažu, da papa neće nikada odobriti povredu svojih pravah, da mu se uzme sloboda i nezavisnost. Kažu, da se papa nikada neće iznevjeriti crkvi, gdje mora da ju brani i za njezino dobro radi. Kažu, da će se namjestnik Isusov dati pribiti na križ, a prava, pravicu i istinu braniti da prestane, toga neće biti nikada.

Pas de transaction! Nikakova nagoda! piše Lagueronnière, jest posliednja rieč papinske politike. Neima tu naravnanja, velimo mi; to je posliednja rieč katoličke sviesti; umna rieč apoštolskoga srdca, ona rieč, što ju izrekoše apoštoli Petar i Pavao na prvi dan postanka crkvina, i koju će rimski pape do sudnjega dana ponavljati, kad se bude radilo o onih najsvetijih i najpravednijih stvarih i poslovih, radi kojih se zameću načelna pitanja, te o kakvom naravnanju nemože biti ni spomena.

Nu što više, nebrani-li u ovaj čas napuljsko namjestničtvo vitežko držanje Pia IX.? Ono je odlučilo: „Da se konkordat od godine 1818. medju objema Sicilijama i rimskim dvorom proglašuje zatrgnutim.“ A vi hoćete, da se papa naravna s onimi, koji onako od prilike štuju svečane ugovore? S onimi, koji ih ukidaju jednim potezom? S onimi, koji tvrde, da konkordati neimaju moći obvezne? Dokle bi takov ugovor obstojao? Dotle, dok bi grofu Cavouru palo na um da napiše: „Godine 1861. medju svetom stolicom i Piemontom sklopljeni konkordat proglašuje se dokinutim!“

Rim je vrlo ustupljiv, ali samo u stvarih, koje se neticu načelnih pitanjah. Rim se zna sporazumjeti, ali s onimi, koji ugovor drže. Tko ga pako prekida i gazi, s tim se nenaravna Rim nikada. Rim će trpiti i jadikovati; potužiti će se Bogu i svietu, pa će se prije ili kašnje uvažiti njegovi razlozi.

Rim netreba konkordatah, već može poslovati i bez njih. Ali Napoleon I. nemogaše poslovati bez njih; i preuzev on vladu nad Francezkom, zaiska on prvi konkordat. Dà i grof Cavour vidi, da mu treba konkordata, pa zato i dade raztrubiti, da se o njem počima dogovarati. Sad prejdimo na treći razglob.

III. „Pio IX. nehtjede primiti ponudu, da katoličke vlade brane Rim i dadnju mu podporu.“

Lagueronnière hoće da si papa za stražu uzme rušitelje Jakina, Kapue i Gaete. On hoće, da se Rim u obranu preda onomu, koj mu je Romanju, vojvodine i Umbriju onako vrlo obranio! Hoće, da se Pio IX. zaufa njekadanjemu zaštitniku kneževine monakovske i vjernomu savezniku kralja napuljskoga! Pa zato, što Pio IX. neće, već odluči

Digitized by Google

sam svoj Rim braniti; što odluči nakupiti vojnikah po katoličkih zemljah, zato ga zovu svojevoljnim i tvrdokornim! Usuprot pokaza papa i u ovoj stvari, i u sto drugih poslovah svoju veliku i vrhunaravsku mudrost. Papa imaše pravo, što nepovjerova, da su pošteni i iskreni predlozi onoga, koj, proglasiv istom načelo nepačanja, predloži, da u Rimu bude obćenito pačanje. Znao je papa dobro, da bi vlade nemareće za dužnost, da mu uzdrže jedan dio države, malo marile uzdržati mu i osigurati drugo.

Prije svega hotijaše papa, da sačuva nezavisnost i slobodu crkve. Da su mu sad u Rimu vojnici napuljskoga namjestničtva, bi-li mu bilo prosto razašiljati svoje naredbe i odluke? Bi-li se on kako treba mogao zauzeti za prava katoličke crkve?

Po sudu Lagueronnièrovu druga je krivica papina u tom, što nije primio ponude, da mu katoličke sile davaju novčanu podporu. Medju ovimi silami bila bi i ona, kojom ravna Cavour i ljudi u napuljskom namjestničtvu, t. j. Piemont. A sad eno ovi ljudi otimaju katoličkoj crkvi njezina dobra, pa neka svak pametan promisli, da-li bi ovi ljudi papi darovali išta od svoga?

Nu Europa bi jih bila prinukala na to! —

Morda jim zapovieda Europa, da papi vrate Romanju, vojvodine i Jakin? Morda jim zapovieda, da zavode, samostane, crkvena dobra i biskupije štuju? Zašto katoličke vlade, koje su tako naklone, da papi darivaju u pomoć novca, nepomognu mu najprije, da dobije, što ga ide?

Na 18. Veljače odlučeno je u Napulju: „Rekurs ab abusu proti zlorabi crkvenih oblastih prima se i uredjuje.“ Ako Cavour bude u Rimu, proglasiti će ovu odluku s kapitola, i na Tiberu će se rekurs ab abusu proti oblastnoj zlorabi crkvenih oblastih pribiti. Papa pako je u Rimu biskup, i po tom će mu biti kano nadbiskupu turinskomu i cagliarskomu, a kano kardinalom u Pisi i Fermu.

Pa vi želite, da Pio IX. sam privoli na to? Vi velite, da je moguće izići s takovimi zakonari? Vi se osmjeliste, te ga prozvaste tvrdoglavcem, gdje pravicu brani? Vi možete, crn vam obraz bio, reći pred čitavim svietom, da duhovno papinstvo nije u pitanju?

Ah! bacite pero, bacite svoj našarani papir u vatru, štedite s politikom, koja nikada neće uzmoći, da zasliepi katolički sviet. Rimsko pitanje radi o slobodi, pače o životu crkve. Neradi se tu o legitimizmu, bonapartizmu, italijanizmu, — već se radi jedino o katoličkoj crkvi. Papa brani veliki članak vjere o nezavisnosti i o slobodi crkve, a na ovaj članak udaraju njezini neprijatelji, i namjeravaju podkopati ju. Ali papa će nadvladati, sinovi, koji papi ostanu vjerni, pobjedu će održati; jer će crkva nadjačati ovaj progon, kako je nadjačala i sve druge.

Osnova u nasrtajih na crkvu.

Neima boljega biljega prevratnim težnjam, koje će uza sve to proći s vjetrom, nego što je složno sa svih stranah opadanje vjere, crkve i njezinih službenikah. Nije to samo kakov nagon, nego je to račun osnovan na jestnih olinah. Da se ni nezna, vidjelo bi se sad, kako su se crkva i država u životu srasle. Nebijaše prevrata, što jih pripovieda sgodopis, da se prije nebi bilo napalo na crkvu i njezine službenike, te istom, kad bi podkopali ove stožere, ugrabiv jim ugled, tad raztrgati države bijaše šala. Netreba da ovu istinu tek dokazujemo nabrajajuć dogodjaje, jer svatko, ako samo zaviri u sgodopis, zna to i sam. Dosta nam je, da opet svrnemo pozor na ove istine, makar će radikalna štampa, to probijalo javnih i skrovnih prevratničkih četah, graknuti na ovo. Jer što marljivije ova štampa radi o propasti obstojećemu državnomu redu, kvareć u puku štovanje crkve i vjere, to što prije i glasnije treba prizivati puku, zašto-li to ona radi. Kad puk pravo sazna, što će to reći: prosvjeta, uljudnost, obraženost, odkivanje duhovah i t. d. na što-li ote slaštice smieraju: da su naime puke zastirače sgoljna komunizma i socializma, obmama, da se neodadu strastne želje za samosilnim gospodstvom i ljudskim blagom — kad puk sazna nišan ovih riečih, iz ovakovih ustah, tad mu se više neće pohtjeti, da zagrizne u tu rumenu kiseljiku jabuku, nego će svim listićem, bavećim se tako vatreno s „korišću pučkom“ nestati predplatnikah, kano i masla na suncu. S toga i pobiesne ovakovi ljudi na župnika, koj po duši pučanom protumači smier ove štampe; s toga jao i pomagaj! — kad im tko skine krinku, te pokaže pravo lice. Istina godi jim vrieme, i ovaj će korov prerasti sve; jer eto sramota je, kako politika plete pravicu s krivicom, sila pobija pravdu, a europejske vlade mirno gledaju drzovite povrede pravde. Je-li indi čudo, što prevratnici misle, da je vrieme, te će im uspjeti namjeravana tabula rasa?

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apošt. veličanstvo blagoizvolilo je presvietloga gosp. biskupa Dra. Vjenceslava Soića naimenovati počastnim savjetnikom preustrojenoga hrv.-slav. namjestničtva.

— Visoki hrv.-slav. dvorski dikasterij naimenovao je u porazumljenju s prečastnim duh. stolom zagrebačkim gosp. Aleksu Štibohara, profesora u zagrebačkom nadbiskupskom liceju, učiteljem vjeronauka na zagrebačkoj gornjoj gimnaziji; a kr. hrv.-slav. namjestničtvo podielilo

Digitized by Google

jé na predlog prečast. duhov. stola zagrebačkoga službu katekete na glavnoj izglednoj gradskoj učioni u Zagrebu g. **Dragutinu Jambrečaku**, duhovniku nadbiskupije zagrebačke i nastojniku u ovdješnjem kr. konviktu.

— Jučer poslie podne započela su za zagrebačko duhovničtvo obična preduzkrsna duhovna vježbanja u nadbiskupskom gradu. Pribiva im uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup, članovi prečastnoga kaptola, službom nezapriečeno gradsko svećenstvo i duh. mladež. Razmatranja drži izvrstnom latinštinom prečastni gosp. kanonik *Franjo Milašinović*, te to svrsi shodnim predmetom, to poznatom svojom govorničkom vještinom moćno djeluje na mnogobrojne svoje slušatelje.

— Medju darove, što ih dieli darežljiva ruka preuzvišenoga gosp. biskupa J. J. Strossmajera, imamo opet uvrstiti: 1000 for. gimnaziji vinkovačkoj na podporu ubogih učenikah, i 1000 for. za spomenik Jelačića bana.

Iz Praga. Povodom tim, što su Bugari u velikom broju počeli se povraćati u krilo katoličke crkve, odredio je uzoriti stožernik i nadbiskup pražki knez Schwarzenberg, da se prema crkvenim propisom pod zaštitom svetih slavenskih apoštolah Cyrilla i Methoda ustanovi i uvede molitveno družtvo za sjedinjenje odciepljenih iztočnih crkvah. Pa jerbo je upravo prije tisuće godinah (g. 861) bugarskoga kneza Borisa okrstio sv. Cyrill, s toga je nj. uzoritost naložila, da se dne 9. t. m. kao na imendan sv. naših apoštolah, u týnskoj crkvi svetačna misa i česka propovied, a kroz devet danah po podne primjerna pobožnost obdržava, zatim da se treće nedjelje korizmene po svih župnih crkvah u Pragu prikaže Bogu svečana zahvalna služba za povratak Bugarah u kat. crkvu.

Iz Njemačke. Würtemberžka komora zaključila je većinom glasovah, da se ukine konkordat.

Iz Fiorence. Mnogi štioc spominjati će se još, koliko se godine 1859. hvaljaše nova ćudorednost u Romanji. Kvar od stotinu godinah bude naknadjen, neprijateljstva nasliedjena zaboravljena, zastarela mržnja prekinuta, puške i noževi bačeni, ili napereni na Tedeske — Niemce; puk je kao s mjesta tih, miran i pokoran, dà — sama janjad, kako ga pustiše iz jarma kardinalah i monsignorah. „Independenza italiana“ učini to ćudo. Ovdje i ondje kimalo bi se nezaufano glavom — mnogim se pričiniše dobrovoljačke čete Mezzacapove, a drugim dobrovoljci, koji odoše u Lombardiju, ili se razmjestiše u stanove po sretnoj novorodjenoj Toskani, od njekada kano zlotvori, te nepovjerovaše miru, kad se posrednikom mira toga narinu vitez Farini. I pravo imahu. U Bolonji i Raveni s okolicom pomamno je sve kano i prije, prem sad nevladaju kardinali i monsignori, te se nemože krivnja svaliti na papinsku policiju i žandarmeriju. Tati i ubojice od starih vremenah pokazaše se opet, te se u Bolonji sbiva krvavih dogodjajah kano i u Napulju. Gradjanstvo sdvaja i moli za pomoć proti zlu; Kavalier Minghetti mora da u Turinu ostavi svoju ministarsku stolicu, te ide u rodni svoj grad, komu neprieto sad Niemci, već sami krvopije svoga roda; tu se skidaju častnici, dozivlju skitalice, daju se naputci, zavode tužbe, pa sve u vjetar. Morebiti da će novi talijanski parlament popraviti uzrovani poredak? Nipošto! jer sad već mogu svojima očima vidjeti Bolonjezi, da jim se kroji koža kano i Fiorentincem. Nezadovoljno je sve, kako bijaše i za papinske vlade, pače i gore radi vojničkoga silovanja. U Umbriji nije ništa bolje. Naredbe markeza Pepoli-a, sad na svu sreću u mir stavljenoga, što se tiču crkvenih i redovničkih dobarah, gotova su pokrajini propast; jer će se tim eto, gdje je svak nesiguran za pravu svojinu, zatratiti znatan posjed zemlje. Cincari kane si od tuda izvaditi veliku korist, a po imenu njeki naseljeni Englez Waddington, muž jedne Perugijanke, njekada ljepotom na glasu, koja se je, dočim on skrbi za kesu, stavila na mudroslovje, te jur izdala ovdje Schellingove spise u talijanskom prevodu. Siromašnijemu puku nestaje velike podpore, odkada se ukinuše samostani. Nemože se sigurno pohvaliti stanje, kako sada stoji; ali što će biti, kad u njekih gradovih i mjestih na jednom prestane milostinja, od koje dobra trećina puka kako tako živovaše? Reći će tko: otvoriti će se drugi pomoćni izvori. Dokle oti izvori poteku, može uza nje sviet u Umbriji pomrieti od glada, napravio što mu drago markez Gualterio, koj bi i sam mogao uvidjeti, da je takovu pokrajinu upravljati teže, nego letili naokolo spletkareć, pa kakve god utvore ugrijane glave podmetati povjestnici. Po nesreći Romanje, Umbrije, pokrajine jakinske znadu i sami Toškanci, što i njih čeka, kad jim prestane prehvaljena samouprava.

Iz Londona. Anglikanski biskup u Tuamu u Irskoj, Plunket, kako zaprieti, tako i neporeče. Sagradi naime na svojoj zemlji u gradu Partry protestantsku učionu, i zapovjedi svojim zakupnikom katolikom, da u nju šalju djecu. Kad otci nehtjedoše, da izvrgnu svoju djecu očitoj pogibelji, gdje bi pokrenula vjerom, naviesti jim biskup, da će sve protjerati bez traga, ako se neostave papističke tvrdoglavosti. Tako i bude. Dovede do 300 momakah redarah i vojnikah, te izrinu nevoljnike u ovo zimsko doba, a kuće jim poruše. Kako se to dogodi, pripovieda pismo u „Weekly Register-u.“

Partry 21. Studenoga. Ja evo pišem, a vika oviše momčadi biskupa Plunketa probija mi ušesa. Tri kuće upadoše jur, a četvrta sruši se u ovaj trenutak s praskom. Tudier kod posla ima vojske, redarstva i sudbenih poslužnikah, što radećih što nadzirajućih, više, nego-li bijaše ljudih dvanaest urah branećih Spoleto proti više tisućah Piemontezah. I najdivljijem poganu puknulo bi srdce na pogled one ruševine, gdje prije desetak časovah sta-

Digitized by Google

jaše liepa kuća. Jedan od nesretnikah pokuša se braniti, nu dakako badava. Njega i ženu mu izvukoše iz čista i uredna stana, gdje jim predji preživiše u više koljenah. Momčadi kršćanskoga biskupa vidjeti je, da joj je razbojnički posao baš paklena naslada; jer skače veselo kano na kakovu svatbu. Neka jih! zna Bog, pa će i ova današnja grozota od opačine doći prije ili kašnje pred pravedna sudca. Pišem na svom koljenu sjedeć na panju, odakle se vide ruševine. Za srušiti ima još deset kućah. Šerif i podšerif gledaju.

— 22. Studenoga. Panduri s vojnici nastaviše danas rušenje. Od rana jutra lieva kiša kano iz kabla; nu to nesmeta rušenje, već stari i slabi stanovnici moraju po ovakovom vremenu pod prosto nebo. Takov zulum čini se još u Irskoj, a anglikanski biskupi, noseći pastirsku palicu i gradeći se da su nasljednici apoštolah, tjeraju sad, da pomru od glada, one, koji jim od starine obradjuju njive i livade, plaćaju zakup i dohodarinu, pače davaju svu ljetinu, ostaviv sebi nješto krumpira. Netreba se čuditi ni tomu, što ova gospoda ruše stanove prognanim zakupnikom; jer oni pretvaraju sad njive i livade na pašnike, kamo napuste velika krda ovacah, te bez muke i troška od paše imadu silna dobitka. Tako protjera prije dvie tri godine bogat posjednik do 400 zakupničkih obiteljih, te obrati sve zemlje u pašnike. — Udovica markeza Londonderry vadi silne novce iz ugljevnih rudah, a sve to mukom Iracah. Englezi nehtjedoše da idu u prokope, dokle jim se nepoveća plaća; a markezica nepristav na to pozove množinu Iracah. Englezi od nazloba dražili bi ote tudjince i zadirali u nje po sve načine, a gdjekoga i ubili. Irci, što primorani na svadju, što od težka posla, pa budući još bez crkve, službe Božje, duhovnika i učione, divljahu očevidno; ali dojde katolički misionar, pobrinuo se za onu tisuću zanemarenih ljudih, dade prošnju markezici, da bi na svojoj zemlji dala komad prostora za katoličku crkvu i učionu za dobro svojih težakah, koji joj pomažu, da je tako silno obogatila; nu odbi ga. Misionar obrati se još jednom na nju, opiše joj izopačenost, koja se je u takovu stanju jur zakorenila, i zamoli ju, da mu barem na način zakupa na 99 godinah dade zemljišta za sgradu. Tad privoli, a ubogi težaci, ako jim se hoće da grade crkvu i učionu, moraju plaćati za zemljište 20 funtih šterlingah na godinu.

* O prodaji zadušbinah i crkvenih dobarah ovako su se pametno izjavile bečke novine „Neueste Nachrichten:“ U onaj čus, kada država proda crkvena dobra, mora naravnim načinom uzdržavati i plaćati duhovničtvo. Za prvih godinah nametnula bi joj se tim jošte financijalna žrtva. Crkvenu imovinu na brzu ruku prodati, bilo bi toliko koliko — razmetnut ju, a plaćanje duhovnikah ostalo bi kao stalni teret državne pjeneznice. Tim bi država crkvena dobra mogla samo polagano prodavati, a morala bi već prve godine platiti duhovničtvo, čim bi trošak sigurno bio kamo veći od dohodka. — Imamo tomu primietiti, da pomenute novine inače neprijaju kat. crkvi i njenim svećenikom.

* Stožernik Morlot, nadbiskup parižki, videć, na što smiera Napoleonova politika, naumi odreći se svih častih na carskom dvoru, pače i nadbiskupstva svoga. Sv. otac, komu je nadbiskup svoju nakanu prijavio, kažu, da mu je odgovorio, neka na nijedan način neostavi nadbiskupije, a glede ostalih da radi po svojoj sviesti i osvjedočenju.

* U Damasku biva stanje kršćanah sve to opasnije. Druzi priete osvetom, ako njihovi osudjenici budu pogubljeni.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuše: Gjuro Jarmek, župnik u Vučinu, i Petar Janušić, župnik na Humu.

Javna zahvala.

Preuzvišeni gospodin Metel baron Ožegović, osvjedočiv se o svrsi sbora duh. mladeži zagrebačke, koja je: da se sjemeništni gojenci kupovanjem i čitanjem koristnih knjigah većma naobrazuju, pak izdavanjem narodnih knjigah i slikah s hrvatskim napisom pomažu promicati nabožnost u puku, — dariva istomu sboru svake godine — a tomu ima već više godinah — znatnu svotu novacah; nu mi, bojeći se, da neuvriedimo skromnu čednost nj. preuzvišenosti, nikad se tim javno neoglasismo. Ali netom pred njekoliko danah stignu nam opet od te blagodatne ruke 50 for. s pismom punim milinja i pobude na ljubav za crkvu i domovinu, gdje medju ostalim ovako nam preuzvišeni gospodin u svom pismu od 10. o. m. na preč. g. ravnatelja sjemeništnoga upravljenom, govori: „Da se pako duševna sveza, postojeća na moju osobitu radost već od duljega vremena izmedju iste duh. mladeži i mene, tim bolje ukriepi a i sačuva za davna vremena, molim Vašu Prečastnost, da priklopljenih 50 for. blagoizvolite u dar od moje strane izručiti čitaonici sjemeništnoj kao slab znak gorućega nagnuća, što ga gojim za istu a i za njezin razvitak i napredak na dvostrukom polju, to jest crkvenom i narodnom itd.“

Zarazumjev ove rieči, neda nam se na ino, već se ovim javno zahvaljujemo nj. preuzvišenosti na daru i svjetu. Znamo, da velikodušni naš dobročinitelj netraži u svojih blagodatih drugo do jedine sreće i blagostanja naroda, iz koga je potekao; recimo mu dakle s narodom: Ručica mu cvietom cvala, a dušica raj dopala!

U Zagrebu 19. Ožujka 1861.

Sbor duh. mladeži zagrebačke.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 13. U ČETVRTAK 28. OŽUJKA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Nova vrst učiteljah.

Svaka stvar ima dva lica ili dvie protivne si strane: pravu i opaku, a u moralnom smislu: dobru i zlu. Zla i opaka strana ostaje u sebi i u svojih posljedicah uviek zla i opaka, dočim prava i dobra strana samo onda zle posljedice radja, kada se neshodno ili nahvalice zlo upotriebi. — Isto odgojivanje i obučavanje mladeži može biti prividno i na oko dobro, dočim mu je nutarnje biće šuplje, ili, što je jošte gorje, napunjeno kužnimi i klicu propasti nosećimi tva ri — a i obratno. Pa u koliko je sviet danas pohlepan samo za onim, što tjelesnim ćutilom ugadja, u toliko je pohlepan i za kratkoumnim, samo u oko padajućim odgojivanjem i obučavanjem mladeži. Tašti i slaboumni roditelji raztapaju se od milinja, kada jim diete jošte u mladih godinah umije u stihovih čestitati, po romanih šuškati, na glasoviru klepetati, za vjerozakonske dužnosti ništa nemariti, svakom se ravno držati, o poslušnosti i pokornosti ništa neznati, i čitavo svoje držanje po bon tonu uredjivati. Onaj pako tobož veleumni odgojitelj, koj im k ovoj svrsi pomogne, u njihovim je očima preslavni i premudri kolovodja, koj je duh vremena shvatio, i nad predsude prostote uzdigao se, te do jalovih kriepostih poslušnosti, krotkoće, bogoljubnosti, marljivosti i čovjekoljubja ništa više neznade. Štovanomu je čitateljstvu jur poznato, da se i glede umnoga naobraženja isto ovako stvar ima. Diete, koje jošte toliko molitvenih primjerakah i odgovorah iz svih katekizmah na izust znade, nije nimalo podučeno u vjeronauku, ako mu je kraj toga um prazan a srdce bez svakoga nabožnoga osiećanja; ono diete nezna čitati, koje je obučeno samo iz koje stanovite knjige na pola pametisane rieči i stavke blebetati, a čitano niti razumije, niti je kadro o njem misliti, a jošte manje o tom ustmeno i pismeno izraziti se; pisati nezna ono diete, koje mrtve pismene znamenke po ljepopisnih pravilih nacrtati uvještba se, a pokraj toga niti je podobno štogod bezpogrešno odpisati, a jošte manje svoje misli — ako je inače misliti vrstno — na papir staviti; najposlie ono diete nije se ni računati naučilo, koje je uvještbano samo s računskimi znamenkami postupati, a kraj toga neumije ni najlaglje iz života crpljene zadaće iz glave riešavati. Lasno je dokučiti, da se isto ovako stvar ima i s inimi predmeti, kao n. p. risanjem, pjevanjem, tudjimi jezici, obukom u glasbi i t. d. Ovakovo zločesto odgojivanje i krivo obučavanje nesamo nije od koristi, nego su njegove posljedice kako pojedincu tako i cielomu družtvu neizmjerno škodljive.

Pa evo ima jedna vrst učiteljah, koja se upravo s ovakovim smetom od odgojivanja i obučanja nahvalice medju nami zanimati počimlje. Ovo su najviše ljudi iz one vrsti nekrštenih inoplemenikah, koja se je znala u našu, toplom krvlju otacah naših skupo stečenu i težko sačuvanu otačbinu uvući; u domovinu našu koju su nam naši predji toli postojano i dosliedno, koli odvažno i muževno branili i do najnovijega vremena obranili od griešnih zabludah i krštenih ljudih. — Nekrštenikom ovim nije dosta, što su već skoro svu našu obrtnost i sav naš promet u svoje ruke dobili, te nam sada u naših gostionah i dućanih većinom našimi žuljevi zavriedjenu, a njihovom bezsviestnošću samo skvarenu robu za skupi naš novac prodavaju; nije jim dosta, što i našu nepokretninu, ove jedine glavnice i zaklade naše, na brzu ruku zaokupljuju i s nami diele; nije jim dosta, što nas pod raznimi rodo- i domoljublje hinećimi izlikami i zasliepiti kane, da tako stečevinom našom svoje nezasitne mošnje laglje puniti mogu; njim nije dosta, što svojim prevejanim po-

Digitized by Google

stupanjem nebogi naš puk na sve strane kvare i pogoršavaju; nije jim napokon dosta, što su svaki kut mile nam domovine kano gladne pijavice pritisli i cielo nam materialno bivstvovanje u došast time u pitanje stavili: sve jim to, rekoh, nije dosta, nego evo jošte u novije vrieme idu na to, da nam se za odgojitelje i obrazovatelje kršćanske mladeži u sukromnih kućah narinu.

Štovani čitatelji ovoga lista shvatjaju bolje nego ja, od kolike pogibelji može biti već to, što nekršteni ljudi ka krevetom kršćanskih bolestnikah pristupljuju, jer bi se moglo dogoditi, da jim za tobožnje tjelesno zdravlje duševnu smrt donesu. Čuo sam iz vjerodostojnih izvorah, da su takovi ljudi — čast onim, kojih se netiče — mnogu krotku odluku na samrtnoj postelji ležećih kršćanskih bolestnikah razpršili i njihovu slabost na svoju korist upotriebiti znali; a tko nam može za to jamčiti, da nisu — daj Bože da se varam — gdjekoji put i duševno stanje bolestnika smutili? Pa ako su takovi ljudi tako hitri i okretni, da nam u časovih i u tako kratkom vremenu grdne štete nanieti znaju, što će biti istom od one djece, koju jim kratkovidni i duševno sliepi kršćani na duže vremena u odgojivanje i obučavanje predaju?

Ovo čine dàkako samo oni roditelji, koji su, kako rekoh, duševno sliepi i nehajeći za Boga, vjeru i dušu; a naša poslovica veli: Što od vrane odpane, nikad sokol nepostane. Ako se indi već od ovakovih pokvarenih i bogonemarnih roditeljah nije nikakvu čestitu i koristnu prirastu nadati, što će, velju, istom od njihove djece biti, koju oni povjeravaju takovim ljudem, kojim je životna zadaća, duševno nas skvariti a materialno upropastiti?! Reći će mi gdjekoji razprokšeni i za sve, što je sveto i pravedno, nemarni kršteni vjetrogonja: Ta i to su ljudi kao i mi, i to su zakoniti sugradjani naši, koji nose s nami jednake terete: zašto dakle nebi uživali s nami sasvim jednake sloboštine, i zašto jim se nebi otvorila i sva ona sredstva življenja, koja su kršćanom otvorena? — Ovakovi prigovori riedko kada ili nikada neproizlaze iz vlastitoga nutarnjega uvjerenja i osvjedočenja, nego ponajviše iz odpora proti vjerozakonskim načelom, koja se s njihovim samoljubljem i s tobožnjim slobodoumjem nesudaraju. Zato i nije od nikakve koristi s ovakovimi se ljudmi o toj stvari ozbiljnije razgovarati; jer se oni s prave, k sreći i spasenju vodeće staze hotimice uklanjaju, i sama je milost Božja podobna, tmaste magle bludnje pred njihovim duševnim okom razpršiti i volju jim na bolje sklonuti.

Nije mi ovdje izpitivati i razpravljati načela, koja vladu koju nukaju, da sve u obsegu svoje države živeće stanovnike bez razlike vjere u gradjanskom pogledu ravnopravne učini: ona to može iz raznih državo-pravnih uzrokah učiniti. Nu one, koji su se odlučili i obvezali samo u gospodnjem a u ničijem drugom vinogradu poslovati, i kojim je carstvo dušah povjereno, vode u njihovom djelokrugu sasvim druga načela. Njim nije dosta, povjereno si stado samo u hrpi držati i nuždnu mu duševnu hranu pružati, nego jim ga valja, u koliko je iole moguće, od svake pošasti i od škodljivih uplivah u nabožnom i ćudorednom obziru braniti.

Bojim se, da me nebi tkogod odsudio, kano da ja mislim, da štovanim čitateljem ovoga lista, a naime velečastnoj gospodi župnikom nije do ove stvari toliko stalo, koliko meni. Bože sačuvaj! Moja je namjera, da ovimi redci probudim pozornost štovanoga čitateljstva, a osobito onih, koji su po sviesti i po zvanju obvezani, da odgojivanje i obučavanje mladeži rukovode i nadziru, na opasnost, što prieti u najvažnijem poslu našoj omladini od tudjih i vjeropraznih, a na kršćanstvo mrzećih ugnjelicah pod imenom kućnih učiteljah i odgojiteljah; jer, kako je poznato, ovakovi su ljudi u svojih namjerah i osnovah tako lukavi i hitri, da jih često i pred najpozornijim okom ili sasvim ili pod bezazlenu i milovidnu krinku sakriti znadu. Nadam se, da će se u buduće više toga, što je do sada u tom pogledu sakriveno i prezreno bilo, odkriti i bolje uvažiti; a valjda neće ni težko biti pronajti načinah i sredstvah, kojimi bi se preuzetnosti tih, kršćanom se namećućih, učiteljah i nehajstvu kršćanskih roditeljah u velevažnom poslu odgojivanja i obučavanja kršćanske mladeži na put stati moglo.

A. Šunić, učitelj.

Kratki naputci, kako je moći živjeti pokojno.

(Konac.)

VIII.

Prava vjera, uviek sveta i uzvišena, kano što je i Božanstvo, odkud izvire, sveto i uzvišeno, nije nikada bila od nikoga toliko nagrdjena, koliko od njekojih zanešenjakah, koji pod krinkom pobožnosti, i pod izlikom, da poprave bližnjega svojega, pohuliše Boga, da uzvise sami sebe, i mjesto da bi ga predstavljali bili kano biće najsvetije, najuzvišenije, neizmjerno, kakovo i jest, opisivahu ga kao biće sasma maleno, osvetljivo, podvrženo svim slabostim i manam čovječanskim. Ovi zanešenjaci propoviedahu uviek vjeru, nu ne da se njom okoriste drugi, nego da ju upotriebe

Digitized by Google

za svrhe svoje, preporučahu i trubljahu na sva usta ćudorednost i poboljšanje čovjeka, nu ne zato, da ga sbilja poprave, nego da nad njim tim laglje gospoduju. Zanešenjaci ti mišljahu, da su revni sluge Božji, ako su nesnosljivi, tvrdi, gluhi i niemi na molbe ljudske; — proklinjahu osvetu i uvredu, sami pako neopraštahu ni najmanju uvredu, koja bi njim učinjena; propoviedahu obću ljubav, sami pako klanjahu se kumiru odurne sebičnosti; a najposlje vjerovahu, da su si tim veće zasluge stekli, čim veći je kvar bio, što su ga iskrnjemu svojemu nanieli u ime onoga Boga, kojega pogrdjivahu. Neima rieči, koju nebi svakojako tumačili, neima čina, ma i najplemenitijega, koj nebi šibom najstrožije cenzure ošinuli. Oslobodi nas Bože takove kaštige! Zato ako se s njom gdjegod sukobiš, ukloni joj se koliko samo možeš.

IX.

Medju sredstva, kojimi se može živjeti pokojno, spada izvedenje izreke one glasovitoga grčkoga mudraca Epikteta: „Sustine, abstine," jerbo sadržava u sebi cielu filosofiju. Podnašaj ona zla tjelesna i duševna, koja su nerazdruživa od naravi čovječanske; uzdržavaj se od svega onoga, što bi ti škoditi moglo. Čovjek, koj znade zapoviedati sam sebi, zaslužuje ime kriepostna i srećna.

Ima ljudih, u kojih, bi reć, neima strastih, a imade ih opet i takovih, koji bez strasti ništa nečine. Oni, koje je narav živahnijom umišljenosti nadarila, lasno se užeste, dočim ljude hladnije krvi tako lasno ganuti nije moći. U obće pako može se reći, da su ljudi živahnijega uma i većim strastim podvrženi. Od nerazložne živine razlikuje se čovjek tim, što sa strastmi svojimi vojuje, junak pako od inih ljudih po tom, što je vrstan sam sebe nadvladati.

Svaka strast, čim se popne na višji stupanj, uznemiruje dušu i ruši mir; zato čovjek, koj želi živjeti u miru, nesmie dopustiti, da strasti s njim vladaju, nego treba da se proti njim oboruža mudrošću, koja je velika učiteljica krieposti.

Neima gospodstva, što je gospodstvo nad samim sobom. Tko sried bure i nepogodah znade biti miran i postojan, pokazuje, da je sam sebi gospodar.

Vrlo sredstvo, za nepodleći strastim, jest i to, da sataremo silu umišljenosti, koja često stvari crnje predstavlja, nego što i jesu. Što prudi komu, ma bio gospodar svieta, ako si je upilio u glavu, da je siromah, veli Seneka. Zauzdajmo si dakle umišljenost, pak ćemo izkusiti, da se i strasti nadvladati dadu.

X.

Najmirnije pako živjeti ćemo, ako, u koliko je moguće, u tihom stanu utočišće potražimo proti napastovanju svieta. Oni, koji su si pustinje tebaidske i palestinske za prebivanje odabrali, nisu zaisto ludjaci bili, kao što su to ljudi radi misliti. To su bili muževi, koji su i najotajnije žice srdca čovječanskoga proučili, spoznali mu namjere, i uvidili njegove mnogobrojne mane. Tako se je i Timon, uvriedjen nedostojnim ponašanjem svojih sugradjanah, povukao u pustinju, i pretrgao svako obćenje s njimi. U ostalom nije potrebito ići u pustinje i planine za živjeti u miru. Samoća nije uviek ni u pustinji. Vojnik, diplomat, činovnik i ostali, kojim je kakav dio službe povjeren, imadu odgovoriti zvanju svojemu; nu mogu i ovi, kad su si dužnost svršili, u krug užji se povući, i odaljeni od svieta u miru baviti se s raznimi poslovi. I isti Rousseau živio je vrlo samotno usried miliona ljudih.

Nikada nam pako samotan život više omiliti neće, nego ako imademo želju, da si naobrazimo um, i oplemenimo srce. Nauk jest najljepša baština, koju čovjek imati može na zemlji. Kakovu slast, kakovu zadovoljnost osieća onaj, koj si obogaćuje um koristnimi nauci, i koj se trsi prodrti do hrama svete istine! Epikur, koj se je inače rad valjao u kalu putenosti, izpovieda, da izmedju svih veseljah najugodniji su mu bili časovi oni, koje je sproveo u razmatranjih filosofičkih.

I nedvojbeno je, da se naše duševne sile nigdje tako nejače i nerazprostranjuju, kako u samoći. Svi mudraci, pjesnici i govornici, koji su htjeli podići se na višji stupanj savršenosti, ljubili su samoću. Tako je radio Ovidio, Homer, Demostenes, Virgilio, Horacio. Scipio Emilian i sveti Jeronim, kojega pero u odaljenosti od svieta zadobi slavu neumrlu, on sám pako postade čudom rječitosti. —

Istina, da i sviet obilno pruža svoje slasti: nu kao što se najslobodnije ptice povlače u šikare, a njive plodonosne ostavljaju čovjeku, koj im zasieda; tako i mudri i ćudoredni ljudi bježe veselja, koja ih vabe na grieh.

Tkogod dakle želi živjeti mirno, neka se trsi obljubiti samoću i nauke, pa uspjeh će mu nagraditi trud. Prava filosofija naučit će ga poznavati čast i vriednost svoju, i uzvisiti će ga vrhu svih slabočah čovječanskih; iztraživanja o nebeskih tjelesih metnut će ga u stanje, da se dostojno diviti uzmogne neizmjernoj veličini Svemogućega, razglabanje pako znanostih prirodnih dati će mu priliku, da nauči blagoslivati i dužno se klanjati providnosti Božjoj.

Digitized by Google

Savjeti ovi, a osobito stražnji, koristni mogu biti svakomu, koj si prištediti želi njekoliko onih nevoljah, s kojimi obiluje sviet i život naš. U ostalom izpovjediti se mora, da će sva načela i svi savjeti mudrosti i razboritosti čovječanske biti tašti, ako ih desnicom svojom nepokriepi onaj, u čijoj ruci stoje sve sgode i nesgode naše. Akoli je on inako odlučio, onda će nam jedino odanost u volju Božju olakšati moći vaje života.

Lavoslav Gorenec.

Sedam crkvah u objavljenju s. Ivana.

Ove crkve zanesoše mnogoga kršćanina putujuć na iztok, a imenito, da spomenemo jednoga, god. 1836. pohodi više njih G. H. Schubert. Sad je na nje osobito obratio pozor bivši ruski ministar za pučku prosvjetu A. S. Norov, i lani izdao putopis u ruskom jeziku, koj je već preveden i na njemački. U ovom putopisu ima mnogo toga zanimiva, te vadimo iz njega nješto i za svoje štioce.

Prvu pohodi Norov **Laodiceju**, zvanu i Rhaos, valjda s toga, što onuda raste neobično mnogo šipka (ῥοάς). Od staroga grada sada je vidjeti samo razvaline. „Razvaline," piše putnik, „propadaju dan na dan, te će se skoro sravniti sa zemljom, a i sad su zarasle u drač i trnje. U razvalinah neima više ničemu prave prilike; nu po prelomljenih stupovih, polutcih od svodovah i pročeljah razaznati je trag trim amphitheatrom, od kojih jedan bijaše tako prostran, da je po proračunu na mramorne mu stepene moglo stati do 30,000 ljudih." Vidjeti je još trag i laodicejske crkve, koja imaše u duljinu 200/ a u širinu 100/. Ova crkva bijaše njekada matica šestnaest biskupijah. Oko godine 367. bijaše ondje crkveni sabor. Na Laodicejce ima poslanica podmetnuta apoštolu Pavlu.

2. **Philadelphia**, sad zvana Allah-šer, stoji na sjevernom obronku divnoga brda Tmolus, na stieniku virećemu iz krasna plodovita drvlja poput amphitheatra. Nad gradskimi vrati vidi se grb mletačkih krstašah. Pošto se zatrše grčke naselbine i asiatske crkve, osta sama Philadelphia kano osamljen stup u razvalinah, a to, kako Norov sudi, zato, što „ona održa rieč njegove strpljivosti." (Objav. 3, 10.) Pak i onda, kadno Tamerlan, bič svoga vremena, čitav iztok popali i pohara, nepribliži se angjeo smrti ovomu gradu. Pa i drugoga neprijatelja, koga pravoslavni na iztoku i zapadu držahu za pogubna, umješe po Norovu Philadelphljani uzbiti; jer ovaj srdcem svojoj „pravoslavnoj" crkvi odani pisac ovako piše: „Došav godine 1836. opravnici protestantskoga bibličkoga družtva u Philadelphiu, ponudiše grčkomu svećenstvu za njih, kako su ubogi, prilično svotu novca, ako ondje kršćane nebudu odvratjali od njih. Novac bude odbit, a sijači protestantizma nedobiše ni jednoga privrženika;" „„jer u tebe je malo snage, pa si održala moju rieč, te nezataji moga imena.““ (Objav. 3, 8.) Prem su kršćani u Philadelphiji vrlo siromašni, imadu ipak u gradu pet crkvah i toliko župah. Silni preostanci od stare crkve dobro se još drže; te bi mislio, piše Norov, kano da čekaju obnovu, kako se kršćani u Philadelphiji tvrdo i nadaju. Isti Turci, kako pripoviedaju putnici, štuju one ostanke, a mnogi od njih pripoviedaju čudovišta od prikazah, što jim se tobože tudier prikazuju. „Philadelphljani svemu se, piše ruski ministar, nadaju sa sjevera." Dàkako! Htilo se, snilo se.

3. **Sardes**, njekoć drugi grad za Rimom, a ljepotom težko za Babilonom, često stolica perzijanskih kraljevah, sad je gotova gomila ruševine. „I ono malo živih dušah, što se namjerih na nje, piše Norov, čini mi se da neimaju postojana stana; jer do poderanih turkomanskih šatorah i slupanih kolibah nevidjoh tuda ljudskoga stana. Došav do razvalinah izskoči njekoliko pasah šakalah, i nad glavom zašušti njekoliko sovah, rušeć na nas lišće na osvetu, što jih uzbunismo u pokoju." Najdivnija razvalina jest hram Cybele, najstariji spomenik jonskoga djela. Crkvi sv. Ivana jedva je i to riedki vidjeti trag. Ruševine smrvljene na prah izjele su zemlju, te u čitavoj ovoj okolici neniče ni neraste ništa.

4. **Tyatira**, sada Akhissar ili Biograd nazvan sbog množine mramora u bližnjih brdinah, tako bijaše propala, da joj se kroz vjekove nije znalo traga. Novi grad same su gotovo spletene kolibe, pokrivene opekom. Visoki cipresi i topole oko kućah, bistra voda po potocih i prokopih prava su milina za oko. Trgovina ide prilično; a ima grad do 12000 dušah. Lydia, o kojoj se pripovieda u Djelih apoštolskih (16, 14.), tržkinja skrleta, bijaše iz Tyatire.

5. **Smirna**, šest putah porušena potresom, a više putah sravnjena sa zemljom od osvojiteljah, kano od Timura, sad je najživlji i najbogatiji trgovački grad u turskom carstvu. Kano luč smirnanske crkve svietli neuvehli mučenički vienac svetoga Polikarpa, posliednjega učenika sv. Ivana. Tragove amphitheatru, gdjeno on kano stogodišnji starac umre mučeničkom smrću, kažu i sad na obronku brda Pagus, pod starom tvrdjavom, odakle je prekrasan vidik na grad i okolicu i zanositi morski zaliev. Uzpenješ-li se gore više na Pagus, vidiš s desna na polak porušene tvrdjave tragove

Digitized by Google

stare kršćanske crkve, gdje je još razaznati položaj jednoga pridvorja. Tudier se čuvahu njekoć moći sv. Polikarpa. Crkva bijaše pretvorena u tursku mošeju, a sad je na razvalinah grob njekoga njihova svetca. Za čudo je, da Polikarpa štuju i sami Turci, te ga zovu „glasnik Božji!“ Pravoslavna grčka občina ima sedam crkvah, a Norov nabraja do 40,000 pravoslavnih dušah.

6. Pergamus sadanji ima liepih kućah s crvenimi krovovi od criepa, ima minaretah, i jednu čudnovatu sgradu staru, na lik kakve kule s tornjevi, na polak razorenu, a obkoljenu voćari, pružajući se niz krasnu dolinu s oba kraja rieke Kojkosa u cvjetnu ravninu. Ona stara sgrada jest crkva na čast sv. Ivanu. Nu stari Pergamus, s kojim se njekoć uzporedjivaše po veličini i ljepoti jedini Sardes, sad je gomila razbacanih zidinah Glasovitu pergamusku knjižnicu, bivši darovana Antoninom kraljici Kleopatri, i pomiešana s aleksandrinskom, stiže nesreća, te ju spali kalifa Omar. Pergamus bijaše u uzkom svezu s Trojom, kako se može suditi i po tom, što se tvrdjava nad Trojom zvaše Pergamus. Skrovne rieči u Ivanovom objavljenju: „Znam ja, što ti radiš, i gdje stanuješ; jer je to leglo vražje“ (2, 13.) protežu se po sudu Norovovu na hram i službu Aesculapa, koj u Pergamusu bijaše u osobitoj časti. Stanovnikah ima do 12,000 dušah.

7. Ephesus, koga je gotovo nestalo s lica zemlje. Od njega do Smirne ima daljine samo 13 urah, ali je težko do njega doći; jer cestom tik morske obale posrnu konji sad na razvaline od zida, sad na odlomke od mramora, što su jedini ostatci propaloga bogatstva; a na svemu putu moći je stisnuti se pod krov u jedinom selu Jenikői. Naproti razvalinam, koje drže da su od Dianina hrama, na koso vidjeti je još u luk napravljena sjedala od kazališta, gdje Pavao naučaše, i kamo razjareni puk dovuče njegove pratioce Gaja i Aristarka vičuć: „Velika je efežka Diana!“ Na metropoliju efežku broji se dan danas 58 gradovah i selah.

Sedam riečih Isusovih s križa.

Ulomci iz propovjedi J. V. Jirsíka na veliki petak.

I. Od jednoga svoga učenika izdan, od drugoga zatajen, od ostalih ostavljen, od neprijateljah svojih osramoćen, krivo obtužen, krivo obsudjen, nemilo izbičevan, trnjem okrunjen i popljuvan Isus bi napokon na križ propet. Križ mu bijaše smrtna postelja. Na njem umre grozovitom i prebolnom smrću! Nebi bilo čudo, ona usta, koja su vazda samo blagoslivala, da su se otvorila te sada proklinjala. I sbilja, otvori umirući Isus svoja usta, i progovori prvu rieč s križa. Ne daleko od križa stoji sveta i mila mati njegova, stoji s jednim milim učenikom njegovim. Utješi se dobra majko! utješi se milko Gospodnji Ivane! Sin i Gospodin vaš opraštat će se s vami. Ali što vidim? Nesvraća umirući Isus očiuh svojih k preljubljenoj majčici svojoj, niti k milku svomu Ivanu. Stoji tu okolo križa množtvo ljudstva, kojemu je srdce tvrdje od istoga živca kamena. Stoje tu, koji su ga krivo obtužili, krivo na smrt obsudili. Stoje tu krvnici i ljuti neprijatelji njegovi, kojim ga ni malo nije milo. Ta njim valjda neće Isus prvo prosloviti slovo? Njim, dragi moji, njim! Dakle će nebo zazvati na osvetu proti njim? Dakle će kletvom prokleti ljute neprijatelje svoje? Nipošto! Nego on zaprosi Otca svoga nebeskoga, da im oprosti. „Otče, reče, oprosti jim, jer neznaju, što čine.“ (Luk. 23, 31.)

II. Za toga, dok se molio Isus za svoje neprijatelje, dielili su si vojnici pod križem njegovu odjeću, ždrebajući za nju. Ljudstvo je pako i svećenički poglavice, grohotom se smijuć, povikivalo: „Drugim je pomogao, a sad neka pomogne sam sebi.“ A i jedan od razbojnikah, što su bili s njim propeti, stade mu se rugati, veleć: „Ako si Krst, pomozi sebi i nam!“ Ali ga za to ukori drugi razbojnik, govoreći: „Zar se niti ti nebojiš Boga, budući u istoj kazni? Mi, što trpimo, pravedno trpimo, ali ovaj neučini ništa zla.“ I obrativ se pokajan k Isusu, reče: „Gospodine, spomeni se mene, kad dodješ u kraljestvo svoje.“ Dizmo! kakovo te prosvietlilo svjetlo, tko ti je kazao, da je ovaj pokraj tebe na križu viseći tvoj Gospodin, tvoj Spasitelj? Braćo mila, to je stvorila svemoguća milost Božja. Dizma joj otvorio srdce, i dragovoljno ju primio; pa zato prosvietli mu se um i odmeknu srdce, i začu iz Isusovih ustah radostne rieči: „Istinito ti velim: još danas bit ćeš sa mnom u raju.“

III. Nu zar je Isus, spomenuv se na križu svojih neprijateljah i razbojnika, zaboravio na milenu majčicu svoju? Ili je možda ovdje nije bilo? Ah!

Stâla majka pod razpelom,
Pod razpetim Sinka tielom,
Zaplakala gorki plač.
Kan' da dušu tugujuću,
Razcviljenu, stradajuću
Probode joj bridki mač.

O majko, majčice predobra! a zašto si došla ovamo? Zašto se radje nisi sakrila gdjegod, da te nevidi oko umirućega ti sinka? Nezhaš-li, da će mu biti tim veća muka, tim teža smrt, čim tužniju tebe zagleda, i žalostniju? Ali nečudim ti se majko, da si ovdje. Dobra majka niti na smrtni čas neostavi svoga djeteta. Ovdje visi na križu sve tvoje dobro, tvoje milje i omilje, je-li dakle moguće, da bi bila gdje drugdje nego ovdje? No prejadno materinje srdce, što ti je ovdje trpjeti! Ja ćutim, nedostaje mi rieči; pretužna majko, tvoje žalosti nemogu opisati. Samo vi matere, vi ljubljene matere, samo vi možete poćutiti gorku ovu tugu, crnu ovu žalost. A ti Sinko medju svimi najbolji i najvjerniji, jesi-li mogao

Digitized by Google

bez pomilovanja gledati plačuću si majku? Nisi mogao, pa zato, da ju utješiš, progovori joj: „Ženo, evo ti sina!“ A uz nju stojećemu učeniku: „Evo ti majke!“ (Ivan. 19, 26. 27.) Kano da si rekao: Ivane, milko moj, od sada budi ti sin miloj majci mojoj; a ti predraga majko, posini si Ivana, učenika moga!

IV. Videći Isus od svih ostavljenu si majku, sjeti se, da je i on od svih ostavljen; pa zato neizgovornom se tugom razcvili srdce njegovo. Nečudimo se, što se Isus držao ostavljenim; jer on nije umirao samo kano čovjek, kojemu je bilo pretrpjeti kazan za grehote i krivine naše. Otac nebeski je hotio, da on zadovolji njegovoj pravici; pa zato odvratio od njega svoje lice, i dao mu trpjeti kano najvećemu neprijatelju svomu. Tako od svih ostavljen Isus vikne: „Eli, Eli, lamasabakthani!“ (Mat. 27, 46.) kano da je rekao: Gle, čovječe! što za tebe trpim! Nesamo da umirem za tebe grozovitom smrću, nego sam i od svih ostavljen. Josipa oslobodi moj otac iz tamnice, Davida iz Goliatovih rukuh, Jonu iz ribina trbuha, tri mladića iz razbieljene peći, Daniela iz lavovske jame; mene samo neće da pomiluje, na mene samo zaboravi, a to zato, da tebe odkupim.

V. Već tri ciele ure visjaše Isus na križu. Iztočivši svu krvcu svoju, popane ga prevelika vrućina i žaždja. Pa da nam pokaže, da neima boli, koje nije pretrpio za nas, viknu: „žedjam!“ (Ivan. 19, 28.) Otče nebeski! koj oblaci oblačiš nebo, i rosom ovlažuješ zemlju, gle, sin tvoj, sin tvoj premili žedja! Ovlaži mu jezik nebeskom rosicom, zapovjedi vrutkom. da gore k njemu na križ poteku tekom svojim; čuj Otče, tvoj sin viče: žedjam! Ali ah! prebogati otac, neima za svoga sina nit kapljice vode; otac svomu stvoru predobar, sinu svomu samo neće da se smiluje! A niti pod križem neće nitko da ga pomiluje; jer

VI. Kad ga je težka zapalila žedja, mjesto da ga tko napoji čašicom hladjahne vode, dadoše mu octa smiešana sa žučju. I pio ga je premili Spasitelj naš, te okusio i ovu gorčinu. Znajući pako, da je sve dovršio, što mu bijaše dovršiti, uzkliknu: „Dovršeno je!“ (Ivan. 19, 30.) Dovršeno je, znamenita rieči! Patriarke i proroci željeli su ju čuti; pa je nisu čuli. Toj se rieči uzradovalo nebo, nad njom razjadio pakao. Ova je rieč doniela spas svemu svietu; ovom se riečju izpunilo, što je obećao Bog praroditeljem našim u raju. Dovršeno je sve, što se uslied volje nebeskoga Otca imalo dovršiti. Razbijena je glava staroj zmiji, raztrgan i uništen veliki zadužni list, s Bogom pomireno pokoljenje čovječansko.

VII. Pa kad je Isus sve dovršio, tad još jednom skupi svu svoju snagu, i vikne krepkim glasom: „Otče! u tvoje ruke izručam duh svoj!“ (Luk. 23, 46.). I to bijaše posljednja rieč umirućega Isusa na križu; jer to izrekši, nagnu glavu i pusti dušu. Te u taj se čas razpolovi zastor u crkvi, potamni sunce, zemlja silno se potrese, razpucaše hridine, i pootvoriše mnogi grobovi. Velik, znamenit i grozovit bijaše ovaj čas! No ti crkveni zastoru, zašto si se razpolovio? Ti zemljo, zašto si se potresla? Tvrde hridine, zašto razpucaste? Žarko ti sunašce, zašto si potamnilo? A zašto se otvoriste vi mračni stanovi mrtvački, i zašto izpustiste sužnjeve svoje? Ah vi svietu vidljivo pokazujete svoju žalost, vi tugujete nad smrću Gospodina i Stvoritelja svoga, vi govorite ljudem: Sinci, kćerke Božje! proplačite i raztužite se nad Isusovom smrću, kako se i mi raztužismo. Dakle, dragi moji, kad tuguje i plače ista bezživotna priroda, je-li moguće, da se mi obranimo žalosti? Padnimo dakle pred križ Isusov, pa proplačimo gorkim plačem, i rosimo grozne suze. Ajde dakle dušo Spasitelja našega, ajde te otidji u naručaj Otca svoga. Otvori nam onaj raj, koj bi nam griehom zatvoren. Ajde, pa stupi pred prestol veličanstva Božjega, te izprosi nam oproštenje griehah i vječno blaženstvo. . . .

Priobćio Fr. Šic.

Zli spisi.

Jednom se povede pred mladom djevojčicom razgovor o zlih spisih, poimence o zlih novinah, kolikom pogibelju priete, a opet je i pošteni drugčije kršćani od čudnovate znaličnosti nabavljaju. Oni ravno vele, da jih nabavljaju samo za to, da vide, kakov imadu smjer; nu kako može čovjeka zanimati, čitajuć spletke opaka srdca, strastne zavisti i ogovore ili bjesnoću bezboštva?! Ljudi se tješe, što tobože vele, da sú dosta čvrsti u vjeri i poštenju, nego da bi se dali zavesti zlim spisom. Njeka osoba u onom družtvu reče: „Ja čitam zle novine; ali zaboravim odmah, što čitam, i sbog toga neškode mi ništa.“ Svi drugi potvrdiše protivno, da se svaki put čovjeka nješto prime, i kvari mu se duh, kad ga zlim trpa; a osim toga novinari se pomažu u zlom podhvatu novcem. „Vjerujte mi,“ reče gospodja, ona ista osoba, „da od svega toga neosiećam ništa, niti pojma zla ni utiska, da na me učini zao spis; ja zaboravljam sve.“ „Milostiva gospodjo!“ odgovori pametno djevojče, „što o tom govorimo? Skrenimo govorom na što drugo. Nebi-li mi znali pravo reći, što ste objedovali prošle nedjelje?“ „Toga upravo neznam!“ „Pak Vas se je ipak one hrane nješto primilo!“ Sve se je čudilo djevojčinu oštroumju, i proti ovom razlogu nemogaše nitko ništa. — Sigurno, od zlih spisah, rabili se oni kako mu drago, nješto hrane ostaje u duši. A kakva može biti ta hrana? Otrov i gad, kao i onaj, tko ju je priredio.

Dopis.

Iz kotara zelinskoga. Muklim glasom ti zvono tužno tutnji, al ga burna vijavica Josipova jutra hoće da zagluši: nu zvono, posvećeno i okršteno, mora oglasiti tužnu istinu, kâ sakrivena ostati nemože. —

Digitized by Google

Petar Janušić, župnik humski, isto jutro za uviek se oprosti, a tužna ga braća, prijatelji i župljani njegovi dne 21. t. m. propratiše do tiesnoga pristaništa vječnoga zemskoga sna. — Dokinule su mu se težke brige njegove, koje odano podnese na slaboj ovoj župi, ostaviv joj u revnom svom pastirovanju liep spomenik radinosti i otčinske ljubavi, koja se kod seoskih mnogih svećenikah na tom svietu tek ponješto na njihovih grobovih, — ali tamo prekozemno u očih Svevidećega pravedno uvažuju. Razkinuli su mu se i uzki druževni vezi, koji ga ugodno spajahu s braćom, prijatelji i znanci, ostaviv njim dragu uspomenu svoje vesele ćudi i ljubke prijaznosti. Njega ljubljahu svećenici i svjetovnjaci, odlični i prosti, njega štovahu župljani njegovi, kojih suze najbolji bijahu svjedoci njihovih — njim toliko putah kao i ostalim seljanom našega naroda griešno zanijekanih čuvstvah.

Častni starac naš podjašprišt blagoslovi mu grob pobožnom molitvom, a suze svih naokolo molećih nakvase mu crnu zemljicu, u kojoj počiva.

Poslie zadušnicah nenadano proslovi mrtvačko u srdce dirajuće slovo bisažki župnik g. J. Šavor, izbrojiv neizmjerne slasti, koje dragi Bog čovjeku podaje, ali i mnogo kapljicah čemerne tuge, s kojom providnost Božja zamjenjuje srećne dane života našega. Na odru mrtvačkom pokazivao nam je prst Božji, s kojim Bog odlučuje stanku životu čovječjemu: dovle, i nikud dalje! — Jako i čilo tielo ruši se migom njegovim, kao dub u sried visoke gore, te za tinji čas od četrdeset satih zdravlje i smrt osladi i ogorči pokojnika našega trenutke. Bezbožnici, kojim je sama priroda Bog, tu nek pamte nemoć božice svoje; jer dok ona stogodišnji zaobeća život, sveta volja jedinoga Boga upolovi račun, a višak utamani. — „Neima našega Petra više," reče govornik tužni riečju tako tužnom, da nas je zasjeklo u srdcu, a na oči suze nam posilile. — Jecajući pomolismo se Bogu i zadnji s Bogom Petru iztisnusmo.

Na groblju medju svojimi ovcami leži Petar u dobi života 52., svećenstva 29., a pastirstva ondašnjega 17. — Presv. g. komornik Eduardo Jellačić Buzimski dade svomu pokojnomu prijatelju i pobratimu od mladosti zadnji stan ozidat. — Hvala njemu, Petru pokoj, a dika Bogu!

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. k. veličanstvo blagoizvolilo je presvietloga gosp. posvećenoga biskupa likopoljskoga i velikoga predstavnika kaptola zagrebačkoga Ivana Kralja naimenovati počastnim prisjednikom preustrojene banske stolice.

— Danas, kadno crkva uznositimi obredi slavi uspomenu zadnje Gospodnje večere, služio je misu, svete pomasti posvetio, presvetu pričest dielio te ostale propisane za taj dan obrede glavom ovršio uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup. Pri koncu službe Božje prao je uzoriti stožernik i ljetos noge dvanaestorici ovogradskih ubogih staracah, kojih evo su imena i doba: iz prvostolne župe: Petar Jelaković 74 god., Ivan Gregurić 68, Stjepan Mrse 54; iz župe gornjogradske: Gjuro Tušetić 80, Petar Tkalčić 62, Gjuro Nemanić 61; iz župe novoveške: Mio Tomašić 70, Josip Jambroz 71, Josip Kolman; iz župe laškouličke: Stjepan Griberšek 70, Juraj Podvršćak 60, Jakov Felan 60. Svikolici dobili su od nj. uzoritosti podpuno odielo i obuću na dar, o podne ih je uzoriti stožernik počastio objedom u svom gradu, dvoreći im uz pripomoć ovogradskih župnikah, te nahranjene svom jedaćom spravom i novčanim darom nadieljene milostivo odpustio.

— Gosp. Franjo Mihelić, prebendar prvostolne crkve, držao je od nedjelje do sriede po podne ovoga tjedna u crkvi sv. Marije preduzkrsna duhovna vještbanja za puk.

— Čujemo, da je imendan sv. naših Apoštolah Cyrilla i Methoda u Osieku svečano proslavljen. Misu je služio preuzvišeni gospodin biskup djakovački, evangjelje i epistolu pjevali su hrvatskim jezikom a glagoljaškim glasom prečastna gg. rimski kanonici Rački i Mlinarić, a propoviedao je g. Ilija Okrugić. Službi Božjoj pribivalo je mnogo svieta, a medju ovim i mnogo Srbaljah.

Iz Pešte. „Sürgöny" piše o crkvenih dobrih i predlozih, da se založe na popravak novčane nužde: „Nije nikakov slučaj, što su u ustavnih zemljah, kakve su Englezka i Ugarska, i po imovini neodvisne crkve; one su u spomenutih zemljah ublažujuće načelo, ali i osiguranje ustavne slobode. Osobito u našoj domovini katolička je crkva svojim odličnim državnim položajem s ustavom kano srasla, pak da crkva izgubi svoj upliv u državu, propao bi našemu ustavu jedan naslon. Zar bi crkva ugled i sjajnost prvoga staleža u zemlji mogla uzdržati, da joj biskupi beru plaću iz porezne blagajne?" —

Iz Rima. Dne 19. t. m. držao je sv. otac konsistorium i u njem po običaju kardinale oslovio govorom. Tu allokuciju priobćit ćemo u podpunom sadržaju i izvornom jeziku; do toga eto joj jezgre: Sv. otac poriče tvrdjenje njekih ljudih, da se papinstvo neslaže s prosvjetom, te kaže, da je upravo sadašnje papinstvo vazda podupiralo prosvjetu. Papa se samo opire današnjoj prosvjeti, koja progoni crkvu, zatvara njene sluge, ukida duhovne zavode, a otimlje crkveno blago. Nadalje tuži se sv. otac, što je u Napulju ukinut konkordat; podupiran od katoličkih vladarah da bi bio svojevoljno štogod popustio. Napokon očituje, da nemože primit savjetah, niti se upustit u nepravedne zahtjeve grabežljive vlade.

— Papa primi nedavna u pohode jednoga častnika od ženijskoga sbora, i u razgovoru reče mu: „Vi ste dragi

Digitized by Google

moj sinko došli, da branite gotovo propalu stvar; ali....“ Pio IX. nedoreče, već dignu samo ruku k nebu.

— Rimski Journal priočio je protest stožernika Riaria Sforze na napuljsko namjestničtvo proti „naredbam neprijateljskim i samovoljnim, i proti povredi svetinje, kojom se je ogriešila svjetovna oblast“ — naime proti posliednjim naredbam o samostanih i konkordatu u Napuljskoj.

Iz Fiorence. „Contemporaneo“ je opet bio obustavljen, što je napisao: da ima kraljevah, koji su lopovi, hrdje, vjerolomci i t. d. pa ipak još nalaze narodah, da jim vjeruju i služe: dočim on, t. j. „Contemporaneo,“ u štamparskoj tužbi neima jednom ni branioca, da ga brani. Na prkos svemu obećava on svojim štiocem, da će nemareć za zatvor i globu opirati se kano Gaeta.

Iz Francezke. Kako je sadanja pisarska vlada u Francezkoj pala u nesvjesticu, ter se izvrgava ruglu, budi na dokaz ova naredba: Prefekt loiretskoga departementa zabranio je okružnicom svim svojim podčinjenim činovnikom, da neidu k biskupu orleanskomu u pohode; pače dotjera tako daleko, da je tu okružnicu priobćio i predsjedniku sudišta u Angersu, g. Dubois-u. Ovaj na mjesto odgovora pošalje pismo prefektovo na ministra pravosudja za obaviest; a tako reče i načelnik orleanski, da o toj okružnici neće da znade.

Iz Damaska dolaze sve gori glasovi. Kršćani, koje ondje još zadrža bieda i siromaštvo, mole turske oblasti silnije nego ikada, da jim dadu sigurnu pratnju. U Hauranu kršćanska je bieda baš grozovita. Druzi hvataju od njih tuoce, te se groze, da će za svaku glavu svojina, što ga smaknu u Bejrutu i Moktari, odrubiti deset kršćanskih glavah. Englezki trgovci, kojim sbog toga nemira trgovina zapinje, dogovoriše se, da će moliti, neka još ostane posada francezka.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Postali su župnici: u Lipovljanih g. Juraj Jerković, bivši župnik u Štivici; u Bučju g. Stjepan Latković, bivši župnik u Svinjaru; u Bogičevcu g. Marin Hemen, bivši tamo upravljatelj; u Grubišnom-polju g. Josip Maršić, tamošnji upravljatelj. — G. Janko Borovečki, dosadanji upravljatelj u Martinskoj-vesi, premješten je za takova na Hum. G. Janko Haramina, duhovni pomoćnik u Oriovcu, postao je upravljatelj u Svinjaru. G. Pavao Friš, dosadanji upravljatelj u Bučju, premješten je kao takov u Štivicu.

Izjava zahvalnosti i harnosti.

Izmedju radostnih i slavnih uzklikah, kojimi je ne samo po trojednoj kraljevini, nego i po dalekih drugih krajevih proslavljena nezaboravna velikodušna blagodarnost presv. i preuzviš. gosp. biskupa djakovačkoga Josipa Jurja Strossmayera, jamačno da će se jedva čuti ponizni moj glas na ime poniznoga i stoprv na uzkrišenje zenuvšega sjemeništa u Priku; nu ipak premučati nemogu goruće čuvstvo zahvalnosti prama preuzv. dobročiniocu.

Štijem u 8. broju ovogodišnjega „Katoličkoga lista,“ kako presv. i preuzv. gospodin biskup, prigodom svoga umješćenja na stolicu vjerovitičke županije, izli obilnost poznate svoje blagodarnosti. On, otac ubogih i vjeran svojoj poslovici — sve za vjeru i domovinu — nemogaše zaboraviti u toj prigodi uboge, nit učevne zavode — crkvene i narodne — u Slavoniji, Hrvatskoj i Dalmaciji. On, pobožna i rodoljubna srdca, osobito miluje i podupire sve ono, što s velikom koristi vjere donosi veliku korist i diku našemu narodu, te hoti osobito nadariti malo glagoljsko sjemenište u Priku sa 5,000 for. — Uz ostala velika djela, kojimi je presv. i preuzv. g. biskup ovjekovječio svoje ime, neće biti najmanje ni ovo, kojim će sjati prvi medju uzkrisitelji glagoljskoga sjemeništa u Dalmaciji.

Ja se neću uzalud truditi, da riečmi izkažem dostojnu zahvalu na ovakom dobročinstvu. Nemogu nego priložiti moje molitve s molitvami, koje će Previsokomu uzdizati zahvalna srdašca negriešne dječice ovoga sjemeništa za zdravlje i čestitost vremenitu i vječnu preuzv. nadaritelja. Dà, mi nemožemo nego zahvaliti i moliti, a Bog će mu platiti. Bože nam ga poživi za dobro crkvi i narodu!

Iz Makarske u Dalmaciji na 15. Ožujka 1861.

Kanonik *Josip Bezić*,
ravnatelj sjemeništa u Priku.

Književni oglas.

Evo smo opet u prievodu tiskom izdali dva Šmidova spisa:

„Blizanci i Treànje“
u jednom svezku.

Knjižica ima 140 stranah, a stoji 20 novč.; otriebljena je od svakoga tudjinstva, i prilagodjena, što se najviše dalo, našemu duhu i okolnostim. Preporučamo i ovu knjižicu gg. učiteljem i prijateljem mladeži tim više, budući se razpačao skoro sav Eustakij, te nam samo preostaje Goffiné, Genoveva, Badnjak i Pisanica, Jaisov molitvenjak, pak sv. slikah malenih i velikih.

Ovom prigodom molimo liepo i opominjemo svu gospodu dužnike osobito višegodišnje: da nam što brže izvole poslati novacah, jer nam je smiriti raznih troškovah.

Sbor duh. mladeži zagrebačke.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 14. U ČETVRTAK 4. TRAVNJA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Katoličke iskrice

od

Ilije Okrugića, Sriemca.

(Dalje.)

XVIII. Vladari i podložnici.

Početkom svieta, kada pleme čovječansko istom se ploditi poče, svi živući sačinjavahu samo jednu porodicu, koje otac i poglavar vrhovni bijaše Bog sam, njemu pako podčinjeni, ljudmi upravljajući poglavica ujedno duhovni i svjetovni, bijaše uviek najstariji otac obitelji.

Takov bijaše Abraham otac svih pravovjernih, a za ovim Izak i Jakov potomci njegovi.

Život njihov bijaše obiteljski ili patriarkalni, pak takova bijaše i vlada njihova.

Ali kada se pleme čovječansko razplodi u veliko, kada se u njem rodi nesloga, kad se nekoji počeše odmetati od Boga i vjerozakona svoga, dizati proti otcu obitelji i poglavaru svome, kada počeše sebi druge poglavice izabirati, druge zemlje tražiti, riečju: kada bezzakonje i nećudorednost medju narodom zavlada, — tada Bog iz svegakolikoga naroda toga, da, što je još boljega preostalo, spasi, sebi jedan puk izabra, dade mu vodju, osloboditelja i zakonodavca; to bijaše Mojsija.

Ali jer Mojsija mnogo muke imaše s upravljanjem toga tvrdoglavoga puka, zato mu Bog reče: „Arona i sinove njegove pomazat ćeš ovim uljem i posvetit ćeš ih, da mi budu svećenici.“ (II. knjige Mojs. 30, 30.)

Tako Bog ustanovi stališ svećenički, razstaviv ga od jedne i iste osobe vladateljske, a podieli čin svećenički posebnim ljudem.

Tako postade Mojsija samo vladar, za njim Jozua i ostali kraljevi, koji uviek od svećenikah za takove pomazani bivahu.

Tako bijaše kod puka izraelskoga.

Kod drugih narodah glas naroda izbirao je sebi vladare, ili koji god izmedju naroda snagom ili umom najjači postavi sam sebe vladarom nad inimi. Predjel zemlje, u kom narod s vladarom svojim stanovaše, ili koj od drugih preoteše, nazvaše zemljom, pokrajinom svojom, dočim pobjedjeni ili podjarmljeni obvezani biše na plaćanje danka pobjeditelju i vladaru svome.

Tako postaše carevi i kraljevi, ona druga glavna karika družtvenoga lanca čovječanskoga. Tako postaše carevine i kraljevine.

„Bog boguje na nebu; a car boguje i caruje na zemlji“ veli poslovica.

U istinu vladaoci jesu, da tako rečem, kao vrst božićah (malih bogovah) na zemlji; kao što Bog s neba vlada i upravlja svietom svimkolikim, milosti svoje dieli i kara, — tako i oni na zemlji vladaju i upravljaju zemljom svojom i s podčinjenimi sebi narodi.

Oni su središte i srdce zemlje i naroda svoga.

Iz njih kao iz izvora proizticе, okolo njih kano okolo stožera vrti se sreća, blagostanje ili nesreća, napredak ili nazadak zemlje i narodah, — i k njim kao kakovim bogovom na zemlji idu pravedne prošnje i zahtievanja naroda, a od njih treba da poput sunčanih trakah prosiplju se zraci milostih i blagodatih vrh zemlje i podčinjenih jim narodah.

S toga gledišta velika je zadaća vladarah na svietu.

Liepo-li ti je na priestolu sjedjeti, — krasno-li ti je zlatnu krunu izkićenu draguljami na glavi nositi, — veličanstveno-li ti je grimiznim plaštem odievati se, — u ruci žezlo držati, — o boku mač pasati! —

Al taj priestol mora biti priestol ili bolje kuća otčinska, — ta kruna mora da bude kruna poniznosti, — taj grimizni plašt mora da bude plašt

Digitized by Google

ljubavi, — to žezlo mora da bude vitka šibica otčinskoga ljuvenoga karanja, — taj mač mora da bude mač pravde, mač obrane svetinjah narodnih. —

Da velikih zadaćah! ali zato samo cara i kralja dostojnih!

To iziskuje sveta vjera naša, to zahtieva zdravi razum, to traži pravda, to predpostavlja uzajamna izmedju vladara i podložnikah sveza družtvena.

Kao što je Bog svih nas otac, tako ima vladar biti otac svoga naroda, pak makar se na priestol popeo ili pobjedom ovoga ili onoga naroda, ili samosiljem, ili nasljednim pravom osnivajućim se na pravu pradjedovah svojih, ili izborom naroda svoga, — u svih ovih slučajevih ima biti otac naroda svoga.

Oj! otčinska ljubavi, velika-li si! Oj otčinska ljubavi, blaga-li si!

Što je na svietu toli veliko, što u tvoje srdce stati nebi moglo? što je toli teretno, što podnieti, — koja žrtva toli težka, koju pregorjeti, — koja uvreda toli opora, koju oprostiti ili ljuveno pokarati, — koja ljubav, koja-li milost, koju udieliti nebi mogla, oj! velika i blaga ljubavi otčinska?!

Pod takovom ljubavi nadahnutim vladarom rajem zemaljskim postaju zemlje njegove; kao što blagimi sunčanimi traci usjev iz zemlje niče, cvjeta, zrije i plodom obilnim rodi: tako otčinsko-blagom upravom njegovom kreće se obrtnost, cvjeta prosvjeta, zrije sreća i svako blagostanje, donoseći napredak stostručni.

Ljubav prava, bezazlena, nelicumjerna. — povjerenje postojano, nerazlučivo i uzajamno veže narod s vladarom svojim, kao djecu s otcem svojim.

Neima žrtvah, koje za ljubav vladara svoga podčinjeni mu narodi prinieti, — neima težkoćah, koje podnieti za takova vladara nebi htjeli. Ista smrt mila im je u to ime.

Ali takova ljubav uzajamna, kako od vladarske tako i od podložničke strane, može samo takova biti, ako se na vjeri osniva, vjeri stalnoj i živoj u Boga, i gorućoj revnosti za svetom vjerom i crkvom Isukrstovom.

Bog u starom i novom zakonu kako vladare, tako i podanike na mnogo miestah na dužnosti, po kojih ta uzajamna ljubav se utemeljuje, opominje. Inače bit će ljubav i povjerenje to uzajamno ili slabo, ili samo na očigled, te će prvom podavšom se sgodom ojaloviti budi burom strastih, budi podticanjem buntovnikah, budi manom kakvom vladarskom ili podaničkom razpršiti se, te će uroditi osvetom, pobunom, sličnom silovitoj i sve rušećoj buri morskoj, koju niti mačevi, niti topovi, niti ikakva sila uzdržati kadra biti neće, dokle god se sama u sobstvenoj krvi svojoj, žrtvami od tisućah neutiša. —

Mlakost i nehajstvo glede vjere Isusove strašne su poraze vladarom doniela, kao što nam to povjestnica svjedoči. Nasuprot stalnost u vjeri i revnovanje za istu vladare je s narodi toli silno spojila, da ih jedno od drugoga nikakva moć ni sila razdružiti nije mogla.

Samo vjera Isusova nadahnjuje vladara ljubavju otčinskom prama narodu svome, a narod povjerenjem sinovskim prama njemu!

U vjeri Isusovoj samo je prava sloboda, prava jednakost i pravo bratinstvo, a bez ove i izvan nje je robstvo, nejednakost i mržnja.

Bez nje vladar je samosilnik, vladajući narodom po volji i po strastih svojih, kao s robovi svojimi; bez nje narode neskapča ljubav prava s njim, privrženost njihova jest licumjerna, jest iskra pod pepelom skrivena, tinjajuća, kojoj malo vjetra treba, da s nje pepeo razduha, da ju u bližnju slamu odnese, pak da bukne vatrom pobune, žarećom, palećom i sve i sva sražajućom.

Blago zemlji, koja ima vladara vjere stalne u Boga, puna revnosti glede crkve Isusove, riečju: koja ima vladara nabožna.

Blago državi, koja imade narode, koji u Boga vjeruju, njega ljube, vjerozakon štuju i za isti revnuju!

Samo takov vladar može biti pravi, blagi i pravedni otac podanikah svojih. Samo takovi narodi kao podanici mogu prava, poslušna, svim srdcem oddana i vjerna njegova djeca biti.

Zato Bože svamogući, nadahni svetim duhom tvojim vladare i narode jim podložne; — daj jim milost vjere u Tebe, — upali u srdcih njihovih viek plamteći plamen ljubavi i revnosti za vjeru i crkvu Sinka Tvoga, da oni budu pravi namjestnici Tvoji na zemlji, i odsjev otčinske ljubavi Tvoje, a s tim da se učvrsti sveza družtvena izmedju njih i narodah, na promak blagostanja sveobćega, na učvršćenje ljubavi uzajamne, povjerenja i priestolja njihovoga, a za veću slavu Tvoju, vjere i crkve sinka Tvoga!

(Dalje će sliediti.)

Na dopunjenje.

Si ex veritate nascitur scandalum, melius est nasci scandalum, quam ut veritas occultetur. Hieronymus.

S navedenimi riečmi narodnoga našega svetca zaključi poznati grof Zay važni svoj sastavak „Auch ein Rath“ u Wanderera broju 289. od 15.

Digitized by Google

Pros. pr. g. Iste ove rieči štrigovačkoga veleuma i ja si u ovo doba, kadno sveta prava braniti, lahko sviet natražnjačtvom — krsti, za štit uzeh Opreznost je rieč, koja se oda svuda u težko ovo prelazno doba čuje; — opreznost! — da si sami, varavom slavom liberalnosti obsjenjeni, hotimice rane nenanosimo;... opreznost! da se nikojega temeljitoga posebnoga prava našega lahkoumno neodrećemo. Takovo municipalno pravo naše jeste: da nemoramo dieliti pravo državljanstva s inim, već samo sa svojim. Mnogo je to braćo moja! više, nego-li se oku kaže!

Kadno iz sedmobrežnoga Rima promišljavah bjedni stališ, u koj je dospjela tužna naša domovina uplivom centralizacije: nedade mi ipak duhom klonuti njeka iskra nade, dok neuzčitah najvišje carske odluke od 1. Rujna 1859. i 7. Veljače 1860. — — Tada me obuze bol neizgovorna! Skrajno zlo, osiećah i uvjeren bijah, stiglo je rajski moj zavičaj. Dosele čist narod — prestat će takovim biti!

Tužnim srdcem napisah člančić pod naslovom: „Troje protuslovje.“ od koga dva prva tiskana su u broju 17. „Kat. lista“ god. 1860. na strani 133. nuz promienjeno ime „Protuslovja i opreke“ — a treće, upravo nas tičuće se protuslovje, za onda nije moglo izdano biti. A dva ona prva, kano samo za uvod i umot služeća, nisu mogla imati smisla bez trećega *). Stranom dakle, da dopunim onaj člančić, stranom, da uzbudim u vjernih rodoljubih ljubav prama starodavnom pravu, dok nije prekasno, — one bo najvišje odluke, hvala providnosti nad našim narodom napose bdijućoj! bez privoljenja sabora obveznu moć neimadu — priobćujem evo, kako onda pisah:

„Protuslovja ota, premda su žalostna, imadu ipak nješto utjehe — nu treće je bez utjehe. A to treće se dogodilo s našom domovinom. — Zemlja naša, koje svaki pedalj sa stotinom hrvatskih životah je odkupljen, svaki pedalj potokom hrvatske krvi napojen, — uzdržala se čista glede vjere, odbila je sve napore ugarskih saborah... ne bez uzrokah. Valjanost i shodnost tizih uzrokah pretresati nespada ovamo; dosta budi rečeno, da poklisari naši, boreći se za ovo napose municipalno pravo, u osvjedočenju svome nastojahu občuvati domovinu od skrajne pogibelji i nesreće. Godina zlokobno tekuća (1860.) porodila bi razor vjeri i propast obstanku družtvenomu, ako-li nepojde za rukom našim duhovnim oblastim kod previšjega mjesta izposlovati, da se kriepost carskih patentah od 1. Rujna 1859. i 7. Veljače 1860. na neizvjestno vrieme glede nesrećne domovine naše odgodi, te da joj u mjesto prava ona milost u dio pade, koju sveudilj uživa posestrima Krajina, susjedna Štajerska i konservativna Tirolska. S prvim patentom naime ugnjezdilo bi se medju nami zrelo već u sjevernoj Njemačkoj tajobožtvo; — a drugim, dok se prosti puk neosviesti, prešla bi imovina njegova u tudje ruke... te narod bi štapom u ruci hleb prosjačio. Bogu je plakati, što naš prosti puk na sutra negleda, — nu tako jest; pokaži mu novce, pa će ti sve založiti i prodati, nezna bo cieniti nepokretninu, koje jedva pred 10 godinah vlastnikom postade (?). Ako je moguće, molimo, da nas mine kalež oti! Pozor narode! S jednim i drugim uljezti će ti tudjinstvo.... nestat će još više sloge, koje ti za spasit se treba kao sunčana svjetla. Dosta je slobodoumnosti, da oni, koji se već medju nami nalaze, moći će uživati sva prava. Nu pridošlicam dalnjim na široko otvoriti vrata, značilo bi uništiti po krvi rodjenoga brata! Slična emancipacija polagano napreduje svikuda; — i kod mnogo više izobraženih narodah samo kasno se uvadja, ili niti još uvedena nije, kao n. p. u Englezkoj, Švedskoj, Ruskoj itd. glede katolikah, koji su ipak najstariji u zemlji i tako rekuć prvoseoci! — O neka nas mine za sada još kalež oti!“

Budući da se u tom smislu, naime da branimo naše municipalno pravo, još do sad nijedan odvažan glas nije pojavio: držao sam za potrebito, da se barem ovo moje „dopunjenje“ priobći. Da mi pako nitko za povod tomu priobćenju nepodmetne mržnju inovjernikah, — osim onoga, što već kazah, da se naime dosada medju nami živućim podiele sva prava — izjavljujem: da sam s inovjernici vazda na kršćansku složno živio, te da me isti ovi na obranu čiste naše narodnosti nukahu. Tako mi g. 1836. slavni Kollár reče: „Ja sam protestant, nu nemogu vam dovoljno preporučiti, da branite u tom pogledu svoja posebna prava.“ Tako mi se izjavi g. 1840. u Legradu magjarski, tako god. 1842. u Beču njemački protestantski propovjednik. A tko želi onaj veljački patent oživotvoriti, molim, neka prije njekoliko brojevah „Wiener Kirchenzeitunga“ pročita, na pose broj 11. dodatka tekuće godine. Preostat će neizmjerno polje jošte slobodoumnim političkim i socialnim načelom i bez ukinuća ovoga našega posebnoga prava. *S. M.*

*) Čim su tri protuslovja, mor.ju i dva prva i svako posamce imati svoj smisao, inače nebi bila više i brojno različita; o tom uvjerit će se svatko, tko članak „Protuslovja i opreke“ u navedenom broju pročita. Uredničtvo doda u naslovu „opreke,“ jerbo se u članku navode ne samo protuslovja, nego i oprečni čini — opreke. Treće protuslovje, budući carskim ukazom namienjeno, onda se sbilja nije moglo, jerbo se nije smjelo obelodaniti; zašto? to će oni lasno razabrat', koji znadu, kako se je onda s našom štampom postupalo. *Ured.*

Digitized by Google

Odgovor papinske vlade na Laguerronnièrove osvade.

Da obrani papinsku vladu od osvadah Laguerronnièrove brošure državni tajnik kardinal Antonelli, izdao je notu na monsignóra Megliu, poslonošu papinske stolice u Parizu. Ova nota pobija silom očevidne istine sve prazne rieči i govorkanje, da je papa protiveći se reformam i odbijajući sva dobrohotna svjetovanja francezkoga cara sám sadanjemu položaju povod dao, te pokazuje, da je papa usuprot sve samo iole moguće obnove uveo, a samo takove predloge odbio, koji se bez uvrede njegove dužnosti nebi izvesti mogli. „Kada se, kaže državni tajnik, ciela ta osvada svede na svoju jezgru; kada se sva nedokazana tvrdjenja, očevidne potvore i na stvar nespadajući predmeti, kojimi je brošura napunjena, odstrane, tada se sva tvrdoglavost, štono se u brošuri prigovara sv. otcu, steže na to, da nije htio privoliti na ustup, koga mu je branila sviest; da je objavu odanj već dozvoljenih daljih reformah odgodio dotle, dok bi se u uzbunjenih pokrajinah poredak opet povratio bio; da je volio sam si vojsku skupiti, nego-li primiti onu, što mu ju pozajmiti htjedoše; da je radje uzeo dobrovoljne blagodare vjernikah, nego-li sumnjive prineske vladah, koje niti sve niti u svako doba nemisle upravo blagohotno. Ali ova stalnost, ova plemenita nesebičnost, koja kod svakoga nepristrana čovjeka najveću hvalu zaslužuje, a kojoj su se isti krivovjerci divili i jošte dive, čini se da je pred očima katoličkoga pisca one brošure tolik ukor zavriedila, da se nebi bio mogao oštrije izraziti, kad bi proti onim pisao, koji su za sažaljenja vriedne nerede našega vremena doista odgovorni.

„Nu to je upravo, čemu se čovjek jošte većim čudom čuditi mora. Carska francezka vlada svjetovala je sv. otca; al je ona jednakim načinom svjetovala i piemontezku vladu. Sada se biedi sv. otac, što se za tim svjetovanjem nije povesti hotio; ali čini se, da niti piemontezka vlada nije ništa poučljivija bila. Dalje vriedi pozornost, da, gdje se je sv. otac kratio štogod učiniti tako rekav samo negativnim načinom, tu je piemontezka vlada davala positivno niječnih odgovorah. Sv. otcu činjaše se neprobitačno koješta učiniti, što je željela francezka vlada; nu Piemont učini mnogo toga, o čem je francezka vlada javno očitovala, da toga neće.

„Carska vlada propustila je povrieditи neutralnost crkvene države; piemontezka vlada odgovori na to zapremiv svojom vojskom Romanju. Carska vlada osudila je annexie; piemontezka vlada odvrati na to udjelotvoriv je. Carska vlada prieteći zabranila je vojskom zauzeti Marke i Umbriju; piemontezka vlada oglasi se na to, dočim je malenu papinsku vojsku s kartači postrieljala, a Jakin s kopna i mora iz težkih topovah biti dala, nepazeć niti na one ratne običaje, koji su od svih civiliziranih narodah priznani. Carska vlada tražila je, da se prihvate predbježne pogodbe ugovorene u Villafranki i mir u Curiku utanačen; a piemontezka vlada odgovori tim, što se je i predbježnim pogodbam i miru rugala. Mi bi mogli ovaj niz jošte dalje nastaviti; ali navedeno neka bude dosta.“

Glede riečih: da „car nemože niti Italiju žrtvovati rimskomu dvoru, niti papinstvo prepustiti prevratu,“ kaže nota, da to neznači ništa drugo, van „da Rim treba žrtvovati zahtjevom Italije, a svjetovnu papinsku vlast strmoglaviti. jerbo je zapreka za novo ustrojenje i sjedinjenje Italije, a to da se učiniti ima, da duhovna vlast udarcem prevrata nepodlegne,“ te odgovara pobijajućim načinom, da ta Italija nije ništa drugo, nego-li bitno prevratan Piemont; „onaj Piemont, koj navaljuje na posjed onih, koji mu se neće da bace u naručaj; onaj Piemont, koj krvju i mačem pohadja puke, koji neće da nose njegov jaram; onaj Piemont, koj uvriedja ne samo svečanimi prisegami potvrdjene ugovore, — sada pod izlikom, da su zastarjeli, sada svojoj samovolji služeć, — nego i u obće pravo narodnje; napokon onaj Piemont, koj šalje oružje i novce, da pobuni svjetinu, te ova uzmogne pobunu proti svojim vladarom izvesti! Kakovu razliku nalazi pisac medju u mogućnosti postojećom vladom, kojoj on donle daje ime prevrata, i onim Piemontom, kakov jest i kakovim se je gotovo u svih svojih činih pokazao? Kakova veća nesreća mogla bi se nanieti papinstvu rukom prevrata, kao što ga pisac sam naziva, nego što je papinstvo jurve od ruke Piemonta preirpljeti moralo?“

„Na ime sardinskoga kralja i njegovih popečiteljah bacaju se kardinali i biskupi u tamnice, gone sa svojih stolicah ili sile, da idu u zatočenje. Na njihovo ime ukidaju se duhovni redovi, a jošte postojeći prieče se, da nemogu obćiti sa svojim vrhovnim poglavarom. Na njihovo ime uznemiruju se na svaki način službenici svetišta, a ide se tako daleko, da se naviještanje Božjega slova podlaže cenzuri. Pod ovom vladom grabi se crkveno blago, i znatan mu se dio otimlje na korist države. Pod njenim upravljanjem puštaju se uzde svakoj pogrdi u javnih listovih, svakom obezčašćenju svetinjah na kazalištih, dočim se braniteljem istine i pravde zatiskuju usta. Pod ovom vladom nije prosto za izpražnjene stolice naimenovanim biskupom, u istih papinskih pokrajinah,

Digitized by Google

što ih je ugrabila, svoje stolice zauzeti, ako se neće podvrći uvjetom, koji protuslove njihovoj dužnosti.“

Notu zaglavljuje stožernik Antonelli ovimi riečmi: „Završujem ovu žalostnu razpravu, na koju me proti volji navede drzovitost brošure, i primjećujem na konac, da, ako je istina, što se tvrdi na zadnjem listu, da je naime u ovaj par sv. stolici svaka čovječja pomoć uzkraćena (kako to pisac bolje znade nego itko drugi), nije ona ipak lišena pomoći Božje. A u Boga je ipak veća snaga nego u ljudih. Dogodilo se, što mu drago, sveti otac tješit će se tim, da je dužnostim svoje sviesti ostao vjeran, te da je u vrieme tolike podlosti i vjerolomstva s neuzkolebivom stalnosti pred cielim svietom navieštao i uzdržavao vječita načela prava i pravice. Ćudoredna pobjeda je osjegurana, a ta vriedi više nego ikoja tvarna slavodobit.“

Avelinski biskup u Turinu i emancipacija biskupah.

Prečastni biskup avelinski Franjo Galla doveden je u Turin pod jakom stražom, da ide na sud pred Cavoura i Cassinia. Bijaše u misionarskom stanu, gdje jur šest mjesecih stanuje prekriepostni i u zlu strpljivi stožernik de Angelis, nadbiskup iz Ferma. Biskup avelinski pridruži se onoj plemenitoj kiti žrtvah, te će njemu ime u mučeničkih zapisnicih katoličke crkve stati uz ime stožernika pizanskoga, biskupa piačentinskoga i množine drugih odličnih, dostojanstvenikah, nadbiskupah i biskupah, koji su na ime slobode obtuženi, obruženi i zatvoreni.

Nadamo se, da će katolici u Turinu pohititi, da i mnsgru Galli izkažu čast, kak izkazaše i drugim svietlim sužnjem, dovedenim ovamo. Biskup stradaše težko na daleku i tegotnu putu; ali pomoćju Božjom pretrpi, pa će mu Bog i na dalje biti u pomoć, kako je svakomu hodećemu njegovim putem.

Na povratku iz pohodah od avelinskoga biskupa dogodi nam se nješto riedka. Premetajuć knjižice, što čuvamo za sadanju potrebu, uhvati nam se oko na jednu upravo za sadanju sgodu; a to je spis godine 1848. u Fiorenci od Massima Azeglia izdani pod naslovom: „O državnoj emancipaciji židovah.“ Upitasmo se: zašto sad Massimo Azeglio neizda nov spis pod naslovom: O vjerozakonskoj emancipaciji biskupah?

Dà biskupi prolaze dan danas kamo gorje, nego židovi! Prije 1840. nepade nikomu na um, da židovom tko šta uprti proti njihovom nauku, ili prisili ih, da priznadu Spasitelja. Pa ipak, što još nisu imali podpune slobode, požali jih gosp. Azeglio od srdca: „Mi kršćani“ piše Azeglio, „koji branimo pravdu i svoje pravice, dajmo, da i drugim bude pravda; nemučimo židove, kako nebi ni sami radi, da nas drugi muči.“

Zašto nerekne to Azeglio sad Cavouru i Cassiniu? Zašto jim nerekne: Nemučimo stožernika i nadbiskupa pisanskoga i biskupa avelinskoga; jer bi se i nam težko i krivo vidjelo, da nas tko progoni i muči!“

Gosp. Azeglio metnu svomu spisu na čelo dva pitanja i na nje odgovore iz katekizma turinske biskupije, koji uče, da nam je iskrnjim svaki čovjek, i da ga imamo ljubiti, jer nam Bog zapovieda. Emancipirajmo dakle židove.

Nu nebi-li taj čvrsti razlog bio i za nadbiskupe i biskupe? Zar nam nisu i oni iskrnji? Pa kako drže tu ljubav novinari, Cavour i Cassini?

„Da me je tko smijućke zapitao,“ piše g. Azeglio, „da-li mislim djeci držati kršćanski nauk, bio bih mu odgovorio, da bi, imajući dosta za to snage, volio tražiti način, kako bi onaj katekizam, što su ga za mlada učili, ponovio u pameti onim ljudem, koji sad kano muževi imadu oblast tvoriti zakone i paziti, da se obdržavaju.“

Pravo, gosp. Azeglio, ohrabrite se te pojdite s katekizmom u kabinet grofa Cavoura, da mu ga ponovite u pameti. Kažite tomu vriednomu državniku, da papa i biskupi jesu naši iskrnji; kažite mu, da valja štovati tudje blago; kažite, komu se hoće dugo živjeti na zemlji, da mu valja štovati otca i mater, a da je naš otac papa, a crkva mati; kažite mu, da se nesmie ubijati i krivo svjedočiti. Prije svega pako naučite ga ono veliko načelo — nečini drugomu, što nećeš da se tebi čini — načelo, koje Vi godine 1848. mudro ozvaste osovinom, oko koje da se vrti kršćanska politika.

Kažite štovani gospodine Azeglio s katekizmom u ruci vriednomu gospodinu Cavouru: Bi-li željeli Vi, da vas tko oplieni? — Jok! Zašto ste dakle oplienili napuljskoga kralja? — Bi-li Vam se htjelo, da Vas tko ubije? — Nedao Bog! Pa zašto ste Vi dali poubljati papinske vojnike? — Bi-li rad, da Vas tko izdade? — Dalje mu kuća! Pa zašto ste Vi izdali poslanika kralja napuljskoga? — Bi-li Vam godilo, da Vas tko prikuje u zatvor? — Što? mene? Pa zašto ste Vi zatvorili nadbiskupa iz Ferma i biskupa iz Avellina?

A g. Azeglio mogao bi grofa Cavoura katekizirati pred kraljevskim viećem, jer bi ovaj nauk dobro došao i starješinam vieća, a za tim valjalo bi nauk završiti zakonskom osnovom: o vjerozakonskoj emancipaciji biskupah. Ta osnova neka bi imala tri članka:

1. Biskupi proglašuju se neovisni od ministarske samovolje.

2. Biskupom se daje sloboda, da slušaju papu i crkveni zakon.

3. Kako židovi nisu dužni da pribivaju misi, tako se nesmiedu siliti ni biskupi, da proti svojoj sviesti pjevaju Te Deum. (Armonia.)

Digitized by Google

Poslanica sv. otca glede Bugarah.

Pius P. P. IX.

Venerabilis Frater salutem et apostolicam benedictionem. Maxima in Domino lætitia affecti fuimus, ubi post varias notitias jamdiu vulgatas de Bulgarorum ad Catholicam fidem et Unitatem reditu vidimus tam salutarem, tamque exoptatam rem Deo bene adjuvante feliciter esse acquisitam. Namque hisce diebus Nobis misisti, Venerabilis Frater, litteras a plurimis Clericis laicisque Bulgaris catholice unitis ad Nos datas, ex quibus cum summo animi Nostri gaudio novimus ipsos, divina aspirante gratia, e funestissimo Schismate emersos ad amantissimæ Matris Catholicæ Ecclesiæ sinum rediisse. Itaque in eisdem Litteris ipsi nobis luculenter declarant, se ea omnia credere, et profiteri, quæ hæc Sancta Romana Ecclesia, omnium Ecclesiarum mater et Magistra credit, ac docet, seque recognoscere, omnique observantia prosequi Romanum Pontificem veluti adspectabile totius Catholicæ Ecclesiæ caput. et Christi Domini hic in terris Vicarium, ac Beatissimi Petri Apostolorum Principis Successorem, quemadmodum in solemni Fidei professione coram te, ac Venerabili Fratre Antonio Archiepiscopo Primate Armeniorum, aliisque Præfectis Apostolicis, et utrius catholici Cleri Viris die tricesimo proximi mensis Decembris emissa palam publiceque declarare gloriati sunt. Equidem cum primum in maximis nostris angustiis propter acerbissimas, quibus hoc luctuosissimo tempore Ecclesia Dei premitur, calamitates et plurima, quæ Catholicum gregem undique circumstant, pericula commemoratæ Bulgarorum ad nos pervenerunt Litteræ, maximas in humilitate cordis Nostri Deo totius consolationis egimus gratias, cui placuit hoc lætissimo sane eventu non mediocre Nostris angoribus afferre levamen. Nulla autem interposita mora hanc Tibi Venerabilis Frater scribimus Epistolam, qua tibi committimus ut Nostro nomine eisdem Bulgaris catholice unitis significes, Nos de hoc optatissimo eorum ad Catholicam fidem, et unitatem reditu vehementer lætari; ac nostro etiam nomine ipsos amantissimis verbis certiores facies de singulari, ac prorsus paterna caritate, qua eos prosequimur, et tamquam Carissimos Nostros, et Catholicæ Ecclesiæ filios amanter complectimur, et qua parati sumus ad ea omnia peragenda, quæ majori spirituali eorum utilitati conducere possint. Atque utinam alios omnes et singulos inclytæ Bulgaræ Nationis, et illos præsertim, qui sacris funguntur muneribus, et majori etiam Ecclesiastica dignitate fulgent, cum hac Petri Cathedra, Nobisque iterum conjunctos quamprimum videre, et amplecti possemus. Hoc quidem assiduis, fervidisque precibus a Clementissimo luminum et misericordiarum Patre exposcere non desistimus. Jam vero iidem Dilecti Filii Bulgari catholice uniti in commemoratis obsequentissimis suis ad Nos litteris exposuerunt, suis in votis esse, ut sacri legitimique eorum ritus, cæremoniæ, Liturgia, Hierarchia serventur. Quocirca ipsis, Venerabilis Frater, Nostro nomine confirmabis, quod eisdem jam respondit Venerabilis Frater Antonius, Archiepiscopus Primas Armeniorum. Nos scilicet ea omnia perlibenter præstituros, quæ de hisce rebus per Nostram Encyclicam Epistolam die 6. Januarii anno 1848. ad orientales datam clare aperteque diximus et declaravimus. Nihil vero dubitamus, quin iidem Bulgari pergant legitimum suum Principem Magnum Turcorum Dominum debita fidelitate prosequi, quemadmodum Catholicos decet. Dum vero hæc omnia ipsis Dilectis Filiis Bulgaris catholice unitis nunciabis, et hanc Nostram communicabis Epistolam, eos etiam certiores facies tam de Apostolica Benedictione, quam ex intimo corde profectam, et cum omnis veræ felicitatis voto conjunctam ipsis peramanter impertimur, tum de impensissimis precibus, quibus Deum Optimum Maximum indesinenter oramus, et obsecramus, ut abundantes divinæ suæ gratiæ divitias super eos propitius semper effundat. Denique præcipuæ Nostræ in Te benevolentiæ pignus Apostolicam Benedictionem Tibi ipsi Venerabilis Frater, cunctisque Clericis, Laicisque fidelibus curæ tuæ commendatis peramanter impertimur.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, die 24. Januarii Anno 1861.

Pontificatus Nostri Anno Decimoquinto.

PIUS P. P. IX.

Venerabili Fratri
PAULO ARCHIEPISCOPO TARONENSI
Vicario apostolico Patriarchali Latinorum Constantinopolim.

Sa svjetovnom vladom papinskom pada-li primat?

Savez svjetovne papinske vlasti s duhovnom tumači zlorado prevratno i židovsko novinarstvo tako, da će se od propasti svjetovne papinske vlasti prije ili kašnje do dna uzdrmati katolička crkva, i taj prevrat da će ju upropastiti. Nije-li morda u takovu vidu i sudu njeka, ako ne baš optička, a to logička obsjena, gdje se rado ono povjeruje, što se poželi? Izgubi-li papa svoju svjetovnu oblast, zar je nemože više nikada nazad dobiti? Nebijahu-li pape više od dva čovječja vieka u babilonskom sužanjstvu u Avignonu; a koliko tamo za tih godinah, toliko za zametka napoleonske carije nebijaše-li pravi vlastnik apoštolske stolice u daleku svietu od svoje baštine u zatočju? Što su pako godine i mjeseci povjestnici, van ako ne što časak u životu čovjeku! Pa da država stvorena Pipinom i Karlom Velikim nije duže ni obstojala, nego samovlada njihovih zakonitih nasljednikah, što bi bilo s toga zla za obstanak i jednoću katoličke crkve? Svakako nebi bilo tolika zla, kako se tlapi u mašti englezkim nopoperyjcem i njemačkim protestantom. Pa da je i sbilja sad crkvenoj državi došao pravi konac; da i njoj neima dužega obstanka, nego je navadni srednji rok od tisuću i što je više godinab svih

Digitized by Google

drugih carstvah i kraljestvah u povjestnici, bivstvo crkve nebi to ni malo povriedilo. Crkva je, kako reče Görres, s vana sagradjena od zemaljštine, te se s toga ni nemože da ukloni zemaljštini. Bijaše-li naslon katoličkoga središta na svjetovnu oblast za tadanji razvitak povjestnice potrebit način; zar druga doba nemože iznaći drugih načinah? Načelo vjerozakonske slobode zaogrinja oko crkve novo poganstvo, te zabludu na njeki način iz vana odobrava; ali nije-li zadaća crkve, da sebi vlastnom duhovnom silom istine i ljubavi nevjerce i krivovjerce nauči, da po plodu sude, koje je drvo bolje. Ovo će načelo bolje braniti papu nego kakva malena država; a jer i tako ovaj pokret ide na to, da se stvore silne države, po državici papi još nebi bilo prave nezavisnosti. Zavladao je zao običaj na sve krajeve, da se izvodi dosljedak iz predvjetah (praemissah), koji se nikad pravo neprosude; a tako treba samo pročitati povjestnicu crkvene države od više viekovah, pa će svak vidjeti, kako bi u nju zadirnula sad jedna velika sila sad druga, a sad se opet oborile na nju sve. Nezavisnost dala bi se i drugim putem postići, i to možda sigurnija. Riečju, mi mrzimo na krivicu, što se crkvi grabi imovina; ali nas nije strah budućnosti, niti ćemo sdvojiti.

Viestnik.

Iz Zagreba. Uzkrsni blagdani proslavljeni su po ovdašnjih crkvah običnimi svečanimi obredi. Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup ovršio je glavom u prvostolnoj crkvi svečanost uzkrsnuća na veliku subotu, a na uzkrs pred- i popodnevnu službu Božju. Poslie mise i podieljena papinskoga blagoslova popeo se je uzoriti stožernik na propovjedaonicu te mnogobrojnomu svietu propoviedao o neumrlosti duše, dokazav jasno ovu temeljnu istinu kršćanstva iz zahtjevah zdravoga uma, zakonah i pojavah prirode, te očitih svjedočbah sv. pisma. Svečanomu uzkrsnuću na veliku subotu u večer pribivao je i svietli gosp. ban s množtvom vojničkih častnikah.

Iz Rima. Spis Lagueronnièrov razjadio je ovuda sviet, ne što u njem ima nevjerovanih potvorah, nego radi namjere, koja iz nje viri, da na papu svali krivnju i spočita mu nezahvalnost. Zna se, da svjetovna vlada papina mora propasti, i tudier se već za drugo nepita, van kad će Piemontezi doći u Rim. Prije pako nego se žrtva preda nesmiljenu, gleda se, da uguše još i onu iskricu smilja, što bi ga morda bilo za nju, a to potvorom i psovkom. To nije baš viteški; jer žrtvu već ulovljenu ocrnjivati jest ubijati ju dva puta.

— Lagueronnièrove potvore papinske vlade nezatekoše nikoga iz nenada, a papu po gotovu ne; ali svakomu, komu ima još i trun zdrava mozga u glavi, ogadile su. Mislimo, da je to više koristilo nego škodilo. Napoleon I. bijaše nagliji, te se nije dugo bavio ovakovimi potvorami; on bi učinio, kad bi mu se što hotjelo, nemareć, da šaranjem svietu zamaže oči. „Članak I. Pio VII. neće da Englezom naglasi rat, premda su krivovjerci. Članak II. Ja sam nasljednik Karla Velikoga, koj papi prikaza ovu njegovu imovinu; ja mu ju dakle mogu i uzeti.“ To bijaše sve, pa je stvar gotova. Ali posve je druga, papu potegnuti na račun, te mu u oči reći: Ti si tvrdoglavac, sliepac, nezahvalnik; dočim sam ja plemenit, popustljiv i razborit. Sviet neće to vjerovati na prosto. — Rim je medjuto ostao s vana kano i prije. tudjinah dolazi sad opet više; samo se nebogi umjetnici tuže, da jim nestiže ništa naručbah, što nije ni za čudo. Napuljska kraljevska obitelj stanuje posve sukromno u papinom dvoru, a često vidjeti ju je i na ulici, gdje ju pozdravljaju sa štovanjem i naklonošću. Preko uzkrsa ostati će u Rimu, a kamo će tada, nezna se. Ponuda, da dojde na stan u dvorac Pau u Francezkoj, odbita je za zahvalom. Kralj i kraljica primaju skoro svaki dan pohodnike, a četvrtkom javno; svojom neobičnom ljubkošću i prijatnošću predobivaju srdca. A netreba ni spomenuti, da sv. otac nesretnu obitelj miluje, što bolje može.

Iz Talijanske. U crkvenoj državi treba samo baciti oko, pa se već vide posljedice ukinuća samostanah. Gospodin Valerio, koga turinski prevratni listovi zovu Valerius Maximus, razpisa jednom rukom nagradu za najbolji sgodopis umjetnosti u vojvodinah, a drugom razvaljuje zavode najvećih zaslugah za umjetnost u ovih pokrajinah. Pravo je čudo, što se nedira u svetu kućicu u Lorettu — nu ima jošće vremena. Predvidiv pogibelj prodaše uz papinu dozvolu kanonici lateranski veliku tisovu goru kod Ravenne, što je doista štetan primjer; ali je za silu. Ta protesti svih biskupah ovih pokrajinah, koji se, budi jim na hvalu rečeno, složno bore, te se nedadu, kano ovaj ili onaj u Napuljskoj, prestrašiti i hvatati, — nekoriste već ništa. Hajduci, koji se s prva pokazaše u Umbriji, osobito po gorskih kotarih, zalegli su se i po vojvodinah. Dàkako tomu su krivi papinski opravnici, kano što su nezadovoljstvu u Lombardiji radi 19 centimah nametka na občinski porez za sigurno krivi austrijanski rovari. Stvari treba ogledati s pravoga lica.

Iz Vratislave. U velikoj skupštini katoličkoga družtva govoraše najprije svetačni propovjednik Hertlein o jednoći kao prvom biljegu prave crkve. Župnik Dr. Wick dokaza zatim, da je bezumnost razstavljati čovječnost i vjerozakon. Humanitas, čovječnost ili pravo rekuć pravo štovanje i ljubav ljudih, niti se neda razlučiti od vjerozakona, od koga je i postala. Jer bezvjerstvo, da tako ozovemo onaj način života njekih divljih plemenah, o kojih nam pripovieda sgodopis, neporodi čovječnosti, već se izvrše tja u ljudožderstvo. Isti bolje razviti, krivi poganski vjerozakoni neznadjahu o čovječnosti ništa, nego pokazaše za primjer u Indiji, Grčkoj i poganskom Rimu,

Digitized by Google

oskvrnjivanjem ženah i držanjem robovah, da ni oni nebijahu vrstni učiniti, da se u svakoga štuje ljudsko dostojanstvo, i uslied njega svakomu pripadajuća ljubav i pravica. Medju židovi prokrči čovječnosti put Božje objavljenje, a sin Božji istom svojim upućenjem utvrdi, staviv ju pravomu kršćanu kano životni zakon; jer po njem je svaki čovjek prilika Božja, iste svrhe i iste ciene pred Bogom, negledajućim na osobu, i jer je po njem korien čovječnosti — ljubav iskrnjega kano neobhodan uvjet za vječni život druga najveća zapovied. S razprostiranjem kršćanstva u katoličkoj crkvi drži ljubav i čovječnost svuda i vazda jednak korak, te, što god ima izobraženih narodah, i u njih zavodah i radnje oko čovječnosti, sve je to plod osobito katoličke crkve, koja budući čuvarica prave vjere i sijačica je ljubavi svete, iz koje se radja čovječnost, i bez koje ona naglo umire.

Iz Bavarske. Nije više nikakova tajna, da si ovuda njeka gospoda razbijaju glave, kako bi se mrtvoj ruci ugrabila dobra; da mnogu noć prečuju novinari snujuć osnove, što bi od tolika blaga, pa će nam morebit do skora osvanuti u kojoj kavani razprostrta na stolu osnova. Nećemo baš reći, da je sve to živa istina; ali neka promisle takova gospoda, nebacaju-li se sami u sumnju, te bi skorašnjemu prevratu rado bacili ovu kost, da na njoj izkali srdce. Što bi oni rekli, da mi onako često i onakovim načinom, kako oni sbore o crkvenih dobrih, sborimo o silnom blagu onovčanih ljudih; što bi rekli, da mi onako napinjemo žice uzporedjujuć bogataše sa sirotinjom; da rešetamo silne postotke, u koje se pretvaraju žuljevi i znoj težakah, i da pokušamo presjeći čvor u družtvenom životu pobunom neimućnih proti gospodi, od koje žive. Neka si ota gospoda iz sgodopisa izvade istinit nauk, da je dirnuti u crkvena dobra, što i risu okusit se krvi. Vjerujte gospodo, prevratna neman neće se zaustaviti na crkvenih dobrih, niti će si njimi samimi ugasiti žedju. . . .

Iz Pariza. Jedan od naših biskupah in partibus, na slabu glasu sa znanja, a na boljem s privrženosti bonapartismu, reče u jednoj duhovničkoj skupštini posve bahato: „Ja sam čitao sgodopis, te pronašao, da pape nisu vazda imali svjetovne vlade. . .“ „A nisu ni biskupi vazda imali plaće!“ presieče mu rieč jedan od duhovnikah. Tako ošinut zamuknu udvorica, a skupština razide se smiehom.

— Kod katoličkoga knjigara Douniota pripravlja se posve jeftin izdatak okružnice kardinala Antonella, izdatak za puk poslanice biskupa orleanskoga, a tako i trpka knjižica „Rim i savojski vikar“ od Cretineau-Joly-a. Louis Veuillot čije knjižice „Papa i diplomacija“ razgrabljeno je do sada 25,000 komadah, piše sad drugu brošuru: „Vikar papin.“ Službeni „Constitutionnel“ priznaje sad i sam, da u zakonarskom tielu ni jedan odbornik od glasa i uma nije branio vlade, već se sam g. Baroche, ministar, morade zauzeti za nju. Boljega dokaza nemože biti, da je vlada pobijena. Nu za to napada sada žešće vladino novinarstvo na papinstvo, kad ga je zakonarsko tielo branilo od Tuileriah.

— Još se jednako govori o zadnjoj prepirci u senatu; ne o tom, što „Moniteur“ piše, van o onom, što on nepiše. Dokončak razprave bijaše svakojake, samo ne parlamentaran: sa svih krajevah padahu žestoke rieči i osobne zadjevice. Za govora kardinala Morlota viknu princ Napoleon: „Dosta je toga popovskoga brbljanja!“ (asser de petraille!) Kardinali se zabuniše, i zaprietiše, da će izići iz dvorane. Maršal Canrobert viknu: „To je sramota!“ (c'est infame). Sve vikaše i govoraše po prieko; sam vriedni predsjednik mučaše.

Iz Londona. Smrt „prevriednoga i prečastnoga“ grofa Franje Quilforda (rod. 1772) dade „Morn. Postu“ povoda, da pripovjedi jedan od najsramotnijih dogodjajah nepotizma, što jih se ikada dogodi u englezkom boljarstvu. Otac ovoga grofa postade po svom starijem bratu, tada glasovitom nadvornom ministru lordu Northu, jur u 30 godini biskupom u Lichfieldu, a skoro zatim bi premješten na još bogatiju biskupiju worcestersku, kojom 39 godinah upravljaše kako išlo da išlo po drugom, dočim se je sam povlačio prilično nepristojno po zadnjih kutovih u Londonu, Parizu, Fiorenci i t. d. Ali ako je taj biskup i zaboravljivao na svoju čast, nezaboravi on ipak, da si tri sina u anglikanskoj državnoj crkvi najmogućnije obskrbi, a osobito najstarijega Francisa, o kom je govor, i koj u Oxfordu težkom mukom propliva kroz nauke. Jur u 25. godini priskrbi mu ne samo nadžupu od 560 funt. sterlingah dohodka, nego ga još natovari za malo godinah silnimi nadarbinami, koje su mu nosile do 6000 ft. st. a duhovne poslove predade, da za vrlo lošu plaću obavljaju pomoćnici, vikari. Uz ove časti znaše on sebi privući još njekoliko nadarbenih častih, n. p. upravu jedne bolnice, te iz nje vaditi nezaslužen dobitak. Najposlije bude ote sramote i previše, te godine 1849/50 parlamenat, kako drugčije rado gleda kroz prste griehe anglikanskoga duhovničtva, sklonu se, da tomu stane u trag; nu prečastni grof, da mu se u apoštolstvo dublje nezaviri, izmaknu zlu na svoje zaduženo imanje u Waldersharl kod Dowera, oprošteno kašnje ipak od duga „pristedjenim novcem,“ podav se na otium cum dignitate, gdje je ovaj zadnji desetak godinah preživio u miru i strahu Božjem. — Ovomu životopisu dodaje se: „Europa neka slobodno Bogu hvali, da je papa Hildebrand duhovnike naredio neženje; jer inače bilo bi se po svoj prilici po duhu srednjega vieka napravilo duhovno feudalno plemstvo od kršćanskoga levitskoga koljena, kako bijaše svjetovno.“

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 15. U ČETVRTAK 11. TRAVNJA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se svendilj kroz svu godinu.

Katoličke iskrice

od

Ilije Okrugića, Sriemca.

(Dalje.)

XIX. Vladari i narodi.

„Carstvo u sebi razdieljeno opustošit će se!“ reče naš nebeski Spasitelj.

Doista svete ove rieči morali bi svi vladari na svojih krunah, žezlih i mačevih napisane, a u svojih srdcih duboko urezane imati; jer čim god budu razdieljeni od narodah sebi podčinjenih, kako će onda postojati vladanje, kako-li zemlje njihove? Hoću tim da kažem: treba da imadu osobite njeke krieposti, ako žele, da bude postojano vladanje njihovo

Dočim sam u predhodećoj iskrici sborio u obće o duhu, koj careve i kraljeve oduševljavati mora, u ovoj o osobitoj njekoj krieposti i suprotivnoj joj máni hoću da njekoliko riečih kažem.

Povjestnica svih vjekovah i narodah bjelodano nam dokazuje, da je oholost kako vladarah tako i narodah bila uviek izvorom razdora izmedju obiuh s prva, a poslie razorom carstvah i kraljestvah.

Oholost je izvor mnogih drugih zalah.

Gdje je oholost, tamo je sebičnost; gdje je sebičnost, tamo je svojeljubje; a gdje je ovo, tamo je nepravda gotova; a gdje pravde neima, tamo je samovolja, ugnjetavanje i samosilje; a gdje su ova, ondje je krv i mač.

Povjestnica od postanka svieta tja do danas nam svjedoči, da oholi vladari nisu nikad sretno dovršili, ni glede sebe, niti glede narodah svojih. Oholost ih u svakojaka zla strmoglavila, a s njimi i priestol i sreću narodah srušila.

Nasuprot poniznost kršćanska, ona samo širi carevine, učvršćuje priestole, uzmnožava povjerenje i kriepi ljubav podaničku.

O! kad bi svi vladari nalik onim zviezdam, koje što su višje i od nas udaljenije, tim znamo da su veće, — kad bi, rekoh i oni bili tim ponizniji, tim ljubezniji, što ih je Bog višje uzvisio nad drugim svietom, — o! kako bi onda oni sretni, a njihovi narodi još sretniji bili!

Uzajamna ljubav, sloga i jedinstvo vladalo bi medju objema, niti bi tu trebalo topovah, pušakah, mačevah i vojnikah, osim proti izvanjskim napadajućim dušmanom.

Blago narodom, koji imaju vladare kršćanski ponizne! Takovi vladari biti će pravi otci narodah svojih.

Takovi vladari većma će ljubiti narode svoje nego sebe, djecu svoju i rodjake svoje; takovi će se samo brinuti za usrećenje narodah svojih; jer sreću narodah za sreću svoju, slavu narodah za svoju slavu smatrati će takovi vladari; oni će štovati stara prava narodah svojih kao svetinje, i što više, ova će i po mogućtvu uzmnožavati.

Dom njihov biti će kao crkva, kuća Božja, u kojoj svi bez razlike stališa otcu nebeskomu svoje molitve prinašaju, svoje težkoće očituju, i za pomoć i olakšicu prose, — te prognani utočište i obranu, ucviljeni utjehu, siromašni podporu dobivaju.

Popečitelji njihovi biti će kao svetci, prijatelji Božji na nebesih, kojino prošnje molećih Bogu prinose, svojim posredovanjem ih podupiru, i za ovih uslišanje i izpunjenje kao prijatelji se mole.

Kruna njihova biti će samo podstava križa Isusova vrhu nje se blistajućeg, teret njeki, glavu njihovu u prah poniznosti kršćanske prigibajući.

Biser i drago kamenje biti će otrte suze raznih tugah i težkoćah podaničkih, pretvorene u biser i dragulje, te će krasno na kruni njihovoj

Digitized by Google

blistati, a još krasnije dolikovati zlamenju križa Isusova, što im sja na vrhu krune.

Grimizni široki plašt njihov bit će plašt neograničene ljubavi, ljubavi nepristrane svih podanikah svojih, pod koji će sve bez razlike ljubezno primati i skupljati, kao što skuplja kvočka piliće svoje pod krila.

Žezlo njihovo bit će sada šibika jaka, čvrsto podupirućа pràva priestolja i pràva narodah, — sada opet šibika lahka, upravljajuća blagostju sustav vladanja, — sad opet šibika vitka, ljuvenom otčinskom strogostju karajuća neposlušne i griešeće podanike svoje.

Mač njihov bit će mač pravde, mač obrane svetinjah narodnjih i samo tim načinom mač slave, — mač nežedjajući za krvjom, neokaljan ni jednom nepravednom kapljicom, nego mač čist i svjetao, živi odsjev čiste i pravedne sviesti vladaočeve.

Blagajna njihova bit će neizcrpivim vrelom darežljivosti za postradavše i uboge, za gladne i gole; — za čovjekoljubne zaklade, za promicanje prosvjete. za poljepšanje i blagostanje zemaljah i narodah svojih.

A kad budu snilazili s priestolja svoga, snilazit će samo, da se druže s podanici svojimi, puni vedrine, radosti i umiljnosti na licu, a puni dobrostivosti u srdcu, kao otci s dječicom svojom.

Stope noguh njihovih bit će samo znaci ljubavi, dobrostivosti i milosrdja; ruke njihove biti će pružene pram podanikom svojim, biti će razširene samo, da ih sve zagrle; srdce njihovo kanoti probodeno od jadah i težkoćah po gdjekojih podanikah svojih, biti će otvoreno, te će iz njega, nalik srdcu Isusovu, teći krvca ljubavi i voda milosrdja vrh podanikah svojih, okolo njih se kupećih.

Takovih vladarah život biti će sveudiljna žrtva; a priestol njihov biti će pravi križ.

Ali takove vladare radja samo poniznost kršćanska; takove kriepostne darove daje im samo sv. vjera Isusova.

Takove vladare ljubiti će narodi i štovati kao otce svoje, — izvan da bi narodi surovi, bez ikakove vjere i nabožne ćuti bili.

Prošla su vremena, kad su vladaoci surove narode mačem u ruci krotiti i pitomiti morali, da ih poslušne i žezlu svomu oddane učine.

Rekao bih, da je luč vjere Isusove prosvietlila umove, i ogrijala te omekšala srdca veće strane narodah, pak kad samo vladari ovu vjeru u svom srdcu imadu i goje, kad po načelih njenih djeluju i s narodi upravljaju, mislio bih, da tada sigurni mogu biti o srdčanoj oddanosti podanikah svojih.

No u sadanje nadri-prosvietljeno doba, kad je zlokobna sniet mlakosti i nehajstva glede vjere poput bujice poplavila veći dio svieta i srdcah ljudskih, nije čudo, što se čuju pobune to ovdie, to ondje, što se dižu narodi proti vladarom svojim, što udara čovjek na čovjeka suplemenika svoga, što mač krvoželni para uzburkana srdca, te izpušta iz njih upaljenu krvcu, — što toliki životom plaćaju, što se pustoše sela i gradovi, što se carstva u sebi razdieljena razpadaju.

Poniznost, izvor svih kriepostih, podiže priestolja, ujedinjuje, jači i usrećava narode, — a oholost, izvor svih zalah, ruši priestolja, razdvaja, slabi i unesrećava narode.

Oj! narodi, prognajte samo tu mlakost i nehajstvo prama vjeri Isusovoj iz srdcah svojih, a ogrlite ju svim srdcem, pak će vam ona olakšati sve terete, nestat će velikom stranom zla, — a koj vladar, videć vaša vjerom ponizna, uztrpljiva i za istom revnujuća srdca, nebi vas kao otac ljubio, nebi uzdahe vaše uslišao, nebi terete vaše skinuo, nebi slobodu vašu uzmnožao, nebi stare vaše pravice branio, nebi sve na blagostanje vaše i zemlje svoje žrtvovao? —

Vladari i narodi! Vjerujte u Boga vjerom živom, revnujte za svetu vjeru njegovu, pak ćete se medjusobno ljubiti; vjera bo ta jeste ljubav. — Ljubite se medjusobno, pak ćete biti uzajamno ujedinjeni, ljubav bo je jedna jedina i sveobća; — budite ujedinjeni, pak ćete biti zadovoljni, sretni i jaki, u ljubavi bo je jedinost, a u jedinosti zadovoljstvo, sreća i jakost. „Ljubav je jaka kano smrt“ veli Duh sveti. Dakle vladari i narodi: „Ljubite se! Ljubite se! Ljubite se!“

(Nastavit će se drugi put.)

Pastirska poslanica

biskupa poitierskoga na osvade Lagueronnièrova spisa.

Ljudevit Eduardo Pie, po Božjoj i apoštolske stolice milosti biskup svete crkve u Poitiersu, papinski priestolnik itd. duhovničtvu i vjernikom svoje biskupije pozdrav i blagoslov od Gospodina.

Tajna opakosti širi se dalje, draga braćo, i reći bi, da je jur navečerje dana, kad se ima svršiti. Vi ste nam svjedoci, da smo na zlo već u njegovu zametku svrnuli pozor, te neprestali opominjati, da se pazite zlokobnih tlapnjah i neizpunivih obećanjah. Čuvarom svetišta neće se moći prigovoriti, da su se iznevjerili svojoj službi; jer po svem svietu dužnost govoriti izpunjena je vjerno i srčano, sva istina rečena, a laž svaka odkrita. Obstati u bludnji mogu samo zlikovci i slaboumnjaci,

Digitized by Google

pa da ovih posliednjih ima množina, to tim ipak izčezavaju i obsjene svakim danom. Odlučismo stegnuti se samo na dužnost moliti, a svojim držanjem prišaptnusmo vam mučke one rieči, što reče Juditha puku Izraelovu: „Mi milosrdju Gospodnjemu neimamo staviti roka, niti mu po svojoj volji odrediti dana. Takov govor nebi ganuo na milosrdje, nego bi pače uzbudio srdjbu i razpalio bjesnoću. Dajte da strpljivo čekamo od njega utjehu, i tad će on na naših neprijateljih, što nas gnjetu, osvetiti našu krv, i poniziti sve narode, koji god na nas ustanu, i osramotiti će jih Gospodin naš Bog.“

Ali sad na jednom draga braćo, začuše se nove i nečuvene spočitke, te se moramo oglasiti, da jih uzbijemo. Budi to u njekoliko riečih. Onako zaboraviti na štovanje, onako zanemariti pravdu, ma se to zavijalo brižno pod krivo lice umjerenosti i čednosti, ta to je dosta samo napomenuti, da ga svatko osudi. Neznam, treba-li nam i spomenuti, da mi proti osobi pisca neimamo posve ništa; pače i dobro mislimo o njem; a naša pokrajina ima valjanih razlogah. zašto da štuje ime njegovo; nego nas jedino neodoljivi nagon sviesti primora. da uzbijemo njegov spis. Izazvani smo, a imamo i pravo i dužnost da odgovorimo. Istina, pisac se bani po mejdanu. kuda mi bez pogibelji za njim nesmiemo, pače nam treba razbora i onda, ako se samo budemo držali obrane. Pričini-li se vendar po svem tom u odgovoru koja rieč presmjela, tad se neka brani onimi osvadami.

Što bi vi draga braćo rekli djetetu. koje bi otcu u oči ovako govorilo: „Dragi otče! Vaš najstariji sin veli vam evo pred svim svietom, da ste Vi tvrdoglav i nezahvalan čovjek; pa da nije nepokolebiva štovanja u njega prama vam, radje bi vas danas nego sutra prepustio tužnoj nesreći, koju svojom tvrdoglavošću i sljepotom zaslužujete.“

Pa upravo takov, moja draga braćo, jest vam po jezgri ili gotovo od rieči do rieči govor, što ga u ovaj čas otcu velike kršćanske obitelji govori pisac, odajući se, da je u tom sluga „najstarijega crkvina sina.“ Uzmete-li još na um žaobu radi strančanja i političkoga rovanja, što se svemu episkopatu i francezkomu duhovničtvu podmetje, tad imate pravu priliku od bučne sprave, kojom se papa i crkva obtužuje i stavlja pred sudište javnoga mnienja.

Da je to smisao knjižice. to nam svjedoči tumačenje, kako ju protumačiše svi, prijatelji i neprijatelji, domaći i vanjski. Njekolicina pouzdanikah trudi se dašto, da dopovie občinstvu, kako je ono već zaboravilo i svoj materinski jezik, i oni se svako jutro tuže, da je sviet tako sliep, ter izvadja iz ove knjižice dosliedke, koje pisac nepriznaje. Medjuto občinstvo, makar je drugčije vrlo uputljivo ravnateljem javnoga mnienja, ovaj put nevjeruje mu, već očituje i drži čvrsto, da mu je barem slobodno izreći smisao spisu, koj je i onako razgovetan i prozračan. I sud vanjske štampe vriedan je pazke. Što god ima u Italiji vladinih i prevratnih listovah, ni jedan se nije porekao o smislu ove knjižice. Jedne englezke novine očituju, da ovaj proglas, „papinskom vladarenju zvoni na umor;“ drugim jednim vidi se ono zavjeravanje odanosti pisca naprama papi „da nije ništa drugo do čemerne poruge;“ a treće opet dojdu na ovu misao: „neima čovjeka, neima dvora, da nebi, osim u skrajnoj i očitoj propasti, radje sve podnio, nego se zaufao u pomoć čovjeka, koj svoju zaštitu i pomoć zna si sam naplatiti nemilim izbrajanjem i neoprostnom osvadom;“ riečju: svi vide u njem znak, koj kao predteča ima naviestiti skoru propast svjetovne papinske vlade. Sudite sad sami draga braćo! nemoramo-li mi ovu knjižicu smatrati kao pravu tužbu proti papi i svoj katoličkoj svetovladi, koja je svaki čin svetoga otca vazda odobrila.

Prostoća, tvrdoglavost, nezahvalnost. Doista, moja braćo, ovakove osvade već su po tom puste i tašte, što potiču od čovjeka-posebnika, a idu na vrhovnu vladu, koja je jur duže od tisuću godinah pokazivala, da je ona na vrhu svih pitanjah i promjenah vremena; vlada, koja svietu vazda bijaše uzorom uzvišenih pomislih, uzorom svake plemenite krieposti i kraljevske vrline. Da se pravo prosude ovakove osvade, dosta se je ogledati na ono mjesto, od kuda idu, i na ono mjesto, kamo idu.

Medjuto nepazeć na silu izvan knjižice ležeću, — jesu-li one sgode, koje ona napominje, sbilja onakove, da bi izpričale osvade u njoj zametnute?

Papa da je svoje volje, a zašto? Prvo, što nije privolio, da ga dielomice orobe; drugo, što nije privolio, da ga orobe posve; treće, što s nakanom, da mu se nerazkomada ili neugrabi država, nehtjede da si za namjestnika uzme izobćena vladara, čovjeka, koj sva prava crkvena i sva načela državnoga poštenja gazi, koj se je upleo medju krivce grozovitih prevratnih smutnjah, i sad jih sam dalje tjera; koj napade slabije okrutnim načinom, koj orobi svoju obitelj, koj zametnu žestoku bunu, i tad, što ostade izza nje, pritegnu sebi. Papa je na dalje tvrdoglavac, što se drži svoje zakletve, te pred Bogom i ljudmi neće da bude vjerolomac; što za najburnije oluje a prema najjačim silam ovoga svieta govori neprestano s dostojanstvom vladara i s veličanstvom pape; što se neda obezčastiti, dok je na priestolu,

Digitized by Google

i što je velika njegova duša, koju je mučnije predobiti nego najjaču tvrdjavu, skrajni zaklon kraljevskomu dostojanstvu i političkom pravovjerju. To je ona tvrdoglavost, sudeć po izrekah iste knjižice i dokaznicah njezinih, to je taj veliki papin grieh.

Ali nije-li ovaj nespretan piskar i sam opazio, da kano sili štioca, neka ove osvade svali na protivnu stranu, to jest: proti samu sastavitelju? Pravi tvrdoglavac — nije-li to čovjek, koj se na putevih benastoće neutrudi i neprestano u tiesnu i absolutnu krugu svojih ideah naokolo vrti, svojih u glavu zabitih ideah, i to i tada još, kada im izreče osudu sud, od kojega neima priziva, to jest zdrav razum, veleći, da se te idee nemogu izvesti, te nevriede, da se čovjek na nje osvrće? Pravi tvrdoglavac — nije-li to onaj čovjek, koj uviek nemoguće kombinacije, osnove ožigosane porugom svih državno učenih muževah, opet na pretres iznosi? Upravo ova knjižica sa svojimi predtečami pokazuje, da je njihov sastavitelj tvrdoglav.

A što da se istom rekne o tužbi radi nezahvalnosti, što se tu diže proti papinstvu? To je za istinu prvi put, da se čuje ovakov prigovor, i povjestnica ima proti njemu dignuti svečan protest. Pa to je i naravno! Kako da papinstvo zaboravi na primljene usluge, kako da papinstvo bude nepravedno sretnu i mogućnu zaštitniku, — ono, koje je vazda svojim protivnikom vitežki pružilo pomoćnicu ruku, kad bi zapali u nesreću? Kako može službeu branioc napoleonske dinastije biti tako slabe pameti, da baš on diže ovu tužbu. Ta eto nedavna više odra, na kom ležaše mrtvo tielo jednoga od roda careva, opravda barem papinsku vrhovnu vladu za uviek od ovoga grieha, koji joj sad izmisliše, jedan poslie toga zamukli glas, komu ipak svake rieči nipošto nebismo odobrili. (Coeur, versailleski biskup u pogrebnom govoru princu Jerolimu).

Sad se dàkako neradi o Piu VII. nego o Piu IX. Ovomu u duši, veli se, da se je prvi put zaleglo prostačko i sramotno čuvstvo, dà opačina, do sada u dinastiji papinskoj nečuvena. U osobi Pia IX. pak baš za sadanjega cara francezkoga da se zaleže nezahvalnost — malo prekasno — na stolici namjestnika Isusova. Dozvolite mi draga braćo, da se poslužim i svojim izkustvom, te ću na prosto pripovjediti, što sam vidio i čuo.

Bijaše u četvrtu korizmenu nedjelju g. 1856. Na ovaj dan blagoslovi rimski papa po apoštolskih obredih zlatnu ružu, te ju po starinskom običaju pošalje jednoj od vladaricah, koja je ili sama glavom, ili po svojih ljudih stekla zaslugah za crkvu. Pio IX. namieni ovu svetinju francezkoj carici, nosećoj za onda pod srdcem sina, komu je na prošnju carevu imao kumovati papa. Mi pribivasmo ovoj svečanosti, te mogasmo na papinu licu, držanju i u gorljivosti molitve vidjeti dobrohotna čuvstva, što ga nadimahu. Četrnaest danah kašnje, na Cvietnicu, dieljaše papa blagoslovljene paome dostojanstvenikom crkvenim, rimskim knezovom, diplomatičkim poslanikom i častnikom francezke posade. Oko polovine ovoga svetoga čina prišaptne jedan od obrednikah papi, da je stigla upravo viest o porodu carevića. Prosbori on u onaj par od srdca blagoslov novorodjencu, roditeljem njegovim i Francezkoj, i mi čusmo taj odgovor; a za tri dana čusmo opet iz njegovih ustih, kako mu je bilo oko srdca, začuv porod ovoga carevića. Sve to čusmo i vidismo Mi, i sad nas hvata groza, slušajuć, da se zla volja pripisuje ovomu papi, koga nadjosmo posvema se pouzdajuća... Medjuto jedva minuše dva dana, kad žalostne one rieči, izrečene na parižkom kongressu, potvrdiše strah, pred kojim se prije predalo. Ali po svem tom dodje papin poslanik s blagoslovom i darovi, da u njegovo ime pokrsti i nad krstionicom drži sina careva, koj po takovu postade papi duhovnim sinom. Od onoga časa veledušni papa trpeć jad i čemer neprestade nikada biti plemenit i zahvalan, te nepropusti ni jedne prilike, da nepohvali, što hvale bijaše vriedno. Ne, gospodine Isuse, tvoj namjestnik na zemlji neće nikada pasti u tu nesreću, da bude nezahvalan; i mi se tvrdo nadamo, da neće doživjeti ni žalosti sbog toga, što bi odgojio bio same nezahvalnike. S toga mislimo draga braćo, da je pisac one knjižice, kako je sva prilika, baš one, kojim naumi služiti, uvriedio u najćutljivije i najnježnije živce.

U ostalom je način, kojim pisac sudi francezko svećenstvo, pravim tumačem, koliko je istine u osvadah naperenih proti rimskomu dvoru.

Po naših novinarih, da jim se vjeruje, francezka bi crkva bila njekakova čadnovata smjesa i vrlinah i manah, koje inače nipošto skupa neidu. Jednomu je „francezko svećenstvo najizobraženije, najpobožnije i najnesebičnije na svietu;“ drugomu „stoji pod diktaturom, koju si bez svake pravice pribaviše nad njim ljudi, te se dade u duhu strančarstva vući za nos.“ Za istinu, draga braćo! popitati nam je. da-li zaslužujemo onoliko hvale i onoliko ukora?

Francezko svećenstvo neide za hvalom, te nemari za laskanje. Neima dvojbe, u njega ima uzoritih kriepostih i vrlo učenih muževah; ali njemu nije ni na kraj pameti ota drzovita misao, da svećenstvo ostaloga svieta nadkriljuje. Katolički biskupi su u ovo doba svietu zanosit izgled, a osobito se odlikuju nadbiskupi i biskupi po raznih pokrajinah Italije, koji se eno u zatvoru i zatočju

Digitized by Google

svojimi protesti i proglasi ovječiše, i tako su odlični, da neznaš, čemu bi se više čudio: oli njihovu bogoslovnom, sgodopisnom i crkvenopravnom znanju, ili veličanstvenosti značaja i svećeničkoga dostojanstva. Ima doduše i malo iznimakah; ali gdje njih neima? Bijaše jih i medju francezkimi biskupi za dobe naše nesreće. Ako se gdje u svetištu dogodi nered, to je na žalost crkvinoj glavi; ali neka pred njenim očima razjasni progon, kojim skrovna promisao Božja prepušta, da razluči zrno od pljeve, a zlato od grudja; nu bezbožci s toga neimaju razloga, da se vesele tužbam namjestnika Isusova, obraćajuć je na svoju korist, te upotriebe ovu nesgodu, da se izviču na crkvenu Italiju. Ta upravo ove nevriedne svećenike iz svjetovnoga i redovnoga razreda hvale i slave prevratnici, i nje si odabiru za „vojne duhovnike“ svojim razbojničkim četam, pa kroz njihova usta pjevaju si Te Deum-e. Makar ima jadnih odmetnikah, potomstvo će ipak znati, da je u Italiji i Francezkoj ogromna većina svećenstva za pogibelji vjeri i poštenju ostala vjerna. Nije dakle samo „svećenstvo pomireno sa sadanjim družtvom bezobzirnim priznanjem konkordata,“ kako se to nješto sanjarski kazati dopada, koje ima pravo na čast, priznanje i zasluge. Nego, kako je rečeno, francezka crkva nemari za taštu sjajnost; ona se čedno klanja svojim sestram, drugim crkvam na svietu, a navlastice, kako treba, s pravim sniženjem osebnoj crkvi u Rimu, koja je još i dan danas mati i kraljica svim radi mnogostručnosti i obsega njenoga znanja, radi sigurnosti njezinih predavanjah, radi ugleda njezinih kriepostih, a i što je ona u hierarkiji prvi stepen.

Odbijajuć od sebe tolik dielak pohvale, što nam se hoće da narine, imamo pravo, da se obranimo i prikoru izrečenu na nas. Kako je to? isto svećenstvo, kojemu eto još hvale prosvjetu, pobožnost i nesebičnost, u isti čas ruži se i proglašuje, da je poslušan rob bezimene diktature, te se kao kakva bena dade zamamiti koaliciji i spletkariji! Što mi znamo, da se osoba ili družba koja podvrgne kojemu despoti, to ju na to obično nagne oli nestašica načelah, oli prevrtljivost sviesti, oli, i to osobito, pohlepa za novcem i častmi. A sad iz nenada isto to francezko svećenstvo, koje je, kako se pripovieda, uzorom čvrstoće, sdušne pravičnosti i nesebičnosti, da bude robsko, da bez uzroka i koristi puzi pred okrutnikom, koga obćenitim imenom „starih stranakah“ zovu.

Vi biste se radi nas zarumenili, da samo za časak promišljamo, kako bi se tomu prikoru obranili. On je izmišljotina od najnovijega vremena. Nije-li za posljednjih godinah upravo episkopat i svećenstvo, što ih opisuju kano privezane za kola „starih stranakah“ — ruženim i psovanim od svekolike štampe nije-li njim prigovarano: da su udvorice carskoga absolutizma, nezahvalni preziraoci propalih vladah, sebični klanjaoci ogranuloga sunca? Nije-li nam i previše dokazano, da crkva, došav u napast, da na koju stranu odviše premahne, baš u poslu ugleda pada u pogibelj, da joj se to sluči. Nije-li to povjestnička istina, da su — nepovriediv poštenih čuvstvah i uspomenah u srdcu, koja u onom otajnom svetištu nitko neima prava prinjušivati — vrhovni pastiri carskoj vladi, gdje bi ona sudila, da joj svojoj zadaći u prilog treba njihove pomoći, ne samo što se nisu uzkratili, nego se pače sami ponudili i sdušno pomagali? Mogli bismo o ovoj stvari i previše kazati, i pripravni smo na odgovor, ako nas još kada izazovu; jer ništa, što je pošteno, razborito, lojalno i francezko, netreba da se boji vidjela.

Imajući božansku zadaću, da vodimo duhove, odbijamo dakle tužbu, kano da se mi damo zavoditi njekomu, bio on tko god, u tako važnu pitanju, kakovo je položaj crkve prama državi — kao težku u v r e d u. Nezavisnost u službovanju, ponašanju i u svačem najpotrebitije je svojstvo episkopata, a proglasiti ga veliku narodu, da je kukavna igračka stranakah, i sliepo orudje spletkarah, to je izvrći ga na ruglo. Biskupi štuju ljude, bili oni kakva god staleža i stranke, ako su sbilja pošteni, a čovjeka zaslužna za crkvu osebice štuju i zahvalni su mu od srdca bez hinbe; nu isto tako umiju od sebe odvrnuti svaki upliv, kad bi jim ga tko hotio narinuti. Mi smo to već dokazali. A kakova izvanjskoga upliva, kakova-li tudjega utiska treba nam, da razlučimo, što je u pitanjih u onoj knjižici pretresanih dobra ili zla? Mi vidimo, da se bore s jednoga kraja stranka Krstova i crkvina; a s drugoga stranka protukrstova, nevjere i prevrata, koj i nije drugo nego nevjera tjerana na kraj. Ali od kada je Francezke, od tada je njoj slava, da se vazda zauzimlje za stvar Krstovu i crkvinu, te s toga i ima slavni nadjevak „prvi kršćanski narod,“ a kraljevi naslov „najstariji crkvin sin.“ Uz ovu kasa sad i druga politika; a to ona, koja bi francezki narod, mjesto da ga napravi vitezom Krstovim, rada napravila sukrivcem i orudjem protupapinskoj mržnji nevjerstva, i ovršnimi slugami protudružtvenoj i protukršćanskoj spletkariji i karbonarizmu. Mi smo jur davna odabrali od ove dvie stranke. Sve, što Francezku pomaže u ovršivanju njezine nasliedjene te od koljena na koljeno prelazeće zadaće, pozdravljamo, blagoslivljemo i hvalimo mi s veseljem; a sve ostalo, što bi dalo njezine zastave, krv, novac, znanje i vojničku hrabrost na poslugu protukršćanskim a po tom i protufrancez-

Digitized by Google

kim strankam, to žalimo svom dušom kao kršćani i Francezi. To je naša politika, a stranke, bile stare ili nove, neće je u ničem promieniti. Rade-li o tom, badava jim je pisanje; jer nas neće nikada okrenuti.

(Konac će sliediti.)

Proročanstvo o Njemačkoj.

Krsto Hoffman u Kirchenhardthofu gradi se Njemačkoj prorokom. Prvi njegov pokušaj priobćujemo za šalu. Prorok gata ovako: „Proročanstvo ovo izpuniti će se, zato je vriedno, da se dobro pazi na korak, kako će se izpunjavati, ne za dangubu, nego s pravom nakanom: da se obrne na korist čovječanstvu, imenito za Niemce.“

„Najodlučniji dogodjaj jest dolazak gospodina Isusa Krsta, da smakne zvier i krivoga proroka, i uredi tisućoljetno kraljestvo u Jeruzalemu.“ Buduć pako da ovaj dogodjaj radi ljudskoga stanja nemože daleko biti, to pisac ima pravo, što i one dogodjaje, koje svak može previdjeti, i one, koje sam izvesti namjerava, razredjuje po godinah. U tom on netraži, da mu se to primi kao gotova gola istina, nego je po prilici proračunao, te očituje proročanstvo, „koje je nalik na vjeru.“

Po tom uvodu ide na samu stvar. Da se prijatelji Jeruzalema nezabavljaju ovim proročanstvom, ugreznuli bi u nehajstvo za svaku vjeru, te bi skrenuli s pravoga puta.

„1861. Talijani upletaju Niemce svojim podhvatom u rat.

1862. umiešaju se Francezi, rat se po tom razgrani, a Niemci nastoje, da se vrate po Pruskoj u jednoću te si pomognu.

1863. Papinstvo biva francezkim, rat traje neprestano, Niemci počimlju misliti na Boga i gospodina Isusa Krsta, i iztočno pitanje postaje jim važno.

1864. Novoj vjeri otvaraju se vrata u Njemačku. Crkva i učiona preobražava se, i počimlje dogovor o gradjenju hrama u Jeruzalemu.

1865 - 68. Gradjenje hrama u Jeruzalemu. Djelovanje dviuh svjedokah i njihov konac.

1869. Smrt zvieri i krivoga proroka dolazkom gospodina Isusa Krsta, i uredjenje tisućoljetnoga kraljestva.“

Dopis.

L. G. **Od Litave.** Da nam do toga stalo nije, da saznamo, što u svietu biva, to zaisto nebi bilo vriedno mnoge novine na samo u ruke uzeti; jer se u njih često i takovih stvarih nalazi, da nam se smuči, kad ih čitamo.

Tako sam već više putah u njih čitao, da Austrija svim svojim podanikom jednakost slobode vjerozakonske zato podieliti mora, da si kroz to „prijateljstvo inih nekatoličkih, valjda njemačkih državah pribavi.“

Kad bi ti piskari rekli, da bi si Austrija kroz udieljenje te vjerozakonske slobode tim veću ljubav i privrženost vlastitih svojih nekatoličkih podložnikah steći mogla, to bi onda mnogo važniji razlog naveli; — tko pako ono prvo misli, taj se kruto vara. Što rekoh, želim i dokazati.

Poviest je ogledalo prošlosti i ključ k budućnosti, a ona nas uči, da Austrija neima zato zavidnikah i neprijateljah, što je većom stranom katolička, nego poradi toga, što mnogim spekulantom neprilično leži: što je uslied svojih mnogobrojnih i čilih narodah gdjekomu na putu, te bi ju radi razkomadali, da onda onaj kvači, koj bude jači.

Henrik IV., prvi kralj bourbonski, dakle katolički, htjede Europu na 15 dielah razciepati, da „Austriju oslabi.“ — Ministri kraljah Ljudevita XIII. i XIV. svezaše se s protestanti, dapače s istimi Turci, da „Austriju utamane.“ Jesu-li iz mržnje proti inovjernoj Austriji tako postupali? —

A što nas uči rat tridesetoljetni? Da-li su onda države protestantske samo na katoličku Austriju nasrtale, ili je svaka državica vlastitu svoju politiku sliedila, i bratila se s onim, od koga se je najvećoj koristi nadati mogla, nepazeći, kako se tko Bogu moli?

Friderik II., kralj pruski, imaše za načelo „In meinem Reiche kann Jedermann nach seiner Façon selig werden“ pa je ipak ugrabio komad katoličke Poljske, prem se proti njoj porad ugnjetavanja suvjernikah svojih tužiti nije mogao — a je-li se i plien naše Slezke izveo propter religionem, ili propter regionem? —

Karlo XII. kralj švedski gulio je čitavu godinu danah suvjernike svoje Saksonce baš sistematički. Ima-li dakle politika obzir na vjeru? nije-li hladna kano led?

Pitt, glasoviti englezki ministar, volio je god. 1794. katoličkoj Austriji nego-li protestantskoj Pruskoj novčanu uslugu učiniti. — Pruska nije marila za rata francezkoga uslied svoje stogodišnje politike, i na štetu svojih suvjernikah skapčati otajne saveze s Francezi, i prihvatiti ćud šakalovu, koj s lavom u lov ide, kano što nam to svjedoči vrieme poslie bitke kod Abukira. Poslie parižkoga mira htjede Pruska cielu Saksonsku progutati, — valjda zato, što joj je kralj katolik — ili je sve to bilo iz mržnje proti Austriji? —

Jesu-li Francezi zato anexirali Savojsku i Nicu, što nije katolička, ili im je Belgija s toga trn u oku, što je protestantska? Čitao sam jednoč u „Journal des Débats-u,“ da u Francezkoj onaj nije vriedan imena kršćanskoga, koj svete knjige neštuje kano Božje, i koj u stvarih vjerozakonskih za muhami svoje umišljenosti ide. Ako je savjest francezka toli nježna i kršćanska, odkuda dolazi, da na katoličku Austriju tako ljuto već od starih vremenah navaljuje? Čija je politika više kršćanska, je-li francezka, koja i ono grabi, što nije njezino, ili austrijska, koja samo svoje čuva? —

Digitized by Google

Ako je politika ikoje države kršćanska, to je, barem do sada, austrijska uviek bila. To nam potvrdjuju i isti protestantski pisci, i vele, da će Austrija, kano nekoč Belgija, priličiti sigurnomu otoku u burnom moru, i oasi u pustinji, dočim će sve protestantske njemačke države uslied svojih vjerozakonskih okolnostih do skora propasti morati.

Ima-li se dakle nadati Austrija kakovoj pomoći od njemačkoga sjevera? — Šparta nije mirovala, dok Athenu neuništi, i hegemoniu nad cielom Grčkom nezadobi: nije-li Pruska ta njemačka Šparta? A učeni Bost veli u svojoj poviesti o reformaciji i revoluciji, da se od Heske Lizike, to jest, od ostalih njemačkih državicah ništa dobra očekivati nemože.

Niti mi se pristoji, niti sam nakan koga svjetovati, ali toliko mogu reći, da u slozi stoji spas. Budimo dakle složni kod kuće, pomozimo si sami, pak će nam pomoći i Bog. — Konfucio reče, da velik nikad neće biti onaj narod, koj sám u sebe vjere neima; a tko se sám dade gaziti, nije boljega ni vriedan.

Viestnik.

Iz Zagreba. Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup usrećio je po svom običaju i ljetos ovdašnju školsku mladež prvi put k sv. pričesti pristupivšu, dočim je u to ime prošle nedjelje u crkvi sv. Marije misu čitao, mlade pokornike pričestio, te ih prije i poslie sv. pričesti otčinskimi opomenami svjetovao. Kamo sreće, da mladež ova mudra svjetovanja duboko uglavi te u životu nikad s uma ni s oka nepusti!

— Predstojeći namještaj bana i sabor trojedne kraljevine sakupit će u našem gradu sa svih stranah domovine odlične muževe svakoga stanja. Medju nami boravi jurve presvietli gosp. biskup Soić. Preuzvišeni gosp. biskup djakovački krenuo je u ponedjeljak iz Djakova na put, te će preko Siska doći i odsjesti u nadbiskupskom gradu. Sutra će doći i presvietli gosp. biskup križevački.

Iz Milana. Crkvena dobra preuzimlju se neprestano. Benediktinci svi u gornjoj i dolnjoj Italiji protestiraju; ali vlada neće ni da čuje.

Iz Rima. Zadnjega Veljače sastavi se veliki odbor Englezah, odlične gospode i gospojah, te odu na Kvirinal, da se poklone njihovim veličanstvom napuljskomu kralju i kraljici, a jedan iz odbora pročita jim tom prigodom ovu poklonicu: „Mi englezki državljani hvalimo Vašim Veličanstvom na časti, što ste dozvolili, da prikažemo daću svoga predubokoga štovanja. Uzorite žrtve izdajstva, koje u sgodopisu neima takmena, na koje bez groze čovjek nemože ni da pomisli, dozvolite nam, da Vam u Vašoj nesreći očitujemo izraz svoje najiskrenije sućuti, i udivljenja nad veličinom duha, kako ju Vaša Veličanstva tako plemenitim načinom podnose. Sire! Vi ste svoja sveta prava branili i kano kralj i kano junak, a Vi Veličanstvo kraljice, prem još mlada, ovječili ste si ime uzvišenim primjerom neustrašiva srdca i prenježne blagosti. Višnji neka izpuni naše želje, da ovo vrieme tuge i nesreće naglo proteče, i Vaša Veličanstva dožive onu sreću, koju Vam mi od srdca želimo.“

Kralj odgovori deputaciji najčednijimi riečmi, odbi pohvalu na liepi način, i opetova više putah plemenitom prostotom, „da nije učinio više ništa do svoju dužnost.“

Iz Florence 3. Ožujka. Prošloga četvrtka dogodi se malena pobuna na gradskih vratih sv. Nikole, te se nješto prolilo krvi i prsnulo moždjanah. Jedan čovjek, noseć nješto govedine iz predgradja, nehtjede da na vratih plati zakonitu prolazninu. Financialna straža upotriebi silu, a sgrnula se svjetina, ter počme braniti svoga čovjeka. Zovne se žandarah i straža, a svjetina počme ružiti i bacati se na nju, ter oni trgnu mačeve, i više ljudih ulovi ranah a jedan plati glavom. To minu sve po zakonu, ali pristaše onoga, što je prekršio zakon, govore, da su oni lopovi pokrali velikomu vojvodi sve, pa sad kukavnu božjaku nepuste, da bez prolaznine pronese zalogaj govedine. I sbilja ima dosliedne istine u ovom govoru.

Iz Štutgarda. Borba za konkordat i proti njemu zabavi komoru punih pet dugih sjednicah. Bijahu to trudni dani osobito za branioce; jer protivnikah konkordatu bijaše više, i to gotovo svaki vojevaše drugim oružjem ili barem na drugi način. Strjelivo iztroši se sve do zrna, a u najžarčijoj žestini popaše protivnici za oružje, koje naopako izrani nje same, da će mnogoga još dugo boljeti rane, što si sam sebi i svojoj stranci zadade. Ljudi odaše si pravo lice, te se zato i raduju tamošnji katolici, makar su pobiti.

Ponajbolje dade si u srdce zaviriti prelatska pregrada sa svojimi pristašami; samo žale katolici, što nije progovorio i prelat Hauber. Čovjek je on do duše mudar, te umie okrenuti kabanicom proti vjetru; ali prelat može da se „zaboravi,“ kako prelat Moser muklo reče o sebi.

Protestantski liberalizam — izuzam riedke, ali plemenitije glave, vriedne svake hvale, — izreče si sam osudu: da on naime nije nikakova istina, nego u liberalne izreke zavita krupna laž. On hoće sebi slobodu i gospodstvo; a katoličkoj crkvi neslobodu i robstvo. Jedini katolički liberalizam nije propao u kušnji. Nitko od „ultramontanskih kolovodjah“ nereče ni da bi rieč što bi odala bila, da katolici protestantom nebi dali onoliko slobode i pravice, koliko si je oni traže svojoj crkvi. Sa svih stranah napadnuti nemaknuše se s mjesta ni neporekoše u ničem; nikakova ni laskavica ni obmama nemogaše da jih smuti. Tim se mogu ponositi svi katolici, koji izabraše one muževe. A gdje se u tolikih na-

Digitized by Google

pastih uztraje, da čovjek nebude izdajica svoje crkve, to je za nas pobjeda.

Iz Parizа. Gospoda Flavigny i Kolb-Bernard govorahu 11. Ožujka u zakonarskom sboru žestoko za svjetovnu vladu papinsku. Ovaj drugi govoraše najbolje, a tad udari težko tužiti se na vladu. Dovrši ovako: „U Europi neima više nikakova narodnoga prava; tašto gospodarsko umovanje i promjene medjah nepopraviše toga. Kršćansko pravo utemelji u Europi državni red, kako obstojaše prije ugovorah od god. 1815; ali sad je ovaj temelj uzdrman do dna, i dnevice se sve to više razvaljuje; njega utvrditi, to je posao, o kom se radi, to je danas velika politika.“ Treba srdca, tko će da govori tako ovdje u doba velike strašljivosti. Pa i sbilja sve se razdraži; ministri Bilault i Baroche oboriše se svom snagom na drzovitoga protivnika. Bilault pokuša pokazati, da francezka politika ni nebijaše nikada drugčija, nego katolička, a njegovi prijatelji uvažiše dobru mu volju. Baroche smatra za osobitu uvredu, što Kolb-Bernard reče, da je u zemlji nemir. Zakle zastupnike, neka sami reknu, da u zemlji neima nemira. Žestina, kojom predsjednik državnoga vieća sabornike zakle, bijaše nješto smiešna; ali pogodi vendar, te poštenjaci uzkliknuše: „Ne! neima nemira u zemlji!“ Prava je istina; jer po rieči „nemir“ može se misliti, tko što hoće.

— Da rieči mogu smrviti vladu, to bi ju za istinu bilo moralo smrviti ono, što se sve reče u zastupničkoj komori. Zastupnik Keller bijaše riedkom rječitosti vodja nasrtu, koj je po tom od veće sile, što se govornik opozivuše na rieči samoga generala Goyona, odakle se vidi, da su Sardinci na prostu zapovied generalovu uzmicali, i da su samo njegove zapoviedi krive, što su Sardinci zaokupili crkvenu državu. Da su Napoleon i Viktor Emanuel u dogovoru, dokazano je činom, i izreka Cavourova, da ga prevratna bujica goni napried, vidi se, da je priesna laž; dosta bo bijaše pobočnik Goyonov, da zaustavi otu silnu bujicu. Keller pokaza, da francezkoj vladi treba samo volje, te bi mogla stati na kraj piemontezkoj navali. O osnovanom nasrtanju Tuileriah po vladinoj štampi na katoličku crkvu reče Koller:

„Što je tko učinio, da se vjera povrati katolikom, kojim se prigovara, da je neimaju? Nije-li, po mom sudu, prerevna, i preko nakane vladine posižuća uprava napela proti njim sve sile, pazku i strogost u ovaj čas, kad ona nje dan na dan izvrgava ruglu u bezimenih knjižicah, zapovjedanih kazališnih igrah i povlaštenih novinah. Za koga je sloboda, kad je nasrtanje monopolom nekaznivosti? Za koga je zaštita, kad se obrana prieči obznanom, službenom zabranom i opomenom? Za koga bijaše sloboda, kadno se stanovitim spisom davaše biljeg kano da su sama gola istina, dočim se na drugoj strani tiskarom još i jače natjera strah u kosti, nego parnicom, te jih primora, da neprimu pod tisak ništa, što se vladi nebi dopalo? U Francezkoj kano i u Italiji mjerilo se je na dvie mjere. Ovdje je valjalo pravo pretresa, a tamo pravo nepačanja za same neprijatelje crkvine. I mi imamo i previše uzroka, zašto da se bojimo, da zaostala u Rimu vojska nije za drugo, nego da nam u brigi bude posliednje sljepilo, i dokazom čiste simpatije za osobu, ne pako za oblast svetoga otca.“

Gospodin Keller pokaza još živo, sravnjivajuć obaviesti sa sgodami, da su zastupnikom u tako zvanoj žutoj knjizi podnešeni dopisi izopačeni, te da su samo „petlja“ iz pravih dopisah. Pročita za tim Orsinievo pismo na Ljudevita Napoleona iz „Moniteura“ i dokaza opet, da se politika Tuileriah s onom osnovom slaže: „U ovom ratu, koj u Italiji nebiesni prvi put,“ završi govornik, „bijaše Francezka godine 1796. očito prevratna, a godinah 1848. i 1849. očito konservativna. Ali što su oni, koji po svom nerazboru opet zametnuše ovaj rat? što su? što hoće? Jesu-li prevratnici, jesu-li konservativci, ili su samo gledaoci rata? Do sada nisu oni ni jedno ni drugo; jer pred Garibaldom odmaknuše pete u onaj čas, kad rekoše, da jim je on najveći neprijatelj. Oni su u isto vrieme piemontezkomu kralju slali topove i napuljskomu kralju zavoje za rane; jednom su rukom štitili rimsku stolicu; drugom su pako proti njoj skovali tužbeno pismo; a u jednih te istih listovih zapovjediše pisati i za nepovredivost i za propast Pia IX!“ Odkrivši govornik zakonarskomu tielu hinbu i dvoličnost vlade, zaklinje ju, da se toga nečistoga posla ostavi, ter da političkim strastim jednom stane na put. — Odgovor ministra Bilaulta bijaše samo novi način u starom pokusu, da netom ožigosanu dvoličnost i hinbu, kano i samovolju vladinu izriše kao sustav u svem lojalan, pošten i slobodan. To je tek prava podlost! Ali, rekao tko što hoće, ove komorske razprave, ma se komu činile i nevažne, na gotovu su štetu carskoj vladi.

— Dne 28. Ožujka razpravljalo je francezko državno vieće o pastirskoj poslanici biskupa poitierskoga, koju je proti posliednjoj La Gueronnièrovoj brošuri naperio, i i od koje smo veću polu u današnjem listu priobćili. Nakon saslušanja državnoga odvjetničtva i dotičnih spisah te duljega pretresanja, zaključiše državni savjetnici, izuzamši jedinoga g. Cornudeta, koj je biskupa svojski branio, da je onom poslanicom počinjena zloraba zvanične vlasti. Uslied toga odredjeno je carskom odlukom, da je biskup svoju vlast zloupotriebio, i da mu zato poslanica ostaje uzapćena. Tim je ta stvar svršena.

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuo je g. Mio Ružman, župnik u Goričanu.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 16. U ČETVRTAK 18. TRAVNJA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Slovjensko bogoslužje.

Povjestno načrtao *Iv. Tkĺć.*

I. Za života sv. Cyrilla i Methoda.

„Nec sanae fidei vel doctrinae aliquid obstat, sive missa in eadem sclavinica lingua canere, sive sacrum evangelium . . legere.“ Epist. Joan. VIII. ad Svatp.

Slovjenski narod, ma da mu izginu svi rukopisi, propadnu svi spomenici, a i sam da iz-čezne kao pjena na vodi ili dim na vjetru, ipak, dok bude vjere Isukrstove, vjekovat će i on u crkvenoj poviesti; jer će za sva vremena postojati istina, da mu stolica namjestnika Spasiteljeva dozvoli, što nijednomu onda živućemu narodu, porabu svoga jezika u bogoslužju. Dà mi posjedujemo neocjenivo blago, narodno bogoslužje, koje će, ako ga rimska crkva i nadalje gojila bude, možda doskora učiniti, da postane jedno stado i jedan pastir; jer će ono biti sponom vežućom istok i zapad, mostom, kojim će bludeće ovce preći medju pravo stado Isusovo, i žliebom, kojim će se pravoslavlje proliti u pravovjerje. Na ovolikom pako daru zahvaliti imamo sv. solunskoj braći Cyrillu i Methodu, našim apoštolom, otcem i prvim našim piscem. — Buduć ih pako mnogo ima, kojim glede ove naše svetinje debela magla neznanstva oči zatvara, da ju, koliko se dade, razpršim, nacrtati ću sve sgode i nesgode, koje pretrpi taj zalog ljubavi sv. naših apoštolah za njihova života, zatim kako ga izza njihove smrti prognaše iz Moravske, i kako prispije u Hrvatsku, i kako se ovdje najposlie uzprkos tolikim zasjedam do dan danas održa, čemu biti će do skora tisuća godinah. Nahodilo se slovj. bogoslužje doduše u Čehah, Magjarah i ostalih Slovjenah, no o tom drugi put, ako mi dopuste sile, i ako dozvole okolnosti, i ako Bog da!

Ljudevit kralj njemački, svladav moravskoga kneza Mojmira, koj htjede stresti sa sebe i svoga naroda njemačko gospodstvo, postavi na njegovo mjesto god. 846. njegovoga sinovca Rastica. Ali i u ovom se Ljudevit ljuto prevari. Rasticu nehtjede se biti sliepim orudjem njemčarenja svoga naroda, dapače on si preduze oskrbiti ga samostalnostju, ulijati mu narodni ponos, i prosvietlit ga. Tako uznosita načela odsjeknu u duši njegovih sunarodnikah, a čim to opaze Niemci, da preprieče svaku narodnu kristalizaciju, udare nanj (g. 855) bez svakoga uspjeha. Rastic pomenutom pobjedom priskrbi faktičnu samostalnost Moravskoj, i od to doba poče ona dan na dan u slavi i moći širit se. Ali da nepodlegne opet takmacem svojim, da sebe i svoj narod ojača, odluči potražiti pomoć u Grkah da pako njemačkim svećenikom izvine svoj narod, umoli takodjer u grčke vlade valjanih svećenikah, koji bi mu Krstov nauk razumljivim slovom propoviedali, te time narodnoj prosvjeti čvrst temelj udarili. Rastic što odluči i izvede, te „prilučiša sja že v'ty dni Rostislav, knjaz slovjenesk s Svatopolkom, i poslata iz Moravy k carju Mihajlu, glagolušća tako: jako božieju milostiju zdravi esmy, i sut vo ny (k nam) všli učiteli mnozi hristiane, iz Vlaah (Italije) i iz Grek, i iz Nemec, učašće ny različ, a mi Sloveni prostačad, i neimam iže bi ny nastavil na istinu i razum skazal. To dobrje vladiko! posli tak muži iže ny ispravit svaku pravdu [1]).“ Mihalju pride Rastićevo poslaničtvo u horu, te nakani odmah, da mu se zadovolji, zato „sabrav že sbor, i prizva Konstantina filosofa, i stvori i (njemu) slišati rječ siju; i reče: vjeru te trudna sušća, filosofe, i potrjeba jest tebje tamo iti, siju bo rječ nemožet in nitkože izpraviti, jakže ty. Tjem dam ti dari mnozi, i pojm

[1]) Žit. sv. Meth. V.

Digitized by Google

brat svoj, igumen Metodoj, i idi že, vy bo este Solunjanina, da Solunjane vse čisto slovensky besjedut“ [1]). Konstantin veselo primi poziv, složi pismena (glagoljicu) i poče prevadjati na slovjenski sv. pismo. Providjeni svimi sredstvi za usrećiti narod moravski, zapute se god. 863. kamo bijahu pozvani, gdje ih Rastic i Moravci veselo primu. U svojoj novoj domovini sv. braća neprekrstiše rukuh, već začmu prevadjati potrebne knjige, pisati bogoslovne nauke, te za kratko vrieme obavljahu slovjenski „jutrenici, časove (horae), večerni i pavečerni (completorium) i tajnjej službje“ (missa). — Naravski, da to nebijaše po ćudi njemačkim svećenikom, te digoše viku na to novotarenje; ali Konstantin svlada visokim umom protivnike, ovi pako potuže se glede toga papi Nikoli I., koj pozva Konstantina i Methoda, kako su i oni sami željeli, u Rim. Na putu u Rim taknu se i Panonije, i tude „Kocl, knez panonskyj“ primi ih častno „i vzljubl velmi slovenskyje knigy naučiti se im, i vda do petideset učenik učiti se im.“ Mnijem, da će biti čitateljem ugodno, ako napomenem, da su sv. braća Hrvatskom udarila u Rim. Jedan je uzrok taj, što bijahu u neodvisnoj državi slobodniji; a drugo se zaključiti dade, što se kapele sv Klementa, čijega moći sobom nošahu, većinom nalaze uz javne drume, koji su iz Kocelova grada Moosburga vodili kroz Hrvatsku; tako u Hrvatskoj, u selu Kelemenu, što leži u kotaru koprivničkom, župi suhodolskoj, nadbiskupiji zagrebačkoj, nalazi se kapela sv. Klementa pape. Iz hrvatskoga Kelemena do Szentkuta (Heiligenbrunn) u okružju némethujvárskom, gdje stoji takodjer Klementova kapela, vodila je cesta kroz grad Pribinach i Kocelah Moosburg [2]). Došav Konstantin s bratom u Mletke naišao je na velik odpor u tamošnjem svećenstvu glede slovj. bogoslužja, jer sbraše se nanj „episkopi, i popove, i črnorizci, jako i vrani na sokola, i vzdigoše trijezičnoju eres, glagoljušće: človječe! skaži nam kako jesi ti stvoril nynja (sada) Slovenom knigy i učiti, ihže njest nitkože ini pervjee obrjel ni Apoštoli, ni rimskyj papa, ni blagoslov Grigorie, ni Jeronim, ni Augustin? Mi že tri tokmo jeziky vjemy, imiže dostoit v knigah slaviti boga: evrenskij, grčkij i latinskij“ [3]). No Konstantin pobi razloge njihove, „posrami je i otide.“ God. 867. prispiju sv. braća u Rim, predoče papi Hadrijanu II., koliko je za Slovjene spasonosno narodno bogoslužje; on pako videći, kolika korist odatle priteći može, oslovi ih blaženimi, krunom vjere, i potvrdi posao rukuh njihovih, te „priem knigy slovenskije, i položi je v crkvi sv. Marije, iže naricaet se Fatan (jasle) i pješe nad njimi sv. liturgiju,“ [1]) povisi Konstantina i Methoda na biskupsku čast, one pako, koji se tomu opirahu, prokle. Sad se po Rimu razlegahu slovjenski zvuci: „pješe liturgiju v crkvi apostola Petra slovenskim ezikom, v crkvi sv. apostola Pavla;“ zatim u crkvi sv. Petronille, gdje „vsu nošć pješe slavoslovješće slovensky, i na utren paki liturgiju nad sv. grobom ego.“ O sretne i tri puta sretne ure po sve Slovjene, kad se vam bogoslužje narodno povlasti! Blažen i do sto putah blažen, tko ga posveti, tko ga obrete! Cyrill, koje ime izmieni papa mjesto Konstantina, „neprestaaše dostoinu hvalu bogu vzdavajušće s svoimi učeniki o sem.“ Al nije dugo trajala radost Cyrillova, jer 14. Veljače 869. izruči dušu svoju u ruke Gospodinove. Tielo njegovo na prošnju papinu i rimskih dostojanstvenikah sahrani se u crkvi sv. Klementa. Opielo učine mu sjajno grčkim, latinskim i slovjenskim jezikom, kao za samoga papu.

Velika osnova, koju osnovaše ova dva brata, spadne po smrti Cyrillovoj na samoga Methoda, koj bi bio rado zamienio biskupsku čast tihim monastirskim životom; al mu neda umirući brat, naloživ mu, da ju izvede: „se brate! govoraše on. vje supruga (drugovi) bjehovje, edinu brazdu tježašća, i az na lesje padaju, svoj den skončav, a ty ljubiši goru (Olimp) velmy. To nemozi gory radi ostaviti učenia svoego, pače že možeši kim spasen biti.“ Tužni Methode! Obećanje bratu, na smrtnoj postelji zadato, sililo ga, da ide u Moravsku, al tamo je biesnio za onda krvav rat medju Rasticem i Karlomanom. Da pako takav cviet, kao što bijaše Method, neostane u zaboravi, potaknu Višnji panonskoga kneza Kocela, koj bez toga vrlo obljubi slovjenske knjige, te umoli po svom poslaničtvu papu: „da by emu odpustil blažennago učitelja našego.“ Hadrijan II. veselo primi poziv, te uznešen reče: „ne tebje edinomu tokmo (samo) no i vsem stranam tjem slovenskym slju i učitelja od Boga, i ot svjatago apostola Petra, pervago nastolnika i ključederžca carstviju nebesnomu.“ Tom prigodom izruči papa Methodu list na Kocela i Rastica. To važno pismo imamo samo u staroslovjenskom prevodu, ali da čitateljem nebude gdje koje potežko mjesto, stavljam ga hrvatskim jezikom; pismo tako glasi: Hadrijan biskup i sluga božji Rastislavu i Kocelu. Slava u visini Bogu, i na zemlji mir, medju ljudmi blagovoljenje. Čusmo o vas duhovna, koja smo žudili željenjem i molitvom, radi vašega spasenja, kako je Gospodin pobudio srdca vaša, da ga tražite, i kako vam je pokazao, da ne samo vjerom, no i

[1]) Ibid.
[2]) V. Katol. list. g. 1857. str. 100.
[3]) Žit. Konst. p. XV.

[1]). Zit. Meth. p. XVII.

Digitized by Google

dobrimi djeli valja služiti Bogu; vjera bo jest bez dielah mrtva, i oni odpadaju, koji misle, da Boga poznadu, a djeli se od njega odmeću. Ne samo u ovoga svetiteljskoga stola izprosiste učitelja, no i kod blagovjernoga cara Mihalja. On vam posla blaženoga filosofa Konstantina s bratom, dokle mi nedospjesmo. Oni pako spoznavši pravo apoštolskoga stola, tičuće se vaše strane, neučiniše ništa osim kanona, nego dodjoše k nam i prinesoše moći sv. Klementa; mi pako prijemši trostruku radost, umislismo, izkušavši, poslati Methoda, posvetivši ga i s učenici, sina našega, u vaše strane, muža savršena razumom i pravovjerna, da vas nauči, kao što prosjaste tumačeć knjige vašim jezikom, po svem crkovnom činu podpuno, i sa svetom misom, ili službom i kršćenjem; kao što je filosof Konstantin počeo božjom pomoći, i po molitvah sv. Klementa: tako isto, ako tko uzmogne učiti dostojno i pravovjerno, neka bude sveto i blagoslovljeno Bogom i nami, i cielom katoličkom i apoštolskom crkvom, da za dobe naviknete na zapovjedi božje; samo ovaj jedini držite običaj, da na misi najprije čita se apoštol i evangjelje rimski, pa onda slovjenski, da se izpuni knjižno slovo: Hvaliti će Gospodina svi narodi, i drugdje: Svi će govoriti različnimi jezici veličanstva božja, kako im dade Duh sveti odgovarati. Ako pako tko izmedju sabranih u vas učiteljah, i slušajućih sluhe, i odvraćajućih od istine na trice, stane drzovito drugačije vam govoriti, huleć knjige vašega jezika, neka bude odlučen, no samo na sud dani crkvi, dok se nepopravi; isti bo su vuci a ne ovce, koje valja poznati po njihovom plodu i čuvati se ih. Vi pako obljubljena djeco, poslušajte božje učenje, i nezabacujte zapovjedi, da se obretete istiniti štovatelji Boga, otca našega nebeskoga, sa svimi svetimi, amen [1]).

(Dalje će slieditі.)

Pastirska poslanica

biskupa poitierskoga na osvade Lagueronnièrova spisa.

(Konac.)

Pa zar nebismo mi, da sve sudimo dogodjaje onako, kako se opisuju u ovoj knjižici, imali zašto brige i straha? Sigurno! Veli nam se do duše, da su sada drugačija vremena i okolnosti, da je medju dužnostmi sadanje vlade njeka vrst protimbe, te se medju dvjema načelima sad ovamo sad onamo trza. „Najstarijemu crkvinu sinu“ protivi se po „obćenitom pučkom glasovanju izabrani,“ i s toga nastaje dualizam, opreka, koje mi po svojoj pameti nerazumijemo. Bilo to i posve drugčije, — nerazumijemo, kako bi se prvo protivilo drugomu; pače moramo očito reći, da u ovom slučaju prvi naslov bezuvjetno može nastati iz drugoga. Tà knjižica priznaje to i sama: da dan poslie kako je u Rim unišla vojska, dan poslie kako je papi povraćena vlada vrhovna oružjem francezke republike, proglašen je predsjednik ove republike za vladara „po puku, što je bio izišao sa svojimi crkvenimi zastavami na izbor.“ Godinah 1848. i 1849. dà tada bi se morda pravo bilo moglo reći: „Francezka je ravno kršćanska; ali se nesmie zaboraviti, da je i republikanska. Kao kršćanski narod mora da brani rimskoga papu, svoga otca; kao republika pako nemože da upropasti svoju posestrimu, talijansku republiku.“ Ovakovo umovanje u ono vrieme bilo bi morda naravno. Nu narod mišljaše drugčije: on si odabra od svojih starih predavanjah jedno, koje bijaše po njegovoj ćudi, za njegove dužnosti i zadaću stalnu i od Boga naredjenu. On se povede za mišlju uzvišenijom, nego su svi sadanji pogovori. Da je zemlja postala republikom, bijaše vanjski slučaj; katolički pako značaj naroda bijaše mu prodro do u dušu.

Pak sada, — kako se pripovieda u samoj knjižici — što je puk mislio, da je prvi činovnik republike duša rimskoj vojni „na zaštitu propadujućega crkvenoga a poremetjena državanoga dobra,“ baš s toga je „sva nada za budućnost povjerena njemu.“ Kad je tomu tako, čini nam se, kano da pisac knjižice bije istinu u lice, tvrdeć, da se čast izabranika francezkoga naroda nipošto neslaže s čašću kršćanskoga vladara. Istina je, onaj piskar, komu je prigovaranje prošlo posve u narav, veli na drugom mjestu, da je predsjednik republike podhvatom prve rimske vojne „svoju pučku milost metnuo na kocku;“ nu ovaj prigovor, koj se kano za kičmu vuče u prilog laži, nepobija prve izreke, te ona sama ostaje prava. I jer je živa istina, da je predsjednikom republike izkazana obrana katoličkih interessah bila glavnim razlogom, zašto je dobio u puku povjerenje, to se još jednako nemožemo ostaviti misli, da se „obćenitim glasovanjem izabrani“ nebi iznevjerio svomu postanku, pače da bi mu ostao vjeran, kad bi crkvenoj glavi proti svakomu branio cjelovitost svjetovne vlade.

Ali ima još jedan prigovor, što ga treba ogledati. Veli se, da su apoštolska stolica i biskupi i skupa i svaki za se izgubili moralni ugled, od kada dignuše glas na obranu crkvene države; tu se ocrnjujemo mi, da smo rovari bez snage, kojim nije pošlo za rukom uznemiriti sviesti, da smo zametnici nemirah, koji se razbiše o mirno zaufanje, hvale vriedno i pametno držanje države. Mi dàkako nemožemo tajiti, draga braćo, da je u

[1]) Žit. Meth. g. VIII.

Digitized by Google

mnogom pogledu popularnost na dobitak pisarom brošurah, te ćemo sad značaj, važnost i posljedice svoga djelovanja uzporediti s njihovim, i onda suditi.

U vladanje svieta utisnuo se je novi živalj, a to tako zvana politička brošura, koja pod koprenom bezimenosti i pod bilježkom povlašćena imena prolazi, kano da je službena. Da koja pomisao ili podhvat postane pučkim, izidu službeni skrbnici i od vlade odredjeni savjetnici pred puk, te vele sasvim čedno, da su oni na se preuzeli, da urede i izbistre javno mnienje. Za mudrost europejskih kongressah, za oštri vid „velikih državnih tjelesah“ i povjerenike narodne nebrinu se oni; pače čini se, kano da su dobili nalog, da preteku njihovo viećanje, presiecaju jim rieč, i iznad njihovih glavah daju obćinstvu nauk. Njekoliko danah prije oglasi se brošura, dobro obaviešteni šapću si u uho skrovne obaviesti, i čim se dade znak, počmu svi trubljaši trubiti; glasba bude podpuna, knjižica diže graju, okoliše razpačana po sve načine u Francezkoj i tudjih krajevih; tako zvana konzervativna i tako zvana oppozicionalna štampa, listovi glavnoga grada i pokrajinski te inozemski pomažu se medju se kano po naručbi, pa ako se ovdje i ondje i digne koj kritik, ili koja dobro proračunana opazka, to se ni nečuje uz obćenitu pohvalu, — te suglasje po svoj razlikosti glasovah i promjenah može samo dobiti. Na kratko: udarac je pogodio, javno mnienje je gotovo. Postojalo ono dugo ili ne, nije ni brige, samo da postoji, dok se svrši posao.

Uz šireće se ponižavanje razuma, koje proizlazi iz ovakova „odgojivanja naroda,“ i još čitave hrpe drugih duh slabećih uzrokah, nije nam ni za čudo, što se svaka vjerozakonska, ćudoredna, politička i družtvena nakaza puku prilagoditi može. Da razjasnimo stvar primjerom.

Sadanja umjetnost izumi dva načina, da se uspava ćutljivost, te bol u najgorji čas ranarske operacije začami. Čovječanstvo može se takovu izumu samo veseliti. Tà već otac ljekarije reče u staro doba: „Božansko je djelo utažiti bol.“ Ali je i istina, da takov izum može postati i strahovitim, kad se izvrne na zlo, te dodje u šake tatom, zavodljivcem i potajnim ubojicam. Nismo-li u tom poslu čuli jur strahovitih pripoviestih? A sad — neustručavam se očito reći: ako silni stroj poluslužbene brošure, pomagan novinami, željeznicami i munjevnimi brzojavi, još dugo ostane u rukah sofistike i više manje-li zaokrita bezvjerstva, ako se način onesvješćivanja bez prestanka a po tako ogromnu mjerilu bude rabio za duševni i moralni poredak, tad mora čovječanstvo svezanih rukuh i bez svake obrane da postane plienom svojih trovateljah i ubojicah. Što razumievaju već sada stanoviti publicisti, kojim nije mnogo stalo do dostojanstva čovječje vrsti, po riečih „oplemenjenje javnoga mnienja,“ „odgojenje zemlje,“ kako oni uzimlju ote rieči? Inako ne, nego da si pomoćju ogromne sprave, periodičke štampe, umjetnim upuhavanjem zračne i niemotvorne sapé pribave moždjane čitava naroda, i tada mu zasliepe dušu, da ništa drugo nevidi, van utvore sreće kao liepe i zlatne sne; a za toga mu se vjerozakon, vjera i poštenje odsieče, te ugrabi najdragocjenije blago.

Mi draga braćo! za svoju porabu neimamo onakovih spravah; a jer naši suvremenici neće da ih tko buni u sretnu snu; jer se oni svega boje, što bi jih moglo probuditi, da jim mine raj, naravno je, da nam oni nisu na ruku. K tomu primetnite još, da nam je baš za ono vrieme, dok se je najmarljivije snovalo i kretalo, duže nego šest mjesecih bilo oteto oružje javnosti, te da izjave episkopata cieloga svieta za našu državu kano da i nebijahu, i — sad znate i više, nego treba, da se protumači uspjeh naših protivnikah. Nu sliedi-li iz toga, da smo mi u sredini Francezke osamljeni, te da naše rieči neće naći odziva u sviesti narodah? — Pisac one knjižice te je misli; on žali, što smo odstupili od navadnoga predmeta svojih pastirskih poslanicah, te misli, da puk, koj naše korizmene naredbe o mrsnih i postnih jestvinah tako rado slušaše, više neima sluha, da nas čuje, od kada ljudem pokazujemo strašni konac, kamo je vode. Ali je on medjuto svojom nadom predaleko posegao: sprava za chloroformovanje drhće mu jur u rukuh, a bolestnik bi napokon mogao se osviestiti prije, nego bi on sgotovio svoj posao.

„Ja sam ih tukao,“ reče Gospodin, „ali oni neoćutiše: ja sam ih smrvio, ali oni neće da prime kaznu; čelo jim je tvrdje od stiene, te neće da se obrate.“ Jerem. 5, 3. Narod je u skrajnoj nevolji, kad na to dojde! Nu makar ovaj pojav, da je izumrla sva ćut, nije riedak dan danas, to mu ipak mnogo manjka, da bude obćenit; a ljudi, kakvi su pisari brošurah, nebi se smjeli, ako jur neizgubiše svu vjeru i milosrdje, otajnim nevoljam tolikih tisućah kršćanah rugati, te nebi smjeli smijati se neopisivim mukam, što jih podnosi njihova ćut za vjeru i djetinja pobožnost. Razparana njihova srdca, ugnjetenu sviest, suze, kojimi si namaču kruh i kvase postelju, uzdahe po danu a nemirne budne noći, stisku, što jim steže i davi dušu, sve to nebiste vi gospodo smjeli tako prezirati! Bog to sudi drugačije. Što rekoše braća Makabejci bodreć se medju se s materom, to u ovaj čas govore milijuni pravednikah složno sa svojom materom crkvom: „Bog Gospodin spomenuti će se svojih obećanjah, te nas utješiti, kako reče

Digitized by Google

Mojsija u svom hvalospjevu ovimi riečmi: Utješiti će on svoje sluge.“ 2. Mach. 7, 5. 6.

A ovakove utjehe nepomanjka nam sbilja sve do danas. Kolikim nam je čudovištem papinstvo od ovo dvie godine! Valovi se nadižu i razbijaju; zlikovci se natjeravaju u svojoj opakosti, a dobri nisu složni medju se; nesloga je u osnovi za nasrtanje i rušenje, a nesloga u odporu i obrani. Ali na ovom strastmi duboko uzburkanom moru pliva još Petrov brod; više nego jedan čamac s broda utonu jur, nu posvećeni brod još je uviek na površini: papa uči, vlada i moli; ostavljena mu je samo sjena od vlade kraljevske, nu on sve jednako vlada u čitavu obsegu; nepreosta mu ništa do „krpa od zemlje,“ pa ipak govori kano gospodar svieta; on je veći kralj, nego njegovi dobitnici, veći kralj, nego su njegovi tamničari, pače i tad još, ako do toga dojde, da ga prognaju u zatočje, biti će veći kralj, nego oni, što će se urinuti na njegovo mjesto. Da u ovaj čas u sredini naše Europe, gdje su tolike monarkije žalostnim porazom ili vojnom varkom, sramotnijom od poraza ponižene, koj bojni glasnik stojeć vrhu svih uzdrmanih priestolah zavikne: Kralj! — tad bi se sve obazrelo na papinski priestol, prem je najviše razdrman. Dà po svojem veličanstvenom držanju, pod trokrunom svoje srčanosti, svojih kriepostih i svoje nesreće Pio IX. je kralj, ili bolje rekuć, muž ovoga vieka. Ecce homo! Sva druga veličanstva neka se sakriju pred ovim veličanstvom. To je prvi razlog naše utjehe, ali imamo još jedan.

Reče njetko: Prevrati će se sbilja obistiniti, kada dozriju u duhovih. Budi tomu sbilja tako. Na prkos svim prividnim razlogom, kojimi nas morda misle uzbiti, katolički sviet nije se izjavio, da se papa ima lišiti priestola. Baš protivno: javno mnienje raznih družtvenih razredah približava se svakim danom sve to više mnienju svih mudrih i izkusnih ljudih, a po mnogih znakovih nadati se je, da će javni duh ozdraviti. Vanjskoj i tvarnoj krizi nije još kraj; pače ona se još nije popela ni do svoga vrška; nu duša je zdravija, srdce kuca bolje, a ovi nas znakovi osiguravaju, da tvrdim zaufanjem čekamo zadnju odluku ote krize. Sad, gdje ovo pišem na svjetlu veljačkoga sunca, slabo probijaju sunčane trake; oblaci ga zastiru u mrtvačku koprenu, te reći bi, da se je raztopilo i utonulo u vodu. Brige za to? Ono ide gore sve više i više, te svakim jutrom dobiva nove steževine. Mir! zima je nadvladana, noć nadjačana, svjetlo sve to bolje svietli, pa će doći i ljeto.

Posliednji još razlog naše nade jest očita zabuna, gdje se eto o samo podne zabuniše oni, koji nas progone. Dà vi imate pravo, veleć: „U Europi ima pitanje, koje sva druga vlada;“ „Rim je najvažniji i najstrašniji čvor našega vremena.“ Rimsko papinstvo jest zagvozda u svodu europejskoga svieta, i pokle se je batom razora haralo po svoj kući, zaziru se te drhću i najodvažnije ruke, da smrve i ovaj zaglavni kamen, posvećeni kamen, koj je sa svimi u savezu i sve drži. Već se sad ćuti: čim se papa makne sa svoga mjesta, neće ni jedna sila na svietu biti mirna na svom, i sav sviet biti će u potresu. S toga čim dalje raste ova zlokobna neman, svak se sve više brani, da joj on nije mogao stati na put; jer ovaj prevrat biti će tako strahovit, da se nikomu neće hotjeti, da uzme krivnju na se. Tà već su pokušali i to, da krivnju nazad bace na samu žrtvu! U tom se pisac one knjige opeče živo; dade bo povoda tumačenjem, koja su najveća sramota za onoga, koga biše naumio perom braniti. Neprijatelji Rima viču sami sa svih stranah, da ona knjižica nije drugo, do zadnja pretvora štovanja; da ona skroz ništa neznači, ili ako i znači, to samo toliko, da će se poslie zavjeravanja dobre volje upotrebiti prva sgodna izlika ili sgoda, koju je već sad moći previdjeti, a i u svoje vrieme prouzročiti, te će se Rim predati onim oholicam, koji ga onako lakomo zaokupiše. Knjižica ravno sbori posve protivno tomu, i mi joj vjerujemo; nu nije-li to nesreća, da je sve na njenu iskrenost tako posumnjalo? Tà valja da se neće potvrditi slavodobitne pjesme „krivovjerskoga i prevratnoga bezbožtva;“ valja da se neće najgrozovitiji prizor iz muke Gospodnje pred našim očima ponoviti! Čujmo, što o tom pripoviedaju evangjelisti.

Vidiv Pilat, da neće prodrieti svojom voljom, pače da sve to više od njega traže i prkose mu; uvidiv, da iduć sve više puku po volji, napokon bi u sili mogao učiniti kakav čin skrajne slaboće, zapovjedi, da mu se donese vode. I on si opra ruke veleć: Nedužan sam ja u krvi ovoga pravednika! Poslie davši Isusa još izbičevati, predade ga Židovom, da ga razpnu.

Ali što reče potomstvo? Prizna-li ono odriešenje, što si ga dade sam Pilat? a pranje rukuh zar ga je opralo pred budućim vremenom? Čujte.

Od osamnaest vjekovah ima jedna molitva u dvanaest članakah, koju svaka kršćanska usta svaki dan moliti običavaju. U ovom kratkom sadržaju naše vjere osim trih poklona vriednih imenah božanskih osobah, po sto putah blagoslovljena imena Djevice, koja Sina Božjega na čovječji način rodi, spominje se i po sto putah kleto ime čovjeka, koj ga osudi na smrt. Pa tko je taj čovjek, koj je ovim načinom sa žigosinom bogoubojice napisan u našem vjerovanju kano na kakvom stiegu? Nije ni Irud, ni Kajfa, ni Juda, ni koj

Digitized by Google

drugi od ubojicah Rimljanah ili Židovah; van je taj čovjek Pontcio Pilat. A i pravo mu je: jer Irud. Kajfa, Juda i drugi bijahu dionici zločina; nu bez Pilata nemogahu ništa: Pilat je mogao Isusa osloboditi, a bez Pilata nemogahu ga voditi na pogubu. Tomu dati dozvolu mogaše jedini on; Židovi bo rekoše: mi ga nesmiemo ubiti!

Peri si dakle, ma bez prestanka, ruke, o Pilate, te se očituj nekrivim smrti Isusovoj! Za odgovor govorimo i mi po sve vrieme, i govoriti će kasna koljena: „Vjerujem u Isusa Krsta, jedinca Sina Otčeva, našega Gospodina, koj bi začet po Duhu svetom, rodi se od Marije Djevice, mučen pod Ponciom Pilatom, razpet, umro i pokopan.“

Takove sgode, draga braćo, neponavljaju se na zemlji. Mi idemo medju one, koji vjeruju zadanoj rieči, te u tom odbijamo one zaključke, koje izvode drugi iz knjižice.

S ovih razlogah i zazivajuć sveto ime Božje, zapoviedamo i naredjujemo ovo:

I. Zabacujemo i osudjujemo tužbe na nezahvalnost, tvrdoglavost, krivičnost, strančanje i sve druge uvredljive izraze proti rimskomu papi i francezkomu svećenstvu, koji se štiju u ovoj knjižici.

II. Preporučamo viernim, da se paze onih bezbožnih i klevetnih riečih, koje se u jednom dielu periodičke štampe o sadanjih dogodjajih u pogledu na vjeru i crkvu čuju.

III. Obćenite molitve, kako prije naredismo, tako neka i dalje ostanu. Molimo sve pobožne duše, da podvostruče marljivost. Molitva je jur prouzročila neprocjenjivih posljedicah, pa ako nesustane, biti će za sigurno posve uslišana.

IV. Ova naša pastirska poslanica ima se za propoviedi pod velikom misom u župnih crkvah našega grada Poitiersa i drugih gradovah naše biskupije, kao i u drugih župah proštiti, ako župnici pronajdu, da je knjižica, na koju je ovo odgovor, u puku razprostrta.

Dano u Poitiersu u našoj biskupskoj palači na 22. Veljače god. 1861. na svetkovinu stolice Petrove u Antiokiji.

Molba na jugoslavensko svećenstvo.

Preplašen od neizvedenih jošte predlogah glede rimskoga kollegija i družtva sv. Cyrilla i Methoda za izdavanje pučkih knjigah, sa strahom se laćam pera, odpravljajući novu molbu na domoljubno svećenstvo. — Ah! često od pravoga hipa sve zavisi! Još živi u Parizu abbé M. L. Migne, ovaj velikanski katolički podhvatnik, koj poziva u svom oglasu čitatelje u svoju radionicu riečmi: „Ako bi rado vidio, kako se na jedan mah i u veliko tvore sve umjetnosti, tisuće se tiskarstva, umoljavaš se, da učastiš svojom prisutnostju katoličke radionice u ulici Petit-Montrouge. Može se reći na jedan mah: doisto da se o tom osvjedočiš, dosta je baciti oči na napise: tiskarna, knjigarna, ljevaonica, stereotypija, gladionica, vezarna, slikarna, vajarna i orguljarna — koji se čitaju na pročelju zavoda, i koji tako sakupljeni nemogu se naći na istom oglasu carske tiskarne. Može se reći u veliko: jer para, koja ovdje kreće strojevi, i njezina sila takova je, da može u 24 ure dogotoviti dvietisuće knjigah u četvrtini. Na taj način ruka jednoga redovnika drugda nebi mogla prepisati u tri godine, što se u kat. tiskarni svrši u jednom samo hipu (minuti). Ovdje se vidi, kako se započmu, nastavljaju bez svake ine pomoći najogromnija djela, koja, ma u kojoj zemlji, poduzimahu ne samo pojedinci, nego i družtva i vlade poslje obreta tiskarstva.“ Još, velim, živi taj velikanski podhvatnik, od koga imadoh sreću na moj potanje izvješće o izdavanju sv. otacah tražeći list dobiti odgovor dne 8. Svibnja pr. g., u kom mi izjavlja, da, želeći čim širje razprostraniti djela sv. otacah, pristaje na to, da se za njejedna trećina u gotovini plati, a dvie trećine da se odsluženjem sv. misah namire.

Znajući iz vlastitoga izkustva, kako je malo obvezano osobito ladanjsko svećenstvo misnimi namjenami, — pred očima imajući oskudicu podpunoga izdanja sv. otacah medju nami, — a i videći, da upravo današnje vrieme, kadno se ne samo pravda i pravica, nu i sv. vjera zlobno gazi — najvećma iziskuje protivna tomu napadanju lieka . . . . nalazećeg se u dobrih kat. spisih u obće, na pose pako u djelih sv. otacah: usudjujem se umoliti sve jugoslavensko častno duhovničtvo, neka bi se prigodom pramaljetne konferencije izjaviti blagoizvolilo, koliko bi koji svećenik za nabavu rečenih dielah u gotovini doprinieti, ili koliko bi namjenah odslužiti bio pripravan? Od toga bo zavisila bi naručbina podpunih dielah sv. otacah (Completus cursus Patrologiae, seu Bibliotheca universalis, completa, uniformis, commoda et oeconomica omnium SS. Patrum, Doctorum et scriptorum ecclesiasticorum, tam graecorum, quam latinorum usque saeculum 12. inclusive).

Evo osnove: Latinskih sv. otacah djela sastoje u 217 svezakah u četvrtini, predplatnim putem svez po 5 franakah; djela pako sv. otacah grčkih — u grčkom i latinskom jeziku 83 sveza takodjer u 4. po 8 fran. Dakle tri sta od prilike svezah stojalo bi ukupno 1749 frankah. K tomu moglo bi se uzeti: Biblia sacra 2 volum. 12 fran. Atlas geographicus et iconographicus s. scripture 1 vol. 6 fr. Perrone Dogmatica 2 vol. 12 fr. Lucii Ferraris promta bibliotheca canonica, juridica, moralis etc. 8 vol. 60 fr. i Lexicon manuale mediae et infimae latinitatis 1 vol. 12 fr., ukupno 102 franka — t. j. ukupno svota od 1851 franka ili oko 748 for. srebra, — od kojih odbivši dvie trećine na odsluženje namjenah, ostalo bi za platiti gotovim novcem 250 fl. sr.! Tri sta četrnaest

Digitized by Google

svezah u četvrtini za dvie sta i petdeset forintih — dakle jedan volumen in 4., koj bi inače u Lipsku stojao 8 for., neće stati niti 80 novčićah!! Nu to samo valja, dok živi Abbé Migne. — Tko zna, je-li i kada će se opet takova prilika pružati? —

Nu ovaj veli duh i meni veledušnu ponudu učini, veleći, da ako se uzme deset iztisakah, jedanaesti pridat će se na dar. Deset iztisakah stajalo bi 2500 for. u gotovini i okolo 12 tisućah namjenah, od kojih, ako se 100 iz zagrebačke, 50 iz senjske i 50 iz djakovačke biskupije svećenikah jávi, došlo bi na pojedinoga odslužiti 60 namjenah na jednu godinu.

Ovih 11 iztisakah moglo bi se porazdieliti na ovaj način:

1. Zagrebačkoj metropolitanskoj knjižnici.
2. Zagrebačkom nadbiskupskom sjemeništu.
3. Djakovačkomu sjemeništu.
4. Djakovačkomu bosanske duh. mladeži sjemeništu.
5. Senjskoj knjižnici.
6. Križevačke biskupije knjižnici.
7. Sjedinjenim Bugarom.
8. i 9. Bosanskim biskupijam.
10. Hrvatskomu sjemeništu u Priku.
11. Knjižnici ilirskoga kaptola u Rimu.

Združi-li se posestrima Dalmacija s nami, tad bi se moglo naručiti dvostruko, te bi i svaka dalmatinska biskupija dobila po jedan iztisak, i još bi za odaljene od Zagreba, Djakova i Senja kotare preostalo iztisakah. Od volje, ozbiljne volje domoljubnoga svećenstva zavisi!

Obširnija će se moći u preč. biskupskih pisarnah saznati, — a i pojedinim svećenikom, želećim si nabaviti na pose koje djelo od naznačenih u oglasu, nude se iste pogodbe. Prionite braćo, hora jest!

Stjepan Mlinarić.

Dopis.

Iz Djakova, 12. Travnja. Kud će suza već na oko? Tako biva i kod nas Bošnjakah: kud smo u sužanjstvu i robstvu, tud valja da nam jedna žalost za drugom dolazi od nemile smrti, reko bih, da se je isto nebo proti nam diglo. Prošaste godine u mjesecu Rujnu izgubismo biser bosanski, izgubismo ponos i diku našu, biskupa i namjestnika apoštolskoga u Bosni Mariana Šunjića. Ove suze nisu se prisušile, eto druge ponoviše se, jer nam ugrabi nemila smrt vriednoga o. Mihovila Bogčevića, župnika u Dubici blizu ustja Bosne rieke, koj je neumrlu slavu potomkom svojih župljanah ostavio, budući je svojim vrlim nastojanjem i pomoćju siromašnoga puka svoga od tvrda gradiva, ukusa i sloga najboljega, crkvu počeo načinjati, koju bi prošaste godine bio priveo koncu, da slučaj nesretni, najme glad sirotinje raje nije ga usilovao odgoditi gradjenje do ove godine; ali višnje odredjenje odsudi drugčije, te on 12. Veljače o. g. zamieni život umrli s neumrlim, i tako ostavi pretežku ranu u srdcih župljanah svojih. Medjuto kad koga nesreća postigne, neće se na jednom mjestu da zastavi, već dalje i dalje ide: tako se pripeti ovdje u Djakovu, gdje 9. Travnja izgubismo opet jednoga od vrlih i zaslužnih muževah u našoj otačbini, t. j. o. Mihovila Zubića u 62. god. starosti svoje, obće ljubljena od svih nas, a i drugih, koji su ga poznavali, budući si je znao svačiju ljubav dobiti radi svoga umiljata i poštena ponašanja. Pokojnik je u njekih poslovih dva puta kao poslanik išao u Carigrad, zatim bio tajnik države pod upravljanjem o. Mariana Šunjića g. 1848. Dovršiv službu tajnika stavi se u brigu gospodarstva na jednom malom posjedovanju samostanskom, i tu je najveće veselje imao, jer je sav gospodarstvu bio predan. A napokon pod svoju starost god. 1859. primi veliki trud iz ljubavi starinskoga samostana sv. Duha u Fojnici, koj skoro da se sruši, i veliku potrebu imaše od poprave. Radi toga krene se na put, i to u Bavarsku i Prusku, tražeći milostinju i pomoć siromašnomu samostanu. Vrativ se u Beč najde se u čudu, kad smotri mrtvo tielo pok. Šunjića, s kojim ga je vezala ljubav i prijateljstvo još od djetinstva, i tu ranu dobi na svom srdcu. Došav u Djakovo zastavio se je u odhranilištu redovničke mladeži bosanske, dok mu stignu stvari crkvene, koje su mu dobročinitelji darovali. Ovdje pako naš najveći dobročinitelj, preuzvišeni gospodin Josip Strossmayer biskup darovà mu prekrasnih njekoliko kazulah, i drugih stvarih; isti preuzvišeni g. toli je ljubio o. Mihovila, da kraj tolikoga posla i putovanja sveudiljnoga, u njegovoj šestomjesečnoj bolesti usrećio ga je svojim posjetom, i to mu je velika utjeha bila, a žalost, što nije mogao viditi nj. preuzvišenost prije odlazka u Zagreb na sabor, budući je pokojni uvidio i znao, da ga više živ neće dočekati u Djakovu. Tielo o. Mihovila sahranjeno je 11. Travnja u obće groblje. Sprovod po odluci i naredbi prečastnog kaptola držao je prečastni g. Adam Sukić, kanonik i opat pod infulom, komu sprovodu prisustvovali su: presvietli g. Josip Matić, naslovni piznanski biskup, i prečastna gg. kanonici, mjestni župnik, gg. učitelji sjemeništa biskupskoga s duhovnom mladeži, upravitelj pisarne biskupske s tajnikom, milosrdne sestre s djecom, školska mladež mužka i ženska s učitelji i učiteljicami, kao i učenici pripravnici s učiteljem, i ina gospoda s pukom, koji su skoro svi do groblja izpratili pokojnika, i onda rekav: lahka ti zemlja! vratili se kući. Danas po naredbi istoga prečastnoga kaptola u 8 satih bile su zadušnice u stolnoj crkvi za o. Mihovila, koje je odslužio u prisutnosti prečastnoga kaptola, duhovne mladeži sjemeništa biskupskoga, redovničke mladeži bosanske, gg. profesorah i milosrdnih sestarah, imenovani prečastni g. Adam Sukić. Hvala prečastnomu kaptolu za toliku čast izkazanu pokojniku. Hvala svim p. n., koji su zadnju čast budi u sprovodu, budi na zadušnicah učinili o. Mihovilu, i još jednom nek mu reknu: lahka ti zemlja starče!

Jedan svećenik bosanski.

Digitized by Google

Viestnik.

Iz Zagreba. Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup Juraj Haulik, za svečano ustoljenje svietloga bana Josipa barona Šokčevića po nj. veličanstvu naimenovani kraljevski povjerenik, primio je u ponedjeljak pred sakupljenimi u sabornici narodnimi zastupnici prisegu vjernosti kralju i narodu od svietloga bana, te ga zatim na slavnu bansku stolicu uz oduševljeno klicanje prisutne množine svečano umjestio. Važan ovaj čin završio je Te Deum u crkvi sv. Marka. Ostale svečanosti, kao i krasne govore tom prigodom od uzoritoga kardinala i svietloga bana izušćene, bit će već čitali naši čitatelji u političkih novinah.

Iz Rima. 20. Ožujka. Poglavice prevratnih odjelah sastaše se prošle subote u jednoj krčmi pod Mariusbriegom. Tu se je po navadi jelo i pilo, i napokon dogovorilo, da se prve subote napravi demonstracija, a za to se ponudi jedno 2000 glavah, računajuć žene i djecu. U rečeno vrieme sabraše se pred crkvu sv. Ivana lateranskoga, te naumiše da izidu iz grada, razviju zastave i Viktora Emanuela proglase kraljem Italije. Policija i general Goyon začuše, te odlučiše svom vojnom i snagom i vještinom da će tomu stati na put. Kadno gomila htjede da zaokrene na veliki trg pred sv. Ivanom, zatvori jim put četa Francezah; a jedna satnija okrene izravno na gomilu, koja tad posve mirno ode u drugu ulicu. Činilo se je, kano da su bili tri vodje, i svaki vodio svoju četu. Francezi tjerahu tako puk do koliseja, i ovdje se protisnu izpod Titova luka prama forumu; pod kapitolom stajaše medjuto druga satnija Francezah, i kad se gomila puka pomoli, udari dugim korakom kano na juriš, i tako se gomila razstavi, te pobjegne na sve strane. Tako se svrši taj pokus.

— Petrov je novčić sad jedini izvor papinoj blagajni. Da nije u viernih darežljive ruke, bila bi vlada zapela na zapreke neodoljive. Dočim zemaljski velikaši papinstvo izdaju, ostavljaju ili robe, zalažu ubogi vierni njemu na obranu život i imetak. Ovih danah reče sveti otac jednomu od višjih rimskih svećenikah, koji mu donese znatnu svotu od jednoga njemačkoga grada: „Vidite, kako je dobar Bog, i kolikom pomnjom skrbi za svoju crkvu. Nemanjka nam pomoći, već raste polag potrebe. Tko bi bio mislio danas godinu danah, da ćemo državi moći namiriti velike troškove? Neimamo više nikakove svojine, pa neznamo za oskudicu. Zaufajmo se dakle u Boga. Desnica njegova nije pokraćena. On nas može spasiti, ako je vrieme, i uzvisiti crkvu, pokle prepusti, da jedno vrieme bude ponižena.“

Iz Berna. Sardinski poslanik u Švajcarskoj potuži se u saveznom vieću na korizmenu poslanicu biskupa lausanskoga, koj sboreći o nemirnih „sinovih crkve,“ pod kojimi vitez Jocteau razumieva Viktora Emanuela, Cavoura i Garibalda, njekoliko ne baš laskavih izrazah upotriebi. Freiburžka vlada, koju savezno vieće umoli za obaviest, izpričava stvar tim, što biskup Marilley nereče ništa više, nego što o tom sada pišu novine, a i čitati je u francezkih komorskih razpravah, pače da nipošto nije išao tako daleko, kako se upustiše francezki nadbiskupi u svojih poslanicah, koje su sigurno od veće važnosti, a sardinska jih diplomacija ni da bi u čem neuzbija. U obće te smo misli, da vlada, kakva je sardinska, radi pukih riečih nebi morala biti tako ćutljiva.

Iz Parizа. Carica pohodi ovih danah u Conciergerii tamnicu Marie Antoinette, i sobu, gdje joj muž kratko vrieme prestanova. Veli se, da se je tom prilikom gorko naplakala.

— Upravljatelj u Morbihanu (u Bretaniji) morade izdati na narod svoga okružju proglas, da će svaki Francez, koj se upiše u papinske dobrovoljce, izgubiti u Francezkoj pravo državljansko, te neće više smjeti na francezku zemlju. Još ni jednomu prefektu nepade na pamet, da se zaprieti onim mnogim Francezom, koji za Garibalda primiše na ruku mito. — Grof Montalembert smiera izdati sve svoje spise. — Govor princa Napoleona grne se u sviet u 30,000 komadah, a katoliku zastupniku Kelleru nepuste, da izda svoj govor.

— Granier de Cassagnac podnio je osnovu caropapije „iz glavnoga vrela;“ a po njoj ostao bi papa rimski knez s francezkom obsadom, i tako pokoran Napoleonov sluga, te naručno orudje ideah „nezavisnoga katolicizma.“ Po tom bio bi papa vrhovni duhovni častnik napoleonskoga katolicizma. Bilault ministar neimaše tomu ništa da prigovori; a sve čeka sad napeto, dokle vlada u čem odobri otu osnovu. I gospodin Cayla, pisac spisa „Car-papa,“ napisa onoj osnovi dodatak u trećoj knjižici po imenu: „Les 89 du Clergé“ sa Sièyesovim poslovicom „Besjetite uže, vrieme je.“ Cayla je jur sgotovio i temelj narodnoj crkvi u 22 članka. Po njem bi car bio njezin upravljatelj, a oko njega veliki patriarka s dvanaest narodnih kardinalah, koje bi on imenovao kano i sve druge biskupe i župnike. U Pariz sazivao bi veliki patriarka obćenit sabor. Nanj imadu doći ministar prosvjete, kardinali, državni viećnici i najglasovitiji pravnici (n. p. glasoviti stranar Dupin) i 200 od župnikah izabranih poslanikah. I poslovnik sgotovio je jur g. Cayla za ovaj sabor. O bezženstvu, redovnih zavjetih, obnovi redovah, ukinuću ježuvitskoga reda imalo bi se viećati najprije. Pod konac kliče on: „Emancipirajte se vi proletarci oltarski, i vratite nam svete dane kršćanskoga zajedničtva! Godina 1789. biti će onako slavna, kako je godina bastille; a onako i plodna posljedicami za budućnost mile nam domovine.“

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 17. U ČETVRTAK 25. TRAVNJA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine ľod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Slovjensko bogoslužje.

Povjestno nacrtao *Iv. Tkl.*

I. Za života sv. Cyrilla i Methoda.

(Dalje.)

Providjen papinim pismom, u kojem se slovjenska liturgija povlašćuje, zaputi se god. 869. Method iz Rima u Panoniju, gdje ga Kocel primi „s velikoju čestiju.“ Method kao biskup bez naslova imao se pokoravati metropoliti soligradskomu, koj mu je priečio na svaki način izvršavanje onoga, česa radi pozvan bijaše. Da pako Kocel postigne svoju svrhu, posla Methoda g. 870. po drugi put u Rim, moleći papu, da ga povisi na „episkupstvo v Panoniji, na stol svetago Andronika apostola od 70, eže i byst.“ Sv. otac, koj toliko žrtvova Slovjenstvu, izpuni želju Kocelovu, te se još iste godine Method vrati u Panoniju kao biskup panonski; ali čim poče tu vlast ovršivati, nagazi na strašan odpor. Soligradski nadbiskup, koj si prisvoji Panoniju, budući da ju njemački kraljevi izvojevaše iz poganskih rukuh, pomisli, da je povriedjen u svojih pravih, te nasrnu žestoko na Methoda. Što pako toga slavohlepnoga Niemca jošt silnije peklo, bijaše sjajan uspjeh Methodov u obavljanju slovj. bogoslužja, tako da su njemačke crkve sve više se praznile, a slovjenske usuprot vrvile od bogoljubnoga naroda, te to Richbalda prisili, da se povuče sa svojim svećenstvom u Soligrad, i ovdje se potuži radi nanešene krivde. Adalvin, soligradski nadbiskup, digne tužbu pred Ljudevitom, gdje brani historički pravo Soligradjanah na Panoniju i na Korušku, koje sada oskvrnu njeki „Grk,“ koj slovjenskim jezikom u crkvi, i krivovjernim učenjem ogadi narodu istu vjeru. [1])

[1]) Quidam Graecus Methodius, noviter inventis slavinis litteris linguam latinam, doctrinamque romanam, atque litteras auctorabiles latinas philosophice superducens vilescere fecit cuncto populo ex parte missas et evangelia, ecclesiasticumque officium illorum, qui hoc latine celebraverunt. Ljudevit, da izadje stvar na vidjelo, sazva jošte iste godine bavarsko svećenstvo na sabor, na koj potegnu i Methoda, da se opravda; za njih bo odluke papine i Methodovo zavladičenje bijaše protuzakonito i nevaljalo. Method branio je svoju i papinu vlast na Panoniju, dokazivao im, ali mu rieči bijahu badava; oni ga u tamnicu zatvore, gdje je čamio dvie godine i pol; neimaše bo nikoga, da mu pribavi slobodu. Kocel sam kao franački vazal nije se usudio, da protuslovi tomu; Rastic pako predan izdajstvom sinovca Svatopluka, čamio je sliep u njemačkoj tamnici.

Nije dugo postojalo vrieme, što Svatopluk prevrne vjerom; izdajstvo stričevo i ugnjetavanje naroda moravskoga peklo ga na duši, on se zavadi s Niemci, potuče im vojsku i g. 873. izvojeva neodvisnost Moravskoj. Dok se ta sgadjahu, umre papa Hadrijan, a na njegovo mjesto povise Ivana VIII., komu Moravci pošlju poklisare, da se zauzme za Methoda, i da im ga vrati: „prikluči že sja togda, Moravljane očjušćše nemečeskija popi, iže živjahu v njih neprijajušće im, no kov kojušće na nje izgnaša vsje, a k apostoliku poslaša: jako i pervjee otci naši od sv. Petra krešćenie prijali to dažd nam Methodia archiepiskopa i učitelja [1]).“ Ivan VIII., čim zasjedne stolicu sv. Petra, poslà u Njemačku Pavla biskupa jakinskoga, da uredi razmiricu; nu taj nagazi na velik odpor. Ali papa nepopusti, već upravi na njemačke biskupe pismo, gdje brani svoje pravo na Panoniju, a glede Methoda „posla kljatvu na nje, da nepojut mša, rekše služby, vsi korolevi episkopi, dondeže i (njega) držat.“ Toga se pobojav puste Methoda na slobodu 873., i priznaše ga za panonskoga metropolitu. A kamo da krene? Kocelu Niemci zaprietiše „ašće sego (Methoda) imaši u sebje

[1]) Žit. sv. Meth. g. X.

Digitized by Google

neizbudeši nas dobrje.“ Ali Kocela vezahu uzvišenije misli; on primi svoga vladiku razkriljenima rukama. Nu ovom nebje dozvoljeno dugo se s njim družiti, umre bo Kocel oko g. 873. ili 784. U Kocelu izgubi Method vjernu zaštitu; po njegovoj smrti, budući da mu njemačko svećenstvo poče zasjede stavljati, prenese Method svoju stolicu iz Panonije u Moravsku, i tu takovim uspjehom djelovaše, da „ot togože dne velmi načat rasti božie učenie, i strižnicyj (tonsi) množiti se v sjeh gradjeh, i pogani vjerovati v istinnyj bog, svoih bludi otmjetajušće se; tolmi pače i moravska oblast prostraniti načat v se strany, i vragy svoe pobježdati i s nepogrješeniem, jako i sami povjedajut prisno (uviek).“ Methodovo slavlje i pobjedu slovjenštine negledahu njemački svećenici prijaznim okom; kad mu htijahu oteti biskupiju iz rukuh, budu osramoćeni, zato se sada posluže podlim ocrnjivanjem Methoda kao poluvjerca u kneza i u pape. Kovarstvo tih zadjevicah podobro uspije. Znademo, da Ivan VIII. zabrani g. 878. pjevati Methodu po slovjenski misu pismom, koje izruči Svatopluku Pavao biskup jakinski. Svatopluk neznajući, komu da vjeruje, bi-li krenuo lievo ili desno, odpremi u Rim Ivana mletačkoga svećenika, tražeći savjet u pape. Papa mu zadovolji i posla sliedeći odgovor, gdje mu medju ostalimi veli: „Pošto mi, po vašem svećeniku Ivanu, koga do nas poslaste, razumismo, da o pravoj vjeri dvojite, opominjemo blagodarstvo Vaše, da ono vjerujete, što vjeruvati sv. rimska crkva od apoštolskoga poglavice nauči. . . Ako bi pako tko u Vas, bio on vaš biskup, ili koj mu drago svećenik usudio se drugačije propoviedati i naviešćati, to Vi užgani ljubavju Božjom svi jednodušno i jednoglasno krivi nauk zabacite, držeći predanja stola apoštolskoga. Budući čusmo, da Method, vaš nadbiskup, po predšastniku našem, papi najme Hadrijanu redjen, i vam poslan, drugčije uči, nego-li bijaše obećao pred rimskom stolicom riečju i pismom, veoma se nadjosmo u čudu; i toga radi na znanje mu dasmo, da bez svakoga oklevanja pride k nam, da iz njegova izpoviedanja (ex ore ejus) čujemo, je-li tako vjeruje, kako je obećao ili ne.“ U poslanici na Methoda medju inimi veli mu: „Dočim bi imao po nauku svoga propoviedanja puk gospodnji, što je tebi kao duhovnomu pastiru povjeren, podučavati i k spasu voditi: čusmo eto, da neučiš ono, što primi rimska crkva od poglavice apoštolah, i vazda nauča; no da puk u bludnju zavodiš. . . Čusmo takodjer, da u barbarskom t. j. slovjenskom jeziku misu pjevaš. S toga zabranismo ti po Pavlu, jakinskomu biskupu, čitati misu ovim jezikom — ova bo pjevati se može jedino u latinskom i grčkom jeziku, kao što pjeva crkva Božja po cielom zemaljskom krugu razprostrta i ukorenjena u svih narodih [1].“

Methodu dojde poziv papin u dobar čas, pospješi u Rim, i tu u nazočnosti papinoj dokaza svoju nevinost, osujeti opake namjere neprijateljah svojih, gdje i slavenšćina bude iznova povlašćena. Prigodom odlazka Methodova iz Rima izruči mu papa pismo na Svatopluka, gdje ga medju ostalimi oznanuje, da je Method pravovjeran i koristan crkvi, nalaže mu, da ga sluša on i biskupi, dà i isti Viching, novoposvećeni biskup za njitransku stolicu. Pohvaljuje zatim slova, koja obrete Cyrill: „Litteras denique sclaviniscas a Constantino quondam philosopho repertas, quibus laudes Deo debite resonent, jure laudamus, et ut in eadem lingua Christi, Dei nostri praeconia et opera enarrentur, jubemus.“ A glede slovj. bogoslužja napisa mu: „Nec sanae fidei vel doctrinae aliquid obstat, sive missas in eadem sclavinica lingua canere, sive sacrum evangelium vel lectiones divinas novi et veteris testamenti bene translatas et interpretatas legere, aut alia horarum officia omnia psallere; quoniam qui fecit tres linguas principales: hebraeam scilicet, graecam et latinam, ipse creavit et alias omnes ad laudem et gloriam suam.“ No dodaje ipak njekoliko ograničujućih naredbah, dočim veli: „Jubemus tamen, ut in omnibus Ecclesiis terrae vestrae propter majorem honorificentiam evangelium latine legatur, et postmodum sclavinica lingua translatum in auribus populi verba non intelligentis annuncietur, sicut in quibusdam ecclesiis fieri videtur. Et si tibi (Svatopluku) et judicibus tuis placet missas latina lingua magis audire, praecipimus, ut latine missarum solemnia celebrentur [2].“

Veselim licem i zadovoljnim srdcem vrati se Method u Moravsku u nadi, da će mirno i spokojno gledati uspjeh djela rukuh svojih; al ga nada ljuto prevari. Svatopluka povukoše Niemci, neprijatelji Methodovi, u svoje kolo, a Viching, pogaziv vjernost i prisegu, stojaše na čelu spletkarah proti svomu metropoliti. K njemu se doskora pričisli podosta velik broj velikašah i dvoranikah, kojim se nesnosljiva činjaše etička strogost ljubeznoga Methoda. Da postigne Viching žudjenu svrhu, upotriebi najpodlija sredstva. Opetovano potvorivahu ga krivovjerstvom, javno mu se suprotstavljahu, pozivajući se na njeko podmetnuto vjerojatno od samoga Vichinga sastavljeno pismo, kojim mu papa podieli izvanrednu vlast. Method svojim pismom priobći papi svoje tužno stanje i ožalošćeno srdce. Papa, da ga umiri, posla mu

[1]) Obie poslanice čitaju se u Erben: Reg. dipl. et epist. Boh. p. 16. i 17.
[2]) Mansi XVII., 181.

Digitized by Google

list, kojim ga tješi, i poziva u Rim, da se postavi s Vichingom [1]). Njemačka stranka pomisli, da već održa pobjedu, al se ljuto prevari; jer čitana bijaše papina poslanica u saboru moravskom. kako legenda svjedoči: „Sbravše že se vse ljudi moravskye, veljahu pročesti (pročitat) pred nimi epistoloju, da byša slyšati izgnanie ego; ljudie že, jakože est običaj čelovjekom, vsi pečalovahu se, i žaljahu ei, lišaemi pastirja takogo i učitelja, razvje slabyh, ježe lest (pogreška) dvizaaše, jako je vjetr listvie. Početše že apostolskye knjigy, obrjetoša pisanie: jako brat naš, Methodij svetyj, pravovjeren jest apostolsko djejanje djelajet, i v ruku ego sut ot Boga, i ot apostolska stola vse slovenskye strany, da egože proklanaet, a egože svetit, ten svet da budi“ [2]). Neprijatelji tada njegovi „posramiše se, razidoša se jako mgla s studom.“ Ali to nebijaše konac patnje Methodove. God. 882. umre Ivan VIII., znatna njegova podpora u djelovanju i utočište u svih progonstvih.

Neprijatelji Methodovi sada bili bi doisto silu upotriebili, nu osoba Methodova napuni ih strahopočitanjem; ali za kratko vrieme u istinu taj njihov takmac ukloni im se i predstavi u bolji i mirniji život. „Tako že vse viny (tužbe) otsjek ot vse strany, i usta mnogorječnyh zagradi, tečenie že svrši. vjeru sobljud. čae (čeka) pravjednago vjenca, i poneže tako ugodiv bogu vozljubljen byst. približati se načat vrieme pokoj priati od strasti (stradanja) i mnogih trudov mzdu (nagradu).“ Preporuči im Gorazda za svoga nasljednika. te blaženo usnu treći dan po Cvjetnici. Opielo mu načiniše po latinski, grčki i slovjenski. a tielo mu položiše u sbornu crkvu. Umre pako 6. Travnja t. j. na veliki utorak godine 885. [3])

Tako izpratismo sv. solunsku braću od kolievke do hladnoga groba, vidismo, kako da spase Slovjene. žrtvovaše sami sebe. ostavivši svoju otačbinu. gdje ih je čekao med, pa pridoše u onu stranu, gdje ih protivnici kroz cieli život napajahu jedom i žučju. — Liepa nam se sgoda pruža za tri godine, da proslavimo njihovu tisućljetnicu, što se zaputiše u naše zemlje. A možemo-li tu njihovu uspomenu dostojnije proslaviti, možemo-li njim ljubav i zahvalnost vrednije izkazati, nego ako slovjensko bogoslužje — njihov trud i muku od propasti spasimo? Ili zar da dobroćudni Slovjeni najgore proslave uspomenu svojih apoštolah. svojih duhovnih otacah?

(Dalje će sliediti.)

[1]) Mansi XVII, 199.
[2]) Žitj. sv. Meth. gl. XII.
[3]) Komu se rači obširnija saznati o djelovanju sv. braće, neka čita Fr. Račkoga „Vlek i djelovanje,“ zatim njihov životopis od istoga u Katol. listu od g. 1855. br. 16. i slj. Mesića „Život sv. Cir. i Methoda u programmu gimnazije zagr. g. 1854.“

Povratak umjetninah i znanstvenih dielah.

Pod ovakovim naslovom tražio je pokojni Görres ono umjetničko blago, što ga Francezi za Napoleona I. u nasilnu ratu pootimaše narodom i odnieše sobom. Ako poštenjak kralj, komu nestaje novca, ne pako pohlepe za njim, nategne opet svoju pridružbenu kriepost, da umjetnine i znanstvene stečevine oslobodi, to jest sebi prigrabi: to se mora i za korist svega prosvietljena svieta i za općenito dobro upitati: da-li se Europa i sve kršćanstvo skrbi, da se duhovno blago, koje Rim u Rimu čini, neprekuje u sardinske novce ili se nerazdade za nagradu vjernim saveznikom i pomoćnikom? U tom bi se mogle sve sile zaufati na podporu od svega prosvietljena svieta za volju čovječnosti, te tražiti, da se pred Europom osigura.

Kad bi se svim podanikom na oči popisalo sve blago u Rimu, i zahtievalo se, da se otaj amanet svega svieta čuva, kako jest, sigurno nebi bilo bez koristi, a barem bilo bi temelja za tražbe, kad bi s vremenom trebalo tražiti.

Pravo reče Görres: „Plodine umjetnosti i duševnih silah nedadu se stvoriti na zapovied, ili kad se komu pohtije; one se kano i dobro viho radjaju po sreći i u dobra vremena; a bilo kako bilo, naknaditi se nemogu onako, kakve su.“

„Narod pako nevalja da si dade ukrasti povjestnicu.“ Tomu budi dodano: Tim još manje nevalja, da si ju dade prošundrati Europa, kršćanstvo i prosvietljeno čovječanstvo.

Mnogo toga, što je ratna poplava iz Rima sobom bila odniela, i što bude vraćeno krvavom pobjedom plemenitih narodah, sad je opet u pogibelji, da se neprocincari. Mi mislimo, da oni, koji se za stanovitu stvar jednom zauzeše svojim životom, to sada ne samo da smiedu, nego i moraju po pravici da se zauzmu za nju krepkom riečju.

Ako i nebude moguće, da se kralju poštenjaku poštenjem to zaprieči kano priečkom, t. j. zabrani mu se prodati umjetnine, to bi se ipak prodaja učinila nemogućom, kad bi si svi narodi, u kojih je još poštenja, zadali rieč, da od njega nitko ništa neprekupi.

No dakako, težko je to poufati se u poštenje čitavih narodah, jer ima čudnih narodah i u njih još čudnijih ljudih. —

Slobodna crkva u slobodnoj državi.

Englezke novine pobijaju uzvišenu pomisao grofa Montalemberta: „Slobodna crkva u slobodnoj državi.“ Pojam „slobodna crkva“ uz pojam „slo-

Digitized by Google

bodna država“ gubi se sam po sebi, reče dnevnik „Times.“ To je rieč vriedna „Timesah.“ Njim je ona država slobodna, kojoj je slobodno vladati crkvom. Nije naravski čudo, što Englez, obiknuv vrhovnu glavu države smatrati kano vrhovnu glavu crkve, smatrati crkvu kano državinu služkinju, u pomisli Montalembertovoj napipa pogrešku. G. Edmundo About veli, da su samo one vlade dobre, koje u šaki drže vjerozakon, a oni vladari da su najbolji, koji svojim podložnikom prepisuju vjerozakon, budući mu sami papom, kako je vladar u Englezkoj, ili opet imaju svoga papu, kano ruski car, ili koji vjeru predadu komu ministru svoga vieća na skrb, kako radi francezki car.

Mi živimo hvala Bogu u državi, u kojoj je obistinjena misao grofa Montalemberta, pa obie, mjesto da jedna drugu progutne, kriepe se medju se. Piscu onoga članka u londonskom „Timesu“ trebalo bi doći ovamo, pa bi se naučio svašta — ako još onako misli, kako piše — o čem njegova mudra glava ni nesanja. Tako piše amerikanski „Cincinnati Tablet.“

Allocutio

Sanctissimi Domini Nostri **Pii** Divina Providentia **Papae IX.** habita in Consistorio secreto die 17. Martii 1861.

Venerabiles Fratres! Jamdudum cernimus, Venerabiles Fratres, quo misero sane conflictu ob invicem pugnantia inter veritatem et errorem, inter virtutem et vitium, inter lucem et tenebras principia, hac miserrima nostra præsertim ætate civilis exagitetur societas. Namque alii ex una parte tuentur quædam modernæ, uti appellant, civilitatis placita, alii ex altera justitiæ sanctissimæque nostræ religionis jura propugnant. Ac primi postulant, ut Romanus Pontifex cum *Progressu,* cum *Liberalismo*, uti vocant, ac recenti civilitate se reconciliet et componat. Alteri vero merito efflagitant, ut immobilia et inconcussa æternæ justitiæ principia integra et inviolata custodiantur, et saluberrima divinæ nostræ religionis vis omnino servetur, quæ et Dei gloriam amplificat, et opportuna tot malis, quibus humanum genus affligitur, affert remedia, quæque est unica veraque norma, qua filii hominum in hac mortali vita omni virtute instituti ad beatæ æternitatis portum perducuntur. Sed hodiernae civilitatis patroni hujusmodi discrimini haud acquiescunt, quandoquidem sese veros et sinceros religionis amicos affirmant. Ac Nos fidem eis adhibere vellemus, nisi tristissima sane facta, quæ ante omnium oculos quotidie versantur, contrarium prorsus ostenderent. Et quidem una est vera ac sancta super terram religio ab ipso Christo Domino fundata et instituta, quæ virtutum omnium fecunda parens et altrix, ac vitiorum expultrix, et animorum liberatrix, veræque felicitatis index, appellatur Catholica Apostolica Romana. Quid autem sentiendum de iis, qui extra hanc salutis arcam vivunt, jam alias declaravimus in Consistoriali Nostra Allocutione diei 9. Decembris anni millesimi octingentesimi quinquagesimi quarti, atque hic eamdem doctrinam confirmamus. Jam vero ab iis, qui pro religionis bono Nos ad hodiernae civilitati dexteram porrigendam invitant, quærimus utrum facta talia sint, quæ Christi hic in terris Vicarium ab ipso ad cælestis suæ doctrinæ puritatem tuendam, atque ad agnos ovesque eadem doctrina pascendas et confirmandas divinitus constitutum possint inducere, ut sine gravissimo conscientiæ piaculo, et maximo omnium scandalo se cum hodierna civilitate consociet, cujus opera tot numquam satis deploranda eveniunt mala, tot teterrimæ opiniones, errores et principia promulgantur, quæ catholicæ religioni ejusque doctrinæ omnino adversantur. Atque inter hæc facta nemo ignorat quomodo vel ipsæ solemnes Conventiones inter hanc Apostolicam Sedem et Regios Principes rite initæ penitus destruantur, veluti nuper Neapoli accidit. Qua quidem de re in hoc amplissimo vestro consessu etiam atque etiam querimur, Venerabiles Fratres, et summopere eo prorsus modo, quo contra similes ausus et violationes alias protestati sumus.

Hæc autem moderna civilitas dum cuique acatholico cultui favet, ipsosque infideles a publicis muneribus obeundis minime prohibet, et catholicas scholas illorum filiis recludit, irascitur adversus Religiosas Familias, adversus Instituta catholicis scholis moderandis fundata, adversus quamplurimos cujusque gradus ecclesiasticos Viros amplissima etiam dignitate insignitos, quorum non pauci vitam in exilii incerto aut in vinculis misere agunt, et adversus etiam spectatos laicos viros, qui Nobis et huic Sanctæ Sedi addicti religionis justitiæque causam alacriter defendunt. Hæc civilitas dum acatholicis institutis ac personis subsidia largitur, catholicam Ecclesiam justissimis suis possessionibus spoliat, et omnia adhibet consilia ac studia ad salutarem ipsius Ecclesiæ efficaciam imminuendam. Insuper dum omnem tribuit libertatem quibusque verbis et scriptis, quæ Ecclesiam omnesque ipsi ex corde devotos aversantur, ac dum licentiam animat alit et fovet, eodem tempore se omnino cautam moderatamque exhibet in reprehendenda violenta et immiti interdum agendi ratione contra eos adhibita, qui optima vulgant scripta; et omnem in puniendo exercet severitatem, si ab his moderationis fines vel leviter præteriri arbitretur.

Hujusmodi igitur civilitati posset ne unquam Romanus Pontifex amicam protendere dexteram, et cum ea fœdus concordiamque ex animo inire? Vera rebus vocabula restituantur, et hæc Sancta Sedes sibi semper constabit. Siquidem ipsa veræ civilitatis continenter fuit patrona et altrix; atque historiæ monumenta eloquentissime testantur ac probant, omnibus ætatibus ab eadem Sancta Sede in disjunctissimas quasque et barbaras terrarum orbis regiones veram rectamque fuisse invectam morum humanitatem, disciplinam, sapientiam. Ac cum civilitatis

Digitized by Google

nomine velit intelligi systema apposite comparatum ad debilitandam ac fortasse etiam delendam Christi Ecclesiam, nunquam certe quidem hæc Sancta Sedes et Romanus Pontifex poterunt cum hujusmodi civilitate convenire. *Quae enim*, uti sapientissime clamat Apostolus, *participatio justitiae cum iniquitate, aut quae societas luci ad tenebras? Quae autem conventio Christi ad Belial?* [1])

Qua igitur probitate perturbatores, et seditionis patroni suam vocem attollunt ad exaggerandos conatus frustra ab ipsis adhibitos, ut se cum Romano Pontifice componant? Hic enim, qui suam omnem vim haurit ex æternæ justitiæ principiis, quonam pacto posset illa unquam deserere, ut sanctissima debilitetur fides, atque adeo Italia in discrimen adducatur amittendi maximum suum splendorem et gloriam, qua undeviginti ab hinc sæculis refulget ob centrum et sedem, qua præstat, catholicæ veritatis? Neque objici potest, hanc Apostolicam Sedem in rebus civilis principatus clausas habuisse aures illorum postulationibus, qui liberiorem administrationem exoptare significarunt. Ut vetera omittamus exempla, de hac nostra infelici ætate loquemur. Ubi enim Italia a legitimis suis Principibus liberiores institutiones obtinuit, Nos paternum animum gerentes filiorum partem Pontificiæ Nostræ ditionis in civilem administrationem cooptavimus, et opportunas dedimus concessiones, propriis tamen prudentiæ modis ordinatas, ne munus paterno animo concessum per malorum hominum operam veneno inficeretur. At vero quid inde factum est? Effrena licentia innocua Nostra largitate potita est, et Aulæ, quo publici Ministri ac Deputati convenerant, limina sanguine respersa, et impia manus in eum sacrilege conversa qui beneficium concesserat. Quod si recentissimis hisce temporibus consilia circa civilem procurationem Nobis data fuerunt, haud ignoratis, Venerabiles Fratres, illa a Nobis admissa fuisse, eo tamen excepto ac rejecto, quod non ad civilem administrationem respiciebat, sed eo spectabat, ut spoliationis parti jam patratæ assentiremur. Nihil vero est cur de consiliis bene acceptis, deque Nostris sinceris ad illa exsequenda promissis loquamur, cum usurpationum moderatores alta voce profiterentur, se non quidem reformationes, sed absolutam rebellionem, omnemque a legitimo Principe sejunctionem omnino velle. Atque ipsi erant gravissimi facinoris auctores et antesignani, qui suis clamoribus omnia replebant, non vero populus, ut de illis merito dici possit, quod Venerabilis Beda de Pharisæis et Scribis Christi inimicis ajebat [2]) „*Non haec aliqui de turba sed Pharisaei calumniabantur et Scribae, sicut Evangelistae testantur.*“

Sed Romani Pontificatus oppugnatio non solum eo spectat, ut haec Sancta Sedes et Romanus Pontifex legitimo suo civili principatu omnino privetur, sed eo etiam tendit, ut infirmetur et, si fieri unquam posset, plane tollatur salutaris catholicæ religionis virtus: ac propterea impetit Dei ipsius opus, redemptionis fructum, et sanctissimam illam fidem, quæ pretiosissima est hæreditas in nos derivata ex ineffabili sacrificio, quod in Golgotha consummatum est. Atque ita se rem habere satis superque demonstrant tum commemorata jam facta, tum ea, quæ in dies evenire videmus. Quot enim in Italia Dioeceses ob illata impedimenta suis Episcopis orbatæ, plaudentibus modernæ civilitatis patronis, qui tot christianos populos sine pastoribus derelinquunt, et illorum bonis potiuntur, ut ea in pravos etiam usus convertant! Quot sacrorum Antistites in exilio versantur! Quot (cum incredibili animi Nostri dolore dicimus) apostatæ, qui non Dei sed Satanæ nomine loquentes, ac impunitate ipsis a fatali regiminis systemate concessa fidentes, et conscientias exagitant, et infirmos ad prævaricandum impellunt, et misere lapsos in turpissimis quibusque doctrinis obfirmant, et Christi vestem lacerare contendunt, cum minime reformident nationales, uti dicunt, Ecclesias, aliasque id genus impietates proponere ac suadere! Postquam vero ita religioni insultaverint, quam per hypocrisim invitant, ut cum hodierna civilitate conveniat, non dubitant pari cum hypocrisi Nos excitare, ut cum Italia reconciliemur. Scilicet, cum omni fere civili Nostro principatu spoliati gravissima Pontificis et Principis onera sustineamus piis Catholicæ Ecclesiæ filiorum largitionibus quotidie amantissime ad Nos missis, cumque gratis invidiæ et odii signum facti simus eorum ipsorum opera, qui conciliationem a Nobis postulant; id vellent præterea, ut palam declararemus, usurpatas Pontificiæ Nostræ ditionis Provincias in liberam usurpatorum proprietatem cedere. Qua sane audaci et hactenus inaudita postulatione quærerent, ut ab hac Apostolica Sede, quæ semper fuit et erit veritatis justitiæque propugnaculum, sanciretur, rem injuste violenterque direptam posse tranquille honesteque possideri ab iniquo aggressore; utque ita falsum constitueretur principium, fortunatam nempe facti injustitiam nullum juris sanctitati detrimentum afferre. Quæ postulatio iis etiam repugnat solemnibus verbis, quibus in magno et illustri Senatu nuperrimis hisce diebus declaratum est, *Romanum Pontificem esse Repraesentatorem praecipuae vis moralis in humana societate.* Ex quo illud consequitur, eum nullo modo posse vandalicæ spoliationi consentire, quin fundamentum violet illius moralis disciplinæ, cujus ipse veluti prima forma et imago dignoscitur.

Jam vero quicumque vel errore deceptus vel timore perculsus præbere velit consilia injustis perturbatorum civilis societatis votis consentanea, necesse est ut hisce potissimum temporibus sibi omnino persuadeat, illos nunquam contentos fore, nisi viderint omne auctoritatis principium, omne religionis frenum, omnemque juris justitiæque regulam de medio tolli. Atque hujusmodi subversores in civilis societatis calamitatem illud jam tum voce tum scriptis assequuti sunt, ut humanas mentes perverterint, moralem sensum debilitaverint, et injustitiæ horrorem eripuerint; atque omnia conantur ut cunctis per-

[1]) Epist. II. ad Corinth. c. VI. v. 14, 15.
[2]) Lib. 4. c. 48. in c. 11. Lucae.

Digitized by Google

suadeant, jus ab honestis gentibus invocatum nihil aliud esse, nisi injustam voluntatem, quæ debeat omnino contemni. Heu! vere *luxit et defluxit terra et infirmata est, defluxit orbis, infirmata est altitudo populi terrae. Et terra infecta est ab habitatoribus suis: quia transgressi sunt leges, mutaverunt jus, dissipaverunt foedus sempiternum.* [1])

Verum in tanta tenebrarum obscuritate, qua Deus inscrutabili suo judicio gentes sinit offundi, Nos omnem Nostram spem fiduciamque plane collocamus in ipso clementissimo misericordiarum Patre et Deo totius consolationis, qui Nos consolatur in omni tribulatione Nostra. Ipse namque est, qui Vobis, Venerabiles Fratres, concordiæ et unanimitatis inter Vos spiritum ingerit, et quotidie magis ingeret, ut Nobiscum arctissime æque ac concordissime conjuncti parati sitis una Nobiscum sortem illam subire, quæ arcano divinæ suæ providentiæ consilio cuique nostrum reservata sit. Ipse est, qui caritatis vinculo inter se, et cum hoc catholicæ veritatis et unitatis centro conjungit sacrorum christiani orbis Antistites, qui fideles sibi commissos evangelicæ veritatis doctrina instituunt, eisque iter in tanta caligine tuto sequendum monstrant, nuntiantes virtute prudentiæ populis sanctissima verba. Ipse super omnes catholicas gentes effundit spiritum precum, et acatholicis æquitatis sensum inspirat, ut rectum de hodiernis eventibus ferant judicium. Hæc autem tam mira in universo catholico orbe precum consensio, tamque unanimes erga Nos amoris significationes, tot sane variisque modis expressæ (quod in anteactis ætatibus haud facile queat inveniri) manifestissime ostendunt, quemadmodum hominibus recte animatis opus omnino sit tendere ad hanc Beatissimi Principis Apostolorum Cathedram, lucem terrarum orbis, quæ magistra veritatis et nuntia salutis semper docuit, et usque ad consummationem sæculi immutabiles æternæ justitiæ leges docere nunquam desinet. Tantum vero abest, ut Italiæ populi ab hisce luculentissimis filialis erga Apostolicam hanc Sedem amoris et observantiæ testimoniis abstinuerint, ut immo quamplura centena ipsorum millia Nos amantissimis litteris adiverint non eo quidem consilio, ut conclamatam a veteratoribus reconciliationem peterent, sed ut Nostras molestias, pœnas, angores summopere dolerent, suumque erga Nos affectum omnimode confirmarent, et nefariam sacrilegamque civilis Nostri ejusdemque Sedis principatus spoliationem etiam atque etiam detestarentur.

Cum porro ita se res habeant, antequam loquendi finem faciamus, coram Deo et hominibus clare aperteque declaramus, nullam prorsus adesse causam, quare cum quopiam Nos reconciliari debeamus. Quoniam vero, licet immerentes, Illius hic in terris vice fungimur, qui pro transgressoribus rogavit veniamque petiit, probe sentimus a Nobis parcendum iis, qui Nos oderunt, ac pro ipsis orandum, ut divinæ gratiæ auxilio resipiscant, atque ita illius, qui Christi hic in terris vicariam gerit operam, benedictionem promereantur. Libenter utique pro illis oramus, iisque, statim ac resipuerint, ignoscere ac benedicere parati sumus. Interim tamen non possumus inertes hærere, veluti qui nullam de humanis calamitatibus curam capiunt; non possumus non vehementer commoveri et angi, ac uti Nostra non reputare maxima damna et mala iis nequiter illata, qui persecutionem patiuntur propter justitiam. Quocirca dum intimo mœrore conficimur, Deumque obsecramus, gravissimum supremi Nostri Apostolatus munus implemus loquendi, docendi et damnandi quæcumque Deus Ejusque Ecclesia docet et damnat, ut ita cursum Nostrum consummemus, et ministerium verbi, quod accepimus a Domino Jesu, testificari Evangelium gratiæ Dei.

Itaque si injusta a Nobis petantur, præstare non possumus: si vero postuletur venia, illam ultro libenterque, uti nuper declaravimus, impertiemur. Ut autem hujusce veniæ verbum eo proferamus modo, qui Pontificiæ Nostræ dignitatis sanctitatem omnino decet, flectimus ante Deum genua, et triumphale nostræ redemptionis amplectentes vexillum, Christum Jesum humillime deprecamur, ut nos eadem sua repleat caritate, ut eo prorsus modo ignoscamus, quo Ipse suis pepercit inimicis, antequam sanctissimum suum spiritum in æterni Patris Sui traderet manus. Atque ab ipso impensissime exposcimus, ut quemadmodum post veniam ab eo tributam, inter densas tenebras, quibus universa terra fuit obducta, inimicorum suorum mentes illustravit, qui horrendi facinoris pœnitentes revertebantur percutientes pectora sua, ita in hac tanta nostræ ætatis caligine velit ex inexhaustis infinitæ suæ misericordiæ thesauris cælestis ac triumphatricis suæ gratiæ effundere dona, quibus omnes errantes ad unicum suum ovile redeant. Quæcumque autem futura sint investigabilia divinæ suæ providentiæ consilia, ipsum Christum Jesum Ecclesiæ suæ nomine rogamus, ut Vicarii sui causam, quæ Ecclesiæ suæ causa est, judicet, eamque contra hostium suorum conatus defendat, ac gloriosa victoria exornet et augeat. Ipsum item exoramus, ut perturbatæ societati ordinem tranquillitatemque restituat, et optatissimam pacem tribuat ad justitiæ triumphum, quem ab Eo unice exspectamus. In tanta enim trepidatione Europæ totiusque terrarum orbis, et eorum, qui arduo funguntur munere moderandi populorum sortes, Deus unus est, qui Nobiscum et pro Nobis pugnare possit: *Judica nos Deus, et discerne causam nostram de gente non sancta: da pacem Domine in diebus nostris, quia non est alius, qui pugnet pro nobis, nisi tu Deus Noster.*

[1]) Is. cap. 24. v. 4. 5.

Viestnik.

Iz Zagreba. Dne 17. t. m. preminuo je u Beču poslie mnogogodišnjega bolovanja preuzvišeni gospodin Josip Kuković, biskup bosanski ili djakovački i sriemski, nj. c. k. apošt. veličanstva tajni savjetnik. Rodjen u Zagrebu slušao je sve nauke i bio redjen za misnika u

Digitized by Google

svom rodnom gradu, gdje je i počeo služiti kao pisar kaptola zagrebačkoga. God. 1806. postà župnikom brdovačkim i ostà na župi deset godinah. God. 1816. prodje s biskupom Rafajem u Djakovo i postà tamo kanonikom. God. 1831. bude imenovan praelatom banske stolice te kanonikom-čuvarom stolne crkve zagrebačke. God. 1835. povišen na dostojanstvo biskupa djakovačkoga upravljaše biskupijom do god. 1849. Tada odstupiv svojevoljno od uprave biskupije življaše gotovo neprestano u Beču s duge bolesti težko stradajući. — Za pokojnoga predšastnika svoga služio je svečane zadušnice dne 22. t. m. u prvostolnoj crkvi preuzvišeni gosp. biskup djakovački J. J. Strossmajer, a pribivahu im osim ostaloga velebrojnoga svieta uzoriti stožernik, svietli ban i množtvo saborskih zastupnikah.

— Prigodom svoga umješćenja na staroslavnu stolicu bansku poklonio je svietli ban: za jugoslavensku akademiju 1000 for., za spomenik Jelačića-bana 200 for. Matici ilirskoj 100 for., i družtvu za podporu siromašnih djakah 300 for. u obveznicah narodnoga zajma. Uz to odlučio je o svom trošku na višjem tečaju gospodarske i šumarske učione u Križevcih uzdržavati dva pitomca, jednoga Hrvata i jednoga Slavonca.

— Preuzvišeni gospodin biskup djakovački J. J. Strossmajer poklonio je svoju godišnju dotaciju od 6000 for. koju mu nj. veličanstvo kao velikomu županu vjerovitičkomu dozvoli, dokle ovu čast obnašao bude, zakladi za uvedenje jugoslavenskoga sveučilišta u Zagrebu; a ako bi se takovo sveučilište od drugud utemeljilo, onda zakladi jugoslavenske akademije.

— Preuzvišeni gosp. biskup djakovački imenovao je prečastnu gospodu Dra. Franju Račkoga i Stjepana Mlinarića, kanonike ilirskoga kaptola sv. Jerolima u Rimu, prisjednicî duh. stola djakovačkoga.

Iz Badenske 28. Ožujka. Viesti o dobru uspjehu razprave medju nadbiskupskom stolicom i vladom potvrdjuju se na radost. Istina je prava, da nadbiskup sad dobiva više župah na prosto popunjenje, nego je bio dobio po konkordatu, a to 60 župah više; samo nije istina, da će on nje popunjivati predlogom trojice. Nadbiskup će ove župe popunjivati posve slobodno. Samo one župe, koje se konkordatom prepuštaju u zaštitu velikomu vojvodi, popunjivati će se predlogom trojice. Dao Bog, da se ove viesti potvrde službeno.

Iz sjeverne Njemačke. Vidi se svakojakih znakovah vremena. Graja zametnuta naukom lutheranskoga pastora u Osnabrucku Dra. Sulzea razprostire se sve dalje. Njemu se je u propoviedih izmaklo racionalistična nauka; pa jer proti njemu ustaše právovjerni mu drugovi, branijaše on svoj nauk prošle jeseni u spisovih, a osobito onaj, „da može biti spas i bez Isusa“ (t. j. ne bez vječne „Rieči Božje“ kano izvora istine, nego bez Isusa, kako je došao na sviet). Crkveno vieće u Osnabrucku pozva ga na opozov, jer se njegov nauk protivi lutheranskim vjeroizpovjednim knjigam; ali gradjanstvo dade molbenicu podpisanu od tisuće i više rukah na gradsko starešinstvo, da brani Sulzea. Sam Sulze ne samo da neposluša svoje vieće, nego okrenu još bolje i propoviedanjem i tiskanimi propoviedmi braniti svoj nauk, udarajuć žestoko na „vjeru i članke“ i „nesretnu orthodoxiu.“ Vieće ga ostavi onako; nu nedavna sakupi se sedamnaest lutheranskih pastorah iz kotara osnabručkoga u Melle, te se složiše, da se izda očitovanje „na obranu“; a medju ostalim očitovaše, da Sulze nauča proti rieči Božjoj, i proti lutheranskim vjeroizpovjednim knjigam; da je željeti, neka bi se on vratio s ruba propasti, te se nesramio opoziva. Tad je još ustanovljeno njekoliko članakah vjere i napokon svjetuju se obćine.

Iz Poljske. Novine pišu, da je medju polakšicami od cara ruskoga obećanimi Poljakom i obećanje, što jih najviše zanimlje, a to u pogledu na vjeru. Po tom ćemo poslie trideset i više godinah težka progona katoličke crkve u Ruskoj i Poljskoj sve do njekle, da mu samo u prva vremena kršćanstva bijaše jednaka — začuti, da je ova crkva u onoj zemlji uzkrsnula snažna kano i prije, da je stresla nametnuti jaram državne crkve, te da je sav narod očito izjavio, da nepriznaje cara za vrhovnu glavu crkve, već sama papu u Rimu, i njemu da će se pokoriti kano vjerna crkvina djeca. Dakle i sam ruski car vidi od nužde, da je katoličkim podanikom najviše stalo do vjere, i da jim najprije u tom ima ugoditi, ako hoće, da ima podanike odane i vjerne. Dobar nauk!

Iz Rima. Govori se, da sveti otac ima dva čudna pisma; u jednom Louis Napoleon piše, da je on sve moguće učinio, da Piemontezom preprieči provaliti u Romanju, dočim drugo Viktora Emanuela uvjerava, da je francezki car sve moguće učinio, da Piemontezom olakša provalu u Romanju. To papi nije ni za čudo; jer on pozna već odavna svoje prijatelje i neprijatelje.

— „Nevelim, da sam uzor katolika; ali sam rodjen u katoličkoj crkvi, pa imam pravo da govorim o katolicizmu, tako kao i vi.“ Ove rieči princa Napoleona bile bi nas nagnale u čudo, da nevidismo u Italiji, kakva su duha, kakve-li ćudi Bonapartci. U svojoj pompejskoj kući sigurno da nije njegova carska visost postala uzorom katolika. On neživi kao katolik, već živi kano poganin po ukusu i ponašanju. G. Thouvenel javi žicom vojvodi Gramontu, da se car u govor svoga netjaka i srdačna prijatelja Pietra nije ništa pačao, i neka to kaže državnomu tajniku Antonelliu. Poslanik pohiti znanom svojom previjavicom namah da ovrši nalog. Čujte čudo! Gramont drži za tajnika Piemonteza, a Goyonu je pobočnik Piemontez.

Iz Turina 8. Ožujka. Urednik „Campanile-a“ opet je obsudjen na četiri mjeseca zatvora, 1000 franakah

Digitized by Google

globe i na izplatu troška, što je iz „Giornale di Roma“ od 20. Veljače uzeo viest o prolazku kraljevu kroz Loretto; jer ju odvjetnik tumači, da je uvreda veličanstva. Ali su obsudjene i „Armonia“ i „Piemonte,“ prva na dvie godine zatvora i 3000 fr. globe, a tako i drugi. Prvi list je dao pretiskati pismo markeza Larochejaquelina, a drugi je tumačio priestolni govor, što je u svakoj ustavnoj državi slobodno.

— Cavour mora da ima Rim. Na interpellacije poslanika Audinota reče Cavour: Nas po pravu ide Rim; jer Italiji Rim mora biti glavom! „Ecco di Bologna“ odgovori: „Gospodine grofe, da kakov šaljičina rekne: Mene po pravu idu milijuni grofa Cavoura, jer mi jih treba, što bi predsjednik ministerstva na to odgovorio?“

Iz Florence. Kako se nesramno Cavourova štampa šali s istinom i ćudoredjem, tomu je opet iznio na ogled dokaz list „Nazione.“ Nedavna štije se u njem: Papinska vlada pravo je ukinuće morala, stožernici i duhovnici, koji u francezkom senatu govorahu za papu, ipso facto da su iz crkve izobćeni (!) i da su za ruglo i smutnju. Tako se piše o crkvi i njezinih službenicih, a govora princa Napoleona nemogu da se nahvale, već samo vele: da nije moguće većim dostojanstvom i osnovanije govoriti. Namjestnik mesinski prozva opet ružni Cialdinov proglas proti hrabrom Fergoli, svakoj prosvjeti na sramotu, pravom umjećom. Dobitnik Gaete, veli on, nije mogao plemenitije i krepčije govoriti. Sve se to hvali. Pa u tom bjesnećem moru lupežtine promisli urednike listovah „Armonia“ „Piemonte“ i „Campanile,“ koji proti takovim protivnikom i njimi pokvarenom javnom mnienju imadu još srdca, da brane crkvu. Sama „Armonia“ plaća na godinu do 12000 fran. globe, nebrojeć u račun česte zatvore. Jao si ga biskupom, koji se usude da jih brane! Njim s mjesta zapriete i novine i policija. Koliko tu treba stalna osvjedočenja, pritaje sama sebe i junačtva, da tko uztraje u takovu položaju! Pa onim muževom nije na kraj pameti, da odustanu te bace pero; već drže u vis barjak istine i pravde, Europi na dokaz, da se još nisu svi Talijani odmetnuli u bandite. Ta oni premogoše još toliko, da su tu nedavna svetomu otcu darovali 80,000 fran. prineska od ljudih njihove ćudi; što je dokazom, da si je njihova čvrstoća u borbi našla u Italiji ćutljivih srdacah. Po našem sudu ovi zanešenoj mržnji prevratnikah izvrženi muževi vriedni su hvale i divljenja kano i oni, koji istu stvar branijahu oružjem.

Iz Parlza. Vladino novinarstvo udarilo je i rukami i petami na g. Kellera, strassburžkoga zastupnika u zakonotvornoj komori, koj je onomadne odvažno i vješto branio papinsku vladu proti njenim napastnikom, te komu ni samo nemože reći, da neima dara govorničkoga. „Katolička stranka dobila je u Kelleru drugoga Montalemberta“ reče jedan ministar poslie sjednice. Kako se lahko može domisliti i suditi po govoru Bilaultovu, posieče nemilice gospodin Keller svojom izrekom: da su Orsinove bombe i strah od bombah glavni povod francezkoj politici u Italiji. Živa istina. Držanje senata i zakonarskoga sbora osim drugih posljedicah porodi i to, da se je princ Napoleon morao ostaviti puta u Turin.

— „Morning Post“ donosi o propoviedi biskupa orleanskoga u crkvi sv. Roka dug članak, te surovo opada biskupa; pače tu se već zna, da je govor ugrijao slušateljstvo. Kvar, što biskup nije i sbilja propoviedao. Služba božja, naredjena po njem za stradajuće u Irskoj, biti će tek skoro. I lord Plumket protestira već proti govoru biskupovu; on ravno nije još čuo govora, kano dopisnik „Morning-post-a“; ali već u napried zna, o čem i kakov će biti. To je upravo biskupu došlo za smieh, te mu je već vrlo uman odgovor poslao na „Journal des Debats,“ koj je priobćio smiešni lordov protest.

— Poitierski biskup, obtužen radi pastirske poslanice proti Lagueronnièrovu spisu, očitova, da oni, koji izmisliše, da ona prispodoba o Pilatu spada na caru, neka sami odgovaraju radi ote prispodobe. Dosudjen mu je ukor. — Biskup orleanski i sbilja reče govor za Irce u crkvi sv. Roka. Svieta bijaše se sgrnulo, da nisu mogli u crkvu. Govor, koj će skoro i tiskan izići, dokazuje jadnu biedu Iracah radi politike i zakonarstva englezkoga — sve samimi protestantskimi dokazi. Ali će graknuti englezki listovi, kad rešetahu govor jur prije, nego je rečen! Pa i sbilja, marljiva sbirka za Irce i on veliki su prkos Englezkoj. Sam car dade prinosak vojvodinji Hamiltonici (kćeri velike vojvodinje badenske Stefanije, obraćenoj prije njekoliko godinah na katoličku vjeru) marljivoj sabiračici za Irsku. Carica je darovala u to ime, jer je „irskoga poriekla.“ Osobito je okretna maršalica Mac-Mahonova, koja radi toga dohrli iz Lille-a; a kako i nebi, kad njezina muža Irca već jednom odbor iz Irske pozdravi kao irskoga kralja. Ona je toliko nabrala novca, da joj nije bila dosta kesa, već je umolila jednoga gospodina, da joj posudi šešir. Gospoje sabraše svega skupa do 16,500 franakah, a bile bi sabrale i više, da su se kako mogle protiskavati kroz puk. Msgr. Dupanloup vratio se je u Orleans.

— Lagueronnière pisa papi pismo, te mu se na liep način izpričava i zavjerava, da štuje papinstvo — riečju: opoziva dobar dielak svojih riečih. Pripovieda se, da je toga gospodina na to sklonio „obzir na obitelj;“ ali, jer mu se na to bijaše obzirati jur i onda, kad je pisao onu knjižicu, to bi znalo tomu opozivu biti drugih razlogah. To je barem istina, da je posada još u Rimu.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 18. U ČETVRTAK 2. SVIBNJA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Slovjensko bogoslužje.

Povjestno nacrtao *Iv. Tkić.*

(Dalje.)

II. Po smrti sv. Methoda.

Si est ex hominibus consilium hoc aut opus, dissolvetur; si vero ex Deo est, non poteritis dissolvere illud, ne forte et Deo repugnare inveniamini. Act. Ap. V, 38. 89.

Methodova smrt djelovaše ubitačno na njegovo gojenče, slovjensko bogoslužje; jer ono izgubi u njem jedinu zaštitu, i jaki stup, a panonska metropolija svoju mudru glavu, brižljiva pastira, ljubezna otca i dobročinca. On doduše povjeri svoje stado Gorazdu, vještu latinskomu jeziku i književnosti, mužu razboritu i poštenu, koj bijaše snažan odoljeti zlobnim zadjevicam svojih susjedah, i biti posrednikom medju latinskim i slovjenskim življem; njemu još pričisli do 200 vjernih učenikah [1]), kojim bila bi zadaća, da djelo po njem započeto nastave. Pored svega toga ostaše slovjenskomu duhovničtvu sva nastojanja jalova. Svatopluk nebijaše ni malo sklon slovj. bogoslužju, budući molio papu, da dopusti, da se njemu i njegovim velikašem latinski misa služi, [2]) a da je proti njegovoj volji ono u Rimu odobreno i potvrdjeno bilo za Moravsku. Gdje indi samomu knezu nebje po ćudi slovj. bogoslužje, lasno se je nadati moglo njemačko duhovničtvo, kojemu bješe ono trn u oku, da će ga, ako Bog dâ, za kratko i nestati. U tom mu pristade u posao, što se Svatopluk pomiri s Arnulfom, koj mu za zalog prijateljstva dade doljnu Panoniju u leno, za čim je uviek Svatopluk hlepio. To prijateljstvo tih dvajuh vladarah sklopi se u zao čas po Methodove učenike; jer tada stadoše dolaziti u Moravsku tudji svećenici, čijim prišašćem kucne koban sat za slovj. bogoslužje. Njemački bo svećenici oprieše se sa svimi silami djelovanju Gorazdovu, znajući, da ako poraze pastira, brzo će se i stado samo po sebi raztrkati; „s toga ajde," slobodjahu se oni, „da strovalimo Gorazda, uhvatimo zasjede, protivna bo su njegova djela težnjam našim; a da njega pustimo na životu, oživio bi nam Method." [1]) Svatopluka nije bilo težko na što takova skloniti, buduć je i onako mrzio slovjensko duhovničtvo, jer ga je korilo radi griehah i zla ponašanja [2]), dočim njemačko u tih stvarih mukom mučaše, i mane kroz prste gledaše. Ovo indi žalibože i pobjedi, te „Gorazda, Klementa, Lovru, Nauma, Andjelara, i ine vrle muže u verige spete zatvoriše u tamnice." Pošto se pako narod zauzme za svoje pastire, a njemački svećenici pobojaše se za vlastitu kožu, bude slovj. duhovničtvo „predano vojnikom, da ih odprate do krajinah blizu Dunava, odsudivši ih na vječno progonstvo." [3]) Tako indi Moravci lišeni bijahu vrlih i neumornih pastirah. Ostalo ih je Bog i duša njekoliko u Moravskoj; ali ti moradoše svoj vrat skučiti pod vlast nezakonitoga metropolite panonskoga Vichinga, prije biskupa pasovskoga, zaklетoga neprijatelja Methodova, [4]) te taj sada bez sva-

[1]) Vita S. Clem. c. VI. „Ostendit hoc etiam multitudo presbyterorum et diaconorum et subdiaconorum, quos moriens ducentos intra fines ecclesiasticae suae dioecesis reliquit."

[2]) Bulla Joannis VIII. ad Svatopl. „Et si tibi et judicibus tuis placet, missas latina lingua magis audire, praecipimus, ut latine missarum tibi sollemnia celebrentur."

[1] Leg. bulgar. c. VII. „Sed non tulit audacissima haereticorum multitudo, Methodium habere post mortem vivum propugnatorem; sed venite, dicebant, Gorasdum opprimamus, eique insidiemur. Discrepans est enim vita ejus a nostra et diversae ejus viae, nobisque exprobrat peccata; si hunc vivere sineremus, revivisceret nobis Methodius."

[2]) Leg. blgr. zove ga „mancipium voluptatum muliebrium, et in luto obscoenarum se volutans actionum." Vita Clem. c. X. veli o njem: „mens ejus a spurca voluptate erat abrepta."

[3]) Vita Clem. c. XII—XIV.

[4]) Leg. blgr. c. VII. „Hunc (Gorazdum) ergo ab episcopatu movent, et Vichnicum quemdam haereseos mero inebriatum, aliosque inebriantem, et propterea a Methodio anathemati Satanae traditum, cum agmine comitum furentium, hunc — o labores et certamina Methodii et Trinitas in proprietatibus confusa! — in sedem episcopalem evehunt."

Digitized by Google

koga dozvoljenja vrhovne crkovne glave, već jedino oslanjajući se na pomoć i dozvolu Svatoplukovu, zasjedne stolicu nepravedno protjeranoga Gorazda. [1])

Methodovim učenikom nebi niti dozvoljeno, da jednu godinu probave u Moravskoj, da barma oplaču smrt njegovu. Oni su imali dopraćeni biti (886) kroz dolnju Panoniju do Drave, koju prešavši nadjoše se na bugarskom zemljištu, imenito pako u Bugarskoj ili nižjoj Moravskoj. [2]) Bugarski knez Mihalj ili Boris primi ih sada ljubezno i povoljno, kao što prije dvadeset godinah njihove učitelje; dà i njeke u svom dvoru namjesti. Isto tako i bugarski velikaši, videći, kakav im biser prispije u zemlju, pojagme se za nje, da ih dobe u svoje kuće. Knezu pako Mihalju omili osobito slovj. bogoslužje, i ne samo da on „željno i rado dan na dan razgovaraše se s njimi, učeć iz njihovih ustiuh povjesti i životopise svetacah i slušajući tumačenje sv. pisma," već da se njihov nauk prostre po cieloj Bugarskoj, posla Klementa i Nauma u ochridsku pokrajinu, bugarski Kutmičevica zvanu, darovavši im ondje mnoge zemlje, da uče i rede svoje učenike. [3]) Dà tako mu omile Methodovi učenici, da uze svu vlast crkovnu Grkom iz rukuh, a dade ju baštiniku Metodova duha, Gorazdu, koga imenuje bugarskim nadbiskupom. Tako se Gorazdu vrati prvašnja čast, ali u tudjoj zemlji; jer „non est propheta sine honore nisi in patria sua, et in domo sua."

Neprotivi se zdravomu razumu, da su njeki od Methodovih učenikah preko Drave pošli u Hrvatsku i u Srbiju; što nam to mnienje potvrdjuje, jest jedno zemljopisni položaj Hrvatske napram panonskoj Moravskoj, a drugo, što se je uzčuvalo staro predavanje naroda hrvatskoga, koje zabilježi pop Dukljanin, gdje govori o Cyrillu (Konstancu filosofu) i o knjigah, „ke pri Horvatih ostaše, i pri njih se nahode i zovu se Methodios," što nas i nehotice sjeća na knjige, koje donesoše sobom Methodovi učenici. U Hrvatskoj nadjoše dobru zaštitu u ninskom biskupu, koj budući faktično neodvisan od spljetskoga metropolite, poče zastupati u crkvi slovjenski živalj. Slovjensko bogoslužje i prievodi sv. pisma, premda i bijahu pisani ne posve razumljivim jezikom za Hrvate, ipak su ugodnije i blažje zvonili u njihovih ušiuh, nego zvuci tudjega latinskoga ili grčkoga. Nije se dakle nimalo čuditi, da se je s privoljom knezah hrvatskih i ninskoga biskupa slovj. bogoslužje duboko ukorienilo. A tomu za neoborivi dokaz imamo slovjenski psaltir pisan za vremena spljetskoga nadbiskupa Theodora (god. 880—890). [1]) koga prepisa god. 1222. Nikola pop rabski. Moć Hrvatske rasla je očevidno dan na dan, odkada izruči svoju djecu Methodovim učenikom. Oni bo utvrdiše narod u vjeri, podučavahu malo i veliko, uke i neuke: jednim pokazivahu pismena, drugim tumačijahu sveto pismo. Nu oni nebriniše se samo o duševnom dobru, već i o blagostanju zemlje, skrbljahu da pustare oplemene, suvišne šume izkrče i u plodonosnu zemlju obrate. Na isti se način i Bugarska dignu, što primi Methodovu djecu, čemu jasnim nam je dokazom, što nebijaše silni Simeon zadovoljan kraljevskom časti, već se prozva carem. Usuprot pako Moravska poče dan na dan padati.

Njemački kralj Arnulf čim opazi, da mu ljubimac Viching gospoduje po Moravskoj kako mu volja, a da narodu već propade ona čvrsta sveza narodnosti, kad indi zagleda, da mu stvari idu po ruci da nemože bolje, ponastoji, nebi-li i samoga Svatopluka sklonuo, da prizna njemačko vrhovničtvo. Ali Svatopluk osviesti se, i dokaza Arnulfu njegove težnje; ovaj pako da mu se osveti, pozva god. 892. Magjare, i doljno-panonskoga kneza Braslava proti njemu. Magjari primu poziv i udare prvi u Moravsku. Tim brzim konjanikom neposluži sreća, jer u onih klancih budu od Svatopluka obkoljeni i pobjedjeni. Nehajeć zato Arnulf povede u Srpnju vojsku sa zapada, a knez Braslav s juga; k ovim se pridruži i ratoborni vürcburžki biskup, koj sa svojom četom prodre u Česku, koja bijaše saveznica Moravske. Svatopluk pošto uvidi, da nemože tolikim odoljeti, povuče se na brda; neprijateljem pako ustupi ravnicu, koju oni četiri tjedna nemilice plienijahu. Moravskoga kneza nepobjede, već zadovoljni plienom vrate se kući. Ovaj rat osviesti Svatopluka, te bistro spozna, kako je sagriešio, kada dopusti, da se izsele Methodovi učenici. A da vrati šilo za ognjilo, zapovjedi sada njemačkim svećenikom, da odlaze. Ovi dakle sa zloglasnom zapletavicom Vichingom ostave Moravsku. Tek sada izza prvoga progonstva zaostavši Methodovi učenici mogoše malo odahnuti. Iznova razleže se po crkvah zvuk slovjenskih pjesamah, a svećenik opet živim jezikom progovori Bogu, narod pako obveseli se vrlo, što opet Bog pohodi puk svoj. — Nije dugo izza toga postojalo vrieme, kad Arnulf povede vojsku na Svatopluka (g. 893.); nu s mnogo manjim uspjehom, nego prošlo ljeto, jer ne samo da ništa neopravi, već i sam jedva iznese živu na ramenih glavu. Taj se rat nastavi i 894. godine; ali

[1]) Cat. Cremifan. Hansiz. Germ. sacr. I, 166. „Hic (Wichingus) Laureacensem ecclesiam pressit, volens provinciam dividere, et auxilio Sventibaldi regis Moravorum in Sclavia metropolim suscitare."
[2]) Rački Viek i djelovanje II. 371.
[3]) Vita Clem. c. XVII. i XVIII.

[1]) Šafařík Pam. Hlah. pism. p. XLIV. Dobrovsky i ostali.

Digitized by Google

po Arnulfa bez svakoga uspjeha. [1]) Ova godina bijaše zadnja Svatoplukova, jer umre, ostavivši Moravsku sinom svojim, da njom vladaju i da ju brane.

Ovdje mi valja napomenuti, da je prigodom ovih i sljedećih navalah na Moravsku (892—907.) puk moravski bježao, kao Konstantin Porphir. piše u Hrvatsku: „Turci (Hungari) magnam Moraviam ingressi, incolas ejus expulerunt, ibique sedes suas posuerunt“; a na drugom mjestu: „Quaeque supererat multitudo (Moravorum), dissipata confugit ad finitimas gentes nimirum ad Bulgaros, Turcos, Croatas, et ad reliquas nationes.“ [2]) Šafařík polaže ovdje osobitu važnost na ime „Croatas.“ „Sjegurno bo, veli on, bježaše sviet iz Panonije većinom u Hrvatsku i Dalmaciju, kao prigodom navale mongolske, od neprijatelja dalje, a ne proti njemu put iztoka.“ [3]) Neću ni za dlaku promašiti, ako reknem. kao što i mnogi tvrde, da su tom prilikom došli i Methodovi učenici simo, i donieli slovjenske liturgičke knjige, jer drugačije se nikako protumačiti neda, odkud bi se slovjensko bogoslužje ovdje tako na široko razastrlo i tako duboko uvriežilo bilo, da bi se već o njem g. 925. na crkovnom saboru spljetskom kao o razgranjenom govoriti moglo.

(Dalje će sliediti.)

Govor na blagdan sv. Cirila i Metoda,

rečen po *Iliji Okrugiću,*

nadarbeniku i propovjedniku stolne crkve djakovačke. *)

> Pa ma da ste deset hiljadah učiteljah imali u Krstu, ipak neimadjaste mnogo otacah. Jer ja vas rodih po Evangjelju u Isusu Krstu. 1. Kor. 4, 15.

Poljubljeni u Isukrstu! Je-li istina ili je obsjena? Il' me vid il' sluh moj vara? Nahodim-li se zbilja u onoj osiečke tvrdjave crkvi, gdjeno lane o korizmi rieč Božju tudjim njemačkim jezikom navješćivah? Jesu-li to oni isti moji lanjski slušaoci? — Kakva promjena! U našem milom narodnom jeziku Bogu na slavu pjesme ore se, staroslavenski se poslanica i evangjelje pjeva, — radost njeka neobična, nabožno-narodna s više pravovjernih licah odsieva. Jest, jest istina je, a ne obsjena! — Slavje se slavi nabožno-narodno u slavu Boga velikoga, i u slavu viernih slugah njegovih, a slavnih slavjanskih svetiteljah naših, zviezdah sjajnih na obzorju svete naše majke; rimo-katoličke crkve, — no žaliboże! od kojih svjetlost do sad nedopre u um i srdce mnogih pravovjernih domovine naše sinovah.

Neću se u izpitivanje uzroka toga upuštati za danas dosta mi je to: da si ti preuzvišeni i presvietli otče i biskupe naš **Josipe Jure** današnjim činom tvojim razagnao te oblake, što nam zasjenjavahu ove dvie sjajne zviezde naše. — A Bog će dati, pak će od danas drugčije biti! —

A koje su to dakle sjajne zviezde **katoličko-narodne**, kojim današnje slavje ide? Jesu sveta bratja **Ciril** i **Metod**, naši **prvi slavjanski Apoštoli i prosvjetitelji**, kojih slavnu uspomenu danas prvi put svetčano u domovini našoj slavimo. Što je bio Ircem sv. Patricio, Francezom sv. Remigio, Niemcem sv. Bonifacio, Magjarom sv. Adalbert, to su oni bili tako rekav svim Slavjanom, dapače još više. Nisam bez uzroka za temelj govora moga naveo one sv. Apoštola Pavla rieči Korintijanom upravljene: „Pak mà da ste deset hiljadah učiteljah imali u Krstu, ipak neimadjaste mnogo otacah. Jer ja Vas rodih po evangjelju u Isusu Krstu“ Kano što je on to mogao glede Korintijanah o sebi reći, tako punim pravom mogu sv. naši Apoštoli **Ciril** i **Metod** to o sebi reći glede nas Slavjanah. Oni bo bijahu više nego cigli učitelji, oni bijahu pravi otcevi svega kolikoga Slavenstva, oni ljubljahu naš slavenski narod i jezik, oni željahu mu pak i donesoše mu svako dobro glede duše i razuma, oni ga prosvietliše kršćansko-narodnim duhom, oni ga branijahu požrtvovanjem svojim vlastitim. Dočim to o sv. Apoštolih Cirilu i Metodu velim, nemislite, da sam mnogo rekao. Povjestnica, ta nevarljiva učiteljka i čuvarica istine, to o njima svjedoči. Jest! Oni nas Slavene preporodiše u Isusu. Oni nam prvu luč prave kršćansko-narodne prosvjete zapališe. Oni svim Slavenom bijahu otac i majka! — Evo tako poleg povjestnice ja sebi predstavljam te velike muževe, kojih slavu danas sam Vam pripovjedit nakanio. Život njihov i djelovanje, mnogim dosad nepoznato, o tom će Vas osvjedočiti, a Bog bi dragi dao, da ih u onom, što je sveto, spasonosno i narodoljubno, nasljedujete. Slušajte me dakle pazljivo.

Sv. Apoštoli slavenski Ciril i Metod rodiše se u Solunu, glavnom Macedonije gradu, početkom IX. stoljetja od plemenitih roditeljah. Otac jim se zvao Leo t. j. Lav, i bijaše visoki vojnički častnik. Njemu i ženi njegovoj najsvetija dužnost bijaše odhraniti djecu svoju u pravom kršćanskom duhu. Konstantin, tako se izprva zvaše Ciril, rodjen 827. god. kao sedmogodišnji mladić već je jedino težio

[1]) Annal. Fuld. ad an. 890. et sq.
[2]) Const. Porph. de adm. Imp. c. 41.
[3]) Šafařík Über den Ursprung und die Heimath des Glagolitismus.
*) Na osobito zahtievanje priobćujemo ovo crkveno slovo, prosboreno dne 14. Ožujka t. g. pod svečanom službom Božjom, koju sv. braći na slavnu uspomenu u gradskoj župnoj crkvi u Osieku obavi preuzvišeni gosp. biskup djakovački J. J. Strossmajer. *Ured.*

Digitized by Google

za bogoljubnostju i kriepostju kršćanskom, to mu bila slast i najmilija zabava. U svojoj 14. godini umrie otac, a on zatim življaše u dvoru grčkog cara Teodora, odhranjivan zajedno s carevićem Michaelom. U mladih godinah pokazà svoje osobite umne darove, u svakoj struci znanosti. Bio je glasovit zvjezdoznanac, govornik, a osobito mudroslov, čega radi svi ga zvaše Konstantinom Filosofom i svi ga štovahu veoma. Razne mu časti ponudjane bijahu, ele on sve zabaci, želeći samo Isusu služiti, te kao svetjenik ime njegovo medj poganskimi narodi navještivati. — Sv. Metod, stariji brat Cirilov nemanje učen, izprva se bavio pravdoslovjem i upravljao kao častnik pokrajinom jednom domovine svoje; ali iza mala toga se ostavì, pak poštà kalugjerom na gori Olimpu, i kao takov bijaše slavan svoga doba slikar. Slika njegova predstavljajuća sud Božji u toliko prestraši bugarskoga poganskoga kralja Borisa, da se je odmah po Metodu krstiti dao, ogrlivši vjeru Isusovu god. 860.

Njihovo prvo apoštolsko djelovanje započe medju poganskimi narodi, zvanimi Kozari. Ovi zaiskaše od grčkoga cara vjeronaučitelje, a on jim posla bratju sv. Cirila i Metoda. Putujući k njim prolažahu kroz Kerzon, gdjeno najdoše tielo sv. Klementa pape, ondje u izgnanstvu umrvšega. Okrstivši i u vjeri Isusovoj ukriepivši narod kozarski vratiše se opet u Carigrad. — Zatim odoše u Bugarsku, i tu kako kralja tako i sav narod okrstiše. Glas svetosti i apoštolovanja njihova kod tih iztočnih Slavenah puče i k zapadnim, poimence: k Moravcem. Premako kralj njihov Rastislav i njeki djeo naroda već kršćanstvo poprimio bješe, ali jer ovo nije uspievalo radi tudjinskih njemačkih svetjenikah jeziku moravskomu nevještih, toga radi kralj zaiskà od cara Mihaela, da mu pošlje muževe jeziku moravskomu vješte. Car mu posla bratju sv. Cirila i Metoda. Radostno se oni na put spremiše te 863. god. prispješe u Moravsku, a kralj Rastislav zajedno sa svim narodom svojim još radostnije ih primi i u svom gradu Velehradu udomi. Sad svanu pravo sunce Moravskoj zemlji. Letio je narod na Velehrad, da rieč i službu Božju, koju jim bratja sv. narodnim jezikom predavahu, sluša. Slast mu to bijaše neizkazana, a odtud plodovi djelovanja njihova neizmjerni. Sav narod moravski poprimi vjeru Isusovu, nestade traga poganstvu, a s otim prije, što sv. Ciril nova pismena izumi, koja Moravce naučiše, te jim sv. pismo u slavenski jezik prevedeno predadoše. Projdoše sv. bratja svu Moravsku propovjedajuć Isusa, rušeći krive bogove, podižući crkve i škole, a mladež za svetjenike pripravljajući. — Tako je bilo do god. 868. Ali kao što ruža nije bez trnja, tako i prava kriepost nemože biti bez progonstva. Nenavidnost, ova crna neman paklena podiže se, da ocrni sv. djelo njihovo. Podigoše se franačko-njemački nenavidni jim svetjenici; jer sav sviet ode za njima, pak ih obtužiše kod sv. otca pape Nikole II. kano da oni krivi nauk uče i službu Božju u nesvetom barbarskom jeziku služe. Pozvani toga radi u Rim, odoše ponesav sobom tielo sv. Klementa P. Izšeta svetčanim sprovodom rimski papa sa svojimi svetjenici i mnogobrojnim narodom pred njih, primiv njih i tielo sv. Klementa neizkazanim veseljem. Pred papom se oni posve opravdaše, vjeroizpoviedanje svoje položiše, koje ne samo da je potvrdjeno, istovetno bivši rimo-katoličkomu, od pape Hadriana II., nego što više, on posveti Cirila za arcibiskupa moravskoga, Metoda za biskupa, njihove knjige slavenskim jezikom pisane, kao i službu Božju u narodnom jeziku odobri, a s njimi došavše mladiće za svetjenike rukopoloži. — Za vrieme boravljenja svoga u Rimu oslabi sv. Ciril, predvidiv čas smrtnog svog razstanka postade kalugjer, dobiv ime Cirila, te na samrtnoj postelji preporučiv bratu Metodu sav moravski narod, umrie 9. o. m. g. 869. u 42. god. sv. života svoga. Metod vrativ se iz Rima nemogaše u Moravsku, jer je tamo rat biesnio. Za vladom hlepeći Svatopluk izda strica svoga Rastislava, koga Niemci na smrt odsudiše, ali tobože iz smilovanja samo mu oči izkopaše, pak ga u manastir zatvoriše! Zato Method ode u Salavar, grad ležeći na potoku Sali kraj Blatnoga jezera, knezu Kocelu, gdje je po krajini njegovoj vjeru Isusovu razprostirao. Kad prestà rat u Moravskoj, te Svatopluk zauze priestol strica svoga, ode Metod k njemu, ukori ga radi tog čina, čega radi se Svatopluk pokaja, te zajedno sa ženom svojom sv. Ludmilom, sestrom Bořivoja kneza českoga, primi kršćenje. (?) Sad se opet širilo kršćanstvo po Českoj trudom Metodovim i učenikah njegovih. Al ti opet tužiše svetjenici njemački Metoda. On opet ode u Rim god. 879. a Ivan VIII. papa za nevina ga proglasi, službu Božju u slavenskom jeziku i opetno potvrdi, Metoda za arcibiskupa sve Panonije postavi, njemu Vichinga biskupu njitranskog kao pomoćnika podčini, i Svatopluku kralju najtoplije preporuči. Ali povratkom svojim iz Rima započe gorka žalost Metodova, koju mu zadavaše njegov apoštolski drug Viching tako, da je istog kralja Svatopluka njemu se ulagivajući proti Metodu podigao. Toga radi ode i tretji put Method u Rim, da utjehe i mira kod sv. otca pape traži, — ali povrativši se kući mira više neimaše, dok ga grob u svoj mir neprimi. Iza 22 godine trudnog apoštolskog poslovanja oslabi i oboli. Sazva još posliednji put učenike svoje k sebi, preporuči

Digitized by Google

jim najtoplije revnost glede apoštolskoga započetoga djela i ljubimca svoga Gorazda za nasljednika svoga naimenovà. Na cvjetnicu još posliednji put sv. misu odsluži, oprostiv se svojimi duh. ovcami toli ganljivo, da nijedno oko suho neostà, pak tretji dan zatim 6. Travnja 885. preminù taj veliki apoštol slavjanski u Gospodu. —

Evo Vam slavna života i djelovanja apoštolskoga tih sv. Apoštolah za slavjanski narod naš. Nereci mi nitko: „Ta oni su samo u Moravskoj i Českoj vjeru Isusovu u narodnom jeziku razprostrli, a ne kod nas.“ To samo neznalica u povjestnici tadašnjega vieka i domovine naše kazati može. Jer Velehrad bio je u ono doba stolni grad arcibiskupa i metropolite ne samo Češke i Moravske, nego ciele Panonije t. j. naše domovine, a Metod bijaše za tada arcibiskup; iz Velehrada širila se vjera Isusova i narodni nauk Metodov ne samo po Moravskoj i Českoj, nego i po Dalmaciji, po Kranjskoj, po Hrvatskoj, po našoj Panoniji i po istoj Srbiji. Po svih tih pokrajinah slavjanskih išli su učenici Metodovi te u narodnom jeziku službu Božju ovršivali i narode učili. Istinabog naši pradjedovi već davno prije, od vremenah apoštolskih, bijahu slavni kršćani, imadjahu svoje biskupske stolice u Sriemu t. j. današnjoj Mitrovici, u Zemunu, u Vinkovcih, u Osieku; ali što domovina naša tad neimaše biskupah, ili što ovi bjehu rodom Rimljani — Latini, zato jim Metod posla narodne naučitelje, pak tako se razširi prosvjeta narodno-kršćanska u domovini našoj, što da je od prevelike važnosti, to samo dušman ili izrod naroda svoga pripoznati neće. Odtud još dan danas u svoj biskupiji senjskoj govori se služba Božja sva u narodnom jeziku: odtud u Hrvatskoj pak i u biskupijah naših po mnogih župah pjeva se još Poslanica i Evangjelje u narodnom jeziku, što je preostatak od učenikah Metodovih. Ali ako Bog da, teć će voda, kud je prije tekla! —

Tako čuvši život pun kršćansko-narodnih dielah sv. Apoštolah naših, zar da nam se neširi srdce od radosti, što su ti sv. muževi bili učitelji te katoličke crkve, — puni odanosti i vjernosti prama sv. otcu rimskom papi, — koje djeca smo i mi? — a ne samo učitelji, nego i otci toga naroda slavjanskoga, i onih naših slavnih pradjedovah, kojih unuci smo i mi? O sigurno! punim pravom radovati i ponosit se možemo s njimi, kano sjajnimi zviezdami našimi, kano dičnimi otcevi našimi, kano čvrstimi stupovi katoličke crkve, narodnosti naše i čovječanstva. No veća će slava i radost njihova a korist naša biti, ako ih takodjer nasljedovali budemo. Čujte što sv. Augustin veli: „Sveti se raduju, ako ih štujemo; ali većma se raduju, ako ih nasljedujemo. Ako ih štujemo, to je nam, a ne njim od hasne; ali štovati ih, a ne nasljedovati, ništa drugo nije, nego jim lažljivo laskati i ulagivat se!“

I. dakle, čim pravo naše štovanje ukazat jim imademo, jest: da tako revnujemo za sv. katol. vjeru i crkvu našu, kao oni. Oj! vjero, ti sveta i prava katolička vjero naša, ti kćeri nebeska iz Božjeg nam krioca poslana, da se nastaniš u srdcih naših; ti iskro žarka, ti svjetlosti sjajna razsvjetljujuća tmine svieta ovoga; ti prstene zlatni spajajući ubogo čovječanstvo s Bogom izvorom svojim; — ti učiteljice svega, što je sveto, pravedno, pošteno, dobro i krasno; ti zaštitnice krieposti, čuvarice nevinosti; rieč u jednu, ti mila majko usrećujuća nas djecu svoju srećom vremenitom i vječnom, — ta ti si ona vjera sveta i čista, koju naučiše slavne pradjedove naše sv. bratja Ciril i Metod! — Ali kad se obazrem po svietu, pred očima imajući tebe sv. vjero, onda mi se oči suzami pune, a srdce mi se skuči u njedarcih; vidim bo, da je iskra te svete vjere kod veće strane kršćanah skoro na umoru, blizo ugašenja svoga. — hoću da reknem: da je revnost ona prava i ljubav prama istoj vjeri u mnogih srdcih ohladnila. Pradjedovi naši objeručke ju zagrliše, njen nauk vjerno sliedjahu, za nju revnovahu, njenu baštinu vjerno čuvahu, za istu življahu i radi za istu umirahu. A mi? „O! kako je potavnilo zlato, kako se je promienila boja najbolja! Slični rad zablude svoje postali su nerazložitoj živini i strunuše u gadu njenom. O! začudite se nebesa, i vrata njihova opustošite se veoma!“ Dà, dà, potavnilo je zlato te čiste vjere naše, izgubila se boja svetosti najbolja kod njekih kršćanah. Ona goruća želja za riečju, za službom Božjom i sv. tajnam njegovim u dneve svetčane; ona revnost za znanjem nauka i istinah njenih, kako kod odraslih, tako i kod mladeži; ona gorljivost za krieposti i pravim kršć. životom, — ta rekoh, revnost i ljubav kod mnogih ohladnila, da nekažem utrnula se, — a naime: po naših varošah. Odtud pokvarenost u svakoj dobi, odtud psovka i kletva, odtud kradje i prevare, odtud ženitbolomstva, odtud pizma i mržnja, odtud krive zakletve; — s toga se nevini proganja, s toga uzima mu se čest i poštenje ogovorom tajno i očito, s toga se svetjenstvo neštuje, s toga je mladež naša razuzdana, s toga neumjerenost u jelu i pitju, post se nedrži, s toga bludnost za grieh se više i nesmatra; odtud skoro staro poganstvo med kršćani. — Dalje čini se kao da je duh nečisti ono načelo po naših varošah razsijao: „Nastoj samo da budeš kod svieta ugledan i pošten, a za drugo te ni brige nije!“ A ja velim: što mi je hasne od jabuke izvana liepe i rumene, kad ju iz nutra.

Digitized by Google

crv toči? Što mi je hasne od ljuske čvrste, kada u njoj pušljiva je jezgra, ili je ni neima? što je ugladjenost izvanjska, kada joj manjka jezgra vjere i krieposti kršćanske? što mi hasni izvanjsko poštenje kod ljudih, kad mi je duša bez vjere odurna Bogu i od njega već na ovom svietu odbačena? Ne tako, P. u Isukrstu! ne tako! već ogrlite vjeru, izpunjavajte sve dužnosti, koje Vam ona nalaže; revnujte glede djece Vaše, na kojoj ostaje sviet. Revnujte za vjeru. Ta ona je neoborivi stup istine, ona učiteljka prave ugladjenosti i poštenja, ona je utješiteljka u svih kobnih udarcih svieta ovoga, ona je jedino sidro (lenger) ufanja i sretnije budućnosti naše, ona je jedini izvor sreće i blagoslova našega vremenitoga i vjekovitoga! Van! dakle iz varošah naših s onom izvanjskom ugladjenostju, štono je bez vjere lažna larva, varljiva obsjena. Van! s onim varoškim poštenjem samo na očigled, koje u potaji nestidi se najbogomrzkijih opačinah; farizaičko je to poštenje, koje Isus sravni s grobovi, s vana liepo bielimi, s nutra pako punimi gada i smrada; farizaičko je to poštenje, koje Isus lisičjim hamišlukom i zmijskim rodom nazva. — Ovdje nemogu da múkom mimoidem tebe oj mila naroda našega prostoto! koju još kužni duh varoški neokuži. Ta kod tebe još nije potavnilo sjajno vjere zlato, još se nije izgubila krasna boja njezina. Ti si mi još glede vjere kano nevino u majčinom kriocu rodjenče; neima kod tebe pretvaranja, neima lisičenja; ti si mi još jaki stup vjere i crkve Isusove; ti si mi vriedno unuče slavnih vjeroljubivih pradjedovah tvojih, ti si mi pravo odojče sv. Apoštolah i otacah naših Cirila i Metoda! — Ali molim i zaklinjem te krstom i vjerom tom svetom, ostaj i nadalje njoj tako vjerna; k tome bdij nad sobom, bdij nad vjerom svojom, jer vrag nespava; dapače reći ću, da se sada pripravlja, da te vije i rešeta kao pšenicu. Ej! molim te i zaklinjem te, bdij nad sobom, bdij nad vjerom svojom, bdij i moli se Bogu, da u vriemne napasti i izkušenja neklone čvrsta vjera tvoja! —

II. Što nam za izgled nasljedovanja naši sv. Apoštoli slavjanski daju, jest: ljubav naroda i jezika svoga i prosvjete njegove. Oj! narode moj slavjanski, kad se tebe i prošlosti tvoje sjetim, neznam, da-li bi prije zaplakati il' se radovati morao?! Toli velik i ogroman, brojeć blizu 80,000,000, šireć se od iztoka k zapadu, od juga k sjeveru, — toli obilan umnimi darovi, koli okitjen kriepostju pravom, — toli glasovit s junačkih slavnih dielah, koli uzvišen svojom prostodušnostju, — toli ukrašen svojim mehkim blagozvučnim jezikom, da mu para u svem svietu neima! — Pa kraj svega toga narode moj slavjanski! dugo je bilo, predugo, što te sviet nije poznao, ili bolje da reknem, poznati nije htjeo; — dugo je bilo, predugo, da si kao pastorče prezreno u zakutku prostote tvoje sakriven čamio; — dugo je bilo, predugo, što tebi luč prosvjete nedopre; — pao si mi bio narode moj slavni, duboko pao! — Ali tomu se ni najmanje nečudim jer; dok su drugi narodi letili za plienom, harajući i otimajući zemlje, i krveć se kao divlja zvjerad, — ti si u miru uživao blagodati marljivosti svoje u krugu domaćnosti tvoje, osim kad tebe napadoše, onda se ti istom lati mača zelenoga, da obraniš, što je doma i roda svoga. — Narodi hamišni upotriebiv za dobro svoje prostodušnost tvoju, tebe razcjepkaše, zavadiše; — dok su oni sebi grabili, ti si se njihovimi spletkami zavadjen bio s rodjenim bratom svojim; a kad tebe razcjepkana, dakle oslabljena svladaše, dok su se oni u tvome dobru šepirili, ti si mi jadovan stenjao pod okrutnim igom njihovim. — A u kasnijem vieku, dok su oni prosvjetu med svojimi dizali, a tebi ju uzkratjivali, ti si se u mjesto njih borio s raznimi dušmani krv svoju prolievajući; bio si čuvar — stražar, bio si neporušiva zidina, pećina, da oholost mirnije i i sladje spava. Dà, dà narode moj, drugim si bio sve, a riedko kad sebi svoj! Postao si podnožje inim narodom radi dobrote svoje. Samosviest rekao bi, da te je bila ostavila, te majka naša Slava s Izaiom nad tobom tugovala: „Sinove sam odgojila i na noge popela, a oni zaboraviše mene!“ — U tih tužnih okolnostih smilovà ti se ipak Bog, koji tebe, kao što ljubimac naroda našeg veli. „u svom srcu upisana nosi,“ pak ti posla prosvjetitelje bratju sv. Cirila i Metoda, koji s daleka svieta došav obljubiše tebe, da i ti već jedan put naučiš se ljubiti i cieniti sebe; obljubiše jezik tvoj, u njem ti Isusa propoviedajuć i službu Božju služeć, da i ti obljubiš vjeru i jezik svoj, da ti budu tako rekav jedno, kano što je duša s tielom jedno, — a tim načinom donesoše ti pravu dugo oželjanu prosvjetu, da i ti za njom, kao poručanstvom samosviesti narodne i sretnije umne budućnosti težiš.

Ogrli dakle mili narode moj narodnu prosvjetu i promiči istu. Ljubi narodni jezik svoj, što ga majčinim mliekom usasnu i nestidi se njega. Majka ljubi čedo svoje makar ružno bilo, tim većma ljubi ti jezik svoj, što je toli liep i što se u milozvučju i spretnosti nestidi nijednoga tudjinskoga. Promiči prosvjetu kod sebe i kod svojih. Roditelji, marljivo šaljite djecu u školu, a vi djeco marljivo učite sve, što vam revni vaši učitelji u narodnom jeziku predaju, da tim jednoč vriedni članovi domovine postanete. Majke i kćeri domorodne, vi krasno cvietje u perivoju narodnome, ta budite toriečju i djelom, pak ćete onda istom zaslužiti, da

Digitized by Google

vas svaki domovine sin štuje i cieni. U obće svi neklonite duhom, kad vidite, gdje se tudjine dižu proti nam i narodnoj prosvjeti našoj, kao što ni sv. bratja Ciril i Metod neklonuše, napadani i opadani od zlobnih protivnikah. Već ostajte postojani u ljubavi roda i jezika svoga, i u promicanju narodne prosvjete; u tom Vam svim budi predhodnica zviezda i sveza nerazveziva „sloga," pak će uviek pobjeda naša biti. — Još jedno. Čuli ste, kako su sv. bratja Ciril i Metod težili za jedinstvom katoličke crkve, i to baš u ono doba, kad je slavohlepje i tudjinstvo počelo derati haljinu Isukrsta i ciepati jednokrvnu bratju. — O! nasljedujte u tom sv. Apoštole vaše pravom ljubavju i snosljivostju Isukrsta, pak osvjedočeni budite, da će nam to jedino poručanstvo oželjanoga sjedinjenja biti. — I tako mislim, da sam polučio svrhu svoju. Neostaje mi ništa drugo više. nego da se još Vam sv. braćo Cirile i Metode, vi prvi slavjanski Apoštoli i prosvjetitelji naši, utečem. Primite ovo slavje današnje, koje Vam naša katolička duša i narodno srdce naše prinosi u znak štovanja katoličko-narodnoga, i u znak prevelike zahvalnosti naše! Vi dobro znate za čovječju slabost našu, ali ujedno i za pouzdanje, koje u Vas stavljamo. Izmolite nam dakle u Boga onu jakost u vjeri, onu uztrajnu uztrpljivost u svih progonstvih i težkoćah proti istoj, koja je bila krasno svojstvo Vaše! Izmolite nam onu ljubav žarku prama domu i narodu našem, kojom ste Vi toli dično nam prednjačili! Odvratite od domovine i naroda našega sva zla, a izmolite obim svakovrstni blagoslov! Spomenite se one bratje naše jednokrvne, što pod turskim zulumom stenju, — e da bi ga se što prije oslobodili — osobito — izmolite na posljedku jedinstvo u vjeri kod svih Slavenah, koje je ruka tudjinka neslavjanska poremetila, da kao što smo svi skupa jedan narod, tako da budemo svi jedni u vjeri, i da tako po proročanstvu Isusa dojde već davno oželjeni čas, te bude jedna ovčarnica i jedan pastir. Amen da Bog dâ!

Grof Montalembert grofu Cavouru.

U najnovije vrieme upravio je opet grof Montalembert pismo prvomu ministru kralja otimača, koje u cielom obsegu donosi „Journal des Bruxelles" Iz obširne te otvorene poslanice evo nješto na ogled, što će dosta biti, da obrati pozornost naših čitateljah na ovaj najnoviji pojav slavnoga govornika i pisca:

„Dan danas je sve moguće; to znam ja, a Vi (Cavour) znate to još bolje od mene, jerbo Vam sve, i što se činilo nemoguće, podje za rukom. No s Vašom novom nakanom nećete uspjeti. Vi možete papi sve oteti, što mu jošte neoduzeste — ali na odobrenje Vaše nepravde sklonit ga nećete. Vi mu možete sve uzeti, sve, samo ne njegovo pravo. Nikad ga nećete privoliti, da reče, da Vi imate pravo. A bez toga neimate ništa! Doista osnova Vaša neće Vam poći za rukom. Patuljcem 19. vieka neće se dozvoliti, da tamo pobiede, gdje su velikani prošlosti propali.

Vi možete postati gospodarom Rima, kao što to bijahu svi barbari i svi progonitelji, od Alarika do Napoleona; al nikada nećete biti gospodarom ili drugom papinim. Pio IX. bit će možebiti Vaš sužanj, Vaša žrtva, — no Vaš sukrivac nebude nikad, on nebude ugovarao niti s hinbom niti s otimačinom, niti s prevarom niti s tatbinom. . . Pogled na ovoga starca, komu Vi njegovu petnaestovječnu baštinu oteste, podignut će proti Vam i Vašim sukrivcem buru, u kojoj ćete Vi obezčešćeni zaglaviti. Pazite dobro, da Talijani nebudu Židovi budućega kršćanstva. . . Nevarajte se ništa. Čini se da ste kod svoga cilja; nikad nebijaste odanj dalje. S cielim katoličkim kršćanstvom — s najmnogobrojnijom, s najžilavijom i s najtvrdoglavijom družbom pod suncem — imat ćete posla.

Velim Vam bolan bez jada. Vi ste velik zločinac; veći od Mazzina; njemu ide u posao, da se bavi urotstvom i kraljoubojstvom, dočim se Vi svoga kao državnik, kano veliki gradjanin, kano veliki ministar nedržite. Vi ste više krivi nego Garibaldi, čije neprijateljstvo nemože da Vam povrati poštenje: Garibaldi je gusar (forban), ali nije varalica (fourbe); on kaže očito, da je papinstvo rak-rana, i da Talijanska mora da bude protestantska; on netvrdi, da služi pravim i trajnim interessom katoličanstva. Tim, što Vas Europa pusti činit nekažnjena, niste oprošteni. Nisu samo katolici i liberalno-konservativci u Francezkoj, kojino osudjuju Vaše čine. Najnepristraniji svih protestantah, g. Guizot, označi Vas kao uzkrsnuće onoga „duha uzurpacije i osvojivanja," koj proti prvomu Napoleonu diže na nogu vaskolik sviet. Najstariji liberalac Španjolske i Europe, g. Martinez de la Rosa, ožigosa Vašu politiku tako odlučno kao i mladi blagorječni govornik u našem zakonotvornom sboru.

Što se tiče mene, kunem Vam se, da je mnogo manje katolik, nego čestit čovjek, koj se Vas boji i osudjuje Vas. Hvala Vam i Vašim saveznikom, što će se crkva u toj talionici očistiti od svih dvojbenih priljepakah, od svih prividnih slabostih. Nisu pogibelji crkve, koje me plaše i smućuju srdce. Rad šta me groza hvata, to je prizor, što ga Talijanska predstavlja svietu. . . to je podla silom potlačena slabost, to je lažju hinbeno ušutkana istina, to je brojem udušeno pravo, to je po urotnicih obsjenami zavedena slobodna volja puka, to je izdajstvom udavljeno poštenje. . ."

Viestnik.

Iz Zagreba. Za tri dana t. j. 5. Svibnja t. g. navršit će uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagre-

Digitized by Google

bački *Juraj Haulik* petdeset godinah svoga slavno provedenoga misničtva. Ako nebude nepredvidjenih zapriekah, služit će uzoriti nadpastir svečanu misu petdesetoljetnicu u svojoj prvostolnoj crkvi u nedjelju poslie Spasova, padajuću na dan 12. Svibnja t. g. Za dostojno uvažit i uveličat ovu svečanost, držat će se tom prigodom dva govora: latinski u crkvi, a hrvatski pred crkvom; ako radi nepogodna vremena nebi se moglo propoviedati pred crkvom, govorit će se hrvatsko slovo u 8 satih u crkvi.

Riedkost sgode a više jošte uzvišeno lice s mnogih kriepostih, zaslugah i blagodatih proslavljenoga crkvenoga prvostolnika našega bit će svakomu dovoljnom pobudom, da zaželi u skupu ostale braće toli sretnomu, svečanomu i radostnomu slavju svoga visoko cienjenoga i ljubljenoga glavara pribivati. Budući se pako radi kratkoće vremena posebne pozivnice na velečastno duhovničtvo nadbiskupije zagrebačke razposlat više nemogu: to smo ovlašćeni izjaviti, da svaki svećenik, koj k ovoj svečanosti prispije, bit će dobro došao i mio gost. Samo svi oni, koji misle k pomenutomu svetkovanju doći u Zagreb, umoljeni su, da radi potrebitih pripremah to u pisarni nadbisk. duhovnoga stola najdulje do 8. Svibnja najaviti izvole.

— Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački upravio je ovih danah sljedeće njegovu privrženost našemu narodu na novo zasvjedočujuće pismo na svjetloga bana:

Preuzvišeni gospodine bane!

Bit će bez dvojbe znano Preuzvišenosti Vašoj, da sam ja netom prije pregledav stanje moga imutka sračunao, koliko bi po prilici moglo od njega preostati po ovršbi moje oporuke? Razabrah, da bi mogla, ako nas providnost Višnjega milostivo sačuva od poplavice obćega pokreta ili druge koje krute nepogode, preostati svota od 80 tisućah forintih, koj sam iznosak takodjer namienio podpori ubogih moje biskupije. Prema tomu nije mi više moguće bez povrede zadnje moje volje, u oporuci izražene, znatnijih svotah obćim svrham posvetiti.

Nemogući medjutim odoljeti ugodnomu nagonu svoga srdca za dobro naše otačbine uviek plamtećega, odlučih ja kolik tolik darak doprinieti za važni doista zavod književnoga družtva, kojemu netom prije udari temelj veledušnim svojim poklonom gospodin biskup djakovački.

S toga učtivo izjavljujem Preuzvišenosti Vašoj, da sam pripravan u tu svrhu nabrojiti 10 tisućah forintih u zadužnicah posljednjega državnoga zajma ujedno s pripadajućimi kuponi, čim me Preuzvišenost Vaša ubaviesti o mjestu, gdje bi jih položiti valjalo?

Radi česa moleći pouzdano blagovoljni naputak, podpisujem se s dubokim počitanjem

Vaše Preuzvišenosti

pokorni sluga

Juraj kardinal Haulik v. r.

— Ovih danah bio je uzoriti gosp. kardinal i nadbiskup naš s nazebe naglo obolio. Sretni smo, što možemo javiti, da se nj. uzoritost od bolesti jurve oporavlja.

— Preuzvišeni gosp. biskup djakovački J. J. Strossmajer, imenovan od družtva českoga muzeja počastnim članom, odazvao se je istomu družtvu liepim pismom i darom 1000 for.

— Ovih danah boravio je u Zagrebu častni otac Franjo Momčinović, Bošnjak, sabirajući blage prineske za samostansku crkvu u Kreševu. Svršiv ovdje svoj posao dosta dobrim uspjehom krenuo je put Trsta.

Iz Pariza. 27. Ožujka. Papina allokucija bijaše službenim novinam znakom, da svom žestinom udare na papu i svećenstvo. „Constitutionnel“ tuži se još uviek umjereno, što Pio IX. iznaša, da je medju crkvom i sadanjom prosvjetom protimba. „Siècle“ veli, da je allokucija oglas rata medju papinstvom i sadanjom prosvjetom, i da je ona porušila most medju Francezkom i papom. „Presse“ se opet domisli: da papa nije čovjek, nego uredba prošlosti; Francezka da bi se imala okaniti ove crvi razotočene sgrade, koja će od sada biti sama ruševina u pustari. Naravno, da se ovakovim opadanjem u francezkom puku ukida ponos na vjeru, a i sama vjera zagušuje. Drugo carevanje zamršuje po nakani pojmove prava, poštenja i ćudoredja. Kano da mu grozna žrtva dozrieva od zmajskoga sjemena. Jao si ga onomu, na koga spadne ova baština; a na carevića lje neće.

Iz Varšave. Vladi je ravno pošlo za rukom učiniti, da su zamuknule nabožno-domoljubne pjesme pred javnimi svetimi kipovi; al joj nebijaše moguće, da pobudne pjesme i unutar crkvah zabrani. Dne 19. Travnja pozvà vlada starca nadbiskupa, da pjevanje poslie službe Božje iz propovjednicah dade zabraniti; on ipak odvrati, da na to zahtievanje nemože pristati. Jerbo jedno od puka nebiva ništa, što bi se protivilo crkvenim obrednim pravilom, a drugo takovom zabranom iz propovjednicah proglašenom izvrgao bi se pogibelji duhovnički ugled, kada puk, u molitvah i pjesmah ublaženje svojih nevoljah tražeći, za zabranu mario nebi, što je svakako očekivati. Al je ipak takova zabrana izašla, no ne od nadbiskupa, već od Wielopolskoga.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 19. U ČETVRTAK 9. SVIBNJA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Slovjensko bogoslužje.

Povjestno nacrtao *Iv. Tkl.*

II. Po smrti sv. Methoda.

(Dalje.)

Vriedno bi bilo, da se jošte malo obazremo na Moravsku, na zemlju posvećenu znojem Methodovim, na zemlju, iz koje sve Slovjenstvo dobi toliki biser, što ga diže nad mnoga druga zemaljska plemena. Po Svatoplukovoj smrti nastojao je Arnulf iz svih silah, kako da si Moravsku toli političnо, koli crkovno od Njemačke odvisnom učini. Istina doduše pomire se na jesen Arnulf i Mojmir, koj otca nasliedi; al se to niti primirjem a kamo-li mirom nazvati može, jer Arnulf nepoloži oružja, već samo način ratovanja promieni: uzme naime lukavštinu za silu, a vojnička nasrtanja zamieni potajnimi zasjedami. Ali Mojmir u svem se povede za razboritim otcem; čim uvidi, što mu se od strane Niemacah snuje, namisli, da se od njih osjegura, učvrstit se proti nasrtanju magjarskomu; budući pako znao, da jedino kršćanstvo kroti oružje, želio ih upoznati s njim, što mu i podje za rukom, jer ih se nekoliko sbilja u Moravskoj odreče poganstva [1]). Sebe tim osjegura, a susjede ne; Magjari nastaše pogibeljni Panoniji. Godine 894. provale oni Dunav prešavši u Panoniju, koju tako opustoše, da god. 900. nebijaše u njoj ni jedne jedine crkve, koja nebi bila pala žrtvom njihove surovosti [2]).

Moravska se dakle osjegura izvana, ali to sve badava, kad u njoj nasta domaći rat. Svatopluk mladji, hoteći vladati, uteče se kralju njemačkomu u pomoć proti svomu bratu Mojmiru; Arnulf primi poziv, kako se veli, objeručke, te posla god. 898. njemu u pomoć dva pokrajinska kneza (markgrofa) Liuthbolda i Ariba; ali ovi osim robljenja ništa nepraviše. Da pako Mojmira sklone na priznanje njemačke vlasti, nedadoše mu ni odahnuti, već nanj, iztrošena tolikimi bojevi, povedu vojsku jošte iste zime drugi, a sljedeće godine treći krat; ali sve badava. Mojmira nepobjede, jer se je on iz tvrdjah tako junački branio, da svoga brata svega lišiv zatvori u njeki grad, odakle ga ljeti (899.) njemačka vojska oslobodi, grad zapali, Svatopluka izbavi, i u Bavarsku odvede [1]).

Moravska tečajem tolikih bojevah i nasrtah duboko pade, biskupa, odkada ugnjelica Wiching ode, nebijaše, a nestašica svećenikah odviše naraste. Tko da uči? tko da sveti? — Mojmir sada, kao i njekoč Rastic, obrati se na Rim, a sv. otac Ivan IX. posla u Moravsku jednoga nadbiskupa s dvjema biskupima, koji ondje posvetiše za Moravsku jednoga nadbiskupa i tri biskupa suffragana [2]).

Na taj indi način dobe Moravci od apoštolske stolice opet domaću hierarkiju, te su se sada, što je bez svake sumnje, Methodovi učenici slobodnije mogli gibati, i slovjens. bogoslužje imalo je opet oživljeti. Ali toj stečevini bijaše protivno njemačko duhovničtvo. Da ju razmrsi, posla u Rim molbenicu, ne samo punu tuge i čemera, već molbenicu skroz i skroz punu nenavisti i sebičnosti,

[1]) Epist. epp. Bavar. ad Joann. IX. „Ipsi (Moravi) Ungarorum non modicam multitudinem ad se sumpserunt, et more eorum capita suorum pseudochristianorum penitus detotonderunt.“

[2]) Ibid. „Ecclesias Dei incenderunt, et omnia aedificia deleverunt; ita ut in tota Pannonia, nostra maxima provincia (sic), tantum una non apparet ecclesia.“

[1]) Annal. Fuld ad an. 898. et 899.

[2]) Epst. epp. Bavar. „Intrantes praedicti episcopi in nomine vestro, ut ipsi dixerunt, ordinaverunt . . unum archiepiscopum, et tres suffraganeos ejus episcopos; t. j. podieliše Moravsku na jednu nadbiskupiju i tri biskupije „Est enim unus episcopatus in quinque divisus,“ pišu papi s gledišta svoga bavarski biskupi. Prisvajahu bo si oni Moravsku, kao da pripada pasovskoj biskupiji; tim načinom mogoše oni lasno reći: est enim unus episcopatus (Pataviensis) in quinque divisus.

Digitized by Google

moleći papu, da tu moravsku hierarkiju ukine. Kad im iz Rima neprispije željan odgovor, odluče sami izvojevati si tu bogumrzku želju. „Sive velint," govorahu oni, „sive nolint, regno nostro subjecti erunt." Rieči doisto nedostojne za čast svećeničku! Prilična im se sgoda tomu pruži i prije reda. Bavarci u savezu s Česi (prekinuli su bo ovi potaknućem Arnulfovim savez s Moravskom) udariše na Mojmira, te jadnu Moravsku svojim paljenjem poharaše da nemože bolje. U takovom stanju buduci Mojmir, da ludo nepropadne, posla g. 901. poklisare u Rezno, da s Niemci mir utanače. Na to bude u Moravsku poslan pasovski biskup Richar i knez Ulrik, da si s Mojmirom medjusobno mir prisegnu. [1]) Liepa sgoda, da se ukine slovjensko bogoslužje. Neima nikakove sumnje, da je tim poslaničtvom ne samo neodvisnost Moravske crkve, već i slovj. bogoslužje smrtni udarac primilo. Slovjensko duhovničtvo bude odstranjeno, da nenahudi toj, takovim načinom stečenoj bogumrzkoj dobiti. A slovjenski jezik u crkvah? On kao plod poluvjerca Methoda bude obćim radovanjem ugušen. Methodovi pako učenici izsele se u bližnje slovjenske zemlje, imenito pako u Hrvatsku; a zemlju toli omiljelu, u kojoj počivaju kosti ljubljenoga Methoda, ostave osveti Božjoj, koja se do mala i izlije na nju. Arnulfovi prijatelji Magjari postadoše pogibeljni ne samo Slovjenom, dà i istim Niemcem; zato se složiše i jedni i drugi proti njim. God. 907. zametne se kod Požuna krvava bitka, u kojoj divlji Magjari poraze združene kršćanske vojske, Moravsku osvoje i unište. „Ponosite tvrdje i gradovi, kojih čvrste zidine neprijateljem prkošahu, jesu uništeni, crkve porušene, duhovnici pomoreni, ljudstvo raztrkano, a grobna tišina vlada nad sveobćom pustoćom." [2]) Tako Moravska dospije.

Ako je zasad slovjenskih apoštolah u Moravskoj i Panoniji sve i zakržljao, i ako mu sve početkom desetoga stoljeća kopitą magjarskih konjah zadnje ostanke i pogaziše, to ipak uzprkos svemu tomu nestrunu, jer nadje bolju i blažju zemlju u Hrvatskoj, gdje se do dana današnjega njeguje. Imaju ga doduše i njeka ostala slovjenska plemena, ali ne u onom duhu, koj je Methodom vladao.

Hrvati, čim se pokrstiše, tražahu vlastitoga biskupa, koj bi u Ninu stolovao i zvao se hrvatskim. [1]) Rimski svećenici pokrste Hrvate [2]), zato su i oni podpali pod rimsku patrijaršiju. Za vremena pako velikoga župana hrvatskoga Domagoja (865—876), „kad bi bili Hrvati i Srblji i ostali obližnji puci dočuli za carevo (Vasilja) pravdoljublje, i ostale krieposti, hoteći radje u sretnoj podložnosti živjeti, nego-li pogibeljno i smjelo zapoviedati, potrudiše povratit se pod prvašnje gospodstvo, i opet pokorit se Rimljanom (Byzantincem). Zato i oni poslaše k caru . . . moleći ga, da bi se podvrgli preuljudnoj rimskoj vladi, i njegovu upravljatelju". [3]) Na taj indi način podje Vasilju za rukom metropoliju spljetsku s ostalimi dalmatinskimi biskupi, a i s hrvatskim u Ninu, odtrgnuti od rimske i pričisliti ih byzantinskoj patrijaršiji. Tako osta i za Sedeslava, koj Vasiljevom pomoći dobije kneževsku stolicu Hrvatske. Ali čim Branimir smaknu Sedeslava [4]) god. 879. uništi sve njegove odluke, odluči se od Byzantinacah, pa se pridruži Rimu; kako je već papa Ivan VIII. početkom napomenute godine (879) molio Sedeslava po svom poslaniku. Dalmatinski pako biskupi, premda se poda Branimir s hrvatskim biskupom u ruke Rima, ostaše jošte pod Carigradom. Tim indi načinom posta hrvatski biskup, taj krepki zaštitnik slovj. bogoslužja, faktično neodvisan od spljetskoga.

Na slovjensko bogoslužje silni se podigli bijahu protivnici. Kao što u Moravskoj zakleti mu neprijatelji bijahu njemački svećenici, tako u Hrvatskoj protivljahu se latinski dalmatinski biskupi, biedeć ga, da otvara vrata poluvjerstvu, buduć da polazi od učiteljah, koji se neslagahu s vjerom katoličkom. Osobito pako tim uzavru, jer je hrvatski biskup, da se pokaže vriednim činom i djelom toga imena, štitio ga. Nješto to, a nješto pako, što se ninski biskup hotio učiniti jedinom i vrhovnom crkovnom glavom u zemlji Hrvatah, t. j. protegnuti vlast na sve Hrvate bez obzira, pripadali oni njegovoj biskupiji ili ne; što zametaše crkvene naredbe, redeći Hrvate po tudjih biskupijah, [5]) i želeći konac učiniti duhovnomu djelovanju dalmatinskih biskupah medju Hrvati; nije se

[1]) Annal. Fuld. ad an. 901. „Missi Moravorum pacem optantes pervenerunt (Radesbonam). Quod mox ut petierunt, complacuit et juramento firmatum est. Inde ob hoc ipsum Richarius episcopus, et Udalricus comes Marahaha missi sunt, qui eodem tenore, ut in Bavaria firmatum fuit, ipsum ducem et omnes primates ejus eandem pacem se servaturos juramento constrinxerunt."

[2]) Palacky Děj. české I, 172.

[1]) Thom. Arch. Spal. Hist. c. XV: „Voluerunt Croatarum reges quasi specialem habere pontificem, petieruntque ab Archiepiscopo Spalatensi, et fecerunt episcopum, qui Croatensis appellabatur, et sua jurisdictio usque ad Dravum fluvium extendebatur."

[2]) Const. Porph. de adm. Imp. c. XXXI.

[3]) Const. Porph. in vita Basilii ed. Paris p. 180.

[4]) Joann. Cron. Ven. ap. Pertz: „His diebus quidam Sclavus nomine Brenamir interfecto Sedesclavo ipsius ducatum usurpavit."

[5]) Uzrok tomu bijaše i taj, što u Dalmaciji i primorskih pokrajinah bijahu od davnih vremenah stare rimske naseobine, gdje gospodovaše latinština u poslovih toli svjetovnih koli crkovnih, a medju njimi bijahu razpršeni simo tamo Hrvati. Da se slovjenski živalj osjegura, Branimir, knez hrvatski, ponukao je ninskoga biskupa, da stisne upliv latinskih biskupah na rimske gradove i bližnju okolicu. A usuprot latinski živalj htio je prevagnuti, te uništiti svaku narodnu kristalizaciju. Da dalmatinski biskupi to preprieče, da oslabe ninskoga, nehtjedoše rediti Hrvate.

Digitized by Google

dakle ničemu čuditi, što je došlo do razprah i svadjah medju njimi i hrvatskim biskupom. Nu čim se dalmatinski episkopat vrati rimskoj stolici (za njeku godinu po Vasiljevoj smrti), potuži se spljetski metropolita kod pape Stjepana VI. (885—891) na ninskoga biskupa. Sv. otac uslišav molbu ukori hrvatskoga biskupa i opomene, da se pokori drevnim zakonom, i da neprekoračuje granicah svoga pravomoćja. [1]) Ali ta poslanica neučini u njega nikakav utisak, jer i nadalje protezaše vlast na Hrvate, bili oni njegove biskupije ili ne. Dok bijaše u životu Branimir, pružao je ninski biskup vlast kako je htio; ali po njegovoj smrti (892) tužno i jadno bijaše stanje hrvatskih biskupah, jer spljetski metropolite njegovu jedinu zaštitu, velike župane hrvatske, predobiše kao Viching Svatopluka na svoju ruku. Premda izgubiše hrvatski biskupi svaku zaštitu u knezah, osta im ipak narod vjeran i podložan, spravan u svako doba dići se na oružje za svoga pastira; te i sada Grgur kao i njegov predšastnik Theodosij zadavao je mnogo tugah metropoliti spljetskomu. [2]) Tim načinom zavlada u Hrvatskoj u crkovnih odnošenjih neizvjestnost, razdor i prepirke, odkuda mogle bi bile proteći tužne posljedice za Hrvate. Čim se uvjeri hrvatski knez Tomislav, i zahlumski župan Mihalj, da nadbiskup spljetski Ivan, biskup ninski Gergur, i ostali dalmatinski biskupi nemogu parbe riešiti medju sobom, umole g. 925. rimskoga papu, da im pošalje poslanike, koji bi taj kamen smutnje uklonili, a slogu uveli.

Na Petrovoj stolici sjedjaše tada Ivan X. (914—928), koj u istinu posla Ivana jakinskoga biskupa, i stožernika Lava biskupa palestrinskoga kao svoje povlašćenike u Dalmaciju. Njim izruči dva lista: jednoga na spljetskoga nadbiskupa i na njegove suffragane. Nadbiskupa kori, što ga nije sve vrieme njegova papinstva ni jedan put obveselio poslanicom, već se drži, kao da ga ni nepriznaje. [3]) Kori ga zatim, što trpi takav nauk u svojih pokrajinah, koj sv. pismu i predanju crkovnomu očito protuslovi. [1]) Opominje ih zatim sve, neka ujedno s poslanici njegovimi svim ovdje uvukavšim se zlorabam spasonosnim liekom priskoče, da ih izkorjene, i da pjevaju mise latinski, a ne slovjenski, [2]) a to zato, navadja papa uzrok, jer su Slovjeni „osobiti“ sinovi sv. rimske crkve, a ružno i griešno bi bilo, da sin drugačije tvori, nego mu mati naloži. Nagovara ih napokon, da ostanu kod majčina nauka, a papa da se bude obradovati, ako dragovoljno prigrle njegove opomene, a tim ujedno da će prinieti Bogu ugodnu žrtvu. [3]) Drugi list napisa papa „svomu ljubljenomu sinu“ Tamislavu, kralju hrvatskomu, i „odličnomu“ knezu zahlumskomu [4]) Mihalju, svim županom, starješinam i puku slovjenskomu. U tom pismu navadja uzroke, koji ga ponukaše, da ga napiše, to naime: jer je njemu Božjim htienjem podieljena sva vlast na cjelokupnu crkvu, da ju može on punovlastno izvršivati, da razagna tmine poluvjerstva i nevjerstva oda svih kršćanah, osobito pako od svojih „osobitih“ sinovah Slovjenah, koji se smatraju kao prvine trudah apoštolskih, koji su od zibače mliekom vjere zadojeni bili, kao prije njekoliko godinah Sasi. Prelazi sada papa na Sase, i hvali ih, što su ne samo nauk rimske crkve primili, već i isti jezik latinski, te podtiče tim Hrvate, da budu i oni skloni tomu, jer kakovu nasladu nalazite u tom, piše dalje, da se Bogu žrtvuje u barbarskom ili slovjenskom jeziku? [5]) od tih bo valja „ti izajdoše od nas, a nebijahu naši.“ Nagovara ih dalje, da plaćaju deseto i prvine plodah, ako žele dopasti se Bogu, jer on to naloži u starom i novom zakonu. Da se pako latinska liturgija učvrsti, preporučuje papa, da djecu podučiti dadu u latinskom jeziku. Na posljedku moli ih, da častno prime njegove poslanike, da se svim opomenam, naredbam i pozivom njihovih bezodvlačno pokore, ako neće da postignu gnjev Božji i budu izključeni iz krila crkve. [6]) Papinski poslanici, prohodivši Dalmaciju, sazvaše crkovni sabor god. 925. u Spljet, kamo

---

[1]) Ivonis decr. VIII. c. 50. „Stephanus Theodosio episcopo. Nunquidne duabus simul sponsis nubere barbaricam gentem instruis. . . Disce paternis obedire regulis, ne inveniaris statutos a patribus terminos transgredi.“

[2]) Kopit. Prol. histr. „In Croatis Serbisque pro, nescio quo, primate se gerebat Gregorius Nonensis episcopus, omnes omnium diocesium presbyteros Slavos ordinare praesumens, sicque laesis latinorum episcoporum juribus, et emolumentis, concilio provinciali Spalatensi causam praebuit justae planae repressionis. Poterant nempe jure intra suam provinciam relegare Nonnensem reliqui episcopi, quorum ille provincias quoad Slavica invaserat: sed debebant simul in sua quisque provincia providere ordinandis a se ipsis presbyteris Slavis.“

[3]) Ep. Joan X. ad Arch. Spal.: „Cum religio vestrae dilectionis per tot annorum curricula et mensium spatia sanctam Romanam et Apostolicam atque universalem Ecclesiam, in cujus cathedra Deo auctore nos praesidemus, visitare neglexerit, omnino miramur.“ Uzrok tomu, kako nam se čini, nije mogao biti ini nego taj, što se glasalo po Slovjeniji, da je Ivan X. ili silom, ili podlimi nastojanji Theodorinimi zasjeo stolicu bl. Petra ključodržca. Učeni Muratori odkri mnoge laži, koje Luitprand pobilježi u žitju Ivanovu glede Theodore.

[4]) Ibid. Farl. T. III. p. 95. „Fama revelante cognovimus per confinia vestrae Parochiae aliam doctrinam pullulare, quae in sacris voluminibus non reperitur. . Absit hoc a fidelibus . . ut doctrinam evangelii atque canonum volumina, Apostolicaque etiam praecepta praetermittentes, ad Methodii doctrinam confugiant, quem in nullo volumine inter sacros auctores comperimus.“

[5]) Ibid. „Ut secundum mores romanae ecclesiae Sclavinorum terrae ministerium sacrificii peragant, in latina scilicet lingua, non autem in extranea.“

[6]) Ibid. Farl. l. c.

[4]) Zahlumje protezalo se od Dubrovnika prama sjevero-zapadu k potoku Neretvi, a odanle premo jugo-istoku d vrela Drine.

[5]) Epst. Joan X. ad Tam. Farl. T. III. p. 95 „Quis etenim specialis filius sanctae Romanae ecclesiae, sicut vos estis, in barbara seu Sclavonica lingua Deo sacrificium offerre delectatur.“

[6]) Farl. Illy. Sacr. l. c.

Digitized by Google

prispiju svi dalmatinski biskupi tja do Kotora, plemići i knezi hrvatski.

Na ovom saboru zaključiše najprije s obzirom na spljetskoga metropolitu, (can. I.) buduć da sv. Dujmo od bl. Petra vlastno bijaše poslan, da prodiče u Solunu, buduć da mu i ovdje kosti počivaju, da ima ta crkva prednost nad ostalimi. [1]) Zaljuče zatim (can. II.), da u svih gradovih, gdje je kada biskupija postojala, ako ima dovoljan broj naroda i svećenikah, da se ponovi. Gledeć na biskupa dubrovačkoga i kotorskoga, koji drže jednu stolicu, odluče (can. VIII.), da si ju bratski podiele, te ako jedan umre, da se drugi o crkovnih stvarih tako dugo brini, dok se ini za tu stolicu neposveti. [2]) Za slovj. bogoslužje odrede (can. X.), da nitko nesmie rediti svećenike, koji bi slovjenski služili; u slučaju pako, ako nebi dovoljno bilo latinskih, da se poruči na sv. stolicu. [3]) Proti tomu ustane Grgur ninski biskup, no bude većinom glasovah svladan; on pako da dobije, što želi, odluči o tom izviestiti samoga papu. Razpre medju hrvatskim biskupom i solinskim metropolitom ukinu (can. XI.), gdje nalože, da hrvatski biskup kao i svaki drugi ima priznat vrhovničtvo spljetskoga metropolite, i da se nijedan biskup neusudi prekoračivati granicah svoga pravomoćja. Nalaže se zatim kralju i svim županom hrvatskim tadanjim i budućim, ako nebi to oživotvorili, već bi štitili biskupa hrvatskoga, da nose odgovor za svako razkolničtvo oni i hrvatski biskup, a latinsko svećenstvo da si ruke umiva. Ostali zaključci protezali su se na javni zapt, koj bijaše u ono doba Hrvatom potrebit kao oko u glavi, naznačene bijahu kazne na ubojice, prepovjedano bijaše odtjerati svoju ženu, osim ako bijaše bludnica. Najposlje naloženo bude Hrvatom, da djecu svoju posvete naukom, osobito im pako jezik latinski toplo preporuče. Tako se sabor svrši. Zaključke saborske pošalju dalmatinski biskupi po spljetskom popu Petru u Rim papi na potvrdu [1]).

Zaključci spljetskoga sabora, premda bijahu stvoreni, da se u Hrvatskoj svako novotarenje dokine i strožji zapt uvede, ali tim se mir nepovrati. Ninski biskup Grgur nehtjede se skloniti, da prizna metropolitu spljetskoga, a niti nehtjede se pokoriti zakonom, koji su imali uništiti sve njegove osnove; obrati se na papu, nebi-li u njega našao po sebe povoljniju odluku; ali se prevari u nadi. Sv. otac Ivan X. odpisa god. 926. spljetskomu nadbiskupu Ivanu i njegovim suffraganom. U tom listu poziva papa metropolitu spljetskoga i biskupa ninskoga, da se stave u Rim na sud, da on apoštolskom vlasti razmrsi pravdu. [2]) Oznanjuje zatim, da je dao iztražiti u Rimu, kako se ima stvar glede slovj. bogoslužja, te veli, da je odgodio (suspendere) deseti kanon spljetskoga sabora. [3]) Najposlje daje im na znanje, da je sve ostale kanone osim desetoga, koje su poslanici njegovi u Spljetu zaključili, potvrdio. [4]) Je-li se stavio na papin poziv metropolita spljetski sa svojim takmacem u Rim na sud, ili ne? neimamo historičkih dokazah. Mnogi pisci tvrde, da je hrvatski biskup posluhnuo poziv papin i pošao u Rim, te ovdje on kod Ivana X., kao što i sv. Method prije četrdeset godinah kod Ivana VIII., izvojevao slovjenskomu jeziku povlast, da se mogu njim pjevati mise i ostali obredi izvršivati. [5]) Za dokaz tomu poslužiti bi nam mogli zaključci spljetskoga sabora držanoga god. 928. pod papinskim poslanikom Madalbertom, gdje o slovj. bogoslužju ni govora neima, dočim sve ostale zaključke prijašnjega sabora ponoviše, što ćemo niže viditi. Grgur zadovoljan tim, što se slovj. liturgija opunovlasti u Rimu, ostao je kod staroga. Tako nije prestao širiti granicah svoga pravomoćja, i tim

[1]) Farl. t. III. p. 96. „Quoniam antiquitus b. Domnius ab apostolo Petro praedicare Salonam missus est; constituitque, ut ipsa ecclesia et civitas, ubi sancta ejus membra requiescunt, inter omnes ecclesias provinciae hujus Primatis habeat, et Metropolis nomen, super omnes episcopos legitime sortiatur.“ Sv. Dujmo umre u Solinu oko 107. god. Izza kako rimski konsul P. Cor. Nasica razori glavni grad Dalmacije Dumno (Delminium) oko 137. god. prenešena je stolica dalmatinskih vladalacah u Solin, koj je cvao sve do god. 630. kada ga razore Avari. Papa Martin posla god. 649. Ivana ravenskoga u Dalmaciju, da ponovi crkvu dalmatinsku, koja u Solinu propade. Taj indi Ivan prenese stolicu iz ruševinah solinskih u Spljet, zato i spljetski nadbiskupi nazivaju se često solinskimi po starijem mjestu.

[2]) Ibid. „De episcopis Ragusitano et Catharithano, quorum manifeste una sedes dignoscitur, ipsam Dioecesim aequa lance inter se dividant, ita ut si unus dictae (Farl. alterius) ecclesiae pastor obierit, donec ordinetur episcopus, residens episcopus ipsius ecclesiae ecclesiasticam curam gerat.“

[3]) Ibid. „Ut nullus episcopus nostrae provinciae audeat in quolibet gradu Slavinica lingua promovere (aliquem); tamen in clericatu et monachatu (qui sunt jam promoti) Deo deservire (poterunt). Nec in sua ecclesia sinat eum missus facere, praeter si necessitatem sacerdotum haberet, per supplic tionem a Romano Pontifice licentiam ei sacerdotalis ministerii tribuat.“

[1]) Farl. Illyr. Sacr. t. III. p. 95.

[2]) Epist. Joan. X. Farl. t. III. p. 101. „Ut ante nostram praesentiam aut tu cum Gregorio, aut unus vester suffraganeus episcopus veniens cuncta per ordinem revelent; quatenus per viam justitiae incedentes, quidquid rectum est, inter vos definire valeamus.“ U početku te poslanice veli: „volumus ad limina apostolorum venientes ante nostram nostrorumque episcoporum praesentiam definire satagatis.“ Ovdje imalo je i slovj. bogoslužje pretresano biti, simo bo smieraju papine rieči: „quia tunc perfectio religionis adimpletur, cum per canonicae disciplinae regulas, quod quondam ordinatum fuerat, per nos emendare comprobatur.“

[3]) Ibid. „Vestras litteras suscipientes investigare non detulimus . . suspendere hoc curavimus “

[4]) Ibid. „De caeteris autem capitulis vobis innotescimus, quatenus hac ratione excepta (can. nempe X.) quidquid sinodaliter nostri Legati episcopi vobiscum una statuerunt, a nobis confirmata existant.“

[5]) Ginzel Gesch. der Slavenap. 1857. „Grguru ninskomu biskupu, koj toli slavno vodjaše veličanstveni duševni boj za svoju hrvatsku crkvu, i za slovjenski jezik u njoj, uništili su Mljetčani i Turci svaki trag, i neustrašeni taj branitelj najsvetije svetinje naroda svoga neima ni grobnoga spomenika.“ Nin se iznevjeri, u njem se nečuju slovjenski zvuci, taj njekoč privremeni grad hrvatskih kraljah, koj je brojio do 50.000 stanovnikah, sada ih ima jedva 800. Vidi Kukuljevićev Put u Rim.

Digitized by Google

veliku tugu prouzroči metropoliti [1]) i biskupom dalmatinskim, koji se toga radi potuže kod sv. stolice.

Papa Lav VI. posla god. 928. dva poslanika, biskupa naime Madalberta i kneza Ivana u Bugarsku, da ju s Rimom pomire, a uz put da se navrate u Hrvatsku, da u ime sv. stolice svaki nered dokinu, i stranke pomire. Kada su prispjela oba poslanika u Hrvatsku, sazovu sabor u Spljet. Na tom sastanku potvrde prvašnji spletski sabor, i odluče, da biskupije imaju svoj prvanji obseg zadržati, i pokorit se metropoliti spljetskomu; buduć pako da Nin nije od starih vremenah imao vlastitoga biskupa, već po jednom nadpopu upravljan bio, neka se opet to uvede. Grguru pako ninskomu biskupu spuste na volju, da si izabere stolicu u Skadru, Sisku ili u Dumnu, koje su crkve tečajem vremena propale, a sad se pomnažaju pukom i svećenici. U slučaju pako, ako nebi bio zadovoljan s jednom od ovih triuh, da si uzme sve tri, ali na štetu svoju i povjerenih ovacah. [2]) Napomenute zaključke predloži Madalbert papi na potvrdu, koj ih u istinu potvrdi, i spljetskomu nadbiskupu posla plašt nadbiskupski. Tom prigodom upravi papa list na sve dalmatinske biskupe, osobito pako na Formina zadarskoga i Grgura ninskoga biskupa, te zahtieva od obajuh poslušnost prema metropoliti spljetskomu, i da neprostiru pravomoćje izvan biskupijah. Najposlje ukida papa biskupiju ninsku, a Grguru nalaže, da zasjedne skadarsku stolicu; ako pako bude neposlušan, prieti mu izobćenjem [3]). — Tako se dokinu težnje hrvatskoga naroda, i široki put otvori tudjemu življu. Slovjensko bogoslužje nije propalo, ono osta, nu tim darom nemogahu se služiti svi svećenici, osobito pako koji pripadahu pod metropolitu spljetskoga. „Ta okolnost neostade bez znatnih posljedicah za duševni razvitak Hrvatah: jer ostavši oni svi u vjeri jedini sa zapadnim kršćanstvom i pridržavši barem stranom latinski jezik u službi Božjoj, ostadoše sveudilj u duševnom općenju sa zapadom, tako da su mogli postati dionici svega duševnoga napredka, koji se je tečajem vjekovah na zapadu u duhu općekršćanskom kao vlastitost svih narodah razvijao; s druge strane pako zadržavši jedna strana slavenski jezik u službi Božjoj zadrža takodjer svetimi apoštoli Slavenah položeni temelj narodne prosvjete, odakle je pošlo, da se je kod Hrvatah uz njegovanje obće kršćanske znanosti sredstvom latinskoga jezika već za rana zametati počelo ne samo crkveno književtvo u jeziku slavjanskih svetih knjigah, nego i narodno u prostom narodnom jeziku.“ [1])

(Dalje će sliediti.)

[1]) Th. Arch. Spal. c. XVI. „Gregorius episcopus (Nonensis) multas olim molestias Joannem Spalatensem Archiepiscopum sustinere fecit, debitam ei obedientiam subtrahendo, et sibi jus Metropoliticum indebite vindicando.“ Što je neravski ne samo metropolitu spljetskoga, nego i ostale dalmatinske biskupe neugodno diralo.

[2]) Farl. Illyr. Sacr. t. III. p. 103.

[3]) Ibid. p. 106. „Spalatensem etiam Archiepiscopum in Croatarum terra volumus, ut propriam suam Parochiam retineat, quemadmodum antiquitus Salonitana ecclesia retinebat. . . Gregorium vero, qui improbitate temporis in Croatarum terra episcopus effectus est, praecipimus in sola Scardonitana Ecclesia tantummodo ministrare, alienas Parochias ei praecipimus nullo modo amplius usurpare; quia si fecerit, sine dubio a nostro Pontificio excommunicatus manebit.“

Probudjenici u Elberfeldu.

Revivali, u Englezkoj jur na glasu, počeše i u Njemačkoj kao „probudjenici“ ludovati. Sliedeća pripoviest o smutnji u Elberfeldu istinita je; jer čeonik gradski začuv, što se po svem gradu glasa, povede iztragu, i po njegovoj obaviesti od 19. Veljače donese ovu pripoviest „Frankfurter Postzeitung.“ Čujmo dakle:

Pobožnjačka benastoća u sirotištu elberfeldskom, vidi se, da se je dogodila na poziv evangeličke družbe u Englezkoj, kojim se svi pravovjerni kršćani zovu, da u tjedan od 6—13. Siečnja o. g. drže molbenu skupštinu u to ime: neka bi se gospodinu Bogu molilo, da s nova izlije sv. Duha. U Elberfeldu držane su skupštine i izvan sirotišta. U sirotištu držahu skupštinu odrasli od 9—10. ure na večer, moleći, da Bog na sirotčad izlije svoj duh, a kad svane 13. Siečnja, rodi se pobožnjačka kuga, i to spopade prvu djecu. Djevojčica od sedam godinah potuži se nadzorniku Klugu, da joj dušu radi griehah steže stiska, te da joj treba milosti i molitve za nju; a od 13—27. dojde mu sedmero druge djece s istom nevoljom. Na 28. najde nazornik dječaka sjedeć na stubah, a on stade vikati za oproštenje griehah. Ovaj bude preporučen drugoj djeci za uzor, i već prve noći skoči sedam dječakah iz kreveta, i premoliše na koljenih svu noć. Na 30. Siečnja umoli Kluga tridesetorica, da im odredi posebnu sobu za bogomolju; a na 31. počmu žalostne sgode, što jih evo po obaviesti čeonika Liška pripoviedamo. Na 31. u večer sazove Klug skupštinu, i na nju se skupi do 60 djece. Za uru spopade dječaka Vollera, koj se prije molećoj djeci rugaše govoreć: „Ja neću da budem spašen,“ žestok nemir. Od one muke poleti on, i sleti u podrum, gdje najde djece moleće se Bogu na glas, da Vollera obrati. Čuvši to Voller, spopadnu ga krčevi, i držahu ga povratice sav drugi dan. U toj nevolji znaše on za se; ali bijaše niem. U tom pokaže prstom njeke redke u bibliji, a kad Klug pročita i pomoli se, smiri se dječak za čas. U petak 1. Veljače uhvati bies osobito curice. Klug našao bi jih u kutu u kolu stojeć, gdje mole. U subotu 2. Veljače sazva Klug opet molbenu skupštinu, a na nju se sad sakupi 120 djece i trajaše do 11. ure. Za molitve zahvali nadzornik

[1]) Mesić u Čit. ilirs. dio II. str. 146.

Digitized by Google

Bogu na svemu onom, „što je prošloga tjedna dao doživiti u ovoj kući.“ U ovoj skupštini uplete se najprije jedno diete 11godišnji dječak u molitvu, a za njim namah 7 do 8 zovuć Boga u pomoć sebi, drugovom, kršćanom u Siriji, muhamedancem, potopljenikom u Holandiji itd. Vollera napaše opet krčevi; ali za čas opet poče pjevati pjesme. I dvoje velikih (pjestinja i domaćica) počutiše, kako reče Klug, „ljute boli u srdcu i za griehe stisku“ tako, da su je morali iznesti. U nedjelju na 3. Veljače bijaše izvanredna skupština. Za nje ili poslie nje opazi nadzornik, da su pobenetale i manje curice: valjahu se naime po krevetu moleć i vičuć. Jedna od sedam godinah moljaše, da Bog njezinoga pomoćnoga učitelja S., komu je išla na nauk, prosvietli, da uči pravo evangjelje; druga ležaše sva ukočena kano led, i na njoj opazi Klug, da je u nesviestici, što kod druge djece za krčevah nebijaše. Iste večeri spopade bies sve curice: jedne klečahu na krevetu, druge skočiše te počeše vikati, ili se razasuše po dvorani i hodnicih, te moljahu za se ili u družbi, i to do dobar komad noći, a njeke curice pjevahu po stubah još i oko ponoći. U ponedjeljak 4. Veljače naredi Klug na prošnju djece opet skupnu molitvu, za koje sruši se četvero djece od krčevah, da jih moradoše odnieti; a jedno od njih, dječak Petar Meyer, kako reče Klug, vikaše čitav dan. U utorak 5. Veljače dojde mnogo diete kući kukajuć od duševne boli; 20 curicah umoli Kluga, da moli s njimi, što on i učini, a pridruži se i 20 dječakah. Ovim danom počima drugi dio ove tužne pripoviedke. Što bi se prije dogodilo po jednom, sad poče napadati muka po čitavu hrpu; za čas uhvatiše krčevi 40 - 50 djece. Na čase bi došlo to s čista mira, a gušće onda, kad bi djeca stala zvati u pomoć Boga, da drugu jim ili drugarici još neobraćenoj pošalje svoga Duha. Taj zaziv bijaše žestok, te bi čovjeka slušajuć ga presiecalo. Prvi ravnatelj, g. Grafe, kad ga upitah, kako je to bilo, reče mi, ako se pravo sjećam, upravo ove rieči: „Gospodine pograbi ga, obori ga dolje, udri ga, itd. pa kad bi se po više putah opetovalo, i sbilja bi dotičnika spopao strah i krčevi.“ Sam Klug označi mi onu nevolju riečju „krč;“ a ravnateljstvo ju u svojoj iztražnici zove „konvulsijom.“ Klug odgovori na prigovor jednoga člana od ravnateljstva, da je liečnik onoga zavoda Dr. Urner rekao: da to nisu bili pravi krčevi, jer bi se prije njih morali pomiešati moždjani, nego ova bolest da proizlazi iz živacah. Veli se dalje, da su u toj nevolji djeca ležala sviestna ali zaniemila; da su vikala, valjala se i hvatala oko sebe rukama, i kako svjedoči jedan svjedok od ravnateljstva, mahala glavom, da se je moralo nadignuti uzglavlje, da si glave o dasku nerazbiju. Trajala je kako kod kojega. O jednom dječaku rekoše, da je u dva dana samo jednu uru mogao govoriti; jedno bi diete uhvatilo samo jednom, a drugo bi držala do dva tri dana. U dva tjedna što protekoše od 5. Veljače, napalo bi svaki dan djece više ili manje. Sad je vendar sve to bolje nestaje. U nedjelju 14. Veljače uhvati još samo dvanaestero. „Elberfelder Kreisblatt“ piše na to ovo: Ovaj pojav neima dvojbe da je posljedica methodističkoga djelovanja, a proizvire iz neevangjeoskoga pojma o obraćenju. Protiv evangjelju je držati, da obraćenje zavisi o krčevih, trapavici, pače i ručanju, koje službena obaviest imenito spominje. Drugi put veli opet: Čemu se u Elberfeldu sve čudi, u Americi nije nikakovo čudo, jer se događja često; ali nas sačuvao Bog te nedao, da se ota methodistička groznica razkuži. Jer znalo bi biti još, kano što od 13—15. vieka bijaše sa flagellanti ili bičevarskom družbom, koji su se hrpimice znali pred svietom bičevati do krvi, da se po tom rieše griehah. Mnogi držahu to za čudo Božje, dok ga nedotrgnuše crkva i vlade silom. Bila već u načinu i razluka, u stvari si je ovo duhovno bjesnilo vrlo na blizo. Stoga se može samo hvaliti, što je gradski čeonik za dobe tomu stao na kraj; a nadati se je od njegove mudrosti i razbora, da će stvar proći bez štete, a morda komu i za spas.

Viestnik.

Iz Zagreba. U zadnjem našem listu priobćenu viest o predstojećoj u nedjelju misi petdesetoljetnici uzoritoga gospodina kardinala i nadbiskupa našega imamo tim izpraviti: da će se tom prigodom hrvatsko slovo držati ob 9. uri u prvostolnom hramu prije, a slovo latinsko poslie svečane mise nj. uzoritosti.

— Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup u toliko se je oporavio od svoje posljednje bolesti, da jurve izvan postelje boravi.

— Preuzvišeni gosp. biskup djakovački J. J. Strossmajer i presvietli gosp. posveć. biskup Iv. Kralj otišli su u Beč s odborom, odaslanim, da nj. veličanstvu podnese molbenicu našega sabora za cjelokupnost naše domovine. Uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup, te presvietli gosp. biskup V. Soić nemogahu se istomu poslanstvu pridružiti, budući zapriečeni bolestju.

— Ljudevit Pažur, klerik nadbisk. zagrebačke i bogoslov 2. godine, umro je dne 5. t. m. providjen svetotajstvi u sjemeništu, a dne 7. t. m. sahranjen je u raku prvostolne crkve.

Iz Rima. Pišu novine, da je sv. otac već prije više mjesecih načinio naredbu za slučaj, ako bi umro, bio lišen priestolja, ili od svoje volje se ga odrekao. Odlukom, koju je 21 kardinal odobrio, postavio bi Pio IX. stožernika Visemana, prvostolnika Englezke, za svoga nasljednika ili zastupnika, i to dotle, dok bi se novi papa zakonitim načinom u konklavu izabrati mogao. Viseman, koj u crkvi zauzimlje odlično a zajedno iznimno mjesto,

Digitized by Google

dobio bi podpuna papinsku vlast, poimence i tu, da može u Londonu sazvati velik obćeniti crkveni sabor. Kako su sadu stvari zamršene, kad bi se sv. stolica izpraznila, sva je prilika, da bi do zakonitoga izbora novoga pape dugotrajna medjuvlada postojala. Za ove medjuvlade imao bi Viseman pod imenom Pia X. (?) upravljati crkvom. Priobćujuć ovo nagovieštanje njekih listovah dodajemo, da druge viesti označuju kardinala i nadbiskupa kolonjskoga, komu je tobož sv. otac napomenutu visoku zadaću namienio.

— Francezki biskupi neprestaju, već sveudilj brane prava svete stolice s dostojanstvom i umjerenošću. Oni se ljudski brane proti osvadi, da se oni povode za starimi strankami. Tako pade biskupu algirskomu na um, te na pouku o rimskom pitanju svojim biskupljanom priobći u svojoj pastirskoj poslanici okružnicu stožernika Antonella, tumačeć ju važnim uvodom i završkom. Biskup u Quimperu opomenu svoj puk na Petrov novčić; biskup versaillcski očitova radost nad sretnim uspjehom katoličkih stvarih u senatu. Baš tako kažu se vjernimi svetoj stolici i talijanski biskupi. Napuljski protestiraju proti hajdučkim i samovoljnim naredbam turinskih opravnikah, a piemontezki od svoje strane poslaše adressu Viktoru Emanuelu, te čemerno prigovaraju njegovoj vladi na usilnom i protukatoličkom postupku, opominjuć ga na rieči sv. Ambroza, rečene caru Theodosiju: „Nepristoji se vladaru, da zabrani slobodu govora, a niti se pristoji svećeniku, da neočituje svoju misao. Svećeniku neima pred Bogom većega računa a pred ljudmi veće sramote, nego bi bila, da svoju misao prostodušno neizrekne.“

— Premda otac Passaglia u listu „Armonia“ oprovrže viesti, kano da je on pod rukom posrednik medju Cavourom i Rimom, to ipak još jednako mnoge novine taje, da je s tim nebogim otcem čist posao. Jedan dopisnik „A. Z.“ zaplitje pače i stožernika Santuccia u Pasaglijine tajne. Po njegovu Cavour je umolio toga stožernika u pismu, da radi kod sv. otca o slozi medju svetom stolicom i Piemontom. Dopisnik tumači i „izvanrednu“ stranu ote stvari; a to ovako: Passaglia u dogovoru s Cavourom reče, da stožernik Santucci nedrži svjetovnu papinsku oblast neobhodno potrebitom, i da bi se s toga po njem dalo doći do sporazumljenja. Cavour ga namah uhvati za rieč. Santucci sluteć namah, što je tomu naglu koraku uzrok, ogorčen zapovjedi, da Passagliu, njegova prijašnjega prijatelja, pred njega nepuste. Passaglia, čim se vrati iz Turina, zamoli pristup u stožernika Antonella i dobije ga. U razgovoru dojde na sporazumljenje medju svetom stolicom i Piemontom; a s drugim i na to, kako Cavour zadade vjeru, ako dobro izpadne, da stožerniku neće biti nezahvalan. Stožernik, kako pripovieda dopisnik, na tako sramotnu i ružnu ponudu razljuti se, i s njekoliko oštrih riečih pokaza professoru vrata. — Kako je vidjeti, ovo odkritje smiera na to: da zametne svadju u stožerničkom sboru sbog spotaknutoga rimskoga pitanja, ali je zlo izpalo. Što dopisnik reče o stožerniku Santucci-u, to bi se moglo reči o svakom; jer koj bi od stožernikah i mogao držati, da je papi svjetovna vlada neobhodno potrebita?

— 9. Travnja. Jučer primi sv. otac odbor Bugarah, došli, da prijavi pokornost svetoj stolici. Arkimandrita Josip, vodja Bugarah, reče govor sv. otcu, zavjeravajuć se, da su s čiste namjere vratili se na vjeru svojih djedovah, tužeć se i žaleć, što su se tolike vjekove hranili žirom ili nečistim naukom fotionskoga razdora, po kom stradahu od glada i nevolje, i sad da su, obodreni glasom oprosta, ljubavi i blagosti, vratili se u otačbinu. Sveti otac proli na taj govor sladke suze, a savladav si ćut reče, da mu je neizrecivo veselje, što pred sobom vidi obuzete od milosti Božje i u krilo crkve obratjene Bugare, i zagrli jih sve do jednoga kano otac sinove s bludnje obratjene. Razgovoriv se duže s odborom, podieli arkimandriti naslov patriarke. Posvetiti se ima sliedeće nedjelje s velikom svečanošću. Crkva bugarsko-katolička urediti će se čim prije. Obe biskupske stolice u Ochridu i Ternovi, koje postojahu od prvih kršćanskih viekovah, imaju se opet ponoviti.

Iz Fiorence. „Allgemeine Zeitung“ donosi sliedeći dopis iz Fiorence. Sreća na sreću! U Umbriji žive se pod Piemontezi liepo. „Stara bieda“ pomnožava se novom. Pokrajine promieniše samo vladare i imena. Njekada se je tužilo na tudju papinsku vojsku, sad na piemontezku, narodnu stražu i Massiove strieljce, sbog kojih su medje nesigurne. Njekada bijahu nesigurni drumovi, a i sad je tako, ako ne i gorje. Njekada bijaše političkih svadjah, a sad i kamo više. Veća je daća, zapis vojnikah, mienjaju se svaki čas zakoni, a to sve u javnom i sukromnom životu do gusta smeta. Ukinuće samostanah i družbenih zavodah čini vrlo zao utisak, jer se to nedrži za drugo, nego za fiskalnu naredbu, da se nemirnjaci i cincari okoriste. Postupak sa svećenstvom očemeri dosta krvi. Tako u Narni-u pristaše svi pošteniji gradjani uz biskupa. Tako vam je s Piemontezi sreća u Umbriji.

Iz Parizа 16. Travnja. Vojvoda od Magente, budući prošli tjedan pred carem, očitova otvoreno, da će izagnanje redovnih duhovnikah završći zlo. Car poslà u tom vojvodu k Roulandu, koj da je to ob svojoj domisli i moći naredio. Ministar prosvjete začudi se, te reče vojvodi, da je on to učinio po nalogu carevu. „Kako je vidjeti, reče zlobno vojvoda, šalju me od Poncija k Pilatu.“

— U gradovih Douai i Lille progone redemptorističku družbu, a policija zapovieda, da se nosi iz zemlje, tko god od članovah nije rodom iz Francezke. To je početak „naredbe,“ namienjene duhovničtvu. Dobrotvorne družbe doći će do skora na red, i tada će od-

Digitized by Google

lanuti „Sieclè-u," „Opinion nationale-u" i njihovim zaštitnikom, koji malo da se nerazderu od vike: neka se zatamane ušenci, kako oni zovu milosrdnice i družbu sv. Vinka. Pravo je, da se skinu krinke. Sgode, koje su jur na domaku, protumačiti će ovu slutnju, pa za sada budi dosta. Neima ništa smješnijega, nego štono oni zovu pačanje biskupah u političke stvari. Ali zar nebijaše „oslobodjenje družtva" na 2. Prosinca politička stvar? Pa kako se je tada hvalilo i veselilo premnogim poklonicam i govorom biskupah! A put u Bretanju? Kadno je dobrodušno svećenstvo dovodilo seljane, da se Napoleonu III. poklone, tada nije bilo prigovora, zašto-li je zabludilo na politiku? pače sve se je tomu radovalo, i isti oni listovi, koji danas sbog toga dižu graju, nisu znali već riečih, kako da izkite pohvalu i želje svećenstvu. Sbog šta je dano stožernikom sielo u senatu, ako netreba, da se pačaju u politiku?

— Okružnica ministra pravosudja Delangle-a u „Moniteuru," kojom se prieti, da će se svaka politička izjava duhovničtva u njihovu službovanju kazniti zatvorom ili progonom, ide ne samo na nižje, nego i na višje duhovnike. Vlada je, veli se, odlučila, da će strogo postupati. Poluslužbeni listovi hvale vrlo tu okružnicu. „Patrie" misli, da tim carska vlada crkvi, kojoj je i tako mnogo dobra učinila, čini novu uslugu!! „Vraća ju, veli, da se opet bavi molitvom, i oslobadja ju od urote." Na ovo ruglo, na ovo podlo ulagivanje odgovoriše biskupi jur odavna.

Iz Londona. Lord Derby izjavio se je u gornjoj kući englezkoga parlamenta u jezgri ovako za sv. otca: Uzamši u obzir znatan broj katolikah, koji žive u Englezkoj, za Englezku je od najveće važnosti, da papa bude neodvisan, a da se nemora ravnati po zapovjedih tudje vlasti. O nuždi, da Rim bude glavnim gradom Talijanske, nije u tolikom stupnju uvjeren kao lordovi Ellenborough i Clarendon. Po njegovom mnienju bilo bi bolje, da su dvie kraljevine: sjevero-talijanska i jugo-talijanska ustanovljene. Tada bi Rim medju objema ležao, a riešenje pitanja bilo bi lasno. Buduć da sada imade samo jedna jedina talijanska kraljevina, to je posve naravna želja, da joj Rim bude priestolnim gradom, a s toga porodit će se najveće neprilike. Štogod se pako odlučilo, netreba nikada s oka pustiti, od kolike je važnosti, da prava neodvisnost pape ostane nepovriedjena.

Iz Dublina. Govoru orleanskoga biskupa odjeknu živ odziv. Tomu podaje jasan dokaz dublinski list „The nation," veleć s ostalim: „Irska se može pravo veseliti, videć, da se za njezino dobro bori takav odvjetnik. Bolje rječitosti neimamo si ni željeti, a Francezka je zemlja na svietu, do koje nam je najviše stalo, da zna i razumie naše stanje. Govor biskupa orleanskoga uzdrmati će Francezku od glave do pete, a milijunom Francezah štijući ga očemeriti će se srdce od zlovolje; jer će vidjeti muke srodna jim naroda, o kom jedan od prvih kraljevah (Ljudevit XIV.) reče: „da mu netreba dokaznice o naturalizaciji, da bude francezkim." Irska je preuzela na se ogromni dug zahvale prama francezkomu biskupu, koj obtršen sa svih krajevah silnimi poslovi, ipak toliko i truda i vremena obrati za ugnjetenu stvar." Pošto taj list reče hvalu francezkim gospojam, sabiračicam darovah za Irce, osobito carici i vojvodinji od Magente „gospoji junaka Mac-Mahona, čije se ime spominje s ljubavlju i štovanjem," završuje ovako: „Svim skupa i svakomu napose ponavljamo: da ste si pribavili neograničenu zahvalu Irske; a morda će doći vrieme, da vam se odužimo." Ovo ravno nije onako razumljivo, kano ono, što je nedavna govoreno u jonskom parlamentu; ali se ipak vidi, da Irci neće biti tupaci za Cavouro-Palmerston-Russelovu nauku o narodnom pravu.

Iz Carigrada 30. Ožujka. Jedan dopis po brzojavnoj žici javlja, da se je prošle nedjelje ondje držala skupština, kojoj glava bijaše u rimsku crkvu prešavši a od ovdješnjega patriarke izobćeni biskup Paisios, i da se izjavila posve neodvisnom od grčke crkve patrijarke carigradskoga. Nu patrijarka i sveta mu sinoda domisliše se boljemu prekasno. Oglašena je naime jučer poslanica patrijarkina u svih ovdješnjih listovih, da se popušta svim zahtjevom Bugarah, obziruć se i na njihovu narodnost, zašto se do sada nije marilo.

Iz Varšave. „Schl. Ztg." piše: Buduć da je u prvoj graji prije više tjedanah prevratnikom vrlo dobro izpalo, što su iznenada medju vojsku i pobunjeni puk urinuli provod s križi na čelu, da se zapovjedniku može spočitati pogrda križa i pobožnosti, to je ota varka pokušana opet drugi put. Ali duhovničtvo one crkve, od koje je bilo naredjeno, da će poći provod. uzprotivi se, te nedade nipošto križa i svetačkih kipovah za takovu porabu. Nu u prkos svemu pograbi njeki N-i, koji je već po dva puta sjedio na šancih i opet bio pomilovan, križ, i stavi se s njim na čelo tako zvanoga provoda. Drugi opet pograbe sa žrtvenikah njekoliko kipovah, i umiešaju se u povorku. Po tom nije istina, da su se duhovnici sa svetinjami stavili puku na čelo.

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Umrli su: g. Franjo Galović, župnik jakuševački, i g. Mio Štabek, žup. goščanski. — G. Franjo Šinko, kapelan štrigovski, postao je upraviteljem župe goričanske. — Odlučeni su za vojničke duhovnike: g. Josip Kolarić, kapelan kravarski, k slunjskoj, g. Gjuro Pavešić, kapelan u Čvrstcu, ka gradiškoj, g. Baltazar Balog, kapelan selnički, k prvoj banovačkoj, a g. Dragutin Dauer, kapelan lukački, k drugoj banovačkoj regimenti.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 20. U ČETVRTAK 16. SVIBNJA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

NA SLAVU

UZORITOMU I PREČASTNOMU GOSPODINU

JURJU S. R. C. STOŽERNIKU HAULIKU VÅRALJSKOMU

NADBISKUPU ZAGREBAČKOMU, B. D. MARIJE TOPUSKE OPATU, CARS. REDA LEOPOLDOVA I REDA SV. STJEPANA KRALJA APOŠT. VELEKRSTNIKU, NJ. C. K. APOŠT. VELIČANSTVA DRŽAVNOMU TAJNOMU SAVJETNIKU itd.

PRIGODOM OBSLUŽAVANE SVEČANOSTI

NJEGOVA PETDESETOLJETNOGA MISNIČTVA

U ZAGREBU NA 12. SVIBNJA 1861.

Omrknuše gore i dolovi,
Bieli gradi i prijatna sela,
Od Dunava do sinjega mora.
Il' je sbilja il' je čarobija:
Sjaja nestà! a kuda i kamo?
Zasvietli se Zagreb grad bieli
Kano ljeti o podnevu sunce!
Čarobija sunce ogrijano
Poupilo sve milene trake,
Što hrvatske zlatijahu kraje.
Sabra zrake od krajine svake,
Da sabrano sine snagom većom,
Domu našem da ograne srećom;
Da prosine, a noć ružna mine,
I ogrije, zemlja da proklije,
A narod se ucviljen nasmije!
Čemu zora i s njom sgodna hora,
Uljuljanu kad se spati mora?
Čemu sunce, kada dana nije?
Čemu grije, kad nas sjever brije? —
E sunašce umiljano žarko!
Tvojim sjajem suzne bistri oči,
Tvojom vatrom nujno topi srdce
Svaki Hrvat, u kog ima ćuti.
Al' je muka Kleku dignut glavu,
Što ju pognu sbog nepravde težke,
Koja tišti oko njega kraje. — —
Al' je muka — neće gola ruka
Velebitu zaodjeti rebra,
Rebra gola njemu kraj ohola
I objestna susjeda desnoga.
Al' je muka umiljano sunce!
Staru maču očistiti hrdju,
I hrdjavu osvjetlati lice.
Još je muka željna naša željo!
Staroj buri okrenuti usta,
Da nepuše, kuda je puhala,
Preko gore Jelenske u more
I Vratnika kroz široka vrata;
Već da krene i duhu odrene,
Što nas hoće da zadahne parom,
Tudjom što se izpariva barom.
Još je muka zatrpati jaze,
Što nas luče baš od svoje kuće —
Ah od majke, kam' nas srdce vuče!
Ali neka! neka i tog jada;
Jer bez muke, truda i napora,
Srdca hrabra, borbe i vještine
Neima slave, dike ni viteza!
Sunce žarko nad Zagrebom gradom
Oj sabore hrvatske gospode:
Sievaj milo, ma sve i nebilo,
Što od tebe željne oči žele.
Bog će čuti, desnom i prosuti
Nad Hrvati svoje blagodati.

Digitized by Google

Liepe sreće, a u kobno doba
Dvie se sgode sukobile dične,
Kô dvie sretne rodjenice zviezde.
Jedna drugu obasieva sjajem,
Jedna drugoj uzvisuje slavu.

Dan dvanajsti a Svibnja mjeseca,
Kadno sunce oko podne bilo,
Nebo se je čudom otvorilo
I sljubilo sa priestolnim hramom.
Tu na vrata otvorena neba,
Šalje Starac uzorita glava
Pomoćnika, desnu svoju ruku,
Da u žrtvu Bogu Sina dade,
A na hvalu na Božjemu daru,
Riedku daru, redjemu svečaru.
Liepa dara, sretna darovana,
Stó ga želi, a jedan dožive!
Mili Bože! na svemu ti hvala;
A hvala ti i na tomu bila,
Što je radost nesgoda smutila.
Od omilja oči razigrane
Omiljelo žele vidjet lice;
Neima lica, zlobna nesmilica
Neda željnu doželjeti nadu,
A vjernomu srdce mori puku
Težka muka prevarena nada.
Nije čudo, a ni tašta želja,
Bez svečara neima tu veselja. —
Gledeć sunce, gledeć Njemu lice
Nije znati, koje sieva milje.
Blage oči kô dva svjetla luča,
Mir Mu, ljubav i milinu kažu;
Vedro čelo kô nebesa vedra
Razbor kažu i mudrosti sielo;
Divan pogled starca svilokosa
Razblažuje i topi ti srdce.
Žale oči sjetne nevesele,
Al' se pamet zaletila letom,
Da prekrili i godine davne,
Te Svečaru čine vidi slavne.
Sad je hora liepa razgovora,
Sad je hora opjevati slavlje —
Komu slavlje, od Boga mu zdravlje!

Petdeset je baš minulo Svibnjah,
Što u Svibnju još života svoga
Zavjeri se tvrdom vjerom Bogu:
Službu njemu i njegovu puku!
Kako vjeru On održa Bogu,
Kako-l' njegvim trgovaše novcem,
Šutit valja; jer se reć nemore,
Već angjeli neka rajski sbore,
Štono Bogu u rukah mu dvore:
Što Bog Njemu iz ljubavi dade
Liepa blaga, dara nebu draga,
I uresa, dušne i ljepote.
Što čovjeka jur na ovom svietu
Dušom pravim nebešćanom čini.
A On Bogu liepo vrati ljubav
Po svom puku, Božjem baštiniku.
Treba lieka? u Njega je lieka,
Ljekarija vazda otvorena;
Treba hrane? u Njega je hrane,
Srdce smiljno, razkriljene ruke;
Treba svjeta, znanja i nauke?
U Njega je sbora i razbora;
Treba komu? — sve je On svakomu
A mileni puku Otac svomu!
Tko će više, i više bi čuo,
Da prosbore silna Njegva djela:
Da prosbore trnjke i livade,
Kud se pasu bogumilke pčele,
Koje korist iz pustare vade,
Što bi drugče nerodom rodila;
Koje istu čemeriku travu
Sladkim svojim pozaslade medom:
Milim srdcem još milijom njegom.
Da prosbore i vrtlovi plodni,
U kojih se sad plemeni voće,
Što bi drugče narodilo ploda:
Šipka, gloga i trnulah zloće.
Da prosbore sigurni zakloni
Svakom stvoru bolnu i ubogu:
Kako otac gorke tare suze,
Lieči tugu, a veselje čini;
Još da kažu, koliko je gore
Uzdisajah poletilo k nebu:
Da Ga živi Stvorac milostivi!
Da uzkliknu nebore za mlada
Izza sreće ostale sirote,
Pa da kažu, što se sve do sada
Mila otca užiše milote!
O da nam je sabor sakupiti
Aronovih duhovnih sinovah,
Što jih rodi Bogu na poslugu:
Divne hvale! divna i prizora!
Sied je otac, sinah ima siedih!!

Pjesmo muči, rajski jezik uči! —
Svećenika ako velikoga
Tudier kaniš opjevati slavu,
Tu-li ćuti brojiti sinovske.
Da ja listak nisam obikao
Svietu javljat, raznašati viesti,
Volio bih usahnuti netom,
Neg da tajne nagovieštam ćuti.
Il' usahnut ili umoliti
Po livadah nakitjeno cvieće,
I na cvieću rosino biserje,
Kad se cakli o sunčane trake,

Digitized by Google

Da me kiti kitnim svojim plaštem.
Molio bih duhove čarobne,
Koji jutrom o porodu sunca
Tajnim sborom razgovore srdce
I razblaže blagom nevidivim:
Da me duhom zadahnu svojime.
Molio bih u slavićah volju
Vazda bodru, spremnu i veselu
Slaveć svoga u naravi Boga.
Tad bih morda ćuti kazô tajne,
Kako cvieće, vjetrić i slavići
Kažu tajne stvorčeve ljepote.
A šta pjesmo, čemu ćeš i pjevat,
Kad je tvrdi propjevao kamen?
Eno starom u priestolnom hramu
Od radosti uzigra kamenje,
Kano drugu zaručnica svomu.
Nije čudo, ni čudit se nije;
Dva put deset k tomu i tri ljeta
A u ljetu nebrojeno putah
Njegve molbe sluša i sabire.
Tà od vrućih Njegovih vapajah
I ledeni ugrije se kamen;
Od srdčenih Njegva srdca željah
Za čast Božju, a za dobro puka
U neživu srdce se zameće.
Sedam viekah i više godinah
Muž za mužem po hramu se štapa;
Ali takva još vidio nije
Slavna djelom a grimizom slavna.
On je crkvi stožer, ures, dika,
Stožer domu u odlučno doba,
Kad zavrije zavistnica zloba.
Stožer domu, podpora velika
Sad je puku — bit će preko groba. —
Kad potamni zaslužena slava,
Pa prosine tek za osam viekah,
E čudi se, kom' se čudit hoće,
Što zaigra drvlje i kamenje.
Od kad pade sa slavenskog juga
Svietla zviezda ponosa i slave:
U Zagrebu danica se rodi,
Te prosinu pomladjenom slavom
Spljeta, Sriema i Soluna starog. —
Bog će dati i sreća će dati
Za danicom da prosine sunce,
I ogrije, što jur davna zebe,
I prosvietli, što u mraku čami. —
Ak' i kašnje, doć će Jurjev danak,
Procvašti će krvca proljevena,
Uzigrat će, ma i kašnje kosti,
Turskih konjah kopitom satrte
Sve za vjeru, za prosvjetu pravu.
Da je tražit u ljudih nam plaću,
Nebi tražit u njih ni valjalo;
Van u Boga i njegove pravde,
Tko što ima, dobit će ufano.
Na svem svietu, da nebude pravde,
U Boga je i desnice njegve;
A nepravda satrt će se sama,
A prevara prevarit će sebe.

Sve od mora što je do Dunava,
Uzraduj se, u glas jedan kliči!
Jer se Slavi pomladiše krila,
Jer se sreći otvoriše vrata;
A što nije, to će biti srećom:
Crkva jedna, domovina jedna!
Zagreb zvekni, Velebit odjekni,
Da se čuje do Balkana divnog!

A TI slavna naša glavo
Uzoriti Gospodine!
Živi slavan i veseo
Na veselje slavskom jugu!
Prijatna je naš jug zraka
U Južanah ćud je mirna,
Za istinu umne glave
A za pravdu srdca vjerna;
U njih živi, dok je vieka,
Slavnu slavna uspomena.
Preporodu njim u tomu
Preostali daruj život.
Oni TEBI dat će daću
Harna srdca i molitve:
Da na nebu najdeš plaću.
TI nam krasi blagoslovnim
Svojim žitjem domovinu,
Kô što sunce liepa dana
Za razstanak svietu tomu
Rumenilom obzor krasi!

Slovo,

što ga je kod svečanosti petdesetoljetnoga misničtva uzoritoga gospodina stožernika i nadbiskupa zagrebačkoga

JURJA HAULIKA VÁRALJSKOGA

u prvostolnom hramu zagrebačkom dne 12. Svibnja 1861. prosborio

Josip Marić,
kanonik zagrebački.

Dan ovo je, koga zora Neporodi sviem plami, Neg rajskoga sunce dvora Ljepšim zrakom donie nami;

Vod'mo ravnieh vrh prostora' Tance čistiem zabavami I svietlilom preliepoga Radujmo se dana ovoga.
Ps. 117, 24.

Podigni oči tvoje k visini nebeskoj, te odbij od sebe svu žalost i brigu vjerno zagrebačko kršćanstvo stado! pa se priredi na radost i veselje, koje ti je Gospodin za danas pripravio: jer uzo-

Digitized by Google

riti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački Juraj Haulik, poslie petdeset godinah Svoga misničtva, danas zlatnu svetu žrtvu svevišnjemu Bogu prikazuje.

Zora ti danas rumenije zori, sjajnije se radja iza gore sunce, sva se narav u ljepšu zelen oblači, i mirisnijim kiti se cviećem; kao da još bolje ukrasiti želi prizor i onako krasan: gdje se vjerno kršćansko stado, neobičnim načinom, neobičnom ljubavi i veseljem oko svoga starine sakuplja pastira.

Pustimo one, koji danas s nami naše veselje dieliti nemogu, neka se nevesele, a mi ćemo se veseliti; jer prečastni naš Nadpastir to od nas zaslužuje! Zaslužuje, da Mu ljubav i poštenje izkažemo, da mu slavno ime Njegovo u naša i naših potomakah zahvalna srdca duboko urežemo, te slavnoj uspomeni na vječna vremena sačuvamo: što je On kroz dvadeset i tri godine svoga kod nas pastirovanja ne samo naš vriedni biskup bio, nego još crkve i domovine otčinski dobročinitelj. Dopustite mi gospodo! da ovo za čas promatramo, te mi u Vašem poslušanju trpljivost prikažite.

Juraj Haulik rodi se dne 20. Travnja god. 1788. u gradu Trnavi, gdje stranom, a stranom pako u Ostrogonu osam latinskih razredah svrši, i zatim se radi mladosti svoje kao dobrovoljni vježbenjak u ured gospodarski prabiskupskih dobarah uvrstiti dade, te tako tu jednu godinu sprovede. Kao mladić od sedamnaest lietah stupi On u ostrogonsko sjemenište, gdje tako isto radi mladosti svoje osmi razred opetova, a kašnje se u pazmansko sjemenište na bogoslovje odpravi, koje svršiv i misnikom redjen dne 6 Svibnja prije 50 godinah u duvničkoj crkvi sv. Uršule u Trnavi prvu sv. misu Bogu svečano prikaza. Taki zatim ode u Komoran za kapelana, a iste godine u Budim za arkivara. Dvie godine kašnje bude tajnikom prabiskupskim po Kovaliku naimenovan, a tri godine poslie bude u Pešti bogoslovnoga doktorstva vjencem okrunjen, te godinu danah kašnje, kad glasoviti Rudnaj prabiskupsku u Ostrogonu zasjede stolicu, postade Haulik i njegovim tajnikom i duhovnoga suda bilježnikom.

Nakon opet dva ljeta, kad se je u Ostrogonu državno-crkvena sinoda obdržavala, On kao tajnik u njoj poslovaše, gdje mu poslenost i sposobnost za tri godine ostrogonski kanonikat pribavi. Četiri dana kašnje Njegovoga na kanoničtvo naimenovanja preminu mu rodjena majka, te mu tako slast nove sreće smrt majke ogorči. Tri godine za time izgubi smrću i roditelja svoga. Visoki um Njegov, koga u državnih poslovih kod ugarskoga namjestničtva, privremeno upotriebljen, zasvjedoči, pribavi mu savjetnika i začastnoga prištinskoga u Hercegovini biskupa dostojanstva, te tada već prst Božji pokaza, da će ovaj slavni muž sudbu svoju sa Slavjani na jugu dieliti. Uzoriti naš gospodin istom kao kr. savjetnik postade svojim gospodarom, te istom sada u svom domu, sa svoga ognjišća, svoje čorbe prvi put okusi; što samo od mila napominjem, jer se to prije 31 godine upravo na dan današnji, t. j. dne 12. Svibnja slučajno dogodi. Za 7 mjesecih kašnje preseli se On kao kr. savjetnik kod ugarsko-dvorske kancelarije u Beč, a za drugih 8 mjesecih postade zagrebačkoga kaptola velikim predstavnikom, a nakon nemalo pet godinah jednoga za nas sretna jutra pozdravi ga kancelar grof Fidelis Pálfi u ime kraljevskoga Veličanstva kao zagrebačke biskupije biskupa. Tako zasjede On biskupsku stolicu, koju su do sada s Njime 77 biskupah zasjedali, te ju zaslugami za crkvu i domovinu slavno proslavili. Nu Njemu je ipak jedinomu, Njegovoj mudrosti, Njegovoj znanosti, Njegovoj blagosti, čednosti, poniznosti i inim kriepostim najveća slava u dio pala: da on crkvu i nadbiskupskim dostojanstvom, i rimskoga grimiza uresi čašću, te na onaj visoki podigne stepen, da, koja je prije kao biskupija s najmanjimi crkvami uzporedana bila, sad se samo jedinom rimskom stolicom nadkriljuje.

Mi se dakle ne samo zarad ote slave, koju je Naš Nadpastir kriepošću svojom crkvi našoj pribavio, i što se je nemalo na najveća zemaljska dostojanstva podigao, te najvećimi, koji samo najslavnijim gradjanskim i crkvenim kriepostim dolikuju, redovi plemenita prsa svoja nakitio; već i s toga se takodjer Njemu radujemo, i Njime se kao našim biskupom ponosimo, što je On otčinskim svojim neumornim naukom, a svetoga svoga života primjerom, svemu svojemu stadu, a osobito svećenstvu prednjačio i ugledalo mu bio tako, da ga je u sva vremena od najveće strane na stazi krieposti sačuvao, pak onda opet, što je svojom tako rekuć razsipnom darežljivošću, na sve krajeve domovine svoje i izvan nje obilni Božji blagoslov raznosio.

Obazrimo se gospodo! makar samo površno na ovaj blagoslov, obazrimo se na zavode, koje On zavede, — a na sgrade za primanje bolnih; — utočišća za jadne sirote — i od majke odtudjenu djecu; — pristaništa za staro i slabo, — pa za one pobožne djevice, — koje radeć i Boga moleći, — i nejaku dječicu učeći — od tašta se odlučuju svieta — te se službi Božjoj posvećuju — i nevoljam čovječanskog družtva. On dariva uboge djevojke, — koje — ma su radne i poštene — rad ubožtva udat se nemogu. Mnoga crkva po Njem se sagradi, — s mnoge puste skide

Digitized by Google

se mašina, — te u kojih gnjezdiše se sove, — sad se u njih sveta misa služi. Po Njemu se dižu učione, — podupiru narodne svetinje, — podpomažu ubogi misnici, — iznemogli carevi vojnici — i ostavše bjedne udovice. Učitelje i škole i vjere — podpomaže i na radnju budi, — i komu bi sve na pamet palo, što počinja Njegova dobrota? Osam stotin' do blizu hiljadah — za duševno i tjelovno dobro — Njegova je darežljivost dala. To je samo, što je svietu znano; — a šta dobra u potaji radi, — gdje neznade desna za ljevicu? — Zna, tko suze sirotinje vidi, — i njezine čuje uzdisaje. Kom' Bog dade a sreća uzkrati, — mnogi um bi u mraku ostao, — mnogi umni, koj se poslu dade, što pred svietom nadnice neimade — umjetnik bi bez Njega skapao. Mnoga bi se crkva srušila, — mnoga mladež u divljači rasla, — mnoga dieva pod vjencem ostala. — Udovica od biede propala, — a sirota bez otca i majke — od nemila tukla do nedraga — bez Njegove otčinske ljubavi.

A šta ću vam o gospodo slavna! o Njegovoj kazivat ljubavi, — pram naravi čedu božijemu?

Kod Zagreba leži lug zeleni, — u kojemu prije malo lietah — samo gladni kotiše se vuci — i plazeći legoše se gadi. Nebijaše ni danju sigurno — onud proći a kamo po noći. Zagreb znade i sva domovina, — što se stvori iz zarasla luga! On po njemu izkrči grmove — i prosieče staze i putove — i našara slike milolike — i pogradi bijele dvorove. On izvede žuborne potoke — te izkruži prostrana jezera, — naplodi ih ribom svakojakom.

On odluči drvlje po fajini: — ovdje hrasti, tamo bukovina, — ovdje ceri, tamo brezovina, — ovdje bori, tamo vite jele, — ovdje lipe a tamo topole, — jablan ovdje a javor je ondje. On posadi cviećе svakojako: — kraj potoka konjic i ljubicu, — kod dvorovah sumbulj i ružicu, — po nizinah sitna dragoljuba, — kod odmorah karamfil i lálu. I tko bi vam sve to izkazivo, — kakve su tu sabrane krasote — od domaćeg i stranoga drvlja — od domaćeg i stranoga bilja? Tu su voćke, tu vinska lozica, — tu tvornice, tu radne pčelice, — i što kakvih stotina prizorah, — gdje se spaja krasno i koristno. Tko dolazi iz doljnih zemaljah, — od krasne nam sestre Slavonije, — na putu ga susreta Propelo, — i oba se draga pozdravljaju. — S drugog kraja tog zemaljskog raja — nalazi se Majka Isusova — u podpunoj djevice krasoti; — pram Bosnoj je okrenula lice, — a na prsih prekrstila ruke, — kano da se dragom' Bogu moli, — da prosvietli kršćanske vladare, — da gad turski častni krst netare! Sve je ovo djelo biskupovo, — što izvede iz srdca i uma, — te svak dobri tko došeta amo — uživa se pa ga blagoslivlje.

A šta ću vam o gospodo slavna! — o duševnih silah govoriti, — i o zlatnoj Njegovoj besjedi, — kada je to bolje svietu znano — neg' bi mogao smislit i kazati? Neznaš čemu prije se čuditi? — ili umu, kojim sva dokuči, — il mudrosti, kojom slična luči, — il dosjetu, kojim razna spaja, — il pameti, kojom sva izbraja? Te kad u Njeg' sve te gledaš vlasti, — srdašce ti podvikne od slasti: On je kruna i roda i reda — a svog' stada i otac i majka!

Je-li dakle pravo o gospodo! da se takovomu biskupu radujemo?

Jest! Mi se Njemu iz svega srdca radujemo; a čemu će se radovati Njegova sveta duša, kad ju danas u molitvi k Bogu podigne, te svoju i svoga stada a i ciele domovine sudbinu izručujući nju u sadašnja svieta obstojateljstva i duh vremena utopi? Čemu će se radovati, kad se smisli, kako u vječnoj zla i dobra borbi žalibože ponajviše opaka načela i sredstva osiliti se i pobjediti običavaju? Kad se smisli, da jedni, jednaka za sve prava tražeći, na stranputice zabrazde, te nit hoće da tko bude veći, ni tko manji, ni tko bogatiji, ni tko siromašniji, ni da tko zapovieda ni tko sluša! Drugi opet druga prava nepoznaju, nego koja si sami prisvoje: mudar nad ludjim, da ga vara; jačji nad slabijim, da ga tlači; bogat nad siromakom, da ga plieni i guli. Tako se sada misli, tako piše, tako govori, te se prostodušnih narodah truje tako duša i srdce. Zato je nestalo u svietu vjere i veresije, jer se ničija prava nepoštuju. Nevjeruje vlada podajnikom, a podajnici vladi; muž ženi, a žena mužu; gospodar slugi, susjed susjedu. Zato jedan od drugog zazire, mrze se, progone, svadjaju, tuku, robe i upropašćuju; što su se od vjere, kao opaka djeca od majke odbili, koja ih uvjek jednim glasom zove, — jednim ih životom oživotvara, i svim samo jednu svrhu za postignuće predlaže: Boga i narav.

Čemu će se, velim, od sada radovati? ako ne morebiti tomu jedinomu, što je On naš biskup, pastir slavjanskoga stada, koga. Bogu hvala, zapadna tako zvana prosvjeta još okužila nije. Što je duhovna glava naroda, u kom patriarkalne krieposti još umrle nisu, u kom najizobraženiji domovine muževi nestide se još na molitvu ustati, svoju vjeru zasvjedočiti, i Bogu, od koga sve dobro proizlazi, dužno poštenje javno izkazati. Naroda, koji u svetom prostodušju sve ljude za svoju braću, a družtvo ljudsko za vlastitu obitelj još i sada smatra, kojoj otac i glava jest Bog. Naroda, gdje se još poštuju starješine, pokorava se vladaru, te zadata rieč, poštenje i vjera drži.

Digitized by Google

Gdje su otci još nježni, težaci radni, prijatelji postojani, supruzi čestni, djevice stidne, a mladići poslušni i pokorni. Naroda velim, koji lukavost i hinbenost nit onda nepoznaje, kad bi po njih najsjajnije svrhe postići mogao, te tako boljoj sreći sluti; a Bog će dati, da će ju na takovoj stazi srećno i postići. Eto sveti Otče! Ti si pastir kako slobodoželjna, tako isto razumna, umjerena i razborita stada. Zato se utješi, i budi s nami veseo, da ovaj dan, kako je za nas, tako isto i za Te radostan bude. Baci oči po svom mnogobrojnom stadu, koje se je danas okolo Tebe skupilo: evo svi mi ovdje nazočni, bližnji i daleki, srdce naše puno ljubavi, poštovanja, pokornosti, zahvalnosti i molitve Tebi prikazujemo. Uzmi Svoj pastirski štap u ruke, pa kao do sada, tako i odsele hajde s Tvojim mudrim savjetom pred nami, a mi ćemo za Tobom: u goru u vodu, u radost u žalost, u život u smrt. Teret, koj nosiš, biti će ti odsada sve težji: mi ćemo Ti ga olakšavati; put, kojim ideš, biti će sve strmiji: mi ćemo Ti ga izravnjivati; pehar, kog piješ, biti će sve gorčiji: mi ćemo ti ga osladjivati: boj, kog vojuješ, biti će sve žešći: mi ćemo ti ga ublaživati našom ljubavi, našom poslušnosti i molitvom.

A ti Bože, kom su odkrita
Svaka tajna i skrovita,
Vidiš i to kô na dlanu,
Da radostni dan nam svanu:
O oglej se s neba rado
Na pástira i na stado!

Obavij mu oko štapa,
Kojime se sad podštapa,
Svetu granu maslinovu
I mladost mu daj orlovu:
Da iz visa, gdje se vije,
Nad svojima dugo bdije!

Daj mu i to dragi Bože,
Da pred tobom reći može:
Dobar boj sam vojevao.
Tiek svoj sretno pretrčao
I vjeru sam održao;
Daj nam svima mjeru punu
I blaženstva vječnu krunu! Amen.

Dopis.

U Pešti 6. Svibnja. Medju najuzvišenije krieposti i dužnosti kršćana katolika ide podpora ubogih. Sveta crkva naša, koja svojimi blagodari čovjeka od poroda do smrti prati, zapovieda vjernim svojim: pomozi bratu u oskudici činom i riečju. Ona sveta vjera, koju propovieda katolička crkva, nalaže ljubiti svakoga, bogata kao i siromaka, jer pred Bogom neima nikakve razlike medju njima. Ovoga blagotvornoga načela drže se mnogobrojna družtva u ostalih zemljah Europe, da braći svojoj kršćanskoj u Africi, Aziji itd. novci podpomognu; a Francezi su u tom obziru bez dvojbe kolovodje. Na ovom blagotvornom temelju sakupi se od duljega vremena već u Pešti družtvo pod privremenim predsjedničtvom nadbiskupa Lonovića, koje bi za svrhu imalo podpomagati nevoljne i bjedne kršćane u pokrajinah turskih, osobito Moldaviji, Vlaškoj, Bugarskoj itd. Privremeni odbor izradio je i ustanove družtva, po kojih članom družtva „sv. Ladislava“ može biti svaka osoba, živuća pod krunom sv. Stjepana, ako se obveže, da će mjesečnih 6 nov. ka glavnici doprinašati. Da se pako ustanovi družtvo, to se sakupe članovi 5. o. m. u sgradah osrednjega sjemeništa. Predsjednik nadb. Lonović otvori sjednicu uz mnogobrojne slušaoce, medju kojimi bijahu: nadbiskup Bartaković, biskupi Haynald, Šimor, Ranolder, Peitler, Bonnaz, Danielik, Lipthay, zatim grof Stjepan Károly, vrhovni župan peštanski, grof Festetić, baron Venkheim itd. govorom, koj bi često éljenom prekinut. Gosp. nadbiskup osobito je naglasio onu izreku, u kojoj veli, da je bugarska njekoč dio magjarske države bila, što bi dakako éljenom primljeno. Zatim uzme podpredsjednik, biskup Danielik rieč, te u izvrstnom govoru, koga takodjer neprestano éljenovanje pratijaše, navede uz ostalo, da je papinstvo katolički dogma, rad česa propasti neće niti nemože, što je tako dirnulo slušaoce, da klicanju nebijaše kraja. Zatim nacrta potrebu, da Magjari svoje missionare podpomažu; inače jih nitko podpomagati neće. Zahvali se visokim prisutnikom, biskupom i ostalom slušateljstvu, što su usrećili družtvo posjetom, a napose se zahvali nadbiskupu Lonoviću i grofu Károlyu, koji su izabrani za predsjednike. Zatim bijahu pročitani zakoni družtva, koji budu i primljeni. Kasnije se porodi pitanje vrhu toga, može-li tko na jednoč svotu od 20 for. po prilici položiti? Grof Károly i biskup Haynald bijahu za predlog; proti njemu pako baron Venkheim i grof Festetić. Baron Venkheim razložio je, da s mjesečnim plaćanjem skopčana briga opominja nas uviek na blagotvorni smjer družtva. Odlučeno bje, da se može istina i veća svota na jednoč platiti, al shodnije je mjesečno plaćanje. Na koncu uzè još jednoč rieč nadbiskup Lonović, zahvali se slušateljstvu; na što bi radostnim klicanjem sjednica svršena.

Viestnik.

Iz Zagreba. Život ljudski u rukuh je Božjih. Dok čovjek nezaboravi na svetu svoju dužnost te nepovlašćenom rukom nedira u pravo Božje, život mu, i kakov je i kolik je, zavisi najvećma od volje Božje, dar je Boga velikoga. S toga bogoljubne i nepokvarene duše hvale Bogu na svemu, što drže za dobro i sreću u životu; a poimence dugovječna starost smatra se za osobitu blagodat nebesku. Tim je nastalo, da supruzi, navr-

Digitized by Google

šivši petdeset godinah svoga zajedničkoga živovanja, slave svoj zlatni pir, označujući mu tim pridjevkom veliku cienu i vriednost; tim je nastalo, da javni činovnici jubilej svoga službovanja, a duhovnici prevaljeni poluviek svoga misničtva veselo i zahvalno svetkovati običaju. U takovih svečanostih ima vazda nješto, što nas ugodno dira u srce, što im podaje osobitu važnost, te nas pobudjuje na počitanje prema sretnim takovim svečarom.

No ako je već riedka sreća i milost Božja velika proživjeti petdeset godinah u kakovu zvanju: to ta sreća postaje kamo većom, a milost Božja mnogo zamjernijom, kada u dio padne mužu takovu, koj ju je podpunom mjerom zaslužio, koj se njom vazda blagohotno i dobrotvorno uživao, i koj se na prevaljeni poluviek svoga sukromnoga i javnoga djelovanja mirnom sviesti obazreti može, videći izza sebe čiste stope vrlinah i kriepostih, blagu uspomenu stečenih zaslugah, bujne plodove mnogih dobročinstvah, blagoslove i ljubav neizbrojenih štovateljah i zahvalnikah, a dično priznanje najvišjih zemaljskih vlastih, te izobilje najvećih odlikah i častih. Tada takova svetkovina nije samo osobna i sukromna, već postaje javnom i obćenitom.

Takovu svečanost takova muža imasmo mi u Zagrebu u nedjelju dne 12. t. m., jerbo se je taj dan u prvostolnom hramu svetkovala petdesetoljetnica slavno proživljenoga misničtva uzoritoga i prečastnoga gospodina stožernika i nadbiskupa Jurja Haulika, visoko štovanoga i premiloga nadpastira našega.

Premda na ovu svečanost nisu razaslane bile posebne pozivnice, već joj je samo dan s obćenitim pozivom putem ovoga lista oglašen bio: to je ipak prispjelo u Zagreb do 60 svećenikah iz svih krajevah nadbiskupije, iz bliza i daleka, starih i mladih, samo koji su se iz župah udaljiti mogli, što je u sadašnjoj oskudici duhovnikah znatan broj. A da nije ta svečanost pala u dan nedjeljni, kadno bar po jedan duhovnik na župi ostati mora, uvjereni smo, da bi svekoliko nadbiskupijsko svećenstvo listom povrvilo bilo ovamo, da svetkuje lično dan svetačni i jedini u životu svoga počitanoga i ljubljenoga velikoga pastira, da se raduje s radosti njegove, a slavi slavlje njegovo.

U subotu u večer, kao u oči svečanosti namienjenoga dana, bijaše vas kaptol s njekimi kućami obližnjih ulicah sjajno razsvietljen. Kada se je smrklo, sinù plamen više stotinah bakljah na kaptolskom trgu, štono su ih gradjani, duhovnici i duhovna mladež zapalili i nosili, da sjajnom bakljadom odu pod prozore nj. uzoritosti, te mu sa sretne sgode sutrašnje svečanosti podnesu dokaz svoje odanosti i ljubavi. Dugačka povorka bakljonošah, s prieda im tri narodna barjaka, a u sriedi ovdašnja posadna banda, krenuše s kaptolskoga trga i gornju lašku ulicu na dolnja vrata pred nadbiskupski grad, gdje se pred prozori nj. uzoritosti prostrieše u dva reda. Tu je zamjenito banda svirala a duhovna mladež ovdašnjega nadbiskupskoga sjemeništa njekoliko domoljubnih pjesamah skladno odpjevala, od kojih bijaše prva za ovu svečanost sastavljena; silni pako sviet, koj se je iz cieloga grada u prostorije pred nadbiskupskim gradom sgrnuo bio, radostnimi uzklici zasvjedočavao je uzoritomu svomu nadpastiru veselje i štovanje svoje. Sve su oči uprte bile u prozore, nebi-li s kojega sinulo blago lice počitanoga starine, kad se netom otvori jedan prozor, te stupiv k njemu prečastni gosp. Franjo Gašparić, nj. uzoritosti kanonik pobočnik, izjavi žalost uzoritoga stožernika, što bolestju zapriečen s kreveta se dignuti i sam glavom doći nemože, već njega ovlasti, da se nazočnomu gradjanstvu na ovom sjajnom dokazu privrženosti i ljubavi usrdno zahvali, proseći zajedno, neka mole Boga, da bar sutradan uzoriti gospodin svečanosti crkvenoj lično bude pribivati mogao; u čem su se sbilja želje svih slagale.

U nedjelju sa svitajućom zorom počeše s bližnjega brdašca sv. Roka mužari gromkom rikom navieštati svečani dan. Sunce je, kao što jošte ljetos nije, u svoj svojoj svibanjskoj dražesti svanulo na modrom niti najmanjim oblačićem nepomućenom nebu. Po zračnom krugu samo su tihi vjetrići raznosili miloduh svakovrstnoga cvieća; a bilje i drvlje u svojoj sočnoj i bujnoj zeleni kao da se je nakitilo svojim najsvečanijim uresom. Činilo se sbilja, kao da ista bezsviestna priroda u dogovoru hoće da slavi dan posvećen velikomu prijatelju, ljubimcu i njegovatelju svomu. No i umni stvorovi nehtjedoše zaostati za bezćutnom prirodom. Svačije se srdce radovalo, svatko se na svoju spremao, da dostojno proslavi svečani dan brižljivoga pastira, a velikoga dobročinca domovine naše. Al eto puče tužan glas po gradu, da bolest nj. uzoritosti nedopušta mu niti svečanu misu petdesetoljetnicu služiti, niti crkvenoj u to ime odredjenoj svečanosti pribivati. Svaku milućudnu dušu obuze tuga s toga neugodnoga slučaja, koj nas opet živo opomenù, da pod suncem neima podpune sreće, a život ovaj da je smjesa od sgodah i nesgodah, jadah i nadah, sav začinjen medom i jedom. Samo je ponješto blažilo raztužena srca, što se je ujedno saznalo, da bolest nj. uzoritosti nije opasna, i da će ju za koji dan preboljeti.

Uztegnuv nam ovako zavistna sudba glavnu osobu, morade nješto od namienjenih svečanostih izostati; tako po imenu bila bi uzoritomu stožerniku dva biskupa, jedan slavenskoga a drugi latinskoga obreda, kod mise petdesetoljetnice assistirala, a svu ostalu crkvenu službu i podvorbu činili sami kanonici prvostolne crkve. Ovako je bio posvećeni gospodin biskup Ivan Kralj po uzoritom stožerniku oprošen, da mu bude zastupnikom u crkvi i domu.

U devet satih sazove nas veličanstveni tutanj velikoga zvona u prvostolni hram, kamo dodje svietli ban, presvietla gospoda biskupi Smičiklas i Soić, vojnički i gradjanski dostojanstvenici, množtvo zastupnikah narodnih i ostalih svake ruke činovnikah, koji zapremiše sve desno krilo svetišta. Na lievom krilu smjestiše se prečastni

Digitized by Google

kaptol i ostalo iz vana došlo i gradsko duhovničtvo u kamžicah, te nećemo pretjerati, ako reknemo, da je preko stotine misnikah tu sabrano bilo. Prostor medju klupami u svetištu zauze u sriedi duh. mladež, a njoj s obiuh stranah u bielo obučene djevojčice iz zavoda milosrdnih sestarah, dočim su djevojčice kaptolske učione u jednolikoj krasnoj narodnoj odjeći u klupah na dnu svetišta ponamješćene bile. Ostali dio svetišta i sve prostorije prostrane crkve do najmanjega kuta dubkom je izpunjavalo ovdješnje gradjanstvo, cehovi sa svojimi zastavami, i silni pobožni sviet, te se ni starci nesjećaju, da bi ikada toliku nalogu svieta u prvostolnoj crkvi zapamtili bili.

Došav dopraćen svimkolikim svećenstvom iz sakristije k velikomu oltaru presvietli gospodin pontifikant, prije nego će početi misu, pope se na propovjedaonicu, na dnu svetišta namještenu, prečastni gosp. kanonik Josip Marić, te na slavu svečanosti i svečaru, a na milo nebrojenim slušateljem prosbori s preda tiskano slovo u hrvatskom jeziku. Poslie toga zapoji presvietli pontifikant „Veni Creator Spiritus," odpjeva misu i završi ju s „Te Deum laudamus." Za toga bude propovjedaonica donešena u sredinu svetišta, a na nju uzide te krasnom latinskom besjedom proslavi svečanost i muža, komu bje namienjena, prečastni gosp. kanonik Milašinović. Da nismo odprije znali za izvanredne krieposti, zasluge i dobročinstva, izkazana crkvi i domovini, uzoritoga jubilara, to bi o njih prečastni govornici uvjerili bili svaku pamet, svaku dušu ganuli, u svakom srcu pobudili čuvstva harnosti, štovanja, odanosti i ljubavi prema tolikom i takovom mužu. Bog nam ga u smiljenju svojem dao, Bog nam ga jošte dugo na sreću našu sačuvao!

Tim se svrši crkvena svečanost. U dvie ure poslie podne poče u nadbiskupskom gradu velika čast, kojoj je do 260 odličnih gostovah svakoga stališa pribivalo. Netreba nam ni spominjati, da se je tu nazdravila mnoga zdravica na slavu i zdravlje uzoritoga gospodina domaćine, komu njeki odbori imadoše sreću i lično svoje želje izjaviti. Budući uzoriti domaćina poručio, da nikoga nesmeta, što njega kod stola neima, i da mu je bolest neznatna, to je doprinielo, te je medju gosti svuda veselje vladalo.

Povodom ove svoje svečanosti udielio je uzoriti kardinal i nadbiskup ovdašnjoj vojničkoj posadi, da se razdieli od stražmeštra niže, 460 for., ovdašnjoj ubožnici 200 for., družtvu sv. Vinka i družtvu čovječnosti svakomu po 200 for. Prečastni kaptol doprineo je od svoje strane za bakljadu 250 for.

Prigodom istoga jubileja upravilo je nj. veličanstvo apošt. naš kralj ručno pismo nj. uzoritosti, koje ćemo niže staviti. — Duvne sv. Uršule u Varaždinu i ovdašnje milosrdne sestre prikazaše na uspomenu ove svečanosti uzoritomu svomu stranom dobročinitelju, stranom utemeljitelju svake po jednu dragocjenu i liepo izradjenu krunu na liepih jastucih, a posljednje k tomu i starački štap. Krasne ove darove držahu pod misom dvie u bielo obučene djevojčice, a po naredbi nj. uzoritosti spravit će se isti darovi na uspomenu u shranište prvostolne crkve. A i više pjesnikah proslavilo je misničku petdesetoljetnicu uzoritoga kardinala: Hrvatskim slavospjevom sjemenište i liceum nadbiskupije zagrebačke, latinskom i hrvatskom odom Dr. A. M., latinskimi pjesmami ot. Pavao Paulić, iz reda sv. Franje, i R. Švajcer, a magjarskimi stihovi Drag. Zimmermann, župnik od Velikoga Varadina.

Neznamo bolje završiti opis ovih svečanostih, nego ako očitujemo iz mnogih grudih crpljenu želju: da uzoritomu i prečastnomu gospodinu stožerniku i nadbiskupu našemu dobri Bog udieli zdravlje i daruje ga dugim jošte životom. Neka nam bude, što je dosad bio, uzor svih kriepostih, vodja k svakomu dobru, pravac na nesigurnih putevih života, u svakoj nevolji i otac i majka. Desnica nas njegova blagoslivala, mudra usta Božju nam milost zazivala u svakom čestitom poslu, a ručica mu, štono je jurve bujnim cviećem svakovrstnih dobročinstvah procvala, podupirala nas u svakom bogo- i domoljubnom podhvatu. Bog Ga živio na spas i sreću crkve i domovine, duhovničtva i stada! Bog Ga živio, da se raduje stostrukim plodovom svojih dobrih dielah!

— Previšnje ručno pismo, koje uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup primi od nj. veličanstva, glasi ovako:

Ljubezni kardinale i nadbiskupe Hauliku!

Dočim Vam k jubileju Vašega petdesetogodišnjega misničtva, što ćete ga do skora slaviti, svoju čestitku poručujem, godi osobito mojemu srdcu, što Vam i ovim povodom za Vaše za državu i crkvu jednakom mjerom stečene odlične zasluge mogu izjaviti svoje priznanje i uvjeriti Vas o svojoj nepromjenivoj blagonaklonosti.

U Beču, dne 4. Svibnja 1861.

Franjo Josip, s. r.

— Preuzvišeni gosp. biskup djakovački J. J. Strossmajer vratio se je u utorak poslie podne iz Beča u Zagreb.

Iz Rima. Sve je razdraženo, što je ovdje ubijen grof Alfred Limminghe iz Belgije. Služeći u papinskom zuavskom odjelu, bio je dva puta ranjen kod Kastelfidarda, te je sbog toga stupio iz službe. Nedavna donese sv. otcu 30,000 dolarah Petrova novčića, sabrana u Belgiji, te i naumi da će opet u papinsku službu. Vraćajuć se u večer iz crkve Sta Maria dei Monti preko rimskoga Foruma u gostionu della Minerva, opazi iz nenada kraj sebe tri nepoznata čovjeka, i jedan opali u njega kuburu. Grof ranjen dovuče se težkom mukom do svoga stana, i umre za pet urah. Na 20. Travnja zakopan je uz veliku žalost; a na mrtvačkom opielu bio je i ratni ministar Merode. Pokojnik bijaše za života zakleti neprijatelj Napoleonov.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra Liudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 21. U ČETVRTAK 23. SVIBNJA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Slovjensko bogoslužje.

Povjestno nacrtao *Iv. Tklć.*

II. Po smrti sv. Methoda.

(Dalje.)

Deseti viek bio je jako poraznim po Hrvate; jer ne samo da se imahu boriti za svoj jezik u crkvi, već moradoše i krvav boj biti proti Bugarom i staroj pijavici slovjenskej — Mletčanom. Premda se Hrvatska pod Držislavom daleko prostre, morala je ipak uz tolike ratove duševno padati, jer obstrepente Marte silent Musae. Hrvati zadovoljni tim, što je valjanost desetoga kanona spljetskoga po Ivanu X. obustavljena, nisu mnogo hajali za papine opomene, da dadu djecu svoju poučavat u latinskoj književnosti, koja bješe za onda središtem sve izobraženosti, već oni i nadalje vješbahu se na oružju, kako će neprijatelje uspješnije uzbijati moći. Toliko se pako bijaše uvriežilo neznanstvo medju Hrvati, da sami neznadjahu, čija su roda i koljena, držeći se za Gothe. u što ih lukavi Mletčani, sudeć ih po govoru i glagoljskom pismu, uputiše; a to zato, da oni sami sebi omrznu pa tudji jezik prigrle. To ludo mnienje prostre se i po Rimu, čemu povod dadoše Mletčani, osobito tim, što obtužiše hrvatske biskupe, da prekoračuju granice svoga pravomoćja, da nedrže stegu crkovnu, da štite slovjensku liturgiju, taj plod arijanca Methoda. Sv. otac Nikola II. pobojav se toga, poslà god. 1059. svoga poslanika kasinskoga opata Majnarda u Spljet. [1]) Prispjevši on u Dalmaciju sazove sabor, u kom odluče, da se nitko neusudi u buduće službu Božju slovjenskim jezikom ovršivati, nego grčkim ili latinskim; a to zato, rekoše, što je gotička slova (razumievahu glagoljicu) obreo poluvjerac Method, koj je u slovjenskom jeziku mnogo toga napisao, što se protivi katoličkoj vjeri, te koga Bog toga radi nenadanom smrću kazni. [1]) Te odluke pošalju papi u Rim, koj ih apoštolskom vlašću potvrdi. Hrvatske se crkve zatvore, kao da je tobože Bogu draže i milije, da mu se nepjeva, nego da mu se pjeva slovjenski; svećenici hrvatski zaniemiše od tuge, a narod se u crno obuče. Krešimir, za onda kralj hrvatski, videći narod sjetan neveseo, ponastoja što se najviše dalo, da se neovrše zaključci saborski; ali na odporu dalmatinskih biskupah razbi se svaka nada.

U to vrieme prispije njeki duhovnik Ulfo [2]) u Dalmaciju, i u dogovoru sa slovjenskimi svećenici odluči spasit liturgiju slovjensku u Hrvatskoj i Dalmaciji. Budući on nepoznat u ovoj zemlji prevari Hrvate, gradeć se papinim poslanikom, te ih nagovaraše, da pošalju u Rim s darovi poslanike, koji bi uprosili papu Aleksandra II., da im dopusti

[1]) Mnogi pisci neće znati za crkovni spljetski sabor od g. 1059. već ga stavljaju ili na god. 1064. ili 1068. držeći iz izvješća Th. Arch. c. XVI. „Fuerat siquidem tempore Domini Alexandri (1061—73) papae, et Joannis decessoris Laurentii supradicti a Domino Maynardo quondam Pomposiano Abbate, et postea episcopo cardinali quaedam Synodus omnium Praelatorum Dalmatiae et Croatiae multum solemniter celebrata.“ A to im mnienje jošte bolje prija, što zaključuju iz rečenoga izvješća, da je Majnard bio kao stožernik poslan u Dalmaciju, a stožernik pako postà, kako svjedoči Ughelio Ital. Sacr. istom god. 1063. Što arcidjakon navadja ime Alexandra, to se on vara i s njim c'elo njegovo djelo „Historia Salonitana,“ jer ona, kako Lucio veli: Anachronismis scatet fere ubique, et Imperatores, Pontifices, Reges simul jungit, quos intervalla aetatum ac temporum longe inter se disjungunt . . . tempora adeo confudit, ut potius fabulam, quam historiam scripsisse deprehendatur.“ Iz Tominih rieči nemože se takodjer nikako zaključiti, da je Majnard bio kardinalom, kad je sabor držao u Spljetu. Usuprot pako imamo za god. 1059. neoborivi dokaz povelju Krešimirovu pisanu te godine, gdje jasno napominje „Majnarda Apocrisara i poslanika Nikolina.“

[1]) Th. Arch. c. XVI. „Ut nullus de caetero in lingua Sclavonica praesumeret divina mysteria celebrare, nisi tantum in latina et graeca, nec aliquis ejusdem linguae ignarus promoveretur ad sacros ordines; dicebant enim.“

[2]) Mnogi Ulfa drže za Niemca, što ga Archidjakon zove Wolfgangom; meni se pako čini, da je slovjensko ime, jer u sjevernih Slovjenah žrece = μαγος zvahu „вѣлъхвъ,“ pa kako bi se Niemac zauzeo bio za slovj. bogoslužje?

Digitized by Google

rabiti u crkvi slovjensku liturgiju. Hrvatom nije trebalo dva puta reći, već kako Ulfo zaželi, skupe se oni njegdje u današnjem hrvatskom primorju, te jednoglasno izaberu Ulfa kao najvještijega, da on predloži tu stvar papi. Ulfo s bogatimi darovi krene u Rim, te predstavi Aleksandru II. opasnost, koja prieti katoličkoj crkvi ukinućem slovj. bogoslužja. Papa saslušav ga naloži mu, da zapovjedi kralju, metropoliti spljetskomu i ostalim biskupom, neka pošalju u Rim dva biskupa, da se ondje rieši ciela ta prepirka. Čim se tako Ulfo povrati u Dalmaciju, nepokaza on papina pisma onim, na koje bijaše upravljeno, nego prevari narod, da je sv. otac po njemu bolje obaviešćen o bogoslužju dopustio, da se slovjenske crkve opet otvore, i bez straha da mogu domaći svećenici pjevati slovjenskim jezikom liturgiju. Pozove ih zatim, da si izaberu, koga su voljni imat biskupom, te da ga s njim pošalju u Rim, gdje će ga papa posvetiti. Hrvati bez krzmanja izaberu njekoga starca, popa Cededu, za biskupa, koga pošalju s Ulfom i opatom Potepom u Rim, da se posveti za biskupa. Kad ta družba prispije onamo, pusti ih papa preda se, i zapita za uzrok prišašća. Ulfo preuze rieč, i veljaše, da su katolički svećenici, i mole, da im se dozvoli slovjenski misu pjevati. Čuvši papa, da je Cededo katolički misnik, a vidivši u njega bradu, odreže mu vlastoručno nješto brade, te ga dade zatim pred sobom ošišati i obrijati. Sada obrativ se k Ulfu upita ga, zašto nije pozvao biskupe u Rim, kako mu je naloženo bilo; a Ulfo odvrati, da nisu mogli doći, buduć zapriečeni poslovi. Na to im papa odgovori: „Znajte sinci, ja se spominjem, da sam više putih čuo o toj prošnji Gotah; ali radi Arijanah obretnikah te književnosti nesmiem, kao što nisu ni moji predšastnici, dopustiti, da svojim jezikom ovršuju svetotajstva.“ Opomenu ih zatim, da se vrate kući, pa da se drže zakonah spljetskoga sabora pod Majnardom držanoga. Na polazku od pape upita Cededo (koj latinski nije razumio), što da to reče papa? Na to mu Ulfo tako odvrati, da je uslišao papa prošnje, i da ga je tim, kad mu je bradu rezao, posvetio za biskupa. Cededo povjerova, te budući donio radostnu viest Hrvatom, bude veselo pričekan i odlikovan; protjera sada krčkoga biskupa, zasjedne njegovu stolicu, poče svetit i redit misnike, a slovjenski jezik uvadjat u crkvu. Radost bijaše velika za Krešimira, kad vidje sa svim preobražen svoj narod. Ali lija brzo i dolija.

Lovrinac, spljetski metropolita, javi papi Aleksandru II. Cededovo razkolničtvo, komu je bio najvećim uzrokom Ulfo. Kad takovi glasi dopanu u Rim, pošalje papa god. 1068. kardinala Ivana, da posjeti Cededu najprije u njegovoj biskupiji, da ga svrgne s časti, zatim da pohodi kralja, metropolitu i ostale biskupe, te da im preda list, kojim pokojni papa Nikola II. u držanom vieću u Rimu (1059. i 60.) odobrava zaključke sabora spljetskoga, a zabranjuje slovj. bogoslužje. [1]) Papin poslanik kardinal Ivan podje u krčku biskupiju, gdje je Cededo biskupovao, sabere misnike i puk, te stane čitati papina pisma, koja glašahu tako, da se Cededo svrgne, jer se prevarom i protuzakonito urinu u crkvu za pastira; i tu izobći Cededa i opata Potepu, a Ulfa svezana povede u Spljet, da mu se sudi. Hrvati nehajeći za to štovahu Cededu kao i prije, koj za kratko vrieme nakon toga i umre; medjutim kardinal Ivan prispije u Spljet, sazove sabor, na kom potvrdiše zaključke prvoga spljetskoga sabora, i tu Ulfa razsvete, ostrigu, čelo mu ožigošu i uslied papine zapovjedi u tamnicu bace, gdje je čamio do smrti papine († 1073), koj na smrtnoj postelji naloži, da se svi poveljenjem njegovim utamničeni na slobodu puste. U tom jošte saboru prokunu do tri puta Cededu, a slovjensko bogoslužje strogo zabrane. [2]) Po smrti Aleksandra II. zasjedne Petrovu stolicu Grgur VII., koj posla u Dalmaciju god. 1075. Gerarda sipontskoga nadbiskupa, koj sazove sabor u Spljet, na kom (kako veli Arcidjakon) mnogo koristna zaključe, Ulfa na slobodu puste, a ninsku biskupiju ponove. Da-li se je na tom saboru povela rieč o slovj. liturgiji, nenalazimo nigdje ubilježeno. Njeki sciene, da ju Grgur potvrdi, drugi pako protivno dokazuju, da on, budući ju zabranio u Českoj za Vratislava, nije joj se ni ovdje sklonijim pokazao. U tako dvojbenih stvarih nemožemo suda izreći, čitalac neka sam sudi. — Krešimir, premda se pred kardinalom Gebizonom god. 1076., koj mu donese od Grgura VII. kraljevske znake, zakle, da će držati sve, što crkva nalaže, štitio je ipak slovj. bogoslužje, koje se sada povuče u današnju Hrvatsku i Slavoniju, [3]) da izbjegne napadanju neslovjenskih biskupah. U Dalmaciji pako, osobito u Spljetu i na Krku, strogo se obdržavahu zakoni spljetski.

Slovjensko bogoslužje poče se opet širiti na jugu, dà, ne samo što je crkvu prodrlo, nego i steče si zakonitost i obćenitost. Budući pako, u odkada bijaše zabranjeno (g. 1059.), nije poslje bilo od pape potvrdjeno; zato bijahu slovjenski

---

[1]) Epist. Alex. vide Farl. T. III. p. 137: „Notificamus omnia Capitula, quae per confratres nostros, Venerabilem Mainardum scilicet collateralem Episcopum nostrum, et Joannem Archipraesulem nostrum in Spaleto, aliisque civitatibus, sunt statuta; eadem in Romana Synodo, seriatim ea referente, a beatae memoriae praedecessore nostro Nicolao Apostolica auctoritate roborata, et sub anathematis interpositione roborata.“

[1]) Ciela ta sgoda je-li istinita ili nije čita se u Th. Arch. c. XVI. v. Farl. Illyr. Sacr. T. III. p. 131.

[2]) Asseman Kal. IV, 387.

Digitized by Google

biskupi, koji ga štitijahu, prinuždeni uprosit i papinsku stolicu, da mu opet vrati javno prvanju čast i mjesto. To se i sbude. Pošto bi naime 21. Listopada 1247. u crkvi sv. Dujma u Spljetu posvećen Ugrin, koga imenovà Bela IV. metropolitom spljetskim, poslà on jošte iste godine po nadbiskupski plašt Filipa, senjskoga biskupa, u Lyon k papi Inocencu IV., kojom prilikom imao je on osvjedočiti papu o koristi i potrebi slovj. liturgije, i umoliti ga, da ju apoštolskom vlasti potvrdi. U istinu Inocenc IV. „uzor kanonistah i otac prava“ odpisa Filipu, senjskomu biskupu, 19. Ožujka 1248. gdje svečano potvrdjuje slovj. bogoslužje. Poslanica glasi ovako: „Predana nam tvoja molbenica sadržavala je, da je u Sloveniji (Slavonia) osobito pismo (litera specialis), koje duhovničtvo rečene zemlje, tvrdeć, da ga obrete sv. Jerolim, upotrebljava u Božjih službah. Radi česa, da se njim upodobiš i sliediš običaj zemlje, u kojoj si biskupom, budući prosio u nas dozvolu, da bi mogao služiti se u bogoslužju rečenim pismom. Mi indi promotrivši, da jezik stvari, a ne da je stvar jeziku podložna, tim ti podjeljujemo vlast, da u onih stranah, u kojih je običaj, tako činiš bogoslužje; ali samo, ako se smisao radi razlike pisma nevriedja.“ [1])

(Konac će sliediti.)

Zašto je mladež toliko skvarena?

Što se bolje i pravije zna ljudska griešnost to bolje lebdi pred očima učiteljem i odgojiteljem svrha, za kojom idu. Da je moguće djecu čuvati da neobće sa svietom dotle, dokle posve nedojdu k razumu, dokle jim se srdce nerazvije za sve dobro, plemenito i liepo, i dokle jim se volja neutvrdi za dobro te bude samostalna: tad bi bio lahak posao, mala briga i trud; tad nebi bilo milije zabave, nego baviti se s djecom, ni većega veselja, nego nju voditi i paziti joj na svaki korak u napredku, biti joj vjernim svjedokom pokornosti, djetinje pobožnosti i nevinosti. Na svu žalost muti veselje u ovom plemenitom poslu odgojivanja djece već obćenita ljudska griešnost, a još više pokvarenost mladeži, koja biva sve to kužnija, i proti kojoj imamo se više boriti, nego smo se do sada. Oprezan odgojitelj vidjeti će težkim srdcem, da broj dobre djece više pada nego-li raste, a broj lahkoumne, izopačene i tvrdoglave da neprestano raste. Što je tomu krivo?

1. Duh vremena obćeniti je uzrok tomu zlu. Duh našega vremena nije duh kršćanske poniznosti, nego je duh vrtoglave oholosti. Iz ovoga duha proizvire preuzetnost razuma, koj svakim danom više posiže preko medje Bogom si odredjene; iz njega proizvire sebičnost, koja se pokazuje u sboru i tvoru, u pomisli i podhvatu; iz njega zameće se pošast, da se hladni razum u sve upušta — radi sjajne vanjštine i tjelesne koristi — a kršćanskoga srdačna života (kano n. pr. u srednjem vieku očitovana štovanjem svetih i crkvenimi svetkovinami) sve to više nestaje; ovaj je duh kriv i tomu, što se zazire misliti na Boga, i njega sama slaviti! Život je premašniji od učionah; jer izgled više premaže, nego rieči: zato je mladež prokšena, zato je preuzetna suda, nečedna prama starijim; od tuda joj potiče divlje i razuzdano življenje, nepokornost Božjim i ljudskim zapoviedim, i nepoštenje prama častnim posvećenim odnošajem.

Kad se već Pestalozzi tuži: „Vrieme, u koje živimo, vrieme je sbilja visoka i prevejana odtudjenja našega plemena od čistoga visokoga smisla nevinosti, ljubavi i vjere i iz njih proizvirućega čvrstoga prianjanja za istinu i pravo“ pa kako da neimamo zašto jadikovati mi? —

Što nam je drugo i donio materializam, ubijajući ćut do iskre svojim robstvom, nego da se život smatra posve po tielu, a znanost okrenula pravcem bez duha i ukusa, te joj je sva zadaća u tom, da savlada narav za zemaljski probitak. Plitka nauka tako zvanih novih strukah, a osobito od poluučenjakah zamjeravano i hvaljeno obožavanje prirode, koje nagrdjeno jur do grdobe svaku krasnu i umnu misao jur u zametku nastoji ugušiti, odvratilo je pamet i srdce od neba, a prikovalo ga za zemlju, gdje se skrbi samo za svoju korist i nasladu.

2. Pokvarenosti mladeži kriva je osobito neopisiva nemarnost većine roditeljah i nevještina zarana pozakonjenih. Ima roditeljah, koji si za odgojivanje djece baš ni malo netaru glave, već ga prepuštaju služinčadi, tudjinom ili samoj sudbini; ima opet roditeljah, kojim je dosta paziti, da se djeca nauče liepo držati po novom običaju, a sve drugo drže za nekoristno, suvišno, pače i za škodljivo. Ima roditeljah, koji djecu drže u redu po ugladjenom načinu, i kojim je kazna „opomena s posmjehom“ ili opet čekaju na zreliju dobu, kad će se diete samo „od sebe opametiti.“ Ima roditeljah, koji još i dalje idu, te iz čovječnosti prepuštaju djeci i veće pogrieške bez ukora i kazne, pače se boje djece, da se nerazsrde. A kad kojom riečju i uzlovolje razmažena sinka ili ćutljivu kćerku, tad se boji jedno drugoga ili kućnoga liečnika iz učione čovječnosti.

[1]) Farl. Illyr. Sacr. Th. III. p. 143.

Digitized by Google

Ima na svu žalost množina roditeljah, koji hotomice djecu priučaju zlu i navode na grieh. A i od onih roditeljah, koji sbilja mare za odgojenje djece, ima jih malo dobrih odgojiteljah. Od ovih ima mnogo takovih, koji sve prepuštaju djeci, pa se još čude, da njihove opomene i kazne tako malo koriste; koji mjesto da odgajaju, samo zanovetaju, te jedno kori drugo sbog načina u odgojivanju; takovih, koji na sve viču, što drugi naprave, a dàkako na učione najviše. Dalo bi se nabrojiti i više primjerah, gdje se roditeljem pamet sa srdcem neslaže.

Što u staro doba reče Diogene o Megarejcih, da bi volio biti Megarejcem vol, nego diete; jer su oni liepo gojili marvu, a djecu zanemarivali, — to valja i za sadanje doba, osobito za roditelje, nemareće za odgoj djece. Kako se često skrajnosti u svačem običavaju sudarati, tako i u tom: jer i u ovaj razred roditeljah spada većina i bogatašah i siromakah: jednim pači nuždа, a drugim bogatstvo i lagodnost. U siromakah su djeca puko orudje u obrtu, a ovim baštine ime i bogatstvo, a nipošto plemenitu ćud svojih djedovah, koji, držeć se reda i živuć po kršćanskih načelih, digoše svoju kuću na glas.

Za djecom, koja se s nakanom na grieh zavode i zlu uče, žaliti je najviše onu, kojoj roditelji zasliepljeni duhom vremena povrgav starinsko odgojivanje zatajiše i roditeljski ugled, te nedrže nikakova reda, neopominju ni nekazne. Drugi misle, da će materinje milovanje i otčeva prietnja nalična šali nadoknaditi šibu, koja je već odavna kano „barbarska i okrutna“ bačena od djece. Posljedicah takova odgojivanja vidjeti je svaki dan, a ovo, što sliedi, dogodi se gušće. Jedna seljakinja pokazujuć župniku svoga sinčića od šest godinah, gdje se hrve s drugim većim dječakom, reče: Vidite, to vam je dječak! to je mudrijaš; već se zna krugljati, kartati i kleti kano sto crnih! „Ali susjedo!“ reče župnik, „zna-li i moliti?“ — Jok, zato je još premalen.

Drugi roditelji, gdje jedno drugomu prigovara, spodobni su ovoj priči. Čovjek naumi na prostu gredu da zasije šalate, da si ženi iz nenada načini veselje. Ali žena bješe jur malo prije zasadila boba, misleći, da će si obveseliti muža. Niče oboje, i bob i šalata. Idu plieti sad muž sad žena: muž misli, da je bob drač, a žena opet držeći šalatu za korov čupa nju — i počupaše sve a veselje ode.

Sad još besjedu o psovačih, koji pred djecom kude učionu i učitelje, te od doma i učione prave dva neprijateljska tabora. Tu se veli: „E, šta i zna učitelj, da bi s vami valjano baratao,“ ili: „nezna on djecu držati u strahu!“ Pa gle: diete prkosi još bolje na svaku opomenu i kaznu. Ili se opet veli: „Učitelj vam nalaže odviše toga! To je pretežko za vas! Od toga neima za vas nikakve koristi, što učite“ i t. d. A kakve su tomu posljedice, nego da diete, bilo mužko ili žensko, svoje poslove obavlja samo na polak ili zlo, ili jih posve zabaci, te tako dobije povlasticu željnu, da bude još nepazljivije u učioni.

3. Česti pojavi pokvarenosti u mladeži proizviru osobito iz nesloge u braku. Kršćanske prostote i naravnosti nestalo je u mnogoj kući; jer družbeni život ima na izmjenu mnogo takovih slastih, da kad si ih jednom okusio, nemožeš ih se više ostaviti. Otac ide na svoju stranu, kamo ga srdce vuče, a mati na drugu; djeca pako rade kod kuće, na dvoru ili na ulici, što hoće, većinom ništa dobra. Više putah moraju se uzeti i djeca u kavane, pivane i krčme, a u većih gradovih u kazalište i druge večerne zabave. Na takovih svratištih opet izvrgava se navadno cviet krieposti razgovorom i slikami na ruglo, čednost zove se licumjerstvom, krotkost slabićom, poniznost ludošću, sram taštim uresom; djeci omrzne tudier do mala i vjera i kriepost, slabo mare za čestito ponašanje i pristojnost, uče se pretvori i licumjerstvu, klevetanju i ogovaranju; zapamte najbolje prostačku šalu i sramotne rieči; postanu gizdava i svojevoljna, objestna i oporna, okrutna i osvetljiva, nemilostiva družini, ubogim i nižjim.

Tko bi prigovorio, da je ovo pretjerano opisano, taj neka korači natrag za korak, te promisli prošle godine roditeljah, kojim su djeca crkvi i državi na smutnju. Većinom djeca od roditeljah, koji se za rana upoznaše sa svietom, te se skoro pozakoniše, to potvrdjuju, da je prokletinja zla čina upravo u tom, što, kad god rodi, mora da rodi zlo.

Promislimo još, kako su nevine tobože šale pred djecom za nju prava kuga, osobito šale, u kojih tajne i misli i želje, većinom putene, roditeljah izlaze na vidjelo. Ako je i vidjeti, da djeca za takova razgovora nepaze na rieči, već se zabavljaju drugimi stvarmi: to je samo prividno; jer se u obće može reći, da joj se nijedna rieč neizmakne, već se prima duše, te će se iz nenada pokazati u igri činom.

4. Zašto se dogadja često, da čovjek, kad navlaš hoće da pouči djecu, njoj pouka kroz jedno uho ide u nutar, a kroz drugo van; dočim se slučajan razgovor čvrsto zaleže i posve zaokupi dušu, da razmniva u nje živa ima zabave i na samu? Na to bi roditelji i odgojitelji imali bolje paziti; jer je to upravo dokazom, koliko razgovor ovakove vrsti ima upliva u razvitak značaja djetinjega i budući smier duha. Gdje takovi raz-

Digitized by Google

govori, kako je navada, idu samo na ono, što je oku milo, što trbuhu godi, ćutila draži i pamet raztresava, ili što zabranjuje ljubav iskrnjega: zar je čudo, što to djeci bolje ide u glavu, nego abeceda, i da do skora u tomu prestižu roditelje? Ili zar će se morda roditi ćut kršćanske snosljivosti i oproštenja u srdcu, koje neprestano upija otrov strogih presudah tudje slaboće i pogrešakah? Kolike bi se odvrnule spačke, koliko bi se opet učvrstilo razuzlanih obiteljskih vezah, koliko bi namah bilo štovanja i ljubavi djece prama roditeljem, kad bi roditelji išto bolje pazili na se i obazirali se na djecu, te slušali onu opomenu gospodnju: „Jao si ga onomu, tko bude malenim na spačku, t. j. ponukom na nesveto!“

Gusti pojavi skvarenosti u mladeži proizviru na osobiti način iz pohlepe za imetkom, koja nepoznaje višjega zakona.

Treba samo svrnuti pogledom na bučni život, na napor, kako jedan drugomu gleda ujagmiti ili pokvariti sreću u dobitku i časti, na viku i trku po gradovih i selih, po trgovih, ulicah, a i u kućah od krova do podruma, pa se namah zna, zašto je zanemareno odgojivanje djece, zašto-li je od male koristi. Jer obični ljudi samo za ovakovu halabuku imadu oči i uši, i po njoj si uredjuju život, a sve drugo, što njihovoj lozinki: „Novac služiti, pa se užiti života“ nije u prilog, drže da je ludo i suvišno: to će i djeca njihova svojim roditeljem biti prava prilika u prkos crkvi i učioni. Mnogi je težak, da ga nikada ni nezaboli glava, gdje je crkva ili učiona, idu-li mu djeca u nje, ili neidu; danas je ovdje, sutra se preseli drugamo, gdje je bolja zaslužba. Istina je, strogo obdržavanje zakonah popravilo je mnogo i u tom; ali što pomažu i zakoni, gdje u crkvenoj sviesti, u ćudoredju, sramu, poštenju i časti neimaju podpore?

Dok je tomu tako, neima ni govora o srdačnoj prostoti, blagoćudnom radovanju liepoj Božjoj prirodi, tihu domaćem životu i odgojivanju mladeži; a crkva i učiona u takovih okolnostih imadu vrlo težak položaj. — Da se to zlo pravo izliječi, trebalo bi pove promieniti ćud. Ova promjena jest najprije posao božanskoga Duha, ali crkva i učiona mogle bi tu mnogo pomoći, da marljivo pomažu božanskomu Duhu. Crkva radi mnogo. A što može i mora osobito raditi učiona, da čuva mladjahne duše od opakosti? Kako se ima vladati učiona prema crkvi, da ljudskomu družtvu i državi dobro prirede polog za zakon i poredak? To više nije nikakovo pitanje — odgovor se zna — to je samo zadaća za dotičnike; a da se izvede, valja da obitelji opet uvedu starinsko odgojivanje po običaju svojih djedovah, te i same prionu u pomoć, ako neće roditelji, da doživu zla i prezla vremena pod svoju starost, te za raj na ovom svietu odgojena djeca svoj duh naprave vladajućim duhom vremena. —

(Schles. kath. Schulbl.)

Bugari u Rimu i u Bugarskoj.

Povratak Bugarah u katoličku crkvu tako blizu zasieca u naš narodni život, tako ima zanimati svakoga našinca, da mislimo obćenitoj želji ugoditi, ako čitatelje svoje potanko izviestimo o prvom došašću bugarskoga poslanstva u Rim, sliedeći u tom francezke novine „Le Monde.“

Bugari, povrativši se u krilo crkve, mišljahu, da će jedan od njihovih četirih narodnih vladikah stavit se na čelo blagoslovljenomu i uzvišenomu djelu. Ovi pako, kolebajuć se medju strahom i lukavo obećavanimi im koristmi, neponagliše, da se sdruže s malom jošte, ali dan po dan razstućom svojom ovčarnicom. Jedan od njih, na glas izašli Hilarion, nadajući se patriarkatu po zaštiti Englezke i Ruske, nagovoren od Bulwera i Labanova izdao je povrativše se, te mjesto da se sdruži sa sjedinjenimi sunarodnici, stavio se na čelo novomu razkolju pod imenom neodvisne, pravoslavne, narodne crkve. Ostali uputiše se u dogovaranje sa sjedinjenimi, ali s takovimi varavimi uvjeti i spletkami, da je to ljudem, kojim je stalo do vjere, posve ogadilo. — S toga obratiše se s molbom na Msgra. Brunonia, apoštolskoga namjestnika u Carigradu, i Mgra. Hassuna, prvostolnika sjedinjenih Jermenah, da rimska stolica izmedju onih, koji dne 28. Prosinca p. g. podpisaše spis o sjedinjenju, izvoli izabrati budućega patriarku. Pio IX., pokazav toliko otčinskoga čuvstva prema preporodjujućoj se bugarskoj crkvi, privoli na to, te uslied jednoglasnoga mnienja odluči za tu čast arkimandritu Josipa. A da Bugarom ukaže posebni dokaz svoje prijazni, pozva istoga arkimandritu u Rim, hoteći ga glavom posvetiti biskupom. Josip zaputi se dne 27. Ožujka t. g. iz Carigrada s narodnim poslanstvom i misionarom Boré-om u Rim. Prispješe 3. Travnja sretno u stolicu obćenite crkve. Uzoriti kardinal Barnabò, stožernik predstojnik propagande, odredi, da odlični i željeni gosti u Monte Citoriu u misionskoj kući sa svom udobnosti budu primiti. Istoga dne u večer udieli im opet audienciju, za koje nagovarajuć ih na strpljivost uvjeravaše ih, da, čim samo slabo u ovaj par zdravlje sv. otca dopusti, bit će k njemu nedovlačno pripušteni, da izraz svojih čuvstvah izjave njemu u lice.

Doista za četiri dana nj. uzoritost stožernik predstojnik propagande i njegov tajnik Mgr. Capalti, nedavno na ovu čast povišen mjesto Mgra. Bedinia, odvezoše bugarsko poslanstvo u svojih kočijah u palaču vatikansku. Mgr. Talbot uvede Bugare odmah u sobe sv. otca, koj uočiv arkimandritu i njegovu pratnju poviče im: „Do-

Digitized by Google

djite, dodjite, moja djeco, ja vas čekam!“ Papa je stajao naslonjen o stol i dopustio svim redomice da mu cjeluju nogu. Uzoriti stožernik predstojnik, unišav za njimi s Mgrom. Capaltiom, prijavi sv. otcu, da bi arkimandrita želio prosloviti mu njekoliko riečih. Sv. otac pozva ga tada milo da govori. Evo u prievodu izjave bugarskoga naroda:

„Sv. otče! — Evo Vam pred nogama poslanici bugarskih sjedinjenikah, izabrani izmedju njih, da Vam posvjedočimo iskreni povratak na vjeru otacah naših, njekoč djece te iste rimske crkve, hranjene krozanj u kolievci mliekom najčistije nauke. Dok je narod naš tu vjeru rado slušao i vjerno ju izpunjivao pod vrhovničtvom otca velike kršćanske obitelji, pravoga nasljednika sv. apoštola Petra, kojemu je pripalo zvanje, da pase ovce i jaganjce, bijasmo sretni, obasuti blagoslovi duševnimi i zemaljskimi. Ali prevareni prevratnim primjerom i izdajničkim prišaptivanjem dadosmo se zavesti, da poželimo ili radje da potratimo česticu naše baštine, i porušismo jedinstvo obitelji, bludeć i gubeć se u dalekih predjelih i pustinjah zablude. Žalibog kroz duge vjekove pasli smo se žirom izopačene nauke odpadničtva Fotijeva, a ginuć od nevolje i glada opomenusmo se otca našega, onoga, koj nas zasbilja začè i porodi na život Krstov, i rekosmo: Ustanimo i ajdmo ga tražit, priznajući sa stidom i žaljenjem, da sagriešismo nebu i Njemu napose.

S toga, sveti otče, vraćamo se u dom, Vašim pozivom osmjeljeni, koj nam podaje ne samo očitovanje oproštenja, nego je izjav privrženosti i nježnosti. Mi smo nedostatni tumači sve svoje braće bugarskih sjedinjenikah i njihove izpovjedi vjere katoličke. Ako i takovih nemanjka, koje predsude, neznanstvo ili ine zapreke uztežu, nje će blagoslov od Vas dobljeni pritegnuti takodjer, kako se nadamo, izlievajuć i na nje tu istu ljubav, a tako postat ćemo nanovo jednom ovčarnicom pod jednim Pastirom. Tako da bude!“

Sv. otac slušao je ozbiljno rieči, slikajuće čuvstva i vrline izgubljene i našaste djece, a njekoliko putih suze su mu nakvasile lice. Zatim primio je iz rukuh arkimandrite tekst i prievod prosborenoga pozdrava, te obrativ se k poslanikom ovako im odgovorio francezki:

„S velikom radosti primam poslanstvo od strane Bugarah. Srdce mi se je obveselilo, začuv, da ih se jedan dio vraća u crkvu otacah svojih. Povratak taj danas je za me utjehom. Samo ih Bog u svetih namjerah utvrdio, i sačuvao u tom jedinstvu, pozvav unj i ostale! Za to sam od njekle sa svom silom Boga molio, a poimence za vrieme velikoga tjedna. Odredio sam, da se na to ime čita više sv. misah, a vidim, da je Bog naše molitve uslišao. Buduće nedjelje sám ću glavom ovoga častnoga starca arkimandritu posvetiti, povadjajuć se za mojim predšatnikom, sv. Nikolom I., koj je položio ruke na Vašega prvoga nadbiskupa.“

Za ovimi riečmi sv. otac, kao da se hoće odmoriti, postao je njekoliko časovah. Od njekoliko danah liečio se je, a primiv iznimno Bugare, sliedio je samo nagon otčinskoga srdca, koje željaše, da čim prije zagleda svoju opet našastu djecu.

„Žao mi je, doda na koncu, što jošte nije gotov kalež, opredieljen za novoga nadbiskupa. Htjedosmo, da bude lika skroz iztočnoga, s toga nemogaše ga umjetnik, kako željasmo, na vrieme sgotoviti.“ Zatim okrenuv se k g. Cankovu, uredniku novinah „Bolgaria“, i k g. Mirkoviću, svjetovnim članom poslanstva, kazao im je, da je i njim opredielio dokaze svoga zadovoljstva. Imadu dostati red Pia IX. Svi su na to pokleknuli, primili blagoslov, a Pio IX. podižuć starca arkimandrita reče: „Bit će naša briga, da se utemelji sjemenište za bugarsko duhovničtvo.“ A kad je arkimandrita odlazio, doda jošte sv. otac: „Addio, addio, patriarko bugarski.“ — Uzoriti stožernik Barnabò s Mgrom Çapaltiom odvedoše za tim poslanike kardinalu Antonelliu, koj ih takodjer preuljudno primi, a napokon kardinal predstojnik provede ih po Vatikanu, pokazivajuć im galerie, knjižnice, muzeja a navlastito freske, štono predstavljaju iztočne sabore.

Sv. otac htio je s osobitom svečanostju ovršiti posvećenje arkimandrite Josipa Sokolskoga, s toga nebude za taj obred razaslan samo obični Invito sagro, već izvan toga Mgr. L. Ferrari, protonotar apostolski i predstojnik obredah biskupskih, izdao je za taj dan sliedeću pozivnicu:

„Naš sv. otac, papa Pio IX. buduću nedjelju, drugu poslie Uzkrsa (14. Travnja 1861.), u kapeli sikstinskoj u Vatikanu, u polak na osam u jutro, udielit će biskupsku posvetu Mgru. Josipu Sokolskomu, koj će primiti poslanstvo u Bugarsku. Nj. svetost izvolila je naložiti, da se, izvan nj. uzoritostih kardinalah assistentah, zaprose da učestvuju kod rečenoga obreda nj. uzoritosti stožernici, sačinjavajući sbor propagande. Radi toga izvješćuje se ovim vaša uzoritost itd.“ Izvan toga dobiše pozivnice za tu svečanost redovnici sv. Antuna sa svojimi gojenici, učenici Propagande, prokuratori obiuh mekitaristskih sborovah u Mletcih i Beču, prokuratori inih jermenskih redovnikah i Grkah melkitskih, a i prokurator poljskih Bazilijanah, redovnik Dąbrowski.

O crkvenih obredih u sikstinskoj kapeli drugi put. Sada jošte nješto o Bugarih kod kuće.

U Bugarskoj medju onimi, koji su u razkolju ostali, porodile su se velike razmirice, a oni razpali se na dvie stranke: jedni, a tih je najmanje, drže se staroga običaja pod načeoničtvom razkolnoga carigradskoga patriarke, a drugi niti nisu pri njem ostali, niti se poveli za sjedinjenici, već čine posebnu crkvicu. O tom piše službeni carigradski dnevnik:

„Tim povodom, što je u Rumeliji otvoreno njekoliko katoličkih crkvah, naložila je vlada gubernatorom, da nastoje uzdržati najveću slobodu vjeroizpovjedi, i paze, da se u ničem nevriedja podpuna sloboda savjesti.“

Dopis, što ga je isti list primio iz Plovdiva (Filippopolja), pripovieda, da je razkolnički bugarski nadbiskup

Digitized by Google

toga grada, budući s drugom dvojicom prelatah bugarskih od patriarke carigradskoga izobćen, odgovorio na to izobćenje proglašenjem narodne bugarske crkve. Ta tri izobćena prelata staviše se na čelo stranci, načinjenoj sramotnimi spletkami Labanova i Bulwera, poslanikah Ruske i Englezke. Bez njih povraćenje Bugarah već bi dalje uspjelo bilo. Tako Englezka kao i Ruska zakleti su dušmani crkve na svih točkah politike i crkvenoga života. Takovim načinom danas su Bugari na troje razdrobljeni: 1. Sjedinjenici pod upravom Rima i novoposvećenoga patriarke Josipa Sokolskoga. 2. Sljedbenici Fotijevi, kojih je jako malen broj ostao. 3. Novi razkolnici pod rukovodstvom Labanova i Bulwera s trima izobćenima biskupima Hilarionom, Auksenciom i Paissiosom.

Rečeni carigradski dnevnik piše jošte iz Plovdiva, da je svekoliko duhovničtvo plovdivske nadbiskupije, koje je izobćeni nadbiskup Paissios pozvao u Plovdiv, podpisalo spis, kojim osudjuje okružnicu carigradskoga patriarke sadržavajuću izobćenje, i odanj se odlučuje pozivajuć se na neodvisnost bugarske crkve. Čuje se sa svih stranah, da i ostalo bugarsko duhovničtvo pristaje uz zaključak i odluku plovdivskoga svećenstva. „Bugari naše pokrajine, završuje dopis, žele steći naslov reformatorah pravoslavne crkve.“

Doista tašto nastojanje djece odcieplјene od prave svoje majke. Koli častniji pojav jest slavodobitan povratak pokornikah u Rimu! Ondje malodušne svadje i razpre, ovdje novi vezi ljubavi i milosti! Tamo se ruši i obara, ovdje kupi i grądi!

Viestnik.

Iz Zagreba. Bolest uzoritoga gospodina stožernika i nadbiskupa žalibože jošte nije prestala, ali je ipak na toliko popustila, da se nj. uzoritost poslie podne u zatvorenih karucah izvesti može.

— Slušatelji ovdašnje pravoslovne akademije predali su umjetno napisanu i krasno vezanu zahvalnicu preuzvišenomu gosp. biskupu J. J. Strossmajeru u ime utemeljenja jugoslavenske akademije.

— „Naše gore list“ piše u posliednjem broju: Kao što će po svoj našoj domovini biti puno u zabiti ležećega književnoga blaga, gdješto manje, a gdješto i osobite vriednosti: tako ima evo već druga godina, što je preuzvišenomu gosp. biskupu djakovačkomu Josipu Jurju Strossmajeru poslan iz Bosne ogroman rukopis — četiri debela svezka u 4. — sadržavajući spisane od njekoga redovnika provincije bosanske propoviedi za sve nedjelje i svetce preko godine. Naša bogoslovna književnost, istina, da je tom strukom dosta bogata; ali kao što s jedne strane imademo bez dvojbe vrlih pučkih propovievnikah: tako nam s druge strane oskudieva napisanih valjanih propoviedih za prosti puk. Mi smo već uz više prigodah izjavili svoje mnienje, pri kom i sada ostajemoi da je ljudem tako zvanim pismenim, odgojenim pod uplivom tudjih jezikah i u duhu škole veoma težko obćiti s uspjehom bud pismeno bud ustmeno s prostim pukom. Što se u prvi mah čini stvar veoma lahka, jest upravo najveća umjetnost. S te strane i većina dosada poznatih tiskanih propoviednikah kao i tako zvanih pučkih knjigah neodgovara ili nimalo ili barem ne podpuno svojoj svrsi Čovjek, koj hoće da bude tumačem mislih i čuvstvah naroda, mora da se ili silom otrese inorodnih živaljah, koji su ga se tečajem književnoga odgojenja nehotice primili, i da se udubi u duh naroda; ili pako da je medju čistim, nepokvarenim pukom preživio mnogo godinah, te se tako kao zlato vatrom prečistio i riešio sve troske nenarodne. To ako je ikomu nuždno: a ono je svećeniku i u obće učitelju puka. Takovoga viestnika rieči Božje nalazimo u ovih propoviedih, o kojih je govor. Izvjestitelj je imao priliku s njimi se pobliže upoznati. Pregledav rukopis na više miestah našao je, da, ako jezik i nije u pojedinostih sasvim čist, a ono su misli i u duhu naroda zamišljene i u obće načinom dohvatu njegovomu primjerenim izražene. Razlaganje nebavi se toliko teoretičkimi istinami kršćanstva, koliko se osniva na praktičkih potrebočah puka. Čemu smo se osobito divili, jest govornička umjetnost i retorična sila bez affektacije sjajnosti. One pojedinosti u jeziku, ponajviše italianizmi, koje će nam razjasniti istom životopis spisateljev, — mogu se pri prepisivanju djela izgladiti, i ako se to valjano obavi, dobiti ćemo bogatu sbirku propoviedih, kakovih do sada još neimamo. I Cucerić je istina slavan crkveni govornik, ali druge ruke; nije pučki, čega nam upravo silno treba. Djelo čim se prepiše, štampati će se ovdje troškom preuzvišenoga gosp. biskupa Strossmajera, koj se, kako se evo vidi, prama svim potrebočam narodnim jednako darežljivim pokazuje.

— Dne 27. t. m. obslužavat će se u Novih Dvorih svečane zadušnice za pokojnoga bana Jelačića. Preuzvišeni gosp. biskup Strossmajer služit će žalobnu misu, a pribivat će joj članovi sabora, koji taj dan neće držati sjednice.

— Na prvi dan Duhovah počeli su poznati otci Isusovci pučke misije u Novoj Gradiški.

Iz Beča. Kako novine raznose, bivši ministar prosvjete grof Lav Thun prigodom viećanja o adressi kod vjerozakonskoga pitanja stavi dodatak, u kom spominje zadaću Austrije, da katoličtvu bude štitom.

Čestitamo od srdca grofu Thunu na ovoj svečanoj vjeroizpoviedi; nu žalimo, da se ove liepe rieči u gospodskoj sabornici ovako liepo neodjeknuše, već da ih je podupirao jedini kardinal knez Švarcenberg. Ali nadamo se, da će doći vrieme, te će one biti zapisane ne samo u zapisnicih austrijanskoga parlamenta, već i više vratah

Digitized by Google

carskoga ministerija prosvjete usiečena u kamen zlatnimi slovi. Potreba više u Austriji i izvan nje, da velika katolička sila shvati svoju zadaću od Boga si odredjenu, i izvede te bude katoličkoj crkvi to, što su druge države protestantizmu i razkolničtvu. Rimski car bijaše advocatus ecclesiæ. Naš car nije ni jedno ni drugo; premda vladar nad 30 milijunah katolikah ima dosta duhovne snage, da državu digne na onaj stepen, da bude vriedan svemu katoličkomu kršćanstvu biti zaštitnik. Mi radi toga nezahtievamo, da se crkvena korist stopi sa svjetovnom, ali mrzimo i na zapletanje vjerozakona u politiku.

Mi netrebamo, da se stežu tudja prava; nu netajimo povjestničkih dogodjajah, i Bog je prepustio, da bude razlika medju vjerozakoni. Ali se nesramimo ove istine: da smo u velikoj katoličkoj državi, gdje vladari ne iz političke mudrolije, već iz čvrsta vjerozakonskoga osvjedočenja pet viekovah bijahu crkvi zaštita i obrana, i mi znamo njezinu od Boga joj danu zadaću, koju ćemo uviek proglašivati i opominjati na nju, kano i grof Thun na 8. Svibnja.

Pravi razum, prava prosvjeta i državna razboritost nesastoji se u nemarnosti za katoličku crkvu, ovaj veliki tvornik u austrijanskom državnom životu. Svaki narodni zastupnik u Austriji, bio protestant, bezbožac ili židov, ako mu je pravo stalo do austrijanskoga probitka, veseliti će se, kad se Europa bude ogledala na Austriju kano na štit katoličke crkve. —

Iz Tirolske. U sjednici od 12. Travnja zemaljskoga sabora učini knez biskup briksenski Vincencijo u pogledu protestantskoga pitanja predlog. Kako je znano, nj. veličanstvo izda na 7. Rujna 1859. ručno pismo, i po njem je ova za Tirolsku s mnogoga obzira odlučna stvar ostavljena zemaljskomu saboru da o njoj vieća, prije nego će car izreći gotovu odluku. Oslanjajuć se na ovo pismo, i stavljajuć se, kako reče sam biskup, za zastupnika onim neprebrojnim molbam, kojim obćine neprestano dažde (jur više od 300 obćinah), preporuča on, da sabor na obranu jednoće vjere u Tirolskoj prime za zemaljski zakon sliedeći predlog: 1. Pravo javnosti u ovršivanju vjerozakona ima u Tirolskoj jedina katolička crkva; 2. ustrojivanje nekatoličkih obćinah nedopušta se; 3. nekatolici dobivaju pravo posjedovati nepokretnu imovinu samo na predlog zemaljskoga sabora i po dozvoli carevoj; 4. oblasti imadu na ovaj zemaljski zakon po svojoj službi paziti. „Ja stavljam ovaj predlog za korist domovine; jer naša domovina cieni jednoću vjere kao prvo narodno blago, i treptajućim srdcem čeka o tom odluku zemaljskoga sabora. Ja mislim tvrdo, da se jezgrom i obsegom predloga neće smiriti sve želje zemlje; ali mislim, da ću za to moći odgovarati; jer u tom mi je vruća želja, da bi se o toj prevažnoj, dà, tako reći, jedinoj za našu zemlju važnoj stvari izrekla odluka koliko je moći jednoglasna.“ Ovaj važni predlog predan je na viećanje odboru od 15 članovah.

Za toga dojde u sabornu dvoranu u „Wiener Zeitungu“ objavljeni protestantski zakon od 8. Travnja, kojim se posve obilazi višnje ručno pismo od 7. rujna 1859. davajući nekatolikom podpunu vjerozakonsku slobodu i ravnopravnost po svem carstvu osim mletačke kraljevine i Dalmacije. Ova viest uznemiri zastupnike, i naravno počme se pitati: što bi od predloga? Briksenski biskup reče u prvoj sjednici, da se predlog zadrži i proglasi prešnim, a odabrani odbor požuri se s poslom, da čim prije može ubaviestiti sabor. Dne 17. poslie duže razprave primljen je biskupov predlog, i to 1. i 2. točka malo ne u jedan glas, a 3. i s njom spojena 4. od 51 pribitna poslanika 39 glasovah. Od tuda je vidjeti, da zemaljski zastupnici, kako ima raznih mislih o posljedicah naseljenja protestantah u Tirolskoj, ipak jednoću vjere u zemlji drže za veliku sreću, a nju hoće da utvrde stvorenim o prvoj i drugoj točki biskupova predloga zakonom. -- Po zakonu od 8. Travnja, o kom Tirolci nisu ni sanjali, jer se i starinskoj zaštiti zemaljskoga gospodara, i sgodopisu i značaju zemlje i puka u njoj, i pravednim dà ovlaštenim željam puka protivi, malo je nade, da će odvjet velike većine sretno prodrti. Na svoju žalost boje se oni, hoće-li u mnogom kraju Tirolske biti toliko duševne snage i volje, da se bez vanjske zaštite obrani navali protestantah. Po tom će, ako nebude osobite pomoći s neba, Tirolska, koja je gotovo sve svoje starinske pravice izgubila, morat oči na oči gledati, gdje joj se grabi i ovo preostalo, ali i najdražje blago. Ali će gorkim srdcem žaliti ovaj gubitak od koljena do koljena. Neka bi vlada, koja se na najveću svetinju vjerna si i baš radi jednoće vjere odana puka u zakonu od 8. Travnja nije obzirala, sada barem, gdje je želju izreko sabor i sva zemlja u tolikih molbenicah, obazrela, da se i od sada može zaufati u vjernost i dobro volju Tirolacah.

Iz Rima. Na 12. Travnja, kako je znano, vrati se Pio IX. god. 1851. iz Napuljske u svoju zemlju; na 12. Travnja bio je on u samostanu sv. Agnese pred Porta Pia god. 1855. spašen živ i zdrav, kad je pod njim propao pod. Svake godine bio je proslavljen ovaj dan svečano, a kamo-li nebi ove godine. Ranim jutrom poče sviet grnuti onamo, kano na kakovo proštenje, a u tri ure po pódne krenu onamo i sv. otac, da se pomoli na onom mjestu, gdje je ona sgoda već duže naslikana na ljepu. Izprati ga množina što na kolih što pješice. U osam urah poče razsvjeta po svem gradu; pa premda sav grad bijaše na nogah, da se nagleda veselja, projde sav večer mirno bez demonstracijah, kojih se toliko boje. Radi njih hotijahu mnogi, da se zabrani razsvjeta, o čem radijaše osobito prevratna stranka, te sbilja i izradi kod Goyona, da se on tomu opre. Nu gradsko poglavarstvo i više odličnih gradjanah ostadoše pri svojoj odluci, te i general Goyon morade popustiti, samo zapovjedi, da izide nješto vojske, ako bi što buknulo. Ova se pomnja ima pohvaliti; jer Goyon pozna dobro svoje ljude, a po naputcih dužan je svagdje na put stati piemontezkoj i mazzinskoj stranci, pače ju i silom uzbiti.

Ovomu listu dodan je latinski govor preč. g. kanonika Franje Milašinovića.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 22. U ČETVRTAK 30. SVIBNJA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Slovjensko bogoslužje.

Povjestno nacrtao *Iv. Tkl.*

II. Po smrti sv. Methoda.

(Konac.)

Odkada Innocenc IV. g. 1248. opet dozvoli porabu slovjenskoga bogoslužja, dignu ovo mrazom nenavisti poparenu glavu, i poče se širiti u zemljah izvorno hrvatskih na daleko. Skoro ciela Istra, hrvatsko primorje, vojnička krajina, dobra čest gradjanske Hrvatske, i današnja Dalmacija do Cetine, a gdjegdje i dalje tja do Neretve, sa svimi pripadajućimi ostrovi sinjega mora bijaše pokrita glagoljskimi župami, dosizajućimi daleko u nutar zemlje, gdjegdje raztrešenimi i preko granicah Hrvatske do Požege i Djakova u Slavoniji. Nu glagoljica nevladaše ipak ovdje nikada sama, već je uviek stranom uz nju, a stranom i nad njom gospodovala latinica. Glagoljica bijaše pretežnija u mnogo užjih granicah, t. j. u Istri počam od rieke Raše, u hrvatskom primorju, Krajini i u sadanjoj Dalmaciji do rieke Krke, računajuć amo i prileżeće otoke Krk, Čres, Lošinj, Osor, Rab, Pag, Pasman, Lungu i t. d. ili u obsjegu patrijaršije oglajske, biskupije senjske, modruške i njekadašnje ninske. Te zemlje i pokrajine sačuvaše do današnjega dneva najveći broj glagoljskih spomenikah svake ruke toli duhovnoga koli svjetovnoga sadržaja; u njih i danas, bar stranom ovdje i ondje, jošte živi glagoljština u hramovih i kod službe Božje, spješeć hitrim korakom blizoj i podpunoj svojoj propasti. Ukupni broj glagoljskih župah ni za starije ni za novije dobe nenalazimo nigdje zabilježen. Jordan, biskup trogirski, svjedoči, da je u njegovoj biskupiji uz latinsku misu obstojala i glagoljska (1623—1646), te se čitanje evangjelja i apoštolah po nedjeljah i svetcih puku navieštalo i hrvatski. Za nadbiskupa spljetskoga Stjepana Kozme god. 1688. bilo je u njegovoj biskupiji seoskih župah ukupno trideset i šest; od ovih bijaše 28 glagoljskih, a samo 8 latinskih. Najtočnije označuje nam polje, na kom je glagoljica cvjetala, Matija Karaman god. 1750. To su njegove rieči: Misa ili služba Božja ovršuje se glagoljski u četirih diecezah istarskih: u koparskoj, novogradskoj (Città nuova), i porečkoj, te ove čine s ostalimi u Dalmaciji jednu provinciju, u kojoj se služba Božja čini hrvatski. U posljednjoj nabroji Ivan Pastrić dvanaest župah, a sabor g. 1733. naredi šest hrvatskih izpitivalacah. U diecezi puljskoj pobrežni Bezjaci u zaljevu hrvatskom (sinus flanaticus), poimence Beršec, Mošćenice, Lovran, Kastav, Veprinac, drže isti obred. Biskupi senjski i modruški najjača su podpora slovjenskoga duhovničtva. U stolnoj crkvi senjskoj čini se služba Božja hrvatskim jezikom. Isti se jezik rabi u diecezi ninskoj, šibeničkoj, trogirskoj, spljetskoj, makarskoj, osorskoj, krčkoj i rabskoj. U biskupiji spljetskoj uzima Pastrić deset kapitulskih i kollegialnih crkvah osim trideset vanjskih župah. U diecezi ninskoj sve su župe hrvatske, osim onih, gdje je svećeničtvo redovničko. U diecezi šibeničkoj dva su samostana trećega reda (Tertiarii). U diecezi zadarskoj i trih podčinjenih u svih se crkvah hrvatski pjeva, izvan dvajuh kollegijalnih u Pagu i Čresu. Ondje je osam samostanah sv. Franje 3. reda. [1]) Valja mi napomenuti, da i u biskupiji zagrebačkoj bijaše glagoljskih župah, a naročito: u Nartu, Odri, Petrovini, Velikoj Gorici, iz kojih župah bijahu pozvani popi glagoljaši na zagrebačku sinodu, držanu god. 1574. proti krivovjercu Bučiću; pjevala se zatim misa hrvatski u Samoboru, Cerju, Božjakovini, Dragalinu, koja župa bijaše u arkidjakonatu zače-

[1]) Šafařík Památky hl. písm. p. XLVII.

Digitized by Google

sanskom, na Zelini, u župi sv. Katarine kod Pokupskoga, u Remetah kod Zagreba, u Draganićih, Krašiću i u Čakovcu. Čitala se zatim misa hrvatski u okolici grada Ozlja; nalazimo bo listinah, gdje vlastela ozaljska darujući koju crkvu očito zahtievaju, da se po njihovoj smrti za dušu moli u misah svakoljetnih „Odrieši molimo Gospodi dušu raba tvoego.“ Nahodimo zatim glagoljaše u Jastrebarskoj, kako nam svjedoči glagoljska listina Jurka Hrvoje god. 1535., koju napisa pop Marko kapelan glagoljaš. Bijahu takodjer oni i u Sveticah, gdje utemelji Katarina Tržački samostan za nje. Godine 1653. nalazimo ih u Karlovcu, kako nam svjedoči bilježka na jednom glagoljskom misalu: „č. h. l. v. (1653.) na .d. enara kada to pisah ja dom Šimun Stanić budući u Karlovcu u kralevini pri Zagrebu, i biše velik snig.“ Osim toga bijahu glagoljaši pod Okićem, u Kostelu, gdje se još i danas čuvaju glagoljske matice, a i mnoga ina mjesta imala su pope glagoljaše. [1]) Uzrok, zašto se je hrvatska služba Božja u biskupiji zagrebačkoj dotrgla, jesu škole zagrebačke, utemeljene g. 1606., gdje se je sve učilo samo latinskim jezikom. Osobito pako za Petra Domitrovića bijaše nepovoljno po glagoljaše, jer ih je on gledao iztriebiti, kao što ih g. 1627. progna iz Sveticah. K tomu prispije i to, što su zagrebački klerici učili se u tudjih zemljah, jer nebijaše doma za njih sjemeništa, te priučiv se latinskoj književnosti nisu se potrudili, da se nauče čitat glagoljskim pismom. — U Djakovačkoj biskupiji životarila je slovjenska liturgija amo tamo sve do biskupa Mirka Karla Raffaya (1816—1830), koj je i ono malo zaostaloga slovj. bogoslužja izza navalah turskih do kocena zatro.

U gradu Rieci ovršivala se je od pamtivieka služba Božja po slovjenski; za vremena pako Klaudia Sozomena, puljskoga biskupa, pod koga pripadala je tada Rieka, bijaše mu slovj. bogoslužje trn u oku. Uzrok tomu nebijaše ini, već što on ili potaknut od Mletčićah, ili što sam nije razumio slovjenski, poda god. 1593. zapovied kaptolu i arkižaknu riečkomu, da odstrane slovjenski jezik, pa da liturgišu latinskim. Kaptol posluhnu. Nebijaše pako gradjanom to za volju, već oni skupiv vieće upitaju kanonike, jesu-li spremni ostati kod slov. liturgije ili ne? a kanonici im hrvatski odvrate, da jesu, i da će joj vratiti opet prijašnje mjesto. Saznav biskup Sozomeno za to, te se našav tim uvriedjena, što mu zapovjedi nogami gaze, zapovjedi na novo, da bez ikakvoga oklevanja uvedu latinski jezik u službu Božju. Kanonici se pokore biskupu. Riečanom pako nebijaše to po ćudi, te zapriete, da će im uzkratiti desetinu i sve prihode, ako to oživotvore. Kanonici uvedu opet na obće zahtievanje slovjenski jezik u crkvu. Biskup pako, pošto to sazna, zaprieti kanonikom izobćenjem; našto kaptol uvede opet latinsko bogoslužje. Nezadovoljni Riečani, što im biskup dira u najveću njihovu svetinju, umole ga ustmeno, da im neka nedosadjuje svojimi zahtievanji i nečini odurnu istu vjeru. Biskupa nješto to, a nješto ovo skloni, da im povlasti god. 1594. što od davnih vremenah posjedovahu. Za dvie godine kašnje, t. j. godine 1596. oglajski patrijarka Franko Barbaro Mletčić na svom saboru zaključi, da „biskupi ilirski, gdje je u porabi časoslov i breviar ilirskim jezikom pisan, neka nastoje, da te knjige učeni i pravovjerni a i vješti tomu jeziku pomnjivo pregledaju i poprave Nu željet bi bilo da se nastojanjem ilirskih biskupah malo po malo uvede u porabu časoslov i misal latinski i obrednik svetotajstvah.“ [2]) Ni Dalmacija, ni rimska stolica neprionuše uz njegovu želju, rieči njegove ostaše glasom vapećega u pustinji, jer nepripravljahu put Gospodnji.

Što su gledali neprijatelji slovjenštine svaku sgodu, da ju iz crkve iztriebe, to su opet s druge strane muževi zauzeti za narodnu svetinju nastojali, da skrše one okove, koje joj neslovjenski biskupi sakovaše. Spljetski nadbiskup Sfortia Ponzono († 1640) bio je gorljivim zaštitnikom slovjenštine u crkvi; njega sliedio je vjerno Stjepan Kozma, nadbiskup rečene crkve i utemeljitelj spljetskoga sjemeništa, koj u spljetskom saboru god. 1688. zaključi, da „pošto osobitim i častnim poveljenjem sv. matere crkve sv. liturgija ovršuje se slovjenskim jezikom, zato neka se pomnjivo uči, dà i nauči taj jezik. Svećenikom valja znati azbuku (clerici noverint azbukividarium), a neuki, ako žele biti zaredjeni, neka se od vještih svećenikah podučavaju, osobito pako neka paze na to, da se skroz i skroz upoznaju sa slovjenskim jezikom, u kom su napisani misali i časoslovi; jer tim jedinim načinom mogu se zamisničiti, buduć da za Slovjene prema svomu jeziku isti odnošaj valja kao u rimskoj crkvi prema latinskomu.“ [3]) Buduć da je tečajem vremena crkovni jezik izumro, te svećenikom i puku nerazumljivim nastao, izdade papa Benedikt XIV. god. 1754. nalog, da se u misi zadrži narodni jezik, i da liturgičke knjige imaju se tiskati glagoljicom. Osim ovdje napomenutih vječnu uspomenu zavriedišе neumrli Zmajević i Karaman, nadbiskupi zadarski, Levaković, kanonik zagrebački i biskup smederovački, zatim Kadčić i Biza, početnik omišaljskoga sjemeništa, nadbiskupi spljetski. O tih znamenitih mužih, o

[1]) Krelić Hist. Eccl. Zagrab. et Not. Prael. Levakovich MSC.

[1]) Kukuljević vid. Katol. list g. 1858. br. 4.
[2]) Giorgić Srbi i Hrvati p. 103.
[3]) Kopitar Glag. Cloz. p. XVIII.

Digitized by Google

njihovom nastojanju za glagoljsku književnost, i o istoj književnosti progovorit ću do skora obširnije. Sada mi valja jošte nacrtati stanje slovj. liturgije u sadanje doba.

Današnje polje ili poljce glagoljice, veli Šafařík, [1]) jest ovo: U zadarskoj biskupiji ima svega skupa 84 župe i expositure; na 46 od ovih obavlja službu Božju 70 svećenikah glagoljski. U šibeničkoj biskupiji čita jedan svećenik misu slovjenski. U spljetskoj biskupiji ima na 73 župah i kapelanijah do 98 svećenikah. U kotorskoj biskupiji je jedan glagoljski svećenik iz spljetske diecezе. U krčkoj diecezi na otoku Krku čine na svih vanjskih župah po nedjeljah i blagdanih slovjenski misu, mnogi i po djelatnicih: u mjestu Krku samo latinski. Na otoku Rabu iste biskupije samo latinski, premda umeću slovjenske molitve i pjesme. Na Lošinjih okrom dva mjesta svuda slovjenski. Ima jošte i u Istri ovdje ondje koja župa glagoljska. Braća trećega reda sv. Franje Assiskoga provincije ilirske, kojih se prošloga stoljeća brojilo do 200, imaju doista na Krku, Čresu, u Zadru i Prviću još sedam samostanah; no u njih ništa više redovnikah nego 14. Naredbe od provincijala dolaze im glagoljicom.

Silni protivnici slovj. bogoslužja premda pokušaše sva sredstva, da ga izkoriene, nepostigoše ipak ožudjene svrhe; ali žalibože kap, ka pada na kamen, ako ga i nesatre, a ona ga ošteti. Neprijatelji potvoriše ga, da otvara vrata razkolničtvu, ocrniše ga kao plod Arijanca Methoda, te svetinju narodnu oskvrnuše. Ljudi ti brineći se za svoju kesu pod izlikom, da žele jedinstvo, proganjahu slovj. bogoslužje, te presjekoše onaj put, razoriše onaj most, koj se počeo graditi medju objema crkvama. Za njih nebijaše Nikole I. Hadrijana II., koj takovim zaprieti: „da ašće kto hulit slovjenskuju gramatu, da budet otlučen ot cerkve“; nepriznavahu oni Ivana VIII., Ivana X., Vrbana VIII., Benedikta XIV., Pia VII. i inih. Ali „blagoslovlen Bog, iže nedast nas v lovitvu zubom nevidimyh vrag (neprijateljah) naših, no sjet (mrežu) ih skruši, i izbavi ny (nas) od istljenja (trulosti) ih.“ Zar mi, osobiti sinovi rimske stolice, mi prvine trudah apoštolskih, mi zatočnici sv. vjere, pred kojimi zadje polumjesec, koj je htio pokazati se na Vatikanu, mi „antemurale Europae,“ zar da nemarimo ništa za ono, što nam je od Boga dano, što je 1000 godinah proživjelo i 10 viekah vjekovalo? Za tisuću godinah uzkrisi Bog drugoga Methoda, koj se zauze u Rimu za njegovo slovjensko bogoslužje. Eto mu riečih: „Nos coram Sanctissimo Domino arbitrabamur: nesciisse eos, quid faciant? qui ritui slavo-latino et idiomati sacro glagolitico eam sortem inter Slavos pararunt, ut hodie ab agoniae statu non multum distet; impegisse id in privilegia Apostolica, auctoritate Joannis VIII. et Innocentii IV. Romanorum Pontificum firmata, quae effectu suo frustrari nefas semper haberi debuisset; nocuisse id unitati, scissionem hinc inde promovisse, et medii ejus vim attenuasse, quod abs dubio, in manibus S. Matris Ecclesiae, viam subin paci et reconciliationi optime stravisset. Hujus nostrae firmae persvasionis consequens est: Nobis summi momenti rem videri, eas liturgiae slavo-latinae reliquias, quae temporum iniquitatibus resistentes aetatem tulerunt, sollicite custodiendas, fovendas et ab interitu omnimode vindicandas esse; providendum quamprimum authenticae librorum liturgicorum idiomatis glagolitici editioni; consulendum studio linguae sacrae slavonicae; renovanda hunc in finem Seminaria aut Romae, aut in Dalmatia, ubi jam exstiterant, in quibus juvenibus praeter linguae et ritus slavici, eorum omnium copia praeberetur, quibus Sacerdotes apti reduntur sanctioribus Matris Ecclesiae intentionibus inter suos promovendis.“ To su rieči preuzvišenoga gosp. biskupa Strossmajera, koje, ako se oživotvore, imali bismo najuspješnije sredstvo, da se pomire obje crkve. Ala liepe sreće, da tim putem Hrvatska privede u Rim Slovjene sjeverne i južne, da se poklone pravomu pastiru, i da zapjevaju „Slava Otcu, Sinu, i Duhu od Otca i Sina izhodećemu,“ a to da potraje u vieke vjekovah! *)

[1]) Pamat. Hlah. loc. cit.

Nasljedba Apoštolska.

Crkva Isusova po cielom svietu u bitnosti isti nauk navješćuje, i s toga je po riečih sv. Cypriana stan mira i jedinstva. Nu sa svim tim ima puno vjerskih stavakah „in quibus etiam doctissimi atque optimi regulae cath. defensores, salva fidei compage non consonantes, et alius alio de una re melius aliquid dicit et verius.“ [1]) — Glede ovih prosto nam je mnienje naše braniti, prosto umu razlozi djelovati na nutarnji i vanjski život. Dokle god o tih stavcih nesudi neposrtljivi ugled, dotle nezahtieva crkva nutarnje odobrenje uma i volje. Al zdrav razum sili svakoga, da osvjedočen razlozi odstupi od manjičavih mnienjah i prigrli radostno ono, što je istinito, ili bar vjerojatnije.

U broj spomenutih stavakah spada i ova: jesu-li svećenici (presbyteri) nasljednici Apoštolah ili 70 učenikah, t. j. od koga imadu svećenici duhovnu svoju vlast, je-li od Apoštolah, ili od 70

[1]) S. August. contra Julian. c. 6.

*) Na strani 162. u 2. stupcu redku 35. mjesto „Krešimir“ čitaj: Krešimirov nasljednik Zvonimir.

Digitized by Google

učenikah? Crkva o nasljedbi apoštolskoj samo to uči, da, biskupi jesu nasljednici Apoštolah [1]); da-li su jedino biskupi, da-li krom ovih i drugi? o tom crkva nije odlučila ništa. Ja sam nakanio u kratko razložiti, da svećenici nikako nemogu biti nasljednici 70 učenikah već Apoštolah, t. j. da svećenici duhovnu svoju vlast imadu od Apoštolah kano i biskupi s tom razlikom, da biskupi posjeduju svevlast apoštolsku, svećenici pako znatni dio. Razliku ovu moramo pridati, jer sabor tridentinski veli: Si quis dixerit Episcopos non esse Presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi et ordinandi, vel eam, quam habent, illis esse cum presbyteris communem, anathema esto. [2])

Neima dvojbe, da je Isus crkvu svoju duševnom vlastju nadario, bez koje ona svrhi svojoj nebi bila shodna. Ali se pita: komu je neposredno predao Isus tu duševnu vlast? Sv. pismo uči nas, da si je Spasitelj dvovrstne učenike odabrao. Prvi sbor sačinjavaše 12 učenikah, quos et Apostolos nominavit, [3]) i kojih imena navadja sv. Mate na pogl. 10. Krom ovih govori sv. pismo o 70 učenicih, o kojih sv. Luka piše: Post haec autem designavit Dominus et alios 72 (po grčkom samo 70) et misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem et locum, quo erat ipse venturus. [4]) Ovi sačinjavahu indi drugi sbor.

Potražimo sada, što uči sv. pismo glede crkvene vlasti o prvih, što o drugih? Ako proštijemo Mat. 28, 16—20. Mark. 16, 15—16. Luk. 22, 19. Ivana 20, 21—23. osvjedočiti ćemo se, da su Apoštoli vlast posve uzvišenu dobili, naime: propoviedati rieč Božju, ponavljati svetotajstvo tiela i krvi Isusove, odpustiti griehe; riečju: vlast sagraditi i upravljati crkvom. Toliko o Apoštolih. A što veli sv. pismo, kakvu vlast dadè Spasitelj 70 učenikom? U tom obziru svjedok nam je sv. Luka na pogl. 10. — Isukrst se htjede povratiti sa svojimi Apoštoli iz Galileje u Judeju. Al dočim se Spasitelj u Galileji zadržavao, bje sv. Ivan, predhodnik Gospodinov, umoren. U mjesto dakle Ivana kano predhodnika izabra si Spasitelj 70 učenikah. Ovi bijahu kano prednja straža malene čete od 12 Apoštolah, koji pomoćju vodje svoga osvojiše Krstu veliki dio tada poznatoga svieta. Al vlast ovih 70 sastojaše samo u navješćivanju, da se približuje kraljestvo nebesko, i u čudotvornoj moći.

Znamo indi, što uči sv. pismo o Apoštolih, što o učenicih i njihovoj od Isusa dobivenoj vlasti

[1]) Conc. Trid. sess. 23. de Ordine cap. 4.
[2]) Sess. 23. de Ord. can. 7.
[3]) Luk. 6, 13.
[4]) Luk. 10, 1.

Sada pitam: je-li moguće, da su svećenici nasljednici 70 učenikah? Tko je nasljednik? Nasljednik je onaj, koj je svu ili bar znatni dio vlasti od onoga baštinio, komu je nasljednik. Tako nasljednik sv. Petra jest rimski papa; tako bijahu Patres Apostolici nasljednici Apoštolah neposredno, a posredno jesu naši biskupi, prem neimaju posve istu vlast, koju imadjahu Apoštoli. To je glavna idea u riešenju našega pitanja. S toga svećenici nikako nemogu biti nasljednici 70 učenikah. Jer ovi su samo čudotvorni navjestitelji kraljestva Božjega bili, pripravljajući put Isusu k srdcu Izraelićanah; al nikakovu crkvenu vlast nedobiše, koju je Isus svu Apoštolom predao. Dakle misnici nemogu baštiniti od njih crkvenu vlast, koju oni sami imali nisu. Sravnajuć svećenike i 70 učenikah moramo iskreno izpovjediti, da je djelokrug svećenikah mnogo veći, zvanje mnogo uzvišenije nego bijaše 70 učenikah.

Pita se nadalje: može-li se mnienje, da su svećenici nasljednici 70 učenikah, slagati s naukom crkve naše? Što uči crkva o svećenicih i svećenstvu? Sabor trid. veli: . . . . Apostolis eorumque successoribus in sacerdotio potestatem traditam consecrandi, offerendi et ministrandi corpus et sangvinem ejus, nec non et peccata dimittendi et retinendi, s. literae ostendunt et cath. Ecclesiae traditio semper docuit. [1]) Po tom indi imadu nasljednici Apoštolah — i to izključivo — vlast consecrandi, offerendi, ministrandi corpus et sangvinem ejus (Christi), nec non peccata dimittendi et retinendi; al svećenici tu vlast imadu: [2]) dakle su nasljednici Apoštolah. Iz ovih vidi se, da je spomenuto mnienje protivno nauku crkve; jer crkva uči, da je Isus vlast u svojoj crkvi samo Apoštolom i nasljednikom njihovim predao, dakle samo nasljednici Apoštolah mogu imati crkvenu vlast. Da pako svećenici takovu imadu, to nam svjedoči opet sabor tridentinski. [3])

Istina sabor tridentinski veli i ovo: Episcopos, qui in locum Apostolorum successerunt; [4]) al tim neveli sabor, da su sami biskupi (soli episcopi) nasljednici Apoštolah, a nit ja nevelim, da su svećenici i biskupi jednako nasljednici Apoštolah, već s toga, što a potiori fit denominatio, po onom juridičnom pravilu: in subrogato non requiritur natura illius, cui subrogatur, nisi secundum id, quod satis est. U biskupa je ciela moć, u svećenika znatni dio vlasti apoštolske.

Za crkvenu vlast 70 učenikah nezna nit sv. pismo, nit sabor trident. Nemo dat, quod non habet,

[1]) Sess. 23. de Ordine cap. 1.
[2]) Gledaj Con. Trid. Sess. 14. de Poenis can. 10. cap. 5. de Confess. De ext. unct. can. 4. cap. 3. Sess. 13. cap. 7.
[3]) vidi 1).
[4]) Sess. 23. cap. 4.

Digitized by Google

veli Latinac, indi 70 učenikah nije moglo svećenikom dati crkvenu vlast, koju sami imali nisu.

Nadalje ako su svećenici nasljednici 70 učenikah, tad je svećenstvo ustanovljeno pozivanjem 70 učenikah. Nu stoji-li to? Što veli sabor tridentinski? Si quis dixerit illis verbis: Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi aliique offerrent corpus et sangvinem suum: anathema sit. [1]) Dakle je na zadnjoj večeri postavio Isus Apoštole da budu svećenici, i tad je Apoštolom i nasljednikom njihovim zapovjedio, da žrtvu novoga zakona ponavljaju. Ponavljaju-li to svećenici? Ponavljaju; indi su nasljednici Apoštolah, jer jedino ovim bijaše to naloženo.

Crkva naša samo jednu čast misničku priznaje, koje kano dvie grane jesu episkopat i presbyterat. Što je indi onaj punctum tangens, u kojem se te dvie grane misničke časti dotiču? To je jamačno nasljedba od Apoštolah. Recimo da nije, da nisu i svećenici nasljednici Apoštolah, tad možemo punim pravom reći: da svećenici neimaju ništa crkvene vlasti, jer od Apoštolah ex hypothesi dobili je nisu, a od drugih dobiti nisu mogli, po onom: nemo dat etc.

Punim pravom možemo tada reći, da svećenici nespadaju na hierarchiju; a to je protivno odluci sabora trid. Sess. 23. cap. 4. i can. 6. —

Što se pako tiče sv. otacah, dopuščam, da su njeki protivnoga mnienja bili, prem neznam ni jednoga, koj bi to naročito tvrdio. Nu da tvrdi, što bi s toga sliedilo? Ništa. To bi mu bilo sukromno i subjektivno mnienje, a ne nauk crkve, jer falilo bi: semper, ubique et ab omnibus. Sravnivanja pako, koja nalazimo u njekih sv. otcih, tim manje mogu protivno dokazati.

Još mi valja spomenuti nedosliednost onih dogmatistah i canonistah, koji istina nevele, da su svećenici nasljednici 70 učenikah, al tvrde, da su jedino biskupi nasljednici Apoštolah. Ovako je zalutao Dr. G. Phillips, [2]) koj pod naslovom: Die Bischöfe als die alleinigen Nachfolger der Apostel, o tom sbori, da biskupi višje stoje od svećenikah i da više vlasti imadu. To je izrečeno po saboru trid. sess. 23. can. 7.; a na svrsi toga poglavja veli: Wenn demnach den Presbytern die Succession in dem Apostolat gänzlich abgesprochen und diese allein den Bischöfen vindicirt werden muss, so fragt sich aber doch, ob sie nicht vielleicht als Nachfolger der 72 Jünger des Herrn angesehen werden und als solche eine Kirchengewalt ausüben dürften? i odgovori niječno dodajuć: Auch wurden aus ihnen (72 Jüngern) die 7 Diakonen der Gemeinde von Jerusalem gewählt, wesshalb um so weniger die Presbyteri als ihre Nachfolger zu betrachten sein können. [1])

Dakle ni od Apoštolah ni od 70 učenikah? Indi od kuda imadu svećenici svoju vlast? Zar od puka ili vladaoca poput nauka lutheranskoga? Phillips nam sam odgovara na str. 64. Sich über den Erdkreis verbreitend stifteten die Apostel überall einzelne Gemeinden, setzten in ihnen Vorsteher, Bischöfe und Presbyter ein. Tako se je iznevjerio svojemu tvrdjenju, koje u §. 25. toli žestoko brani.

Hotimice prelazim špekulativne dokaze i kojekakve prigovore, kad ista stvar jasno o sebi govori.

Svaki se može iz ovih osvjedočiti, da je krivo ono mnienje, koje svećenike za nasljednike 70 učenikah smatra. Nasljednici Apoštolah jesu biskupi i svećenici. Biskupi punomoćni, a svećenici de potiori vlasti svoje. Ovo se mnienje jedino može složiti toli sa sv. pismom koli s naukom crkve naše. Tko umije bolje — široko mu polje. —

J. Liebbald-Ljubojević.

Zahvalnica

preuzvišenomu gospodinu biskupu djakovačkomu od bogoslovacah slavenskih u Pešti.

Preuzvišeni, Presvietli i Prepoštovani Gospodine!
Milostivi vladiko i veliki župane!

Narod bez slavnih svojih muževah jest lutajuće stado bez pastira, nemoćna vojska bez vodje. Poviest narodah zasvjedoči nam jasno, da nijedan narod, nijedno pleme, bilo ono kakogod bujno duševnimi darovi nakićeno, nije se moglo uzdići u državnom životu do one uljudbe, koja ga po Bogu i naravi idjaše: van pod rukovodstvom slavnih i domoljubnih muževah. Ovi su narodu težećemu medj tudjim samoljubjem i licumjerstvom k obrazovanosti ono, što je po gustih tminah putujućem u ranoj zori jasna Danica. Ovi mu upravljaju životom, da ga dovedu k samosviesti, kano izvoru narodne sreće. Ovi oduševljeni žarkim plamenom domoljubja spremni su žrtvovati sve zemaljsko blago i isti život za napredak i blagostanje roda svoga.

Tim slavnim vodjam duguje toli cieli narod koli pojedino udo njegovo najveću i najiskreniju zahvalnost.

Preuzvišeni gospodine! Bog je slavjansko pleme u Austriji nadario u visokoj osobi Vašoj ovakovim vodjom, zviezdom predhodnicom. — Kad nam je politički obzor još maglom nesrećna sredinjanja zastrt bio, Vaš se glas razlegao po državnom vieću boreći se za ustavnu slo-

[1]) Sess. 22. cap. 1. i can. 2.
[2]) G. Phillips Kirchenrecht 1. B. Regensburg 1845. §. 25.

[1]) U bilježci pako veli: Der ähnliche Irrthum, die Pfarrer als Nachfolger der Jünger Jesu anzusehen, ist im Jahre 1794. unterm 28. Aug. von Papst Pius VI. durch die Bulle: Auctorem fidei verworfen worden. Ja sam ovu bullu cielu sa 85 propozicijah pročitao, al toga, što Phillips tvrdi, u njoj našao nisam.

Digitized by Google

bodu slavjanskih narodah. Borili ste se Preuzvišeni Gospodine za domovinu našu, pače i za narod slovački izza visoke Tatre, rumunjski i srbski. Javno izpoviedaste, da u Ugarskoj osim naroda magjarskoga ima i inih skupa pretežnijih narodah, kojih se sveta prava nogami gaziti nemogu.

Odkad nam pako svanu zora ustavne slobode, svaki korak, svaka rieč Preuzvišenosti Vaše smiera na napredak i blagostanje slavjanskoga plemena. Plemenita idea ravnopravnosti narodah u Ugarskoj živućih Vas štuje za roditelja i krepkoga branitelja. Na što Vam jamačno blagodare Slovaci, Srbi, Rusini i Rumunji. Svaki božji dan donašao nam je novi dokaz rodoljubja i blagodarnosti Vaše. Na zapado-sjeveru braća Česi uzklikom i štovanjem spominjaju Preuzvišenost Vašu kao svog dobročinitelja, kao velikoga misnika na jugu. Jugoslavjanska akademija, sveučilište i mnoge knjige, što slovačke što hrvatske troškom Vašim izdane, biti će spomenici rodoljubja Vašega, dok bude svieta i vieka.

Nu kamo bi zalutali, da izbrajati želimo dobročinstva, kojimi svaki dan usrećavate slavjansko pleme?

Mi bogoslovi slavjanski u osrednjem sjemeništu Peštanskom, razmišljavajuć o toliko sjajnih činih, govorih i smjerih Preuzvišenosti Vaše, nemožemo inače odoljeti uzhićenim čuvstvom srdcah naših, van da Preuzvišenosti Vašoj ovom najiskreniju zahvalnost i pouzdanost radi toliko sjajnih zaslugah za nas Slavjane najpokornije očitujemo. Bog svemogući neka Vam naplati stostruko, što za rod tolikom ljubavju žrtvovaste! Procvala Vam ručica, kojom nas nadarivate! Ime i djela Preuzvišenosti Vaše spominjat će se, dok bude Slavjanah, jer u svih je jedna rieč: Živio i proslavio se dika jugoslavjanska Josip Juraj Strossmajer. I mi bogoslovi slavjanski u Pešti uzklikom velimo: Živio nam na mnoga ljeta naš najveći dobročinitelj i branitelj pravah naših vladika Strossmajer!!!

Preuzvišeni Gospodine! sinovskom pouzdanošću prikazujemo ova čuvstva, koja u grudih naših prama Preuzvišenosti Vašoj gojimo; prikazujemo u blagoj nadi, da će Preuzvišenost Vaša blagoizvoljeti te vruće želje milostivo primiti i nas u visokoj milosti svojoj, u koju svu nadu našu postavljamo, zadržati.

Posvećene ruke Preuzvišenosti Vaše cjelivajući dubokim počitanjem ostajemo

Preuzvišenosti Vaše

U Pešti 19. Svibnja 1861.

najpokorniji sluge

bogoslovi na osrednjem sjemeništu Peštanskom.

Na to je preuzvišeni gosp. biskup izvolio odgovoriti:

Zahvaljujem mladeži bogoslovnoj. Onaj, koj je na ovaj sviet došao, ne jednom ili drugom plemenu, nego svem čovječanskom rodu za ljubav, ipak je njeki osobiti obzir na narod svoj imao, premda ga neprimiše, premda ga nepriznaše, premda predvidi, da će po njem izdan i na grdnu smrt odsudjen biti. Suze, koje je nad Jerusolimom prolievao, rieči: Jeruzalem, Jeruzalem, koliko sam putah hotio sinove i kćeri tvoje, kô što kvočka piliće svoje, pod okrilje staviti, pak nisi hotio, za uviek su ljubav domovine posvetile. Sv. Pavao apoštol želi za rod svoj prokletstvom postati, da ga od zalah, koja mu predstojahu, oslobodi. To su uzori, u koje se mi ugledati imamo. To nas nuka, da ljubav sv. vjere i vječne domovine s ljubavju roda svoga i domovine svoje spojimo. I plemenito srdce i načela sv. vjere zahtievaju, da se za dom naš tim žešće zauzmemo, čim više nepravdah trpiti ima, čim je zapušćeniji, čim ga više preziru.

Strossmajer s. r.
biskup.

Družtvo na podporu sjedinjenim Bugarom.

Koliko se francezki katolici zanimaju povratkom Bugarah u katoličku crkvu, vidi se jasno iz toga, što se je onomadne pod predsjedničtvom otca Pététota, predstojnika Oratorianacah, u spojenju sa zaslužnim družtvom za učione na iztoku (Oeuvre des Ecoles d'Orient) podiglo družtvo na podporu sjedinjenih Bugarah. To pod imenom odbora ustanovivše se družtvo izdalo je sljedeći program:

Odbor za katoličko sjedinjenje u Bugarskoj.

U ovaj par radja se na iztoku pokret važan u političnom i vjerozakonskom pogledu, kojemu konac kakov će biti, nemože biti svejedno niti crkvi niti Francezkoj. Narod, brojeći četiri miliona pučanstva, oddan razkolju od mnogo viekovah, žudi stupiti s Rimom u sjedinjenje predugo prekinuto, i izraz svoje želje donosi svečano u stolicu apoštolsku.

Izmedju slavenskih narodah primiše Bugari medju prvimi svjetlo evangjelja. Položeni nad zapadnom obalom crnoga mora blizu carigradskoga morouza, otočeni narodi istoga porekla i jezika, obdareni od svojih apoštolah narodnom liturgijom, činilo se da su Bugari osobito pozvani na to, da s narodom katoličkoga zapada svežu stablo iztočnoga slavjanstva. Ali sveudiljnim nastojanjem carigradskoga patriarke i njegovim šaptačem podje za rukom zavesti na razkolje bez vlastitoga znanja taj narod, od naravi prostodušan i pravdoljubiv; a osvojenje otomansko, podavši udarac bugarskoj narodnosti, prekinu posljednje veze, što ga spajahu s katoličkim jedinstvom. Od njekoliko godinah opet je s osobitom snagom oživjelo čuvstvo vjerozakonske i narodne neodvisnosti. Pobudilo je u najprosvjećenijih i najuzvišenijih dušah nagnuće prema starim katoličkim predanjem zemlje; a puk je odmah pristao k tomu nagnuću.

Dne 30. Prosinca 1860. spis o sjedinjenju s Rimom, podpisan od odaslanikah bugarskih općinah, bude predan u ruke apoštolskoga vikara u Carigradu, mgra. Brunonia, da ga opremi sv. otcu; a za njekoliko danah kod crkvene svečanosti, obslužavane u Carigradu — u pri-

Digitized by Google

vremenoj crkvi, što bude na brzu ruku sagradjena, bijahu na okupu 4000 Bugarah, stranom iz daleka uzprkos nepogodnu vremenu prispjelih, pod rukovodstvom svojih dviuh arkimandritah svoga naroda; Mgr. Hassun, nadbiskup sjedinjenih Jermenah, bijaše od pape opunovlašćen, da privremeno preuzme upravu duhovnih stvarih Bugarah.

Pio IX. primi s otčinskom i ganljivom dobrotom povraćajuće se u krilo jedinstva Bugare, preporuči molitvam vjernikah kroz ovogodišnju korizmu ovu novu granu katoličke porodice, i poslà svotu od 1000 škudah od svoje strane u to ime, da se upotriebe kod gradjenja prve bugarske crkve sjedinjenoga obreda.

Netreba na široko razlagati domah toga pokreta, njegovo civilizatorno i humanitarno značenje, što je s njim spojeno, i upliv, kojim može primjer Bugarah djelovati na susjedna slavenska plemena. Tko da u pogledu francezkih interesah nenazire, kakovo poslanstvo može u dio pasti glede budućnosti iztoku otvorene tomu narodu, jedinstvom vjere k nam približivšemu se, u svom povraćenju k jedinstvu podupiranomu našim sučuvstvom i nastojanjem, usried pučanstva spojenoga istovjetnostju porekla i vjere, a već od toli davna pod supremacijom Ruske?

Ali jošte sve nije učinjeno. Siloviti protivnici sjedinjenja podvostručuju svoje napore, a stečene koristi mogu izgubiti svu cienu, ako se sjedinivšim se Bugarom neudieli kakova podpora u borbi, što ju imadu izvojevati. Njihove glavnice veoma su neznatne, a duhovničtvo im je sasvim malobrojno; tlačiteljica vlada, pod kojom težko stenjahu, nastojaše osobito oko toga, da ih zadrži u tmini neznanstva; crkve i crkveni dohodci ostaše u rukah razkolnoga svećenstva.

To stanje zahtieva troškovah, koje na brzo treba priskrbiti. Posagradit crkve, uredit učione, nabavit sredstva za uzdržanje bugarskih duhovníkah, koji odreknuv se razkolja ostaju bez oskrbe, to su prve potrebe, kojim se ima doskočiti. Neprestano opetovanim pokusom samoživih podpornikah razkolja valja se oprieti spisi smjerajućimi na utvrdjenje puka u vjeri; a u prvi red ovih spisah uvršćujemo u Carigradu izdavane novine pod imenom: Bolgaria, koje odvažno i vrstno podupiru posao sjedinjenja, i kojim pod težkimi okolnostmi, što ih tište, prieti propast, ako nenadju podpore.

Katolici francezki pridružit će se ovim nastojanjem i podupirat stvar, koja se s više obzirah preporučuje njihovom osobitom uvaženju. Neka uvjere narod bugarski, da on, sačuvav narodni obred po pravu, što mu pripada, po prastarom običaju sv. stolice, po rieči, što mu ju zada naš sv. otac papa Pio IX., stupa u porodicu katoličku s tim istim pravom, kao i sljedbenici obreda latinskoga i inih. Sjedinjeni Bugari u svom pismu na sv. otca zavaaše u pomoć Francezku. Taj poziv, vidit ćemo, neće im se oglušititi. — Ustanovio se je upravo odbor s tom namjerom, da pobudi prijazan i usredotoči sva nastojanja, što bi se na korist ove stvari poduzeti mogla. Pridružen je s priuzdržanjem svoga izključnoga i osobitoga cilja družtvu za škole na iztoku, kojega upliv očevidan je u katoličkom pokretu Bugarah. Na isto družtvo kao i družtva za razprostranjivanje vjere imadu se odpravljati prinesci, namienjeni prenaznačenim mnogobrojnim potrebam.

Svaki član odbora obvezuje se, da će svake godine na svrhu odbora platiti 10 fran. u ruke pjenezniku družtva za škole na iztoku, g. Melkioru de Vogué, Rue de Lille, 92. Paris.

Viestnik.

Iz Zagreba. Kako u zadnjem listu javismo, prošli ponedjeljak bi odredjen, da se ža pokojnu dušu nezaboravnoga bana Jelačića na grobu mu u Novih Dvorih obdržavaju svečane zadušnice. Isti dan u znak javne žalosti budu skinuti narodni barjaci, a s njekih javnih i s više privatnih kućah visjahu crne zastave. Što na kolih što pješke povrvi silan sviet iz Zagreba i okolice u Nove Dvore, a poimence dodje onamo mnogo narodnih zastupnikah, kojim je sveta uspomena muža, koj je i svom narodu mio, i narod njemu jednako mio bio. Za prispjele goste bijaše pred kapelicom razastrt čador, a u kapelici služio je žalobnu misu preuzvišeni gosp. biskup djakovački, kojoj je uz ostale pribivala udova svjetla banica i preuzvišeni gosp. ban. Za povećat svečanost bijaše kod zadušnicah i jedna satnija s bandom ovdašnje posade.

— Ovdje se u tiskarni Albrechtovoj dotiskuje, te će koncem ovoga mjeseca izaći: „Kateketička pitanja bez odgovorah za porabu kateketah i učiteljah u izpitivanju mladeži 1. razreda glavnih i trivialnih učionah“ Ovo djelce, odobreno od prečast. prvostolnoga duh. stola, iznoseće tri tiskana tabaka u 8-i, moći će se dobiti kod izdatelja g. Rudolfa Šanteka, ravnatelja glavnih učionah u Koprivnici, a u Zagrebu kod knjigara Hartmána po 25 novč. Ako ovaj prvi pokus, koj i bogoljubnim kršćanskim roditeljem u kućnom vjerozakonskom obučanju dječice može na veliku polakšicu biti, svoje praktične porabivosti radi steče dopadnost onih, kojim je namienjen: pripravan je spisatelj slično djelce i za 2. razred za kratko, a s vremenom i za višje razrede izraditi i na vidjelo iznieti.

— U ovom listu pohvaljene i preporučene knjižice: „Tri lipe“ i „Život sv. Alojzije Gonzage“ od J. Jurkovića izašle su upravo troškom Stojšićevim u drugom izdanju, čim se župnikom i ostalim prijateljem mladeži pruža liepa prilika, da prigodom nastajućih izpitah nagrade marljive učenike ugodnimi i koristnimi darovi.

Iz Senja 20. Svibnja. — Preuzvišeni gospodin biskup Mirko baron Ožegović blagoizvolio je na višjoj

Digitized by Google

gimnaziji riečkoj professora i svećenika nadbiskupije zagrebačke g. Ignatia Katkića, uzev u obzir njegove zasluge, koje kroz tečaj sedam godinah za ovostranu biskupiju steče, naimenovati prisjednikom duhovnoga stola biskupije senjske i modruške, i ujedno izvjestiteljem u crkovnih i školskih stvarih.

Iz Rima. Cavour je jednom notom zahtievao od Napoleona, da makne posadu iz Rima. Napoleon izgovara se, da mora imati u Italiji strategički položaj, ako bukne rat medju Austrijom i Piemontom, a da mu otu gorku kâp zasladi, obeća Napoleon, da će kod sv. stolice raditi, neka kralj Franjo II. ide iz Rima. Cavour smatra prebivanje kraljevo u Rimu kao pogibelj i pačku za jedinost Italije. Naravno, Franjo II. je kriv, što narod u južnoj Italiji mrzi na Piemont; on je kriv strieljanju, proganjanju, zatvaranju, što Piemont mora da radi; on je kriv, što je po svem poluotoku mjesec izpio blagajne; sve zlo potiče od napuljskoga kralja! L. Napoleon, slažuć se u misli s Cavourom, naloži sbilja svomu rimskomu poslaniku Grammontu, da digne tužbu kod sv. stolice, zašto se kraljevska obitelj ondje zadržava. On dakle ode s mjesta kardinalu Antonelliu, da ovrši nalog. Kardinal mu odgovori po prilici ovako: „Gospodine vojvodo! znao sam, da ćete doći po to, pa sam već u napried zaiskao zapoviedih u sv. otca. On mi naloži, da Vaš zahtjev odlučno odbijem, a da Vam ujedno kažem i razloge. Prvi od ovih razlogah jest zahvalnost prama kraljevskoj napuljskoj kući, koja njemu god. 1848. i 1849. dade utočište. Drugi razlog jest čast pape, kano otca svega kršćanstva, koja mu nalaže dužnost, da primi stradajuće, a prije svega skinutim i nesretnim vladarom da dade stan. Neka bi gospodine vojvodo spomenuli svomu gospodaru, da se je i sama njegova obitelj, a i on sam uživao veledušja Pia VII. i njegovih nasljednikah, kad jim po propasti Napolena I. sva ostala Euoropa bijaše zatvorena.“

Buduć da je Grammont u ovakovih stvarih malo tvrdje glave, to nepopusti on od svoje navale, već pokuša dokazivati, da će biti mir Italiji i papi, ako Franjo II. ode iz Rima. Ali kardinal prekinu govor ovimi riečmi: „Mi se u tom nećemo nikada sporazumjeti. Obratite se na sama napuljskoga kralja, ako vam se vidi.“ Grammont ode k Franji II.; ali jer sad mladi kralj živi na samu posve mirno, uzkrati pohod francezkomu diplomatu. Upita dakle ov kraljeva majordoma kneza Rufana, misli-li kralj skoro na put? On odgovori, da je kralj baš najmio u Albanu dvorac njekada španjolskoga kralja, a sada markeža Feoli-a, te da u njem kani prestanovati sada u ljetu tri mjeseca.

— Sve viesti iz zaokupljenih papinskih pokrajinah mogle bi se sabrati u jednu, te izreći jednom riečju „odpor.“ Piemontezka uprava neće da ide puku u glavu. Odvjetnici u Romanji rad bi sve razpre naravnati mirnim putem, samo da neimaju posla s odurnimi sudovi piemontezkimi. Zapis u vojnike povodom je mnogim smutnjam, koje mogu biti mjerilom, kolika je mržnja puka na vladu kralja poštenjaka. U Montaltu ubiše seljaci ulaka, koj je donio zapovied, da se vojnici kupe. U Appinjanu kod Macerate podrugiva se puk narodnoj straži dan na dan ružnije; u večer na 15. Travnja puknuše dvie puške na patrolu, ali srećom nepogode nikoga. Puk je osobito razdražen povišivanjem poreza i okrutnim načinom, kako ga piemontezki častnici sabiru.

Iz Pariza. Veliki razgovor zametnu se sbog pisma Montalembertova na Cavoura, u „Ami de la Religion“ najprije objavljena. Montalembertovo načelo, kako se zna, veli: „Slobodna crkva u slobodnoj državi;“ a čovjek bi bio mislio, da medju njegovim načelom i Cavourovim nedavna u komorskih govorih izraženim mnienjem o budućem položaju katoličke crkve, a napose papinstva u Rimu prema Italiji, neće nipošto biti velike opreke. Proti tomu izjavi Montalembert, bilo pravo ili krivo, žestok protest. Smisao svoga pisma kaže u kratko ovimi riečmi: „Moramo dignuti janjeću kožu, da se vidi vučja.“ Janjeća je koža u tom, što se Cavour zaodieva izlikom pobožnosti i smjernosti prama crkvi, česa u njem neima. On razvi na svoju trgovinu krivu zastavu, kano gusar. „Vi onoga obećanja, da ćete povratiti mir medju crkvinim duhom i načeli slobode, nemožete izpuniti. Ja negovorim o vašoj dobroj volji, već kažem na prosto, da ste u nesviestici. Za ovu nesviest jamče mi Vaši predci, saveznici i Vaše prijašnje ponašanje.“

— 1. Svibnja. Tourski biskup izdao je protest proti onoj nasilnoj naredbi, kojom se francezkomu svećenstvu prieti, a i obće proti francezkoj politici s papom. Ovaj svoj prigovor upravi biskup na ministra prosvjete u slici otvorena pisma, a očituje mu pokojno i liepimi riečmi: da vlada nečini pametno, što diže boj proti uvjerenim sviestim, koje, nemisli, da će se dati preplašiti; — da će — ako bi nemareć za rieč biskupom zadanu svjetovna vlast papina ipak bila dokinuta, — ne samo budući naraštaj, nego i sadanji pozvati na odgovor za ovaj pokret francezku vladu. Biskup nekaže baš, da piše u ime svih biskupah, ali je ovo pismo objavljeno po pismenu dogovoru većine biskupah. Tourskoga izabraše za govornika, jer Napoleon zna, da mu on nije osobni neprijatelj.

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Umro je g. Antun Terzić, župnik u Pleternici.

Urednik **Nikola Morvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 23. U ČETVRTAK 6. LIPNJA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Nazovi-katolici.

Pravi su katolici, koji sve vjeruju i obdržavaju, što vjerovati i obdržavati zapovieda Bog i njegova crkva; a nazovi ili po imenu katolici jesu oni, koji rodjeni u katoličkej vjeri nemare ni za Božje ni za crkvene zapoviedi, osim što se strogo drže ljudskih vjere se tičućih običajah. Oni imaju u životu za pravilo ne što Bog hoće i crkva, van: što će reći sviet? je-li ovo ili ono koristno? je-li pristojno? i dolikuje-li stališu? Da negovorim tobože u vjetar, idem sve redom. Pravi katolici svete blagdane i druge svetke; a kako nebi i svetili, kad su to dani posvećeni uspomeni Gospodnjih otajstvah, uspomeni preslavne nebeske kraljice i naše majke, brata kojega mučenika ili izpovjednika, sestre mučenice, udovice ili djevice, koji bivši ljudi kao i mi svladaše sviet i pakao, te slavodobitni uzletiše na nebo, da se ondje uživaju vječnoga veselja, za nas odvjetuju i prose nam u Boga blagoslov. Pravi katolik ostavlja na te dane svaki težački posao te ide u crkvu. da se u slavu godovnjakovu pokloni i pomoli svomu Bogu, da čuje štogod od otajstva ili iz svetčeva života, čim bi si okoristio dušu: pak mu je u srdcu mir, što ga je donio Isus na zemlju. A kako je s nazovi-katolici? Zar morebit oni nesvetkuju? Svetkuju marljivo i blagdane i nedjelje: malo duže spavaju, ljepše se oblače, bolje hrane, idu dalje šetat i više potroše nego u djelatnike; a da jim nečinim krivice — idu i u crkvu. Tà po gradovih naći ćeš pri gospodskoj misi ili u ½ 12. crkve pune same gospode. Tu jedni gledaju u knjigu, a drugi, kojim se neće stezati krilate mašte kakvimi nabožnimi misli u molitvenoj knjizi, čine okolo po crkvi zavjet. Ako mnogo toga, česa u njihovu koledaru nije, i propuste, nadomjeste to oni drugimi svetkovinami. Tà sad je rodjendan ili imendan otčev, majčin, djedov, babin, bratov, sestrin, ujčev i t. d. sad opet godišnjica zarukah, dobivene časti ili odlike i mnogo drugih danah, koji u njihovu koledaru imaju nad sobom crven biljeg ili glavu, dà crveniju i veću, nego je fašinkova u našem hrvatskom šoštaru. Ako baš u nedjelju dojde zanatliji volja, da mu družina sav dan radi, nadomjesti on to sutradan u ponedjeljak. Tad ostavi sve posao, obuče se što može ljepše, pa dangubi i pij sav dragi dan, da se ponedjeljak pretvori u pravi nedjeljak; a često udri jedan po drugom, da jih sve modrice pokriju. Zato valjda i prozvaše taj svoj svetak Niemci modrim ponedjeljkom. Nazovi-katolik ako na zapovjedan blagdan radi, nije grehota; a u petak da se vjenča, seli ili što počme, Bože sačuvaj! — bio bi nesretan.

Što da reknem o sredstvih spasenja ili svetotajstvih? Nje barem mora primati, tko je imalo pametan i mudar. Tko je mudar? U mudroznanstvu veli se mudar: tko zna obrati najbolju svrhu i za tu svrhu najbolja sredstva. Al nad slavu Božju i dušno spasenje neima bolje svrhe, i tu si svatko na svietu želi, barem drugi njezin dio; a sredstvo za tu svrhu najbolje, pače jedino, jesu sveta otajstva. Jedni katolici rabe to sredstvo marljivo, a drugi nikad ili malo kada, i to pod moraš. Pravi primaju otajstva, a nazovni osim sv. krsta i ženitbe (jer mora biti; što bi rekao sviet? nebi se pristojalo!) — malo kada ili nikada! Oni su dakle po filozofičkom načelu mudri, a ovi drugi po istom načelu nemudri t. j. ludi. Medjutim dan danas zovu se sasvim protivno: pravi su katolici tobože neuki, ludi mračnjaci: a ovi su drugi prosvietljenici. Hvala Bogu, već u zametku kršćanstva bijaše dvostruka mudrost: nebeska i svjetska; već u zametku kršćanstva ponosili bi se pravi katolici, kad bi jih za ime Isusovo zvali ludimi,

Digitized by Google

pa će se pravi katolik i danas tim ponositi. Svjetska će mudrost ipak ostati ludost, ma još jedan put doživjela devetnaesti viek. O postu nećemo ni da govorimo; jer su prošla zanj vremena. Kako je s molitvom? Što god više leti i piše, srami se prekrstiti; drugo nezna, a odkuda bi i naučilo? Matere zaboraviše već dugo svoju dužnost, pače si za dužnost smatraju odučati djecu od molitve. Ako gospodičić sin ili gospodična kći nauči u školi od katekete sklapati ruke i moliti Boga, izbije jim tu ludoriju gospoja mama svojim zlim primjerom. Nedaj Bog, djeca se sada neuče moliti Boga, već: kako će se pristojnije nositi, držati i govoriti; kako će si pribaviti licu dražest, oku vještinu u strieljanju; kako će danas sutra biti sretna. Jedino gospodina otca i mamu moraju za sve liepo moliti i na svem liepo zahvaliti; jer se tako pristoji, jer je tako pošteno, i tko toga nebi hotio ili znao, od njega nebi bilo nikad ništa. Pače isti Sultan, Hektor, Sokol ili Fineta moraju sklopiti prve tace i ćućnuti, ako hoće da dobĭju od gospodarah koju kost; jer u gospodskoj kući mora i paščad znati pošteno. U velikih gospodskih kućah, a i u nizkih, gdje se velikom gospodom grade, moli se samo na one blagdane, što smo jih gore više povadili iz njihova koledara. Onda se izlievaju harna i svakojaka druga čuvstva; onda se zazivlju nebo, sunce, mjesec, zviezde i svietli oblaci — kako već tko uzlet ima: da izliju svoj blagoslov; onda se moli rumena zora: da takovih danah donese na zlatnih krilih bez broja; onda se zaklinju kobnice, da netrgaju životne niti i svakakve druge djevice, koje u maštinom parokrugu imaju posla s vremenom ili srećom. Pred gospodarom neba i zemlje, kad snide pod sv. misom na žrtvenik, da kleknu njegovi robovi, zamrljali bi si hlače; a pred kakvom gospodaricom svoga nečistoga srdca klečali bi čitave ure. Kad zvone zvona te opominju sviet na otajstvo utjelovljenja sina Božjega, kad se prolazi mimo sv. razpela ili kojega svetca, tad nemože skinuti kriljaka; jer ljeti peče sunce, a zimi zebe. Pred kakvim velikim zemaljskim gospodinom lupio bi o zemlju i kriljakom i čelom, pa čim bi duže pred njim stao sguren, tim bi mu veća bila milost i on bolje znao valje svojim unukom pripoviedati: kako je govorio s tim i s tim velikim gospodinom.

Kad crkva žali gorku Spasiteljevu smrt i vjernim zabranjuje bučna veselja, da se uzmognu bolje koristiti plodovi spasenja, i čineć barem kakvu malenu pokoru za velike griehe prigospodariti si štogod za vječnost, nazovi-katolici dobivaju baš onda volju bučiti, igrati, plesati i mrsiti. Umre-li jim pako tko od roda, oblače se u crninu i ostavljaju se svega po više mjesecih. Riečju: takove vrsti katolici prkose Bogu i crkvi, te rade sve protivno zapoviedim Božjim i crkvenim. N. p. na zapovjedane blagdane rade, na djelatnike kubure; kad je zapovjedan post, mrse, a druge dane često ni neokuse mesa: na izpoviedi neće da kažu griehe, te si umire i okaju nemirnu dušu; a u krčmah i družtvih pripoviedaju na svoju sramotu i najveće opačine.

To-li je dakle prosvjeta i napredak našega vieka? to-li su velikani tičući čelom nebo? „Ovo je narod“ kako reče prorok Jeremija, „koj nehti slušati gospodina Boga; nehti primiti nauka ni zakona. Propade vjera i nestà je u njegovih ustijuh.“ Ovo je narod, komu se Isus grozi: „Jao vam, koji koljete komarce, a proždirete deve; jao vam pisari i licumjerci, gujinji porode!“

Obnova i ukidanje samostanah.

Grof Montalembert, držeći se kao poštenjak istine, ni sam netaji u svom neduvna izdanom djelu o redovničkih redovih: da se je sbilja ovdje i ondje pojedinih redovnih samostanah a i čitavih redovah uhvatilo mrtvilo, sbog česa da treba obnove. Obnove, veli on, izvele bi često na čudnovit način častne osobe: tako n. p. sv. Terezija, sv. Ivan od križa, Petar Alkantaranin, abbé Rauce, kardinal Rochefaucould. Ali redovi svi skupa da bi kada bili obnovljeni, tomu neima primjera; a niti neima crkva načina općenita, koj bi se dao uporaviti na sve. Zašto ne? Jer Bog za utemeljenje kakva reda odabire i zove osobite ljude. Crkva jih priznaje i pomaže, ali jih nedokida po svojoj oblasti. Takovi ljudi rodili bi se u razno doba, i nikada jih nebijaše toliko, da bi bili mogli kakovu veliku općenitu i stalnu obnovu izvesti. Dakako i crkva ima način: ukinuti; ali od takova usmrtna načina zazire ona. Po njezinu je duhu graditi, a ne rušiti. Ima-li krivo? Ona je vazda oprezna, a našao bi se mnogi, te bi mislio: i previše.

Bog je strpljiv, te prepušta, da oluja opuhne i redove; ali je zločinstvo, koje im kaznu nanese, najcrnje. što ga ima u sgodopisu. Gospoja Svetschine reče pravo: ako je sve ljudska nepravda orudjem Božjoj pravdi, to ona ostaje svejedno nepravdom.

Tako veli grof dalje: U sgodopisu naći je baš zasluženih kaznah, ali upravo ovršitelji kaznah takovih težko ogriešiše dušu. „Nije slobodno!“ ove rieči moraju da ožigošu pred čudorednim čuvstvom i za sva vremena ubojice Ivana Krstitelja, rušioce svetih uredbah, bilo njim već ime Irud ili koje drugo. „Jest,“ veli grof, „trebalo je obnovah; ali

Digitized by Google

od tuda još nesliedi, da će se sramotni udarac, koj životu samostanske uredbe presieče žile, ikad opravdati ili samo izpričati moći; podlije a ujedno bezumnije urote nevidje još sviet.“

Znano je, kako je Montesquieu sravnio despotizam s običajem njekih divljačkih plemenah u Americi, koja posieku voćku, da laglje beru voće. Što da rekne čovjek o divljacih novijega vremena, koji pod izlikom, da očiste od gusjenicah i mašine plemenitu voćku, koja je mnogo viekovah radjala voće radinosti, znanja, molitve i tiha blagostanja, presiecaju? Pa ipak ukinućem redovah nije se mogao zatrti u crkvi samostanski duh.

Ovaj duh neumire, živi kroz sve vjekove tako raznostruk u svom obliku, kakove su ljudske potrebštine. Mnogolična, može se reći, crkva s Božjom milošću neće nikada biti bez pomoći.

Divnu službu, koju samostani duže vremena obnašahu crkvi odgojivajuć joj službenike, poprimila su u novije vrieme manja i veća sjemeništa. U njih prežive omladina spremajuća se za svećenički stalež 10, 12, 14 godinah u nauku, u pobožnosti, krieposti i pod zakonom, u čem jih nenadkriliše samostani. U njih se odgojiva svećenstvo, koje u Francezkoj ima štovanja i zaufanja, a više putah mora da mu se dive i protivnici. U njih (a ne u pisarnah i birokratičkih zakutcih) odrasli su francezki biskupi, koji pod konac 18. vieka svemu svietu bijahu uzor krieposti, a privrženost prema stolici sv. Petra za najburnije oluje posvjedočiše životom. Sjemeništa su današnji dan jaki pomoćni izvori crkvi u Francezkoj. U njih žive, ako i ne pravila samostanska, a to duh, koj ovimi golemimi uredbami vladaše: ona lože neprestano njeku posvećenu vatru, kojoj Bog neda, da se utrne. Neproizidoše-li najrevniji i najoštrovidniji obnovitelji samostanskih družbah baš iz ovih sjemeništah? Kamo sreće, da u slogi svjetovnoga duhovničtva crkva u svako doba dobije onu snagu, koje joj treba u borbi za vjeru, da u njoj prijatelji i neprijatelji vide onu uredjenu gospodnju vojsku, kojoj je opet neobhodan uvjet za snagu i sjajnost hierarhična poslušnost.

Po ovom razglabanju vraća se pisac na okrutno ukinuće samostanah, te veli: S podpunim osvjedočenjem može se reći, da ovo divljačko djelo, ukinuće samostanah, svietu niti je na korist duševnu niti tjelesnu. Ili je morda dobila prosvjeta? Tražimo, gdje je zametak znanostim, gdje je više volje k nauku i težnji za pravim i liepim, čistu i poštenu znanju — pravoj prosvjeti. Nećemo-li morati da priznamo, da je na onih mjestih, gdje nedavna još življahu redovna braća? Oni prvi donesoše luč znanja u ravne poljane, u guste dubrave, na visoke brdine i u gradove, koji sve, što znadu, znadu po njih. Što preostaje od ovolikih sgradah, u kojih se tvorahu umjetnine, poletavaše um, i gdje se poslovaše više za druge nego za se? Nješto razpalih zidinah, dupljah za miše i sove, razvaline bez gospodara, gomile kamenite i smradne baretine. (U tom su Niemci mudriji od Francezah. Oni samostane okrenuše u pivare, kneževska blagovališta, konjušnice, a najviše u kasarne i barutane itd.)

Svuda je razpad, smrad i nered: neima tu više tišine za nauk, neima prostorijah za raznostruke sbirke, neima slikah, orguljah, pjesme ni pjevača; a knjižnicah ni s daleka, kano ni molitve ni milostinje.

Što dobiše po tom prosjaci? Odgovor je lahak, ali grozan. Gromki „ništa!“ odgovoriti će osobito grozno na onih mjestih, kamo bi najprije trebalo dovesti rušioce i smanjivaoce samostanskih zavodah, te se ondje s njimi razgovoriti, koliko jim valja djelo. Gdje nedugo tomu bijaše svratište, bolnica, vazda otvoreno i dobro obskrbljeno pribježište u svakoj nevolji i potrebi; gdje poslie tegotna puta i težka posla bijaše počivalište s ljubeznim dočekom, što je sada ondje? Od tri stvari jedna: većinom razvalina, koja nikomu živu nije na pomoć i utjehu; kad i kad stan s gvozdenimi rešetkami na prozorih, u kom čovjek neima šta ni da traži ni da dobije; a u najboljem slučaju gostiona, gdje gost mora sve gotovim plaćati.

Mržnju na ovu prošlost, sliepu mržnju proti svemu, što je od starine i što ima svet postanak, morao bi bio utišati razbor i obzir na korist države i ubogoga puka. Tu se je radilo, da se ubije kokoš noseća zlatna jaja; tu se je razsulu glavnica od viekovah sticana, zatrgla se zakladnica i zaufanje kršćanskomu puku, ubogim obiteljim, poslenikom, znanostim, kriepostim. Psujuć prošlost pokvarena je budućnost. Huleć na mrtvu ruku mislilo se je, da će se opravdati tatbina. Nu što je mrtva ruka? Ona je neusahla ruka, koja najplodovitije i najtrajnije tvorove kršćanskoga duha proizvodi.

Posveta nadbiskupa bugarskoga u Rimu.

Obrekosmo onomadne, da ćemo na skoro priobćiti opis svečanih obredah, kojimi je sv. otac naimenovanoga nadbiskupa bugarskoga Josipa Sokolskoga u Rimu posvetio. Evo nas da se štovanim čitateljem odužimo. Sliedimo u tom rimski dopis, što ga je donio „Tygodnik katolicki.“

Dne 14. Travnja ovršen je u sikstinskoj kapeli jedan od najzanimivijih a zajedno i najvažnijih nabožnih činah, što ih je Rim vidío od onda, kada Vrban VIII. primi Terleckoga i Rusine, koji se u Brześću sjediniše

Digitized by Google

s katoličkom crkvom: bijaše to svečani čin, kojim se Josip Sokolski, bugarski arkimandrit, djakon Rafal, i dva svjetovna poslanika bugarskoga naroda, Dragan Zankov i Gjuro Mirković u sikstinskoj kapeli odrekoše razkolja, te po papi ovršeno posvećenje istoga arkimandrite u bugarskoga nadbiskupa s naslovom apoštolskoga vikara. Sv. otac, koj je Bogu hvala sasvim ozdravio, došao je već u polak osam satih u jutro u kapelu Siksta IV. Zasio je na visoko priestolje, podignuto na desnu oltara polag zadnjega suda, slike Mihalja Angjela. Slika istoga predmeta njekom providnom sgodom zasieca po drugi put u sudbu Bugarah. Znano je, da je njihov prvi kralj Bogoris obratio se na kršćanstvo uslied vidjenja zadnjega suda: ta slika prednjačila je poput zviezde predhodnice pokrštenju bugarskoga naroda, a danas na tisućogodište toga pokršćenja nanovo se je pojavila u čas, kada se bugarski zastupnici odricahu razkolju, predvodeć njekim načinom na povratak u crkvu narod Cyrillov. Uz sv. otca stajahu nadbiskup grčki i biskup chartreski iz Francezke, assistirajući mu kod obredah posvećenja i predstavljajući oba obreda, zapadni i iztočni. Kardinal Barnabò, Msgr. Capalti, tajnik propagandin, i pridvorni prelati ponamještiše se na stubah priestolja; dalje na posebnih klupah posjedoše kardinali u grimizu, biskupi i ini prelati u ljubičastom odielu, obtočeni svjetovnim dvoranstvom sv. otca, a za njimi pitomci propagandini, izabrani iz svih narodah svieta, odjeveni bielimi kamžicami, zajedno s učenici grčko-ruskoga kollegija sačinjavahu prostrani polukrug. U pobočnih tribunah bijaše kralj i dvie kraljice napuljske, principi od krvi, poslanici inostranih dvorovah, te ogromno i veće, nego što ga sikstinska kapela obuhvatit mogaše, mnoštvo ljudih svake narodnosti, kojimi bijaše i prileżeća tako zvana kraljevska dvorana napunjena. Sv. otcu bude redomice podavana crkvena sprava, kojom se poslužuje, kada sam čini službu. Svaki komad nosio i podao mu je drugi dostojanstvenik njegova dvora. Kada se papa obukao, bude doveden zastupnik bugarskoga naroda. Bijaše to divni starac mliečne brade. Osušeno mu lice zasvjedočavaše, da je stradao i trapio si život; činilo se kao da je pustinjak sudobni Pavlu i Antunu, došav iz sried Tebaide. Približi se podnožju priestolnomu, klekne i udari siedim čelom o zemlju pred slugom slugah Božjih: reći bi, da je to sama iztočna crkva, štono poput razmetnoga sina nakon mnogoljetnoga potucanja vraća se u ovčarnicu gospodnju, i podlaže se galilejskomu ribolovstvu, najvišjemu svih gospodnjih ovacah pastiru. . . Drhćućim od tronuća glasom pročita on slavjanski spis o sjedinjenju, priznavajuć izhod Duha sv. od Sina, očistilište i papu kao glavu svekolike crkve i nasljednika sv. Petra. — Prvi put poslie unije brzešćke odjekivahu ove stiene slavjanske zvuke, što se po njih razlegahu, kano blagovieśt povratká svegakolikoga Slavjanstva crkvi u krilo. . . Kada dočita arkimandrita, stane Josip Boré, missionar apoštolski, čitati latinski prievod istoga spisa, a tada se odazvao sv. otac. Njegova besjeda bijaše divna i ganù sve do suzah. Na samom papi vidjelo se, koliko je tronut; srdce onoga, komu Isus naloži pasti svoje jaganjce, plivalo je u radosti, što se njih toliko nakon dugoga stranputarenja vraća u ovčarnicu; ljubezno je razkrilio ruke svoje, da zagrli i pritisne na srdce taj dio Božjega stada i gospodnje baštine. Evo riečih sv. otca:

„Pošto su napokon razpršene dugoljetne sjene razcjepljenja, sinu i Bugarom sjajna zviezda katoličkoga jedinstva; doznasmo po nedvojbenih svjedočanstvih, da ih se je ne mala čest vratila u obćinstvo s ovom Petrovom stolicom, koja je po milosti dostala život vječni, i žive vjekoma i oživljuje narod Božji (Cypr. list 71.). Tko da darovatelju svakoga dobra nepoda dužnu zahvalnost? Tko da se nedivi blagu milosrdja Božjega? Čije ma i željezne grudi da neomekša tolika veličina nebeske blagosti? To je doista djelo Božje, i zato ga s najvećim počitanjem treba primiti i na božansku ga proslaviti. Tebi čast, Tebi slava, Tebi hvala Isuse Krste, vrelo svakoga milosrdja i utjehe, koj si našemu porodu pokazao čudesa svoga milovanja, da svi razglašuju Tvoje predivne čine! O iskrenosti sjedinjenikah nedopušćaju nam dvojiti priložene svjedočbe, a nada sve ovo svetačno očitovanje, koje si malo prije u svoje i svojih ime izustio. Ufajmo se dakle, da će Božja providnost braniti srdca i vjeru njihovu (sv. Lav V. u propovjedi 96.) Tebe pako u ovaj par usrdno molimo, da djelo, što je imalo Božji početak, tvojom brigom i milostju Duha sv. dovršiš, te tim načinom suposlenikom Božjim nazvan biti i njim postati zaslužiš. Podaj svemožni Bože, da prava Krstova crkva rodovita i obilata na plodovih svoje grane razpruži nad cielom Bugarskom i široko razlije prostrane svoje valove (Cypr. o jed. crkve). Tom nadom okriepljeni katoličke Bugare prigrljujemo otčinskom ljubavi, a Tebi i tvojim ljubezno podajemo apoštolski blagoslov.“

Poslie allokucije, koju je slavjanski opetovao misionar Boré, opet se je arkimandrita duboko poklonio Piu IX. a dalje čitao spis, kojim se odriče razkolju, a i ovaj je Boré za njim polatinio; zatim izabranik uzajde kroz priestolne stube i pade k nogam onoga, na kom je sagradjena crkva, a ostali Bugari učiniše to isto, cjelujuć noge sv. otcu. Spisi o sjedinjenju i odreknuću od razkolja uručeni su svečano kardinalu Barnabo, da ih položi u arkiv. Nakon toga zače jedna sv. misa u isto vrieme od pape i izabranika ovršivana, u njekih čestih na dviuh različitih oltarih, a u drugih, malo ne svih, kod istoga zajedničkoga. . . Po poslanici apoštolskoj zače obred posvete. Sv. otac sjedne pred oltarom, imajuć na desno Eugena Regnaulta biskupa chartreskoga, a na lievo Stjepana Missira, nadbiskupa irenopolitanskoga, grčkoga obreda. Izabranik ležaše na zemlji pred njimi. Ustav papa blagoslovi ga pjevajuć: Ut hunc electum tuum benedicere digneris; po tom propjeva: Veni Creator Spiritus, što su svi nazočni u liku nastavljali. Za pjesmom nastupi

Digitized by Google

trokratno rukopoloženje i svečanim glasom od sv. otca izgovarane rieči: Accipe Spiritum Sanctum. Pjevali su za tim litanije svih svetih; a izabranik prignu čelo, izvrne dlane i primi pastirsko pomazanje. Nadalje misa od pape latinski a od arcibiskupa slavjanski služena bude nastavljena kod jednoistoga oltara. Svim je u oči palo osobito suglasje obiuh evangjeljah na taj dan propisanih, njihova primjernost k povratku Bugarah i rieči: Erit unum ovile et unus Pastor, koje su glasile kanoti proročanstvo tičuće se cieloga Slavjanstva. Pod kanonom stajaše novi nadbiskup na strani Lavabo; samo bijaše jedna hostija, jedan kalež i jedna žrtva. Taj put morade se nadbiskup prilagoditi latinskomu obredu i posveti zajedno s papom nekvasni kruh. Kod pričesti sve bijaše ganuto. Sv. otac pričesti s prelomljenom na dvoje hostijom sebe i nadbiskupa, a obadva su pili iz jednoga kaleža: starodavni savez Cyrillov bijaše povraćen i utvrdjen krvju neoskvrnutoga jaganjca. Po zadnjem evangjelju obukoše nadbiskupa u zlatom pretkanu dalmatiku, na glavu postaviše mu bogatu mitru, a u ruke dadoše mu pastoral s likom križa na vrhu. Tako odjeven sjede na mjesto papino pred oltarom, a papa odkrite glave stajaše uzanj na desno. S crvenom od zlata sjajućom mitrom na glavi, s pastoralom u ruci, sa snježnom bradom, što mu je sjedećemu do koljena dosizala, slavjanski starac bijaše zamjeran pojav: a namjestnik Isusov stojeći mu po boku s blistajućim obrazom od radosti i njekim nadzemaljskim duševnim svjetlom, naličio je Spasitelju ili angjelu čuvaru slavjanske crkve, povraćajuće se u jedinstvo. Papa je propjevao Te Deum, a nadbiskup ustavši sa stolice i okružen duhovničtvom obidje kapelu blagosivljući nazočne znamenjem križa. Po odpjevanoj ambrozijanskoj pjesmi vrati se pred oltar i dignuv desnicu blagoslovi vo imja Otca, Sina i svjatoho Duha vjerne, duhovničtvo, biskupe, kardinale i istoga papu, koj pred njim nakloni glavu. U ovaj par sjede sv. otac, a nadbiskup vraćajuć se na svoje mjesto sveobćemu pastiru, nasljedniku Petrovu i pastiru nad pastiri, tri puta se duboko nakloni. Sv. otac svlačio se je na priestolju, a nadbiskup njemu naproti. — Po dokončanoj crkvenoj svečanosti dodjoše svi zajedno u vatikansku dvoranu, gdje bje pripravljen doručak. Kod toga sjedio je papi na desnu kralj napuljski i obje kraljice, a na lievu bugarski nadbiskup i drug mu Boré, predstojnik carigradskih misionarah i tumač. Djakon Rafal i gospoda Dragan Zankov i Gjuro Mirković sjedjahu za drugim stolom s kardinali.

Dopis.

μ. **Iz Pešte** 30. Svibnja. Brašančevska se procesija ovdje svake godine što sjajnije obavlja, al ljetošnja bijaše jedna od najsjajnijih. Oko sedme ure sakupi se u župnoj crkvi unutarnjega grada cviet ugarskoga plemstva, medju kojim sam Apponyi-a i Zichy-a u narodnom odielu, zlatom i dragim kamenjem urešenom opazio. Uzastopce dovezè se na šestopreżnoj karuci uzoriti primas Scitovsky, koj uz podvorenje preuzvišenih biskupah Bonnaza i Kollartsika žrtvu Bogu prinjè. Po misi začè provod, i izašav iz crkve, dočeka ga dvored gimnazijalacah, koji se, golimi sabljami u rukuh, umah pridruži. Vrieme nije upravo najbolje prijalo; jer nam se sunce za oblake sakrilo, a nebo porosi malo peštanske ulice, da nebude praha. Provod se kretaše krasnijimi sokaci peštanskimi, koji su trobojnimi narodnimi barjaci, raznolikimi vienci i sagovi urešeni bili. Četiri staje bijahu kod Servitah, bratje Franciškanah, sveučilištne crkve i englezkih gospojicah. Kod svake je kor osriednjega sjemeništa u četveropjevu odpjevao „Adoro te," koji četveropjev je sama uzoritost naročito za ovu svečanost rečenomu koru poslati blagoizvoljela. Nije ni običnih salvah kod blagoslivljanja manjkalo. Svieta bijaše do 7 ili 8 tisućah, ali pohvalno se je red obdržavao — peštanski panduri u tom su sretniji, no prijašnji redari Provod se svršio oko jedanaeste ure, al uzoriti stožernik je vrlo oslabio s toga provoda.

Tako obavismo tu svečanost, koju toli visoka lica uresiše. — Da Bog dao, ugarsko plemstvo i u sabornicah zasvjedoči svoju sinovsku privrženost prama katoličkoj crkvi, kao što je danas zasvjedočilo; jer se počeo konkordat napadati pod izlikom, da je njim tobož sloboda ugarskoga svećenstva sapeta! *)

Viestnik.

Iz Zagreba. Budući uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup bijaše bolestju zapriečen, to je na Brašančevo u prvostolnom hramu crkvenu svečanost ovršavao preuzvišeni gospodin biskup djakovački. Radi nepogodna vremena nije provod gradom prolazio, već samo po crkvi ovršit se morao. Kod provoda stupahu uz preuzvišenoga pontificanta presvietla gospoda biskupi Kralj i Soić s mnogobrojnom podvorbom. Svečanoj misi pribivahu a provod pratijahu svietli ban, presvietla gospoda veliki župani zagrebački i križevački, načeonik gradski s članovi magistrata i mnogo narodnih zastupnikah, svi u svečanoj najviše narodnoj odori. Ostalim pobožnim svietom bijaše crkva dubkom napunjena.

— Stanje zdravlja uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa biva svakim danom bolje, te, ako Bog dà, za koji dan posve će se nj. uzoritost oporaviti od svoje bolesti.

-- Čitamo u „Agr. Ztgu." sliedeće podatke iz oporuke onomadne u Beču preminuloga bivšega djakovačkoga biskupa Josipa Kukovića. Ostavio je, da se razdieli medju ubogare djakovačke, 300 for. a za sveudiljnu zakladu 2000 for. u razteretnicah, odkud će se svakogodišnje kamate razdieljivati; župnoj crkvi u Djakovu 3000 for.

*) Bog sačuvao svuda katoličko svećenstvo one slobode, kojom ga sada nude, i koju bi mu kasnije dali neprijatelji konkord ta. *Ured.*

Digitized by Google

u razteretnicah, odkale je kamate za vjekovitu zakladu odlučio; crkvi stolnoj u Djakovu 15,000 for. u razteretnicah, odkud, kada tamošnja stolna crkva nanovo sagradjena bude, imat će se u njoj veliki oltar i svjetiljku u svetištu nabaviti; milosrdnicam u Djakovu za odgojivanje triuh kćerih krajišničkih častnikah iz gradiške, brodske i petrovaradinske pukovnije 6000 for. u razteretnih i željezničnih obveznicah, — k tomu je pokojnik u kodicilu dodao još 500 for. u zadužnicah narodnoga zajma; u ime zaklade za jedan bolnički krevet kod milosrdnikah u Zagrebu 4800 for. u 4% državnih obveznicah; župnoj crkvi sv. Vida na Brdovcu 800 for. zatim podružnim kapelam sv. Petra u Zaprešiću, sv. Leonarda u Ladučú i sv. Križa na brdu zajedno 800 for. u 4% drž. obv.; zagrebačkoj ubožnici 800 for ; varaždinskim duvnam 800 for., oboje u 4% drž obv.; za gradjenje nove crkve u Kratečku 5000 for. u 4% Palffyovih obv.; ilirskomu kaptolu sv. Jerolima u Rimu 1000 for. u zaduž. nar. zajma, ako bi kaptol kada prestao, zapast će ova svota djakovačkim milosrdnicam; gospodarskoj učioni u Križevcu 500 for. u obv. nar zajma.

— Na blagdan presv. Trojice dne 26. Svibnja slavili su u Senju svečanost petdesetogodišnjega svoga misničtva prečastna gospoda Franjo Crnogorčević, prepošt i opat, te Vinko Basletić, kanonik čuvar Ovoj svečanosti pridruži se i zlatni pir dviuh ženitbenih drugah Senjani su, kako se piše „Nar Novinam," ovu svečanost liepo bakljadom i čestitkami proslavili, a preuzvišeni gosp. biskup, koj je već prije 11 godinah svoju petdesetoljetnicu svetkovao, počastio je istim povodom gradsko svećenstvo.

— „Osservatore Dalmato" javlja. da je dosadanjega franciškanskoga provinciala u Dubrovniku, otca Sebastiana Frankovića, sv. otac imenovao sionskim biskupom in partibus i apoštolskim vikarom za Bosnu

Iz Beča. „Gegenwart" piše ovih danah: Osobito udara u oči ovdje u Beču, kako se ovdašnje novine, jedno dvie izuzamši, pohlepno hvataju svakoga pitanja, u kom se u prilog protestantizmu, a na škodu i prevrat katoličke crkve govoriti može. Ublažujuća fraza, da se tu radi samo proti „ultramontanizmu," nevriedi ništa, jerbo se uz to bez prestanka rovari proti papi, biskupom i svećenstvu, a izmedju posljednjega samo se opakim pruža obrana. Ona „katolička crkva," kakovu bi htjele naše novine, jest crkva bez pape, bez biskupah, s krivorotnimi i od Boga odpalimi duhovnici, prekršitelji bezženstva, preljubi i drugimi vuci u ovčjoj koži. Tà „Pressa" u istom listu, u kom nasréće na jednoću vjere u Tirolu, i — risum teneatis — poziva se na kazneno pravo proti Tirolcem, koji hoće da ostanu katolici, nesrami se njekoliko po nječem poznatom zaudarajućih redakah napisati na slavu onomadne bezčestno uskočivšega gimnazijalnoga direktora Schlechta, komu je moći reći, da nomen et omen habet, i koj nije mario i istu samostansku imovinu sobom odnieti. Takove preko volje očitovane srdačne strasti „Pressine" pokazuju najbolje, kakove je naravi njezin katolicizam. Dotle bi trebalo da se dotjera u Tirolu, dokle se je žalibože jurve ovdje dotjeralo. Pa kada se Tirolci, na čelu im njihovo vrlo duhovničtvo, brane proti navali bezvjerja i ćudoredne izopačenosti, što vazda s uvedenjem protestantizma kao pratnja dolaze (sam Luther tuži se, da su Niemci poslie uvedenja reformacije deset putah gorji, nego-li bijahu pod papinstvom itd.): to „Pressa" imenuje — čovjek sbilja nezna, bi-li se radi toga smješio ili rozgotom smijao — nasrtom na tudje vjerozakone, te zahtieva, da se uporavi §. 302. kaznenoga zakona. Takovo dokazivanje sbilja je gromotno i novo. Dakle kad ja svoju kuću zatvaram komu meni opasnu ili neugodnu susjedu (jerbo je moja imovina): to sam nasrnuo na njegovu osobu! Neznači-li to bezumno tlapiti i dosta i onako zaveden puk varati? Ista „Pressa" (da se poslužimo proti njoj argumento ad hominem) neće da uzme u svoj list predplatni oglas ikojih bečkih novinah; zašto? Valjda jerbo joj se nedopadaju odviše ovdašnje novine. To pako uslied plemenite logike Zangova lista očitujemo za drzoviti napadaj na svekolike bečke dnevnike, te pozivamo državno odvjetničtvo, da u smislu raznih kaznenopravnih paragrafah proti tomu postupa. Tim je „Pressa" sama sebe osudila: dosljedice njene logike vode ju u propast Tirolski vrličine da ste bez straha; od sada bit će „Pressa" sama vaša braniteljica; jerbo njezina stroga pravičnost, prokušana na vlastitom džepu, govorit će sigurno na vašu korist; najviše razprostranjeni dnevnik austrijanski osviestit će se: što je meni pravo, zašto nebi to bilo pravo i Tirolcem „Jednako pravo za sve!" — to stoji na čelu svakoga „Pressina" lista.

Iz Tirolske. „Tiroler Stimmen" odgovaraju napokon liberalnim listovom, koji jedva čekaju, da državni ministar odpor proti protestantskom zakonu bez obzira ništetnim proglasi. „Sve do ovoga časa biesne gospoda liberalci, koji drugčije uviek „glas puka" štuju kano „glas božji," i buče kano ričući lavovi proti ubogim, poštenim i svomu vjerozakonu vjernim Tirolcem, koji u svako vrieme i za svakoga rata toliko učiniše za Austriju, koliko upravo protestanti Niemci, poimence na sjeveru, ostaviv ju pustiše na cjedilu, da se kolje. Njim za ljubav morala bi se sad zadnja katolička tvrdja podkopati i u zrak dignuti. Što se proti Tirolcem govori i izmišljava ne samo po tudjem svietu, nego i u samoj Austriji, a osobito u Beču, za to se rado pita; a koliko se je sbog ove stvari u Tirolu očemerilo krvi, to netreba ni znati; već se misli, da glupe Tirolce i njihove rovare duhovnike valja bez odvlake uzbiti i začepiti jim usta." Dopisnik nagadja vrlo dobro, što bi se dogodilo u Švedskoj, Norvežkoj, Danskoj i u Meklenburgu, da se ondje iz nenada izda zakon za katolike.

Digitized by Google

Iz Milana. O dogodjajih milanezkih piše „Allg. Ztg.“ Naredba od 10. Svibnja, kojom se zapovieda, da se prva nedjelja mjeseca Lipnja svake godine slavi kao narodni blagdan na uspomenu sjedinjenja Italije, izjavljuje, da je ta svetkovina posve politička i gradjanska, i da vlada nenalaže crkvi, da ju ona od svoje strane budi kakovim načinom slavi. Uslied toga pisma razpisà milanezki vikar biskup Conte Caccia, kano i mnogi drugi biskupi u svojih biskupijah, okružnicu na duhovnike po selih, da pod nikakov način onoga dana nedrže vjerozakonske svečanosti. Oko 1½ po podne reče biskup Caccia po navadi svojim kanonikom po dolazku iz crkve u sakristiji govor, ali se sakupi oko njega hrpa drzovitih i mahnitih skitalicah, razdraženih od neprestana opadanja prevratnoga novinarstva, ili kako se glasa, bili su podmićeni od vlade, da se na liep način rieši neprilična si biskupa, koj ljudski brani crkvina i papina prava od vladara kralja poštenjaka pogažena. Kanonici sluteć pogibelj, kojoj je biskupova osoba izvržena, zatvore gvozdena vrata od sakristije i dadu dozvati redarah i karabinierah, pod kojih zaštitom preplašeni biskup odè kroz otajni prolaz iz crkve u svoju palaču. U hrpi bijaše i ubojica Dra. Vandoni-a, koga g. 1852. po bielom danu u ulici Durind radi političke težnje smaknu iz potaje. naravski plaćen za to. Od sakristije do stubah vodećih u podzemni prohod, dakle u posvećenoj crkvi imaše javna oblast dosta posla, da odbije od biskupa dangube, koje „l'ungolo“ zove gradjani. Nećemo da vriedjamo štiocem uha onimi gadnimi riečmi, koje ota klatež na svetom mjestu izriga na biskupa. Samo nemožemo zašutiti na svoje uši čuvene rieči ubojice Dr. Vandoni-a, koje izusti ne samo u crkvi, već i na javnom mjestu pred množinom slušaocah. „Ja sam god. 1852. baš za samoga obsadnoga stanja i okupa Hrvatah Vandoniu pokratio život, pa ako mi pojdè za rukom, te ubijem ovoga krmka, to sam siguran, da će mi Cavour pribaviti red sv. Mavre i Lazara.

Iz Rima. Papinske financije ne samo da su obskrbljene za tekuću godinu Petrovim novčićem, već ima jur gotov milijun za buduću godinu. Nije dakle čudo, što je njegovim neprijateljem sila, da zauzmu Rim; jer u njem ima nješto gotova novca.

Iz Pariza. Novine raznose pismo, koje tourski nadbiskup radi znane okružnice ministra Delangle-a pisà ministru prosvjete. U njem pripovieda nadbiskup, kako se njegovo duhovničtvo čudi, da su ovi zakoni iz tmine, gdje jim više nebijaše ni glasa, došli na vidjelo; da prietnje one okružnice neće prestrašiti duhovničtvo; jer ima stvarih, u kojih nikakva sila neće moći da to opravi. Ta već i izkustvo pokaza jur odavna, da nepomažu ni svi načini, da se ono ustraši. Zatim veli nadbiskup: „Ako se u prkos pravu velikoga katoličkoga družtva, i proti zadanoj rieči svjetovna vlast papina dokine, to znajte gospodine ministre: 1. da će Francezka za ovaj bezkrajni prevrat biti kriva pred potomstvom, a već i pred sadanjim koljenom; 2. da će pád svjetovne papinske vlasti, što lahkoumnici drže za posve prostu stvar, toliku smutnju prouzročiti, da će družtvo na neizvjestno vrieme biti razkidano; 3. da će sve dionike toga prevrata, prince, ministre, vojvode, diplomate i pisce povjestnica zabilježiti kao krivce u ovom preopakom, preglupom i divljačkom činu našega vieka. . . Neka ljudi, kojim je dano, da u sgodah, koje se namiču, imadu što upliva, ozbiljno promisle te se upru svom snagom, da odvrate od svieta nesreću, koja bi ju snašla razpadnućem moralnoga i religioznoga poredka.“ — Arrarski biskup izjavi pismom od 10. Travnja na ministra prosvjete protest proti izagnanju redovnikah, gdje neima niti uzroka, niti se je prijavilo biskupu, već je od puke samovolje.

— Cambrayski nadbiskup počastio je „Constitutionnel-a za njegove klevete o izagnanih redemptoristih i kapucinih odgovorom. Klevete ote osnovane su na izmišljenih prijavah otajne policije, predanih glavnomu uredniku vladinoga lista za porabu; a ima i liberalnih novinah (kano n. p. Progrès u Lionu itd.) te se srame povesti se za „Constitutionnelom.“ Medjuto, svakako je dobro i potrebno, da sami biskupi ustanu proti sadanjoj zloj štampi, kojoj je zadaća, da prevari javno mnienje, ter ga razdraži proti skrajnom štitu slobode i reda, proti crkvi i duhovničtvu. To pokazuje, da se je katolički duh u Francezkoj opet probudio, što sigurno ćuti umni muž u Tuileriah; a uviditi će on skoro, da mu je ili ostaviti se šaranja, ili opet prevratničkim putem tjerati do kraja. Kolika je razlika medju sadanjimi biskupi i onimi za prvoga carstva! Tad se nečù ni jedan jedini glas proti silniku; gotovo svi biskupi popadoše mu pred noge odobravajuć njegovu smjelost, ako ne drugčije, a to mučanjem; a sad neima car ni jednoga od njih, za koga bi mogao reći, da mu je na ruku. Pa ako i nisu svi onako odvažni, kano biskup poitierski i orleanski, to je ipak većina odlučila, da se neće dati natjerati u strah, tako da ono malo drugih, koji bi se morda sporazumjeli sa svojom dušom, neufaju se na vidjelo.

— Francezke novine javljaju, da je u Douai-u vlada ukinula redemptorističku družbu. „To je početak“ veli „Monde,“ a „Universel“ dodaje: „ali je morda početak konca.“ Biskup lavalski izdao je još žešće pismo, nego biskup poitierski; veli naime očito: Na rubu propasti nevalja sbijati šalu; netreba vjerovati, da je pokretu kraj, što katolici javljajuć se samo na dostojan način, nebuče kano demagogi itd.

— Izloga otvorena je na 1. Svibnja. Službene slike (prilike i bojevi) poredane su u posebnoj dvorani. U ovoj sjajnoj dvorani stoji prekrasna prilika papina. S obe strane umjetnine stoji prilika malenoga carevića, jedna

Digitized by Google

gdje se igra sa psom, a druga, gdje jaše na konju. Svakoga je taj red sjetio, da je Pio IX. careviću krstni kum. Car je to još prije otvorenja dvorane vidio, te je odobrio taj sastav, i sbog toga občinstvo, komu je to vrlo milo gledati, tumači to kao dobru namjeru. Parižani su bolji katolici, nego i sami misle, i prostodušniji, nego se misli po tudjem svietu.

— 22. Svibnja. Sad se ovdje ljudi bave najviše iztokom, t. j. tako zvanim „Velikim iztokom," ložom freimaurerskom. Princip crvenjak izabran je u njoj za velikoga meštra, te je tako izrinuo svoga rodjaka Murata. Od različitih viestih o toj sgodi čini se da je najviše istine u viesti „Allg. Ztga," te zato priobćujemo nju. Veli se tu:

Vieće velikoga iztoka za Francezku sastojeće od 21 člana izjavi žalost jur njekoliko danah prije radi pohlepe za državom svoga velikoga meštra Murata. U naredbi, kojom se izbor odgadja do petka, pogrieši prvi meštar (t. j. namjestnik u loži) Muratov, g. Rexés, što je dopustio, da se u odsjecih dalje razpravlja o financijah. Odsjeci pako zabavljahu se više skinućem velikoga meštra, nego financijami. Prama večeru nebijaše više Muratu dvojbe, da će ostati s kukavnom manjinom. Spomenuv se velike sgode odluči, da će ponoviti prizor od 2. Prosinca u Rue Cadetu. Poslie 9. ure dojde izabrana četa policajnih njušalacah i gradskih stražarah predvodjenih Rexès-om pred velemeštarsku kuću velikoga iztoka. Prodrievši do „salle des pas perdus" najde tudier više zidarah neizbiračah, i nje s mjesta protjera iz kuće. Petdeset drugih članovah predstojničtva i izbiračah uzkrati posluh. Pometnu po sebi sve znakove, te čekaju na svečan način, dok u nje dirnu; ali policija nepodufa se. Zaprieti, da će doći s vojskom, ali je nebijaše više. Oko 11 ure podpisà ono 50 izbiračah protest proti pokušanom a stranom izvedenom nasilju, a za tim putem zapisnika izbornoga imenuju princa Napoleona za velikoga meštra. Njekoliko pako drugih sastane se u to na drugom mjestu, te proglasi opetovani izbor princa Murata. G. Rexés odnese tu viest još onu noć u tiskarnu „Constitutionnela," te povede pó Pariza za nos. Isti pobunjene zidare proglasi da su izvan zakona, zatvori hram i kuću i nastavi na nju stražu. Članovi predstojničtva i izbirači moraše se sbog toga sastati u jednoj kavani, upravo kano i razagnani poslanici na 2. Prosinca u Originalu. Izbiračah svih skupa neće biti više od 135. Lahko je bilo još k onih 50 izbiračah za princa Napoleona naći drugih osamnaest i više glasovah. Većina bijaše zadnjemu osigurana, kako je i sbilja većinom i izabran. Muratovo ponašanje 2. Prosinca izpade vrlo nesretno i smiešno. On sa svojom manjinom neće da prizna taj prevratni izbor. Do petka, kad će Murat taj izbor uništiti, imamo dva velika meštra: jednoga legitimistu, nesretna u pokušaju da steče kraljestvo, i njegova suparca, koj sve dobiva po prevratu.

— Privatne viesti iz Carigrada javljaju, da se je medjunarodno povjerenstvo u prvoj sjednici od 22. Svibnja jur složilo u ove dvie točke: 1. da bude u Siriji jedan upravljatelj; 2. da se upravljateljem imenuje kršćanin.

Iz Englezke. Rev. Thomas Rawlinson, član Trinity-kollega u Cambrigdu, učitelj liepih umjetnostih i njekada župnik kod sv. Matije u Stoke-Nowingtonu, primljen je na Cvietnicu u katoličku crkvu. Čin taj obavljen je u crkvi prečistoga začeća u Farmstreetu u Londonu. Stupovi englezke državne crkve počimlju se drmati. U parlamentu bilo je po drugi put dopušteno, da se čita predlog, kojim se ukida zakletva činovnikah od g. 1662., po kojoj se zaklinje na kršćanstvo, da neće nikada ništa raditi proti protestantskoj zakonito potvrdjenoj crkvi englezkoj, i da primljenu oblast neće zlorabiti na štetu pravicah ili imovine ove crkve i njezinih biskupah. Prodre-li ovaj predlog i u gornjoj sabornici, to će namah dalje poseći borba proti državnoj crkvi, njezinu bogatstvu, crkvenim daćam i službenoj bezposlici; a zauzeti će se za tobožnju vjerozakonsku slobodu i mnogi anglikanski duhovnici, te se očito izdati, da su bez vjere. Nedavna izdalo je njih dobar broj spis pod naslovom: „Osnove i opazke," a u njem se načela deisma bez straha brane. Na ovaj spis diže se velika vika, te sbog toga biskupi anglikanski sastaše se na dogovor, i očitovaše, da je u njem krivi nauk; ali da se pisci nesmiedu pozvati na račun. Biskupi se dakle boje vjerozakonske razpre, a tim pokazuju svoju slaboću. U parlamentu prodro je i drugi predlog, kojim se inovjerci puštaju u učione i druge zavode, što je do sada bilo slobodno samim sljedbenikom državne crkve t. j. oni su sami smjeli biti učitelji i ravnatelji. To je drugi udarac državnoj crkvi.

Iz Peru-a. Ova je republika jedina kršćanska država, koja je svojim oblastim naložila, da sabiru Petrov novčić; a to ovimi riečmi:

„Vlada je na veliku žalost dočula novčanu nuždu sv. stolice, i veliku nepriliku i brigu, koja sbog toga mori srdce svetomu otcu papi Piu IX. To je probudilo revnost u katoličkih vladah i nabožni duh vjernikah po katoličkom svietu. Jedni i drugi prinesoše svoje žrtve, da se u velikoj kušnji svetoj stolici pomogne iz nevolje. Što i kako puk o tom misli u Peru-u, znano je vladi dobro, te nedvoje po javnih oblastih pozvati sve, da u požrtvovanju nezaostanu za drugimi zemljami. Vaša . . . pojmeći dobro ovu misao, gledati će, da se ova vladina želja izvede. Prepuštam vam, kakvim načinom da sabirete rečene darove, a sbirke pošaljite ovamo u državnu blagajnu." —

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 24. U ČETVRTAK 18. LIPNJA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Zašto čudorednost ljudih nenapreduje vazda jednakim korakom s njihovom duševnom prosvjetom, pače zašto je kadšto jedna prema drugoj u protivnom razmjeru?

To je pitanje, koje bi se na prvi mah moglo čudnovato pričiniti ljudem, koji dubljemu mozganju navikli nisu, te niti vremena, a niti volje neimadu, da ozbiljnije iztražuju i presudjuju, što biva oko njih. Đà lasno bi se kod toga pomisliti moglo, kao da je nestalo kršćanstvu njegove ljećive i spasonosne sile, kao da mu se je izjalovila sô, štono nesoli više, kao da mu je smalaksao upliv, kojim je toli krepko ljudem na ćud i dušu djelovalo. Jao i pomagaj, da je tomu tako. Al mi i vjerujemo i znamo, da je Isukrst jučer i danas i do vieka jedan isti, te kao takov kod nas svaki dan, dok bude svieta i vieka da je kod nas svjetlom svoje istine, koje sve tmine zablude, nevjerja i praznovjerja pobjedjuje i razpršuje; da je kod nas snagom svoje milosti, koja krši vladanje grieha u ljudskih dušah, grieh tamani, srdca i ćudi preinačuje u njegovu duhu, te čovjeka duševno nuka i pobudjuje na bogumio, djetetu Božjemu dostojan, njemu, savršenomu uzoru, primjeran i svet život; da je kod nas u svojih vidivih namjestnicih, koji odanj postavljeni, njegovim duhom upravljani i oduševljeni, vladaju svekolikom Božjom crkvom. U radostnom čuvstvu, koje pobjedonosna moć ovakova kršćanskoga uvjerenja pobudjuje, možemo, nebojeći se ništa za sveudiljnu istinitost i snagu kršćanstva, podnieti i saslušati pitanje: čemu valja pripisati, što ćudorednost ljudih nenapreduje vazda jednakim korakom s njihovom duševnom prosvjetom, pače, što žalibog često opazujemo, jedna prema drugoj u protivnom je razmjeru?

Medjutim žalostan ovaj pojav toli se često ukazuje, pače toliko je obćenit, da čovjek, koj je jednom počeo misliti, te stvari u svietu i njihov hod nesmatra samo površno i mimogredice, nego im i dublje ležeće uzroke traži, nemože nanj nehajno gledati. Tà padanje ćudorednosti vazda je znak vremena, početak propasti za pojedine osobe i čitave narode. Grieh je propast ljudih kao i narodah, veli samo Božje slovo; „on uvaljuje narode u biedu.“ (Posl. 14, 34.) Neće dakle biti suvišno, da ovomu pojavu pogledamo na dno, te mu uzroke potražimo. Spoznanje, što ćemo ga tim putem steći, moglo bi biti prvim korakom, da se prodre staza, vodeća k izliečenju bolesti ćudoredne, što se dan na dan sve dalje širi.

Prije svega od potrebe je, da si odaberemo gledište i postavimo se na pravo stanovište, odkud ćemo dnevne pojave na polju duha i ćudoredja ne samo pregledati nego i progledati moći. Najprije u naše s više obzirah na pojmovih oskudno i zamršeno vrieme treba da ustanovimo: što u obće po imenu duševne prosvjete, i što po imenu ćudorednosti imamo razumievati? pa zatim: koja je istinita i prava duševna prosvjeta, u čem sastoji prava ćudorednost? Kada si budemo gledište ovako odabrali, te se svi postavili na jednoisto stanovište, tada neće valjda biti težko, da duševnu prosvjetu i ćudorednost našega vremena spoznamo za ono, što sbilja jesu, čim će se i ono prividno nerazmjerje, štono se pojavljuje i dan na dan postaje gorje, u svojih uzrocih samo sobom razjasniti.

Promotrimo čovjeka, jerbo o njegovoj duševnoj prosvjeti i ćudorednosti govorimo. On treba da bude duševno i ćudoredno prosvietljen, naobražen i odgojen. U čovjeka dvie su sastavine: tielo i duša; dakle i tielo i dušu valja mu naobraziti; treba mu sposobnosti i sile tako tjelesne

Digitized by Google

kako i duševne razvijati, obrazovati i usavršivati i to u shodnom suglasju. Ostaviv na stranu obrazovanje tiela, to je duša prema svom biću slika i prilika Božja, a zadaća joj je: da sliku Božju u sebi, što je glavna crta njezina bića, prema uzoru i praliku svomu — Bogu razvije, označi i predstavi, rieč u jednu, da Bogu bude nalična.

Ako je to istina, ako je duša prilika Božja, česa se svi, koji vjeruju u objavljenje, radostno drže, to je onda duša duh, jerbo i Bog je duh, i samo čisti duh. No ako je duša duh, to treba da ima i tri svojstva, koja su svakomu duhu vlastita, naime ima biti neumrla, mora imati razum i slobodnu volju. Kao neumrla duša prilika je Boga vječnoga, kao razumna duša prilika je Boga sveznajućega, kao prostovoljna duša prilika je Boga neodvisnoga gospodara.

U svom svojstvu kao „vječan“ ukazuje nam se Bog u miru; a budući on uviek, što jest, naime sveznajuć, neodvisan, svemoguć itd. to je i taj mir vjekovito djelovanje, vječan život. I duša u svom svojstvu kao „neumrla“ javlja nam se mirujuć; ni ona neumire, već ostaje i živi kao razumna i hoteća duša. No sljedeća razlika nesmie se pustiti s oka. Bog vječni, što jest, jest od sebe i kroz sebe, a duša, što jest, ima samo od Boga, iz Boga i kroz Boga. Bog je bez početka i svršetka, zato nit neima u njem razvoja, Bog bijaše, jest i biti će biće savršeno. Duša pako ima početak, te treba da tek onim postane, što ima biti i ostati. Ona mora početi djelovati, i u tom djelovanju napredovati na unutarnjoj sili i spoljašnjem obsegu.

Tim će dakle djelatnost duše biti dvostruka: djelatnost razuma i djelatnost volje; sa strane razuma počet će s razabiranjem, razlikovanjem, prepoznavanjem, a napredovat će k spoznanju, razumljenju, shvaćanju, znanju; sa strane volje počet će s izbiranjem, odlučivanjem, a postupat će k hotenju, ljubljenju i čvrstom prianjanju. Dakle svojstva i sile duše kanoti uvjeti njezine djelatnosti i života jesu razum i slobodna volja, pojavi njene djelatnosti jesu mišljenje i hotenje, a posljedci spoznanje istine — znanost, i milovanje dobra — svetost.

Kaže se, da je čovjek „sviet u malu,“ a to je on sbilja u svemu; po duši je sitnolik nevidiva stvorstva ili svieta, kao što je to po tielu glede vidiva; oba svieta, duševni i prirodni, postali su voljom istoga duha; s toga sve, što ima o njih i u njih istinita, o njihovom postanku i obstanku, tako nazvani zakoni prirode i duševni, ili čuvstvene i nadčuvstvene istine, to su samo tim, što izhode od Boga, vječne istine, u kom su samo istinite, a možemo ih tek onda pravo spoznati i razumjeti, kada Boga, osobnu istinu, poznamo i razumijemo. Što valja o svietu u veliko, to ima valjati i o čovjeku, o „svietu u malu.“ Već je sv. Augustin ovu veliku i temeljnu istinu upoznao i izrekao ju svojim: „Noverim te, noverim me.“

Sve to neda se s razlogom tajiti. No tim je već riešeno i pitanje: šta prije svega u čovjeku obrazovati treba? Velim bez okolišanja: njegovo nabožno svojstvo; jerbo ovo je prvo i najvišje u čovječjem duhu, kao što i nabožna potreba srdca ide prije svih drugih potrebah. Samo tko s Bogu posvećenima očima gleda sviet, spoznaje Boga u prirodi, nahodi stvorca u stvorstvu, divi se meštru u djelu. Bez spoznanja Boga neima niti pravoga spoznanja svega onoga, što je odanj. Iz snimke nemožemo jošte presudjivati izvornik, a možemo iz matice snimku. A ljudi, premda su razmatrali prirodu i sve njene izvrstne proizvodine, nemogahu ipak sačuvati ono poznanje Boga, što im bje iskoni podano. Dapače oni su se u sjajne stvari na nebeskom svodu, i u šarovite životinje i ostala bića na zemlji tako zagledali, da im je poznanje Boga, ako i ne posve izgubilo se, a to jako potamnilo. Pa i neima bez namirenja nabožne potrebe u čovječjem srdcu prave ćudorednosti. Bez ovoga nabožnoga predbježnoga obrazovanja i zajedno sveudiljne podloge — koja se zove strah Božji — svaka je kriepost u čovjeku manje više samo pristojnost, učtivost, naravno čuvstvo čednosti, ili samo plod slavohlepnoga samoživstva. Bog i opet Bog to je smjer i svrha našega duševnoga i ćudorednoga naobraženja, našega spoznanja i hotenja, svega znanja i ćudoredja. Čovjek bez vjere, bez pravoga poznanja Boga, može biti učen, i vrlo učen, može znanjem svoje sudobnike za čitav viek nadkriliti, — al je on ipak tudjinac, a sve njegovo znanje samo je duševna kartena kuća, koju će obaliti i najslabiji dah kakova nova znanstvenoga sustava. Čovjek bez vjere i straha Božjega može biti prosvietljen, vrlo prosvietljen, može biti čovjek slavan, uzor pristojnosti, ugladjena ponašanja, preugodan drug, — no uz sve to je on samo svjetovnjak, a nipošto diete Božje, niti prilika Božja, već odurna obrazina. Samo ona naobraženost razuma, koja se osniva na nabožnoj naobraženosti, te iz nje tako rekav crpi čistoću i život, čista je i istinita, a samo ona svjetovna prosvjeta, koja se oslanja na jedrom strahu Božjem, te izanj vadi si hranu i snagu, jest i ima u sebi istinu i ozbiljnost, jest pristojnost, značajnost i čestitost.

Napokon ako hoćemo da čovjek naobražen bude, valja mu dati primjer, treba da ima uzor, koga vazda pred očima imati, koga si crte što

Digitized by Google

točnije uglaviti može, da bude vrstan ne samo za spoljašnjim obrisom, nego za istim duhom praslike povadjati se. Ova praslika i uzor je samo Bog; on se je za takova već prvomu čovjeku u raju objavio; Abrahamu bude rečeno: „Ja sam Bog svemogući; stupaj preda mnom i budi savršen.“ (1. Moj. 17, 1.) Puku izraelskomu bude objavljeno: „Da ste sveti; jerbo sam ja svet.“ (3 Moj. 11, 45.) A u novom zakonu veli se: „Budite savršeni, kako je savršen vaš otac na nebesih.“ (Mat. 5, 48.) Dà još više, sam Bog u svom jedinorodjenom sinu snidje medju nas, te nam kao istiniti i pravi Bog i čovjek u svemu dade primjer, sve krieposti, na koje smo držani, podpuno izvršivaše i u njih nam kano prednjačivaše, da se za njim samo povadjati možemo; pa i reče: „Učite se od mene!“ „Nasljedujte mene!“ Nu on je zajedno i jedini istiniti i podpuni uzor, što nam se za nasljedovanje stavlja pred oči, svi drugi uzori, koji njemu nenaliče, nezaslužuju, da se u njih ugledjemo; tà on je sućtvom istovetna prilika Boga otca, tko njemu nije nalik, nije nalik ni otcu. „On sam dade nam primjer, da stupamo u njegove stope, te ga nasljedujemo.“ (1. Pet. 2, 21) — u nauku i primjeru, da mu naličimo mudrostju i svetostju.

Ako nam je Isukrst naš primjer i jedini uzor, za kojim se povadjati imamo, gdje je onda obrazovalište, koje čuva ovaj uzor, te napućuje, kako ga valja nasljedovati? To je ono obsežno obrazovalište, kojemu se središte u Rimu u osobi nasljednika Isusova, kao njegova namjestnika na zemlji, tražiti ima i nadje se. U ovom su zavodu od Isukrsta odredjeni učitelji i meštri u prosvjećivanju i odgojivanju, ovdje su sva potrebita, pače i suvišna pomagala naobraženosti, ovdje je neizcrpiva zaklada, koja se potrošiti neće, ma i koliki njezinim blagom obogatili. Ovaj zavod rimokatolička crkva je prema nam kršćanom to, što Isus prema Bogu. Boga učimo se poznati samo u njegovom sinu Isukrstu, a Isukrsta upoznajemo samo kroz crkvu. Bogu bivamo samo tim nalični, da nasljedujemo Isukrsta, a njegov primjer pokazuje i tumači nam podpuno samo katolička crkva. Pa ona je imala, i ona sama u svako vrieme svojih učenjakah i prosvietljenjakah, kojim i nadjenu pravo ime „Svetci.“

Toliko će biti dosta, da si izpravimo pojam o pravoj duševnoj prosvjeti i ćudorednosti. Po ovih načelih bit će lasno protumačit si nerazmjerje, što obstoji medju prosvjetom i ćudorednostju u naše doba.

(Konac će sliediti.)

Zar su katolici heloti?

Ili će istom to biti? Hoće-li oni da to trpe? Slušajuć sgode našega vremena ima čovjek i zašto ovako pitati, a morda bi bilo i koristno, da se ovakova pitanja iznesu na javu. Kamo se god okreneš po svietu, što god čuješ od svieta, u svemu ti se mržnja i neprijateljština prikazuje to žešća, što obsežnije i veće pravice i slobode protestantizam dobiva od katoličkih vladah, i može se reći bez ikakva straha od uztuka, da mu je već sva oblast u rukuh.

To je svakako znak zla duha. U Austriji izide ukaz za protestante s veličajnom darežljivošću, pa nijedan katolički biskup, nijedan katolik neizjavi da bi samo riečju zlovolju i žalost. Protestantska pako komora u Würtembergu, a njoj na čelu protest. crkvenjaci ukidaju konkordat, sklopljen medju kraljem i papom, ne da se crkvi dade podpuna sloboda, koja ju po naravi ide, nego da se rieši njekih najtežjih okovah. U Badenskoj pokazaše jurve prije drugim put. U velikoj vojvodini Haskoj pokušaše takodjer — prem gorjim uspjehom proti ugovoru, a jedan protestantski duhovnik bijaše izvjestitelj. Katoličkoj crkvi nebi se smjelo dati ni najmanje prava; a protestanti usuprot traže, da jim se neograničeno potvrde svi zahtjevi, od kojih poglaviti je taj, da mogu katoličku crkvu po svojoj volji i glavi prikraćivati. Zavide joj na bujnom unutarnjem životu, što ga namah razvije, čim ju malo puste na slobodu, da odahne. Ona se razcvjeta, a njihova crkva ostaje suha. Je-li to jednakost? Nipošto! Zato i od sada s njom u okove; netreba joj dati nikakova prava, pače ni govoriti ni braniti se. U gospodskoj kući u Beču sjedi jedan superintendent: a zasto? Zato, jer je protestant, i jer može u stvarih tičućih se njegove vjeroizpovjedi protumačiti, braniti i poučiti, i jer ondje žele iskrenu obaviest. U Holštajnu prijašnji poslanik viteztva, grof Hahn nije s nova izabran, pa zašto? Jer je katolik, i jer bi staležem mogao protumačivati stvari o katoličkoj crkvi, što oni nebi rado, samo da mogu mirnom tobože dušom huliti na samoživo strašilo, kako oni zovu katoličku crkvu, a za dosta se nabesjediti za oslobodjenje židovah. Što će pako biti od katolikah, kad protestantske vlade, pod kojimi živu, nesmiedu jim dati prava, te se odbijaju od mjesta, gdje bi od suda javnosti mogli tražiti pravo i pravicu? Heloti neimajući prava, proganjani i nogami gaženi heloti! Zato-li je Isus naredio svoju crkvu? mora da upita svaki pravi katolik s tugom. Nipošto! Ona ima živjeti, a život je boj, te se s toga, dok je na svietu, i zove vojujuća. Neka se dakle brani, neka se bori svaki njezin sin, da

Digitized by Google

nebude helotizmom, kao što joj se prieti. Tirol pako, vjerni katolički Tirol neka sborom i tvorom tako dugo i tako čvrsto brani svoju vjerozakonsku jednoću, dokle god svi protestantski vladari svih njemačkih saveznih državah katolikom nedadu onakove slobode, kakovu Austrija dade protestantom.

Kratke misli o ozbiljnih stvarih.

1. Čovjek je najplemenitija biljka u vrtlu zemaljskoga svieta, komu je vrtlar sam Bog. Ovaj vrtlar polaže sjeme, čovjeka, u zemlju roditeljskoga života i dodaje mu iskru neumrla duha. Kad nikne ova biljka, raste, cvjeta i nosi plod po mjeri nastojanja roditeljah, okolnostih i svoje vlastite brižljivosti; a hrani se po tielu od ploda zemlje, a po duhu od nevidive krieposti Božje. Napokon po smrti tiela, kad vrtlar uzhtije, premjesti on istu biljku u njeki drugi vrtao, ili u prebivalište svoga doma — u onakov naime, za kakov se je ona sama usposobila i udostojila.

2. Čovjek je samosviestna i samovlastna sgrada, koja se sama sagradi, i u kojoj kad bude gotova, može se lagodno nastaniti i angjeo i vrag, kako se njemu samu svidi.

3. Bezuzdana zvier i slab duh u jednu osobu spojeni — to ti je čovjek. Zvierska strana dom je i orudje duha, na to stvorena, da služi duhu. Čim je mladji čovjek, tim je silovitija zvierska polovina, a duh slablji; ona traži samo zemaljska dobra, jer se od njih hrani i uzdržava; duh pako, pokle se osviesti, traži sama vjekovita dobra, jer si samo u njih nalazi pokoj i blaženstvo. Što se pako više približava zvier starosti, to se duhu olakšava posao, da predobije prevagu i čitavu čovječju osobu iz reda zvierih prevede u red duhovah, te ju razbistri do spodobe i slike Božje.

4. Samo na dva skrajna kraja može čovjek u ovom životu polučiti pokoj i blaženstvo: kad zvier posve podjarmi duh, tad ovaj sviet izpunjava čovjeku sve želje i razblaži ga tako, da si on neželi drugoga života, pače prestraši se čuvši samo rieč o tom. Zato i taji mogućnost kakva drugoga života osim ovoga zemaljskoga; jer potištenu duhu neda, da predloži svoje ovdje nezasitne želje, premda uzdrhće na govor o vječnom životu preko groba. Kad pako razvit i budan duh nadjača zviersku polu čovjeka, sladja mu je dan na dan misao na vjekovita dobra, kako su nevidiva, osobito, kad je vidio, da su zemaljska prolazna i tašta; pa makar se i tada još ima boriti sa zvierju, ništa zato: sladja mu je i ota borba, nego-li one naslade, koje prolaze, a uz to nose zle posljedice. Borba sa svojom zvierju uztrudi čovjeka s prvine; ali svaka pojedina pobjeda veselje je duhu i sbog zasluženе plaće i sbog krepčine, koju on iznese iz svake borbe. *I—ć.*

Dopisi.

J J. **Iz Nove Gradiške** dne 1. Lipnja. Uzoriti g. stožernik i nadbiskup naš cielom dušom svojom želeći sreću i blagostanje bud vremenitog bud vjekovitog života u stadu svojem razširiti i promicati, osnivajući takovoga postignuće ponajviše kroz pravu pobožnost, visokim svojim 7 Svibnja .na veleč. g. podjašpriša i župnika novogradiškoga Stjepana Muzlera upravljenim pismom preporuči cielomu narodu našemu poznate velevriedne čč. oo. vjeroviestnike Antuna Ayalu i Antuna Gjuricea, da isti na slavu Božju i spasenje dušah kršćanskih domaćim i obližnjim župljanom rieč Spasiteljevu naviešćaju.

Stigoše napomenuti u istinu prije roka, dovršiv sveto poslanje u Trnjanih, biskupije djakovačke, i odmah na odredjeni za to sam duhovski dan sv. poslanje započeše. Tko je u Novoj Gradiški bio, znat će, da njekoč župna a danas područna kapela svete Terezije služi nam na razprostranjenje nabožnosti. Tako bijaše i ovom sgodom. Častni otci dočekaše bezbrojni puk sa školnom mladeži u liepom redu i istinitoj pobožnosti u kapeli i tud kleknuvši za sretan i napredan početak Svevišnjemu se pomoliše. Malo za tim u povorci sa veleč. g. podjašprištem i župnikom i ostalim pravovjernim pukom i mladežju uz zvek zvonovah dopratjeni su u crkvu sv. Stjepana, gdje u ogromnoj i duboko napunjenoj svetoj sgradi gori imenovani nadžupnik okružja gradiškoga najprije sazvav Duha svetoga povede zatim rieč, kojom viernim poslanikom svukoliku duhovnu oblast podieli, podav im sveti križ na cjelivanje u ruke njihove, puku pak preporuči vjernost u pohadjanju sv. crkve, pozornost i posluh nebeskih istinah. Napomenu vrhovnoga pastira našega ljubav i brižljivost napram sirotnim ovčicam, koje nepušća od glada stradati i propasti, već im na podporu i utjehu pokloni 6000 for., da od njih kamate uživajući vremeniti svoj život mogu produljiti i za vječni se dulje i bolje pripravljati. Nadalje krepko i blagorječnom vještinom prosbori o skrbi premilostivoga nadpastira našega, komu na srdcu leži osobito sreća i postignuće vjekovitoga života puka vjernoga njemu predanoga. Radi čega visoki poglavar i posla pripomoć, da se pogrieške, ako vladaju, izkorene i sataru, a krieposti produlje i učvrste? Dogovoriv stupi k žrtveniku i prikaza aldov svevišnjemu Bogu. Po običaju po izpjevanom „Credo“ stupi na propovjedaonicu prije jedan dan u tu svrhu priredjenu častni otac Ayala i gromkim svojim glasom pozdravi gradiški a i strani puk nebrojeni, te mu razloži: što je sveto poslanje? komu je namienjeno i zašto? — Ovdje je govor taj množtvo tako dirnuo i ganuo, da su nemalo svikoliki na svaku propovied dolazili

Digitized by Google

i hram Božji punili. Poslie podne u 4 sata svake nedjelje osim radićaka otac Ayala krunicu je molio, poslenim pako danom okolo pol sedam satih istu pobožnost na slavu i čast prečiste Majke obaviti je pobožno znao. Po dovršenj krunici otac Gjuriceo govoraše o sv. izpovjedi, i oprovrže njekoje krive sumlje neprijateljah sv. izpovjedi. Za ovim je sliedio sv. blagoslov. Od 19. do 29. Svibnja neprestance se častni otci svetimi govori, katekiziranjem školne mladeži i poslušanjem sv. izpovjedi bavljahu. Tečajem svoga poslanja i ovdje bavljenja predmeti propovjedih bijahu im sliedeći: što je grieh iztočni i njegove posljedice? kad je Bog stvorio angjele, i zašto jih je od sebe odbacio? što je duša čovječja i je-li velike ciene? što je smrt, sud Božji, pakao i koje muke čekaju duše griešne u paklu? što je očistilišće, i kako možemo dušam u istom u pomoć priteći, i čim? O obćinskoj izpovjedi govorahu nadalje kako je hasnovita i potrebita. O kraljestvu nebeskom da je veliko veselje Boga licem u lice gledati. O čistoći, o psovki, o ljubavi Boga i iskrnjega, o dužnostih roditeljah napram djeci.

Po želji uzoritoga g. stožernika, da i iz obližnjih župah puk dionik postane sv. poslanja, pomenuti veleč. g. nadžupnik okružni izasla službeni poziv skupa sa redom, uslied kojega susjedni duhovnici u svečanom provodu dolaziti imadjahu u Novu Gradišku. S toga dne 21. dojde veleč. otac upravljatelj župe cerničke Solano Krkvarić sa svojimi u neizrečenom skupu župljani i milozvučnimi pjevačicami. 22. župni pomoćnik iz Petrova-sela, zastupajući svoga župnika obolivšega, u dovoljnom broju dovede istoimene župe župljane. 23. dojde puk vrbjanski vodjen svojim župnikom velč. g. Josipom Henićem. 24. prispije puk mačkovački pratjen svojim župnikom g. Jankom Levačićem. 25. ugledasmo puk bogičevački sa svojim župnikom veleč. g. Marinom Hemenom.

26. osvanu dan slavan presvetoga i nerazdieljenoga Trojstva, u koj mladež za prvu presvetu pričest već prije priredjena i podučena sa častnim otcem Gjuriceom iz učione u provodu s ostalom mladeži praćena, stupi pred žrtvenik Svemogućega uz kumove Matu Gluhaka i njegovu gospoju i bude predana vlastitomu župniku nuz liepe i u srdce dirajuće govore, za mladež svete i blage naputke sadržavajuće.

Poslie pričesti mladeži na uspomenu ovoga prevažnoga čina č. o. Gjuriceo sve je malene pričestnike sgodnom slikom nadario, i učiteljem i roditeljem srdčano djećicu preporučio. 27. vidismo, kako uzdulj snizane župljane svoje vodi veleč. gosp. Franjo Tustanić, župnik orubički; kod ove sgode govoraše č. o. Ayala ovomu a i domaćemu puku o presvetom srdcu Isusovu i prečistom srdcu Marijinu — o prvom, kako je potrebito, da presv. srdce Isusovo ljubimo i molimo mu se, u svih nevoljah njemu se utičemo, te si tim mir i pokoj pribavimo, — o drugom srdcu, prečistom naime Marijinu, dočim je svim najveća pomoćnica a i svih braniteljica, da se i njoj molimo, jerbo je jaka majka kod sinka svoga, i sbog toga nam milost izmoliti more. 28. bila je propovied i to zadnja, poslie sv. misa, a po tom provod sa slikom Djevice i Bogorodice. Sviet nisi mogao pregledati, koj sa svih stranah dodje, da pokaže svoju bogoljubnost i istinito štovanje majke Božje. Poslie propovjedi procesija krenula je iz crkve sv. Stjepana i išla okolo četverouglastoga trga uz pjevanje školske mladeži, a sliku bl. Djevice nosila su 4 mladića, dočim je puk u najljepšem redu pred i za slikom djevice Marije pratio velikom pobožnošću svoje utočište i svoju zaštitnicu.

Svećenstvo je po mogućnosti pribivalo sv. poslanju, propovjedi slušajuć puku prednjačilo, i častne otce u izpoviedanju viernih pomagalo. Dne 29. zaključiše čč. oo sveto poslanje, al još progovoriše za duše u očistilištu, za čim sv. misa bijaše za svekolike pravovjerne umrvše. Č. otac Ayala blagoslovi križ misionski, koj bude pred crkvom za uspomenu usadjen. Napokon oprostiše se prehvaljeni otci s pukom i pozvaše ga na stalno obdržavanje obećanjah Bogu tih danah učinjenih. Zahvališe se i g. nadžupniku, te iz ruke u ruku predaše mu natrag križ a g. nadžupnik krasno im zahvali i kraj sv. poslanju sa „Te Deum“ učini.

μ. **Iz Pešte** 5. Lipnja. Peštansko sveučilište prikrilo je svoj narodni barjak crnom koprenom, senat i slušaoci sveučilištni turobno oboriše glave, tužno se svakud zamnjeva: umro je Rector magnificus -- umro je Samuel Markfi! Pokosiv ga nemila smrt ugrabi sveučilištu obljubljena glavara, bogoslovnomu sboru izvrstna učitelja, a ponos napokon brdu panonskomu.

U njem je hrvatska krv tekla, prvi glas djetinji bje mu hrvatska rieč; rodi bo se u Hrvatskoj, u Medjumurju u mjestu Čerenčocu godine 1811. od otca Markovića. Otac ga po običaju tadanjem svih Medjumuracah (što će zalibože i odsad se sbivati, pošto su nam Medjumurje oteli) dade u magjarske narodne učione, gdje su ga tako, s prijateljstva prama Hrvatom, pomagjarili, da došav kući nije razumio više hrvatski; — a nije ni čudo, jer magjarski jezik lahko preotme dječaka, koj nije nikad mogao hrvatski jezik govoriti medju Magjari. Proučiv narodne škole dade ga otac opet u magjarsku gimnaziju, te tako ga posve Magjarom požrtvova. Godine 1826 stupi u benediktinski red na brdu panonskom i položi god 1832. doktorat iz mudroslovja. Malo zatim odè u Beč u Augustinej, gdje je sbog svoje svestrane znanosti i prirodjene poniznosti doskora toli u braće koli u poglavarah obću ljubav stekao. Položiv g. 1837. doktorat iz bogoslovja, bude pozvan na brdo panonsko, gdje je punih deset godinah osobitom izvrstnošću i povoljnim uspjehom iztočne jezike naučao. Baveć se tako jedino u Magjarskoj promieni si ime Marković u Markfi. Godina 1846. nadjè ga na peštanskom sveučilištu, gdje je svojom obsežnom znanošću kao zviezda sjao medju ovdješnjimi doktori sve do 2. Lipnja 1861.

Digitized by Google

Prošle godine izabra ga senat sveučilištni za rektora, koju službu je do stražnjega sata savjestno izvršivao.

Jedno od najizvrstnijih njegovih dielah nosi ime „Introductio in Novum foedus," koja se u Rimu predaje. Osim toga, jedva jedvice nagovoren, da što u magjarskom jeziku napiše, izdade dva bogoslovna djela.

Njegova poglavita kriepost bijaše poniznost — tri puta bje predložen za biskupa, al svaki put se je zahvalio; darežljivost njegovu. ćuti mnoga sirota u zahvalnom srdcu.

Njegov kriepostan život nemila je smrt poslje dugotrajne i težke bolesti dokončala na 2. Lipnja. Sprovod mu bijaše na 4. Opat Szántofi, uz mnogobrojne biskupe i ostalo svećenstvo, sprovadjaše njegove zemaljske ostanke do Zrinjskijeve kavane, gdje ih blagoslovi Odtale budu odvezeni uz pratnju toli senata koli slušaocah sveučilištnih na kerepeško groblje, gdje je sveučilištni propovjednik nazočni senat svojim nadgrobnim govorom do suzah ganuo. Na to odpjeva kor osrednjega sjemeništa nadgrobnicu, i razidjosmo se sjetni i neveseli.

Evo koliko smo već izvrstnih hrvatskih umovah Magjarom darovali, pa nas ipak neće da ciene! Sretni su u tom, što se mogu tudjim perjem kititi.

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apošt. veličanstvo izvolilo je Josipa Šticingera, duhovnoga stola prisjednika i župnika u Semeljcih, premilostivo naimenovati počastnim kanonikom kaptola djakovskoga.

Iz Pešte. Nedavno gledasmo prizor, koj, da je bio od katoličke strane, sigurno nebi bio prošao na tiho, već bi protestantski listovi domaći i vanjski bili digli buku: kakovi su katolici pretjeranici. zanešenjaci itd. To je čast izkazana samoubojici Teleki-u, koj si zrnom iz kubure dokonča život. Nepačamo u njegov život, nego ćemo samo izkazanu mu čast ogledati s katoličkoga nagleda. Pošto liečnici razvidiše uzrok smrti, bude mrtvac u narodnom muzeju položen na odar, i tad se počme hodočastiti k njemu. Tisuće i tisuće sgrnule bi se, da vide, kako rekoše, mučenika za slobodu. Već dan prije okadiše „velikoga mrtvaca" tamjanom dnevnici; a na povozu mrtvaca poče tek kalvinski superintendent pravo obožavanje „Kano što u staklenici začepljena duhovita tekućina, kad postigne vršak svoje nadutosti, prouzroči da se razprsne staklo; tako i čuvstva poštenja, odvažnosti i ljubavi domovine do vrška svoga dotjerana dovedoše grofa na odluku: da si dokonča život." A da novomu svetcu ništa neuzmanjka, kanonizacija izreče se po svih listovih različitimi i visokimi izrekami.

Ide-li čovjek bliže k stvari, to uza svu dobru volju nemože vidjeti onakove poštenosti, odvažnosti i ljubavi domovine, koja se u grofu stavljaju za uzor; pače čovjek mora i nehotice priznati, da je onomu skrajnomu činu očajanja kriva i to jedina sebičnost najcrnja, što je ima. Da je u grofu sbilja bilo odvažnosti i ljubavi domovine, zašto bi se ubio baš u čas, kad može braniti od protivnika svoja načela na obranu domovine? To-li je ljubav domovine, da se domovini u odlučan trenutak ugrabi podpora? to-li je odvažnost, da se nagaziv na zapreku probije zrnom srdce? Nije-li ono prvo izdaja, a ovo drugo sramotna kukavština? Što je dakle drugo nagnalo grofa na ubojstvo? Gola sebičnost i drugo ništa. Grof Teleki omili poslie povratka narodu i dojde na glas. da se bolje nemože. Ota slava imala mu je u bližnjoj sjednici dolnje kuće potamniti, jer bi ga bio oborio njegov protivnik Deák, što je on sam predvidio (što svjedoči uz njega nadjeni nacrt govora, što ga naumi govoriti). Toga udarca nemogaše kroz tolike godine i tolikim slavjem naduta sebična ljubav preboljeti, i odatle se zametnu, kako sada sviet pojmi, vitežko samoubojstvo. Pa takov čovjek stavlja se u isti red sa sv. Stjepanom! Takovu čovjeku izkazuje se od protestantah čast, kakove katolik neizkazuje ni svomu svetcu.

Iz Monakova. Na sprovodu prerano preminuloga profesora dra. Laksaulsa, obavljenu na 12. Svibnja po podne ob 5. uri, bijaše ovdašnjega gradjanstva, kako ga je malo kada na kakvu sprovodu. Slušaoci sveučilištni, sva duhovna mladež, množina gradjanskih i vojničkih častnikah, gotovo svi članovi poslaničke komore, medju kojimi bijaše i pokojnik sve do njekoliko tjedanah prije, svi učitelji sveučilištni u službenoj odori, ministri, množina gradjanah i žalobnikah počastiše pokojnika za zadnji put. Opat dr. Haneberg blagoslovi grob i reče odug srdce probijajući govor, te njim narisa prekrasnu sliku pokojnika kano učitelja, učenjaka, pučkoga zastupnika, otca i kršćana, da se malo komu od onih tisućah slušaocah nisu zasuzile oči. Za njim reče poslanik baron Redwitz pjesmu. Obćenita tuga na grobu očit je dokaz, u kakvu štovanju bijaše dr Lasauls svakom znancu, prijatelju i neprijatelju, i kolika je šteta za njega domovini i znanosti. Lahka bila zemljica pokojniku: pravoj zviezdi u znanosti, pravomu prijatelju svega liepa i dobra, plemenitomu domoljubu, neustrašivu boriocu za pravo i pravicu, milomu ženinu drugu i dobromu djeci otcu, iskrenomu prijatelju, plemenitomu značaju — riečju: poštenjaku.

Iz Halle. Časopis „Protestantisches Volksblatt" donosi sljedeći članak: U naše doba malo što veće je važnosti, nego to, da se razjasni, u čem se mi s katolici slažemo, u čem-li se razlučujemo. Za to treba s naše strane, da dobro proučimo katolicizam. Ali u tom pogledu Bog i duša manjka nam mnogo. Mi na sveučilištu slušamo nauk o simbolici, a za izpit uče se marljivo na pamet iz malena sveščića napisane misli kojega profesora, koj ni sam jednom nije iz izvorah proučio katoli-

Digitized by Google

cizam. Znanje se pomnožava još čitanjem prepirkah reformatorah, koje su za naše dôba vrlo nedostatne, i vlastitim gledanjem katoličkoga crkvenoga života, koj se nam protestantom prikažuje samo sa svoje surove, mrzke strane ili očite zlorabe, dočim nam većinom prava svetinja ostaje tajnom. Tako se u naših glavah mjesto prave slike katolicizma radja njeka karikatura, koja joj za pravo ni s daleka nenaliči; a da pojmimo ovakovu okostnicu, na to smo jur sami od sebe skloni sbog predsudah, koje još djetetom upijamo u krv i mozag. Tko je od nas ikada pravo proučio odluke tridentinskoga sabora, rimski katekizam ili dobro koje tumačenje dogme katoličke, ili koje u istinu važne djelo novijega katoličkoga bogoslovja? Tko se ikada od nas bavio samo i po nješto s katoličkom liturgijom, rimskim misalom i breviarom? Nisu-li nam posve tudje knjige, iz kojih u naših občinah živući katolički puk crpi pouke i utjehe, a to katekizam, pjesmarice i molitvenice? Draga braćo! Neštedimo vremena ni truda, te izpunimo svoju dužnost, koja na nas spada kano na čuvare svojih občinah. Okolnosti vremena nukaju nas silom na to. Ta osim životne koristi, koja nam u službi dobro dojde, stvar je dosta zanima i sama po sebi za svakoga, koj umom hoće da radi.

Iz Rima. Dne 3. Svibnja dao je papa gostbu u Vigna Fuetti pred „Porta del popolo," i na nju bili su pozvani francezki i papinski generali. — Po viesti nedavna ovuda razglašenoj Petrova novčića ima do sada 3 milijuna škudah, a darovi pritiču još jednako. Njekoliko dvoranah u Vatikanu naliči sbilja na kakov zlatarski dućan, jer po svih stolovih ima natrpanih dragocjenostih. Lotterija, kojom upravljaju najodličnije gospoje u Rimu, i na kojoj će se izigravati darovi Piu IX. od različitih vladarah poklonjeni, premda su postavke razprodane samo po jedan franak, doniela je jur blizo 600,000 fr. što će se sve obratiti u Petrov novčić. Stvari su izložene u „Palazzo Borghese," a tako su bogate i krasne, da jim se sve divi. Vele, da je najviše postavkah odišlo u Francezku. Glasa se, da će papa na skoro odići u Porto d' Anzio, gdje ga čeka priredjen dvorac.

Iz Napulja. Časopis „Regno d' Italia" piše: „Slobodoumno duhovničtvo u Napuljskoj sprema povodom posljednjega pokusa za odpor adressu na papu, te će ga umoliti, neka se odrekne svjetovne oblasti. Pojde-li rimski dvor i dalje zagonetljivim putem, kojim je udario, napuljsko slobodoumno duhovničtvo pripravno je, da se stavi na čelo vjerozakonskomu razdoru, te utemelji slobodnu crkvu." „Zna se," veli „Universel" na ovu viest, „da toga slobodoumnoga duhovničtva više nije, nego što je njekoliko njih iste misli s Gavazziem; a njih pomaže biskup fabrianski, jedini biskup u Napuljskoj, što je s Garibaldievimi čopori sklopio savez. Vidi se, da istu drzovitu razmnivu italianissimah u „Regno d' Italia" stoji svu snagu, da ljagu njekolicine protegne na sve duhovničtvo obijuh Sicilijah."

— Opet je zatvoren jedan nadbiskup, naime nadbiskup iz Conze i Campanje, i predan avellinskomu namjestniku „da mu sudi." Okrivljen je, da je svoj ugled upotrebio na korist kralja Franje. Drugčije nadbiskupi i biskupi svega kraljestva upraviše na vrhovnoga namjestnika princa Carignana obćenit protest proti svakomu činu, što se je u posljednje vrieme na kvar katoličke crkve i proti njezinoj slobodi i pravu u kraljestvu obijuh Sicilijah dogodilo.

— Jedan piemontezki ratni sud osudi redovnika minoritu Leonarda Zilli-a na smrt iz puške, što je junačku četicu u tvrdjavi Civitella del Tronto (u Abruzzih) riečju i činom ohrabrio, da nepreda tvrdjave kralju poštenjaku. Vitez Manzini, glavni tajnik piemontezkoga namjestničtva za pravosudje i prosvjetu, poslà napuljskomu nadbiskupu pismo, i u njem ga kori sbog ponašanja, što krati kralju poklon, i neda, da se zanj po crkvah moli; on se nada, da će se biskup opametiti; što ako nebude, prieti mu sudom. Isti vitez Manzini razasla drugih pet odpisah. Prvim opire se papinskoj poslanici proti kapitularnim vikarom (naredjenim na mjesto prognanih biskupah) i brani kapitularnoga vikara u Orii, koga je sv. otac izobćio. Drugim nalaže se, da se piemontezki kazneni zakon uvede za piemontezke duhovnike, koji neće da priznadu Viktora Emanuela; ostalim trima uzimlje se napuljskomu nadbiskupu upravljanje trijuh velikih dobrotvornih družtvah (svratištah) i predaje tako zvanoj crkvenoj blagajni. Tako se Cavourovo hvastavo obećanje: „slobodna crkva u slobodnoj državi" obistinjuje!

Iz Turina. 11. Svibnja. U jučerašnjoj poslaničkoj komori stavlja Ricciardi predlog, da se zakupe sva crkvena dobra; ali duhovničto dobi u Amari-u iz Sicilije, članu skrajne ljevice, nenadana branioca. I ministerium se izjavi po Cassiniu proti predlogu, i tako propade.

Iz Pariza. Prevratni listovi svih pravacah razvikaše s veseljem, da će u crkvi sv. Roka biti zadušnice za poginule u Varšavi, i već su bili zaoštrili pera, da se nahvale govora dominikanca Minjarda, koj mislili su da će govoriti proti Rusom; al ružno se prevariše. Jer ako itko išta ima prigovoriti Minjardu, ruska mu vlada neima posve ništa. Vidjeti ćete, da ni listovi Palais-Royal-a i drugih palačah neće o toj crkvenoj svečanosti ni pisnuti, – pa bilo to već i samo zato, da se kašnje mogu ružnije napsovati dominikanca, koj jim je onako pokvario nadu. Ali opet nemislite, da je govornik propustio da nereče, koliko zahtievaše povod svečanosti. Kako je bilo znati, on požali Poljake, – ali na dostojan način; a strelice naperivaše on više na krivi liberalizam i cesarizam, nego na Rusiju. Preporod kojega naroda može se dovršiti jedino u ime Isusovo reče on; jer narod odmetnuvši se od Boga da je propao u bezvladje, koje vazda vodi na despotizam. Izvan crkve neima

Digitized by Google

spasa, bez Boga je svako oslobodjenje družtva samo laž i varka, a svakako obsjena, koja će težko osvetiti se na puku. Od svega nije ništa, nego teret oboružane vojske, špijanje policije i centralizacija. Ni krivi apoštoli slobode neprojdoše čitavi; jer i njim reče, da su neprijatelji svake prave slobode naučanja, druženja, pisanja i govorenja, i oni da dižu neprestano ruke, da jim se nametnu cesarski okovi. — Dominikanac neda se varati, da duhovničtvu nepriete pogibelji, — i kako neizide na ulicu, da mu se nerugaju; nu to nepači, da istinu svuda brani. „Svećenik Božji," reče on, „nedaje nikomu prava, da ga ušutka. Dopustite mi reći, moja gospodo, ako mi budemo primorani, da ostavimo domovinu, uzeti ćemo sa sobom zadnji preostatak njezina poštenja i slobode."

— „Ami de la Réligion" donio je nedavna i drugo pismo prepošta professora Dra. Döllingera o predavanjih, što ih je o rimskom pitanju držao u Monakovu, i koja su jedni hvalili, drugi kudili. Pismo je na jednoga odličnoga francezkoga duhovnika:

„Viesti po novinah o mojih predavanjih vrlo su netočne i nepodpune, ter tako podmetju mojim riečim krivi pojam i smjer. Kadno u najvažnijem časopisu „Augsburger Allg Ztg." izide članak o mojih prvih predavanjih, ponudih mu svoj rukopis, da ga od rieči do rieči prištampa. Odbiše me. Okanih se dakle, da tumačim jedno po jedno, jer bi me to bilo zaplelo u bezkrajne prepirke, te oglasih, da ću predavanja izdati u nadopunjenu obliku s opazkami. Ova će knjižica biti po prilici za dva za tri tjedna gotova, i ja ću Vam ju što prije poslati. Namjera mi je dvojaka: prva, da branim papu proti talijanskim i parižkim osvadam, razprostranjenim po svoj Europi, kano da on niti je što učinio, niti što hotio da učini u upravnoj obnovi. Zatim naumih da pripravim po Njemačkoj duhove i objačam proti pobjedi i uvriednim nadam protestantah, koji u svih svojih novinah trube, da će sbog pada crkvene države razpasti se i sva katolička crkva. Rekoh dakle, ako je odluka Božja, da propadne vremenita vlada, to s toga da neće crkvi ništa nahuditi, već da će Bog pripraviti svetoj stolici takov položaj, na kom će steći pravu i podpunu slobodu. U isti mah očitovah, da ja uzdržanje i povratak papinskoga posjeda smatram kao neizbježan čin pravednosti, i da je oroblјenje svete stolice kobni udarac za europejsko narodno pravo "

Iz Belgije. Jedan od najvrlijih pravnikah na katoličkom sveučilištu u Lovanu, g Adolf Iweins Endhoutte iz Yperna, ostavi svoju kuću, blago i sjajne izglede, da se u tihoći redovničkoga živovanja posveti Bogu, te je 29. Travnja obukao haljinu sinovah sv. Dominika. Množina odlična svieta sabra se u liepoj kapelici propovjednikah u Lovanu. Osim kandidatove obitelji bilo je vidjeti više učiteljah sa sveučilišta, na stotine slušaocah iz svih fakultetah, jedni da si učitelja, a drugi da si druga izprate do žrtvenika. Osobne vrline, um i prošli život budućega redovnika, okolnosti, u kojih se posveti Bogu, te uzrok ove sgode podaše činu veličanstven značaj, koj je njegdje na nabožna srdca veoma djelovao. G. Adolf Iweins Endhoutte diete je jedne od najstarijih i najodličnijih obiteljih u Ypernu. Otac Rouard Card reče mu za oblačenja prost, ali zanosit govor. Sve je ganuo, kad je čarobni govornik, okrenuv besjedom na obitelj i prijatelje mladoga redovnika, dokazivao, da u redovnom životu milost nezalire naravi, već ju još bolje razvija, oplemenjuje i usavršuje.

Iz Carigrada pišu, da je dne 4. Lipnja nadbiskup i apošt. vikar bugarski, Josip Sokolski, imao službeno biti primit od visoke porte. Sultan je sam zapovjedio, da ovaj doček sasvim svečan bude. Nadbiskupu imadu se izkazati sve one časti, koje inače pripadaju samo patriarki. Simo ide, da vojska čini ulicu (špalir), bubnjari udaraju general-marš, a kod ulaza u portu da se opale tri topa. Kada se je nadbiskup Sokolski nedavna vratio iz Rima, bijaše s osobitim odlikovanjem primit u Peri; odbori katoličkoga duhovničtva izadjoše mu do zlatnoga roga na susret, a kad se izkrca zasjedne bogato osedlana konja, koj po nalogu sultanovu bude doveden. Gotovo neprodje dan, da nedodje koje bugarsko poslanstvo poklonit se svomu novomu nadbiskupu, jerbo ona izvanredna blagovoljnost, kojom ga primi sv. otac u Rimu, pokrenula je moćno tamošnjimi katolici. Čuje se, da će nadbiskup dne 10. o. g. zaputit se u Plovdiv, gdje će stolovati. Porta mu je stavila na razpoloženje počastnu stražu.

Iz Amerike. Jedan čovjek iz Marylanda u sjevernoj Americi pripovieda sljedeći dogodjaj: Nedavna izišao sam s prijatelji na šetnju do mjesta Bath. Kad onamo, najdemo jednoga jeditoga težaka, gdje gradi crkvicu. Rukave je bio zasukao do ramena, a lice mu se zaprašilo i uznojilo. Od znaličnosti pustim se s njim u razgovor veleć: „S dopuštenjem meštre, tko je prvi graditelj ove crkve?„ „Ja prijatelju!" Pitam dalje: „Tko je zidar?" „Ja." „Tko je župnik?" „Ja." „A tko ste pravo reći vi?" „Biskup!" Bijaše to preč. g. Dr. Khan, biskup u Nachteru u sjevernoj Americi, koj je istom 14 Ožujka 1861. posvećen u biskupa.

* Katolička stranka! — lude rieči, koju samo lude glave izmisliše u svoj najnesretniji čas. Zar nevide ti nespretnjaci, da ona znači to što: sve obsižući dio, obćenita posebnost.

* Sv. otac je dne 6. t. m. s groznice obolio

* Dne 6. o. m. umro je u Turinu grof Cavour, primiv dan prije svetotajstva za umiruće.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 25. U ČETVRTAK 20. LIPNJA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Zašto čudorednost ljudih nenapreduje vazda jednakim korakom s njihovom duševnom prosvjetom, pače zašto je kadšto jedna prema drugoj u protivnom razmjeru?

(Konac.)

Tko pozorno gleda i razabire mišlju, što biva oko njega i u obće na svietu, uvjerit će se, da ljudi u duševnoj prosvjeti napreduju, al zajedno da istom mjerom nazaduju u ćudoredju; da ovoga u istom stupnju nestaje, kojim ono pribiva. To će se čudnovato činiti čovjeku, koj je naviknuo samo površno promatrati, što i kako se radi u svietu; no sve ozbiljno razabirući um zamietit će, da je u tom samo dosljedan pojav, proizveden obstojećimi uzroci.

Obrazovanje čovječjega duha, svakolika uljudba i prosvjećivanje ljudih, kako se sada s njim postupa, nebiva niti po razumnih niti po kršćanskih načelih i pravilih, već je nekršćansko, a s toga i nenaravno ili upravo protunaravno; to obrazovanje i bezbožno je, jerbo nepočima s Bogom, a u čovjeku nerazvija priliku Božju; ono je nekršćansko, jerbo se nerabi prema propisom kršćanstva i primjeru Isukrstovu; pa je i necrkveno, jerbo je crkva od duševne prosvjete, t. j. od porabe svoga positivnoga prava oko obrazovanja i odgojivanja ljudih izključena, — bar se je kušalo lišit ju toga prava; a koliko je to uspjelo, povieda nam izkustvo.

Ovo obrazovanje čovječjega duha dàkako da napreduje, pa se je već popelo do divne, da nerečem opasne visine. No to nije prava, već usuprot sasvim kriva, skroz zločesta, posve naopaka naobraženost; ona se diže u vis i ide širom, ali je bez dubljine i sadržaja, te čini naše doba onim, što jest, viekom površnosti, šupljine i plitkosti.

Jednaki uzroci radjaju u istih okolnostih jednake učinke. Tu dàkako pada pravo ćudoredje, a u istoj mjeri širi se nećudorednost; jerbo ako je istina, da je ćudoredje plod, štono raste na stablu duha, to pokvareno i zapušteno drvo nemože no kržljavim, zla voćka samo zlim voćem roditi. Pa ako od ovih plodovah trnu zubi sinovom, pošto su otci nasad njihov velikom brigom gojili, tko da se tomu čudi?

Valja da to jošte potanje dokažem. Duševno obrazovanje našega vremena nedostatno je već u svom temelju — „Drugoga temelja nemože nitko položiti, nego-li je položen, a to je Isukrst“ (1. Kor. 3, 11.) Naši pako novovječni prosvjetitelji obično počimlju tim, da Isukrsta, Boga i vjeru uklone, te tim obrazovanje nabožno navlaš zapuštaju. Tako n. p. jedan od njih (Rousseau) hoće, da dječak i djevica prije petnaeste godine ništa nečuju o Bogu: naravno da onaj, koj polu svoga vieka Boga poznao nije, a uz to mislio, da mu ga netreba, držat će, da i u došast bez njega biti može, da mu je posve suvišan. Drugi misle, da se oko prirodoslovja vaskoliki odgoj kretati, te nanj smierati ima. Treći po imenu to tvrde o razudbi (anatomiji) i životoslovju (fiziologiji). Opet ini zahtievaju da se katekizam u učionah zamieni politikom, ili knjigom razlažućom čovječja i gradjanska prava. Ima ih i takovih, koji predlažu za mladež njeku smjesu, a nazivaju ju vjerom, premda to sbilja nije, jerbo bi ju imali odobriti svi ljudi, bili kršćani, židovi, muhamedovci ili deisti. Dà dotle se je već dotjeralo, da je njetko u više učionah sjeverne Njemačke, dakle u gniezdu novovječne prosvjete, sakupljenu mladež pitao: jeste-li već štogod čuli o Gospodu našem Isukrstu? pa mu je na vas glas odgovorila: Nismo! U Švajcarskoj ima razgranjenih družtvah, koja se drže načela: „da se po učionah neima više nau-

Digitized by Google

čati vjera, jerbo se nemože znati, jeda-li će učenik kasnije uz kakovu vjeru i uz koju poimence pristati. U ustanovah komunističkoga saveza navodi se kano uvjet, pod kojim je moći postati članom toga družtva: „Sloboda od svake vjere, djelotvorno odciepljenje od svake crkvene zadruge i svih obredah, koji se nepropisuju gradjanskimi zakoni.“

Istina je, na čem hvalimo Bogu i radostni priznajemo, da ovakova bezbožna načela u ovom sirovom licu nisu jošte u čovječanskom družtvu a poimence kod nas zavladala; ali ima ipak dosta stvarih, iz kojih se ono, što nazvasmo učinke naopakoga duševnoga obrazovanja, radjati može; amo ide, što se djelomice ili sasvim zapušta vjerozakonsko obrazovanje, što nestaje molitve i drugih nabožnih činah u obiteljih, što sve redje biva kućno bogoslužje, što se u mnogih učionah slabo mari za vjerozakonsko obučanje, a gotovo sasvim zameće u učenicih gojenje nabožnih čuvstvah; napokon, što sve češće i drzovitije izlazi na vidjelo zapuštanje crkvenoga i bogoslužnoga života, bezsavjestno neobdržavanje crkvenih zapovjedih i nepoštovanje njenih službenikah.

Može-li duševna naobraženost, budući neosnovana na temelju vjere, ostati bez upliva na ćudorednost? Nipošto; jerbo obje imadu jedan isti temelj. Nedostaje-li duhu poznanja Boga, to u istoj mjeri nedotječe volji straha Božjega; čim je duh nejasniji u poznanju Boga, tim se volja više odtudjuje Bogu. Bez vjere i zakona neima ćudorednosti. Tko bi protivno tvrdio, htio bi imat potok bez vrela, iz koga iztiče, voće bez voćke, koja ga proizvodi, dobro bez dobrote, koja je samo Bog, s kojim nas spaja vjera. Tako zvana čestitost, poštenje, ako se neosnivaju na vjeri, stoje na slabih nogah, a nisu no obsjena i novovječna fraza. Isti poganski mudrac Plato reče, da po njegovu mnienju dobar život, koj se bez saveza s božanstvenim nemože postignuti, izhodi iz poznanja i štovanja Božanstva; a jednom dobro poznatom malovjercu izmače se besjeda. „Nevjerujem, da bi čovjek bez vjere mogao kriepostan biti; dugo sam tako mnio, ali sada se nevaram više. Tà pitajmo samo izkustvo: ono nam je i u tom pogledu najbolji učitelj. Ljudi ćudoredni jesu i nabožni, a nećudoredni nedrže ništa do vjere. Opaki kuće gospodari, preljubnici, ra'pikuće, varalice, tati, razbojnici, ubojice, krivorotnici, izdajice, okrutnici i krvopije ljudske, krivični vladari i sudci — u veliko i malo nisu-li to sve ljudi bez vjere? Čovjek bez Boga i vjere jest strašilo i neman, opasnija od divlje zvieri. Zar da smo već zaboravili, što je postalo od ćudorednosti u glavnom gradu Francezke, pače u cieloj zemlji, kadno su bludnicu kano božicu uma podigli na oltar i kadili ju tamjanom? Na što može spasti čovjek bez vjere? Isti Napoleon reče: „Najveća usluga, što ju učinih Francezkoj, bijaše ta, što sam opet povratio katoličku vjeru. Bez vjere — šta bi postalo od ljudih? Oni bi se medju sobom davili radi najkrasnije žene, radi najsočnije kruške.“

Duševno obrazovanje nemože ipak da bude bez osnove; svaka sgrada ima svoj temelj, a svako polje, koje kanimo težati, treba da primi sjeme u svoje plodonosno krilo, za da sbilja urodi plodom. Gdje dakle nije vjera podlogom za obrazovanje duha, gdje se načela vjere neusadjuju čovječjemu duhu: tu ti je samoživost, u svom višjem licu oholost, u svom nižjem licu putenost, a svakako težnja za zemaljštinom, materializam, na što se oslanja duševno obrazovanje, a samo materialistička načela ucjepljuju se ljudem. Dàkako kada se srdce s okom nepodiže više u vis, tada ih zemaljske kovine pritežu k sebi, kao što magnet gvoždje. Gdje nevlada duh, tu gospoduje pùt. Dà čudna je stvar to čovječje srdce. Samo jedan može ga posjedovati — ili Bog ili vrag. Kada je duh nabožno naobražen, pa je ovom nabožnom naobraženosti obuhvaćeno i srdce, onda Bog posjeduje srdce, a svladanje samoga sebe, poniznost, red i mir stanuju u njem; ako-li Bog neposjeduje srdce, to je kakova strast, kakov opaki duh, koj ga zasjedne, pa će samovolja, razuzdanost, nered i bezpuća svake vrsti takovu čovjeku duh smutiti, srdce otrovati, značaj pokvariti i život iztrošiti. Gdje Bog neboguje, tu vrag vraguje!

Napose materialne težnje i samoživo nastojanje guši sva vrla osiećanja, sva plemenitija čuvstva i nagnuća, koja jedina su vrstna čovječanstvo uzvisiti, sveudilj užje spojiti, i zemlju rajem pretvoriti — guši vlastitu slobodu, koja priznaje i štuje slobodu drugih, a neuzkraćuje posluh zakonom, — guši kršćansku ljubav iskrnjega, koja dajuć prima, a u vlastitih žrtvah traži si bogatstvo. Materializam i naravno s njim sraščeni egoizam to je u kratko značaj i znamenka (signatura) našega vremena. I ako su napredci u obrtih, u mekanici itd. po gotovu sjeverni pol primakli južnomu, a bezkrajni ocean malo ne stjesnili u jezero, to je u isti mah olakšanim prometom, trgovinom i obćenjem olakšano putovanje i stranstvovanje koji su dosad kao u patriarkalnih zadrugah u svojoj samotnoj dolini, ili u samotnoj ulici velikoga kojega grada mirno zajedno življeli, osiećaju i u sebi nagon i pobudu, da idu u sviet, pa tako ista ona sila, koja narode približuje, a uklanja kršćanskoj ljubavi nepoznatu pregradu narodnoga ponosa, zatire i obiteljske veze i ljubav svoga

Digitized by Google

ognjišta, rodnoga kraja i domovine. Poput željezničkoga povoza, koj uz nas bezsviestno prohuji, tako nehajno i bez sučuvstva prolaze ljudi mimo tebe, jedino na svoju korist i dobit misleći, a nebrineći se za dobro i zlo susjeda svoga. Isti oni odnošaji našega vremena, koji čine, da nam tudja lica budu poznata, odtudjuju dosad prijateljska srdca. Gospodin Bog reče na početku: „Nevalja da čovjek bude sám,“ i dade mu drugaricu, i osnovà tim prvu zadrugu i njom obitelji. A naš viek kaže: „Ja sam zadovoljan, kad je samo meni dobro; šta mi je stalo do drugoga?“ — pa tim ruši, koliko može sa svoje strane, isti glavni temelj svakoga družtva: da je jedan za drugoga a svi da su radi Boga ovdje!

Naša novovječna prosvjeta najvećom stranom je samo jednostrana i jednolična naobraženost uma U svom djelovanju na duh može se prispodobiti tjelesnomu razvitku, kakov n. p. jednoličnom i jednostranom radnjom poput makine u tvornicah biva. Dan na dan, godinu za godinom upravljati istim strojem ili okretati isto kolo itd. to zahtieva djelatnost istih mišicah, ruke ili koga drugoga uda, čini ih gibke i krepke, dočim se druge mišice nerazvijaju, pače u svojoj gibkosti omlitave na snagi, omalakšu i skvrče se. No to je na štetu svemukolikomu tjelesnomu razvitku — takov čovjek bude s tjelesne strane kržljav, a život mu se manje više, al svakako prebrzo iztroši. Tako se i u naše doba um i pamet obrazuju na štetu srdca i ćudi. Istina da je gotovo neizmjerno znanje, što si ga čovjek pribavi u svih strukah prirode, o stvarih zemaljskih i duševnih, no koje posljednje samo zasiecaju u zemaljski život čovjeka — u svih ovih stvarih za čudo je daleko naše vrieme dotjeralo: ali kako djeluje ovakova duševna naobraženost na ćudorednost ljudih? Srdce postane hladno, a ćud opusti i obumre. Duh bavi se samo brojevi i crtami, zanima se samo mjerilom i kamatami, ili se s razudnim nožem u ruci trudi badava, nebi-li obreo zakone života. Oko nepomično gleda na kapljući talog u retorti itd. A volja? povadja se za umom. Um ide samo za zemaljštinom, a nepozna nikakove sviesti. Gdje neima sviesti, tu neima ni pravičnosti. gdje neima pravičnosti, tu neima ni čovječjega čuvstva. A tko je samo ponješto proučio čovječju narav, znade, tko vlada, kada vlada mrzli, suhoparni um? Tada vlada samoljubje, a volja u njegovoj službi proizvodi zloću sa svom njenom nevriednom pratnjom, kao što su: laži, hinba, lukavost i pretvaranje, licumjerstvo i vjerolomstvo, — samo ne ono, što bi se kriepostju ili čestitostju nazvati moglo. To ti je onda vela naobraženost uma, obsežno, i duboko znanje i učenost ista pogubno sredstvo, oštro oružje — na smrt vlastite duše. Znadu se tada svi putevi pronaći, kako je moći obogatiti, ovaj si život osladiti, radnji i trudu se ukloniti, u svemu si lasti i slasti pribaviti, a vrieme u igrah i zabavah provoditi. To je ponajglavnije i kod onih pojedinacah, koji brzo obogate, i kod množine, koja još brže obuboži, što one zavodi na preuzetnost, razsipnost i tlačenje drugih, a ove na nezadovoljstvo, nepoštenje i razpuštenost; to je često prvi korak k samokrvi. Jerbo obično nisu najveće budale i neznalice samoubojice, već najprosvjećenije i najprevejanije glave. Dogodi se, da se u svojoj pretjeranosti ili slavohlepju prevare, ili preračunaju u kakovoj špekulaciji, pa onda mora puška ili sičan učiniti svoje.

To će biti ponajglavniji uzroci, s kojih ćudorednost ljudih nestupa jednakim korakom s njihovom prosvjetom, pače su često u protivnom razmjerju. Rado dopuštam, da u to utječu i spoljašni uzroci, no korien ovomu zlu svakako je u duši. Obrazovanje neka se povrne k Bogu i čovjeku, kao prilici Božjoj, i neka uzme Boga za temelj, Isukrsta za primjer a crkvu za vodju; pod svakim drugim liečenjem i mazanjem neće zacieliti rane našemu bolestniku.

Na razjasnjenje današnjih crkvinih jadah.

(Po Gaume-u.)

Poznata je narav pokreta, što sada drma svietom, a ravno tako i stepen, dokle je dotjerao vječni boj zla proti dobru. Jezgra je toga pokreta otimačina papinske države, ili što je sve jedno: ukinuće vidiva kraljestva Isusa Krsta.

Zar je ta sgoda došla iz nenada, kano iz vedra neba grom? zar se je morda istom jučer u ovoj ili onoj glavi porodila ova misao? Zar je Europa jednim mahom ili kano jednim skokom pala u ovaj strahoviti škripac, iz koga nezna, kako bi sada izašla?

Tko bi to pomislio, prevario bi se. Zloglasna knjižica „Papa i kongres“ nije stvorila na jednom ovaj položaj, već ga je samo odkrila. Sva sadašnjost porodila se je od prošlosti. Ovo stanje smatrati kao prolazan, neprevidjen i samo u čas sbivši se dogodjaj, reklo bi orijaša smanjivati na patuljka. Porobljenje rimske crkve, što je god ima, dogodjaj je, koj je već davna urečen. On je širom prepleo korenje u prošlosti nove Europe, te ćemo na to jur naići. Da se bolest pravo prepozna, a osobito, da joj se prepiše pravi liek, mora da joj se sazna pravi uzrok.

Idemo-li na prauzrok, na vražju bjesnoću, to je ogromna otimačina, što nam prieti, tako stara,

Digitized by Google

kako je staro kršćanstvo. Smatramo-li ju pako po obliku i izlici, riečju: po prilici, u kojoj očito dolazi na vidjelo, to je stara samo četiri vieka.

Kako se zna, kršćanstvo pokazav se na sviet najde čovječanstvo u jarmu cesara. Sva oblast bijaše u ruci jednomu čovjeku, a sva pravda bijaše njegova volja. Ovaj čovjek bijaše bogom: a zvaše se Nero, Tiberij, Kaligula, Domicijan. To bijaše jednoća u poniženju.

Da se ovaj zakon najstrahovitijega despotizma ukloni, stavi se kršćanstvo, da otu oblast podieli: cesaru, podredjenu papi, preda tjelesa, a papi duše. Kano što su tielo i duša sjedinjena, ali ipak neslivena, tako i duhovno i gradjansko družtvo stupaju sigurnim korakom s obje strane k svomu usavršenju. Pokle je cesarski despotizam postao nemoćnim, spašena je ljudska sloboda. Za tri vieka ljuta boja protjeran je vrag iz svoga glavnoga stana Rima, koj na to postà glavnim gradom u kraljestvu Božjem.

Ali u svojoj ljutosti, kakono reče uzoriti stožernik vikar, neostavi se vrag boja. Što je prognan iz Rima, od onda neprestano nazire u Rim te kuša, nebi-li se kako nazad unj povratio. Sgodopis pišući o tom povieda, da je uviek bio pobijen. Zalud je on, da obnovi starinu, vabio pod svoj nemirnjački barjak njemačke careve i njihove pristalice. Zalud proslavi onako fiorentinski pjesnik milinu staroga carstva: napor Dantea i Gibellinah ode bez traga. Za dugo mirovaše Europa na stancu kamenu evangjelju, kano piramida u pustari na tvrdoj žulji (granitu).

Ovi prijašnji nasrti na svjetovnu papinsku vlast, ako baš hoćete, samo su vlakno korenja sadanjemu položaju; pravi korien narastao je kamo u novije doba. Korien, bez koga stablo nebi bilo moglo ni narasti, zasadjen je u crnicu europejskoga sgodopisa, prije četiri vieka. U ona nesretna vremena zavrti se u glavi kršćanskim narodom luda misao, da urede državu na način poganskih narodah. Ogromna spoljašna jednoća svieta pod Tiberijom ukaza se začudjenoj Europi kano uzor državne sile i savršenosti. Stari Rim sa svom povorkom sloboštinah, kriepostih i pobjedah uzkrsnu iz groba. Opieva se njegova slava i veličina, sniva se o tajni njegove sile. Duhom gradi se on opet, a na vrhu te sgrade blišta se cesar kano car i papa.

Tad se u prijašnjoj europejskoj politici okrene sve naopako, a tomu prevratu glavnim vodjom bijaše Macchiavelli. „Njegovo djelo“ reče Matter, nepristran pisac, „početak je nove dobe, dobe podpuna prevrata; ne samo prosta medju vjerozakonom i politikom, nego dobe podpuna preobraženja njihova prijašnjega odnošaja.“

Kano nitko prije njega, umje ovaj čovjek čedo svoga uzgoja, biće kršćanstvom satrte cesarske svemoći najbolje opisati, te mu riečju i pismom pribaviti ugled.

Ovoj svemoći vazda je pačka državica, koja crkvu neovisnom čini. Nu Macchiavelli nije zaboravio ni na to. U Europi ima krunjenih glavah dosta, a okrunjena pohlepa za slavom umjeti će ju prije ili kašnje ukloniti. Do toga prihvati se Fiorentinac sam u svojoj državi djela.

Dvadeset godinah prije Luthera osmieli se on u katoličkom gradu, njekoliko urah od Rima daljine, te oglasi, da je jedina zapreka jednoći Italije i kvasina svoj nevolji ove zemlje svjetovna vlada rimske crkve. Pak za čudo, kano da iz njegova pera poteče sva piemontezka politika, rimsko pitanje od Abouta, proglas Garibaldov, osnova Mazzinova, govori Cavourovi, spomenica Viktora Emanuela i naputci potajnih družtvah. (Na 4. Ožujka ove godine reče Ricasoli, toškanski namjestnik, svojim četam: „Za naš ustav nemože biti druge zapreke van stari nepomirivi neprijatelj. Ovaj neprijatelj jest svjetovna oblast u Rimu.“)

Sudite sada sam. „Mi sinovi Italije, reče Macchiavelli, „težko smo se zadužili rimskoj crkvi, naime za to, što je ona kriva našoj političnoj nemoći. Tim hoću da rečem, da je ona vazda u našoj zemlji uzdržala neslogu i razdor, i sad još uzdržava. Nikada nebijaše u zemlji sloge i dobra, gdje neima cieloće pod jednim vladarom. Uzrok pako, zašto se Italija nemože sastaviti u jednu državu pod jednoga vladara, jest jedino rimska crkva.

S jedne strane njezina duhovna sila preslaba je, da svu Italiju sebi pritegne i zavlada joj kano kraljica; a s druge strane država joj nije za dosta velika, da crkva od straha, da je neizgubi, nebi bila primorana moliti zaštitu u silnih vladarah, da ju brane od talijanskoga vladara, kad bi koj udario na nju. Tako nas je rimska crkva upropastila, da nemožemo življeti pod jednim vladarom. Osudjena, da vuče jaram mnogih, Italija spala je u takovo stanje razdora i nemoći, te se vidi, da ne samo silnim barbarom, već svakomu, kad mu se pohtije, može biti sigurnim plienom. Na tomu mi sinovi Italije dugujemo hvalu samo rimskoj crkvi, i nikomu drugomu.“

Da se olakša ukinuće svjetovne vlade svete stolice, znade Macchieveli onim koji bi se toga posla latili, ušutkati dušnu grižnju, tvrdeć: da bi to bilo i za vjeru dobro. Tu ima za čudo još i više toga. Sve osvade, koje se tom namjerom izmišljavaju ter trube, a puk jih vjeruje, naći je u knjizi Macchiavelliovoj. Naslov jednoga njegova poglavja glasi ovako: „Kako je Italija sbog bezvjerstva, i to po krivnji rimske crkve, propala.“

Digitized by Google

Na kraju tomu štije se: „Mi sinovi Italije dugujemo dakle rimskoj crkvi za bezboštvo i kukavštinu svoju.“

Po ovom primjeru sudite sve. Netreba ni spominjati, da se po ovoj mudroliji i pogrdi dogodjaj, što ga sad gledamo, a to porobljene baštine Petrove preporuča za korist Italije.

Pokle je razglobio razloge, svjetuje Macchiavelli, da se ide na djelo. Sve, što do sada prijatelji jednoće Italije i opljačkanja svete stolice u ovo dvie godine napisaše, napisano je jur sve od rieči do rieči u knjizi meštrovoj. Laskajuć prirodjenoj taštini svojih zemljakah, kaže jim varavu sliku staroga carstva. „Talijani!“ viče jim, „želite-li sjedinjenu Italiju pod jednim vladarom? Želite-li ona vremena sile, slave i sreće, kakva bijaše vašim pradjedovom za velike rimske jednoće? Ajde na posao! Prvo, što mora biti, valja izagnati divljake iz Italije. Blizo razpada čeka ona njekoga, koj bi joj izliečio rane, koj bi Lombardiji težki trh svalio, i uklonio pogibelji, što priete Napuljskoj i Toškani.“

Da se staro carstvo uzkrisi u svojoj slavi, i s njim se obistini sreća, jednoća i sloboda Italije, treba cesara. Macchiaveli nije pregledao ni ote potrebe. Vladaru, koj bi za tom slavom pošao, prepisuje on pravila, kojih bi se držati i svojstva, koja bi imati morao. Prije svega imao bi slobodoumni vladar vjeru upotrebiti kao orudje svoje vlade. „Dužnost mu je“ veli meštar, „promicati sve, što je vjeri od koristi. Pa sve da bude osvjedočen, da je ona laž, morao bi znati, kako da joj pribavi štovanje, da se puk uzdrži u strahu i posluhu; i što bude vrliji, to bi se više imao za to pobrinuti. To bijaše način postupanja Rimljanah, vještakah u dobroj politici.“

S ovim bezbožnim licemjerstvom imao bi nasljednik Tiberijev spojiti vjerolomnost prama ljudem. „Kano mudar vladar,“ piše dalje Macchiavelli, „nesmie izpuniti obećanja, kad bi mu izpunjenje bilo na štetu, i više nebi bilo razlogah, sbog kojih je bio obećao. Nikad mu neće uzmanjkati načina, kako da izbjegne te zaokrije svoju vjerolomnost. On mora dobro promisliti, da je vladaru, a osobito novomu vladaru nemoguće svega se držati, česa se drže pošteni ljudi. Mora se dakle, dokle god može, čuvati, da neskrene s puta dobra; ali se usuprot nesmie plašiti, da u sili okrene putem zla. Treba paziti samo na svrhu i posljedice. Bude-li imao sreće, to će svatko njegov upotrebljeni način prozvati poštenim i slavnim.“

Po ovom i drugih sličnih mu načelih, koje bez srama razlaže, izvadja Macchiavelli zaključak: da njegov junak po izgledu, što mu ga ostaviše starci, naši učitelji u politici, mora imati u sebi nješta od lisice a nješto od vuka. „Jer vladar ima upotrebiti umjeću zvierih, to mora ujedno biti lisica i vuk. Što bolje bude umio oponašati lisicu, to veća biti će mu korist. Ali o tom opet zavisi puno, da umie sakriti lisičju narav, sbog šta mora da bude veliki licemjerac i lažac.“

Kako se vidi stanje ovo niti je po obliku niti po izlici novo. Kakogod se Arianizam pravo zove po Ariju, a Pelagianizam po Pelagiju, jer oni izumiše krive vjere, te podavši jim njeki oblik branijahu je, to sgodopis ima pravo, ako Macchiavella nazove otcem piemontezke i mazzinske politike; jer joj je on prvi napravio osnovu i pokazao put do pobjede.

Premda je teorija orobljenja rimske crkve postala prije četiri vieka, to je početak izvadjanja, barem dielom, ove bezbožne sisteme samo za koju godinu mladji od nje. Za Macchiavella imadjaše crkva najviše zemlje u Europi. Nebijaše imovine tako svete, kako bijaše njezina. Ali pokle nastade cesarska politika Macchiavella i po njegovoj se učioni razprostrani, okrenu se sve naopako. S luteranstvom razvijana i poprimljena od svih vladah, prodre ova sistema robljenja crkve po svoj Europi. Uvrgav se na stare poželi svaki kralj, da bude carem, a svaki knez kraljem. Pred njihovom pohlepom za slavom, Fiorentincem onim probudjenom i izpričanom, padaju sve ograde, koje su hranile crkvenu imovinu. Robljenje zaručnice Isusove, ili, kako se to od ovo dvie godine zove, aneksija preote u brzo mah u Pruskoj, Švedskoj, Danskoj i Nizozemskoj. Dojde i u Englezku, te kako u svakoj državi, tako i ovdje bude provedena kroz rieke proljevene katoličke krvi.

Pogansko cesarstvo probija po svojih pristalicah, a žalibog i po gdjekojih duhovnicih sve to jače politiku vladah. Robi se jur i po katoličkih državah. Josip II. za svega života samo je robio crkvu; Francezka pošla je za drugimi narodi, te će jih još i preteći; a Portugalska, Španjolska i ista Talijanska idu za njom. Istina je dakle živa, da su sadanji dogodjaji u Italiji samo kao nadopunjak otimačine, kojoj će biti skoro četiri vieka, što se je počela, i sad se već tjera po svoj Europi. To je velikan, proti komu se imamo boriti.

To je današnje stanje crkve smatrano s tri gledišta: uzroka, oblika i razvitka.

Pismo uredničtvu bečkoga dnevnika „Gegenwart-a.“

Ovo važno pismo priobćujemo i mi svojim štiocem; jer pisac, Čeh na glasu (biskup Jiřik) mnogomu Slavjanu vadi rieči iz srdca, a razmršuje jednu zagonetku, komu je još zagonetka.

Digitized by Google

„Štovani gospodine uredniče! Nije dosta da čovjek duže bude u Českoj, već mora biti Slavjanom, ako hoće, da nas pravo razumie. Birokracija u učioni i upravi Slavjanom neprijateljica ogriešila si je dušu vriedjajuć naša najsvetija prava, ter i mi njoj moramo da budemo očiti neprijatelji. Ona je jur dotle bila domahnitala, da je već sumnjala na svakoga, koj umie pravo češki pisati. Tko ovu neplemenitu i mahnitu radnju naše prijašnje, a većinom i sadanje birokracije u Českoj, imajuće na ruku njekad Bachovu centralizaciju a sad još uviek mudroliju i kovariju g. Schmerlinga, prouči samo na polak, tomu neće trebati duga dokazivanja, da se je s namjerom i to svom snagom radilo, nebi-li nas nestalo iz imenika narodah. Što su dakle naši češki državnici očiti neprijatelji s pohlepom njemčareće centralizacije, naravno je i pravično: naravno, jer nam centralizacija radi o obstanku; pravedno, jer svaki narod ne samo da ima pravo, nego je i dužan da se brine za svoj obstanak i život, upravo onako, kako ovo pravo i dužnost ima svaki osebni čovjek. Da se pako naša mržnja na svemoguću birokraciju i centralizaciju, odpor proti njemčariji i kulturträgeraju a odlučena obrana samouprave zemaljah u smislu listopadne diplome obstanku i veličini Austrije ne samo neprotive, već da i jednomu i drugomu koriste, to će svak znati, tko, ma samo s višega, pregleda sgodopis Austrijin od god. 1849. Vitez Schmerling nije ništa drugo, van puki novi izdatak Bacha, ter njemu nemože nitko prijati, komu nije prijao najnoviji sgodopis austrijske države. Ali još više žalimo mi, štovani gospodine uredniče! što Vi naša načela i težnje, protivne dosadanjoj sistemi vladanja, sadanjemu visokomu ministeriju i većini u državnom vieću zovete izdajom vjere i katolicizma. Nemogu po nijedan način vjerovati, da Vam to ide od srdca; jer vjerozakon u obće, a napose katolicizam slaže se s našom politikom, i neima tudier medju njimi opreke. Vaša navadna dosljedica: Tko je proti Austriji, taj je eo ipso proti katolicizmu, jer je Austrija tvrdi štit katolicizma, nemogu ja nipošto odobriti, pače ni razumjeti. To je očito petitio principii i nepošteni postupak njemačke radikalne štampe, da svakoga Austrijanca razviče kano opasna državi, ako se snažno digne proti centralizaciji i germanizaciji. Mi smo već morda tisuću putah rekli za istinu, da nam je stalo do obstanka Austrije; ali tim nemislimo onakove, kakva je od g. 1849.; neznamo bo, sbog šta bi komu moglo omiljeti ono pogubno gospodarstvo Čim pako Austrija posve prestane narivavati i dizati nad druge jednu narodnost — a to može jedino po samoupravi zemaljah po smislu previšnje diplome — to sigurno da neće imati iskrenijega prijatelja od Slavjanah, koji se drugdje tako skoro nebi mogli sjediniti, kako su sada u austrijskoj carevini za sbilja. Ta valja priznati će se, da imamo toliko razuma, da ovo posljednje dobro razumiemo. Vjerovali Vi meni ili nevjerovali, istina je vendar, da našinci dobro misle po Austriju; ali sbog ote iskrene odanosti nemislite, da će nas uzadovoljiti svaki stvor Bachov oli Schmerlingov, i da ćemo se mi tomu smijati od veselja, što pruski pranjemčar Bonitz i sad još na prkos previšnjoj diplomi razastire svoju mrežu po učionah u Austriji. Njegovo veličanstvo neboji se što se može veće samouprave pojedinih zemaljah i kraljevinah, pa zašto da drugi budu veći carevci, nego si je sam car. Drugčije moram Vam moj štovani gospodine iskreno izpovjediti, da ja i množina njih nevjerujemo, da je Austrija, t. j. njezina vlada (jer se samo na nju tužimo) do istine štit katolicizma. Mi poznamo mnogoga visoka i na visoku stojećega državnika; spominjemo se predloga viteškoga grofa Lava Thuna za viećanja o predstavci u gospodskoj kući, sravnjivamo konkordat s vjerozakonskom slobodom protestantah i židovah, vidimo drzovitost na katolicizam nasrtajućega novinarstva, romanah i kazališnih spisah, pa nikomu neima od vlade ni žalne rieči i — — naša pred Bogom pravedna stvar ima na svu žalost jur toliko neprijateljah, da nam je najzad sve jedno, prirastao jim broj za koliko ili spao. Nemislite, da bi Vas rad nagovoriti, da primite moja načela. Vi ćete me valjda ozvati Riegerovcem; pa neka — to mi nije na sramotu; jer Rieger je u politici učenik Palackyev, a ovaj je tako plemenita duša, da katolički svećenik mora reći: Cum talis sis, utinam noster esses! — Vi ćete morda opet žaliti, da se „s Pariza spotaknute narodne misli“ tako širom šire; ali molim Vas za ovaj put, izvolite promisliti, da se narodne pomisli zametnuše, neću reći prije, al sigurno dva zadnja desetka prošloga vieka, dakle još u vrieme, kad Lj. Napoleona nebijaše na svietu; a da su već narasle bile, kad je on bio dječakom. Neznalica samo može vjerovati, da je Napoleon probudio pomisao narodnosti; ali je istina to, da je Napoleon griebe zatiračah narodnosti upotrebio za orudje proti gnječiocem Europe, koristeć se na svoj način onim, što već jest. Da su vladari i njihove vlade za dobe čule pravedni glas narodah, mjesto što jih prečuše ili pače zanj kazniše, nikad si nebi bili zaslieplieni narodi (Talijani i Poljaci) Napoleona odabrali zaštitnikom. U obće nesudi se tu pravica, gdje se vladam samim dosudjuju prava, a narodu dužnost; sveza državna jest po Božjoj naredbi medju poglavarstvom i podložničtvom sklopljeni ugovor, te zadaje s jedne i s druge strane i pravice i dužnosti, sbog šta despotizam je takov grieh, kakov i pobuna. Kad pako narod bez sile brani svoje nedvojbeno a bitno pravo, to se toliko protivi zapoviedim Božjim, koliko se protivi, kad koj pojedini čovjek u brizi brani svoju pravednim načinom stečenu imovinu. Protegne-li se pako dužnost pokornosti tako široko, da se narodom nametne bezuvjetna i slieпa pokornost, tad sigurno za taj čin nije sveta vjera.“

Viestnik.

Iz Zagreba. Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup Juraj Haulik izvolio je naimenovati prisjednici du-

Digitized by Google

hovnoga stola sliedeću gospodu: Josipa Juratovića, praebendara i ravnatelja kora prvostolne crkve; Antuna Ruppanjia, župnika u Dragancu; Jakova Pettka, štopskoga župnika u Bjelovaru; Petra Vučkovića, skrbnika duhovničke nemoćnice novoveške; Stjepana Vukovića, župnika u Ivancu i Jakova Filića župnika u Oriovcu.

— G. Lavoslav Gorenec, kateketa višjega vojn. odgojilišta u Bruku na Litavi, postao je vojnim kapelanom kod ulanske pukovnije kralja obijuh Sicilijah br. 12 te s toga prestaje razpisana pouuda.

— Prečastni gospodin Mato Vuković, kanonik-čuvar prečast. kaptola zagrebačkoga poklonio je 1000 for. u razteretnicah za jugoslavensku akademiju.

Iz Pešte. Ugarsko rimokatoličko crkveno povjerenstvo, koje s jedne strane predstavlja samoupravu crkve, a s druge strane pravo vrhovnoga naziranja pripadajućega apoštolskomu kralju, držalo je po „Hirnöku“ poslie stanke od 12 godinah na 20. Svibnja prvu sjednicu, a na nju dojdoše zakoniti predsjednik prvostolnik ugarski, dva naslovna biskupa, više svjetovnjakah vićnikah od namjestničtva i računari katoličke vjerozakonske zaklade. Spomenuti list veseli se, što se je i ugarska katolička crkva stavila na svoj prijašnji ustavni položaj, i nada se, da će crkva skoro ocutiti blagodat ovoga s nova poprimljenoga poslovanja.

Iz Češke. Njeki Šubert naumio je izdati u češkom prevodu roman „Pariške tajne.“ Ima i u Českoj ljudih, koji bi ote tajne dočekali otajnom radošću; ali jih ima, koji se kao vjerni čuvari sv. Siona neboje da dignu glas, te ukore nevriedan podhvat Šubertov. Liepo ga opominju dva češka lista, da se okani toga te netruje našega nepokvarena slavjanskoga naroda pokvarenom hranom taštih sanjarijah i klevetah. Da Bog dà, te si g. Šubert uzme k srdcu iskrene opomene svojih zemljakah.

Iz Meklenburga. [Kako se već sam puk riešava presudah u vjerozakonskih stvarih, dočim se protestantska država još nikako nemože da ostavi starinskih nesnosljivih načinah u vladanju, pokazuje u ovaj čas Meklenburg. „Märk. Kirchenblatt“ piše ovako: „Nije-li za čudo, što je Meklenburg pokupovao po svojih vitezovih i gospodjah više tisućah stavkah rimske lutrije za sv. otca, a od njih još najviše Strelitz — sad u ovo vrieme, gdje katolik otac svoje diete smie nositi na katolički krst istom kad od vlade digne dozvolu za 1 dolar i 20 šilingah pristojbine?“

Iz Milana 21. Svibnja. Množina svieta sgrnu se s različitih krajevah na hrpe na trg sv. Ambroza, gdje je biskupski dvor. Bližnja kasarna St. Francesco namjesto da izašalje jake patrole, zatvori se, a vojaci gledahu iz nje znatično kroz gvozdene rešetke. Pošteni gradjani bili su sakupili nješto straže na obranu, jer vlada vrlo slabo mari za nju; ali ona nije mogla da raztjera ogromnu hrpu nemirnjakah, već oni počmu s mjesta zviždajuć i ručeć udarati kamenjem u prozore biskupske palače Zatim donesu halvan s namjerom, da će razbiti vrata; ali vratar od straha otvori, i sve, što god uljezti mogaše, navali u nutar te satare sve po sobah. Jedni pripoviedaju, da se je biskup bio uklonio na pod; a drugi vele, da nije bio ni kod kuće, jer mu je jur prije javljeno, što će biti. Svjetina sluteći, da je u župnom stanu kod sv. Ambroza, poleti onamo, te počme prizor kano i pred biskupskim dvorom. U to valja da se je poglavarstvo premislilo, te po svojih ljudih raztjera svjetinu. Biskup je izvan Milana u sigurnu zaklonu, a osim njega pobjeglo je iz grada više crkvenih dostojanstvenikah.

Iz Napulja. Jedna kraljevska naredba, kojom se potvrdjuju upravne povlastice namjestnikah, naredjuje, da od sada biskupe i nadbiskupe imenovati i svrgavati ima sam kralj. Viktor Emanuel dakle, pokle je osobito oglobio svjetovnu papinsku vladu, diže šaku na duhovnu, ter tako tumači bolje od Montalemberta Cavourovu tiradu „podpuna i prava sloboda crkve.“ „Giornale di Roma“ od 16. Svibnja nosi žestok prosvied proti ovom novom nasilju, komu, kako veli, neima, od kada je svieta, jednaka, i na koje se još nijedna, ni protestantska ni razkolnička, pače ni sama poganska vlada nije osmielila. „To je“ tako se završuje prosvied „učinio onaj, koj veli da je hrabri i vjerni barjaktar nezavisnosti i slobode zaručnice Isusove.“

Iz Turina 19. Svibnja. Jučer predloži Riccardi komori: „Svaki konkordat s pojedinimi zemljami sklopljen ukida se; broj nadbiskupah i biskupah obaliti će se; svaki biskup dobiva 10,000, svaki nadbiskup 12,000 franakah; sva crkvena dobra uzimlju se, a izplatiti će se godimice. Svi duhovni redovi ukidaju se do jednoga mužkoga i jednoga ženskoga; njihova dobra proglašuju se državnom imovinom; preostali red nesmie ni posjedovati zemlje ni primati novakah.“ Predlog brani ovako: „Da uredimo Italiju, trebamo oružja, brodovlja i novca. Ali od kuda nam novac? Onih 500 milijunah, što sad razpisavamo, biti će za ovu godinu; a što ćemo na godinu? Evo Vam otvaram zlatne rude (smieh), a da je tomu tako, dokazati ću Vam računom.“ Zatim razlaže te kratkim opisom svih samostanah, biskupijah i nabožnih zavodah. „Predlažem Vam, da zaokupite dobra biskupah i nadbiskupah; nu ipak ne bez novčane naknade, da nepovredimo načela pravde. (!) Predlažem Vam, da obalite broj biskupah i biskupijah zadržav sadanje biskupije do smrti njihovih biskupah. Predlažem Vam, da se nadbiskupu dade 12,000, a biskupu 10,000 godišnje plaće. To mi se vidi dosta; jer toliko imadu i u Francezkoj. Što se tiče kanonikah i plaće za nje, to neka odrede gradska vieća u dogovoru sa pokrajinskom vladom. Predlažem da se ukinu svi redovi osim benediktinacah, a to na priznanje onoga, što su učinili. Primati

Digitized by Google

novake neka se više nodopusti. Treba da se uzme i blago bolnicah; jer su ljudstvu od slabe koristi, kako n. p. u Napulju, gdje ima bolnicah prekrasnih, a ubogi neće da idu u nje. Predlažem Vam da se sva ta dobra zaokupe za dva mjeseca, a polovina njih dade ubogim obiteljim u najam. Povrh toga želim ja, da dobro promislite, da smo za sada s rimskim dvorem u zavadi; sutra se možemo pomiriti, a tada ide takov posao težje. Mi smo već izobćeni, te smo jednom nogom u paklu: stupimo dakle unj još i drugom za dobro domovine." (Rozgotni smieh i zlovolja). Na to ustane ministar pravosudja, te pobija predlog s vjerozakonskoga i političkoga obzira. Poslie različitih govorah za i proti bude ipak Riccardov predlog zabačen.

Iz Francezke. Biskup poitierski msgr. Pie obišao je nedavna jednu stranu svoje biskupije po pregledu. Francezki listovi, dakako ne napoleonski, pripoviedaju, da je ovaj vriedni borioc za prava svete stolice svuda dočekan neopisivim uzhitom i do sada nečuvenom izjavom. S dalekih krajevah sgrnu se puk, da si pozdravi biskupa i od njega dobije blagoslov; kano jedan glas razlegaše se svuda: Živio naš biskup! Živio Pio IX!"

Iz Pariza. „Moniteur" donosi ovaj važni oglas: „Vjerozakonska pitanja podaše povod prepirkam, u koje se vlada nije smjela pačati, premda je žalila ovdje i ondje sbog pretjeranosti. Bojati se je, da će se tudier razpaliti strasti, i dan na dan opada se katoličko svećenstvo u novinah i spisih. Vlada, dužna da brani crkvu i službenike joj, opominje pisce na umjerenost jer su njekoji na nju zaboravili, i odlučila je, da će kazniti ovakove nasrte, koji se izopačuju na prekršaje zakonom previdjene. Na prijavu gospodina državnoga ministra predao je čuvar pečatnjaka parquetu dve knjižice, jednu naslova: „Prekršaji, pogreške i smutnje u svećenstvu od novije dobe," a drugu „Malene knjižice Rue de Fleurus." Iztraga je bez odvlake povedena proti piscem.

— Znano je da su vikari biskupije Vannes pismeno zaiskali u abbè-a Mareta, od cara naimenovanoga, ali od pape sve do danas nepotvrdjenoga biskupa, neka dade ostavku, da biskupska stolica duže nebude pusta. Abbé odgovorio je na zahtiev Iz odgovora vidi se, da je on svetoj stolici poslao obranu proti tužbam, i da se on predaje na volju papi i caru. Biskup cambraiski, koj se je svojski zauzeo za izagnane redovnike, dobio je od svjetovnoga svećenstva svoje biskupije zahvalnicu, i ona svjedoči, da se svećenstvo sa svojim vrhovnim glavarom posvema slaže, i da su redovnici u pastirskoj službi svjetovnomu svećenstvu bili golema, da neobhodno potrebita podpora; da su se oni apoštolskom revnošću i baš svećenskim ponašanjem odlikovali, te svojim ubogim i strogim životom bili pravi uzor. Dalje se obistinjava, da od svećenstva nije nikada iztjerivana daća ni bilo za samostane ili za Petrov novčić, već da su s biskupom u pravoj slozi. Tim su protivne tužbe u „Constitutionel-u" izreka za izrekom oprovrgnute, a Grandguillotu je pokvaren račun, da razkrsti biskupa sa svećenstvom.

— Jedan vidok prenosa Napoleona I. u mausoleum vidje tudier i malenoga carevića, te pripovieda svoje misli: „Liep diečak, više naličan liepoj materi nego otcu! U modrih mu očijuh sva je napoleonska dinastija. Stisne-li on oči, dinastiji netreba ni priestola ni groba! Pak ako ovo diete i naraste čovjekom, hoće-li sbilja sjediti na priestolu svoga otca? Parižani starci mogu još pamtiti tri što carevića što kraljevića, kojim za baštinu bijaše osiguran francezki priestol; ali sve propustiše, da idu rakom svirati. Oni klicahu rimskomu kralju veselo kano što klicahu kašnje vojvodi bordeaux-skomu i parižkomu grofu, a sad kliču „princu carevićU" komu su kumovi papa i austrijanski car, za njegova krsta otčevi prijatelji. I rimskomu kralju bijaše kum jedan car austrijski. Lucianu Muratu hoće se sbilja od plemenita srdca, da postane kraljem u Napulju, te ga prijatelji zovu jur Joakim II. To će i morati da bude, ako u stanovite račune dobro ide!"

— U Francezkoj ima 350,000 slobodnih zidarah, stranom „velikoga iztoka" a stranom šotskoga obreda. Na svemu svietu računaju da jih je do 100 milijunah; a osobita množina ima jih u Indiji i Americi. Murat ostaje velikim meštrom, a Plon-Plon (princip Pero) zahvalio se i zaputio se; a kamo, nezna nitko.

Iz Amerike. „Demokrat" u Worcestru, državi Massachussets, piše ovako: Baltimore od njekada je na glasu sbog ljepote ženah, a ljepotom se vazda nagradjuju hrabri. Ljepota i plien budi nam dakle od sada bojnom vikom! Narod u južnih državah mora se moriti gladom, utapati, bez milosti daviti, i kano izdajica vješati; robovi pobunjeni moradu ustati proti svojim gospodarom, te neštedeć ni starosti ni spola počiniti onakovu grozotu, kakve bijahu za pobune crnacah u sv. Dominiku." To se piše, veli jedan francezki list, godine kršćanstva 1861. u sredini one zemlje, koja se gradi uljudnom, kano da je ona preuzela monopol uljudbe, a za rata, kojemu je svrha, da opet sklopi savez.

Poziv na predplatu.

Na izmaku prvoga polugodišta pozivamo svu gospodu koja nam na „Zagreb. kat. listu" za prošlo štogod duguju ili za buduće predplatila nisu, da nam svoj dug namiriti, a predplatu ponoviti izvole. Polugodišnja predplatnina ovoga lista jest: za Zagrebčane **2 for. 50 nč.**, a za one, kojim se dostavlja poštom, **3 for. 15 nč.**

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 26. U ČETVRTAK 27. LIPNJA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Misli o mogućnosti Božjega objavljenja.

Videte, ne quis vos decipiat per philosophiam et inanem fallaciam secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi et non secundum Christum. Col. 2, 8.

Prijatelju!

Svaki umrli na ovom svietu doživi u istinu njeku periodu života, u kojoj se taj posve promieni, i to spoljašnjim uplivom. Takova promjena biva upravo tad, kad spazimo, da smo osamljeni na svietu, kad mnogi, s kojimi duže vrieme u ljubavi i prijateljstvu proživismo, te srdce im otvoriv nade i jade porazdielismo, kad rekoh takove ili nemila smrt pokosi, ili brda i doline od nas diele, il kad im žalibog ohladne grudi; tad čovjek tužnim pogledom mjeri pustinju svieta, sjeća se krasne prošlosti, dočim mu samotna i studena sadašnjost razkida dušu. Periodu, nalik toj, proživio sam i ja. — Tà evo svaki dan vidjam, da sam sve to većma osamljen. Mnogi, koje njekad ljubljah i koji mi prijateljstvom grudi grijahu, već su u naručju vječnosti; a njekim ostudenilo srce za bratska čuvstva, te tako sravniv sadašnjost s prošlošću pomislim: mili Bože! nije-li to opomena za me, da se i ja spremam za samotni i hladni grob! — Ali opet, kad na te nepromjenljivi i ljubezni! pomislim, tvoja me ljubav tješi te otvara izgled i tvrdi nadu, da će svanut blaga vječnost, gdje ćemo se svi sastati, koji se ljubljasmo, da za uviek milosti Božje, štono umrlim u Isukrstu pripada, naužit se možemo. — Pa si sad možeš misliti, kako me obraduje dopis od tebe, koj s prave ljubavi odiše; kako me opet veseli tebi pisati i misli svoje ti priobćiti, koje spremno u vruća prijateljska njedra smiešćaš.

Istina, u zadnjem dopisu zadao sam ti rieč, da ću ti o uzvišenom predmetu svete Bogorodice daljne misli saobćiti; nu tvoj posljednji dopis na mene udari drugim pravcem, te mi nepreostaje drugo, već na tvoje pismo odgovoriti.

Tisuću putah se je obistinila ona izreka sv. Pavla 1. Kor. 3, 19. „Sapientia enim hujus mundi stultia est apud Deum. Dominus novit cogitationes sapientum, quoniam vanae sunt.“ A doista se ona obistini stvorom onda, kadno Bog odredi, da scandalum Judaeis, stultia gentibus bude mudrost svieta, koja dodje, razgrani se i tečajem 19 viekovah uztrajà — naime križ Isukrstov, vjera i crkva njegova kano vječna istina. Pa nije-li g. Bog ovu izreku doista dokazao i potvrdio, dočim kroz stoljeća brani i štiti taj scandalum, dočim uništuje svu mudrost, prieko umstvovanje i ohole napore uma ljudskog protiva njemu? — I nuto sljepote! prem je istinitost prenavedene izreke bjelodana, ljudi ipak njeki neutrudivo nastoje tu mudrost Božju nagrditi i u laštinu svieta pretvoriti. To ti jasno dokažuje izvadak iz spisah onog nadrimudraca, koj si mi priobćio u zadnjem svom dopisu i koj se usudì kazati, da je Božje objavljenje sasvim nemoguće. dakle — da je kršćanstvo bezumlje! — Eto na! mudraci bi dakle rado dokazati nemogućnost Božjega objavljenja, pa ovako umstvuju:

1. Neposredni učinak Božji u djela slobodnih stvorovah uništio bi njihovu slobodu; to se pako protivi svetosti Božjoj. A dočim je objavljenje Božje spoljašno takov učinak, da se protivi svetosti Božjoj, zato je isto objavljenje nemoguće.

2. Kad bi Bog išta tvorio i rabio neposredno, to bi sve morao i čovjek neposredno pripoznati; ali djela neizmjernoga posvudnoga bića nemože čovjek, buduć ograničen, neposredno pripoznati, te zato je isto djelo Božje nemoguće, jerbo bi i onako glede čovjeka nekoristno bilo.

Digitized by Google

3. Bog kao nedohitni došao bi sam sobom u protuslovje, dočim bi u vremenu i prostoru s ograničenim stvorom hotio obćiti. Takovo protuslovje bilo bi objavljenje Božje. dakle je nemoguće.

Ova i tim slična umstvovanja moći je jednim udarcem pobiti i razpršiti, kao što trak sunčani tamne maglurine razgoni, a to onim dokazom, da je Isukrst Bog. Objavljenje po njem oglašeno jest faktum, koj se neda zanijekati, te obstoji stvorom u kršćanstvu vjekove i vjekove. Nu ono, što je učinjeno i što vidimo, da je učinjeno, prem neznamo kako. mora dosliedno da bude moguće, — ab esse ad posse valet argumentum. Dakle Božje objavljenje, koje je Bogom Isukrstom učinjeno, jest moguće; jer je učinjeno te obstoji. Isus je ono Slovo, što bijaše u početku i koje bijaše Bog, po kom je sve učinjeno, što je učinjeno, i koje posta pùt — tielo. Iv. 1. — O ovoj istoj vječnoj Rieči piše Apoštol „Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostrae contrectaverunt de verbo vitae et vita manifestata est — et vidimus et testamur et annuntiamus vobis . vitam aeternam, quae erat apud Patrem et apparuit vobis, quod vidimus et audivimus, annuntiamus vobis Joan. 1. Ep. 1, 1. — Ovim dokazom razpadaju se u ništa sve spletke spekulacije. Ali to je upravo onaj kamen smutnje kod mudracah, što Isusa kao pravoga Boga nikako priznati nemogu. Njekad, kadno je preblagi Spasitelj živio na svietu, vikahu žudije: propni ga, propni — tolle, crucifige! sadanji pako pogani viču: dolje s njim s oltara, buduć govore, kršćanstvo nemože biti istina, jerbo mu je temelj grdna laž — naime, istina nemože biti, da je Isukrst Bog; jerbo

a) Protuslovje je samo i pomisliti, da bi neizmjerno biće postati moglo omedjašenim: da bi tvorac postao stvorom, a to bi moralo biti, kad bi bio Isukrst Bog.

b) Protuslovje je vjerovati, da bi nedohitni ostavio nebesa, te koj napunjava nebo i zemlju i kao neizmjerni bez mjere nadilazi nebo i zemlju, stupio na zemlju.

c) Protuslovje je vjerovati, da bi se Bog neizmjerni mogao kao maleno diete smjestiti u naručaj djevice te se roditi itd.

č) Protuslovje je vjerovati, da bi Bog, biće puno neizmjerna veličanstva, mogao se poniziti uzevši na se podobu sluge i stvora, — indi Isukrst nemože biti Bog. Odavle se vidi dakle, da je objavljenje Božje nemoguće od strane Božje i ljudske te je kršćanstvo — da nereknemo bezumlje — protuslovje.

Evo ciele hrpe dokazah i progovorah proti istini kršćanskoj! a ti me prijane pitaš, kako da ove dokaze u svojoj goloti i ništetnosti tako pred oči stavljam? Tebi, kao vještaku u bogoslovju i znanosti kršćanskoj bit će dosta, ako svoje misli glede toga predmeta i površno priobćim; osvjedočen budući, da imaš i sám dokazah — možebit temeljitijih no ja. U ostalom priobćit ću ti i svoje, kad ih čuti želiš.

Jednim jedinim dokazom moći je uzbiti i razuzlati spletke protivničke, naime, dokazati da je Isukrst u istinu pravi Bog; a to nije težko.

Bog je svemogućan. Riečju svojom stvori od ničesa nebo i zemlju; a Isukrst je jošte od manjega ništa stvorio i uredio kršćanstvo, ustanovio štovanje križa t. j. učinio, da što bješe budalaština u ljudih istinom postadè pred svietom tečajem toliko stoljećah. Verbum enim crucis pereuntibus quidem stultitia est, iis autem qui salvi fiunt i. e. nobis, Dei virtus est. Scriptum est enim, perdam sapientiam sapientum et prudentiam prudentium reprobabo. 1. Cor. 1. 18. 19. — Kad čovjek promotri jedno i drugo djelo: stvaranje i spasenje čovjeka, te to motri ne površno, nego oštro, umno i svestrano, bit će uvidio, da je jedno kao i drugo djelo istoga onoga Boga, o kom se u psal. 148. veli: quia ipse dixit et facta sunt, ipse mandavit et creata sunt. Obširno o božanstvu Isukrsta govoriti scienim za suvišno; jerbo katolici imadu dovoljnih dokazah za to, a nadrimudraci držeći vlastitu mudrost za jedinu istinu, nebi ni tim zadovoljili se. S toga sam naumio odgovoriti na gore stavljene prigovore glede mogućnosti objavljenja Božjega, pa ćeš vidjeti, da su ništetni.

Prvi je prigovor: objavljenje Božje kao neposredni učinak Božji u djela slobodnih i umnih stvorovah, moralo bi uništiti slobodu njihovu, a to se protivi svetosti Božjoj. Na to odgovaram: Iskustvo svakoga čovjeka nas uči, da smo bića, koja bez spoljašnoga učinka nemožemo doprieti ni do samosviesti, nekmo-li bez podučanja štogodj saznati; po tom dakle najveća stran našega znanja proizliče iz spoljašnjega učinka, taj pako nit može omedjašiti, niti uništiti našu vlastitu slobodu; jer je velika razlika poznati i pripoznati rečeni učinak t. j. drugi nas mogu različitim načinom podučati, ali u našoj stoji vlasti, nauk priznati ili odbaciti, vjerovati ili ne. Kad indi g. Bog što objavi, nipošto nam slobode neotimlje, buduć nam je uviek prosto slušati, vjerovati i držati se nauka, ili ga odbacit i protivit mu se. O tom imademo dosta svjedokah u čovječanstvu; jer jednu istu istinu, koju mnogi tvrdo drže i priznavaju, drugi pobacuju i priznat neće. Dakle ovaj prigovor je bez temelja.

Digitized by Google

Drugi je: kad bi se Bog čovjeku neposredno objavio, ovaj bi to tad morao i neposredno pripoznati! no ograničen, omedjašen čovjek nemože djelo neizmjernoga posvudnoga Boga neposredno pripoznati, dakle je objavljenje barem sa strane ljudske sbroz nemoguće; jer da se Bog i objavi, to bi čovjeku nekoristno bilo, koj naime nebi bio u stanju takovo objavljenje pripoznati. Na taj prigovor odgovaram evo ovako:

Čovjek, ako-li iole hoće da pametno misli, mora priznati, da je glede svoje duše neposredno stavka Božja. Odkle bi drugčije imali dušu? Izkustvo nas uči, da ova duša nije postala samosviestna bez spoljašnjega učinka; premako nismo neposredno vidjeli uzrok toga djela, ipak nam je reći, da je tako. Mi znamo, da nemožemo Boga vidjeti u svoj njegovoj neizmjernoj slavi, a kamoli s njim govoriti, jer, što reče sv. Bernardo — incomprehensibilis erat et inaccessibilis, invisibilis et inexcogitabilis omnino. In nativ. Mariae Nr. 2. Nu Bog je stvoritelj naš, a kakovi bi on bio Bog i stvoritelj, da se nebi mogao objaviti svomu stvoru? Osim ako Bogu svebožacah reknemo: Otče naš! — quod absit! Ako-li je mogao Bog stvoriti nas, zašto nebi mogao učinkovanjem dušu, koju stvori, probuditi i razsvietliti? a mi zar nismo samosviestni, da možemo poćutiti i priznati promjenu, koju taj učinak prouzrokuje? Pa onda, prem nevidimo uzroka ni vrela, iz koga taj učinak teče, ipak je nedokučivo, kako nebi mogli priznati njegovo djelo u nas? Sad još preostaje najkiselija jabuka, da ju pregrizemo, najzamrseniji čvor. da ga razriešimo.

Treći prigovor glasi: Bog bi kao neizmjerni došao sa sobom u protuslovje, kad bi sa stvorom u vremenu i prostoru stupio u obćenje, naime: Bog bi morao postati stvorom i prestati biti Bog, kad bi u vremenu i prostoru sa stvorom u obćenje stupio.

Nečekaj od mene, da ti theoriu o vremenu i prostoru nacrtam; tu si neka drugi lovoriku steče. S moga gledišta je sva ta theoria suvišna; jer molim te, što misliš, odkad je vrieme i prostor? kako su stari? Mislim tako, kako isto stvaranje, stari kao svemir. Vrieme i prostor jesu radi stvorovah, ne pako radi stvoritelja, buduć je kod Boga sve vječno, dakle vrieme i prostor. Bog, koj stvori sve, što jest, indi vrieme i prostor, zar bi on morao stvorom postati, kad bi učinkovao u stvor, koj je polag sv. pisma djelo rukuh njegovih? Vrieme i ograničeni prostor nisu kadri omedjašiti neizmjerno biće, kad svojim uplivom djeluje u čovjeka, u stvor, koj podpada vremenu i prostoru. Evo i sv. Pavao u govoru, koga držaše u Areopagu, ovako sbori o Bogu: „u kom živimo, krećemo se i jesmo." — Djela ap. 17, 28. Uslied nauka velikoga ovoga Apoštola jest sav stvor, dakle vrieme i prostor, u kojem živi i bivstvuje stvor, u Bogu, kreće se u njem i živi. što se neima uzeti u smislu svebožnom; jerbo stvorovi su omedjašeni i pojedinci u stvorenju, s toga treba, da imadu prostora; a jer je promjenam podvrženo sve, dakle i pojedinci, s toga jim treba da imaju, ili bolje, oni mjere polag promjenah vrieme. Kako nebi mogao dakle Bog u takov stvor učinkovati nepostav sám stvorom? To barem mi zdravoga razuma neuvidjamo, sažaljujemo pako u istinu one, koje je nadrimudrost lišila liepa dara Božjega, zdrave pameti.

Vrieme i prostor neima osim stvora realnosti te nemože priečiti obćenje medju Bogom i stvorom. To je dosta o ovoj stvari. — Sve do sad rečeno bijahu samo prigovori proti mogućnosti objavljenja Božjega u obće; čujmo sad prigovore proti objavljenju, kao što nam ga kršćanstvo predstavlja.

a) Veli se: protuslovje je vjerovati, da je neizmjerno biće postalo omedjašenim. — Mi kršćani katolici spoznajemo, vjerujemo i izpoviedamo, da su u Isukrstu dvie naravi — Božja i čovječja, bezkonačna i konačna u jednoj božanskoj osobi — osobi sina Božjega. Bezumlje bi bilo vjerovati, da se je božanska osoba pretvorila u narav ljudsku: no u osobnosti Isukrstovoj dvie su različite medju sobom naravi tako poslje sjedinjenja, kao što bijahu i prije. Isukrst je u istinu Bog i čovjek — i to po sjedinjenju naravi božanske, koja je vječna, s naravju ljudskom, koja postà u vremenu. Dakle on bezkonačni bijaše od vieka, a taj bezkonačni ostà i poslje sjedinjenja naravi božanske s ljudskom spojen. Liepo o tom govori sv. Lav papa: In utraque ergo natura idem Dei filius, nostra suscipiens et propria non amittens. Deitas enim, quae illi cum Patre communis est, nullum detrimentum omnipotentiae subiit, nec Dei formam servi forma violavit, quia summa et aeterna essentia, quae se ad humani generis salutem inclinavit, nos quidem in suam gloriam transtulit, sed quod erat, esse non desiit. Ser. 7. de nativ. Dom. Sv. Augustin nam predočuje sjedinjenje dvijuh naravah u jednoj osobi primjerom, kad pita: Quid est homo? anima rationalis habens corpus. Quid est Christus? Verbum Dei habens hominem. Tract. 18. in Joan. Nr. 15.

b) veli se: protuslovje je vjerovati, da je nedohitni ostavio nebesa te stupio na zemlju itd. to bi pako bilo, da bi kršćanstvo istina bit moglo, jer ono uči, da je druga osoba božanska ostavila nebesa i stupila na zemlju, — Descendit de coelis

Digitized by Google

et incarnatus est -- tako glasi symbol vjere kršćanske.

Kršćanskim poganom evo odgovara na taj prigovor mudrac kršćanski Tertulian. „Deus enim,“ sbori on, „in mundum venit non de loco in locum commigrans, sed naturam meam assumens et, ut dixi, videri volens, quia natura sua invisibilis est .... quid igitur? advenit Deus ut homo non de loco in locum transmigrans, sed invisibilem naturam visibilem exhibens, et ut homo visus est hominibus cognatus apparens.“ Kad mi dakle o došašću sina Božjega i njegovu uzašašću na nebo isto mnienje gojimo, istu vjeru, koju i katolička crkva, vjeru, koju rieči Tertulianove predočuju, molim, gdje i kako će najveći ciepidlakar naći tude protuslovje?

c) Veli se: protuslovje je vjerovati, da se neizmjerni Bog može sav smjestiti u naručaj djevice, da se po njoj rodi — t. j. protuslovje je vjerovati, da je Isukrst u istinu Bog.

Ovaj prigovor pobit će odgovor, koga je njekad sv. Theodot na crkvenom saboru efežkom dao protivnikom. Tomu se odgovoru divim, te kad ti čitano saobćujem, mislim u srdcu: Bože mili, dobar-li si! U svakom vieku probudjuješ na zaštitu crkve svoje veleume, koji se znadiahu oštroumno oprieti protivnikom. Znaš, kako njeki umstvovahu proti nepogrešivosti crkvenih saborah veleći, da nije u saboru ovoga ili onoga muža bilo, jamačno bi sve u saboru drugčije izpalo bilo, pa onda onakovim pripisuju jedino, da se katolicizam u svojoj staroj (kako vele) okorjelosti uzdržao. Pitaju pako: koj je temelj toj velehvaljenoj nepogrešivosti crkve? Si unus lapis cogitare non potest, nec cumulus cogitabit; si unusquisque Episcoporum non est infallibilis, nec collectio Episcoporum erit. Vele, kako obstoji nepogrešivost onih, kad polag svjedočanstva povjestnice pojedini biskupi ravnahu saborom? Nije-li bilo takovih dovodah? Zar ovi ljudi nikako neće da uvide, što svi, koji ljube istinu, priznavaju, da je naime duh sveti, nepogrešivi Bog, ravnatelj crkve? Ta upravo milost njegova čini, da ima u svako doba ljudih, koji su zviezde predhodnice za stoljeća. Ali, kamo ja odoh? Čuj rečeni odgovor.

Sabranim na crkvenom sboru ovako po prilici govori Theodot. Sv. Pavao veli u listu na Kolos. 2, 9. „Quia in ipso (Christo) inhabitat omnis plenitudo divinitatis“ — pa, prem je istina, što tvrdi sv. Apoštol, tko će ipak pomisliti, da isto božanstvo nenapunjava, pače i nenadilazi svojom neizmjernošću svako stvorenje? Cielo ovo božanstvo jest u jednom bez razstavljanja od česa drugoga. Evo ja, koj u ovaj par s vami govorim, u času vam donosim rieč, koja u isto doba ciela prelazi u jednoga, kao sve. Što više, ovu moju rieč ima svaki izmedju vas cielu: kad dakle to s mojom rieči biva, što vas može smutiti, da nebi vjerovati mogli božanstvo, koje je u nebu, u svemiru, ujedno u čovječanstvu Isukrstovom? Neima indi tu protuslovja, kad no vjerujemo, da je viečna Rieč pùt na se uzela. — Jošte nam preostaje jedna tegoba.

č) Veli se: protuslovje je vjerovati, da bi se Bog pun neizmjerna veličanstva tako poniziti htio te na se uzeti narav stvora. Na ovaj prigovor odgovaram. Kad čovjek samo pomisli, da neizmjerna ljubav Božja čovjeka toli obljubiti može, da spasenje njegovo proizvede — tad ga misao ova ne samo u srdcu zadovoljna čini, nego uprav uzhićuje. Ali naš um, on je cjepidlakar, on je prkosit protivnik ljubavi Božje. Po njem bi ota uzvišena ljubav za Boga bila robska poniznost? Ako mi promotrimo, što je čovjek, vidjet ćemo, da upravo to nije tako pogrdno za Boga zauzeti se za čovjeka, i raditi o njegovu spasenju, buduć je čovjek slika Božja. Sv. pismo o njem kaže: „Minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria et honore coronasti eum et constituisti eum super opera manuum tuarum.“ Ps. 8. Čovjek, umni stvor, nadilazi sve stvorenje, nadilazi sav svemir izuzamši Angjele, dakle je najuzvišeniji. Kakovo bi to bilo poništenje za Boga, da padšu sliku svoju, koju postavi gospodarom svojih stvorovah, uzdigne i stavi na mjesto, koje ga polag vječne promisli ide, nu koje zlorabom svoje volje izgubio bješe. Sve, što naš um proti tajni opisane ljubavi naprvo donieti može, sve to bolje nas potiče, da vjerujemo; samo srdce, neka bude bez strasti, a um prost od sanjarijah nadrimudrosti ljudske. Liepo o tom govori sv. Ivan Zlatoust: „Nepitajte me, kako je to sve biti moglo. Kada Bog što hoće, sve se mora pokloniti volji njegovoj. Voluit potuit; descendit, salvavit. Joan. Chrys. de div. gen. Il je to možebit sramota za Boga, što je za spasenje ljudsko u utrobi djevice narav čovječju primio? Zar je ona nevriedna? ili veličanstvo Božje oskvrnjuje naručaj djevičanski? Čujmo, što o tom govori sv. Bernard: „Est ergo virgo Maria bonorum titulis cumulata, quae procul dubio ante fuit sancta, quam nata. Ego puto, quod copiosior sanctificationis benedictio, quam in aliis sanctificatis ab utero in eam descenderit, quae non solum ipsius ortum sanctificaret, sed vitam ejus deinceps ab omni peccato conservaret immunem.“ S. Bern. Ep. 174. ad Canon. Lugdun. — Ako ovo nije dosta, a mi slušajmo, što sám Gospod po ustiuh sv. Augustina na gornji prigovor kaže: Non sum libidinis conceptus cupiditate. Ego matrem, de qua nascerer, feci; ego viam itineri meo praeparavi atque mundavi. Haec, quam despicis, mater ista mea, sed

Digitized by Google

manu fabrifata est mea. Si potui inquinari, cum eam facerem, — potui in illa inquinari, cum ex ea nascerer. De 5 haeresibus c. 50.

Evo ti, prijane, mojih mislih glede tegobe, o kojoj se medju nami povelo pitanje. Nemože mi se na ino, nego da ti jošte jednoč spomenem rieči sv. Apoštola, koje na pročelje poslanice stavih: Videte, ne quis vos decipiat per philosophiam et inanem fallaciam secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, et non secundum Christum. Zdravstvuj.

Andrija Stipić,
župnik.

Čovječje srdce.

Što je čovječje srdce? što je taj bezdani ponor, komu se malo kada na kraj dojde; u komu su sakrite tajne našega postanka, živovanja i svrhe.

Jedva se možemo sjetiti jučeranjih željah; jedva znamo, što želimo danas, a nipošto, što ćemo željeti sutra. Neumornom marljivošću hlipimo za srećom; ali gdje je ta sreća? Čarobna i skrovna je to stvar, koju kad hoćeš da obuhvatiš, izmakne ti se ne samo očima, nego i rukama, kano i djetetu zraka od zrcala, kad mu damo, da se s njom igra. Pa ipak znamo, da si želimo biti sretni: za srećom jednako i neprestano teži i gumalo (kopač jarakah) i pustinjak. Na nesreću pako nemislimo ni u onaj strašni čas, kad se sami sunovratimo u ponor nesreće; samokrvnik nemisli drugo razstavljajuć se sa životom, nego da će se riešiti nesreće, što mu visi o vratu.

Što nas uči znanost o tajni našega srdca? Ah! slabo ovo svjetlo neće da svietli, kad se donese u taj mrak; ili ako i tilja, to nam pomaže samo toliko, da vidimo, kako u nas ima gusta mraka. Mornar, kad ga na pučini zateče biesna oluja, te mu u noći sine munja, nevidi više, van grozni ponor pod sobom.

Djeci se kaže sviet u svoj ljepoti, kano zlatni san, kojim se bavi djetinji duh. Za mladosti vidi se čovjeku sviet kano na obzoru rumena zora krasna dana. U zreloj dobi zna već čovjek slutiti nepogodu, te nesanja uviek o vedru nebu. Starcu opet dodija trh života više, nego putniku u pustih krajevih na sjeveru mrzli, tamni i kratki dan. Pa vendar, sviet ostaje isti, promatrali ga u koljevci ili na rubu groba. Sbilja, strahovita sbilja ili istina nemienja se, već se sve mienja u nas, u našem srdcu.

Što srdce voli, ono čovjek rado i vidi; a opet ima u srdcu stvarih, koje nam nisu s voljom; čujemo iz njega glasovah, koji su za našu narav prava muka, pa iz tih grozno čarobnih krugovah bježimo sa strahom poput onih narodah, koji neće ni da samo s daleka zavire u ona mračna ždriela, nad kojimi se, kako oni vele, pokazuju ružne utvore, nesreća i jauk.

Ali čemu da bježimo sami sebe? Srdce nam je život, pa da i pobjegnemo, nosimo ga sobom. Ono je vatra, koje nemožemo utrnuti, odvratjali mi od nje oči, da je nevidimo; bježali mi kako brzo: od brzine one razpiri joj se ah! istom žar a razdraži bjesnoća.

Pristaneš-li uz njegove ponuke, smete te, muči i ubija; odbiješ-li mu želje, razstaviš-li ga od svega te odmaknuv od njega svu gubu dosudiš mu, da na samu gori kao kakva mrtvačka svieća, tad ti mrtvi njegov sjaj zaokrije sviet žalobnom koprenom, dušu ti zaokupi tugom i neopisivom zlovoljom; život ti prolazi poput potokah tekućih izpod zemlje, do kojih nikada nedopre sunce, koji romone a nikad jim se nečuje romon, i koji se najzad uz mukao vesak ruše u bezdani ponor.

Okorela zemlja zija od žedje za kišom; popareno od sunca lišće čezne za hladnim vjetarcem i okrepnom noćnom rosom; cviet razpruži krunu, čim ju poljube traci radjajućega se sunca; a tako i srdcu je od potrebe, da ljubi. Bilo po božansku ili čovječju naklonost je njemu potreba, a toj bi se potrebi ono badava protivilo. Ako si srdce neodabere čestita i sebi primjerena cilja, tad je nemirno, razdraženo i nesretno; ali opet voli se ono priljepiti ma za kakvu stvar, nego da miruje. Jako gladan jedva čeka, da se namjeri na hrane; a kad se namjeri, zalaže se pohotno, pa bila hrana prosta i netečna; putnik skapajući od žedje napije se iz mutne mlake, kano da mu je bistro i hladno vrelo.

Tegobe crkvine.

(Po Gaume-u.)

Od onoga dana na brdu Kalvariji nebijaše krsta zašto jadikovati više nego danas. Ogledamo-li se na iztok, što vidimo? Vidimo u Čočinčini 500,000 katolikah, gdje jih tare glad, zatvor i mučilo. U Siriji tekar kolju kršćane i dave, da mrcvarije tako pogubne, okrutne, duge i prostrane nećeš naći na svietu.

Obrnemo-li se na zapad, eno grozote! Kraljestvo vražje razprostire se nečuvenom brzinom; tako rekuć jedan čitavi sviet nazivajući se kršćanskim, ustao je proti Bogu i njegovu pomazaniku, ter u svih jezicih i zvukovih baca proti njim psovke i klevete, prkosi njihovoj svemoći, prezire jim obećanje i prietnje. Sva obitelj krštenih narodah kleveta na najbolju svoju majku, ruži ju, robi, tjera ju iz zadnjega zaklona progoneć onakovom

Digitized by Google

razjarenošću, kako se neopire ni Turkom koljućim joj braću. Najsvetija načela obćenitoga prava, gaze se nogami bez obzira kako nikada, od kada ima svieta; ljudska sloboda stečena cienom Božje krvi, izdaje se i steže; imovina i obitelj drmaju se od temelja; hinba Judina, strašljivost Pilatova, sebičnost u svakom svom licu sad je na redu; krasti, otimati, rušiti sve Božje i ljudske stvari drži se sad za pravicu, pače za dužnost; a najzad vidjeti je gdje se zlikovci svojom nezahvalnošću i nećutljivošću još diče. To je jedno lice slike.

Obrnemo-li sliku, vidimo starca, častna ne toliko sbog siede kose, koliko sbog svoje uzvišene časti i angjeoske krotkosti, ponižena; vidimo kralja nosećega žezlo po većem pravu, nego ga nose svi drugi kraljevi, koj čini dobro a obtužen je kano zlotvor; vidimo sveta papu, koj bez prestanka ljubi, moli i blagoslovi, gdje mu se prieti zatvorom i smrću; vidimo gdje ovoga zastupnika slobode sude kano silnika, vidimo otca, gdje suznima očima moli svoje sinove, kako se oni sami zovu, ako već neće da ga posve utješe u nevolji, a to da mu barem pomognu iz skrajne nužde; ali mu jednako neima pravoga odziva, te može zavapiti. „Djecu sam pridigao i odbranio, a ona mi plati mržnjom.“

Eto vidimo, Kalvarija je na iztoku, Kalvarija na zapadu, a na oba kraja crkva, naša mati, trnjem okrunjena i razapeta: na iztoku od nevjernikah, a na zapadu od prave svoje djece. Prizor je onaj isti i pravi, što bijaše na Golgoti. To je uzrok našim suzam i suzam svih katolikah.

Za tugom sliedi nevolja. Kad se svrši navala na Rim, reći će hajduci sa svojom družbom: Gotov je posao — i držati će se, kano da više ni nemisle na to. Mi pako katolici reći ćemo: To je posao jedva počet; mi ćemo biti na oprezu, jer se približava pogibelj, — ali ne, evo je već. Dajte, da Vam pokažem pogibelj, kojoj se mnogi i premnogi ukloniti nemogoše; a to je vještina u laži. Vrag je lažac od naravi i otac laži. Prva pobuna zametnu se od laži: Biti ću jednak Bogu, a sve kašnje pobune radjaju se od iste ove rodice. Što opasnija pobuna, to više i krupnijih lažih šalje se napried. Sad su pako laži i obmame skovane paklenom vještinom te jih ide po svietu više, nego što se vidi praška na sunčanih zrakah; a izišle bi čitave knjige, tko bi jih sve napisao. Spomenuti ću samo dvie do tri, kojih se drži nebrojena krošnja drugih.

Vidimo, gdje jur od četiri vieka svjetske vlade s najvećim tobož poštenjem i neumornim trudom nastoje, da orobe pojedine crkve. Gradjanski zakon skrojen od samih pljačkarah odobravao bi otu pljačkariju uviek. Njim bi se odlučivalo, da se vlastnici ugrabljenih dobarah smatraju kano vlastnici po zakonu. Nečuvenom potištenošću zahtievalo bi se od matice crkve, da odobri opljačkanje svojih kćerih. Grozilo bi se razkoljem, prieèilo ovršivanje duhovne oblasti na sve načine, riečju: nebi se propustilo ništa, da se ona prisili na odobrenje. Rimska crkva, da odvrne i gorje zlo, sklonula bi se, te prepustila tužnu otimačinu tražeć od vladah primjerenu naknadu za gubitak dotične crkve. Na tom temelju osnovaše se svi konkordati novije dobe.

Što radi sada prevrat? Traži od matere crkve ono isto, što je već prije onako sretno izbio kćeri. Već od davna vremena podpiruje se u rimskih pokrajinah vatra prevrata: tu se miti, laže, psuje bezbožno; tu ima potajnih rovarah i očitih silnikah; sve se upotrebljava, da se svjetovna vlada sv. otca učini nemogućom. Kad je već bio podkopan lagum, i samo iskra trebala, da skoči u zrak, rečeno je sv. otcu: Vi se više na svom položaju nemožete uzdržati. Radi sama sebe i obćenitoga mira morate priznati ovaj gotovi posao. Ugledajte se u Pia VI. Vašega vriednoga predšastnika. Privolite te propustite jedan dio svojih državah: jer po tom nećete izgubiti ništa, osim neprilike. Za naknadu na tomu kvaru davati će Vam Vaši sinovi katolički narodi liepu plaću.

„Što ste pogledom na druge crkve učinili, sv. otče! nemožete da zabacite pogledom na crkvu rimsku. Onim ste rekli: Sila ugrabi vam dobra, ali proti jačoj sili neima odpora. Dušam za spas propuštamo Vaše pravo, pa uzmite ponudjenu novčanu podporu. Ako i niste više onako bogate, neće vam zato propasti vjera.“

Kaže-li se ovaj medeni govor prostimi riečmi, to je upravo za hajduke. „Ja sam Vas jučer okrao, smiem Vas dakle i danas. Jučer dali ste se orobiti, pa ste dobro prošli; a da se danas tomu oprete, ne samo što bi bilo zlo po Vas, već bi bila i nedosljednost i ukor vaših prijašnjih činah.“ Što je sveta stolica na svu svoju žalost, da se ukloni većemu zlu propustila na kvar pojedinih crkvah, to ona sama za se nemože propustiti pod nikakvu pogodbu. To zabranjuje svečana zakletva, koju svaki papa ima položiti; to zabranjuje pod živu glavu korist čitave crkve. Vidjeti ćete namah, da je to istina. Budi n. p. da su pokrajinske crkve u Francezkoj ili Španjolskoj pogledom na svjetovnu oblast podložene vladam, i ota podložnost da jim krati slobodu u govoru i djelovanju, to bi doista bila velika nesreća; ali bi ota nesreća ostala samo u jednoj državi. Ove crkve neimaju učiti sve narode, a neimaju ni upravljati čitavom crkvom, te zato katoličkomu svietu sbog ote podložnosti nebi bilo nikakova životna kvara.

Pita-li se pako za rimsku crkvu, to je posve drugčije pitanje. Kako da se svemu svietu naviešta istina i upravlja katoličko kršćanstvo, ako izvor istine, mati svih crkavah nije posve slobodna. Ako vrhovnoj glavi nebude prosto govoriti i raditi, kako da izvede svoju božansku zadaću, ter si svuda i vazda braću objačava u vjeri? Recimo, da može i tada naučati; ali dokle će valjati ugled njegova nauka?

Što bi god rekao papa izgubivši državnu nezavisnost i postavši gost, podložnik ili branjenik kojega god vladara, svaka rieč bila bi mu sumnjiva, da nije morda sduha njegova vladara. Ljudi opaka srdca namah će iti

Digitized by Google

na to: a duh opornosti, neprijateljština i narodna zavist znati će to tako protumačiti. Tad neima više sliepe i djetinje pokornosti, nego će se premišljati, i vjeri je kraj. S vjerom pako propada i ljudska sloboda, koja je svietu doniela pravu cienu i diku, i koja se bićem osniva na nepokretnoj vjeri u istinu i pravdu. Padne-li pako nevaravi orakul obijuh u sumnju, to se čovjek u obće, mjesto da do smrti bude pokoran, više neće pokoriti. Rieč izgubi moć, a mjesto nje preuzeti će moć mač.

Braneć dakle papa svoju nezavisnost, nebrani ni Ankone, ni Bolonje ni Rima ili drugi koj komad svoje zemlje, već brani najljepšu dragocjenost čovjeka, kojim se on po pravu najviše može ponositi i za nju se boriti, a to slobodu, slobodu svih, slobodu svieta. Ali ćemo odmah vidjeti, da Pio IX. svojim viteškim bojem brani nješto i uzvišenije.

Dajte, da promislimo još jednu laž. „Crkva je" veli se, „bez svoje zemlje jur obstojala, pa je zato moć rieči bila ista. Državna nezavisnost dakle za crkvu nije nikakva potreba."

To je govoriti, što je bilo, a ne što je pravo; to je zaplesti vremena i okolnosti, da se zamrsi pitanje i jedna laž više proda. To je prava istina: Kadno sin Božji naredi crkvu, predade joj sve, što joj treba da postigne svoju svrhu. Svrha pako crkve jest posvetiti duše slobodnim ovršivanjem svoje duhovne oblasti. Nu za ovršivanje duhovne oblasti sv. otca, nevarava glasa i prve vrhovne glave crkvine treba vanjska nezavisnost rimske crkve.

To su prošlih viekovah namjestnici Isusa Krsta, a u novije doba po imenu Pio VI. i Pio IX. po više putah očitovali. Kako je rečeno, i zdrav razum kaže nam to vrlo bistro, da bi suvišno bilo o toj stvari trošiti rieči. Vanjska dakle nezavisnost svete stolice osniva se na božanskom pravu.

Istina je, crkva u svom postanku nije imala ovakove nezavisnosti. Pa zar bi bila i mogla imati u sredini carstva, gdje carevaše Nero, svoj slobodan komad zemlje? Premda i za sbilja nemogaše do toga doći, to neima dvojbe, da joj je bilo od potrebe, i da je imala pravo na to; i kad je kašnje to zaiskala i dobila, nije ona izumila kakvo novo pravo, već je sa svojim bićem uzko spojeno pravo dognala do sbilje.

Veli se, da je prvih viekovah, kad rimska crkva još neimaše državne nezavisnosti, moć rieči bila tako jaka, kako u ni jednu dobu kašnje. Znam i ja to, i krvavi ljetopisi mučeničtva tomu su dokaz. Tko je dao rieči rimskoga biskupa svemogući upliv? Neimajući još vanjske nezavisnosti, vidljiva zaloga slobode nauka, žrtvova Petar svoju nutarnju nezavisnost, život.

Biskup velikoga Rima, otac kršćanah predavši se na oči neprebrojne, sa svih stranah sabrane množine puka, da ga krvnik posječe mačem ili ris raztrga zubi, posvjedoči za istinu svoga nauka. Tako su pape podpisivali svoje bulle od Nerona do Dioklecijana. „Zašto," viče Paskal „da se nevjeruje takovim svjedokom, koji se dadu ubiti?" Vjerovalo se je dakle, a vjeri razlogom je mučeničtvo.

Zar je morao ili samo mogao obstati ovakov položaj. Zar je ovo stanje bilo u redu? Sigurno da nije. Baš zato, što je vojujuća te slavno vojevala, morala je crkva steći pobjede. Pobjede ove stekav joj vanjsku nezavisnost moraše ju riešiti i mučeničtva, da joj rieč bude od veće snage a vjera se razširi. Na tako duboku temelju osniva se ova nezavisnost, koju sad kane uzeti crkvi: vrag zna, što radi.

Buduć da se ovo pitanje zajedno tiče i sadanjosti i budućnosti, moram još koju reći. Da ima i da joj treba posvećeno pravo na nezavisnost, to nam svjedoči istina i zdrav razum. Pogledom na vanjsku nezavisnost može se život crkvin razdieliti na četiri dobe. Prva je od njena postanka do Konstantina. Za ove dobe neima crkva državne nezavisnosti, već je to doba progonstva i mučeničtva, gospodstva vražjega nad svietom, dočim se kraljestvo crkva svojom čisto duhovnom oblašću protezaše samo na osobe.

Druga obsiže vrieme od Konstantina do Karla Velikoga. Za ove dobe državna je nezavisnost još uviek nepodpuna i nesigurna: to je, kako rekoše jur prije nas, doba neprestana nemira i tegobah svete stolice; doba krivih vjerah, koje su se radjale kano kad kukci iz pukotinah izlaze, da se gospodar kuće nemože za dosta obraniti; doba borbe crkvine proti vragu, koj joj bez boja nepusti ni za korak zemlje.

Treća ide od Karla Velikoga do uskrsnuća poganstva. Za ove dobe državna je nezavisnost podpuna i sigurna; to je doba za družtvo blagotvornoga djelovanja crkvina na podrtinah kraljestva vražjega; vidivo kraljestvo Isusa Krsta priznavaju svuda, pobijene su sve krive vjere, te ni jedna nije mogla da se zakoreni na zapadu.

Četvrta obsiže vrieme od uzkrsnuća poganstva do danas. Početkom ove dobe poče s nova i navala na državnu crkvinu nezavisnost, i to, kako prije spomenusmo, jur prije Luthera. Nezavisnost biva sve to nesigurnija; a skupa vrati se i vrieme tegobah, razkolja i krivih naukah. Državno djelovanje crkvino slabi na očigled, a u upravnu razmjeru diže se zlo. Najzad, sad u naše vrieme vodi se crkva u položaj podpune zavisnosti i samo duhovnoga djelovanja, gdje će kano u vrieme katakombah imati oblast samo nad osobami. Cesar i papa opet stoje jedan proti drugom. Dao Bog, da već sutra nenastane vrieme progonstva i mučeničtva.

Vidite, čitav sgodopis kaže nam, da oblast crkvina u istom razmjeru raste i pada s njezinom vanjskom nezavisnošću. Važnost ovih istinah potvrdjuje se drugom isto tako očitom istinom. Veli se: državna nezavisnot nije crkvi od nikakove potrebe, duhovničko blago više je na štetu, nego je na korist, uboštvo dolikuje bolje zaručnici u uboštvu rodjenoga Boga, i ono bi joj dalo baš

Digitized by Google

sada u naše vrieme moralnu moć od većega obsega i upliva.

Ako je tomu tako, zašto su se u svako vrieme vladari i narodi crkvi najodaniji i nju djetinski štujući trudili, da joj vanjsku nezavisnost utvrde i osiguraju, davajuć joj na dar čitave gradove i pokrajine? Njihova ljubav valja da bijaše posve sliepa; jer da je išta vidjela, bila bi si zadržala svojinu: a da je i dalje vidjela, morala bi crkvu nagnati u zavisnost i uboštvo. Po takovu su baš protivno vladari krivovjerci i razkolnici, bezbožne i prevratničke vlade, robeć crkvu i priečeć joj, da nesteče imovine, bolje znati, što je po crkvu pravo dobro. Po takovu bijahu Konstantin, Karlo Veliki i njihovi nasljednici budale i zli kršćani; Henrik VIII. i njegove ćudi ljudi zdrava razuma i pravi kršćani po evangjelju. Garibaldi i Viktor Emanuel, koji neostaviše papi ni toliko, da bi imao na što nasloniti glavu, prvi su katolici na svietu.

Pak ima takovih veleumah, da vjeruju ovakovu laž, brane ju, šire i prodaju pod istinu.

Viestnik.

Iz Zagreba. Presvietli g. biskup Ivan Kralj predao je za akademiju jugoslavensku svietlomu banu 2000 for. što je u saborskoj sjednici 25. Lipnja oglašeno s uzbitnim odzivom.

— U Rieci izišlo je u svakom obziru važno djelo: „Pokorni psalmi Davidovi, prevedeni Šimunom Budineom, Zadraninom, a Franom Kurelcem iznovice na vidik iznešeni. Na Rieci, troškom pisčevim 1861. XXXV. III.“

Iz Turina. U brzo se je saznalo pravo, što je ono bilo u Milanu. S prvine radovalo se je, da puk onako deveta „oporno duhovničtvo;“ ali sad se jur vidi, da buka u Milanu neide samo na duhovničtvo, već da to ide i na vladu. Mazzinovci rujući posvuda upotrebiše onu priliku te vikom i treskom odaše kamo to smiera. Cavourovi listovi svaljuju smutnju na Austrijance, i oni su tomu krivi, što milanski glavni vikar nebtjede da narodnu svetkovinu proslavi crkvenom svečanošću; a austrijski opravnici vele opet, da su pobunili puk proti opornom duhovničtvu! Duhovničtvu se pako nemože ni zamjeriti, što se neraduje novomu redu; jer prevrat kaže svakom prilikom neprijateljštinu ne samo proti duhovnomu staležu, nego proti crkvi i vjeri. Drzovito psovanje, ruženje i izsmjehavanje svjetinjah sad je navadom. Spominjem samo, kako se Otče naš i Vjerovanje i crkvene pjesme prenose na Viktora Emanuela, Cavoura i Garibalda, i kako se ovaj zadnji prispodablja Isusu itd. Vlada, koja je drugčije stroga, da okrutna, kad se njoj radi o česti, bila pogrda crkve, pape i svećenstva ma kako mrzka, progleda sve kroz prste. Pa ni ona sama nije do sada ničim pokazala, da štuje crkvina prava. Mnogo putah prekorači ona u crkvenu svojinu, pozatvorila je tolike duhovne dostojanstvenike bez krivnje i suda, pa zar da se zamjeri duhovničtvu, što joj nije s voljom nova doba? Nego biskupi nehotivši svetkovati narodnu svetkovinu u crkvi, drže se baš po zakonu; a to je istina, da su milanske oblasti pučku smutnju, dokle je to išlo na duhovnike, gledali mirno, pače zlorado. Drugčije se pobrinu, kad je izišlo na vidjelo, da je to republikansko maslo.

Iz Francezke. Francezki listovi raznose u izvadku okružnicu br. Philippea, glavara družbe kršćanske braće u Francezkoj, razaslane na 2. Svibnja. On preporuča u njoj braći, da budu oprezna; jer je više članovah ove družbe zvano na sud radi zla ponašanja. Zna se naravno, da je od ljudih živućih u družbi bilo, jest i bit će članovah zlih, kako u svakom drugom staležu, te sbog toga nebi nikada trebalo ni riečih trošiti, a kamo-li sada, gdje valja svakomu na poštenje paziti, da nisu crkvini protivnici s pohlepom pronašli kukavih činah, te da se zlobnim načinom iznimke neuzimlju za pravilo. Tko je šta zla učinio, neka kaže po istini, ali neka se ljudski brani proti onoj zlobi, gdje bi pogreške pojedinca rado naprtiti čitavoj družbi, da zlobu izide na vidjelo.

Iz Parizа 28. Svibnja. Vlada progoni duhovničtvo još i sada nemilo. Psovati papu i kardinale, biskupe i svećenike, to je sada zabava; a izmakne-li se komu duhovniku samo rieč neoprezna proti vladi, taj je zlo prošao. Prošloga tjedna obsudjen je opet jedan tužni vikar „radi uvrednih riečih o caru“ na dvie godine zatvora.

— Pripovieda se, da je carica Eugenija začuvši viest o smrti Cavourovoj kliknula: „Tada negda oslobodio se Louis ovoga čovjeka, ter je opet gospodar svoje politike!“ Tužni Louis! kakov si ti mučenik, i kako bi po tebi svietu dobro bilo, da ti zla družba nedužnost neizvraća na zlo.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Umro je: g. Grga Kešer, praebendar sbor. kapt. časm. u Varaždinu. G. Jos. Vitković, kapelan kod sv. Marka u Zagrebu, postao je uprav. župe u Jakuševcu.

Poziv na predplatu.

Na izmaku prvoga polugodišta pozivamo svu gospodu koja nam na „Zagreb. kat. listu“ za prošlo štogod duguju ili za buduće predplatila nisu, da nam svoj dug namiriti, a predplatu ponoviti izvole. Polugodišnja predplatnina ovoga lista jest: za Zagrebčane **2 for. 50 nč.**, a za one, kojim se dostavlja poštom, **3 for. 15 nč.**

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 27. U ČETVRTAK 4. SRPNJA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Crna škola u Zagrebu.

Spasitelj je utemeljio crkvu, da ona svojim pobjedonosnim duhom pronikne čovječanstvo, te da narode preporodi u nove stvorove. U namjeri dakle samoga Spasa osniva se njezino božanstveno pravo glede naučanja i obučanja. Nauka i uprava, to je vlast nad duhovi, što sačinjava osobito zvanje katoličke crkve. Znajuć tu svoju uzvišenu dužnost nastojala je jur za rana, koračiv u grčko-rimsko carstvo, da ju u svom djelokrugu oživotvori. S toga nalazimo, počam izbrajati od drugoga stoljeća, uz biskupske stolice u Aleksandriji, Cesareji, Antiokiji, Edesi, Rimu, Milanu, Kartagi i. o. gradovih ustrojene nove kršćanske zavode, s kojih se je razprostirao preporadjajući duh vjerozakona, poganstvu sasvim protivna.

Desna ruka u tom bijahu biskupom monasi. Smierna njihova stanica bi upravo zato stvorena, da mozgaju o istinah vjere kršćanske, i njeguju znanosti, štono su morale ostaviti krvlju napojene prostorine; kuda bo ječi zvek britkih mačevah i razleže se zvuk bojnih trubaljah, tuda su vile usnule. Pokraj biskupskih stolicah dakle i samostanah bijahu učione, u kojih se obučavahu učenici propetoga Isusa, u kojih se odgojivahu budući njegovi nasljednici.

Kô što svagdje tako i tudier bješe Rim cielomu katoličanstvu ogledalo. U njem bijahu od pamtivieka učione biskupske, štono su osobiti stepen postigle pod Agapetom i Grgurom Velikim. [1]) Unj su se ogledale sve kraljevine svieta, kamo je god prodrlo svjetlo božanstvene nauke, pa sagradile pokraj pastirskih stolicah zavode, da doskoče prvoj nevolji, t. j. da naobraze budući svećenički naraštaj. — Ako je tomu tako, što prieči da reknemo, da je i u nas odmah o postanku biskupije bila njeka vrst učione za duh. omladinu, premda poviest o tom mukom šuti.

Zašto upravo odabrah rieč „crna škola“ a ne „sjemenište“, natuknuti ću u svoje vrieme. Nadalje, kad već sborim o odgojilištu zagreb. duh. omladine, spomenuti ću mimogred, u koliko bude moguće, i ine zavode, u kojih je kler zagrebački bio obučavan, ili se još obučava.

I.

Hrvatska, dok je njom upravljala narodna krv, spadaše najprije pod biskupiju sisačku, zatim pod kninsku i pod vrhovno ravnateljstvo nadbiskupije spljetske. Kasnije, kad se iznevjerio brat bratu, zakleo sin otcu, potražiše Hrvati spas u tudjine, te mu ponudiše krunu hrvatsku. Sv. Ladislav, kralj ugarski, dojde na poziv medju zavadjenu braću, razcjepkan narod, utemelji god. 1093 *) biskupiju zagrebačku, i sagradi polag svjedočanstva vjerodostojnih poveljah takodjer stan ili samostan (monasterium) za biskupa. Ako samostan, dakle i prvostolnu crkvu; jer se s kršćanskoga gledišta ni pomisliti nemože samostan bez crkve. Ovako zaključuje iz povelje Andrije II. od god. 1217. vrli naš povjestnik Iv. Kukuljević.

Crkva, stan biskupski (i škola?) bijahu na onoj strani grada, što i danas ime kaptola nosi, i to na istom mjestu, na kojem se ponosito krili častna naša starina prvostolna crkva. Doista, svaki se vrli Hrvat s radošću i počitanjem približuje toj svetinji; jer ne samo što je kuća Gospodnja, stanak Boga trojednoga, nego mu u duhu može predočiti, kao u kakovoj panorami, poviest njegova

[1]) Thomassin V. et N. Eccl. Disc. P. II. L. I. c. 95.

*) Nagadjaju povjestnici da između 1091—1095 godine; no rimska stolica prigodom onom, kad je zagrebačka crkva povišena na nadbiskupiju, dade iztraživati po čitavoj Ugarskoj, kada je biskupija zagrebačka utemeljena, pa pronadje napokon, da je najvjerojatnija god. 1093. Valja dakle da se ove godine držimo, dok nam kakov kamen ili komadić kože koprenu nesnimi, ili bar nenadigne.

Digitized by Google

roda od osam vjekovah. Ona je svjedok dogodjajah slavnih, sretnih i radostnih, ali kuku! takodjer i nesretnih sve do današnjega dana.

Nauci su svuda stupali uzporedice s duhom vremena, imajući vazda pred očima razvitak naobraženosti narodne. Početkom, dok je bio malen broj gojenacah, obučavahu biskupi sami, a kasnije birahu muževe izmedju svećenstva za tu svrhu vrstne. Pa čim su ovi bili slavniji i učeniji, tim si je veći glas stekla i učiona. Veliko zjalo stoji pred nami odmah u početku, te bi ga valjalo zabrtviti; ali čim? Neima gradiva. Sve do biskupa Kažotića mora čovjek samo nagadjati, gdje i kako bijaše kler zagrebački odgojivan, pak napokon uz sav napor nepostigne žudjene svrhe. Da vidimo, kako bijaše za Kažotića? — Sv. Augustin (Gazzotti 1304—1318.) izpunjivao je sve dužnosti revna pastira, radio najviše o tom, kako će probuditi kanonički duh u kleru, kako će ga na to dovesti, da buzdovan zamieni molitvenjakom, mjesto koplja podigne krst, mjesto hurah! zaori pjesmicu u slavu Gospodu. Da postigne sv. svrhu, pozva častne otce reda sv. Dominika iz Začesanja [2]) u samostan sv. Nikole [3]) štono ga je blizu svoje stolice bio utemeljio, da podučavaju kler u psalmih, pjevanju i ostalih obredih.

Nakon toga nabraja poviest vječne borbe sve do biskupa Luke († 1510 u Začesanju). Tek pod njim kažu pisma na jednom mjestu o Andriji predstojniku začesanjskom, da je bio Dor. Decretorum, SS. Theologiae, pače i suffragan; a na drugom, da je bio učiteljem bogoslovja. Odtale navadja Krčelić dvojako mnienje, da je ili u Začesanju bogoslovje predavao, ili je opeta bio biskupskim i kaptolskim bogoslovom. Uzeli što nam drago, Andrija nebijaše šuplje glave. Čini nam se ipak vjerojatnije, ako bismo ga načinili učiteljem. Zašto? Nauci su jur zarana tražili zavjetarje izmedju ogradah samostanskih i kaptolskih, a kamoli ne sada, kad su dvie pole svieta medjusobno planule, kad se iztok zakleo zapadu a Meka Rimu. kada je mjesec svojima rogovima stao prebijati predzidje evropejskih narodah, antemurale christianitatis — Hrvatsku. Tada velim, smjestili su se po samostanih i kaptolih nauci tim većma. Možemo dakle reći, da su nauci valjda i u Začesanju svoje utočišće imali pod okriljem Andrijinim. Ali zašto da nagadjam, je-li bila u Začesanju škola, odkale bi dobivao narod muževe, koji će mu pružati duševne i tjelesne okrepe, oli ne: kad se to jasnije vidi iz povelje biskupa Sjepana I. od god. 1232. gdje veli: „. . . . construximus ecclesiam in nova Chasma, ... creavimus et stabilivimus Praeposituram et Capitulum ex duodecim Canonicis, tamen . . . . consensu . . . Capituli Zagrabiensis . . . . intentione, ut quanto plus nomen divinae magnitudinis debet extolli, tanto plures suis servitiis salubriter adoptentur.“ [4]) Eto na! piše biskup: „ut tanto plures suis (Dei) servitiis adoptentur“ t. j. da se što više mladićah za svećenstvo naobrazi; pa da svrhe nepromaši, imenovao je predsjednikom prvim vele učena muža Ugrina, [5]) neka svim kućanom svietli riečju i činom. Tako je dakle zagrebačka crkva i uz kaptol začesanjski jednom imala svojih gojenacah, štono ih je podučavao Andrija. Sa svim tim mogao je on kao učitelj bogoslovja, ujedno i čast bogoslova biskupskoga i kaptolskoga obnašati — te odtale se porodilo ono dvojako mnienje, što ga nalazimo u Krčelića.

II.

Kanonički život, koj je ćudorednost štitio, učevne sile pružao, netom prestà. Znanosti zauzeše premah, te potražiše po velikih gradovih dvorane, da ondje mogu mnogobrojnomu slušateljstvu predočiti i otvoriti divne gorostase čovječjih izumah. Do skora su sinuli na obzorju novi znanstveni zavodi — sveučilišta, a mnoge dojakošnjih učionah što prestale, što ostale na malen broj slušateljah ograničene. Slobodan život, sjajni i uzvišeni nauci povukoše svukoliku omladinu na sveučilišta, štono je mogla izmagati sredstva. Pače i sjedoglavi starci pohitiše onamo, kao jelen k viru hladne vode. Ali omladina koliko nakupi u nauku, toliko izgubi na uzgoju. O tom nam svjedoči Thomassin, veleć: „. . . in Universitatibus litterarum fervore pene oppresa languuit pietas, et ineffabilis invaluit feritas: Regulares vero a strictissima cum Episcopis conjunctione, quam Clericis suis inspirare avebant Episcopi, alieni erant.“ [6]) — Što preosta ino, van da brižljiva majka i tomu doskoči. Tako bi — doskočila je ustrojiv pokraj sveučilištah stanove za svoje gojence i za svjetovnjake, da od njih danas sutra budu ne samo učeni nego i kriepostni muževi; jer znanost bez vjere i ćudoredja nije za čovjeka više van pol dobra.

---

[2]) Njeki rabe Česma (od istoimena potočića), Casma, Čažma, a svi stariji pisci Chasma; no od krajišnika nećeš inače u onih stranah čuti van Začesanje (=začesmanje, za česmom), zato sam g i ja zadržao.

[3]) Za Matije kralja premješteni su u kollegij častnih oo. družbe Isusove. Krčelić Hist. Eccl. Zagr. p. 102.

[4]) Farlat. Illyr. Sacr. T. V. p. 364.

[5]) Najstariji hrvatski povjestnik Toma arhidjakon važne rieči napisa o Ugrinu: „. . . . fuerat vir litteratus et naturali facundia praeditus, et maxime in divina pagina eruditus. Studuerat enim Parisiis annis fere duodecim in Theologica facultate; subministrante sibi scholasticos sumptus Ugrino. Colocensi Archi-Episcopo, patruo suo.“ Hist. salonit. c. XLVII.

[6]) c. l. c. 102 n. 4. —

Digitized by Google

Kamo poteče pol Europe, onamo su pohitili i naši predji. Ne samo tudjina, nego i Hrvat je umjeo cieniti znanosti. *) Ne samo ini narodi, nego i Hrvati imadjahu u Bononiji (Bologna) svoj kollegij. — Početak hrvatskoga bononskoga kollegija stavlja Krčelić na god. 1537., te pripovieda zanimivu poviest o njegovu postanku. — Kad se je za bisk. Šimuna Bakača († 1543.) zametnula prepirka u kaptolu, uz koga kralja da pristanu: Ferdinanda ili Ivana (Zapolju), pokupi svoje stvari Pavao Zondin, kanonik zagrebački i predstojnik začesanjski, pa ode put Italije u pó Rima, gdje je obnašao čast poenitentiara. Dočuv (1534.), da se Šime priklopio Ferdinandu, vrati se kući, pošto ga je kaptol češće pismeno pozvao i zamolio. Na putu očarala ga u Bologni divna krasota naravi i uzvišeni nauci na toliko, da si je odlučio ondje kupiti kuću, neznajuć neće-li još morati ostaviti Hrvatsku. Što reče, neporeče. Kupio liepu sgradu u ulici Cento Trecento za 1950 funtih bononskih, i odmah svoje stvari onamo spremio. Došav u Zagreb dočekala ga čast za čašću. Na to je namienio svoju kuću kollegiju i poslao četiri kanonika u Bolonju, da prouče pravo. Toliko Krčelić. — Buduć da pisac nenavadja, odkale mu kratka ova poviest, na prvi mah zanimiva, ali ponješto zamršena i čvorasta, s toga velimo radje. da je naš bononski kollegij počeo u strogom smislu dne 1. Veljače god. 1557., kad je Zondin objelodanio u Trnavi ugarskoj zakladno pismo, sliedeć s ostalimi povjestnici Farlata; on bo je izvadio „ex tabulis Zagrabiensibus“ (Illyr. Sac. T. V. p. 537.). Prije izdane osnove pobrinuo se Pavao za sgradu i gotovinu (ibid.). Po osnovi utemeljio je kollegij za omladinu hrvatsku i ugarsku, pravo patronata predao s njekimi uvjeti kaptolu Zagrebačkomu, a od onih, koji bi se onamo šiljali, zahtieva, da imadu 25 godinah, te da su grammatiku i logiku tečajem triuh godinah dobro proučili, itd. „Šestdeset i šeste godine (1623.) — kažu pomenute zapisnice — nakon ustrojenja bude kollegij odobren i potvrdjen od pape Grgura XV.“ . . . dakle i one priznaju god. 1557. Napokon oko 1690. pretvorio se u glasovit i vele sjajan zavod nastojanjem i blagotvornimi prinesci vrlih biskupah i slavnoga kaptola. [7]) — Nedade mi se na ino, nego da usunem rieči Ratkajeve o Gjuri Draškoviću biskupu gjurskomu, koj je umro god. 1650: „quum se Illyrico genere ortum meminisset, seminario Capituli Zagrab., Bononiae fundato, subsidii causa millia decem.“ (Mem. Ban. p. 254.).

Pod okriljem rimske stolice razvijahu se po malo sveučilišta; pod njezinom zaštitom začeše listati, bujno cvietati i najobilnijim roditi plodom, kad al' nadošla bujica XVI. stoljeća većinu njih po Njemačkoj poplavi i popari. Došao nesmiljenik i trgnuo majci iz krila vlastito čedo. U tih okolnostih lati se svojski posla sabor tridentinski, kako će opet uvesti sjemeništa na staru; s toga zaključi: . . . „ut singulae cathedrales, metropolitanae, atque his majores ecclesiae pro modo facultatum et dioecesis amplitudine certum puerorum . . . . numerum in collegio ad hoc prope ipsas ecclesias, vel alio loco convenienti ab episcopo eligendo, alere, ac religiose educare et ecclesiasticis disciplinis instituere teneantur.“ [8]) Što je dobro i samo se hvali.

III.

Biskup Gjuro Drašković, vatreni branitelj sabora tridentinskoga, preporučio je njegove zaključke stališem i redovom hrvatskim s najboljim uspjehom, te postavio po duhu tridentinskih kanonah temelj sjemeništu ili „crnoj školi u Zagrebu.“ Gjuro, najstariji sin Bartola Draškovića i Ane Utješenićke, rodio se 5. Veljače god. 1515. u Bilinu (Béli?). Budući mu roditelji za turskih ratovah malo ne sve blago i svu imovinu izgubili, dao ga je na nauke ujak Gjorgje Utješenić biskup V. Varadinski, inače Martinuzzi Ivan. Nakon svršene filosofije u Krakovu posla ga u Bolonju, da sluša pravo i bogoslovne nauke, zatim u Rim, da zaključi povješću. Sjeme palo na crnicu i urodilo stostruko. Tek što se je s naukah vratio, raznio se glas o njegovu bistru i pronicavu umu sve do bielih kraljevskih dvorovah. Slavno svoje misničtvo počeo je, kô što više našinacah, u Ostrigonu, dielć mudre svjete tadanjemu prabiskupu Olahu. — Do mala popeo se on na kanonikat varadinski, čast predstojnika leleškoga i požunskoga, a 1559. i do biskupa pečuvskoga. Godine 1562. nalazimo ga kao govornika na saboru tridentinskomu, 1563. pastirom zagrebačkim,

*) Mimogred pade mi na um, kako Hrvatsku njeki nadriučeni tudjini XIX. vieka spisuju, da čitalac nezna, bi-li se smijao njihovu neznanstvu, bi-li ih žalio, ili bi se jedio; jer se u istinu više putah nadje u njihovih opisih žive nakaze. Tko može van neznalica u sadanje doba izdati zemljopis pa tvrditi, da Sava Zagreb u dvie pole dieli, a Hrvati (čujte!) da su obrijanih glavah, te samo na vršku nose kitu vlasih. Bogu hvala! postadosmo Kinezi. — Drugi opet u svojoj „Volksg. und Sittenbild. aus Oester.“ tvrdi, da smo i od ciganah gorji, a to s toga, jer ciganin krade s nevolje, a Hrvat od nagona i t. d. Kako mi se čini, i gospodin je pisac to od nagona načrčkao, dočim bi ciganin, da umije, s nevolje napisao o Hrvatu sve zlo, što je bilo i nebilo, samo da se koje krajcare dočepa, Ergo . . . . — Treći napokon u izvrstnom spisu „Brennrose,“ pohvaljenu i u bečkom „Kirchenzeitungu,“ thora umiešati „wilde Kroaten.“ Koj je pročitao „Brennrosu“ i slike iz života trolskega, taj će se diviti, kako se moglo štogod takova osmaknuti inače učenu mužu. Ali da gdjegod nabase na izreku sv. Augustina „magna magnorum deliramenta doctorum,“ a on bi si pomislio: ako tako, to nije čudo, te nas i takova gospoda kadkad divljaci nazivlju.

[7]) Lányi Magyar kat. klerus. Másod. korszak p. 53.
[8]) Sc s. u't. de Refor. c p. XVIII.

Digitized by Google

1572. urešena naslovom nadbiskupa koločkoga, 1578. na biskupskoj stolici gjurskoj, 1585. uvrštena u kardinalski sbor, 1587. položena u hladni grob. -- Što bi Drašković svjedoči poviest, — jamče djela, tvrde krieposti, opieva Dubovsky (1590.):

Draskovich, En charum notat: hocque Georgius inter
Omnes elucens, nomine dignus erat.
Utpote qui charus, superis musis, Populóque,
Principibus, Regnis, Regibus, atque Papis
Vixit Quin Vivit, Vivet, quia Divus in aeva
Virtutum famâ, Religione. Libris.

Da vidimo, što je s crnom školom? Kako je sabor tridentinski odredio, onako je Drašković učinio, utemeljiv za biskupiju zagrebačku sjemenište. Ali neimajuć posebne sgrade, držao je sve gojence o vlastitom trošku u gradu biskupskom. Medju inimi dopao mu se osobito Stankovački, ne kao rodjak, nego kao mladić umnih darovah; zato ga je poslao na višje nauke najprije u Beč, pa onda u bononski kollegij, gdje je i ravnateljem postao. Što bi s njim kasnije, vidit ćemo.

Oko g. 1573. zametnula se bitka kod Ivanića. U toj bitci bude Franjo Filipović kanonik zagrebački i predstojnik začesanjski od Turakah živ uhvaćen i u roblje carigradsko odveden. Car Maksimilian, biskup Gjuro i hrvatski rodoljubi žrtvovaše sve. da oslobode i odkupe junačkoga popa. [9]) Zahman — neda Ture, pa neda. God. 1574. iznevjeri se Filipović svomu zakonu „.... squalore carcerum miseriisque fractus...“ kako veli Krčelić na str. 248. te častno ime Franje zamieni sa dvorožnim Mehmedom. Kao poturica počinio je on mnogo štete svojoj domovini, osobito pako u Dubici, imanju kaptola zagrebačkoga, zagrozivši se tom prilikom, da će za tri dana osvojiti Zagreb. Glas puče po narodu, da se junački pop poturčio. Svih se kosnula grozna viest, ali ponajviše srdca biskupova. Žalio ga on, krstilo se i čudilo malo i veliko. staro i mlado. Da nebude ovomu mrzkomu činu crkvenoga dostojanstvenika još gorjih posljedicah u stadu, upotrebi Drašković nenadanu strogost. a to punim pravom; jer se ta pošast na više miestah pojavila. [10]) Povrh toga svaki čas dopade po koj kršćanin turskih šakah, te bi se ljagom nevjerstva i više njih moglo okaljati. Što uradi dakle biskup? Prokletstvo dade naviestiti puku po čitavoj biskupiji, pokućtvo i ures spaliti po krvniku, prozore i vrata razbiti, stanje naličiti crnom bojom. Osim toga: ukinuo je njegov stallum kanonički za uviek, i od to doba imade ih dvadeset i osam; dohodke upotrebio za orguljaša, oba vinograda, što ih je Filipović zasadio, izkrčio sasvim, a zemljište razprodao, dozvoljiv ipak novim gospodarom, da slobodno drugi nasad polože, ako ih je volja, što i uradiše. [11]) Dvie godine bijaše sgrada Filipovićeva pristaništem sovurinah i svakojake gamadi. Tek 1576. prepravio ju biskup za škole i sjemenište, te pobielio doduše svaki i nesjetni kutić, ali joj ostala u narodu crna uspomena. Od crne kuće postala crna škola (sjemenište), štono ju polaze crni djaci (klerici). — Ime ovo uvriežilo se na toliko po narodu, da mnogi nesanja o drugom imenu; njeki opet misle, da se sjemeništa posvuda zovu crne škole, a njeki, koji su više zanjušili u tudju nego domaću knjigu, zapitkivaju, zašto se u Zagrebu zove schwarze Schule, a ne Seminär i t. d.? Posljednjim odgovaramo: ime se osniva u poviesti, pa akoprem neteče iz najslavnijega čina, to ga ipak kao povjestničko svaki slobodno rabi, i mi baš s toga uzroka odabrasmo.

(Dalje će sliediti.)

[9]) Narod i Turci zvali bi ga „Delipop,“ što znači: pop snažan, junački.

[10]) Pače i za Ljudevita II. odmetnuo se je Damay Gašpar vlastelin Almása i Rekettyeša (kod Tolne) i t. d. Vidi Lányi Magyarf. Egyháztörténetei I. 353.—

[11]) Krčelić veli; „onaj u Poberuhu zove se i d n danas Mehmed, a ovaj u Novoveščini Franc. „Imade-li i sada još gdje kakova traga toj tradiciji?

Ima i dan danas vinograd Mehmet, i pripada kao altarija preč. kaptolu. Ured.

Ogled po svietu.

Evo je jur na izmaku godina, što se radi o ustavnom preporodu naše domovine. Crkvenomu listu nevalja se drugačije pačati u politiku; ali sada, gdje su nesrećom crkvene stvari tako prepletene s političkimi, svećenik i nehotice mora da gleda i jedne i druge, te ni crkveni list nesmie premučati političke sgode po svietu. Ob čem smo dakle? S prvine bijaše hajke, kano da se tjeraju vukovi iz gušlare: tudier bi se sastao sbor, ter izkrivio usta, da složi nesložnu glasbu, koju zovu mačjom ili pasjom muzikom; tudier bi opet mnogomu po noći zazveknulo staklo na prozorih, a bilo je družbe i takove, gdje bi jedno nosilo ljestvu, a drugo mastilo u lončiću, da načaraju tudjinske napise više trgovinah i radionicah. Mnogi bi se opet po bielom danu morao popasti objema rukama za glavu, da mu nabijen tuljac (c—š) šešir neoguli ušesa ili tjak nos; a namjera i nesreća krive su, što mnogi na ledjih odnese i štapovine. Zahrdjala grla, što ovo desetak godinah sbog uhodah i noćobdićah biše posve zaniemila, pročiste se, a narodne pjesme počmu se oriti, govori govoriti, zdravice napijati u zdravlje domu i domaćinam, a na smrt tudjinu; izidu na vidjelo ćurci i menteni,

Digitized by Google

počmu se zadievati za šešire pera paunova, gavranova, pjevčeva i puranova: tu bijaše u tilji čas vidjeti nošnje, da si morao zavapiti: Evo nas ex omni tribu et lingua et populo et natione! Neima boljega blaga pod nebom, nego što je blaženi mir, ter one hajke ni jedan čovjek od razbora nemože da odobri. Ali što ćeš, kad se neda mirovati; drugoga načina za onda nebijaše, da narod očituje svoje tegobe i želje, pa što vidje, da drugomu pomaže, toga se prihvatiše i naši narodjani. Necesse est enim, ut veniant scandala; verumtamen vae homini illi, per quem scandalum venit. Math. 18. 7. Što više buke, to više dozvole.

U carskom vieću u Beču stane sievati i grmiti: dosta se sparna zraka pročisti, mnogo toga izide na vidjelo, i — da rečem obćenitim sadanjim jezikom, poče se daniti, ter eno! rodi se sunce dvadeseti Listopad. Od poroda toga sunca svak, ako i malo zaviruje u političke novine, zna, koliko se je od tada izkalilo srdacah, izjadilo jadah i napsovalo prošle noći absolutisma; a usuprot nahvalilo ono sunce. Težko da ima govora ili dopisa, da nebi počeo slavljem toga sunca i da istinu reknem, meni se je već najzad mrzilo čuti o njem. Pa i sbilja, nas Hrvatah nije ono baš prevrlo ni ogrijalo, nego nam je jedva probijalo tamne oblake nad glavom. Što ćeš opet nego buči i traži Prometejah, koji bi nam na njem zapalili luč, da se znamo bolje opipati i ogledati: ob čem smo? kuda-li ćemo? Pače bilo je izišlo od onoga dana više repačah, ter milo sunce jedva što nije pomrčalo. Pravu zdravu narodu, a k tomu vrlo zaslužnu, od sirotinje jedini amanet pričuvan od djedovah ugrabiti, a tad mu vratiti samo dielak, bora mi! uz takov posao i diobu neima sreće ni po kralja ni po narod. Što ćeš sada? Daj traži vodju, da vodi narod iz meteža! Veli se, da su narodu vodja pismeni ljudi ili prosvjetljenici, pa bi trebalo da budu i našemu; ali od kuda jim opet misija i povlastica u tom poslu, gdje je svak vriedan, da rekne koju za dobro domovine. Zametnu se dakle stranke, a velika laž od svieta, koja umie bielo olagati, da je crno, a crno pohvaliti da je bielo, potjera svoj posao a za uhar zlotvorom. Najprije se odkrivaju tudier i kažu prstom mahne i prevrlih muževah, kojih svak ima, jer je čovjek. Pa da je kakova prilika posve svietla, a da ima samo za trun malenu ljažicu, to se tako dugo upire prstom u nju, dok se gledaocem od neobična gledanja i sbilja nesmrkne pred očima, ter jim se sva ova prilika prikaže crnom. Je-li pako kakva prilika posve crna, a na sebi ima samo jednu jedinu iskru sjajnu — što i takove prilike mogu imati, jer i najgorji čovjek nije još vrag, a svietle se na njem naravni darovi — to se tako dugo kaže na onu iskricu, dok se čovjeku sbilja nezačaraju oči, i ona mu se crna prilika nepričini kano da je sva sam dragi kamen. Tako se izopačuje pravi sud, tako se vara javno mnenje; tako se vladari i gospodari na ogromni kvar sebi i svojoj družini prevare u izboru ljudih, a narodi u izboru svojih zastupnikah.

Kako druguda, tako i ovuda kod nas. Neima poštenjaka, pa da čini čudesa, koga zli jezici nebi raznieli nadienuv mu crnih imenah. Da su to ljudi, bilo bi nas malo i stid; nu nebore ako i jesu od nas, nisu naši. Gradili se oni što jim volja, nisu nego majmuni oponašajući tudje izrode ljudske, kojim je zabava danguba, a posao: lagati po svietu, trubiti po novinah laži i zametati svadju. Takovi su ljudi i gorji od majmunah, jer su izdajice doma i roda živući ob tudjem novcu, kojim se našemu narodu radi o nesreći; a tko zna, kakove si sve zlatne kule osnovaše za ono vrieme kada dojde njihova hora, ter u Garibaldovih crvenih košuljah počmu duhovnikom suditi sud.

Ali slava poštenjakom; jer se liepo opošteniše: prokrčiše put, mnogo toga osvjetlaše i pročistiše, mnogo hladno srdce ogrijaše, mnogu hrdjavu pamet opametiše; a, dobar je strah, komu ga Bog dade — natjeraše i mnogoga neprijatelja u strah. Njim hvala, što jur nismo plien čije te lukavosti i lakomosti. Municipija se kako tako na brzu ruku urede, saberu se u vieće, takme se u ljubavi domovine i skrbi za narod, i pročitaj zapisnike to županijah to slobodnih gradovah, u većini vidiš željnu slogu, makar imade sila stranputičarah. Tu bi imali paziti mi svećenici, da se nedielimo na dva tabora; jer osim što imamo kao važna uda svoga naroda neprijateljah, imamo jih silu kao posebni stalež u istom narodu. Što još željno izgledasmo, to je sabor. Ali koliko opet bijaše napora, vike i prošnje sa svih krajevah, da se on sazove po našem pravu i zakonu! koliko je jur iz njega za nuždu sabrana poteklo pred svietlu krunu prošnjah, to zna naš narod; a za kakvu korist, znao bi jur i sav sviet, da na medji nedočekavaju iz busije smutljivci i navistnici, ter istini nerežu krila, da prava i zdrava neide dalje u sviet. Krajina, krvava hrvatska haljina, dojde jedva težkom mukom, te smiera, da će izpripovjediti svoje jade; a imala bi i crkva iz Krajine pripoviedati, kako se je konkordatom preporodila, da joj neima para od Belovara do Meklenburga. Sunce dvadeseti Listopad kaže nam put, da idemo na svoj historički položaj. E dobro! taj je naš položaj vrlo dobar i za crkvu i za domovinu, pa da idemo nanj! Što nas snaga nosi, valja nam se hvatati i rukama i nogama, da se

Digitized by Google

uspnemo do njega; a nedopremo-li s tudje krivnje, ono nebijaše sunce na zeniku, već divlji oganj (Irrlicht).

Oblast vladajuća ljudskim družtvom, mora da bude snažna, jaka; jer čim oslabi, okrutna je i silovita, oli se taji. Okrutna je, ako nemari ni za pravicu, ni za svetinju, već krutom silom udara, da si pribavi posluha ter se spasi; taji se i uhodi, oli štono je rieč, fulja, ako mučke trpi ruglo i sramotu. Rimski car August bijaše jak, pa eno za vlade njegove same sreće i miline; a Tiberijo ćuteć se slaba, ugnjetava i ruje potajno. Projdi sgodopisom i opaziti ćeš krvavimi slovi napisanu ovu istinu: jao si ga narodu i puku, komu zapovieda oblast brineća se, kako da sama sebe uzdrži. Eto, zašto vlada postaje okrutna. Okrutna je, jer je slaba; pa ako u okrutnosti dotjera do mahnitosti i bjesnoće, znaj, da joj je blizo konac. Od straha popadaju čovjeka grčevi, a što u grčevih spopadne ruka, ono ćuti. — Oblast je jaka tada, kada neima skrbi za obstanak, i kad ima načina, da izvodi svoju zadaću. Da negovorim o prvom, evo ću nješto reći o drugom.

Oblasti način, da izvede svoju zadaću, nije samo materijalna ili tvarna sila; jer ako se vlada i nemože braniti golih rukuh, sama i to jedina sila, gdje u drugom hramlje, nespasi ju. Neima tudier uviek razmiera: što veća materijalna sila, to je jača vlada; jer se dogodi često, da baš preobilje materijalne sile oslabi vladu ili oblast i sruši ju u propast. Vojvoda, na primjer rečeno, zaokupi grad, razruši mu zidove i predobije ga; vojske i druge materijalne sile ima dosta, ma ako će da sve popali i poubije, a svoja volja mu zakon. To je živa istina: vojvoda, što više ima sile, to je silniji; ali nije svejedno: vlada ili vojvoda. Vrieme teče, vlada oslonjena na zakon i pravicu, obstati će viekove i viekove; a druga jedva će izdurati kakvih desetak godinah, ma ona imala ogromnu silu vojske. Žezla, za koja bi mislio, da su od diamanta, lome se kano trska. Eno u Turskoj vladar može, ako mu se baš svidi, da kosi ljudske glave: pa ipak neima od nje slabije vlade. Ljudevit XIV. budući još mlad i nevješt, reče dvoranu: da nad vladu u Turskoj neima bolje. Dvoran će mu na to viteškim držanjem: Sire! neima zemlje, gdje bi vladara tako često udavili, kano baš ondje.

Ovako umuje o vladi daroviti učenjak Balmes. Ja nisam tako oštrovidan, da prozrijem u narav našoj vladi, te prosudim, koliko joj naliči ova narisana spodoba; ali sudeć po vanjskih znakovih, biti će tu i za nju žalostne istine. Neima blagoslova u kući, gdje se družini nesudi pravica, gdje neima svakomu, što ga ide, i gdje se neima komu potužiti; a zlo i naopako, gdje se družina s gospodarom počme pravdati za svoj dio. Navadno su zlovolji puka, svadji i nemiru krivi ljudi oko vladara. Jedan vrličina diplomat na glasu reče: „Služba me je gonila po svih gotovo njemačkih priestolnih gradovih, i svuda sam našao ljudih prevrla i uma i značaja; ali mi je za čudo, da takovih nemogu naći vlade.“ Hrvat je od naravi vjeran svomu kralju; od kada ima na svietu Hrvata i hrvatskoga kralja, nije kralj zametnuo boja bez svoga Hrvata, makar bi mu iz tudjine poručivao glasove, da se skoči na noge. Slava svietle krune slava je i Hrvatu; a potamni-li po nesreći kruna, snužditi će se i Hrvat od tuge, a kamo-li onda, kad je po nijedan nemože da osvietla. Hrvat, kako nikada prije, sada nezna pravo kuda bi? Mota se ovamo i onamo, a nješto neda, da se mota po pravici i zakonu. Pogana politika, nezna sada ni istine ni pravice ni ljubavi, a izvraća na zlo najveće svetinje, i reći bi: prodaje za novce. Sbog ove politike došlo je silno carstvo svietu na ruglo, sbog nje stradaju toliki milijuni, a sbog nje prkosi šaka pridošlicah židovah i protestantah tridesetim milijunom katolikah. Ob tom smo dakle. Svak dakle idi na svoje mjesto, i radi što mu je raditi kano unuku slavnih djedovah; drži se i traži zaklon sebi u svom domu; jer eto! ne sunca, već oluje.

(Konac će sliediti.)

Spomenica

nadbiskupah i biskupah sabranih u državnom vieću u Beču, upravljena na Njeg. c. k. Veličanstvo cara.

Premilostivi gospodaru!

Vašemu Veličanstvu svidjelo se je premilostivo, da državnomu vieću, u koje su i prepokorni podpisnici pozvani, poda prevažnu zadaću. Oba doma ovoga vieća biti će u zakonarstvu Vašemu Veličanstvu o boku, ter će preuzeti jedan dio težkih dužnostih, naloženih Vam po Božjoj naredbi. Prepokorni podpisnici tvrde su nade, da će otac milosrdja ovo novo djelo blagosloviti, ter da će državno vieće biti djelaonicom velikih i uspješnih djelah; jer veliko i uspješno biti će to, ako zastupnici carevine nezaslieplјeni pokretom razprostranjenim po Europi, načela, na kojih se osniva spas družtva, poprime i potvrde, domašaj željah križajućih bez reda bistrim okom vide, te držeć se istine i dužnosti osiguraju obstanak carevini. Prepokorni podpisnici znadu, kakva jim je odgovornost naložena pozivom u državno vieće; a osobito znadu, od kakve je važnosti osiguran obstanak carevine Austrije ne samo za narode u njoj živuće, nego za svu Europu, za crkvu i po tom za sve čovječanstvo, te drže za dužnost, da brane jednoću carevine svom svojom snagom.

Digitized by Google

Da se pogibelj s Božjom pomoćju ukloni, nevalja se tješiti, već ju valja promjeriti po svoj veličini. Ima jur davna u Europi stranka proglašujuća: da se Europa preustroji po zakonu razuma i slobode, ima se razpasti Austrija i crkvena država. Jezgra toga družtva smiera na to, da napravi njeko družtvo bez Boga. Pokle je prevrat u Italiji sretno uspio, misle prevratnici, da jim više ništa nije nemoguće. Oni koji vole niz vodu plivati, pridružili su se njim: misli su zamršene, pamet pometena, a to stanje smeta i Austriji u novom preustroju, što se jedino s mirom, oprezom, pritajom sama sebe i pravom razsudom svih odnošajah može dovesti na kraj.

Neprijatelji Austrije i crkve izopačiše u ovaj čas javno mnienje. Dokle je rovarija u vještini dotjerala, vidi Italija; kakovom se smiešću laž tjera, kaže slieparija pučko glasovanje, na koje sardinski kralj oslanja svoje pravo. Sličnom šarolijom, sličnim oružjem, lažju i klevetom ide se u boj na crkvu ili više na kršćanstvo; spona zakona porazkidana je, vjerozakon, poredak, pravda i istina predana je njekolicini rovarah i cincarah na ruglo. Prepokorni podpisnici duguju Bogu i svomu pastirskomu zvanju, ali i Vašemu Veličanstvu i domovini, da uz takovu potjeru nemuče više mukom, već da brane crkvina prava i to najprije ona, na koja se sprema prvi juriš. Jur odavna imadu protestanti u Austriji ona jednaka politička i gradjanska prava, koja jim po 16. članku ugovora njemačkoga saveza po svih saveznih zemljah pripada, a po vjerozakonu imadu slobodu, kakve katolici ni današnji dan u mnogih protestantskih državah neimadu. Nedavna podieljena jim je zakonom od 8. Travnja samostalna uprava u vjerozakonskih poslovih u svemu obsegu i sloboda većega obsega, nego što ju imadu katolici po obstojećih zakonih i ugovorih. Prepokorni podpisnici nemogu zatajiti želje, neka bi Vaše Veličanstvo dostojalo, ter u izvadjanju onoga zakona na osobine Tirolske i jednoglasnu želju onoga vjernoga i vriednoga puka imalo premilostiv obzir; drugčije neimamo ništa proti tomu, da kršćani augsburžkoga i helvetičkoga zakona svoje nabožne poslove po načelih svoga vjerozakona bez zapreke rede, ter da imadu ista državljanska prava kao i katolici. Ali ima i takovih vjerozakona tičućih se stvarih, u kojih se katolici sa protestanti moradu da sukobe. Ako se može pronaći način, kako da se u tom smiri i jedna i druga stranka, to zahtieva duh blagosti i dobrohotnosti, što i prepokorni podpisnici žele da bude, da se taj način uporavi. Nu to je i skrajno, što protestanti u Vašega Veličanstva mogu moliti, osim ako Vam nemisle dati čudnovat svjet, da se iznevjerite pravednosti i razboritosti.

Skoro u svih zemljah carevine prava katoličke crkve tako su stara, kano i razvitak uredna državnoga života; jer sve dobiše blagodat oplemenjene ćudi u krilu katoličke crkve. Žalostni razdor u vjeri, porodivši se u šestnaestom vieku, izveden je silom. Kako je znano, protestantski vladari zabranjivali bi katoličku službu gdje i kako bi mogli, te katolikom nebi preostalo drugo osim pravo, da se samo brane. Tužnomu stanju razdora i strahovitoj pustošini zavladavšoj sbog njega osobito po Njemačkoj učinjen je kraj ugovori. Ovi ugovori bijahu zalogom mira u Europi sve do onda, dokle neprijateljština proti kršćanstvu neizide na javu, te se svim bjesnilom nesvali na katoličku crkvu, znajući, da je ona čvrsta tvrdjava kršćanstvu. Prava dakle, koja je crkva u svakoj ovoj oluji sačuvala, starija su nego tisuću godinah, pa tko do njih ništa nedrži, taj pristaje na ona načela, po kojih mjesto prava zauzimlje nasilje i pobuna, makar se to umje zaokriti varavim govorom.

Što prevratna stranka od Vašega Veličanstva zahtieva, da skinete carevini Austriji katolički značaj, to ne samo, da je mahnitost, nego je takova tražba u sebi protuslovna: jer ota stranka kaže vladi Vašega Veličanstva, da se ugleda u Englezku i Prusku. Prije malo danah naime na 19. Travnja o. g. izjaviše englezki ministri pred sakupljenim parlamentom: da u Englezkoj ravno ima mnogo katolikah, ali da je ona protestantska država. Pak ipak, što velika Britanija u Europi ima zemlje, u njoj žive uz 22 milijuna anglikanacah, presbiterianacah i methodistah 6 milijunah katolikah. Pruska vlada smatra Prusku za protestantsku državu, pak ako sve i neradi bez opreza, to radi ipak većinom u tom smislu. Alj u pruskoj zemlji trećina i više puka jest katolik; jer jih ima do polsedmi milijun, a protestantah je nješto preko 10 milijunah. Usuprot zemlje zastupane ovdje na državnom vieću broje do 20 milijunah katolikah, a ne posve 300,000 protestantah, što je takova manjina, da je nestaje. U čitavoj carevini izide dakako drugi razmier; ali ipak katolici su i opet većina kamo premašnija, nego što su protestanti u Englezkoj — zamučav Prusku — prema katolikom. Pa Austrija po pravici da nebude katoličkom, kano što su Englezka i Pruska protestantske? Katolički car u Austriji, unuk zaštitnikah crkvinih zar da se nebi smio brinuti za katoličke stvari, kano što se protestantski vladari u Englezkoj i Pruskoj brinu za svoje? Protestanti u Austriji imadu već odavna državljanska prava većega obsega, nego što imadu katolici u Englezkoj i poslie same emancipacije; dobili su sada od milosti Vašega Veličanstva slobodu, da na svoju ruku upravljaju vlastite poslove, što jim do sada nije dao ni jedan od protestantskih vladarah, da mučimo o katoličkih. Ako ni to još nije dosta, ako se na ime slobodoumlja od Austrije zahtieva, da se za svakoga sukoba na vjerozakon osnovanih tražbah žrtvuje katoličko osvjedočenje, tad valja poći u kolievku ustavne slobode, ter zaiskati u englezkoga parlamenta zakon, po kom će za svakoga sukoba na vjerozakon osnovanih tražbah u Englezkoj i Irskoj načela državne crkve, u Škotskoj pako presbiterianah, katoličkim zakonom morati da popuste. Svatko zna, da bi vlada s parlamentom u Englezkoj takovu molbu na priečac odbila. Jer pako ljudi od napredka vele, da je to pravo i pošteno, to neka oli barem to dopuste, da austrijanska vlada bude imala onoliko obzira na katolike,

Digitized by Google

koliko se na sve strane obazire englezka na protestante, oli neka iskreno kažu, što misle: da katolici vazda i u svačemu budu za protestanti. Nu proti tomu je sviest i pravda; a radi se tudier i o poštenju. Zar da katolici budu Heloti u Europi? Ovo čuvstvo neka bude za čas s mirom, jer će proći vrieme; ali će sigurno, tako nam života i budućnosti katoličke crkve u Austriji, u svoje vrieme izići silom na javu. Osim toga državni su zakoni, koji izravnaju odnošaje katoličke crkve prema protestantskim vjeroizpoviedim, načinjeni velikom brigom i pazkom na pravednost, a i crkva je od svoje strane dotle popustila, da dalje nemože van da se iznevjeri sama sebi. Po nauku katoličke crkve ženitba je otajstvo, a vez njezin, kad je jur gotov, može razriešiti jedina smrt. Za katolika dakle nemože biti ženitbe, i to niti mješovite, van nerazrešiva. Bude-li pako državni zakon dopustio, da se protestantska stranka u tom drži svoga ženitbenoga pravila, ter zahtieva da se razpita ženitba, tad je medju osobama mješovite ženitbe mrzka krivica. „In re communi potior est conditio prohibentis.“ To je načelo, komu je istinost očita i koje od Rimljanah priznavaju sve pravoslovne učione. Katoliku je po vjeri razpitanje ženitbe nemoguće, a protestantu po propisu vjeroizpoviedi, ako i nije zapoviedjeno, to je dozvoljeno. Neka se dakle ili odrekne ove dozvole, ili si neka odabere protestantsku osobu.

(Konac će sliediti.)

Viestnik.

Iz Zagreba. Oglašena u 22. broju ovoga lista knjižica: „Kateketička pitanja bez odgovorah za porabu kateketah i učiteljah u izpitivanju mladeži 1. razreda glavnih i trivialnih učionah“ od Rudolfa Šanteka izišla je — što se daje na znanje.

Iz Italije. Prevratne novine rado bi svom silom sviet prevariti, da Cavour nije umro kano pokornik, nego vele, da je jur za rana pao u nesviesticu te nemogao primiti sv. otajstva. Ali kako svaka laž ima kratke noge, tako su i ove okolišajuće bile posve smetene, da su se same izdale. Sljedeće pismo iz Beča pripovieda, što je istina: „Danas su stigle iz Turina diplomatičke obaviesti pripoviedajuće mnoge zanimive pričice o zadnjem času života grofa Cavoura. Već prije njekoliko mjesecih bilo je došlo ovomu državniku, kano da će ga kap udariti, a domaći liečnik i zaufan kućni prijatelj svjetova namah, neka se prvi ministar Viktora Emanuela ostavi svega, ter si bez brige u tišini gleda za pokvareno zdravlje; jer da će drugčije prije ili kašnje nadoći zlo, komu neće biti lieka. Pa sbilja, kadno Cavour po noći 3—4. o. m. počuti navalu uzburkane krvi, domisli se liečnik s mjesta zlu, makar je liečničko vieće tajilo te proglasilo bolest neopasnom. Zašto to, znamo, da nepokvare veselje još od narodne svetkovine, koja istom minu. Medjuto, domaći liečnik držeći za dužnost, kaže markezu Cavouru, ministrovu bratu, što je i kako: da neima pomoći; a on dozva već na 4. po podne župnika svoje gradske četvrtine, da s njim skupa spremi bolestnika na smrt. Grofa Cavoura, koj kako je znano, bijaše izobćen, mogao je župnik kano in articulo mortis riešiti izobćenja i nije trebao, što piše „Independance belge,“ u pape moliti dozvolu. Samo je bezuvjetno crkvino pravilo, da izobćenik prije nego primi sv. otajstva, mora predati izpovjedniku opozivnicu. Na to su potrošili sav dan 5. o. m, dočim se župnik od večera prijašnjega dana nije ni maknuo od bolestnika, i tekar mu 5. pod večer podielio otajstva. Opoziv grofa Cavoura bijaše pred bratom i više svjedokah, da se može posvjedočiti o tako važnom činu, da je s pravom voljom i iskren. Jedva što primi bolestnik poputbinu, ostavi ga sviest. One noći buncao je ter iznio više smetenih izrekah o Italiji. Prije smrti došao bi za časak malo k sebi, ali nikada poslie da bi se bio posve osviestio.“

Iz Parizа. U sjednici zakonarskoga sbora od 8. o. m. udari Keller još smielije na vladu, nego što je udario prvi put. „Sad znamo“ piše „A. Z.,“ „zašto je „Moniteur“ prije osam danah odgovarao, neka se neudara tako na katolike i njihovo duhovničtvo. Vlada sluteći, kakova će biti govora, htjede tim da preteče Kellera, da neima povoda tužiti se na tegobe.“ Keller prigovara vladi, da ona po osnovi uhodi, gnjete i progoni po policiji katolike i svojoj starini vjerne ljude, da je dvolična i lukava, nesigurna i neodlučna kako u talijanskom pitanju, tako i u nutarnjoj politici, te se ogradjuje proti paklenim strojevom policije, od kojih je najgorja štampa, kojoj on nepobitnimi riečmi odkriva lice. Govor je pogodio vrlo dobro.

Iz Engleze. „Union,“ puseitički list javlja, da je nedavna preminuvša vojvodinja kentska, mati kraljice Viktorije, umrla u krilu katoličke crkve. Protestantizma odreče se ona pred jednim francezkim svećenikom, namještenim kod kapelice u Clermontu, a vojvoda aumaleski ode glavom kraljici, da joj prijavi dogodjaj.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Juraj Basar, župnik u Kuniću, stupio je u stalež mira, a g. Juraj Benko, kapelan u Vivodini, postao ondje upravljateljem župe Umro je g. Josip Horvatek, kapelan u Prozorju.

Dopisnica uredničtva.

Družtvo duhov. mladeži u Senju predplatilo je već prije na cielu godinu, s toga je onomadne poslana polugodišnja predplata upisana za god. 1862.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dja. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 28. U ČETVRTAK 11. SRPNJA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Crna škola u Zagrebu.

(Dalje.)

IV.

Uzgojeno stablce valjalo je njegovati, neka ojača i sve se više razgrana. Valjalo mu je pružati dovoljne hrane, da se neposuši prije reda, ili neostane krživljavo. No da toga nebude, doskočio je sabor tridentinski. Njega sliedeć i svoga velikoga predšastnika Gjuru, nastojali su revni pastiri na svaku ruku, kako će sjemenište u imovini pomoći, da čim više poslenikah Gospodnjih uzgoje i naobraze.

Prvi nasljednik Draškovićev Ivan VI. nazvan Krančić Monoszlay († 1584.) zadržao je sve njegove naredbe u najboljem redu; ostavio svojim gojencem, koji bi vlastitim trudom učili magjarski jezik 200 for., a kollegiju bononskomu 800 for.

Nakon Ivana nasta kobno doba. Hrvatskoj zaprieti propast sa svih stranah baš kad je poprimio upravu zagrebačkoga stada Gašpar Stankovački, Gjurin rodjak i ljubimac, kojega malo prije ostavismo kao ravnatelja bononskoga kollegija. Za njega bila je napala crnu školu ljuta bol ..... „plures enim“, piše Krčelić, „dicto vale, revertebantur ad saeculum.“ Da izlieči ranu, ili joj barem preprieči dalje se širiti, te neprijatelja, koj se pokazao u velikom broju, od stada odbije, latio se Gašpar nenadana lieka, nebi-li doskočio nestašici svećenstva. Zahtievao je, neka se svaki gojenac, primljen u sjemenište, pred kanoničkim sborom svećanom zakletvom obreče svećeničkomu stališu, samo da se kasnije neotisne u sviet. Evo nam je od rieči do rieči: „Ego N. N. Seminarista Vblis Capit. hujus Almae Ecclesiae Zagrabiensis, juro per DEUM, et per gloriosam DEI Genitricem MARIAM, et per omnes Sanctos et Electos DEI, quod obediens, ac gratus ero, Almae huic Ecclesiae Zagrabiensi, Ejusque Praelato, et toti Capitulo, Dominis videlicet et Patronis meis, sine quorum licentia et voluntate ex Seminario, in quod gratia eorum receptus sum, non discendam; sed cum et ubi opus videbitur, sacris initiabor ordinibus et Ecclesiasticis ministeriis, in hac Dioecesi fidem Catholicam profitendo, perpetuo inserviam, sic me DEUS adjuvet, et B. V. Maria, et Sancta DEI Evangelia“ [12]).

Zakletvu ovu zahtievao je Stankovački po duhu svoga vremena, a da sada žive, nebi je sjegurno ni on zahtievao. *)

Šimun (II.) Bratulić (1604—11.) obdario je sjemenište i stolnu crkvu, štono ju u dva maha udario grom, obilnim novcem, te napose ostavio crnoj školi 1000 for. Godine 1606. otvorio je u zapušćenu samostanu Dominikanacah kollegij družbe Isusove. **) — Buduć da biskupi po-

[12]) Idem pag. 279.

*) Liek, koj je tadanjoj rani pomogao, još bi ozledio današnju. Odrediti, kakvo koj zvanje imade, hic labor hoc opus. Mladić motreć sj jan život vojn čki odmah si zaželi: ele! da sam stariji pa da budem vojnikom; a nepromisli nesretan niti nesgodah ratnih, niti gvozdene stege, koja ga čeka, ni da vojnik mora biti okretan duhom i tielom. Drugi opet sjedeć uz bogato nakićen stol sluge Gospodnjega pomisli: valaj! nikomu ljepše do svećenika: liep, sjeguran život, malo brige, a još manje posla. — — Jok momče, ovako će reći nedozreo mladić i odrasao, koj samo svoj stališ bremenom smatra. Tko dvori žrtveniku, mora da bude na sto tegobah spreman, kojih drugi van svećenik nemože ili neće da pojmi, mora da bude muž učene glave, koj umije druge podučiti riečju i činom, a što najviše, vlastite strasti zauzdati. Treći napokon slušajuć kako o ovom ili o onom trgovcu pogovaraju, da novce na mierove mjeri, razbija si nesjetan već sada glavu, kamo će s njimi, te si misli: nikamo drugamo nego u trgovinu; a neznade biedan, koliko se trgovac znoja naznojio, koliko-li noćcah nezadriemao, dok si je štogod stekao, pa uz to sve nje sjeguran. Zato u takovu poslu najbolja je milost višnja i svjet mudrih, izkusnih i razboritih glavah. Nevaljali svećenik mogao bi biti najpoštenijim gradjanom; bolje je dakle puščati ga za dobe u sviet, nego-li siliti, budi fizično budi moralno.

**) Poviest družbe Isusove u Zagrebu nalazi se u rukopisu u knjižnici sveučilišta peštanskoga pod br. IX. f. 27. — Pisana je u

Digitized by Google

red svih svojih naporah nemogahu segnuti vlastitimi silami, da što više pitomacah uzgoje, zamolila je (1611.) synoda trnavska (i Šimun bijaše prisutan) sv. otca, neka ustupi mjesto sinovom magjarskim, hrvatskim i slovačkim medju svojimi gojenci u Pragi, Olomucu, Gradcu i Beču — i to u svakom izmedju ovih gradovah po trojici, koje bi preporučio oli biskup ostrigonski, oli kološki, oli ma koj od starijih suffraganah. [13])

Početkom šestnaestoga vieka spomenusmo biskupa Luku. Luka bješe naumio obzidati crkvu svojimi troškovi, da nebude izvržena nasrtanju divljih turskih čoporah i nezahvalnih susjedah; ali ga priečila župna crkva, koja je upravo ondje stajala, kuda je valjalo potegnuti zidinu. On se obrati k rimskoj stolici i zamoli, da župu prenese u obližnji cistercitski samostan, a red ovaj u Zagrebu dokine, jer je bio tielo bez duše, neimajući ni opata ni redovnikah. Uz to zamolio je, neka odsele župa bude skopčana sa predstojničtvom. „Ako župnik privoli, stvar je gotova“ odgovori na kratko Julij II. Župnik privolio, stvar bi gotova. Na to bješe doduše župa premještena, ali praepositura dopade ipak šakah kanoničkih proti svakomu uvjetu sve do Petra (II.) Domitrovića, dok ju on crnoj školi nepokloni. [14]) Petra je snašla žalostna smrt 17. Lipnja 1628. u bari varaždinskoj, koja je kružila gradske bedeme, jer se je usudio ukoriti sjajnu ženu, što je okajala i pogazila svetinju braka. [15]) Što neradi blud?!

Dočim je imovina crne škole dan na dan rasla, te se bilo nadati, da će se skorim stalne i dovoljne glavnice dočepati, radilo se u Ugarskoj o ustrojenju novoga sjemeništa, štono bi ga imali svikolici biskupi podupreti, pače nakon svoje smrti ostaviti mu gibuću svojinu. Za sada svlada u Zagrebu ljubav napram vlastitu čedu. Franjo Ergeljski Hasanović († 1637.) nije mogao zanemariti crne škole, ni ostale svoje omladine, što nam jamče odgovori zagrebačke synode na zaključke narodnoga trnavskoga sbora; jer se iz njih vidi, da mu je najprije do svojega stalo, pa tek onda do tudjega; što bo koristi njegovati hrastinu a zanemariti cieр, ma upravo hrastina i vlastita bila, kamo-li kad je strana. God. 1633. sazvao je prabiskup ugarski Petar Pàzman synodu u Trnavi. Slavni sbor naredio je više toga, te naložio, da se saborni zaključci poprimu i oživotvore; dodao je ipak..... „licitum cum caritate ac debita reverentia cuique proponere, si quid forte addendum vel explicandum videatur in statutis synodorum factis vel deinceps faciendis.“ Držeć se ovih riečih, i što je odbornik zagr. biskupije proti svojoj punovlasti pristao na njeke zaključke te malo dalje segnuo, nego što bi smio, opro se kler zagrebački njekim točkam, koje mu vriedjahu prava i stare običaje, a to ponajviše onoj, što radi o rimskom obredu. Ini biskupi poprimiše sbor objeručke, no Franjo Ergeljski sabra skupštinu dioecesansku u Zagrebu na 19. Srpnja 1634., da se ondje o njekih točkah porazgovore.

Narodni sbor trnavski opozivljuć se na synodu god. 1630. i na kralj. povelju od g. 1625. nalaže, neka se, kô što rekosmo, sve gibuće stvari umrlih biskupah udiele sjemeništu. Ali kojemu?... „soli uni erigendo Seminario hungarico“..... nespominjuć niti biskupije, niti kraljevine hrvatske. Kamo dakle s hrvatskom omladinom? pita punim pravom skupština zagrebačka; Hrvatska bo je Bog i duša bila sdružena s Ugarskom, no se od nje razlikovala ne samo jezikom, običaji, nego i vlastitimi medjami. Biskupija zagrebačka imala je svojih gojenacah i svoja sjemeništa u Zagrebu (crna škola), u Beču (Collegium Croaticum) i Bolonji (Collegium bononiense) štono ipak nebijahu toli obskrbljena, da im nebi trebalo daljne podpore. — Što je moglo biti dakle shodnije, van da se stvari zagrebačkih pokojnikah uslied kralj. povelje dadu ili svim trim, ili ma kojemu od ovih sjemeništah, štono bijahu za biskupiju zagrebačku ustrojena, a ne „illi uni Hungariae seminario erigendo, quum optima ratio suadeat, ut, quod de corpore hujus dioecesis desumitur, in commodum ejusdem corporis redun-

---

latinskom jeziku na pisaćem papiru in folio od više rukah. Svezana na starinsku u mekanih koricah, ovitih crvenkastom kožom. Njekoč bi knjiga opasana remencem, koj se zakopčao za kariku, što se još nalazi na lievoj korici. Na koliko se dade razabrati, rêz bi naličen narodnimi mastmi crveno-bieloplavom. Debela je poštena četiri prsta. Napisanih stranah imade 728, preostali papir je prazan, prama svrsi zasmudjen i od ulja žutkast. Na prvom listu stoji naslov povećimi pismeni:

„Historia Collegii Societatis Jesu, in monte Græco Zagrabiæ siti, quæ, cum fastis personarum simul ac officiorum ejusdem Collegii, a primis adventus nostri in hanc urbem diebus, in posteriorum instructionem et consolationem, accuratissime coepta est in hunc librum referri Anno Salutis Nostrae 1628., 18. Februarii.“

Odmah izpod naslova počimlje predgovorac, vrlo gusto, sitno i skraćeno pisan, manjka ipak drugi list, što je po svoj prilici njekako izpao, jer iz početka imade više neuvezanih listovah, koji su s češće porabe izčupani. Razlaže se tudier, s koje su svrhe Isusovci u Zagreb pozvani, spominje se uzgredice pobuna bočkajska, te da su na dan sv. apoštolah Šimuna i Jude 1606. najprije u Zagreb prispjeli častni oo. Ivan Zanitius i Petar Vragović. Poviest teče kronologičkim redom od godine do godine počamši od 1606. sve do 1726. Na čelu svake godine naveden je „Catalogus personarum,“ pa onda sliedi što se onoga ljeta u zavodu sbilo. — Tko bi hotio sve pročitati i potanji izvadak dati, trebalo bi dosta vremena, te bi morao svojski napeti oči, dok se nebi priučile skraćenicam. Na više miestah dodane su od kasnije ruke glosse; početkom mnogih točkah imade uz kraj i kratak sadržaj, primetnut po svoj prilici od čitalacah. —

[13]) Kat. XXIX. p. 377. —

[14]) Krčelić p. 206. —

[15]) Farl. T. V. p. 560. —

Digitized by Google

det.“ [16]) Valja takodjer spomenuti, da se je na trnavskom narodnom sboru u ime crkve zagrebačke protivio Benko Vinković. „Ako tako, neka se stvar predloži najprije nj. Uzoritosti Pázmánu, pa ako uztreba i nj. svetosti“ bješe odgovor iz Zagreba na točku, koja se ticala sjemeništa. Što se tiče obreda rimskoga nespada nam na stvar; no ako je tkogod znatiželjan, eno mu listine Vrbana VIII. u Prayovu Spec. Hier. dielu I. str. 78, te neka i peti svezak Farlatijev prevrne na str. 570. — Narodni sbor odredio je istina, da će se uzeti obzir na kaptole i crkve, koje su više doprinieleе; ali ma i tako, zašto da skapa, što je težkom mukom uzgojeno, zašto da se nova kula gradi, kad ovoj samo krov manjka. — Ostavio je Franjo sjemeništu i stolnoj crkvi liepa novca, poimence za crnu školu 4000 for.

Nadalje umnožio je glavnicu crne škole: Benko (II.) Vinković (1637.—42.) sa 3000 for.; Martin (I.) Bogdan (1643.—47.) sa 8600; Petar (III.) Petretić (1648.—67.) sa 580 for. i 300 unčah srebra. I tako redomice ostavio je svaki biskup po koju krajcaru svojoj crnoj školi, a nisu za nju zaboravili ni članovi sl. kaptola. [17]) Treba još u obzir uzeti naša vremena i njihova, prispodobiti sadanji novac i tadanji, pa lje neće nitko reći: darovi bijahu za biskupe neznatni. Tada su s grošićem preživjeli cio dan, a sad neimaš što ni žagrizti za groš.

Znameniti naraštaj dobila je glavnica po oporuci Josipa Gallyuffa (1772.—86). Tada vladajuća carica Marija Terezija nehtjede ništa uztegnuti od dohodakah crkvenih znajuć dobro, da ih većina crkovnjakah na obću korist obraća. Najbolji jamac o tom donesoše bečke novine (god. 1780. str. 400.) saobćiv testamenat Gallyuffov, gdje vrli biskup odredi: neka se sva njegova imovina dade na kamate, dokle nenaraste glavnica od 300.000 forintih, zatim da se postotnice (4%) godišnje od 12.000 for. upotriebe na korist hrvatskih udovah i ubogih..... „ac etiam in rectam educationem institutionemque junioris cleri dioecesis zagrabiensis.“ [18]) —

Verhovac († 16. Prosinca 1827.) ostavio je sjemeništu i nemoćnim svećenikom 55000 for., i sto inih spomenicah rodu hrvatskomu, koji će nanj sjećati, dok je svieta i vieka. Što učini Alagović glede sgrade, primjetiti ćemo na sgodnom mjestu. A dalje baš nijednu; nedozrelo bo pero nije vriedno, da koju napiše i o visokom dostojanstveniku, kojega sa slavnih mu dielah i činah znade, zamjerava i blagoslivlje cieli kršćanski sviet. Cvala mu ruka i biserom rodila nebrojenih godinah na našem narodnjem zemljištu.

Toliko o imovini crne škole, kojom su ju nadarili revni biskupi zagrebački.

(Dalje će slieditи.)

[16]) Kat. XXXI. p. 594—6

[17]) Sve ove zakladnice novčane zagrebačkih biskupah izvadio sam iz Lányia, „Magyar. Cat. Clerus érdemeinek. Masodik korszak“

[18]) Kat. XXXIX, p. 904.

Ogled po svietu.

(Dalje.)

Božanstvena idea kršćanstva, koja je ljude spajala čvrstim vezom ljubavi, ter oduševljivala na velike čine, otudjila se je, čemu je dokaz uz stotine drugih i to, što se sad u državi sve kršćansko sapinje, izrivava, mrzi i ruži. Kazna je od Boga, što su ljudem kako svuda tako i kod nas ohladnila srdca za vjeru; ali sad u jedan mah neda se drugačije, valja tražiti načina, kako da se složimo i svežemo što čvršćim vezom. Gledajmo, kakova idea spajaše prije Krsta pogane, da se barem za nju pridržimo, dok se Bog smiluje, te nas opet čvrsto sveže vezom kršćanske vjere i ljubavi. Što u stara vremena narodom bijaše idea domovina, zna svak. Ona je za prvom božanstvenom ideom, kršćanskom crkvom od ljudih počinila najveća čudesa. Uzporedit ću dakle ideje domovinu i crkvu po Lacordaireovu sudu u „pismu na jednoga mladića o kršćanskom životu.“

„Domovina je našom vremenitom crkvom, a crkva je našom vječnom domovinom; pak ako i jest crkva većega obsega, nego što je domovina, to imadu obe iste sredinu, Boga, istu težnju — pravednost, istu utočište ili zaklon — sviest, iste članove, što su tielo i duša njihove djece. Crkva dàkako da može doći u sukob sa vladom koje zemlje; ali vlada u zemlji nije narod, a još manje domovina. Komu je ikada pala na um misao, da je domovina u glavi ili srdcu ljudih njom vladajućih? Domovina nam je zemlja, gdje prvi put ugledasmo sviet, ona je krv i dom naših otacah, ljubav i milovanje naših otacah, uspomene od djetinstva, naše duhovne i materijalne tradicije, naši zakoni, običaji, sloboštine, naš sgodopis i starine, naša vjera... Vlada nam je samo orudje, da se sve ove blagodati u redu i miru sačuvaju; pak ako se ona, mjesto da izpunjava ovu svoju dužnost, njoj iznevjeri i onečasti ju, tad se hrabrimo domorodnim čuvstvom, te u njem tražimo pomoć, nadu i utjehu. Kadno Nero svietom vladaše, življaše Rim neprestano u onih, koji ga ljubljahu, a opušteni forum u njem postade domovinom onim, koji još jednu imadjahu. Ako dakle koja vlada progoni crkvu, to nenapada

Digitized by Google

na nju domovina, već se domovini zatire prva i najmilija svetinja, vjerozakon; a crkva braneć sebe sborom ili predavajuć na muke svoje vjerne sinove, brani sobom skupa i ugnjetenu domovinu. Od Nerona do Dioklecijana borijaše se ona tako (obukom, molitvom i primjerom), pa makar je Tacit mislio, da je tomu uzrok „mržnja čovječanstva," to je nju ipak kašnje čovječanstvo ozvalo svojom osloboditeljicom i majkom.

Tko dakle pravo ljubi domovinu, taj će braniti svu njezinu svojinu, dakle i vjeru svojih djedovah, osobito sada, kad su tudji diplomati lukavo razapleli mreže, ter svetinju vjeru rado bi rovarom dati na probitak.

Mi želimo sada svoje stare pravice, staru upravu, stare običaje, stare zakone; a i pravo je, jer svak sebi gospodari bolje, nego bi mu u kući gospodario tudjin. Evo što piše o hrvatskoj upravi u svoje vrieme Josip Bedeković. U Hrvatskoj i Slavoniji tako u crkvenih, kano i u državnih i vojničkih oblastih vlada hvale vriedna mudrost i pravednost; svuda cvate pobožnost, svuda je gorljivost za vjeru, da se nesmie ni pokazati kriva vjera, jer ju namah u zametku guše. Hrvati, kako su većinom jaki, tako su i velika duha, ter da oda sto krajevah navali neprijatelj, oni bi za domovinu, blago i djecu založili glavu! Vjeru čuvaju neoskvrnjenu, a od srdca su odani svomu kralju; neima u njih ni sjene od prevare, a što jim je na srdcu, to je i na jeziku. Za znanje i umjeću mare, kako malo tko drugi itd. Natale solum s. Hyeronimi p. 257.

Jer je prava vjera prvo dobro za Bogom, hvala Bogu, da je u našoj domovini vjeru rimokatoličku proveo kroz tolike nepogode; hvala našim pobožnim djedovom, koji po svojoj državnoj mudrosti i razboru shvatiše, kolika bi nesreća bila za Hrvatsku, da se u ono burno vrieme otvori ulaz u zemlju krivovjercem. Od kada je protestantizam provalio u Austriju, od onda juriša neprestano i na Hrvatsku; ali zalud! Jer kako je god hrvatska desnica odbijala na iztok divlju silu, harajuću gradove, sela i plodovite zemlje, tako na zapad odbijaše ona crkvene odmetnike, silu trujuću dušu. O čvrsti hrvatski značaj, zdravi um i zdravo srdce razbiše se sve sile.

Kako su pako Hrvati odbijali protestante, svjedoče zakonski članci množine saborah. Jednoglasne zaključke sabora trojedne kraljevine od g. 1609. sve do godine 1635. donešene kralju na potvrdu po Ivanu Somogjiu, arkidjakonu novogradskomu (Camarcensis), potvrdi Ferdinand II. Evo jih: Articuli Dominorum et Nobilium aliorumque statuum et Ordinum Croatiae et Sclavoniae regnorum, ab anno 1609. ad praeteritum usque 1635. in diversis eorum congregationibus generalibus conclusi. — Art. I. Praeterea Iidem Ss. et OO. unanimi voto et consensu priores articulos de non admittenda libertate exercitiorum in hoc Regno alienae religionis, confirmant; et si quispiam praedicatorum haereticorum sive spontanee, seu ope cujuspiam in hoc Regnum venerit et zizania seminaverit, praedicatorem liceat unicuique capere, captumque ad Dominum Banum, vel Episcopum Dioecesis deducere. Introductores autem talium et transgressores hujusmodi conclusionis publice puniantur poena, in Tripartito contenta. Caeteris exmissis. — Art. XIII. Statutum insuper est, ut juxte articulos superiorum annorum Rss Eppus. Zagrabiensis tanquam Dioecesanus censuris ecclesiasticis procedat contra haeretica pravitate imbutos Cives et incolas Civitatis Varasdinensis, ac alios etiam Regnicolas, haereseos notatos. Caeteris exmissis. — Art. XIV. Statutum est etiam, ut haeretici nulli unquam in hoc Regnum recipi queant, aut in eo sedes figere, Bona aut domos emendo, unde et emtio talis eis vetita sit. Caeteris exmissis. Art. XXVI. (Ratione Haereticorum renovatur art. anni 1628. ne videlicet in hoc regnum recipi queant, aut in eo sedes figere, Bona, vel domos emere valeant sub ammissione eorundem Bonorum, pro Regno confiscandorum; pro cujus articuli executione praefatus Rss. Dominus Episcopus, tanquam pastor fidelis populi, invigilabit, cui etiam Illustrissimus Dominus Banus brachio saeculari, si necesse fuerit auxilio erit.) Caeteris exmissis. To isto potvrdio je g. 1647. i sve svoje nasljednike u trojednoj kraljevini na to obvezao Ferdinand III. na prošnju sabora po poslaniku na ugarsko-hrvatskom saboru u Požunu, Ivanu Zakmardiu Diankovačkomu, prabilježniku poslane zaključke, gdje se s ostalim veli u kralj. diplomi, da je poslanik u ime sve kraljevine izjavio .... quod annotatum Regnum Nostrum Croatiae et Sclavoniae vagam et fluctuantem, liberamque, ut vocant, Religionem habere nollet, sed potius uni certae Catholicae Romanae fidei, sicut hactenus, ita etiam in posterum inhaereret et semper inhaerere vellet. .... Potvrdio je i Leopold I. g. 1687. zaključke našega sabora poslane kralju na potvrdu po Petru Antolčiću, prabilježniku sve od god. 1643. do 1681. slična sadržaja, kano su i oni prijašnji, samo što se još veća vlast daje u ovrsi ..... articuli superinde conditi, renovantur, et ulterius declaratur, ut ad effectuationem ejusmodi articulorum contra tales haereticos in singulis Comitatibus V. Comes et Judex Nobilium illius Comitatus, ubi Bona per ipsos (haereticos) coempta vel posessa adjacent, ad mandatum Domini Bani, comperta duntaxat prius mera rei veritate, procedere possint. Idem

Digitized by Google

etiam in civitatibus Judex et Senatus civitatum ad mandata Banalia peragere debeant. Caeteris exmissis.

Imade o tom stvorenih članakah i poslie toga, n. p. 23. od g. 1687.; 30. i 125. od g. 1715.; 86. od g. 1723.; 46. od g. 1746; 26. od g. 1790. itd.

Znamo koliko je govora, dokle se što na saboru stvori zakonom; a gdje je toliko zakonskih članakah za jednu stvar, gdje se proti čemu bori dvie i tri stotine godinah, ota borba bez razloga nije. Naši su se djedovi borili proti protestantom sve do njeke godine, dok se Magjar neosmieli te zadirnu i u tu svetinju našega naroda prepisujuć vjerozakonsku slobodu i za trojednu kraljevinu. Neka jim računa njihova bez krčmara; Hrvat si netare glave za njihovu odluku. Ali za prošloga, dosta jur i bez mene prošibanoga sustava izide carsko ručno pismo od 7. Rujna 1859. davajuće protestantom velike sloboštine po svoj carevini; pa gdje se Tirolska za onaj put štedi, za Hrvatsku se ni nepita, već se jednim mahom bez obzira deru kraljevske diplome i silni zakoni našega sabora od više viekovah. Ali eto nam još i gore kobi! Valja, što na onaj prvi ukaz nepisnu ni jedna katolička duša, a protestanti nezadovoljni baš gospodskim darom, uz buku i prietnju odbili ga, eto 8. Travnja 1861. nekatolikom po svoj carevini podpune vjerozakonske ravnopravnosti, dakako i u Hrvatskoj.

Od kada je ogranulo sunce 20. Listopad, viče se na sve krajeve na neustavne ukaze i naredbe; a proti ovomu nečuh ni da bi jednu žalnu. Pa zar je to sbilja šala za nas? Da vidimo. Neka se u našu domovinu širom napuste protestanti, da padnu, kuda jim volja; a uz to jim se neka podiele sve pravice i povlastice; šta će nam dobra donieti u zemlju? Prvo: množinu tudjinah, jer Hrvata protestanta do sada neima. Tko bi bili oti tudjini? Niemci, na koje je se sada više, oli Magjari, s kojimi se još nismo pobratili. Došao pako jedan oli drugi, s mjesta se nijedan neće pohrvatiti. Ja nevjerujem, da bi se za svega svoga života pohrvatio; jer nemienja se ćud, kano nošnja i govor. Veli se narodna rieč: Svaka ptica svomu jatu leti — pa tako bi i naši pridošlice. Novca u nas neima, a neobradjenih zemljah i propalih gospoštinah dosta, te bi gospodari drage volje prodali, aj samo da imadu dobra kupca. Domaći neće kupiti, nego će doći tudjin; a recimo, da pridošle vlastele bude samo desetak, istine mi! to je za našu zemlju i previše. Desetak velikašah imajućih drugdje svoje milo i drago te naginjućih drugamo; a osobito, ako mu u Hrvatskoj nebude stana, van za prošet, ni drugoga posla, osim da gotovu stečevinu odnese u Brlin ili kamo god drugamo, od toga ja nevidim za Hrvatsku dobra. Dobije-li pako još na posjed pravo, da na hrvatskom saboru po osnovi u tudjini skrojenoj plete i muti: eto nas za koju godinu po svojoj slobodi, kamo nam se sad nebi računilo. To bi bilo, da dojde tudjin jedan po jedan. Što bi pako bilo, da se doseli njih na stotine, ili da jih za koju godinu bude na tisuće? Neznam, bi-li se porekao, rekuć da će nam najkašnje za petdeset godinah dodijati. Tko zna, neće-li i prije još stići na naš sabor, ili na drugo vieće, koje nam bude sudilo sud, molbe i prietnje, da jim se u Hrvatskoj prizna posebna narodnost, a — morda bi jim se pohtjelo i svoga vojvode. Da je u Hrvatskoj jedan vjerozakon, bilo bi u nas sa svakoga obzira više i sloge i snage. Ima ljudih mislećih, da više nikada nemože doći do svadje radi vjerozakona; jer da sada tobože sve, bili oni koga god zakona, slaže i bratimi idea narodnosti. Kamo sreće, da je tomu, kada drugačije nije, barem i tako; ali nije. Ta da je to istina po svemu širokom svietu, kod nas lje nije; jer je već u saboru na dnevnom redu zametak žestoke prepirke i biti će zla, ako nebude razbora, da mu se ukloni. Kod nas je, što nije na svemu svietu, koliko vjerozakonah, toliko narodnostih; dva vjerozakona: katolički i srbski, dvie narodnosti: hrvatska i srbska. Ako jedna stranka i zna, da se narodnosti nediele po vjerozakonu, to neima prilike, da bi naša druga stranka to priznala. Sad promislimo, da se razplodi kod nas još koj vjerozakon. Protestant, o kom je sada govor, to je vrlo obćenito ime; pa kad govoriš o protestantu, nemisli jedan vjerozakon, već desetak njih i više. Nu po narodnosti, sudeć, oni bi nam dali dvie nove narodnosti njemačku i magjarsku, kojih za sada kod nas neima. Pitaj za petdeset, za sto godinah: kakva naroda ima u zemlji Hrvatskoj? da ustaneš iz groba sa mnom, sva je prilika, reklo bi nam se: Srbin, Niemac, Magjar i Hrvat! Pa kako se slažu? E svaki skrbi za se: svaki ima svoju vjeru, svaki svoju knjigu i slova, jedan vojvodu, drugi kurfürsta, treći palatinića, četvrti bana, pa mir! Vaj! tko je prvi od ovih glavarah? gdje imadu sabor? tko sjedi prvi? Tu neznam pogoditi, što bi nam se odgovorilo.

(Konac će sliediti.)

Spomenica

nadbiskupah i biskupah sabranih u državnom vieću u Beču, upravljena na Njeg. c. k. Veličanstvo cara.

(Konac.)

Katolička crkva niti može, a niti hoće da kada odobri ženitbu, gdje bi se katoličko čeljade odreklo svoje roditeljske dužnosti ter da djecu neodgaja u katoličkoj

Digitized by Google

vjeri. Medjuto nije zabranjeno, da bude i takove ženitbe. Ako se protestantsko čeljade neobveže, da će dopustiti, neka se sva djeca odhranjuju u katoličkoj vjeri, a ženitbi neima druge zapreke, to tad sliede ozivi ili napoviedi, i očitovanje volje preda se župniku: i po tom je ženitba valjana. Istina je, sveta stolica dokinula je od nužde u njekih zemljah zapreku potajnosti; ali tim se crkveni ženitbeni zakon vraća na onaj položaj, na kakovom bijaše prije sabora tridentinskoga. Po tom može se tada ženitba, ako joj neima kakove druge zapreke, ne samo bez katoličkoga župnika, nego i bez svjedokah sklopiti valjano. Tad dojde opet na potajne ženitbe, na koje je ravno do tridentinskoga sabora bila udarena stroga kazna, ali vendar nisu bile nevaljane. S njimi pako vraćaju se one neprilike i svadje, koje ne samo da su težko ćutili crkveni glavari, već i sami vladari, dokle se sbog toga neustanovi, da potajnost bude zaprekom. To se je obistinilo u Ugarskoj, i onih godinah, kad se je pripravljalo za konkordat, kad ugarski nadbiskupi i biskupi po više putah izjaviše želju, da zapreka potajnosti neka valja i za mješovite ženitbe.

Državni zakon nezabranjuje katoliku, da se odmetne od svoje vjere; i ona šestotjedna obuka naredjena Josipom II. dokinuta je jur duže od dvanaest godinah. Nu katolik, ako i prejde na protestantski zakon, nemože se oprostiti jur preuzete dužnosti. On je svoje volje sklopio ženitbu, znajući da je nerazrešiva, a pravednost zapovieda, da pod ovim zakonom ostane. Riešitba od dosadne ženitbe i povlastica za putenu nasladu nesmie da bude nagrada za odmetnuće od katoličke vjere. I protestant, koj ima ćuti, nemože to da želi.

U ostalom država posve je u drugom odnošaju prema ženitbi protestanta, a posve u drugom prema ženitbi katolika. Po katoličkoj crkvi valjanost ženitbe zavisi jedino o zakonu Božjem i crkvi. Država može narediti zabranu ženitbe; ali zapreke valjanosti za katoličku ženitbu ustanoviti nemože, van da zadirne katoliku u sviest. Usuprot protestantski vjerozakon predaje državi vlast, da stvori zakon o valjanosti ženitbe. U Englezkoj, gdje anglikanski biskupi u ženitbenih parnicah sude, parlamenat stvara zakon o uvjetih valjanosti, ter istom prije mjesec danah razpravljao je on predlog, da se ženitba medju svâkom i svâjom proglasi valjanom. S toga mogaše austrijanski zakon, da se i nedirne temeljnih zakonah protestantske vjeroizpoviedi, ustanoviti naredbe, potrebne; da se stalno pravo katoličke crkve sačuva, a bilo bi i za skrajnu nuždu, što razbor i pravda nalažu.

Sbog odgojivanja djece iz mješovite ženitbe porodi se u ono doba, kadno u državnom pogledu bijaše liepi mir, u svoj srednjoj Europi nemir; a bilo bi žalostno i opasno, da se sada, gdje je sviet uzrovan, ovo škakljivo pitanje za volju manjini opet zametne. U ostalom onim ugovorom, kao što ga je Vaše Veličanstvo sklopilo sa sv. stolicom, nije u tom poslu ništa promjenjeno; Vašemu bo Veličanstvu svidje se samo obećati, da će o tom obstojeći zakoni ostati u podpunoj valjanosti. Oni pako, koji hvale zakone Josipa II. neimaju tomu ništa da prigovore, ako ona dužnost naložena po Josipu II. protestantskoj bračnoj osobi ostane i od sada.

Medju bockavicami riečmi, koje su u umjetnom prevratu polugom, osobita je sada rieč „tolerancija.“ Katolička crkva pravo je snosljiva, držeć ljubav iskrnjega, koje nam priliku pokaza Isus u priči o milosrdnom Samaritancu, za svetu i za potrebitu posljedicu čiste i djelotvorne ljubavi Boga. Usuprot, proti katoličkoj crkvi na sve strane rabi se nesnosljivost. Što god radi, na uredbe njezine i zavode sumnja se i huli, i gdje se god javi pravo katoličko osvjedočenje, tu se ono izvraća i ruši. To nije ništa drugo, nego se to bjesnilo obara na kršćanstvo a po imenu na kršćansko ćudoredje. Poznavanje više svrhe i zadaće rado bi se zatrlo, da čovjek žive jedino za ove časovite svrhe i naslade. Puk može uživati državnu slobodu samo po onoj mjeri, kako se sam umje svladati. Gdje osvjedočenje, da po ovom životu čeka vječnost, do stanovitoga stepena oslabi ter se zaboravi, tudier ustavnim uredbam neima mirna i krepka razvitka. Tudier premahne najprije stranka poluprevratna; za njom predobiju pravi prevratnici, kojim to sve ide u prilog, i oni dovode u takov stalež, da bi se diktatura vojničke sile činila da je blagodat. Zna to Francezka: ona bo prevrnu se u okolo po dva puta uz svakojaki potres i prasak, a bilo bi joj i gorje, da nisu opet na katoličku promjenili ćud višji stališi, koji se prvi biše dali na nevjeru. Zauzimajuć se dakle prepokorni podpisnici za crkvina prava pomažu oni, da bude blagoslova u razvitku ustava po Vašem Veličanstvu podieljenoga, i osigurana čvrsta sloboda, koja u štovanju dužnosti ima snagu, a to zato, jer joj je ona ogradom.

Prepokorni podpisnici nemogu odoljeti srdcu, već da očituju žalost sbog toga, što je u onakovu stanju Rim i crkvena država. Stvar svete stolice jest stvar i crkve i narodnoga prava i reda u Europi, koj se po onih načelih, kojih se drži talijanski prevrat, može preokrenuti u nered, u rat svih proti svakomu. Gospodin će pomoći prije ili kašnje, a bilo Vaše Veličanstvo od njega pozvano, da u nasljedniku sv. Petra branite Božje kraljestvo na zemlji. Beč 6. Svibnja 1861.

Friderik kardinal Schwarcenberg, knez-nadbiskup pražki, Josip Othmar kardinal Rauscher knez-nadbiskup bečki. Angelo Ramazzotti, patrijarka mljetački. Maksimilian Josip Tarnoczy, knez-nadbiskup soligradski. Josip Alojzio Trevisanato, nadbiskup udinski. Friderik landgraf Fürstenberg, nadbiskup olomučki. Andrija Gollmayer, knez-nadbiskup gorički. Grgur Szimonovicz, nadbiskup lavovski (armenskoga obreda) Franjo Žav. Wierzchleyski, nadbiskup lavovski (kat. obr.). Grgur barun Jakimovicz, nadbiskup lavovski (grčk. obr.) Henrik Förster, knez-biskup breslavski. Anton Martin Slomšek, knez-biskup lavantski, Ivan Jirsik, biskup budějovički. Ottokar Maria grof Attems, knez-biskup sekovski. Benedikt Riccabona Reichenfels, knez-nadbiskup trientski. Valentin Wiery, knez-biskup gurčki. Vinko Gasser, knez-biskup briksenski, Bartol Widmar, knez-biskup ljubljanski, Spiro Litwinovicz, biskup kanadski i glavni vikar u Lavovu. (grč. obr.)

Digitized by Google

Viestnik.

Iz Zagreba. Našemu viestniku oglasiti je takodjer tužnu viest, da smo mi Slavjani izgubili jednoga od prvih muževah, a to Pavla Josipa Šafařika, rodom Slovaka. Umro je na 26. Lipnja u 67. godini života u Zlatnom Pragu. Od nezaboravnih njegovih djelah poznatih svoj učenoj Europi, spominjemo samo to, da si je neprocienjene zasluge stekao za nas južne Slavjane i za naš sgodopis, a imenito, što je najbolje do sada razbistrio postanak i starinu glagoljice, sraštene sa sgodopisom naše hrvatske crkve. Vječna mu pamet.

— Tiskar g. Karlo Albrecht preporuča sada na svršetku školske godine dielce sv. Franje Salešanina: Filotea ili Bogomila u naškom prevodu. Nevezano stoji 63 a vezano 83 novčića. Na deset komadah ide jedan na dar.

Iz Temešvara. Ovdje je pomahnitala njekolicina staracah, većinom od prostote, ter je izumila novu vjeru po imenu: „novi katolicizam.“ Za čudo je, što mahnitaši tjeraju svoju ludoriju na oči oblastim, ter su baš nedavna držali skupštinu u kući jednoga svoga „brata.“ Fatalizam to jim je prvo načelo. Tako n. p. polazeć od kuće ostavljaju vrata otvorena; vjeruju bo „što je namienjeno, mora da bude,“ dakle nemože jih nitko okrasti, ako jim to nije namienjeno. Fatalizam i katolicizam, čudno-li se slažu! Po tom može svatko znati, da jim nije mozak zdrav.

Iz Lavova 10. Lipnja. „Przegląd“ nosi okružnicu nadbiskupa bar. Jakimovicza, kojom priobćiva svojim duhovnikom dopis od namjestničtva, javljajući, da se crkve obraću u ročišta za demonštracije. Tu se služe žalobne mise za vladine protivnike, za zastupnike ideah smierajućih na državnu propast, pjevaju za nje političke pjesme, siju se skrovna pisma i pjesme, i sveta mjesta rabe se za svjetovni, većinom nedostojni posao. U grčko-katoličkih crkvah tjera se to osobito onda, kada nebi valjalo u rimsko-katoličkih, ili kad treba pokazati razdor medju Rusini i Poljaci. Duhovničtvo dakle opominje nadbiskup, da ovu naredbu c. k. namjestničkoga predsjednicštva prime k srdcu, te nastoji, neka se zna, da se rusinski puk sbilja čuva političnih demonstracijah.

S poljske medje 13. Lipnja. „Czas“ sluti, da je vlada na varšavskoga nadbiskupa poslala nalog, neka na smirenje razdraženoga puka razpiše pastirsku poslanicu, ter po sve načine gleda, da se više nepjevaju narodne pjesme. Nadbiskup reče u odgovoru, da je on sazvao varšavsko svećenstvo, a ono se izjavilo u jedan glas, da bi takov pokus sam razdražio puk proti svećenstvu, te da bi mogao biti povodom odmetnuća od vjere. On, nadbiskup, da nemože ništa pomoći, nego da jedina vlada može smiriti razdraženi puk.

Iz Njemačke. „Stuttg. Volksblatt“ nosi ovaj umjestni poziv: „Štampa je sada moć, to se neda tajiti, pa tko nevidi ote istine, taj je sliep. Crkva bi u svako doba po svojem oštrom vidu prihvatila jake poluge, da diže i vlada duhove, te s toga bilo bi upravo izdaja crkve, da joj tko izmakne ovo čvrsto oružje — štampu. Živa rieč medju crkvenimi zidinami nije sada sama dovoljna; boj za najsvetije blago, za vjeru, poštenje i domovinu bije se na prostranom trgu života, zato će svak ljubeći ovo blago, maknuti se s mjesta, da negleda prekrštenih rukuh, nego skoči u boj. Štampa je dvorez mač, te dojde-li u šake opaku bezdušnu čovjeku, počini njim sijaset zla; a mahne-li njim duh crkvin, prava je blagodat. To uvidiše jur odavna po izbor biskupi u Francezkoj, Englezkoj i Njemačkoj, ter se prihvatiše štampe radeć neumornim trudom; to izjaviše obćenite skupštine njemačkoga Piova družtva po više putah; to zna svaki čovjek poznavajući pravi značaj sadanjega vremena. Ali sa svim tim crkva nije više štampi gospodarica; štampa je ojačala, digla se do silne moći bez pomoći crkvine, ter je s toga svimi granami u službi nehajstva za vjeru ili očite nevjere. Okretnost i hitar skok u sgodan čas to je od njekada vrlina protucrkvenih stranakah. Dotle je jur došlo, da samo neznatan broj štampinih organah drži u vis barjak za vjeru i kršćansko ponašanje, svetinju prava i ugovora. Doista, to nije dika za kršćane našega vremena. Zar na domaku velikih zalah, koji nam svakim danom priete, na pogled ogromne navale na vječnu istinu, na očigled silnoga napora nevjerničke štampe, gdje udara na nas — zar da i dalje gledamo u lagodnu miru? Zar da svećenstvo, komu je zadaća, da prvo ide u boj proti nehajstvu i laži, hladno gleda, kako ga od svuda pljuskaju klevetami, kako se vjerni puk truje neslanim rationalizmom i mahnitim radikalalizmom? zar da svećenstvo i sada još, gdje mladi pogani i židovi biesne na crkvu, — ostavi štampu kano šta nevriedna i nekoristna za svoj posao? E! po mom sudu takovo držanje bilo bi očita izdaja.“

Iz Pruske. U Lobovi (Löbau) u zapadnoj Pruskoj sluči se primjer prekomjerne snosljivosti. Ondješnji državni odvjetnik M. protestant pozove liečnika Dra. L. žida, da mu kumuje djetetu. Dr. L. dojde k M. te veli, da to mora biti bludnja, jer on kao žid nemože da bude kum na krstu. Ali ga M. umiri rekav, da je on (državni odvjetnik) baš njega (žida) pozvao, i da je jur prijavio župniku, da će kumovati Dr. L., a on (protestantski župnik) nije tomu ništa prigovorio. Diete bude i sbilja kršteno u kući M-ovoj: okrstio ga je župnik S. a držao krštenče žid na duševnu pobudu množine sabranih gostih, koje obveseli tolika tolerancija, ali i na čemer većini one obćine. Kamo to vodi, kad se već tako radi u visokih kućah?

Iz Berlina. Židovske prevratne novine „Volks-Zeitung“ izriču sud o mladoj Austrijiji, te gospodin no-

Digitized by Google

vinar šahrla ovako: „Schmerling nije petljanac. Njegovo onomadnje očitovanje u bečkom državnom vieću (očitovao je, kako je spokorio briksenskoga biskupa, neka ide za svojim poslom ter se nepača u ništa drugo, ako neće, da očuti „stroge mjere.“) svjedok je, da on ne samo što znade ultramontanskim spletkam stati na kraj, nego i prigodom jedne kabinetske naredbe umje urediti i c. k. nadvojvodu, koj bi u Tirolu rad kao „neodgovoran“ gospodariti po svojoj volji. Schmerling neda, da se ministarska politika steže tajnom kabinetskom, a on se neboji zato, što drži s ljevicom (Kuranda et Comp.) niti sluša mudri nauk: da se ono nikada nesmie činiti, što javno mnienje na vrat na nos hoće da bude. Baš protivno vidimo, gdje najslobodnije, pače i najradikalnije njemačke novine, koje do sada držahu, da je propast Austrije Europi od potrebe, ovaj odvažni pokus njezina oporavka, od srdca i za istina hvale!!“

Iz Turina. „Ami de la Religion“ piše o Cavourovoj smrti ovo: „U sriedu 5. Lipnja u jutro zamoli Cavour, videći da mu je poći na drugi svieť, neka se u pape po brzojavu moli, da ga odrieši izobćenja, ako je morda pod njim. Piu IX. kad začu ministrovu molbu, zavrtiše se suze u očijuh, ter reče: „Bez odvlake i bez uvjeta.“ To je otčinski odgovor, što je po žici odletio iz Rima bolestniku. Istina, svjetina je mrmljala, kad se je sveta poputbina nosila bolestniku kroz Cavourovu ulicu. Italianissimi nagutaše se jada sbog ote izdaje. Markez Cavour, Kamilov stariji brat, koj za nebnicom stupaše noseć svieću u ruci, postade pred hrpom, od kuda je začuo mrmljanje, i tim je namah ušutkao uznemirenu svjetinu. Na 11. Lipnja došao je u Rim Cavourov izpovjednik, „s važnim nalogom“ piše „Universel“ i dodaje, da je na isti dan sv. otac, oporavljen od bolesti štio misu za dušu Cavoura, svoga preljutoga neprijatelja. Od zore do podne zapovjedi sv. otac, da se služe zanj mise u sv. Petru na žrtvenicih u crno odjevenih. Tako je Pio IX. osvetio biskupe, misnike i monake, koje je Cavour progonio, zatvorio, orobio, izmučio ili ubio.

Iz Rima 13. Lipnja. Jučer izveze se sv. otac prvi put poslie bolesti na šetnju. Ako nebude neprevidjene zapreke, držati će koncem ovoga mjeseca tajni konsistorij. Neobične darove dolazeće mu iz južne Amerike nadkrili ovoga tjedna iz nenada dar jedne gospoje iz Peru-a: ona naime posla u ime svoje obitelji deset mjenicah, kojimi se sv. otca paje na volju svota od milijun dolarah.

Iz Pariza. „Moniteur“ piše, da je pitanje o obnovi Sirije riešeno. Novi poglavar u Siriji, kršćanin, biti će istoga reda s muširom turskim, prebivati će u Deir-el-kamaru, a držati će mir i poredak u vojsci, popisanoj od urodjenikah; Turska vojska smieti će doći na Liban samo na prošnju njegovu; spadati će neposredno pod portu, ne pak pod sirskoga namjestnika, a imenovati će se svake treće godine. Tri mjeseca prije nego mu izteče rok službe, imati će se visoka porta dogovoriti sa zastupnici velikih silah: hoće-li se potvrditi prijašnji poglavar, ili će se imenovati drugi. Iz Bejruta pišu: „Kadno satnija ležavša u Suru krenu na put, da će u Bejrut; opazi se prizorah srdce parajućih. Ubogi kršćani objese se za vojnike, te nedadu da idu; ali kapetan, da jim se odtrgne, dade razdieliti nješto milostinje, i dokle se nesretnici njom zabavljahu, ukrcaše se vojnici na ladje.“

— U Parizu radi se sada o tom, da se sagradi krasna turska mošeja i uza nju učiona za Turke. Da bude u Parizu još bolji vabac za Turke, sazidati će se velika sgrada za karavane. Nada je, da će još ove godine biti gotova novogrčka crkva, što dade zidati ruski car.

Iz Sirije. „Patrie,“ dakle ni s daleka klerikalni list, nosi iz Bejruta dopis od 10. Svibnja, pripoviedajući, od kolike su pomoći sada samostani na iztoku preostaloj sirotinji iza sirskoga progonstva kršćanah. „Milosrdnice“ veli se u tom dopisu, izigrale su prošloga tjedna jednu lutriju, da dobiju, čim će dalje poslovati. Milostinja iz Europe dolazeća nedosiže, te bi dioba brašna, što se na tjedne dieli uskokom iz Sirije, morala već prestati. Svi uskoci, što uskočiše iz Damaska i daljih krajevah, još su u Bejrutu, te vole da ovdje skapaju od glada, nego da se vrate onamo, gdje bi jih biesni Turak mogao sasjeći. S druge strane opet nemogu se zapustiti djeca, što su preostala izza lanjske krvarije, osobito gdje jim je bieda s hude zime još veća narasla. Milosrdnice u Bejrutu primiše jih pet stotinah, a kod sv. Josipa u Saidi osamdeset, te skrbe neprestano za nju. Ove druge bile su uzele i više djece, ali neimajući ni same ob čemu da živu, moraše jih jedan dio pustiti, da idu po svietu. Sestre u Nazaretu i na brdu Sionu bile su primile sirotinje ali neimajući ni same živeža dovoljna, nemogoše onoliko, koliko bi jim rada dobra volja. Ježuvite u Bejrutu imadu sirotinje do dvie stotine, u Bikaju do devetdeset, u Saidi preko stotine, a šestdeset u svom zavodu u Kaziru. Lazaristi drže jih baš toliko u svom zavodu u Anturi. Medjuto, nisu zapuštena ni druga djeca neprimljena u redovne kuće. Množina uskokah nastanjena je u lazaretu (kontumacu) kod Bejruta, a za djecu jim napravljene su učione: dječakah uči se 160, a curicah 125. Druga sirotčad, koja nije mogla naći obskrbe baza po Bejrutu i okolici s drugimi zemljaci, te samo preko dana dojdu u učionu. Milosrdnice imadu u učioni djece do šest stotinah, a ježuvite dječakah pet stotinah.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dja. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 29. U ČETVRTAK 18. SRPNJA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Crna škola u Zagrebu.

(Dalje.)

V.

Vidjesmo, kako su se zagrebački pastiri postarali za crnu školu, da im u njoj omladina nestrada od crna glada; kako su joj nabavili toliko imetka, kolikim se nemože ponositi svako sjemenište, samo da budu gojenci svim dovoljno providjeni. Medjutim bijaše im uz to ponajglavnija skrb uzgojiti muževe po duši i srdcu Božjem, zdrava tiela još zdravije duše, koji će hraniti krdo jestivom nebeskim, učiti riečju i činom .... „qui enim fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno coelorum“ veli Spasitelj kod Mat. 5. 19. S toga su birali izmedju svoga svećenstva vještije glave za učttelje, neka oplemene i rukovode mladjahno srdce, birali mladiće bistrijega uma, te ih šiljali u postràna sjemeništa, s kojimi je crna škola bila u savezu, neka ih njekolicina i na sveučilištih sasluša nauke, neka srkne iz obilnijega vrela, da tim obilnije nakvasi vinograd Gospodnji. — Bononski kollegij, jur spomenusmo u II. točki, a u ovoj ćemo na kratko nacrtati i ostale, u koje zagr. biskupija običavaše svoje klerike slati, ili jih još šalje.

1) Hrvatski konvikt u Beču, utemeljen god. 1624. od Svetozara Napulia, predstojnika zagrebačkoga, za hrvatsku omladinu. Na ovo sjemenište mislio je Franjo Ergeljski na synodi zagrebačkoj, na ovaj zavod smierao je i Gjuro Lippay na sboru trnavskom g. 1648. veleć: „Zagrabiense capitulum Viennae non contemnendum alumnatum instituit.“ Bivši ravnatelj hrvatskoga konvikta Isusovac Kasimir Bedeković († 1781.) ostavio je u rukopisu: „Hist. Collegii Croatici a Balthasare Napuli Praeposito Ecclesiae Cath. Zagr. fundati.“ Godine 1789. kad se začeše kristalizirati crkveni zavodi, stopio se i hrvatski konvikt sa glavnim sjemeništem. Kamo je dopao kasnije, kad se stadoše razpadati silom sbiti kristali, da po duši kažem, neznam.[19])

2) Pazmanej u Beču, štono je ime dobio od svoga ustrojitelja Petra Pázmána, prabiskupa ugarskoga. Godine 162o. uložio je zanj Pázmán kod bečkih Isusovacah 100,000 for., a kod palatina Esterházya 15,000. Od našastih 55,000 u zelenoj škrinji *) kupio je u Beču sgradu, neka se ondje obrazuje mladji kler ugarski; 1783. stopio se sa ostalimi sjemeništi; kuća i vrt, što se nalazio u Leopoldovu predgradju, pripadoše zavodu gluho-niemih. God. 1803. uzkrsnuo je na novo, te cvate sve do danas.[20]) Znamenito je — veli pomenuti Tschischka — što se još svedjer nalazi u prvotnoj sgradi Schönlaterngasse pod brojem 683. — Uz Pazmanej odmah se reda njegova posestrima

3) Osrednje sjemenište u Pešti. Razlika su si ova dva zavoda u tom, što za bečke bogoslove crna škola plaća godišnjice 300 for., a za peštanske, do jedinoga putnoga troška onamo i natrag baš ni pare; jer u Pešti imade zakladnica za dvojicu Zagrebčanah, pa kad jedan svrši, zamieni ga drugi bez svake molbenice, samo mora sa sobom donieti od ravnateljstva provodnicu. — „Prošlost i sadašnjost osrednjega sjemeništa u Pešti“ koliko se nas tiče, nacrtana bi potanje u br. 27. i 28. Kat. lista g. 1858.

4) Valja da obširnije prosborimo o kollegiju, o kom se Benedikt XIII. izrazio: Kamo sreće, da se unj ugleda svekoliko svećenstvo

[19]) Tschischka Gesch. d Stadt Wien.

*) Nal čila je bučici (spornici, šparavcu), a ime dobila od zelene masti, kojom bi naličena. Na predlog Pázmánov smještena bijaše u Ostrigonu, da se u njoj sabiru darovi biskupah, i upotriebe za Pazmanej.

[20]) Lányi c. l. p. 26.

Digitized by Google

i gojenci ostalih sjemeništah. A gdje je taj kollegij, kako se zove? Eno ga u čarobnu i divnu gradu, koj bi od postanka svoga na njeki osobiti način predmet božanske promisli; eno ga u gradu, koj u isti mah čovjeka samo svojim imenom obara i uzdiže: obara groznom veličinom, koju je imao njekoč, uzdiže Božjom milošću, kojom danas djeluje; eno ga u gradu, koj bi najprije špilja razbojnička, a za tri vieka posta gospodarom svieta; eno ga u gradu, koj bi izvor progonstva, kad je prvi put zablistao slavodobitni krst, a kašnje središte milosrdja, jedinstva i jakosti kršćanske; eno ga, velju, u pô Rima, te se zove Collegium Germanico-Hungaricum. Osnovao ga je sv. Ignacio Loyola, i zaiskao podporu u pape Julija III. i u kardinalskoga sbora. Papa drage volje obeća godišnju podporu od 500 cekinah (talijanski novac), a kardinali od 2,565. Nakon smrti Julijeve pritisnula Rim vojska i glad. Kollegij se nije mogao sam uzdržati, zato je Ignacio gojence smjestio po samostanih, dok im Pio IV. neustupi mjesto u svojem rimskom sjemeništu. Kao drugoga utemeljitelja svoga smatra kollegij papu Grgura XIII., jer mu je od njega poteklo blagostanje. On je zavod potvrdio, opredielio mu godišnjih 10,000 cekinah, predao crkvu sa palačom sv. Apollinara, odpustio onu sv. Stjepana na brdu Coelju i sv. Sabbe na Aventinu ujedno sa dohodci, tako da se je moglo uzdržavati do 100 gojenacah; dao je pitomcem zakone u 32 paragrafa, odlikovao ih crvenom haljom i klerikalskim klobukom, te im udielio pravo, da mogu na dan Svih Svetih govore homiletičke držati u kapeli papinskoj. — Maffej u svom ljetopisu (lib. 7. n. 15.) piše, da je Grgur XIII. crkvu i hospital ugarski, što bijaše pokraj sv. Petra, spojio sa kollegijom pod tim uvjetom, da se uzgojava 12 ugarskih mladićah, medju kojimi je i Hrvate dopalo mjesto. No kad je Pio VI. gradio sakristiju za basiliku Petrovu, morali su crkvu sa hospitalom srušiti. Kliment X. odredio je, neka se gojenci obvežu, da će se nakon svršenih naukah povratiti u domovinu. — Sve od početka, dok nebude družba Isusova ukinuta, upravljahu kollegijem Isusovci, a nakon toga svjetsko svećenstvo. Nastali francezki metež uspavkao je zavod sve do 13. Svibnja god. 1818., dok ga nije probudio Pio VII.; ali ono malo gojenacah morade smjestiti u Ferrari. Na 24. Studenoga 1824. povratio je Lav XII. sva imanja kollegijska družbi Isusovoj osim Appollinara, te nastanio pitomce u jezuitskoj zavjetnici (domus professionis). Po zakonu Grgurevu, kojega se još svedjer drže, valja da su svi „legitimo matrimonio nati, bona fama commendati, zdrava tiela i nenakažnjeni; da imadu do 20 godinah, te su proučili gimnazijalne nauke; da se svaki nakon šest mjesecih obveže, da će kao svećenik rodu i domu koristiti. Tečaj traje sedam godinah: tri mudroslovja, a četiri bogoslovja. Po dovršenih naucih može svaki gojenac u kollegiju 30 danah ostati, prije nego-li providjen novcem i odjećom krene put domovine; u tu svrhu pako imade svaki položiti 100 rimskih škudah (po 2 st. 70 nov.), čim onamo dodje. [21]) S naših stranah išli su u kollegij njemačko-ugarski sve do najnovijega vremena, dok se nije red s neznanih nam uzrokah netom prekinuo. Godine 185⁶/₇. poslan bi onamo nastojanjem briżljivoga otca i pastira odličan mladić; ali mu se prvo čedo nakon dvijuh godinah morade vratiti s gorke boli, koju nikad nepreboli. Lahka mu zemljica! — Druga dvojica borave još i sad ondje. Napokon

5) Mogli bismo ovdje još natuknuti „Institutum sublimioris educationis Presbyterorum“ (Augustinej) u Beču, što ga je ustrojio god. 1816. Franjo I. ponajviše nastojanjem dvorskoga župnika J. Frinta, pa odtale se inače i Frintanej zove. Šalju onamo biskupi iz čitave carevine mlade misnike, da se u bogoslovju usavrše i postignu lovorkrunu. Zagrebačka biskupija imade uviek pravo na jedno mjesto, a njeke šalje izmjenice; no sada, gdje je i nepopunjenih miestah, mogu se lasno i po dva dobiti. *)

VI.

Osamnaestoga vieka začeo se je širiti i gospodariti na duševnom polju um. Početkom bijaše mu smier liep, dobar, pače i vrlo koristan, te tko bi bio nakan osamnaesti viek suditi po prvotnom spoljašnjem kroju, što mu ga je dao um, morao bi ga izmedju svih vjekovah prvim nazvati: dà — takovim bi ga nazvao, veli sam slavni Guizot, koj je najvećma koristio čovječanstvu, koj je najvećma pospješio sveobću obraženost. Ali kasnije, kad si je um prisvojio neograničenu vlast, prekoračio sve granice, te se pouzdao u sebe sama, i poletio nebu pod oblake, morao je osamnaesti viek zalutati i u samosilje se izvrgnuti. Zato kaže pomenuti pisac, pošto je izrekao vriednu pohvalu, ali i žalostne posljedice: „On ne peut le dissimuler et il faut le proclamer au lieu de le taire, cette part d' erreur et de tyrannie, dis-je, a été surtout le re-

[21]) Obširnije u Wetzer-Welteovoj Encyklopaediji II. svezak.

*) Uživaju se gospoda ovoga zavoda liepih milostih, medju inimi: Putni trošak do Beča vraća im carska kasa; gdje neide željeznica ili parnjača, plaća im se od milje, a gdje ide, računa se prevažnje, druga klassa, uz to potrošnina (Zehr-Geld) na dan po 2 for. 48 kr. (Minist. Cult. et Fin. ec. d. d. 22. Jun. 1851. N. 6803) Što je prtljage izpod 100 funt. prostć je od vozarine na željeznici i parobrodu (Minist. Cult. dd. Aug. 1851. N. $^{4667}/_{2283}$). i t. d.

Digitized by Google

sultat de l' égarement où l' esprit de l' homme a été jeté à cette époque par l' étendue de son ponvoir.“ (Nemože se tajiti, pače valja razglasiti, mjesto da se zašutka, da je — velju — baš ova vrst pogreške i samosilja bila plod zalutanja, u koje bjè u ovo doba čovječanski um bačen s razširivanja svoje moći) Histoire générale de la civilisation en Europe na strani 383. — Takó je, kada čovjek malo dublje zazrije, malo bolje upre okom u ponor, tada jasno razabere i tmastu, kaljavu stran, koja ga na prvi mah svojom laskavom prividnom ljepotom zasjenila; tada razabere, da je upravo neograničena vlast uma, prekoračiv od Boga si prepisane granice, zalijala otrovom koreniku osamnaestoga vieka. da je upravo prenapeti um snizio mnoga stara djela, i tamom ovio mnoge stare čine, da je upravo tadanje svjetlo (mislim um) u svojoj nadutosti pogazilo i prezrelo svako ino mnienje, koje se nije sudaralo sa tada vladajućimi misli i t. d.

Novotarenje postalo je domala svakdanjim hljebom. Bezbožni illuminati opojeni febronianizmom nastojahu na svaku ruku, kako da strovale staru kat. crkvu — ponos i ures austrijskih narodah. Lukavi Holandez van Swieten, sa svojimi polubožići Sonnenfelsom, Bornom, Eyblom i. o. čim je nagovorio blage ćudi, ali sklona srdca Josipa, da ga je imenovao nadzirateljem nastave, udario je nečuvenim pravcem. Učitelji, osobito bogoslovni, morahu se odlikovati mudrijom i tadanjim svjetlom, crkvi bijaše odgojivanje mladeži ugrabljeno, biskupom upravljanje i nadzorničtvo sjemeništah oteto, pače zabranjeno rediti druge, koji nisu imali svjedočbe od novoustrojenih glavnih sjemeništah.

Tko se je radje priklopio takovim mislim, no ljubitelji slobode i neovisnosti? tko je radje podupro takova načela, no klevetnici Rima misleći, da će oboriti katoličku vjeru. Ali badava? Spasitelj je sagradio svoju crkvu na hridi Petrovoj, koje neće svladati ni sam pakao. Na njezinu podnožju lamali su se i lomiti će se valovi svjetske buke, dok je svieta i vieka, što i nevjera kapucin Fessler priznaje, veleć: „Die ewige Roma kann unter manchen Zeitwechsel wohl untergehen scheinen; wirklich untergehen wird sie nie. [22]) — Rekoh, tko se radje priklopio takovim mislim, no ljubitelji slobode i neovisnosti, tko-li je radje podupro takova načela, no klevetnici Rima; okrutnik bo smjestiv prestolje u njihovu srdcu, nije tražio niti rada, niti danka, niti globe, pače način, kojim valja živjeti i Bogu i rodu, bješe mu štogod suvišna, štogod postrana. Jedino je zahtievao od svojih sljedbenikah, neka sa sebe kao kakovu predsudu stresu nauku, koju su im za baštinu ostavili bogoljubni djedovi. Nije dakle čudo, te su si takova načela što više privržnikah stekla, pa za čudo i medju svećenstvom. Sa svim tim našlo se je i vrlih muževah, koji se toj novotariji opreše: kard. Migazzi nadbiskup bečki, knez Eszterházy biskup zagrebački, i grof Etting nadbiskup gorički. Sve uzalud. Zakon bi izdan, glavna sjemeništa uvedena, a dojakošnja ukinuta.

Godine 1780. bješe ustrojeno takovo sjemenište u Budimu, Pečuvu i Kašoviji, neka se ondje uzgojava svjetski i redovni kler ugarski. Prevrat za prevratom. Tek što se je omladina smjestila, bude glavno sjemenište budimsko, pečuvsko i kašovsko ukinuto, a ustrojeno novo u Požunu, Jegru i Zagrebu za vas koliki kler ugarski i njekoć sdruženih kraljevinah. Pokraj ovih sjemeništah predavalo se je i mudroslovje, jer ga nisu hotjeli dieliti od bogoslovja. Za požunsko i jegarsko bi opredieljeno deset bogoslovnih učiteljah, a za zagrebačko četiri, uz to svagdje po jedan svjetovnjak (!), koj je predavao crkveno pravo. Na 15. Svibnja 1784. svanula je prvi-put crna škola u Zagrebu kao glavno sjemenište. Ravnateljem bi imenovan Maksimilian Verhovac, dosadanji predstojnik i učitelj govorničtva u crnoj školi. — Da je broj crnih djakah pošteno narasao, razumije se i po sebi; jer se je ondje sišao kler sa svih obližnjih biskupijah i redovah. Klerici prosjačkih redovah, koji su morali na nauke u Zagreb, a nisu imali ondje vlastita manastira, bijahu nastanjeni po privatnih kućah, te su dobivali po 80 for. iz zakladnice vjerozakonske — Eto na! kako se je divno razgranala malena cjepika Gjure Draškovića, da su pod njom i ptičice stránih krajevah našle zavičaj!! Ali kratko vrieme proživi crna škola kao glavnno sjemenište, skorim bo su joj zakrenuli vratom. —

Godine 1785. radilo se je, da sveučilište peštansko dobije opet bogoslovni sbor. S toga bi odredjeno: neka Dominikanci (u Pešti) svoj zavičaj ostave i ustupe mjesto tamošnjim OO. Pavlinom, budući je car pavlinski samostan namienio glavnomu sjemeništu. Ovamo dakle satjeran bi god. 1786. vas koliki kler iz Zagreba i Jegra a crna škola osta crnilom ovita, kukajuća za svojimi sinovi, tugujuća za svojimi glavari; jer su u Peštu pozvali ne samo gojence, nego i ravnatelja sa većinom učiteljah. — U Zagrebu prestadoše bogoslovni nauci. (Rabio sam Katonove kritičke poviesti 40. svezak). —

Glavna sjemeništa čine mi se kao kakova ogromna ladja na pučini morskoj, koja ponosito i

[22]) Gesch. d. Ungern VII. sv. 667. stf., pošto je naveo uzroke, zašto nisu reformatori uzpjeli proti Rimu.

Digitized by Google

smielo sieče sinje talase, dok ju nadošla žestoka bura za tili čas neskrši, te samo njekoliko amo tamo plavajućih gredah ili daščicah za spomen neostavi. Bura takova mogla se je poroditi u oka tren, čim bi se promienila vladareva volja, i um malo stegnuo svoj drzoviti pravac.

Što se sbivalo po Ugarskoj i njekoč sdruženih kraljevinah, isto nam pripovieda poviest i o ostalih krunovinah, spominjuć zajedno, da je i kollegij njemačko-ugarski u Rimu mnogim bio trn u oku. S toga da omladina onamo neide, gdje izvira biser vode hladne, ustrojeno bi mu slično sjemenište u Paviji. Ali za kratko vrieme, jer se smrknulo nebo i počela dizati bura. Nadošla crna smrt, mahnula nesmiljenom kosom, stravila slavna Josipa, uzanj i sva glavna sjemeništa; njegovi bo nasljednici nebijahu s njim istoga mnienja, nego su dali crkvi, što crkvu ide, a sebi zadržali, što bi njihovo. Omladina se razpršila sa glavnih sjemeništah, i povratila k svojim biskupom u stari zavičaj. — U Zagrebu se počeše opet predavati bogoslovni nauci.

(Konac će sliediti.)

Ogled po svietu.

(Konac.)

Na naš sabor stiže molba, ako ne predlog, da se protestantom u trojednoj kraljevini podieli po vjerozakonu sva sloboda, prava i povlastice — da budu ravni katolikom. Eto jih dakle! već u prvi mah nemole samo dozvolu, da se smiedu tekar seliti ovamo, ter kupovati kuće i zemlje, već hoće da jih jur sve gotovo dočeka. Po naravi valjalo bi jim odgovoriti: Qui nimium petit, parum accipit; ali neznam, što će odgovoriti duh vremena. Neznam primjera, da bi se ikada i u kojoj državi proglasila ravnom ona vjerozakonska sljedba, koje u državi prije nebijaše, pače znam baš protivno, da je trebalo truda, muke i vremena, dokle je u državi jur širom razgranjena sljedba stekla slobodu. Duh vremena valja zapovieda, da se u trojednoj kraljevini, gdje po zakonu i pravici neima ni jednoga protestanta, dade na jedan mah sve. Neznam, što će sabor u tom poslu odlučiti, da-li će se povesti za našimi djedovi — samo to znam, da bi podieliv protestantom sva prava težko si ranio domovinu. Nisu se naši djedovi samo od objesti, presude ili drugomu na prkos svom snagom opirali protestantom više viekovah, već su jih odbijali, jer su znali, što bi jim od domovine i onako jur nesložne bilo, da napuste u nju one svadljivice. Što onda bijahu protestanti, to su još i današnji dan, ako ne i gorje; jer onda držahu oni više do objavljene vjere, a sada ima od njih razkolnikah, koji do imena neimaju ni biljega od kršćana. Vara se svak misleći, da je duh vremena pomirio vjerozakone. Ne! dokle na svietu bude vladao Krst, dotle će proti njemu raditi protukrst. Pa da sve sljedbe u svih državah budu u pravu ravne katoličkoj crkvi, to njim nebi bilo dosta, dokle nebi bile nad njom, pače, dokle nje nebi nestalo. Ogledajmo se po svietu, pa ćemo vidjeti što se radi. Katolici, rekao bi na prvi pogled, nemare za vjeru, kako propuštaju u svačem, ter iste katoličke oblasti oči na oči trpe, da se ruži katolik i crkva mu. Nu hoće-li to biti za dugo? hoće-li katolik do vieka nemariti za svoju crkvu i vjeru? Neće — Duh Božji oživjeti će trulinu u vrieme. Bogu budi hvala, naš narod mari barem s većine još nješto za vjeru, a nadam se, da svoje sudbine nije nemarnjakom ni povjerio. Ako je pako čija glava i kod nas dotle dotjerala, da nemari za vjeru, to valja da i za nju spomenem koju besjedu. Nemar za vjeru jest proti razumu. Zašto? Jer nemarnjak mora držati, da je svaka vjera oli a) ništa, ter po takovu, da je prosto o Bogu, o ljudskoj svrsi i dužnosti prama Bogu i čovjeku misliti, što se komu svidi; jer misliš-li ovo oli ono, sve je laž. Ali ako je svaka vjera ništa, tad se Bog čovjeku nije objavio, ter po takovu najveći dogodjaj, što jih kada vidje sviet, odkup svieta — najveće družtvo, kršćanska crkva puka je laž. Je-li pako laž kršćanstvo, laž je sve, pak idi nemarnjače, deri sgodopis sav list po list, jer neima u njem istine. Budi nevjerac i nehini se barem pred svietom. Nemarnjaku oli je opet svaka vjera b) istinita. Kuda će to? — Jest nazočan G. Isus u presv. olt. otajstvu i nije nazočan; jest čistilište i nije čistilište — jest i nije — sve je istina! Oli misli opet, da je svaka vjera Bogu c) jednako draga. Nepsuj Boga, govoreć da je njemu jednako draga istina i laž! da je sve jedno: vjerovao da Isus jest Bog ili da nije; držao se ti zakona ovakova ili onakova, — a to, da je Bog nemaran, kako si i ti sam. Oli misli najzad, da je svaka vjera d) sumnjiva, ter da nije znati, koja je prava? Ako je svemogući i premudri Bog objavio vjeru, to mora da je ustanovio i siguran način, kako da se uzdrži i razprostire od koljena na koljeno, i dati očite biljege, da se zna, koja je prava. Čemu sumnja? U svemu dakle razlozi su nemarnjaku ludi, pak ako jih ima i kod nas, vjetrenjaci su bez razuma, a takovi netreba da brane ni vjeru ni domovinu.

Ali će mi reći tkogod, kako sam jur i čuo: da je vjerozakonska ravnopravnost obćenito priznano načelo. Bilo s načelom kako mu volja, istina je vendar, da takove ravnopravnosti neima ni na

Digitized by Google

desetini svieta. Eno u Englezkoj, Švedskoj i Norvežkoj, Ruskoj, Turskoj, svoj gotovo Njemačkoj itd. neima katoliku pravice, pače nećeš naći protestantske države osim jedine Pruske, gdje bi katolička crva imala onoliko slobode, koliko ju po naravi ide, a kamo-li, da bi bila jednaka protestantskomu vjerozakonu. Jedva zamuknuše protestantske novine s psovkom na Austriju sbog konkordata, eno oni sada u ovom blaženom vieku kroje po svoju katolikom pravicu. Tko zna sgodopis protestantizma od zametka do danas, vidi, kako se protestant svom silom urivava katoliku u kuću; a kuda bi Bog prepustio, ter zavladao zemljom on odmetnik, tuda katolik mora da bježi iz prave svoje kuće. Svuda valja o njihovoj naselbini ona basna o ježu i zmiji.

Drugi će opet reći: Neka svieť zna, da smo „liberalci.“ Dobro, budimo pobratime liberalci. Pravi katolik to ti je liberalac: on ima već temeljni zakon liberalan, da naime ljubi iskrnjega kano sam sebe, pače njega vječna istina uči, da ako bude pravo liberalan, da je spasio dušu. Da on iskrnjega ljubi više nego sam sebe ili svoju vjeru, toga mu u zakonu neima. Drugi odmetnuv se od zakonara i zakonika, zaboraviše već davna i na sam zakon. Ali „liberalci“ kako se danas pojmi liberalnost, većinom su ljudi neliberalni, ljudi neimajući za katoličku vjeru ni ćuti ni razuma, nemareći za nabožnu ćut puka, neznajući, od kolike je koristi za domovinu, kad je puk nabožan i uredan; neznajući, od kolike je političke važnosti, da je u zemlji samo jedan ili barem što manje vjerozakonah. To su većinom ljudi imajući vjeru, kakvu mu osnuje strastno srdce i mozak pokvaren pokvarenom njemštinom, od koje se toliko sad zazire. U taman bi bilo ovakove ljude opominjati, da je jednu, pravu, katoličku crkvu naredio Gospodin Isus na spas svemu svietu, da su sve druge nastale odmetnuv se od prave katoličke crkve; da su njoj sve druge neprijateljice nasrtajuće na nju bez prestanka psujuć ju i olagivajuć; da se krive vjere protive volji Božjoj. Ali nuder, neka gospoda narodjani sboreć u sabornici svakom prilikom o volji naroda od jadranskoga mora do Dunava, zataje i u tom svoju volju, da bude volja narodna! Narod naš neće lutorana, neće da se tko ruga njegovim svetinjam; a Lutherovac ili Kalvinovac, kad bi se udomaćio, okrenuo bi na psovku — kako drugdje tako i kod nas. Luther proglasi svetu misu kumirskom službom, a štovanje svetacah, osobito bl. dj. Marije krivoboštvom; izpovied drži on da je izrod okrutna silenja sviesti, oprost za papinsku rugobu itd. Tad još dojdu mješovite ženitbe, od kuda se zalegava prava nemar za vjeru, a i vjerozakonske svadje. Svak zna, da je drugo iztočnjak, imajući s nami jednake svetinje, nego je protestant, pa tko da prebroji psovke i zadjevice i s jedne i s druge strane? Si hoc fit in viridi, quid fiet in arido? Neima u našem saboru čovjeka, komu bi smio u oči reći, da neljubi domovinu, i da joj neradi za korist. Ako je tomu i sbilja tako, pomogao nas Bog! ako nebude, urediti će nas stari naš poganac — nesloga. Da mi je zaviriti, ter viditi podpise na onoj protestantskoj molbenici, našao bi sama tudja imena, a ja kriv, ako većinu njihovih zavjetnikah nebi našao od onih muževah, koji vazda i u svačem imadu dobru namjeru, a rieči jim i djela smieraju očito na zlo. To su muževi od one stranke, koja se boji, da se mi Hrvati nepokažemo pred svietom da smo neliberalni, da neuvriedimo našu braću, da nezahtievamo morda previše, a popuštamo premalo itd. Austrija popustila je protestantom od nevolje ter iz političkih razlogah; nu da-li su oni razlozi u prilog našoj hrvatskoj politici? Kako je, da protestanti dojdoše s molbom na sabor baš preko desnice? Neima-li tudier morda političkih razlogah? Bilo kako da bilo, nadam se, da će se otci domovine povesti za djedovi, pak što Bog dâ. Promisao Božja dieli državam i družtvom plaću oli kaznu jur na ovom svietu; države bo i družtva moralne su osobe, ter imadu svojih dužnostih. Ali ove su samo, dok su na ovom svietu moralne osobe, te jim se sbog toga jur ovdje mora udieliti plaća ili kazna. „Pravda povišava narod; a grieh spravlja narode na hrdju i nevolju.“ Poslov. 14. 34. Drži se hrvatski narode pravde, a Bog nikomu neostaje dužan. Nevalja narodnu sreću tražiti onim putem, kuda ju traži pogana politika — opačinom; jer prividna sreća bezbožcem je često prava nesreća. „Sreća budalah upropastiti će nje same“ Posl. 1. 32. Narodna je starina, da se o banovoj inštalaciji peče na trgu vol. Prije nego će ga milovati i častiti na ražnju, okite ga mesari vrpcami i cviećem, narodne dude i hegede sviraju pred njim, a sa svih krajevah sgrne se narod ter prati po gradu svečara kličuć: živio! Volku je liepo: blažen i sretan, da takovu sreću riedki doživu od njegova plemena! Kad se volak do mesarske volje našetao, prvi momak od oka pogodi ga sjekirom u zviezdu. Nepostoji za dugo vrieme, eto vola na ražnju! Ali neka vola: nije ga ni žaliti, jer mu se godi po volovski; nu čemu ova priča? Eto tomu: ima i za ljude takove sreće. Narod, puk ili čovjek, ako se nepromišljeno i sliepo dade pustolovcem, da oni oko njega dignu graju, kano da se je premetnuo u onoga vola. Dokle je njim za buku i zabavu, dokle igra na njihovu sviralu, neima kraja klici i vici, kako ga novine raznose

Digitized by Google

na četiri vjetra; a kad jim zabava dodija ili jim više neide u prilog, njemu je kano i onomu volu: mesari se za njegovu kožu goste. Svaka je prispodoba hroma; ali je i svake šale polovina istine.

S. B. V.

Poziv iz Moravske.

Draga braćo! Sveza prave bratinske ljubavi veže nas jur od davna. Ta kakova i da bude čvršća sveza, nego što je sveza sv. vjere i roda Moravci su grana ogromnoga plemena, što se zove slavskim; a i sami se vi ponosite, da ste grana toga plemena. Čujte dakle! Važna godina za nas Moravce i za sve kršćane Slavjane primiče se eto golemim korakom, i to godina 1863. tisućnica, što smo kršćani. Braća naša Bugari doživiše nedavna sreću, da se vrate u krilo one svete crkve, kojoj je nevidiva glava Isus, a vidiva Petrov nasljednik u Rimu. Od radosti i milinja poigravaše nam srdce čuvši, da nam se je izpunila željna želja, ter se naši suplemenici Bugari zavedeni bizantinskim pletivom povratiše. Njihov povratak očit nam je zalog katoličke istine i nov dokaz, da je spas jedino u ljubavi i slozi. Dočim se imena Roman i Niemac više manje priljubiše trulomu protestantizmu, dočim prevriedni i težko prokušani papa Crux de cruce krvave suze toči radi sramote i progona, što trpi od svoje izrodjene djece, naše slavsko pleme eto ostalo mu je vjerno i od srdca odano, ter je naumilo, da popravi zlo, komu samo nije krivo. Godine 861. postadoše Bugari katolici, pa evo ljetos baš za tisuću godinah zovu jih sv. Cyrill i Method natrag u ovčarnu, iz koje s vremenom izidoše. Nije-li to, pitam ja Vas, kažiput Božji, i znak, da naše pleme čeka u katoličkoj crkvi velika zadaća. Vruće suze proljevene ostarelim biskupom u katoličku crkvu povraćenih Bugarah pred namjestnikom Isusovim Piom IX. ono bijahu suze pokornice naše odciepljene braće, koja će se po zagovoru i prošnji naših zavjetnikah sv. Cyrilla i Methoda sigurno sva povratiti u krilo prave crkve. Neizmjerna je milost Božja, a čudnovati putevi njegove promisli. Mi dielimo srdcem sreću i nesreću naše braće po vjeri i rodu, a osobito one, što već viekove stenju pod jarmom mahnitoga mohamedanisma. Tvrda nam je nada, da ste i Vi s nami jedne misli, i da Vam je mila svaka viest stigavša od nas.

K dolazećoj godini 1863. kao tisućoljetnici preslavnoj za naš moravski narod, jedina nam je želja i briga, da si maticu crkvu na Velehradu opravimo i barem dielom povratimo joj stari ures. Valja da bude odjevena, kako zaručnica čeka svoga zaručnika. Velehrad, njekad glavu silne Moravske, a sada selo (½ ure od željezničke postaje Hradišta) štujemo mi Moravci i Česi, jer je on mjesto, gdjeno sveti glasnici oglasiše poganom, našim djedovom, Isusa Krsta; jer je u njem stolovao poslie smrti sv. Cyrilla naš prvi nadbiskup sv. Method, gdje je g. 885. i umro. Na ovom klasičkom zemljištu našega narodnoga sgodopisa sazida markgrof Vladislav god. 1190. veliki samostan za cistercite, što je za onu okolicu od divljih za onda Magjarah opustošenu, bila velika blagodat; jer radina ruka pobožnih samostanarah sv. Bernarda pretvori pustaru u plodne poljane. Samostan u najljepšem cvietu postrada što s grabežljivosti plemstva u 14. vieku, što za husitskih ratovah u 15. vieku; a god. 1784. snadjé i njega sudbina kano mu i drugove, ter je pretvoren u kasarnu. Putnik pohodiv starinu Velehrad mora da proplače, kako su tu prave kršćanske umjetnine — znoj od više viekovah zatrte i nagrdjene, da toga ni Vandali nebi znali bolje. Na starom groblju stoji crkvica sv Cyrilla, na onom mjestu, gdje je, kako se priča, sv. Cyrill bio napravio prvu crkvu. Prije pet godinah odkupio je otu crkvicu visokočastui nadbiskup olomučki, da ju opravi za tisućoljetnu svetkovinu: jer prije bijaše skladištem siena. Prijašnja samostanska crkva sad je župna, najduža je u Moravskoj — 100 jakih korakah, ima dva zvonika s kubom, na kojoj su četiri prozora; a oko nje hodnik. Slikarija baš je vještačka; ali se je na svu žalost jur na mnogih mjestih olepila, ter treba vrlo skupa popravka; žrtvenici moraju se napraviti posve s nova sa svom potrebitom spravom. Po tom ima župnik g. Karlo Molitor, plaćan iz vjerozakonske zaklade, izvesti baš ogromno djelo. Njegov poziv od prošle godine, da mu se složnimi silami priskoči u pomoć, odazva se, kako se samo po sebi razumie, oda svuda. Mi svećenici protumačismo puku i ponukasmo ga, neka pomogne u tom Bogu milom poslu molitvom i darom. Od nedavna uredjuje se medju českim i moravskim svećenstvom družba po imenu „Koruna solunská.“ Svaki član ove svećeničke družbe služi bezplatno svake godine jednu ili dvie mise za sve dobročince velehradske crkve, bili živi ili mrtvi. U Hradištu ima jedan odbor, koj sve, što spada na velehradsku crkvu, oskrbljuje i potiče. G. Přecechtěl, profesor bogoslovja u Pešti, narisa sliku namienjenu skoroj tisućoljetnoj uspomeni, i darova ju velehradskoj crkvi. Misaona slika kaže, kako moravski kralj Rastislav g. 863. prima sv. braću Cyrilla i Methoda s pratnjom. Sv. Cyrill drži u desnici slavjansko sv. pismo, oko koga si on steče neumrlih zaslugah, a sv. Method drži svoju sliku „zadnji sud“ kojom je obrnuo silnoga bugarskoga kralja Borisa. Iza njih vidjeti je djakone, gdje na ramenih nose lies sa staroslavskim napisom: „Tielo sv. Klementa.“ Ova krasna slika namienjena je dobročincem naše siromašne velehradske crkve; dobročinac pako jest svak, tko za popravak ove crkve dade jedan ili više forintih. Tko dade dva ili više forintih, dobiva jednu veliku sliku; tko pako dade najmanje jedan forint, dobiva ju u manjem obliku. Vriedna imena svih dobročinacah proglasiti će se u našem brnskom crkvenom časopisu „Hlasu“ a u knjizi spomenici ležećoj u velehradskoj crkvi za uspomenu zapisati; njih će se vazda spominjati u svetoj misi

Digitized by Google

svećenici „Krune solunske.“ Svjetovnjaci mogu takodjer stupiti u krunu, ako se obvežu, da će na nakanu družbe moliti „Otče naš“ i „Zdravo Marijo“ sa redkom: Odvjetujte za nas sv. Cyrille, Methode i Klemente, da zavriedimo. . .

Draga braćo! znajuć vašu bratinsku ljubav, nadamo se, da ćete se odazvati našemu pozivu, te što Vas više može, stupiti u „Korunu solunsku.“ Ta to je ona duhovna sveza ljubavi, kojom zavezani proslaviti ćemo skupa za nas sve slavnu uspomenu Naša susjedna braća Česi, spominjuć se, da su iz Moravske primili sv. vjeru, pomažu nam jur u ovom podhvatu, te kupe darove, da se u velehradskoj crkvi na čast njihovu zavjetniku sv. Vaćeslavu napravi žrtvenik; a o tom rade i Poljaci katolici. Vam južnim Slavjanom sveta su imena Cyrill i Method, kao i nam; i Vaša je zemlja apoštolskim znojem ove dvojice braće nakvašena, posvećena i priredjena za plod. Molimo Vas dakle bratinski, radite o tom, da u vjernom puku probudite štovanje prama ovim svetcem. Sveta je stvar i Bogu mila, pa upravo sada treba nam Slavjanom sloge, gdje se plemenite i svete naše namjere i želje preziru ili krivo tumače; premda je Slavjan vjeran i Bogu i svomu caru, da za silu nebi žalio za nje dati i krv do kapi.

Štovano uredničtvo „Zagrebačkoga kat. lista“ umoljava se smierno, da za „Korunu solunsku“ ustupi koj stupac te prima imena dobročinacah naše velehradske crkve. *) Molimo i druge prijatne nam listove jugoslavenske, da ovaj poziv izvole oglasiti svojim štiocem.

U Hodoninu na Moravi 2. Srpnja 1861.

Miroslav Josip Chmelíček,
duhovni pomoćnik u ime svoje braće u Moravskoj.

Viestnik.

Iz Zagreba. Za jugoslavensku akademiju darovaše dalje: Presv. g. Gjuro Smičiklas, križevački biskup 500 for.; presv. g. Venceslav Soić, posvećeni biskup biogradski i nasljedni senjski 1000 fr.; preč. g. Petar Šatvar, kanonik i štioc zagr. kapt. 500 fr. i sve dnevnice saborske; preč. g. Mirko Tumpić, opat i župnik bistrički 500 fr. Od svećenstva ima i više darovnikah, ter ćemo i njihova imena skorom objaviti.

Od neumornoga našega domoljubnoga pisca Dra. Franje Račkoga izašla je ovih danah opet nova knjiga pod naslovom: *Pismo slovjensko.* Učeni pisac razlaže poznatom nam iz svih njegovih spisah točnosti i temeljitosti u dvie glave „pismo u Slovjenov prije sv Cyrilla“ i „pismo sv. Cyrilla.“ Tu će čitatelj naći upotrebljene i uvažene sve do sada poznate izvore i spise o slovjenskom pismu, pa će, ako mu je samo do istine stalo, doći do uvjerenja, da je sv. Cyrill obreo pismo glagoljsko, a njegov učenik Klement, popuniv i usavršiv po obrazcu azbuke glagoljske grčko u Bugarskoj udomaćeno pismo, da je početnikom nepravo tako zvane cirilice. Na koncu dodana je tablica, u kojoj se uzporedo sravnjiva pismo slovjensko sa srodnim mu feničkim, starogrčkim i runskim te priobćuje njekoliko snimkah iz najstarijih slovjenskih rukopisah. Zajedno je ovaj spis nastavak većega djela, što ga isti g. pisac izdaje pod naslovom: „Viek i djelovanje sv. Cyrilla i Methoda,“ te sačinjava istomu djelu prvi dio III. svezka. Može se dobiti u zagrebačkih knjigarah a ciena mu je 1 for.

— Od Škarićeva sv. pisma razaslano je u 4 svezka snopićah od 59—66.

Iz Beča. U Augsburgu je takodjer povedena parnica proti milosrdnicam. Iztraživalo se je bez kraja i konca, napisalo preko 100 arakah, liečnici su lagali koj je kako znao, pa na prkos svemu gradsko vieće, u kojem sjedi većina protestantah, izreče ovu osudu: „Gradsko vieće očituje, da se ono nemože osvjedočiti po nijedan način, kako milosrdnice nebi valjale za dvorbu bolestnikah; nego svakako misli, da se ima osnovati kućni red za liečnike, milosrdne sestre sa djakonicami, u obće za svu bolnicu, i njega bi se moralo držati. Tako je u Augsburgu s većine protestantskom gradu, a tužba liečnikah proti milosrdnicam u wiedenskoj bolnici u Beču zapela je, ter neima još na nju ni riečce. Milosrdnice se tuže, branile bi se, a neima za nje pravde ni odvjetnika; jer je zavladala sila laži i nepravde!

Iz Tirolske. Ako je g. Schmerling mislio, da će odgovorom na Pfretschnerovu interpelaciju Tirolce prestrašiti, to se je ljuto prevario. Misli-li on, da će se pokazati kao prvi državnik svoga vremena umijući njim vladati, vrlo se je preračunao. Tirolac nebi bio pošten, da popusti od zaključka svoga sabora, dokle ima zakonita načina, da ga uzdrži. On neće šteditи ni truda ni troška, niti će se bojati zla do jedinoga toga: da si ogrieši dušu. Prije bijaše on uznemiren, ali je sad ljut i razdražen. Što jih pako najvećma srdi, to je pismo, što reče državni ministar, da ga je pisao knezu-biskupu briksenskomu. Ministar da uči našega biskupa, što mu je dužnost, i gdje ju on vjerno ovršuje, da se ondje dade od policije natjerati u kozji rog! Zar ono, što reče na saboru, da opozivlje s propovjednice? Ta tko je g. Schmerling, i što misli, tko je katolički biskup? Nije čudo, što sviet govori, da se je g. Schmerling prenaglio. Prije osamdeset godinah moglo se je tako govoriti i baratati, i bilo bi morda državniku u prilog; ali sad u naše ustavno doba, gdje se sve slobodno razpravlja i gdje su djelokruzi crkve i države posve razlučeni, može si tim

*) Preporučujemo svesrdne ovu svetu i narodnu stvar štovanim čitateljem, te ih molimo, da se ovomu bratinskomu pozivu iz jednoplemene Moravske mnogobrojni odazovu, kojih ćemo imena druge volje u našem listu obielodanjivati, a novce za popravak velehradske crkve prikazane na svoje mjesto opremati. Zajedno javljamo, da su nam u ovom pozivu spomenute sbilja krasne sli e jurve stigle, te ih članovi „Korune solunske“ u nas dobiti mogu. Ured.

Digitized by Google

čovjek nakopati prkos ili sramotu, ili oboje. Neka se nevara g. Schmerling. „Samouprava“ to je rieč našega vremena — samouprava osobe, obitelji, družtva i svačesa u svom pravnom obsegu; a proti ovomu „zamašaju vremena, proti duhu našega vremena“ da se iznesu sve birokratičke knjige zaklinjalice prošloga vieka, te se zakunu proti njemu, nepomogoše više ništa.

Iz Augsburga. „Augsburger-Post-Ztg.“ dade na svoju zemljakinju Algemeinericu ovu molbenicu: „Moli se „Allg. Ztg.,“ da udari u svoj veliki bubanj i za katolike, gdje se u slobodnoj zemlji nemilo udara na nje, kako buči proti njim, kad se u kojoj katoličkoj zemlji protestantom nepusti u čem na volju. Eno joj liepe prilike u sjevernih njemačkih državicah, gdje je slobodoumlje i snosljivost prošla jur u narav i njom se zadaja od malena, kano n. p. Holstein, Meklenburg itd. a i Saksonska. Digne-li i na nje jednaku viku, tada ćemo vjerovati, da ljubi pravdu i da se ravna po snosljivosti sa svakoga kraja. Do sada nije ona toga pokazala, pače se izdaje, da je baš onako pristrana i sebična, kako zna biti samo protestant, gdje on katoliku dieli pravicu.“

Iz Italije. Protestanti hoće baš svom silom da se ugnjezde u Italiji, pa sad ide jim napor već na veliko. Tako su njihovi opravnici u Napulju otvorili učionu, a „Veridico“ nosi spomenicu na Cavoura podpisanu od 1600 kućnih gospodarah, kojom prosvjeduju proti ovoj osnovanoj prevabi na nevjeru, podupiranoj svimi načini od vlade. „Mi Napuljci“ pišu oni „biti će skoro 1900 godinah, što smo katolici, a to ćemo i biti, dok bude Napulja.“ U Palermu obvršava jedan propovjednik protestantsku službu u stanu amerikanskoga poslanika, te vabi, nebi-li nakupio svojoj sljedbi sliediocah. Puk je ljut na to, a nadbiskup opomenu župnike, neka dobro paze. U Fiorenci kupi njeki Revel palaču Ricasoli, valjda za koju sljedbu. Veli se, da će ju okrenuti u protestantsku bogosloviju, početne učione, stan za učitelje, učiteljice i mladež. U Livornu smutiše privrženici protestantisma u crkvi sv. Petra i Pavla za propoviedi propovjednika, te zametnuše takvu smutnju, da je sviet pobjegao iz crkve. U Jakinu opomenu biskup svoj puk okružnicom, neka se čuva protestantah. „Kod nas“ piše on „propovieda se već krivi nauk; već ima za se sastaništah, poziv leti na sve kraje, a propovjednici već su ovdje.“

Ali kako su u Italiji svakoj krivoj vjeri otvorena vrata, milo je čuti, kako se stara dobitnica, katolička istina iz valovah pokaziva osobitim načinom: ljudi odlični umom i znanjem baš sada, kada se je evo sve zaklelo proti crkvi, vraćaju se u nju. Tako povratiše se Antun Josip de Paoli, tajnik i djakon protestantske crkve u Fiorenci, i Scipio Barsali, protestantski uhoda i propovjednik u Pontederi, Fiorenci i Livornu. Prvi dade na 6. Svibnja očitovanicu, da se on sa svojom ženom i njekim Antunom Mariottom odriče krive vjere ter vraća u jednu, svetu, općenitu i apoštolsku rimsku crkvu. Drugi pripovieda u pismu na svoje prijatelje od 9. Svibnja, kako ga je gospodin Bog skrovnim načinom doveo na to, da uvidi laž, ter se vrati u krilo matere crkve. „ Armonia“ priobćila je oba pisma, a svaki bi katolik našao u njih utjehe i nauka.

Iz Pariza. Lionski nadbiskup zabranio je u svojoj biskupiji, da se prigodom Cavourove smrti nesmie obslužavati nikakova crkvena svečanost, koja bi samo s daleka smierala na kakovo očitovanje; drugčije nebrani on, da se za pokojnika služi misa. Tako je i parižki nadbiskup odbio ponudu talijanskih pjevačah i pjevačicah, nudećih se, da bi kod žalobne mise pomagali pjevati. Izgovor bijaše dobar, da naime crkva ima dosta pjevačah i pjevačicah.

Piscu „odpertoga lista“ iz Medjumurja.

Da nam je stalo do zadjevicah, priobćili bismo Vaš „odperti list,“ pa Vam dokazali, da ste tjerajući zeca iztjerali — vuka. Prema miroljubnom smjeru ovoga lista kažemo Vam samo u kratko, da ste, biedeć uredničtvo, zaboravili, t k o, o d k u d i š t o je u bitnosti pisao u onom dopisu, na kom se Vi toliko spotičete. Jeda-li koje seoce leži s ovkraj ili s onkraj Mure, to je u onoj stvari pobočno, u čem se je uredničtvo bez potanjega iztraživanja u svoga dopisnika pouzdati moglo. B i t n o je to, da je u onom pokojniku tekla krv hrvatska, a toga ni Vi neniječete. Ako znači „ostaviti duh kršćanski,“ kada čovjek žali, što se je koji Hrvat, bilo s krivnjom ili bez krivnje svoje iznevjerio svomu rodu, u koga se je krilu Božjom voljom rodio, to mi nerazumijemo taj Vaš kršćanski duh; a odbijamo od sebe potvoru, da „očito pokazasmo jad, jal i mržnju proti narodnosti susjednoj.“ Od naše strane čast, slava, pače i ljubav svakomu čovjeku, bio gdje mu drago i što mu drago, a svakomu narodu želimo od srdca najbolji razvitak, te se veselimo svakomu napredku njegovu. Al kada koj narod hoće, da se diže na tudjih ramenih, da se širi na uštrb susjednih narodah, kada siže nepovlastnom rukom u tudju svojinu, onda mu to postupanje postaje usurpacijom i otimanjem; a to nit je prema volji Božjoj nit prema duhu kršćanskom. U ostalom mir Gopodnji bio svedjer s nami!

U r e d n i č t v o.

Dopisnica uredničtva.

G. *I. K.* u *K.* Sve je u redu. — G, *J. B.* u *F.* Primio; imate još platit 2 for. 11 novč. — G. *F. M.* u *K.* Listovi se šalju svim, za koje ste ih naručili. — *J. Z.* u *L. kod P.* Onakove knjige, kakovu Vi želite, neima još sa slikami u našem jeziku.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 30. U ČETVRTAK 25. SRPNJA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Crna škola u Zagrebu.

(Konac.)

VII.

Nakon ukinutih glavnih sjemeništah sve do burne 1848. godine obitavahu u crnoj školi i mudroslovi; no nauke su slušali na akademiji. Kad se zatim umirio dvogodišnji metež i utišila razpaljena buktinja domaće borbe, prestalo je po novom sustavu mudroslovje, a dojakošnji mudroslovi bijahu smješteni u sirotište zagrebačko kao sedmo- i osmoškolci, dok nije uzoriti pastir izposlovao, da slobodno na staru uvede philosophiu. Doista 185¾. bi uvedena; pa od to doba imade crna škola pokraj bogoslovah i njihovu staru braću, samo ne kao mudroslove, nego kao gimnasiste; jer su nauci odmah buduće godine prikrojeni po sustavu gimnasijah.

Predavanja sluša sva kolika omladina u sjemeništu. Nauci gimnasistah idu posve na gimnazijsku, bogoslovni pako razdieljeni su po novoj sustavi, kao što sliedi: U god. I. Osnovna dogmatika, stari zakon i metafizika; u II. Potanja dogmatika i novi zakon; u III. Moral i crkvena povjestnica; u IV. Pastirika, crkveno pravo, liturgika, kateketika i paedagogia.

God. 1845. brojila jn crna škola 143 gojenca, a sad ih odgojiva do 96. Povrh toga imade 2 u njemačko-ugarskom kollegiju u Rimu, 2 na osrednjem sjemeništu peštanskom, a od lane takodjer 2 u Insbruku. Ukupni dakle broj duhovne omladine zagrebačke iznosi 102. Doista velika razlika izmedju broja 1845. godine i sadanjega, a biskupija si ipak ostaje jednakom, ako-li ne glede većih potrebah većom. „Parochiae . . . . . operariis destitutae . . . . clamant parvuli, petentes panem, et non est, qui frangat“ reče Gjuro Lippay, nadbiskup ostrigomski (1648.), a dalo bi se i sada zavapiti. — Što je u nas, biva i po mnogih ostalih biskupijah. No zar ih toli malo imade zvanje svećeničkomu stališu, što se manjak pokazao na sve strane? pitati će jedni; pa kako, te mnogi, kad su se jur dovoljno nagutali sjemenišna praha, reverendom o klin? primjetiti će drugi; ili možda u drugom grmu leži zec? dodati će treći. Da sam nakon koju o tom povesti, sudario bih se posve s dopisnikom „Siona;“ zato gosp. čitaoče! pročitaj člančić „nestašica svećenstva“ u 47 br. kat. lista godine. 1859. Ako ga neimaš pri ruci, a ti ga u sgodno vrieme uzajmi, jer vriedi, da se i po dva puta pročita — nećeš žaliti. Tudier samo onu spominjem, „ako će vrtlar, da mu nepogine povrtlina, nije dosta u suši, da joj naraši zemlju, već ju valja i zalievati.“ Medjutim, ma i malo bilo poslenikah Gospodnjih, dao Bog, da budu valjani, uki, iskreni, po duši i srdcu Božjem. — Ovdje evo „u tiesnih sjemeništnih stienah razvijaju se kano pupoljci mladjani dusi, koji kad se razvinu na dobro „*obnoviti će lice zemlje*““ svoje; ali ako jih ondje mraz sebičnosti, licemjerstva i neuke ozliedi, jao si ga rodu do devetoga koljena!“ A da toga nebude „valja jih njegovati kano zenicu svoga oka“ veli preč. gosp. Rački. —

Nješto o sgradi. Sjemenište otvoreno bi, kô što rekosmo, najprije u gradu biskupovu, zatim premješteno u crnu sgradu Filipovićevu, odkale nastala crna škola. Kažu, da je onaj dio sobah, što od stražnjih stubah sa bolnicom u istom redu stoji te pram katedralu gleda, ostanak Filipovićeva stana. Bilo kako mu drago, to stoji, da je današnja ogromna sgrada na onom istom zemljištu. S vremenom pridjelavali su i popravljali na njoj malo ne svake godine štogod, dokle nije postigla današnju visinu na dva kata, i dužinu u šest

Digitized by Google

krilah. Ona četiri napram biskupovu vrtu zatvaraju četverokut, ili bolje rekuć sačinjaju raznotečnik, a druga dva pravi kut, kojega duži krak služi za pročelje. Svih šest ipak čini jedinost. Znatno povećano je sjemenište za Franje Thauzya († 1769.). Alagović dozidao je onaj dio, što imade izgled u biskupski vrt, bližnje vinograde i na laščansku visočinu. Kad su već bili zidine i rogove podignuli, došao je biskup glavom, da razgleda djelo; no tek što je iz refektorije u dvorište stupio, srušio se sa praskom svod. Hajde dakle zidji na novo; sa svim tim manjak najnovijega graditeljstva opaža se ipak na dvijuh pukotinah. U ostalom bio bi ovaj kraj bolji za pročelje, nego-li prvi, jer imade glavinu sumjernu sa pobočnimi dielovi, koju pokraj toga krasi simbolički kip „Vjere, ufanja i ljubavi," što s preda manjka. Buduć da je s one strane strmina, s toga da bude temelj imao čvršće podnožje, prizidan je komadić od biskupova vrta, zemljom nabit i poduprt dvjema kulama. Dok se sunce zamakne za sgradu, običaju ovamo sići klerici, da se nasrću bistra zraka i okriepe onemogle živce; inače izlazi kler uredno na prošet utorkom poslie podne, a četvrtkom prije i poslie, pače na jednu uru svaki dan osim nedjelje.

Glede zdravstvenoga obzira imade sjemenište vrlo povoljan položaj, jer od SJS. nevidiš ino, van samu zelen, a od sjevera nikada bolje; kaptolski bo greben leži upravo napram prolomu zagrebačkih gorah, odkuda, kad iole dûne povjetarce, dolazi zdrav zrak, pa s toga (čuo sam u Zagrebu) vele: neće se toli lasno na kaptolu ugnjezditi kratelj, pače kad je po ostalom gradu biesnio, padoše na kaptolu riedki njegovom žrtvom. Zašto ipak najnovije doba tolika bieda gnjete upravo crnu školu, tudier bi i sam trebao inštruktora. No mislim, da nebi bilo s gorega, da se velika spavaonica pokraj kapelice u prvom katu upotriebi za skladište, čizmarnicu i ine svrhe, samo ne za spavaonicu, jer se nikad nemože pošteno izvjetriti — a što je opasnijega, van ako do dvadeset ljudih u zadušenu zraku noći. I to budi per intermezzo. —

Sjemenište imade ulaz samo sa kaptolske strane, i broji dva dvorišta. Uz vrata ulazna, gdje bdije vratar, stoje prve stube, izmedju prvoga i drugoga dvorišta druge, a na zadnjem krilu treće. Najprostranije i najpriličnije su stražnje; ostale bo kan da su na kakav starinski grad prikrojene, krivudaju amo tamo, da se čovjek prvi put i zabuni, neznajuć bi-li ih desno ili lievo tražio. — Pročelje nastanjuje ravnatelj, učitelji, pjevač, njeki častnici biskupske pisarne, uredničtvo kat. lista, njekolicina nemoćnikah i gospodar; sve ostalo zauzimlje mladji kler sa dotičnimi glavari; tamo je kapelica, u kojoj omladina svaki dan pribiva sv. misi (u nedjelje i svetce ide još u stolnu crkvu): s molitvom u jutro začme i na večer svrši; tamo je liepa knjižnica, prostrano blagovalište i vierna služinčad. —

* * *

Svrnuv okom na kratku poviest crne škole, što smo opazili, i kakova nam se misao porodila? Ponajprije nam se ukazala jasna zviezda predhodnica Gjuro Draškovića. Velezaslužni ovaj muž tražio je narodu zaštitnikah, koji će ga braniti i štititi od nasrtajućega neprijatelja; odgojivao mu je učitelje, koji će razpršiti maglušine, štono se bijahu razkrilile preko poljanah ugarskih sve do Drave, te jur mnogu ovčicu katoličkomu nadpastiru ugrabile i s pravoga puta zavele; davao mu je muževe nikle iz njegova krila, koji će umjeti prosuditi i cieniti narodno blago, koji će prosboriti od srdca k srdcu. Sretan narod, sretna-li je domovina, dok se u njoj radjaju takovi sinovi! — Uz jasnu ovu zviezdu reda se sjajan niz sve samih darovateljah. Kolikim su plamenom težili revni pastiri, da uzčuvaju u stadu nauku Isusovu, čistu od svake ljage i prostu od svake grešpe: tolikim je oduševljenjem povjeren im narod hrvatski odgovarao njihovoj želji, i primao otčinske savjete.

Kada se sgrozilo srdce Evrope, iztrusiv sičanom napunjenu čašu Lutherovu, i stalo grčevito udarati oko sebe, nemotreć ni Boga ni vladara: tada je Hrvat nepomično stajao uz klisuru, na kojoj Spas svoju crkvu utemelji, ponosito motreć kako se na njezinu podnožju lome valovi ljudske talabuke; kada se hotjela guja i u našu domovinu uvući, da ulije ubitačan otrov u nepokvaren narod: tada je ustao na saboru požunskom 23. Siečnja god. 1608. ban hrvatski Toma Bakač Erdödy, trgnu mač posred sabranih velmožah, i gromovitim glasom u ime roda hrvatskoga zaori: „Ovim gvoždjem, ako neuzmognemo inače, utamaniti ćemo tu kugu. Tri rieke imademo u zemlji našoj: Dravu, Savu i Kupu; u jednoj izmedju njih napojiti ćemo nove goste." Bedeković, natale solum S. Hieronymi, diel I. stran 261. — Vriedjalo bi doista prava i slobodu hrvatsku, da su morali proti svojoj volji uvadjati u domovinu, kojih nisu hotjeli priznati za sugradjane. Opirali su se Hrvati žestoko protestantizmu, jer su znali i vidjeli, kakovih je ranah po njem dopala Ugarska. Nedvojeći ni najmanje o istini svete vjere svojih otacah, bješe im na srdcu ponajprije spas i mir cjelokupne domovine, pa uza nju takodjer pojedinacah, i njihov vlastiti. Spas svoje slobode ogradiše tim, što su gradjane, koji im bijahu na korist i po duši,

Digitized by Google

dragovoljno zadržali ili poprijeli, a druge, od kojih im je prietila propast odpravili ili prepriečili, da se neuvuku medju domovne ograde. Zar će ih tkogod zato ukoriti? — Što mora jadna država patiti, što-li podnašati brižljivi vladari, gdje je koliko selah toliko vierah, koliko stranah naravnih, toliko granah nesrodnih, najbolje znadu vladari sami, a i čitavi narodi, kao što jamči poviest, osjetiše. Zato bi sám sebi jamu kopao, koj bi si podanike dražio i ciepkao, uvadjajuć im tudjinstvo ma na koj god način. Ovu biedu hotjeli su mnogi revni biskupi odvratiti od domovine, ovih brigah oslobediti vladara, kad su toli brižno njegovali svoju duh. omladinu, toliko se za njezin uzgoj starali, te mnoge na višje nauke šiljali, da danas sutra umiju narodu do korenike podrieti.

Tako je. Duhovna omladina će se danas sutra razpršiti po narodu, nahraniti ga čistim i neskvarenim slovom Božjim, oplemeniti mu dušu i srdce za sve, što je dobro i koristno, postaviti mu narodnu temeljiku, na kojoj će mu najlasnije razvijati duševne sile, da sa tjelesnimi u skladu zajedničkom djeluju. Duhovna omladina može narod načiniti valjanim sinom rimske majke, vriednim potomkom svojih predjah, da neostane nesnosnim udom čovječanstva, kojim bi se ljudska sebičnost kao orudjem služila. Veliko i sveto je dakle zvanje svakoga gojenca. No ako nije trud dosele urodio plodom, što ga bismo očekivali, netreba sdvojiti, već sile podvostručiti. Živ dokaz o toj plemenitoj namjeri dalo nam je „Kolo mladih rodoljubah," a i sada daje isto kolo pod imenom „Sbor duh. mladeži zagrebačke," koj se brine, koliko može za duševni razvitak svojih surodnikah. — Tebi sbore! namienih kratak nacrt „crne škole u Zagrebu," da vas svaki pobliže znade, što se sbilo sa zidinami, u kojih imadete preživjeti cviet mladjanih lietah.

Čitaoče! što napisah, vadio sam iz izvorah, kako si ih vidio naznačene, primjetiv ujedno, što početkom obrekoh, obris zavodah, u kojih je kler zagrebački bio obučavan, ili se još obučava. Da sam bio bliže vrela, gdje su zapisnice crne škole, našao bi sjegurno više toga, što nam spomenici kriju, a možda gdjegdje i točnije. S toga će me lasno svaki izvinuti, ako gdjegod nehotice promaših. No što ja nevidjeh, najti će lasnije drugi. Rodilo mu pero sve samim biserom — a crna škola valjanimi muževi, kojim će biti u svakom poduzetku pred očima obće znana poslovica „sve za vjeru i domovinu," uzorna i živa slika slavnoga vladike Josipa Jurja . . . . . quem nominare, laudare est. U to ime — Bog!

U Pešti. Iv. K.

Rieč o katoličkih družbah za omladinu.

Duh sv. Vinka Pavlana, u malu pravi kip kršćanstva, po komu imamo se medju se ljubiti ne samo sborom, nego za istinu i tvorom, prokrčiva si sve dalje put u katolički sviet. Zlotvor s družbom upire se orijaškim naporom, da obori križ i crkvu, a proti njemu vidimo upravo ovu kršćansku ljubav, gdje ga uzbija silnije nego ista znanost. Pučka misija začeta sv. Vinkom širi se sve dalje, pa ne samo po katoličkih krajevih, gdje znamo, da je dobitnica, nego u taboru istih protestantah kaže ona svoju snagu. Milosrdne sestre, ljubki stvor ovoga apoštola ljubavi iskrnjega, hvataju se posla i rade gdje god koja od trih golemih nevoljah: kuga, glad i vojska razviju crni svoj barjak. Ali i ona briga svetčeva, kojom postade otcem ubogoj izloženoj djeci, ter spasiv ju oli od očite smrti oli od opačine, odgojivaše za kršćansku družbu, nastavlja se i danas. Ta to je upravo ono, sbog šta se zametnuše pjestovališta, to je ono, što spašava djecu i ciepi joj u srdce pobožnost, prve molitvice, glavne pologe čudoredja, ponuku i volju za posao, razvitak zdrava tiela — jedno za drugim. Eno, na što je spalo ljudsko družtvo: nevjera je, nered je, golotinja hara dan na dan nemilije, pak to sili, da kršćanska ljubav na brigu uzme djecu: dječake i djevojčice, ter ju u zaklonu čuva od pakla i pokvarena duha vremena, koji sa svih stranah osobito preže na nevješću mladež. Godine 1848. po svojoj lošoj i boljoj strani — makar bijaše zle kobi, bijaše i blagoslovljena — podade nagon gospodi i gospojam, da se zauzmu za mladež obojega spola, a osebice za služinčad, ter tako ustroje se mnoge družbe, da se stane na kraj pogubnomu proletariatu. Mlade i nježne ove biljke crkve i kršćanskoga družtva neprojdoše dakako mirno, da jim nezaprieti pogubom zao duh vremena. Ta to je kršćanskom duhu u naravi, kamo god dojde ter počme lievati svoj blagoslov, da probudi svjetskoga duha, te mu se on opre; nije dakle čudo, što opaki duh napada na ove družbe tražeć jim mahne i pogreške, jer što kroz ljudske ruke prolazi, nemože bez toga ni biti, ter s tom izlikom radi jim o propasti, znajući sviet, da jih za se predobiti nemože. Što u oči više upada, to je: da i ljudem bolje čudi nisu ovakove družbe s voljom; pak ako jim i nisu neprijatelji, a to jim neidu ni na ruku. A zašto, to ćemo evo u malo protumačiti.

Najviše je čuti ovaj prigovor: Trud i trošak, što se ulaže u ovakove družbe za obuku, popravak i polakšicu omladine golem je, a plod prema tomu malen; da se pako onaj novac uloži kako drugačije crkvi na probitak, korist bi bila kamo veća.

Digitized by Google

Ogleda-li se ovaj prigovor sa svake strane te onda prosudi, tad se vidi, da nije istinit, nestaje ga. Dobro, budi i to istina, da se trud ovih družbah u čemu i neplati, plod izjalovi ter množina gojenčadi kašnje okrene po zlu; ali neima ga, tko bi dokazao, da se izvrgava sve, pače zna se i vidi, da se veća polovina omladine otimlje opačini! Vjera pako uči nas, da neima blaga na svietu, kojim bi se dala izplatiti ciena jedne spašene duše; da se samo jedna dušica od onih spasi, sav je trošak plaćen. To je dašto putenu čovjeku ludorija, ali je duhovnu dobitak, kad to duhom prosudi. Recimo i to, što nije istina, da sva briga i trud projde badava, vendar je istina to, da se mladež barem za ono vrieme, što je u zavodu ili se po dobrih kućah odgojiva pod pazkom družbe, čuva težka grieha, što sad već ni za njihovu dobu nije čudo; da neima zla primjera ter se strasti nemogu za rana razviti. Dobru pako kršćanu, prepreči-li se samo jedan težki grieh, više je nego sve blago na svietu; jer preprečilo se je veliko zlo, težka uvreda Boga i najveća nesreća, što može snaći dušu. „Prepriečiti jedan težki grieh više je Bogu, nego činiti pokoru godinu danah“ reče sv. Vinko. Sv. Ignacu bilo je spočitano: da je od onih zloglasnih ženah, što jih uzdržavaše u kući za pokornice, opet množina okrenula po zlu; ali svetac reče, da je njemu obilato plaćen trud, kad se samo za jednu noć jedan težki grieh manje učini. Oni dakle koritelji i psovači, kojim srdce nije zlo, ali je razum potamnio od presudah, neka pamte ovaj svetčev odgovor. Nu mladež u zavodu odgojena ima ljepši izgled i bolja ju sreća čeka, nego onu, što divlja bez odgoja. Najprije valja to, što se priučaju poslu: svako diete mora nješto naučiti, čim će si kašnje služiti kruh. Danguba je rodica mnogih zalah, a zaleže se većinom od nevještine; pa upravo njoj nedadu da se upije u mladu krv; jer čemu tko za mlada obvikne, običaj mu je drugom naravom. Mladež ovakova nauči više iz vjeronauka, nego bi naučila u učioni; zna za svako diete, na što koje više nagiblje i što mu treba, a može se ugledati u svoje odgojitelje i u same drugove ili družice. Često primanje sv. otajstvah i priprava da bude dostojno, nemože biti bez dobrih posljedicah za spas. Rekne-li se, da gojenčad kršćanskih dobrotvornih družbah okrene krivim putem ili pače poda se opačini, to je ipak živa istina, da se na njih neće vidjeti onakova divljačina, surovost i glupost, kano na onoj mladeži, koja ako i zaviri u učionu, bez brige i pazke odraste. Zna se, da djeca odgojena od roditeljah brižljivije, ako odišav od kuće u sviet i okrenu krivim putem, baš sbog odgoja opamete se i vrate većinom na pravi put. To valja i o gojenčadi dobrotvornih družbah. Diete, što za mlada nauči, nezaboravi za života; sviest mu je nježnija, a sjetiv se u bludnji opomenah i nauka čuvena, dok je živilo u zavodu, vrati se prije k Bogu, jer zna duševnim ranam i nemiru naći lieka. Pravo reče pjesnik: Quo semel est imbuta recens servabit odorem testa diu.

Istina je, ima u ovih družbah nestašicah i mahnah to u odgojivanju to u priučanju na posao i tjelesnom razvitku; nu valja uzeti na um, da ovakove družbe imadu vrlo slab dohodak, da jih članovi slabo pomažu, budi što neimaju vremena ili volje. Istina je pako i to, da se one sude prestrogo, dà i nepravedno. Ono, što reče Juvenal, spada baš i ovamo: Dat veniam corvis vexat censura columbas.

K. B. a. T.

Zmaj sedmoglavi.

Od Mijata Stojanovića.

Raj zemaljski prepun čara
I božjega svakog dara,
Vrt preliepi to je bio,
U kog' Bog bi postavio
Prve ljude čiste, prave,
Tielom snažne, dušom zdrave.
Sve, štogod ih okružava,
Sve jim život osladjava:
Plodne voćke, cvieće milo
Na radost jim sve je bilo;
Životinje i biline
Izvor za njih od miline,
Svud je slasti i dražesti
I naslade, gdje jih smjesti.
Naokolo svud pogoda,
Vojska, kuga, glad nemori,
Veselje se svuda ori:
Ptice poje, struge šúme,
Sve prirodne sile glúme,
U skladnom se spjevu slažu,
Bogu slavu da izkažu.
Blagost, ljubav, mir i sloga,
Poslanici vječnjeg' Boga
Kod ljudih se nastanili,
Te raj rajem učinili.
Sve prirodne snage i sile
Koristne su ljudem bile;
Za otrov se nije znalo,
Sve se samo srećom zvalo.
U presrećnoj nevinosti
Teče život u radosti;
Pramaljeće vječno traje.
Srećna radost neprestaje,

Digitized by Google

Po svih stazah ona cvate,
Mir i sreća ljude prate;
Ruža cvate brez bodljike,
Rosa pada brez metljike,
Oblak daždi brez oluje,
Vjetar šumi — tek se čuje;
Ni spomène od bremena,
Kivnoj smrti ni imena!
U presrećnom tome raju
Ljudi sreću uživaju,
Kakve sad na svietu nije
Obić čitav sviet da ti je.
Al' u srećni stanak raja
Iz sotonskog' jalnog' kraja
Duh nečisti unilazi
I zavidnim okom pazi,
Kako ljudi čisti, pravi,
Bogu mili, srećni, zdravi
Mirno žive u radosti,
Od nevolje svake prosti.
Zlobno srdce kletog' vraga
Kipi jedom vrhu blaga,
Što ga ljudi uživaju,
Dočim za zlo još neznaju;
Pak oružje varke kuje,
I prevaru kletu snuje,
Pod likom se zmije kaže,
Truje, vara, hini, laže,
Pravu svoju sliku krije,
Medj' pšenicu kukolj sije.
Biedne ljude, vaj, prevari,
Ćud i srdce jim pokvari;
Nevinosti, jao, nestade
Dočim prvi čovjek pade:
Nesta raja zemaljskoga,
Nasta bieda svieta ovoga;
Zmaj zavlada sedmoglavi,
Lice zemlje sve poplavi
Jedom zloće svoje prieke
Kao potopom kalne rieke.

I.

Prva glava kletog' zmaja,
Kâ proguta sreću raja,
Oholost je vele grda,
Naduvena ona srda,
Koja ljudska srdca truje,
I koja se pokazuje
Lavskim ždrelom, mačjom ćudi,
Rigajući otrov hudi.
Sebičnost je nje zastava,
Gizdelinstvo nje oprava.
Na slabije gordo gleda,
A pred jačim puzi, prèda.
Ponosi se i šepiri,
Oko sebe spletke širi;
Sebičnost je podbod jaki,
Ki ju nuka na čin svaki.
Nepostidno vjeru gazi,
Samo sebe u svem pazi,
I ništ' su joj domovina,
Ništa vjera i istina.
Glavu diže, a vrat koči,
Čelo raza, drlji oči
Prolazeći pored koga,
Slabijega bližnjeg' svoga;
Noge backa i šepiri,
Kičmu kruti, ruke širi,
Kašljucajuć naznačuje,
Da ju svatko gleda, čuje.
Sebe smatra za središte,
Štogod vredja nje taštinu,
Što boreć se za istinu
Oholosti na rep staje,
Te joj slabu cienu daje.
Sjaj izvanjski, ljuska gladka,
To je njojzi hrana sladka,
Kojom pita glavu ludu,
Srdce gadno, dušu hudu;
Gizda joj je život, slava,
Slast, ugodnost, sreća prava;
A poniznost mrzi, bježi,
I na skromnost gnjevno reži.
Videć čednost usta prči,
Posmieva se, škubi, vrči,
Prokšeno se poruguje,
Svoju mačju ćud kazuje;
Tudju slavu kudi, mali,
A vrlinu svoju hvali,
I kakovu da pokaže,
Svakom sgodom se pomaže.
Ako dobra što učini,
To presoli i precieni;
Ako samo snese jaje
Kokodakat' neprestaje,
Kano kulu da već sgradi,
Ili sade da posadi,
Dobi zemlje i gradove!
Sravna dolce i bregove!
Tako diže svoje čine
Do najveće veličine;
A na tudja djela pljuje,
Za ništa ih proglašuje.
U družtvu je hvastavica,
A pri poslu kukavica,
Pak se tudjim hlebom siti,
I tudjim se perjem kiti.
Grdna glava i nakazna,
Pogibelna i sablazna,
Koja guta žive ljude
I njihove troši trude,

Digitized by Google

I da samo kako može,
Nad tobom bi stala — Bože!
Al' će doći njena doba,
Te će pasti usred groba,
I štogod se više diže,
To k' propasti hrli bliže.
Oholost je izvor svake
Zloće grdne i opake,
I kojegod srdce otruje,
Zle osnove ono snuje:
Ako udje u vladara,
On sviet ruši i obara,
I narode pobjedjuje,
U okove robstva kuje;
Sieče mačem, ognjem pali,
Sve što može na tle svali;
Šiba, lupa i udara,
Grabi, plieni, dere, hara,
Samo traži steći diku
I pobjede lovoriku,
Da ovjenča gordu glavu
I tobožnju steče slavu.
Ako udje u žebraku
Gordost hudu i opaku,
Taj postane prava lùda
Brez razbora i brez suda;
Jer čega se pamet stidi,
To se lùdi slavno vidi:
Ponosi se svom golućom,
I hvasta se svojom zlućom.
U gordosti svojoj hudoj
Podaje se gizdi ludoj,
Pak jedino svoje blago,
Čest i zdravlje milo i drago,
Sve se gizdi to žrtvuje,
Štogoder se posjeduje.
Nevinost se nogom gazi
Na ništa se tu nepazi:
Samo ako gizda nuka
K' svačemu se pruža ruka.
Muž oholi poganija,
Žena gorda prava zmija,
Mladić prpoš, dieva guska,
Obodvoje prazna ljuska,
Kâ pušljivu jezgru krije,
I za ništa posve nije;
Ohol starac kljusetina,
Gorda baba vještùrina,
Obodvoje stare čote
Brez vrline i dobrote,
Na pogrdu svakom služe,
Sami svoju starost ruže.
Oholost je ta života
Ponajveća ona glota,
Kojom sviet se kalja, gadi,
I iz koje mnogi jadi,
Mnoge biede izviraju,
Sreću ljudsku podkapaju.
O da bi je kad' nestalo,
Sviet bi sunce ogrijalo,
Sunce sreće nevinosti,
Rajskog' mira i radosti.

(Dalje će sliediti.)

Viestnik.

Iz Zagreba. Sabor trojedne kraljevine primio je na predlog preuzvišenoga gosp. biskupa djakovačkoga u 45. sjednici dne 20. Srpnja t. g. posebnim člankom pod svoju zaštitu sbor i kaptol ilirski sv. Jerolima u Rimu s njihovom imovinom te se podvrgao svim dužnostim zaštitnika. Ovaj zakonski članak bude od visokoga predložitelja podnešen, a od sabora odmah primit u toj namjeri, da se ovi narodni naši zavodi u Rimu s njihovom imovinom narodu našemu pridrže i obsjeguraju proti svakom tudjem napadaju. U to će uslied zaključka saborskoga preuzvišeni gosp. predložitelj nabaviti iz Rima dostavjeran našastar svekolike imovine rečenih zavodah, koj će se u arkivu trojedne kraljevine čuvati. — U istoj sjednici predložio je preuzvišeni gosp. biskup Strossmajer i to, da se povišenje biskupije zagrebačke na nadbiskupiju i stolicu metropolitsku uzakoni, što je odpućeno na odsjeke.

— G. Dr. Josip Mur, profesor iz crkvenoga prava i novoga zakona u ovdješnjem nadbiskupskom liceju, postao je župnik u Trojstvu.

Iz Tirolske. Visokočastni knez-biskup briksenski odgovorio je ministru Schmerlingu na one rieči: „duhovniku je dužnost, da puk ozbiljno i marljivo poučava“ (po volji g. ministra) posebnim pismom. Što je u ovom pismu, toga g. ministar nije objavio; ali jer je ipak ministar pred čitavim državnim viećem očitovao, kako je on tobože briksenskoga biskupa opomenuo na dužnost biskupsku i svećeničku, oprovrgao je i biskup očito u pastirskoj poslanici ministrovu opomenu odlučno. U toj pastirskoj poslanici (Briksen 21. Lipnja) veli se s ostalim ovo: „Ono, što preuzvišeni gospodin državni ministar u uvodu spomenutoga visokoga ukaza o vašoj kovariji i izgredih veli, valjda je draga braćo Vas kano i mene neugodno dirnulo. Vidi se, da je preuzvišeni gospodin krivo uputjen; a moja je dužnost, da Vas i domovinu proti takovim potvoram uzmem u zaštitu. Pokle je ovo pitanje, gdje se radi o jedinom dobru, što ga ova uboga zemlja još imu, i koje mi ugledav se u svoje djedove hoćemo da sačuvamo, nedogodi se posve ništa, što nebi bilo pravo po zakonu. Nebijaše tudier potajne kovarije ni kriomčarenja, već sve bijaše očito, kako se

Digitized by Google

pristoji pravim ljudem, i sve po gotovu po občinskih glavarstvih. Da se je štovao zakon, vidi se od tuda, što su sve pučke želje izjavljene kano molbe, molbe na sabor i na njeg. veličanstvo cara. Tako treba, a i mora da se vlada i od sada. Štovano duhovničtvo nesmie se ni od sada uzkratiti, da se nepača u ovo životno pitanje za Tirolsku. Negovoreć da su to dužni po svom zvanju, nesmiedu to zanemariti već ni radi toga, što bi puk drugačije okrenuo svojim putem, kuda bi ga potjerao nagon, te lahko zabludio i krivim putem preko zakona, da ga ostave u svemu vjerni vodje. Nadam se, draga braćo, da Vas izpunjavajuć ovu svoju dužnost neće uznemirivati sudbene oblasti, a neizpuni-li nam se nada, to se sjetite, da je nadošlo vrieme, o kojem reče božanski spasitelj: „Radujte se i kličite; jer će Vam biti velika plaća na nebu.“ Mat. 5, 12. — Stigne-li koga od Vas neprilika, da ga oblast zovne na sud ter postupa s njim po kaznenom zakonu, saberite svu snagu, te utišajte zlovolju, da se neizmakne van proti vladinim ljudem.“

Iz Freiburga. Visokočastni gosp. nadbiskup preživi na 13. Svibnja u dobru zdravlju 89. rodjeni dan; a podieli sv. bermu u duhovski ponedjeljak 645, u utorak 572 dušam što iz grada što iz okolice.

Iz Rima. Dokaz, da papinska novčana nije loša, jest jučeranji službeni poziv na vjerovnike obveznicah g. 1849. izdanih: da si mogu dignuti iz glavne blagajne kamate za prvu godišnju polovinu ove godine od 1. Srpnja, a pristojbine od drugih dugovah počam od 6. Srpnja.

— Vojvoda Lamoriciere posla u Rim Petrova novčića 200,000 fr. Iz Verone dobi sv. otac od neznanovića zlatnu burmutícu težku $29^3/_4$ unčah, a u njoj 3000 franakah; 320,000 fran. iz biskupije Havana, 20,000 dolarah iz biskupije Sant Jago de Cuba. Ni rovari u Rimu nisu bez novca, kako uzdržavaju malenu ravno, ali složnu i radinu družbu. Francezi trebaju za nje sokolovih očijuh. Nedavna dogodi se smutnja, koja vojsku uvriedi do zla. Na 30. Lipnja, kad je straža prispjela na Petrov trg, najdu da je od zastave 71. pukovnije odrezan komad. Kako se je to dogodilo, zagonetka je; stotnik bivši na straži osudjen je na mjesec danah zatvora. Već i u politekničnom zavodu San Michaele spopade bies nemira gojence; jer na godovinu svoga bivšega ravnatelja stožernika Tosti-a uzprkosiše se oni proti poglavarstvu govoreć svašta. Ravnatelj mnsgr. Milelli, da se to rerazprostre dalje, protjera 20 gojenacah.

— Iz Rima stiže glas, da je isti poručnik, koj je Grammontu donesao zapovied, da rimskomu dvoru priobći priznanje kraljevine Italije, donese i Goyonu naputak, uslied koga pozva ovaj na 28. Lipnja sve častnike preda se, te jim ovako progovori: „Car, gospodo, domisli se, da mu je priznati kraljevinu Italiju; ali ovo priznanje neće ničesa preokrenuti, nego ostaje sve, kako je tako je; on je postavio takovih uvjetah, koji jamče, da će se štovati ugovori i zadržati politika europejskih vladarah. Molim Vas, gospodo! budite na oprezu, ter nemienjajte svoga položaja, jer je i careva politika nepromienjena. On se drži čvrsto svoga čuvstva pogledom na Rim i Veneciju.“ Goyon umoli još sve častnike, neka paze na svoje rieči, da nereknu štogod, što bi nemirnjake u Rimu ohrabrilo. Kašnje je iste smisli izdana na svu vojsku dnevna zapovied. Proti shodu, gdje su stali napuljski kralj i kraljica, baci njetko žabicu (petardu), nu sreća dade, ter jedan oružanik zapreči, da se nerazprsne. O smutnji na Petrovo piše „G. d. Roma:“ Njekolicina podmićenikah sastane se u večer 29. ter se u hrpi pomieša u prve redove puka vraćajućega se mirno doma, počme klicati buntovne uzklike, misleći da će se puk povesti za njimi; ali se prevariše. Na čase užegao bi koj od njih bengalsku vatru, a na jednu novu kuću, koja se još nije dogradila, metnu prozrak s buntovničkimi slikami i napisi. Puk ne samo da se nepovede za njimi, već počme mrmljati i psovati. Papinski oružanici bili su se porazmjestili za sigurnost, a njeki razvikan zlotvor bivši jur osudjen na galije i robiju, došulja se do jednoga, ter ga ubode iz potaje smrtno. Ubojica bude na mjestu ulovljen i svezan.

— 6. Srpnja. Goyon pomnožava francezku vojsku na medji. Lucatelli ubojica papinskoga oružanika leži u bolnici sbog težke rane, koje neće preboljeti. Bolje po njega, jer ljepše nebi dokončao ni na vješalih. Rodom je Rimljan, 30 godinah star, željeznički častnik, a bijaše najvatreniji vodja svoje družbe, što sad ruje po Rimu. Odao je mnoge osnove, sbog šta pobježe do 60 krivacah iz grada. Sv. otac prima opet od 1. o. m. pohodnike. U sriedu na 3. bijahu kod njega na objedu napuljski kralj i kraljica, grof Trapani sa svojom gospojom, grof Trani s gospojom, i kraljica udova s djecom.

— Neprijatelji papini dobiše na svoju stranu opet jednoga izdajicu i uskoka više, a to Franju Liverania, „praelato domestico e protonotario della santa sede,“ koj izdade knjigu „Il Papato, l' imperio e il Regno d' Italia.“ Zna se, kolikim slavljem primaju takove uskoke upravo oni ljudi, koji, čim saznadu tko je i što, preziraju ga već radi sama staleža. Tako su prošli Achilli, Gavazzi, Ronge itd. Kako mu uzornici i preteče, tako besjedi i ovaj uskok. „Kuća Isusova namjestnika“ piše on u svojoj knjizi, sama je truležina i stečište ružne krivice.“ Za jedinoga Benedikta XIII. bijaše u Rimu takova grozota; Loscia bijaše preteča sadanjega državnoga tajnika; Antonelli je „prosta prilika onoga kukavnoga udvorice 18. vieka.“ Ja niti sam liberalac niti sam papinstvu neprijatelj, kako se može vidjeti iz mojih spisah; ali vlada stožernika Antonella jest sama rugota“ A zašto sve to? Jer je Liverani postao samo monsignore, a ne kardinal.

Digitized by Google

Tko ga bolje pozna, pripovieda, da ga je na to nagnala gizda, a na osvjedočenje. Onoga istoga dana, kada ga papa imenova svojim dvorskim dostojanstvenikom, najdoše ga prijatelji u sobi, gdje se u kardinalskoj odori šepiri. Predugo mu bijaše čekati na grimiznicu, pa zato pobježe na protivnu stranu. Knjigu posveti on grofu Montalembertu, pa snizi-li se grof dotle, da mu zahvali na posveti, valja monsignoru već u napried čestitati.

Iz Turina. Garibaldi piše poznatom redovniku Ivanu Pantaleo ovo: „Kaprera 14. Lipnja. Dragi Pantaleo! Kad ste se jur dali na vojevanje, da se borite proti neprijatelju Italije, dajte ter idite napried i borite se što možete. Bog Vas blagoslovio. Vi možete za Italiju i čovječanstvo mnogo dobra učiniti! Mi smo vjere Isusove, a ne papine i kardinalske, jer oni su neprijatelji Italije. Na javnih trgovih i s propovjedaonicah spominjite moje ime, koliko Vas je volja. Najprije valja da nišanite u strašilo, što truje srdce našoj ubogoj materi. Obaviestite me o svojoj radnji i tražite si drugovah. Do vieka Vaš Garibaldi.“

Iz Pariza. U sjednici senatskoj bijaše prigodom njeke molbenice opet govora o izagnanih redemptoristih. Stožernik Mathieu branijaše prognanike vrlo vještim govorom, a uz to na porugljiv način; nu novoga nereče ništa, samo što je ministru Bilaultu dao priliku, da iznese svoje stare prigovore proti redu. Važna je samo to, što ministar reče, da se carstvo neboji demagogah, već monarkistah, i na nje da se ima paziti. Bolje nije mogao odati unutarnju težnju, nego je tom izjavom: vlada i crvenjaci prijatelje se sve to srdačnije. Edmund About nemogavši oprostiti Kelleru, što ga nazva u svom govoru piskarom, napisao je knjižicu, „Lettre a mr. Keller;“ ali nije ništa nego prazna slama. Drzoviti žid veli u svom pismu posve smirene: da je on poznanom svojom knjižicom strmoglavio papinstvo i svu katoličku crkvu. Straha od komara!

— Kako svak može misliti, sve službene novine biesne proti poslaniku Kelleru radi govora i spočitnicah u njemu, što spočitava francezkim novinam i sudovom. Nu obćinstvu je govor vrlo dobro pogodio.

Iz Londona. „Gazzete di France“ raznaša ovu tajnu: „Iz Englezke stigla nam je čudnovata viest, ali neznamo, je-li istinita. Kraljici se nije potmeo mozak, nego je to izmišljotina ministerija. Ona oli je jur prešla na katoličku vjeru, oli je tvrdo nakanila, da prejde. Zna se, što je uzbunilo englezku vladu: Palmerstona i Russella. Oni će prije, nego dozvole takov čin, kojim bi se sila toga prevrnulo, napeti svu snagu i sve načine, da si vladaricu proglase ludom, ter ju skinu s priestola U ovoj bi viesti znalo biti istine; jer je vojvodinja kentska, mati kraljičina umrla kao katolikinja, a to je valjda i kraljicu uznemirilo. Medjuto, po što kupljeno, po to i prodano.

— U Škotskoj povrati se nedavna Dr. Torbes, protestantski biskup u krilo katoličke crkve.

* Vodje slobodnih zidarah dadoše svojim opravnikom za sadanje doba ovaj naputak: „Treba što više udarati na duhovničtvo, olagivati i omrazivati biskupe, proganiti redovno duhovničtvo huliti nanj i šibajuć ga u novinah i knjigah, pišuć proti njim spise za težake i seljake — te mukte razdavajuć u tvornice i na sela. Treba u koledare pisati krivi nauk, propoviedati ga po družtvih i slobodnih zidarih; nastojati da politička družtva (sabori i državna vieća) ostave na stranu druge poslove, ter se upuste u vjerozakon, da izposluju slobodu sviesti — od vjere i dužnosti. — Treba dizati nižje svećenike na prkos i štetu višjim, a i oni će kašnje dobiti, što jih ide. Naputak završuje se ovom izrekom: „Onaj dan, kad satarete rogove svećenikom, uzmete jim moć i stegnete, da nebudu mogli ovršavati svoje službe — ministeriuma — sjediniti će družtvena republika sve narode svieta u jedno jedino družtvo.“

Oglas

Od strane duhovne stolice nadbiskupije zagrebačke daje se na znanje, da će se dne 8. Kolovoza t. g. prije podne u sgradi sjemeništnoj nadbiskupije zagrebačke primati pitomci u isto sjemenište. Mladići, imajući zvanje na duhovnički stališ i želeći u rečeno sjemenište primljeni biti, imadu svoje molbenice s potrebitimi svjedočbami ravnateljstvu pomenutoga sjemeništa u vremenu predati, te na rečeni dan k izpitu doći.

Za popuniti izpražnjena mjesta u sirotištih zagrebačkom i požežkom imadu se molbenice, podkriepljene krstnim listom i svjedočbami; školskom, o siromaštvu i stanju zdravlja najdulje do 20. Kolovoza t. g. podnieti duh. stolici nadbiskupije zagrebačke.

U opremnici ovoga lista ima na prodaju 13 komadah Stapfova morala najnovijega 7. izdatka u 4 svezka U knjigarni stoji 4 for. 20; a ovdje daje se od nužde po 3 for. 20 novč.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Mato Kovačević, župnik u Buku, premješten je kao takov u Pleternicu; a g. Ivan Kovačević, kapelan u Požegi, postade upraviteljem župe u Buku.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 31. U ČETVRTAK 1. KOLOVOZA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Upliv svećenstva na puk.

Čovjeku kao dvojaku biću: duševnu i tjelesnu, odgovara takodjer dvojaka svrha: duševna i tjelesna. Duh i tielo dvie su skroz različite stvari, tako da već jedna drugu u svom počelu izključuje; pa ipak premudro biće, vjekoviti stvorac moralnoga i materijalnoga svieta, spojio je ove dvie, akoprem posve različite stvari, u jednu jedincatu osobu, tako da duh i tielo zajedno sačinjavaju jedno jedino biće, koje mi imenujemo čovjekom. Doista, ljudskomu umu tajna je to nedokučiva, koje on svojimi silami neće nikada protumačiti. Tielo naše kao tvar razpada se, a duša kao biće jednostavno, neimajuć česticah, u koje bi se razpala, ostaje i mora da ostane uviek jedna te ista, mora da bude neumrla. Duša kao neumrla stran čovjeka uzvišenija je od njegove umrle tvarne strane, naime tiela. Zadaća naša tvarna svršuje se ovdje, dočim se moralna, t. j. duševna, koja je ovdje tek započela, nastavlja se u vječnosti. Prednost, kojom se odlikuje naše tielo izmedju svih inih tvarnih bićah, imade jedino zahvaliti uzkom savezu sa dušom: ova ga oplemenjuje, ova mu osjegurava vječnost, njoj za volju probuditi će jednoć vječni stvorac njegov pepeo razasut po zemlji — da se opet preobražen spoji i sjedini s neumrlom dušom. —

U početku vladao je tvarnim i duševnim čovjekom jedan vladalac, koji bijaše otac obitelji, kralj i svećenik zajedno. Njegova čast kao svećenika podavala mu je najveći ugled, budući su ga smatrali kao posrednika izmedju vidivoga i nevidivoga svieta, izmedju stvora i njegova stvoritelja. Duševnu i tvarnu vlast vidimo u jednoj ruci sjedinjenu u židovskom narodu za patrijarkah. Kašnje se je tek ta vlast razdvojila; duševna bijaše u rukuh svećenikom, a tvarna u rukuh kraljevom.

Da je svećenstvo imalo vazda pretežniji upliv na narod, na čovječanstvo, tomu se nemoramo diviti; jer ono je upravljalo sudbinom čovjeka s ovu i s onu stranu groba. Vidiv to vladari otimahu se za svećeničku vlast. — Ta svi carevi rimski biahu zajedno i vrhovni svećenici.

Taj upliv svećenstva opažao se je ne samo u Rimu i Grčkoj dà i u najzabitnijih stranah svieta. I divljaci tumarajuć po svojih pustarah, lugovih i gorah imadu svoj vjerozakon, koji im je jedino pravilo živovanja; pod njegovim se uplivom radjaju, žive i umiru.

Vladari i zakonotvorci, hoteći svojoj upravi i zakonom pribaviti njekakovu višju čast i posvetu, uticali bi se vjerozakonu i njegovomu svećenstvu pod zaštitu. Tà prvi rimski zakonar bijaše svećenik — poznati Numa Pompilij.

Vjerozakon mora da je živa istina; a istina može samo jedna biti; s toga množtvo vjerozakonah, što jih opažamo, već u starom svietu bijahu osnovani na bludnji, ter su imali sami po sebi jedan za drugim prestati, čim stupi medju čovječanstvo sama utjelovljena Rieč Božja, vječna i nepromienljiva istina – Bog. On donese vjeru s nebesah, a njegovi ju učenici širom svieta razprostrieše.

Kolik bijaše upliv kršćanskoga svećenstva, govori nam jasno povjestnica. Ta čemu su upravo protiva njemu rimski carevi najvećma bjesnili, čemu su nanj najvećom silom udarali protivnici svih vjekovah, ako ne s toga, što su se njegova upliva najvećma bojali.

Bijaše vremenah, kad je svećenstvo upravo gospodovalo, kad je unj sve upiralo oči, te izgledalo od njih jedini svoj spas. Bijaše opet vremenah gdje je taj ugled padao; dà, činilo se je kano da ga je upravo nestalo. — Mislite-li da je sbilja tako? Nije.

Digitized by Google

Nebijaše nepovoljnije dobe po kršćanstvo i svećenstvo do francezkoga prevrata pod konac osamnaestoga vieka, gdje je sve vikalo na svećenstvo, gdje se je razuzdana svjetina nanj blatom nabacivala, gdje ih je na hiljade pod rubilom (guillotinom) poginulo. Pa ipak tinjaše u srdcu milijunah vjernih upliv svećenstva, koji se je imao za kratko uzpiriti i zasjati novim još sjajnijim žarom; pa tako i bijaše. Za njekoliko godinah vjera zauzme opet svoj priestol, koj su joj bile paklene srde otele; a njezini službenici stekoše svoj prijašnji ugled.

Bijaše vazda muževah, koje slaboumni okrstiše velikimi duhovi, koji se vazda zazirahu od svećenstva radeć mu o glavi, ili nastojahu barem svimi silami, da mu ugled smanje; koji se osmieljivahu na svojoj horugvi kao najpotrebitiji uvjet slobode i prosvjete napisati izreku: „Dolje sa svećenstvom! Dolje s popovi!“ neznajuć da tim upravo podkapaju i svoje bivstvovanje. Kad bi sbilja jednom to načelo svietom zavladalo, kao što nikad neće, to bi se onda sva družtva u temelju potresla i razsula, sviet bi zanijekao svoju uzvišenu zadaću, te bi naličio bezumnoj životinji; tada više nebi slušao mladji starijega, sluga gospodara; nitko nebi za svoj posjed ni za uru sjeguran bio. „Dolje s popovi! dolje sa žrtvenici i priestoli!“ bijaše vazda načelo bezbožnikah i prevratnikah, kojim odgovara jedan veliki vladalac sa sjevera: Državi, koju bi valjalo kazniti, trebalo bi takove za poglavice dati. Pod uplivom takovih kolovodjah sloboda bi se izrodila u robstvo, deset putah gore, nego što bi joj ga i najokrutniji absolutizam nametnuti mogao.

Pa zar na ovakove ljude neupliva vjerozakonska ćut? Doista! samo što ovi otresav se uplivu svećenstva prisiljeni su, da vjeruju svakojakim lažcem i varalicam. Isti san takove uznemiruje u noćnoj tišini prikazujuć jim svakojake stravi, pred kojimi drhću i prèdaju. Poznavao sam ljudih, koji se ponošahu svojim nevjerstvom, pa ipak znadjahu pripoviedati o svakojakih noćnih prikazah i vračanju. To je slutnja sa prekozemnoga svieta, duboko uvrežena u našem srdcu, koja se tako lasno izkoreniti neda.

Glavna poluga svećeničkog upliva jest njihova podpuna neodvisnost u dielokrugu njihova duhovnoga službovanja od svake zemaljske svjetovne vlasti.

Svećenik u izvršivanju svojih dužnostih neprima nalogah od svjetske vlasti, nerobuje strasti zanešenih vladah, dà, on jim se svom snagom opire, gdje mu to sviest nalaže, nebojeć se progonstva, mukah ni iste smrti.

Njega samo ono veže, što mu nalaže namjestničtvo Božje, štono ga je Isukrst utemeljio na zemlji, komu je on sam nevidivo na čelu, koji ga čuva, da nezaluta desno ili lievo, da nepostane pukim orudjem i sredstvom tudjih pomislih. Za ovu neodvisnost borilo se je katoličko svećenstvo svom snagom cieli sriednji viek. Vladari znajući od kolike je važnosti za svećenstvo ova neodvisnost, željahu mu je oteti; ali badava, jer posrnuše na čvrstu hrid, o kojoj Isus veli: qui ceciderit super lapidem istum, confringetur.

Neumrli Hildebrand, kašnje Grgur VII. borio se je svom snagom za ovu neodvisnost, pa je i pobjedio. Mnogi povjestnici objediše velikoga ovoga crkvenoga vladara svakojakimi potvorami, predbacivajuć mu kojekakve pobočne svrhe, osobito sebičnost i oholost; ali nepristrana povjestnica izniela je djelo na vidjelo, te razglasila nebrojene zasluge, što si jih taj papa steče za čovječanstvo. I naša se domaća povjestnica obazire osobitom harnosti na toga muža, jer ga je svakom sgodom branio, i jer mu okruni vladara alem-krunom, na koju se i dan danas Hrvati s ponosom pozivlju.

Protestantsko svećenstvo u početku borilo se takodjer za svoju neodvisnost; ali videć, da samo po sebi uspjeti nemože, uteče se pod zaštitu svjetovnoj vladi, koja za uzdarje tražaše od njega, da joj bude na ruku. I sbilja crkva protestantska pod zaštitom i obranom svjetovnom širila se na daleko; al joj sva snaga bude sapeta rukam kraljevah; ona prestade biti samostalnom, te joj bude onako plesati, kako joj je vlada zasvirala. Čovječanstvo već po svojoj naravi nije moglo imati stalna povjerenja u pastire, koji svoja vjerozakonska načela mienjaju, te je udešuju prema strastim vladarah.

Nauk, što ga uči katoličko svećenstvo, poteče s nebesah iz vrela vječne i nepromienjive istine. On je nepromienljiv i uviek jedan te isti. Što je katoličko svećenstvo učilo prije vjekovah, to uči i danas; ono od nauka ni za vlas nepopušta. S toga u pravom smislu smatra katolik u svom pastiru posrednika izmedju čovjeka i Boga, vjerovjestnika i učitelja one nepromjenljive i vječne istine, što ju je sam Isukrst učio.

Kad bi katolički svećenik svoj nauk gledao udesiti prema želji i strasti čovječanstva, kad bi ga mienjao, kako bi mu se svidjelo, bi-li tad čovječanstvo u njem smatrati moglo nješto više od pukoga čovjeka? bi-li ga moglo gledati kao namjestnika Božjega? Ne — on mu nebi bio ništa više no učenjak, koji jim saobćuje svoje misli, koje mogu biti stranom istinite a stranom i neisti-

Digitized by Google

nite, njegov ugled u obučavanju bio bi isti, koji i ostalih učenjakah. Istina je samo jedna te ista uviek nepromienjena; s toga, kad bi svećenik danas učio ovako, a sutra opet onako, kad bi danas ono pobijao, što je do jučer branio, to bi tim jamačno i dokazao, da mu nauk nije potekao s čista vrela — nije Božji, već ljudski, promjeni i obsjenam podvržen.

Katoličko svećenstvo budući si sviestno svoga poslanja i svoga božanskoga namjestničtva, držaše se ga vazda, nepopuštajuć ni za vlas od svoga nauka, što mu ga je povjerio Bog. Jedna samo rieč mogla mu je uzčuvati Englezku, da ovlasti samo opak i bludan život Hinka VIII.; ali jer bi se ta rieč bila protivila njezinu nauku, za to je i neizusti. Tako bi bilo i sa svimi odciepljenimi sljedbami. Sve odciepljene sljedbe najjasnije dokazuju, kako se katolička crkva čvrsto drži svoga nauka, kolikom snagom čuva si s neba povjereno blago.

Život svakoga kršćana strastao je, reći bi, s katoličkom crkvom i njezinim svećenstvom. Nejako čedo istom što se je rodilo, prima svećenik na svoje krilo, moli se nad njim, čisti ga od iztočne ljage te čini baštinikom kraljestva nebeskoga. Kad je poodraslo, eno ga opet na oku svećeniku, gdje se s njim kini, da ga načini poštenim čovjekom; a da uzmogne kao takov neporočan u svom životu, nepokolebiv u svojoj vjeri uztrajati, moli nad njim biskup polažuć nanj svoje posvećene ruke, posvećuje ga i jači milošću Duha svetoga. U mlada čovjeka budna sviest, koju mu u grudi vječni tvorac usadi, lebdi izmedju grieha i krieposti; više putah posrne, te si ju i oljaži. Kolika muka za sviest, kad je prvi put pogubnim vjetrom uznijana, tko je ocutio onog crva, koji mu se je u srdcu iza prvoga pada pojavio, bit će osjetio njegovu ubitačnu bol. Što će sad kukavac? pasti će pred noge svećenika, odkrit će mu rane, s kojih boluje, a on će mu jih izvidati nebeskim liekom, koj mu je sam Isus za takove bolestnike uručio — uputit će ga, kako mu se valja u buduće sličnoj pogibelji uklanjati. — Ako zlom kobi opet posrne, nije jošte ostavljen: svećenik mu uviek pruža na svojih grudih sjegurno utočišće. U to i mladićem dorasao — došlo vrieme, da si najde družicu, da s njom viek vjekuje, dobro i zlo dieli, pa evo ga opet s njom zajedno pred svećenika, da jim posveti njihov novi savez, da im dade naputak za budući život. Svećenik jih ljubezno primi, predoči jim važnost njihove zajednice, pa jih pouči, kako im valja medjusobno u ljubavi i slozi živjeti, blagoslovi jih blagoslovom Boga velikoga te odprati kućam svojim bdijuć nad njimi, da jim se što zla nesluči. Pa ako bi se i što takova sbilo — a on nastoji, da jih kano dobar otac opet poravna, pomiri i sjedini. — Mladi postanu otcevi i majke, i videć pred sobom plod svoje zakonske ljubavi povjere ga svomu pastiru duhovnomu u njegu i nauk. Dojde starost i nemoć, treba opet utjehe i pomoći: evo opet svećenika, gdje ih tješi i razgovara, gdje ih pomiruje s Bogom i pripravlja na nastajuću borbu; jednom rukom odriešuje im verige, kojimi jih je pakao okovao, a drugom im kazuje put u vječnost, u nebo, kamo da laglje dospiju; kriepi ih nebeskom hranom, tielom Isusovim, pa jim veli: neboj se prijatelju, — prijateljice nastajućega suda, jer vidiš — onaj će te suditi, koji te je jedino iz ljubavi sada posjetio, te ti se dao za hranu. On umre, svećenik mu izkaže posliednju uslugu, sprovedši ga do studena groba; tuj mu blagoslovi mirni stan pa ga, sahrani; on se ga i kašnje sjeća u svojih molitvah u svetoj misi.

Uzev to na um, pitam vas, je-li moguće da se svećenstvo liši njegova upliva na puk? — Nemislim, svećenstvo će imati vazda neprijateljah; ali ovi će izčezavati uz milijune vjernih, koji će uzanj stajati, te ga braniti, ma i svojom krvlju.

(Konac će sliediti.)

Kratke misli o ozbiljnih stvarih.

Quid est homo, quod memor es ejus, aut filius hominis, quoniam visitas eum? Minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria et honore coronasti eum, et constituisti eum super opera manuum tuarum. Ps. 8. 5.

5. Motreći sile i vrline stvarih, medju kojimi živemo, vidimo, da su sve u savezu, i da se svaka s drugom, kano u lancu veriga s verigom, kopči te jedna nad drugom ide u vis. Pretežko je opaziti prelazak iz rudnoga carstva u biljinsko, a iz ovoga u životinjsko, pak i pojedinih razredah, plemenah i t. d. iz jednoga u drugo. One stvari, koje u rečenom lancu kano verige višje stoje, t. j. brojem i vrlinom svojstvah, druge stvari nadvišavaju, nazivamo plemenitijimi. Čovjek dakle, koj već u samoj životinjskoj strani svoje osobe vrlinami sve druge obližnje si stvari nadkriljuje, jest najplemenitiji stvor na zemlji, te završuje lanac bezsviestnih stvarih. Što se pako tiče samosviestna mu i slobodna duha, spada čovjek u drugi t. j. duhovski odiel stvorovah, te počimlje lanac duhovah kao najniža veriga, koj lanac počamši od njega i sve višje rastući dopire do ideala duhovah, do Božanstva, izvora i svrhe svih njih.

6. Ako su u svemiru (universum) dvie naravi, kao što vidimo u čovjeku — duhovna i ži-

Digitized by Google

votinjska, a svaka njih ima osebne zakone i potrebe, i ako samo životinjska ovdje može postići savršenstvo i blaženstvo, tad sliedi: da kakogod životinjski stvorovi ovdje imadu svoj sviet, gdje si sve želje zasite, tako i duhovi moradu da imadu svoj osebni sviet, gdje bi na kraj došli svojim težnjam. Ovaj duhovni sviet naziva se obično nebom.

7. Po silah i vrlinah svakoga bića ili stvora, ako se samo osebice promotri, zna mu se sposobnost i opredielenje. Promotre-li se pako sile i vrline čovjeka sve što jih ima, vidi se, da sve u njem teži za savršenstvom i blaženstvom bezkonačnim, i da se mogu primiriti i zasititi jedino tada, kada ovo dvoje postignu; neima dakle dvojbe, da je ovo dvoje čovjeku opredieljenje ili svrha. To je najveće blago za čovjeka. Jer pako na ovom svietu ni jedno od njih nemožemo postići podpuno, a pomisliti, da je premudri i preblagi stvorac ove žestoke nagone i nezasitne želje dao čovjeku samo za muku, bila bi grdna psovka, to sliedi: da mi ovo opredielenje svoje po duhu, samo ako sami nepriečimo, postići moramo, i to na onom svietu, u koj po boljoj polovini svoga bića, po duhu, spadamo. Kakogod životinjska naša pola žive od zemlje, te bez nje nemože ni trenutak da obstoji i napreduje, tako i duh samo u neposrednom uplivu izvornoga duha t. j. Božanstva može napredovati, dokle i sam svomu stvorcu bude podoban, kako se sve od zemlje postavše k zemlji vraća. Svi drugi stvorovi na ovom svietu, mogu svim svojim težnjam doći na kraj i želje si zasititi; zato neimadu pravo, da očekivaju drugi život po smrti; a jer su svi nižji od čovjeka, to služe ovomu kao sredstva za postignuće vječitoga njegova opredielenja.

8. Svaki bezsviestan stvor, biljka i životinja, živuća od zemlje i njezinih dodatakah, dobiva iz nje sve sile, kojih mu treba za postignuće opredielenja, u čemu se ravnaju po svom nutarnjem nagonu, od stvorca jim danom, da jim mjesto uma bude vodja k svrsi. Sam čovjek, kralj naravi, da zapušten nezna svoje svrhe, pa i spozna-li ju, da neima čvrste volje ići za njom, a imajući sve i volje neima silah ni načina, da dojde do nje?! Treba-li krepčijega dokaza za uvjeriti se: da je i čovjek, kano svaki drugi stvor, čitav i savršen, t. j. svakom potrebnom vrlinom obskrbljen i ukrašen proizišao iz ruke stvorčeve; ali svojevoljno se odmetnuv od svoga izvornika duhovnoga, duhom usahnuo, te je njim zavladala životinjska pola. Od toga je vremena razdor u čovječjoj osobi; duhovne mu sile: um, razbor i sviest otupile su se i potamnile, te nepoznadu svoje pravo blago; slaba volja netraži svojski ono, što za dobro prizna, a sva ga životinjska pola goni protivnim pravcem i vabi na ono, što godi ćutilom, bilo ono dobro za čitavu osobu ili nebilo. Slab duh želi pravo nepromienjivo dobro, a silnija životinja grabi za promienljivim. Kada duh i prevlada, gdje mu je sile i načina, da ostane dobitnikom? Ovo su žalostni dokazi, da ima iztočni grieh, i da su to njegove posljedice, kojih nitko popraviti nemože do svemoć i milost Božja, poslavši nam posreditelja i liečnika sa nebesah. Iv—ć.

Crta iz bečkoga državnoga vieća.

Izbor za vjerozakonski odbor u bečkom državnom vieću pravi je primjerak jednakosti, ravnopravnosti, ili bolje rekuć onoga, što pod tim razumievaju liberalci. Sadanje državno vieće zastupa, bilo pravo ili krivo, do 20 milijunah austrijanskih državljanah, koji su izuzamši njekoliko stotinah biljadah protestantah i nesjedinjenih razkolnikah po vjeri barem imenom sami katolici. Kad dojde na vojsku i rat, biraju se naravno vojnici, a za vjerozakonske poslove ima bečko državno vieće opet toliko razbora, da izabere osobah bavećih se tom strukom, i to: za 20 milijunah katolikah jednoga katoličkoga svećenika, za 300,000 protestantah jednoga njihova pastora, a za 350,000 nesjedinjenih razkolnikah jednoga arhimandritu. Kako se vidi, tudier se je na vlas držalo ravnopravnosti, ter mi katolici neimamo niti koga više niti manje u odboru, nego što imadu protestanti i razkolnici. Samo nam se daje na čudo: kako je to, da medju njimi neima židovah, dočim se sam gospodin Kuranda ponudi! Nu, nevalja se čuditi: g. Kuranda sjedi u odboru za nastavu i obuku, gdje se posluje o starom gvoždju „crkvenih okovih“, a židove će u vjerozakonskom odboru zastupati koj od odvjetnikah, kojim je i tako po staležu zastupati druge.

Ima ljudih, kojim neide u glavu, kako bi to mogla biti ravnopravnost, te mašuć glavom vide u tom za katolike krupnu krivicu. To je njim sve jedno, kano da bi se krojaču umujuć „o jednaku pravu za sve“ pomeo mozak, te počeo za djecu i za velike krojiti haljine na istu mjeru. Ima, dašto, opet ljudih govorećih, da su takovi samo zagorci i klerikalci, ljudi prirasli za starinu, koji nikako neće da se priuče novomu računu i kroju. Dalo se komu baš i na žao, i mi smo u tom cehu zagoracah. Ovo zastupanje katoličkih stvarih nije ni po našem sudu ništa drugo do uvreda; i po našem je sudu to skrajna nepravda, kada se golema i nesravnjiva većina katolikah uzporedjuje sa šakom nekatolikah. Poredi razkolničkoga arhimandrite i protestantskoga pastora sjedi jedan jedini katolički svećenik, sjedi opat iz Mölka. Čast budi ovomu vriednomu starcu; ali on, već što je za—

Digitized by Google

stupnik reda bavećega se obukom mladeži, bolje bi spadao u odbor za nastavu i obuku, u komu neima baš ni jednoga katoličkoga svećenika.

U dolnjoj sabornici sjede dva biskupa, od kojih je jedan bogoslov na glasu, biskup Jirsik, a uza nje liepa kita katoličkih svećenikah, od kojih ima učenih bogoslovah. Ali u izboru propadoše svi, a osim spomenutih trih zastupnikah svoga vjerozakona u vjerozakonskom odboru su gg. Rechbauer, Pfretschner, baron Riese-Stallburg, baron Pillersdorf, dr. Smolka, dr. Hassman, dr. Rieger i dr. Mühldeld — sve sama imena, koja kažu već u napried, kako će ovi ljudi pretresati vjerozakonske stvari. Baron Riese je protestant, Pfretschner dojde samo po tom na glas, što ustade proti pravim svojim zemljakom psujuć tirolske biskupe i svećenike, te se je sam izdao, kakve je ćudi; dr. Giskra, što u bečkom parlamentu besjedi i radi, pokaziva se kao ljut protivnik crkve i duhovničtva, pače reče očito u javnoj sjednici, da će svakomu pružiti bratinsku ruku, tko nebude držao sa zagorci; a slavjanskim odbornikom, koji su od njih svećenici, dade posve prkosice consilium abeundi. Takov je odbor za nas katolike, da nam preuzme naše vjerozakonske poslove. Da nam se je od ovoga vieća u obće čemu nadati, kako nije, još bi se bilo bojati zla golema. Ali neka bude: dobro je, da katolici u Austriji, a napose svećenici znadu, što jih čeka u Beču. Mi nismo foederaliste, kako nam se spočitava; ali nas je strah i pomisliti, da bi vjerozakonski interessi kad mogli doći u šake onomu jatu, koje osobito zasjede u priestolnom gradu; mi mislimo, da vjeri i ćudoredju prieti sistema skroz i skroz skvarena bez vjere i ćudi, i da je ovo prvo ljudsko blago u samostalnih pokrajinah manje izvrženo pogibelji, a više ima zaštite i štovanja, nego u silnom na politici Beču, gdje je ročište crne družbe. To je, i jedino to naš foederalizam. Vlksf.

Zmaj sedmoglavi.

(Dalje.)

II.

Druga glava kletog' zmaja,
Kâ proguta sreću raja,
Lakomost je zloća gadna,
Strahovita, ljuta, smradna.
Uviek grabi i otima
Što god vidi gdje očima,
Sve bi rada prisvojiti
I u sanduk sve skloniti.
Srebro, zlato njeno blago,
Nad sve ino njojzi drago:
Za njim čezne i uzdiše
Za njim samo dušom diše.
Po sve noći, po sve dane
Snebiva se, vene, sane,
I kini se, muči, pati,
Neprestano trudi, klati,
Nepostidno muti, maže,
Za dobitak vara, laže.
Lakomosti, ti prokleta!
Tebi nema ništa sveta,
Što ti nebi oskvrnjila
I nogama pogazila.
Ništa za te nij' čestita,
Dobra, vrla, plemenita,
Što ti nebi žrtvovala
I dobitak za svoj dala;
Što ti nebi pregorila,
Svom' idolu poklonila.
Po suncu se pališ, pečeš,
Ljubeć zdravlje blago tečeš;
Glad i žedja tebe mori
Po gospodskih tvojih dvori';
U odvišku nisi sita,
Već uboga, nečestita:
Mrzka svakom', kalna, gadna
Avetinja biedna i jadna.
Hambar ti je pun pšenice,
Pića pune ti pivnice,
A smočnice pune smoka;
U toru ti svaka stoka,
U oboru marve dosta,
A u domu nikad gosta;
I usta su tvoja gadna
Uviek žedna, uviek gladna.
Lošo jedeš, lošo piješ,
Lošim golo tielo kriješ;
A kad mukte šta dobiješ
Kao hala jedeš, piješ.
Škrtica si najgadnija
Svoja i tudja krvopija.
Dok teb' glad i žedja more
Družini je tvojoj gore:
Pored tebe lakomčine
I družina biedna gine,
Nuždu pati oskudieva
Životareć suze lieva,
Te proklinja sudbu svoju
I prokletu škrtost tvoju.
O prokleta lakomosti!
Nikada ti nije dosti:
Što god više blaga imaš,
To sve više poduzimaš,
To sve veći trud ulažeš,
Da sve više ga naslažeš;
I žepove kad natrpaš
A ti staru vreću krpaš,
Pak i ovu kad napuniš
U mislih si svedjer truniš;
Opet čamiš i skapavaš
I svakako izmišljavaš:

Digitized by Google

Još kako bi više smogo —
I kad veće imaš mnogo,
Još si džebrak bez ognjišta
U odvišku neimaš ništa;
Jer što leži u sanduku
Za tim nesmieš pružit ruku:
To si liepo prebrojio
I u škrinju sahranio,
Tim ćeš samo pasti oči
Tim se nitko neosmoči;
Tim se gladan nenasiti,
Tim se mladjan nenakiti.
Zalud ubog proseć plače,
Koga prieke nužde tlače,
Zalud pišti, jeca, cvili,
Da mu škrtost što udili:
Nesmiljena neima ruke
Da ublaži tudje muke,
Grozne suze da obriše,
Nego sama još uzdiše:
„Hu! kako ću više steći,
„Da napunim sanduk veći!
„Težko vrieme, malo rada,
„Malo u sanduk novca pada;
„Nastalo je skupo vreme
„I daće je težko breme
„Te troškove nije smoći,
„Tko bi mogô kog' pomoći?
Nek se svatko za se brine —
Tko nemože, neka gine!
A kad ište domovina
Od lakoma svoga sina:
Na žrtvenik obće sreće
Da podporu svoju meće:
Lakomčinu groza hvata,
Da se dieli od svog' zlata;
I ako će sve propasti
Odić k biesu i napasti,
On se neće navrkati
I u pomoć štogod dati.
Ta od sebe sama čuva:
Kako drugom da dá kruva!"
Sam od sebe on škrtuje,
Pak da drugom što daraje.
Nikad ništa ni od lieka
U jalove krave mlieka!
Ništa neima u tvrdice
Kô ni gnjezda u kukavice.
Svi lakomca doimluci
U sotonskoj već su ruci;
Gola duša mu brez sreće
Premda su mu pune vreće.
Pri svoj svojoj obilnosti
Nikad neće imat dosti;
Ništa neće uživati,
U odvišku će skapati.
Muž je lakom zvierka ljuta,
Koja tudju muku guta,
Pa nit hasni samom sebi
Nit kom' drugom' u potrebi;
Gadno misli i govori,
Gadno živi, hudo tvori,
U gadu će i skapati
S gadom će ga i nestati.
Žena škrta stvor je hudi
I svatko ju mrzi, kudi.
Kud god hodi, trava vene
Od nje noge nepoštene.
Darežljive vidit ruke,
Lakomici to su muke.
Maušno je škrto srdce,
Kô makovo malo zrnce;
Nepoznaje slasti ine
Za dobitkom samo gine;
Ali gladna nahraniti
I žednoga napojiti
Nevoljnika izliečiti
Ili gola zaoditi:
U tom slasti nenahodi —
To lakomcu viek negodi.
Lakomost je grdna zloća,
Duše ljaga i nemoća,
Kojom sviet se kalja, gadi,
Truje, gloti, kuži, smradi.
O da bi je kad nestalo!
Srećno vrieme bi nastalo,
Bieda svaka bi prestala.

(Dalje će sliediti.)

Viestnik.

Iz Zagreba. Uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup zaredio je prošle nedjelje sam glavom deset djakonah u misnike.

— Zadušnicam, koje se svake godine na 29. Srpnja za pale narodne žrtve obslužavaju, pribivahu svietli ban, preuzv. g. biskup J. J. Strossmajer i množina saborskih članovah.

— Iz Moravske stiglo nam je fotografiranih slikah sv. Cyrilla i Methoda u manjem obliku, da se razproda na dobitak velehradske crkve. Mogu se dobiti kod uredničtva po 50 novč.

— G. Josip Eršeg, zasluž. župnik gornjokriževljanski, postao je praebendarom sbornoga kaptola čazmenskoga u Varaždinu.

Iz Tirolske. Dana 13. Lipnja bio je u Insbruku veličajan i zanosit provod, da Bog Tirolskoj sačuva jednoću vjere i odvrati od nje protestante. Na provod

Digitized by Google

dojde 20 župah i 6000 dušah iz okolice; svaka župa nosaše svoj križ, tako da je u povorci išla župa za župom sa svojimi duhovnici i zastavami. Provod ganu svakoga.

Iz Rima. Svake godine običava se na uspomenu Petrova dana skovati medalja, ter podieliti svetomu sboru i dostojanstvenikom. Na jednoj strani je slika vladajućega pape, a na drugoj napis označavajući najvažniju sgodu godine. Na ovogodišnjoj je Daniel u lavovskoj jami s napisom: Deus meus concludat ora leonum.

— Kako piše „Monde“ stigao je u Rim čudnovat poslanik, a to poljski seljan iz krakovske okolice. Seljani sela Kosova začuvši papinu nevolju dogovoriše se, da pošalju u Rim poslanika, neka ga „utješi.“ Seljan prevali dugi put u sedam tjedanah pješice, samo na putu snadje ga neprilika; jer Piemontezi misleći, da je hrvatski uhoda, uhvatiše ga i zatvoriše tri dana u Ceseni. Tada njegda dospije sretno u Rim, i papa pusti ga 4. Srpnja preda se.

— „Giornale di Roma“ oprovrgava sve raznešene viesti, kano da sv. otac naredi javne molitve za pokoj duše Cavourove, i da su služene mise u crkvi sv. Petra. Papa nije naredio nikakove molitve, jer je glava turinskoga kabineta bio pod crkvenimi cenzurami, te nije moguća takova naredba, dokle nije posve sigurno, da su izpunjeni zakonom propisani uvjeti, i da je pokojnik umro u krilu katoličke crkve. Na svu žalost izišlo je na vidjelo, da Cavour nije položio opoziva, nego da je svećenik sprovadjajući ga na drugi sviet radio proti crkvenom propisu i težko prekršio svoju dužnost podieliv mu sv. tajne; a to tim više, što dobro ubavještene osobe pripoviedaju, da se je bio tako zaboravio, da je podlimi čini obezčastio svetu službu. Pripovieda se, da je sv. poputbina nošena bolestniku onolikom svećanošću samo zato, da prevare sviet; što tako dobro izpade za rukom, da su to i vrli katolici i prevratnici sbilja držali za iskreno obraćenje, a vrla turinska „Armonia“ doniela o pokojniku liep članak i njim zavela sav katolički sviet. Može se misliti, kolika žalost bijaše u Rimu saznavši golu istinu. Župnika Madonne degli angeli mora da osudi svaki pravi katolik, gdje se on s podle popustljivosti iznevjeri crkvenim propisom, da nije ni pitao poglavare. Ali, što je bilo, prošlo je: čovjeka je moći prevariti, nu ne Boga, koj vidi srdce.

Iz Italije. Što i kako bijaše s Cavourom na umoru, saznaje se prava istina iz pisma njegova brata, Gustava Cavoura, koje napisa kao odgovor na jedan članak lista „Gazzette de France“ u dnevniku „Nationalites.“ Evo toga pisma. Turin, 20. Lipnja. „Gospodine uredniče! Članak u „Gazzete de France,“ na koj mi svrnuste pozor, ima mnogo izmišljotine pogledom na vjerozakonske čine, kojimi moj dragi brat zadnji dan svoga umrloga života htjede da posveti. Nije istina, da je on pred dva svjedoka dao pravi opoziv, ili da se je kakov opoziv od njega tražio. Nije istina, da se je brzojavom u pape tražilo oproštenje. Nije istina, da je naš župnik, koj je svim za čudo stao uz bolestnika na umoru, radi toga morao ići n Rim. Ovaj častni svećenik, komu je moj brat vrlo veliko štovanje i zaufanje pokazivao, nije se od 6. Lipnja ni maknuo iz Turina, a sutra će još u svojoj župnoj crkvi za bivšega svoga župljana služiti svečane zadušnice. Vaš“ . .

Iz Turina. Jedan dopisnik lista „Armonia“ piše o stanju sv. otca pape, za koga svi malo ne listovi raztrubiše, da zlo stoji, ovo: Svetomu je otcu dobro, a sve viesti o njegovoj bolesti oli su lažljive oli pretjerane. Nije mu ništa drugo, osim što ima još zaostatka od vrbanca, koj mu se bijaše pokazao na nozi; a rekoh zaostatak, jer ne samo što više nemora mirovati nogom, nego mu je prosto i hodati. Što jučer (21.) nije došao u kapelicu k misi služenoj na uspomenu krunitbene godišnjice, bilo je, ne da nebi bio mogao doći, nego za veću sigurnost, da se vrbanac nepovrati. Kardinale, ministre, dostojanstvenike i druge osobe primi ipak u pohode. Istoga dana kao na svetkovinu sv. Alojzije Gonzage posla sv. otac ježuvitom prekrasan, briljanti nakićen lier, da ga metnu na žrtvenik svetčev.

Iz Mletakah. Na kanonika i glavnoga vikara Zinellia, koj je u crkvi sv. Marka velikom vatrom i besjednošću ukoravao sadanji vladajući duh i opačine, i koj je za ona četiri govora o „sadanjoj dobîti bezbožacah,“ držana pod konac prošle godine, od pape dobio dvie pohvalnice, napade njetko na večer 20. Lipnja iz potaje zato, što je ovo prošlo vrieme propoviedao o mrzoti prevrata. Častnoga dostojanstvenika pogodi zla ruka u desnu obrvu, ali kukavica poboja se da udari još jednom, te pobježe od straha kano pomaman. Hrabri kanonik pope se jur na 23. na propovjednicu na veliko veselje puka, komu je od onoga večera još bolje omilio ter tada bio dubkom napunio crkvu. Mnogi mladići iz grada izjaviše jednim člankom u „Sferzi“ svoju zlovolju sbog onoga čina, izjaviše čast i poštenje svećenstvu uvjeravajuć, da onaj zlotvor nebijaše domaći sin, nego po svoj prilici tudji uhoda.

Iz Pariza. Glasa se, da će Napoleon želeći ugoditi Englezkoj, s kojom nebi pod živu glavu rad da se zavadi, pozvati posadu iz Rima, ter tim olakšati Piemontezom proglašenje „kraljestva Italije“ s kapitola.

Iz Englezke. Prije četiri tjedna po prilici umro je stari vojvoda Bedforo, glava Russelove kuće. Životopisac, protestant, pripovieda o njem ovako: „Ova kuća vuče lozu od Vilhelma Dobitnika, a pridigla se je od onoga vremena, kada se počeše robiti samostani. Dobitak od toga robljenja jest zaštita nad 28 s većine jako iznosnih nadarbinah, što su u njegovoj vojvodiji. Na ove

Digitized by Google

nadarbine ne samo što idu kućari sami, nego, ako se drugomu komu i dade, to ona nosi zaštitniku liepa dobitka, jer se nadarenik mora odkupiti silnim novcem. Misli se občenito, da crkvi ugrabljena dobra ove kuće nose godimice 400,000 f. sterlingah (4 mil. for.). Bogati biskupi i župnici anglikanske crkve, koji oli žive na svom obiteljskom dobru, oli putuju po svietu, nerade ni toliko, da ono njekoliko propoviedih, što imadu po pravilu puku držati, napišu sami; nego ima propovjednih tvornikah, koji za pogodjenu plaću rade otaj posao. Nije tomu dugo, što je u Londonu na sud došla tužba radi dvadeset izradjenih a neplaćenih propoviedih, ter je izišlo, da se za jednu navadnu propovied plaća 1—5 šilingah (šil. po 30 kr.) U stisci za osobite dogodjaje traži se po 1 f. šterl.; a imali se propovied držati pred lord-majorom, nepiše se bez 3—5 funtih. Propovied za biskupa neda se pod $5^1/_2$ funta.

Iz Irske. Dublin poplaviše protestantski pastori, došavši sa svih krajevah Irske, da se od velikih uličnih propovjednikah naslušaju žaobe na „papinstvo," što se svake godine drže. Misije za Turke, židove, neznabožce, uboge papiste, riečju: za sve osim protestantah, kojim najviše trebaju, bijahu predmetom strastnih i bučnih govorah. Spominjem se još jedne strašne sgode, što se sluči prije četiri ili pet godinah za ovakova protestantskoga sastanka. Jedan prvi od govornikah govoraše, gdje su slušaoci bili prepunili najveću dvoranu u Dublinu. Huleć po navadi na katoličku crkvu razžesti se osobito sipajuć s bjesnilom psovke proti bl. dj. Mariji; ali mu padne kàp, te žalostna duša ode na sud pred sina iste ove huljene majke. Sve se zapanji od čuda i straha, a mrtvaca iznesu u kuću njegova rodjaka.

Iz Belgije. Prvi ukidni sud izreče ovih danah važnu osudu. Proti sabiraču Petrova novčića bila se je podigla tužba, što za sabiranje nije izprošena dozvola, kako treba za svaku dobrotvornu sbirku. Tudier hotijahu da se posao Petrova novčića uzporedi s prosjačinom. Sud prve molbe osudi sabirača; prizivni pako sud odrieši ga; a kad je došlo do najvišjega suda, potvrdi on odriešenje prizivnoga suda, obziruć se na to, da je sabiranje Petrova novčića prije svega čin vjere.

Iz Poznanja. Grof Montalembert doputovao je kroz Monakov, Beč i Peštu u Poljsku, sbog šta sluti sviet, da putuje s političkom namjerom; a to tim više, što misle, da se je demokratička stranka iz nenada složila s aristokratičkom, koja, od kada grof boravi ovdje, izlazi na javu. Ove dvie stranke bijahu si do sada po načelih skroz protivne, bilo u političkom ili vjerozakonskom pogledu. Aristokrati, a njim na čelu Čartoryski u Parizu, snuju si kraljestvo po starom kroju, a demokrati ustavnu monarkiju, makar bi koj tudjin bio vladar. Oni se kano iskreni katolici drže papę, te zamjeravaju kolovodjam talijanskoga pokreta; a ovi nemare za vjerozakon, već imajuć na pameti samo narodnost, dobro bi jim došao svaki prevrat. Aristokrati — plemići i duhovnici — ote su misli: da se Poljska može uzkrisiti samo kao katolička država, jer je nju zapala veličajna zadaća, da odbije sa sjevera razkolnike i protestante. Od Montalembertova dolazka misli sve ovuda po Poljskoj, da će se katolicizam prije ili kašnje sav listom ustati, ter ne samo sv. otcu vratiti stare pravice, nego i Poljskoj pomoći da se preporodi. Demokrati, kako stvari stoje, bojeći se pada, obranuli su opakliju, ter odobravaju — barem za ovaj čas — načela protivne si stranke. Svi su dakle za sada katolici tako, da je njim „katolik a Poljak," „protestant a Niemac" jedno. Kamo sreće, da demokrati nedobiju prilike pokazati činom novim saveznikom, koliko jim je stalo do ovoga političkoga obraćenja.

Iz Varšave. Pred karmelitskom crkvom sgrnu se na 5. Srpnja silna svjetina, da po navadi pjeva svoje crkvene i narodne pjesme s molitvami: al' eto čete pješakah za njom. Po zakonu od 7. Travnja udari tri puta bubanj svjetini na opomenu; nu ona se nerazide. Tad nabiju vojaci puške; ali ni to nebi bilo pomoglo, da nisu častnici liepo molili, neka se razidu, da nebude krvi. Tada se jedvice razidoše. Sutradan bijaše opet sastanak na istom mjestu. Dojaše oružanici, duhovnici opomenu sviet, neka se razide, jer da to nije crkveni sastanak niti za molitvu. Ako je to istina, ondješnji duhovnici učiniše velik napredak. Željeti je, da se crkveno nemieša sa svjetovnim.

Iz Carigrada, 24. Lipnja. U Bugarskoj dogodi se prdačina, sbog koje će se katolički sviet težko razžalostiti. Josip Sokolski, koga prije dva mjeseca papa zaredi za nadbiskupa bugarskoga, dade se Rusom zavesti, ter je pobjegao s njekim ruskim opravnikom u Odesu. Zašto to učini, razumjeti će svak, ako promisli, da je bugarska crkva uboga, a Rusi neštede novca za svoju propagandu, makar si car Aleksander i Napoleon zadaše rieč, da se neće pačati u vjerozakon kršćanah u Turskoj. Što katolika tješi, to je, da se Bugari izdajom nadbiskupa nedadoše smutiti; jer oni hoće da drže s Rimom, te mole papu za drugoga nadbiskupa. Za toga upravlja crkvene poslove vieće od 12 članovah. (To je grčka lukavost i pohlepa za novcem; ali puk, ako Bog da, videći kakvi su jim razkolnički biskupi pijavice i tvrdice, prionuti će još bolje za Rimom. Mi bi već prije bili javili ovu tužnu viest; nu misleći sve, da je to neprijateljska izmišljotina, nejavismo do zadnjega).

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 32. U ČETVRTAK 8. KOLOVOZA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Upliv svećenstva na puk.

(Konac.)

Čovjek je dvojako biće kako jur rekoh, a i svećenik je čovjek, te ako mu se kao namjestniku Božjemu valja najprije boriti za vjekovito dobro povjerena si stada, to mu ipak preostaju još dužnosti i prama domovini, prama narodu i materijalnoj njegovoj sreći. Svećenik zanemariv ove potonje svoje dužnosti, nebi mogao podpunoma ni onim prvašnjim odgovoriti. Jedne i druge posvećuje vjera: ona se brine za duševnu i tvarnu sreću čovjeka.

Najveća zapovied, koju nam nalaže evangjelje, jest, da ljubimo Boga, a s ovom najužje spojena je i druga, da ljubimo bližnjega kao sebe same. Naš bližnji doduše jest svaki čovjek; ali kad bi mi nastojali sbilja svakomu pomoći, to nebi nikomu pomogli, jer su naše sile za to preslabe i nedomašne, i to je ona jalova i bezuzpješna ljubav, kojom se hvastaju tako zvani kosmopolite. Mi smo dužni najprije one ljubiti, koji su nam najbližji, koji su nam srodni po krvi i jeziku. To nas uči sam Spasitelj svojim primjerom. Kolikim je on žarom ljubio žudinski narod! Zar se nije nebrojeno putah izjavio, da nije poslan k poganom, već k stadu kuće Izraelove? zar nije rekao, da bi grehota bila otimati hljebac domaćim sinovom, pa ga bacati tudjinom? Zar ga nije srdce boljelo sjetiv se razsapa i pogrdna pada svoga glavnoga grada Jeruzolima, te je zato nad njim gorko zaplakao; dà, on se za svoj narod moljaše i na križu veleć: oprosti jim Bože zločin, što ga na meni počiniše — neupiši jim to u grieh. Apoštoli, rodjeni židovi, počeše svoje poslanje u žudinskoj zemlji, u svojoj domovini, pa istom kad ih ovi prognaše — uputiše se k inim narodom, navještajuć im slovo spasenja — nudeć ih pravom slobodom.

Devetnaesti viek zamnio je na daleko i široko čovjekoljubjem i slobodom; njoj za volju neima toli svetih pravah i zakonah, koja nebi bila potlačena i pogažena. Pod plaštem slobode krije se više putah i okrutni terorizam; u mirisnom cvieću vije se često i otrovna ljutica, koja će nas usmrtiti svojim otrovom, čim mu se primaknemo, da se razblažimo njegovim milinjem. Nisu to zaključci razigrane maste, već živa istina, potvrdjena historičkimi učinci.

Njeki nadrimudraci prosvetitelji novije dobe nazivlju katoličku crkvu i njezino svećenstvo natražnjačtvom, kano da se oni opiru slobodi, te ju u povojih ugušuju. Nu tako sboriti može samo onaj, koji se s pameću bori. Sloboda i robstvo dvie su opreke, koje se najboljma opažaju u starom svietu. Nebijaše-li tudier ogromna većina odsudjena na doživotno robstvo i sužanjstvo, pa tko im je prvi skršio te nesmiljene okove? zar filozofija, zar mudračko čovjekoljubje, a ne kršćanstvo? Crkva već po svom načelu mora prijati slobodi.

Sloboda u obće jest jednakost jednoga napram drugim. Ova sloboda jest svakomu urodjena, i sastoji se u tom: da ja mogu činiti ono, što ima svaki čovjek pravo da čini; jest jednakost svih ljudih pred jednim sveobćim zakonom, koji jih smatra kao državljane jedne te iste države, kojimi nadleže iste dužnosti i ista prava. Ako nas je volja tu slobodu uzdržati, treba da primamo taj zakon za svet i nepromienljiv.

Svaka moguća sloboda predpolaže jednakost, a svaka opet jednakost predpolaže opet jedan višji zakon, koji ju nadzire. Taj zakon glede nas svih jest zakon naravni, zakon istine, zakon Božji — sam Bog.

Ali taj naravni zakon, koji nam jedini jamči jednakost i slobodu, prójde njekako u zaboravu —

Digitized by Google

zabludjeli ga je um ostavio; nu vjera nam ga opet vraća. Stari narodi zaboraviv taj zakon, slabo su pojmili slobodu. Zakoni državni, koji bi se imali osnivati na naravnom zakonu, izgubiše ga s vida te u mjesto da osjeguraju svim slobodu, osjeguraše ju samo njekolicini, dočim sve ine sapeše u nesmiljene okove. Tko da opet to izpravi, no upućena Rieč Božja? — Ona dojde, te svjetlom svojim razagna tamu obstirajuću obzorje čovječanstva, te opet oživi i probudi vječni naravni zakon, koj za onda boravljaše tvrdi san u ljudskom srdcu. Sloboda, da bude trajna, ima se osnivati na vjeri, na istini — na vječnom i nepromienljivom zakonu Božjem. „Ja sam Gospodin tvoj i Bog tvoj, koji te izbavih robstva Egipatskoga; slušaj rieči moje, pa ćeš spoznati istinu; a istina će te osloboditi.“

Jednakost našu zasvjedoči Isus najsjajnije na križu, gdje je za sve ljude bez razlike umro; tud:or je dokazao, da u njegovih očiuh neima razlike medju robom i kraljem, medju bogatim i siromakom. Da uzmogne sama ova sloboda uztrajati, treba da ju njetko nadzire, a to nadzorničtvo po vječnoj promisli povjerio je narod vladam — poglavarstvu. Vlada indi treba da bude čuvaricom tomu najdragocjenijemu amanetu umnoga bića; a ne da sama proti njoj vojuje — da ju podkapa i uništuje. Vlada je radi naroda, a ne narod radi vlade. S toga vlade grieše proti promisli Božjoj služeć se narodi kao orudjem za svoje pobočne svrhe. Iz čega, naravna je stvar, radjaju se najgroznije posljedice za čovječanstvo, sbog kojih plakati će i nerodjena još koljena. Svaka vlast obstoji po Božjoj promisli, svaka vlast je od Boga, te joj se valja pokoravati, veli sveti Pavao, a to i crkva uči. „Ona osjegurava“ veli učeni Balmes „vladarom njihova prava, okružuje jih sjajem, utvrdjuje njihov ugled, te štiti i zaklanja njihovu osobu i obitelj kao nepovriedivu; al, ista ova crkva brani i prava narodah, ograničuje vlast kraljevah, služi se svojim ugledom i bogatstvom, da se opre nasilju, da štiti slabe i nevoljne.“

Jest, crkva zapovieda poslušnost prama vladi; ali ta poslušnost nije sliepa, koja ničice pada pred svakom samovoljom.

Sad je pitanje, je-li se katoličko svećenstvo prema tomu takodjer i držalo? nije-li možebiti postalo sliepim orudjem tudjih namjerah?

Nije nikada, a povjestnica će to zasvjedočiti na najsjajniji način. Španjolsku pogaženu i potlačenu kopitami nevjerničkih konjah, uzkrisi i podigne katoličko svećenstvo. U stara vremena iza pada rimskoga carstva uzčuva crkva narod i narodnu slobodu u Italiji; isto se je tako crkva kao saveznica Italije za sriednjega vieka borila proti napadanju nepozvanih gostih, snubokah čarobne Italije. Papina vlada imade velikih zaslugah za talijanski narod, a nje se danas hotimice zaboravljaju.

Narod je imao u svojem papi najvećega zaštitnika svoje slobode i narodnosti. te bi to mogao poricati samo onaj, koj nije u svojoj premudrosti ni zavirio u obću povjestnicu.

Od pamtivieka obavljahu svećenici i prve državne službe, kao u Italiji, Francezkoj, Španjolskoj, Englezkoj, Ugarskoj, Hrvatskoj itd. pa se mogahu u vještini takmiti i s prvimi državnici od svjetskoga stališa. Komu nije poznato ime Chevera, Ximenesa — Richelieua — u nas Utješenića, Bakača, Berislavića — i ostalih biskupah zagrebačkih, koji uviek zauzimahu prva mjesta u poviesti hrvatskoj. U zaprašenih listinah i arkivih zabilježena su jim imena; a nepristrana povjestnica očistiv ih od prašine, iznieti će na vidjelo; — narod će joj biti harnošću obvezan.

Svećenstvo u obće, a naše napose, nije se nikad plašilo žrtvah, kad ih je trebalo prinositi na žrtvenik domovine; oni su za nju rado žrtvovali krv i imutak. Sve narodne zavode i danas podupire svećenstvo — ono im je znatnom polugom. Suvišno mi se čini ovdje navadjati primjerah, kad su svakomu još dobro u pameti.

Na biskupe hrvatske obraćat će se uviek narod hrvatski osobitom harnosti, smatrajuć u njih osobite svoje prijatelje i dobročince, a i imena današnjih biskupah biti će duboko uvrežena u srdcih svih vjernih Hrvatah, dok im bude stvora i tvora, kao: Haulika, Ožegovića i Strossmajera. — Da za ovimi dičnimi primjeri nije zaostalo ni niže svećenstvo, svjedoči nam javno priznanje sa strane nepristranih sudijah.

Svratimo još na posljedku okom na odnošaj svećenstva prama puku.

Svećenik živi medju pukom, iz koga je proizišao, koji ga je svojim hljebom na svom krilu odhranio — jest njegove gore list; pa jer je upravo njegov, jer puk uvidja, da su mu sve sile samo njemu posvećene, to polaže i on u njega najveće povjerenje. On mu je jednom riečju i otac i majka. U svih nesgodah traži u njega svjet i zaštitu proti sili i nepravdi. Bilo je vrieme, gdje su seljaka držali za njeko nižje biće, koje je bilo osudjeno, da robuje boljarstvu, da ga krvavimi svojimi žuljevi timari. On je bio zabačen i prezren od svih. Tko ga je hrabrio, da nije u svom nevoljničtvu očajao, no svećenik, koji je javno te neustrašivo sa svetoga mjesta propoviedao boljarstvu i seljaku, da pred Bogom neima razlike med siromakom i bogatim, med seljakom i gospodinom; da će jih tamo dobra samo djela razlikovati. Svećenstvo je nagovaralo puk, da svoju

Digitized by Google

sudbinu strpljivo podnosi, a boljarstvu preporučivalo je čovječnost i kršćansku ljubav. U selu, u župi sluči se nesreća: eno ondje oganj popalio ciele kuće, ondje se opet sirotčad s gladom i nevoljom bori; pa tko je prvi kod njih, komu se oni prvomu utiču. Svećeniku, koji jim daje, koliko sam premaže.

Znadem slučaj, gdje su objedili cielo selo s neposluha, te sve kućne gospodare ni krive ni dužne pozatvarali: njeke probatinali, a ni ostali nebi bili utekli toj, dà i još strožjoj kazni, da nebude njihova župnika, koji točno ubavjestiv se o stvari, zauze se odvažno za svoje, pa jih izbavi.

Kad bi god. 1848. svanula bila nova doba za seljaka, te se našlo više dangubah želećih u mutnu ribe loviti, te neuki puk na koješta poticati, utekao bi se ovaj opet svojim duhovnim pastirom tražeć u njih svjet, pa bi jim i vjerovao. „Vi ste slobodni sada te lišeni tlake“ reče župnik svojim kmetovom, davajuć im naputak, kako im se valja ovo vrieme ravnati; a ovi mu odgovoriše: „Budite sjegurni gospodine, da vi niste ništa izgubili; jer mi ćemo Vam drage volje sve obraditi, što vam bude trebalo.“

Za ovih posljednjih godinah, što je absolutizam bio zasjeo na priestolje, te se s neukimi seljaci dopisivalo, a zapisnici vodili u nerazumivom im tudjem jeziku, opet kano i prije tražio bi puk svjet i naputak u nevolji od svoga župnika, vjerna savjetnika. Jednom riečju: život našega puka srasao je sa svojim svećenstvom; vi ga nećete nikada moći razstaviti — napinjali se koliko vam drago. To bi trebalo, da si najvećma oni zapamte, koji si od duga časa bruse jezike te nastoje, da omraze narod sa svećenstvom, podmećuć ovomu svakojake pobočne svrhe, za koje se ovaj tobož bori na saboru.

Čovjek poštena lica nikada se nebi proti svojem protivniku tako podlim oružjem služio, kao što se njeki služe.

A tko može biti našemu svećenstvu protivnik? Zar muževi, koji se za narodne svetinje bore? Ta ovi se nanj obaziru s pouzdanjem i ponosom. Zar čestiti i miroljubivi ljudi? Ta ovi vise o njegovoj volji, kao djeca o otčevoj. Dakle tko bi takov bio? Ja neznam, da-li drugi ako ne ljudi bez srdca i duše, kojim nije ništa sveto, ni Bog, ni vjera ni domovina. — U ostalom, kad bi svećenstvo zaboravilo na veliku onu zapovied Isusovu, da ljubi neprijatelje, te vratilo ovakovim vucibatinam šilo za ognjilo, neznam po čiju bi kožu gore bilo.

Bečke novine.

Bura bjesneća sve to većom žestinom proti katoličkoj crkvi i stieni, na kojoj je sagradjena — proti papinstvu, zinula je od njeko doba svom snagom i posve drugim pravcem. Prvo, na što se očiti neprijatelji i potajni izdajice crkvini staviše, jur jim je izpalo za rukom; posao je gotov, i sad neima drugoga pitanja, van kako će Ljudevit Napoleon uloviti sgodnu priliku, da se naravna u cieni, pošto će Rim i okolicu predati u zaštitu Viktora Emanuela. Ali još jedno preostaje, da posao bude gotov, a to: da se obori papinstvu duhovna oblast. Što manje ima obrane i pomoći s protivne strane, to se žešćom bjesnoćom napada i radi bez umora. — Sbog šta pako svakomu čestitu Austrijancu mora porumeniti lice od srama: najoporniji i najnesramniji borioci za tu svrhu jesu u austrijanskom carstvu, a sve pretiču, dà, skoro same su to bečke novine — novine, koje uzdržavaju i skupim novcem plaćaju tisuće katolikah. Ima i u Francezkoj, Italiji i Njemačkoj crkvi neprijatnih novinah; ali nije na svietu takove čete, koja bi neimajuća sama uma, razbora ni dosjetljivosti, da iz svoje oružnice vadi otrovno oružje, većom pohlepom grabila smrad iz tudjih listovah, te ga prenapravljena prestirala pred svoje štioce s tobožnjom nevinošću kao proizvod trudna umovanja, sviestne i nepristrane razsude; neima laži ni izmišljotine, koje one nebi raztrubile. Tako izleti nedavna na juriš „Neueste Nachrichten.“ Pod naslovom „Jedan katolički duhovnik o papinskoj vladi“ pripovieda o njekoj knjižici izašloj tobože u Fiorenci, a kao pisac napominje joj se msgr. Liverani, kućni prelat i prabilježnik sv. stolice, „čovjek,“ kako se tudier pripovieda „koj je sve do nedavna u Rimu živio baveći se u bližini sv. otca, pravi katolik, sviestan dogmatik.“ Ali liepo opisani čovjek broji monsignora Nardia (kako se zna, sudca ili auditora u Roti) medju kardinale; uzporedjuje pastirske poslanice s kovarijami i ratnimi spletkami, podmeće zaključke saborah, koji spadaju na crkvene dostojanstvenike, rimskim državnim činovnikom — riečju: izdaje se već samim ovim izvadkom u „N. N.,“ da je ime Liverani podmetnuto, samo da se podla knjiga s ljepšim licem probije u sviet. Da je tomu i sbilja tako, vidi se i od tuda, što je rugota, kako na kraju opisuje sveti sbor i okolinu sv. otca, pače neštedi ni tobožnjega pisca, komu se opisuje život, i to kano da si ga je sam „prostodušno“ opisao. Što je pako po sudu ovoga smeta sv. otac? Kukava lutka ljudem oko njega, koji ga okreću na sve ruke, da zasite svoje podle želje. Iz takove mrzote od knjige, osmieli se židovče izvaditi četiri

Digitized by Google

stupca dug članak, te ga katolikom, svojim štiocem, baciti u glavu s posmiešnim pitanjem: Što će oni prerevni katolici, koji neprestano branijahu papinsku vladu, odgovoriti ovomu novomu tužiocu? što-li će sada? Ali katolici valja da prije upitaju njekoga drugoga, na primjer urednike „Donau-Zeitunga:“ što će reći oni, koji, neima psovke što je nenapisaše proti narodu branećem svoju vjeru, u čem imade posve pravo. — što će reći na onu bezobraznu i prostačku navalu na katoličku crkvu i muževe u njoj prve i najodličnije? da-li će braniti katoličku crkvu od onih lažih, koje se trube u bečkih novinah — ili će sa sramotom šutiti? Dà, i više, baš ovomu posljednjemu listu bila bi najprije dužnost, da prekine one svakakove protuslovne viesti o stanju sv. otca golom istinom; jer bi ju mogao saznati, ako, kako se sam hvali, stoji s visokimi osobami u savezu. Moramo spomenuti još jedan bečki list, koj je svojim štiocem, s većine obrtnikom i težakom, pripovjedio basnu izvadjenu tobože iz jednoga napuljskoga lista. Pripovieda naime, da je papa poludio, te da hoda po sobi vičuć: „Razpasti će nam se crkva i vjera, a ja sam tomu kriv.“ Urednikom „Vorstadt-Zeitunga“ može se progledati kroz prste, što neuviđiše ili barem neosudiše tako, da je ova viest luda i opaka; ali barem dokazaše primiv ju u svoj list to, da gore spomenuta četa pazi na zapovied, te će reći sve, što ponižava sv. otca i omražuje crkvenu vladu. Kamo to smiera, zašto je onakovom grozničavom nestrpljivošću pripovjedano, da je smrt Pia IX. blizo, to nam kaže jedno pismo od god. 1819. tako zvane visoke Vente, gdje se od rieči do rieči piše ovako: „Što moramo raditi, što želimo, i što moramo da očekivamo kano židovi Mesiju, to je **papa**, kakva mi trebamo.“ Gegwt.

Pričice.

Maršal Villars, slavan junak svoje dobe, bude u boju kod Malplaqueta (god. 1709.) težko ranjen, te ga naumiše već providjeti otajstvi. Predlože mu dakle, da se sveti čin obavi na samu. „Ne,“ reče on, „kad vojska nemože vidjeti Villarsa, gdje umire kano hrabar junak, neka ga barem vidi umrieti kao kršćanina.“

Bayarda, viteza s pridjevkom „Bez straha i prigovora“, hrabra i slavna junaka u 16. vieku, pogodi u boju sa Španjolci kamen, te mu smrvi hrbtenjaču. „Isuse, Bože moj, evo pogiboh!“ reče vitez i sruši se. Sve se sleti oko njega. „Položite me pod ono drvo, reče, da vidim neprijatelja!“ Neimajući od nikuda duševne utjehe i pomoći, uhvati vierni si mač, komu držak bijaše nalik na križ, te poljubiv znak odkupljenja, preminu. To je bilo na 30. Travnja 1524.

Junak starina Blücher, maršal „Napried,“ kako ga zvahu Rusi, oboli u Slezkoj na smrt. Tu ga pohodi kralj i tješi, da će Bog dati, te će ozdraviti. Blücher odvrati sasvim pokojno: „Vaše veličanstvo zna, da je meni put napried; ćutim, da mi nije daleko konac; a vrnuti se nazad nisam obiknuo.

Zmaj sedmoglavi.

(Dalje.)

III.

Treća glava kletog zmaja
Kâ proguta sreću raja:
To je bludnost, strašna glota
Grdna nakaz i rugota;
Jed nad jedom, smrad nad smradom,
Otrov pravi, gad nad gadom.
Oči su joj plamenite
Pune vatre nečestite,
Kóm se pali nemilice
U čovjeku Božje lice,
Te od stvora razborita
Zvier postaje strahovita:
Kâ u biesnom svom nagonu
Nadilazi i sotonu.
Dere, čupa, ruši, truje,
Niti vidi niti čuje,
Nit se drugom' čem' raduje,
Nit osjeća nit čuvstvuje
Drugo nego nečistoću
I bludnosti grdnu zloću.
Blud je oganj strahoviti
Koj sve može uništiti:
Razum, volju, zdravlje, snagu —
Sve, što k zemnom spada blagu;
I gdje neman ta zavlada,
Tu i duša već propada:
Tu već nema postidnosti
Niti svete nevinosti —
Sve to bludni oganj spali
I u propast sve obali.
Jasno oko, vedro lice
Puno liera i ružice
Sve ugasne, sve uvene
Od bludnosti nepoštene,
Te nestane sve ljepote,
Sve miline i krasote.
Krv bludnošću užežena
Bjesnoća je nesmiljena,
Srdce otruje, sok ogadi
U čovjeku sve osmradi:

Digitized by Google

Mozak spali, žile oslabi,
Pamet 'zbuni, um pregrabi;
Volju pod vlast svoju spravi,
Svako bolje čuvstvo udavi,
I od stvora razborita
I pameću prečestita
Blud učini nakaz gadnu
Mrzku, ružnu, ludu, smradnu;
Od čestita Božjeg stvora
Punog' uma i razbora
Vrag postane preopaki,
Koji srnja u grieh svaki
Bez obzira i razloga,
Ako samo srdca svoga
Može postić želju hudu
I nasladu užit ludu,
Po kojoj se otrov pije
I nemilo dušu bije.
Bludnost vodi na laganje
Na pijanstvo i varanje,
Na lupežtvo i na kradju,
Zlokovarstvo i na svadju,
Na ubojstvo i zlo svako —
Na sve, što je preopako.
Blud neštedi nigdje ništa,
Ni ložnice ni ognjišta,
Niti svetost braka pazi
Neg' nogama sve pogazi:
Čest, nevinost i čistoću,
Vjeru, zavjet i krotkoću —
Ništa sveta nepoznaje
Preotrovni, ljuti zmaje.
Što pod nokte njemu dodje
To se skonča, po zlu prodje;
To uvene i usane
To se zatre — tog' nestane.
Niti štedi nevinosti,
Ni djetinstva ni mladosti;
Zdravlje mu je u nemoći,
Med u jedu, dan u noći;
U gadu se skotski valja,
Tielo ubija, dušu kalja.
Podaje se razsipnosti,
Gizdelinstvu, oholosti;
Obraz kaže bez obraza,
I kiti se još — nakaza!
Pak se krivi i prižima
Kan' da njeku cienu ima;
A u sebi gad smrdljivi,
Skot prehudi, krmeljivi.
Maže lice okorelo
Pogrešpano i uvelo
Bojom bielom i rumenom,
A pod krinkom tom ljuvenom
Vire crte odrtine
Rušeće se podrtine,
Kû sapali oganj bluda
I života način luda;
Kojoj gadni crv bludnosti
Sve raztoči tiela kosti:
Krv otrova, sok izriedi
Zviezda zdravlja joj probliedi.
Oj bludnice avetinjo,
I najveća sirotinjo!
Suma sebe si srušila
I u blato strovalila;
Njekoč ti je cvieće cvalo,
Zdravlja i sreće, al' za malo:
Sa svim si se oprostila
Svem' si dobru zabavila,
Čim si u blud privolila
I postidnost izgubila;
Čim si štit svoj nevinosti —
Uzorite te krieposti —
Sram od sebe odbacila
I stid nogom pogazila.
Svega ti je, sveg' nestalo
Što ti vriednost podavalo,
Te si sada mrzka, ružna,
Glotna, strašna, grdna, kužna,
Puna smrada i prikora,
Od sablasti svake gora;
Potlačena, otrovana,
Nagrdjena, popljuvana.
Blago ti je ugrabljeno,
Ime ti je nagrdjeno;
Ljepota ti tek procvala
Pak već brzo i opala;
Snaga tek se probudila,
A već ju je opunila
Bluda vatra i groznica,
Kâ ti sreću svu posmica;
Sad si huda, nečestita
Izrod cielog bielog svieta.
A ti mužu bludni, gadni!
Kakvi ti je život jadni?
Pun ukora i sramote,
Opakosti i grehote.
Sve si blago iztrošio,
Pak ded', šta si polučio? —
Nemoć, slabost, bolještinu
Muku, patnju, bol i kinu.
I za kratko uživanje
Dospje u biedno, jadno stanje:
Da si za sve otupio
I ćut bolju izgubio.
Ljubav, kû si oskvrnio
I nogama pogazio,
Za te izvor slasti više
Nije, dok ti duša diše.

Digitized by Google

Za te neima sretna braka,
Jerbo ti je ćud opaka,
Pokvarena, otrovana,
I bludnošću okaljana.
Svu si snagu iztrošio,
Pa kako bi kadar bio
Steći ljubav stvora blaga,
Nježna, krasna, mila draga?
Koja-li bi te djevica
Obljubila, kad si trica,
Kad si gadan i pun smrada,
Pun nemoći, boli, jada.
Povelo je krasno cvieće
Njekadašnje tvoje sreće,
A da j' zašto, ni pol jada!
Al' ú ludo, gle, postrada:
Za mrvicu nasladnosti
Dade snagu sve mladosti;
Zdravlje izgubi, čest osmradi,
Ubojica svoj postade
Izpod skota dolje pade.
O bludnosti, huljo gadna
Zloćo huda, kalna, smradna!
Da bi srećom te nestalo
Zemlju tak' bi ogrejalo
Sunce rajske vele sreće
Kakve malo ima veće;
Nestalo bi mnogog jada
Koj med ljudmi vlada sada.
Iz kalnoga tvog izvora
Zla izviru mnogo gora,
Neg iz drugih svih otrovah
Spomenutih tu gadovah:
Goropadne oholosti
I pregadne lakomosti.

(Dalje će sliediti.)

Viestnik.

Iz Zagreba. Uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup naložio je svećenikom ovdje u gradu, da u sv. misi uzmu molitvu za kišu, nebi-li nam se gospodin Bog smilovao, ter nam nakvasio polja od žarke žege spaljena.

— Naš narod dobio je opet krasan dar od znana i hvaljena darovnika. Evo izišla je opet jedna knjiga: „Dra. Jerolima Kavanjina, vlastelina spljetskoga i trogirskoga, Bogatstvo i ubožtvo, velepjesan u 30 pjevanjah, izdana troškom Josipa Jurja Strossmajera, biskupa djakovačkoga.“ Djelo je to veliko i prekrasno; iznosi XIV. 575 u dva stupca štampanih stranah; na čelu mu je liepa slika spisateljeva, a za tim sliede dva uvoda: jedan „život Ivana Kavanjina“ od Ivana Kukuljevića, a drugi „jezik Jerolima Kavanjina“ od prof. Vjek Babukića. Ciena mu je 2 for. a može se dobiti u zagrebačkih knjigarah.

Iz Tirolske koncem Srpnja. Neka se zna, tkoruje. Glavar jedne obćine dobije u gradu od kotarskoga predstojnika nalog, da u potaji pazi na svaki korak i rieč svoga župnika, te ga onda ubaviesti. Napućenu glavaru na povratku nebijaše prešnijega posla, nego da brže bolje ide k župniku. Stojeć pred njim počme mahati glavom i rekne: „Štovani gospodine! do sada sam sve mislio, da sam ja Vaš podložnik; ali me u gradu uputiše, da ste upravo Vi moj, kako imam paziti na svaku Vašu rieč i korak.“ Župnik umiri poštenjaka, veleć mu: „Biti će sve dobro, ako Vi vjerno budete ovršivati svoju dužnost.“ U večer moljaše se po navadi krunica, a poslie nje molitva za vladaoca. Sto i sto putah izmoli jur vriedni župnik sa svojim pukom istu molitvu — lievajuć iz vjerna srdca u vjerna srdca, pa sve bez pazke i zapoviedi. „Za Boga, cara i domovinu“ to je vjerozakonsko-politička izpovied katoličke obćine i pravilo života, pa to na jednom da padne pod pazku i na ovakov način! Ta misao kosnu se molećemu župniku srdca, grlo mu stade jecati i zape mu rieč u sredini molitve. Izjava plemenita srdca uhvati odmah i srodna srdca slušaocah, te molitva za cara, drugačije vazda na prosto izmoljena, ode ovaj put nakićena liepim biserjem pred priestol Božji. Obćini otvoriše se u onaj mah oči, što-li jim je prvo, nepovredivo blago; a ujedno i to, da mu je čuvarom njihov vriedni župnik. Sutradan dojdoše pred župnika obćinski glavari, te izjaviše njemu vodji dušah i srdcah: da drže za najveću sreću to, što imadu župnika, koj razumie njihova srdca, i koj, kako u svako vrieme za poslovicu Tirolcah: Za Boga, cara i domovinu znadijaše živjeti i moliti, tako sada znade i plakati, a znati će s njimi vjeran Bogu, caru i domovini i umrieti. — Ova sgoda sjeća nas riečih iz jednoga obćenitoga sgodopisa: „Narod, koj za Boga, vjeru i žrtvenik toči suze, rado će proliti i krv za cara, priestol i domovinu. Primora-li se pako, da sbog cara i domovine prolieva suze, to će još sigurnije znati, da prolije krv za Boga, vjeru i žrtvenik.“

Iz Berlina. Već i sami pošteni protestanti srde se na židovsku smielost, kako hule na katolike. Tako žali u jednoj sjednici za zakone neodvisan odbornik, baron Senft-Pilsach, da se pruski puk nesmie nigdje javno potužiti na nesnosljivu silu od židovah, već mu namah državni sudovi začepe usta; a osam milijunah katolikah neima od nikuda zaštite. Kako je otrovna židovska mržnja na katoličku crkvu, vidi se iz sljedeće obrane osvadjene katoličke crkve, gdje ju brani od židovah protestantski list „Preuss. Volksblatt.“ „Skorašnji izbor pape. Vještina liberalne i demokratičke štampe, u čem je vrlo okretna, jest u ovom načinu, što umie s jedne strane svoje protivnike vrlo težko osumnjičati, a s druge strane

Digitized by Google

pronaći stvarih, koje se poštenim putem pronaći nemogu. „Dočusmo od sigurne strane, da ....“ pa eto na taj predgovor krupne i nesramne laži. Naravno, konservativne novine moraju za umirenje štiocah oli same prijaviti laž, oli kako tako oprovrći. U prvom slučaju neima za novinarsko židovče sramote, a u drugom ima uzroka, da dalje razasnuje laž. Novi izbor pape, do koga malo da nedojde, daje jim na svu žalost povoda. „Volkszeitung“ opisa nedavna u uvodnom članku izbor pape onakovom bezobraznošću, kakve imade samo u novinah reformiranih židovah; a „Kölnische Volkszeitung,“ o kojoj puk zna, kakva je katolikinja, sbori o izboru pape istim glasom. Piše naime u broju od 12. Srpnja pod znakom „??Turin:“ „Natjecatelji za papinsku stolicu vrlo su radini. Stožernici podieliše se na dva tabora: jedni kane pregoriti svjetovnu vladu, a drugi nepopuštaju ništa. Medju ove posljednje spadaju Ne-Talijani, a medju prve osam Talijanah. Vanicelli, posve neliberalan čovjek, pripovieda se, da će postati papa.“ — Dotle sbori vriedna Kölnerica, koja svoje dopisnike iz sbora kardinalskoga pozna toliko, koliko i mi. Ona postupa gore spomenutim načinom, ali ipak pazi više na poštenje i istinu, što nije ni za čudo; jer se zna, kako su kardinali šutljivi u svojih službenih tajnah. Sve dakle, što liberalne novine pišu o izboru novoga pape, to je zlobna izmišljotina. To je istina, da će novi za sada još nepoznani papa, nemareć za pohvalu ovakovih novinah, nepošteno gospodarstvo Piemonta u dolnjoj i srednjoj Italiji ovako, a sva je prilika, i žešće osuditi nego Pio IX., koga nam Bog po želji svih katolikah još dugo poživio.“

— Iz glavnoga grada prosvjete nestižu baš liepi glasovi. Po prozorih nastavljaju se fotografirane slike ružne i nesramne, pa barem da se stavljaju u kutove, još bi čovjek pregledao kroz prste, a ne onako na vidik, da svakomu prolazeć moraju pasti u oči. Kara se i psuje; ali sve nepomaže ništa; pače od njeko doba medju nesramnice stavljaju se slike osobah iz prvih krugovah.

Iz Štutgarta. Za crkvene službe ima se po predlogu katoličkoga crkvenoga vieća i biskupskoga ordinariata poboljšati plaća, i to s početka službe 600 for. za kapelanije, a 650 do 750 za župe. Za župe privatnoga patronata biti će nadometka najviše 150 for. Što se tiče stupanja na veću plaću, valjaju ista načela i za crkvene sluge; samo što preostane od ovoga proračuna, preostatak će se upotrebiti za nadometak crkvenim slugam po starosti.

Iz Rima. Sv. otac reče jednomu francezkomu plemiću: „Ja gledam u budućnost posve smirenim pogledom. Oluje i tegobe, što jih crkva podnosi, sada su žešće i bjesnije nego ikada; ali ja se nadam tvrdo, da će svega toga nestati. Krivci u ovom zlu i nesreći sami su u većoj smetnji, nego ja; a najodličniji od njih sigurno da nisu previdjeli posljedicah. Doduz, da ima za nje smetnje, već mi je i to, što su mi u ovo najnovije doba podnašani umjereniji predlozi, na koje medjuto nemogoh pristati kano ni na prvašnje pretjeranije. Kad se vratite u Francezku, recite svemu svietu, da ja u ničem nemogu popustiti, da ove zemlje i ova predanja nisu moja. Bio sam obolio, ali sam sada, hvala Bogu, ozdravio. Moji neprijatelji mišljahu, da će s izborom novoga pape nestati svake tegobe i neprilike. Varaju se; moj će nasljednik u svem raditi kao i ja. Što se tiče napuljskih stvarih, to sam pustio preda se ljudih od različitih stranakah, da se pravo uputim, što je, kako-li je. Razgovarao sam se ne samo s Napuljci nego i s Toškanci. Svi su ote misli, da je pridružba Napuljske nemoguća.“ Ove prostodušne rieči papine pomrsiše pridružbenikom račune. Isti grof Cavour mišljaše uviek, da će od ovo prošlih godinah obljubljeni „fait accompli“ prinukati i rimski dvor, da popusti, te da će se papa uzadovoljiti stolicom u Rimu sa 40 milijunah. Ovaj sukromni razgovor papin vriedi više nego koj službeni spis kardinala Antonella; jer odkrivaju srdce u nuždu nagnana vladara i namjeru, što će raditi u buduće.

— „Giornale d. R.“ objavljuje u izvadku papin govor od 22. Srpnja. „Sv. otac pohvali pred sv. sborom ponašanje biskupah, slogu medju većinom svećenstva i tolikih milijunah katolikah, koji se hrabro opiru laži i na sto načinah kažu, da su odani sv. stolici. Ali ipak nemože da prešuti bludnju jednoga biskupa u kraljevini Napuljskoj i ne riedkih svećenikah one pokrajine: a tako ni smutnje, koju zametnu znatna stranka milanskoga duhovničtva, za čim se na svu žalost povede i jedan samostan u vojvodini Modeni. Tuži se dalje na zle spise, u čem pomažu njeki svoga staleža nevriedni duhovnici; a to i u Milanu, gdje je toga pretiskano u kukavnu listu naopaka imena „Conciliatore,“ -- i u Fiorenci, gdje je već zloglasna družba pod imenom „družba za medjusobnu pomoć“ zaslužila od nadbiskupa prokletstvo, koje je sbilja nješto i pomoglo. Zatim svrnu Nj. svetost pozor na veliki kvar proizticući od tuda, što su mnoge crkve obudovile, a na dobitak protivne strane, što se tim pači svećenstvu da radi oko čudoredja u puku. i ona se dočepa crkvenih dobarah. Spomenu, kako se neprijatelji crkvini grade, da su zaštitnici crkve i njene glave, a propuštaju čitavu poplavicu bezbožnih spisah te progone sluge Božje: zakon dopušta da se progoni duhovničtvo, a istim zakonom brane se pisci onih spisah. Papa izjavi još, što je jur prijavio francezkomu poslaniku, da, kako je sve i zahvalan na jakoj obrani velikodušne vojske ovoga naroda u Rimu, nemože ipak prešutiti zlorabah, koje čine neprijatelji mira i poredka, a činiti će i u napredak, čim je priznano kraljestvo Italije, sbog šta da se je njemu težko raztužilo srdce. Sv. otac završi svoj nagovor opomenom: da se svi predadu Bogu na volju, koj sve ravna po otčinski, svjetuje da se nastavi molitva, da nam za sadnimi dani skorije osvane dan milosti.

Digitized by Google

Zatim je u konsistoriju potvrdio više biskupah pravih i in partibus po svih krajevih svieta.

— Poljski poslanik iz sela Kosove došav u Rim sastade se srećom s jednim svojim zemljakom, slikarom. Ovaj naime zagledav Kolomba pozna po nošnji, da je Poljak, te pritrči k njemu. „Od kuda si ti čovječe? Valja da si Poljak?“ „Poljak pravi iz Kosove!“ „Po što si ovamo došao?“ „Da utješim papu.“ — Visok čovjek a nevidjena nošnja, te se pročuje po Rimu. Sv. otac papa, komu sada treba počinka, a i nerado prima tudjina, čuvši, što je i kako, pusti ipak pred se Poljaka. On dojde sa svojim novim znancem zemljakom na Vatikan, ujde u dvor pred papu i počme svoj poljski govor, a zemljak tumači. Sv. otac slušao je pozorno, i odgovorio mu vrlo tronuto. Kad odgovor papin protumači slikar seljaku, stane plakati. Napokon podieli sv. otac blagoslov njemu i svemu poljskomu narodu i dade na uspomenu liepi srebreni kip djevice Marije bez grieha začete. Sav Rim govoraše o tom pohodu.

— Zlatna ruža dragulji nakićena, koju papa svake godine običava poslati kojoj od europejskih vladaricah ili princesah, namienjena je ove godine napuljskoj kraljici Mariji.

Iz Milana. Prevratne novine neprestano hule na biskupa i svećenstvo, te je sbog toga 4. o. m. bilo opet smutnje. Svjetina nasrnu opet na nadbiskupsku palaču, da je trebalo oružane vojske.

Iz Napulja. Onim duhovnikom, kojim je nadbiskup zato, što su bili na narodnoj svetkovini, zabranio služiti misu i tim zapriečio jedan diel dohodakah, daje vlada za naknadu dva franka na dan. Ali svi načini, kojimi se duhovnici vabe na odpor, neće uspjeti; jer će se u prkos svemu malo njih iznepokoriti i pristati na sadanji nered, dočim će se većina hrabro opirati.

Iz Turina 3. Srpnja. Danas je potvrdjen sa 136 proti 46 glasovah zakon ovlašćujući vladu, da stanove vjerozakonskih družbah po svih pokrajinah kraljestva, gdje bude trebalo državi, zaokupi. Kad abbè Amicarelli za razprave o ovom zakonu izusti rieč „nećudoredno,“ zametnu se u komori buka; nu duhovnik nedade se smesti, nego nastavi govor. „Ovaj je zakon,“ reče on „krivičan; jer po ustavu imetak je nepovrediv; ali je i pogibelan. Ja ljubim Italiju, pa baš zato, jer ju ljubim, kažem, da Italija nemože biti jedna, složna ni nezavisna, ako po jezgri nije kršćanska. Vi neimate prava, da Bogu posvećene djevice gonite iz njihova zaklona te jim stanove pretvorite u kasarne.“ Ministar Minghetti reče na to, da nije nakana vladina vriedjati članove vjerozakonskih družbah. Profesor D'Ondes Reggio pomagaše Amicarellia; i on reče, da se tomu protivi ustavni zakon. „Namjerava-li se, da se poprave vjerozakonski redovi, to se neka poprave zakonitim putem. Samostanske družbe potreba su; njih bijaše u svako vrieme i u svakoj zemlji.“ Najveći demokrat Ricciardi preporuči, da valja štovati duvne. „One su ženske, te već sbog toga vriedne su štovanja“ Ricasoli gleda da utiša ova tri govornika obećavajuć, da će vlada „ote odnošaje“ uvažiti.

— Cavourova nenadana smrt jest očita kazna izobćenja, te je ovoga državnika snašla prvoga. Kako znamo, crkva opominje svakoga, koj bi se ogriešio sbog crkvene države, ovimi riečmi: Neka se zna, da povlači na se prokletstvo sv. apoštolah Petra i Pavla. Što sviet nenadanu smrt Cavourovu smatra kao kaznu za izobćenje to ima razloga, i neobziruć se na davne dogodjaje, u najnovijih sgodah. Zna se, da je predsjednik poslaničke komore u Turinu mrtav pao u onaj čas, kad je počeo prozivati poslanike iz Romanje. Tako je umro naglom smrću i onaj poslanik iz Romanje, koj sastavi naredbu, po kojoj bi se sv. otac imao skinnti s priestola. Grof Spada, s nova izabrani poslanik iz Romanje, bijaše jur onaj dan za izborom mrtvac. U jednom trgovištu u Romanji zaiska njeki Garibaldovac s porugom za dva tri novčića izobćenice, da se napije, i u onaj trenutak sruši se mrtav. Salvagnoli u Fiorenci tek što objavi, da je konkordat sa sv. stolicom ukinut, pade mu kap. Jednomu častniku pod Pimodanom, koj namjeravaše izdati sv. otca, kako svjedoče pisma poslie smrti nadjena, razlupa pravi njegov konj tjeme. U ovih istinitih dogodjajih ima „logika,“ gdje se okolišati neda.

Iz Pariza. Svi profesori iztočnih jezikah razbjegoše se po selih; a tomu su krivi poslanici iz Siama. S mnogih stranah dojdoše jim pozivi, da idu k iztočnjakom u pohode, ter se s njimi malo porazgovore; a gospodi učenjakom neće se toga, misleći da bi mogli izgubiti liepi glas sbog znanja jezikah. Pobjegoše kano od strašila. Tumačnici su sami učeni misionari, a imenito o. de la Renardie.

Iz Kaira. „Augsb. Allg. Ztg.“ javlja, da su katolički svećenici u Kairu ondje boravećim Talijanom zatvorili crkvu, da u njoj nesluže narodne svetkovine. Na to pozvaše židovi u svoju sbornicu, neka si u njoj obsluže svetkovinu. I sbilja, na onaj dan bijaše sbornica razsvietljena i nakićena trobojnimi zastavami, a pošto njeki Cesare Lunel reče danu primjeren govor, odpjeva židov Te Deum. Svečanosti pribivahu mnogi Grci.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 33. U ČETVRTAK 15. KOLOVOZA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se posilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Dalmacija.

Putopis.

= Baš me je bila zapala nesretna uprava jedne župe u našoj nadbiskupiji, kad stigoh u Zagreb, da se pobrinim u poglavarstva za drugo mjesto. — Pitat će me tko: kakva to nesretna uprava župe? E kako nebi bila nesretna pobre, kad me za 11 mjesecih tri puta okradoše, — tri puta kažem, pa još svoga svećenika. Možeš si dakle misliti, da mi dobro dodje pitanje od poglavara, da-li bi ja hotio u vojake? Bojni svećenik! — Pravo! boj bijaše upravo ljut koncem Svibnja g. 1859. — Slobodno! Idem i ja rado u pogibiju i nesgodu ratnu, kamo me zove sveti posao.

Četa, u koju me sudba nanese, bijaše hrabrih naših graničarah s ravne i plodne Podravine, moga zavičaja. — Oni biše odišli jurve odavna, taki s početka okršaja, hrli i brzi na rieč svoga cara, na naznačeno bojno polje. Šteta, što namah, kako su dobri i nabožni, i njihov odabrani svećenik bojni š njimi neotidje. — Bolan nečesa se uplaši, pa pobježe k našoj braći na iztoku, premda bi bio brat medju rodjenom braćom svojom; jer i njega odoji majka u glavnom mjestu spomenute čete, od kuda i ona svoje ime uzè. Drugi na njegvo mjesto imenovani nehtjede takodjer da pojde, te tako se provuče i više mjesecih, a moja četa bez svećenika!

Pa kamo ću ja? upitah si glavara u razgovoru. Vi ćete u Zadar u Dalmaciju. — Živila moja Dalmacijo! stara naša posestrimo, stara moja poznankinjo u duhu! domovino našega Gundulića, Gjorgjića, Palmotića, Lučića, Ranjine, Medulića, Tomašića!! Živila Dalmacijo! pomislih u sebi; ta ja ću te sad ne u slici, veće u istinu vidjeti, po tebi hodati, tvojim mórem broditi, tvoje gradove posjetiti. — Znate da sam veseo bio, te da su mi svi živci uzigrali, jer mi je Dalmacija još mladjanu omiljela čitajuć Osmana, Psaltir, Mandaljenu, Jegjupku, Iskrice itd.

Nebijaše me još nigdje u tudjem svietu, da bi što vidio. Majka jedva mi smože čižme, što jih po hodnicih sjemeništnih razdroh. A poslie vani? Znate, kako su kapelani katolički bogati, da nit „Katolički list“ držati nemogu, a kamo-li da bi putovali ili šta vidjeli, za što treba novca. Dobro je dakle meni došlo, da sam kao bojni svećenik putovati mogao.

U Zagrebu sjedoh na brzovoz 2. Srpnja g. 1859. u tri četvrta na 9 ob noć. Sám samcat u kolih vožah se spavajuć prama Karlovcu. U Jastrebarsku stigoh o osvitku, a u Karlovac prije 8. ure. Vozeć se sam samcat mogao sam se s kolah ogledati po karlovačkoj okolici do volje i mogu kazati, da je liepa i da naš hrvatski Karlovac u sretnoj okolici leži. Mjesto je liepo i prijatno, a što je njegva dika, ponos i sreća, to su tri vode, koje se blizo njega stiču, kano i ljudi oni, što uz ote vode živu. Kupa mu je žila srčanica, koju mu je Bog na 3—4 hvata izdubio tako uredno i sgodno, da nijedan prokop čovječjom rukom načinjen nebi mogao tako dugo obstojati, da se nebi oštetio i da mu nebi na popravak tisućah trebalo. Ona teče sredinom varoši tako polagano, da čovjek uza nju mora, hoće ili neće, biti brodar. Zato su sve kuće na njezinoj obali sve sámi hambari puni žita, pšenice, kukuruza, raži i zobi, i to u toliku obilju, da ja toga u nijednom hrvatskom gradu vidio nisam. Tu ti je skladište za uboga Slunjca, silna Otočana i gorostasa Ličana; crven-kapa, prost vrat, zapaljeno lice luče kroz vratnu ogradu na žitnicah. Tu leži na hrpe pšenica, kukuruz, ječam; a krajišnik viče: Gospodaru! po što kukuruz? Nevidi-li mu se ciena, on će po

Digitized by Google

svoju odgovoriti, put pod noge pa dalje! Može i prebirati, jer ima hambarah; ali od kuda bi Ličanu novca? Žito uviek kupuje, a nikada ga neima. Krš njegov nikada neurodi žitom ni bjelicom pšenicom, niti rujnim vinom; pa opet siroma smore, dodje u Karlovac, pa si odveze hrane za se i drobnu si dječicu. Ovdje tekar pojmi putnik s blagoslovljene i plodne zemlje rieči iz molitve gospodnje: Kruh naš svakdanji daj nam danas. Ovdje, gdje plodni Banat razlieva po žitnicah svoje plodine, opaža pozoran putnik kriepka gorana, kako on cieni dar Božji.

Karlovac je posliednje mjesto južnoslavske naše austrijske zemlje, dokle žitak i jako vino dobro rodi; pol sata od Karlovca počima jur prama jugu gornja naša Krajina, koja svoga naseoca skrto hrani. Zato valjda i opredieli priroda Karlovac, da bude žitnicom kršnoj ovoj zemlji.

Karlovački poštarski konjar upreže četvoricu dobrih konjah pod težki brzovoz. Sad nas jurve bijaše više sa putnici u Zadar. Ja si napred sjedoh sa brzovoznim sprovodičem, samo da bolje budem mogao gledati okolice i prediele meni nepoznate. Iz Karlovca krenusmo na lievu prama jugu, gdje na razkršću prije vidjeh liep stup mramoran s napisom: Principium Josephinae. Ovdje je ubilježeno, koliko je dalečine od ove točke u Beč, Sombotelj, Varaždin, Zagreb, Kanižu, Peštu, Rieku, Ljubljanu. Cesta Josefinska vodi preko planine Kapele na Žutu Lokvu preko Vratnika u Senj, i od Žute Lokve od sebe prieko Otočca, Gospića (otočku i ličku pukovniju) i prieko Velebita planine u Dalmaciju. Ime joj je od Josipa cara; jer ju on prvi dade graditi.

Vožnja je dobra, a ja gledaj te gledaj na sve strane. Vidjeh silnu Kapelu, kranjske nepoznate planine, vinski Okić, Zagrebačku Medvednicu, a Klek mi bijaše vazda pred očima. S Bogom ravna Hrvatska zemljo moja! sad sam u gornjoj gorovitoj Hrvatskoj. Sad mi eto na oči stiene, vrleti i krša, česa u mom zavičaju neima. A da bi si kuću od kamena gradio, neima ga ni za liek, već si ga moraš na dva dana hoda privažati.

Dodjosmo do jedne zelene rieke prilično velike. Upitah uz me sjedećega provodiča, koj se je sigurno preko sto putah prevezao od Zagreba do Zadra; ali mi jedva toliko znade kazati, da se tobož ova rieka zove Korana, dočim bijaše Mrežnica. Ja toliko poznadem svoju domovinu, da barem za veće rieke znadem i kud po prilici teku; ali se nemogoh na prvi mah domisliti, da je to Mrežnica; a dade mi se na čudo, kako se u njoj voda zeleni i krivuda. Za koj čas opazih da nemogu vjerovati svomu drugaru, te ga radje ni nepitah. Takovi ljudi niti nepitaju, kuda putuju; samo postaje dobro znadu. Sve drugo nje nezanima a kamo-li, da bi u njih bilo uzhita, kano u mladom poljskom pjesniku:

A czy znasz ty bracie młody,
Twoje ziemie, twoje wody?
Z czego słyną, kędy giną,
W jakim kraju i dunaju.

A czy znasz ty bracie młody,
Twojej ziemi bujne plody?
Twe kurhany i mogiły;
I twie dzieje, co są śćmiły?

O te skarby, te obrazy,
I natury i swobody,
Chwytaj, pókiś jeszcze młody,
Póki w sercu jeszcze rano!

Kukavan zaisto živi život ovakov sprovodič. U boljem gradu kupi si funtu sira krojskoga, k tomu dva tri talijana i bocicu vina, koju mu kakvi milostivni putnik po gdje koj put u prvoj boljoj krčmi dotoči; a on siroma sve polagano cmuče; jer za sirom se žedja, žega sunčana i prašina grlo suši. To je opet zanj najveća sreća, što spava, te spava neprestano ob dan, a to valjda zato, što ob noć mora čuti, da čuva carski novac. — On je na putu mučenik, kao i naš gorski kapelan doma, trpeći žegu i zimu, dažd i blato, samo neznam čija je veća plaća — a mislio bi, da sprovodičeva. Ni jednomu od ove dvojice nije na čem zavidjeti, kad imaš na pameti samo lagodan život.

Kako su prekrasne vodenice naših Karlovčanah na Mrežnici! Na jednoj je golemimi pismeni napisano: Vodenica T.... te s puta dobro daleko možeš razabrati, da joj je Hrvat gospodar. Sad dodje mjesto istoga imena kano i rieka, sa župnom crkvom; nu meni nedadu odsjesti, da po običaju, kamo god dojdem, razvidim crkvu. Od tuda penješ se do njekle uzbrdice, a s jedne i druge strane sama bujad (praprut) zaokupi hribe, što ti samo oko dohvatiti može. Nigdje ni trnka ni grmka, sve se zeleni od nje, samo da je od kakve veće koristi, neka bi i bila. — Kako romantično izdubi si Mrežnica korito pod našim putem, kojim se vozimo. Stienom na više tisućah korakah prodrla se te kazuje putniku, da više viekovah nosi ovuda s gore drvlje i kamenje. — Još malo, pa smo u Generalskom stolu, prvoj postaji od Karlovca. Sunce preko podneva premahnulo te žeže, kao da si u peći lončarskoj; sve je zeleno spržilo, do jedine bujadi, kojoj rekao bi da žega prija. — Na postaji je obrok i nečim te nudi poštar, nečim krčmar, čim zemlja

Digitized by Google

plodi, a to korunom i jaretinom, sve pošteno i jevtino, da si pomislih na krčmara u naših „Graničarih“, koj je zaisto dotle poštena duša, dokle mu tudjinska ćud, a s otom gadna bimba srdce neskvari.

Ovdje se počima tvorba vulkanska (vatrometna). Tisuće i tisuće malenih i velikih vulkanah vide se s puta po briegovih, kuda se voziš. Takva tvorba ima i na planini Kapeli, kano okolo medjaša otočke i ličke pukovnije. Izgledju kao duboki dolci jedan uz drugoga; gori u promjeru ima 5—10—20 itd. hvatih. Po njih se nješto zemlje na dno streslo i tu sije krajišnik konoplje, zobi, sadi koruna, zelja itd. To je njekim njiva i vrtao. Zovu jih dražice. Ljetos im tamno bijaše lice radi prekomjerne žestine. — Sjetva je sáma jara, vlatje slabo i maleno, pšenica, ječam, zob. Prama Munjavi okolica je ravna, vodnata s livadami; tu se vidi i kukuruz, nu vinograda nigdje. — Tu uhvatim časak, da odem do župnika te vidim, kako ovuda svećenik živi. Vriedan i volje nikada bolje, da je ob čem! Carska postaja, promjeni konje; a oni s nami uz planinu Kapelu. Na desno nam ostade Modruš, njegda biskupska stolica, a sad satnija. Dvorove častničke vidjeti je, kao da su na modrom nebu. Brdo se do vrška kosi i daje najpićnije sieno. Kapela je sa sjevera sva obraštena samom jelom. Krasna cesta vodi uz nju. Namah s početka spomenik je nad kladencem vode hladne cara Franje, koj ju dade dogotoviti. Čovjek i marše okriepi se vodicom tekućom sa stiene spomenikom mramornim, što je prava blagodat, jer je put prieko planine dug. Šteta, što kladenac izgloda zub vremena te voda mimo curi. Koliko uma, truda i troška stajati je morala krasna ova cesta kroz planinu tako lomnu. Sad su sve zapreke odstranjene, a vi radnici počivajte mirno u gospodinu s našimi veleumi Knežićem i Vukasovićem. Na vrhuncu planine namještena bi bateria s kolci. U to i noć nastade. Od Žute Lokve tekar mogao sam opet gledati okolice. Svuda kamen pa kamen, jedina otočka ravnica dopade mi se; ali brate i oná ti je kamenita. Strn slabo izgleda, a njive vide mi se slabo obradjene. Trud se tu valjda nenaplaća. Otočac prilična je varoš; ima krasnu vodu imenom Gacku, koja kano i sve druge po gornjoj Krajini zemlja proždire. S nikim se živim neupoznadoh, jer se je namah moralo odlaziti.

Njekoliko miljah ide se ravninom prama jugu od Otočca, al ravninom pustom s malo živeža, izmedju visokih gorah, golih kano da su vječnim sniegom pokrite; o bielu golet u njih odbija se sunce žarko, da ti malo oči neizkapaju. Vidiš i gdje gdje selo koje sa crkvicom i malenim zvonikom, pa si misliš: Kod mene, gdje je Bog dao dosta zemlje, livadah i šumah, slabo je živarenje, maleno obrtanje, slaba sela i gradovi; a kako će ovdje, gdje je mati priroda stanac kamen sve u okrug razasula? Što ćemo? Hvalimo Isusa, njegvo sv. ime, pa će i po nas bolje doći vrieme.

(Dalje će slieditи.)

Austrija katolička.

„Marija Teresia umrla, sve će se preokrenuti“ reče Fridrik, kralj pruski začuv, da se carica austrijska prestavila. Sva Europa dignu oči, da vidi, kakovim će korakom u javnost zakoračiti piljunak velikoga pape Benedikta XIV. sin Marije Teresije. Josip II., samovladalac, svom silom nastojaše, da katoličku crkvu odtrgne od glave i središta jedinosti, ter da ju državi podčini. Josephinisam predade crkvu sasvim birokraciji, te pod njom stenjaše crkva sve do njekle, da nerečem, sve do danas pišti. Počev zapovjedju, koja prepovjedaše biskupom sa sv. otcem papom obćiti, pa sve dolje do naredbe, koja naredjivaše, koliko smije dubljirah na žrtveniku goriti — tolikom se je pizmenom ogorčenošću gnjeta crkve izvadjala, da se je samomu Frideriku sgrustilo na toliko, da je sbog ote crkveno-redarske brižljivosti, kojom je uznešenje i ljepotu crkvenoga obreda obatalio, cara Josipa svojim bratom „sakristanom“ ozvao.

Carski odgovor Klemensu Venceslavu arcibiskupu Trierskomu: u redu je, da biskup, koj crkveni hljeb jede, proti novotarenju u crkvi prosvjeduje, tako je naravno pravo, da ju car, koj kruh države jede, brani i obnovi. — Otaj bezobzirni odgovor sa prestolja nije mogao, van da rodi obilno.

Tako je kod službenikah, da su uz drzovita gospodara drzovitiji. Progonjahu crkvu učeću ljubav, jer oni okrom svoga tiela i sebe neljubljahu nikoga; mržahu na crkvu, koja kaže: Udielite, namjenite! jer sami sebi namjenjivahu i dielijahu crkvenu imovinu; prezirahu crkvu, koja uči, da se žedni poje, gladni hrane, nagi odievaju; jer oni žedjahu vinograde crkvene, misleći, da će bez rada, kuke i motike curiti sok, koga najdoše u podrumih dignute crkvene imovine; sebe držahu za najgladnije, te lakome prilegoše na hambare — i nagi bijahu te od crkvenim ruhom ogrnuše sebe i svoje tielo — a neogrnuše duše bezbožne — ona im osta gladna i žedna pravice. — Sav sviet i svako čeljade budi slobodno, a crkvu, koja svjetuje: sinci ljubite se medju se; crkvu koja

Digitized by Google

nauča, da su svi ljudi stvori Boga, kod koga neima razlike osobah, proganjahu kao zaštitnicu robstva. Crkva katolička razkivaše verige robovom, i danas razkiva, a sebičnjaci nju svetu sapeše verigami, da su slobodni u strasti, da robuju sami sebi i svojemu bezumlju; jer im dade Bog, da po svojoj pameti živu. Za ludu se bezbožnim naredbam opiraše stožernik Migaci, nadbiskup bečki, Batjani, stožernik i primas ugarski. Najžešći zatočnik crkve u ono doba bijaše primas belgijanski, grof Frankenberg, arbibiskup Mehelmski. Nizozemska buknu prevratom, u Ugarskoj i Hrvatskoj čekaše sve na vjetar, da razduva prhavku, pod kojom tinjaše urota.

Vidivši Josip II., da se je u kućinu zapleo i da će izgubiti komad države, zamoli baš u svoga gonjenika Pia VI. pomoć, da preko arcibiskupa mehelmskoga pomiri uzbunjeni puk nizozemski. Kad se dalje nemože, dobro se je sa pol puta vratiti. Car se Josip vrati; nu u zalud! sbog progonstva crkve odtudji si srdca svojih podanikah. „Znadem, da moram umrieti, hoću-li, da počinem. Narediše javne molitve, nebi-li mi se vratilo zdravlje. Znadem . . nu znadem i to, da me veća stran mojih podanikah neljubi. Šta može koristiti molitve, koju srdce nećuti, pače kojoj kaže, da je lažna.“

Opozivom svojih naredbah, što ga posla Hrvatskoj, nije doduše skinuo sa crkve birokratičko-redarstveni pritisak u slavjansko-njemačkih pokrajinah; sama se malena Tirolska barem ponješto prot poplave protestantah zajazi.

U nječem od to doba odlahnu kod nas crkvi; nu koja korist? što je propalo, propalo je. Da nam nije za ničim više žaliti, nebi se nikad mogli dosta nažaliti gubitka, što ga domovina pretrpi, i sad još osjeća u crkvenoj slikariji. Bivši pavlinski samostani i sad su nam tužni svjedoci, kako bijaše od njih njegovana umjetnost crkvene slikarije. Koj se našinac pustio niz stupine njekadašnjega pavlinskoga hrama, kao da se spušća u špilju sv. Pavla pustinjaka, valjda mu se srdca kosnulo, gdje vidi tolike dragocjenosti zapuštene, a njezine njegovatelje zlobom zatrvne. — Jur pod M. Teresijom zasijana mržnja Srbah proti katolicizmu upropašćuje slavenski jug.

Dočim je nam Hrvatom dosta krivična M. Teresia njekakovom nutarnjom svojom pobožnošću i vatrenom revnošću sve ljude svoga carstva htiela u tor sv. rimske crkve sagnati, mnogu tim dušu uznemirila i sagnala, da mili svoj zavičaj drugim u tudjinstvu zamjeni — dade car Josip II. na dva maha 13. i 27. Listopada 1781. godine osvjedočen o zlu nasilja savjesti s jedne, a s druge o koristi, koja će vjeri i državi iz istinite kršćanske snosljivosti proteći, svoj toleranc-patent proglasiti. Predavši u nutra stegnjenu crkvu samovolji redarstva, ostavi od vana široko polje nasrtanju na pećinu sv. Petra; a to polje protivnici na toliko zauzeše, da se je sam car proti izmišljenu glasu, kao da nemari: bio tko kakove mu drago, ma nijedne vjere, branio. Toleranc-patent ublaži po nješto položaj Srbah glede vjerozakona, nu onu ogorčenost, koja ma i nehotice med dva oporna nazora stoji — onu neugodnu i opreznu sumnju med iztočani i zapadnici odstraniti ni do danas nemogaše.

Od godine 1781. pa do godine 1848. bilo je u Austriji mnogo rata, mnogo prolića krvi. Nu svi ti ratovi, sva ta krvi prolića nepromjeniše glede crkve na bolje — ništa. Nebijahu to ratovi proizišavši iz puka i narodah austrijskih; s toga ostaše u mnogom jalovi. Družbena odnošenja mogu se tek velikim protresom promieniti. Crkva stegnuta pištila; na nju se jurišalo, a ona passivno trpila. Da godine 1848. i 49. tako na brzo neminuše, tko mi može kazati: nebi-li se bile protiva katoličkoj crkvi okrenule? — Znamenja se vidjevahu i parole bijahu naredjene, i zbilja se na hramove zapadnoga i iztočnoga vjerozakona vandalskom žestinom jurišalo, palilo i ubijalo. Zato:

Meger puno selo gara
Srbin neće pod Magjara.

Gdje su ona junačka grla koja otu pjesmu pjevahu? Zaniemiše — zaboraviše sve i sva — ljetos misle, govore i tvore braća Srbi drugčije. Za što se k istoko-sjeveru obraćaju, zašto traže milost u studena tudjine Srbi? neće se obratiti k jugu, k jednoplemenom i polovinom iztočnoga vjeroizpovjedanja jugu? Plaše se hrvatskoga katolicisma? Hvala bogu rekoh, što izrekom nereče nitko! Vidih Koranu sto puta, kako se vijuga med klisurinami i nadopunimi poljanami — tako mi pred očima trepti paklena nit vjerozakonske sumnje, koja nas razdieljuje i oslepljuje, da nevidimo jezgru od ljuske razlučiti, prieče sada nam, da uzrok razdora kod izvora potražimo.

Plaše se Srbi katolicisma, da jim nepropadne narodni jezik u crkvi; da jim se nenametne katolička disciplina. Srbi i Hrvati rimo-katolici većom stranom službu Božju obavljaju jezikom hrvatskim, i ondje, gdje se liturgiše latinski, propovieda i moli se s pukom hrvatski. I tuj će se jednoličnost uvesti, kako se vidive prepone s puta maknu, jer netreba više, van tek da povelje ožive.

Katolička crkva želi jedinstvo pod vidivom glavom rimskim papom, i to joj se za zlo uzeti nemože. Katolička crkva neima drugoga oružja, kojim bi nagnala inovjernike u svoj naručaj — do molitve. A i molitvu pušća, da Bog po svojoj

Digitized by Google

nedokučivoj namjeri njom upravlja i koristi. „Netreba vam sa sobom nositi niti batine niti torbe“ reče Spasitelj apoštolom svojim šaljuć jih u sviet, da žanju obilatu žetvu. Sv. Franjo Žaverski hodjaše po Indiji zvoneć zvoncem; djetca pohrliše za zvoncem k njemu, a od njega k razpelu. — Paragvaj projdoše s muzikom, a kineske zidove preskočiše u zvezdoznanstvu učenjaci misionari. Hrvatskoga grada obraćenje čuo sam tako pripovjedati: Dojde neznan čovjek k bunaru. Neznan čovjek, kad ga nevidje nitko, baci razpelo u bunar. Dojde i žena da zahvati vode, pa zahvati i križ, te ponese kući, a misionar za njom i zaprosi konak. Tako učini drugi i treći put. Htio Bog da ista žena sva tri puta zahvati škafom križ. Eto sad imam tri, došavša kući reče; a kad gledati u ladicu, prvašnjih dvajuh nebijaše. Misionar već onda uze o križu propoviedati. Pa sve tako s vremenom crkvica sv. križa, poslje pako znameniti grad Križevac. [1]) Valjda nije bila ovakova sveta poniznost uzrok razkolničtva? Ljudska taština i oholost. Kako počeše luterani? Psovkami na rimsku crkvu i razženjivanjem.

Kada-li se svjetovni vladaoci u njezin posao upletoše upotrebivši koje kakova sredstva, to je ciela istina, da se posao taj dragomu Bogu dopao nije. Kako bi se i dopao blagomu Spasitelju, koj blagošću pobjedi naprasitost i opornost ljudsku. Istina je i to, da katolička crkva nenudi časti bez zapta, bogatstva nepoštena, življenja bez uzde; neveli ona: ljudi igrajte, jedite i pijte, van kaže: budite savršeni duhom, kao što je savršen duh otca nebeskoga. — Ona uči, da čuvamo tielo, kao što se pristoji svetim — svjetuje da se do častih i blaga nedrži više nego do jutarnje rose. Znade kat. crkva, da će biti jedan tor i jedan pastir, nu kada? Onda kad se svidi njezinomu začetniku, kad dojde doba, koju ljudi nit primaći nit odmaći mogu.

(Konac će sliediti.)

Zmaj sedmoglavi.

(Dalje.)

IV.

Četvrta je glava zmaja,
Koj proguta sreću raja:
Nenavidnost, zmija ljuta,
Lica blieda, spala, žuta,
Puna žuči, puna jeda;
Kad god tudju sreću ugleda,
Sva uzkipi kao biesna,
Kao pomamna i nesviesna,
Goropadna, pomamljena,
I zlim duhom obsjedjena.
Ako koga srećna gledi
Žuč joj kipi, lice bliedi;
Tudja sreća, tudja radost
Zavisti je gorka žalost,
I što ona neuživa
Naopako blagosiva.
Tudje zdravlje, bolest njena,
Zubna bolest tudja ciena;
Čemer gorki, tudje imanje,
A smrt tudje blagostanje.
Sa svakim se griehom spreza
Od ničeg' se neuzteza,
Ako samo može kako
Svoje izkalit srdce opako,
Tudju radost pokvariti
Tudj užitak ogorčiti,
Srdcu svomu odoliti
Strasti svojoj ugoditi.
O! al' gadne avetinje
I prehude rugotinje
Što god sama neuživa
Nikom to neblagosiva,
I što bližnjeg usrećava
I život mu osladjava,
To zadaje jed zavisti,
Havetinji toj bez sviesti,
I bez srdca i razbora
Punoj zlobe i prikora.
Dobrostivost, cviet gizdavi
Kôm se Božje ime slavi,
Kôm se lieče tudje rane,
Pomoć pruža na sve strane;
Kôm se tudje suze otiru
Slabi kriepe, podupiru,
Kôm se tudji tješe vaji,
Muke, jadi, uzdisaji;
Kôm se nuždu ublažava
I nevolja umanjava,
Prieka bieda razgovara,
Izgled nadi si otvara;
Kriepost ovu zavist kleta
U razvitku njenom smeta,
Mrzi, goni, hulji, kudi,
I muči se, pati, trudi,
Da uništi nježno cvieće
Tudjeg blaga, tudje sreće;
Dobro srdce slast uživa
I radošću grud razgriva,
Ako može kom' pomoći,
Kog' okriepit u nemoći,
Pomoćnicu pružit ruku,
Ublažiti jad i muku;
Nenavidnost pako snuje
Kako radost da otruje,

[1]) Vč. g. F. S. je-li tako? razpitaj. Deder ponek progovori. B.

Digitized by Google

I veselje tudje smete
Da uživa s tudje štete.
Zazlobna je zavist kleta —
Naslada joj tudja šteta.
Kad tko cvili, tuži, plače,
Srdce njojzi kuca jače,
I širi se od radosti
Pri bližnjega svog žalosti;
A kad čija raste sreća
Tad nju hvata žalost veća:
Čami, gine i propada
Od težkoga gadnog jàda,
I da može učiniti
Te si srdce izkaliti,
Sve bi drugom ugrabila
I nebi se zasitila;
Jer da može sunce s nebi
Prisvojila bi ga sebi,
Drugog nikog da negrije
I sijati da nesmije:
Nit ovomu nit onomu,
Samo pragu njezinomu.
Puna jeda i gorčine,
Puna muke, patnje, kine
U sebi se sama tare
Buduć puna vražje pare;
Neima mira ni odmora,
Od biesa je svakog' gora
Zavist huda, puna žuči,
Te se kipi, grize, muči,
I život si ogorčaje
I u sebi se skončaje;
Otrov jede, čemer pije,
Sama sebe ljuto bije;
U sičiji traje dane,
Trune, vene, gine, sane.
Za ugodit opakomu
Otrovanu srdcu svomu,
I strast svoju zasititi,
Gotova je učiniti
Svaku zloću i zlo svako,
Djelo grdno i opako.
Naokolo, kud god gleda
Havetinja ova blieda,
Otrovane striele lete
I smieraju oko štete;
Kud god ubo nje dopira
Užas od svud k njoj prodira,
Od svud' stižu viesti kobne,
Užižu joj misli zlobne,
Te se pati, jede, muči
I u svojoj truje žuči;
Jer o tudjoj sreći čuti
To joj zlobno srdce muti:
San odgoni, mir sbunjuje —
To ju peče, muti, truje.
Kud god hodi, što govori
Što god misli, radi, tvori,
Sve su njojzi zli prikori;
Sva je u svem vražja para
Koja paklom zaudara;
Grdoba je od svih veća,
Nakaz, sablaz i nesreća.
O da bi nje kad nestalo.
Svud bi rajsko cvieće cvalo:
Mir, sigurnost, ljubav, sloga,
Dobrodjetelj druga mnoga,
Koja ljude usrećava
Život zemni ublažava,
Jade manji, rane vida,
Narušenu sreću zida.

(Dalje će slieditì.)

Viestnik.

Iz Zagreba. Prošloga tjedna ostaviše nas uputivši se u svoje biskupije preuzvišeni gosp. biskup djakovački Strossmajer, i presvietla gospoda biskupi križevački Smičiklas i biogradsko-smederovski Soić; u ponedjeljak pako u jutro zaputio se je u Beč uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup Juraj Haulík, odkud će krenuti u kupalište.

— G. Ivan Vrbančić, učitelj vjeronauka na kr. gimnaziji u Varaždinu, postao je župnik u Farkašiću.

Iz Beča. Dr. Alojzija Fischer, namjestnik u gornjoj Austriji, pripoviedajuć svoj život za službovanja piše s ostalim i o kramariji ovo: „Još jedna prošnja dojde od seljakah, koja je drugčije dolazila samo od trgovacah i obrtnikah, a to: da se ukine kramarija, t. j. nosanje robe po kućah. Ali kako dojde seljan na otu prošnju, što-li je njega briga za kramariju? Odgovor tomu bijaše jur u samoj prošnji: Jer se takovom trgovinom kvare na selu žene i služkinje, a ove potonje zavode i na kradju, da mogu kupiti koju šarenu krpu, te u njoj svetkom doći na sastanak i ples u krčme; za nedjeljom je modri ponedjeljak, te služkinje nevaljaju ništa za posao.

— Pred ulazkom u poslaničku sabornicu nadjeno je dvoje djece: curica od dvie, dječačić od tri godine, a sva je prilika, da su jih roditelji hotimice onamo podvrgli. Kraj djece nadjena je ceduljka, a na njoj je napisano, da je materi ime Maria Prösch, udovica iz Praga, a djeci Josip i Marija.

Iz Berlina. Kako su ovdje tati smieli, evo novoga dokaza. Nedavna ukradjena su ovdje u jednoj kući kola; na tih kolih dovezu se dva čovjeka pred skladište

Digitized by Google

jednoga suknara i ukradu mu po bielom danu valjak sukna, vriedan do 300 dolarah, te odjure s njim prama gradskim vratim Rosenthalu. Kad onamo, zateku prazna kola, a kuda dospje s njih sukno, nemože se pronaći, makar je bilo po bielom danu. Ima tatah na jata, a oni opet imadu vjernih ljudih, te jim tatbinu kupe ili sakriju, i tako prolazi.

Iz Monakova. Glavna XIII. skupština katoličkih družtvah obdržavati će se ove godine na 9. 10. 11. i 12. Rujna ovdje. Kraljevska vlada dade u to ime staklenu palaču s prekrasnimi dvoranami. Ova glavna skupština obdržavati će se dakle u najljepšoj palači, a nada je, da će i ona biti najveća; jer upravo za njom na 14. Rujna, angjeosku svetkovinu, pada u Einsiedelnu u Švajcarskoj sveta godina tisućnica, te će tudier opet biti velika slavja. Einsiedeln je od Monakova dan puta, te će kako se čuje poći onamo mnogi skupštinari kao hodočastnici. Odbor pripravlja marljivo za skupštinu.

Iz Freiburga 15. Srpnja. Danas su u sv. Martinu obdržavane zadušnice za Gfrörera, profesora na ovdašnjem sveučilištu, koj je prije osam godinah u ovoj crkvi položio katoličku vjeroizpovied. Umro je u Karlovih-varih (Karlsbaad) u Českoj u 58. godini. Bijaše to čovjek čvrsta značaja, oštra uma i velika znanja, da mu toga nemogahu nijekati ni ljuti neprijatelji, a osobitu slavu pribavi si sgodopisnim znanjem. Bio se kao protestant stavio na to: da Gustava Adolfa opiše kano silna protestantskoga junaka; ali upravo ota radnja svrnu ga na pravi put, dok se napokon gledajuć s jedne strane krivicu protestantske vlade u Badenskoj, a s druge viteštvo katolikah u toj borbi nesklonu, te se vrati u krilo katoličke crkve. Život radin i vrlo zaslužan zrcali mu se u ogromnu djelu o papi Grguru VII. koje je još rukopis. Uza svoj posao na znanstvenom polju nezaboravi slavni Gfrörer ni na svoje kršćanske dužnosti; već prije polazka u toplice, sluteći morda, da mu je blizo konac, načini on s dušom račun, a u Karlovih-varih prije smrti primi svetotajstva. Bog mu dao za trudni život pokoj duši. —

Iz Rima. Policija dobavila si je imenik podpisnikah znane adresse na Viktora Emanuela i Napoleona III. te se sada dotične osobe zovu na račun. Ali kada dojde do sbilje, većina njih tvrde prisegom, da su jim imena podpisana bez njihova znanja. Osim toga na tom imeniku zovu se svi prognanici iz crkvene države „gradjan;“ a ima podpisanih ženah i djece od pet do deset godinah.

Iz Turina, „Armonia“ besjedi predsjedniku ministarstva o rimskom pitanju vrlo vatreno. „Onaj Bog,“ piše taj list, „koj je vječni grad stvorio, osloboditi će ga od onih, što se već 12 godinah trude, da razore najveće djelo Božje promisli. Državnici dan danas, koje vas zanosi vjetar svakoga nauka, vi jesensko drvlje, oblaci bez vode; vi, koji dom lorenski danas dižete, a sutra rušite; vi koji se zovete sinovi vitezovah križarah, a katolicisam tajite i proti njemu vojujete, dozovite se — vječni grad nije za vas! Vječni grad nije za vas, koji mienjate misao, kano što se mienja mjesec, i koji pokle u Fiorenci izigraste igru mržnje na Franceze, sad ste u Turinu sami gallomani. Vječni grad nije za one, koji s foederalisma prejdoše na unitarisam, s republike na monarkiju, s royalisma na slobodu, od obrane leopoldinskih zakonah na obranu vjerozakonske nezavisnosti. Ovaj je grad nasljednika svetoga Petra; a onaj Bog, koj ga obrani od Atile, Barbarose i prvoga Bonaparte, obraniti će ga i od Bettina Ricasola.“

— Vriedno je znati sud turinskoga časopisa „Armonia,“ o politici cara Napoleona. Piše naime u jednom broju ovako: „Nebi vjerovao, kad bi čovjek čuo pripovjedati dogodjaje od godine 1859. da nije živa istina. U Villa-franci zagrli Napoleon austrijskoga cara, ali onda. . . U Parizu dočeka velikoga vojvodu toškanskoga kano brata; ali onda . . . U Zürichu pokaza se, kano da brani vojvode Parme i Modene; ali onda . . . U Gaeti je on napuljskoga kralja svjetovao i pomagao; ali onda. . . Njegova vlada dade zapovied poslaniku u Jakinu, da prosvjeduje proti navali Piemontezah; ali onda. . . On opozva g. Talleyranda iz Turina; ali onda. . . On obeća papi obranu crkvene države; ali onda. . . On zahtievaše, da papi ostanu sve pravice kano svjetovnomu vladaru, ali onda. . . Sada stavlja očite uvjete sbog Rima, ali onda i onda. . . Od vladarah francezkih hvale Charlemagna radi izravnosti, sv. Ljudevita radi pobožnosti, Napoleona I. radi vojničkoga veleuma; ali kakov je značaj u Napoleona III.?“

— Viktor Emanuel gotov papa! Još nije ni u Rimu, ali on već sada obavlja papinske poslove. Pripovieda se naime, da je žalobnoj misi, služenoj u crkvi sv. Mavre na naročitu zapovied kraljevu pribivao kraljevski dom, svi veliki dostojanstvenici kraljestva, senatori, odbornici, vojnički i gradjanski častnici. Više crkvenih vratah bijaše napisano. „Molimo za Kamila Cavoura, komu je ime za Italiju posvećeno!“ Dakle Cavour svetac, a svetcem njega prvoga proglasio novi papa.

Iz Napulja 2. Kolovoza. Prekjučer kasno na večer dojde ravnatelj policije pred kardinala Riario, napuljskoga nadbiskupa, te mu donese nenadanu viest: da se na zapovied vojvode Cialdina za dvie ure ima odnieti iz Napulja. Kardinal očitova, da će se ukloniti samoj sili; ali na to dobi odgovor, da neće manjkati ni nje, ako uztreba. Nebijaše dakle druge, nego se brže bolje spremiti, te na parobrod, da se preveze u Civitavecchiu. Gamila svjetine, koja „čudnovatim načinom“ začu to, sprovede kardinala šikotom i vriskom komad puta, a tad okrene k palači Cialdinovoj, da mu se za-

Digitized by Google

hvali. Osim te nagle propratnice kardinalove napisano je još do 24 putnicah za razne biskupe, knezove i vojvode. Hoće-li se Piemontezi takovim postupkom s rodjenimi Napuljci pribaviti prijateljah, to je drugo pitanje.

Iz Francezke. Jer je car od 2. Prosinca prama papi dvoličan, i jer je Pariz Sodoma, kao i svi veliki gradovi danas, nemanjka ljudih mislećih: da su židovi sa slobodnimi zidari rujuć pod katoličkom crkvom i svim, što je s njom u savezu, gospoda kano i drugdje; katolički pisac neka po slučaju dojde u razpru s kojim neprijateljem vjere, da će izgubiti pravdu liepo onako, kano i drugdje. Istom ovih danah osudjeni su po policiji na novčanu globu i pisac i tiskar one knjižice: „Crimes delits, et scandals au sein du clerge“ (zločini, prekršaji i spačke u katoličkom svećenstvu). Što bi se bilo dogodilo od tako poučne i zabavne knjige drugdje? Psovke na nauk, bogoslužje i običaje katoličke neprolaze tako lahko u Parizu, dočim jih drugdje drže za onakov svakidanji kruh, kakova moli pošten kršćan. U jednom gradu, koj bi morao biti katolički kano i Pariz, bilo je o Duhovih vidjeti u oglednicah trgovačkih nagrdah, kojimi se otajstvo sv. berme pogrdjivaše na sramotan i drzovit način; a jedne od novinah u njem izlazećih raznesoše u isto doba opis i tumačenje iste nagrde. Na to prituži se do trideset poštenih i razumnih gradjanah (valjda bijahu sami ultramontani) visokoj gospodi: što će to biti, kad ide sve dalje na biesa. Tužba bude metnuta ad acta. Zašto da se zabranjuje dječarija i šala sa katoličkimi stvarmi? Kadno u jednoj slici u Jariševu koledaru protestanti i židovi najdoše za se uvredu, odmah je došlo do suda; a što biva, kada katolici sto i sto putah imadu uzroka da tuže? E, jednom veli se, da su oni slobodni kano ptice, a drugi put tješi se izrekom: to su sami tupi ultramontani; jer nje same može uvriediti ovakova prosta šala. Sad je ravnopravnost! jednaki su pogani, židovi i bezbožci u spomenutoj tlapnji.

— Izišla je čudnovata knjižica s naslovom: „Martyrologie de la Presse 1789—1861. par A. Germain:“ Izbraja novinarske opomene u Francezkoj — a prama koncu ima podpun statističan pregled svih opomenah i zabranah do novije dobe. Čovjek, da taj pregled samo preleti okom, vidio bi, da je god. 1852. najizdatnija; jer je ove godine podieljeno opomenah do 70.

Iz Pariza. Izišla je knjižica opisujuća zasjede, kako jedna stranka slobodnih zidarah ruje, da princa L. Murata obori sa stolice velikoga meštra, te na nju posadi princa Napoleona. Dobro nam je došla, jer izdaje sve spletke i težnje prevratničke pripoviedajuć razne sgode iz skupštine „zabludjele braće,“ i koji su njihovi spisi. Ni isti Blanqui s pristašami nemahnitaše ovako g. 1848; to je opasno bezumlje, jer se neprašta imovini kano ni vjeri i kršćanstvu. „Svaka je vjera pritislica sviesti“ besjedjaše jedan zidar; drugi mu brat nastojaše dokazati, da „katoličko odgojivanje ubija ćud,“ pripoviedajuć „žalostni prizor, što ga sada podaje službeno kršćanstvo; a treći brat Tanvety prozva posjednike da su ljudožderi — „tout homme, qui consomme sans produire, exploite et mange son prochain“ (svaki čovjek, koj troši a neproizvodi, guli i ojeda svoga iskrnjega): Proudhon reče samo to: „la propriété c'est le vol“ (svaka imovina je kradja). To su ljudi, što nude princu Napoleonu čast velikoga meštra, i kojim radnju odobravahu liberalne novine, neznajući ni same, što rade. Dosta: ovo nam kaže, da je Murat, imao on osobne namjere kakve mu drago, imao pravo, da ovim mahnitašem — koji drugčije rade posve po pravilih — stane na kraj; kaže nam, što bi od velikoga iztoka bilo, da mu je na kormilo stao princ Napoleon.

— Parnica proti Mirèsu i St. Paulu pretvori vjerovnice u nevjerovnice, a već se svašta glasa i o kreditašu Mobilieru. Jedni pripoviedaju, da se već protražuju zapisnici Pereiseovi, kano što s prvine počeše pregledavati zapisnike Mirèsove, drugi opet, da dioničari njegove vjerovnice dižu tužbu proti njemu. Ali Mobilier dobro stoji, te će se ovi glasovi težko kada obistiniti. Bune se jur i dioničari suezkoga prokopa. Čudnovato, da si glupaci nežidovi nedrže za sreću, kad jim nosioci „čovječnosti“ na glavu vuku kožu. Da, znadu ovakovi čovječnjaci baciti medju prosjake koju stotinu ili ma tisuću; ali se tada dadu raztrubiti po svih novinah, kako su čovječni. Na jednu stranu dadu stotinu, a na drugu prevare na tisuće. Sbog toga najde se sve u čudu, kako-li Mirès, poštenjak na glasu, zapade pod iztragu. Prevara još nije ništa, kad čovjek promisli, koliko je ovaj židov bogatašah spravio na prosjački štap. Našlo se je kod njega pisamah: gdje mu jedan od dužnikah piše, da mu je gospoja od tuge umrla, drugi je poludio, a treći moli Mirèsa, neka mu izhodi, da bude primljen u ubožnicu.

— Umjetnici govore od njeko doba o ogromnoj osnovi, a to da se na Monmartru sagradi pantheon kano u Atheni. U to ime namirivao bi troškove narod, a na čelu odbora, koj bi to osnovao i izveo, bio bi princ Napoleon. Sadanji pantheon imao bi biti kano i athenski od samoga mramora, a posao predao bi se onomu umjetniku, koj bi u obćenitu i veliku natječaju sve druge pretekao. (Ako Plon-plon nastani u taj hram svoju družbu, onda se nebi smio zvati pantheon, nego panlumpeon.)

— Po Parizu gata sviet: svašta zašto-li je car — što još nikada bilo nije, uzeo sa sobom na put dvorskoga kapelana. Jedan tumači ovako, drugi onako; a kada dojde do razstanka, znadu, koliko i prije.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 34. U ČETVRTAK 22. KOLOVOZA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Dalmacija.

Putopis.

(Dalje.)

= Dolina prestaje; ide se na medjaš otočki i lički uz brdo, Janjča zvano; put penje se kano na krov, a spušta strmo, te je namah znati, da ga nije gradila ista ruka umjetnica, koja ga izvede preko Kapele. Na podnožju ovog briega prama dolini otočkoj, tik puta izvire i pomalja se iz zemlje, gotovo kao malo ježero, potok Gacka, a na njoj petdeset korakah niže vrti se jedna pored druge, ne jedna za drugom, do 12 vodenicah — dok šta mljeti imadu. — Za čudo, ljudi po ovih briegovih kose mirisnu i tečnu krmu, samo što na ½ jutra jedva jedan ogrštaj medju kamenjem nastruže. — Tu nas takodjer proprati 8 Otočanah s puškami; nu kazati ću kod Velebita, zašto. Do opredieljene si točke idjahu uz našu kočiju, a mi onda sami kroz dugu pustu okolicu vožasmo se prama Perušiću. Tuda nije bilo vidjeti ni čovjeka, nit sa stadom pastira, dà ni iste ptice. Malcreski bi o ovoj okolici svoje izustio bio:

I przez białe bezdróża król pustyni rusza,
A step, koń, Kozak, ciemność, jedna dzika dusza.

Ovuda je vulkanska tvorba toli silovito razbacala kamenje sitno i debelo, da kad bi s puta uzhtio skrenuti, noge bi ti morale biti od gvoždja, da jih po njem iduć nepodereš. Ali šta se čudim kamenitoj ovoj prirodi; ta ja moram znati, da sam u kršnoj Lici i Krbavi. Ovo su one zemlje i države naše jugoslavske, sa Dalmacijom i Crnomgorom, o kojih se priča: kada je vječni Tvorac bacao po svietu stienje i kamenje, da mu se tudier vreća razkide, te sbog toga toliko kamena ovdje. — Krajina se prama Perušiću sve većma žliebi i ravni, ali je bez vode i zelenja — gdje i gdje njive usijane jarinom. Kuće pomaljaju se naokolo iznad gomilah kamenja. — Ide se od Perušića na novo prepreženih konjih širokom dolinom prama Gospiću, glavnom mjestu Krbave i Like; voziš se dosta dugo ravnim putem prama iztoku; a kad zaokreneš, na jedan put prama podnevu eto pred tobom velika reć bi ravnica lička, i daleko na kraju nje velikanski Velebit od iztoka k zapadu obzor zastirući. — Mogu reći, da ova prostrana ravnica vele neugodno dirnu u moje živce; niti sela, niti koze, niti konja, ni usijane njive nebi na njoj, već sáma crvena zemlja sa nješto bujadi i koja tvrda stiena. Uposried teče Lika, koritom kamenitim, dubokim i upravnim, kao da su joj ga vajari tisuću godinah dubli. Preko vode je krasan kamenit most, dug, a od jedne brine do druge samo u jedan luk. Djelo je novo. — Liko studena, a što si mi tako malena, kao da ni života u tebi neima; što ćeš usahnuti od nemile žestine sunčane, kao što je posahnulo lišće sa travicom zelenom u zelenoj gorici, koja te poji rosicom jutarnjom — slabašna ti si mi rieka, premda te ostareli i siedi otac Velebit šalje s krila svoga. Junaci tvoji otidoše listom u boj krvavi, valjda si s toga sjetna i nevesela.

Gospić glavna varoš lička. U njem smo, a sunce je jurve na opočinku. Znate, kako izgleda glavno mjesto graničarsko, kad iz njega izide cviet junačtva — sve je mrtvo, sám pukovnik s činovnici od upravničtva sjedi kod kuće vodeć sve poslove. Sámo gdjekoj umiren Davorov junak sjedi uz čašu vina u kavani, pa mudruje, kako bi se boj biti morao; kakva je ovdje ondje pogreška učinjena; kako nebijaše bilo iz Bolonje izaći, ni iz Ferare — kako nigdje Talijanom nebješe popustiti, već onako tući, kao što oni sviet naš tuku. Njemu nevjeruj ništa. U Latina vjere neima. Kad im Mletke damo, a oni će tada iskati i njekadanju mletačku Dalmaciju, zahtievat će naš lički Bag i naše primorje; riečju oni će iskati u nas sve, što

Digitized by Google

talijanski govori, sve, što oni silovito i na prevaru kroz toliko viekovah potalijančiše. Eno ovih danah, kako dočuh, uhvatiše 5—6 zadarskih talijomanah, što se javno usudiše izjaviti veselje nad dočuvenom tobože pobjedom Sardo-frankah. — Ovo čujavah u Gospiću, mjestu inače dosta veliku, dobro uzidanu na ravnini. Noć je gluha sasma, vozim se prama Medaku, slavnom gnjezdu iztočnih ličkih sokolovah; ali nevidim ni njega ni što drugo, osim tisućinu nada mnom treptećih zviezdicah, što sprovadjaju čovjeka putnika i naviještaju mu veličanstvo Božje. Dà veličanstvo i mudrost Božju sve mi naviešta; svaka stvarčica mi kazuje, da Bog svim ravna. On će urediti i narode po vječnoj svojoj pravdi, da ni Roman ni German, a ni Slavjan jedan drugoga negnječe, već da se svi ukupno poznadu kao djeca Otca nebeskoga i braća sina njegova Isusa, koj nas sve zajedno pozva u obćinu svoje crkve. Fiat, fiat. —

Ob osvitku nadjoh se u sv. Roku, na peti uzmožnoga starine slavskoga Velebita (Talijani nemogoše mu preokrenuti imena, već ga zovu Velebić-em). — Stari Ličani neimadjahu djelane ceste uz Velebit, no mi samo pokazaše uzke putanje, što jih je kljusad i noga lička kroz stiene i krše upravo i na priečac utrla. Ali sada kako krasna cesta ide od sv. Roka na vrh Velebita! uviek se ide uzbrdice, postaja i mienа konjah na vrhuncu je planine, a zove se Mali Halan. To je jedina kuća na ličkoj strani, a u njoj stanuje sam poštar sa svojom obitelji. Sto korakah od postaje stoji na razvodju imenik mramorni s napisom sa sjevera Croatia, s juga Dalmatia, medja dviuh posestrimih kraljevinah. Kako hitro skočih na otu točku, dok stajaše kola, da si pregledam toli ožudjenu zemlju i da ugledam prvi put u životu móre. — Dalmacijo, čudna-li si zemlja! I tu me zateče! Malenu krpu od móra vidjeh u Karini, a kopno preda mnom s ponosnoga Velebita bielijaše se od goleti i kamena, kao da te usried ljeta oko podne mrzao snieg u biele haljine obuče. Velebit s ličke strane do vrha obrašten je gustom šumom bukovom; ali južna dalmatinska gola je, kao ćelava glava starca stogodišnjega. Po koj panj po vrleti stećki kao igla stojeći pokazuje, da je i na ovoj strani prije njekoliko godinah moralo biti vegetacije, nu sad je, Bog zna s koga jada, sasvim nestade.

Još se s Ličani nerazstadosmo. — Trideset oboružanih momakah sa svojim poručikom na čelu sprovadjaše naš brzovoz od sv. Roka tja do Maloga Halana. Nu na ovoj postaji nebijaše to brzovoz, no laganovoz, jer se uz Velebit polagano išlo. Začudih se opaziv, gdje se toliko junakah sprema, da nam oboružani prate kola; ali imadu i zašto. Velebit, kako mi rekoše, uviek je pun hajdukah; protuhah i skitalicah nadje se ovdje izobila, što bi s lasna radi živjeli i do bogatstva došli. Misle neboге, da carska vela kola voze novca na mierove; a za malo okršaja, ma baš ostala pusta kapa, dočepati se novčine nije šala. K tomu uzmi na um, da se ovim putem vozi novac za svu vojsku u Dalmaciji i za dalmatinsko činovničtvo; jer boj je sa silnim na moru Francezom, koga na brodu nemožeš maknuti s mjesta; a lovi naše ladje, da nesmije ni jedna proći, te Loydovi parobrodi i carske galije trunu po lukah. Od ovuda može se vidjeti i upoznati važnost ove ceste kroz Velebit u Dalmaciju. Ličani nas na svojem medjašu pustiše, a Dalmatinci sa četnici primiše. Bijaše ih do 30 sve sámih crvenkapah, ljudih slabih, malenih, jer ih krš maćuhski hrani. Naravno je, gdje neima hrane, neima života. Proglašeno bijaše na strani dalmatinskoj, da će morati da naknadi štetu ona okolica, gdje se dogodi, da brzovoz bude obrobljen. —

Kola bježe uviek nizdol, a Dalmatinci na priečac pješkom stazom trče pred nas, dok mi zavoje obajdosmo. — Velebite! divan-li si stvor božji! a i divno izvodi čovjek put po tebi, kud si najlomniji i najstrmniji. Kad te promišljam vozeć se nuz bezdanu propast, a u daljini kad zrije oko moje po sunčanom žaru široko i daleko vrletan, gol, biel vidokrug tvoj, pa nad tobom nebo plavetno; kada sve to i sada još zrijem očima duše tvojim veličjem ganute — tad ona nabožnim čuvstvom zanešena uzdiže se na krilih molitve prama višnjemu Tvorcu, te s pjesmovnikom Gjorgjićevim u u glas prosbori:

Ah kô uzmnožen tvê mudrosti
Izgled, Bože, svudjer slove,
Ter se odievaš kô haljinom,
Suncem, slavom, veličinom.

Ti htie, da se polja ravna
U nizoko mjesto slime:
I da gore čela slavna
Nose k zviezdam nebeskime,
I da nejma svoj kraj priti
Móre, ni vàs sviet prikriti.

Divan zaisto, ma sve onako gol jest Velebit ovdje, a i put se drzovito vijuga po bielih njegovih rebrih. — Tko će da umjetan drum vidi svojima očima i nasladi se divotami romantično-divlje prirode, neka se vozi, il bolje pješice projde od Maloga Halana t. j. s vrha Velebita dolje do Obrovca, okružna mjesta dalmatinskoga, pa će si predstaviti znati, kako se put vodi kroz stiene i pećine; vidjeti će sám Božji kamen, a toliko je

Digitized by Google

na njem zemljice, da bi ju na ledjih u kršni Obrovac donieti mogao.

Slava Tebi Bože! što si momu narodu dao stan i žitak na prostranih poljanah savskih, dravskih, podunavskih, po prijatnih goricah hrvatskih, srbskih, bugarskih; a hvala Tebi i na hridi, kršu i kamenu dalmatinskom, crnogorskom, arbanaskom. Prije tisuću godinah svi te ujedno slavljasmo: ali nas poslie móre, planine, oholost grčka razstavi, i to bi najveća naša nesreća, što pola nas uz nje pristade, dočim nas uviek smatrahu kano svoje robove i helote. Sad im traga nestade do kojega fanariotskoga silničkoga vladike. Providnost Božja i to će izjednačiti. Jur se pomaljaju zviezde predhodnice u ravnoj Slavoniji i u vječnom gradu. A ti krilati austrijski orle! ti ćeš razumjeti misao našu, da što gubivaš nevjernošću preko Alpah, to vjernošću na Balkanu nadoknadiš. U to ime Bog ti pomogao.

Čim se nižje silazi s Velebita, počima se on zaodievati cerovim grmovjem, visokim kao čovjek, a debelim kao njegva ruka, al tako riedko, da se u njem nebi mogao ni skriti. U sriedi od prilike Velebita niz brdo sagradjen je Podprag, postaja oružnička sa krčmom, za koju se najma ništa neplaća, samo da gore obstoji; tu je cisterna i prekrasna sva mramorna kapela, kakve još u životu nisam vidio, a uz nju zadarski fratar sám sámcat, nesvećenik, imade stan. Zidana je u grčkom slogu, samo s nutra ošteti ju jako vrieme. Ova postaja uzdržaje se na carske troškove za odmor putnika i za sigurnost od hajdukah. Dovle nas ovozemci spratiše. — Još se silazi — oko umoreno neprestanim gledom o tlo vrletno i kamenito, želi si odmora i razgleda po kućah, dalekih selih, gradovih i zvonicih; ali toga nenadje na cielom vidiku, što ga u okrug morda na 30 miljah zemljopisnih progleda. „Pa gdje je Obrovac“ upitah Dalmatina; a on: „Gospodaru! ondje dolje, gdje se puti ono krste. Neće te vidjeti, dok unj nedodjete.“ Mi se još dugo vozasmo; njekakovi traljavi, zamrljani, do zla gadni stvorovi izlažahu po gdje kuda iz grmovja prama nam. Ja upitah, gdje su im kuće, a to mi pokazaše izpod ceste rupice, nizke zemunice, te zavapih u sebi: Bože! eto skradnjega ubožtva na svietu. Ubog je ovaj moj rod na duši i na tielu. — Divja okolice! ti očito kažeš, što tvoj naseoc uzmože. Nemože se ni do čovjeka podići. —

Spustismo se u provalu, koju Zrmanja izdube do 100 hvatih duboku, a na dnu njenom po preko Obrovac, prvo mjesto dalmatinsko od Like. U tili čas dolje smo kod vode — vode slane morske, jer je ravnovjesno sa licem morskim, premda je more više od dvie milje od ovuda daleko. Preko vodi drven most, do 30 hvatih dugačak. Sad se popravlja. Kad odsjedosmo, eto ti nas sila crvenkapah još s ove strane zaokupi, pa sve talijanski stade nješto pripoviedati; a ja siromah nerazumjem ništa o tom, te se tajoma gnjevim, što prvo gnjezdo dalmatinsko sve samo talijanski besjedi. — Videći, da mi nerazumijemo talijanski, tada negda prosbori jedan dalmatinski crvenkapa pokvareno naški: da su Francezi u Zadru, i da mi nećemo moći dalje. I to ti nam brajane navještivaše razvedrenim i kao preobraženim licem. — Ja sa brzovoznim sprovodičem odlučismo na svaki način poći u grad, te i sbilja na brodu prodjosmo. Moj drugar s pošte donese glas, da je telegrafirano iz Zadra, da su Francezi počeli u 8 satih u jutro grad strieljati, i da se neka brzovoz izprazni, a sva kola, koja su na razpolagu, da se neka prama Zadru pošalju; da će vladar zadarski u Obrovac stići sa cielom upravom zemlje.

Sad sjedim ovdje u okružnom mjestu preture Obrovazzo. Ima do 40 kućah na tri kata visokih sa samimi kramari, koji njegda veliku trgovinu tjerahu crvenim vinom dalmatinskim sa Krbavom i Likom; ali jim sad posao prestade, kad nesretna plesnivoća sprži čokot dalmatinski. Ličani piju sada vino okićko, jastrebarsko, dà i stubičko radi stubičke jake mjere. — Medju sobom sbore talijanski, kao naši višji gradjani njemački; samo, kad im Morlak, kako ga oni zovu, na malenom kljusetu ili magaretu drva dorene, pogadjaju se s njim hrvatski, a i ja stekoh u njih milost da s njimi hrvatski govorim. Imadu malenu crkvicu i redovnika sv. Franje. Razvalina staroga grada penje se tik iznad glave. Više uredah je pokaznica sa samim talijanskim napisom, kao svuda po Dalmaciji. — Prama večeru stigavahu jurve hjegunci zadarski ovamo. Sve sami njemački impegiati (činovnici), ali talijanski posve dobro govore, jer visoka vlada najvećma popuštaše Talijanom i potalijančenim Dalmatinom, što se jezika tiče. — Drugi dan tekar saznasmo, da je neprijatelj samo jednu uru na Zadar pucao i da nikakove štete nepočini, jer na grad nije primjerao, samo je gadjao u luku, da ladje ošteti i da se sve vrati u Zadar. Po pošti dakle i ja nastavih put prama Zadru.

(Dalje će slieditи.)

Austrija katolička.

(Konac.)

Godine 1850. nastade u Austriji doba nagadjanja i to doba trajaše preko mjere dugo. Meni

Digitized by Google

se činila za ono doba Austrija kao starac, sjedeći med starom i mladom prijateljicom. Stara pukaše crne — a mlada čupaše mu iz glave siede vlasi.

Položaj katoličke crkve neće da se okrene na bolje. God. 1855. bude med sv. stolicom i našim apoštolskim kraljem utanačen ugovor, zvani konkordat. Nastade graja: eto vuka, vuka! Ultramontanci pokrit će umnom pomrčinom puke austrijanske. Upravo reći, ti vikači bijahu i vuci, koji trgahu i zadavahu rane mnogo godinah crkvi katoličkoj. Premda je konkordat u podpunoj valjanosti od 1. do 25. Rujna 1855. bio, dok podpisi nebudu izmienjeni, to je vendar u njemačko-slavjanskih pokrajinah mnogo zla s crkve i njezinih službenikah obalio, dočim je u kraljevinah Hrvatskoj, Slavoniji i Ugarskoj i gdje šta dobra zapriečio. Za konkordatom kao naravska posljedica izadje zakon ženitbeni za katolike u carstvu austrijanskom, i taj okrnù vlast hrvatsko-slavonskoga i ugarskoga duhovničtva glede ovršivanja ženitbe; jer odpust od ozovah predade i svjetovnjakom. Učione prepletoše i zapletoše tako, da bi čovjek morao uza se nositi skrižaljku, htijuć svagda znati, koje su škole u rukuh duhovničtva? koje učiteljske stolice popunjuje biskup, koje-li svjetovne oblasti? U Krajini zato niti nepitaju biskupa. — Riečju: konkordat uvedoše u svemu i svačemu u život, što prijaše svjetovnjakom; za onim, što bi bar ponješto koristilo duhovnikom, danas se gleda. Vika protivnikah medjutim neprestade.

Katolička crkva gnjetena sa svih stranah u Austriji oprašća svim svojim neprijateljem, koji mirom njezinim uplašeni viču: dajte nam vjerozakonsku ravnopravnost! Taj vrisak nije drugo van glas griešne savjesti vičuće: niti ste pram katoličke crkve ravni, niti pravični; — niste ravni, jer vi od otimačine živite, kojom ju oplieniste, — niste pravični, jer ste na užitku krivo osvojena blaga. Medjutim dovikaše patent slavjansko-njemačkim pokrajinam od 8. Travnja 1861. još na dvie godine prije ugarskoj i hrvatsko-slavonskoj kraljevini, pa i samoj Krajini.

Patentom ovim otvorena su vrata protestantom u našu domovinu: otvoriše im i pokazaše put bez našega pitanja.

Na otaj patent već po drugi put ogledni spisatelj „Ogleda po svietu“ u „Kat. listu“ pozornost Hrvatah okreće, navodeći §§. zakonika i primjere iz starine. Boljega prijatelja neimamo do Božje kuće. U istinu pozor Hrvati! Do sad bijasmo gospodari u svojoj kući. Navada je u svietu, da nitko u sobu neunidje dok mu se nereče: „napried.“ Patent kuca? Nekuca niti nepita, van veli: protestanti selite se u Hrvatsku i Krajinu, ter rasijte nješto veće smutnje med Hrvati, nego je bijaše do sad. Ključ od vratah u našu domovinu je s naše strane, a taj ključ jest — pravo, davajuće nam jakost nepobitnu, — jakost, koju primismo od dičnih svojih djedovah, a to pravo bije od nas protestante. Nije to pravo pogazila sila, nisu utamanili vjekovi, neće možda niti namišljeni slobodnjaci i njihovi sliepi nasljednici u Hrvatskoj. Nije slobodan, tko tudja prava i tudje slobode neštuje. Srba i Hrvata nevidih protestanta nikada. Da protestanti kod nas nebi pristašah imali, nedvojim, pa već i vidim znak vremena — drzovitosti i bezobraznosti ljudske, a to je molba peštanskih protestantah na naš sabor, da im za zidanje hrama u Pešti posudi 25.000 for. Ima-li naš sabor — kamo sreće da imade — novacah, da zidje crkve, kod nas bit će prilike dosta, eno n. p. u Šišlaviću. —

Vjera je dar Božji i djelo Božje; crkva je pod zaštitom svoga vjerenika. Valjda će onaj, koj je sakrio mudrim a odkrio malenim, u sgodno vrieme naći malenu i slabu Hrvatsku, da s njom strovali tobožnje velike namjere jednakosti i raznopravnosti — bezvjerja. Nebi indi ni ja o tom niti jedne rekao, kao niti mnogi ini umniji ljudi nerekoše, da nevidim, gdje kolo:

Igra bala i kalugjer,
Popadija i kadija,
Svakojako naopako —
Sam Bog znade što će biti?

Danas se sviet drži ciganije kao glas žice, reče mi u razgovoru moj župljanin, neuki krajišnik.

Turčin kaže: Kaur prije dobe posivi, što se s Božjim brini. Ele baš posivio i opuznio ja do gole lubanje, navesti ću na ogled i obaviest, što se sbilo sbog malene Tirolske u državnom vieću u Beču, nebi-li opazili, kako Isus uze braniti svoju crkvu preko malene Tirolske, te se za vremena oboružali, kad ju podje preko malene Hrvatske braniti.

Zaključke pokrajinskoga tirolskoga sabora protiv patentu od 8. Travnja t. g. kojim se uvadjaju protestanti u svukoliku carevinu osim Mletačke i Dalmacije, čitaj u 21. broju Kat. lista o. g.

Interpelliran državni ministar u sjednici državnoga vieća dne 19. Lipnja odgovori: Na ovaj zaključak sabora tirolskoga stigavši propisanim putem do vlade nj. veličanstva, sliedila je od nj. veličanstva evo ova odluka: „Opunovlašćujem moga državnoga ministra, da podnešenu zakonsku osnovu tirolskoga sabora glede slobode vjerozakona nekatolikah i sposobnost njihovu, da si nepokretan imetak pribave, tako rieši, da sam rečenu zakonsku osnovu u predležećoj formi zabacio (bravo, bravo)“; jer je osnovana na §. 17. pokrajinskoga saborskoga reda, a morala bi se bila u

Digitized by Google

smislu §. 19. a. u pretres uzeti.“ Dosliedno carskomu riešenju poslano je namjestniku u Tirol sliedeće pismo: „Nasrtanja na patent, ako bi se u agitaciju izvrgla, nesmiju se trpiti. Glede toga moraju se točni naputci dati, i poglavarstva za uspjeh svoje službene poslenosti odgovorna učiniti.“ — Ministar pravosudja nadalje razposlao je zapovied, kojom vrhovnomu sudu pokrajinskomu nameće, da se u obziru na patent drži zakona; vrhovnomu pako odvjetniku zapovjedano je, da proti patentu upravljene agitacije strogo po zakoniku sudi. — Napokon biskupu briksenskom med ostalim pisah i to: „Da mi se nebude strogosti hvatati, najprobitačnije bi bilo, da se crkveni organi obsvjedoče, da je njihova dužnost narod ozbiljno i marljivo podučivati, te da se u tom sa svjetovnom oblašću u porazumljenje stave. Da tako uzbude, moli se g. biskup, neka u smislu previšnjega riešenja naputke crkvenim organom dade.“ Ministar dospio je ovako: „Patent od 8. Travnja 1861. smatra vlada zakonom, koj se tek ustavnim putem preinačiti može.“

Ako se neustavnim putem izdana naredba proglasuje zakonom, koj se istom ustavnim putem preinačiti može, — mislim, da se ustavni zakon, što ga Hrvatska od pamtivieka imade — neustavnim propisom preinačiti neće moći. Ništa za to, što je Hrvatska malena. Nepita se: tko je velik, tko-li malen? van: čije je pravo? — a čije je pravo, budi mu i pravica.

Po svoj prilici nezna u katoličkoj Austriji glede crkve katolička ljevica, što radi desnica.

Na slunjskih brdih mjeseca Kolovoza 1861.

Sgoda u mješovitoj ženitbi.

„Blahovĕst,“ crkveni list, nosi ovaj dopis iz Ripa u Českoj. „Nedavna umrla je ovdje stara žena, koja za života bijaše tužan primjerak vjerozakonske snosljivosti i slobode s jedne, a krasan izgled gorljivosti u vjeri s druge strane. Dielilo se otajstvo potvrde u župi V., kamo su imali doći potvrdnici iz svih susjednih župah. Ta žena, iz mješovita braka, poželi da i ona primi sv. potvrdu u vjeri; slaba bijaše nada, da će joj to dopustiti bezsrdan muž; jer je i inače bila radi svoje vjere prava mučenica. Oko podne imala se dieliti potvrda, a ona stane misliti, kako bi to izvela, i napokon se sbilja domisli te odvaži. Obuče se u svakdanje odielo, stavi na glavu krošnju, te ode po travu. Nenosi ona krošnje prazne, već je potajno nješto u nju metnula. Došav na polje uzme iz krošnje svetčanu odjeću te presvukav se, pospješi u susjednu crkvu. Za čim je čezuula, postiže brzo — te se požuri iz crkve opet na polje, gdje bijaše ostavila krošnju sa starim odielom; naloži tudier na svetčanu odjeću u krošnju travu, što joj je za toga druga uprošena ženska glava bila nažela, ode zadovoljna u starom odjelu kući, radujuć, se što je s mirom primila svetotajstvo.“

Evo koliko se hoće kreposti i odvažnosti u vjeri, da katolička duša u mješovitu braku postigne od crkve blagodati, koje ostala njezina djeca lahko i bez protimbe primaju. A što će biti ondje, gdje u brak stupi mlačno ili bar slabo katoličko čeljade s gorljivim inovjercem? Neće-li radje svoju vjeru zanemariti, a možda i odbaciti, nego da radi nje trpi toliko spočitnicah, pogrdah i neprilikah? Pa ipak znamo, da su braci mješoviti upravo neizbježivi ondje, gdje zavlada u zemlji više vierah. U nas bijaše do sada, hvala Bogu i razboru naših staracah, ta nevolja dosta riedka, ali neznam, kako će biti našim potomkom, ako se oni, kojim je predao u ruke naš narod svoju budućnost, povedu za njekimi drugimi, kojim je prva briga, da otvore širom vrata vjerozakonskoj tobože slobodi, ni nemareći mnogo za posljedice tako važna čina; samo da se vidi, u koliko su jur i oni shvatili duh i zadaću devetnaestoga vieka! O mnogih stvarih govori se danas: sada ili nikada! I u tom možda valja i u nas, više nego igdje: sada ili nikada! —

Zmaj sedmoglavi.

(Dalje.)

IV.

Peta glava ljutog zmaja,
Koj proguta sreću raja,
Proždrlost je gnjusna, gadna,
Uviek žedna, uviek gladna:
Loče, ždere, trpa, lije,
Nikada joj dosta nije.
Pregadna je proždrlica
Još gadnija pijanica.
Jaz i bezdno njeno grlo
Nezasitno ždrielo vrlo:
Neima mjere ni obroka,
Niti dobe niti roka;
I po danu i po noći,
Kad do česa može doći,
Čim se može zajaziti —
Objest, opit i zaliti:
Za tim teži, čezne, gine —
Za burag se samo brine.
Zalud razum savjetuje,
Zalud pamet ponukuje —
Niti nevin odpor sviesti
Nekoristi toj objesti.
Biedni razum kupu gleda
I praznit ju često neda;
Ali jedna kad se slije
U srdcu se strast razgrije —

Digitized by Google

Grlo halsko se razjazi
I mjera se već nepazi;
Hala halski loče, lije,
Dokle pamet nezapije,
I tek onda pit prestane
Kad joj sviesti nedostane. —
Kad postane ludorija,
Grdja, gora, nesviestnija
Od živine bez razbora,
Da već s nogah spasti mora;
Nit' šta vidi niti čuje,
Niti misli, nit' čuvstvuje.
Proždrljivost ružna glota
Grdoba je i strahota,
Kakve nigdje više nije
Stono svieta sunce grije.
Proti sebi sama ustaje
I život si svoj skončaje;
Zdravlje ruši, dušu truje,
Čest od sebe odbacuje,
Ime svoje grdi, kalja,
Po blatu se skotski valja.
I u svojoj pijanštini
Nepodobnost svaku čini;
Mnogim zloćam se podaje —
I sam sebe tim skončaje:
Prije roka kopa mráku
Proždrljivost sebi raku,
U koju se strmoglavi,
A za sobom što ostavi?
Ime ružno proždrlice,
Ime gadno pijanice:
Uspomenu punu gada,
Kuću svoju punu jada.
Tko se poda ovoj strasti
U svaku će hrdju pasti,
I zlo prieko i opako
Srnja, skače vrlo lako.
Lako mu je opsovati,
Zakleti se i slagati;
Lako činit zloću svaku
Grdnu, gadnu i opaku,
Jerbo nesviest njime vlada
Pak misliti neima kada;
Pala magla po razumu
Po savjesti i po umu:
Oblačina pamet krije,
A u srdcu strast mu vrije,
Kà svu dušu zauzima,
Volju k dobru svu otima;
Čuvstvo truje, raznježava
I od dobra odstranjava.
Umjerenost nepoznaje,
Koja kriepost, snagu daje;
Koja zdravlje uzdržaje,
Sreću zemnu umnožaje;
Koja život produžuje,
Vječnu plaću zaslužuje.
Da bi samo ove strasti
I njezine gadne vlásti
S ovog' svieta kad nestalo:
Tak' bi sunce ogrijalo
Biednu zemlju rajske sreće,
Kakve neima nigdje veće,
Od kako je čovjek pao
I griehom se okaljao.
O! da bi kad proždrlica
I prehudi pijanica
Prepoznao glotu svoga
Stanja biednog i hudoga:
Kako sama sebe truje
I u robstvu lance kuje,
Iz kih neima spasa više,
Dok mu biedna duša diše.
Kad već neman njim zavlada
I potone usried gada,
Nikada se neće spas'ti
Vjekovite od propasti.

(Dalje će sliediti.)

Viestnik.

Iz Zagreba. Rodjendan Njeg. veličanstva cara i kralja našega Franje Josipa proslavi Zagreb po navadi. Svečanoj misi, koju je odslužio presv. g. biskup Ivan Kralj, pribivahu preuzv. g. ban, množina saborskih članovah u bogatu narodnom odielu, zatim cviet gradjanskih i vojničkih častnikah. Puka bijaše po navadi crkva dubkom puna.

— Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački Juraj Haulik uputio se je u ponedjeljak iz Peča u Karlove Vare u Česku, gdje će njeko vrieme tamošnje kupelji rabiti.

Iz Kutine. Presv. g. grof Julio Janković, veliki župan požežki, darovao je kutinskoj učioni od dnevnicah, pripadajućih mu kano zastupniku onoga kotara, 400 for.

Iz Gradca, 11. Kolovoza. Dne 5. o. m. umro je ovdje poslje dugotrajne bolesti naš jugoslavenski spisatelj g. Josip Drobnić, svećenik labudske biskupije i privremeni učitelj slovenskoga jezika na ovdašnjem gimnaziju, u 49. godini starosti svoje. Pokojnik naš se je trudio kroz cieli svoj život neumorno, da uzdigne svoje rodjake slovenske k narodnoj samosviesti i pripravi gradivo za jedan jedini književni jezik jugoslavenski, našu obćenito vruću želju. Njegov „Mali riečnik ilirsko-

Digitized by Google

njemačko-talijanski," koj je izdala „Matica ilirska" već god. 1849., otvorio je osobito učećoj se mladeži bogate proizvode uma naše južne braće. Njegov „Mali riečnik slovensko-nemško-talijanski" pak je pripomoć za susjede naše Talijane i Niemce, kojih mladi naraštaj morati će se živahnije latiti slovenskoga jezika, ako ne iz ljubavi za nas, to ipak radi koristi, koju će mu donesti znanje susjednoga jezika. Osim toga ima naš pokojnik ne male zasluge kao bivši urednik „Slovenske pčele" njekada u Celju izlazeće i kao dopisatelj u različne slavenske i njemačke časopise.

Koliko je uvažio pokojnik upravo utemeljenu našu akademiju znanostih, kaže njegova oporuka, koja što se tiče njegove knjižnice i inih još nerazprodanih knjigah, glasi ovako: „Sve svoje knjige ostavljam jugoslavenskoj akademiji znanostih." — Dao Bog, da ga naslieduju u tom liepom primjeru svi naši rodoljubi, da se tako skoro uzdigne na velikodušno položenom temelju naše sreće jugoslavenskomu narodu dostojan veličanski zavod znanostih i umjetnostih. — Lahka mu zemljica!

Pozor.

Iz Pruske. Ova godina vrlo je spodobna godini 1848. Kano onda, tako eto i sada sklapaju se na sve strane družtva, kojim je s prvine zadaća, da u se saberu množinu ljudih, a kašnje da se oni u sgodan čas upotrebe na razne načine. U prvom su redu narodna družtva, koja laskavim nazivom premame mnogoga dobričinu Niemca; za njimi idu silna glasbena družtva, koja s riedkimi iznimkami baš neprijaju obiteljskomu životu, jer često se tudier drže sastanci i pokusi; dalje razna zaštitna družtva, koja već smieraju, da u Njemačkoj budu ono, što su bila u Švajcarskoj. Napokon su hrvaonice (Turnanstalt), samo s tom razlikom, što je u njih više zastupana mlada Njemačka. Vodje svim ovim družtvom jesu narodna družtva, što često izlazi na vidjelo. Čast narodnomu družtvu; ali se ipak zna, da se pod ovim vrlo pruživim nazivom mogu složiti svi, bili oni očiti neprijatelji crkvini, ili su joj odani samo na izliku. Da je u naših izobraženjakah prave vjere, djelo krštenih i nekrštenih članovah narodnoga družtva razpadalo bi se kano mjehur od sapunice; ali na svu žalost, većina baš vodjah sami su nevjerci, pa zato skloni na sve. Očitim dokazom su nam tako zvane liberalne novine, koje u svakom listu psuju krst, pa vendar jih ovi ljudi čitaju za slast. Vrieme je dakle, da se i katolici po Njemačkoj uhvate u užje kolo, te spreme za domaćega neprijatelja. Katoličke skupštine, koje se svake godine obdržavaju, liepa su prilika, da se sve sile saberu u jednu. U svakom gradu, da u svakom selu moralo bi se sklopiti družtvo katolikah, te uredno držati sastanke i dogovore: čim i kako bi se oporavio katolički život; a tim bi u mnogih jur občinah izumrli duh oživio, i katolici bi opet zauzeli izgubljeni položaj za boj. Družtvo, to je rieč našega vremena kano i god. 1848. Kupimo se dakle u obstojeća a stvarajmo nova, da mi, kako smo složni u vjeri, budemo složni i u politici ter branimo svoje pravice, ako ikada, a to sada, gdje se čini, da je lozinka: Svakomu pravica, samo ne katoliku i njegovoj crkvi. Sada je kano da nestade sloge i medju vladari i medju katolici; dočim se prevratnici čvrsto drže skupa, sbog šta i jesu onako jaki. Učimo se od neprijatelja; jer je on u takovih stvarih vrlo vješt.

Iz Frankfurta. Gfrörerova smrt zatekla je sve. Frankfurtjani poznavahu njega dobro još od god. 1848. kad je kano poslanik dunavskoga okružja u Virtemberžkoj sjedio na saboru. Vriedno je znati što više o čovjeku, koj je na ovom saboru već dobrano bio došao na glas. Gfrörer bijaše jedan od vodjah veliko-njemačke stranke, a govornik vatren i odvažan, kakovih je malo. U odbor, koj imaše primiti njemačkoga Reichsverwesera 11. Srpnja 1848. bio je izabran i on, a tako i u odbor za svetkovinu gradjenja kolinskoga hrama (15. Kolovoza 1848.). Na 31. Kolovoza reče on svoj prvi veliki govor. Za onda razpravljana su u crkvi sv. Pavla temeljna prava, a takova je razprava vrlo mučna i duga. U ono vrieme, gdje je sve težilo za slobodom, zametnuše onaj slavni odpor Phillips, Ketteler, Döllinger, Lassaulx, Gfrörer, B. Weber, Dieringer, A. Reichensperger, Linde, Sepp, Radowitz itd. te svom snagom besjednosti i vatrom oduševljenja, kakva može biti samo za uzvišenu stvar, udarahu, da se već jednom u Njemačkoj crkvena sloboda obistini. Gfrörerov govor probudi u crkvi sv. Pavla nemir i buku. Drugi gromovit govor reče na 2. Prosinca 1848. o pitanju državnoga ustava i sabora: a treći na zadnji dan njemačkoga parlamenta, na 31. Svibnja 1849. i to mu bijaše zadnji posao kao saborskomu članu. Rodio se je u Calwu u Wirtemberžkoj god. 1803. Gfröreru kao vatrenu rodoljubu i katoliku biti će liepa uspomena u Njemačkoj; a slaviti će ga i druge sljedbe; jer jim se je borio za crkvenu slobodu.

Iz Rima. Svetomu otcu vrlo je dobro. Nedavna reče on: „Pokle novine proglasiše, da sam na umoru, posve sam zdrav, a već mi je i nozi bolje." Sv. otac težko da će ove godine ići u Castel-Gandolfo, kako je bio naumio, da promjeni zrak. Zašto neide, tomu su dva uzroka: jedno štednja, jer seoba dvora ma i umjerena stoji novca, a drugo: da nečuje od francezkoga generala, pitanja, zašto-li ide iz Rima? Većina papinskih zuavah oduševljeni su momci, te sadanja bezposlica težka jim je muka. S malenimi iznimkami sada je mir. Da ovoj momčadi nisu svezane ruke, zahvatili bi oni daleko, a prikupili bi papi i koji komad zemlje više. To bi jim bio lahak posao; jer prevratna piemontezka obsada ulienila se kano da je mrtva. Tako u Fermu diže se puk, te potuče piemontezke opravnike, koji dadoše ustrieliti više odličnih gradjanah. Drugčije, svatko gleda, kako bi se izmaknuo dači, nametku, zajmu i vojačtvu: U tom su Talijani osobiti ljudi: oni viču, govore, kunu, koliko tko

Digitized by Google

hoće: a neće da dadu ni samo jednoga čovjeka ili dolar novca. Pak Englezka rada bi jim baš to naprtila. Ovakov postupak pomršava doista osnove za pridružbu.

— Po svoj Europi raznose novine svakakove glasove o svadji medju francezkim generalom Goyonom i papinim ministrom rata, monsignorom Merode-om. To se je dogodilo na 2. Srpnja, te se mjesec danah nije pročulo po svietu. Što dade povoda, pravo se nezna; ali će valjda biti zadjevica od Goyona, a Merode žestoka glava, te mu se morda izmaknula koja čemerna rieč. Ima novinah, koje tvrde, da je ružno opsovao samoga Napoleona i generala, te s toga da je došlo do ćusakah — što neće biti istina. Dočuv to francezka vlada zaiska odmah, da se Merode u zadovoljštinu skine s časti. Papinska vlada odgovori, da joj taj slučaj nije po ćudi; ali da Meroda nemože odpustiti; nego ako Goyon oporekne svoje nediplomatične rieči, onda će i Merode oporeći svoje, pa mir. Francezka vlada traži i dalje zadovoljštinu, a sva je prilika, naravnati će se tako, da Merode odstupi. Ima opet novinah, koje nagadjaju, da je to bilo hotimice, samo da se uklone s mjesta vatreni Merode, te se papi pod rukom narine čovjek, koj bi se mogao pogoditi s talijanskim kraljem; ili opet, da Napoleon imade povoda te krene svoju vojsku iz Rima. Kako bilo da bilo, sva je prilika, da će vojska ostati u Rimu; jer Napoleonu treba onakova položaja za vojsku.

Iz Napulja 6. Kolovoza. Blizo Bari-a zatvoren je jedan kanonik, jedan svećenik i tri druge osobe. Kad je dovedoše u Bari, kanonik silazeć s kolah proboden nožem pade mrtav; druge jedva oslobodiše od razjarene svjetine. Cialdini reče vrativšim se viećnikom i poslanikom iz Turina očito, da je sve napuljsko boljarstvo protivno Piemontu. On dade opet zatvoriti vojvodu Popoli-a i kneza Ottajano.

Iz Parizа. Poznato je, da je njeki momak pokušao, nebi-li iz potaje ubio pruskoga kralja. O tom dogodjaju piše „Union“ ovako: „Naša je uboga Europa bolestna, te bi se svi vladari proti obćenitom i silnom neprijatelju prevratu imali složiti, mjesto što se svade za trice, ter težeć za prevagom slabe sami sebe.“ Tako po prilici izreče sud i „Monde.“ „Potajna družtva nadahu se, da će u Njemačkoj Pruska napraviti što i Piemont u Italiji. Kralj nehtjede, da za volju rovarah zaigra svoje poštenje, a rovari se osvetiše.“ „Gazzete de France“ dopušta, da ubojici nitko nije dao u ruke oružje; „ali“ piše isti list, „tko može reći, da s njim neima i drugih krivacah? Becker je star 21 godinu; predstavlja dakle naraštaj, koj naraste za gospodstva mladoga prevrata; u dobi, gdje duh biesnom žestinom traži način, kako da se načela stvore djelom. On je čuo, kako je vojak, neimajući sam o sebi uzroka, zašto da se osveti, pokušao da ubije jednoga kralja; samo što je mislio, da on nije za prevratničku pridružbu, pa kako je opet bio hvaljen zato kano mučenik; čuo je, kako A. Milana slave ljudi gradeći se da su domorodci, junaci, veliki gradjani; čitao je Garibaldom podpisane a u ime Viktora Emanuela razdane naredbe, da se obiteljim Milana i Pisacana daje pensija. . . Dà, ima s njim krivacah, jer su krivci svi, koji hvale talijanski prevrat.“ Zna se, da prevratni listovi drugačije pišu: oni se trude, da ubojicu proglase ludjakom.

Iz Versaillesa 5. Kolovoza. Na 2. Kolovoza umro je o. Ventura, te je danas pokopan. Sprovod bio je naredjen u osam urah u jutro; a jer tekar u to doba ide povoz u Versailles, to od množine pokojnikovih prijateljah dojde samo njekolicina, i to onu večer prije. U stolnoj crkvi obavi službu sam biskup; iz stolne crkve prenešen je mrtvac u kapucinsku crkvu. Kapucini idjahu pred mrtvačkimi koli, posve prosto nakićenimi, a odmah za koli idjaše generao theatinah, koj, čuvši da je o. Veutura težko obolio, doteče iz Rima, i s njim jedan od papinske nunciature, te sada leži u kapucinskoj raki, a kašnje biti će prenešen u Rim. Ventura bijaše rodom Sicilijanac; otac mu, koj je tek nedavna jako star umro, bijaše Giacomo Ventura, baron de Raulica. U 20. godini stupi Ventura u red theatinah, bude malo kašnje namješten u ministarstvu javne obuke u Napulju, a god. 1824. jedva 28 godinah star, postade generalom theatinskoga reda, i otu službu obnašaše po pravilih istoga reda pet godinah. To ga i dovède u Rim. Na političkom polju poče on poslovati, kadno Pio IX. zasjede na papinsku stolicu. O. Ventura nije bio, kako se obično pripovieda, liberalac po sadanjem kroju; jer za to bijaše preuman i preoprezan; on je bio čovjek kano iz srednjega vieka, te državnu slobodu gradio na slobodi municipalnoj i na decentralizaciji, i to držao za jedini put do slobode. Po ovom načelu svjetovaše on i novoga papu, dočim mu g. Rossi neprestano preporučivaše sadanji ustav. Kad je papa Pio IX. pobjegao, ostade Ventura u Rimu kao zastupnik Sicilije pri prevratnoj vladi; što mu je papa dozvolio, misleći da će on odbiti mnogu silu. Kad Rim zaokupiše Francezi, ode Ventura u Francezku, i to u Montpellier, gdje osta sve do konca života. Vara se, tko morda misli, da je o. Ventura pobjegao iz Rima; istina je vendar, nije se mogao svladati, da se vrati u Rim bez poziva pape, koj mu jedno njegovih djelah: „Discours sur les morts de Vienne“ osudi. U Francezkoj, a imenito u Parizu dojde on na glas sbog propoviedih; jer bi osobitim načinom propoviedanja i oštrimi zadjevicami navabio si silu slušaocah. Napisao je množinu bogoslovnih djelah; a zadnja knjiga, što ju izdade, jesu propoviedi, držane za posta prije tri godine u Tuilerijah. Nijednu od istinah, šta jih onom prigodom stanovitim osobam reče u oči, nije smjela da bude natiskana, a osobito opažava se praznina u onom govoru o „ponašanju velikih.“

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 35. U ČETVRTAK 29. KOLOVOZA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Dalmacija.

Putopis.

(Dalje.)

= Ostavih okolicu obrovačku, jednu morda od najdivljijih na svietu. Niti tu ima njive, niti vrta, niti smokve ili masline; o vrelu vode hladne ni govora; manje potočića, koj bi se vijugao sa ponosnoga Velebita te natapao zelenu livadicu. Pticam pjevačicam ovuda neima ni stvora ni glasa. S Bogom jadni kraju! tebi ravna još nevidjoh, a ni tako biednih ljudih u svakom obziru do tebe.

U Karini móre, koje se je raznimi prokopi medju krše dalmatinske urinulo; kraj njega namjerih se na liep kukuruz, ali je riedak. Ovdje dobih priliku, da prvi put u svom životu vidim masline, a tako i vinograde uz móre, prve u Dalmaciji, sasvim ravne i bez kolja. Zeleno lozje vuče im se tlom kamenitim, medju kojim na razdaleko usadjene su masline, smokve ili bajame (Mandeln), te izgledaju kao da si naše vrbe zasadio. Masline i bajame s podaleka baš izgledaju biele, kao naše vrbe ljeti. Ovdje je samostan franciškanah, nu sve je slabo i pusto u njem, kao što mu je i okolica pusta i divja, osim ono sto korakah, što se k moru žliebi. Prieko Karine ravni se okoliš, ali je kamenit i pust. U Smilčiću tekar, carskoj postaji od Obrovca, oku se pokaže kraj, gdje čovjek može obradjivati plugom; ravnina je, ali se ni tu neplaća trud, kako bi se bilo nadati; jer neima sposobna za obradjivanje zemljišta po vrletnoj Dalmaciji. Na četvrt sata s puta posjetih stan i crkvicu župnu onoga mjesta. — Ima i u našoj postojbini vrlo biednih crkvah; ali ovoj pogledom na uboštvo i prostor zaisto parice neima, premda je zidana. Tužna izgleda kao kakva pivničica, a s vana oprà joj bura do zla suha rebarca. Bože! pomislih u sebi, ima ti svakakve biede i nužde na svietu! Da bi ovi siromasi mogli, tà i oni bi si ljepši hram Božji sazidali. Tà kamena ima svuda naokolo do volje. Šta će sirotčad moja hrvatska? — Latini, Avari, Tatari, Normani, Mletčani, Turci ovuda — sinjim mórem prodjoše, pa i sada zapadna obrazovanost prolazi; ali sve za svoj uhar. Biedni moj rod opet ostaje te ostaje glup, neobrazavan, bez učionah i učiteljah po selih. Neima u crkvi ni orguljicah do malena zvončića. Župnika nenadjoh, ali u stanu mu nadjoh „Glasnika dalmatinskoga.“ Dobro brate, to je našinac, kada naše stvari čita. Od zadà za žrtvenikom, što mu za sakristiju služi, najdoh s gora hrvatsko evangjelje i epistole u četvrtini s latinskimi pismeni, a s dola misal glagoljski, sbog šta domislih se, da je ovo župa glagoljaška.

Vozimo se prama Zadru. Vidim hvala Bogu jednom, gdje Dalmatinci sieno kući voze. Ovdje su im dosta prostrane livade. — Imam šta vidjeti, 8—10 volovah vuku jedan voz, a nije baš prevelik. Nu netreba se tomu čuditi. Po móru kola neidu, a ceste napraviše jim tek prije desetak godinah, dakle umjetnost kolarska nije mogla ni napredovati. Sva su četiri kotača s ciela, a na škaricih štrče 2 kolca 1 ½ hvàta duga. Na čitavih kolih neima ni čavla gvozdena. — Prama Zadru vidi se plodna okolica, u kojoj i sladke vode ima u kladencih, što je ovdje riedkost; jer su inače sve same cisterne. — Sad se vozim jurve u Zadar, glavni grad Dalmacije; ali mi ga prikri crna koprena noći.

Zadre, moj Zadre! baš da si zadrt u kamenje, jer je i tvoj okoliš krševit, makar je ravan polagano uznosec se prama kopnu. Grad je kao na jednoj ploči ravnoj tako strpan u jednu gromadu, da najširja i najljepša ulica nije širja od 2 hvata. Sav je obzidan; móre paše ga vrlo liepo u okrug, samo kako se dolazi drumom, na 3—4

Digitized by Google

hvata sûzi se prokop, preko koga most vodi unj. Tičuće se kopno preobraćeno je težkim trudom i mukom u prijatne vrtlove i zelene vinograde, preredane maslinom i smokvom, na kojoj upravo onda bijaše dozrelilo prvo voće, te ga nošahu po gradu vičuć: „Fresche figi.“ Kus po novčić a i stari krajcar. Grad ima troja vrata, ali samo jedna s kopna, i ota su prekrasna. Krilati lav mletački nad njima čuva, a tako nad drugima, kroz koja se ide na Rivu (luku). Po istom zidu od tvrdjave na svakom uglu od móra razkriliše se lavovi, u znak, da je Zadar u pandže mletačke dobro stisnut. Na onih vratih s kopna lav sa otvorenom knjigom, sv. Marka predstavljajući, ima na njoj napis: Pax tibi Marce evangelista meus. Dalje nad vrati: Cum Urbem Dalmatiae Principem olim P. R. Coloniam S. v. munitam Ac ab omni hostium impetu tutam reddere vellet. Na desnoj strani: M. Anto. Diebus comes Michäel Salamonus Praefectus Portam hanc summa cura construi curavere MDXXXXIII. U sriedi je lav krilati. — Kuće su krasne, na 3 kata visoke, liepo obieljene. U njem žive do 20 tisućah dušah. Crkavah ima u svakom skoro uglu, makar jih množinu pretvoriše u kuće i hambare, kao što to opazih po cieloj Dalmaciji primorskoj. — Nadbiskupova bi bila najljepša, samo da nije prenizka. Slikah veleumjetničkim kistom načinjenih imade ovdje po svih crkvah. U ovoj bjesedio je kanonik i župnik stolni u 6 satih u nedjelu kod mise bez pjevanja i orguljah homiliju od žrtvenika jezikom hrvatskim pred jedno stotinu ljudih, prostakah zadarskih, i to vam je sve, što se za dalmatinštinu u Zadru čini. — Najuglednija skoro crkva jest sv. Šime, kollegialna sa 6 nadarbenikah, gdje se tielo istoga svetca čuva i u velikom je počitanju kod puka radi mnogih čudesah. Čestoput položi koj viernik opredieljenu svotu, te se onda pjeva misa s podvorbom; na koncu ide gledat sv. tielo sakupljen u hramu puk, medju kojim bijah jednom i ja. Idjasmo redom uz skaline namještene nad žrtvenikom, gdje od traga dva golema Cheruba drže lies, koj se tada otvori. — Živahan Talijan udaraše žestoko na orgulje, pa opet toli uznosito, da mi je dušu još na veću pobožnost sklonuo. — Crkva sv. Krisogona bijaše mjesto za pokop od davnih vremenah; sav pod njezin same su spomeničke ploče. Ima gdjekoj i glagoljski napis. Sad je skoro zapuštena. Ima joj, kazà mi jedan, do tisuću godinah. Si verum. — Imade i iztočni biskup krasnu crkvu s liepim zvonikom. — Najznamenitiji spomenik za povjestnicu ugarsku je zvonik duvnah. Zanj mi kazà g. Tomálik, bojni svećenik kod c. k. puka Mamula, historičku istinu: da ga je sazidao Koloman, kralj ugarski. Na svakom stupiću, što drže kubu na tornju, da bijaše po jedno slovo urezano od riečih: Colomanus Rex. Zvonik je krasan, a od biela je mramora. Začudih se zaisto, kako se Magjari već onda trgahu za móre, dà, u kršnu, golu, pustu Dalmaciju doprieše, osvojiv si ju preko Trogira. Znadijahu oni glas: „Magyar téngerre,“ ajd na móre! To bijaše valjda misao i ponuka Hrvatah móru bližih. — Najznamenitije djelo za vlade mletačke ufano su „Cinque pocci“, pet studenacah, golema cisterna, u koju takodjer sladka voda s okolice do dva sata na daleko pod zemljom teče. To je uzvišeniji trg sám za se, kamenjem četverouglastim potaracan. U sredini mu je pet otvorah, gvozdenimi rešetkami zatvorenih, što se otvaraju samo s jutra od 6—8, a po podne od 4—6 satih za grabljenje. — Pritok sa zemlje bijaše se oštetio, te onda silno zlo bijaše za vodu sladku u Zadru. Kupovala se skupo. Na zapovjed vladara Nágy-a Zadrani moraše u opredieljeno si vrieme popraviti, pa sada ima dosta vode; samo što za onda bijaše u cisterni topla od velike sparine.

Spomenutoga bojnoga svećenika još moram bolje opisati. On je iz biskupije banjsko-bistričke; boravi već duže vremena s pukom u Dalmaciji, koju on proputovà u službi, ali i opisà glede drevnosti magjarske u svih skoro magjarskih časopisih, zato mu i svi šalju svoje listove badava, samo da ga uzdrže za svoga dopisnika. Ele i on sbilja odgovara njihovoj želji pišuć jim neprestano iz ove tudje zemlje. — Čovjek je vele izobražen, zauzet za prirodjena prava svih austrijskih narodah; ali samo magjarski piše, magjarskoj muzi posveti svoje djelovanje. Svojim propovieda izmjenice magjarski i slovački. Premda sam mu u svačem izkazivao čast, nemogoh ipak srdcu odoljeti, da mu nereknem: Vi Slovaci kitite vazda tudje perivoje duševnim svojim cviećem, sabraste dosta meda u inorodne košnice: ali kad ćete pravoj svojoj majci, koja vas je mliekom krvi svoje zadojila, vratiti dug?

Zadar je vas talijanski. Kamo gód se okreneš, po ulicah, u luci čuješ djecu, šegerte, težake i nosioce, gdje sve govori talijanski. Na hiljade vrza se po sokacih i u pristaništu nosiocah crvenkapah u samoj rubači, hlačah i sandalah s vrećami na ledjih, ponudjajuć ti svoju uslugu vazda, ako si i tudjinac, riečmi: „commanda signore!“ Nu svak, koga bi ja zatrebao, znao bi dobro hrvatski. Ovi ljudi naknada su kolah u Zadru, jer se ovim tiesnim gradom ništa nevozi. Za čudo takav može mnogo upravo na zatiljku odnieti. Ovim bijaše, kao i mornarom dobra zasluga u onaj dan, kad Francez počè gadjati na Zadar.

Digitized by Google

Jedan se hvaljaše, da je u onoj obćenitoj zabuni, prevozeć na školj prtljagu, uhvatio 40 fiorinah. — Kad je sila, onda i koj gradjan govori hrvatski, nu vele lomljivo. — Svećenikah i redovnikah sijaset vidi se po ulicah, kao što i gdjekoj diečarac klerik od 10—11 godinah; ali i ovi su sámi Talijani. Oni se tako iznevjeriše slovinskoj zemlji, na kojoj su rodjeni, da niti nehaju, da bi se naučili jezik, kojim većina zemlje govori; zato niti neće iz grada na polje u službu, no bi sve rado samo po gradovih službu svećeničku obavljalo. Jedini od gradskih svećenikah B. prionù uz stvar svoje otčevine njegdanje; ali i o njem njegovi govore, da ga kao sina gradskoga — dakle Talijana — mnoga truda i požrtvovanja stajaše, dok se do glagoljice pope. — Jednom riečju, nešireć kuda netreba stvár, kazati vam mogu rodjaci, da se je talijanština ne samo medju ovdašnjimi gradjani, nego i u staležu svećeničkom skroz i skroz ugnjezdila i sasvim u život ùvrežila. Mletčani valjda bijahu dobri učitelji, kad im jezik toli izključivo u ovoj glavnoj naseobini mah preotè. —

Ja sam tumarao po Zadru do pet ili šest danah, ali tu moje čete nebijaše; do nje sam imao još daleko uz móre do Dubrovnika. Ali do Dubrovnika kako da dojdem? Móre pritisnuše Francezi, bojak s nami bijući. Parobrodi i ine naše ladje trunu u pristaništu zadarskom; trgovina stajaše, a trgovci i mornari sjetni su i neveseli. Oni neimaju ni njive, ni livade, ni vinograda, da oru i kopaju, a u sinje móre nesmiju; jer jim je zatvoreno. Sad stoji prekrštenima rukama, promišljajuć nestalnu budućnost. . . Samo s Pulje, (Neapola), Jakina i nezaratjenih krajevah dolažahu brodovi.

Kopnom neda se putovati po kršnoj Dalmaciji s oskudice konjah, dakle i preprege. Sačuvaj Bože ovakova putovanja; jer na jednoj muli il magaretu sam jašiš, a na drugom ti prtljaga. Budući već kod móra pohtije mi se i po móru voziti u júžnoslavsku našu Atinu. — U to i prilika mi se pruži. Za nas petoricu gostovah i trojicu poslužnikah unajmi gradsko vojničko zapovjedničtvo brod s jednim jadrom za 120 for. a. v. bez hrane tja u Dubrovnik.

Na 12. Srpnja u jedan sat poslie podne sjedosmo na móre u Zadru. Vjetar je dobar i najbolji u ovo vrieme, s kojim se plovi prama Dubrovniku, „majestral“ zvan. „Daj nam Bože vjetra majestrala“ rekoše mi iduć u brod moji mornari. Valovi silni, kakvih na najvećoj rieci nije vidjeti. Brod naš Levantin idjaše kao najbolji englezki parovoz. Dalmacija s jedne strane sám krš, a s druge s desna školji ili otoci kameniti i kao gore s móra u vis penjući se. Napram Zadru je selo Cali. U ½ sata prebrodismo do Bibinja 5 miljah morskih. Bibinje je mjesto dobro zidano s crkvom. — Ali nas tjeraju silni valovi. Vi moji rodjaci bližnji po krvi i rodu, da ste me vidjeli, bili bi se pobojali za me. Nu ja se nisam bojao u ime Božje i sv. Nikole, rodnoga mjesta moga zavjetnika. Meni je i móre milo, sinje moje slavsko móre. — Školji su prazni i briegoviti; nu na kopnu ima mjestah sa sadjem maslinah. — Šatošan, veće mjesto na kopnu, sve zidano, s crkvom. — Mórem putujuć smuči se najprije onomu, koj se napije crnoga dalmatinskoga vina, nikada hladna. Isti gòspar broda móru povrati, u redu drugi, dug. — Sad tekar dolaze školji sa nješto vinogradah; kud se vozimo mórem, zove se prokop uzak, stisnut med briegove, Tustica. Jadna zemljo! kukavnih ti kućicah! Nezeleni se tuda, a i odkuda da bude zeleni, kad nikada skoro daždja neima. — Vjetar prijatan majestral prestade. — Pašman mjestance je na školju, kao guska na móru. Meštrovića Toranj veće je mjesto. Tik uz móre vidi se grob s krstićem, a znao Bog, čiji je, ako nije koga utopljenika. Kod Filipa i Jakova prostire se šuma maslinska. — Sad se okrene vjetar burin. Samo tik móra i malo gore uzbrdice hiljadu korakah vinogradi i po njih masline, a više sám goli kamen. — Evo jurve i Biograda, našega starodavnoga mjesta, gdje su se naši kraljevi krunili. Talijani prozvaše ga Zara vecchia. On je na priličnu mjestu; nu ipak u kršu, te se i briegovi polagano k móru sniziše. Od ovuda niže sreta se svejednako gol kamen pa masline. Nigdje nikakve ptice, samo uposried prokopa njeka morska. Vjetar burin silno duva, ladja naša na jedan hvat od vjetra nagiba se; a nehtjede sreća, da se vozim na parobrodu, već na ubožkoj barci jednoga jadra. — Doplovismo do Pakoštjana, gdje je crkva. Mjesto svako, ma i 20 kućah samo, imade svoga svećenika, koj zaisto težko žive po takovih malašnih obćinicah. — Uz móre nigdje nevide oči njive, već sam vinograd i maslinu. — Kako se to móre utisnù medju gole vrleti? Bože dragi, kako su to velika brda jedno uz drugo, a neima nit jedne travice. Školje je na daleko vidjeti, kao kakove odaljene planine, a to sve na 10 miljah vidika mórem prepleteno. Neima ovdje ravnih školjevah, već sáme gole pećine; pa opet školj usried móra — što ga povisi? Nigdje ravnice, već uz móre sve same planine. Ravnicu proguta i pokri ovdje móre. — Koliko Dalmatin izkopa kamenja, da usadi trs i maslinu! Gdje i gdje popeše se masline i na visoko brdo. Čim se niže mórem brodi, i masline idu sve više uzbrdice. — Uz móre ima, hajde, još njekako dobro zidanih kućah na kupu; al dalje nutra nije ništa vidjeti. — Luka

Digitized by Google

sv. Nikole, kad nužda potjera, a mornari unj, reče mi naš gospar Frane Franić. — Još nigdje ravno, sve sáme vrletine móre stisnule. — Večer. — Sunce za školj zašlo. Uzduh čist, malo čaja. Ob Zdravoj Mariji doleti kačji pastir na naše jadro. Tribunj, u kom prenoćismo kod glavara seljskoga, jest tik móra, s malim pristaništem, što brodove seljske prima. Kuće su na dva kata visoke, tvrdo zidane od kamena. Sve sám čist naš hrvatski rod. S cieloga mjesta sastaše se crvenkape, da nas vide; a gospodarica dvori nas, mila i stidna kano golubica. To je narod miran, pošten i srdačan. Ovdje tekar bijaše pravo vino crno dalmatinsko.

Na 13. Srpnja ranom zorom krenusmo dalje na put. Vedro nebo, kao presvietlo staklo, a móre mirno kao ogledalo. Jadro stoji; dva veslača tjeraju polagano brod mirnim mórem. — Na Zdravu Mariju odzvoni malenim zvončićem. Velikih zvonovah, kao kod nas, neima nigdje po Dalmaciji, a ni u Zadru. — Od našega družtva jedva koj progovori po koju riečcu, a tri momka vojaka šute na brodu, kako uviek takvi ljudi, kada su blizo svoga gospodara. — Najstariji od nas hoće da i najveću rolu igra, te još jučer kazà: kad čovjek nemože piti i u svakom obziru veseliti se, da mu nije vriedno živjeti, te se neka ubije. — Zatim dojdoše na dušu. E šta duša? govore oni ovamo i onamo; a meni eto posla, da jih uputim, koliko se ovakovi mudraci popu uputiti dadu. Prepusti Bog, da mi u toj obuci pomogne móre primjerom i dokazom ad hominem. Kako ću kašnje pripovjediti, nauči nje móre, što je Bog, što-li duša. Qui nescit orare, pergat ad mare. Neznam, bijaše-li onomu mudracu žao tiela, da utone u móre, ili ga bijaše strah, da duša prije vremena dojde Bogu na račun; ali već sada kažem, da je težko uzdisao.

I danas su s lieva masline, a s desna pusti školjevi, strmoviti prama móru. Morskih briegunicah lastavicah vidi se s jutra množina. Po selih neima tornjevah ponosnih. U 4 sata dodjosmo k Vodicam, gdjè se na kopnu kažu sve same masline, a s desna na školjevih opet, hvala Bogu, masline. U Vodicah ima s móra liepih čistih kućah; od ovuda je ljepši i za oko prijatniji prediel. Sunce se rodi čisto, ali ne iz móra, jer smo u užini, dakle mu ni nevidimo krasotu iztoka. Ono izlazi izza turskih planinah. Sad su liepi školjevi do vrha obradjeni i obsadjeni maslinom. Kolika je to oku naslada, gdje je sve obradjeno. Blažena ruka pomljiva i marljiva; ta ona isti krš izdubi, stavi unj čokot, a više njega maslinu. —

Nismo sámi na móru. Ima nas na svih stranah, kao biele patke, gdje po mlaci plivaju. — Školj Zlarin i mjesto skupa dosta je veliko. — Bog je dao Dalmatincem mnogo vode slane i kamenja; nu zemlje malo. Lasno bi svi briegovi nekameniti iz Hrvatske izmedju Save i Drave prošli, da ovu golet dalmatinsku prikriju.

(Dalje će sliediti.)

Francezke spletke u Rimu.

Pod papom mora se bez prestanka kopati, da se sruši. Louis Napoleon.

Kadno god. 1849. Francezi provališe u Italiju, da Rim izbave nereda, tada jur moglo je i malo samo oštrije oko opaziti na načinu, kako se ota razglašena zadaća ovršiva, da osim tobožnje ima i posve druga namjera, sakrivena liepimi riečmi, da se zaufa francezki narod, koj i onako naglo svakomu vjeruje. Tu bijaše namjera: da se papinskoj vladi podkopa temelj. Za onda mišljaše predsjednik francezke vlade, da još nije doba, da se posve sruši; ali podkopati ju, to držaše za svoju životnu zadaću. „Pod papom mora se bez prestanka kopati, da se sruši“ piše on u jednom svojih djelah, pa kako nevalja vjerovati riečim francezkoga vladara, valja vendar na njegove spise, izdane pokle sjedi na priestolju, paziti više, nego se na svu žalost sbilja pazi.

Francezi naumiše, da sami budu gospodari, što već onda izide na vidjelo, kad Španjolce i Napuljce, koji su jur prije bili zaokupili Rim s tvrdom odlukom, da papu opet namjeste na stolicu, poslaše kući na veliku nesreću naroda u južnoj crkvenoj državi, gdje su se pod zaštitom španjolskoga i napuljskoga oružja bili oslobodili težka jarma, prevrata, a sad padoše Garibaldovcem u šake. Postupak francezke vojske proti Rimu izdade ju takodjer, da joj s prvine nebijaše namjera ugušiti posve prevrat. Tu se je radilo: nebi-li se sveti grad dobio dogovorom i nagodom s „pitomim“ prevratom, a tom prigodom da se ugovor s uvjeti naprti papi. Osnovu pomrsi tvrdoglavi i odlučni Garibaldi, za onda poglavica u Rimu. Francezi dakle navale prvi put, ali u toj navali budu uzbijeni tja do Civita-vechie. Od onuda navale po drugi put većom silom, i sbilja predobiju Rim; jer jim bijaše za svoju čast; ali se vendar pobrinuše, da se Garibaldu i odlučnim prevratnikom nezagradi put za bieg. Francezi ušav u Rim razmjestiše vojsku najviše po samostanih, pače i u sam kolegij germanico-hungaricum. Palače rimskih velmožah, koji, kano princ Canino, bijahu očiti prevratnici, oprostiše od obsade.

U to izide na vidjelo i znano pismo na Edgara Ney-a, koje bi već samo bilo moglo otvoriti oči stanovitim ljudem, te pravo uputiti sviet: kakva je prava namjera Napoleona s Rimom i papom. Ali nije se hotjelo vjerovati, laž je bila silnija, a mračina, u koju sakrivahu djela, tamna, da je sunce istine nije moglo probiti. Francezi nazivahu se s toga i dalje zaštitnici pape, pa jih

Digitized by Google

tako zvahu svuda po svietu, premda francezka vojska, koja i obzirom na šestu zapovied bijaše u Rimu na veliki kvar, neimaše druge zadaće, nego da papinsku silu malo po malo slomi i ugled papi pokvari. Oni bijahu prevratnikom zaklon izza ledjah i sila, da jih u nuždi iztrgne pravdi. Tako iznese na slobodu iz zatvora zdravu kožu najveći rovar a kašnje odmetnik Achilli, a tako i množina drugih izbježe pravdi i zasluženoj kazni; jer zapovjednik francezke vojske u Rimu držaše se kao da je on pravi gospodar u gradu. Papu bi nagovorio, da služi svečanu misu, a tada pod svakakovom izlikom, nemareć ni za običaj ni za propis, dolazio na crkvene svečanosti -- papinska pako vojska smatrala bi se kao diel francezke vojske, te kano i ona imala se pokoravati francezkomu zapovjedniku ne samo u zapovjedi i oružanju, nego baš u svemu. Tako je došlo do svadje već prije talijanskoga rata, koga nebi ni bilo, da nije francezkoga pletiva.

Po svoj prilici prva briga bijaše Louisu Napoleonu, da ukloni od pape muževe otvorena i čvrsta značaja, a na njihovo mjesto urine francezke slabiće ili barem prijatelje sliepe franceštine i protucrkvene napoleonštine. Napoleon postara se još za onda, dok mu se prave namjere posve nepročuše po svietu, da urine što više Francezah u kardinalski sbor, pak i sbilja ima njegovih množina. Medju muževe pako, kojim je francezka carija u Rimu mrzka, spadaju državni tajnik Antonelli i papinski komornik Merode, sadanji ratni ministar. Da se ova dvojica uklone od sv. otca, napinje se već davna diplomacija, a paralaže francezki piskari trude se iz petnih žilah te ocrnjuju, da su oni zakleti neprijatelji francezkoga naroda, i da svadju zametavaju medju papom i carem. Ali sve nepomože ništa: papa pozna svoje neprijatelje, pa se čuva zanjkah spletenih od lukavacah i očitih izdajicah.

Razpra medju zapovjedničtvom francezke posade, postupajućim po naputku dobivenu iz Pariza, i papinskom vladom, koja vidi, da joj posada nije zaštitnica nego silnica, rasla je dan na dan. Uvreda, gdje Cavour uvredi sv. otca i njegovu vladu na parižkom kongresu, što se sigurno nebi bio usudio bez znanja Napoleonova, valja da razmirice nije mogla dokinuti. Ono bijaše samo kano priprava na silni udarac, na što se je već onda smieralo, samo je trebalo naći izliku. Dvolična igra, koju francezki car u Rimu igraše, išla je sve što dalje i drzovitije; a kad se francezki poslanik Rayneval nije više dao, da služi laži, kleveti i očitoj izdaji pape, te mjesto laži poslao istinitu obaviest o papinskoj upravi, maknuše ga s mjesta i zamjeniše sposobnijim čovjekom, vojvodom Gramontom, što već sbog samoga obiteljskoga života ovakova poslanika za rimski dvor bijaše uvreda. Rimski državnici dobiše u brzo prigodu, da spoznadu, kako je ovaj čovjek „nepoštena značaja," a javni listovi opisaše ga u onaj čas, kakov je to lukavac. Dakako, Gramont poče odmah iz Rima u Pariz javljati tužne viesti, neugodne stvari, što ondje tobože čuje; ali je za to trebalo tvrde kože na čelu, kakva je u Gramonta, tko bi Napoleonu poslanikovao u Rimu.

Zmaj sedmoglavi.

(Dalje.)

VI.

Šesta glava ljutog zmaja,
Koj proguta sreću raja,
Srditost je jedovita,
Srda biesna, pomamita,
Puna zloće, opakosti,
I gorčine i biesnosti,
Puna jeda i otrova
I na svako zlo gotova.
Zvier preljuta biesno reži,
Za uvredom samo teži
Plamno njeno zmijsko oko
U glavurdi poduboko,
Kano oko zvieri gorske
Il' nemani koje morske;
Iz šupljine tamno viri,
I čini se kan' da žmiri:
Sieva ognjem od pakosti,
Kani strielom grud probosti,
Bližnjem' srdce izraniti
I dušu mu ucvrliti.
A u gnjevu kada plane
Pomamno se vrtit stane,
Iz šupljine van poleti,
Razširi ga oganj kleti;
Krv bjelinu podudari
Bies zenicu svu uzpari,
Te varnice gnjeva žusta
Prosiplju joj gorka usta —
Gorka usta izkrivljena
Od ljutine zapjenjena;
Škripa zubmi, rieži biesno
I pomamno i nesviesno,
Grdi, kune, ljuto psuje
I svakoga uvredjuje.
Brez pameti i razbora
Od svake je zvieri gora
Neman ova vele gadna,
Svakom' mrzka i dosadna.
Kad god ljutim gnjevom plane,
U ljutini štrepat stane;
Grčevito pesni stiska
I pomamno zvierski vriska:
Biesno duše, stenje, hropi
Kano da ju djavo dropi.
Sad joj lice sve crveno,
A sad bliedo il' zeleno,
Namršteno čelo jako
Sve u svemu naopako:

Digitized by Google

Srdjba, pakost, gnjev, ljutina
Iz svakog joj vire čina.
To u svačem pokazuje,
Što god misli i čuvstvuje,
Što god čini i govori,
Što god ikad samo tvori,
U svačemu gnjev kazuje,
Pakost svoju očituje.
Nesmiljena, temerutna
Srditost je i okrutna,
Puna zvierske divjačine
I sotonske opačine:
Zadirljiva, čudne ćudi —
Sad pametna, sad poludi;
Sad kô mirno jagnje ćuti,
Sad kô biesni ris se ljuti.
Prokšena je i škakljiva,
Svakom' živu dosadljiva;
Vazda puna je bodljike
I otrovne čemerike,
Te ujeda, bocka, dira,
I nikada neda mira:
Za malenkost se osori,
Kao živi oganj gori,
Sliepa, gluha, brez razbora
Od svakoga biesa gora.
Jal, osveta, pizma, svadja,
To je ono, čim dosadja
I u mjestu i u domu
Svagda, svima i svakomu.
Gdje srditost biesna vlada,
Puno ima griešnog gada:
Tu se mrzi, goni, psuje,
Tu se svaka kletva čuje;
Tu je puno prostačine,
I svakakve opačine;
Tu je zviersko strašno klanje,
Medjusobno zlostavljanje,
Te se nožem na nož skače,
Prst u bližnjeg' krv zamače;
Tu se žive oči vade,
Tu čupaju vlasi i brade,
Ljudi krve, ubijaju,
Te po tome tu postaju
Pizma, vražda i osveta,
I ugodnost ona kleta,
U kôj gnjevni srdca kale
Protivnike kad obale.
Iz tog grieha opakoga
I zločinstva velikoga
Izviraju mnoge ine
Vele hude opačine,
Koje kada pamet vidi,
Treba du se čovjek stidi,
Koje razbor kad pogleda,
Treba, da se sgrozi, preda,
Van ako je izopačen
I od zloće sav potlačen.
Srdjba puna svakog gada,
Ako možnog' srdcem vlada
Bieda tare ljude mnoge,
Male slabe i uboge;
Grozne suze teku nice
Uz njihovo bliedo lice:
Domovi jim puni vaja
A ložnice uzdisaja';
Za pravicom svedj gladuju,
Nit ju vide kad nit čuju;
Al' će doći čas i doba,
Ako nikad — izza groba,
Kad će biti zasitjeni
I pravicom usrećeni,
Pak tad jao srditosti,
Gnjevu ljutom' i pakosti! —
U gnjevne će ruke pasti
Za viek stradat u propasti.
Ako srdjba malim vlada,
Tada eto čuda i gada:
Kao stršen ili osa
Zuji svakom' oko nosa.
Srdjbom svojom druge draži,
Udaracah od njih traži;
Svoje grudi pestju lupa,
Od muke si vlasi čupa,
Kune, psuje, biesno skače,
U nemoći svojoj plače;
Žalcem svoje srditosti
U plamenu od jarosti
Sam se bode i mrcvari,
Sam si svoju sreću kvari.
I štipavac tako radi,
Kad nevolja mu dosadi,
Kad u škripac kakov pade
Samu sebi smrt zadade.

(Dalje će sliediti.)

Dopis.

Iz Crkvenice 17. Kolovoza. Uspomena Velike Gospe o. g. ostati će u srdcih Crkveničanah napose, a Vinodolacah u obće, duboko usadjena radi dvovrstne svečanosti, koju ovdje u pavlinskoj njekada a sada župnoj crkvi bl. dj. M. na nebo uznešene obavismo.

Na sam blagdan jedva što je biela zora lice pomolila i rumene svoje trake po visokih brdinah bližnjih kvarnerskih otokah razgranjivati započela, stade zvuk zvonovah iz župne, tik mora ležeće, crkve nastajuću pobožnost i svečanost navješćivati, od iztoka, sjevera i

Digitized by Google

zapada poče se milozvučni, niz sinje more, tja prieko krčkih obalah razlievajući se glas pobožnih kršćanah „Moli za nas“ odzivati, kao da se angjeli nebeski dogovoriše. Veličanstven bijaše to prizor, te bi najžešćega neprijatelja svete vjere Isusove i najokorelijega griešnika do suzah bio morao ganuti, a kamo-li ne miroljubiva i blage ćudi Vinodolca, kadno na jedan oka pogled opazi, gdje se približuje svetomu hramu neoskvrnjene Bogorodice šestorica duhovnih pastirah, svaki s povjerenim si stadom. Kako, komu-li od milote nebi bilo prosuzilo oko videć na jednom tolike majke iz čitava skoro. Vinodola, gdje nedužnu svoju dječicu za nježne biele ručice uza sebe vodeći jedno i drugo bosonogo sa nutarnjim djetinjim pouzdanjem i tronutim licem hrli u naručaj neizcrpljivomu vrutku svake milosti, preblaženoj majci svih kršćanah, nebi-li ona, kojoj sin njezin božanstveni ništa uzkratiti nemože, jednu kap neizrečenoga njegova milosrdja za nas izprosila, te crnu zemlju, koju svojom krvlju radi nas nevoljnih griešnikah više putah natopi, spasonosnom rosom nakvasiti dostojao. Kako svoje goruće molitve na podnožju kraljice neba i zemlje položiše, krenuše jedan za drugim veleč. gg. župnici: tribaljski, dolski, drevnički, sveto-jelenski, novljanski, grižki, dočim bribirski i selački svoju pobožnost prvi dan obaviše, od moguće majke, koja se na vapaj pobožnih kršćanah nikada neoglušuje, s upokojenim srdcem, kao da je pojedinomu rieči svoga sina ušaptnula: „Nemojte se brinuti, što ćete jesti niti što ćete piti, ili čim ćete se zaodjeti; znade bo otac váš nebeski da sva ova trebujete. — Ptice nebeske niti siju niti žanju a niti u žitnice skupljaju, pak ipak otac Bog nebeski hrani jih — zato tražite si najprvo kraljestvo Božje i pravicu njegovu, a ostalo nadodati će vam se.“

Izza obavljene ove pobožnosti imasmo mladu misu, koja akoprem u ovih krajih nije riedkost, ipak zaslužuje, da se o njoj koja prosbori. Vinodol, ovaj klisurasti i siromašni prediel naše domovine, koj svojim proizvodom, osobito od kako loza boluje, niti četvrt godine žiteljstva si prehraniti nemože, već usiljeni su mužkarci s petnajstom godinom do punodobne starosti, da si u svietu zidarenjem, pošav od kuće godimice s početkom Ožujka pak tja do mjeseca Studenoga, zasluže koju krajcaru, da sobe i družinu prehrane, osim njekoličine, koji se dadu na more. Ovi rekoh Vinodol toliko je vazda obožavao stališ svećenički i toliko svojih sinovah ovomu stališu od pamtivjeka s velikim trudom posvećivao, da se jamačno reći more, da senjsko-modrušku biskupiju duhovnici obskrbljiva, te se svakim pravom naziva gnjezdom redovničtva; Vinodol bo, koj u obsegu ima jedva do sedamnaest hiljadah stanovničtva, brojio je s početkom ove godine 87 svećenikah svojih sinovah i 6 bogoslovacah: t. j. kanonika-štioca i prepošta de Bienko, kanonika-pojca i prepošta s. Petri de Castro Agrienei, kanonika-čuvara, prepošta s. Laurentii de Slaj i arkižakna, 3 kanonika, 1 začast. kanonika i pod-arkižakna stolne crkve modruške; 1 začast. kanonika kolegijalne crkve riečke; 1 arkižakna i prepošta B. V. M. de Campo Zagrabiensi, reda austrijanskoga cara Franje Josipa I. viteza; 1 pod-arkižakna, zlatnim krstom s krunom nadarena; 1 pod-arkižakna; 1 profesora bogoslovja i pod-ravnatelja sjemeništa senjskoga; 1 profesora gimnazije, 48 inih potvrdjenih župnikah, 1 župe upravitelja, 1 kurata, 1 župničkoga pripomoćnika (subsidiarius); 1 pučkih školah učitelja, 1 vojničkog kapelana, 6 duhovnih pomoćnikah, 7 u inostranih biskupijah u raznih službah, bez ine mnogobrojne gospode, koja u domovini zasjedaju odlična mjesta. Nije-li to bogumilo? nije-li to bezprimjerno? A sva ova p. n. gospoda toli svećenici koli svjetovnjaci, svikolici rekoh, ma do jednoga jedincata, proučiše točno svoje nižje i višje propisane nauke koji u Beču, koji u Pešti, Gradcu, Sabariji, Padovi, Ljubljani, Zagrebu, Varaždinu, Rieci, Senju. Čemu? zašto? iz koga-li dakle uzroka moj mili Vinodole prozvaše nesmilice njekoje sinove tvoje porugljivo „glagoljaši?“ O sladke uspomene velika uma i visoka nauka Pohmajeviću, Kabaline i Ježiću, vi sjajne zviezde crkve Isusove, vi diko i ponosu vinodolski, bijaste-li vi glagoljaši oli cirilijaši?! Ta kamo sreće, da se i više braće i glagoljicom i kurilicom upoznade. Neodlikuješ-li se ti moj kameniti Vinodole u odgojivanju svoje djece, koliko ma svaki ini zavičaj naše domovine? neimadeš-li ti, koga čovjek od iztoka pram zapadu u 5 satih, od poldneva pram sjeveru u $1^1/_2$ sat svega obići more, u svom malenom području 7 dobro uredjenih narodnih učionah, da na 2 skoro hiljade pučanstva jedan učitelj pripada? Ima-li takova razmjera u Zagrebu, Pešti, Beču ili tja u Parizu i Londonu?! Čemu dakle osvada, s kojom te njekoji, koji te možda nikada i nevidješe, toli nesmiljeno ukoriše? Toliko mimogrede neka bude iskreno rečeno onim, na koje spada. — Dvojicu od spomenutih bogoslovacah, dovršivše nauke, Ivu naime i Vinka Škiljana, mladiće u naucih izvrstne, krotke i blage ćudi, zaredi preuzv. g. biskup baron Mirko Ožegović dne 25. p. m. u misnike, od kojih prvi obavi prvence misničtva dne 11. t. m. pri svom stricu veleč. g. Mati Škiljanu, župniku na Zlobinu. Drugi pako ovrši svoje primicije u Crkvenici na častni blagdan 15. Kolovoza u crkvi bl. dj. M. na nebo uznešene. Izza kako gori spomenuta veleč. gg. župnici sa svojimi župljani obaviše svoje obhode, okruži mladoga brata dvanaestorica braće svećenikah i tri bogoslovca, te pod barjakom neporočno začete djevice pjevajući zahvalnu ambrozijansku pjesmu iz župnog stana uz mnogobrojnu povorku svjetine krenuše k žrtveniku gospodnjem. Mlada misa ravnana veleč. g. Petrom Matejčićem, župnikom grižkim, obavi se liepim slavjem. Vlč. g. Ivo Urpani, župnik sveto-jelenski reče govor riedkom vještinom. Predmet govora naravno bijaše za mladu misu, te o njem, premda nas je od prvoga do zadnjega uzhitio, šutim; samo nemogu, da prešutim završaj, jer utronusmo od milinja. Opomenu

Digitized by Google

naime mladoga misnika, neka se spomene prinoseć Bogu prvenac svete službe svete crkve i vidljive njene glave, Isukrstova namjestnika, da ga gospodin vojstvah ukriepi u njegovom mučeničtvu i dostoja se poslati čim skorije angjela s nebesah, da ga izbavi iz tamnice, iz rukah neprijateljskih, te se tečajem devetnaest vjekovah zasvjedočena istina: „Koj padne na ovaj kamen, razbit će si glavu“ na novo potvrdi; ako bo glava boluje, čitavo je tielo nemoćno; neka se zatim spomene mile naše domovine i njezinih sinovah; da jih svemogući ojača u zasvjedočenoj tečajem tolikih stoljećah vjernosti prama svojem apoštolskom vladaru, u medjusobnoj slozi i ljubavi, u neumornom djelovanju i neoborivoj postojanosti; da se spomene ljubljenoga našega otca, biskupa barona Mirka Ožegovića, prekrasnega starca po tielu a mladića po duhu, komu će častna uspomena radi neumornih i odličnih na žrtvenik domovine u obće, a svojih biskupijah napose, položenih djelah ostati ovjekovječena. Po dovršenoj dvovrstnoj ovoj svečanosti počasti obćeljubljeni i velezaslužni starina mjestni župnik veleč. g. Stanko Katnić skup sa mladomisnikom obilatim objedom do šestdeset svojih dobrodošlih gostah. —

Pripomoćnik župnika crkveničkoga.

Viestnik.

Iz Zagreba. Kako bečke novine javljaju, preuzv. g. biskup djakovački J. J. Strossmajer došao je u Beč, te će se ondje njeko vrieme zabaviti liečenjem.

Iz Beča. Obćinsko vieće, u kojem viećaju bezbožni nazovi-katolici, protestanti i židovi, odlučilo je poslati na državno vieće molbu, da se preustroje pučke učione. Vodjom odbora za sastavak molbe izabran je jedan protestantski pastor; a žid Kuranda ima ju predati. U molbi se predlaže: da pučku učionu u Austriji ima od sada uzdržavati i upravljati obćina; tuži se, da su se djeca do sada malo učila, te se nije mogla sačuvati bludnje i tašte vjere itd.; da nisu mogle napredovati zato, što su bile samo vjerozakonske, te jim crkveni duh i pravila previše pronikavala u nauke i način naučanja. Od načinah, kako bi se to imalo popraviti, predlaže se osobito taj, da se naredi više razredah i više urah na dan, premda i sada već djeca previše sjede. Kad Bečani dadu svoje katoličke učione, da jim je preustroje bezbožci, židovi i protestanti, tad se mogu nadati, da će biti svoj i punoljetan puk. — Isto bečko vieće u sjednici od 5. Kolovoza uzkratilo je godišnju pomoć od 300 fr. djetićkomu družtvu, a to zato, jer je „izključivo katoličko.“ U Beču ima 450,000 dušah, a od toga najmanje 400,000 katolikah, a 20,000 protestantah. Kad protestanti nakaniše, da si sagrade učionu, dade jim grad iz obćinske kese 50,000 fr., a osim toga odredi jim temelj, vriedan morda 80,000. Krivica je dakle, da malicu 300 fr. davaju katoličkomu djetićkomu družtvu iz obćinske kese, jer u nju padaju i protestantski novci. To-li je ravnopravnost? —

— Ne samo u Beču, nego i drugud govori i radi se upravo kano godine 1848. da se zatvore vjerozakonske učione, a uvedu obćenite bez obzira na vjerozakon. Gdje se što o učioni radi, tudier je prosboriti koju pametnu i svećeniku; a eno mu mudra suda o toj stvari u dvijuh pastirskih poslanicah, i to: nadbiskupa freiburžkoga od 15. Prosinca 1848. izašla u Freiburgu kod Herdera, a druga biskupa špirskoga (Speyer) od 20. Svibnja 1848. svezak III. Kod Ljud. Mayera izišao je spis: Katolička crkva i pučka učiona, pobijajući želje, da se učione razstave s crkvom, kako nedavna izjavi slobodoumno obćinsko vieće u Beču. Pisac razlaže vještim perom u pučkom jeziku pravo katoličke crkve na upravu pučkih učionah, i to tako: 1. jer jih je ona utemeljila; 2. jer učitelji beru plaću od njezina imetka ili barem kako god na njezino ime; 3. jer je crkva u upravi učionah bila ne samo marljiva, nego joj je vazda sretno pošla za rukom; 4. jer uprava učionah po naravi spada na crkvu, osim ako bi učiona imala biti vježbaonicom u nevjeri i opačini; 5. jer crkvi to pripada po državnom pravu (konkordatu). Crkvi nemanjka pravna naslova, ali joj manjka protivnikah, koji bi njezino pravo štovali. Oslobodjena od crkve učiona bila bi prava neprijateljica pravomu državnomu poredku i promicateljica nereda i neposluha, te će se tomu državna oblast valjda sama uzprotiviti.

Za popravak velehradske crkve u Moravskoj doprinesoše:

G. Josip Mavretić, podjaš. i župnik vivodinski	5	for.	a.v.
„ Ivan Kukuljević, veliki župan zagrebački .	2	„	—
„ Ivan Nep. Jagić, bogoslov nadb. zagr. . .	2	„	—
Otac Franjo Ćurić, župnik od Bišća u Bosni .	3	„	—
G. Stjepan Mlinarić, kan. kod sv. Jerol. u Rimu	4	„	—
Ukupno	16	for.	av.

Gg. (p. n.) Josip Mavretić i Stjepan Mlinarić pristupljuju kao članovi „koruni solunskoj.“ —

Istom prigodom javljamo, da u uredničtva ima jošte dosta u br. 29. ovoga lista oglašenih, na popravak velehradske crkve odnosećih se slikah većih po 2 for., manjih po 1 for. a u sitnoliku fotografiranih po 50 novč.

Javna zahvala.

Niže napisani župnik s povjerenim si stadom očituje pred licem pravovjernikah poglavitomu gospodinu Mirku Kukoviću, vlastelu topolovačkomu i pokroviteljn župnih crkvah i sgradah u istom vlastelinstvu, zahvalu na darežljivu popravku župne crkve u Prelošćici. Ovaj popravak vriedan je tim veće hvale, što se dovrši u ovo vrieme, gdje vlasteli, izgubivši tlaku i desetinu, veliku i težku, i zato neprocienjenu žrtvu sličnim darom na oltar sv. naše crkve i vjere doprinašaju.

U Prelošćici dne 13. Kolovoza 1861.

Nikola Krizmanić,
župnik

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 36. U ČETVRTAK 5. RUJNA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Dalmacija.

Putopis.

(Dalje.)

= Kako se k Šibeniku približava, opazi se tvrdjica na móru, što ulaz k varoši brani — pa se ide morskom prevalom, kuda je Krka provalila jednu uru k Šibeniku. Kad se domakne gradu poviri on iza stienah te dobrano krasno i amfiteatralno diže se na vrlet. — Na širokom svietu ima svašta; ali će malo gdje biti ovako divlji kraj, kao što je uzki zaliev, kojim se od tvrdjice do Šibenika voziš. Kamenit je naš Kalnik; ali kad vidiš njega, neimaš još pravoga pojma o goleti i divjačini oko Šibenika. — Stare četiri gradine štrče nad njim, kao okostnice četirih propalih divovah. Star je to grad, kuće u njem crne i tako tvrde, kao da se kamen u nado pretvori. Visoke su; al' ne tako spravne kao u Zadru. — Crkva biskupska, da je ona sáma na svietu, kazala bi uzmožnost kamenarskoga djela, što bi pod nebom iztesano, sva od kamena sastavljena. Baš ju za mene popravljahu, ali novi kamen stáromu nije ni sluga. Svod je od velikih komadah, više od jedan hvat dugih, 2—3 stope širokih. Sprvine nebijaše baš ništa na njoj drveta — sad ga ima dolje nješto, a na krovu ni sada ga neima; s vana i s nutra sve je od kamena, kao i propovjednica, klupe kanoničke. — Šibenik ponosi se tom umjetninom ljudske ruke; ali sad stoji, neima u njoj umjetnikah, nitko na njoj neradi. Sve poprieko po njoj leži od gradiva. S nutra vidi se, da su kamenari gotovi; ali s vana ništa. Visoko diže se to umjetničko djelo. Kuba prekrasna svemu je kruna, te kad iduć mórem od Šibenika okom svrneš na crkvu, krov njezin izgleda kao podugovato jaje od tesana kamenja.

U crkvi sv. Ivana najdoh na pulpitu knjigu našku „Pištole i Evangjelja.“ Neznajući glagoljski, pretiskaše jih latinskimi pismeni po starom pravopisu.

Mjesto je tiesno, po ljetu dakako nečisto. Hrvatski se više govori, dà mnogo više, no u Zadru. A i oglasi su po uglovih razmjerno hrvatski i talijanski. Narod prosti silan je i gromotan. Šibenik je ogradjen. — Naš najstariji i najveći, komu čia praštam, a ime nesmiem spomenuti, ukori me, što se tobože tako dugo klatim po varoši. „Što ste tako znaličan? valjda kanite da budete mornar?“ Ja samo šutim, pa si mislim svašta o takovih ljudih, koji na ništa drugo negledaju, nego samo to, gdje je prva krčma, pa se nahrani i napij, a za sve ino haj i nehaj. —

Tvrdja gore spomenuta na ušću móra šibeničkoga sada na odlazku upravo je pred nami. Brani zaliev Krke vodopadne; na sgodnu veoma mjestu sáma za se leži u móru. U njoj je carska posada s više topovah, te na sve strane napereni reže, braneć ulaz k Šibeniku Imao sam samo dvie ure za pregled grada. — Nijedan grad u Dalmaciji nevidi mi se sgodniji za obranu s móra, nego što je Šibenik.

Krasno je, veoma krasno sinje móre, jer je modro kao nad nami vedro nebo. — Moji drugari bijahu veseli, sboreć i sbijajuć šale, te se tako odtisnemo od Šibenika. Jedan poručik, čovjek iz naroda, poče nas razgovarati na liepi način. „Nije to vojevati s Turci, već s Latini i mudrimi Talijani.“ „E Frane! slab si mi ti mornar! Mi dangubimo!“ Baš nebijaše vjetra ni malo, a móre mirno kao led. „Neima kola bez pjesme, ni oranja bez vikanja, ni bježanja bez dobra konjika. — Frane mi se vučemo kao magle bez vjetra; nećemo ljetos svanuti u Dubrovniku.“ — Bez vjetra nikuda nedojdosmo, a kad vjetar popuhne, psuje starešina med nami, da ladja presilno skače. Siromah kapetan nasluša se riečih, ali radje

Digitized by Google

šuti sjedeć na kormilu. Kad bi mu govorom dodijao naš tobožni zapovjednik, takva strašivica na móru, kakova težko ima na svietu, tek bi mu koju odgovorio. „Ta za Boga, neboj se gospodaru!“ — Ja se zaufah u naše ljude, mornare na glasu. Ta móre je njihov živalj, pak šta bi jim se kakov nevješa miešao u posao. — Zato i oni mene obljubiše, te bi me svaki čas opomenuli: „Gosparu! dà-li si ovo mjesto zapisao?“

Idemo dalje. Nikakova vjetra. Diže se vjetar, móre počme se talasati — iti ćemo bolje. — Vjetar goni dvie ladje protivnim pravcem. „Dao Bože vjetra majestrala“ reče naš mornar. S jutra do 11. ure móre mirno; nu kad će biti podne, puhne dobar vjetar, kojim se upravo plovi. Čovjek plovi, a móre isto te isto. Koliko ih ovuda preplovi, pa jim nit traga nit glasa na pučini gladkoj neostade. Gdje su one tolike bojne ladje, što jih moj narod prije tisuću godinah uzdržavaše na ovom móru? Sve propadoše, kao i korenja nebotičnim jelam na krševih dalmatinskih, od kojih su bile sagradjene. — Tak sa časi meňa, tak tento svět běži. — Zelene šume, prijatne dubrave okrenu se u nemilu pustošinu i golet, kad ljudska ruka osobito tudjinska, bezobzirce po njih harači. Kako se o dalmatinskih planinah priča, njekoč bijahu liepo zelenom šumom obrašćene, dočim su sada gole i puste, a bura i nepogoda neda sad rašću na njih obstanka. —

Naš mornar upravan je čovjek; on ništa neponudja ni necigani, kao naši došljaci gostionici; već što ima na brodu, uzmeš ili neuzmeš, volja ti je; a Bože sačuvaj da ti cienu pretjera. — Na školjevih žive svagdje moj narod. Žene silno veslaju uz nas — četiri njih, a mužkarci sjede.

Bože! kako silno ide jadarka, kad dobar vjetar puše. Netreba tu pare. Sad se plovi svojski. Kako drugovi moji otu zemlju izružiše, pa gdje koj straši se nagla brodjenja. Sad se tek s desna izgube školjevi, te se vidi otvoreno móre. Čovjeku se uviek vrti, kad se silno brodi; ali se mora i tomu priučiti. Planine su nam s kopna. Mornar mladi uviek dobre volje, šale sbija, kad mu barka liepo ide: netreba mu trudna i dosadna veslanja.

Mornari videć, da sve bilježim, pitaju me sad za svako mjesto: da-li sam zapisao? Kod Rogoznice neima više školjevah, već otvoreno móre do Visa. Njegdje uz móre malena kakova kapelica sv. Ante, Nikole, Ivana; kod Šibenika utesan je u stienu sv. Ante. — Jedan drug kune móre, što se ljulja. Silno se ide. Od Šibenika, što se voziš, sve ti je kopno pusto i golo. Na školju hoda kamenom virećim iz vode kao igla bos Dalmatin vrebajuć na ribu. Neima sela od Šibenika nigdje, sami su briegovi s kopna, a školjevi riedkim zelenjem obrasli.

Silan vjetar nosi nas kano munja upravo k cilju. — Ni ptice ni lastavice nigdje nikakve. — Vječni Bože! móre, brieg, kamen i po zraku koj oblačić, a u daljini nebotične turske planine. — Ja sam sve do sada mislio, da su to prijatni otoci; jer jih je na krajobrazu liepo vidjeti; ali čitaoče! to ti je sam kamen, krš, vrlet i golet, što se s móra kao najveće gore podiže, te ti načinjaju sijaset malenih i velikih otokah — dalmatinski školjevah. Na mjestih mašina ili koja druga zelen primi se po sbrazdanih jarcih, i tu ugrabi Dalmatin malen prostorčić pa usadi vinovu lozicu.

Móre se talasa, kano da se brda valjaju te nosi brod prama krasno-romantičnom predielu trogir-splietskom. Voziš se nuz strmenit brieg, a na njem vidjeti je trn pedalj dug; drugčije neima govedčeta, ni iste koze na njem, tako je pust. — Sagradi si nebore moj Dalmatin njivu na dvadeset hvatih neznanim za nas trudom, iztriebi kamen; ali putnik žali ga, što je u ludo krčio, kopao i zidao; jer mu se krš vidi zapušten, a zemlju splavi bura i kiša izmedju kamenja u móre. Nu on, što na jednom mjestu izgubi, ide kušat dalje po krševih. Sav tako školj prebrazda otočan sto putah, pa mu se trud nepozna. Oj Mlečići, Mlečići! kako vi mogoste potalijančiti ove krševe, kako-li vam je toliko do njih stalo.

Zdravo Trogiru! ti se kupaš, kano guska u móru. Kod Trogira otraga vidokrug zastiru silni bregovi, gole vrletine. Od sjevera zaokružuje ga šuma maslinah. Trogir je takodjer utvrdjen i sad se vide stare kule. Crkvah imade 8—9, s dva krasna zvonika, od kojih je osobito jedan tako prozračno izvajan, da ga je milota bilo vidjeti. Nebijaše mi dano, da ga posjetim; jer namah bijaše krenuti dalje. Prieko tiesnoga móra tik grada na školj je s juga most, te kad mornari naši spustiv jarbol pod most prodjoše — otvori se na jedan put prekrasan izgled i najljepši do sada za me u Dalmaciji s móra. Šuma od smokavah i maslinah podiže se, s dola ravna, sve više uzbrdice do najveće visine. Uz móre je nova cesta na Podprag s telegrafom, nad ravninom kažu se visoki bregovi kaštelski, a u daljini planine mosurske, biele, od kamena tako, da je vidik sa zelenim kaštelskim zaljevom, najprostranijim, veoma krasan prizor za putnika.

Oko se ovdje jedva naužije više miljah razastrte zeleni od maslinah i vinogradah. U ovom predielu ima više krasnih, dobro uzidanih, jedno za drugim uzporedanih mjestah, kao: Novi i Stari Kaštel, Kambelovac, Gomilica, Šućurac, Vranjina, Solin do Spljeta. — Ova

Digitized by Google

sva mjesta biele se kao labudovi u maslinskoj šumi po vinogradih; ali je ipak tlo i ovdje kamenito.

Imamo protivan vjetar žestok. Móre treba prosiecati na ugle, da dodjemo u luku, do koje nebijaše ni ½ sata. Do nje dobrodismo jedva u pó drugi sat.

Narod je po ovih krajevih krepak i čist, kakva dovle nigdje u Dalmaciji nevidjeh. Govor mu je sám hrvatski, premda je mjesto, gdje se izkrcasmo, poslie Trogira najveće, bolje i prostranije zidano no Obrovac, gdje me zateče sám govor i običaji talijanski. U Obrovac smjesti se nekoliko trgovcah i potalijanči; nu ne tako ovdje, gdje je sáma jezgra naša; zato mi se ovo mjesto dopade, a bijaše ujedno zavičaj našega mornara.

Momci su silni, vazda vesele ćudi. Do tri stotine njih skupi se, da nas inostrance vide. — Nošnja jim je crvena mala kapa na glavi, prsluk otvoren, košulja biela kao u nedielju, s malenim zavratkom, pas od modre vune, za njim nož; hlače uzke modre, pa čarape i sandale; preko ledjah crna surka kratka, a starcem duge haljine do pete kao hrvatski zobunci. — Žene predu bielu vunu na tanke konce putem ili ulicom iduć. Na ravnini su katolici, u brdinah iztočani. Šipak raste jim sam po sjeći, a krasna je cvieta. Žene su i ovuda vrlo vriedne, stidne i čedne. Jedan od mojih drugovah probesjedi u krčmi jednoj mladoj udovici, da će lahko naći druga; na što mu ona posve ganuta kaže: „Kako bi ja svoga pokojnika tako mogla zaboraviti da se udam po drugi put?“ Ovdje u Novom Kaštelu tekar napismo se dobre vode, što je za čovjeka naučna dobroj vodi prava naslada, kad se duže vremena napaja kišnicom iz vodostaje.

Pod večer izšetah se sám izvan mjesta. Tuda pregledam vinograde a po njih masline i smokve. Kako rodi loza i maslina? upitam čovjeka. „Gospodaru! odgovori on, jurve je deset godinah, što nas vinogradi iznevjeriše radi njeke bolesti, s koje se grožđje suši. Od onda smo i osiromašili; ali nam se i masline iznevjeriše te nedadu roda.“ — Kukuruz bijaše jim takodjer slabo rodio radi velike suše. Dakle nigdje dobro. — Ciela okolica izgleda kao bašća; sve je liepo uredjeno i obradjeno. —

Na 14. Srpnja u ¼4 ostavismo liepu ovu okolicu. Móre opet mirno. Dva mornara veslaju, a gospodar ravna brod na kormilu prama Splietu. Ali kad se vesla, slabo se ide — nikuda ni s mjesta. — Upitam mornara: Kaži mi na koju je stranu Neretva? A on će: „Te nećeš vidjeti — ona u onom kutu utiče.“ Zatim počè sám od sebe za koj časak kao u pjesmu glasom prebirati: „O Neretva od Boga prokleta — mnogo ti si majak ucvilila!“ Dà, ucvilila, jer bura na njoj vazda puše, te si mornar nikako nemože pomoći, nego većinom propada.

U ½6 sata tekar diže se vjetar. Proti Spljetu vozi se uz strme stiene, sve više jedna nada drugom uprte i obdjelane sa lozom i maslinom. U najviše stiene utesani su stanovi pustinjački i crkvica sv. Jene. Četiri kaleba (ptice velike i biele) brode proti našoj ladji, zabadajuć kljun u móre vjetrom uzbunjeno, valjda da najdu što hrane. Vjetar burin silno nas nosi od Spljeta, kamo imamo ući, te se po njegovom zalievu vozismo, kao da ćemo ga mimoići; nu mornar tako plovi pravcem protivnim, da k cilju dodje, kad mu vjetar i neprija. —

(Dalje će sliediti.)

Rieč za naše vrieme.

Čemu se sve čovjek na svietu nepriuči! Novine, gradeće se da su liberalne, nepremagaju već zadosta nadievakah, kako da obruže katolika, neka se pokaže na vidiku išta gorljivim za svoju vjeru. To je mračnjak trgujući prnjami od srednjega vieka, neprijatelj napredka i pučke sreće, šišmiš i . . . znala ga bieda, što još. Već nam nije za čudo ni to, što hrabri Israel juriša na vjerozakon 35 milijunah katolikah u Austriji, tko kako umie: jedan trkimice, drugi vrebajuć iz busije. Potuži-li se tko na očitu nepravdu učinjenu crkvi, on neće proći bez nazivka mračnjak ili najmanje praznovjerac; a bude-li vlađa pravedna, te učini štogod za crkvu: tad je to ubijati sama sebe, smrtna rana zadana državnomu tielu. Po njihovu crkvena samouprava to je grdna rana, s koje Austrija od njekada boluje; a da se vlada i drugi svieti u to dade uputiti, ocrnjuju se crkveni glavari od prvoga do zadnjega. Tomu se netreba ni čuditi; jer Gospod sam proreče: „Nije sluga nad gospodara. Kad su mene progonili, progoniti će i vas; kako su slušali moje rieči, tako će slušati i vaše. Ali sve to raditi će od vas radi moga imena.“

Neka bi i bilo, da paklena zloba krst ruži psovkami; ali na svu žalost vidimo, gdje se ota zloba svakim danom pretvara u drugu čuvidu na pogrdu i kletvu svetinje; gdje se prelieva u spisove, te se nudi svietu tobože na pouku. Neima ironije, sbog koje bi čovjeka više boljelo srdce, nego je upravo ta: što se krštena i nekrštena čeljad ovakove ćudi nameće svietu, da su mu oni, i to samo oni, svjetlonoše i usrećitelji, noseć na svom barjaku: „snosljivost i sloboda sviesti!“ Neka bi i bilo to; ali sramota je, da katolici još nevide, kamo to vodi. Ta kuda su jim oči, da nevide, kako isti vikači štuju njihovu sviest? Kuda su jim uha, da po glasu nepoznadu, tko su ovi vitezovi? Gdje su sudci, da nesude, kako se kršćanski puk kvari, kako mu se kriomice uzimlje

Digitized by Google

vjera, pravo svakoga razumna stvora, podloga mira i reda u državi?! Što rade vladari, da se za dobe neosiguraju? Ta dokle će vam se držati zakletva, kad pustite, da vam se u zemlji s najvećimi svetinjami sbija mrzka šala? dokle će se poštivati vaše veličanstvo, kad se huli na sámo Božje? Kad u vas kletve i psovke na Boga i vjeru prolaze bez kazne, kakvom kaznom da kaznite uvredu svoga veličanstva? — Promislite katolici, što je to: da novine nadriliberalne prijaju svakoj vjerozakonskoj bludnji i nju brane, a na katoličko „praznovjerje“ biesne tolikom žestinom. Promislite, zašto-li ovakovi junaci kriju pravo lice, pače na istom barjaku nose posve protivnu poslovicu. Kriju vam pravo lice zato, što bi jih mogao prepoznati koj neodlučan još katolik, koj staroj svojoj majci još nije okrenuo ledja. Taje se; jer bi da reknu što na sva usta, mnogi štioc zdrava uma opazio, da taj i taj otrovan govor, ta i ta vješto zapletena mudrolija nije protekla iz pera kršćanu; taje se, jer bi drugčije brzo izišlo na vidik, da se tu neradi o čišćenju kršćanstva, ukinuću zlih porabah u crkvi, o traženju tajnoga zametka rakove rane, o stegnuću preuzetne duhovne oblasti itd. što oni sve pišu.

Božje odluke i djela netrebaju izpravka od ljudih: pravo kršćanstvo mora da bude nepromjenljivo, a neda se opet razlučiti od crkve. Crkva pako imade svoja prava, bitni ustroj i uredbu, kamo spada primat, biskupska oblast, naučanje i svetovlada. Tko na ovu njenu uredbu dan na dan navaljuje, navaljuje na samu crkvu ili kršćanstvo, što je svejedno.

Goyon i Merode.

Bečke novine nose od rieči do rieči sljedeći članak iz francezkoga „Constitutionnela,“ a to valjda zato, što jim govori iz srdca. Evo ga prevedosmo i mi za svoje štioce, da znadu, u kojem grmu leži zec. „Novine se bave još jednako s Merodom; a jer svatko živ zna, da ona razmirica mora jednom doći na kraj, kakov takov: to se stanovite novine domisliše, te prosuše glas, kao da će se general Goyon maknuti iz Rima. Neznamo, ima-li ova gatnja kakva razloga, a nemožemo opet ni previdjeti, što će u tom francezka vlada odlučiti; ali to znamo vrlo dobro, da papini savjetnici neprestano rade, kako bi zaštitu, koju francezki car rimskomu dvoru dvanaest i više godinah daje, otegotili. Nesmiljeno odbijanje najpravednijih, najumnijih, za dobro narodah, papinstva i vjere začetih željah, ponizavajuće zauzeće, uvredjujuće nepouzdanje, s čista mira zametnute svadje, način neprestana djetinjega zabavljanja, očito nasilje, — sve je upotrebljeno, da katolička Francezka klone duhom. Ovaj postupak smuti razum a razdraži srdce; a postupa se tako sbog poličke kratkovidnosti i nečuvene nezahvalnosti. U sjeni naših zastavah prkose nam ministri Pia IX.; prkose, jer znadu, kakov je car, te da mu nije ni na misli, da si očitom silom pribavi zadovoljštinu; jer znadu, da on prezire psovke, izušćene proti njemu od stanovitih članovah sv. sbora, i da on sa žalošću sve oprašta iz štovanja. Jer on je prama crkvi u onakovu položaju kano i sin, koj s mirom trpi krivice i nezaslužene strastne ukore od svoje majke. — Kako proračunaše, tako se na svu žalost i obistini. Proti ovom neprestanom zadirkivanju drži se car u nedokučivoj umjerenosti i velikodušnoj strpljivosti. Kad ga bludnjom zavedeni ljudi nagovarahu, da zaboravi na svoje dužnosti, on, makar mu je izpunjivanje svakim danom otegoćivano, ostao jim je vjeran te jih obdržava jednako. On zaklopi oči, da nevidi mnogostruke rugobe, što bez zapreke radi njeka razdražena politika, te je htio da vidi samo uzvišenu i svetu zadaću, koju si je u katoličkoj vladarskoj sviesti bio zadao. Golema je razluka medju ovim držanjem djetinjega štovanja i onim Ljudevita XIV., koj bi za najmanju uvredu tražio hitru i svečanu zadovoljštinu, a za slučaj, kad je nebi dobio, crkvi se zaprietio oružanom silom. Strpljivost je careva tim veće junačtvo, što se ima više, nego u Rimu misle, opirati i težko uvriedjenu narodnomu ponosu. Jer napokon je ipak vrieme priznati, da je Francezka, gledajuć gdje su proti njihovu vladaru sve to drzovitiji oni, koji po njegovoj zaštiti živu, i koji s jedne strane papu vriedjaju nepokórnošću a cara političkim mahnitanjem. Francezka se srdi, što su učinjene tolike usluge a nepriznavaju se, što su toliki svjeti zabačeni, što se je tako dugo trpilo, a bez koristi, što je naša vojska došla u onako biedan položaj. Francezkoj je već dosta takva nezahvalna posla: oslobadjati ljude proti njihovoj volji, pa tada još za plaću primati uvrede. Neka zna i čuje ministarstvo nad oružjem u Rimu: ni ista čarobija imena Napoleon III. neće više moći, da nas umiri i utiša nam gorčinu.“

Tko se još sjeća, što su francezke novine pisale prije talijanskoga rata o odnošaju medju Francezkom i Austrijom, taj se neće čuditi ovomu članku. Već je preko glave, kako je zavladala laž i licemjerstvo! — Car je Napoleon pravi učenik Isusov, a papa sin antikrstov ili barem njegov sinovac; što francezka vlada učini, to je katoličko i zakonito, pa izsmijala ona i obružila papu u svojih spisih i knjigah po sto putah, orobila njega i druge talijanske vladare, vodila Piemonteze da orobe i sruše crkvu, te propala pod izobćenje: ona je vendar po svem tomu „spasila crkvu.“ Ona daje papi „velikodušnu zaštitu,“ kano i tamničar uznikom. Velika je nezahvalnost, što toga neprizna crkva počam od pape do zadnjega ministranta. Ovomu crkvenomu zaštitniku trebalo je valjda prilike, da se pokaže njegovo velikodušje, a papina vlada budi da se ponizi, oli da se izvede na nišan, te je sva prilika, da je svadja medju Goyonom i Merodom njegovo maslo.

Digitized by Google

Zmaj sedmoglavi.

(Dalje.)

VII.

Sedma glava kletog zmaja,
Koj proguta sreću raja,
To je kleta glavurina,
Prava glota i mrcina:
Lienost, ruglo preopako
Za duhovno dobro svako.
Svakomu se trudu kloni,
Zalud razbor i sviest goni
Da prione k čestitosti,
Da prione k poniznosti;
Mlaka, troma, težka jako,
Na duhovno dobro svako:
Ako treba kom' pomoći,
Po dugo će vrieme proći,
Dok se lienost na to skloni,
Baš da bližnji veće toni;
Da na umor bolan ziene
Nežure se noge liene,
I kad komu već netreba,
Tek' mu tada pruža hljeba.
Kad od nužde bližnji skapa,
U pomoć mu neda štapa;
Kad već mrtav sklopi oči,
U pomoć mu lienost skoči.
U lasti se razplinjava,
Uviek krzma, driema, spava.
Kriepost štima, dieni hvali,
Kano da se samo šali,
Jerbo krzma i okleva
Od tromosti težke zieva;
Kada valja hitar biti
I na djelo poskočiti:
Gnjije, trune i propada
Od tromosti i nerada.
Po lienštini hrdja pada
Svake glote, svakog gada,
Za čistoću slabo mari,
Nit se pere, ni timari;
Osobito duša jadna
Njegova je uviek gadna,
I nevješta i neuka
Te ju staje težka muka
Dobro koje učiniti,
Dužnost svoju izpuniti.
Puna svakog je prikora
I od zloće druge gora
Lienost huda, ružna, gadna
I u svemu vele jadna —
Vele jadna i prezrena
I od svakog pohuljena.

Neima volje, srdca nema
Dočim uviek krzma, drema,
I što čini, sve je jadno,
Sve kukavno, lošo, gadno;
Sve bez ciene i vrline,
Bez zasluge svake gine.
Prav, jak, mudar, triezna duva
Biti svakog' to sačuva
Od duševnog zla svakoga
I od grieha opakoga;
Ali lienost neima snage
Da se drži pravde blage,
Koja svakom pravo mjeri
Po savjesti i po vjeri,
I nepravdi odpor daje
Dok god snage joj dostaje;
A pravda je stožer jaki,
Kâ pobjedit zna grieh svaki,
Jakost duha kao klisura,
Kad navali na nju bura,
Nepomično, stalno stoji
I samo se Boga boji. —
Mudrost duha plemenita
Kriepost vječna, prečestita,
I još trieznost razborita
To je ona cvieća kita
Kâ nad zemnom krunom veću
Ljudem daje vječnu sreću,
Al' do toga lienost doći
Za nikada neće moći.
Kog' okupi lienost gadna,
Zaviek mu je duša jadna:
Život mu je bez zasluge
Pun ukora, jada i tuge;
Dan za danom zaman gine,
Bez zasluge, stečevine,
Života mu pramaljeće
Nedonosi nikô cvieće;
Za njeg' ljeto žetve nema
A jesen mu ništ' nesprema,
Pa kad zima ljuta dodje
Onda gole kosti glodje.
Lien je čovjek prava glota,
Gad, grdoba i rugota;
Kukavan je, prezren, jadan
I tepe se gol i gladan:
Glede tiela to je tako,
Glede na duh gorje pako.
Golo tielo je rugota
Za svakoga i sramota,
Ali duša brez krieposti
I Božije brez milosti
Još je grdja i hudija
Još daleko nesrećnija;

Digitized by Google

A s lienosti strada tako
Težko, ljuto, preopako,
Tko za kriepost slabo haje
Brezposlici se podaje,

(Konac će sliediti.)

Ulomak iz privatnoga pisma.

Naše je stanje takovo, da vam se ničim, ama baš ni ciglim pohvaliti neimam. Kao da se izvrši čaša naših jadah, nevoljah i biedah. Odkako je zacarevao Abdul-Aziz-Efendi, Turci su nam, Bog će pitao, koliko gori nego za života njegova predšastnika. Prijaviti nam se nedaju, već svakoga šutkaju tim, da je umro pogjaureni car, koj nam je uzde bio popustio, a da je sjeo pravi Turčin i vjerni nasliednik svetca Muhameda, koj će opet sbiti Vlahom rogove. Oni su se nadali i očekivali, a naš se sviet bojao, da će novi sultan odmah proglasiti bašaluk i uredovni nizam zamjeniti zloglasnim, od njegova otca izkorenjenim janjičarom. Istina, ni toga niti drugoga šta slična, čemu su se Turci nadali i nas plašili, nebi u carskom fermanu; ali neima u njem ništa boljega. Svakdanje komore u Hercegovinu na crnogorsku granicu jadnu sirotinju baš u crno zaviše, a najnovija naredba, po kojoj svako okružje po njekoliko stotinah tovarah ječma za vojsku valja da dade, ogladiti će nam zemlju do zla Boga. Već sama strahovita suša, koja ljetos vlada, te s koje ćemo vrlo malo, a kako čujem, na mjestih ništa — nažeti žitka, u veliku nas je brigu i strah nagnala bila; a spomenuta naredba lišila nas je svake nade. Istina, morebit će se i platiti kako rečeno žito, nu svakako znam, da će ga sirotinja skuplje morati kupovati. K tomu još pridodajte, da je vrlo riedka i malena zaslužba. Tako je po krajevih, do kojih ja dopirem, te iz kojih vidjam ljudih; a da Bog dâ, te na drugom mjestu bolje bilo. Iza Omer-pašina proglasa bijaše govora i o podizanju zvonovah, pak sve opet zaspa, od kako on ode u Hercegovinu, i odkako umrie Abdul-Medžid. Nego mi se nismo ni naučili drugčijemu izpunjavanju obećanjah carigradskih. Teža nam je muka na onu politiku, sbog koje se onako sjajno dočekuje odmetnik Hrvat, vodja tlačiteljah kršćanskih svetinjâh i slobode, osobito slavjanske. Ali neka! Božja je providnost svačemu i svakomu metnula biljeg, na kom je napisano kano na Hrkulovih stupovih: Non plus ultra! I to je, što nas brani, da još nesdvojimo.

Viestnik.

Iz Zagreba. Čujemo, da je u Varaždinu svečano dočekan posvećeni biskup za indijske misije preč. o. Angelik, iz kapucinskoga reda, koj je više godinah probavio u varaždinskom samostanu, a nedavna vratio se iz Indije, gdje poslovaše do pet godinah, šireć sv. vjeru. — Ovo je za naš crkveni život vrlo vesela sgoda, te bi ju mnogi naš štioc rad na široko saznao. Varaždinci su drugačije vjerni i marljivi dopisnici, javljaju svietu svaku važniju sgodu, pače znamo, kada u Varaždinu poskoči ili padne ciena žitku; a za crkvene evo sgode neima dopisnika. Ako valja tako, prosto vam šutiti; ako nevalja, pet šest besjedah ame, ma kakovim god perom, pa čast vam i mir. — Ali dočusmo iz Varaždina još jedan glas, a to o posvetbi izraelitskoga hrama. Ima u „Agramer Zeitungu“ dopis od tuda, kakva to bijaše krasota od svečanosti, da se je srdce topilo od milinja; a na njoj bijaše i „mnogi katolički svećenik,“ kršćanin otvori hram — sve tako, da je ta svečanost bila kano „pobratinstvo.“ Neka izraelićani svetkuju svoje svétkovine, što ljepše znadu, i Bog jih vidio; nu je-li bilo u redu, ako je istina, što su „mnogi katolički svećenici“ kao takovi bili na izraelitskoj svetkovini, to ostavljamo samoj onoj gospodi, da pravo promisle.

Iz Galicije. Obistinio se je glas, da će u samborskom okružju pet občinah preći na rimokatoličku vjeru. Uzrok tomu uz druge plemenitije pripovieda se da je taj, što su puk grčki svećenici progonili i gulili. Ove občine poslaše odbor k biskupu przemislovskom Jasinskomu, a on naputi, neka namjeru pismeno prijave namjestničtvu. To je već učinjeno.

Iz Berlina. Doći će i katolikom bolja vremena! Crkva sv. Hedvige, prilika pantheona u Rimu, neima već prostora za 25,000 katolikah, a siromašna je tako, da su žrtvenici po stranah samo naslikani na zidu; pa se već više godinah radi o tom, da se sagradi još jedna crkva. I sbilja, nova crkva na ime sv. Mihovila malo da nije gotova. Na prekrasnu je mjestu, a biti će i najljepša od svih crkavah u Berlinu; gradjena je po talijansko-romanskom slogu, kano na primjer stolna crkva u Parmi, ima tri polukube a jednu veliku sa slikom sv. Mihovila nad brodom u križ svodanu. S nutra je urešena slikami i nakitom, a i s vana je prekrasan nakit. Katolici se sad mogu dičiti, da imadu svoje vjere dostojnu crkvu. Bolnica sv. Hedvige za sljedbenike svake vjere, u kojoj dvore milosrdnice, takodjer je liepa sgrada, a ima i svoju crkvicu. Milosrdnice štuje i hvali ovdje sve. Tjeračina proti milosrdnicam biesni u južnoj Njemačkoj i Portugalskoj, gdje se bani žid; ali ovdje nije nikomu ni na misli, da napastuje djevice. Podigao se je još jedan samostan uršulinkah, te su one preuzele jedno gojilište i učionu.

Iz Rima. Stožernik Barnabó, nadzornik propagande, posla na urednika lista „Armonia“ ovo pismo: „Sabrane od Vas novce 1400 lirah za obraćenike u Bugarskoj primio sam, i liepa Vam hvala na trudu. Odmetnik Sokolski razcvili svakoga pravoga katolika, a osobito sv. otca. Za sada se još nezna, sbog šta i kako-li se je

Digitized by Google

to dogodilo; sad je on u Odesi — vrieme će nam odgonetati tajnu. Drugi obraćenici do sada su vjerni, a očituju, da u katoličkoj vjeri kane obstati. Bila jim u srdcu nakana, kakva jim drago, sveta stolica nekaje se za svoj čin, te nije prestala njegovati ovu mladu biljku, ma se baš plod materinje ljubavi izvrgao. Msgr. Brunoni, patrijarkalni vikar i msgr. Hassun skrbe se marljivo za obraćenike i brinu, nebi-li jim našli svećenika njihova obredu. O tom za sada neima više nikakove novine, da Vas obaviestim.“

— Novinari pokvariše hrpu perah pišuć o Cavourovu izpovjedniku fra Jakovu. Čim jedni javiše, da je pozvan u Rim, stanu svi gatati, sbog šta bi taj poziv bio, a ima i takovih, koji rekoše: zato, da kaže Cavourovu izpovied. O Cavourovoj smrti pisalo se je ovako i onako, ali većina slaže se sbilja u tom, da je on više danah prije smrti ležao u nesviestici, te da se onakov nije mogao pomiriti ni s Bogom ni s čovjekom. Bilo, kako mu drago, fra Jakov svakako je sumljiv; jer da je posve čist, nebi ga onako hvalile radikalne novine. Istina je živa, da ga poglavari franciškanskoga reda pozvaše u Rim. Ali tu opet jedan piše, da mu je papa uzeo župu i da je predan inkviziciji na sud; drugi opet piše, da se je vratio iz Rima u Turin. Gola istina u tom je to: da fra Jakov nije bio župnik kod Madonne degli angeli, nego samo crkveni gospodar i upravljatelj župe. Pravi je župnik o. Ignazio da Montegrosso, koj je radi spletke i rovarije proti njemu zametnute morao pobjeći iz Turina. General reda zabranio je fra Gaicomo da Poerino, da se više nebavi pastirskom službom zato, što je Cavouru podielio poputbinu netraživ u njega opoziv, a ne zato, što nije hotio da kaže Cavourovu izpovied, kako lažu turinske novine. Bio je fra Jakov i pred sv. otcem papom dva puta. U prvom pohodu primi sv. otac od njega ubaviest, što je radio s Cavourom na umoru i kako je svoju dužnost obavio? a kad vidi da je nevaljalo, naloži mu, neka prizna i očituje sam, da je sbilja nevaljalo. O. Jakov zamisli se te se stane omuhavati; a sv. otac bude tako dobar, te mu razloži sam dužnosti: kako se u ovakovu slučaju ima baratati s bolestnikom. Čini se da je ovaj redovnik malo tvrde glave i spora suda. Drugi put dojde o. Jakov pred sv. otca s o. Antunom Rignano, bivšim prokuratorom njegova reda, i donese sobom opoziv na pismu. Opoziv bijaše složen uvjetno t. j. veli o. Jakov: Ako sam pogriešio, što sam Cavoura itd. tad ću prositi oproštenje itd. To sv. otcu nebijaše dosta, već zapovjedi, da on mora navlastice i očito priznati krivnju. Redovnik nehtjede da posluša, te je uslied toga namah skinut a divinis.

Iz Talijanske. U kraljevini Talijanskoj ima 20 sveučilištah: 4 u staroj kraljevini Sardiniji (Turin, Genua, Cagliari i Sassari), 1 u Lombardiji (Pavia), 4 u Emiliji (Bologna, Ferrara, Modena, Parma), 3 u markah (Camerino, Macerata, Urbino), 3 u Toškani (Fiorenca, Pisa, Siena), 1 u Umbriji (Perugia) 1 u Napuljskoj (Napulj), 3 u Siciliji (Catania, Messina, Palermo). Od ovih Camerino, Ferrara i Perugia nestoje državu ni novčića, jer se uzdržavaju od zaklade. Macerata i Urbino imadu zakladu, ali opet stoje, prvo 15,960, a drugo 1723 lire na godinu. Dielom imadu nješto zaklade i Bologna, Modena, Parma, Catania, Messina i Palermo. Po svem tom stoji obuka na istih učilištih silne novce, jer imade učiteljah na čete s velikom plaćom, premda neima dosta učenikah. Da bude više učenikah, natječu se, tko će većom slobodom iznieti kakov nauk protivan crkvenomu, a dakako sve pod učenjačkom napravom. Sva skupa imadu dohodka do 600,000 lirah; ove godine imadu manjka 4,654, 108 lirah.

Iz Brešlje. U Brešiji donesu diete na krst. Kad će svećenik da krsti, upita, kako će biti ime djetetu; a kum odgovori: „Italia libera!“ Svećenik postane malo od čuda, promišljava, što bi na to rekao, bi-li uzkratio krštenje; nu, bilo od straha ili od razbora, odluči se, da nebude pravde. Sad slušaj krštenje. Italia libera! odgovaraš-li se vragu? Odgovaraš-li se svietu i njegovoj slavi? a kum na to muklim glasom: Odgovaram! Kad dojde red na sol, svećenik digne glasom te rekne: Italia libera! primi sol mudrosti! — Diete poslie krsta umre za 24 ure od žestoke groznice. Dogodjaj je istinit, a drugo neka tumači, tko kako zna.

Iz Švajcarske. Priprava za tisućnicu sbilja je veličajna; samostanci i mješćani natječu se, da svetkovina bude onakova, za povjestnicu važna, kakovimi katolička crkva višnjemu Bogu očituje hvalu na velikih čudesih, što jih on tvori po svojih svetcih, a neprijatelji crkvini zovu krivobožtvom. Prijavljeno je jur visokih i glasovitih gostih, a veseli sve začuvši, da će doći i msgr. Dupanloup, orleanski biskup, i da će na blagdan propovjedati. Čuje se, premda se nezna od kuda, da će i od pruske kraljevske porodice doći jedan ili dvojica ovamo, da proslave svetkovinu sv. Majnrada, s kojimi je i tako povjestnica kuće Hohenzollern u savezu. Bilo kako mu drago, ovomu samostanu prija taj dom, a za dokaz budi to, što je od njega dobio sliku predstavljajuću provod na čast sv. Majnradu, a u njem je vidjeti lica princah i princesah iz doma Hohenzollern. Prošćenjarah biti će po svoj prilici na legije, te si mora mjesec danah prije najmiti kakav kut, komu se neće da prenoći pod nebom ili u crkvi. Katolički pisci, ako i nečine s pripravom tolike buke, pripraviti će opet liepih spisah za svetkovinu.

Iz Englezke. Dopisnik turinskoga lista „Armonia“ iz Englezke uvjerava, da obraćenje englezke kraljice na katoličku vjeru nebi moglo biti bez očita čuda. Neima dvojbe, ona je katolikom vrlo prijatna; ali se više drži tako zvane „nižje crkve“ t. j. presbiterija-

Digitized by Google

nah, nego visoke anglikanske crkve s njezinimi bogatimi a nevaljalimi biskupi, te putujuć u Škotsku uviek bi došla na bogomolju k presbiterijanom. — Protivno tomu ima u londonskom katoličkom dnevniku članak, uvjeravajući, da je kraljica Viktoria sbilja prešla na katoličku vjeru, samo da se taj važni dogodjaj još za sada nesmie proglasiti, jer bi se vjerozakonske spletke u Englezkoj još gore zamrsile. U prve pohode poslie žaobe za pokojnom materom primi kraljica 17 katoličkih gospojah od najstarijega i najodličnijega roda. Londonski listovi od 29. Lipnja nose viest, da se je Dr. White, član sveučilišta u Cambrigdu i prvi urednik protestantskoga crkvenoga lista „The Union“ obratio na katoličku vjeru. U Dublinu ležaše na umoru star i vrlo zaslužan vojak, imenom Harrison, protestant; a kad umoli, da mu dozovu katoličkoga svećenika, jer da kani umrieti kao katolik, odbiju mu želju. Protestantskoga duhovnika nehtjede ni da vidi, te tako umre bez utjehe. Sbog ovoga dogodjaja zametnula se je po Irskoj i Englezkoj vika, te katolici viču opet za vjerozakonskom slobodom.

— U Londonu ima sada i za pse zavod. Milostive duše postaraše se za gladne pse klateže, što blude po gradu, te jim pribaviše stan sa svom drugom obskrbom. Zavod ima pet zaštitnicah, njim na čelu udovica njekakova sudca, a upravljajući odbor sastoji od sedam gospojah i pet gospode, medju kojimi služi jedan duhovnik kao tajnik i blagajnik. Ta kusnica dieli se na razrede, a to polag vrline i potrebe pasje; jer jih ima svake vrsti, a svi su bez gospodara, pohvatani na ulici, bolestni ili spali na kost i kožu. Hrane se na dan dva puta, a nastojnici vode jih i na šetnju. Najde-li se gospodar te zaište svoga psa nazad, vodi ga doma plativ zavodu naknadu prema vrlini psa. — Nije-li to liepo, pa se opet zao sviet smije onim dobrim dušam; ali sramota je ipak, što po Londonu ide više oguljene čeljadi, a za nje neima milostiva srdca. Neka bi išlo po redu, pa kad na pse dojde red, bilo jim, što jih ide; nu ovako svakako je krivica. Našlo bi se i drugdje ljudih, koji bi voljeli pomoći psu, ma i tudjemu, nego ubogu čovjeku.

Iz Azije. U Bengalskoj vjeruje jedno staro pleme u vračariju, pa za prevrata, kad se nisu imali bojati englezkih sudacah, upotrebiše sgodu, da u svom plemenu zataru vračariju. Misleć, da vračarija ide po rodu, poubijaše ne samo sve sumnjive, nego jim zatrše vas rod. Čitave porodice: otac mati, braća i sestre, sve je poklano, i to je po njihovu Bogu milo djelo. — Treba znati, da jim je to 25 godinah branio englezki sud; sve je mislilo, da je starim presudam nestalo i traga, pa evo ga! kako je to težko zatrti u puku. — Drugčije, kako god se proti crkvi u Europi vojuje umnom vještinom, tako se u Aziji vojuje surovom silom. Iz Tonkinga pišu, da je na 3. Studenoga p. g. u Sontaju pogubljen msgr. Nerron, francezki misionar. Taj novi mučenik bijaše uhvaćen u Kolovozu, te je puna tri mjeseca stradao u težkom gvoždju. Čim ga prvi put dovedoše na sud, raztegnuše ga razpinjačom; a on ni nepisnu. Dojde da ga povedu na smrt. Krvnik nebijaše učen, pa kad zamahnu mačem, zadrhta mu ruka. Ponudi novca, nebi-li tko za njega preuzeo službu; a kad nije bilo drugčije, zamahnu sam još jednom i glava pade. Na to skočiše vojnici i gledaoci trgajuć se za mučenikovu krvlju poškropljenu odjeću, a tko neujagmi krpicu od nje, namoči mu u krv rubac, da ima spomenik na Franceza, poginuloga s divnim pokojem i krepčinom duha. Na 30. Studenoga zapadne drugi Francez, msgr. Vesard, mandarinom u šake. Sapet u gvoždje kao zlotvor čekaše, kad će pasti žrtvom. Sada, kada ovo pišem, sigurno je, da katolička crkva ima jednoga mučenika više; jer je jur davna obsudjen na smrt. Nerron bijaše iz biskupije St. Claude, a Vesard iz biskupije poitierske: obojica iz družbe za vanjske misije. Da su francezke čete, mjesto što se mute na obali, odmah udarile na glavni grad Hue, nebi bila proljevena dragocjena krv ove dvojice mučenikah. Tu-Duc, krvopija svojih podložnikah i misionarah, treba da bude sbačen s priestola. Dokle ovaj krvi žedni dom bude vladao, neima dobra u Tong-kingu. Čuje se opet, da je general Montaubau dobio zapovied, da odmah udari na Hue.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Premješteni su kapelani: Mirko Vrbec iz Vinogore k sv. Martinu u Prozorje; Petar Bajsić iz dolnje Stubice u Vinogoru; Blaž Mračić iz stare Gradiške u Požegu; Škender Mlinarić iz Rače u Vrbovac; Stjepan Mikec iz Draganca u Čvrstec; Jakov Kolarić iz Krapine u Plešivicu; Stjepan Lahonjek iz Plešivice u Krapinu; Karlo Vrančić iz Belovara k sv. Mariji pod Okić; Adolfo Petak od sv. Marije (Medjumurje) u Topusko; Stjepan Novak iz Vrbovca u Oriovac; Aleksija Podel, upravljatelj župe trojstvanske, za kapelana u Virje. — Vojni duhovnici: Rok Vučkovac u Staru Gradišku; Josip Banješ u Raču. Novomisnici: Franjo Batić k sv. Martinu pod Okić; Toma Dunajec na Šipak; Antun Gornik u Novigrad kod Karlovca; Eduardo Jelošić u Draganec; Eduardo Kos u Moravče; Franjo Kostanjevac u Belovar; Gjuro Kralj u dol. Stubicu; Valentin Nemčić pod Belu; Ivan Turk u Kutjevo; Stjepan Večković u Petomaču; Janko Vuković k sv. Mariji u Medjumurju. Umro je: Franjo Kovačić, župnik na Bregih.

Dopisnica uredničtva.

G. N. Š. u D. Javljajući Vam, da je Vaša pošiljka amo prispjela, uvjeravamo Vas ujedno, da opremanje lista nije od naše strane ni za čas obustavljeno bilo. Ako koj list nestigne dotičniku u ruke, nije naše odpravničtvo tomu krivo, već neprilike poštanske, koje ukloniti nije u našoj vlasti. Neprispjeli broj vi neka se reklamiraju, pa će se opet poslati. — *G. F. M. u K.* Novci su prispjeli i dotječu za namirenje predplatninah. Potanje listovno, kada Vam se zaiskane knjige opremile budu.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 37. U ČETVRTAK 12. RUJNA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Cjena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Dalmacija.

Putopis.

(Dalje.)

= U to vidjeh grad i položaj krasan, komu na svietu malo ima jednakih. Šta ćeš ljepšega položaja — ta tu je sve, što god hoćeš. S traga u obrubu na više miljah gore nebotične okružuju sav vidik. Vjetar burin sad nosi nas uglom upravim koso u liep amfiteatralno uzdižući se grad. Vedro nebo, kao u ribe oko. Sunce vrh mosurskih gorah svietli, a nigdje ni oblačka; grad na kraju zalieva s krasnimi s gradami, starorimskom rotundom i visokim uz nju zvonikom, kano da plovi prama putniku, nudeć ga sladkim crnim vinom, ocjedinom maslinah i sladkih smokvah. Briežuljci oko grada u žegi višemjesečnoj opet se zelene. Zvonik prozračan, vitko dizajuć se u oblake nad sgradami, kaže put unj ne samo nam, veće tolikim morskim putnikom, da je ono mjesto, što si ga njegda možni car Dioklecijan odabrà za ljetni dvorac pod večer svoga života. Gospa od Pajšana zatvara s desna grad s liepom čudotvornom crkvom, o kojoj mornar naš na kormilu sjedeći kazà ne upitan, već od unutarnjega nagona, da je vele dobra i milostiva. Valjda da se je više putih k njojzi utekà, kad je u pogibli bià. — Majko naša! brani i mene na ovom putu! potaknut mornarom i ja uzdahnuh.

Grad je s mora otvoren. S boka tvrdja, što ga brani. Brodovah sila sjedi u njem bezposleno; jer je rat.

Vjetar protivan još sveudilj puše. Moji drugari srde se, proklinju, napastuju izkusnoga mornara. — Čudan je čovjek, koj se plaši i koga ništa nezanima; koj po svietu samo putuje, jer mora iti; njegov duh nemože se ni vrh glave uzdići. On uči na móre navikla mornara, da neka na vesla brodi, jer se brod naklanja od vjetra, i jer videć grad pred sobom nemože unj ući. Uviek je na dnu broda, da nevidi velebnosti móra — od straha. — — „Putuj,“ govori u ljutini „po Božjoj zemlji, a ne po móru, gdje se puževi jedu. — Da propali svi brodovi i Bog je raztvorio.“ Neukost.

Čim se izkrcasmo, namah skočim da obilazim po gradu. Naš tobožnji zapovjednik naloži nam samo ½ sata boraviti u gradu Dojdoh u tili čas u rotundu, njegda svetinju pogansku, a sad upravo u njoj nekrvnu žrtvu njekoliko kanonikah stolne crkve Višnjemu prikazivahu. Sjedoh i ja uz vjernike pri sv. misi, pomolih se s dna duše Bogu; jer me dirnu u srdce promišljajuć o vjeri svojih otacah, domovine, cieloga svieta, vjeri rimo-katoličkoj, koja kano čista, nevina, prosta, ali uzvišena djevica, sinom Božjim zaručena, toli oholu, jaku, samodopadnu radi velebnih svojih kumirah ženstinu pogansku, svemožno rimsko krivoboštvo strmoglavi, mjesto joj preuzè, izkoreniv sve tragove, da se za nju ni neznade. Providnost Božja, sudba njegova odabrà baš ovo mjesto, svetinju i palaču Dioklecijanovu, koj bijaše u svoje vrieme najveći okrutnik i progonitelj sv. vjere Isusove, odabrà rekoh, baš ovoga silnika ljetni dvorac, da bude opomena još i kasnijemu potomstvu, nego smo mu mi, da pomisli i odluke ljudske ništa nisu prema sudovom i odredbam Božjim. Nije on mislio, da vjera u propetoga, koju on u stienje i kamenje, u podzemne rupe protjerà, sad izza tisuću i više stotinah godinah po njegovom okruglom hramu širiti se bude.

Svetinja ova sasvim je okrugla, visoka, sa začadjenim, malo zaokruženim svodom. Osam debelih korintijskih stupovah, 4 hvata visokih a 2½ stope širokih, na ½ hvata od glavne stiene odaljenih, podupira sa toliko manjih nad dolnjimi cielu sgradu; izmedju njih namještene su sada drvene

Digitized by Google

galerije, što starinsku podobu svetinje veoma kvari. S vana, tik rotunde, vidi se još sad staro stupovje četverouglasti prostor zauzimajuće, sad trg stolne crkve načinjajuće, od njekadanje palače cara Dioklecijana, do koje stajaše rimska ova svetinja. Divno-li je ovo stupovje, pocrnilo od starine i nepogode vremena, nu uz to sve dobro sačuvano, ako i nije pokriveno, kao i kuba s nutra hrama. — Svetinja je prama iztoku probušena za veliki žrtvenik, na kojem štil gotički neslaže se sa stilom rimskim. Vrh probušene stiene za glavni oltar s nutra rotunde namješteno je prekrasno, umjetno naslikano, drveno propelo, umjetnina zaisto, kakve nije svagdje. S lieva probušen je takodjer mali prostorčić za liep oltar, na kom se štije napis: S. Domnius. M. PRImus Salon. Pont. Aplorum Prpis. Discipulus hic jacet. Sve je na ovom oltaru od bieloga mramora načinjeno, da se nemože umjetnije izdjelati Velika podoba, s lieva evangjelje, a s desna jakost kršćansku sjedeć predstavljajuća, s gora dva angjela ciela palicu biskupsku držeća i druga dva dolje poprsna pod oltarom, kako se apoštolu glava sieče, sve je vele krasno. Uz crkvu stoji visok toranj prekrasno izduben, da se krozanj vidi. U rotundi pogansko prekrojeno je na kršćansku.

Grad je tiesan, ima sgrade velebne, stare i liepe, tvrdo zidane, kao stiene dalmatinske. Na sjevernoj strani imade sgradah starih od tesana kamena, kojim vanjski zidovi stoje bez krova. Od ovih uzko skopčanih palačah, sad podrtih, vide se još prozori, veći nego nova vrata na sv. Petru u Zagrebu. Ovdje napisaše Talijani na uglu: Contrada di Citta vecchia. U ovoj strani grada, baš kad sam si ovo bilježio, više ženah govorilo je dalmatinski.

Spliet je ljepši od Zadra. Njetko mi reče da je Zadar ljepši; ali Spliet je za me krasniji, makar morda i zato, što je hrvatski grad. Svigdje me po nutarnjem gradu pozdraviše žene naškim govorom — a žene su upravo mnogo. Kako je Spliet prekrasan na svojoj „Rivi“ t. j. na móru, to mu se neka Zadar daleko skrije.

Pol ure prošlo je, a i druge dvie polovice prodjoše, dok sve obletih po Splietu. Naš zapovjednik ljutio se je na me, što me tako dugo nebijaše iz varoša. Sjedoh i ja uz čašu dobre kafe s drugari na velebnoj rivi, pa se nasladjivah izgledom na liep zaliev splietski. — Stara široka kula, s koje se na móre gleda, nigdje u primorskih dalmatinskih gradovih nefali, kao ni ovdje. One su sve, počam od Zadra do Dubrovnika, jednolične; jer su od mletačkih vremenah.

Od Splieta je na 2 ure Solin, ono glasovito mjesto Dioklecijanovo. Sad je ondje do 100 mlinah na rieci. Magjarski ili slovački kapelan T.. poznat nam od Zadra, reče mi, da si je bio uzeo fiakera, da pohodi Solin, a ondje kad stupi u staru crkvu, na mozaiku opazi još sasvim dobro uzdržano: „Anima mea ad Te Deus.“ Liepa zaista misao i sretna za onoga, koj ju izrazi. Meni nije bilo dano, da prekrasnu ovu okolicu splietsku pregledam. — S Bogom moj divni Spliete! s Bogom tvâ staračka rotunda. Tebe se prohtie Rimljanom, Avarom, Grkom, Turkom, Mletčanom — svačija si bila, samo nisi onih, kojim te Bog podieli. Talijanština te odviše pritisnù, da se ni jedna ladja u tvom pristaništu nemiče, kao da sve obamrieše. To pomislih, kad ini čitahu u kavani meni nerazumiv samo talijanski buletin; nu kako mi ga protumačiše, oglašuje, da je mir načinjen u Italiji, i da je Minčio granica carstva našega.

Oko 10 satih još móre mirno, kad se odtisnusmo od liepog Splieta, te upravo usried móra splietskoga proti jugu tek na vesla brodjasmo. Móre mirno, kao zrcalo, a sunce svietljaše bez oblačka; ali opet žega njegva putniku nedodijava na moru. Čim dalje odmikavasmo gladkim mórem, tim nam i Spliet veličanstveniji pred oči izlazaše. Vrh Splieta je Kliš s tvrdjom, gdje se od Turakah zatvarahu.

Čitavih 12 satih polagano idemo, pa još neima vjetra. S lieva nam je Brač a s desna Šolta. Pol sata poslie, pa ti eto vjetra majestrala, a mi poletismo kano ptice sokolice. Putujemo sad liepo hitro, samo što se glava vrti, kad se u veče izkrca. Vrata morska, gdje se Brač i Šolta sastaju, jesu uzka; od njih vozi se baš posried móra, koje od juga zakružuje Hvar i Vis, te se zove Starogračica. Velika je dobrano, te imade od vratah Brača kod sela Miline do vratah Hvara 12 morskih miljah. Kako rekoh, sa sjevera nam je Brač i Šolta, od zapada móre prosto, a od juga vide se daleke gore Hvar i Vis.

Brod nam ide kao hitra munja. — U to ustane s dna ladje naš najprednji drugar i kad pogleda na valove morske kako nas silno tjeraju, reče: „Es regiert am Meere nur ein Gott, sonst Niemand. Wenn er überall regiert, so ist er hier am meisten. Es hängt alles von ihm ab“ — pa si opet leže na dno ladje, samo da negleda Božjega stvora — móra. — Nije to opisna bajka moga morskoga putovanja, već je prava pravcata istina, riečju njemačkom od našega Slovena izušćena; Slovena, ali žalibože slaba, koj se je hrustio, dok je bio sjeguran na zemlji. te istom nevjerom i grdjenjem sv. ustanovah vjere svoje pred nami slobodu svoju pokazivao. Nu sad

Digitized by Google

mu sve presjede, te nehotice uzdahnù k svom Tvorcu, neka ga zdrava i čitava dovede k ženi i mnogobrojnoj, kako nam sám pripovjedaše, dječici. Sad je tekar pokazao, ili bolje rekao, sáma mu je na vidjelo izašla nabožna slovenska ćud. —

Starogračica prestaje, a mi se primičemo k otoku Hvaru. Hvar je s preda visok, kamenit, a od sjevera gol. U móre se strmo spušta. Sa sjevera nema na njem ni sela ni kuće, niti se obradjuje. — Sad je vjetar bonako, móre se ljulja, a i mene ljulja, kako me nigdar majka zaljuljala nije. Kad Hvar zahvatiš od sjevera i po njegovoj užini sa zapada ploviš, s desna mu je Palila, otok nizak, od sjevera kamenit.

Sad se vozimo južnim briegom Hvara, golim sasvim i neobradjenim. Još je rano, tekar 4 sata po podne. Pred nami vidi se glavni grad otoka Hvar (Lesina). Moji drugari željni odmora na kopnu prisile mornara, da pristane u gradu, na velu radost moju, da pregledam glavno ovo mjesto otoka, gdje je rodjen onaj slavni u našoj povjestnici junak Hvaranin.

Po svom običaju odem najprije u crkvu; ona je prilično liepa, u crveno sukno zavita: ima liepe slike na žrtvenicih, dosta je visoka i prostrana; ali opet nigdje u Dalmaciji nenadjoh crkve tako veličanstvene, kao što je naša prvostolna u Zagrebu. Ovdje je biskup, te baš kanonici, njih šest, idu s kora. Odmah zatim izadje župnik stolni pred pobočni žrtvenik bl. djevice, pa meni na veliko čudo počme s jednim dječakom pripjevati litanije lauretanske latinski, a puk odpjevaše: Ora pro nobis! poslie Pater noster i ine molitve sve latinski. Kod pobožnosti, valjda bratovštine Bogorodičine, bijaše ljudih starašnih do 60. — To im je sreća od latinštine, da jim grad leži u razvalinah, i da im dobrano velika trava raste izmedju pločah, kojimi je trg, doista liep, a velik kao Jelačićev u Zagrebu, popodjen. Nigdje po gradovih dalmatinskih nevidjeh toliko opustilih kućah, pa na istom trgu, kao što vidjeh u tom pustom Hvaru. Doista, pomislih s prva u sebi, ovaj grad mora da je bio liep i mogućan, kako su u njem kuće i sgrade visoke i liepe sve napučene živahnimi i kriepkimi stanari; ali kašnje pričini mi se sav grad ostario i polumrtav. — Ima 2000, a otok 14000 dušah. Predstavnik stolni udostoji me razgovora; nu slabo se razgovorismo; jer njemu ide latinski slabo, a hrvatski nikako. Išao je sa mnom te mi pokazao jedno dvie crkvice, a pripoviedajuć koje šta reče mi i to, da glagoljacah na ovom otoku nikad nije bilo, i da je otok imao glasovite biskupe. U Zadru, Splietu kao u Hvaru, reče, samo se nedjeljom hrvatski drži homilija.

Grad Hvar sa svih četirih stranah na svakoj je glavici utvrdjen. Tvrdje liepe sad stoje puste. Množina starih kućah od četverouglasta kamena stoje puste. Na jednoj vidim napis s grbom 1640. B. A. Ima opet mnogo zapuštenih crkavah na drugo preokrenjenih ili pustih. „Ciemno wszędzie, głucho wszędzie, co to będzie, co to będzie?“ Tiho svude, gluho svude, što to bude, što to bude?

Napoleon upali dva velika samostana, sve pokupi iz crkavah, dà i iste zvonove. Sad mu goleme razvaline od benediktinskoga, makar od nesgode vremena mnogo prepatiše, na ures služe. Izvan grada su, nemogoh je posjetiti.

U sriedi grada je liepa palača lava mletačkoga, na kojoj gizdavo razpruži on svoja krila, kao i na svakom studencu, koga oni načiniše. Brodovi u luci nemaknuše se ni s mjesta. Pritisnù ih težka móra boja latinskoga. Po obali morskoj ima množina rastline agave americana — nigdje se nenamjerih na Dalmatinca, da mi ju naški nazove. Ovdje se sve zeleni od nje prostor, koj je na kamenoj obali ona zauzela. Isto rašće vidjeh na obalah morskih u Splietu i Dubrovniku. Za njekoliko godinah izraste iz debela, mesnata lišća, 2—3 hvata visok cviet, kao kakvo drvo, pa poslie onaj grm, iz koga cviet izraste, propadne. Takav jedan visok cviet, nu jurve dobro usušen, vidjeh u Dubrovniku tik puta, koj u Gruž ide. Ljetos su se čudili u iztočnoj Pruskoj takovomu grmu, koj je od 1712., a od toga vremena tekar ljetos u cviet došao. G. Šulek ju nazivlje sabur, te o njoj piše: „Sabur (agave americana) jeste bilje golema i debela lišća, kod nas se u staklenih postavah goji i obično se zove Aloe, akoprem se ime ovo po pravici nadieva sasvim drugomu rašću. U južnoj Americi pako (a ja kažem u našoj Dalmaciji) raste sabur posvuda kao korov. Lišće saburovo počeli su sada Amerikanci rediti kao konoplje i tako su od njega dobili čista vlakna, koje je, po učinjenih pokusih, jače od konjske strune, a nedrži toliko i tako dugo paru i vonj u sebi, kao struna, što je osobito radi zdravlja dobro. U Englezkoj ima već skladišta od saburova vlakna.“ Priredjujte ga dakle i vi Dalmatinci, vozite ga u englezka skladišta, kad i vam divji raste po kršnih obalah. —

Ja sam bio važan gost za danas u Hvaru. U večer sviraše banda gradska u stajaćoj odjeći u slavu sklopljenoga primirja medju našimi i Francezi. Sve je živo bilo na liepom trgu, malo iza móra, samo šteta, travicom zaraslu. Ja se upoznah s jednim živahnim kanonikom, rodjenim Korčulancem. Žilice mu, valjda slavske, zaigraše, kad mu što o naših krajevih probesjedih; rado bi i on

Digitized by Google

prionuo bio za slavenski živalj otačbine svoje; ali mu doba i odhranjenje talijansko nedadoše. Latinski je dobro govorio, al' hrvatski težko. Nikuda me od sebe nepusti, razim kad je išao hvarskim Talijanom poviedat važnu za nje viest, koju ja prvi u Hvar donesoh, da je Minčio granica našega carstva. Na ovo svi me odlikovaše, dà pred jednim činovnikom, rodjenim Dubrovčanom, moradoh naški potvrditi, što saznah u Splietu. Sve je oživilo na ovu viest, Bog sám znade, koliko sladkih nadah i čuvstvah probudih u ovom sasma potalijančenom gradu viestju ovom.

Hvar je golema kamenita planina. kao da je zagrebačke gore do Medvedgrada móre oblilo. Riedko je gdje na njem koja užlebina, po kojoj bi zelena lozica i maslina zasadjena bila. Deset godinah jur groždje im je bolestno, te vino, što je najveći dohodak, sami kupuju. Ljetos je još najhudje. —

Na 15. Srpnja prenoćismo kod jednoga staroga vrlo pobožna Hvaranina. On je pučanin te govori hrvatski; ali varošani svi su Talijani. U ½3 krenusmo s malim vjetrom dalje put Korčule. Kad putuješ našim mórem, nemožeš vidjet izhod sunca s móra, jer te okružuju sami otoci. Jošte brodimo bez vjetra uz južnu obalu hvarsku, po kojoj stanuje čovjek izkopav za se vinograd, gdje mu se izkopati dade, skrši kamen na malene prostorčiće 5 -6 hvatih širine, a uz nje napravi po jednu ili po dvie i tri kućice bicle. te se s móra vide kao da vise u oblaku. U ½6. opazi vikli na móru mladi mornar prvi dim od francezkoga parobroda, ili čijega drugoga u daljini 20 m. U ¼10. na lievo nam je otok nenapučen — gó kami — Šćedro. Nikakva vjetra nebijaše te cieli dan brodijasmo s leva svejednako uz neobično dug Hvar, a s desnu dohvatismo visoku opet Korčulu.

(Dalje će sliediti.)

Sud protestanta o ravnopravnosti vjerozakonah u Austriji.

Glasoviti Niemac Vuk Menzel, protestant, protrešuć jedan spis o jednoći vjere u Tirolskoj, izreče sud o ravnopravnosti vjerozakonah u obće, a napose u Austriji. Učen muž, koj se već odavna oštrim okom ogledava po svietu, starom i novom, te ga motri tražeć u svem golu istinu, bolje će sigurno izreći o ovoj stvari sud, nego mudrijaš crpeći znanje iz novinah ili iz kakva mućka pokvarena srdca a uzavrela mozga. Bilo i nehotice, ovo je mig i za nas. Ima ljudih mislećih, da je opirati se u ovo naše doba vjerozakonskoj ravnopravnosti, što i kapom braniti se od vjetra; ali evo ipak, što protestant držeći se objavljene vjere o toj hvaljenoj idei piše. „Jednakost (paritas) velika je nesreća za državu. U sukromnom životu ima tudier bez prestanka zadirkivanja, tužbe, svadje, razdraživanja s protivne strane i srdjbe radi mješovite ženitbe, radi pokopa na istom groblju, radi dionice u upravi obćine, zakladah i gojilištah itd. Tudier tuži sad onaj, da mu je inovjerac pomutio mir, gdje je prije sve blaženo bilo, sad opet drugi radi prevabe na vjeru, radi preziranja ili psovanja od druge strane itd. Jednakošću sapne se država posve. „Dojde-li država većim dielom protestantska u nuždu ili sgodu, da pojde za svojom posebnom politikom, a od nje to traži i većina državljanah, tad su joj svezane ruke te nesmie raditi sbog obzira na druge svoje državljane katolike; a tako obratno i katolička vlada sbog obzira na državljane protestante. Kad je sviet razdražen, nevolja je još gora: jer jednakost je vječni gradjanski rat, koj ako se za koje vrieme i pritaji, kad bukne, baš je divlji. Stojeć katolik uz protestanta pod zakonom iste svjetovne države, u istom gradu i obćini, to je za oba neizgovorna muka, neprestani jad, a uzavriju-li strasti, proteče i krv. Kad je ljudem bilo strahote do grla, opametiše se oni te uvidiše ovo isto sklapajuć vestfalski mir. Vestfalskim naime mirom uzporedane su tri kršćanske sljedbe, i to samo one, s tom predpolagom i pogodbom, da nijedna od njih neprekorači političke medje države, spadajuće na drugu sljedbu; a tim je izrečeno: da je ravnopravnost dvijuh protivnih si sljedbah u jednoj istoj državi poglavito zlo, komu se po što po to treba uklanjati. U bečkom ugovoru mira osramotiše se diplomati tim, što zabaciše mudri ugovor vestfalskoga mira pa stvoriše ravnopravne države; ali nije se ni čudili toj njihovoj ludoriji, jer je bilo poslie duga sna a sljepota tako zvanoga filosofičkoga t. j. nepraktičnoga vieka bijaše grdna. Nu po svoj prilici, nebijaše to po ludoriji, već baš po zloj nakani; jer kako da nebude to račun zlobna neprijatelja, kad protestantskoj Pruskoj nisu nazad dani njezini stari dielovi, franačke markgrofije i iztočna Frislandija, a dadoše joj katoličku Vestfalsku i renske pokrajine. Nije bolje prošla ni katolička Bavarska; jer nove pokrajine (Pfalz u. Franken) neće se nikada stopiti sa starom Bavarskom, nego će do vieka biti silna pokrajinskoga odpora, kano i u Pruskoj. Sastavine države su raznorodne, ne istorodne, a to je za svaku državu nesreća.

Austrija došla je sada u takov položaj, da joj se ravnopravnost narivava kao tobože sreća, kao velik napredak. Austrijini neprijatelji mogu se tomu veseliti, jer će to Austriji biti kost u grlu, kano Pruskoj i Bavarskoj.

Vriedni Tirolci brane se. Oni nedadu, da jim istorodnost i njom osigurani blaženi mir, te od starine patrijarkalna bratinska ljubav u zemlji dojde u pogibelj. Njihovo je čuvstvo naravno, a pravo nedvojbeno. Tako se veli u ovom spisu: „Zar neimate vi ljudih marljivih,

Digitized by Google

poduzetnih i poštenih u svakoj struci, obradjivajućih koliko se iz zemlje polag vrsti, roda i potrebe izvaditi dade? Treba-li u zemlji natječaja s tudjinom, kad se s njim izvan zemlje i tako mora natjecati. A nije-li svakomu staležu čvrsta podloga seljan, radin, pobožan, razborit i umjeren, koj u znoju lica iz malenog komada zemlje vadi sve, čim Bog dieli a marljivošću se steći dade? Zar da se vašemu vriednomu seljanu naselbinom tudjinah i onako malena zemlja još više smanji. Takov narod, ova otajna jednoća plemena u naše vrieme, ova jednoća raznih vickovah, ovaj narod imavši od zemana jur ustav, za kojim razobraženi zakašnjenici u drugih zemljah sad tekar viču; narod, koj je imao i branio slobodu imetka, gradjansku i političku slobodu, sam razračunavao porez i sam upravljao njim i zemaljskom imovinom: koj je imao po svom načinu razumno razredjenu zemaljsku vojsku i prostu upravu zemlje; ovaj narod, koj se nije tek usposobio za slobodu, već u prastaroj slobodi dozrio i uvježban, slobodi vikao i njom se ponosi, pa je ipak zadovoljan i strpljiv pod rukom svoga grofa, cara, komu se po Božjoj promisli i svom vlastitom izboru danu vladaru ima pokoravati — zar ovaj narod da treba tudjinske smjese? Znate-li vi čudo nabožnosti ovoga dobroga puka? Znate-li, što je zametak ovoga ćudorednoga ploda, tajna njegove povjestnice i činah, čvor prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, njegov luč i svjetlo? To je katolička vjera i po njoj skopčana jednoća vjerujuće i nabožne sviesti. Prekinite to, Tirola više neima.“

Ima dosliednostih, koje su najveća nedosliednost. Ovakova je i ona, kad se, da u državi bude jednolikost, uzme Prokustesova postelja, te tko radi kratkoće nepristaje, njemu se razpinjačom natežu uda, dok pristane, a tko je opet predug, njemu se odsječe glava i noge.

Sgodopis uči, da je vestfalski mir razlučenjem katolikah od protestantah osigurao onu snosljivost 18. vieka; a protivno, da je ravnopravnost, gdje je god uvedena, u 19. vieku porodila nesnosljivost. Ovo je čedo ravnopravnosti, a da nebude još gore nesnosljivosti, neka se nesili nijedan narod, gdje je prije bio jedan vjerozakon, da bude ravnopravan.

Jedina pametna i pravedna politika, koja bi za Tirol valjala, bila bi ta, da mu se iznimkom (kano Baskom u Španjolskoj) ostave prastare i dobro zaslužene osobine. Kad zakon nije protegnut na Dalmaciju, Mletačku i Lombardiju, kad je ovim talijanskim zemljam isključivo ostavljena ravnopravnost, zašto da se Tirolu vriedja njegovo pravo?

Zlorado veselje bečkih židovah nije dokaz, da je ta ravnopravnost i slilja prevrla. Ima-li pako i protestantah tako ludih, te vjeruju, da će po ravnopravnosti protestantizam u Austriji procvasti i razširiti se, to se jako varaju. Oli će prije ili kašnje od katolikah biti odpora, te će tad protestanti zanesavši se prerano na ravnopravnost, trpiti; oli će se opet sve skupa raztvoriti u bezvjerni mućak, u kojem štampa od napredka rado gazi, i tad će se crkva, ako kakva i bude, pretvoriti u njemačko-katoličku, a sigurno nikada u protestantsku. Jer mržnja i psovka sadanjih nevjeracah neide samo na papu nego i na Luthera.

Netreba ni dvojiti, Francezka i Ruska jedva čekaju, da se u Austriji raztvori stara katolička vjera; jer tada bi preostala samo dva cara: jedan katolički, drugi grčki, a svaki na čelu svoje silne crkve. U sredini Njemačke razpalo bi se sve u križkraž. Mogućoj katoličkoj crkvi nebi bio više zaštitnikom njemački car, već samo francezki. Sve katoličke simpatije za Njemačku prešle bi na francezkoga cara. Vjerujte, u onaj isti čas, čim u Austriji ravnopravnost konačno bude izvedena, što bez uvrede svih pravovjernih katolikah i rimskoga dvora biti nemože — čim zavlada u njoj ravnopravnost, u onaj čas iznieti će francezki car na viđjelo svoju politiku s Rimom, te preuzeti zaostavštinu od sriednjega vieka, zaštitu nad rimskom crkvom, koju mu je Austrija tako lahkoumno pustila iz ruke, i staviti se na čelo svim katolikom u Europi. Dom Habsburg-Lothringen, omraziv se i zavadiv radi ravnopravnosti s većinom svojih podložnikah katolikah, izgubila bi katoličku hegemoniju i ona bi prešla na Francezku, kao što je i dom Wettin pokatoličiv se izgubio hegemoniju protestantsku, koja je tad prešla na Prusku.“

Zmaj sedmoglavi.

(Konac.)

VII.

O grdobe toga zmaja
Što proguta sreću raja,
Sedam glavah, sedam ždrielah,
Sedam gadnih griešnih vrelah,
Iz kih zloće izviraju,
Po zemlji se razlievaju
Kao potop kalne rieke
Te se legu biede prieke
Svakojake zloće gadne,
Ružne, gnjusne, grdne, smradne,
Ljute guje i štipavci,
Gusenice i skakavci,
Što tamane svako cvieće
Zemne ljudske liepe sreće;
Štono život ogorčaju,
Ljudskom srdcu jad zadaju.
Od tud muke i nesgode
I zlokobne svake škode,
Sve nesreće, suze, vaji
I svi gorki uzdisaji.
Što na zemlji taru ljude,
Muče, kine, trape, trude,
Što jim rane bol zadaju
I život jim ogorčaju.

Digitized by Google

Sve je ljutog zmaja djelo,
Sve njegovo guta ždrielo,
Sve njegova para kuži,
Sve od njega vene, tuži. —
Srdce truje, um sakati,
Čuvstvo tupi, gazi, mlati:
Kud prolazi, kriepost gine,
I radosti već nevine
Ondje neima, gdje on stane
I zlom svojom parom dane.
Za njim raste čemerika,
I tatula i bodljika
Ubitačna i gorčika,
I otrovna još mlječika,
Trubeljika i paskviça
I još zmijska jagodica,
Ljulj, sniet, glota svakojaka —
Svaka zloća preopaka.
Sve nevolje, nužde, biede,
Uzastopce zmaje sliede.
I po danu i po noći
Svuda ga je vidjet moći,
Kako režeć traži, hodi,
Da ubije i naškodi;
Kako svemu se opira,
Što na Božju slavu smira.
Gdje nemože ohološću
Tu navali lakomošću,
Il' bludnošću opet vara,
Ol' zavišću pak udara;
Navaljuje proždrlošću,
Il' udara srditošću,
Ol' lienošću kalja, truje
I sviet tako pobjedjuje.
Svi ustajmo proti toga
Dušmanina prokletoga:
U Boga se pouzdajmo,
Kriepošću se oružajmo,
Pak ćemo ga pobjediti,
I sile mu salomiti,
Raj izgubljen zadobiti
I na vieke sretni biti;
Sramota je i prikor hudi,
Da pametni buduć ljudi
Robovi smo gadne strasti
I sotonske te oblasti.
Usried biela Božjeg' dana
Vjerom svetom obasjana,
Da neznamo pravog' puta
S koga nitko nezaluta,
Osim ako traži svoga
Dušmanina prokletoga,
Te mu robski se podaje
Uz zastavu mu pristaje;
A oda zla tko se čuva
Pomoć ima svetog Duva,
U nikakvoj taj napasti
Neće sasvim moć' propasti.
Ako kriepost kad i strada
Viek konačno nepropada;
Zloća više što dobiva,
Tim sve više i štetiva:
Što god zloća raste veća
Zamašnija je nesreća.
Što se oholost više diže,
Ta konačno pada niže;
Što lakomost više grabi,
Tim si život više slabi;
Što god više bludnost gori,
Tim se više kolje, mori;
Zavist veća što postaje
Veće rane si zadaje;
Što proždrlost halavija
To sve biva još gladnija;
Što srditost biesni više
To sve hudjom dušom diše,
A što lienost više spava,
To se dublje zakopava.
U glib, u kôm se zapada
I konačno već propada.

Eto vatra, eno voda!
S desna hasna, s lieva škoda,
Život i smrt pred očima
I slobodno birat svima:
Što tko hoće, može uzeti,
Te će živit il' umrieti.

U Zemunu mjeseca Srpnja 1859.

Mijat Stojanović,
c. k. nadučitelj.

Dopis.

Iz Karlovca dne 7. Rujna. „Evo danas je sav Karlovac na sprovodu," reče jučer ne daleko od mene jedan stari gradjan. Na što mu odmah drugi: „Ma baš sam i sám htio reći." „A jest, jest," dodam ja obazrev se i pozornije na tisuću i tisuću nas, — gdje opazih više njih suze lievajućih za jučerašnjim pokojnikom.

Dakle, premda se takodjer na ovoga protezala ona latinska izreka: Dum moritur pauper, vix venit unus aut alter; — premda se on nije mogao odlikovati tvarnim blagom, tvarnimi dobrimi djeli medju nami, ipak kao: Dum moritur dives, concurrunt undique cives, — sprovadjala ga je silna tužna svjetina do groba; jer je on duševnim blagom, duševnimi vriednimi djeli zaslužio ljubav i štovanje naše. Pokojnik taj je otac **Barnaba Paljuk**.

Digitized by Google

Bio je mnogo godinah učitelj ovdje, što na glavnoj gradskoj učioni, što opet na gimnaziji, — i stekao liepih zaslugah. Više godinah obnašao je čast vikarovu u ovom samostanu vele pohvalno. Napokon zadobio je izpražnjeno mjesto gvardijana i upravljatelja unutarnje župe karlovačke; kao takov — kroz četiri godine — učinio mnogo liepa i koristna u obće, navlastito za samostanski hram i za samostan. „To je bio misnik, izpovjednik i propovjednik izgledan i veoma obljubljen," čuo sam iz mnogih ustiuh. Tako sjećajući se njegovih vriednih djelah, u kratko reći, neće ga moći tako lahko zaboraviti ni Karlovac, ni samostan ovaj, ni država njegova, ni prijatelji ni znanci njegovi.

Prošle Subote pao je od kapi, baš kada se spremao misu čitat; zatim pet danah patio težku bol, ali neprepatio, već usnuo u Gospodu minule Sriede pod večer. Blažen bio! —

Viestnik.

Iz Zagreba. U sedamdeset i devetoj sjednici našega sabora predloži g. dr. Muhić, da se za sveučilište jugoslavensko odredi propovjednik. Za čudo je, da je ovaj pravedni predlog imao žestokih protivnikah, te je jedva jedvice primljen sa 31 proti 29 glasovah. U istoj sjednici nije mogao prodrieti g. Nik. Horvat svojim valjanimi razlozi podkriepljenim predlogom, da se na istom sveučilištu professorom bogoslovja dade jednaka plaća s professori ostalih fakultetah, pošto se u osnovi predložila takova plaća objema, da bi professori ostalih fakultetah imali prvih deset godinah za 400, drugih 10 godinah za 500, a trećih 10 godinah za 600 for. više plaće od professorah bogoslovja. Kod prvoga glasovanja bijahu glasovi jednako podieljeni, kod drugoga propade predlog sa 4 glasa.

Iz Beča. Odbor carevinskoga vieća za prosvjetu pronašao je, da je civilna ženitba moguća i potrebna. Židovske novine žale, što su oba u odboru sjedeća biskupa, budějovički Jirsik i posvećeni lavovski Litvinowitz viećanje smetali. Židovom ide preporod Austrije, u kom bi se sve sveze, vežuće ju za katoličku crkvu, morale porazkidati, polagano. Dotle valja da još nije došlo u Austriji, da bi bilo „potrebno" ženitbu obezčastiti.

Preč. g. kanonik i profesor Fessler vratio se je s puta. Namjerava naime izdati djela sv. Hilarija Arelatenca, te je sbog toga morao glavom u Arles u Francezku, da sam sve potraži i ubaviesti se; jer djela ovoga svetca nisu još nikada sva izdana. Iz Arlesa zaputi se on preko Marseilla u Rim, gdje je dva puta bio pred sv. otcem. Vidio je na svoje oči, kako je sv. otac posve veseo i predan u Božju volju, a i zdrav; samo mu je noga otvorena, što mu pače za zdravlje služi. (Otečene ili otvorene noge imadu u Rimu malo ne svi stožernici, a to zato, što nikuda pješice neidu; jer je običaj, da se svuda voze.) Fessler svjetova sv. otcu, ako bi do sile došlo, da bi mu najbolji zaklon bio u Briksenu u Tirolskoj.

Iz Talijanske. U Loretu bila je blizo grada postala šestorica svećenikah, da se odmore i malo okriepe; ali skoči više skitalicah te napadnu na nje. Svećeničí skoče te njeki uteku, ali dvojica njih neće preboljeti smrtne rane.

Onuda po pokrajinah raznaša se krivi dopis tobože od kardinala Scitovskoga na talijansko duhovničtvo, a u njem su ružne psovke, ružeć talijanske biskupe i samoga papu. Evo na što sve nedojdu prevratni junaci, da odličnu crkvenomu dostojanstveniku podmeću sramotne, lažne i krivovjerske rieči, nebi-li zaveli svećenstvo i puk; ali neće jim srećom poći za rukom, jer je laž očita. — Radi odporne spletkarije zatvoreno je pet vojnih duhovnikah, služečih s vojskom u Toškani namještenom. U Napuljskoj zatvoreno je opet do 29 svećenikah. Ondje se sada drugo ni nečuje do: zatvori, ubij, orobi, zapali! Piemontezi sravniše nedavna sa zemljom dva poveća mjesta: Pontelandolfo kraj Beneventa od 6000 dušah, i Casaldoni od 3000. Šest mjestah spaljeno je, a tim slobodonosci Piemontezi pustiše na slobodu bez kuće i kućišta 22,57 dušah.

„Armonia," premda joj sa svih stranah bez prestanka dolazi Petrov novčić, zove ipak bez prestanka, neka se daje još više. Na njezin poziv dojde sv. otcu za ono 2000 škudah, što je darovao od potresa stradajućim stanovnikom u Citta delle Pieve, naknada tri puta veća, a za god Petrovih verigah do 20,000 lirah. Novi poziv izide za god Marijina zastupa na nebo, pa eto! dojde preko 16,000 lirah osim drugih darovah, od kojih je samo jedno nudilo za kavu vriedno 1000 lirah. „Armonia" neprestaje, već pozivlje još. „Potrebe sv. otca svakim su danom veće, pa mora da bude veća i darežljivost njegove djece! Dajte da proslavimo rodni dan Gospin novimi liepimi darovi. itd. Do sada je „Armonia" skupila do 450,000 lirah u novcu, a još više u dragih darovih.

Stožernik Morichini, biskup u Jesi, tuži se pismom upravljenim na tamošnju financijalnu oblast sbog obezčašćenja crkve. U Jesu naime ukinut je samostan augustinacah. U prastaroj njihovoj crkvi, gdje je još sve stajalo kano i prije: žrtvenici, svećnjaci, propèla i slike — držali su prodaju samostanske pokućnine, i sbog te rugobe u kršćanskoj državi protestuje biskup. Što pomaže protest, kad je piemontezka vlada nakanila svuda uvesti „red," te se u svem drži načela „slobodna crkva u slobodnoj državi." Kad je crkva slobodna, zašto da nekuša, kako se u njoj prodaje.

Blizo Ferma zadržaše se tri ostarele koludrice u samostanu, poslie kako su se druge sbog ukinuća bile razišle. Ovaj samostan bijaše prava njihova svojina, ali ni to jih nespasi, već su izagnane silom. Srdce je pu-

Digitized by Google

calo čovjeku gledajuć, kako se starice bolestne, koje su sav život posvetile mladeži, plačuć i jadikujuć diele sa stanom, gdje su ostarile, pa još sa ružnom psovkom i kletvom od nemilih silnikah.

Sviet pripovieda kao gotovu istinu, da će sv. otac još mjeseca Rujna naimenovati kardinale. Visoke osobe, kojim je namjenjena grimiznica, kažu da su ove: Msgr. Bedini, njekada apoštolski glasnik u saveznih državah; Quaglia, tajnik odbora saborskoga; Sacconi, ap. glasnik u Parizu, boraveći jur duže vremena u Rimu; Alberghini, dekan sv. rote; zatim nadbiskup u Chambery, patrijarka mletački, koj će se skoro oporavitii od bolesti; dva španjolska biskupa i o. Panebianco, minorita i consultor s. officii. — Na 19. Kolovoza umro je kardinal Santucci, nastojnik odbora za nauke, a na 20. kardinal Piccolomini.

Pogodba medju Piemontom i Švajcarskom radi dobarah za stol (bona mensae) biskupijah Milan i Como, koje je Švajcarska zaokupila, te radi odkinuća švajcarske strane od istih biskupijah, prekinuta je; jer nebijaše uzpješna. Švajcarski listovi krive piemontezku vladu, što je pretjerivala zahtieve.

Iz Švajcarske. U kantonu Lucernu nadvlada opet, makar i s trudom, katolička stvar. Vieće za obuku bilo je namjestilo za učitelja njemačkoga jezika njekoga Bečana, demagoga, koj god. 1848. pobježe iz domovine. Taj čovjek, imenom Eckart, ružio bi svakom prigodom pred djecom vjeru, pače usudio se iznašati načela materijalistična i Isusa tajeća, te jih braniti pismeno i ustmeno. Na to dignu viku drugi učitelji, roditelji i duhovnici, i već je bilo došlo do toga, da je sve duhovničtvo kantona Lucern dalo prošnju na vieće, neka Eckarta makne s učiteljske stolice. Vieće za obuku privoli na to, i predade ubaviest na vladino vieće; ali jer u ovom sjedi množina radikalacah, a nje nagovoriše još drugi njihove stranke, to u jednoj sjednici bude odlučeno, da Eckart ostane na svom mjestu još sliedeću godinu. Kad se sastalo veliko vieće ustavnim načinom, bude odlučeno sjajnom većinom (71 proti 19): da se namah skine s časti. — U Freiburgu bila je na 21. Kolovoza velika skupština Piova družtva, a na nju dojde 200 poslanikah.

Iz Engleze. Sve više raznaša se glas, da je kraljica Viktoria sbilja prešla na katoličku vjeru, a što je još čudnovatije, glasovi dolaze od samih protestantah, dočim katolici toga nevjeruju. Za sigurno se još nezna; ali opažava se vendar, da je kraljica njeke protestantske pobožnosti, koje je svaki mjesec običavala ovršivati, sada zapustila. Sad se sprema na put u Irsku. Glasovitu novellu kardinala Wisemana prenačinio je kanonik Oakeley u dramu, i to vrlo liepo. S dozvolom kardinalovom izigrana je drama u ponedjeljak 15. Srpnja o. g. u velikoj dvorani Whittington Club, a na igru bio je došao sam kardinal, množina visoka plemstva, više biskupah, katoličkih i protestantskih duhovnikah. Predstavljajuće osobe igrale su izvrstno, pozorište bilo je prekrasno, a najljepše izpade prizor na mjesečini i prikaza u tamnici. Na koncu bi izgovoren epilog, a u njem je više stavkah išlo na kardinala, te bi kod svake občinstvo kliknulo: Slava! Kamo sreće, da se prevede što brže i u druge jezike, pak ako i nebi došla ova drama na javna kazališta, kamo dan danas većinom idu pogubne, strastne i ružne igre, a to barem da se igra u sukromnu družtvu, kano „skrovni dragulj.“

Iz Carigrada. Nesretnjaka bugarskoga patrijarku Sokolskoga, koj osramoti siedu svoju bradu, stigla je zaslužena kazna. Odveden je u Kairo i onjde sjedi zatvoren u samostanu, da čini pokoru, što se je bio odmetnuo od pravoslavne crkve. — Ali cieli dogodjaj još je tajna. Nesretni starac mogao bi se bio vratiti na staru vjeru, da se i nepreda Rusom. Tko će odgonetati, kako-li je došao na rusku ladju, te se dao uhvatiti kano vuk u škripac. Imao je sultanov berat, te je mogao mirno živjeti pod zaštitom turske vlade, a osim toga vjerovati, što ga volja. Zašto je dakle pobjegao? Zašto je sa sobom pobrao sve darove, što je od pape donio ne za se, nego za bugarsku crkvu? Čovjek bi sbilja prije vjerovao, da je ukradjen, nego da je sam od svoje volje pobjegao. Po svoj prilici, on se je zapleo u zanjke ruskih agentah, pa kad već bijaše njihov, razglasiše, da se je odmetnuo od katoličke crkve. Vrieme će jur iznieti na vidjelo i ovu crnu tajnu.

* U Zadru je umro 4. Rujna nadbiskup zadarski, Josip Godeasi. Istoga dana vrati se iz Beča bolestan, i za dvie ure preminu s ovoga svieta.

* Po najnovijoj štatistici bar. Czoerniga ima u Austriji katolikah 27.505,375; protestantah 3.182,616; židovah 1.049,871. Na osam katolikah dodje dakle jedva jedan protestant. U Tirolu i Vorarlbergu ima protestantah svih skupa 115, a većina od tih u Vorarlbergu. U sadanjem carevinskom vieću zastupano je 16½ mil. katolikah, 292,000 protestantah, a 620,896 židovah.

Za buduću školsku godinu primili su u nadbiskupsko sirotište, i to:

U zagrebačko: u V. razred gimnazialni Vjekoslav Klaić. U sirotište požežko: u IV. gimnazialni razred: Molnar Antun i Ivan Topalović; u III. razred: Ivan Jožić, Konrad Krkljuš i Izidor Tucić; u II. razred: Joso Celinšćak, Petar Gradinec, Ivan Širmer, Joso Antolković, Mihalj Žagar i Ivan Šulc; u I. razred: Franjo Kroačević, Antun Režek, Antun Starec, Stjepan Hegedić, Gustav Baron, Gjuro Benak, Stjepan Mihelić i Fabian Gergesina.

Ostali molitelji mogu svoje molbenice natrag dobiti u nadbiskupskoj pisarni u Zagrebu.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 38. U ČETVRTAK 19. RUJNA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, prče i na četvrt godine kod svake c. kr pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Dalmacija.

Putopis.

(Dalje.)

Korčula jedina, kao visoka gora, obrašćena je zelenom šumom. Ovdje na móru, kad sunce izgubi žestinu, vidjesmo na dohvat morskoga psa kosca, gdje mirno pliva nad mórem, koj, kad móre uzrujasmo, utonu, pa opet pomoli se. Nemogav u grad Korčulu dospjeti skrenusmo u selo Račišće na otoku Korčuli na konak. S desna od kopna visoke su planine kao gore zagrebačke, samo što su tako gole, kao da je vječni snieg na njih; izpod njih je mjesto Pelišac, baš na vratih med Korčulom i kopnom. Narod je po otocih svagdje naš.

Račišće je samo slavensko mjesto. Imade župnika, i s njim sam govorio hrvatski; imao je hrvatsko sv. poslanje s otci nam poznatimi. Za lukno dobiva ulje. — Od ovuda ide trgovina s drvi, debelimi kao ruka. Mlečani. što bolje bijaše, izsjekoše. Ovuda raste zeleni lovor posvuda na grmake. Imade ga izobila za pjesnike (za putopisce?) i za grahovu juhu mojih Podravkah. Pošten Dalmatin, krčmar i dućandjija, vitak, mlad kano kaplja, dade nam stan, crnoga vina i podvorbu badava. Ništa nije hotio da uzme za pet odličnih ljudih; ali ja nemogoh odoljeti srdcu na to čudo riedko u svietu čuveno, da mu nebacim na stol koj srebrni, u nas riedki, dvadesetak. Oživila propala gostoljubivost!

Na 16. Srpnja, na god Gospe karmelske, ganusmo se s Račišća. Ob noć pade kiša, koja jurve mjesec i pol padala nije, tako da im je sirotam sve bilo izgorilo. Ovdje, takodjer ob noć, čuo sam viku njekakih vrlcah, koji kad se, kao sinoć, rose napiju, svi poginu. Takovih pištavacah ima na vinskoj lozi, maslini i na svakom grmu.

Pelišac je upravo krasno mjesto. Kuće su mu kao kakovi gospodski dvorci izmedju zelenih vinogradah i maslinah, jedna uz drugu liepo poredane. — Dojedrismo do grada Korčule, utvrdjena sa 2000 dušah. — Tu nas silni Bonaco uhvati. On stade silno našim jadrom trzati, brodom kao perom po móru bacati. Al se i moji drugari vele uplašiše, najpače naš starešina. Djeca mila su mu na pameti, njih spominje. Uzdihava, da se Bog smiluje. Lieber Gott! Lieber Gott! O Lieber Gott! Krv mu studne; a vihar s jadrom rrrr! rrrr! nečuveno do sada ruži. — Drugi mu pomažu... viče na kraj! na kraj! . . idimo pješice... a mornar slobodi ga: „Neboj se gospodaru! ništa neće biti“... Ja samo šutim sasvim miran gledajuć izkusnoga mornara; a drugi uče ga, zapovjedaju.

U to eto za nami našega parobroda, te nas sustiže kod mjesta Korčule. — Sad tekar stadoše ružiti moji drugari svaki mali brod, te koriti nesreću, koja ih prisili voziti se na ovom brodu. Hoće da sustave na otvorenom móru parobrod, viču, mašu bielim rubcem, da stane i da ih gore uzme. — Badava prosim ja s jednim mladim gospodinom, da toga nečine. Slobodno, rekoh, idemo za njim, ako u Korčuli stane; ali nestade. Sreća, što nas vihar k Pelišcu odnese, a parobrod posred prokopa morskog dobrano daleko od nas mirno svojim putem k Dubrovniku plovljaše, misleć valjda. da ga koj pijan bielim rubcem s našega maloga broda pozdravlja.

Vjetar na hipe prestaje. S lieva na Pelišcu šumica je liepa od jednakih kao sveća čimpresah. Od Pelišca sve dalje dolje proti Dubrovniku na kopnu vele su planine gole, pod kojimi uzduž móra strmo vide se vinogradi i masline. — Eto opet vjetra, brod se nagiba. U našem starešini svaka žilica drhće, kosa mu jur sieda još bolje

Digitized by Google

posiedila; ali neima pomoći; jer uz kraj su same brdine, te neimamo kamo pristati. Vjetar prestane, a brod s trudom tjeraju vesla. Plašivice spavaju. Uz kraj Korčule od juga vozeć se vidjesmo u daljini prieko Korčule otok Lastovo, a s juga otok Mlit.

Plašivice hoće da se vozi polagano, a kad bi se brod na stranu s vjetrom krenuo, već bi vikali. Nu kamo ćeš tako dospjeti, kano magla bez vjetra? — Na ladji nemogahu jesti, a tko će svagdje skretati i ostati dugo, da se odpočine. Samo svoju Slavoniju hvaljahu, a sve ino bijaše im pomad. — Sasule se, jadikovaše jedan, grde ove planine u to móre, da već nijedna ladja neputuje po njem. Lasno je biti vojak, a boja nevidjeti; ali je i žalostno na móru biedno poginuti. — Od Pelišca i Žuliane s kopna same se gole planine strmoglavice spuštaju u móre, kano da bi Kalnik vas od župne crkve gore pete svoje prao u móru. Lanac ovih bregovah na kopnu protiv Mlitu do Vratnika, gdje se skreće u Dubrovnik, zove se Crna gora. Golet ova na više miljah tako strmo spušta se u móre, da se zaisto nimalo nije bojati, da bi se na ovom komadu Francez izkrcao.

Uz ove kršne bregove poluotoka Pelišca nosijaše nas sad opet vjetar na lakih krilih svojih kao ptice lastavice. „Móre neće maće (ljage) načiniti“ kazà stari gosudar ladje, kad na jakom vjetru brodeći poškropi dva putnika. — „Móre štrapa“ kazà mlad mornar. Odavno jurve opazismo dva parobroda za sobom; ali nas stići nemogoše, tako brzo odmicasmo s povoljnim vjetrom.

Sunašce bijaše jur podobro na zapadu iza otoka Mlita, kad nam opet Bog dragi još gorju skušnju, nego jutros, za tili čas posla. Nikada neću zaboraviti onoga trenutka, kad ota kušnja iznenada dodje kao iz vedra neba grom. Za me bijaše morska buka šala. U prvi mah, čim sjedoh na ladju, sprijateljih se s mórem, kao da sam mu od mladosti vikao.

Zabrał siąsed zły ostatky, wiatri s ogniem
dóm rozwiali,
Niemam brata siostri matky w grob pze-
demną się schowali.

Evo nas pred Vratnikom, gdje se u Dubrovnik na iztok okreće. Jesu to prava vrata medju visokimi stienami poluotoka Pelišca i jednoga malena kamenita otočića, uzanim mórem probita. Ni zla neslutećí minusmo posliednji točak Pelišca, kad na jedan put iza zjala gore opisanoga spopade nam brodić vihar, te nam nikako neda ući na Vratnik, tjerajuć nas na otvoreno móre. Jadro škriplje, kao da će se raztvoriti; brod skače težkom mukom prosjecajuć na uglove, dok se neprimaknusmo Vratniku. U to nas parobrodi stignu, ali i ostave za kratak čas. Njemu nije trebalo tako koso ploviti, kao nam na jadra. Noć je blizo, a nas silni valovi odnašaju od cilja — Dubrovnika. Zviezde na tisuće trepte na nebu, ali vjetar sve silnije duva, ljulja nas i mota našom jadarkom, te čim dalje, tim se gore vidjelo da bjesni. Naš starešina sbilja je odrvenio, te ako nikada, a to sada na dnu broda moli: O Gott, erbarme dich unser! Sei uns gnädig! — Móre, móre! Divan-li si ti stvar Božji, kako ti upitomiš strašnim svojim pojavom najrazuzdanijega slobodnjaka, koj u svojoj ludosti kaže: neima Boga, neima duše, neima vječnosti, neima pakla. — Noćca crna, vihar ljuti na móru nauče Boga spoznati i moć njegovu A šta naši mornari? Oni samo šute, ni neobziruć se na koju neumjestnu rieč putnikah. Ja samo nje gledam, pa se za njimi povedoh mišlju, moleć se prečistoj djevici Mariji, o kojoj mi mornar stari ni neupitan reče, kad u Spliet plovismo, da je vele milostiva i da je mnoga mornara izbavila. — Vjetar još svejednako baca ladjom, kao diete lutkom; brod se tako nagiblje, da tri prsta još te bi se zalila; vjetar valom udara o brod, mi smo mokri od štrapanja, sve je tamnije, ni na deset korakah nevidi se, samo crno móre, a mi kao utvore na njem idemo, neznajuć kuda. Mornar svoje čini; oni se jur razumiju. Kažu: neidemo na Zaton, jer je ondje pogibeljno. Idu još časak; vjetar na trenutke popušta. Još malo... spuštaju jadra, ja pogledam — pri kraju smo, pod crnim golemim stienjem. U ovo nekoliko trenutakah udaraju vesla, stienje prestade, u užlebinu dodjosmo i u njoj zapazismo kuće, samo bez luča, premako još kasno nebijaše. Pristadoše ka kraju, moji drugari poskakaše na kopno hvaleć Boga, da smo živi i zdravi zahvatili zemlju. Idemo kućam, da si stan nadjemo: kučimo, zovemo; ali nitko nam se neodaziva, dok sve na okolo velike sgrade obhodismo i osvjedočismo se, da su kuće ote puste i da su bez žive duše. Bože! pomislih namah u sebi, eto opet pustote, evo i u okolici moga Dubrovnika opustilih sgradah. Dalmacijo! što si kriva, da toliko razvalinah kriješ u krilu cvatućih njegda predielah i gradovah? Mi bijasmo prisiljeni gladni i ždni prenočiti na našem brodu; jer nas malene plazeće živinice na kamenitu žalu morskom unj natjeraše. Jao i pomagaj! Srpanj je, a ovdje na móru pod vedrim nebom ježi se od studeni koža na čovjeku, kako kod nas ni u samom Studenom. U jutro sbilja vidjesmo, da smo na pusto mjesto dojedrili ob noć, gdje su goleme četiri sgrade, njegda stovarište bogata pomorca, bez krovovah stajale.

Čim zora zarudi, opazismo, gdje se jučeranja dva parobroda iz Dubrovnika vraćaju; a nam je

Digitized by Google

istom jedriti onamo. — Sad smo valjda na zemljištu staroga ćaćka Dubrovnika, jer njegve lomne klisurine uz sinje móre neštrče gole, kano po inoj Dalmaciji, već su smrekovinom obrasle; ovamo sjekira mlečićka nije mogla da dopre. — Gruž na lievo ostà. Plovi se oko ogromnih stienah stubočkih. Dubrovnik nevidi se, dok se podanj nepridje. Na golemih stienah s móra goleme zidove podigoše stari slobodnjaci Dubrovčani oko miloga zavičaja svoga — grada Dubrovnika. Vanjski grad sazidan medju zelenimi maslinami i vinskimi lozicami liepo se oku predstavlja. Nutarnjega radi visokih zidovah nije vidjeti. Dugo brodimo oko njega gledajuć s vana na zidu na svakom uglu kip s biskupskom kapom i štapom. Prije nego dospjesmo u luku, vidimo pred sobom jedan propali brod iz móra virećí sa strašnimi okostnicami. To je onaj austrijski ratni brod „Triton,“ koj se je upaljen, kao predteča nesretno dovršena ljetošnjega boja, sa svim namorstvom i mornari, izvan kapetana, koj se slučajno u gradu zadrža, u zrak razpršio. Kako čuh: do 100 ljudih poginù, i vas se grad uzdrma. Čim pristasmo, odletih kroz vrata u grad. Dobar utisak učini namah u me moj stari znanac u duhu Dubrovnik. Krasan je. Velelepna, široka, duga, baš u sriedi grada namještena ulica, daje mu ljepši izgled s nutra, nego ikojemu drugomu dalmatinskomu gradu. Živio moj starče! Druge ulice onako su tiesne, kano obično uz móre po svih starih mjestih.

Najznamenitija kuća u Dubrovniku i skoro jedina od starijih vremenah dubrovačke samostalnosti, jest dogana (tridesetnica). Pred njom je prostran hodnik sa stupovjem. Sva je od rezana kamena, a stoji tik iztočnih vratah morskih, s licem prama jugu na početku glavne ulice. Kraj istih vratah na jugu, s licem k zapadu jest dom starešinski, glava njekadanje slobodne obćine, naprot hram sv. Vlaha, zavjetnika republike, dalje dolje hram stolni s biskupovom palačom. —

(Konac će sliediti.)

Krčme u Belgiji.

„Nije-li Vam gospodine palo u oči, kolika je množina kod nas u Belgijanskoj krčmah?“ upita Belgijanac Niemca putnika. „Bilo to blagoslov ili kazna od Boga, ja, što sam svieta prošao, nevidjoh toga nigdje.“ Niemac kimne glavom, da jest, i reče, da si je to jur zabilježio. „Ovo je,“ reče Belgijanac dalje, „tako sraslo s našim javnim životom, da neznamo, kako bi se ote kuge riešili. Njemačka je takodjer puna krčmah, kako sam vidjeh svojima očima; ali kod nas u Belgijanskoj preoteše mah, kako nigdje u svietu. Naš je puk radin i marljiv u svem, treba mu tako zvane „okrepe,“ jer bez prestanka radi, a rado se i veseli. Gdje je krčma, koliko već njih bilo da bilo, krčmaru mora biti pilacah, da projde. Ali su još njekomu za probitak: liberalcem su one za razširivanje svojih novinah i spisah vrlo sgodne. Oni su se već odavna sa svojimi novinami u krčmah udomačili; ali bi sad već rad gospodariti: njihova da bude prva i zadnja. Ona otrovna i klevetna pisma, koja se njekim vilinskim zavojem s vihrom na tisuće dignuše iz Bruselja, Ljutika i Verviera, ter se razprhaše po zemlji svuda, najdoše se skorom po svih krčmah. Tko-li je donese i ostavi na stolu, budi da se i nemože saznati; ali ona ipak leže ondje, a krčmar čuva se kano i ljute zmije, da je baci. Osim toga dnevnici, liberalne novine, dan danas su svakidanje obučne knjige po krčmah. U gradu nije to bilo ni težko. Odličniji gradjani bijahu u svojih čitaonicah, rekao bih, od naravi liberalni, a stranom i prava „braća,“ držeći izpod svoje časti, da samo uzmu u ruke koj klerikalni list, kamo-li, da bi mu dali prostora na čitaoničkom stolu. Kod nas je „klerikalac,“ „ultramontanac“ svak, tko nije baš slobodni zidar, pa da se tko od ovakovih ljudih i najde, koj bi prepustio rieč i čovjeku druge stranke, dakle klerikalcu, da govori, to se jedan neufa toga na svom mjestu reći, jer zna, da će mu predlog propasti; a drugi opet boji se zamjere i mržnje, kojoj neuteče nitko usudivši se, da brani klerikalnu stranku. S tom strankom razgovora više neima: s njom niti se treba upuštati u prepirku, niti ju slušati; najviše, ako ju tko požali ili ju mučke prezire i gleda po preko. U tom su „apoštoli uljudnosti“ svi do jednoga pravi vještaci, te znadu protivnika si izpratiti preko praga. Ono malo dobrih katolikah iz ovoga staleža neide ni blizo ovakovoj čitaonici, već su radje doma, ili se sastaju na malene sastanke prijateljske, i jadikuju: kako je sviet pokvaren. Njekolicina brani se baš muževno; ali jih je u čitavoj zemlji malo. Što su u gorjem položaju, to jim je više hrabrost vriedna hvale. U krčme prvoga i drugoga reda, kamo brojim i gostione, samo se po sebi razumje, da su samo liberalnim novinam i spisom otvorena vrata; jer u ovakove krčme ide tako zvani izobraženi sviet, koji već od kuće ili je liberalan ili liberalno radi. Ovakovi ljudi žive uviek na javi, takvo jim je odhranjenje, takvi su jim poslovi, sastanci, izgledi u budućnost, a osobito svakidanje drugovanje, da moradu biti uviek pod zastavom. Oni prosvjetljuju „puk“ u loži; ali još marljivije rade oko svoje zadaće. Jao si ga krčmaru, koj bi se usudio, te jim samo na oči donio koj kle-

Digitized by Google

rikalni list i spis; težko po njegovu kožu, a za kaznu morao bi se s mjesta premjestiti kamo drugamo. Jer u krčmi gospodare gostovi. Najprije sdruži se hrpa potucalah, idu u koju krčmu, uzmu sa stola novine te gledaju, kakva su smiera. Ako siromah krčmar drži koje novine za volju gostovom „drugačije mislećim," tad se taj klerikalni list tako dugo na oči krčmarove ruži, baca pod stol i gazi nogami, dokle krčmar neuvidi, da mu je taj list ukloniti. Znam slučajevah, da je u jednu posve prostu krčmu, kamo su većinom dolazila polugospoda, došao svaki dan i jedan liepo obučen gospodin, te smjestiv se i dobiv čašu pive, zapitao „Independance belge," koje prosti krčmar nije imao. Tad bi mu dao malen katolički list; a on bi ga prezirice bacio. Tako je bilo više putah, dokle napokon krčmar gostu za volju nemetnu liberalnoga Moniteura na stol, a naravno, maleni „klerikalni" takmac morade mu s puta. Malo projde vremena, a gospodina gosta nebijaše više u krčmi vidjeti. Krčmar je, budi hotice ili nehotice, postao „brat." — Zato i jesu toliki krčmari braća, pravi članovi lože, a osobito marljivi „poslenici" u prisluškivanju i pobratimstvu kod čaše vina. U krčmah, velikih i malih, naravno je, da se mora sve ugnuti s očijuh, što bi gostove moglo uvrieditи: n. p. svaki kršćanski znak u sobi, i svaki komadić klerikalnih listovah sa stola. — Zar ste morda Vi opazili gdje u gostioni ma koj kršćanski znak ili kršćanski list, što ste naše zemlje prošli?" upita Belgijanac svoga putnoga druga, Niemca. „Pripovjedajte samo dalje" odgovori Niemac; jer to što pripoviedate o svojoj domovini, većinom valja o svih prosvietljenih državah, što su za dobrano velik komad s ova stranu daleko od Kine. Za čudo mi je, kako se to svuda divno slaže." „Čovjek mora doći na to, da pita: zašto kršćani bogatijega roda, koji i sami idu u krčme, sve to mučke slušaju; ali zna se jur, da ovakovi ljudi o svačem u tom pogledu muče, sve propuštaju, svagdje hoće, da pokažu razbor, samo da si zadrže ugled, ili da se ugnu „neugodnoj prepirci" sa „drugačije mislećimi" te u tom poslu protivnici, kako je njekim načinom i pravo, za nje nemare, kano da jih ni neima. Da pako oni „drugačije misleći" u ničem nepopuštaju, da oni svoja načela svestranom slobodom i gospodstvom šire, po njeki način nije njim ni zamjeriti; jer jim je u navali popuštano do skrajne medje, sve do crkvenoga praga, i pred njimi se bježalo. Na takov način zauzela je slobodnjačka pisarija prosto polje u krčmah i ona gospodari, a gostovi piju onako, kako jim liberalci napijaju. Naš tako zvani liberalni izobraženi sviet zato drugo ni nezna, osim što svaki dan pročita svojih novinah. Kadno se diže buna proti klerikalcem i zametnu se očit boj, tako zvani izobraženi razred u gradovih bijaše većinom jur opojen od nove mudrosti, te umovaše bjesneć proti kršćanstvu i njegovim viestnikom, a to sve od nagona svoga srdca. Od tuda se radja ona sirovost, kojom „prosvietljenici" po navadi grde sve kršćanu sveto i častno. Vjerujte mi, ja sam više putah sjedio u gostioni, da nitko nije znao ni tko sam ni što sam, pa slušao liberalnu klapnju i psovke, da bi svakomu nepokvarenu čovjeku zdrav mozag uzavrio u ovakovu sastanku. Ja sam se navlaš zadržavao, da čujem, dokle ova zlobna benastoća može dotjerati. Kod nas su težaci zanemareni i glupi; ali ovako s dna srdca da bi bili proti svetinji, da bi tako mrzili na kršćanstvo, kako ovi ljudi, koji se dan danas, neznam po čem i kako, zovu „ugladjenici, prosvjetljenici," to nije. Čovjeka je sram, što i po vanjskom licu med nje spada.

„Ovim načinom" tako dokonča Belgijanac svoju pripoviedku, „zavladaše liberalne novine u krčmah, a u njih pukom. Zato i jest kod nas po gradovih toliko svieta liberalne ćudi, premda bi se za glavu okladio, da ni svako deseto nezna pravo, o čem se tu radi i što će od toga biti. Kad uzmete na um, kako je puk neuk pravi filistar, nadut i razdražen, a kakva je opet ljudska narav, vazda nezadovoljna i pohlepna za novinom, tad možete prosuditi, na kako dobru zemlju pada liberalno sjeme.".

Tako je; pa jesu-li se katolici pobrinuli, da odvrnu poplavu liberalne pisarije? W. K. Z.

Otac Angelik Bedenik, biskup leučki i apoštolski vikar u Agri.

Svakomu su narodu ponos muževi, koji su njegova roda, a uzpeli se s nizka na visok stepen, budi u crkvi budi u državi. Ljudem visoka i slavna roda pomaže često do častih glas sjajne obitelji i zaslugah njihovih djedovah i pradjedovah; ali kad se u tudjem svietu čovjeku inostrancu nepoznata roda i naroda povjeri uzvišena čast, to je dokazom, da ga nije preporučilo drugo do vrline i sjajne krieposti. Takova želim predstaviti narodu našemu. Po dalekih nepoznatih krajevih naviešta s pastirskim štapom i križem u ruci divljim narodom hrvatski sin slovo Božje, te sije po zapuštenu zemljištu sjeme vjere Isusove; a narod ga nepozna ni po imenu ni po činih. Nije ni čudo, jer mu je ime do sada krila zabit tiesne samostanske sobice, a čini mu se gledaju u dalekoj zemlji. Gdje su god, u slavu su Bogu, a u prilog crkvi Isusovoj!

Muž, o kojem govorim, jest otac kapucin Angelik Bedenik, biskup i apoštolski vikar. Rodio se g. 1508. u našoj staroj Koprivnici od prostih ali poštenih i bogoljubnih roditeljah. Početne nauke izučio je u svom rod-

Digitized by Google

nom mjestu, a gimnazialne nauke i tako zvane humaniores na gimnaziji varaždinskoj. Kao što mu je mladjahan um težio za naukom, tako mu težaše srdce u samoću, da u zaklonu od svjetske buke tim više za naobraženje uma i srdca raditi može. Što mu bijaše najveća želja u djetinskoj i mladoj dobi, to postiže stupiv u red kapucinski g. 1824.

Kao novak i mudroljub probavi on u Varaždinu, a u bogoslovje bude poslan na Rieku. Bogoslovje svrši tako dobrim uspjehom, da su ga predstavnici države odmah ostavili na Rieci kano lektora u bogoslovju. Zatim postade ondje gvardijanom, te je radio u istom samostanu stranom kao lektor, stranom kao lektor i gvardijan zajedno sve do g. 1842. Već u dosadanjih čestih pokazao je Angelik toliko sposobnosti, da je izabran za državnika, a kašnje za druge tri godine u istoj časti opetovano potvrdjen.

God. 1852. držan bi u Rimu obćeniti capitulum za čitav red. Tu je trebalo priložiti generalu reda sposobna i valjana pobočnika, a za takvoga nedržahu sposobnijega nikoga od našega Hrvata Angelika.

Baveći se u Rimu, davali bi mu najvažnije poslove tičuće se svegakolikoga reda, pa bi sve to naš Angelik izveo tako točno i vješto, te u svem pokazao toliko svete revnosti i odvažnosti, da mu zasluge i sposobnosti nemogahu ostati dugo nepoznate ni samim upravljateljem crkve u Rimu. Misionski okoliši bombajski i bonski bijahu tada bez upravljatelja, brižne oči glavarah propagande padnu na revnoga i učenoga hrvatskoga kapucina — a on spreman raditi za vjeru Isusovu, kao što bijaše prije ostavio domovinu, ostavi sada i Rim, te se odputi u nepoznat sviet medju tudje ljude drugih običajah, da ondje širi slavu Božju i radi za spas krvlju Isusovom odkupljenih dušah.

God. 1858. sgodi se nješto, da je Angelik mogao ostaviti mjesto svoga apoštolskoga djelovanja te se vratiti u Europu. Sad mu se pridesi liepa sgoda, da si vidi domovinu, što on i učini te dodje u Varaždin medju braću u kapucinski samostan. Znala je providnost Božja, da ga čeka nov težak rad; te mu dopustila časak odmora.

Živući u Varaždinu držao je god. 1859. u župnoj crkvi korizmene propovjedi, te se još i sada spominju Varaždinci srdačnih riečih otca kapucina, „koj je došao tja iz poganske zemlje.“ No nije mu bilo dano, da se dugo uživa sladkoga mira samostanskoga; jer ga prošle godine posla general kapucinskoga reda kao svoga punomoćnika u Irsku, da ondje obnovi red kapucinski.

Da tolike Angelikove zasluge neostanu bez nagrade, imenuje ga sv. otac 18. Lipnja ove godine biskupom u Leuki i apoštolskim vikarom u Agri u iztočnoj Indiji. Leuka je otok jonski, spada pod nadbiskupa kretskoga; a Agra je grad u iztočnoj Indiji sa $^1/_2$ milijuna dušah, no samo jedno 1000 katolikah. Cieli agarski vikariat ima katolikah do 40,000 dušah.

Biskupom posvećen je u Rimu u crkvi svoga reda dne 21. Srpnja t. g. zaredi ga pako kardinal Patrizzi uz podvorbu nadbiskupa Ligia i biskupa Cantimora. Saznao sam iz privatnoga pisma, da su obredi obavljeni vrlo sjajno, a sam sv. otac da je odlikovao kapucina biskupa svojom počastnom stražom. U svom biskupskom grbu ima dvie koprive (Koprivnica), ruke s križem (kapucin) i zviezdu s mladim mjesecem (Hrvat).

Primiv posvetu vrati se biskup preko Francezke, Belgije i Njemačke u svoju domovinu, te se bavi sada u Varaždinu, od kuda će za koji dan u Rim, a odanle sa dvanaestoricom misionarah u Indiju, da pribavlja Gospodinu novo stado, kad ga staro tako nezahvalno ostavlja. Pratila ga ruka Božja i naša uspomena — a mi smo uvjereni, da će on, poslujuć daleko od domovine, raditi i za domovinu molitvom, da ju blagoslovi Bog, te joj čistu uzčuva svetu baštinu viernih djedovah — vjeru katoličku. — *I. J.*

Dopis.

Iz Moravske. S neopisivim veseljem primam danas peró u ruku, da Vam, mila braćo na jugu, prijavim nješto viestih. Prije svega Bogu hvala, što su naš starinom častni Velehrad i „Korunu solunsku“ i kod Vas srodne nam braće naši srdcah, a i slika se liepa sv. Cyrilla i Methoda s tielom sv. pape i mučenika Klementa medju Vami širi. Morda, a i sva je nada, da je to prvi kamen za onu duhovnu sgradu, u kojoj ćemo se kano prava braća zagrliti. Vesela i zanosita bijaše ono za nas Moravce viest: da se je naša „Koruna solunska“ pomnožala za dva člana, od kojih jedan prebiva u dalekom priestolnom gradu čitavoga kršćanstva, te obećava, da će za dobročince naše velehradske crkve i biskupske stolice naših slavjanskih apoštolah moliti i namjeniti dvie sv. mise na godinu. Radost je za nas znajuć, da se naša slika sv. Cyrilla i Methoda širi po Hrvatskoj, Slavoniji i Bosni, po krajevih dakle nakvašenih i posvećenih apoštolskim znojem svete dvojice braće, kako je i naša domovina; pače valje do Carigrada, gdje se prije tisuću godinah sjahu mudrost i vrline sv. Cyrilla, tada Konstantina — do onoga grada od svieta, kamo nam se za željom svraću oči; jer ondje su nam braća Bugari, koji nam i svoj katoličkoj crkvi pružiše bratsku ruku, širi se naša slika, i da ondje ima „Koruna solunska“ člana. Tisućnice godine pokrštenja Slavjanah nemože a i neće zanemarjti naša nabožna ćut. Sveta braća pitati će u nas pred Bogom račun: kako smo razpolagali blagom od njih nam predanim. God. 1863. za nas Slavjane kršćane jest prevažna i sveta nam je dužnost, da se za nju valjano pripravimo, a sv. braća učiniti će opet kod Boga svoje.

Nego ova je godina sv. Klementa; jer u ovu godinu pada tisućnica, što su mu naši apoštoli u Krimu našli sv. tielo i donesli ga sobom u Carigrad. Uspomena na našašće sv. moćih ovoga Božjega viestnika i mučenika važna je za svukoliku katoličku crkvu, a napose za nas Slavjane. Rekoh, važna za katoličku crkvu; jer sv.

Digitized by Google

Klement bijaše učenik i nasliedník apoštolskoga poglavice sv. Petra u Rimu, a za nas Slavjane, što je upravo našim apoštolom dano od Boga, da najdu tielo pape Klementa, i pronesu ga kroz ove naše krajeve obraćajuć na pravu vjeru Slavjane, za onda pogane, u središte naše crkve, u Rim. Mi Moravci spominjuć se ove važne i vesele za nas sgode, proslavismo 4. Rujna što mogosmo svečanije na svom starom Velehradu, gdje je tielo svetoga Klementa njeko vrieme stalo i naši ga pradjedovi štovali. Ta svečanost svakomu je mila, tko je ondje bio a sad na nju pomisli. Počela je već u oči goda. Sa svih stranah Moravske, po dva po tri dana puta dojdoše silni provodi na Velehrad, slaveći Boga, divna u njegovih Svetih. Glavna povorka dojde od benediktinskoga samostana iz Rajhrada kraj Brna. Dva liepa visoka zvonika velehradske crkve, oba nakićena barjaci, pozdravljahu jur s daleka pobožne putnike, a skladni zvuk zvonovah pripjevaše pjesmi: „Ejhle svatý Velehrad už září!“ orećoj se iz više tisućah grlah. Tu se na svetom mjestu Moravske sakupi do 100 svećenikah sa više tisućah vjernikah, a to na uspomenu sv. Klementu i njegovim nosiocem a svojim apoštolom Cyrillu i Methodu. Poslie blagoslova s presvetim otajstvom bliše množina nadošlih vjernikah liepo pozdravljena u českom jeziku, a zatim joj raztumačeno, zašto se slavi ovakova svetkovina na čast sv. Klementu. Do ponoći izpoviedasmo svi, što nas bijaše svećenikah; a sutradan ranom zorom sazva veliko zvono vjernike na molitvu. U pet urah bijaše prva propovied, a za njom pjevana misa. Život i djelovanje sv. pape Klementa, njegova mučenička smrt u crnom moru, našašće njegova tiela po sv. Cyrillu i Methodu i preños u Moravsku, bijahu predmet petih propovjedih, rečenih prije podne. Vješti i rečiti govornici svraćahu govorom na naše vrieme, a osobito udarahu na pogubnu nemarnost za vjeru, koja se već i Slavjanah nemilo hvata, pa se je nadati, da će dobro sjeme s milošću Božjom uroditi obilatim plodom. Pričestnikom nezna se broj, a srdce bi utronulo u prsijuh gledajuć, kako od ranoga jutra sve do podne kod svih žrtvenikah misnik misnika izmienja. Mali žrtvenici imadu istina najpotrebnije naprave; ali ima njih još u ovoj velikoj crkvi posve golih i zapuštenih, te je liepa prigoda gospojam Slavjankam, da pokažu milostivo srdce. Sreće po nas, da koja ta gospoja umjetne si ruke za časak zabavi crkvenim nakitom, ako ne za drugo, a to barem na čast svojim slavjanskim zaštitnikom, sv. Cyrillu i Methodu na Velehradu; jer osim plaće, koju bi sigurno kod Boga našle, i osim one miline, što srdcu sbog dobra djela godi, bila bi jim od roda hvala. Po podne u četiri ure bijaše konac svetkovine. Oproštaj sa Velehradom ganu sve; jer srdce težko se oprašta s mjestom, gdje bi vazda rado prebivalo. Sveti blagoslov i otčinske rieči obljubljenoga mjestnoga župnika okrepiše nas za put. Pjesma „Dítký na obchod se strjome,“ a mukli glas zvonovah velehradskih prizivaše nam s daleka „S Bohem!“ Tako proslavismo svetkovinu sv. Klementa. Cyrill, Method i Klement to nam je sada lozinka; a Bogu i katoličkoj crkvi da u životu i na čas smrti ostanemo vjerni, naša vruća želja.

Naša „Koruna solunska“ razprostranjuje se dobro po Českoj i Poljskoj, a ima jur više stotinah članovah. Dao Bog, da se razprostrani i na slavjanskom jugu. Pravila ovoga družtva već su osnovana, ter će se duhovnomu poglavarstvu podnieti na potvrdu. — „Život blaženoga Ivana Sarkandra, bivšega župnika u Moravskoj i mučenika, († 17. Ožujka 1620. u Olomucu) od Matije Procházke, gimnazijalnoga učitelja u Brnu,“ jur je tiskan, te će se skoro razdavati članovom družbe Cyrill-Methodove. Djelo crpljeno je iz povjestnih vrelah, a najvrliji je nmotvor neumornoga moravskoga pisca.

U Hodoninu na Moravi 9. Rujna 1861.

Miroslav Chmelíček.

Viestnik.

Iz Zagreba. U saborskoj sjednici držanoj dne 14. t. m. bude na predlog g. Baloga, podupiran g. Vrbančićem zaključeno: da Isusovci nemogu biti učitelji na gimnazijah trojedne kraljevine. Taj predlog primi sabor uz obćenitu buku niti nehoteći protivnih mu razlogah čuti. Onim, kojim bi se taj zaključak čudnovat vidio, što se naime protivi toliko putah izjavljenim i svečano priznanim načelom slobode i ravnopravnosti, imamo to tako razjasniti: da ima ljudih, kojim su rieči sloboda, jednakost i ravnopravnost vazda na jeziku, samo o njih ništa neće da znadu, kada bi ih valjalo uporaviti na duhovnička lica katoličke crkve. Kako se taj zaključak slaže s dužnim priznanjem i zahvalnosti prema družbi Isusovoj, koja je u našoj domovini, da nespominjemo drugih njenih zaslugah, upravo javne gimnazije u više gradovah prva otvorila, te na njih poznatom svojom vještinom sve do ukinuća reda nastojala oko naobraženja naše mladeži, koja se je u muževnoj dobi svojih učiteljah vazda s počitanjem sjećala, — o tom neka sude sami čitatelji. Samo onoga gospodina, koj je tom prigodom u sabornici uztvrdio, da su Isusovci njekakovim neustavnim načinom u novije vrieme u Ugarsku uvedeni, odpućujemo na nikad neopozvani Leopoldi I. Decret. IV. a 1687. čl. 20: „Ut a modo in posterum Religio Societatis Jesu nomine collectivo sumpta, cum ad clementem suæ Majestatis Sacratissimæ Resolutionem, tum superinde coram Inclytis Statibus et Ordinibus factam demissam in hoc Regnum Huugariæ, et Partes eidem annexas, pro recepta et stabilita habeatur, unanimiter sancitum est.“

— Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup Juraj Haulik krenuo je u ponedjeljak iz Karlovih Varih put Beča, odkud će za koji dan stignuti u Zagreb.

Digitized by Google

Iz Zadra. Danas je bio svečani pogreb njegove preuzvišenosti gospodina nadbiskupa zadarskoga i metropolita dalmatinskoga *Josipa Godeassi*. Još u rano jutro tužni glas zvonah po svih crkvah oglasivaše ovdješnjemu stanovničtvu žalobni dan pogreba. Stolna sad udova crkva bude i nutra i s polja crninom s bielim obrubom zastrta, a veliki latinski nadpis stajao je nad vratima crkvenim, odnoseći se na riedke vrline i zasluge visokoga pokojnika. Pred velikim oltarom stajao je veličanstven mrtvački odar na tri stupnja. Obližnja sgrada sjemeništa bila je takodjer crninom obastrta s jednim velikim nadpisom, odnosećim se na blagotvorstvo neprežaljena svoga pokrovitelja.

Od 8. sata bili su već svojevoljno pozatvorani svi gradski dućani, a prozori kroz ulice, kuda je sprovod imao proći, bili su crnim ruhom sa bielim obrubom zastrti, i jednim talijanskim štampanim nadpisom od strane grada Zadra urešeni, a tako bijahu i vratnice svih dućanah takodjer istim nadpisom urešene. —

U 10 satih, pošto je najprije u rezidenciji razdavana ovdješnoj siromaši obilata milostinja, krenu sprovod od prabiskupske palače kroz ulicu sv. Marije, pa oko namjestničke sgrade izpred crkve sv. Šime, te širokim sokakom došao u stolnu crkvu sv. Stošije. Bratstva su različna napried išla, zatim nježni pitomci sirotinskih zavodah, a za njimi ženske učenice u bieloj odjeći i s crnimi koprenami prikrivenih glavah. Iza njih su išli učenici iz različitih školah s gosp. učitelji, po tom vojnička glasba u svoj sviti udarajući žalobne zapievke; zatim samostanski redovnici, za njimi mnogobrojni niži i viši svećenici i dostojanstvenici u crkvenoj odori, a odmah do nosilah, pred kojimi je jedan mladi svećenik obučen nosio redove, koji su kitili prsa prabiskupova, išao je presvietli gosp. šibenički biskup, Petar Dujam Maupas, koj je naročito ovamo pošao radi ovoga tronećega slučaja, medju dvama kanonicima. Nosila, na kojih je mrtvo prabiskupovo tielo u svoj biskupskoj odori odkriveno ležalo, nošena su od šestorice obučenih svećenikah. Za nosili odmah sljedovale su sve vlasti gradjanske, odborske, vojničke i občinske, s mnogimi drugimi odličnijimi osobami iz javnog i gradjanskog stališa. Nepropuštamo ni to napomenuti, da se je ovaj sprovod odlikovao množinom gorećih duplirah, koji su bili poslani kako od strane različitih korporacijah, tako i od strane pojedinih osobah. Po sprovodu, pošto su nosila u stolnu crkvu unešena i postavljena na gore spomenuti mrtvački odar, imenovani presvietli biskup uz podvorbu višega ovdješnjega svećenstva odslužio je mrtvačku službu Božju, a po tom gosp. Valentić, profesor i tajnik kod ordinarijata, izreče s prodikaonice nadgrobno slovo, pak je onda gosp. biskup pokojniku odpjevao dotično opielo i udielio pastirsko razriešenje. U 3 sata po podne sahranjeni su posmrtni ostatci njegove preuzvišenosti u ovdješnjoj stolnoj crkvi u grobište ostalih njegovih presvietlih predšastnikah. Vječni pokoj duši njegovoj, i laka zemlja njegovim kostim!

Gl. Dalm.

Iz Vorarlberga. Na Austriju tužilo se je prije, da se zatvara od tudjinah, pa zato da i zaostaje u obrtu i sto drugih stvarih; ali, ide-li čovjek po Vorarlbergu samo njekoliko urah, vidjeti će da je to laž. Svuda ima tvornicah, a sve nje dignuše tudjini, većinom protestanti iz Švajcarske. U Feldkirchu već su oni veliki posjednici, grade po selih dvorove, da bi bili za svakoga kneza; a jedan je oko svoga dvora prikupio čitavu gotovo okolicu. Tu se nemože reći, da austrijanska vlada nije liberalna: pače čini se, da je više ugadjala inostrancem, nego pravim svojim državljanom; jer kod nas ostalo je sve pri starom. U občinskom ustavu ima sbilja pravih nakazah; tako n. p. gradski načelnik u Feldkirchu nije gradjan onoga grada, komu je na čelu, nego občinar bližnje občine. Dornbirn, premda u njem ima 6000 dušah i više crkavah, samo je jedna župa, da si župnik stada, medju kojim je i množina tvorničarah, nemože ni očima pregledati. Mlad čovjek reče mi, da od 200 činovnikah, što jih ima u Feldkirchu i okolici, neima ni preko 56 Vorarlberžanah; nitko neće da ide u školu, već sve ide ili u zanat ili u vojnike. Obrt nosi više, nego činovnički ili duhovni stalež; a u vojsci imadu Tirolci prednosti. Župe, kako pripoveda jedan kapucin, spale su na to vječnim premještivanjem, da je samo njemu pomažuć onuda bilo žao duhovnikah; a na bolje neda se ni pomisliti, dok državna blagajna ovako stoji. O naselbini protestantah govori se ovamo i onamo: jedni su za to, a drugi proti tomu.

Iz Italije. Kralj poštenjak imenova razvikanoga fra Jakova za zasluge i u naknadu radi istih pretrpljena progonstva, svojim dvorskim kapelanom. Ona petorica vojnih duhovnikah, služećih u toškanskoj vojsci, nisu pozatvorani zato, kano da su vojnike mamili na nevjeru, što radikalne novine pišu, već zato: što nisu hotjeli da pjevaju Te Deum i mole u misi molitvu za kralja Italije; a nisu hotjeli, jer su zaprisegli vjernost velikomu vojvòdi. Sbog toga jim nemogu ništa, van da jih rieše od službe.

Ministar Ricasoli nemože više čekati, da se preostala papi zemlja s Rimom pridruži Piemontu, i tim bude za uviek kraj svjetovnoj papinskoj vladi. Hajduci po Napuljskoj biti će izlika, pod kojom će se bojni oblaci sgrnuti nad Rimom. Da na to pripravi Europu, Ricasoli razposla, reći bi, manifest, te u njem krivi rimsku vladu, da ona pomaže pobunu u Napuljskoj. „Napuljska hajdučija ima podporu u Rimu. Napuljski kralj kuje u Rimu novac. Rim pomaže hajduke, a neima ni dvojbe, da su s njim u dogovoru. Petrov novčić nije za drugo, nego da se njim saberu hajduci sa svih krajevah svieta. Nada je, i uvidjeti će sviet, da se svjetovna papinska vlada protivi prosvjeti i čovječnosti, te ju s toga mora osuditi;

Digitized by Google

a strah nas je i za vjeru. Po tom talijanska vlada neće moći da propusti svoju dužnost, nego će Rim povratiti Italiji a ujedno crkvi slobodu i dostojanstvo.“ Pod ovom licemjernom izlikom sabire se vojska u Toškani i pokrajinah na papinsku medju; a Cialdini je spreman svaki čas, da od juga provali s vojskom. Sve visi o tom, hoće-li Napoleon to dozvoliti; a sva je prilika, da hoće. Strah nas je dakle, da će skoro biti trke. Drugčije, bojni je postupak kano i prije. Kad Lamoriciére uredi ono malo vojske, bijaše vika u Turinu, da neima mira u Italiji, dok je na medji u Romanji papinski klatež; pa sbog toga razbijena je papinska vojska. Sada pako lažu prevratnici, da 500 papinskih zuavah oboružano ide na medju napuljsku, pobunjenikom u pomoć; da hajdukah ima samo u onih pokrajinah, koje su okolo Rima; da su papinski oružnici bezposlice i t. d. pa što preostaje, van da Cialdini udari na Rim. Jer je papa primio bjegunce iz napuljske vojske, i popisane momke iz svojih njekadanjih pokrajinah, koji nisu hotjeli da idu pod pušku, već su pobjegli na rimsku stranu, a sad jih neće da preda, kipi u prevratnicih bjesnilo, te sile Napoleona, da jim otvori put u Rim. Za koj dan mogli bi svašta doživjeti.

Polag jednoga novoga spisa, o kojem gataju, da ju je napisao opet Lagueronniére, biti će u riešitbi rimskoga pitanja za izgovor talijanski narod i nanj će se svečano opozvati. Taj plebiscit izreći će se pred francezkom vojskom. Kad se tad pozove Viktor Emanuel, da preuzme vladu u Rimu, to će odmah drugi dan Francezi malo po malo odlaziti iz Rima, a nje zamjeniti piemontezka vojska, da nebude neredą. „Talijanski kralj“ proglasiti će ugovor, što ga sklopi s katoličkimi silami za nezavisnost sv. stolice i na sjajnost vjerozakona. Kad to bude, papa može raditi što hoće: ostati oli odići. Ali će vidjeti on, da bi odlazkom, neobziruć se na najveću slobodu, što je crkvi podieljena i obilatu pripomoć izgubio samo i duhovnu moć. Blagoslovi-li papa Italiju, tada će crkvi osvanuti liep dan; a nebude-li toga učinio, učiniti će sudbina svoje. Rim će i tako svejedno biti stolica Italije. — Ova osnova sigurno da nije izišla iz glave kakova piskara. Prevratnici u Francezkoj i Italiji staviše ovaj mjesec Rujan za zadnji rok, kad se rimsko pitanje riešiti mora.

„Armonia“ prosvjeduje ljudski proti kleveti na papu, koju Ricasoli u svom proglasu raztrubi u sviet. Zna se, zašto sv. otcu treba Petrova novčića, naime da izplati kamate zajma od 40 mil. fran. potrošena na vojsku od Piemontezah satrtu kod Castelfidarda, zatim da plaća množinu vjernih činovnikah, koji iz pridruženih pokrajinah pobjegoše u Rim; napokon da se namire mnoge potrebe katoličkih zakladah i misijah, koje su sad orobljene od Piemontezah, bez dohodka. Zna se, koliku milostinju sv. otac dieli svakom prigodom, premda sám živi od milostinje. Pa Ricasoli, koj je prije svoju obitelj razsipnošću i političkom rovarijom po gotovu bio spravio na siromaštvo, a sad sjedi u vrbah, te si pravi svirale, s kakvim obrazom smije takov čovjek olagivati pred svietom sv. otca, da odobrava i pomaže gradjanski rat, da od Petrova novčića plaća brigante, da jim iz Rima šalje oružja i hrane, pače da jih javno oruža te šalje u Napuljsku? Tako laže ministar „Italije“ a za zlobnu laž nekaže ni jednoga dokaza, ni neće ga kazati, premda ga „Armonia“ zove, neka dokaže, ako je čovjek. Tu se nemisli drugo, nego zasliepiti sviet.

U Turinu došao je novi francezki poslanik Benedetti, ljut neprijatelj papinske vlade. To je opet zao znak za rešitbu rimskoga pitanja.

Na dan sv. Ljudevita bio je papa u francezkoj crkvi, a na povratku ulice se zatrpaše od svjetine vičuće: Eviva!

Zloglasni fra. Pantaleone, od koga se već dugo ništa nije čulo, dade na znanje, da će u Bolonji držati misije, te Bolonjancem propoviedati o ljubavi domovine.

Iz Londona. Rudio, Orsinov drug u uroti, već je dotle dotjerao, da je u Birminghamu držao nauk o ubojstvu vladarah. Slušaoci divili bi se, što on to sve pripovieda, a osobito nagna sve u čudo pripoviedajuć, kako je on Orsinu pomagao u uroti. Vas sviet zna, da je na njega bila velika sumnja. Bez stida pripoviedaše on očito, kako je dobio 14 funtih krvarine, i kako mu je Mazzini u nosu, što mu nije dao novca. Sebe uzporedjuje on s Cromwellom i Garibaldom, a dokazuje, da je u Englezkoj sloboda od onda, od kako su počeli ubijati vladare.

Iz Švedske. Kakovoj se slobodi vjere ima nadati od novoga zakona, kojim se obećava, evo kaže ovaj slučaj. Neudata ženska glava, lutherovka, očitova mjeseca Lipnja o. g. da je tvrdo odlučila preći na katoličku vjeru. Po zakonu dojde pred svoga pastora, da polag propisa čuje opomenu i nauk. Poslie šeste opomene i nauka zamoli odpust; ali ną polazku razumjela je iz slugina govora, da neće dobiti odpusta, dokle nepročita svu bibliju list po list, i dok je nebude znala tumačiti. Nauk trajao bi svaki put po tri ure, a na koncu rekao bi pastor: da će ju tako učiti pol godine. Najzad dobi ženska nalog, da ga svaki dan dojde pitat: ima-li volje za nauk. Nauk taj bijaše do sada pripoviedanje crkvenih sgodah, a ne tumačenje članakah vjere, pa s ostalim čula je i to: da je katolički župnik u Stockholmu jedini pravi katolički duhovnik, koj nedjeljom propovieda; ali da i on, kano i drugi, oproštenje griehah dieli za novce.“

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 39. U ČETVRTAK 26. RUJNA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Dalmacija.

Putopis.

(Konac.)

Prije potresa sve kuće na glavnoj ulici bijahu onakove, kakova je sadanja dogana s prekrasnim stupovjem napred. Sad toga neima, jer je sve s nova sagradjeno. Mene je najviše k sebi vukla kuća starješinska i dogana, na kojoj u pričelju dva angjela drže sladko ime Isusovo u vincu s napisom: Numen adorandum; felix et amabile Nomen. — Rhacusam Titulo prosperiore juva.... Imple Hostes Terrore, Fuga Formidine. Nostris Da. Pateant Terre Civibus; Et Maria — — — Da — Pateat Coelum Tuta omnia; Sisque saluti — Namque Salutiferum Nomen Jesus Habet. — A. S. MDXX. — C. P. — Shraništa za robu sva su pod imeni Svetacah. S desna S. Blasius (Vlah). S leva pisme A. S. Joannes Baptista. B. S. Petrus et Paulus. C. S. Stephanus. D. S. Hyeronimus. E. S. Hylarion. Stari Dubrovčan upita njekad svoga brajana trgovca: „Gdje ti je roba?“ „E u sv. Ivana, Vlaha, Petra“ i t. d., kako je gdje shranio i stovario. — Kako je prekrasna navada sve u sladko ime Isusovo i Marijino počimati, svetcem Božjim svoju robu i tovar izručivati, i njim se u zaštitu s blagom svojim dati, kako su Dubrovčani činili. Nabožan puk pa propade. E sudba je Božja neizpitiva.

Veliki je prostor za staru vagu, ali je sad neima; samo je na polje izturena stara golema blagajna, do dna gvoždjem okovana, u kojoj njegda bijaše nebrojeno zlato i srebro bogate dubrovačke obćine. Sad je netreba, jer kovana novca niti neima. — Koliko ima tu i crkvah sad zapuštenih, ili za drugo upotrebljenih. Svaka skoro odličnija obitelj imadjaše crkvu vlastitu. — Krasna kuća i crkva Gospe sv. krunice, gdje bijaše i bratovština za bogo- i čovjekoljubne svrhe, sad je zatvorena i za privatnu svrhu preokrenjena. Crkva sv. Vlaha, zaštitnika dubrovačkoga, koga oni osobito štuju, liepa je, sagradjena na trošak starešinstva, a ima njekoliko nadarbenikah. U njoj ima izvrstnih slikah; pokrita je olovom. — Stolna crkva, il tako zvana matica, takodjer Gospina, liepa je i prostrana, krasno uredjena, uviek čista. Imade znameniti reliquiarium, gdje su svakake umjetne stvari u zlatu i srebru divno izdjelane od domaćih umjetnikah; nu nisam mogao do njih, da jih vidim. Od trešnje pade takodjer i ovaj hram Gospin, sav od mramora, a sagradi ga Rikardo Cordeleone. — Dominikani imadu liep samostan, glavne škole sa elementarnimi. Djeca školna govore jedino talijanski. Isusovci imadu gimnaziju, sve samo na talijanskom jeziku. Ima takodjer liep samostan franciškanah, kao i duvnah.

Stari dvor, gdje je knez-starešina, biran na mjesec danah, stanovao, samo je slaba slika prijašnjega; i njemu se gornji kat sruši od potresa. Stupovi, kažu, da su mu iz njekadanjega Epidaura! gdje je sad Cavtat, Ragusa vecchia. Na dvorištu ovoga stana namješteno je u naravnoj veličini poprsje jednoga dubrovačkoga gradjana, koj neimajući odvjetka sav svoj imutak od 300,000 dukatah pokloni blagajni svoje otčevine. Uz stari dvor stoji dom starešinski, mjesto, gdje su se otcevi slobodne obćine sakupljali na vieće. Sad je sav razvaljen, samo goleme prozore od bivše dvorane vidjeti je još, kao ostanke bivše slave dubrovačke.

Kuće na glavnoj ulici s arkadami bijahu njekada prekrasne; nu sada, premda su liepe, nisu s daleka parice starim, kojim je još moći poznati trag na dogani, kneževskom stanu, kući Gudulićevoj, koja još sad ponješto obstoji. — Mrtav je

Digitized by Google

to zaisto grad sada, ni slika staromu, koj je morao silan, bogat biti. To mu pokazuju tvrde i visoke zidine gradske, što se penju do 20 hvatih visoko. Tornjevi, kule i vrata još onako stoje, kako su i njekoč stajale. Čudom se čudi čovjek, kad promišlja, kako si slobodni ovi trgovci čuvahu svoje rodno gnjezdo kao oko u glavi, pa kako i od kuda jim tolika snaga i novac, da tako golemim i čvrstim zidom opasaše grad. Djelo je sve gotovo dubrovačko. Sv. Vlaha vidjeti je na sto mjestih, s vana i s nutra na svakom ugliću, a to na prkos valjda krilatomu lavu mletačkomu, kojim Mlečani gradove si podčinjene svuda obkoliše.

Vode sladke imade po cielom gradu, a izvedena je iz jednoga obližnjega vrela. Imade više, nego-li u ikojem dalmatinskom gradu, i to upravo krasnih, umjetno izdjelanih, s bukom tekućih izvorah. Neka mi se nitko nečudi, da takve malenkosti napominjem. Ovdje u bezvodnih mjestih dalmatinskih to je upravo rajska slast, kad se žedan čovjek bistre i hladne vode može napiti. Pa i moram pohvaliti stare Dubrovčane, koji na svaki način obskrbljivahu zavičaj svoj, kao što dobra djeca ponarasla skrbe za svoju majku.

Crnogorci razoriše vanjski grad Pile sa Moskovi — Francezi opljačkaše u nutarnjem gradu crkve, te odnesoše zlata i srebra. Sve se preokrenù, obitelji glasovite izumrše. Bog sam znade, tko je tomu padu kriv. Valjda sami; jer povjerovaše Francezom, pustiše jih u grad, a oni jim po nevjeri ugrabiše slobodu.

Još je znamenita crkvica od trešnje zavjetna; kad se je ona zidala iste gospoje prinašahu kamenje. Velik je to bio udarac Božji za ovaj od onda ubog grad. Trešnja je početak njegve nesreće, te od onda padaše sveudilj dublje. Dubrovnička zemlja i država njekad bijaše upravo, koliko je i njegovo sadanje okružje političko. Sama varoš imadjaše 30—40,000 ljudih, a vanka kopno, sa pet otokah — Korčula, Mlit i još tri uz Dubrovnik, do 60,000, dakle svega skupa do 100,000 dušah. Bijaše indi upropašćen potresom, u kojem 6000 dušah zaglavi. Kuće bijahu na 6—7 katovah, a to jim bijaše propast. Móre uskoči s mjesta, ladje satra i razdrobi. Turkom plaćaše neznatan podatak, da bude pod sjenkom njihove zaštite. Što bi se bio i pridigao, imajući kod silnih vladarah za savjetnike ljude svoje, učene i vješte, to silni na móru Mlečići, Genuezi, Napuljci, Španjolci, nedadoše mu se nipošto uzdići.

Bio sam i sa knezom P. te me je vodao nješto po gradu. Na predgradju Pile pod veče sav elegantni sviet izadje na šetnju, od kuda se liepo, na vrhu visokoga nad gradom gospodujućeg brda sv. Sergjie, vidi tvrdja „Fort imperiale“ Napoleonom sagradjena Pod njom stere se varoš, koja je izvan zidovah i na putu širokom u Gruž idućem radi zeleni, što je pred kućami, liepa i ugodna. Tu oleander to biela to crvena cvieta sam od sebe više naraste, nego-li gdje kod nas u staklanah, a tako i palma pod vedrim nebom Dud je visok sa neobično za nas širokim lišćem. Sabur prikri strmi brieg mórski. Móre se od ovuda veličanstveno pučinom zelenom prama zapadu prostire da ga nemožeš prekriliti očima; jer ga ovdje nezastiru otoci. Tu je konzulat turski, ruski i pruski.

Trgovina je najviše s Turskom, te na veliko moje čudo čuo sam na dogani jedino naš jezik. Djaci govore talijanski medju sobom, Isusovci su jim učitelji, sve sami Talijani. Isti žandari imadu školu talijansku. Nebi na štetu bilo, da bi vlada malo više priečila tuj živalj talijanski; jer nije baš probitačan za carevinu.

U jedinom našem Dubrovniku slušah gradjane — i to odlične, da medju sobom pred kućami i kavanami sbore krasnim našim jezikom. Isto opazih i kod odličnih ženskih. U crkvi dominikanah poslie podne u nedjelju reče hrvatsku propovjed pred izbornijim slušateljstvom mlad, još neizkusan, strašiv redovnik. Slušaocah samih gradjanah i gradjankah bijaše prilično crkva puna. — Puk okolni, što nedjeljom u grad dodje, krasan je i najčišće odjeven. Odjeća mu je turska, kako mi Hrvati velimo, kad na kom vidimo dimlije.

U predgradju Pile zvanom izvan golemih starih zidovah gradskih, zaisto svakomu putniku udara u oči toliko razvaljenih, krova lišenih kućah. Žalostan je to prizor, a ostanci sve do dana današnjega divje navale crnogorske. Ovim niste Crnogorci, duše mi, omiljeli susjednoj srodnoj braći. Da mu neima traga i imena medju nami, po čijem naputku to učiniste. — Izmedju prednjih razvalinah opazih jedan vrt, koj je njegda starim mogućim Dubrovčanom za zabavu moralo biti milo mjesto, gdje su se oni u široku hladu od najplemenitije, izmedju vitkih korintičkih stupovah redom izprevijane vinove lozice, sladkim dalmatinskim i iztočnim vinom kriepili. Vitkih ovih kamenitih stupovah od 8 stopah visine još se nalazi više od stotinu; al neima vinove loze, ni smokve, ni oleandra medju njimi. Sgrade njekadanje na kraju vrta stoje razasute. — Jedan Niemac prikri njeku stranu pusta zida sada, napravi si pivaru, da još gore njemačko pivo peče, i da Dalmatine priuči pivu; ali mu je vrt prazan, do kojeg Niemca, koga slučaj onamo nanese. Nad pustima vratima sgrade stoji ovaj stari napis: Deus nobis haec otia fecit.

Digitized by Google

Ovdje u gostionicah sve se naški mora besjediti, a u Zagrebu šibaj njemački, ako hoćeš da šta dobiješ. Kako liepo mora ovdje general, major, kapetan, poručik, bojni svećenik, koji talijanski neznadu, naručiti si i razgovarati sa gostionikom slavski; zato se upotrebljava češki, poljski i slovenski, samo da se razumieš. Nije mi nikad ništa bolje godilo u životu, nego kada sam mogao čuti, da ovaki visoki častnici slavski besjediti moraju.

Upoznah se sa jednim mladim svećenikom, rodjenim Dubrovčanom s vanka. Sav je uzplamtio i gorio sladkim za domovinu čuvstvom, kad se razgovarati mogao o prošlosti svoga rodnoga grada s tudjincem od daleka. „Gospodine!“ — reče „niti sluga nije današnji Dubrovnik staromu. Sve je mrtvo!“ Onako, kako je bio na svjetovnu obučen, ode biskupu svomu, te mu javi, s kakvim se je svećenikom tudjincem razgovarao.

Tri sam dana jur probavio u Dubrovniku. Gledajuć jednom svuda po gradu, da što od starine spazim, čujem glas, gdje me njetko zove; a ja: „evo me gospodine!“ — Ni dva ni tri, eno mene u palači biskupa dubrovačkoga Z. —. Primi me vrlo milo, a bilo mu je vele drago čuti, da sam ja svećenik one bojne čete, o kojoj je on imao milost kazati, da su njeni vojaci veoma pobožni, da su k sv. misi vazda hodili i iz knjige Boga molili; pače da je on preko 100 od njih svetotajstvo sv. potvrdjenja udjelio. Čude se ljudi ovdje, kad prosti vojaci knjigu čitaju; jer dalmatinsko prosto pučanstvo još nije tako sretno, da bi knjigu narodnu učilo.

Ja se nimalo nenadah, da ću u onom visokom pastiru naći za sve naše zauzeta čovjeka, našinca; ali se imam čemu čuditi razgovarajuć se po sreći s njim o svem, što je našega. Pokaza mi sve svoje sobe i pokućtvo, koje je zaisto ukusno; dovede me još i u onu sobu, gdje je prvi akt vladanja francezkoga u Dubrovniku a ukinuće slobodne obćine podpisan. To je visokomu momu vodiocu kazao sam tajnik republike, koj je onda u ovoj sobi bio, i koj je za francezke vlade bio činovnik, a poslie za austrijske. Soba još stoji onako, kako bijaše onda, dok francezki general smrtni udarac podpisà samostalnomu dubrovačkomu životu. Francezi sagradiše za svoju vladu kuću liepu, naprot biskupskoj crkvi i staviše napis na nju, koj sad neima pismenah, jer su skinuta, samo se škuljice vide, gdje su bila. Stan biskupov sadanji bijaše njegda dvor Sorga, vlastelina dubrovačkoga; soba gdje biskup stanuje, još je onako uredjena, kako bijaše za gospara Sorga u 16. vieku. Baš da sam išao samo na šetnju. Dojdoh u Dubrovnik, a moja četa jutrom ode uslied mira u Vila-franki kući na parobrodu. Naši graničari razpušteni su namah da idu kući, što je znak. kako miroljubiva vlada naša pokoj voli. Hajde Martine u Zagreb! Na 20. Srpnja naredjeno bi meni s našimi Gradiškanci na Zadar u Senj, a od onuda kopnom kući. U $^3/_4$12 prije podne sjedoh u predgradju Pile na kola, pa u četvrt sata stigoh u Gruž, gdje nas je Loydov parobrod Benaco imao uzeti. Gruž (Gravosa) jest luka blizo Dubrovnika i to sasvim sjegurna, sad čvrsto utvrdjena, gdje brodovi i parobrodi staju. Gruž mora da bude danas sutra glasovito mjesto, ako kada šta od Dubrovnika bude. Već iza trešnje bijaše nakana onamo grad prenieti; nu zidovi jaki i visoki, zadržaše, što gradjani ostadoše te počeše grad opet medju njimi zidati. Tuj imade dosta prostora za grad, a sladke vode glasovito vrelo blizo. Milovidno steru se ovuda masline nad briegom morskim, samo ljetos od prevelike i dugotrajne žestine sva zelen izgori. Uz móre neima zelenih livadah.

S Bogom stari ćaćko Dubrovniče! ja sam opet na tvom móru, vozim se u krugu braće svoje uz tvoje lomne stiene, na kojih narodno gospodarstvo tvoje sačuva, premda kukavna, drvešca, ali i to je bolje, nego gole i puste pećine na onih otocih, gdje Mlečići od tisućja svojom talijanštinom harače. S Bogom! ti si od svih gradovah ovozemnih najbolje sačuvao značaj narodni; neotudji se niti sad od naroda onoga, u čijem krilu vjekuješ viek; koj te i sad njeguje i vazda dopunja. „Vjera od Boga, a liepost s naroda. Puk nam je otac i majka.“

Sad tekar vidjeh, da je baš po me sreća bila, što se dolje dovezoh na ubožkoj ladji dalmatinskoj, dočim nas parobrod, neskrečuć se nikuda, za jedan dan i noć donese u Zadar; a od ovuda u 12 satih u Senj. — U Senju se govori samo hrvatski po ulicah. Najveća je trgovina u njem s dugami. Na stotine kolah gornjih krajišnikah srietaš, što težko, po sunčanom žaru, iz Karlovca vuku duge u Modruš, a drugi opet odovle do Senja. To im je sva zasluga — mršava, kao što im je i živina. O Senju ništa kazati na svoju sramotu neznam, osim što me je strašna vrućina prisilila, da sam na stanu ostati morao. Ista voda, koja u izobilju na četiri strane u sredini grada iz liepa studenca teče, tako im se svrući, da nije skoro za piće bila. (Vruća je, jer s daleka po cievih teče u grad, a ne, što bi se od vrućine u studencu ugrijala. Ur.) Pod večer prodjoh iz njega, a ob noć preko Vratnika, kuda ide krasna cesta, kojoj se načuditi nemogoh, a tako ni crkvici sv. Mihovila, spomeniku gradioca njezina, slavnoga Knežića. Dodjoh u Karlovac, u krilo davnoga svoga prijatelja, a od ovuda kroz Zagreb

Digitized by Google

u Belovar, gdje se srdačnom molitvom vojačkom oprostih sa milom si četom junačkih svojih Podravčanah.

A vi braćo moja oprostite! što sam dosta toga u ovom putopisu neumjestna i nesgodna spomenuo. Tà tko je, koj se nebi u životu svoga putovanja prevario, sám sebe očarav, kako jedan Magjar kaže: „De valyon kí az, kí negyven évben nem csalódott volna! 's kí az, kí a negyen jövőben nem csalódnék, vagy ezek után, vagy mig emberek èlnek?“

Bečke novine „Presse.“

Briga je nas za ote bečke novine, i kamo sreće, da jim kod nas neima ni traga ni imena; ali jer na svu žalost znamo, da ta lažitorba ide i po našoj domovini, priobćivamo evo svojim štiocem, što o njoj piše „Sion.“

„Tko još ima ćuti za istinu, pravdu, čednost i poštenje te pravo sudi dogodjaje novije dobe, taj mora čitajuć u bečkoj „Pressi“ br. 197. članak: „Unsere katolische Presse“ uzavrieti od jada; taj se mora osvjedočiti, da jedan opak i nepošten čovjek više može nalagati u četvrt ure; nego učen i pošten u više vremena može oprovrći. U tom članku zovu se štioci katoličkih novinah u Beču izlazećih, njih 2—3000 (samo?) „bogomoljci,“ „koji si na trapitbu svoga tiela i duha nalažu ove novine čitati, te po ovih ultramontanskih kalupih (šablonah) izvadjati sud o austrijanskih pitanjih nutarnje i vanjske politike; a to su sve sami „članovi sv. Hermandade Severinova družtva,“ „ubogi duhom i kesom,“ „čestica družtva ljudskoga, nevriedna računa.“ Katoličke bečke novine nagrdjene su, dá sve bezobraznice nebi izmislile ružnje psovke. Njoj su sve to ljudi „podle ćudi,“ „jaračkoga skoka“ „sliepe bjesnoće“ „proštačkoga sloga“ i „posve bez mozga.“ Da pako tko ide odgovarati na one psovke i kletve, taj bi morao prije stati na glavu. To su dakle štioci katoličkih novinah u Beču i izvan njega; a ružne te psovke baca „Presse“ Augusta Zanga na sve visoko plemstvo, biskupe, svećenike, učenjake, doktore bogoslovja, mudroslovja i medicine, profesore, odlične gradjane u carevini i izvan nje, pače na iste članove carske kuće, koji čitaju katoličke novine. Nije-li to drzovitost?

Dakako, mnogi štioc Zangove Presse zaboravio je Boga moliti, te oni ni nemogu biti bogomoljci (Betbrüder), nego su to braća zidari bez Boga i vjere; braća za punim stolóm, braća razmažena i razuzdana, koja će se vendar prije ili kašnje kajati, što su malo ili nisu posve ništa mislila na nebo; braća, koja bi, dok je jèla, pila i novca u kesi, volila stupiti u mormonsko družtvo, nego u Severinovo; braća, koja su tako mudra i učena, da vjeruju svojoj „Pressi“ onu viest, da su na tielovskoj procesiji u Beču na četirih vani napravljenih žrtvenicih služene mise, čemu se svako diete mora smijati; braća, koja neopaze, kakva je duha i značaja „Presse,“ koja je prije Bachov sistem u zviezde kovala, a sada ga ruši u pakao; braća, koja, premda je „Presse“ već toliko putah morala lizati svoju pljuvaku te opozivati laž iznešenu proti katoličkoj crkvi, ipak ju drže za bistro vrelo istine; braća, koja vjeruju svojoj strini onu bajku: da su biskupi u Austriji duhovnu oblast dobili po konkordatu, i da je Austrija dugo plesala na popovsku sviralu, premda je crkva od birokracije bila težko zasužnjena; braća, koja i to tja vjeruju, da se duh trapi čitanjem, a sami si oni po kalupu crkvinih neprijateljah stavraju sud o vjeri i crkvi.

Ako su polag „Presse“ štioci katoličkih novinah „ubogi duhom i kesom,“ to za nje nije ni sramota, jer pravi učenici sina Božjega Isusa po njegovu nauku i moradu biti „ubogi duhom“ naproti onim, koji hoće da budu bogati duhom, oholi na svoju premudrost (koja je pred Bogom ludost). Jesu-li pako štioci katoličkih novinah, a medju njimi i biskupi „računa nevriedna čestica ljudskoga družtva,“ to se je njeg. veličanstvo car i njegovo visoko ministarstvo dogovaralo s ludjaci, zrelimi za ludnicu. To je mudra i častna pohvala za nj. veličanstvo i ministre mu. Komu se hoće vidjeti „strasti,“ „nesviestne bjesnoće,“ „podle ćudi,“ šuplje glave“ i jaračkoga skoka“ zar ga nebi najprije našao u „Pressi?“ Nije-li pravo, što katolički dnevnici nju zovu „Schandpresse?“ Pa ako je to sramota, da si štioci stvaraju sud „po ultramontanskom kalupu,“ na čast bilo svakomu, tko si stvara misli po kalupu gnjusna razgovora i šale lutherovacah u krčmi ili po mudrosti talmudašah.

Kad su se „Pressi“ tako odurili „ultramontanski kalupi,“ neka barem čita, što njekoć napisa slavni Herder, protestant, u svom djelu: „Über den Geist und die Folgen der Reformation“ str. 134. „Sila rimske hierarkije bijaše morda potreban jaram, neobhodno potrebiti okovi za surove narode srednjega vieka; da nije bilo nje, Europa bi po svoj prilici bila plien silnikah, pozorište neprestane svadje, a posve lahko i pustara kano mongolska.“ J. Falku pisa on: „Zar nije bilo, a zar i sad neima u katoličkoj crkvi najplemenitijih, najpobožnijih srdacah? O mrzak mi je i gadan ovaj podli duh revnujući u protestantah! Nemogu izreći, kako mi je omrznuo!“

Neka znade urednik Pressin, što protestantski profesor dr. Marheinecke u Brlinu u svojoj knjizi: „System des Katholicismus in seiner symbolischen Entwickelung,“ Heidelberg 1810. str. 34. piše: „Kad mi protestanti divnu sgradu — katolicizam — od dna do vrha jednim pogledom premjerimo, tad moramo priznati, da nikada nismo vidjeli ovakove sgrade od nauka, koja bi na položenu temelju tolikom stalnošću i sigurnošću bila sagradjena, a gradja tolikom umjetnošću, oštrovidnošću i dosliednošću u svem, pa sve do najmanjega diela izvedena, i na kojoj bi ljudski duh toliko viekovah vršak svoje snage i krepčine bio pokazivao. Spominjemo još za volju historiji i pravdi i to:

Digitized by Google

kako je sistem, oko kojega su pobožni, oštrovidni i učeni dusi svih viekovah tolikom postojanošću radili, i sgrada, u kojoj izobraženi i neizobraženi po sva vremena i svih narodah skupa prebivaju s nasladom uživajuć se svete pobožnosti i blaženosti, sigurno s mnogoga pogleda vriedna prosta od predsude promatranja, a da se neplaši ni najstrožje kritike od znanosti, bila ona ma kako temeljita.“

Dalje piše protestant Ch. D. Beck: „Über die Würdigung des Mittelalters“ Leipcig 1812. str. 13. „Crkvena oblast nije dala nigdje, da se zametne despotizam; ona je čuvala podlogu prosvjete duha i uzdržala svezu medju zemaljskim i nebeskim, na koju se brzo zaboravi. Oni, koji su držani za neznalice, naučili su po gotovu sve europejske zemlje redu, uredili gradjanski stalež i osigurali pravu gradjansku slobodu.“

Protestantski profesor Vogt piše u knjizi: „Über die europeische Republik:“ „Sila, osobito ako je u ruci jednomu čovjeku, izopači se uviek; ali ako ima sila njoj protivna, tad je vladar prisiljen, da bude dobar i dobro radi. Ova protivna sila bijaše hierarkija, pa i onda, kad bi vladari proti njoj radili, razvila bi se vladarska veličina. Obuka duhovnikah u srednjem vieku bijaše još uviek blaga; velike pomisli radjahu jim se u glavi, pa prirediše ljude za velika djela.“

Pruski ministar, knez Hardenberg, prizna: „Tko s Rimom iskreno postupa, taj skoro dojde do svrhe.“

Tako izreče sud i pruski poslanik u Rimu, vitez Bunsen, o vladi Grgura XVI. god. 1831. (Sporschilova „Populäre Geschichte der katolischen Kirche,“ Leipcig 1847. III. str. 578.): „Papinska je vlada svojimi naredbami u sudbenosti i upravi (dakako u crkvenoj državi) pokazala toliku mudrost, da će samo sbog njih već biti neumrla.“

Pak eno, kako ju po svem tomu radikalci ruže i psuju. Profesor i superintendent dr. Tchirner izpovieda u svojem: „Übertritt des Herrn v. Haller, beleuchtet, Leipcig 1821:“ „Tko zna sgodopis, taj će zasluge crkve u srednjem vieku za izobraženje europejskih narodah, za oslobodjenje od surove sile sa zahvalom priznati.“

Protestantski sgodopisac dr. Luden piše u svojem obćenitom sgodopisu, Jena 1821. 2 sv. str. 282. opisav surovost, divljinu, pokvarenost i bezzakonje srednjega vieka: „U ovom nesretnom stanju zauze se papinska hierarkija i pruži pomoć, koja je morda jedina oslobo-diti mogla.“

Veliki protestantski sgodopisac, Ivan Müller, piše u 19. sv. str. 366. i 3. sv. 2. str. 760. svomu prijatelju, prirodoslovcu Bonnetu, o primatu papinu ovako: „Što bi bilo danas, da nije pape? Što su i Turci-divljaci!“

Ali i ovi protestantski učenjaci biti će Pressi „ubogi duhom;“ jer jim je sud kano iz ultramontanskoga kalupa. Kako su pako ubogi duhom „zadušbenici“ katolički duhovnici, to svjedoči „Litterarisches Konversationsblatt von Leipcig“ od god. 1826. broj 125. od 31. Svibnja, gdje se čita: „Isusovci i ultramontanci razumiedu sada bolje baratati svojim oružjem, nego prije, pa su bolje oboružani; zato borioci za svjetlo moraju biti bolje na oprezu. Komu je sbilja stalo do dobre stvari, taj neka nikada nezaboravi, da bi svaka naglost, svaka logička i historična varka, koja bi mu se izmakla, bilo oružje neprijateljem i nahudila dobroj stvari; neka nezaboravi, da neprijatelji nisu nemarni i bez oštra vida, da opaze golotinju i njom se okoriste, već da paze vazda, kano grabežljive ptice na plien. Što pako osobito hudi, to su papiste medju protestanti.“

Neka zna dakle „Presse.“ Ali ona je lukava kano zmija; ona neće da ozove inostrane katoličke listove „uboge duhom,“ već potvara samo bečke. Nu kako je vendar to, da se katoličke bečke novine rado čitaju i po drugih zemljah, pače tja u Americi, te da iz njih vade mnoge članke kao istinite i valjane? Inostrane listove, iz kojih Pressi „svietli pravo sunce razuma i novinarske vještine“ neće po svem tomu da primaju „papirnate canjke“ i „šišmiše,“ koje „Pressa“ iznosi na javu, te priobćivaju svojim štiocem za pouku? Tu je ona, makar je oprezna, zabasala u šikaru.

„Presse“ spočitava, da je u bečkih katoličkih novinah prostački slog. Dà, lahko je ljudem, koji Praga nikada nisu vidjeli, opisati ga, da je ružan brlog; a tako je lahko i štiocem „Presse,“ koji nikada nevidješe „Vaterlanda“ „Volksfreunda“ „Gegenwarta“ i „Wiener Kirchen-Zeitung-a,“ pripoviedati, da su prostačkoga sloga. Tko pozna ove listove, vidjeti će, da je to kleveta. Ili je to morda prostačina, što „Pressi“ spočitavaju varke, neznanje i oprovrgavaju njezine laži? Tad može „Presse“ reći, da je i u onom Isusovu govoru, gdje kori farizeje i židove Mat. 23. i Iv. 8. prost slog. Da i jest, kako nije, svakomu čovjeku zdrava razuma miliji je čovjek prosto ali čisto obučen, koj prebiva u nizkoj kućarici, a pripovieda mu pravu istinu; nego smiešno obučen gizdelin, koj se na silu prči, a prebiva u liepih dvoranah u četvrtom katu, pa ga psuje i olagiva.

To ipak nebi bili mislili, da „Presse“ može biti onako nesramna, što veli: da su one od austrijanskih novinah, koje se od 1848. bore za liberalizam (kakov liberalizam?) u najvećoj smutnji i nevolji barjak jedinosti Austrije i ustavne monarkije držale u vis. Čitajuć ovo nezna čovjek, bi-li se nasmijao, ili bi se pojeo od jada. Ta nitko bolje nezna, nego sama „Presse,“ da je god. 1848. i 1849. tako zvana liberalna „Presse“ u Beču, i to samo ona, crnožutu austrijsku zastavu grdila psovkami, a nosila crvenu prevratnu; ona sama zna najbolje, kako je urednik njezin morao bježati iz Beča, kad je austrijska zastava opet predobila.

Budući neprijateljica crkve i konkordata, odgovara „Presse“ i na pitanje „Gegenwarta:“ „Da-li je konkordat kriv nesreći kod Solferina?“ a na pose na ono: „Austrija bi bila po konkordatu, makar u njoj bijaše absolutistička vlada, imala veći ugled i ljepši red, a nebi bilo nikada ružne one sramote na polju poštenja i slave, da je u našu

Digitized by Google

vojsku duh konkordata t. j. pravi katolički duh bio dublje prodro.“ Na ova odgovara „Presse:“ „Boj kod Solferina jest učinak političkih uzrokah; on je propast u Austriji zavladavšega sistema političkoga, koj je Njemačkoj i Talijanskoj prečio napredak u prosvjeti, a smierao na to, da Austriju skuči pod katoličku vlast; konkordat sam po sebi dakako nije kriv Solferinu, ali je ipak bio poglaviti uzrok nesretnu koncu talijanskoga rata.“

Konkordat nije i jest kriv. Suvišno je, da o tom govorimo; svaki štioc protumačiti će si sam.

Austrija je i prije, dok u njoj nebijaše konkordata ni ustava, više putah puštena na cjedilu, te je sama vojevala za slobodu Njemačke; istom onda, kad bi drugim, koji ju ostavljaju, došlo do grla, tad bi nju zvale u pomoć, kano godine 1813. Virtemberžka, Badenska i Bavarska imale su jur davna prije uz ustav i konkordat, pa na nje nije nitko od vana napadao, samo neprijatelji katoličke crkve u zemlji nisu mirovali dotle, dokle se konkordat u dvijuh posljednjih državah nije morao ukinuti. Konkordat slaže se sa kršćanskim ustavom posve dobro. Pa krasne mi slobode, prosvjete i sreće po njoj u Italiji, gdje se po toj slobodi i prosvjeti ponekršćuje, gdje neima zakona ni pravice, već se robi, pali i ubija!

Dalje, „Presse“ bi rado katolike i njihove novinare ocrniti pred vladom: da su praznovjerni bunitelji puka, krijući se od cara za: „salvum fac imperatorem.“ Nesramne laži! Ta od kuda i ide sva buna nego iz mrzeće na crkvu i konkordat bečke „Presse.“ Zatim dokonča psovkami i klevetami, ružeć katoličke listove, da su: „gigantska ludorija, posižuća za nehom, da ga sruši“ „proizvod šupljih, ludih glavah, što je tobože priznao i sam Louis Veuillot (jam satis!) u Parizu, a i sam Montalembert kad je bio u Beču, kako se čini, prizna to, kako se je ultramontanskim jezičljivcem ugibao (ala dokaza!).

Za odgovor budi „Pressi“ ono, što reče superintendent G. A. Baumgarten-Crusius u svom „Schrift und Vernunft“ 4 sv. str. 159. „Sadanji neologi rabe tu vještinu: da branitelje istine, koji se nedadu pobiti, dotle psuju i ruže, dokle u občinstvu, barem u gorjoj strani občinstva, neizgube pošten glas.“

To je način i liberalne „Presse.“ Ultramontanski pako pisci, koji se čvrsto drže konkordata, dakle i pape, namjestnika Isusova na zemlji, oni su lodjaci i nevježe, a po tom ludost i nevještina potiču od samoga Boga. Ali zaboraviti se, da se tako psuje Bog, mogu samo novinarski nemarnjaci, koji neimaju nikakove vjere, već koji su polag „Wandsbecker Bote“ „ledeni klinci na krovu hrama tolerancije“ i polag izreke urednika Oettla u „Sympathie-Versammlung,“ New-York, 14. Lipnja 1860. „kobasičari židovi,“ „židovi bez Mojsije a kršćani bez Krsta.“

Ali za čudo je, da ima kršćanah, koji marljivo idu u crkvu, slušaju propoviedi, primaju sveta otajstva; koji djecu šalju ne samo u javne učione, nego još i napose šalju kojemu duhovniku na nauk vjere, pače koji idu na proštenja, pak ipak po svem tomu drže i plaćaju novine, ružeće vjeru i crkvu. Ovakovi zaslieplienici opominju me na seljana meni znana, koj je od pijanštine obolio, a onda s liekom išao u krčmu, te za svakim polićem pive popio jednu ili dvie žlice lieka. Ozdravio nije nikada više, nego za malo vremena umro.

Zenitba s rodjakinjom.

Kako ženitbene zapreke, ustanovljene od crkve potvrdjuje razum i narav, dokazuje sljedeće izvješće bolje nego bi ikakva učena razprava. Francez, dr. Devoy promatraše 121 ženitbenu svezu medju osobama srodnima po krvi. Od njih bijahu 22 neplodnice, u 17 slučajevah dojde diete na sviet s više prstih, 2 nisu imala maloga prsta, 5 imalo je kvrgave noge, a sva druga djeca više manje bijahu nezdrava. Kao osobita posljedica ženitbe medju rodjaci kaže se gluhoniemost ili takodjer tako zvana vodena glava; djeci od takovih roditeljah narastu kasno zubi, a krživa su obično po tielu i duhu, te se sporo razvija i jedno i drugo. Čim je bližji rod, to su gore i posljedice. Lewis, liečnik u Americi, proračunao je posljedice od 28 ženitbah medju osobama od dva brata ili sestre i 6 od rodjakah u četvrtom koljenu. Od ovih roditeljah bilo je sedmero neplodnih, od rodjakah trećega koljena bijaše oko šestero, a od drugih sedmero djece. Od 192 djece ovih roditeljah umrlo je 58 skoro poslie poroda; a što je ostalo živo, 47 njih bijaše nakaženo, a drugo stradalo od više manje hude bolesti; 23 imadu guke (škrofle), 4 padavicu, 2 je duhom slabo, 2 niemo, 5 posve bielo (albin), 2 sliepo, 2 nagrdjeno, 4 samotrpno (idiot) 6 ima slabe oči, 32 boluje; a razmjerno vrlo riedko najde se zdravo. Medju pozakonjenimi rodjaci kažu se posve čudne bolesti, te se razprostiru sve dalje po rodu; pače ako pozakonjeni i ostanu posve zdravi, protunaravna ženitba nije jim sretna; jer navadno jedno drugomu omrzne. Poslie dvie tri ovakove sveze u jednom plemenu porodica postaje sve nevoljnija, dokle napokon nedobije čudnovatu i jednaku spodobu u licu. Osim vladarskih i drugih većih kućah riedko se sada uzimlju. bližji rodjaci, a gdje neima silna uzroka, tu neka bude ovaj proračun za nauk. Crkve neće nitko nadmudriti, pa je vidjeti, kako je mudro, što je stavila rodjakom u ženitbi zapreke, od kojih za silu može odriešiti samo višja crkvena oblast.

Viestnik.

Iz Zagreba. Uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup vratio se je sa svojim obrednikom u Utorak u dobru zdravlju, što je svim milo čuti.

Iz Beča. „Volksfreundu“ piše dopisnik iz Breslave ovako. „U Breslavi je svim za čudo, pače sramota

Digitized by Google

je to, da katolici u Beču, njih do 400,000 dušah, a na čelu jim toliki duhovnici, medju kojimi ima sjajnih osobah, — pred nosom si dadu, da nesramne židovske novine onako grde i psuju katoličku crkvu i kršćanstvo, a oni da se (osim njekolicine) ni nemaknu ni nepisnu. Ta ako od nikuda neimate pomoći, da jim silom začepite usta, a vi znate, gdje vam je govoriti i uzbijati crkvenoga neprijatelja — na propovjedaonicu! Maknite se i progovorite! Mi u Breslavi, gdje smo u manjini, a od nikuda neimamo zaklona, sve od god. 1844. od zametka rongeanisma i prevrata, ugledav se u tadanjega kanonika a sadanjega kneza-biskupa dra Förstera, borimo se i dan danas s propovjedaonice, uzbijajuć nečistu navalu neprijateljah crkvinih i skidajuć jim pred pukom krinku s lica. Samo treba paziti na svetinju mjesta, pa vam zalažem glavu, da je ovo najbolji uztuk; a opet liek za sviest i nabožnu ćud.

— Berlinsko katoličko djetičko družtvo, koje je za jednu godinu tako poniela sreća, da je u protestantskom gradu kupilo kuću za 50,000 dolarah, sve od darovah srednjega staleža ljudih — darovalo je bečkomu djetičkomu družtvu iznosak od dvie glasbene zabave, da si naknadi ono 300 for. što mu je gradsko vieće katoličkoga priestolnoga grada uzkratilo. Iz samoga Beča dolazi istomu družtvu darovah za naknadu, a tako jedan s mottom: „Oprostio jim Bog, jer neznadu što rade.“ Ali na svu žalost, znadu slobodni zidari i predobro, što rade i zašto.

Iz Kostnice. Husu namjeravaju staviti spomenik. O toj namjeri piše jedan protestant „nepristran,“ kako se sam podpisa, ovako: „Iz Kostnice (Konstanc) javlja „Schwäb. Merkur“ od 14. Kolovoza s velikim veseljem, da se je u tom gradu sastavilo družtvo, da Husu na onom mjestu, gdje je sažgan, dignu spomenik, i da je već od gradskoga poglavarstva dobilo dozvolu; a nije dvojbe, da će ju dobiti od badenske vlade. Nedobije-li — što nemislimo — dozvolu, tad bi se mogao spomenik staviti na švajcarskom zemljištu, te na njem napisati: „Eno ondje, 15—20 korakah, na kostničkom trgu sažgan je Hus.“ Neka misli o postupku sa Husom, tko što hoće, neka se osudi od početka do kraja, ipak bi dignuće ovakova spomenika bila politička ludorija, kakva može samo u Njemačkoj izići na vidjelo, a bila bi i krivica sve dotle, dok se nestavi spomenik na istom trgu, gdje je reformator Kalvin po dozvoli krotkoga Melanchtona plemenitomu Servetu dao odrubiti glavu. Dogodjaj s Husom može se na svaki način još izpričati; jer se dogodilo u „mračnom srednjem vieku,“ gdje se pojmovi crkva i država pokrivahu; čin pako sa Servetom nemože se izpričati, jer su to učinili ljudi, držani od svieta kano viestnici sviestne slobode i snosljivosti, a i danas su još od svojih sljedbenikah štovani. Mnogi misle, da je ovaj naumljeni spomenik samo prkos katolikom. Je-li tomu tako, to je takov čin ludorija, jer zameće svadju ondje, gdje nam treba sloge; jer vriedja sada, gdje bi si imali pružiti ruku. Drugi opet protestant u „Deut. Volksblatt-u“ piše, da je ova namjera politička ludorija, kakve još nije bilo u Njemačkoj, a treći pogadja i bolje. Husija, veli taj, nebijaše drugo, van narodni češki pokret, smierajući na propast Niemacah; a da je tomu sbilja tako, navodi J. G. Kohla, protestanta (Hundert Tage auf Reisen in den österreichischen Staaten I. str. 238.). Husija bila se je posestrimila s narodnom mržnjom Čehah na Niemće, a za obranu od Niemacah bijaše ona Čehom čvrsta ograda. Da su pako Česi husovsku razpru držali ne za vjerozakonsku, nego za narodnu češku, pače rekao bih slavensku, vidi se n. p. posve očito iz prigovora, izušćena na saboru basilijanskom od vodje Husovacah Prokopa Ivanu Dubrovačkomu (Joanni Ragusano, sc. episcopo). „Kako ti možeš pored Niemca Čeha nazvati krivovjercem, kad si sam rodjen Slavjan?“ Liepe mi rugobe, da se Husu na njemačkoj zemlji stavi spomenik! — Tako se žesti Niemac. Da ta nakana sbilja smiera samo na prkos katolikom, nebi bilo tolika jada; ali Slavjanu pa na njemačkoj zemlji spomenik, komu da nezapne rieč u grlu?

Iz Monakova. Kod nas dogodi se liepa lakrdija, te baš pokazuje junačtvo prosvjetljenikah. Iz kupališta Hall zaputi se na prošet družtvo gospode i gospojah u bližnju župu. Došav onamo unidu odmah u crkvu; ali ne da mole ili vide, već posve s drugom nakanom. Jedan od gospode popne se na propovjedaonicu, te počme propoviedati po svoju; drugovi mu posjedaju u izpovjedaonice te stanu sbijati lakrdiju; ali zvonar neznajuć za šalu, skoči da jih iztjera. Dva loša ubiše Miloša, te tako i zvonar dobi batinah. Tako je kašnje prošao i krčmar, što se nisu mogli sporazumjeti; jer gospoda su mislila „deset krajcarah“ a krčmar „deset forintih.“ Bilo se pročulo po selu, kakvi su mu pohodnici došli i kako se vladaju; pa kad liepo družtvo na povratak, zaokupi jih izvan sela njekoliko kršnih momakah, te neznajući jogunice za šalu, izprate gostove kolci, i zabiju jim proštenje u ledja i glavu, da ga skoro neće zaboraviti. Dva vojnička častnika idući s družtvom uzmu medju se gospojice, te izmaknu popratnici, kojom su jim počašćeni drugovi. Ali neprojdoše ni oni zdravo, jer premda oni nisu činili lakrdije u crkvi, poručiše jim ipak drugi častnici od pukovnije, da quittiraju; a to zato, što su išli u onakovo družtvo. Častnike ove hvali sve sbog ovoga postupka s nevaljalimi drugovi.

Iz Italije. U gradu Lucca bilo je potjere za milosrdnice, da je iztjeraju iz bolnicah. Sramota bi bila za slobodnu Italiju, da u boju s milosrdnicami ostanu sami portugalski, bečki i augsburžki liberalci. Talijanom nebijaše ni na pameti, da progone zaslužne milosrdnice; ali kada to druguda rade liberalna braća, valja se po-

Digitized by Google

vesti za njimi; pa u ovom gradu počeše lažju i klevetom, pobuniše tim prosti puk, a i sami domaći sluge iznevjeriše se te stadoše uboge djevice rivati i tući. Francezki poslanik zauzme se za nje i potraži zadovoljštinu. Pravda nije još riešena.

Iz Rima 31. Kolovoza. Pripovieda se, da su u stanu kanonika Pedemonte iztragom našli proklamacijah, koje bi se na dan ulazka Piemontezah u Rim imale pribiti. Po noći provale u kuću, a kanonik prenuv se pokuša, nebi-li se još mogao obraniti; nu nebijaše fajde, van namah u zatvor. Još je važnije, što se pripovieda o redovniku Papi. Vele, da je on već dielio novacah, da sastavi stranku proti papinskoj vladi. Koliko je istine u ovih viestih, čuti će se skoro. „Giornale di Roma oglašuje, da je sv. otac četiri sanduka s dragocjenimi stvarmi i 8000 dolarah dobio od upravljatelja katoličkoga dnevnika „Armonia," izlazećega u Turinu.

— O odmetniku bugarskom patrijarki stigla je u Rim od zaufana čovjeka ubaviest iz Carigrada, pa se sbilja obistinjuje, da je nesretnika zasliepio sjaj ruskoga zlata, te se s njekolicinom obraćenikah opet odmetnuo. Iz Rima donese on liepa novca i draga crkvena posudja; ali je neprestano tražio još više, pa kad mu nemogoše zasititi pohlepe, Rusi upotrebiše dobru sgodu, te ga prevabiše na svoju stranu. Jur s prvine poručivano je, da je patriarka neodlučan; nu sv. otac misljaše, da će ga posve predobiti dobrotom, i da će biti sretan početak njegove obljubljene osnove: sjediniti kršćane na iztoku.

Iz Parizа. Admiral Romain Desfossès, žestok katolik i ljut neprijatelj Englezke, držaše u jednom zapadnom okružju govor, te s ostalim reče i ovo: „Zastava francezka vije se još u Rimu; ona čuva u svom zahladju svjetovni priestol uzorite glave katoličkoga svieta, a ona neustrašiva skrb, kojom se drži u visu, još najmanje tare caru glavu od svih preuzetih zadaćah. Pak opet državnici, ministri tudje vlade, koja se gradi našom saveznicom, nepoštediše ga, već ga ponudiše drzovitimi i smiešno lažljivimi tužbami; ali na takov govor ljudih, koji svoju zemlju varaju, da dobiju više novca i pošale se linijskimi brodovi, nemože biti od Francezke, nego preziran odgovor, i ona će se i nadalje držati Bogom si naložene zadaće.

Iz Turske. Ubogi kršćani u Siriji jedva što odahnuše izza pomora od Druzah, eto jim na vrat Englezah, pogibeljnijih neprijateljah, nego su jim Druzi. Druzi jih nagnaše na mučeničku smrt, što je dično za kršćana, a Englezi nagone jih na odmetnuće od vjere. Poslaše naime onamo svoje misionare, te, koristeć se nevoljom, u koju kršćani, većinom katolici, padoše s one nesreće, posagradiše u dogovoru s Amerikanci i Prusi, ubožnicah, odgojilištah i učionah. Razglasiše, Bog i duša, da toj misiji nije druga zadaća do tvoriti dobro, te da jim nije ni na kraj pamet dirati u sviest. Nije dugo bilo, otvoriše se roditeljem oči, da jim se djeca zavode na nevjeru, dočim saznaše, da se ona djeca psuju, pače prieti joj se kaznom, koja bi izmolila „Zdravo Marija!" „Angjeo gospodnji" ili se krstom prekrstila. Djeci davaju se u ruke protestantske knjige, ružeće katolički nauk. Roditelji, vjerni svojoj katoličkoj vjeri, zaiskaše, da jim se djeca puste van, nemareć za mito i liepe rieči; a nemogavši ništa s mirom opraviti, obrate se na francezkoga konzula u Bejrutu i na pet povjerenikah velikih silah, koji sbilja naložiše Englezom, da puste djecu. Ali misionari i pruske djakonice nedadoše djece, dok jim se neplati velika svota novca kao nuknada. Jeruzalemski patriarka Valerga i njekoliko drugih biskupah ponudiše se, da će oni izplatiti tu svotu, 20,000 piastrah ili 4000 franakah. Tako je izbavljeno do 40 djevojčicah od pruskih djakonicah; ali jih imaju još mnogo; jer neima novca, da se odkupe. Družtvo sv. Vinka Pavlova u Bejrutu, koje si je preduzelo, da staje na kraj protestantskoj propagandi, trudi se, da sabere potrebitu svotu. Anglikanci vrebaju osobito na žene i curice; a pošlo jim je za rukom, te su nepoštenim načinom ugrabili do 20 malenih Maronitah, koje sad u Jeruzalemu i Nazaretu čuvaju zatvorene u kući, da otca ni majke nepuste do njih. Žalostno je to za katolike, osobito za one preostale od poganske mrcvarije. Zato i pravo zaviknu jedan starac Maronita, videć kakvu sramotu radi protestantska propaganda: „Dosta je, što smo lišeni kuće i imovine, a braća nam poklana; nemojte nam još otimati vjere, jedinoga blaga, što nam je preostalo!"

* U Carigradu se mnogo pogovara o razdoru u iztočnoj crkvi. Ako se oti razgovori obistine, to bi bilo više, nego što bijaše pokret u Bugarskoj; jer veliki dio grčkoga svećenstva želi za sbilja, da se zadržav svoj obred sjedini sa zapadnom crkvom. Ima jih, koji vele, da je već dogovor s Rimom, a „Courier d' Orient" tvrdi, da je vidio molbu na papu, podpisanu od 4 biskupa, koji vladaju 50,000 dušah.

* Na jednoj stieni blizo Bejruta bio je napis, o kom su starinari mislili, da je još od Sesostrise, dakle 3000 godinah star. Francezi ga sad ostrugaše te napisaše: „1860—1. Napoleon III. francezki car, francezka vojska, general Beaufort d' Hautpoul" i imena prvih častnikah. Starinari se tuže sbog toga čina na Franceze, kako se nebi ni na Vandale.

Za gg. predbrojitelje na propoviedi Mate Skendera Babića iz djakovačke biskupije poslan je već prije tri godine dovoljan broj odtisakah u pisarnu iste biskupije, te se onamo može obratiti, tko do sada svoga nije primio.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 40. U ČETVRTAK 3. LISTOPADA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Misli o vjerozakonskoj snosljivosti i nesnosljivosti.

od *J. Z—ća.*

I.

„Najiskreniji prijatelj čovječanstva jest vjera, vjera, koja ga iz koljevke uzimlje u svoje krilo, te ga uči čestito živjeti, a po tom čestito i umrieti; vjera, koja ga vjernom svojom rukom vodi kroz talasajuće se valove uzrujanoga ovoga života, te ga štiti, da si na strmenitih grebenih nerazbije glavu.“ [1])

Život mi se ovaj, smatrao ga s koga mu drago gledišta, čini kano more posuto grebeni, a čovjek na njem smion brodar, veslajući u žudjeno pristanište, gdje bi od dugotrajna napora rado odpočinuti. — Al divlje se more sve žešće koleba, valovi mu pljuskaju oko ladjice te ju već i zalievaju — ubogi mornar drhće od straha, nezna kamo bi se krenuo, nezna kamo bi s oštećenom ladjicom pristao. Išao bi lievo, ali se boji grebenah; zaokrenuo bi desno, ali tko zna, neima-li jih i onuda. Ali eno, u pó tamne burne noći ukaza mu se iz daljine na nebu provirujuć kroz oblake jasna zviezdica, i ona mu kaže put k žudjenom pristaništu, gdje će moći sjegurno pristati i odmoriti si izmučena uda. Neće-li sada ubogi mornar podvostručenom snagom napeti sve sile, da vesla vidjenim pravcem te se izbavi pogibelji? Veslaj, veslaj — zviezda te nevara; nesvraćaj ni lievo ni desno, pa ćeš doći u luku, za kojom toliko žudiš; a od onuda eno ti stalan put u obećanu zemlju, za kojom si od djetinstva čeznuo. —

Sviet je more, ti čovječe na njem brodar, veslajući k svom cilju; a vjera ti je zviezda, koja ti pravi put kaže k tomu cilju. —

Čovjek je zagonetka sam sebi. Gol i slab rodi se, suzami pozdravi prag novoga svieta došav nanj, suzami umiva si mladjahno lišce, suzami si kvasi malenu koljevku — jaukom i vriskom prizivlje si u pomoć majku — i tako više godinah. Dolazi k sebi — um mu se razvija, i on razmatra sviet oko sebe pa misli i o sebi. Čovječe! kaži mi što si vidio? Vasioni svemir pred očima, ravne poljane, obrasle travom i cviećem, krivudajuće se rieke, a po njih hitroplovke šajke; nebotične gore pokrivene ledom i sniegom; sinje more, što ga okom pregledati nemožeš. Nad glavom opazio si modri svod nebeski, a na njem žarko sunce — za koje si čuo da je nebrojeno putah veće od ciele ove zemlje, na kojoj si se rodio; sitne i titrajuće zviezdice u nedosižnoj daljini, gdje divnim svojim svjetlom ukrasuju svod nebeski; bliedi mjesec, što noćju zastupa sunce, te nam tamnu zemlju u noći dražestnijom i milijom čini. To si vidio oko sebe; a kaži mi sada, što si na sebi opazio? Je-l'de! ti si u pogledu neizmjernoga ovoga svemira biće neznatno, koje u njem i izčezava; biće, komu dotiče pedalj zemlje, gdje živiš; biće, koje zemlja hrani i uzdržaje, pa će te prije ili kašnje ona i progutnuti; biće, koje naliči proljetnomu cvietu, koje je pomnjom vješta vrtlara proniklo, brzo procvalo, a još brže usahlo i nestalo ga; biće, koje za malo korakah prolazi iz koljevke u grob.

Pa i ono kratko vrieme, što boraviš ovdje kao tudjin na zemlji, lome ti mladjahna uda razne nevolje i težkoće, dokle te napokon nesavlada sveobći zakon smrti. — Ako je tako, zavapit ćeš: Zašto sam se rodio? Možebiti zato, da se u ovo kratko vrieme, što živim, težko izmučim. Svod nebeski sa svimi svojimi divotami postoji nepomično u istoj slici jur više tisućah godinah; dubovi u gorah i dubravah trebaju sto godinah, dok

[1]) Balmes „O družtvenom nehajstvu za vjerozakon.“

Digitized by Google

se razviju i razrastu. Životinja oko mene nezna za one nevolje, što mene pritištu — nebore se s tolikom biedom, kao ja, jer imadu u naravi više jakosti i snage od mene. Zašto me stavi, vječna sudbino, nesmiljeni udesu, u ovaj kutić zemlje, za nišan svim nepogodam vremena? — Al' neka tako čovječe! nije sve tako crno, kao što ti se u prvi mah pričini. Ti si malen i neznatan stvor; ali si sam u sebi mnogo uzvišeniji od cieloga ovoga svemira. Ti imadeš u svom lomnom tielu njekoga gosta, po kom misliš, misli drugomu očituješ i o njih sudiš; a to je duh neumrli ili duša, koja umom svojim istoj velebitnoj naravi gospoduje. Sve ovo, što si vidio oko sebe, stvoreno je zato, da tebe služi, da tebe uzdržaje. Ti umom svojim proničeš u tajne naravi, koje ona sama nepoznaje, zapoviedaš divljim i uništujućim počelom, mjeriš visine svodovah nebeskih i dubinu morah i jezerah — ti gospoduješ zraku, vodi i vatri, te pomoćju ovih priobćivaš misao svoju brzinom munje cielomu svietu. —

Ovaj svemir, kojemu si se toliko divio, koj već nepomično više vjekovah postoji, oborit će se jednom, smrviti i uništiti. Nestati će sunca i zviezdah, zemlja sa svimi svojimi velebitnimi gorami razpasti će se u ništa, a ti ćeš pod konac svega toga, na razvalinah uništena svemira, početi svoj viek vjekovati, živiti bez kraja i konca; jer si duh neumrli.

Ali tko je to meni kazao, da će tako biti, počem ja znadem, da me nečeka ista sudbina, koja i ostali svemir; tko mi je kada što kazao o stvoritelju i neumrloj duši? Zar da sliepo možebiti vjerujem ono, što mi se dopada, što kukavno srdce moje želi? Sve te to uči vjera. — Vjera te spaja s onim svemirom, — vjera te spaja s tvojim stvoriteljem, vjera ti otvara preko groba nov život, osjegurava ti vječnost. — Sve što si, po vjeri si; zato drži se nje stalno, sliedi njezin trak, pa nećeš zabluditi. Bez vjere si propao. Vjera te uči, da imadeš svoj početak u Bogu, da te je on stvorio za sretan i blažen život, nu da si ti sam taj život svojevoljno očemerio griehom. — Vjera te uči, da te Bog ni sada ostavio nije, već da ti je obećao i dao Spasitelja, koj ti je na novo blažen život pribavio, ne više ovdje, već ondje u vječnosti. Vjera ti predočuje Boga kao najsavršenije, najsvetije, najpravednije i najmilosrdnije biće, koje od tebe zahtieva, da ga ljubiš, da mu se pokoravaš; a za nagradu obriče ti sama sebe, a za kazan, ako mu se uznepokoriš, prieti ti vječnim prokletstvom — paklom. Vjera te uči, da imade vječnost, gdje ćeš il' sretan život življeti, ili ćeš, ako si taj neodabereš, do vieka muku trpiti. — To te sve uči vjera; zato je vjera za te najvažnije, dà životno pitanje; ako nju zanemariš, osudio si se sam, a tada bi ti i sbilja bolje bilo, da nisi nikad svieta ni ugledao.

Vjera je ona divna sila, što uzdržava sviet u ravnovjesju; bez vjere bi se sviet jamačno razpao. „Laglje je grad u zraku podići, nego-li državu bez vjere ustrojiti.“ [1]) Važne su takodjer rieči Vaschingtonove, što ih u tom pogledu izusti: „Od vjere nemožemo ukloniti svećenstvo, a od puka vjeru. Tko bi se na to stavio, taj bi bio ili ludjak ili zločinac — ili opet oboje.“ Pak upravo s toga nije nigdje, a niti je bilo samo jednoga kutića zemlje, gdje bi sav puk bio bez vjere.

Padom prvoga čovjeka oslabio mu je um, a volja se izopačila te mu postala sklonija na zlo, nego na dobro. Poslie grieha probudila se u čovjeku pogubna strast, koja se je opirala umu, te ga sve gušćimi maglami zastirala; dokle mu od onoga prvobitnoga zakona tek sjena neostade, koja je ipak naznačivala svoj izvor. — U jedinih židovah nalazimo čist vjerozakon, kako je s čista vrela protekao; dočim ga je u drugih narodih strast i razigrana mašta u raznolike slike zaodjela te izkvarila.

Kad su već ljudi do krajnosti dotjerali te žalibože više naličili bezumnoj životinji, nego-li umnim stvorovom, poslà Bog Sina svoga s neba, da guste tame neznanstva svojim svjetlom razprši, da paloga čovjeka uzdigne — da čovječanstvu pribavi ugled i dostojanstvo, koje imadjaše u početku. — S Gospodinom Isusom počimlje nova doba za čovječanstvo; on je postao stožerom, oko koga se povjestnica čovječanstva okreće. — Isus je sa svojim naukom, sa svojom crkvom, koju je za nastavljenje svoga djela naredio, faktum, koj postoji od 19 vjekovah; koj imade toliko nepobitnih dokazah, koliko imade kršćanah; jest faktum, koj se nikad neće izbrisati, koj će postojati, dok bude svieta i vieka, koj bi tajiti mogao samo ludjak, kakovih se je ipak na svu žalost i medju prosvietljenjaci našlo. Kršćanstvo je faktum, koj je preobrazio i spasio čovječanstvo. — „Da nije bilo Isusa, ni sviet nebi više obstojao; jer ili bi se morao razpasti ili pretvoriti u pakao.“ [2]) Ono je počinilo čudesah u intelectualnom i materijalnom svietu. — Govoreć dakle o vjeri mislit ćemo vazda kršćanstvo.

Vjera, budući istovjetna s istinom, može biti samo jedna; jer je i ova jedna. S toga kad opažamo gdje više vjerah, naravna je stvar, da je od ovih svih jedna samo na istini, a sve druge na bludnji osnovane. — Da je kršćanstvo poteklo s nebesah, te s toga istinito, priznaju ne samo katolici, već cieli kršćanski sviet; jer je

[1]) Plutarchus, de lege l. 10.
[2]) Peensées de Pascal edit. Paris 1856. p. 266.

Digitized by Google

potvrdjeno nebrojenimi i nepobitnimi dokazi. Ali u samom kršćanstvu zametnu se s vremenom više vjerozakonah, više crkvah, od kojih si svaka prisvaja prvenstvo te tvrdi, da je u njoj čist i nepokvaren nauk, kako ga je Isukrst učio i apoštoli crkvi predali. — I mi katolici isto tako vjerujemo, da je u nas prava vjera, da je naša crkva ona jedina od Isusa sagradjena na nepobjedivoj hridini; a svaki će morati da prizna, da mi to najvećim pravom tvrdimo. Ali tko nam je to voljan zanijekati, neka nam kaže vrieme, kada je naša crkva postala i osobu, koja ju je izumila; a usuprot mi jih uvjeravamo, da ćemo mi njim naznačiti vrieme, mjesto i roditelja, koj ju je začeo i rodio. A što jih najvećma pobija, biti će osobni značaji njihovih početnikah i okolnosti, u kojih se razvijahu.

Mi dakle katolici tvrdeć, da je naša crkva jedina prava crkva, tvrdimo ujedno, da su sve na bludnji osnovane. Pa upravo s toga, što čvrsto držimo, da je naša crkva prava, treba da se je držimo čvrsto, da ju čuvamo od neprijateljah, da ju slušamo i da joj se pokoravamo. — Ali uz to nenalaže nam vjera, da inovjerce preziramo, da jih, što je najgore, progonimo. Bože sačuvaj! ta to se s temelja protivi katolicizmu, koj nam nalaže, da ljubimo sve bez razlike, da štujemo svačije osvjedočenje; jer proti osvjedočenju raditi jest grieh. — Al upravo s toga, što mi cienimo svačije osvjedočenje, zahtievamo i mi, da u naše osvjedočenje nitko nedira, a najmanje oni, koji sami nikakova neimaju.

Jednoća vjere jest za svaku državu veliko dobročinstvo; ali toga neima svagdje, već ima državah, gdje su podložnici različite vjere. Tuj nastaje pitanje, kako da se vlada drži pram svojih podložnikah druge koje vjere? Njeki kažu, da u takovu slučaju vlada posve pusti s vida vjeru, te se drži u tom poslu posve ravnodušno, kano da joj je svaka vjera jednaka, to jest jednom riečju: da je bezvjerna. Da je načelo ovo pogibeljno, svatko će priznati, koj pojmi zadaću vlade svjetovne.

Istina je, vlada svjetovna imade najviše vladati tvarnim čovjekom, te se brinuti za njegovu vremenitu sreću; dočim ga vjera spaja s vječnošću te se za njegovu duševnu boljku stara. Ali kao što crkva nebi odgovorila svomu zvanju brineć se izključivo samo za vjekovito dobro čovjeka, izgubiv s vida njegovu vremenitost, isto tako nebi ni svjetovna vlada odgovorila svomu zvanju, zanemariv vjekovite interese svojih podložnikah.

Pod upravom valjane vlade mogu u slozi i ljubavi jedan uz drugoga živiti podložnici raznih vjeroizpovjedih, a da se medju sobom nesvadjaju i neprogone; nu uz to ipak nije od potrebe, da bude vlada indiferentna; njezina je dužnost da štiti i brani vjeru osobito većine svojih podložnikah, da ju zaklanja svojim ugledom i oblašću od napadačah; vlada je dužna brinuti se i za njezine službenike, davati jim podporu, čuvati jim ugled. — Vlada je to tim više dužna, jer je to za državljane životno pitanje, od koga visi njihova ne samo vjekovita već i vremenita sreća. „Uprava, pod kojom zaboravljaju podanici najsvetije svoje opredieljenje i najuzvišeniju svoju zadaću, koju imadu kao umna bića, takova uprava, reći ćemo, jest nečovječna, jest barbarska.“ [1])

Vlada, koja je u vjerozakonskom pitanju indiferentna, podkapa si i obara sama temelj; pa nagovoriše-li ju na to neprijatelji, to su jamačno postigli svrhu.

U austrijskoj su carevini podložnici u ogromnoj većini rimokatoličkoga vjeroizpovjedanja; naravna je dakle stvar, da je vlada dužna vjeru ove ogromne većine štititi i zaklanjati od opadačah; nu ipak, da uz to nepusti s vida vjeru manjine. — Da-li se sbilja Austrija toga načela drži, na to je odgovorila jedna ugledna, te za svoj narod zaslužna osoba, biskup Jirsik. — Rieč je, da se o čestitoj djevojci ni negovori, pa to bi se moglo i za ravnopravnost, jednakost i slobodu kazati. Toga je upravo ondje najmanje, gdje se najviše o tom govori. Imade u carevinskom vieću mnogo licah, kojim je skoro vazda ravnopravnost i sloboda na jeziku; pa ipak nikomu nigdje nisu te mezimice 19. vieka tako tudje, kako upravo onim ljudem. Rado bih znati, što pod svojom toli proslavljenom ravnopravnosti razumievaju ova gospoda, osobito u vjerozakonskom pogledu. Možebiti to, da se za volju jedno 3 miliuna protestantah i židovah ozledjuje sviest i osvjedočenje 35 miliunah katolikah uvadjajuć svagdje gradjanske ženitbe; ili možebiti to, što katoličkoj Tirolskoj, u kojoj imade tek njekoliko stotinah protestantah, hoće da narinu protestante proti njihovoj volji, proti zaključkom njihova sabora. Ako je to, bila im na čast, samo se neka nehvale, da su oni zastupnici naroda; jer narodu je vazda vjera bila svetinja; a tko se njezinim zastupnikom gradi, treba da o vjeri, najvećoj dobročiniteljici čovječanstva kao svetinji govori.

(Dalje će sliediti.)

Vjerozakonski ukaz poslaničkoga doma u carevinskom vieću.

Odnošaj medju crkvom i državom posve je drugi po katoličkih nazorih, a posve drugi po nazorih protestantskih i židovskih.

[1]) Balmes l. c.

Digitized by Google

Protestantizam je od svoga postanka rob posve podložen raznim svjetovnim vladarom, koji se pojagmiše za katoličke novce i zemlje, da u to ime „čistomu evangjelju“ u pridružene zemlje otvore vrata, neka se širi, kuda mu volja; židovi pako već gotovo dvie tisuće godinah sele se s jednoga kraja na drugi, koj kuda, te žive pod različitimi zakoni i uredbami, što jih ima na svietu. Po tom protestanti i židovi mogu dati svjetovnoj oblasti jednako pravo, da s njimi skupa tvori zakone tičuće se vjere; ali katolik neda svjetovnomu odvjetniku za ništa, da mu se mieša u crkvene zakone.

Nedavna, kad je bila na računu imovina samostanah, navadjala bi se vrlo rad ona izreka Isusova: „Moje kraljestvo nije od ovoga svieta.“ Dobro — držimo se u čitavom obsegu ovoga načela radeć i o crkvenom zakonu. „Moje kraljestvo nije od ovoga svieta“ — te s toga neka nebudu od ovoga svieta ni zakoni moje crkve. Prvih trih viekovah znali bi kršćani umrieti, jer su se rimski zakoni protivili njihovoj vjeri; ali već u četvrtom vieku moralo se je svjetovno pravo samo popraviti po kršćanskih načelih. Sada, u vieku „prosvjete“ i „slobode“ hoće poslanički dom u katoličkom Beču, da nas usreći „vjerozakonskim ukazom,“ u kojem prosvjeta zaudara po Kini, a sloboda po Cayennei. Dosta je pregledati okom ovaj ukaz, pa čovjek doista mora odmah ponoviti one rieči, koje baron Petrino nedavna izusti u poslaničkom domu: „Mi smo ovih blagodatih do grla siti, te neželimo ništa bolje, nego da se njih što prije riešimo.“

„Presse“ objavljuje taj „vjerozakonski ukaz“ u br. 246. od rieči do rieči, kako je proizišao iz visokoga vieća odbora za vjerozakone, a glasi ovako:

Svakomu je dana podpuna sloboda vjere i sviesti.

Nitko se nesmie siliti, da očituje svoje vjerozakonsko osvjedočenje.

Svakomu je prosto u kući obdržavati običaje i službu svoje vjeroizpovjedi.

Svakoj zakonom prizannoj crkvi i vjerozakonskoj družbi podieljena je zakonom jednaka zaštita i jednako pravo. U državi neima nijedan vjerozakon prednosti.

Svaka crkva i vjerozakonska družba uredjuje i upravlja svoje poslove sama, svaka ostaje vlastnica i užitnica zavodah, zakladah i dohodakah za bogoštovje, učione i dobrotvorne svrhe.

Crkve i vjerozakonske družbe podvržene su općenitim državnim zakonom. Država ima pravo, da u onih crkvenih poslovih, koji i dokle zasjecaju u javne interese, izdade naredbe.

Prosto je bez zapreke općenje medju poglavarom, podloženim mu službenikom i drugim sljedbenikom crkve ili vjerozakonske družbe. Proglašivanje njihovih naredbah podvrženo je samo onim stegam, kojim su podvržene i ostale druge objave.

Svaka crkva i vjerozakonska družba, kad hoće da ustanovi, promjeni ili ukine pastirski ured nižjega ili višjega reda, da se ustanovi općina ili okružje, a tako kad hoće da što pridruži, razdieli ili premjesti, treba dozvole od države.

Skupštine poglavarah ili službenikah crkve ili vjerozakonske družbe, koje se nedrže uredno za uredjenje navadnih poslovah, bilo to da se sazovu ili nesazovu drugi članovi vjerozakonske općine, imadu se najmanje osam danah prije, nego će se držati, na glas dati vladi. Ovoj je tada slobodno poslati onamo vladarskoga povjerenika, da pribiva u skupštini.

U svakoj skupštini mora se voditi zapisnik, koj vlada u svako doba može pregledati ili zahtievati prepis od njega. Vladarski povjerenik, ako pronajde, da skupština valjano nije oglašena, ili ako u njoj bude što protivna zakonu, škodljiva državi ili pogibeljna, ima pravo skupštinu obustaviti. Upliv crkve ili vjerozakonske družbe u pučke i srednje učione stegnut je samo na obuku u dotičnom vjerozakonu. Predavanja vjerozakonskih znanostih u sveučilištih prosta su od svakoga upliva predstojnikah i službenikah svake crkve i vjerozakonske družbe.

Zakone tvoriti glede zarukah i ženitbe, dokle se radi o njihovoj pravnoj valjanosti i njihovom gradjanskom djelovanju, spada samo na državu, i ona izriče osudu u ženitbenih parnicah po svjetovnih sudovih.

Vladar pogledom na imenovanje, izabiranje i predlaganje u crkvi i vjerozakonskoj družbi ima prava, koja mu po njihovih pravilih pripadaju, ili mu se radi shodnosti podiele.

Svi predstojnici i službenici crkve i vjerozakonske družbe, prije nego preuzmu službu, imadu položiti zakletvu, da će caru biti vjerni i pokorni; a tako točno obdržavati zakone i sdušno obavljati dužnosti.

Združivanje u crkvi i vjerozakonskoj družbi, da članovi uslied svečana zavjeta po stanovitih pravilih pod općenitim poglavarom žive i obče, zavisi o dozvoli državne oblasti. Ovakove dozvole treba za uredbu i za pravila takova družtva, kao takodjer i za promjenu istih. Ovo posljednje valja i za jur obstojeća družtva ovakove vrsti. Država može i obstojeća jur takova družtva, kada god to uztreba za općeniti interes, ukinuti.

Gradjanska valjanost ženitbe zavisi samo o tom, da-li se je sklopila pred činovnikom od države za to odredjenim. Crkveno vienčanje može se obdržavati samo poslie svršena spomenutoga čina.

Vjerozakonska razlika nije nikakova zapreka gradjanskoj ženitbi.

Cenzura budi koje crkve ili vjerozakonske družbe za knjige i druge spise nesmie obstojati. Tiskarski zakon državni valja takodjer za knjige i spise vjerozakonskoga zadržaja.

Za groblja skrbi se općina i pokapanje mrtvacah to je njezin posao. Svaka crkva i vjerozakonska družba obavlja kod pokopa svojih sljedbenikah samo vjerozakonsku službu po svojih pravilih.

Na početku izrečen je sud o ovakovom zakonarstvu općenito; a sad samo njekoliko opazakah posebice.

Digitized by Google

Već je prvi članak bezumna ludorija; jer ako nitko nesmie biti siljen, da očituje svoje vjerozakonsko osvjedočenje, tad netreba ni govoriti o razlici vjerozakonah, a nije trebalo ni „vjerozakonskoga ukaza.“ Ali ovaj članak protivi se trećemu, po kojem za vjerozakonska družtva treba dozvole od države. Gdje je družtvo, tu mora da bude i drugovah; a ovi moradu očitovati vjerozakonsko osvjedočenje; jer drugčije neće jih moći poznati. Država mora izdati potrebite naredbe, da medju njimi bude red: družtvo se dakle mora prijaviti državi; a kako da se prijavi družtvo, kad se nisu dužni prijaviti članovi? „Svaka vjerozakonska družba uredjuje i upravlja svoje poslove sama, ostaje vlastnica i užitnica svojih zavodah, zakladah itd.“ To se ima ovako razumjeti: svaka družba osim vjerozakonske katoličke, uredjuje svoje poslove sama, samoj njoj oktroira se za medjuvjerozakonske odnošaje zakon, a ostali vjerozakoni imadu dio od njezinih zakladah. Znamo, kuda sve to šiba.

Ali ne samo da si protuslove prvi i treći članak, nego po gotovu protuslove si svi, te jedan obara drugi. Tako se veli u članku petom: Svaka crkva i vjerozakonska družba uredjuje svoje poslove sama; a odmah sljedeći članak daje državi pravo, da slobodno i u crkvenih poslovih izdaje naredbe. Istina je, ondje se veli: dokle zasjecaju u javne interese. Ali, tko će tu ustanoviti medje posebna i obćenita interesa? A ima-li u vjerozakonskih stvarih golih posebnih interesah? Od katoličkoga krštenja do pokopa sve su vjerozakonske službe za čovjeka više ili manje od obćenita interesa. Pa nebi-li na koncu državi palo na um, da izpovjednu tajnu zapovjedi odkriti za volju „javnoga interesa.“ Isti peti članak protivi se osmomu; jer ako se svaka vjerozakonska družba može sama uredjivati, kako je došla do toga država, da slobodno mienja ili ukida pastirske urede nižjega i višjega reda? Oba dakle članka, peti i osmi, kažu golimi riečmi to: Katolička crkva (jer na nju samu naperene su striele ukaza) može biti upravljana od njezinih duhovnih predstojnikah, kako oni hoće; učine-li pako oni štogod, što se različitoj gospodi nebude dopalo, tad će se posve na prosto sbaciti i prognati. Pa to se zove „sloboda vjere i sviesti!“

Isti peti članak protivi se i desetomu; jer ako se svaka vjerozakonska družba smie sama slobodno upravljati, što će na vjerozakonskih skupštinah vladarski povjerenici? To će opet reći: prosto vam je na vaših propovjedaonicah i drugih skupštinah govoriti, što vam volja; ali mi ćemo se usloboditi, te vam uzeti slobodu, ako nebudete po našoj volji govorili. Velika je opet zagonetka, kako da se slože članci sedmi i deveti; jer ako je slobodno obćenje medju poglavarom i njegovimi podložnici koje crkve, zašto da imadu „vladarski povjerenici“ tolike brige i pazke? Rado bi znali, koju bi gospodu poslanički dom za ovu službu predložio. Morda da advokatska komora kani starim koncepistam pribaviti službu ili opet kruha za nebrojene novinare?

Tako nije moći složiti ni članka trinaestoga sa četvrtim i šestim. Ženitbeni zakon sudi se sam.

Većina vjerozakonskoga odbora mora da je posve opojena od jaka optimizma, kako misli, da je u Austriji moguće uvesti ovakov „vjerozakonski ukaz.“ Za poslaničkim domom ide gospodski, zatim uz vladara stoje svi biskupi i svećenici a s njimi sav puk, koj se ufa, da se može spasiti bez „vjerozakonskoga ukaza,“ i „Presse.“ Doista, to je dosta tvrdjavah, koje bi prije trebalo srušiti; a za taj posao valja da nije papirnati „vjerozakonski ukaz“ dosta tvrd.

Glavna skupština katoličkih družtvah u Njemačkoj.

Da znadu i naši štioci, kako je izpala ova skupština, evo nješto i o njoj. Sigurno katolika veseli, kad čuje, kako bujna i živa duha ima u našoj crkvi i sada, gdje ju oda svuda saletiše neprijatelji domaći i tudji. Bilo je tu umnih govornikah i liepih govorah o crkvi i njezinih pravih; o mučeniku njezinu papi Piu IX. i neprijateljih mu, o konkordatu, o nabožnih družbah i njihovoj radinosti, o namjeri neprijateljskoj, kako svimi silami nastoje o tom, da prije svega crkvi otmu učione, a ženitbu pretvore u gradjansku ili nikakovu. Za potanji opis neima u ovom listu prostora, zato evo samo poslanice sv. otca pape i glavnih skupštinskih zaključakah.

„Pio IX. papa. Mili sinovi, spas vam i apoštolski blagoslov. Iz vašega nedavna na me poslanoga pisma, koje diše duhom vjere, smierne odanosti i podložnosti prama Nam i ovoj Petrovoj stolici, i središtu katoličke jednoće, razumili smo Mi s radošću, da će se glavna skupština katoličkih družtvah Njemačke od 9. do 13. budućega mjeseca Rujna obdržavati u priestolnom gradu kraljevine Bavarske. Sigurno da Vi i svi članovi istih družtvah znate za žestoki boj, koj evo u ovo tužno doba s katoličkom crkvom i ovom svetom stolicom zametnuše neprijatelji Boga i čovječanstva. S toga, mili sinovi, Mi smo tvrde nade, da s pomoćju Božjom Vam i svim članovom onih družtvah ništa neće biti prešnije, nego da u ovoj skupštini svom pomnjom i gorljivošću stvorite takovih zaključakah, koji će služiti na obranu stvari katoličke crkve i ove svete stolice, na obranu njenih pravah i na svakim danom bolje razširivanje katoličke istine, a na uztuk mnogostrukim pogubnim bludnjam neprijateljah. Želimo opet vruće, da se i Vi i drugi članovi istih družtvah bez prestanka od srdca molite milosrdnomu Bogu: neka on ustane za svoju stvar, zapovjedi oluji i moru te naredi željnu nam tišinu. Mi se, i to u najljućoj gorčini, koja Nas sa svih stranah umara, ufamo u ono Božje obećanje, da će Gospodin Isus do konca svieta biti s crkvom, i da je moć paklena nikada neće obladati; nedvojimo, da-li će Bog jednom pokazati, da ovakovu oluju nije prepustio na propast Petrove ladjice, već da

Digitized by Google

ju bolje u vis digne, a sve se više pokaže njegova slava. Na koncu dajemo kao znak svih nebeskih darovah i zalog Naše osobite otčinske ljubavi od svega srdca Vam, mili sinovi, i svim članovom katoličkih družtvah Njemačke umiljato apoštolski blagoslov. Pisano u Rimu kod sv. Petra na 26. Kolovoza 1861. šestnaeste godine Našega vladanja."

Kanonik Moufang proštio je svojih devet predlogah, a skupština svih devet učinila uz gromku kliku zaključkom.

1. Glavna katolička skupština, dočim svjedoči, kakvim duhom dišu svi vjerni katolici u Njemačkoj, izpovieda prije svega: da oni papu u svako doba i u svih odnošajih priznavaju za vrhovnoga glavara crkve, komu se po Božjoj naredbi, negledajuć ništa na njegovo svjetovno vrhovničtvo, svi vjernici sa svojimi vrhovnimi pástiri u vjerozakonskih stvarih imadu pokoravati, ako hoće da budu u katoličkoj crkvi.

2. Glavna katolička skupština gledajuć pogibelji prieteće svjetovnoj papinskoj vladi, izpovieda: da se u svem slaže s onim načelom, osvjedočenjem i mišlju, koju sam sveti otac u svojih okružnicah i govorih, a uemanje i biskupi svih zemaljah kano u jedan glas o tom izrekoše; da u ovih izrekah vidi siguran, što ga može biti, izraz istine i očit kažiput, koga se svaki pravi katolik ima držati.

3. Glavna katolička skupština drži, da je orobljenje crkvene države prekršaj ne samo proti pravici, nego i posebni prekršaj proti crkvi — svetogrdje; jer crkvena je država pravo crkveno dobro.

4. Glavna katolička skupština smatra naumljeno ukinuće crkvene države kao ružni grieh proti slobodi crkve, proti prvoj koristi vjerozakona, proti bitnim pravom svih katoličkih narodah i proti naredbam Božje promisli, a tako i proti svakoj podlozi kršćanstva.

5. Pogledom na kovariju, koja se od njeko doba pojavljuje proti ugovorom, sklopljenim s apoštolskom stolicom, očituje glavna katolička skupština, da je to opačina, vriedjajuća svako pravo, pojav, kojim se zameće vjerozakonska svadja i kvari sreća naše domovine Njemačke, a dira se i ukida pravo ujamčeno zakoni njemačkoga saveza.

6. Mi smatramo to kao kriv, za sigurnost prava poguban nauk, da država, budi vladar ili sabor, ima vlast od svoje strane bez crkvine dozvole prava crkvena mienjati ili dotrgavati.

7. Mi tražimo, držeć se onih pravnih načelah, koja u Njemačkoj valjaju, da u svih njemačkih državah budu crkvi i njezinim sljedbenikom sva ona prava i sloboštine, koje zakon daje drugim državljanom, a prosvjedujemo proti svim iznimnim zakonom, kojimi bi se obćenita sloboda na štetu katoličke vjere i crkve stezala.

8. Kako jako želimo, da svi ljudi dojdu do istine i milosti, kako ju je gospodin Isus ostavio samo svojoj pravoj crkvi, to opet nećemo, da se budi u čem miešamo u uredbu crkvenih odnošajah inovjernikah; jer veliko vjerozakonsko pitanje, od kojega se jur 300 godinah koleba Njemačka, može se riešiti samo nezapriečenim razvitkom i slobodnim osvjedočenjem.

9. Osvadu, kano da katolička crkva i njezina sloboda u Njemačkoj smeta narodnoj veličini i slozi, a tako i gradjanskoj slobodi, i kano da smo mi katolici gradjanskoj slobodi i družtvenomu napredku neprijateljna politička stranka, proglašujemo za laž, porodila se ona već bilo od presude ili neznanja, bilo iz zlobne nakane.

Skupština poslala je adresu sv. otcu papi.

Adresa na sv. otca papu.

Novine pišu ovo njekoliko danah o njekakovoj adresi, što ju tobože južno talijansko duhovničtvo misli dati sv. otcu. Dosta je samo pogledati to pismo, pa čovjek namah zna, kakve je ciene, čije-li je ruke. Turinski listovi, ima tomu jur više vremena, javiše viest, da se je u Napulju sastavilo kolo duhovnikah pod imenom: „Družba liberalnih duhovnikah južne Italije," pa da je izdalo proglas na talijanske duhovnike, neka prionu uz preporod Italije i crkve. Ali mudro je, da se nekažu „duhovnici" ote družbe imenom. Ota tobožnja družba, veli se, da je napisala i ovu najnoviju adresu, koja se u više tisućah odtisakah razide brzo po svoj Italiji. Već sam način, kako je ona razpačana, pokazuje, koliko je turinskoj vladi stalo do toga, da što više nabavi podpisah. S onom podlom himbom, s koje su ovakova pisma ogadna, ide i ova adresa sv. otcu, a reći bi zato samo, da mu čašu muke još gore začemeri. Nu oholost i sramotno neznanje izdaje očito, od kuda taj vjetar puše. Odmah na početku opozivaju se adresari na one za Boga oduševljene muževe iz najnižjega razreda svećeničkoga, koji da su njekada u stara vremena vrhovnoga pastira crkve „žestokimi, oštrimi" riečmi zaiskali, da izlieči crkvi rane; a po imenu spominju sv. Jerolima, sv. Franju Asisianca, sv. Bernarda i sv. Katarinu Sienanku. Nije jih sram, da sv. otcu spočitavaju svjetovnu skupost, pače ga upravo kore, što je „u naredbi od 20. Srpnja o. g. pohvalio talijanske biskupe, koji se urotiše s neprijatelji Isusa, da svetu stvar katolicizma u Italiji sruše. Nu dvoje pokazuje očito, iz čijega je pera potekla ova adresa, i kakvi katolički „klerici" (nije bez nakane izabran ovaj izraz; malo će se koj katolički svećenik zaplesti u ovakovu zanjku) mogu nju podpisati. Po više putah napada se u ovoj adresi hierarkična sgloba, dà, samo katoličko svećenstvo i — tradicija. Pio IX. episkopat, svi izobraženi katolici tako u Italiji kako po svem svietu, neće se dati ovom adresom prevariti: koga dakle hoće da prevare one novine, koje ju hvale, da je to izraz pravo nabožna pokreta, u „pravom katoličkom duhu?" U Turinu, Milanu, Fiorenci i Napulju morda je to zadnji pokušaj politike, hitre u izboru načinah: nebi-li nabrala barem šaku katolikah za razdor, te si takovim zakretom napravila malo

Digitized by Google

oduška; ali što će to u Njemačkoj, u Austriji, u Beču, u Zagrebu?! Bora nam, ona želja, kako se željno ustupi trećina lista ovomu „pravo nabožnomu, pravo katoličkomu“ pokretu, znak je oli glupa neznanja oli izdajničke himbe.

Dopis.

Iz Koprivnice. Dne 22. t. m. imadjasmo ovdje riedku i u srdce svakoga iole ćutljiva Koprivničana duboko dirajuću svečanost.

Na molbu njekih svojih zemljakah skloni se presvietli gospodin Angelik Bedenik, novoimenovani i jur posvećeni biskup leučki i apoštolski vikar u Agri, da prije odlazka na opredieljeno mjesto u svom rodnom mjestu reče pontifikalnu misu. Uslied toga opredieli pomenuti presvietli gospodin dan 22. Rujna; glas od njega prispje nam žalibože kasno, te tako 21. samo petorica i to ovdješnji gradski fizik, g. Dr. Josip Muzler, ravnatelj učionah g. Rudolfo Šantek, veliki gradski bilježnik g. Mato Toljan, zastupnik grada g. Ivan Hadjak i gradjanin g. Ivan Ester saberu se u hitrini, da pojdu u susret velikomu pastiru i sinu ovoga grada. Na gradskoj medji pozdravi ga u ime staroga i mladoga žiteljstva koprivničkoga g. ravnatelj učionah, te ga sa drugovi uz zvuk zvonah u grad uvede, gdje je u župnom stanu odsio.

Dne 22. u 10. satih u jutro, pošto je domaće i obližnje svećenstvo u župnoj kući obuklo crkvenu odjeću, doprati presvietloga gospodina biskupa uz zvuk zvonah i tutnjavu mužarah u župnu crkvu, gdje je uz podvorbu rečenih svećenikah odpjevao svečanu pontifikalnu misu, poslie koje odvede ga istim redom misničtvo u župni stan.

Presvietli gospodin biskup dade u župnoj kući sjajan objed, na koj je kao sin ovoga grada pozvao mnoge ovdješnje častnike i gradjane, a oni njemu opetovano radi tolikih kriepostih, koje ga na slavu ovoga grada na visoku čast biskupa i apoštolskoga vikara uzvisiše, napijahu srdačne zdravice.

Po objedu krenù presvietli gospodin biskup u pratnji svećenikah i častnikah put Novoga-grada. U Novomgradu bio je odsio u župnom stanu, pak pošto ga gradski satnik g. Ivo Tkalac još jedan put kratkim govorom pozdravi, razdružismo se s njim preporučujuć mu se, da moli za nas u dalekom svietu. Višnji ga Bog pratio, kamo ga pozvati dostoja, a sinci i kćeri ovoga grada ponose se bratom svojim na toli visoku čast uzvišenim.

M. M.

Viestnik.

Iz Zagreba. U saborskoj sjednici od 27. Rujna predloži g. Čepulić, da se svuda, kuda se nauča kršćanski katekizam, nauča i „narodni katekizam.“ Iz toga bi katekizma imala naučiti mladež: što je narod, što-li domovina; naučiti razluku medju absolutizmom i ustavom, načela nova, po kojih ćemo si po dubu vremena prekrojiti ustav nedržeć se starih poderanih listinah, nego jedino načela „Nihil de nobis sine nobis.“ Sbog ovoga predloga zametnu se žestoka prepirka. Na jednu stranu stadoše svećenici oboje crkve i oni narodni zastupnici, koji su kršćanski katekizam proučili, pa ga upili u glavu i srdce; na drugu stranu stadoše narodni zastupnici, od kojih su njekoji ravno učili katekizam, ali ga morda već jedan put za vazda zaboravili, a njekoji opet učili i višje od katekizma bogoslovne nauke, ali jim se je to izpušilo, pa oni kašnje napunili glavu i srdce naukom „sedmorice braće u Belzebubu“ od prošloga vieka. Sudeć onu prepirku hladnim srdcem, mora se reći, da je bila za korist; jer, ako ništa drugo, to je očito izniela na vidjelo, da u našem saboru ima narodnih zastupnikah, kojim bi bolje dolikovalo, da sjede u vjerozakonskom odboru carevinskoga vieća, nego što sjede u saboru trojedne kraljevine, gdje još nikada nikomu nije palo na um, da pobija kršćanski katekizam. Lahko da se je koj gospodin pobojao već same rieči „narodni“ katekizam, vjerujemo, da je g. predložitelj imao plemenitu namjeru; al tajiti se neda, da su njeki branioci toga predloga na zlo smierali. Da se skeptiku može što dokazati, dosta bi bilo diete pozvati iz učione, da pobije prigovore jednoga mudraca na glasu; svako bo diete znade, da katekizam neuči samo ono, što se nesmije činiti, već i ono, što se mora činiti; a razlozi za jedno i drugo, kao i posljedice, ako nisu obširno protumačene u knjizi, od toga je učitelj, da tumači. Nu gospodin mudrac rado se šali, pa kako mu šala izpala da izpala, nemari on, samo da natjera u smieh. „Djeca se mnogo katekizma uče; al' tamo jim se kaže, što da nečine. Veli se n. p. „nekradi!“ nu na to se odgovara: lahko je Bogu to zapoviedati; jer on nije gladan,“ tako umuje on. „Treba da mladeži nebudu poremećeni pojmovi; treba da si posvoji nauk“ (Veni mecum?). Jedan gospodin opet, koj nije našega zakona, kori svećenike, da su oni sve pokaludjerili, da smo sami robovi po tielu i duhu; nu kad je sabor odrediv gimnastiku u učionah za uredan nauk oslobodio tielo, glasuje za predlog, da se oslobodi i duh. Taj je gospodin sam pobio svoje rieči; jer je izrekom pokazao, da on kaludjer nije. — Predlog je primljen; nu po izpravku samoga predložitelja zvati će se to ne „katekizam“ već „narodna knjiga.“ Naravno, sada visi sve o tom, tko će i kako knjigu sastaviti. Stvar u sebi može biti vrlo dobra, samo da projde pametnu čovjeku kroz ruke.

Iz Beča. Tako zvani „vjerozakonski odbor“ u carevinskom vieću izradio je množinu predlogah. Odbor izkaza se najbolje osnovom za gradjansku ženitbu; jer po njoj ima se prije obaviti gradjansko vienčanje, pa tada tekar crkveno, i to tako, da ovoga nebi ni trebalo, samo kad se prvo po ustavnom zakonu obavi. Neima

Digitized by Google

dvojbe, da će se uvesti i francezki kazneni zakon za svećenika, koj bi se usudio prije gradjanskoga vienčanja obaviti crkveno; jer je osnova liberalacah u austrijskom vieću pravi prepis francezkih zakonah ote struke. Da se to nezabrani zakonom, nebi mogla ni biti gradjanska ženitba obveznom. Osim toga kaže se, da većina u vjerozakonskom odboru radi svojski o tom, da se učiona posve razluči od crkve: učitelji bili bi pod pazkom same obćine, a crkvi ostavila bi se od milosti pazka samo na nauk vjere. Izgubiv pazku na učione crkvene oblasti izgubile bi one, kako se samo po sebi razumie, i pravo izpitivati, imenovati ili skinuti s časti učitelje. Crkvi bi tada ostalo jedino povlastica: da za uzdržavanje učionah marljivo plaća. Čovjek misleć o tom došao bi na tu misao: da vlada, kad bi učionu posve razlučila od crkve, nebi mogla zahtievati od crkve, da uzdržava učione i plaća učitelje od svoje imovine; ali je drugo pitanje: bi-li vlada, koja već tako daleko dotjera, da učionu razluči od crkve, i ovoj tako nemilo zadirne u živac ugrabiv joj najvažnije i najmilije pravo — mogla postati na pol puta, te za čudo poštovati crkvenu imovinu? Težko. — Njekoliko predlogah podnešenih vjerozakonskomu odboru nije još našlo većine. Ovamo spada predlog za ukinuće obstojećih zakonskih naredbah o svetkovanju blagdanah; predlog, da se ukine židovska zakletva, pa da se za sve vjerozakone uvede jednaka; dalje, da se bogoslovna učilišta rieše biskupova upliva. Radikalna židovka „Presse“ spočitava vjerozakonskomu odboru strašivost, što je na liepom putu vremenu primjerena napredka, reći bi, sustao, te liepoga sustava netjerao do kraja. A sbilja i jest čudo, da su članovi vjerozakonskoga odbora veličajnu osnovu, kojom se ima od starine katolička, konservativna Austrija pretvoriti u novu, bezvjernu državu, dognali samo do polovine, a neće da namah čupaju s korenom sve, što je katoličkoga. Medjuto, tko zna, što će još biti? Za sada uvjeravaju mitnjaci „Allg. Zeitunga,“ da svi ti predlozi i zaključki vjerozakonskoga odbora u Beču austrijski konkordat u ničem nemienjaju. Konkordat popunjava se samo i popravlja, a drugo ništa. Ugovor pregledati nije ga još ukinuti. Ta što je to drugo: odrezati čovjeku glavu, ruke i noge, nego ubiti ga? Pak vendar, bečkim je to mudracem samo za znak pokratiti čovječje tielo, ili ga tjak poljepšati! Neima poštenja i mudrosti do u sadanjoj ustavnoj „pravnoj državi“ i „državnom pravu.“

Iz Pešte. „P. Náplo“ piše o novoj zakonskoj osnovi odbora za prosvjetu carevinskoga vieća ovako: „Ova osnova može zanimati samo onoga, koj djela francezkih encyklopedistah i Voltairea ili nije čitao ili jih je jur zaboravio. Mi smo istina vatreni branioci podpune vjerozakonske slobode; ali izpoviedamo, da smo mi vazda vjerozakon, u koliko već ima svoj vanjski ustroj, držali ne samo za kakovo družtvo, nego i za uredbu. Polag one osnove vjerozakon je samo družtvo, kano na primjer kakva čitaonica ili gospodarsko družtvo. Primi-li se osnova te se zakon protegne i na Ugarsku, tad se je bojati žestoka boja.

Iz Rima. Jedne novine javljaju, da je rimsko pitanje po gotovu riešeno; ali druge opet nijekaju. Prigodom proglašivanja odlukah za kanonizaciju njekih mučenikah japanskih od prijašnjega vremena reče sv. otac u svom govoru, da „nije moguće dogovarati se sa zloglasnimi neprijatelji, i da se svaki, koj samo misli, da je takov dogovor moguć, vara.“ Ovaj govor nije bio tiskan.

Iz Varšave. Etiam tu fili mi Brute! Do sada bi uviek digli židovi viku i žaobu na katoličke novine, kad bi koju rieč napisale, što njim nije po duši. Ali sada evo u Varšavi najdoše si i židovi medju se čudnovata posla, te starovjerci lupaju prozore svojoj odmetnoj braći, reformiranim židovom. Dopisnik „Slezkih novinah“ opisuje to pod 7. p. m. ovako:

„Sinoć i danas vidja se po našem gradu čudnih prizorah, te će mnogoga zabuniti. Reformirani židovi nemareć za svetak (nova godina i subota) pootvaraše dućane, a mladež starovjerska uzruja se, te pojde na osvetu. Početak bijaše pred jednim duhanarom u šest urah s večera. Došav pred njega zovnu ga, da zatvori vratnice na dućanu; što kad on nehtjede, dignu vrisku, da onako nebi mrnjaukala ni hrpa divljih mačakah; a za vriske polupaju mu njekoliko prozorah. Od tuda okrenu k jednom očalaru u istoj ulici. Vriske, huke i mrnjaukanja bijaše tu, da bi i sam mlinar oglušio; ali prozorah mu nepolupaše. K onoj hrpi od samih dječakah i djece pridruži se više njihove ćudi gledaocah, te obrnu u krakovsko prigradje, obidu tiho veliku stražu kroz tiesne ulice; a kad tamo, postane hrpa pred kućom još 27. Veljače pušćenim zrnjem izprevrtanom, a to knjigara Orgelbranda. Slučajno išao sam i ja istom ulicom, začuh jur s daleka vrisku, a za čudo nevidjoh nigdje ni jednoga redara na trgu. Svieta se je bilo sgrnulo sa svih stranah: većina se smijala i šalila, ali je bilo vidjeti, da jim je po volji lakrdija, kako su pustili, da ide do kraja. Naravno je dakle, da su se podstupili i danas. Početak bijaše u židovskoj ulici Nalewski, gdje je najrije počašćen svirkom jedan mirodijaš, a to tako strahovito, da nije bila dosta policija, već je i vojske moralo doskočiti. Jedan dječak je zatvoren; nu po svem tomu u biegu još polupaše u bližnjih ulicah prozorah. Kad se na onom kraju sve primiri, sastanu se pred očalarom, te ga opet počaste kano i onaj večer prije, pače još i bolje, jer mu kuću malo ne zatrpaše blatom. Gospodar udari s njekoliko svojih momakah na juriš i raztjera kolci silnu hrpu dječurlije. Tako je išlo sve redom, te je policija imala velika posla razganjajuć. Sam glavni ravnatelj policije pukovnik Rozwadowski bijaše duže vremena na trgu.“

Ovomu je broju priložen poziv na predplatu „Napredka.“

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 41. U ČETVRTAK 10. LISTOPADA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Misli o vjerozakonskoj snošljivosti i nesnošljivosti.

od *J. Z—ća.*

I.

(Dalje.)

Naš narod jugoslovjenski već se je u davnoj davnini na dvie pole razpolovio: na iztočnu i zapadnu crkvu; a ta nejednakost u vjeri mnogo je kriva tomu, što se sljedbenici obijuh crkvah nisu najbolje gledali, pače da je kadšto jedan drugomu na žao i sramotu radio. Pa i dan danas žalibože opažamo, da se naša braća u Vojvodini s njekim nepovjerenjem na nas obaziru. Imadu-li pravo, na to bi se moglo ovo i ono odgovoriti.

Mnogo je tomu kriva Marija Terezija, koja htijaše sve podanike svoga prostranoga carstva, bili koga mu drago vjeroizpoviedanja, u jednu crkvu sagnati. Taj način razširivanja carstva Božjega nije shodan ni koristan, dapače pogibeljan je; jer nije nikada žudjenim plodom urodio. Sila je uviek odvraćala srdce naroda od one vjere, koju bi mu hotjeli narinuti. Ali taj način, što je najglavnije, protivi se s temelja duhu Isusovu. — Naš narod, razpolovljen po vjerozakonu u dvie pole, živi medju sobom pomiešan u slozi i bratinskoj ljubavi, dočim mu veća strana ni sama neznade, u čem se razlikuje — držeć ono za bitnu razliku, što sbilja bitno nije; a to obrede. Dao Bog da se narod naš jednom spoji u jedinstvu vjere. Dok toga nije, molimo se Bogu trojednomu za ovo jedinstvo; to je jedino i najuspješnije naše oružje. —

Nesmetajmo jedan drugoga u bogoslužju i osvjedočenju, budimo si braća posve ravna, kao što smo si po krvi i jeziku. — Nu pitanje je, bi-li po naš narod probitačno bilo, kad bi uz ove dvie crkve, iztočnu i zapadnu, otvorili vrata i protestantizmu? Ja mislim, da nebi; a u tom me podupire i sud jednoga nepristrana protestanta Mentzela, izrečen u pogledu Tirolske.

Ta ravnopravnost, po kojoj bi bio i protestantom prost ulaz u trojednu kraljevinu, nebi nam jamačno bila od nikakve materijalne koristi; jer mi bismo tim dobili Niemacah i drugih tudjinah u zemlju, kojih ipak nitko neželi; dobili bismo ljudih s načeli skroz protivnimi našemu osvjedočenju, koji bi vjeru naših otacah podkapali, narod trovali, te ga na više stranah ciepali; a to nam sve jamačno nebi išlo u prilog. — Učeni Balmes, u kom odsieva prava i iskrena ljubav svoje domovine Španjolske, koji je tu ljubav zadahnuo i ljubavju vjere, razmatrajuć njekoć slavu i veličinu svoje zemlje za vladanja Izabele Kastilske, za vremena slavnoga Gonsalva, pa svrativ zatim okom na njezinu sadanju slaboću i poniženje, jadikuje nad njom, pa mu se od snuždena srdca odlomi gorak uzdah proti smožnom, silnom nu bezznačajnom Albionu. Nezavidi mu slave ni veličine, jer je to težnja svih narodah; al mu osudjuje sredstva, kojimi se penje k toj veličini. Videć Englezka, da snaga i jakost Španjolske stoji u jedinstvu vjere, te štovanju i počitanju iste — u nabožnu i kriepostnu životu; videć, da vjera taj narod spaja, reče u sebi: „Neka bude; a mi ćemo, da tu silu slomimo, u potaji pružiti tomu puku ljut otrov, koj bi ubio i najjaču narav. Mi ćemo u prostom puku s najvećom razsipnošću razasijati svetu knjigu, koju su naše ruke oskvrnile, pa ćemo mu bez prestanka govoriti u uši: prosvjeta, mir i bratinstvo. Naši izaslanici pod krinkom vjerovjestnikah kršćanskih neka siju, kuda god budu prolazili, preziranje stare vjere, mržnju proti Rimu. [1])“ Pa sbilja, Englezka je tim demoralizirala njekoć slavnu i moguću Španjolsku, i tako svrhu svoju postigla.

[1]) Balmes „Albion.“

Digitized by Google

Nesnosljivost vjerozakonska, držeć se strogo u svojih granicah, osigurati će snosljivost inovjercem;. dočim ravnopravnost, za koju se sada na sva usta viče, porodit će najveću nesnosljivost. Tuj mi nehotice na um pada, kako su mudraci prošloga vieka bili najveći i najbrabriji zatočnici ravnopravnosti i napisali o njoj ciele knjižurine, pa ipak sviet nije vidio nesnosljivijih ljudih od ovih upravo mudracah; jer nitko nije više progonio katolicizam, nego oni. Oni su utrli stazu užasnoj onoj katastrofi u Francezkoj pod konac osamnaestoga vieka.

Ako naš sabor zaključi ravnopravnost i slobodu svih vierah, što će tim postići? Više stranakah u zemlji. Stranke ove ili budu sbilja držale što do svoje vjere te njezine obrede vršile, i tada će doći u sto sgodah do sukoba sa katolici: sad radi groblja, sad radi ženitbe, sad će se tužiti ovaj, sad opet onaj, da mu je drug uznemirio sviest, i tako će se stranke medju sobom mrziti. Ili će postat ove stranke posve indifferentne za svoju vjeru, te će buniti i smućivati sviest katolikah. — Vjera će omlaknuti u srdcih mnogih; a što radja takav indifferentizam? Zanemarenje svega onoga, što je za čovjeka najsvetije i najuzvišenije. Neka sudi svatko, koj se još nije stao pameću boriti. — Zaključak takov protivio bi se cieloj našoj prošlosti. Za vjeru, za tu uzvišenu ideju prolio je naš narod rieke krvi; za vjeru i svoje osvjedočenje i danas u Turskoj radje težke okove nosi, no da joj se iznevjeri. Vjera ga ova hrabri i drži, da još u svojih mukah očajao nije; uzmite mu vjeru, a vi ste mu rinuli nož u srdce. Sabor zastupa narod, narodu je vjera svetinja; a to treba da bude i narodnim zastupnikom. Katolik treba čim više da čuva svoju vjeru i vjeru svoga naroda; jer je osvjedočen, da je ona jedino spasonosna — da izvan nje neima spasenja.

Najviše protivnikah naše crkve — brojeć ovamo i mnoge njezine sinove — obara se svom snagom na taj članak, držeć, da se protivi kršćanskoj ljubavi, da neodgovara duhu vremena. Pa upravo naumio sam s toga i ja taj članak malo obširnije razjasniti, da se vidi, komu je on ponajviše namienjen.

II.

„Izvan katoličke crkve neima spasenja“ — to je članak naše vjere, na koj se običaju svom snagom obarati njezini protivnici, da i ista njezina djeca. Neukost je istini i vjeri najubitačnija, i to tim većma, čim je s većom oholosti i pokvarenom voljom spojena; jer ovo joj dvoje zastire oči, da nevidi svjetla u po biela dana. Ovako zastrtima očima naduti ohološću, koju sliedi vjerna drugarica izopačena volja, običaju mnogi u ime istine i čovjekoljubja dizati svoj glas proti crkvi, i obarati se na nju otrovnimi strielami, nebi-li ju pomakli na njezinu temelju; a drugi opet nastoje tu dogmu njekako izvijati, nebi-li joj pred svietom dali blažije lice.

Izvan katoličke crkve neima spasenja! „Dakle Kitajci, Indijanci i ini nebrojeni, njih četiri petine ove zemlje, ovi dakle svi trpiti će vječne muke u paklu, jedino zato, jer jim nedojde nitko naviestit, da se je prije blizo 2000 godinah rodio Isus, te da je on za čovječanstvo umro. — Tko da to vjeruje, tko da u tom crkvi nezaniječe posluh? — Vi katolici običajete mnogo toga govoriti o milosrdju Božjem; valjda ćete se i tuj nanj opozvati. Ali iz ovoga škripca neutekoste; jer gradeć se Božjim milosrdjem, sila vas je priznati, da je i ovaj vaš članak lažan.“ — Ovo je obično oružje, kojim se služe protivnici proti tomu članku; oružje, na oko pristalo i jako, koje i mi visoko cienimo i pred kim se klanjamo: a to je um, pravda i milosrdje Božje. Ali nije druga, već da im izadjemo na junački mejdan, te pokušamo, nebi-li jim oteli oružje, a s istim ovim oružjem dokazali, da mi imamo pravo, a ne oni — da je sbilja istina: „izvan katoličke crkve neima spasenja.“

Razlažuć vam tu dogmu i braneć ju, nevelim, da sam novijih razlogah izumio; pa da sam se i na to stavio, nebih je bolje dokazao, nego što je jur dokazano. Ja ću se u istoj stvari držati muževah, koji si sa svoga velika znanja stekoše europejsko ime; a ti su Nikolas i Balmes, prvi svjetovnjak a drugi svećenik.

Najprije nam je dokazati u načelu istinitost toga članka: „izvan katoličke crkve neima spasenja.“

Nesnosljivost, veli Nikolas, jest zakon svih zakonah, jest neobhodno potrebit uvjet za svaku bivstvujuću stvar, jer bez te nemože ni postojati. Obazrimo se po vasionom svemiru, razmotrimo svako i najmanje biće, što u njem postoji, pa ćemo vidjeti, da sve, što obstoji, obstoji po stalnih i nepromjenivih zakonih; svako biće ima svoj zakon, koj mu označuje njegov način postojanja, po kojem je upravo ono, što je, a ne drugo. Istina je ova bjelodana, te se može za aksiom uzeti. Sa pomišlju zakona spojena je sila i ugled; jer svaki zakon zapovieda i prieti, a poslie nagradjuje ili kazni. Zakon, koga je moći sliediti i nesliediti po volji, nije zakon. Cicero sam veli: „Zakon je ono, što imade za značajnu biljegu: zapoviedati, braniti.“

Dakle držeć se logike valja reći: ako je sila i ugled značajna biljega zakona, a svaka stvar bivstvujuća imade zakon, po kom postoji, to valja

Digitized by Google

priznati, da svaka stvar imade u svojoj naravi stalan i nepromjeniv zakon, po kom obstoji, te da njega nestane, nestalo bi i same stvari.

Projdimo sad pameću sve moguće zakone prirodne, gradjanske, vjerozakonske, pa mi kažite, hoće-li se moći uzdržati i koja stvar, na koju se protežu ti zakoni, izvan njihova obsega? — Gradite kuću izvan zakona ravnoteže (gravitacije), pa ste vidjeli, da se je oborila. Učinite što proti zakonu urezanu vam u srdce, pa ste uzbunili proti sebi sviest.

Sva družtva, sve države ogradjene su zakoni, po kojih jedino dospievaju k svrsi; a okane-li se tih zakonah, to su se u tom okanili i svrhe. Svagdje u nas i izvan nas opažamo zakonah, a ovi upravo uzdržavaju sklad i ravnovesje u velebitnom ovom svemiru. U njem bivstvuju milijuni bićah jedno uz drugo, a da se ova medju sobom neobaraju, treba, da je svako svojim zakonom, svojom nesnosljivošću od drugoga kao bedemom pregradjeno.

Svaka stvar postoji po zakonu; a taj je u najužem savezu s njezinom naravi i svrhom. Ako je biću do toga, da postigne svoj cilj, treba da se drži zakona, koj ga k njemu vodi; odrekav se pako njega, odreklo se je svoje svrhe. Kao što svako družtvo i stvar imade svoju svrhu, tako i crkva; a koja je ta njezina svrha? Da čovjeka spasi — da ga pomiri s Bogom. Njezina je svrha naše spasenje. Što će biti dakle od onih, koji su izvan crkve? Biti će izvan spasenja; to je naravna i logična posljedica.

Razmotriv sve do sada rečeno, stegnimo cielu stvar u sljedeći dvoratac (dilemma); a taj je: Ili imade kakovo sredstvo, da se čovjek pomiri s Bogom, ili neima, t. j. ili imade prava vjera ili neima. Ako je neima, to je suvišno i prepirati se o njezinoj nesnosljivosti; jer to je tratiti rieči o onom, česa neima. Ako pako imade prava vjera, to je onda bezumje predbacivati joj pravo, po kom postoji, naime da izvan nje neima spasenja.

Onaj, koj je voljan zanijekati taj dogma katoličke crkve, pak hoće da bude dosliedan, treba da zaniječe i obstojanje svakoga vjerozakona; taj sredine neima. — Još jednom velim: ili nijekati vjeru, ili priznati njenu nesnosljivost. Crkva je lanac, vez, koj spaja čovjeka s Bogom. Bude-li taj na jednom mjestu prekinut, to je već svaki savez izmedju Boga i vjere prestao.

Pamtite dobro: crkva je namjestnica Božja; a ona kao takova nije si nikada prisvajala, a niti si je mogla prisvajati kakvo pravo, koje nije dobila od svoga početnika. S toga i ovo pravo crkvino dano je od samoga Isusa; zahtjev njezin jest zahtjev samoga Boga. Crkva, dočim veli: izvan mene neima spasenja, veli ono, što je njezin početnik jur rekao u svečanom trenutku, na razstanku s ovim svietom.

Čudnovato! svi vjerozakoni prije ili poslie Isusa borili bi se očajanom silom za svoj obstanak, te nastojali budi silom budi lukavštinom ogradit se na svom zemaljskom priestolu, ni neprepirajuć se, koj-li od njih odgovara svrsi, koj od njih spaja čovjeka s Bogom. Zato opažamo množtvo vjerozakonah, gdje medju sobom mirno postoje; borba, ako se kakva i porodi, nebijaše radi istine, već radi zemaljskoga gospodovanja.

Isus prvi odreče se tomu zavladavšemu načelu; odreče se svečano zemaljštine veleć: „Ja sam kralj; ali kraljestvo moje nije od ovoga svieta;“ i tim položi čvrst temelj gradjanskoj snosljivosti, kojoj su se ini vjerozakoni opirali. Nu on reče takodjer: „Ja sam put, istina i život“ i „Nitko,“ pamtite dobro, „nemože doći k otcu, nego po meni,“ (Iv. 14.) pa tim za sve vjekove obori snosljivost vjerozakonsku, koja već u načelu dokazuje, da nemože postojati. Isus je put, istina i život; bez puta se neide, bez istine se nepoznaje, a bez života nemože se življeti. Čovjek se griehom odalji od Boga, um su mu zastrle guste i tamne magluštine, da mu je i na blizu težko istinu pozrieti, a kamo da dohvati svoj cilj, svoje spasenje, koje mu je u bezkonačnoj daljini. Tu mu treba pomoći, treba stalna i označena puta, koj ga vodi k cilju, a to je Božje objavljenje; taj put treba da je točno označen, treba da je jedan, kao što je jedna i istina. Priznavajuć crkva, da imade i izvan nje koj put vodeći k svrsi — priznala bi svoju nedostatnost, pokazala, da nije potrebita k spasenju, a tim bi se sama obarala. I ako bude to svaka vjera rekla, sve će pokazati, da nije nijedna istinita, da neima nikakova sredstva spasenja, da je čovječanstvo odsudjeno na vječne muke.

Za izbjeći posljednjemu tomu zaključku, prisiljena je svaka vjera uteći se k dogmi o nesnosljivosti, te reći: izvan mene neima spasenja! Za čudo! što bi morali svi vjerozakoni, ako ih je volja uzdržati se, u načelu priznati, to jedino predbacuju katoličkoj crkvi; to joj predbacuju deiste, pantheiste, rationaliste, theiste, protestanti i sve ine sljedbe; kano da jim je jedina i glavna svrha napadati na katolicizam. Zašto to? Ja mislim zato, jer svi manje više nagiblju na nevjerstvo.

Slušajmo, što o tom govore dva protestanta. „Prije svega pravedno bi bilo, da se taj članak — izvan katoličke crkve neima spasenja, — svim kršćanskim sljedbam predbacuje, što se danas jedino i izključivo predbacuje katoličkoj crkvi. Izpovje-

Digitized by Google

dajuć katolik, da izvan njegove crkve neima spasenja, izpovieda ono, što bi morali u obće izpoviedati svi kršćani; jer on zato veli, da izvan njegove crkve neima spasenja, što je osvjedočen, da je njegova crkva čuvarica prave i čiste vjere i sredstvah spasenja, koje je Isus ostavio. Protestanti mogu misliti, da se katolici varaju, držeć da je u njih jedina prava vjera i čist nauk Isusov; al nemogu jim predbacivati onoga, što bi i sami morali činiti.“ [1])

„Bezumje je tvrditi, da mogu biti dvie istinite vjere; svatko je prisiljen priznati, da jedna od njih mora biti lažna. Pa tko bi pametan smio priznati načelo, po kom može postojati neopredieljeno množtvo vierah? Ako se naše spasenje osniva na vjeri; ako nas ona jedino pomiruje s Bogom, da-li bi bilo pametno siliti čovječanstvo da izpovieda više vjerozakonah. [2])“ Protestanti, dočim se grade svojom snosljivošću, sila jim je priznati, da njihova snosljivost postaje okrutnom nesnosljivošću glede istih njihovih sljedbenikah, dočim ih sama izključuje od spasenja.

(Dalje će slieditи.)

Ogled po svietu.

Sviet se uzrojio, da se slobodi i prosvjeti širom otvore vrata, a sve, što ovim božicam pači, da se uz viku i buku ugne s puta te raztreskano na sto komadah baci u bezdani ponor, gdje mu do vieka nebi bilo traga ni glasa. Pa doista božanstvene su to dvie riečce, te plemenitijega posla a veće zaslužbe za čovjeka na ovom svietu neima, nego što je neumorno služiti njima. Ja mislim, a i tvrde sam vjere, da su svećenici na vječnoj istini osnovane crkve po Božjem nalogu ujedno i svećenici ovih dvijuh božicah; jer služe Bogom objavljenoj istini i pravdi. Ali ima ljudih, i to množina, koji bi nam svećenikom sve prije vjerovali, nego da smo to. Ovakovim ljudem od napredka ništa više nesmeta na putu slobode i prosvjete, nego katolička crkva, i ona je njim baš pačka, koju bi po što po to, prije ili kašnje, nu svakako što brže valjalo ugnuti s puta ili ju barem natjerati u tjesnac, da hrdjavi sama od sebe u svojoj staroj ropotarnici, dok ju hrdja i nepojede. Jedni i drugi mislimo, da idemo za slobodom i prosvjetom, pak gle čudo! kako mi one žalimo, a oni na nas mrze! Katolički svećenici mi smo zadnji natražnjaci; a čim je koj vjerozakon dalje od našega, svećenici su mu sve slobodnijega duha, dokle su najzad svećenici nove poganije jur pravi slobodnjaci i prosvietljenici. Pak zašto sve to? Jer mi po nauku Isusovu imamo posve drugi pojam o slobodi i prosvjeti, nego ga imadu nam protivni ljudi. Kad se složimo u pojmu, biti će i medju nami sloga, a tada će najbolje uspjeti sloboda i prosvjeta. Mi se svoga pojma držimo znajući, tko nas ga je naučio i kakva je jur čudesa u svietu počinio od slobode i prosvjete; a na njihov pojam nećemo pristati nikada, jer znamo, koliko je zla, robstva i mraka prouzročio. Kako je sada u svietu, sami se nesložismo, van ako nas složi desnica Božja. Svrnemo-li pogledom u Italiju, Njemačku i samu Austriju, imamo se nagledati čuda, te možemo skimati glavom: što-li će biti od svieta? Svećenici, ako s vikači neviču, s ludjaci neluduju, s mahnitci nemahnitaju, natražnjaci su. Hoćeš pravo? crkva ga neima; hoćeš zakona? crkvi se kroji drugi, kada se komu svidi; hoćeš ugovora? zalud će ga ugovarati, kad je crkvu slobodno prevariti. Hoćeš-li da budeš s mirom, nije dosta, jer nemariš za obćenito dobro; hoćeš-li napokon da radiš, prigovara ti se, da se pačaš u tudje poslove, pače sumnjiv si, da radiš i naopako. Pa što ste crkva i ti njezin sluga krivi? Što i Turčinu raja — kriva, što je živa. — Tako je po drugom svietu; ali kako nam je doma? Nasnivasmo se sna i blažena i mučna; ali nam sada valja protrti oči, da se bolje ogledamo oko sebe. Kod nas govori se: neka crkva bude slobodna kano ptica u zraku; ali tako se govori i po drugom svietu, pa se crkva po takovoj slobodi nemože ipak riešiti okovah. Čujemo sa zapada glas, da se viče na konkordat; ali i kod nas jur naučiše psovati konkordat iste tržkinje na trgovih, a to od samih prohodnikah. Istina je, nas svećenike trojedne kraljevine hvale, da se sbilja vjerno držimo svoje zadaće radeć svomu narodu za slobodu i prosvjetu; ali Bog i duša, zašto da se taji bieda? vjetar, koj je nad južne i zapadne krajeve natjerao mrkih oblakah, kano da na časove i do nas zapuhne, pače i zaledeni nas više putah od njega. Moramo indi i mi paziti: tko nas hvali i s koje strane? Ako mi sbilja spadamo u tabor crkvin, kao što nas svaki želi, što će nam hvala od ljudih spadajućih u protivan tabor? Takova hvala oli bi rekla, da nismo na svom mjestu, oli su to laskavice, kroz koje skroz i skroz viri druga misao, a izza njih udarac.

Nije bilo skoro sabora, da na njem nebi bilo govora i o crkvi; nu na našem nije bilo još časa govoriti o njoj sve do nedavna, osim što bi ovaj ili onaj zadirnuo u nju, kad ga nitko nije ni pitao. Mi nepazimo na svaku rieč; jer koliko je ljudih, toliko je i ćudih, pa tko bi i od našinacah mogao tražiti, da budu svi jedne ćudi. Misli se

[1]) Quelques réflexions sur la maxime chrétienne: Hors de l' Eglise point de salut. Par un ministre protestante. Paris, 1827.
[2]) William Cobbet, Réform Protestante, lettre 3. N. 86.

Digitized by Google

križaju u jednoj glavi, a kamo-li se nebi u saboru, gdje je puna dvorana svakakvih glavah, velikih i malih; pak da se komu per lapsum linguae i izmakne nam žaona rieč, neima zamjere. Ali kadno dojde na protres sveučilište i druga učilišta, pojavi se u našem saboru prikazah slutećih baš na zlo; a reći bi, da je bilo po tudjoj osnovi, bilo već da su se naši ugledali u druge, a bilo da su s njimi i u dogovoru. Znamo, što kane protivnici crkvini po drugom svietu pod izlikom tobožnje vjerozakonske slobode; pa kad se i kod nas opire stvari istinitoj, pravednoj i koristnoj za volju njeke druge namjere, nije sumnja bora mi, van živa istina, da pogubni vjetar sa zapada zapuhava i do nas. Čudom se mora čovjek čuditi, kakve pojmove o crkvi i crkvenoj uredbi imadu stanoviti našinci, drugčije s razbora na glasu. Za dvojicu trojicu gospode narodnih zastupnikah nebismo ni marili, da jim i bolje sievnu oči a zaškripnu zubi; jer su se već odavna sami izdali, kakve su ćudi; ali kad čovjek, komu je sud služba, a i na glasu je, da ima razbora, suda i znanja, kad takov poprieči oči, te izreče kriv sud o crkvi: tad se nadajmo miru! Onom prigodom, kad se je pitalo: da-li bi ravnateljem pučke učione ostao kano i prije župnik, a nadzornikom podjašprišt, bilo je prepirke i svakakvih predlogah; nu župnik ostade ravnateljem, a podjašprišt u nadziranju dobi druga, županijskoga izaslanika, pa je mir — barem do prve smutnje. Bilo pak prošlo. Ali što će nam u ovakovoj prepirci laskavice u zaporci? što će nam pohvala po prilici ovakova: „Ja neimam proti našemu svećenstvu ništa, pače štujem ga i hvalim; ali znamo mi, pod kakovom je disciplinom svećenstvo. Moglo bi od kuda s gora (od biskupa, nadbiskupa, pape, ili od cara, njegova namjestnika itd.) doći kakvih naputakah; a što se u mlado srdce uciepi, ono se prima.“ — Ako je po takovu svećenstvo sliepo orudje, ako je titrenka, kojom maše svaki vjetrić: hvali ga, komu ide od srdca; a ja bih, da je to istina, prvi se pokajao, što sam svećenik. Medjuto, znam što je svećenik, znam, koga i što slušati mora; a dojde-li zapovied protivna Božjemu zakonu, pravi će svećenik, nemareć za ništa i nikoga na svietu, svakom ovakovom prigodom odlučiti: Oportet magis obedire Deo quam hominibus! ter neće onečastiti svoga reda. Pravi svećenik drži se najprije zakona Božjega, po kom mora da bude i narodan; pa će svakom prigodom raditi za dobro svoga naroda. Držeć se u svem svećenik zakona Božjega, neće nikada nahuditi narodu. Dati će Bog i našoj domovini u svako doba takovih svećenikah, kako jih bijaše i do sada. Da se je našao koj, te se iznevjerio svomu svetomu zvanju, sudio ga i pomilovao Bog; ali znamo, da pod nebom neima svetinje, koje čovjek koj taj nebi na zlo okrenuo. Kaži mi jednoga ili makar više njih: gospodine moj! moguće je; a kaži mi to o svem staležu: gospodine! ti nisi pravi čovjek, već si mi neprijatelj, pa me baš kovao u zviezde. Što svećenici nepoprimu sva načela, izumljena ili pobrana koje kuda, nezamjeri; nisu ti oni zato mračnjaci, već ljudi značajni. Bog se nemienja i istina objavljena nemienja se; a drugo gospodine moj! mienja se sve — i ti se mienjaš.

Neusreći svagda naroda ovo ili ono načelo, koje izumi ma kako uman čovjek; jer theorija i preliepa može u praksi proizvesti baš protivno, ako do prakse i dojde; pak vendar ima i kod nas ljudih, koji od kakove theorijice čekaju spas domovine. U stara poganska vremena bijaše mudracah veleumnih; pak jedva bi po svojih načelih sami uredili život. Ako bi si za života koji izučio učenika, to bi bilo po jednoga, po dva ili makar više; a svakako malo njih. Neka mi kaže tko od svih mudracah, što jih bijaše na svietu, da je koj priučio životu polag svoga nauka samo jedan grad ili selo. Po smrti ostao bi jim nauk, da mu se ljudske glave dive, a kad bi koga i začarao te ga poveo za sobom, to bi bilo, kano da ptić neoperušan prhne za majkom. Starim mudracem možemo se diviti; jer su svom snagom uma tražili istinu; ali one današnje, koji se iztrgnuše učiteljici istine, moramo žaliti. Jer pokle je sviet zavrgao istinu, pa tobože oslobodio um, zabludio je dotle, da je u sredini kršćanstva i prosvjete legla nanj stara tmina poganstva. Neima ružnije nakaze, nego je nova poganska filosofija, ako ju još ide to ime. Ta nije-li to ruglo, da se ovo sveto ime daje sustavu načelah skroz protivnih, kojim kad dojdeš na kraj, vidiš goli skepticizam. Pomislimo za primjer čovjeka, koj od evangjeoskoga nauka ništa nezna, te pojde filosofom u nauk, da nauči istine za život neobhodno potrebne: kakov bi tudier izišao katekizam sve od različitih odgovorah! Bi-li mu se računilo, da si dalje tare glavu naukom, gdje, kad izuči, vidi, da je sve samo prazna slama. Zar je to samo zadaća filosofije, da izmuči čovjeka, dokle uvidi slaboću ljudske naravi? Doista ovakovi su filosofi kano i oni pijani robovi u Sparti, koji su služili prolazećim gradjanom na opomenu, da valja biti triezan. Čudne mi filosofije: tražiti istinu a nikada je nenaći, već se samo nasladjivati trudom; čudnije još hotice se uklanjati s puta, kojim bi se istina mogla naći. Sv. Bernard označuje vrlo dobro ovakovu filosofiju, veleć, da je „vještina tražiti istinu, a nikada je nenaći.“ Jer onaj čas, kad bi se istina našla, prestala bi se tražiti t. j. prestala bi filosofija.

Digitized by Google

Umnjaci ili rationalisti jesu kano zlatotvorci (alchymistae). Ovi hoće da naprave zlato, pa kraj toga osiromaše; a tako i umnjaci hoće da naprave istinu, mjesto da primu gotovu, pa je nikada neima u njihovoj glavi. Takovih istinotvoracah ima i Hrvatah, samoukah, koji taj nauk uče valjda iz francezkoga narodnoga katekizma; a zabava jim je mudrovati, a nikada ništa neizmudrovati; prigovarati, a sam nikada neizvesti; biti pisac, a nikada knjige nenapisati. Nije dakle čudo, ako se najde ovakova glava te krivi kršćanski katekizam, da on zadaje posla sudcem, rekši: kod nas se uči kršćanski katekizam, ali nam ga je već dosta. Uzmimo našu kaznenu statistiku, reče u našem saboru jedan mudrac, prispodobimo ju s francezkom, pa ćemo vidjeti u nas plod kršćanskoga katekizma. Ala moj pobratime! zlo si ga pogodio, ako sbilja misliš, da kršćanski katekizam uči varati, krasti, ubijati — sbog šta-li je već onolika kaznena statistika u nas. Istina je, kažnjenici su kod nas morda svi kršćani; ali uzmi na um, koliko bi njih bilo, da u Hrvatskoj neima kršćanskoga katekizma! Da pako u kršćanskoj, imenito katoličkoj crkvi, neima zlotvorah, ona nebi ni bila prava Isusova crkva; jer Gospodin prispodobio je za života na ovom svietu svoju crkvu mreži, u koju se hvataju svakakove ribe, dobre i zle; njivi, gdje medju pšenicom raste i kukolj. Za Gospodina Isusa živa eno Jude izdajice u njegovoj crkvi. Nije tomu kriv katekizam, nego su krivi sami ljudi, što neće po njem da živu. Eno ti pobratime hajduka Maksima u Slavoniji; pak ako misliš, da je on bajdučiju naučio iz kršćanskoga katekizma, nuder, uzmi sobom francezki narodni katekizam, hodi u zelene mu dvorove te uči ga, nebi-li se Maksim ostavio belaja. Maksim i drugi njegove ćudi po tom su još kršćani, što su djetetom poliveni krstnom vodom, a imena jim u krstnoj knjizi. Što je u našoj Krajini krivo, da se prebijaju onolike batine i šibe sve na ljudskoj koži? Po mom sudu to, što su sapeti učitelji katekizma, da nemogu raditi, kako bi trebalo, a opet nadošle u Krajinu čete ljudih s drugim katekizmom. — Pak nije ni dosta prispodabljati kaznene zapisnike bez svakoga obzira. Drugi je zrak, drugčija krv, drugčiji običaji; čini se zlo na javi, čini se u potaji, zakoni su pravedni ili krivični, strogi ili blagi. Za Francezah u Hrvatskoj ukrao krajišnik tukca, pa ga uhvatili Francezi i osudili na smrt. „Na vješala ćeš Jovane!“ „A zašto po Bogu brate?“ „Ukrao si tukca!“ O paklena suda! pa zar ljudsku glavu za tučju?! — Ovo desetak prošlih godinah bijahu kod nas zakoni strogi, kako nikada prije; kazneni katekizam imadjaše na stotine pitanjah i odgovorah, pa nam se po svemu tomu u sto godinah nije narod tako izvrgao, kako u ovo deset. Od kuda nam dojde to, ako ne sa zapada? a po katekizmu, kojega se drže svi odmetnici kršćanskoga katekizma. Kad bi meni bilo dano, da razredim našince iz domoljubja, pometao bih u treći red sve one, koji budući po imenu kršćani, kane u našu domovinu uvesti nekršćanski katekizam. Jest demagogi i drugi — logi i — fagi našega vieka uče puk, da je sadanji duh — duh napredka. Neznam u čem. Ali ako se pod duševnim napredkom, kao što se ima, razumieva sve to bolje usavršivanje ćudi, kojim postajemo ljepša prilika svoga Stvorca — usavršivanje u krieposti i vrlini, tad su demagogi lažci; jer znamo, kakov je danas sviet. Karlo IX. francezki kralj upita jednom Torkvata Tassa, što misli: tko je najsretniji? Torkvat odgovori: „Bog!“ „E tko te za njega pita? to se zna; nu tko je za njim najsretniji?“ „Onaj, koj je njemu najsličniji!“ odgovori pjesnik. U tom pako sadanji duh vremena nazaduje; jer danas sve smiera na to, da se čovjeku prosvietli um, a srdce se zapusti; a znamo, što je čovjek zanemarena, neplemenita srdca, pa mu glava bila i prepuna. Na to smiera i kod nas ono: mladež valja da nam prije svega odraste slobodna duha. Ja sam prijatelj pravoj slobodi; ali ota sloboda duha bila bi: nikoga neslušati, nikoga neštovati; živiti po svom slobodnom, smionom duhu, ili posve naški: biti svoje glave. — Drugčije, barem ja, slušajuć njekoje govornike sboreć u sabornici o učionah, nisam mogao tumačiti ote slobode.

Budimo dakle na oprezu, i to ne samo svećenici, nego i svi pravi kršćani i domoljubi; „nam mysterium jam operatur iniquitatis, tantum ut, qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.“ Sv. Pav. II. na Sol. 2, 7. Budimo na oprezu, da vidimo, tko su nam neprijatelji, gdje su i kakvo jim je oružje. Ako nam i nepojde za rukom odbiti vuka, dužni smo pustijakati. *S. B.*

Pohod pape Pia IX.

U jednom amerikanskom listu izlazećem u San Francesco ima pripoviedka jedne protestantkinje, kako je s drugaricami bila pred Piom IX. na 17. Ožujka: Došav pred papu, pruži nam ruku za poljubac, a mi s počitanjem poljubismo apoštolski prsten. Jedna katolikinja, koja je bila došla s nami, kleknu mu pred noge, i poljubi križ od baršuna na cipelah, te ga umoli za blagoslov. Držala je za ruku malenu curicu, klečeću s njom. Kad ustade, obrne se papa k djetetu, te ga s milinom, kakva može biti samo u mila otca, upita, kako mu je ime, a zatim: bi-li rada dobila od njega starca kakov darak za uspomenu? Na to posegne u žep, izvadi zlatnu medaljicu

Digitized by Google

i dade joj; a djetešce primi s veseljem svetu ruku te ju poljubi. Bilo je vidjeti, da je sv. otca djetinje veselje ganulo, te mu stavi ruku na glavu i blagoslovi. Blago ovo otčinsko držanje ganu me do suzah: to je narav, koja predobiva sav sviet. Što sam na svietu, nisam vidjela čovjeka od veće miline i dostojanstva, nego što je papa; u svem njegovu držanju bijaše njeka prostota, kano što je sam stajao u prostoj sobi, bez svakoga sjaja i veličja, u dugoj bieloj haljini, bez krune, žezla ili drugoga vladarskoga znaka. Neima ništa većega, nego što je čedna prostota, niti što bolje uznaša čovjeka, a papa je toj prostoti živa slika. Stajaše pred malenim stolom, gdje vidjesmo zvonce, kojim nas pozva preda se. Što smo god govorili s njim, nije sjeo, već stajao i govorio s nami francezki, što njemu ide vrlo lahko i brzo. Upita nas, da-li smo sve Amerikanke? a kad odgovorismo, da jesmo, reče: Vidi Vam se, da ste sve radostne i složne; ali bojim se, da kod kuće niste tako. Mi pomahnusmo glavom, znajući, kolika je to za nas nevolja. Papa uzme zatim prstovjet duhana trenca, i zapita nas: neimamo-li morda sobom stvarih za blagoslov; a tad, vjera vam je moja, izide što iz žepovah što iz zavitakah množina čisalah, propelah, medaljah itd. te jih pružismo, da jih blagoslovi. Da nas je tko sa strane vidio, rekao bi, da nam je zapovjedio sav svoj nakit izvaditi, ili opet, da darivamo kip koga svetca. Sv. otac digne prijatno prste i blagoslovi. Zatim dade i nam blagoslov, pa tad pozvoni zvoncem, znak za razstanak, a mi se naklonismo te polagano odosmo iz sobe. Pozdraviv se još jednom, razstadosmo se razblažene dostojanstvom, prostotom i prijaznošću Pia IX.

Viestnik.

Iz Zagreba. U prošli petak svetkovani imendan nj. c. k. veličanstva kralja i vladara našega proslavljen je ovdje u prvostolnoj crkvi svečanom službom Božjom, koju je uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup uz podpunu svećeničku podvorbu odslužio, a pribivao joj svjetli ban, mnogobrojni častnici i činovnici, ovdašnja vojnička posada i ostali pobožni sviet.

— Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup podielio je izpražnjenu stolicu učitelja matematike i fizike na ovdašnjem nadbiskupskom liceju g. Marku Belaviću, dosadanjemu bosiljevačkomu kapelanu.

Iz Mletakah. Da su Talijani s Magjari u dogovoru, to sve bolje izlazi na vidjelo. Jako upada u oči, što od njeko doba silni Magjari dolaze u Mletke, pa kad se sa svojim dolmanom nagizdaju po gradu, nestane jim na jednom traga, a ni jedan se nevrati kući. Sad je izišlo, da je množina ovih putnikah u potaji prešlo preko medje, te jedni stupili u magjarske čete, a drugi blude po kraljevini kralja poštenjaka, radeć Austriji — o miru i sreći. U Padovi ušla je policija u trag njekoj družbi, kojoj bijaše zadaća, da prenaša pisma medju talijanskimi i magjarskimi prevratnici, pa kad pojde koj uskok Magjar, da ga naputi, gdje su mu odprije prognana braća. Izišlo je, da su Magjari zatečeni u Padovi bili napućeni na drugu družbu blizo Peskiere, da jim dade poputbine i vodju, da jih prevede na talijansku stranu, gdje jih čekaše sve gotovo, da ili stupe u magjarsku vojsku, ili da spletkare po volji. Ako sve i nije množina uskokah prešla preko medje, to se vendar vidi, da u Ugarskoj njetko s vana podžiže vatru. Zna se, koliku moć ima taj „njetko," pa nebi bilo ni čudo, da pokuša najzad i to: bi-li kruna sv. Stjepana pristala na glavu njegovu bratučedu? Nu težko, da će mu pristati; jer Ugri su ratoborni; tomu pako sinovcu vedjalo se je u Krim u boj, kod Solferina je zakasnio, a nije mu se računilo ni s vojvodom na mejdan.

Iz Monakova. Vriedno je znati, što je dr. Zander u glavnoj kat. skupštini rekao o katoličkoj štampi. „Sva je prilika, da sam ja najstariji urednik od svih katoličkih novinarah, pak mogu suditi. U glavnih skupštinah bečkoj i soligradskoj malo što nisam sboreć o toj stvari izgovorio pljuća, i na moje govore učinjene su liepe odluke, pa na koncu neima od svega toga ništa. Kad je tomu tako, čovjeku mora da projde volja; ali ako svak priznaje, da je skrajna nužda, mora se za Boga nješto i učiniti. Mnogi časopis — negovorim o svom — bori se za obstanak; a upravo tudier, gdje bi se moralo nješto učiniti, misli se, da je velika žrtva, ako tko samo plati novine. Sad se unosi u zemlju nevaljale i kužne robe, sad se puk zavodi svakakovom sljeparijom, što dolazi u zemlju za drage novce; ali zašto se nebi činilo za katoličke novine ono, što čine protivnici, gdje jedan plati po dva komada, te jedan, koj njemu nerabi, šalje okolo, da razdražuje i buni. Da negovorim samo o novcu, idem na razloge. Obećava se često, da će se tomu i tomu listu poslati prinesak; ali u ničem se nedrži obećanje slabije, nego u tom. Kad koga što žacne oko srdca, tad šalje na urednika tužbu, neka njemu za volju tu osobnu žaobu metne u list: a za obćenitu, katoličku stvar nemari se ništa. U Soligradu rečeno je, neka bi se svak zavjetovao, da će držati i pomagati katoličke novine; a danas molim ja: neka se nitko nezavjetuje; jer će sigurno prekršiti zavjet. Nemoli se tudier, da se šalju u novine veliki članci; nego treba, da se šalju na prosto viesti o sgodah, samo da su istinite. Laži, sumnje i petljanije nesmiedu raznašati katoličke novine. Urednik nemora ni nemože znati za svaku viest, da-li je istinita; treba mu dakle javljati što više viestih, samo ne babskih. Kada tko izkiti člančić, pa misli, da je vrlo mudro napisan, nesmie biti ćutljiv, te držati previše do one slavice, ako ga neugleda u novinah; jer odgovorni urednik baveći se tim poslom ima razlučivati, je-li dobro prema smjeru listu nije-li, pa mu zato neima zamjere."

Digitized by Google

— Döllingerova knjiga o papinstvu izići će izpod tiska za koj tjedan. Biti će vrlo liepa, a obsizati više od 30 arakah. — Kako se čuje, jezgru Moufangova govora o sv. otcu priobćio je ovdješnji francezki poslanik odmah iz skupštine u Pariz po brzojavu; a sva je prilika, javio je i to, kolikom je klikom bio prekidan.

— Nije tomu davno, što je pozvano više glasovitih bogoslovah iz Njemačke u Rim, da izreknu sud o uredbi sjedinjenih Grkah, Jermenah i Bugarah; jer je sv. stolici jako stalo do toga, da bude kod njih red. Dr. Fessler jur je odišao iz Beča u Rim. Kanonik Windischmann u Monakovu bio je takodjer pozvan; ali ga prije odazva smrt na drugi sviet. Predstavnik Hanneberg preseliti će se posve u Rim, te će biti knjižničarom u vatikanskoj knjižnici za iztočne jezike.

Iz Njemačke. Kako su snosljivi i pravedni protestanti prema katolikom u njekih pokrajinah, o tom ima opet novih dokazah iz Meklenburga. Na katoličkoj skupštini u Pragu čitalo se o tom potanko izvješće poslano iz Nove Strelice. U pomenutom gradu nesmie katolički svećenik niti katoličkim roditeljem krstiti djecu: a svećenik, koj bi se usudio to učiniti, bio bi za to strahovito zločinstvo kažnjen globom od 50 dolarah. Nadalje katolički duhovnik nesmie u istom gradu nikakove crkvene službe ili crkvenih obredah vršiti: samo mu je dopušteno čitati sv. misu i bolestnike pripravljati na smrt.

Iz Rima. Papinska vojska stoji ovako: Konjaništvo obaljeno je na dva švadrona dragonah, od kojih su u jednom samo tudjini, a sad stoji u Caproroli; zatim ima jedna četa karabinierah, sastavljena od njekadašnjih tudjih četah; četa legitimistah Belgijanacah i Francezah. Jaka četa oružanikah sami su Irci, a odlikuju se stalnom vjernošću. Topništvo imade pet baterijah za boj. Lovačka četa sami su domaći sinovi. Sva vojska, po prilici 8000, stoji pod upravom generalah Kanzlera i Zappia.

— Pišu iz Rima, da su tamo ovih danah prispjeli poslanici iz Siama, koje je već sv. otac primio, a oni mu predali razne darove. Rekoše, da ih je njihov kralj poslao k poglavici vjere, što no je od revnih vjeroviestnikah propoviedana po Siamu već na daleko razgranjena; a uvjerovahu papu, da će tamo katolička crkva biti sveudilj štićena. Sv. otac zahvalio se je poslanikom na obrani i zaštiti siamezkih katotikah.

Iz Turina. Ministar prosvjete de Sanctis došao je na čudnovatu misao, da pozove bogoslovije talijanskih sveučilištah: neka izjave, što sude o postanku svjetovne papinske vlade, i kakva bi korist bila, da se ukine; a to ovako: „Jesu-li ove točke protivne vjeri: 1. Svjetovna je papinska vlada po svojoj naravi postanka posve slučajna i ljudskoga. 2. Svjetovna papinska vlada može se stegnuti ili posve ukinuti, ako se samo sačuva duhovna oblast i vjerozakonska sloboda pape. 3. Svjetovna papinska vlada u sadanjih okolnostih neima nikakove podloge, da se uzdrži, nije za nikakvu korist, a škodljiva je za crkvu i državu. 4. Zato treba, da se sv. otac neuklanja ugovoru sa talijanskom vladom, već si osigura slobodu i lahkoću u ovršivanju svoje katoličke oblasti.“ Evo kako turinski vitezovi traže kabanicu, da sakriju golotu.

Iz Francezke. Proglasu ministra Ricasolia nije bilo dobra odziva u Francezkoj. Političke novine pišu, da sudbina Italije nije u rukuh Ricasolievih, nego u jednoga drugoga, koga ona dobro pozna (Napoleon III.), a odnošaj Francezke prama Rimu onim poglavarom da se neće promieniti. (Napoleon zateže, jer nesmie da tjera do kraja; nu tko zna, dokle će, kad ga slobodni zidari prisile.)

— Louis Napoleon zateže sada s rimskim pitanjem; jer se boji katoličkoga duha u svojoj zemlji, koj je jači, nego se vani i u Parizu misli. Makar je car nedavna kod blagoslova ulice rekao, da je Pariz srdce Francezke — nije to istina. Okružja su sva katolička, te nedrže, da je lišiti papu svjetovne vlade tako malena stvar, kako bi jih parižke novine svom silom rado uputile. U parižkom listu „L' Opinione nationale“ izišla je čitava povorka članakah s podpisom „Jedan katolički župnik;“ ali sav sviet govori, da je to pisao kalvinski pastor.

Iz Pariza. Spis Guizotov o rimskom pitanju jedva čeka sviet. On sudi talijanski prevrat s kršćanskoga gledišta. „Ja sam“ veli Guizot „protestant, dakle nesumnjiv; ali se neradi tudier o protestantu ili katoliku, nego o kršćanskoj ideji. Namjera je, da nas razdorom zavedu na pobunu proti kraljevom, proti svakom ugledu, proti ljudskomu družtvu. Prosvjeta je u pogibelji.“ Druga strana toga spisa više se bavi politikom. Guizot zaklinje protestante, neka čuvaju obitelj, družtvo i vjeru.

* U Mletcih preminuo je nedavno sa svojih zamjernih kriepostih od svih štovani i žaljeni tamošnji patriarka.

Za popravak velehradske crkve u Moravskoj doprinesoše nadalje:

G. Matija Mesić, svećenik i professor . .	2	for. —	kr.
„ Franjo Kolarić, klerik	2	„ —	„
„ Janko Tkalčić, djakon	1	„ —	„
„ Josip Šavor, župnik bisažki	5	„ 50	„
Dosad doprinešeno	16	„ —	„
Ukupno	26	for. 50	kr.

Kod uredničtva mogu se jošte dobiti u br. 29. ovoga lista oglašene i na popravak velehradske crkve se odnoseće krasne slike, i to veće po 2 for. manje po 1 for. a u sitnoliku fotografirane po 50 novčićah.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 42. U ČETVRTAK 17. LISTOPADA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Misli o vjerozakonskoj snosljivosti i nesnosljivosti.

od *J. Z—ća.*

II.

(Drdje.)

Razmotrimo tu stvar dublje.

Obaziruć se po svietu opažamo množtvo vierah tako u stara kao i novija vremena; sve ove pronikoše u vremenu, kako ih sazdaše strasti ljudske. Nije nas volja, da tu nacrtamo njihovu povjestnicu, jer nam nedostaje vremena. Sve ove vjere, pronikle pod uplivom izopačene volje, razgraniše se i uzdržaše silom oružja, snagom vladarah, koji se njimi služahu za svoje svrhe. Te vjere nisu se mnogo doduše prepirale, koja je od njih istinita, te priznaše, da nisu ovlašćene nikoga siliti, da im vjeruje.

Uzmimo sada crkvu katoličku u njezinu postanku. Nju neštiti sila ni oružje, blago ni bogatsto, neima carstva ni kraljevine, gdje bi stolovala. Ona imade doduše jedno kraljestvo, ali ni ovo nije od ovoga svieta. Zastupnik je njezin starac jur onemoglih silah, koj nedrže ruke no da blagoslivlje, koj neotvara usta no da naviešta; al naviještanje njegovo je krepko i sjegurno, jer prolazi iz osvjedočenja, koje se neplaši mukah ni progonstvah. Pa ipak crkva ova izložena nasrtu pakla i zlobe, lišena svih polugah, kojimi uspievaju sva zamjernija poduzeća, zavlada na daleko i široko, nadmaši sve ine sljedbe, upokori i pobjedi najokorjelija srdca griešnikah i nevjernikah. To je čin, koga poricati može samo ludjak i neznalica. Svaki pako učin treba da imade svoj uzrok; a što će biti ovdje? Njezin čvrsti i neoborivi temelj, njezin štit je prva i vječna istina, sašla s nebeskih visinah medju ljude.

Istina je kat. crkve oružje, štit i oklop; nje si je sviestna, te je njom proizvela čudesa. A buduć da je istina jedina njezina poluga, temelj i oružje, te treba da u načelu izključi sve ono, što nije istina. Istina je jedna, a tu posjeduje ona; s toga mora i javno naviještati, da je u njoj jedinoj stalni i pravi put k spasenju.

Zašto su ine vjere u tom snosljive? Ja mislim jedino radi toga, jer si nisu sviestne istine. Zašto priznaju i ine vjerozakone? Zato, jer nisu za svoj sjegurne. Vjera treba da djeluje na srdce i ćud čovjeka. A upravo je u tom pogledu kat. crkva, koja mu najteže okove nameće; ona se čini neprijateljicom umu svojimi otajstvi, srdcu svojimi strogimi zakoni, čuvstvu svojim načinom življenja, svojom praksom. Pa odakle ćeš protumačiti toli sjajnu njezinu pobjedu, ako ne iz njezine krajne potrebe?

Ajde da to razjasnimo primjerom.

Bijaše bolestnik, koj se je već više godinah od težke nevolje i ljute boli previjao po postelji, izgledajuć liek svojim bolim kao ozebao jarko sunce. Tomu bolestniku nanudjalo se je više liečnikah. On rado pristane na njihov svjet; ali jadan do mala opazi, da su ti nazovi-liečnici na njem samo pokuse činili, te ga upravo do krajnosti dotjerali. On je smalaksao, sile ga ostavile, u njem neima ništa do kosti i kože, — pa već izgleda svaki čas, da će se razstati sa svietom. Ali baš kad ga je već svaka nada ostavila bila, ponudi mu se nov liečnik, obrekav mu, da će ga izliečiti, samo neka mu se posvema povjeri. Ubogomu zasja suza radosti na propalu i izsušenu licu, pa upita željno svoga izbavitelja, čim će ga izliečiti? Liečnik se primakne k njemu, razgleda mu rane, nješto se zamisli pa reče: „Prijatelju! težko su vas dosele liečnici osakatili. Budite sjegurni, vi ćete se oporaviti; ali nije druga, već onu izkvarenu nogu moramo odrezati.“ — Bolestniku se naoblači čelo, pogleda turobnim okom liečnika, pa ga

Digitized by Google

zapita: „„Jao, zar neima drugoga sredstva da ozdravim?““ — Liečnik se sad nječemu domisli pa reče lahkoumno: „Prijatelju oprostite, što sam vam tako težak liek svjetovao; tu se može svakim liekom pomoći. Činite, što hoćete, radite, što vas je volja, jedite i pijte, što vam se ljubi, to će vas sve izliečiti.“ — Bolestnik pogleda na to prezirno liečnika, pa mu odvrati: „„Nije liepo, da se nevoljnu rugate. Dakle za me lieka neima! jer kad ste mi rekli, da će mi sve pomoći, to ste mi rekli, da mi ništa nepomože. Ajdete u ime božje; pustite me, da pod svojimi mukami izdahnem.““

Cielo čovječanstvo bijaše živa slika i prilika toga bolestnika. Nanudjalo mu se više vierah, da ga dignu, da mu izvidaju ranu; al u mjesto da mu od njih odlahne, rinuše ga one u još veće nevolje, u kojih jur počimaše izgibati. U to snidje nebeski liečnik k njemu, pa mu reče: Dići ću te, izliečit ću te, ali slušaj me. Evo uzmi križ taj na ledja, pa ga nosi strpljivo. U srdce i mozag upili si onoga, koj je na njem visio, pa ako te bude spačivala noga ili ruka, a ti ju odreži; jer je bolje nakažnjenu i osakaćenu uljezti u kraljestvo nebesko, nego čilu i zdravu rinuti se u vječnu propast. — Taj nauk je oštar; čovjek gleda, nebili mu izmaknuo, pa si pita liečnika, neima-li tomu lagljega i prečjega lieka od ovoga? A sad da mu kaže tko: imade, ti ćeš se spasiti, ako budeš živio po volji, ugadjao si srdcu i požudam poput muhamedanacah i poganah, ili po primjeru Isusovu — sve jedno. Što će bolestnik kazati na taj savjet? bude-li mu mogao vjerovati? — Kad bi vjera kršćanska tako svjetovala svoje sljedbenike, te navieštala ovakovu snosljivost, to bi ona postala strašnom utvorom, koje bi se svatko plašiti, koju bi svatko bježati morao. Ili je kršćanska vjera u svih točkah na istini osnovana — ili je samo bezumje — druge neima.

Snosljivost vjerozakonska, kojom nas pitaju protivnici, graniči s nevjerstvom ili bezumjem. Jer uzmemo-li, da je prava vjera i istina isto, to uzev jednom pravu vjeru, sila nas je priznati, da su sve ine na bludnji, na laži osnovane: a istina i bludnja mogu-li se ikada medju sobom sljubiti? Ili zar jedna drugu već po načelu svom neizključuje? Siliti ovo dvoje, da si pruže desnice, da se sljube, bilo bi bogogrdno, protunaravno zločinstvo. Od to doba nestalo bi istine i bludnje, grieha i krieposti, zla i dobra: sve bi se to izgubilo u mutnih valovih skepticizma. A kamo bi od tuda vodila staza? U krajnu očajanost.

Istina ova užasnim je činom zasvjedočena, te imadjaše svoje pozorište u Francezkoj. Snosljivost, što ju navieštaše Rousseau, Voltaire i ini zatočnici slobode. prolila je rieke nevine krvi po svih krajevih Francezke upravo u ono doba, kad je ta njihova obožavana snosljivost na prieстolje zasjela bila. Ali hvala Bogu, sviet se je tamo otrieznio, došao k sebi, pa se latio opet jedinoga sidra, koje šliti od propasti — a to je katolička crkva i njezina nesnosljivost. — Protivnici naši zaodjenuli su svoju snosljivost liepim ruhom, a za štit joj dali čovjekoljubivost; nu pod kojom bje sakrivena krvoždna ljutica, koja je svákoga u svom naručju udavila, čim joj se je primaknuo. — Katolička nesnosljivost osniva se na umu i ljubavi. „Ja sam put, istina i život; tko se želi spasiti, neka si uzme svoj križ na ledja, pa me neka sliedi,“ tako reče Isus; a da dokaže, da je to neobhodno potrebito, da je to jedini uvjet našega spasenja, dao se je sam na križ razapeti on, sama nevinost, medju dva razbojnika. On nam navieštaše zatajenje samoga sebe; a to je najprije sam pokazao svojim životom, odrekav se gladan hljeba, proganjan pomoći, mučen opravdanja. Pa tko da se osmjeli njemu prigovoriti, kadno reče: Izvan moje žrtve neima spasenja; izvan crkve, koja je čuvarica i razdjeljiteljica ove žrtve, neima spasenja.

Prijatelja, koj za svoga prijatelja jedino iz ljubavi umire, da mu dokaže, kak mu spasenje jedino u krieposti, u strpljivosti stoji, zar da ozovemo nesnosnim? — Kakovim biste imenom okrstili tu crnu nezahvalnost?

Kad bi tko umrli navieštao takovu nesnosljivost na svoj račun, koj nesmatra u bližnjem brata svoga, mi bi se i sami nanj oborili. Ali zar ćemo Isusu zanijekati to pravo, da reče: izvan mene, izvan moje crkve neima spasenja; njemu, koj je ista nevinost, koj se od vieka uživaše vječnoga blaženstva, pa sad, gdje postade radi nas čovjekom, i to čovjekom bolih i mukah, te pod njimi i izdahnu. „Izvan crkve moje neima spasenja“ jest istina, koja se rodi u srdcu uzplamćelu ljubavlju čovječanstva.

Dà članak je taj živa istina; jer zašto bi inače sam Bog došao bio s neba? zašto bi bio patio? zašto poruge trpio? zašto se dao razapeti i žrtvovat se na križu, kad bi izim njega moguće bilo spasiti se? Zar je Isukrst tako malo sam sebe cienio, te život svoj, krv svoju prolio u taman? To reći nebi-li bila bogogrdna kleveta? —

Neprijatelji obarajuć se svom snagom na katoličku dogmu: izvan crkve neima spasenja, obaraju se i na njezina početnika Isusa, i to u najsvetijem i temeljnom njegovom djelu ljubavi — njegovoj križnoj žrtvi; jer tu je on istinu krvavimi pismeni zabilježio na križu. Ljutih mu ranah zadadoše Židije pod križem; ali braćo! teža je i

Digitized by Google

otrovnija rana, koju mu zadaju današnji neharni Adamovići, veleć mu: zašto si to trpio? — toga ti nije trebalo, jer si tim nesnosljivim postao. —

Ja mislim, da je u načelu dokazana istina članka vjere, da izvan kat. crkve neima spasenja. U tom crkva mora biti nesnosljiva. Al ta je nesnosljivost strogo vjerozakonska, te se razlikuje strogo od gradjanske, državne. Protivnici, ponoseći se snosljivosti vjerozakonskom, navieštaju nesnosljivost gradjansku, pak pitam vas, koja je ubitačnija za čovječanstvo?

Slušajte ponajglavnijega zatočnika vjerozakonske snosljivosti. — „Mi nemožemo nikoga prisiliti, da vjeruje vjeru državnu; nu vladar vlastan je svakoga proćerati, koj je neće vjerovati. Pa ako bi se tko našao, koj, poslje kako je priznao tu vjeru, živi ipak onako, kano da nevjeruje, neka ga smrću kazni. [1])“ — Što ćeš na ove rieči primjetiti čitatelju? treba-li im kommentara? Čovjek bi doista morao proplakati, sjetiv se, kako daleko um čovječji zabluditi a volja pasti može; mora da mu se srdce tugom obavije, kad gleda, do kojega stupnja taj najuzvišeniji stvor Božji hiniti i pretvarati se umije.

Sloboda! jednakost! Jest, al sloboda za me, a ne za te. Meni je prosto svoje braniti, meni je prosto tudje otimati, meni je prosto tudju čest i poštenje kaljati, nevinost oskvrnjivati itd. A ti ako budeš digao svoj glas na obranu svojih pravah, na obranu potlačene pravde i nevinosti, na obranu svojih svetinjah — možeš i glavu izgubiti. Ja imam rieč, ti je neimaš; tebi je onako plesati, kako ti ja svirao budem. — Tako se je pojmila sloboda u prosvietljenoj Englezkoj i Francezkoj upravo u ono vrieme, kad se je o njoj najviše govorilo. [2])

[1]) J. J. Rousseau, Contrat social liv. IV. chap. 8.

[2]) Čudom sam se začudio čitajuć u novinah, kako je naš sabor u svojoj sjednici od 14. Rujna zaključio, da nijedan član družbe Isusove nemože u našoj domovini učiteljevati. Zar zato, što su tobož oni za što takova nesposobni? Opet dokaz, kako i naši ljudi pojme slobodu i ravnopravnost. Nu još sam se većma začudio, što se nije nitko našao, koj bi i jednu rieč na njihovu obranu bio uložio. *) — Neima zavoda, na koj bi sviet većma vikao, većom ga žestinom i surovošću napadao, no je upravo družba Isusova, akoprem mnogi od njezinih najokrutnijih neprijateljah o njoj ni neznadu ništa drugo, do što su možebiti u romanih ili sličnih spisih čitali. Kad se čitava družba, čitav red izključuje od ravnopravnosti, tu treba da su jasni, važni i nepobitni razlozi; a da-li su takovih imali narodni zastupnici?

Družba Isusova imade za katoličku civilizaciju velikih zaslugah, koje neće moći ni njezini protivnici poricati. Kad se je u šestnaestom vieku razlila bila bujica cielom Njemačkom, te htjela poplaviti cielu Europu mutnom svojom kalužinom, krivimi nauci, iz kojih je prozirao indifferentizam i nevjerstvo, dignu se družba Isusova, te joj se svom snagom opre i zaprieči, da sbilja i dalje nije provalila. Znajuć Isusovci, kakovim se oružjem služe protivnici, uzeše i oni vojevati oružjem naukah i naobraženja. Nauci i škole stajale su u ono vrieme na vrlo slabih noguh. Isusovci uzeše ustrojavati učilišta, gdje se

*) Na to imate odgovor u 38. br. ovoga lista u prvoj viesti iz Zagreba. **Ured.**

Nikada se nije toliko govorilo o slobodi, jednakosti i ravnopravnosti, koliko u sadanje doba. Čovjek bi rekao, da su nastala zlatna vremena, vremena, u je kojih ljubav i bratinstvo cielim svietom zavladalo. I ja bi želio, da tako bude; ali strah me je, da je i u ovom pogledu istinita narodna rieč: da se uviek o onom najviše govori, čega najmanje ima; u tom nas uvjerava povjestnica prošlih vjekovah, a i današnji čini, koji oko nas bivaju.

Mnogi kažu, da su načela slobode, ravnopravnosti i narodnosti čedo novijega vieka. I ja priznajem, da se je u ovo doba potreba tih načelah tim većma počela osiećati, čim su prije težimi okovi sapeta bila. Nu želimo-li zazbilja jamstvo toj ravnopravnosti, slobodi i narodnosti, treba da imademo zakon, koj će jih štititi kao silnim i neoborivim bedemom, na kom će se razbiti sve striele njezinih protivnikah; treba da imademo za-

je mladež obrazovala, te pisati knjige, koje se temeljitim znanjem i jezgrovitošću mislih i danas odlikuju. Isusovci su i u našoj domovini podigli učevne zavode, te na njih sve do ukinuća svoga reda učiteljevali; oni su u nas njegovali knjigu u ono doba, kad se je za nju u Hrvatskoj slabo i znalo. Otvorite arkive, stresite sa starih knjigah prašinu, pa ćete vidjeti, da ih je s veće strane isusovačka ruka sastavila. U Dalmaciji, obsohito u slobodnom Dubrovniku, cvala je narodna književnost najljepše upravo onda, kad su ondje Isusovci učiteljevali. Ta nebijahu-li Gundulić, Palmotić, Gjorgjić, prve zviezde umjetnoga pjesničtva, njihovi gojenci? a ovi su svoje učitelje sav svoj život štovali i cienili. Njihovu osobitu vještinu u obučavanju priznao je i Friderik, kralj pruski, i Katarina, carica ruska — povjerivši im svoje škole u ono doba, kad su ih katoličke vlasti iz svojih državah nečovječno prognale. Isusovci stekoše braniteljah i od strane svojih protivnikah. Takav bijaše i Fischer, odlični dostojanstvenik u protestantskoj Pruskoj i sam protestant. Odlične njihove zasluge spominje Chateaubriand u svojem djelu: „Génie du Christianisme;“ Balmes u svom spisu „Protestantismus“ i drugi. —

Čovjek bi se morao pitati: čim dakle zaslužiše Isusovci, da ih danas neharni pitomci preziru? al što rekoh preziru? — ne, već ih se boje, a boje ih se zato, jer se protive njihovim težnjam, i gdje kojim načelom današnjega vieka, iz kojih prozire nevjerstvo. Ubogi Isusovci, koji su znojem i krvlju svojom natapljali goruće žalove pod polutnikom, prebrodili siona mora, te u amerikanskih pustarah našli mučeničku smrt pod najgrozovitijimi mukami; koji se penjahu po krševitih liticah; koji gazijahu po močvarah i barah — samo za to, da koga nesretnika prosvietle, bivši većinom za nišan divljačkoj surovosti; ovi Isusovci, koji u divljoj pustoši uzkrisiše novu državu, te ju obdariše srećom, kakovom se nemogahu njezine sestre u Europi ponositi. zar oni zaslužiše, da ih jednovjerna braća, prosvietljeni kršćani progone? — Nu takove se zasluge danas slabo uvažavaju. Što je mnogim stalo do Boga i neumrle duše? a tomu se bijahu Isusovci izključivo posvetili. Oni, koji se oprostiše s vjerom otacah svojih, priznat će barem, da je to jedan od najuzvišenijih činah požrtvovanja, kada vjeroviestnik živo osvjedočen, da neima spasonosne vjere do kršćanske, žrtvuje se nečuvenim mukam. da izbavi i spasi ma jednog samo krivobožca. Ako se čovjek na oči cieloga naroda, pred očima roditeljah žrtvuje za domovinu, to je on njekoliko trenutakah svoga života zamienio slavom svih vjekovah; on je osvjetlao lice svojoj obitelji, on ju je uzdignuo do bogatstva i časti. Ali vjeroviestnik, koj život svoj svršuje u kakovih prostranih šumarah, koj umire grozovitom i užasnom smrti, koj neima gledalacah. neima tješiteljah, neima, tko bi ga bodrio i poticao, a nepredvidja nikakovih dobitih za svoje, neznan, zlocienjen, držan za ludu, za zanešenjaka itd. pa samo zato, da dovede do vječnoga blaženstva kakova nepoznata divljaka — — — kakovim ćete imenom okrstiti ovakovo požrtvovanje?!

Digitized by Google

kon, koj će biti čvrst i nepomičan, te neće morati drugim popuštati; jednom rieči: koj će biti nesnosljiv. Bez takova zakona, koj će ta načela zaklanjati, biti će ona puste obsjene, pa govorili mi o njih koliko nam drago.

A kažite mi sada, koj bi to zakon bio? Ja mislim, da bi imao biti uzvišen, sankcioniran od najvišega bića — od Boga; to jest, imala bi to biti vjera.

Pa sbilja jedina nam vjera osjegurava slobodu; jer nas ona uči, da smo svi jednaki, da je Bog sve ljude stvorio, da u njegovih očiuh neima povlašćenih narodah i stališah, koji bi opredieljeni bili za to, da nad drugimi gospoduju. Dà to nas uči vjera, protekav iz čista vrela, božanske mudrosti, koja se čuva po našem osvjedočenju u rimokatoličkoj crkvi.

Bez toga najvišega zakona, kako će uboga sirotinja moći uzčuvati svoja naravna prava pred silnom burom strastih, koje vladaju s veće strane medju umrlimi, medju prosvećenimi i mogućimi narodi? Kako će slabija plemena, slabiji narodi moći uzčuvati svoju slobodu pred navalami mogućijih narodah, koje potiče slavohlepje, to najsnažnije poticalo narodah, na grabež i otimačinu susjednih pukovah, ako im nebude toga zabranjivati najvišji zakon -- sám Bog — vjera? Vjera nam je jedina jamčevina slobode, jednakosti i ravnopravnosti; uzdržaje ravnovjesje medju narodi, stavlja spone svakomu nasilju. A da sbilja vjera to bude, treba da je nesnosljiva, t. j. treba da izključuje svaki ini zakon, koj bi ju u tom cilju smetao.

Dopustimo, da taj zakon popusti drugomu, i mi ćemo imati čovječanstvo na istom stepenu, na kojem ga najdosmo u starom vieku.

(Dalje će slieditì.)

Jedan govor iz glavne skupštine katoličkih njemačkih družtvah.

Govori i zaključci ove skupštine družtvah zadadoše novinarom crvenjakom mnogo jada i pisarije, a osobito bečkim; pak zato neima druge, van da priobćimo ovaj govor kanonika Moufanga iz Moguća, sbog koga je za izjavom Döllingerovom najviše vike i buke. „Najvišja usta na svietu prozvaše u pročitanom pismu (papinski breve na glavnu skupštinu) neprijateljštinu, s kojom se sada bori crkva, žestokim bojem. Doista i jest to boj, žestok, težak, poguban; ali u njem ima vendar mnogo toga, što može obodriti i razveseliti. Prije bijaše neprijateljah, koji na nas napadahu s lukavštinom te iz busije: a sada znamo, gdje i s kim imademo boj, pa je i veselo vojevati; jer nam je najslavniji i najveći vodja sam sv. otac Pio IX. Veselo je pod ovakovim vodjom vojevati; a to najprije zato, jer je sv. otac plemenita osoba. Kadno on zasjede na prieslol, kliknu od veselja ne samo njegova država, nego i svakolika Europa. Blagom ali snažnom rukom prionu on za posao, da se izvidaju rane a popravi kvar; što je god pravedna u zahtjevih našega vremena, Pio prvi lati se toga (bučna klika). Nu plemenite njegove namjere zlo se izplatiše; neprijatelji svakoga poredka, kojim on otvori povratak u domovinu, te koji kašnje u to ime primiše svetotajstvo, da će biti mirni gradjani, pobuniše se s nova proti njemu, primoraše ga, da bježi sa svoje stolice, a njihova urota, prostiruća se ne samo po svoj Italiji nego i po svem svietu, još dan danas jest boj, o kom govori sv. otac. Blagost njegova i trud za obćenito dobro s jedne strane, a nezahvalnost njegovih protivnikah s druge strane to je, zašto je žestina i gorčina ovoga boja za nas slast, te zašto s veseljem vojujemo i trpimo sa sv. otcem. Drugi razlog, koj nas u ovom boju bodri i uzpaljuje, jest divna hrabrost, kako se sv. otac drži proti svakom napadaju. Nije on gvozdena značaja, već je blag i dobroćudan; dobrota srdca jača je u njem nego strogost volje: odpor dakle, gdje on ovako uzbija neprijatelja, nije od naravi. On nemože silu uzbijati silom, pa kad je i bio sabrao malenu vojsku za obranu svoga prava, razbiše ju talijanski prevrat i njezin okrunjeni zaštitnik; vjerni papini vojaci pogubiše glave kod Kastelfidarda za svetu stvar, koja i nas oduševljava (klika). Što je dakle to, da se sv. otac naproti svojim neprijateljem prikažuje tako jak? To je sila vjere i sviesti: kako je ova snažna i što može, nisu neprijatelji u navali ni znali, pak zato se i razbija njihova lukavština o papinu sdušnost. „Nesmiem!“ odgovara on u svakoj napasti; „obvezao sam se zakletvom, da ću ovu imovinu, koja nije moja, nego svekolike katoličke crkve, vjerno čuvati, pa ću vjerno i držati zakletvu.“ Sbog toga se ni neće tako zvano rimsko pitanje nikada drugačije riešiti, nego da Pio IX. ili njegov nasljednik ostane kralj u Rimu (gromka i duga klika). Pogledajte ogromne velike sile a uza nje ubogoga Pia IX. — kako je velik on: vidite, da su i očiti i potajni njegovi neprijatelji prema njegovu veličanstvu patuljci. Jedina velika sila pako, koja će ga spasiti, to je sila sviesti; ista sviest, koja ravna Pia IX., i u naših je prsijuh; jer mi smo uda tiela, kojega je on glava, pak zato i jesmo tako snažni i veseli u boju. Treće, što u ovom boju razpaljuje, jest to: što svekoliko kršćanstvo sa sv. otcem trpi i bije boj. Ovo zajedničtvo pokaza se po darovih, što neprestano stižu sv. otcu, gdje je najzadnji prosjak

Digitized by Google

dao novčić, da papa nemora živjeti ob novcu izdajicah velikih silah; a to je već mnogo, kad papa jur počimlje živjeti o milostinji (klika); da je namjestnik Isusov rekao: „Od svojih neprijateljah, velikašah, neću ništa da uzmem; nu ako hoće moja djeca, da mi štogod dadu, uzeti ću sa zahvalom.“ Bilo je darovnikah ne samo u Njemačkoj, nego po svem svietu; pak i inovjerci ugledaše se u ovaj krasni primjer, te i sami pružiše pomoć. Na ovo bi čovjek slobodno izjavio nadu: kamo veće sreće, nego da nužda bude sveza, kojom bi se razdružena braća opet sdružila! O! znamo mi srdce Pia IX. kako bi on sve dao i žrtvovao, samo da se ona sdruže (klika). Govori se ravno, da papinstvo sada mora propasti; nu mi velimo, da neće nikada! Što se tiče papina prvenstva, to bi i protjeran papa, ma da ide od kuće do kuće prosit, ostao sv. otac; a što se tiče svjetovne vlade, to je crkva iz svake nevolje izišla još slavnija; jer krv i muka to je naša pobjeda. Ja se nadam mnogo od ovoga boja; jer veličina crkve u stisci otvoriti će mnogomu oči i probuditi iza sna, mnogoga privući k sebi, koj ju do sada nepozna. A što je i nahudio ovaj rat do sada? Zar nismo mi svi postali bolji, vjerniji i marljiviji (klika)? Svaka nevolja nosi crkvi i njenim članovom dobitak. Kadno Grgur VII. umrie u Salernu, tad je spašena crkvi sloboda. Ja se nadam mnogo od ovoga boja i za pravicu; jer gdje ima dan danas pravo i pravica štit, nego u Piu IX.? On brani pravicu ne samo za crkvu, nego i za priestole i narode. Kada spadne poplavica od laži i prevare, tad će njegovo ime sinuti kano dúga nad Noemovom ladjom. Ja se nadam mnogo i za Njemačku; u talijanskom boju proljevena je po krivici njemačka krv; tada je jedan njemački vladar, nasljednik njemačkih carevah, izdao proglas, u kom neima ni jedne laži (gromka klika) — pa i sada ide on pravcem ravnim i upravo njemačkim; a i posljednje pismo njegova ministra, grofa Rechberga, jest istinito, pošteno i njemačko; od ove strane neima se crkva nikada bojati zla. Do sada još nije ni jedan njemački vladar priznao ovoga tobože kraljestva talijanskoga, a ufam se u Boga, da se ni neće nijedan njemački vladar tako zaboraviti, da onoga lažca, krivorotnika i razbojničkoga kralja prizna za rimskoga kralja. Bog je istina, a vrag gospodar laži; Bog će Njemačku i njemačke vladare blagosloviti, dokle god se budu držali istine. Držimo se zato još čvršće Pia IX., koj zastupa istinu i pravdu; borimo se zanj i njegovu stvar; nismo ni mi bolji, nego su nam bila braća padša kod Kastelfidarda; dajmo veselo život i sve svoje, da bude pomoć našoj crkvi i sv. otcu (velika klika).“

Novine i javno mnienje.

Simonde de Sismondi, ljuti republikanac, koj se više razumie u politiku, nego stotina piskarah novinarskih, jer je on bio i državnik, piše u svojoj knjizi: „Iztraživanja o ustavnih slobodnih narodah“ ovako: „Neka čovjek uzme u ruke novine, koje su izlazile u vrieme, kad je prestala cenzura u pobunjenih krajevih, a osobito novine manjega obsega i poleta: to će se sgroziti pregledavajuć, koliki je na svakom listu crnilom izljeven jad i čemer, a kakvo se opet pokazuje neznanje i glupost.“

Na drugom mjestu opet piše on: „Mnogi plati novine neznajuć još ni kakve će biti; štiju se, kad nije drugoga posla, a većinom na polak u snu; bace se, da štioc mnogo ni nepromišljava, a mnogi jim i nevjeruje; pa ipak štijuć svaki dan isti nauk, iste laži, izmišljotine i klevete, primi se to srdca i pameti bolje, nego što drugo, čim bi si čovjek razbrjao glavu.“ Pisac je stalan republikanac, pa i sada u ovom svom spisu brani republikanska načela. Ali vriedno je, što sa svoga gledišta veli o narodnoj slobodi. „Pravi narod može pravu slobodu steći samo svojom narodnom prosvjetom, razvijajuć nju sve dalje i dalje; a u tu svrhu treba, da sve osobne misli izidu na vidjelo, da se uzporedjene jedna s drugom razbistre, te po razpravi da dozriju. U tu razpravu, koja je pravedna i potrebita, upustilo se je i novinarstvo. Svaka sila, koja je za dobitak, mora da porodi nepouzdanje. Novinarstvo je sila, ali neradi za obćenito dobro, nego mudruje, da dobije predplatnikah. Ne za dobro domovine, nego da si nabavi štiocah, ruži i kori novinar zakone i naredbe, ocrnjuje pred pukom oblast, kori ju, kamo god bi na javi krenula, uhodi, da sazna državne tajne; a čim dozna kakvu pogrešku, osnovu ili bojazan, sve trubi u sviet, da čuju ne samo štioci nego i neprijatelji domovine.“

Ovaj sud slobodoumna, ali uz to razborita i sdušna muža treba da se što dalje zna; jer osim spomenute mudrolije novinari su pogonići novčarah, kojim treba hajke za lov; trubljari raznih državnikah, koji kad što osnuju ili namjeravaju, dadu malo raztrubiti, da čuju, kakov će biti odziv; a štioci da budu njihove bene.

Dopis.

Iz Carigrada 26. Rujna 1861. U ovo nekoliko godinah, što se narodi za svojbinu svakovrstno hrvu koli na polju političnom, toli crkvenom, nije moglo biti, da se ta težnja u razne stališe neuvuče, i da svoj svoga, ma kojega on bio zvanja i kojim drago se poslom zabavljao, nepotraži.

Tako neumrle uspomene pokojnik otac Marian Šunjić, biskup i namjestnik apoštolski u Bosni, može se reći žrtvova svoj život od velike brige, za doprinieti koliko

Digitized by Google

toliko k prosvjeti svoga miloga roda u Bosni, nastojeći uzdizati škole, nabavljati potrebite knjige i graditi crkve i samostane, neštedeći truda danju i noću, nemareći ni za isto svoje slabo dragocjeno zdravlje. Njega nam nesmiljena smrt lani ugrabi. Ovu bol i žalost još ni nezaboravismo, kad eto na 17. Rujna ove godine nemilokosnica trgnu nam s ovog svieta neumornu pčelicu otca Filipa Pašalića, izsluženoga državnika braće franciškanah u Bosni, u 56. godini dobe svoje. Ima evo do blizu 15 godinah, kako se ovaj muž pobrinu za zapuštene ovdje u iztoku južne i u obée sve Slavene, napravivši nješto kućarka s dozvolom vlade i dopuščenjem kneza Čartoriskoga u Aziji, mjestu zvanom Bitinija, i ondje kroz njekoliko godinah što po sebi što po drugih redovnicih bosanskih u duhovnih stvarih podkrepljivaše naseobinu poljsku. Godine pak 1854, vidivši u istom Carigradu množtvo Jugoslavenah rimo-katoličkoga vjeroizpoviedanja, kojih broj može iznieti do pet tisućah, posve u stvarih duhovnih zapuštenih, naumi i započe tražiti, kako bi dobio prikladno mjesto, koje bi služilo kao sredotočje, gdje bi isti mogli imati u svom milozvučnom jeziku duhovnu obuku i nabožno pokriepljenje. To mu i izadje za rukom, te neimajuć u svom siromašnom žepu ni deset stoticah, kupi jednu izmed najstarijih crkvah u Carigradu sv. Gjure s priloženom sgradom za sto tisućah forintih. U toj se crkvi i sad liepim hrvatskim jezikom svakoga blagdana evangjelje i poslanice apoštólske pjevaju i uz pjevanu misu crkvene u istom jeziku pjesmice popievaju, a tumači rieč Božja u Došastje gospodnje i cielu korizmu. Ovoga istoga neumornoga otca nastojanjem i tako rekav troškom, što ga je proseć od vratah do vratah stekao, kupljena je i napravljena sgrada za škole u Sarajevu pokraj crkve sv. Antuna. Imao je on odluku ustanoviti i kollegij slavjanski ovdje u Galati kod pomenute crkve sv. Jurja, kad bi bio mogao toliko sabrati novca, da barem znatni broj duga, koj je pritiskao ovu crkvu sv. Jurja, umalji. U tu svrhu je lani u mjesecu Studenom bio odletio u Ugarsku, da od pobožne i možne gospode ugarske pomoć potraži, koju su mu bili obećali, ustanovivši u tu svrhu družtvo sv. Ladislava kralja u Pešti pod predsjedničtvom preuzvišenoga gosp. Lonovića nadbiskupa, i kanonika Đanielika kao podpredsjednika. Ali hodajući sa satrvenim jurve zdravljem, pritisnu ga nemila bolest licem na Božić, i poslje dugotrajnoga ondje liečenja po savjetu liečnikah morade se vratiti amo u obljubljeno svoje mjesto t. j. u samostan sv. Jurja i med svoje štovatelje Slavjane ovdješnje, gdje poslie tromjesečnoga bolovanja preminu u Gospodinu.

Koliko je bio štovan svagdje i od svakoga, tko ga je samo vidio, svjedok su neizbrojne pismene pohvale koli od vlastih svjetovnih skoro svih dvorovah, toli od crkvenih, da i nespominjem pojedine gospode odlične; svjedok je onoliki puk na njegovom sprovodu, koj, akoprem je bio danom poslovnim ovdje, gdjeno svak živ kao mrav radi, ipak je moglo biti preko dvie tisuće dušah na njem, a bilo je tu i odlične gospode, od koje se je na mnogom licu vidjela biserna suza, kadno probesjedi našim jezikom s prodikaonice jedan redovnik bosanski osmrtnicu; — svjedok je toliko svećenstvo, koje se bijaše sve sgrnulo k pogrebu, i preuzvišeni gospodin nadbiskup Brunoni, koj kako pismeno tako i ustmeno se izrazi: „da je umro poslanik apoštolski, koj je ne svoju slavu, ne svoju korist, nego slavu i poštenje Božje tražio.“

Preporučivao je pokojnik pred smrt svojoj braći i prijateljem, da gledaju, da neizpuštaju iz rukuh toli sveti, koli hasnoviti za naš narod zavod, već da idju i traže pomoći u dobrih kršćanah, te ga duga oslobode, i tako ovo jednovjerne i jednojezične braće dvostruko dobro uzčuvaju. Težko nam je (čast budi svoj ostaloj braći valjanoj) vjerovati, da će nam bližnja doba Šunjića i Pašalića tako lahko poroditi, niti će njihov spomen brzo moći zamrieti. Vječna jim slava!

Viestnik.

Iz Zagreba. Ovih danah vratio se je g. Juraj Posilović, svećenik nadbiskupije zagrebačke, iz Beča, gdje je učeći u višjem svećeničkom zavodu kod sv. Augustina podnio sve stroge izpite iz bogoslovnih naukah te zadobio doktorsku lovoriku. Sad je u ovdješnjem nadbiskupskom liceju zasio učiteljsku stolicu iz kanoničkoga prava i bibličkih naukah novoga zakona.

Iz Beča. Potjera na Isusovce u Francezkoj valja da je i bečke liberalce probudila, što su se i oni digli na taj posao. Kako se čuje, namjerava u Beču njekoliko sveučilištnih profesorah dati na vladu molbu, da se za sada isusovačka crkva vrati sveučilištu, komu po zakladnom pravu i pripada. Za razlog navadjaju još i to: što svećenik za akademičku službu Božju nije nikakov član sveučilišta, već ježuvita, koj niti je doktor, niti profesor, a još navlastito o. Josip Klinkowström pokazuje u propoviedih, da je slabo izobražen. To je liepa pohvala za Bečane, osobito za višje staleže, pače i za careve domare; jer za propoviedi spomenutoga redovnika crkva je dubkom puna. Njega slušaju visoki plemići, nadvojvode i nadvojvodinje. — Dalje tuže sveučilištni profesori Isusovce, da su zanemarili crkvenu glasbu. Dakako, ako se pod tom glasbom razumieva onakova, koja bi profesorom bila po ćudi, te njih, koji kako navadno po drugih sveučilištih, tako i u Beču nikada neidu na službu Božju, u crkvu domamila, onda su Isusovci zanemarili crkvenu glasbu. Nu ota gospoda težko da će se primiriti dotle, dokle se sveučilištu nevrati crkva t. j. dokle njim nepojde za rukom prognati Isusovce.

Radikalci su dobili pravdu proti milosrdnicam u bolnici na Wiedenu u Beču. Vlada na prkos tolikim molbam kardinala i nadbiskupa i drugih uglednih muževah

Digitized by Google

nije hotjela da obnovi ugovor. Po tom moradu se milosrdnice premiti iz bolnice. Glavni uzrok tobože taj je: što bolestnikom treba dvorbe po strogu propisu liečničkom, a milosrdnice da se nedadu u to uputiti. Iztraga izniela je na vidjelo, da su više putah propisi bili takovi, da su jim se milosrdnice morale protiviti radi svoje duše.

Iz Njemačke. Virtemberžka vlada razglasila je zakonsku osnovu, po kojoj bi se imao urediti odnošaj medju državom i crkvom. Osnovana je posve po josefinskom duhu, ter se već prvim člankom uvadja zloglasni „placetum regium“ pod izlikom pazke na biskupsku oblast; državi daju se veća prava na obuku i odgoj, nego joj pripadaju; nepriznaju se vječni i nerazrešivi zavjeti; podvrgava se ženitba jedino državnomu sudu, a crkvi ostavlja se samo oprost od zaprekah krvnoga roda i bližnjega srodstva za mješovite ženitbe. Tako je po toj osnovi uprava crkvenih dobarah po gotovu državi u ruci, a država sama ima primati gojence u katolička učilišta. Zao je dakle izgled katoličkim duhovnikom u Virtemberžkoj; ali ništa zato: znati će oni braniti crkvena prava, kako se je jur pokazalo na skupštini u Erbachu, kamo se je prije njekoliko tjedanah bilo sakupilo do 150 svećenikah.

Iz Italije. Ricasoli, kad je sramotno promašio svojim proglasom, da je i sama francezka vlada pristala na izjavu papinske vlade, kani sada opet da kuša drugi način, a to ultimatum, kojim je već Cavour po više putah zlo pogodio. Nudi naime papi jedan dio grada Rima sa vrhovničkom oblašću i svu daću, koliko god treba za crkvenu vladu i zavode. Nu žaliti je trud uslužnoga gospodina ministra, kad se zna, da se sv. otac neda ni uplašiti ni nagovoriti. Nije papu ni s daleka volja, da što prime od milosti piemontezkoga ministra, koj je jur kao namjestnik u Toskani prelomio vjeru ukinuv konkordat, sklopljen s prijašnjom vladom, te koj, što danas dade, sutra će natrag uzeti pod kakvom god izlikom. Sv. otac ima od druguda bolje nade i ljepšega izgleda. Kad je nedavna bio došao njemu u pohode jedan svećenik iz Bergama, te ga od čuda upitao: kako-li u ovakovoj stisci može biti dobre volje, potrepta ga sv. otac po ramenu i reče: „Da Vi znate, što ja znam, bili bi i Vi veseliji.“

Biskupe i duhovnike zatvaraju neprestano. Nadbiskup u Akvili i još dva biskupa s njim odvedeni su 7. Rujna kao na Garibaldov god u zatvor. Tu neima ni spomenka o kakovoj zakonitoj iztrazi. U Modeni uhvatiše jednoga Isusovca, koj je nemareć za svoju glavu pohadjao uznike, da jih utješi i podieli jim sveta otajstva. Propovjedajuć on u jednoj crkvi na selu, dojde straža, obkoli crkvu, a kad propovjednik svrši, uhvate ga te svežu s jednim razbojnikom, koga uhvatiše na drumu. Zapaziv tamničar Isusovca medju vojaci, obveseli se, da je opet došao nevoljnikom u pohode; ali malo da se nesruši od straha, kad vidje, da je svezan te da i njega mora prikovati u tamnicu. Iz same zlobe i objesti obtuži ga njetko, da je rovar. „Armonia“ moli svoje štioce, neka joj saberu i pošalju imena pozatvoranih duhovnikah, da jih može objaviti. — Dalje pripovieda o progonstvu duhovničtva „Osservatore Romano,“ kako je u Napuljskoj. U Teramu uhvatjeno je šest svećenikah, od kojih jednoga kanonika pograbiše u crkvi u misničkoj opravi, iznesoše van, povališe na klupu te ga tako nemilo izprebijaše štapovi, da je krv tekla na zemlju. Na to jih zatvoriše sve u tamnicu. Tajnika biskupa milelskoga ustrieliše, pokle ga izprebijaše štapovi; a i samomu biskupu došlo je do glave. Od 11 glasovah bilo je pet, da se namah smakne, a pet, da se protjera. U to biskup uteče; ali ga nesrećom stignuše, te malo što neizgubi glavu. Jedan župnik kuka u tamnici, a jednoga objesiše uz grozovitu psovku. Dva župnika opet osudjena su na šest mjesecih zatvora i 300 lirah globe; a to samo zato, što je njetko izmislio, da drže s hajduci. U Avelinu dao je namjestnik zatvoriti pet svećenikah, a medju njimi arkidjakona i glavnoga vikara biskupa Galla, koj još i sada sjedi u turinskoj tamnici. Svi ovi nevoljnici nestradaju sbog svoje krivnje, već su pozatvorani ad libitum činovnikah. Na Garibaldovu svetkovinu propovjedaše zloglasni odmetnik Pantaleone gomili težakah psujuć ružno papu; Garibalda nazva „odkupiteljem Italije“ i „arkangjelom odkupljenja;“ a što najviše vriedja kršćansko srdce, to je, što je taj zlotvor Garibaldov ulaz u Napulj prispodobio ulazu Spasiteljevu u Jeruzalem, pače dokončao govor tako, kano da je Garibaldov ulaz nadmašio Isusov! Pa takvi ljudi da papu uče evangjelje! Tako je u Italiji. Polag njekakva javnoga imenika prognano je ili pozatvorano u kraljevini Napuljskoj u jednoj godini 67 (?) biskupah. Dobra za stol nadbiskupa puljskoga dana su u zakup. Dohodak od njih iznosi 16,000 dukatah (24,000 fr.) Kardinal i nadbiskup Riario Sforza žive ob svojoj otčevini, a kamatah od nadbiskupskoga dohodka nije se još ni dotaknuo, već su se one trošile na crkve i druge dobre svrhe. Sad jih trpa vlada u žep te plaća njimi krvnike, koji toliko zla počiniše po Italiji.

Iz Švajcarske. Toliko različita naroda i nošnje u jednoj hrpi, toliko svećenikah, pokornikah i pričestnikah, takova komešanja i pjevanja nije bilo skoro vidjeti u svietu, što je bilo u Einsiedelnu na tisućnici. Biskup je Dupanloup živahan muž, vatrenih očiuh, a služio je na samu svetkovinu veliku misu. On, biskup solothurnski i dva opata ukrasiše po svem svietu glasovitu svetkovinu. S večera već u sumrak bijaše provod na velikom trgu pred crkvom. Kuće, pročelje crkve, samostan i ledina do njega, sve bijaše krasno razsvietljeno; a nad starim pustinjačkim stanom Majnradovim buktijaše plamenom križ u zraku. Na trgu bijaše svieta do 20,000, a pucnjava mužarah i tutnjava zvonovah uzdrma zrakom, kadno prečastni opat u pratnji od 300 i više svećenikah iznese sve-

Digitized by Google

totajstvo na žrtvenik na trgu napravljen. Na ovu svetkovinu bilo je došlo i protestantah množina od znaličnosti. Za čudo će biti komu, što ovakova katolička svetkovina u sredini protestantah neima za nje utiska, i malo kada tko od nje projde na katoličku vjeru; nu treba znati, da su protestanti u Švajcarskoj sami bogataši i obrtnici, kojim su srdca prirasla za zemaljsko blago, kojim je ponos imetak, sreća u podhvatu i trgovini, te koji žale uboga katolika, što tobože za volju puke prazne vjere ide na dalek i tegotan put, samo da klekne pred Madonnu. Nije dakle od smilovanja, što su protestanti željeznički gospodari ubogim katolikom hodočastnikom bili obalili prevozninu na polovinu, već je to cincarija, da namame putnikah, koji bi drugčije sbog velika troška ostali kod kuće.

Iz Francezke. Prevratne novine pišu još jednako proti svećenikom, a osobito proti redovom. Sad su digli viku, da su mjesto prognanih kapucinah i redemptoristah u sjevernih okružjah došli u Lille drugi redemptoristi, karmelitjani i maristi, kažu ulicu i kuću, gdje stanuju, a „Siecle“ nada se, da će vlada silom uzbiti navalu ovih — hajdukah. Gle ti nesretnih kapucinah, kako oni ljude od prosvjete i napredka bune, da nemogu mirno ni jesti ni spati. Dvie tri milosrdne sestre natjeraše nedavna svu poslaničku komoru saksonsku u strah i trepet; a toga je već do grla. Neka tkogod u posebnu bolnicu pozove dvoje troje takovih strašilah za dvorbu bolestnikah, naprkos tomu, što su svi redovi osim zidarskoga mudrim zakonom zabranjeni, to one dovedu liepu Saksonsku na kraj propasti. Na njihovu sreću utješi ministar komoru te obeća, da će domovinu — milu sačuvati od ovakove kuge katoličkih redovah. U Parizu nikla je preko noći kano gljiva opet jedna knjižica s naslovom: „Car spasi Francezku — nikakovih ježuvitah više!“ Sam naslov kaže, kakova je; nu dvie tri rieči iz nje pokazati će još bolje, kakova je duha. „Koja je najtežja, najpogubnija i najnesretnija, dakle najgora vlada? Sgodopis odgovara: Vlada svećenička. — A od svećenikah kojih se treba najviše bojati? Sgodopis opet odgovara na svojih najcrnjih listovih: Ježuvitah!“ Kad se takova istina pa takovom žestinom Francezom pripovieda, za čudo je, kako još može u Francezkoj obstati i jedan Isusovac. Katolici u Francezkoj još su toliko dobra katoličkoga duha, da dobro shvačaju črčkara Lupicina Pageta. U jednoj drugoj knjižici s naslovom „Neprijatelj, neprijatelj!“ piše taj isti: „Despotizam vladarah prolazan je; ali despotizam svećenikah jest stalan.“ Drugimi riečmi kaže to: Sbacimo samo jaram svećenički (vjeru i njezine nesnosne zapovjedi), a s Napoleonom će nam tada biti lahko.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Postali su župnici: gg. Toma Mužar, varaždinski kapelan, u Humu, Janko Borovečki, župni upravljatelj u Humu, pod Loborom; Pavao Friš, župni upravljatelj u Štivici, u istoj župi; Ivan Haramina, župni upravljatelj u Svinjaru, u istoj župi; Josip Hiter, župni upravljatelj u Štefanju, u istoj župi; Franjo Šinko, župni upravljatelj u Goričanu, u istoj župi. G. Josip Zorić, kapelan brckovljanski, postao je učiteljem vjeronauka na varaždinskoj gimnaziji. Premješteni su kapelani: gg. Josip Fučec iz Zlatara u Zagreb k sv. Marku; Blaž Mračić iz Požege u Kutjevo; Ivan Turk ide mjesto u Kutjevo k sv. Brcku; Eduardo Perok, novomisnik, u Varaždinu.

Preporuka.

Kako unišav u crkvu, navlastito u siromašniju, kakovih dosta ima, oči vriedjaju gdjekoje slike koje neproizidoše iz umjetnih rukuh, svak imajući što dobra ukusa znade. Nu tomu valja da je kriv nedostatak umjetnikah, oli novacah.

Novacah imamo slabo; zato si uzimam čast, da duhovnomu občinstvu toplo preporučim slikara Ignaca Bergera, mladjega povjestnoga slikara u Novom Jičinu (Neutitscheir) u Moravskoj, dok neograne sunce u tom pogledu i miloj našoj domovini, te budemo imali domaćih umjetnikah. Ovaj umjetnik preporučio bi se svakomu sam svojim djelom i cienom; nu da našinci, koji zanj neznadu, o njem čuju, evo za primjer navadjam, što sam sve ja u njega naručio. Prije svega izpoviedam, da me je vrlo uzadovoljio. Slike pako naručene sljedeće su:

a) Slika „Porodjenje Isukrstovo“ predstavljajuća za božićne dane, prozračna, ne u pozlaćenu okviru, već samo na prosti okvir razapeta, koja i ob dan na oltaru prosvietljena svoje krasne i živahne boje liepo izdaje 1′ 6″ visoka i 1′ široka. Ciena 4 f. a. v. bez poštarine.

b) Takva upravo slika 3′ dugačka i 1′ visoka „Isusa u grobu“ predstavljajuća. Ciena 3 f. a. v.

c) 5 komadah slikah, krasno i umjetno izradjenih na limu, i u krasnu zlatnu okviru, 1′ visokih i 10″ širokih. Ciena je komadu skup s okvirom 3 f. 15 nov.

Ovećih crkvenih slikah na bezu evo šalje mi sljedećih primjerakah. Ciena je slici 3′ visokoj 2′ širokoj od 10 do 13 f. a. v. Veli on u svom dopisu, da ciene njegovih slikah još boljma saznam: „Opisujem, kako sam ih stražnje vrieme u svom attelieru imao naručene i ovih posljednjih danah na opredieljeno mjesto odpremio.“

Sv. Martina biskupa s njegovom pratnjom 7′ 8″ visoka, 4′ 2″ široka. Ciena 100 f. a. v. 2 slike „Neoskvrnjeno začeće Marijino“ i „Sveti Ivan Nepomuk“ 8′ visoke 3′ 3″ široke, svaka 70 f. a. v. „Majka Božja sa božanskim djetetom“ 5′ 11″ visoka, 4′ široka — ciena 50 for. a. v.

Iz ovih se primjerakah vidi, da bi se mogla crkva slabijega dohodka gdjekojom umjetnom slikom uresiti, a i lakše prinesakah s kupiti, da se tako malo po malo ukrasi kuća Božja. Što me nukalo, da preporučim vriednoga ovoga umjetnika, to je, što on uz marljivost i umjerenu cienu svojih umotvorinah još i radi nabožna svoga duha preporuku zaslužuje; jer sveto obećaje, da će za svoje dobročinitelje s malom svojom dječicom i ženom vruće se moliti Bogu. Preporučam ga dakle svojoj braći najtoplije.

U Petrovuselu dne 13. Listopada 1861.

Miroslav Ulses,
izsl. podarcidjakon i župnik.

Urednik **Nikola Morvat.** Narodna tiskarnica Dra Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 43. U ČETVRTAK 24. LISTOPADA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu-godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Misli o vjerozakonskoj snosljivosti i nesnosljivosti.

od *J. Z—ća.*

(Dalje.)

III.

Govoreć dosele o nesnosljivosti crkve, i dokazav istinitost članka: „izvan katoličke crkve neima spasenja," treba da progovorim koju i o uporavljenju njegovu t. j. o snosljivosti crkvenoj. Protivnici su nečuvenom zlobom izopačili smisao tomu članku tako, da bismo ga i mi sami zabacili, kad bi sbilja takav bio, kakova ga opisuju protivnici. „Izvan kat. crkve neima spasenja" hoće-li to reći, da će svi oni, koji nepripadaju po imenu katoličkoj crkvi, koju zastupa rimski papa — biti za uviek lišeni blaženstva, te osudjeni na vječne muke? Ja velim, da neće; jer se to protivi s temelja duhu kršćanske vjere, duhu njenoga početnika. Bog napuči cielu zemlju od jednoga para; on grije svojim sunašcem sve ljude bez razlike; on daždi ugodnom rosicom vrhu krivih i pravednih. Isus dodje s neba, da umre za sve; on sagradi svoju crkvu na ljubavi; on činjaše dobro svim bez razlike; ostavi devetdeset i devet ovacah te podje tražiti jednu izgubljenu. On nečini razlike medju Žudijom i Samarićanom, već jednakom ljubavju miluje jednoga i drugoga. Crkva, njegova namjestnica, sliedi ga u tom vjerno. Ona uči, da smo svi pod suncem braća, da smo se dužni svi ljubiti kao djeca jednoga otca; a da to i činom zasvjedoči, ustrojila je više družtvah, kojim je svrha pomagati siromake, izbavljati robove, učiti neuke. Ona šalje svoje sljedbenike na goruće žale Afrike, u bezkrajne pustare, da traže nevoljnikah, pa da im pruže svoju pomoćnicu ruku. Pa ova crkva da proklinje i zabacuje nevina? Podlije klevete nemogaše joj podmetnuti neprijatelj: ona ju odbija svom snagom. — Stavimo dakle pitanje: Je-li će biti razkolnici, krivovjerci, pogani izključeni od vječnoga blaženstva, koji se bez svoje krivnje nalaze u bludnji? Ja velim, da ne — a što rekoh, potvrdit ću riečmi samoga Spasitelja i cielokupne crkve — a to dokazuje i zdrav razum.

„Izvan kat. crkve neima spasenja" jest zakon kazneni, koj izriče pedepsu nad onim, na koga se proteže. Nu zakon kazneni zahtieva krivnju u onom, na koga se imade uporaviti; a svaka krivnja imade ova dva uvjeta: da bude i svršen čin i da bude namjera taj čin izvršiti.

Neima krivnje bez volje, veli Fraisinou, i pred Bogom smo vazda čisti, kad nam je srdce nevino. Čovjek pred priestoljem Božjim nije za ništo odgovoran, no za ono, što je iz zle namjere načinio. Svaka kazan dakle predpostavlja krivnju, pak da nebude sada bogogrdje reći: da Bog pravedne kazni? Takovu klevetu dužni smo odlučno uzbijati. Bog je pravedan, te po pravdi svojoj sudit će svakomu (Mat. 11.). „Jao tebi Korozaime, jao tebi Betsaido (gradovi, gdje se je rieč Božja i evangjelje naviešćalo); jerbo da su u Tiru i Sidonu počinjena ona čudesa, koja su u tebi, već bi odavna pokoru činili; s toga bit će vam teže u sudnji dan, nego njim" t. j. njim će se blažije suditi nego-li vam. Zašto? jerbo prvi nehtjedoše slušati rieč Božju, već protiveć se zakonu Božjemu bijahu krivci pred Bogom; a ovi drugi, jer im se nije navieštala rieč Božja, neimahu ni krivnje, dakle nemogahu ni da budu kažnjeni.

Drugom sgodom reče Isus o stotniku poganu: „U istinu vam velim, da nenadjoh tolike vjere u svem Izraelu; pa s toga vam velim, da će mnogi doći od iztoka i zapada, te će zasjesti s Abrahamom, Izakom i Jakovom u kraljestvu nebeskom; a sinovi kraljestva ovoga bacit će se u vanjske tmine, gdje će biti plač i škripnja zubih" (Mat. 8.).

Digitized by Google

Svagdje u svetom pismu naći ćemo Boga pravednoga i milosrdnoga, tako u priči o grivnah, o poslenicih u vinogradu itd.

Slušajmo u tom pogledu apoštola narodah, kako on uči, pišuć Rimljanom: „Deus reddet unicuique secundum opera ejus, iis quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam et honorem et incorruptionem quaerunt, vitam aeternam: iis autem, qui sunt ex contentione, et qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira et indignatio. Tribulatio et angustia in omnem animam hominis operantis malum, Judaei primum et Graeci: gloria autem, et honor et pax omni operanti bonum, Judaeo primum et Graeco; non enim est acceptio personarum apud Deum. Quicunque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt, et quicunque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur. — — Cum enim gentes, quae legem non habent, naturaliter ea, quae legis sunt, faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, et inter se invicem cogitationibus accusantibus aut etiam defendentibus etc. (Rim 2.). Rieči su ove tako jasne, da bi ih suvišno bilo tumačiti. — Ovamo bi spadale i rieči Petrove o Korneliju: „In omni gente, qui timet eum, et operatur justitiam, acceptus est illi.“ (Čin. ap. 10.)

Nauk taj, što ga naučaše Isus i propoviedahu apoštoli, branjahu i sveti otci u svojih spisih, poimence Klemens Aleksandrijski, Irenej, Augustin, Jerolim, Justin, Ivan Zlatousti, Salvian i drugi, te huduć nam nedopušta prostor, da pojedinih ovih rieči navadjamo, navest ćemo samo ovoga posljednjega, koj govoreć o Gotih i Vandalih veli: „Oni su krivovjerci, ali toga neznadu. U nas je istina, ali oni misle, da ju oni posjeduju. Oni se varaju nehotice, dobrom nakanom. Na sudnji dan da-li će ih Bog kazniti radi ove bludnje? Tko to znade do jedinoga sudca, koj stoluje na nebu?“

Tako bijaše njekoč, a sad su katolici zaokrenuli kabanicom, te stali u druge žice udarati. — Tako reći će protivnici.

Nauk katoličke crkve nije se ni za vlas promienio, već se je oko nje sviet preinačio, a u jednakom razmjerju promienilo se je uporavljenje te dogme. Kršćanstvo se je sve većma širilo te se razgranilo na daleko i široko; a po tom je i uporavljenje toga članka širji obseg uzimalo. Taj članak proteže se na one, kojim je bila navieštana rieč Božja, koji su već spoznali istinu, pa joj se oglušili; proteže se na vas i na nas, a nebrinite se za one, koji po pustarah afrikanskih blude i po vrletih amerikanskih penju se, te u svom neznanstvu i divljači borave. Za njih će se jur pobrinuti providnost Božja, koja nezaboravlja ni najneznatnijega mravića. Liepo o tom govori Bourdaloue: „Kršćani! treba nam da si dobro upilimo u glavu jednu istinu, na koju se je dosele slabo mislilo, a to je ta: da će na sudnji dan biti neizmjerna razlika izmedju pogana, koj nije nikada poznavao vjere kršćanske, i kršćana, koj bivši već upoznao istinu toga zakona, ipak mu se je odrekao; i Bog po vječnoj svojoj pravdi sudit će drugčije ovoga, a drugčije onoga. Znade se, da pogan, komu nebijaše vjera Isukrstova navieštana, neće biti po njoj ni sudjen: — qui sine lege peccaverunt, sine lege peribunt.“

I o tom će biti dosta rečeno. Dogma „izvan kat. crkve neima spasenja“ proteže se na one samo, koji su svojom krivnjom i hotice izvan nje. U ostalom crkva izrekav tu dogmu, neosudjuje nikad nijednoga pojedinca. Pitajte ju, da vam naznači i jednoga prokletnika; ona vam toga neće učiniti. A kad ju budete pitali: zašto? ona će vam odgovoriti: da nije vlastna nikoga osuditi, da si je konačni sud Bog sam pridržao. Ona će se moliti za svakoga, branit će u tom pogledu i najvećega zločinca, obžiruć se na razbojnika na križu i na rieči Pavlove: „Tu quis es, qui judicas servum alienum? Domino suo stat aut cadit, stabit autem, potens est enim Deus statuere illum“ (na Rim. 14.).

To je sve liepo; al kako se s tim slaže crkveno izobćenje? gdje crkva istu svoja djecu proklinje i osudjuje, zabranjuje joj pogreb, uzkraćuje molitve itd. — Tako će primjetit gdjekoji.

Crkva se je dužna brinuti za svu svoju djecu; ona mora gledati, da od nje i sablazni odstrani, na koliko joj je to moguće, da joj se tako djeca jedna od drugih neoljaže. Crkva tomu jedino može doskočiti izobćenjem, što nije nipošto istovjetno s prokletstvom. Izobćenjem crkva za njekoje vrieme uzkraćuje griešniku svoje blagodati, odstranjuje ga od družtva vjernih, i to s toga, da se takov opomene, te spozna svoju krivnju, a drugi da se sličnih griehah čuvaju. Tako je već Pavao izobćio razuzdanoga Korintjana zato, da si dušu spasi — i čim se je popravio, primio ga je u crkvu. Tako radi crkva i danas sa svojimi izobćenici. — S istoga razloga uzkraćuje crkva stanovitim griešnikom i pogreb. — A napokon crkva za sve moli, neizključuje nikoga od te blagodati — ako ne javno, a to sukromno, ona ljubi sve jednako. Nemogu da nenavedem ovdje i rieči Ivana Zlatoustoga: „Tko vas može kazati, da je izobćenik predan u ruke djavlu, te da se nemože spasiti? tko vam je dao tu vlast? Kako se usudjujete prisvajat si pravo, koje je u rukuh jedinomu Sinu

Digitized by Google

Božjemu, koj će sve suditi, namjestiv ovce ob desnu, a jariće ob levu.“

(Konac će sliediti.)

Odlazak francezkih misionarah iz Lha-se.

Bijasmo sada jedno mjesec danah u Lha-si, živeć u svetom miru. Ljudi bi govorili s poštivanjem o svetom nauku „Boga Gospodina,“ a s njekim čudom spominjali i veliku državu Francezku. Vlada nas štitijaše, puk nam bijaše naklon i prijazan, već smo se tješili nadom, da ćemo moći osnovati misiju u samoj matici buddhaizma, od kuda bismo tada mogli uspješno djelovati i u Mongolsku. Učvrstiv se u Lha-si pomislismo na to, kako bi se dalo obćiti s Evropom. Cesta preko pustare činjaše nam se nesgodnom; jer da ni nespominjem drugih neprilikah, preduga je. Odlučismo, da ćemo pošiljati obaviest u Indiju; jer od Lha-se do bližnje naseobine englezke nebijaše više od 28 danah puta. Tuj smo imali jednoga dopisnika, a drugoga bi poslali u Kalkutu, po tom bi nam obćenje s Francezkom bilo, ako ne brzo i lahko, to bar moguće. Ali to se je dalo postići jedino pomoćju vlade tibetanske. Priobćimo dakle svoju nakanu vladaru. Njemu bijaše to po volji i obeća nam, da će nam on biti na ruku, te tako bude odlučeno, da se prvom sgodom g. Gabet zaputi u Kalkutu. Do Buta imala ga je za obranu sprovoditi straža tibetanska.

Nu na jednom začuju se svakojaki glasi, po kojih se je dalo suditi, da nas kani kinezki poslanik odstraniti. U ostalom nebijaše nam to ništa nova; znali bo smo umah s početka, da će nam jedini mandarini stavljati na put zaprekah. Opreznu i vatrenu Ki-šanu nije išlo u glavu, kako bi tudjinci svoju vjeru smjeli naviešati i uspievati u Tibetu, dočim je u Kini zabranjen pristup tudjincem i prepovjedano učenje svake nove vjere. S toga odluči, da će nas izagnati iz zemlje. Jednoga dana dade nas pozvati k sebi. Dugo je okolišao i sladko besjedio, dok napokon nereče, da je Tibet za nas prestuden i preubog; s toga da nam drugo nepreostaje, van gledati, kako da se vratimo u Francezku.

Te rieči izusti tako, kano da nam u istinu drugo ni nepreostaje, te kano da se to razumije samo po sebi. No mi ga upitasmo, je-li to savjet ili zapovied? — „Ni jedno, ni drugo“ odgovori. „Dakle hvala ti na brigi, da si za nas tareš glavu. Ali imao biš znati i to, da muži misionari netraže ni bogatstva ni udobnosti, inače bili bismo ostali u domovini, koju u tom neprestiže lje nijedna zemlja. Mi ti velimo, da nam je ovdješnja vlada dopustila živjeti u Tibetu, pak neznamo, od kuda bi tebi ili ma komu drugomu to pravo, da nas smije ovdje uznemirivati.“ „Što? Zar da vi tudjinci još duže ostanete u zemlji?“ „Dakako. Znamo, da su drugi zakoni u Tibetu, a drugi u Kini. Pebuni, Kakačisi i Mongoli tudjinci su ovdje kao i mi, pa ipak nitko u nje nedira. Kakva je to samovolja, da ti hoćeš iztjerati Francese iz zemlje, otvorene svemu svietu. Ako imaju tudjinci ostaviti Lha-su, kako da ostaješ ti tudier? Sam tvoj naslov kinčai t. j. poslanik označuje dosta jasno, da si i sam tudjinac.“ Na te rieči skoči Ki-šan s grimizna naslonjača vičuć: „Ja tudjinac? ja, koj zastupam ovdje mjesto velikoga cesara? a tko je nedavna osudio Nomehana te ga poslao u progonstvo?“ „Znamo, što se je sgodilo Nomehanu. Nu on bijaše iz Kansua, pokrajine kinske; a mi smo iz Francezke, gdje tvoj cesar neima gotovo nikakove vlasti. Nomehan je ubio tri Tale-lama; a mi nismo ni dirnuli u nikoga. Naša je zadaća naučiti puk, da pozna pravoga Boga, te se brinuti za spas dušah.“

„Ta zar vam nisam jur rekao, da vas držim za poštene ljude. Nu naš cesar proglasio je vašu vjeru ništetnom.“ „Na to ti nemožemo odgovoriti, van to, da je vjera Gospodina nebeskoga sama po sebi sveta i dobra, te joj netreba pohvale tvoga cesara. A isto tako netreba njega nam, da nas povlasti naviještati vjeru kršćansku po Tibetu.“ Sad nam Ki-šan nije ni dao više govoriti, te nas odpravi riečmi: „Znajte, da ću vas izrinuti iz Tibeta.“

Mi se požurismo k vladaru, da mu kažemo, što nam se je sgodilo. Vladar je znao, da na nas mrze kinski mandarini; nu tješio nas je. „Ta duhovnici, muževi molitve, nisu tudjinci u nijednoj zemlji,“ reče. „Tako je pisano i u naših knjigah, gdje se čita: Žuta koza neima domovine; a duhovnik svojte. Lha-sa jest središte muževah molitve, te već s toga imate pravo obrane i slobode.“

Taj je nazor Buddhistah, da je svećeniku dom svagdje, izražen osobito u redu i običajih samostanskih. Obrijav glavu i obukav se u redovničku haljinu, nezadrži čovjek staroga imena, već se počima zvati drugčije. Lama (redovnik), da ga upitamo za dom, odgovorio bi nam: „Neimam domovine, nego živem u ovom ili onom samostanu.“ Tako misle u Kini bonci i ostali duhovnici, koji se s toga zovu ču-kia-džin, t. j. muževi izstupivši iz obitelji.

Radi nas nasta dakle razpra medju vladarom tibetskim i poslanikom kinskim. Ki-šanu pojdę za rukom, da zaokrene tu stvar, te ustane proti nam kao zaštitnik Tale-lame (kasta duhovnička).

U vieću radi toga držanu sbrio je ovako: „Cesar me posla u Lha-su, da štitim Tale-lamu; moja je dakle dužnost odstraniti sve, što bi ju ma u čem smetati moglo. Viestnici vjere gospodara nebeskoga, prem da mogu imati inače najplemenitiju nakanu, šire nauk, koj smiera na to, da se podkopa važnost Tale-lame, i skrši njezina moć. Njihova svrha, kako sami priznaju, nije druga, no uvesti svoju vjeru na mjesto buddhaizma i sve stanovnike tibetske bez razlike predobiti za se. A što će biti od Tale-lame, kad je nebude nitko štovao? Uvadjanje kršćanstva u toj zemlji smiera na to, da se sruši svetinja na vrhu Buddhizmu, a po tom i svećenstvo lamajsko.“

Digitized by Google

„Poslan sam, da branim ovdje Tale-lamu. Zar dakle mogu u Lha-si trpjeti ljude, koji bi učinili takav prevrat? A tko će jim to zabraniti tada, kad jim već nauk pusti tako dubok korien, da se nebude mogao izčupati? Što ću odgovoriti velikomu cesaru, kad mi predbaci nehajstvo i slaboću? Vi Tibetjani," reče obrativ se prema vladaru, „neznate, o kako se važnoj stvari tu radi. Ako su dvi muževi pošteni i bez prikora, zar mislite, da vam zato nisu pogibeljni? Varate se. Doista, ako ostanu u Lha-si i duže, lahko će nas zaplesti. Medju vami neima nikoga, da se ogleda s njimi u razpravah tičućih se vjere. Vi biste uzeli njihovu vjeru, a Tale-lama bi propala."

Vladar se toga nije bojao. „Ako je nauk tih ljudih kriv," reče, „tad ga Tibetjani neka neprimu; a ako je istinit, česa da se bojimo? Kako nam može nahuditi istina? Oba ta francezka vrstnika neučiniše ništa zla, a u srdcu su jim najpoštenije namjere. Kako jim možemo ni krivim ni dužnim uzkratiti zaštitu i slobodu, koju dajemo svim tudjincem u obće, a na pose muževom molitve? Zar smijemo učiniti tako očitu nepravdu, pa jedino s tašta straha, da nepadnemo u kakvu nepriliku?" Ki-šan stane spočitavati vladaru, da nemari za dobro Tale-lame, a vladar njemu, da hoće sbog slaboće Tale-lame dirati u prava vlade tibetanske. Mi pako izpovjedismo oštro, da nemožemo priznati u Tibetu gospodstvo kinskih mandarinah, i da nebudemo ostaviti zemlje, dok nam vladar nezapovjedi. A on nam reče, da se na takvu zapovied neće dati ničim sklonuti.

No dnevi su prolazili, a razpra postajala svaki dan sve to žešća i gorča. Napokon postiže nesklad takov stupanj, da se je bilo bojati nemila i osudna nemira medju Kinom i Tibetom. Na takov način nemože dakako uspievati vjera kršćanska. Najbolje je dakle bilo sklonuti glave i zatajiv sama sebe ostaviti zemlju. Takov postupak mogao je pokazati Tibetjanom najbolje, da nam je svrha čista.

Palo nam je na um i to, da takovo nemilo postupanje Kinezah može biti s vremenom u prilog misionarom kršćanskim u Tibetu. U svojoj prostoti nadali smo se i tomu, da vlada francezka neće dopuštati Kinezom takovih povlastih.

Odputismo se k vladaru i priobćismo mu, da smo spremni na put. Bio je vrlo smućen i nije znao, što da učini. Uvjeravao nas je, kako je vruće želio pribaviti nam sigurnost i slobodu u Lha-si; no da se još za sada nemože oslanjati na svoga gospodara, a sam da neima još dosta sile proti okrutnosti Kinezah, koji se već mnogo godinah služe talelamstvom, da si prisvoje nečuvena doslje prava.

Zahvaliv vladaru na tolikoj dobroti, odosmo ka Kišanu. Rekosmo mu, da ćemo doista oditi; no da ćemo se pritužiti sbog učinjene nam krivde. „Tako, tako" reče on, „nemožete ništa boljega učiniti, nego oditi iz te zemlje; to će biti najbolje po vas, po me, po Tibetjane i po svakoga na svietu." Još reče i to, da je već sve za odlazak dao prirediti; mandarini i vojaci za pratnju da su već odabrani, kao i to, da se moramo za osam danah zaputiti na iztok prama granici kinskoj. Taj posljednji ukaz bijaše grozovit. Za put kroz Kinu trebalo je 8 mjesecih, dočim bi se na jug prama granicam indijskim moglo doći u 25. danah, a put odanle do Kalkute nije pogibeljan ni najmanje. Nu svi razlozi kao i prošnja, da nam rok za odlazak što odgodi, da si uzmožemo poslje tako duga i tegotna putovanja počinuti, bijahu uzalud. Rekosmo mu oštro i odvažno, da ćemo o svem tom nečovječnom postupanju izviestiti vladu francezku. „Meni je malo do toga stalo, što će francezka vlada misliti ili činiti," odgovori Ki-šan; „ja činim jedino volju svoga cesara. Da moj gospodin i vladalac sazna, da sam dvojici Evropljanah dopustio navieštati vjeru nebeskoga gospodina po Tibetu, dao bi me pogubiti. Smrti nebi nikako izbjegao."

Drugi dan rano pročita nam poslanik poslanicu, u kojoj izvješćuje cesara o naših stvarih. „Nisam htio prije da pošaljem list" reče, „nego vam ga pročitam, da nebude u njem kakove nedosliednosti ili rieči, koja nebi bila vam po volji." Sad, kad je već postignuo, što je hotio, bio je vrlo uljudan. Drugčije u listu, što ga je cesaru pisao, nije bilo ništa važna. Nebijaše u njem o nas ništa dobra ni zla, jedino bijahu naznačena mjesta i pokrajine, kojimi smo preputovali odišav iz Makao.

„Je-li vam po volji izvješće, ili imate što prigovoriti?" upita tad Ki-šan. Gospodin Huc mu odgovori, da bi se imalo još nješto važna spomenuti. „Govori, slušam tvoje rieči," odvrati Ki-šan.

„Što imam primjeliti, netiče se nas, već tebe; rad bi ti priobćio to na samu. Zapovjedi, da odstupe tvoji ljudi." „Ovi su ljudi moji poslužnici; neimam što, da pred njimi tajim." „Dobro! kaži dakle svojim ljudem ono, što ti rečem, kasnije; a ja negovorim, dok su oni ovdje." „Mandarini nesmiju s tudjinci raditi tajno; to je zabranjeno zakonom." „Dakle ti neimam ništa reći. Pošalji list, kako jest. No sebi pripiši, ako se s toga porodi što neugodna." Tuj se poslanik nješto zamisli, te šmrknuv zasebice njekoliko putah zapovjedi svojim ljudem, da se udalje. Sad reče g. Huc: „Sad ćeš uvidjeti, koliko je do toga stalo, da nitko nečuje, što ti govorim, a ujedno saznaš i to, da nismo ljudi pogibeljni; nećemo bo škoditi ni onim, koji nas progone." Ki-šana oblije crven, a poslje pobliedi te reče: „Govori dakle, govori mudro i jasno, što kaniš reći?"

„U tvom se listu jedno neslaže. Javljaš, da sam ja s bratom Gabetom zajedno izišao iz Kantona; ali sam ja došao u Kinu četiri godine kasnije." „O ako nije ništa druga, to se lahko popravi." „Dakako, vrlo lahko. Kažeš, da se ovo izvješće ima dati cesaru. Nije-li tako?" „Upravo tako." „Dakle moraš prijaviti cesaru pravu cielu istinu." „Dakako, cielu istinu. Učinimo dakle taj izpravak. Kad si došao u Kinu?"

Digitized by Google

„U dvadesetoj godini Tao-kuanga (1846).“ — Ki-šan napiše to kištićom (Pinselchen) na okrajku lista. Gospodin Huc nastavi: „Došao sam drugi mjesec iste godine u onu pokrajinu, gdje si ti bio kraljev namjestnik. Nu zašto nepišeš? Cesar mora saznati pravu cielu istinu.“ Ki-šan se sgrozi. „Je-li sad znaš“ reče sad g. Huc, „zašto sam se htio razgovarati s tobom na samu?“

„Jest, sada znam, da kršćani nisu zlobni. Zna-li ondje tko što o tom?“

„Ni jedna duša.“

Ki-šan podere list te napiše drugi, u kojem je izpušteno izvješće o našem došašću u Kinu, a o nas upisano mnogo pohvalna, kao da smo učeni i sveti muževi.

(Dalje će sliediti.)

Satira.

Turinski katolički časopis „Armonia“ izdade prigodom poslaničke promjene na Napoleona satiru na način molbe. Evo je: „Sire! Vi ste već dugo vremena obikli, da iz Turina dobivate molbenice. Vi ste bili umoljen, da posredujete u Italiji, i posredovaste; Vi ste bili umoljen, da zabacite mir villa-franački, i zabaciste ga; Vi ste bili umoljen, da priznate novu kraljevinu Italiju, i priznaste ju; Vi ste bili umoljen, da na obalu Pada pošaljete poslanika, i poslaste ga; Vi ste bili umoljen, da se zauzmete za novi zajam od 500 milijunah, i zauzeste se zanj; Vi ste bili umoljen, da odmah predate Rim; ali se Vi tomu protivite, nećete, a i pravo imate.

Zato nečudite se, što daje na Vas prošnju jedan turinski dnevnik, koj mnogo može u Turinu i u Italiji. Nemojte se ni prescnetiti, što tu prošnju na Vas daje „Armonia,“ koja Vas je u prošlo vrieme hvalila, branila, pače Vam slala poklonice za čestitku. Molba je, Sire! kratka i u ovo malo besiedah: Kada Vi za poslanika u Rim šaljete gospodina Lavaletta, koj prije bijaše Vaš poslanik u Carigradu, to ga naputite, da se prama sv. otcu i njegovoj vladi ponaša onako, kako se ponašaše prama sultanu i turskoj vladi. Možemo-li biti smierniji? možemo-li se od najstarijega sina katoličke crkve manje nadati?

Promislite dobro, Sire! Kadno Ruska htjede da otme komad turskoga carstva, niste Vi onda priznavali načelo neposredovanja, već ste na iztoku posredovali. Kadno je tursko brodovje kod Sinope uništena Ruskom, Vi skočiste slaboj porti u pomoć proti silnom caru. Da sultana obranite, udariste Vi iz topovah na Sevastopolj i predobiste ga neštedeći ni novca ni krvi. Vi sastaviste na parižkom sastanku sve velike sile, da Europi možete reći: nitko mi neka nedira u velikoga Turčina! Vi ste naputili svoje opravnike u Carigradu, da Abdul-Medžida pomažu u plemenitih mu namjerah. Vi zabraniste svojim francezkim listovom, da neodkrivaju turske golotinje. Vi ste svjetovali svoje novčare, neka se zauzmu za turski zajam te pomognu, da se poprave turske financije. Vi ste Piemont prisilili, da na obranu muhamedanskih pravah pošalje u Krim vojske. A kad u Siriji buknu gradjanski rat, pohrliste onamo, da ga ugušite; pa kad se je opet sve primirilo, vratiste Siriju pod polumjesec.

Vaš „Moniteur Universel“ donosi glas, da se je na 26. Kolovoza ove godine milosti (nadamo se, da će ona biti i. godina pravednosti) general grof Montebello sultanu Abdul Azisu predstavio te rekao: „Neima ga, tko bi se bolje nego car Napoleon radovao i odobravao veledušne osnove, oglašene Vašim Veličanstvom, i nitko bolje neželi, da se one liepo izpune. Vaše će si Veličanstvo učvršćenjem oblasti od providnosti Vam predane steći nove zasluge, sbog kojih ćete zavrieditи, da Vam budu i narodi Vaši zahvalni, i saveznici Vas štovali. Pomoći od Francezke, najstarije i najvjernije saveznice Turske, neće Vam nikada uzmanjkati.“

Sire! kažite gospodinu Lavalettu, neka javno i svečano ovaj govor opetuje, kad se prvi put dojde predstaviti sv. otcu papi Piu IX. Neka Vaš novi poslanik u Rimu pristane uz plemenite namjere suverena vladara pape; neka svečano očituje, da za obranu svjetovne države u čitavoj cjeloći takodjer ni sv. otcu neće nikada uzmanjkati pomoći od Francezke, koja treba da se sada pokaže kao najstarija i najvjernija saveznica svete stolice.

Od katoličke vlade, Sire! koja je tako vierno i prijateljski govorila s velikim Turčinom, možemo si mi po pravici nadati još odanijemu i smiernijemu govoru sa namjestnikom Isusa Krsta; ali nam je dosta, ako govor grofa Montebella u dvoru Dolma-Bagče g. Lavalette bude opetovao u Vatikanu.

Za riečmi, Sire, sliede djela. Učinite Vi za Rim onoliko, koliko ste učinili za Tursku. Kažite g. Lavalettu, da Vas je tvrda volja, neka se s papom onako radi. Kažite Vi njemu, da ćete papi na obranu proti silnikom posredovati; da nedadete za ništa smanjiti papinske države; hoćete da mu se svojina vrati; hoćete da ga u dobrih namjerah podupirete, iz nužde mu pomognete i branite ga sborom i tvorom.

To je Sire! naša prošnja. Ovo je sasvim na prosto, kratko i sigurno, da će biti uslišano. Ljudi, kojim je sve, što vide, crno, vele, da je to uvreda za papinsku stolicu, što se u Rim šalje poslanik, koj prije bijaše kod sultana. Mi pako smatramo to upravo kao dokaz, da Vam je namjera dobra. Vi hoćete, da u Rimu tjerate istu politiku kano i u Carigradu. Vi hoćete, da s Piemontom onako radite kano i s Ruskom, te da razkrojite Garibaldovu crvenu košulju, kako razkrojiste čudnovati paletot Menčikova. Dobro dakle Sire! Italija je takodjer bolestna, da opasnije nego Turska, a spraviše ju na to njezini preporodioci, koje Vi znadete. Dajte! pokažite svetomu otcu onakovu ljubav, odanost, veledušje, kako sve to pokazaste velikomu Turčinu, te držite se onako prama evangjelju, kako se držite prama alkoranu itd.

Digitized by Google

Dopis.

† **U Senju** dne 12. Listopada. Opet nam jedan nenadani slučaj, koj će našu modruško-senjsku biskupiju nemilo raniti, predočuje varavost svieta i nestalnost njegovih obećivanjah. Sinoć naime okolo sedam satih u večer ugrabi nam nemila smrt u Brinju tamošnjega skoro postavšega župnika, dra. sv. bogoslovja, Antu Heškoga u jakoj dobi života od 47. ne podpuno navršenih godinah, nakon kratka bolovanja od šest danah. Koliko s jedne strane tužnim srdcem znancem i prijateljem njegovim ovu žalobnu viest po našem crkveno-narodnom glasniku, koga je pokojnik cienio i njegovao kao omiljelo si ljubimče, na znanje donosim, toliko s druge inim našim narodjanom, koji neimadjahu prilike upoznati se s njim živim, njekoje crtice iz života mu dostavljam, neka mu je kod svih blaga uspomena, a kod otačbine mile, koju je svim srdcem ljubio i svaki joj napredak radostno pomagao, sveto i blagoslovno priznanje.

Pokojnik rodi se na Vrbovskom dne 17. Siečnja god. 1814. od imućnijih roditeljah, koji ga, poslie kako u rodnom mjestu svrši nižje učione, poslaše u Varaždin, kamo su obično naši Primorci rado djecu pošiljali, da na tamošnjoj gimnaziji obrazovanje svoje nastavi, odakle po dovršenih gramatikalnih razredih premjesti se za posljednja dva razreda na Rieku radi nauke talijanskoga jezika. Svršiv s odlikom gimnaziju ode na stolicu najvišjih hrvatskih muzah u Zagreb, gdje su ga i učitelji i suučenici tako obljubili, da je od prvih vazda prvu odliku dostao, a potonjim u javnu i skupnu poduzeću kao savjetnik i vodja prednjačio. Svršiv mudroljubje dojde na ono kobno razkrižje, gdje je od toliko stazah životnih jednu samo odabrati, a pravu pogoditi, po kojoj mu valja stupati u pogodi i nepogodi sa svim teretom zvaničnih držanstvah u vječnost. On si izabra najmučniju i najopasniju, a to stazu toliko prezirana dan danas stališa svećeničkoga, do kojega da lasnije prispije, pohiti u Senj, gdje bude primljen kao gojenac biskupijski u sjemenište modruško-senjsko. Ali duh njegov njekom čarobnom silom gonjen za višjim uzletom znanstvenim i sve to bolje razvijajuće se sposobnosti njegove učine ga dostojna, da bude poslan u Peštu na sveučilište. Ovdje je tako odlično učio bogoslovne nauke, da je još kao slušatelj 3. tečaja podnio strogi izpit iz bibličkih naukah. Kad je dovršio bogoslovne nauke, vrati se u domovinu, bude redjen u misnika 17. Kolovoza 1841. godine, te namješćen u biskupskoj pisarni. Poslie kratka službovanja u pisarni postade učiteljem iz matematike, obljubljena si predmeta, s kojim se je i kašnje, kad bi dobio za odmor vremena, rado zabavljao. Od ovuda na molbu bi poslan u Beč u višje svećeničko učilište kod sv. Augustina, gdje položi još preostale mu stroge izpite i dostà doktorsku lovoriku iz bogoslovja. Vrativ se kući posta opet učiteljem matematike u sjemeništu, zatim učiteljem bibličkih naukah staroga i novoga zakona, podravnateljem biskupskoga sjemeništa, braniocem ženitbe kod duhovnoga stola. Ove godine u mjesecu Srpnju bi premješten na župu brinjsku, gdje poslie kratka ali revna pastirovanja u župnoj svojoj crkvi služeć sv. misu u nedjelju na blagdan sv. krunice B. D. Marije bude napadnut naglom bolesti, koje već nepreboli. — Od žestoke muke svladan šesti dan pod večer predade duh onomu, za koga je revnovao i vojevao kao hrabar vojnik do smrti; a po smrti on isti gospodin milostih budi mu blag i milosrdan. — Pokojnik bio je, u kratko reći, pravi svećenik i pravi domorodac, te imajući Božjega dara u srdcu i glavi radio na obostranom polju, a obećivao mnogo više, da nedostižni zakoni Božje providnosti drugčije nisu odlučili, kojim, čim se sve mà i nehotice pokorava, i nam je u dubljini srdačne oddanosti zavapiti: Tvoja su nebesa i zemlja i sve što na njih bivstvuje! Zadušnice za pokojnika, kao što u župnoj njegovoj crkvi, tako i ovdje u Senju u crkvi sv. Frane obdržavane su u ponedjeljak. Vez ljubavi i prijateljstva, koj je skapčao pokojnika kroz dvadeset skoro godinah sa svimi sadanjimi učitelji bogoslovnimi i gimnazijalnimi, nuka jih ukupno, da kad mu drugoga spomenika staviti za sada nemogu, barem ovaj posljednji ovozemni čin svetačni obsluže vrhu groba, a duh mu proprate u vječnost onom slavnosti, koju jedinorodjeni sin previšnjega ostavi na zemlji kao zaklad vječne svoje ljubavi.

Viestnik.

Iz Zagreba. Presvietli gospodin biskup Ivan Kralj darovao je na podporu uboge mladeži na gimnaziji zagrebačkoj 100 for. i predao istu svotu gimnazijalnomu ravnateljstvu na razpoloženje.

Iz Beča. Vrtoglavci pobraše nam novce, preoteše vjeresiju, zarobiše gradjane i izpiše krv puku. Nije jim dosta, da se do grla zatrpaše našim blagim i živežem, već se sada stavišе na izvore duševnoga blaga, izvor ćudoredne nabožne glavnice i pravne zaklade stare Austrije; pa dočim oni gase neugasivu žedju kano bolestnik u vrućici, s drveta slave i ponosa Austrijina, koje bi uz one izvore cvietom cvalo, pada evo na naše oči uvehlo cviećе, zametak i lišće, te neima nade za plod. O ovih pijavicah valja ono, što reče klasik o vodenobolcih: „Quo plus potantur, plus sitiuntur aquæ.“ Naproti ovim vrtoglavcem, koji sve grabe k sebi a ništa sami neprirade, ruše a ništa nenaprave, vidimo za čudo muževah od svakoga staleža, mirnih ali radinih, gdje zabrinuto gledaju rane domovine i tamnu budućnost zemljakah i djece svoje; gdje mirno nose teret, pače si ga još sami više nameću žrtvami i radnjami, samo da naknade domovini, što joj vrtoglavci učiniše kvara u blagu tvarnom, pravnom i duševnom; da barem nove usjeve sačuvaju u ovo grabežljivo doba. Tko s bližega pogleda

Digitized by Google

radinost vriednih domoljubah u obće, a na pose tko vidi, što je u ovo zadnjih deset godinah učinila katolička znanost i ljubav, tomu će doći na pamet najveći junaci od starine. Kano što njekada plemeniti Grci i Rimljani nebi štedili ni blaga ni života ni šta drugo mila, već bi ili sami nosili glavu u boj za domovinu, ili novcem pomagali bojnike, tako i danas naši plemeniti muževi neštede ništa, da spase od vrtoglavacah oguljene narode austrijske. Tako evo naumljen je ogroman i prekoristan podhvat, za kim su već stotine i stotine čeznule, i o kom sama „Allgemeine Zeitung“ priznaje, da je vrlo važan. Družba oo. Mehitarovacah odlučila je, da će ona „družtvo za razširivanje dobrih katoličkih spisah“ — koje je 20 godinah do god. 1848. obstojalo te budi na čast katolikah rečeno, dobro bilo obljubljeno i podupirano — počam od nove godine 1862. opet pomagati svojom veličajnom tiskarnicom. Prvi muževi katoličkoga svieta obrekli su svečano, da će joj u to ime slati svoje radnje, te ju pomagati. O broju predplatnikah zavisiti će, hoće-li se toga posla odmah prihvatiti, ili će se morati i to odgoditi na bolja vremena, a katolici i nadalje ostaviti, gdje su, da robuju svojim neprijateljem. Zloj štampi neima boljega uztuka, nego što čvrsto podupirana dobra štampa. Neprijatelji katolikah i svakoga reda u državi i crkvi došli su po štampi do rieči, a po tom i do gospodstva, pak baš zato treba da i mi saberemo sve sile, a prvi i najprešniji posao budi nam dobra štampa. U ovakovu podhvatu brani svaki pomagalac uzpješno stotinu pravah i koristih katoličke crkve. Na godinu izlaziti će do 120 arakah, a stati će svaki samo 5 novčićah.

— Što se tiče one jur spomenute molbe, da se sveučilištna crkva predade starešinstvu, doznaje se dalje, da su ju začeli profesori medicinskoga fakulteta još koncem prošle školske godine, a dva mlada profesora pravnoga fakulteta da su ju krepko podupirala (od te dvojice jedan je pokršteni žid dr. Glaser). Prošla dva mjeseca praznikah nedrže profesorski kollegiji sjednicah, te su sbog toga odmah početkom ove godine pokušali sreću. Molba dakle nije proizišla iz profesorskih kollegijah, nego je to, kako je vidjeti, nečist posao kojega od učiteljah, kojemu se hoće onakove lovorike, kakovu si pribaviše liečnici u bolnici na Wiedenu. „Morgen-Post“ pripovieda nam i više tajnah iz ote molbenice, a i to: da je medju timi profesori svjetlonošami i jedan „glasovit jezikoslovac.“ Po svoj prilici misli ona protestanta profesora Bonitza, pak eto opet i u ovoj pripoviedci imamo krštena žida i protestanta, gdje se u katoličkoj stvari nameću za vodje.

Iz Mletakah. Dopisnik „Vaterlanda“ piše o bolesti i smrti pokojnoga patrijarke ovo: Današnji dopis moram početi s crnim glasom; jer sam danas čuo brzojavnu viest, da ovdješnji patrijarka ležeći bolestan blizu Basana neće više nikada ustati. Jučer je providjen svetom poputbinom i svaki čas boje se, da neizdahne. Mori ga bolest, kojoj neima lieka, a to vodena prisrdja (Herzbeutelwassersucht) Tri dana već se moli zanj po svih crkvah. Što u njem gubi ne samo vlada nego i njegov puk, svjedoči mu pridjevak: „Dobri pastir,“ kako ga puk zove, te zato sve cvili, kad čuje, kako težko boluje, i da neće preboljeti. — Tri dana kašnje piše isti dopisnik: Što sam u zadnjem pismu nagovieštao, to se je na svu žalost i dogodilo: naš vriedni patrijarka umro je jutros oko $4^1/_2$ ure, pošle se je punih 48 urah borio sa smrću. Mrtvo tielo, čim se namaže mirodijom, dovesti će se posebnim povozom ovamo, izložiti na više danah za pohode i tada metnuti u grobnicu S. Maria della Salute. Samo se jedan glas čuje o njegovoj smrti, a to obćenite tuge. Car i država izgubiše vrlo vjerna slugu, crkva hrabra branioca, a siromasi u Mletcih pomoćnika u potrebi i pravoga otca. Ja ćutim, da miti sam pozvan a niti vriedan, da pokojnomu crkvenomu dostojanstveniku napišem čestitu pohvalnicu; dosta je vjernu i istinitu dopisniku na prosto reći golu istinu, da pokojnika isti njegovi politički protivnici hvale kao pravoga poštenjaka i pravóga slugu Božjega. Blagošću, prijaznošću sa svakim i vjerozakonskom snosljivošću steče si on liepi pridjevak: „Dobri pastir.“ Dobročinac budući dotjera on dotle, da ne samo što se čuvaše svake sjajnosti, nego si još odtrgavaše od ustijuh zadovoljiv se priprostom dvorbom i hranom; a siromakom, osobito onakovim, koji bi se sramili prositi, bijaše pravi angjeo čuvar. Pohod bolestnikah na krevetu i siromakah u kolibicah bila bi njemu najmilija šetnja i zabava. Mogao bih tisuću i tisuću pričicah izpripovjediti, koje bi pokazale veličinu njegove duše, prave kršćanske milosrdnosti; ali će i jedna sama biti već dovoljna da pokaže, kako on bijaše upravo angjeoske ćudi. Jednoga večera vraćajuć se on iz navadna pohoda od siromakah, najde na mostu u jednoj tamnoj ulici maleno djevojče, gdje gorko plače. Kad ju zapita, zašto-li plače, odgovori ona, da joj je mati na smrt bolestna, a u kući neima ni prodrte pare novca. „Vodi me k njoj“ reče patrijarka. Diete, videć pred sobom čovjeka u haljini katoličkoga svećenika, odgovori bojažljivo, da joj je mati židovske vjere. „Bio žid ili kršćanin,“ reče sluga Božji; „vi ste stvorovi Božji, a stradate od nevolje; brže da idemo k tvojoj mami!“ Došav k bolestnici neumiri se plemeniti svećenik, dok nije obskrbio bolestnicu, pribavio joj lieka, dvorbu i dao novca, riečju: tako se za nju brinuo: da je ozdravila i blagoslovila svoga osloboditelja.

Iz Rima. Bivši Isusovac Passaglia poreče svoje rieči; jer što je lane tvrdio, da je svjetovna papinska vlada neobhodno potrebita, to sada pobija. Sve govori sada o njegovoj knjizi s naslovom: „Pro causa italica ad Episcopos catholicos, auctore Presbytero catholico,“ što je nedavna izašla. Za dokaz pozivlje se on na crkvenoga pisca Tertulijana, otce Klementa

Digitized by Google

aleksandrijskoga, Jerolima i druge, te napokon izriče taj sud: da bi katolički biskupi protuslovili grčkim i latinskim otcem, kad nebi svjetovali Pia IX. neka se odrekne svjetovne vlade. On veli, da će biti crkvenoga razdora, ako sveti otac ostane rimski kralj, pa sbog toga treba odvažno dići glas, da se uklonimo pogibelji. — Passaglia ode iz Rima, i sviet je mislio, da je odišao u Luccu ubogoj si materi, koja je do sada kukavno živila i služila svojima rukama kruh; a sad pod starost gleda pomoći od sina si; ali on neode k materi, već u Fiorencu, da radi za Italiju. Tamo se je pobratio sa židovom, izdavaocem lista: „Nazione," koj mu knjigu kuje u zvezde. Neka mu slave! kad ju žid tako hvali; što će reći biskupi? O Passagliji piše; „Armonia": „Pokle je dično u pripravnih skupštinah za proglas dogme o „prečistom začeću bl. D. Marije" riešio svoju zadaću, uzoholio se čovjek. Nije mu se dopadalo u jezuvitskom redu, pa je izstupio. Poglavari nisu baš jako žalili za njim. Sv otac, komu kao Isusovac bijaše u velikoj milosti, gledaše ga i kašnje liepo, pomagaše ga i podieli mu službu propovjednika na sveučilištu. Ali Passaglia vrati sve to crnom nezahvalom, pišuć knjige, kojim se židovi vesele, te koje smieraju na orobljenje njegova najvećega dobročinca. Passaglia navadja i sv. Bernarda; neka dakle promisli, što ovaj sveti učitelj reče o nezahvalnosti: Ventus urens et siccans, i što je on odgovorio onim, koji u njegovo vrieme hotijahu, da na korist tobože crkve orobe papu." — Passaglia obećava, da će do skora izdati još dvie knjige: jednu o izobćenju (česa se valjda već boji, te bi rad primiriti sviest), a drugu ob obstanku pape u Rimu, „prieslonom gradu Italije."

Iz Francezke. Jedan od spisnih tvoraca pišućih o rimskom pitanju, g. Cayla, obdari sviet opet knjižicom s naslovom: „Da sam ja papa." U tom spisu očituje on želju, neka se papa više nekrati, da s Viktorom Emanuelom, Garibaldom i Cialdinom obavi na Vatikanu zaruke evangjelja s revolucijom. — Glasoviti učenjak Guizot, napisao je na obranu svjetovne papinske vlade knjigu s naslovom: „Crkva i kršćansko družtvo godine 1861." On brani ovo načelo: „Papa je kršćanskomu družtvu potrebit." Pripovieda o spomenici njekakova učenjaka lutherovca, gdje opisuje, kako su u njega prije nekoliko mjesecih lord Palmerston i ruski car pitali svjet, a on da je obojici razložio, kako je potrebita svjetovna papina vlada. Veli, da su otu spomenicu lord Palmerston i ruski car odobrili. Po tom Guizotova će knjiga biti nov dobitak, što ga sveta stolica steče u boju s prevratom; jer nije to šala, kad već takovi protestantski velikani na sramotu mnogim katolikom brane svjetovnu papinsku vladu.

Iz Carigrada. O žalostnom koncu Josipa Sokolskoga, biskupa sjedinjenih Bugarah, piše „Civiltà cattolica," kako sliedi: U svoje vrieme javismo, kako je mnogo Bugarah, želeći se uživati dobročinstvah katoličkoga jedinstva pod prvenstvom otca pape, pošto se odrekoše svojih starih zabludah, bilo ljubezno primito od rimske crkve, i povratilo se pod otčinsku i zakonitu vlast svete stolice. Sv. otac Pio IX. hotjaše, da bude u zalog osobite ljubavi, glavom ovršiti svete obrede posvete izabranoga biskupa u osobi arkimandrite Josipa Sokolskoga, koga kasnije obasù dobročinstvi i darovi. Pošto se je novi biskup vratio u Carigrad, za njeko vrieme sve je srećno išlo za rukom, pa je bilo razloga nadat se obilatu plodu od gradjanskoga i vjerozakonskoga preporoda bugarskoga naroda. Kad netom prvih danah mjeseca Lipnja t. g. puče glas, da je biskupa Sokolskoga nestalo iz Carigrada, da je s njim izčeznuo i djakon Todor, a da se nakon njih nenadje ništa od dragocjenih biskupskih uresah i ostalih bogatih darovah, što ih pokloni sv. otac. — Ovaj glas, premda se s prvine činio ili pretjeran, ili po kom zlohotniku u sviet razturan, te mu se nevjerovaše, ipak se kasnije obistinio, al se sve dosad nemogaše dovoljnimi razlozi razjasniti, zašto i kako se je sbio taj žalostni slučaj. Počelo se govoriti, da su se biskup i djakon, zaokupljeni od razkolnikah i velikimi obećanji zavedeni, od svoje volje odmetnuli k razkolju i radi toga pobjegli; poviedalo se kasnije, da, videći kako na njih udaraju sunarodnici težkimi osvadami, kao da su, obrativši se ka katolicizmu i uzdajući se u francezku zaštitu, pogibelji izvrgli sudbu naroda svoga, izloživši ga gnjevu ruskomu, komu bi se samo mlitavo protivila Francezka, pa da su biegom uzmakli neznamo kakovim opasnostim i težkim prietnjam. Napokon poslie dulje vremena doznalo se, da je nesrećni Sokolski bio u Odesi, a odanle bio odpremljen u zabit njekoga tamnoga samostana u Kijev. Ima svakojakih slutnjah o tom, kako je bugarski biskup prispio u ruski grad; nu kroz sve prozire sumnja ružne prevare, a pogovara se i o silovitoj otmici, što se je lasno u Carigradu i na starcu, komu ima blizo osamdeset godinah, počiniti mogla. Nu njeka luč svjetlosti zablisnù iz carigradskoga lista „Le Courrier d' Orient" od 24. Kolovoza, koj ovako piše: „Dobismo viestih o biskupu Josipu Sokolskomu. Znade se, da je nadbiskup bio u Odesi. Sada čujemo, da je ovaj nesrećnik odpremljen u Kijev. Boraveći u Odesi posjetio je sjemenište, u kom ima znatan broj bugarskih učenikah. Kada ga njeki od ovih mladićah zapitaše: zašto je pobjegao? oči su mu suze oblile, a za kratkim mučanjem odgovori, da je bio nevriednim načinom prevaren, te je jadikujuć žalio, što je doveden u stranu zemlju, udaljen od svoga novoga stada, koje ga valjda proklinje, a napokon lišen svoga dostojanstva. Na pitanje jednoga pitomca: bi-li se htio povratiti na svoje mjesto? odvrati: „To je nemoguće; ja sam u željeznih rukah" i zače ljuto plakati. Biskup Sokolski ponio je sobom stanovitu svotu novacah: gdje je ove nestalo? To mi znamo, barma za jedan dio; ali o tom hoćemo da šutimo. Ipak je izvjestno, da je biskup svega lišen i ubog. Da može otići u Kijev, trebalo je zanj učiniti sbirku. Onaj, koj bijaše poglavicom jedne crkve, boravit će svoje dane u samostanu, a dovršiti život u zabiti. Dok je bio u Odesi, nosio je biskup Sokolski križ, što mu ga darovà sv. otac. Nezna se, kamo su dospjeli ostali uresi njegova dostojanstva."

Polag novijih viestih bijaše nadbiskup Sokolski iz Kijeva odpravljen u njeki samostan u Kerzon, gdje je dne 5. Rujna preminuo.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 44. U ČETVRTAK 31. LISTOPADA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Misli o vjerozakonskoj snošljivosti i nesnošljivosti.

od *J. Z—ća.*

(Konac.)

IV.

Pošto dokazah dosele, da se ipak mogu spasiti i oni, koji ni neznadu za Rim i rimskoga papu, koji nisu nikad ništa ni o Isukrstovoj crkvi čuli, reći će tkogod: dakle nije istina, da izvan katoličke crkve neima spasenja; vi ste to sami oprovrgli.

Ne podnipošto! Mi i sada velimo: ili je crkva katolička jedini put spasenja, ili nije — tuj opet sredine neima. S toga kada velimo, da se dogma „izvan katoličke crkve neima spasenja“ neproteže na one, koji se bez svoje krivnje u njezinu krilu nenahode, nevelimo, da ih ta nekrivnja i dobra volja izuzimlje od crkve, već da ista ova njihova nekrivnja i dobra nakana čini, da sbilja spadaju k toj crkvi i da su njezina djeca. Da vidimo. Cielo čovječanstvo izlazi od Adama; u njem bjesmo svi uosobljeni, on je bio naš zastupnik, koj nam je imao sudbinu riešiti. Nu on je zadaću svoju zlo shvatio, te ju po nas naopako riešio. Sagriešio je, a sagriešiv lišio je vječnoga blaženstva sebe i nas. Nu Bog se je smilovao čovjeku, te mu već u istom padu obećao izbavljenje. Kao što se je Adamov grieh razprostro na sve ljude, isto se je tako i obećano spasenje imalo protegnuti na cielo čovječanstvo. I sbilja, Isus došav medju nas umro je za cielo čovječanstvo. Sviet bi se imao razpasti, imalo bi ga bilo nestati, čim je prekinuo lanac, koj ga je spajao s Bogom, da nebude došao nov posrednik, Spasitelj, koj je opet ponovio taj savez, te uzdržao čovječanstvo u obćenju sa svojim tvorcem. S toga i reče Ivan: „Isus bje jaganjac žrtvovan od početka svieta“; a Origenes pridaje: „Žrtvenik bje podignut na Kalvariji, nu krv protekla sa žrtve na žrtveniku natopila je svu zemlju.“

Ali čovjek je slobodan, a kao takov treba da i sam sudjeluje u svom spasenju, da se vlastitom voljom sve većma primiče svómu Tvorcu i Spasitelju. A koliko imade plemenah i ljudih, koji svega svoga života nisu o tom ni slovca od nikoga čuli!

Nevjernik, koj je izpunio sve svoje dužnosti, štono mu bijahu poznate, i koj bi bio pripravan sve ono činiti, što bi znao, da Bog od njega zahtieva, je-li će biti spašen ili osudjen umrvši u svom nevjerstvu? Mi imajuć na umu, što smo prije rekli, velimo, da će biti spašen, jer taj pripada k crkvi Isusovoj.

Što je crkva? Crkva je Isukrst, kako se je ljudem objavio. A što je Isukrst? Isukrst je prva i vječna istina, jest svjetlo, koje dolazeć na ov sviet razsvjetljuje svakoga čovjeka, jest Slovo, kako ga zove sv. Ivan. Ta vječna istina urezana je svakomu duboko u srdce, ona nam ravna i upravlja životom, ona nas kazni i nagradjuje. Taj dakle zakon, sunce svega znanja, jest Isukrst, ili da rečemo: taj vječni i nepromjenljivi zakon utjelovljen je u Isukrstu. Kršćanstvo neluči se u inom od naravskoga zakona, no što je ono obširnije, punije i savršenije. Isus došav na sviet reče: ja nedodjoh, da ukinem zakon, već da ga popunim. — U našem smislu govori ovako sveti Augustin: „Kršćanska vjera, koja postoji danas, postojala je i u starih narodah, dà ona postojaše od postanka svieta, dok nedodje sam Isukrst, uzev na se put našu, te neprozvà kršćansku vjeru pravom, koja postojaše i prije njega. [1]) — Justin na to zaključuje: „Vjera nas uči, da je Isukrst, jedinorodjeni sin Božji, prvi i vječni zakon, koj obuzimaše

[1]) S. August. Retract. lib. 1. cap. 13, n. 3.

Digitized by Google

sve narode. Svi, koji življahu po tom zakonu, bijahu kršćani, akoprem su ih kano bezbožce osudjivali. Takovi bijahu u Grkah: Sokrat, Heraklit; kod Židovah: Abraham, Ananija, Azarija itd. i mnogi drugi. A usuprot, koji zabaciv taj zakon življahu po svojoj volji, bijahu neprijatelji Krstovi.“ [1]) Kad bi od potrebe bilo, mogli bismo navesti više miestah iz Klementa aleksandrijskoga, Augustina i inih; nu i ovo, što smo naveli, bit će dosta za potvrditi, da crkva punim pravom smatra sve inovjernike, koji pošteno rade i misle po zakonu urezanu u svom srdcu, za svoju djecu, akoprem se u zemljopisnom pogledu nenalaze u rimokatoličkoj crkvi.

Njeki od bogoslovacah zahtievaju od takovih, da vjeruju, makar implicite, u posrednika i Spasitelja. „Jer ako ih se je spasilo više,“ piše Toma akvinski, „da i nisu poznali objavljenja Isukrstova, a to ipak nebijahu spašeni bez vjere, vjerujuć, ma implicite, u njega. Oni vjerujuć u providnost Božju vjerovali su, da je Bog i Spasitelj njihov, koj će ih jur sredstvi njemu samomu najbolje poznatimi spasiti.“ — Sveti Bernardo ovako govori: „Kao što množina kršćanah vjeruje i ufa se u vječno blaženstvo, te ga vruće i gorljivo žele i izgledaju, a da i neznadu, u čem se ono upravo sastoji: isto tako mnogo ih bijaše i prije dolazka Spasiteljeva, koji vjerujuć u svemožnoga, Boga ljubeć onoga, koj im obeća spasenje, vjerovali su, da je vjeran u svojih obećanjih, i spasiše se u toj vjeri, premda nisu znali, kada i kako im se približa spasenje.“

Dakle sv. Toma i sv. Bernard s više naučiteljah crkvenih iziskuju i vjeru u Spasitelja. Pitanje je sada: bi-li crkva i s ovoga gledišta mogla inovjernike smatrati za svoju djecu, te im osjegurati vječno blaženstvo? Ja velim, da bi, jer vjera u budućega Spasitelja bijaše svim narodom urodjena. Nebijaše naroda, koj nebi bio imao svoje vjere, a opet nebijaše vjere, koja nebi bila imala svojih žrtvah; a što su te žrtve drugo naznačivale, no vjeru u Spasitelja, naznačivale onu žrtvu, koju će Spasitelj doprinieti za cielo čovječanstvo. Pokraj toga vjeru u budućega Spasitelja nahodimo svagdje tako u klasičkih kao što i barbarskih narodah izraženu; tako u bajci o Prometeju i Pandori u Egipćanah u njihovu Horusu; u Perzijanacah u Mitri; u Indijanacah u Višnu; u Kitajacah u vjeri o jednom čovjeku, koj će sa zapada doći, te biti svet; u Meksikanacah u Centeoldu, Tonatiuhu itd. Sve to nam zasvjedočavaju na najsjajniji način Voltair, Volney i Boulanger. *)

[1]) S. Justin. Apolog.

*) O toj vjeri svih narodah u budućega Spasitelja bilo je obširno govoreno u članku „Isukrst kao Spasitelj čovječanstva“ u Katoličkom listu god. 1859. br. 10—16.

Važne su u tom pogledu rieči, što ih izgovara u Eskilovoj tragediji (Prometej zarobljeni) Merkur Prometeju: „Ti ćeš biti na mukah dotle, dok nesnidje s neba sam Bog, te se nežrtvuje za te na iste muke, na koje si ti udaren, i dok napokon nestupi za te i na isti pakao.“ Volney veli: „Tako sveta kao što i bogoslovna predavanja razširiše po cieloj Aziji vjeru u velikoga posrednika i sudca.“ Voltair opet: „Od pamtivieka izgledahu Kitajci i Indijanci Spasitelja sa zapada, a Evropljani s iztoka.“

Nevidimo-li dakle u zametku vjeru u Spasitelja u svih narodih, a narodi živuć po zakonu urezanu u srdcu svojem, vjerujuć vjeru otacah svojih, koju nasliediše starodavnimi predavanji, a nečuvši pobliže o Isusu i njegovu nauku, spadaju ipak k crkvi Isusovoj, i njih orosi dragocjena krv Spasiteljeva, protekla s križa, te očisti pred priestoljem Božjim.

Je-li vam to dosta? Kažite, što imade nesnosna nauk katoličke crkve? nije-li on po umu i srdcu? Ali da takov zasbilja bude, treba ga učiti mirnom sviesti i čistim srdcem. Do srdca, u kom se kolebaju divlje strasti, nedopire nikakovo osvjedočenje, a najmanje vjerozakonsko. Današnji je viek viekom prosvjete; tuj bi sve rado slovilo s velika znanja i duboke mudrosti, pa se nalazi množtvo takovih sveznalicah, koji u nadutoj oholosti, oslanjajuć se na svoju premudrost, izriču nečuvenom lahkoumnošću sud nad vjerom, o kojoj njihova vjekovitost visi. Slušajte, što vam govori Paskal: „Ako se varaš vjerujuć, da je istinita kršćanska vjera, to nisi mnogo izgubio. Ali kolike nesreće, ako se prevariš, držeć da je kriva.“ [1]) Dà što će katolik izgubiti, ako bi ga sbilja osvjedočenje prevarilo? ništa; ali stavimo sada, da je moguće, te je taj nauk, ta vjera istinita — pa što su onda nevjernici izgubili? sve — dušu i vječnost! — ali što rekoh? nisu duše izgubili, već ju utopili u vječnih i grozovitih mukah.

Crkva i kršćansko družtvo godine 1861.

Od Guizota.

Slaveć bibličko družtvo svoju godišnjicu, njekadanji državni ministar Ljudevita Filipa, Guizot, na glasu kao revan kalvinovac, nagna već onda politički sviet u čudo govorom, u kom izrekom reče, da se Francezka može uzdržati jedino po katolicizmu, i u kom je branio i svjetovnu papinsku vladu. Ali eto ovih danah izdade on u sviet knjigu, gdje izrečene u onom govoru državno-vjerozakonske misli još oštrije očituje te

[1]) Pensées de Pascal 2. partie, article 36.

Digitized by Google

uzoritim svojim umom izvodi i razlaže. Na čast bilo liberalnim novinam, što se nasladjuju ulomci iz spisah odmetnikah Passaglije (mladoga Savonarole, kako ga „Presse“ zove) i Liverani-a; mi si žalost za ovimi odmetnici tišamo knjigom Guizota, koj niti da se iznevjeri svomu vjerozakonu, niti da prestane biti, što uviek bijaše — vatren prostant, već jedino zadahnut svojom državničkom mudrošću i ponukan čuvstvom pravde i prave kršćanske ćudi, dokazuje potrebu svjetovne papinske vlade nepobitnimi razlozi. On nas opominje svojom knjigom na onu dobu, gdje su redom najumniji pisci protestanti svjedočili za slavu katoličke crkve i papinstva, a katolički bogoslovi i sgodopisci mirovali prekrštenih rukuh. Iz te knjige priobćivamo evo članak naslova „Papinstvo“ u cilom obsegu.

„Pobijao sam politiku Piemonta u ime vjerozakonske slobode; a sada da ju ocjenim pogledom na narodno pravo.

Priznajem, da država Italija mora imati Rim, da joj Rim mora biti glavnim gradom, bio već toj državi zaštitnikom grof Cavour oli Mazzini, bila ona kraljevina oli republika. Rim je moralno glavni grad Italije, on je jedini grad, s kojim se stari glavni gradovi drugih državah u Italiji nemogu takmiti. Dokle god kralj novoga kraljestva Italije nebude stolovao u Rimu, nije on kralj Italije: Italija je jedinstvena kraljevina bez svoje jedine naravne glave. Da sviet jednoću Italije uzsmatra kao gotovu stvar, njoj mora da bude Rim središtem. Piemont, da zasbilja bude glavom talijanske jednoće, osudjen je na tu prokletinju, da mu je u Rimu papu oboriti s priestola. To jest, Piemont, da postigne svrhu, mora se podvrći toj prokletinji, da narodno pravo nogama pogazi, čim papi otimlje državu, u kojoj je on vrhovni gospodar; čim nogama gazi prava vjerozakonske slobode; čim raztrgava uredbu katoličke crkve, kojoj je papa glavom.

Na čast joj bilo, po meni slobodno neka tjera taj posao i dalje; jer sama jur ovakova nuždа osuda je za politiku, koja u nju nagoni. Nu na podporu ove politike diže se sustav (system), koj ona kani ne samo izpričati, nego u načelu i opravdati; sustav, kojega se primaju ne samo liberalni već i iskreni kršćani. Čuvati ću se, da negovorim o njem u čitavu obsegu, ali mu se opet neću ni ugibati s puta.

Pošav od obćenitoga i istinitoga načela, da su vjerozakonsko družtvo i gradjansko družtvo, duhovna oblast i svjetovna oblast bitno različite, i da moradu biti razlučene, izvode se od tuda dva podpuna dosljedka: jedan, da medju oba družtva i obe oblasti nesmie biti nikakova saveza, onda drugi: u Rimu, gdje su obe oblasti sjedinjene, da se ova sveza mora prekinuti, da se svjetovna oblast papinstvu ima posve uzeti, ter se ono stegnuti samo na duhovnu oblast. Ja smatram ovaj drugi dosljedak kao dokaz tomu: kako logika kad što guši pravdu i razum.

Zajednica duhovne i svjetovne oblasti u papinoj ruci nije samo teoretična istina, koja bi se bila na kakovu razumnu načelu ili na kakvoj pohlepi za slavom proizvela i osnovala; bilo je u tom dakako namjere i pohlepe za slavom; ali poglaviti činac (factor), koj tu istinu proizvede i uzdrža, bijaše potreba, nutarnja i postojana potreba. Papinstvo trebaše, i to neobhodno, nezavisnost i stanovitu mjeru materijalne oblasti u ovršivanju i za ovršivanje svoje vjerozakonske zadaće, u porabi i za porabu duhovne svoje oblasti; ono je malo po malo i u razna pravna imena steklo oboje, s prvine u Rimu, a poslie u drugih dielovih Italije, i to najprije kao municipalni poglavar, za tim kao zemaljski gospodar; a jer je u ono doba gospodar zemaljski imao zajedno i državnu oblast, napokon kao cieli i neposredni zemaljski vrhovnik. Posjed i vlada dojdoše papinstvu kao naravna priloga i naravna podpora njegova položaja prama vjerozakonu, a to onakovom mjerom, kako se je taj položaj sve to bolje razvijao. Darovine Pipina i Karla Velikoga bijahu samo glavnom dobom ovoga zajednoga razvitka i duhovne i svjetovne oblasti, kako se jur za rana razvijati počeše, a pomagali ga i narodi od svoje volje svom snagom i prijali mu kraljevi. Po tom samo, što je papa jur bio glava crkve i da to za sbilja bude, postao je papa zemaljskim gospodarom. Postavši tako tečajem stvarih i silom položaja zajednica obijuh oblastih u papinstvu proizvede ona jednu naravnu, premda nepredvidjenu posljedicu. Ona je drugčije svagdje većinom znala nje razlučiti. G. Odilon Barrot reče posve pravo u zakonarskoj skupštini (god. 1849. 20. Listop.): „U rimskoj državi moraju se obe oblasti sjediniti, da u ostalom svietu budu razlučene.“ Mnogo stotinah godinah prije Odilona Barrota izreče to isto nagon kršćanskoga družtva i obćenita korist europejske prosvjete. Kao svjetovnoga suverena ili vrhovnika neima se pape nitko bojati; ali njemu je vrhovnost čvrsta ograda za nezavisnost i moralni ugled. Jednak po časti kraljevom, da jim i nebude takmac u svjetovnoj sili, mogaše on po svuda braniti čast i prava duhovne uredbe, koja je pravim izvorom i pravom podlogom njegove oblasti. Da su pape ovaj položaj često upotrebili na zlo, bilo to, da vladara, s kojim se zavadiše, navedu u nepriliku, bilo da svomu savezniku budu na ruku, toga ni jedan učen muž nemože tajiti,

Digitized by Google

a neprijatelji pravde u obće, prijatelji svake pravice moradu to najprije priznati. Ali istina je živa i to, da je papinstvo pod zaštitom svoje malene vrhovnosti u Europi sačuvalo bitnu razluku medju crkvom i državom, te uviek tražilo, da oba družtva budu razlučena u oblasti, u obsegu i pravih. Ova istina, spas i dika prosvjete, imade u dvostrukom značaju papinstva postanak i podporu, te ona nizko prevagne one zlorabe, što jih pape počiniše svojim dvostrukim gospodstvom.

Što se radi danas? Proti ovoj velebnoj i historičnoj istini, koja se je tolike vjekove i u tolikih nesgodah uzdržala, stavlja se sustav. Priznaje se u načelu ne samo da je podpuna razluka, nego da je još i podpuna nesnosljivost medju crkvom i državom, medju duhovnom i svjetovnóm oblašću, bio već toj nesnosljivosti kakov god uzrok, lice i veličina; da strogim sliedom logike ovo načelo dognaju do skrajnoga kraja dosljedakah, zaboravljaju prosvietljeni dusi sgodopis, nemare pravednici za narodno pravo, a slobodnjaci sieku ruke slobodi. Ja za ništo neprezirem sustavah i logike; ali kada koj od sustavah vodi na takove dosljedke, kada on traži takove žrtve, nevjerujem ni samomu sustavu; nepriznajem, da je u njem istina, i da je vriedan svuda zavladati. Ovi strogi i smieli logici nisu to ni na polak. Putem, kojim oni pojdoše, treba dalje iti. Priznati se mora, da su duhovna i svjetovna oblast u papinstvu najužje sjedinjene, i da su jedna drugoj neobhodno potrebite, te skupa moraju oli obstajati oli propasti. Priznati se mora očito, da se i duhovna oblast papinstva napada i ruši, kad se napada i ruši svjetovna oblast papinstva; mora se proglasiti, da je potrebit i pravičan prevratni razsap, što se kani proizvesti, kako proglašuju tvrdi republikanci, da treba i da je pravo srušiti svaku kraljiju, svaku oblast od puka neizabranu a za dugo obstojeću, nemareć za to, da-li se tim vriedja narodno pravo i sloboda. Tko hoće da pregori tolike žrtve, njemu je vjerovati i očitovati, da će budućnost popraviti muke i krivice, kojimi se obtršiva sadašnjost. Meni prošlost nije kumir, komu da se klanjam: družtva se mienjaju, uredbe se iztroše, nove potrebe trebaju i nove oblike, kojimi da se primire; nove pomisli radjaju nove čine; to je osobiti značaj i ponos ljudskoga roda, da nežive ovdje nepomičan, već da može i napredovati i razpasti se; da koljena jedno za drugim sliedeć nisu prikovana u jednu državu kao u tamnicu, i da ona složno ali opet različito, svako svojim putem, napreduju u budućnost, što se njihovoj pohlepi za slavom otvara.

Ali novotari (mislim samo poštene i iskrene) poletavajuć za ovim neprestanim, premda nejednakim uzletom čovječanstva, upadaju u dvie poglavite bludnje: zaboravljaju, da veličanstvene istine, koje dugo obstoje, moraju za sigurno imati prevažnu podlogu za obstanak, i oni nevide, kako je težko na družtvenoj sgradi zaliepiti pukotine. Kršćanskomu je svietu sada riešiti velevažna pitanja, a to ova: Koj je od ovih dvajuh podhvatah manje moguć: gradjansku slobodu u katoličkoj crkvi izvesti i utvrditi? oli kršćanski poredak u katoličkih državah uzdržati? kada se podloge katoličke crkve razore, sloboda i narodno pravo vriedja, samo da se ona može srušiti.

Neka se nevara nijedan poštenjak: od ovih dvajuh podhvatah mora da odabere.

Da čovjek bude primoran na izbor ovoga drugoga, veli se, da svjetovna oblast papinstva nemože sama da u svojoj državi uvede kakvu obnovu; a za njezin obstanak da treba narode živuće pod njezinim zakonom osuditi na to: neka ostanu pod mrzkom i neizlječivom vladom. Zar da Europa, veli se, po tu cienu odkupi obstanak sadanje uredbe? Hoće-li ona to? Ima-li prava za to?“

Sada dokazuje Guizot, da pogreške papinske vlade nisu tako velike i da jih neima mnogo; da su mnoge obnove, sbog kojih se viče, jur uvedene, a što su zakasnile, da je tomu kriva tako Europa kako i rimska vlada. Papinska vlada da je od naravi slaba, ter ob svojoj snagi nemože svladati težkoćah, već treba u težkoj zadaći pokrepe i podpore. Europa da se ima samo toliko pačati u papinsku vladu, da ju u ovakovoj potrebi objači i pomogne. „Što se tiče obnovah rimske vlade, veli Guizot dalje, to netrebam potanje iztraživati: što bi se i kako imalo popraviti; da se na ovakovo pitanje može pošteno odgovoriti, te izreći pravedan sud, morale bi se stvari s bližega vidjeti, sredstva sa svrhom točnije sravniti, nego što to ja mogu danas. Ja se spominjem samo s daleka i poznam s većega; nu što više o tom mislim, to više uvidjam, da pogreške, s kojih u crkvenoj državi nemogu uspjeti obnove, nisu u sredstvih, nego su u duševnoj smjelosti i čvrstoj volji, česa je trebalo, da se one prihvate i uporave.

U naše doba ima riečih i čuvidah, od kojih se vlade sgrožavaju, te misle, da jim je ondje propast, gdje bi jim mogao biti zaklen. U strah nagone republikanska imena, uredbe i načini mnoge umjerene i konservativne državnike; njim to sve nevodi drugamo, van u propast reda i poglavarske oblasti.

Što bi se bilo dogodilo, pitam ja sve bistra vida i nepristrane sudioce državnih stvarih, što bi se bilo dogodilo, da je u naše doba koj velik papa, koj Grgur VII. ili Siksto V. proučiv svoje

Digitized by Google

vrieme i gradjansko družtvo, te vidiv papinstvo u vlastitoj kući u pogibelji, gradovom crkvene države dao ili bolje rekuć vratio onu silnu nezavisnost, štono naliči na samoupravu državah, a sebi zadržao samo naslov i njekoja bitna prava vrhovnoga gospodstva? Nevjerujem, da bi papa mogao biti kraljem sjedinjene ustavne monarkije; biće i sastavine njegove oblasti nedadu, da se prihvati ovakova načina u vladanju; ali sjedinjena ustavna monarkija nije jedini dobar način vladanja, te ja mislim, da bi se papi opet vrlo dobro pristojalo, da bude glavom gromade od gradovah i pokrajinah, koje bi se doma same upravljale, a priznavale papu za vrhovnoga gospodara, da se i nepokoravaju neograničenoj oblasti.

Ništa se neslaže bolje sa sgodopisom, predanjem i običaji Italije, i ništa neima u njoj, što nebi moglo podnositi naravi i potrebah svjetovne i duhovne oblasti papinstva. Znam jur unapried, da će ovu pomisao mnogi ljudi držati klapnjom. Dakako klapnja će biti onomu, komu bude pred očima samo stara okrpina većine vladah, a strašivost i lienost njihovih vladarah; ali da se je ovim načinom vladanja pokušalo, nebi Piemont onako lahko bio mogao provaliti u rimsku državu i progutnuti ju, kako sbilja vidjesmo. Pak ako, kako ja mislim, da će biti, pokus talijanske jednoće pod piemontezkim gospodstvom zapne; ako si više državah, koje bi danas rado sjediniti, izvojuje nezavisnost; ako papinstvo zemlju, što ju još i sada ima, sačuva, a izgubljenu nazad dobije, tad je ono zvano, da svojskom uredbom u svojoj državi bude uzornom vladom, te može vladati, da se neboji neprestane bune.“

Odlazak francezkih misionarah iz Lha-se.

(Dalje.)

Po Ki-šanovu nalogu imadosmo odputovati poslje tibetanske nove godine. Nebijasmo u Tibetu ni podpuna dva mjeseca, pa smo jur dva puta slavili novu godinu; jedanput europejsku, drugi put kinsku; a sad dodje na red nova godina tibetanska. U Lha-si se računa, istina, nova godina po sustavu mjesečnom, kao i u Kini, nu koledari se neslažu, te je lha-sanski od kinskoga uviek mjesec danah pozniji.

Nova godina je Tibetjanom veliki blagdan i dan radosti. Već posljednjih danah dvanaestoga mjeseca pripravljaju se za tu svečanost, spremaju si maslo, čaj, govedinu i jaretinu te njekakvo pivo, što ga prave od ječma, a ima têk kano i naše slabije pivo, sve se mete i čisti, sprema se najljepše odielo, sve se obuče na svetačnu. Domaći žrtvenici nakite se što ljepše. Kipovi se pomaste na novo, načine se od masla buble, cvieće i svakójake igračke; a to se sve stavi u posvećenih kovčežićih pred sohu Buddhinu.

Prvi lukso ili svetačni običaj počima o pol noći. Nitko neide spavat; svatko čeka željno slavnu tajnu uru, kojom se počima nova godina. No mi smo ipak legli spavat. Na jedan put razleže se po čitavom mjestu radostna klika, a do ušijuh nam dopre zvuk zvonah, cimbalah, bubnjevah i ostalih glasbenih strojevah, što jih ima u Tibetu. Bili bismo radi ustali, ali je bila cića zima, te nam se nije dalo izpod toplih gunjevah. Nu nije bilo za dugo, kad nas probudi lupa po naših vratih. Nije druga, morasmo ustati, obući se te otvoriti vrata. Došlo je njekoliko znanacah, da nas pozovu na novogodišnji kvas. Svaki je imao zemljen lončić, a u njem bijahu valjušci na gorkoj vodi, umiešeni od pšenične muke i meda. Jedan od znanacah ponudi nam dugu srebrenu iglicu s kvačicom na dolnjoj strani nukajuć nas, da lovimo po loncu valjuške. Izgovor i hvala nepomože ništa; izplazivali su pred nami jezike tako uljudno, da nismo mogli odoljeti, već se pokorismo tomu lukso. Do bieloga dana bilo nam je loviti valjuške.

Drugi lukso ili svetačni običaj jesu pohodi, koji se obavljaju na osobit način. Već ob osvitku trče Tibetjani ulicami; u jednoj ruci drže sudić s čajem, u drugoj veliku ocaklenu pozlaćenu zdjelicu vrhom punu kašice. Na vršku štrče iz nje tri ječmena klasa. Bez kaše i čaja, u kojem je razpušteno maslo, nesmije se taj dan nikomu doći u pohode. Tko stupi u kuću svoga znanca, da mu čestita novu godinu, padne tri puta na zemlju pred domaćim žrtvenikom, krasno nakićenim i razsvietljenim, zažeže na velikoj mjedenici nješta cedrova i drugoga mirisna drveta, i nalije svakomu od prisutnih bljudicu (Näpfchen) čaja i poda mu zdjelu s kašom.

Isto to učini u zamjenu i domaćina. U Lha-si je rieč, da Tibetjani slave novu godinu kašom i maslenim čajem; Kinezi crvenim papirom i kriesom, Kačisani dobrom gostbom i izvrstnim duhanom, a Pebuni pjesmom i skokom. Rieč je ta istinita, no istina je i to, da kad se vesele, skaču i viču ne samo Pebuni, već i Tibetjani. Taj dan hode od kuće do kuće djeca, te skaču i zvone zvončići, što jih navjese po sebi preko zelene haljine na svakojake vrpce, pa uz to pjevaju. Pjevanje jim je ugodno, melankolično; ali uz to živo i vatreno, jer mienjaju glasom. Takt davaju mladi pjevači nišući tielom kao klimalica na uri. Čim nastane u pjevanju kakva promjena, uzmu lupati nogama, što uz cinkanje zvončićah te lupu željezom okovane obuće ima nješto melankolična, osobito ako se sluša od strane. Za nagradu dobivaju djeca njekoliko grudicah masla i njekoliko na orahovom ulju pečenih uštipakah.

U predgradjih i pred javnimi sgradami igraju taj dan bez prestanka lakrdijaši i pelivani (Seiltänzer). Kazališne predstave u Tibetjanah nisu razdieljene u čine i prizore kao u Kinezah. Tibetski su predstavljači uviek svi na pozorištu, pjevaju, skaču, sagiblju se i tvore koje-

Digitized by Google

šta, da pokažu svoju snagu. Odjeća jim je visok klobuk, nakićen gnjeteoskim perjem, duge biele hlače i zelena haljina, dosižuća do koljena, te se pripasuje žutim pojasom. Lice kriju krinkom s dugimi bielimi brci. Po haljini na nitih vise kruglice biele vune, koje čim se igrač obrati, lete u kolu oko njega. Vriedno je spomenuti i tako zvani „ples duhovah.“ Uže upleteno od vitka šiblja učvrsti se na tako zvanoj Buddha-la, te se napne dolje na zemlju. Pelivani trče po njem gore dole kao vjeverice. Kad i kada razpruže ruke, kano da će plivati, te se sagnu i spuste po užetu kano striela. U tom su najviše uvježbani stanovnici pokrajine Sang.

No što smo vidjeli najosobitijega u tom sielu Talelame ob novoj godini, bijaše tako zvani Lha-sa Moru, što se obslužuje treći dan u novoj godini. Tad dolaze u grad i njegovu okolicu svi lame iz svih samostanah tibetanskih: stranom pješke, a što na konjih ili magarcih; a svaki donese sa sobom molitve i kuhinsko posudje. Iz okolnih vrhovah valjaju se tad u grad čitavi plazi (lavine) lamah. Kojim neima mjesta u gostionah i kućah, oni se nasele po ulicah i predgradjih ili u okolišu gradskom. To skupljanje ili tako zvani Lha-sa Moru traje punih šest danah. Za to vrieme su zatvorena sva sudišta i svi uredi, a nitko nezabranjuje lamam ročiti se po gradu. Nered, koj sada vlada u gradu, neda se opisati. Lame trče ulicami, strašno viču, pjevaju si molitve, guraju se, svadjaju, a često se i potuku. Lame nisu u obće vrlo mirni i skromni, nu ovih danah nedolaze u Lha-su, da se vesele i da se zabave stvarmi svjetskimi, već da dobe blagoslov te posjete glasoviti samostan Moru, štono leži u sriedi mjesta, pa po njem i dobiva svečanost ime. Hramovi toga samostana vrlo su sjajni i bogati, ponose se uzornim redom i čistoćom, te se stavljaju na ugled svim samostanom u zemlji.

Na iztok velikomu hramu zasadjen je velik vrtao obkoljen stupovljem. U njem ima tiskarna, u kojoj neprestano radi množina drvorezacah i tiskarah. Svi lame, koji su došli na svečanost Moru, nakupiše si tudier buddhističkih knjigah za cielu buduću godinu.

Medjutim dok su lame slavili svoju bučnu svečanost, razložismo mi svoju kapelicu, te se spremismo na povratak. Srdce nam je pucalo od tuge. Onaj večer prije odlazka dojde k nam vladarov pisar, te nam po njegovu nalogu predade dva srebrna pruta. Nježna ta briga za nas vrlo nas ugodno zateče; nu mišljasmo, da se nepristoji misionarom uzimati takove darove. Te s toga, došav još istu večer k vladaru na oprost, stavismo srebrne prutove predanj na stol, izpričav se, što nemožemo uzeti tako ljubezno prikazana dara. On nas je razumio, želio je, da uzmemo u spomen bar riečnik za četiri jezika. To mogosmo uzeti mirnom dušom, te mu dadosmo za uzdarje jedan sitnozor. Na razstanku ustane vladar, te nam reče: „Ostavljate sada Lha-su. Nu tko zna, što nam donese budućnost. Vi ste muževi zamjerne odvažnosti, jer ste došli tja ovamo. Znam, da gojite u srdcu svetu i čistu misao. Nezaboravite je nikada, pa ću se je i ja sjećati. Razumjete-li? Okolnosti mi nedadu jasnije govoriti.“ Duboko tronuti ostavismo muža, koj nas bijaše primio riedkom ljubavlju i s čijom smo se pomoćju nadali razploditi vjeru kršćansku uposried naroda tibetskoga. U svom stanu nadjosmo zemaljskoga zapovjednika mosleminskoga. On nam donese jaspre za put, sušena voća iz Ladaka, pšeničnih pogačah, masla i jajah.

Reče nam, da će ostati cielu večer kod nas, te nam pomoći pospremiti stvari. Kaza nam i to, da će što prije iti u Kalkutu; s toga ga umolismo, da obaviesti o nas prvoga Franceza, kojega nadje u Indiji; uručismo mu i poslanicu na punomoćnika francezkoga, gdje mu javismo, što se s nami sbilo.

(Konac će sliediti.)

Viestnik.

Iz Zagreba. Raztuženim srdcem javljamo prežalostnu viest, da prečastni gospodin kanonik pobočnik nj. uzoritosti kardinala i nadbiskupa te ravnatelj nadbiskupijske pisarne Franjo Gašparić već više danah težko i opasno boluje. Javljajući to pozivamo sve mnogobrojne znance, prijatelje i štovatelje mukotrpnoga bolestnika (premda znamo, da bi to oni i bez našega poziva vlastitim nagonom srdca svoga učinili), neka se mole Bogu, da od nas milostivo odvrati težko prebolivi gubitak, i uzdrži nam život koli obćenito mila i cienjena, toli napose našoj nadkiskupiji potrebita i doista nenaknadiva muža.

— Uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup riešio je preč. g. Fidela Höppergera, zač. kanonika, glavara milosrdnicah i profesora, na njegovu molbu službe duhovnoga otca u ovdješnjem sjemeništu; te je istu službu dostojao podieliti veleč. g. Alojziji Leiteru, profesoru u istom sjemeništu. — G. Marko Belavić zahvali se na učiteljskoj stolici matematike i fizike, te je mjesto njega učiteljem tih naukah imenovan g. Juraj Kralj, stubički kapelan.

— Presv. g. biskup Ivan Kralj zaredio je prošle nedjelje dva mladoljetna a gotova bogoslova u poddjakone.

Iz Rima. Kanonik Liverani, koga crkveni časopis „Civiltà cattolica“ ljudski tare, neda se ustrašiti, već kani sa svojim pobratimom, kanonikom Reali, napisati još jednu knjižicu o svjetovnoj papinoj vladi. Židovi u Turinu i Fiorenci kliču od veselja, te gospoda Passaglia i ova dvojica mogu, kako piše „Armonia,“ s otvorenim pismom od synagogah u žepu a s palicom u ruci na put, da zarede svom Italijom propoviedajuć kano kakvi apostoli, neka se diže na papu križarski boj.

Digitized by Google

— „Civiltà Cattolica“ piše u svezku od 1. Rujna ob o. Jakovu pred papom ovo: Jedva što stiže u Rim, kamo ga pozvaše poglavari, pusti o. Giacomo da Poirino sv. otac pred se. Papa progovoriv prvi reče: „Mi znamo, da Vi svakomu, tko Vas upita, kako je bilo s Cavourom na umoru, običavate odgovoriti: „Tu se radi o izpovjednoj tajni, nesmiem ništa kazati!“ Da ni Nam tako neodgovorite, kažemo Vam prije svega: izpovjedna je tajna tako nepovrediva, da ju morate tajiti pred svakim ugledom, pa bio on i najvišji, bio sam Naš. Ali ob umoru Cavoura bilo je i vanjskih činah, koje svak mogaše vidjeti. Njemu je podieljena sveta poputbina i sveta pomast. Ovaj vanjski čin, služba svetotajstva zahtievaše neobhodno drugi vanjski čin, opoziv, bez kojega Vi niste mogli privoliti, da mu podielite svetotajstva crkvina. Upravo to, kako su oti vanjski čini bili obavljeni, hoćemo Mi, da kao čuvar svetoga poredka crkvina od samoga Vas čujemo.“ Na ove ozbiljne rieči stane o. Jakov pripoviedati, što je već prije svak znao: da opoziva nikakova nije bilo, jer je za onda mislio, da ga ni nemora zahtievati. Ovaj odgovor potvrdi on kašnje pismeno, opisav sve dogodjaje za ove žalostne prigode redom; ali nezadovolji želji poglavarah: neka očito prizna, da svoje dužnosti nije valjano ovršio, ma izgovorio se baš i na težkoće okolnostih, nego očitova on samo obćenito: ako je gdje u čem pogriešio, da moli oproštenje. Tim je obavljeno, ako i nepodpuno ono, pošto je bio pozvan u Rim, te je pušten kući, samo mu je zabranjeno dieliti otajstva, jer tko u tako očitu slučaju nije znao ili hotio da znade, što je svećeniku raditi, taj važnu službu bez kvara dušah nemože da obavlja.

— Od govora sv. otca u konsistoriju od 30. Rujna priobćivamo sada u kratko, o čem je bio. Papa se tuži na strašno zlo, što ga crkva trpi od piemontezke vlade, spominje, kako je prognan nadbiskup napuljski, kako su prognani ili pozatvorani biskupi i svećenici, ukinuti samostani, orobljeni i na biedu spravljeni redovnici, pogrdjene crkve; kako su učione bez vjere, štampa drzovita. Tuži se dalje na onu strahotu u napuljskoj kraljevini, gdje se sažižu gradovi i sela, zatvaraju vriedni duhovnici i svjetovnjaci ili ubijaju, premda je očitovano, da je crkva slobodna. Govori još sv. otac o nasilju, što se crkvi čini u Meksiku i novoj Granadi. Hvali stalnost katoličkih biskupah, darežljivost vjernikah prama sv. stolici i rimski puk radi vjernosti i odanosti za svjetovnu papinsku vladu.

— Zašto najviše zapinju oči u Passaglijinoj knjizi, to je prietnja, da će biti crkvenoga razdora, ako se papa i dalje bude protivio volji Italije. On pretresa pojedine razloge, koji bi papu mogli nukati, da traži obstanak svoje svjetovne nezavisnosti, pak dokazuje, da nijedan razlog nije stalan. Po Passaglijinu sudu nisu niti prijašnja uzkrata ni zakletva papina, niti pogibelj za budućnost valjani razlozi, sbog kojih se on nebi mogao odreći svjetovne oblasti. Mudromu otcu neda se ipak da pokuša odgovoriti: kako bi se moglo riešiti rimsko pitanje.

Iz Turina. Kako je jur javljeno, ministar prosvjete zadade bogoslovnim fakultetom talijanskih sveučilištah četiri pitanja za odgovor, što smiera na to, da se vidi, bi-li se s katoličkoga gleda moglo ikako odobriti, da se sv. stolici uzme svjetovna vlada? Očito je: vlada je mislila, da će dobiti okretna orudja te odgovorah, kojimi bi mogla udarati na rimski dvor. Nu prevari se ljuto: svi odgovori, što su do sada stigli iz Turina, Genove i Cagliaria, nepovoljni su za piemontezke osnove, a iz pridruženih pokrajinah težko da će doći bolji odgovori nego iz samoga Piemonta.

Iz Londona. Početkom Rujna obdržavaju je katolička skupština. Svrha joj bijaše ta: da se dogovori radi gradjenja crkve za Niemce živuće u Londonu, objavi stanje glavnicah i dobročincem se u Njemačkoj dade javna zahvalnica. Od 3 milijuna dušah, što živu u Londonu, ima 80,000 Niemacah; a od tih katolikah 30,000. Dočim Niemci protestanti u City, Strandu i Ostendu imadu više crkvah, u Daltonu bolnicu s 54 kreveta, mogu dobro plaćati učitelje, a sad si grade još jednu liepu crkvu, katolici su u svem vrlo slabo obskrbljeni. Crkva sv. Bonifacija u Friarstreetu na ružnu je mjestu, a najlošija je od svih crkvicah u Londonu, ako ne u svoj Englezkoj; učiona je malena, a bolnica u Daltonu premalena, te nemože ni s daleka zadovoljiti sve prosiöce. Tako Niemci katolici u Londonu neimaju središta, a kad dojdu onamo, nesaznadu po više godinah, da za Niemce u Londonu ima kapelica, već nagaze na zanjke poglavicam svakakovih sljedbah, te iduć za blagom zaborave na Boga, crkvu i svoju neumrlu dušu. Ovako nesmie duže biti. Prečastni Artur Dillon Purcell, irske krvi, koj se divnim požrtvovanjem zauzima za Niemce katolike u Londonu, kani prije svega da svojoj obćini sagradi oveću crkvu, a okole nje druge potrebite sgrade. Jer pako Englezi katolici i sami godimice stotinu crkvah i kapelah počnu i dovrše, a moradu o prinescih uzdržavati biskupe, svećenike i crkve, sjemeništa i samostane, te po takovu svaki dan imadu na što davati, to se je Purcell, da nabere novca za gradju, morao obratiti na katolike u Njemačkoj. Izprosiv u sv. otca u Rimu apoštolski blagoslov i dignuv od stožernika Wisemana preporučna pisma na njemačke crkvene dostojanstvenike, započe sbirku prošle godine, te sada napreduje. Purcell vrati se koncem Kolovoza poslie 15 mjesecih s puta, te prvi put stupi pred svoju obćinu u rujanskoj skupštini. Učiona u Moorfieldu bijaše prepuna — do 600 Englezah i Niemacah sakupi se onamo. Kad predsjednik razloži svrhu i poslovnik skupštine, pozdravi Purcell skupštinu, najprije njemački pa tada englezki, a ona mu bučnom klikom svaki put odzdravi; zatim obaviesti dugim, debelu uru trajućim go-

Digitized by Google

vorom o sbirci za novu crkvu. Tako je ova skupština minula. U sljedećoj biti će dogovor, od kuda bi se u lahku cienu nabavila gradje, po kakvoj bi se osnovi gradilo, a na koj bi se način nabavilo više potroška. Na proljeće ima se staviti temeljni kamen.

— Lord Plunkett, biskup, glasoviti gonilac zakupnikah u Irskoj, nije se još ostavio toga svoga posla. Nedavna dotjera svoje naseljenike katolike na sud radi „urote"; ali na sudu izide na vidjelo, kakva to bijaše urota. Biskup, kad mu nepojde za rukom s panduri i školnici, dojde na tu umnu misao, da bi morda išlo s magarci i krmci. Dade naime tik katoličke kapelice na groblju načiniti veliku staju s izlikom, da će mu biti ograda za hvatanje marve, kad koje uteče; a poslie bi on skrbio, da u staji za katoličke službe bude što više četveronožne marve, te riče i ropoće. Zakleti svjedoci kažu, da je rikom volovah i kravah, hijakanjem magaradi, grucanjem krmakah zaglušivan glas svećenika, te da nije bilo obstanka u crkvi. Dočim je tako živinsko carstvo vojevalo proti papizmu i pomagalo razširivati protestantizam, razpali se od gnjeva katolička obćina tako, da je onu ogradu razvalila. To bijaše urota. Medjuto krivci, pokle se je pronašlo, da je staja bez svake sile bila premještena, a sam tužioc nije znao drugoga uzroka, osim toga: da on svojim blagom može razpolagati, kako mu je volja, pušteni su na slobodu.

Iz Portugalske. Lizabonski patrijarka zabranj služiti svečane zadušnice za grofa Cavoura, jer je on umro bez opoziva, i jer bi zadušnice više bile politička prkosnica, nego pokojniku za dušu. Radi ove zabrane pozva jedan poslanik ministra zahtievajuć, neka upokori svećenstvo, jer da je zabrana mrtvačke službe politički čin. Ministar pravosudja odgovori: da se ta stvar mora strogo iztražiti; a da se nepokaže tobože strašivicom, nahrusti se tom prigodom baš kao kakov koreniti rovar, ružeć izobćenje. Čitajuć bullu proti otimačem crkvene države, kad dojde do onih riečih . . . fautores et adhærentes . . . reče: „I mi smo izobćeni, te spadamo medju one, o kojih bulla govori; jer priznasmo dogodjaje talijanske (novu kraljevinu). To se dogodi u zadnjem sielu komore. Ali po svem tom sve do današnjega dana mirovaše patrijarka, premda uz ministre i komore ovakove ćudi crkva u Portugalskoj nebi smjela ni s daleka misliti na mir, van da se tvrda nesviestica portugalske crkve pretvori u grobnu tišinu."

* **Razbroj redovnih družbah.** Od svih ženskih družbah prve su po veličini svoga djelokruga, po broju stanovah i članovah sestre kršćanske ljubavi, poznatije imenom „milosrdne sestre sv. Vinka." Po statističkom ljetopisu o. Karla od sv. Alojzia ima ovaj red na svem svietu do 2000 stanovah s 12,000 sestarah, kojim je matica u Parizu, a vrhovna glavarica ima oko sebe 22 sestre, što se bave samo dopisivanjem. Izvan Europe, gdje jim je u malo kojoj zemlji zabranjeno širiti se (u Njemačkoj imaju sad već 200 stanovah) i sjeverne Amerike, gdje jih ima 700, ima jih u Algiru na 14 postajah, u Egiptu, Siriji (na Libanu, u Bajrutu i Damasku), u Kini, u Prigorju (Kaplandu) i južnoj Americi. Za njimi idu milosrdnice sv. Karla Boromeja sa 257 stanovah (45 ima jih sa 500 i više sestarah u Njemačkoj) i oko 4000 članovah, a milosrdnice ili bolestničke vidarice iz trećega reda sv. Franje Assisijanca (sive sestre) u 166 stanovah, za koje se baš pravo nezna, koliko jih je; ali će i njih biti na tisuće. Dakle osim drugih družbah, koje se posvetiše njegi bolestnikah, posluje na polju kršćanske ljubavi do 200,000 milosrdnih sestarah.

Po spomenutom ljetopisu ima sad 94 ženska reda i vjerozakonske družbe u 9247 stanovah. Svih skupa, u koliko se dade prebrojiti, ima do 102,248 dušah. Mužkih redovah i vjerozakonskih družbah ima 82 u 9065 stanovah i okolo 100,000 redovnikah, od kojih Franciškanah (Observantah, Reformatah i Alkantarinah) ima 25,000, Kapucinah 12000, i ova su dva najjača. Za njimi idu školska braća od la Salle sa 7154 i Isusovci sa 6000 članovah.

Promjene u biskupiji bosansko-djakovačkoj i sriemskoj.

Preminuše: g. Franjo Milinković, zač. kanonik i župnik petrovaradinski kod sv. Roka; g. Franjo Markovac, župnik svilajački; na župi se zahvalio g. Bogomir Guttman, župnik sarvaški. — Postali su g. Dr. Andrija Šumanovac, podarkidjakon okružja županjskoga i župnik bošnjački, arkidjakonom gornjega Sriema; g. Mato Topalović, župnik u Gradištu, podarkidjakonom okružja županjskoga; g. Edmund Bočkor, misionar u Beogradu, župnikom sarvaškim; g. Franjo Vučković župnim upravljateljem u Svilaju; g. Ivan Kreneis župnim upravljateljem u Petrovaradinu; g. Pavao Mikoević, duh. pomoćnik u Osieku dolj. gradu, učiteljem vjeronauka i kućnim kapelanom u c. k. višjem vojničkom odhranilištu u Kamenici; g. Robert Turmayer kat. misionarom u Beogradu; g. Dragutin Stručić misionarskim pomoćnikom u Beogradu. — Premješteni su duhovni pomoćnici: g. Franjo Stić iz Broda u Osjek nut. grad; J. Ferdo Filipović iz Vrpolja u Zemun; g. Antun Smoljanović iz Rume u Rajevoselo; g. Juraj Filipović iz Osieka nut. grada u gornji grad; g. Julius Vončina iz Bošnjakah u Osjek dolj. grad; g. Josip Dorbolo iz Varadina u Babinugredu; g. Mijo Pauz iz Babinegrede u Brod; g. Luka Krasnik iz Podcrkavja u Punitovce. — Namješteni su mladomisnici za duh. pomoćnike: g. Franjo Knitl u Osjek nut. grad; g. Juraj Miković u Petrovaradin; g. Franjo Fabianović u Bošnjake; g. Ilija Topalović u Vrpolje; g. Živko Ogjić u Otok; g. August. Lobmayer kao djakon u Rumu; g. Juraj Kozarac kao djakon u Trnavu; g. Julius Liebbald, djakon, primljen u c. k. viši svećenički zavod kod sv. Augustina u Beču; g. Marko Šajnović za kućnoga kapelana i katekctu u samostan djakovački milosrdnih sestarah.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 45. U ČETVRTAK 7. STUDENOGA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se svendilj kroz svu godinu.

Bugari i katolička vjera.

IV.

Od kolike je važnosti prelaz Bugarah u katoličku crkvu, vidjeti je i od tuda, što se velevlasti europejske toliko trude i muče, da jedna drugu uplivom u ovaj prelaz nadjača; nije se dakle čuditi, da i najmanju stvar, tičuću se ovoga prelaza, pazljivim okom motre i dobro si ju zapamte.

Mi Slavjani na jugu, Bugarom najbližji, s njimi jedne krvi, makar jim toliko pomoći nemožemo koliko velevlasti, dostojno je ipak i vriedno, da saznademo i najmanje okolnosti njihova pokreta; zato sam evo, poslje duga vremena, naumio opet koju o pokretu bugarskom napisati.

„Le Courrier d' Orient“ 24. Kolovoza o. g. pod naslovom: „Affaires bulgares“ objavi dopisah, koji su vriedni, da se dobro promozgaju. Sjedinjenje Bugarah s katoličkom crkvom od velike je koristi, te je svoje žilice širom razprostrlo, i sigurno bi sve Bugare, možda i druge k sebi privuklo, samo da je od kuda bilo željne pomoći, i da nije tako osamljeno ostalo. Da je tomu protivnikah bilo, netreba ni spominjati; a da su ti neprijatelji i jaki, lasno je uvidjeti, ako se omjeri njihova sila. Najjačji od njih tko je nego Ruska, koja je svoje ljude iz Rumunjske širom slala, da dalnje sjedinjenje zaprieče ili barem sporijim učine. Zlato, srebro, obećanja i ostalo, kako sladke rieči tako i grožnje nepomogoše ništa; jer Bugari pohrliše u katoličku crkvu jatomice. Nesramno lisičenje i dvoličnost neprijatelja, radi kojega je Sokolski pao žrtvom, dotle je dotjeralo, da se je on osmjelio sve pomrsiti, što se njegovoj politici protivi. Porta morala je samo šutiti, te u svoj ovoj stvari slušati savjete g. Lavaletta. Austrija neusudjuje se sama u toj stvari očito djelovati. Ali, kad velevlasti katoličkih narodah ništa za tu stvar neće da rade, a proti njoj se suprotivna velevlast tolikom žestinom oruža i ustaje, željeti je, da ljubav i dobra volja vjernoga naroda bude im u pomoći. I u istinu, vidjeti ćemo, kako će se umnožavati u tu svrhu prikazani darovi, kad se bude spoznao upliv obraćena naroda bugarskoga, koj otvara crkvi put i upliv u iztok, gradeć zid proti razdoru carigradskomu pače razdoru u samu njemu.

Ruska se u toj stvari prevariti neće. Žalostno je pako gledati, kako se ostale velevlasti u toj struci varaju. Ali stavimo, da onda katolici tu stvar pojme, te da sve moguće čine: pak eto prigovora! Kazali bi na primjer, da je ovaj pokrét prije narodan nego nabožan, i eto nesreće! Da su Bugari smierali u koju nekatoličku sljedbu, toga prikora nebi bilo. „Ufamo se“ govori dopisnik, „da neće smanjkati pomoći od strane naših zapadnih katolikah, osobito Francezah, našoj braći Bugarom, koje Bog branio i čuvao i u svoju milost primio, da, lišeni čovječanske pomoći, pod okrilje Božje dojdu.“

Kao što sam napomenuo „Courrier d' Orient“ pod naslovom „Affaires bulgares“ piše ovako:

14. Kolovoza. — Sjedinjenje s crkvom katoličkom širi sve to bolje krila u Bugarskoj. Evo napraviše u Kisanliku učionu i crkvu.

U Drinopolju zidaju dvie nove crkve. Konsul ruski ode u Demotiku, da pokret bugarski uguši. Uniati (Bugari) neimaju novacah.

17. Kolovoza. — Pišu nam iz Kisanlika 7. Kolovoza: Bugari sjedinjeni počeli su se kretati i sve to veći mah preotimlje njihov pokret; evo su kupili kuću, u kojoj su odmah učionu namjestili. Predavanja se počeše prošloga ponedjeljka. Prvi dan bijaše 80 učenikah. Predaje se kršćanski nauk, biblička povjestnica, jezik bugarski, slavjanski, turski, računstvo, dopisničtvo, stara i nova bugarska povjest, zemljopis, silosloviе, prirodopis,

Digitized by Google

i krasopis. Žele, da se uči i francezki, nu neimaju za to učitelja; neimaju bo ni jednoga, koj bi jezik ovaj razumio. Sjedinjeni Bugari ufaju se, da će im njihova občina u Carigradu takova poslati. U školskom dvorištu zidati će se za nje crkva.

Što crkve neimaju, to jim vrlo smeta sjedinjenju. Ali od danas, od kako je učiona otvorena, i od kako se crkva počela zidati, ohrabriše se svi te se od srdca raduju. Svi sjedinjeni jedne su misli i jedne težnje. Budite uvjereni, da će ovaj pokret brzo napredovati na prkos svakomu izvanjskomu tudjemu uplivu.

21. Kolovoza. Dobismo pismo od njekoga mladića Bugarina učećega se u Parizu pod 31. Srpnja 1861. Dragi domorodci! Usuprot svemu svojemu nastojanju, da neocrnim i neokaljam živovanje i vladanje svojih zemljakah, nemogu se okaniti, da neprogovorim. nješto o pitanju bugarskom s gledišta katoličkoga i nekatoličkoga. Ponajprije pitati ću neprijatelje katoličtva, koje je ono zlo, što bi se moglo poroditi, ako se Bugari s katolici sdruže? Odgovor će mi biti bez dvojbe: „Zlo je, što ćemo po tom izgubiti svoju vjeru i narodnost.“ Odgovoriti ovako može samo čovjek sebičnjak, i onaj, koj si neda truda, da malo bolje stvar ovu promisli, ili bolje rekuć čovjek, koj neuvidja basnu, što ju sjedinjenje donieti može. Kako će u istinu vjera naša biti u pogibelji, kad spoznamo sv. otca papu za vrhovnoga pastira i vidljivu glavu naše crkve?

Pitam dalje: kako ćemo izgubiti svoju narodnost, ako se sjedinimo? Oni, koji tako govore, neznalice su; oni imaju znati, da se, koliko god putah vlada upita za broj svojih podanikah, odgovara: toliko je Židovah, toliko Jermenah, toliko Grkah, a nikada se čulo nije: toliko Bugarah. A ovo je zato, što ovi narodi imaju svoj zakon, a mi jadni Bugari? Naš zakon je zakon grčki; što više, patriarka grčki je onaj, koj je naš zastupnik kod sultana, te kad se o nas razgovara, negovori, da smo Bugari, nego upravo, da smo Grci: dosliedno dakle, da ćemo i biti Grci dotle, dokle god budemo pod jarmom grčkoga patriarke. Bugari sjedinjeni, suprotivno, zadržali su svoje narodno ime, te pod takovim imenom i vladi su poznati.

Imao bih am dosta još ob ovoj stvari pisati; ali što ću se po tudjih novinah skitati: bolje bi bilo, da je moguće, ob ovoj stvari u bugarskih novinah nješto probesjediti. Nješto ipak mislim ovdje svojim zemljakom kazati, da ćemo naime, ako ostanemo u jarmu grčkom, biti posve u crnu mraku. Tuže nas Grci, da smo neznalice, i takovi ćemo biti, ako pod njihovom vladom budemo; što više: svake godine izgubiti ćemo jedanaest milijunah piastrah; a to je svota, koja, da smo pametniji nebi izdavali osim za dobro naroda svoga, čija i i jest stečevina. Morda na svietu neima čovjeka, koj nebi znao, da ovi grčkomu patriarki nepripadaju; nu je-li se koj čovjek našao, koj bi istinito nastojao, da nas od te globe oslobodi? Sve do danas neima ga.

Kad sam nješto progovorio o nabožnom pitanju, ostaje mi još napomenuti, kako bi se lahko mogli otresti jarma grčkoga.

Prvi savjet, što ga dajem svojim zemljakom, jest: da medju njimi vlada bratinska ljubav; ovo je, kako mislim, ponajprije od potrebe osobito onomu narodu, koj želi srećnim biti. Sloga čini jakost i vodi k blagostanju. Molim dakle gospodu urednike bugarskih novinah, da se kane svake polemike, ako si za zadaću pisanja odabraše, da budu u pomoć našim nesretnim zemljakom. Spisi njihovi, imajući naravno pokazati narodu put, kojim valja da stupa, neka sadržavaju iste misli, iste pravce — to jest nek složni budu. Ali što danas vidimo? Troje bugarske novine svake su drugih mislih, drugoga pravca, pače posve si suprotivne. Svake savjetuju narodu, ali svake drugo nješto; tako narod nemože na jedan mah tri protivne si stvari izvršiti, nemože se sjediniti s katolici dotle, dokle žele za sebe posebni vjerozakon, koji bi sve bjegunce svih crkvah sabirao, pak onda se podvrći pod jaram grčkoga patriarke. U takovoj neizvjestnosti za dugo će biti nesloge, a dosljedno tako ćemo čamiti pod težkom rukom imenovanoga patriarke. Vidite-li, da je sve to nemoguće.

Drugo savjetujem svojim zemljakom, da se odmah oproste grčkoga jarma, te neka nastoje popraviti ono, što su do sada pokvarili. Da neostanu pod grčkimi vladikami, treba da ponove svoju hijerarkiju, pa ćemo onda vidjeti, da će nam sultan ovo dopustiti, ako se k sv. otcu obratimo.

Što nam je dakle sad činiti? Zar da se dademo vladati sebičnjakom i plieniti Grkom? Proklet bio, koj nas na to svjetuje; gorji bio od živinčeta, koj nas na to prisili; ludjak bio, koj se na to skloni. Što da činimo braćo? Treba za obćenito dobro da se s katolici sjedinimo; jer nije moguće drugčije spasiti narodnost našu i osloboditi se od tudjega nam vladanja.

Vaš zemljak G. D. Nattchoff.

24. Kolovoza. Prošloga ponedjeljka dojdoše dva Bugarina dostojanstvenika iz Demotike u Carigrad. Došli su, da vide i čuju uspjeh svoje g. Hassounu prije njekoliko vremena očitovane želje i predane mu molbenice s mnogimi podpisi od njihovih mješćanah, u kojoj mole, da budu primljeni u občinu sjedinjenih Bugarah.

Sljedeći su dopisi iz Drinopolja.

Digitized by Google

10. Kolovoza. — Prekjučer poslje sv. mise sjedinjeni Bugari blagoslovište zemljište kupljeno, da si naprave na njem groblje, te su jučer počeli izkapati kosti svojih umrlih otacah, da je u novo groblje polože.

Čekaju oni na novu zapovied visoke porte, jer prva ticala se je samo njih 148. Od njih, koji još u knjigu sjedinjenikah nisu ubilježeni, dolaze, da se u nju zapišu; takovih novih pridošlicah svakim danom vidja se više, a stranom su to varošani, stranom seljani. Prekjučer dojde jedan seoski svećenik iz Kurudjua sa kućnimi gazdami i otmenjimi seljaci, da se i oni k sjedinjenim pridruže. Oni očitovaše pismeno paši, da odsele spadaju na crkvu sjedinjenih Bugarah.

Dragi dan odmah za tim sjedinjene Bugare pozva grčki metropolit k sebi, da ih odvrati od namjere; nu oni nehtjedoše da idu pred njega, rekši, da nista s njim neimaju. Govore, da im je grčki biskup spreman dati dozvolu, neka si na svoj trošak crkvu zidaju; ali mu Bugari ni onoliko nevjeruju, koliko je crna pod noktom. Znadu bo oni dobro, da će njihovi grčki svećenici mnogo parah potrošiti, da im okove skuju; ali, sudeć po onom, što se vidi, Bugari sjedinjeni vjerni će ostati svojoj nakani, i sve grčke mudrolije neće moći obladati ovaj pokret.

Evo pišuć dočuh, da je konsul ruski njekoga poslao u Demotiku, neka put k sjedinjenju preprieči, a prošlo je tomu nedjelju danah. Sjedinjeni pako Bugari namjeravaju od svoje strane opet njeke poslati; ali neimaju novca, da s čim pošalju u poglavitija mjesta Bugarske ljude učene i mudre, koji bi mogli pametno pokretom ovim upravljati te tako izmedju Carigrada i ovih miestah put sporazumljenja otvoriti. Da je toga, sva bi se Europa ovomu pokretu bugarskomu čuditi imala.

Drinopolje 17. Kolovoza. — U pristaništu Kaiku počeli su zidati crkvu za sjedinjene Bugare; ali tek što su četiri dana na njoj radili, moradoše na zapovied pašinu od posla odustati, jer, kako on veli, do sada nije naputka dobio, da bi smio dopustiti na onom mjestu crkvu zidati.

Pokret bugarski tako je sve zaužeo, da se i žene unj upletju. Njeki dan reče jedna Grkinja porugljivo Bugarkinji, da je protestantkinjom postala. To su popi Grci svoje sunarodnike naučili, da sjedinjene Bugare zovu protestante, a to je ime u Bugarah vrlo ružno i zla glasa.

Tako biva i po selih. Seljani sa svojimi svećenici i glavari dolaze, da se u sjedinjene upišu. Ovi siromašni Bugari na polu su Grci, jer dočim su njihove učione i crkve u rukah grčkoga svećenstva, jeziku njihovu neima ovdje ni traga. Danas, kad tako rekuć dobivaju svoju narodnost, treba im knjigah za učione i crkve.

Dne 15. Kolovoza dojdoše iz Demotike bugarski zastupnici, da zamole poslanike bugarske u Carigradu, neka dojdu k njim, da ih oslobode. Puk je pripravan pristati uz sjedinjenike, ali da treba njekoga, tko bi ravnao ovaj pokret. Nu kako sam u prijašnjem svojem dopisu napomenuo, za put treba novacah.

Jer je paša samo 148 Bugarah kao sjedinjene odlučio od ostalih, i jer broj sjedinjenih svakim danom sve to više raste, sám pisa u Carigrad, da mu u toj stvari naputak dadu. Želiti je, da porta što skorije i želji Bugarah što povoljnije odluči, što će biti veliki štit proti vjerozakonskim spletkam.

Pripoviedaju mi, da g. Račinsky, poslanik ruski u Varni, kroz Bugarsku putuje, te da je sada u Trnovi. Imao je u ovom gradu više putah s grčkim biskupom i njekojimi čorbadjijami podulje razgovore. Svrha njegova putovanja, kako se pripovieda, ta je, da Bugare odvrati od namjere, te da jih premami u Rusku.

Drinopolje 18. Kolovoza. — Bugari sjedinjeni držahu večernju pobožnost u svojoj crkvi, kad ali eto ti sluge pašinoga, tražeć g. Kyrukafa, poglavicu bugarskoga, da bi k paši došao. On ode u konak, te dojde pred Tahin-effendiu. Ovaj ga odmah počme psovati, da je prevratnik i prekršitelj carskih zakonah, što je, veli on, pobunio svoje zemljake, da porez u ruke pobiračah Grkah neplaćaju. G. Kyrukaf razloži, zašto je to radio. Poslie kratka razgovora zabrani mu Tahin-effendi, neka se nemieša u bugarske stvari, i odpusti ga, davši mu za pratnju svoga slugu. G. Kyrukafa tek što je sišao niz skaline, eto ti od effendije zapoviedi, da se predstavi paši.

Kod njega projde kako tako. Paša mu očitova, da je on po naredbi samo 148 Bugarah od grčke crkve odcjepiti dao, i to samo one, koji su u naredbi spomenuti bili; zato je od njega popis imenah njihovih zaiskao, da mu kao sutradan donese. Sutradan, u nedjelju, oglasi se u crkvi, da će sjedinjeni od Grkah odlučeni biti; oni pako, koji porez neplatiše, da će ostati pod vladom grčkom.

U ponedjeljak odoše savjetnici sjedinjenikah Bugarah pred pašu, da mu popis predadu. Ovaj dan bijaše ovdje vieće, na kojem bijaše metropolita grčki, biskup jermenski i khakam-baki. Kad se je sjednica svršila, izišav paša van vidi Bugare, te upita Kyrukafu, što je učinjeno? Donesosmo popis, odgovore oni. — Nosite ga Djedatiji Odassi, odvrati paša, te tako i bude.

Tamo došavši najdoše metropolitu grčkoga. Tahir-bey, potaknut po ovom dostojanstveniku,

Digitized by Google

poče nagovarati, neka nekažu, da ih više u Drinopolju ima nego 148. Ali Bugari na to nepristadoše. Paša im zatim zapovjedi, neka mu dadu popis 148 Bugarah, da naredbu carsku ovrši: više ih oddieliti nemože; jer da o tom još neima naputka. Biskup grčki posvjedoči takodjer, da je sjedinjenikah samo 148; zatim govoraše srdito, da broj onih, koji molbenicu podpisaše za dozvolu prelaza na katoličku vjeru, nije velik, a napokon okrenuv se k Bugarom reče: Čuste u zakonu, da ste katolici, nu prevareni ste; vas žele, da vi ni neopazite, pretvoriti u Rimljane. Dojti ćete vi kašnje mene moliti, da vas u svoju crkvu opet primim. Savjetnici bugarski odvratiše mu, da on uzalud troši rieči, i nek se nemieša u stvari bugarske.

Kad je ova odluka bila gotova i podpisana, sjedinjenici zaiskaše šest poglavarah, dva za Kiredikane, dva za Kaičkane i dva za Ildirimljane. Zaiskaše i pečat za novu obćinu. Paša obeća, da će molbu njihovu u Carigrad poslati. Dokle se obćina ova neustroji, paša je Kyrukafa za poglavicu obćine ove naimenovao. Jučer je kancelar sjedinjenih Bugarah prvi put za svoga podanika izdao putni list u Carigrad.

U Djakovu pobilježio *Fr. M.*

Odlazak francezkih misionarah iz Lha-se.

(Konac.)

Taj se večer oprostismo i sa Samdadžiembom. Od onoga časa, što je odlučio Ki-šan odstranili nas iz Tibeta, nije ga k nam pustio; jer je sluga naš bio iz države Kan-sa te i on kinski podanik. Ki-šan obeća, da ga nebude više progonio, već da će ga poslati kući. Tako je i bilo. No Samdadžiemba se je bavio samo njekako jednu godinu kod svoga roda, a poslje se vratio natrag k našim mongolskim misijam, te je g. 1852. živio u kršćanskoj naseobini Sivanžkoj, što leži za velikim zidom. Ki-šan ga je po našem odlazku obskrbio svim, česa mu je trebalo, dà dade mu i znatnu svotu na put. Samdadžiemba bijaše divljega stasa, surov, često i osoran; na putu nebijaše nam osobit drug; no bio je vjeran, oddan cielim srdcem. S njim smo se vrlo težko razstajali.

Svanu dan odlazka. Ranim jutrom navïestiše nam dva kinska vojnika, da nas Ta-lao-ye, Ly-knon-gan, i njegova svjetlost g. Ly, čuvar mira ili miritelj kraljestvah, čekaju s ručkom. To bijaše mandarin, što nas je imao po nalogu Ki-šanovu pratiti do Kine. Odosmo dakle k njemu, a dali smo si tamo odnesti i prtljagu. Ly, čuvar mira, ujedno vojni mandarin, koj se imao brinuti za javni poredak, došao je iz Ćeng-tu-fua, glavnoga mjesta provincije Se-čuenske. Služio je dvanaest godinah u Gorki, butanskoj pokrajini, gdje se je brzo dizao, postigao dostojanstvo Tusse-a, a napokon mu bude izručena uprava vojske, stojeće na granicah proti Englezom. Dobio je modri gumb i pravo, da na kapici nosi sedam samurovih repićah.

Ly-u bijaše jedva 45 godinah, pa je već svjedočio na kakvih 60; imaše još samo njekoliko zubih, riedku i već posiedu kosu, caklene, izbuljene oči, mršave ruke, nabrekle, natečene noge, koje su ga jedva držale; riečju: radi neuredna života bijaše mu smrt blizo. Mislili smo, da je tomu krivo neuredno pilo driemka; nego on nam sam izpovjedi, da je tomu rakija kriva. Sad se nakani vratiti k svomu rodu, te ondje početi uredan život. Upravo radi toga je i silio toliko Ki-šan, da odemo, jer smo ovako mogli putovati s Ly-om, koj kao zapovjednik ima na putu petnaest vojakah na službu.

Za vojnoga mandarina bijaše Ly vrlo sposoban; znadijaše kinsku knjigu, a i bijaše osobito izkusan muž. Govorio je pravilno i važno, nije vjerovao ni boncem ni lamam; o vjeri Gospodina nebeskoga nije znao ništa, no štovao je vrlo pobožno zvjezdište velikoga medveda. Držanje bijaše mu gospodsko i ugladjeno; nu kad i kada bi se iza svega toga ipak pomolila mala osornost. Srebrne prutiće cienio je nada sve. To bijaše onaj muž, koj nas počasti vrlim ručkom.

Zatim odosmo k Ki-šanu, da mu se izpričamo. On nam progovori ovako; „Podjite sada u svoju kraljevinu. Uzdam se, da se na me tužiti nemožete, jer postupam s vami pošteno. Što ste prognani iz Tibeta, nije moj zakon, već volja careva. Nemogu vam dopustiti, da putujete na među indijansku; jer zakon zabranjuje. Da nije toga, sprovodio bi vas do ondje sám, makar sam i star. Put, kojim ćete okrenuti, nije tako zao, kako ljudi govore. Imati ćete dakako sniega, studeni i visokih gorah. Netajim istine, jer neimam zašto, da vaš varam. Ali ćete svaki večer naći pripravno noćište, pa vam neće trebati da si istom pravite stanove. Morate iti na konjih, jer u toj zemlji neima nosilah. Viesti o vas poslati ću caru i dobiti će je prije, nego vi dojdete na mjesto. Moji brzoteče idu dan i noć. U glavnom mjestu provincije Sečuen primit će vas kraljevski namjestnik Pao; tu prestaje moja odgovornost. Putujte mirno, te razširite svoje srdce. Ja sam već unapried dao svuda naviestiti, da vas dobro primu. Neka vas prati putem zviezda sreće od početka do konca!“

Odgovorismo mu:

„Učinjena nam je doista velika krivda; ali ti želimo ipak u svem najbolju sreću. Težiš za častmi, želimo ti, da zadržiš sve, što jih imaš i stečeš jošte viših.“ „O moja zviezda je nesrećna!“ uzdahnu Ki-šan, te potegne u nos prstovet trenca.

S nami je govorio uljudno i prijazno. A kad se je obratio k čuvaocu mira u kraljestvih, progovori dostojanstveno važno ovako: „Ly-kuon-gan-e, tebi je slobodno putovati. Cesar ti dopušta vratiti se u krug svoje obitelji. Imaš na putu dva druga, pa to ti neka bude

Digitized by Google

drago; jer je put dug i dosadan. Muževi ovi su pravedni i milostivi; živjeti ćeš dakle s njimi u skladu i miru. Čuvaj se, da jim neraztužiš srdca ni riečju ni činom. A sada da ti rečem još jednu. Služio si dvanaest godinah u Gorki na granici; s toga sam naložio blagajnikom, da ti izplate 500 unčah srebra; daruje ti je veliki cesar.“ Ly se sruši na koljena i reče: „Nebeska dobrota velikoga cesara obsipala me je na svih mjestih. No kako može nevriedan sluga, kakav sam ja, prijeti tolik dar, da se nezarumeni. Molim poslanika srdačno, neka izvoli dopustiti, da sakrijem lice, te se ugnem tolikoj milosti.“

Na to uzme Ki-šan: „Zar misliš, da ćeš svojom nesebičnošću toliko ugoditi velikomu cesaru? Ta šta je njemu do to njekoliko unčah srebra? Uzmi tu svoticu, pa popij za nju s prijatelji koju čašu čaja. No kad se vratiš u Kinu, ostavi se rakije. To ti velju, jer je otcu i materi (tako se zovu mandarini sami) učiti djecu, što valja.“ Ly-kuon-gan takne čelom tri puta zemlju, ustane te se stavi uz nas.

Sada dojde red na vojnike, koji su svi pali na koljena. Ki-šan promieni opet glas, te progovori u kratkih, prekinutih izrekah, dostojanstveno i oštro: „Vi vojnici, je-li vas ovdje mnogo? Čini mi se, da petnaest! jest petnaest! vi vojnici vratite se dakle kući; te ste od vojske odpušteni. Sprovodite svoga Pussea i ta dva tudjinca do Se-čuena. Budite jim vjerni, pozorni i spremni sluge. Razumiete-li?“ „Razumiemo!“

„Sela Pabska (tibetska) pazite; puku nedosadjujte; na stajah i noćištih budite oprezni; krasti ili robiti nesmijete nigdje. Razumiete?“ „Razumiemo.“

„U stada nedirajte; usjevah nekvarite, i pazite, da se nedogodi u šumah gdjegod požar. Jeste-li čuli?“ „Čujemo.“

„Budite medju sobom složni, nesvadjajte se, nesrdite se jedan na drugoga — svi ste vojnici cesarovi. Jeste-li me razumjeli?“ „Jesmo.“ „Tko se bude zlo ponašao, bit će kažnjen bez milosrdja. Jeste-li zapamtili?“ „Jesmo zapamtili.“ „Nu, kad ste me razumjeli, sad si to zapamtite, pa se stresite!“ Svih petnaest takne tri puta čelom zemlju; pak ustanu i odu. Izišav svi, povuče nas Ki-šan na stranu, da se s nami tajno porazgovori. „Ostaviti ću,“ reče, „Tibet što prije te se vratiti u Kinu. Da mi nesmeta prevelika prtljaga, šaljem tom prilikom dva velika kovčega. Ima u njih kožah, a zabilježena su oba mojim biljegom. Izručam je vam. Dajte jih svaku večer odnesti u svoju ložnicu. U Čing-tu-fu, glavnom mjestu provincije Se-čuen, predajte jih kraljevskom namjestniku Pao-čung-tangu. Pazite i na svoje stvari, jer kraj puta ima mnogo malih lupežah.“

I tako se razstasmo s Ki-šanom. Skoro zatim bude imenovan namjestnikom provincije Se-čuen, no poslje je, na zapovied novoga cesara, neznam zašto, odanle odpravljen. Bijaše bez dvojbe izvrstan državnik.

Čudnovato je doista, što je kinski poslanik izručio svoje stvari nam, gdje je imao na službu jednoga od viših mandarinah. Valjda je dobro znao, da je sigurnije povjeriti je misionarom, nego kinskomu činovniku. Odosmo s Ly-om u njegovu kuću, gdje nas je jur čekalo osamnaest osedlanih konjah. Prije nego zasjedosmo konje, dodje onamo silna, čisto odjevena Tibetanka, žena Ly-kuo-gana, što ju je prije šest godinah uzeo, a sad ju ostavio za uviek. Porodi mu sinčića; ali diete umre. Muž i žena, što se nisu imali nikada više vidjeti, oprastali su se javno, i to ovako. Muž reče: „Sad ćemo odputovati; ti ostani tu, te sjedi mirno u svojoj kućici.“ Žena odvrati: „Pojdi sretno, što sretnije, pa pazi na svoje natečene noge.“ Na to prikrije oči rukom, neka bi ljudi mislili, da plače.

Mandarin se obrati k nam i reče: „Kako su lude tibetske ženske; ostavljam joj liepu kuću i dosta blaga — sve kao novo, pa još radi, kao da plače. Zar nemože biti sasvim bez brige?“ Po tom doisto čudnovatom razstanku sjedosmo svi na konje te odosmo iz Lha-se.

Pred gradom čekalo nas je mnogo znanacah: davahu nam za uspomenu darovah. Bio je tu i onaj mladi nedavno obraćeni ljekar, noseć smjelo križić na prsijuh. Sjašismo, te progovorismo kršćanski mislećemu puku njekoliko riečih za utjehu. Osobito jih opomenusmo, da se odreknu bludnjah buddhističkih, uzštuju Boga kršćanah te se unj uzdaju. Skočiv mi po drugi put na konje, dojaši do nas zagrabce namjestnik musleminski, nudeć nam se; da će nas sprovoditi do rieke Bo-ču. Ta prijaznost vrlo nas uzradova; ovaj muž pokazao nam je u Lha-si mnogo putah, da nam je iskren prijatelj. Kod rieke Bo-ču sastasmo stražu, štono nam ju posla vladar, i koja nas je imala sprovoditi do kinske granice. Sastojala se od sedam vojnikah i vrhovnoga lame, koji je bio ujedno Dheba t. j. podkapetan. Naša je dakle karavana narasla na 62 jašioca, a prtljaga se je za nami nosila.

Još se jednoć ogledasmo na Lha-su, rekuć: Gospodine, budi volja Tvoja! Bijaše to 15. Ožujka 1846.

Iz „Blahověsta“ I. J.

Program vjerozakonskoga odbora u carevinskom vieću.

Nješto od radnje vjerozakonskoga odbora u carevinskom vieću prijavljeno je jur i u našem listu. Za čudo je, kako je ovako loša radnja mogla izići iz odbora, u kom sbori i mudrih ljudih; ali je vendar istina. Evo opet njekoliko opazkah na glavni sadržaj toga programa.

1. Zašto §. 1. neglasi ovako: Država je od sada bez vjere t. j. nemari posve ništa, kakve-li je koj državljan vjere? Zašto da se to očito neizreče, kad je i onako smisao svega programa? Kad se već podstupi takva šta predložiti, kamo je odvažnost, da se to kaže izrekom, kano što mora biti po učioni?

Jedna od najžešćih stranah iz Hegelove učione, koja se napokon dade na najružniji materijalizam, bila je pred 30 godinah po prilici upravila na državu ovakov zahtjev,

Digitized by Google

t. j. da se pretvori u bezvjernu i od te doba, mnogi učitelj državnih znanostih opetova s učiteljske stolice ove zahljeve. Već zato nije nam se čuditi, što vjerozakonski odbor predlaže: neka se država pretvori bezvjernom; jer sigurno je, da u njem ima članovah, koji su naučili državne nauke od mladih Hegelah. Ali austrijanskim pustolovcem lebdi jur davna pred očima uredba saveznih državah u sjevernoj Americi kao uzor, te se neće umiriti, dokle u staroj Europi nevide, kako bi se u onako slobodnoj državi dalo živjeti. Napokon mora se priznati, da put, kojim naša prosvjeta stupa više jur od sto godinah, smiera na bezvjernu državu kano na uzor. Vjerozakonski indi odbor učini samo ono, što kao čedo svoga vremena nije mogao propustiti, samo bi dakako bilo želješti, da je više vještine pokazao u logici.

2. Pita-li se čovjek: ima-li za ovu osnovu vjerozakonskoga odbora izgleda, da će se uvesti u porabu? to možemo kao za sigurno reći: da za sada još neće! Sudeć stranke, kako se pojaviše u carevinskom vieću, nada je, da će osnova zapeti za žestok odpor i prigovor, a to tim žešći, što je odpor za sada sbilja poduprt množinom puka po svih krajevih carevine.

Nu, quod differtur non aufertur — pak što sada nepojde za rukom, to će s nova doći na red prije ili kašnje. Jer, kako je rečeno, negone nas na to pojedinci, nego nas nosi rieka naše prosvjete, koju zaustaviti ili joj tok okrenuti drugamo nemože ljudska ni mudrost ni sila — to može sam Bog.

Razumije se samo po sebi, da će nemareć za ovu istinu svaki čovjek, vjeran svojoj dužnosti raditi koliko god može, da ukloni nesreću, u koju srnemo, ili barem zaprieči, da nas nesnadje na naglo. Jer spačke moradu da budu; ali jao čovjeku, po kom se sbudu.

3. Kakova će to vendar biti sudba, nesreća? Tko je proučio prošlost i sadašnjost, njemu netreba nagovieštati. Do sada je svaki narod ili puk, koj bi izgubio tvrdu vjerozakonsku podlogu, ostavio se života po vjeri svojoj, ma dotjerao on kako mu drago u znanju, liepu ukusu i vanjskom ponašanju. Kako se pokvari srdce, počme pljesnivitj i mozag, a to se pljesnilo primi gradjanskoga života u narodu, ter od njega se i razpadne. To uči povjestnica u sto primjerah; to se viđi i u hvaljenoj slobodnoj državi sjeverne Amerike, u koju kad čovjek pogleda te vidi, kakov je ćudoredni život, mrzota ga i grozota popada, i njoj je sigurna propast. Čovjek se može opametiti tudjom nesrećom, pa su se mogli i članovi vjerozakonskoga odbora opametiti onom nevoljom, u koju zapade sjeverna Amerika sbog bezvjerna života.

4. Što će biti onda? Ako ta nesreća snadje nas ili naše potomke, je-li će tim biti konac? Kako vjerujemo i nadamo se: neće! Istina je, biti će nevoljna i težka vremena za vjerne kršćane, za crkvu Isusovu; ali nevolja i stiska neoslabiše nikada još crkve Isusove, nego je ona u njih još ojačala i pomladila se. Kršćanska istina neće poput utrnuti u svjesti narodah, nego će jih pače probuditi na nov i krepčiji duhovni život. Konac sadanjega nadriprosvjetnoga postupka biti će početkom novoga, pravoga kršćanskoga.

Passaglia.

Jedan talijanski list naniza uzpored ulomke iz kobne knjižice Passaglijine, o kojoj se sada toliko govori, te iz knjižice njegove od prošle godine s naslovom: „Papa i kralj," pa na tom nizu zrcali se značaj toga muža.

1860. Papa nemože da bude podložnik kojega od vladarah.

1861. Papa mora da bude podložnik kralja Italije.

1860. Da papa zajedno nije kralj, bilo bi smutnje i razdora.

1861. Ostane-li papa kraljem, te je smutnja i razdor neizbježiv.

1860. Otmu-li se papi zemlje, to će i crkva oslabiti i doći u pogibelj.

1861. Za crkvu će biti to velika korist, čim papa više nebude imao nikakove zemlje.

1860. Svjetovnoj papinskoj vladi dužni smo podpuno štovanje.

1861. Proti svjetovnoj papinskoj vladi mora da se ustane.

1860. Oni, koji ustaju proti papi kao kralju, pokazuju, da neimaju ni duha pobožnosti ni duha vjere.

1861. Upravo pobožnici i ljudi od vjere moraju da ustanu proti papi kao kralju.

1860. Za duhovnu oblast treba papi neobhodno da ima svjetovnu oblast.

1861. Svjetovna oblast papina škodi njegovoj duhovnoj oblasti.

1860. Biskupi brane jednodušno papu-kralja.

1861. Biskupi moraju da udare na papu-kralja.

1860. Po zakonu sabora tridentinskoga ima se onaj izobćiti, koj papi otme države.

1861. Biskupi, držeći one, koji sebi pridružiše papinske zemlje, za izobćene u bludnji su.

1860. Rušna je to drzovitost, kada tko hoće da se drži misli protivne papinu očitovanju.

1861. Plemenito domoljublje može se uzprotiviti svečanu očitovanju papinu.

Viestnik.

Iz Zagreba. Radostnim čuvstvom javljamo, da je prečastni gospodin kanonik Franjo Gašparić svoju opasnu bolest — zapalu pljućah — srećno prebolio, te se jurve polagano oporavlja.

Iz Pešte. „Pest-Ofner Zeitung" javlja, da je 10. Listopada u Pinkafeldu umrla u 78. godini gospoja gro-

Digitized by Google

fica Franjica Batythány, rodom Széchenyi, sestra pokojnoga grofa Széchenyia i sada još živućega grofa Pavla Széchenyia. Pokojnica bijaše velika prijateljica znanosti i glasbe, a 6 godinah prije smrti odreče se i svoje imovine, te se zatvori u samostan, što ga prije dade sagraditi za milosrdnice. Tu se je doživjela pod imenom „sestra Franjica“ dvoreć uboge bolestnike i obavljajuć oko njih sama glavom najprostiju službu.

Iz Rima. Na 27. Rujna na večer bijaše grad razsvietljen, te sviralu svirke pred stanovi rimskih dostojanstvenikah, koji su dan prije u tajnom konsistoriju imenovani za kardinale. To su msgr. Karlo Sacconi, nadbiskup nicejski, dosadanji apoštolski poslanik u Parizu, rodjen god. 1808; msgr. Gaetano Bedini, nadbiskup viterbovski, rodj. 1806; msgr. Angelo Guaglia, tajnik saborskoga odbora, ródj. 1802; i o. Antonio Panebianco, iz franciškanskoga reda, viećnik kod sv. officiuma, rodj. 1808. u Terranuovi na otoku Siciliji. Za ovoga zadnjega gata rimski puk, da će on biti papa. Po onom proročanstvu, koje Piu IX. nadieva pridjevak, „Crux de cruce“ spao bi na kardinala Panebianca pridjevak „Lumen in cœlo.“ Drugi kardinali, što jih imenova sv. otac, jesu: msgr. Billiet, nadbiskup chambery-ski; msgr. Cuesta, nadbiskup campostellanski i msgr. de la Puente, nadbiskup burgoski. U prvi ponedjeljak za tim bijaše javni konsistorij za predaju kardinalskih kriljakah. — Sudeć po spisu „Pro causa italica“ reći bi, da je Passaglia baš čovjek, kakova treba talijanskim prevratnikom; jer, kako reče njihov jedan vodja, Petrucelli della Gatina, bez crkvenoga razdora u Italiji neima jedneće, a za taj posao treba odgovorna urednika. Nu pitanje je: da-li će bivši redovnik prevratu moći za dosta služiti? Kad je on bio nakanio, da će izstupiti iz družbe Isusove, stavi se prijatelj njegov kardinal Barnabò da ga odgovori; jer da bi tim po zlu okrenuo. Odgovarajuć ga reče mu ovu prispodobu: „Dok ste u družbi Isusovoj, Vi ste u njoj kano ugladjen kamen na čelu kuće; odlučite-li se od družbe, biti ćete i opet taj kamen, ali ležeć na zemlji, te dočim će se ona rupa na čelu brzo zapuniti, Vas neće nitko ni pogledati ili će Vas gaziti nogami.“ Isti sv. otac opomenu ga otčinski, a nije se on dao prevariti zavjerom, gdje se Passaglia na koljenih pred njim zavjeravaše, da će se on sve dalje udaljiti od crkve. Passaglia stanuje od onoga časa, što je izstupio iz reda, kod jedne gospoje Englezkinje, i s njom se je njeki dan na večer na kočiji izvezao na javno šetalište pod brdo Monte Pincio. To je dakako udarilo svim u oči.

Iz Genfa. Ovdje je otvorena evang. allianca — baš po protestantski — protestom tridesetorice bogoslovah proti nauku o presv. Trojstvu. Čini se kano da Servet, koj je po Kalvinovoj sdusi sbog protesta proti njegovu očitovanju o Trojstvu u Genfu sažgan, uzkrsnuo iz svoga praha. Morda se je i njemu pohtjelo spomenika, kako protestanti namjeravaju da ga podignu Husu. Ta Servet je više njihov čovjek, nego-li Hus.

Iz Njemačke. Ono drvo, pod kojim Oskar Becker pokuša da ubije pruskoga kralja, štuje se sad kao kakva svetinja. Svaki gost u Baden-Badenu gledao je, da odlupi komadić kore za uspomenu, te sbog toga moralo se je stablo obući platnom, da drvo neusahne. Da-li se ova vrst štovanja proteže na samoga Beckera ili na kralja, neznamo, a ni netreba nam znati; jer bilo jednomu ili drugomu, nam je baš svejedno a i smiešno nam se vidi. Samo to želimo, da to katolici dobro zapamte i njihove novine zabilježe; jer će jim trebati ovakova primjera, da bezumnim i opakim klevetnikom, kad stanu olagivati katoličku crkvu radi štovanja sv. moćih, imadu čim začepiti usta. Niti najvećemu glupaku od svih katolikah nije još pala na pamet ludorija, da takove ostanke štuje. Dakako, kad su gospoje vodu opiračinu Rongeovu cienile i rabile kao dragu mirodiju, to se netreba čuditi ni onoj luderiji u Baden-Badenu. Svaki čovjek ima ćuti za drage si ostanke; pa kako se srdce povodi za čim plemenitim i svetim, tako može ono ginuti i za pravom ludorijom. Svak po svoju! —

Iz Virtemberžke. „Stuttg. Volksbl.“ piše o papinskoj vojsci ovako: „Već se više putah dogodilo, da su ljudi bivši u papinskoj vojsci na zaglavnom sudu osudjeni radi težkih prekršajah. Po tom sudeć lahko dojde čovjek na tu misao, da su za papinsku vojsku sabirani sami skvarenici, a rimska vlada po takovu da je primala pod zaštitu zločince. Ali tomu vendar nije tako. Ratno rimsko ministarstvo dade sabiračem vojnikah naročitu zapovied, da primaju ljude samo s ovom četverom pogodbom: 1. da svaki bude katolik; 2. da je pošteno doslužio službu u domaćoj vojsci; 3. da nije bio osudjen na nikakovu sramotnu kaznu, ili da nije pod iztragom, poslie koje bi imao zapasti pod sramotnu kaznu; 4. da nije preko 35 godinah star. Svaki momak želeći stupiti u papinsku vojsku imao je to dokazati pismom od svoga poglavarstva. Nu to nije obdržavano; jer mnogim sabiračem bijaše više do ono 70 franakah na glavu, nego do svete stvari i poštenja svete stolice. Oni bi pisma na sve četiri pogodbe izvadili za najgore lopove, te tako prevariše rimsku vladu. Istina je, čim bi se pronašlo, da je koj od zapisanih momakah zločinac, uskok, ili vojnik još pod puškom, odmah bi je s mjesta odpratili kući, a sabirače skinuli ili zatvorili u tamnicu; ali je bilo u papinskoj vojsci momakah krivoga imena, za koje se nije znalo, što su i kakovi, pak nije bilo moguće to ni pronaći. Tako se dogodi, da je u dvie čete dobrovoljacah njih preko polovine bilo druge vjere, pače medju njimi branili su i židovi prava sv. stolice. Vjera ipak nije smetala nikomu, da se popne i na najvišju čast u vojsci, samo ako je za to valjao. Iz Virtemberžke služilo je crkvenu državu više častnikah protestantah, da

Digitized by Google

Jim nitko nije prigovorio sbog vjere. Samo onakov, koj je radi prosta prekršaja pobjegao iz domovine, čim je izišlo na vidjelo, bio je strogo sudjen. Kad bi sva četa izišla te se stavila u red, pozvalo bi takova čovjeka van, ondje mu pred svimi svuklo vojničku odoru, odmjerilo mu 50 batinah, te okovana predalo oružnikom, da ga izprate onamo, od kuda je bio došao. Rimskoj vladi dakle nemože se prigovarati, da je ona sebi u službu s namjerom pokupila izmet čovječanstva."

Iz Augsburga. Jur duže vremena vidja se ovdje tjeračina proti milosrdnicam u bolnici, kano da njeka stranka oponaša sramotnu tjeračinu bečku. U tom poslu marljivi su bolnični liečnici; ali će jim slaba biti korist od posla; jer tjerajuć zeca iztjerali su vuka — iztragom izide i njihovo loše ponašanje na javu, te bi jim bolje bilo, da odmah sami ostave službu. Nemori njih briga za bolestnike, nego jad i zloba na milosrdnice, da jih izrinu iz bolnice. Zlobni su pako na nje jedno što mrze na vjeru, a drugo što bi radi, da u bolnicu dojdu svjetovne dvorkinje, koje bi u svačem mogle poslužiti. To se razumie samo po sebi. Sbog toga bijaše u gradskom vieću žestoke prepirke; nu vieće zaključi većinom glasovah 14 proti 4, da milosrdnice neka ostanu za katolike, a djakonice za protestantski razdiel bolestnikah.

Iz Monakova 23. Listopada. Danas u jutro izide željna Döllingerova knjiga „Crkva i crkve" u knjižari Cottinoj. To je ogromna knjiga od 681 stranah, ima dug uvod, gdje se očituje, zašto se izdaje i zašto nije izišla sve do sada. Tako se pobijaju prigovori proti njemu kao govorniku posve mirno i razgovetno, a prema koncu očituje se nada, da će se protestanti sjediniti. Pisac nesboreć samo o crkvenoj državi, opisuje izvrstno i prekrasno sadanje vjerozakonsko stanje na svemu svietu, osobito protestantske crkve u Englezkoj, Pruskoj, Skandinaviji i Americi, opisuje stanje ruske i grčke crkve, pokazujuć bolju i gorju stranu, a napokon stanje katoličke crkve, kakvo je sada, te uzputice pripovieda poviest crkvene države od ovo sto godinah, uredbu njezinu, načine vladanja i obnove, a to sve na široko većinom po rimskih izvorih. Knjiga je zanosita pohvalnica katoličkoj crkvi, vještom rukom izvezena samimi istinitimi čini. Još nigdje nije ovako opisana neizmjerna prednost katoličke crkve pred drugimi sljedbami, potreba primata, potreba svjetovne papinske oblasti po ljudskom računu, ovako živo, kako je u ovoj knjizi. Dodana dva predavanja, za koja svjedoče slušaoci, da su od rieči do rieči tiskana, dokazom su, da Döllinger nije poricao svoje rieči ili in petto ostavio, kako ga olagaše jedne novine. Knjigu čitaju ovuda marljivo, a sigurno je, da će i mnogoga dobroćudna protestanta obuzeti, a svakoga katolika od razuma vrlo razveseliti.

Iz Španjolske. U Bolonji ima jedan zavod španjolski s velikom imovinom imena: „Collegio spagnuolo di S. Clemente" za odgoj mladićah Španjolacah. Taj zavod, budući od utemeljitelja, njekoga španjolskoga kardinala, bogato obdaren tako je imućan, da mu od vlade netreba nikakove podpore. Piemontezi vični da sve, do šta mogu, pridruže, pridružiše si i imovinu toga zavoda bez svakoga pitanja. Španjolske novine graknuše te psuju, da je to strahota od otimačine; pitaju, kako-li se podstupi piemontezka vlada to učiniti bez znanja španjolske vlade, kojoj je onaj zavod pod zaštitom. K tomu pridaju jedne novine španjolske: kad to piemontezka vlada čini u Bolonji, što bi tekar radila u Rimu, da njim zavlada?

Iz Jedrene. Do dvanaest Grkah navali izvan grada na katoličkoga svećenika Bugarina, te ga probodu nožem. Nesretnik izdahnu u bližnjoj seljanskoj kući.

Iz Englezke. Dr. Sykes u Dublinu prešao je na katoličku vjeru. Dan prije zaredbe u protestantskoga propovjednika porodi se u njem sumnja, da-li je istina na protestantskoj strani? te nije imao mira od sviesti, van da prejde u katoličku crkvu. Ravnatelj kraljevske učione u Weštminsteru, Harrison, glavni sudac Karlo Domville u grofoviji dublinskoj, gospojica Georgijana Maria Penny i Uhile, urednik jednoga crkveno-političkoga tjednika, primljeni su prije njekoliko mjesecih u krilo katoličke crkve.

U Englezkoj bijaše god. 1716. samo 80,000 katolikah; god. 1821. već 300,000; god. 1842. od 13 milijunah državljanah $2^1/_2$ milijuna katolikah; god. 1845. već 3 milijuna, a sada već oko 5 milijunah, i od njih u samom Londonu 100.000. — Osim toga kaže jedna parlamentu predana obaviestnica, da u Englezkoj obnaša svjetovne službe 1357 duhovnikah anglikanskih. Da 1357 katoličkih duhovnikah obnaša svjetovnu službu, kolike bi vike bilo na takovu uredbu! Koliko se prigovara papinskoj vladi, kojoj je u naravi, da mora imati u državnoj službi duhovnikah, što ima kraj 5000 činovnikah samo 140 duhovnikah u službi.

* *(Na obranu.)* U jučeranjem „Pozoru" njetko je ljuto al sasvim krivično ukorio jednoga narodnoga zastupnika, što je braneći u saboru zadruge pozvao se na rieči: „Ecce, quam bonum, et quam jucundum habitare fratres in unum," i rekao, da je ta izreka iz sv. pisma. Tako i jest. Navedene besjede nahode se rieč po rieč u psalmu 132, 1.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Umrli su: g. Gjuro Fabek, župnik u Kloštru i g. Nikola Čuk, prebendar prvostolne crkve zagrebačke. — G. Karlo Jambrečak, kateketa na glavnih učionah u Zagrebu, premješten je na svoju molbu kao učitelj na karlovačku gimnaziju.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 46. U ČETVRTAK 14. STUDENOGA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

POKLON

PRESVIETLOMU I PREPOŠTOVANOMU GOSPODINU

FRA SEBASTIANU FRANKOVIĆU,

Milošću Božjom i sv. stolice biskupu sionskomu i apostolskomu namjestniku u Bosni.

Skoro zimu zimovasmo hladnu;
Ljuti vihri i mrzli oblaci
Porušišę našu zemlju gladnu,
I sunčani tavnovaše zraci,
I nebo nam cielo ljeto kratì
Slati svoje drage blagodati.

Pa nam nije ni kovilje klilo,
Pa nam nisu ni ovčice pasle, —
Jer pastiera njije njima bilo;
Pa nam nisu ni pšenice rasle;
Jer je jaram na tegu nam pao,
I bez svoga težaka zaspao.

A nu sada, moja braćo draga!
Minulo je to nemilje stravno,
I zenula dražest dana blaga:
Maknut' će se i sjemenje stavnò,
Jer nam hoće i pšenica rasti,
I bjele ovce se napasti.

Jer nam opet žarko sunce granù,
Jer je njiva dobila ratara,
I pastira ovce za obranu,
Koji će jih štitit' od udara
I javiti proz razkoši tajne,
Na pasište piće vjekotrajne.

Frankoviću! Ti si ratar ovi,
Ti si pastier sveg' neboga puka;
Tebe vienac naše crkve ovi,
Kojeg' višnja podari Ti ruka:
Teži polje trudno i ubavno,
Pasi stado zbiljno i ljubavno.

Svi Ti našu ljubav poklanjamo,
To nek su Ti prvi naši dari;
A kada Ti ovi zalog damo,
Srećno će Ti ine ići stvari,
Čim sa ovog' božanstvenog plama,
Od krieposti teku djela sama.

Kô u polju, gdje kiša naraša,
Bujno cvate na unatječ cviećе,
To-l' za Tvojim blagoslovom naša
Sva ufanja kriepit' će se većе,
Na Tvoj pogled mio bjedna roda
Osegnut će kivna nepogoda.

Tak neštedi za njeg' trudne dane:
Bog će Ti jih uzdarit' obilno,
Poklie slavom skončaš ovjenčane,
Crkvi i vjeri podvorivši silno,
Jer su za nju neumrli trudi;
A sada nam živ i zdravo budi!

U Novom-Šeheru 1861.

Fr. Gr. M.

Digitized by Google

Grčka crkva i narod bugarski.

Od dra. *Fr. R.* —

I.

„Čujte jeku od iztoka sjajna!
Sviće rujna zora . . zora . ! zora!
Silno ječi gora . . ora! . ora! .
Leti vesak bilom gore stare
Od crnoga do sinjega mora,
Od Dunava do Stambula grada
Starom gorom i Stambulom trese.
Kaži vilo, šta se pripetilo?
Govori mi slovo zlatousto!

Og. Utješenović-Ostrožinski.

Komu izmed štovanih štilac ovoga crkvenoga časopisa nije poznat onaj narodni i crkveni pokret na balkanskom poluotoku, koj se sada pred cielom Evropom toli bujno razvija?

Ovaj pokret obratì na se pozornost evropejske diplomacije, koja mu se što raduje, što zavidja: na koliko naime vidi u njem sredstvo svojoj politici ili pako plašilo po otomansku portu.

Narodni pokret odjenù već krvave haljine u zapadnoj strani balkanskoga poluotoka. U Hrcegovini, staroj Humskoj zemlji, u vojvodini sv. Save teče već krvca krstjanska, pà zarumenì nebo nad starom Zetom, Bosnom i Srbijom, budeć svuda osvetu.

„Plače narod, do Boga se čuje,
Suzom topi zemlju obećanu
Od sinjega do crnoga mora,
Od Dunava do Stambula grada.
Kune narod zemlju obećanu,
Kune narod, da se zemlja trese,
Crnoj zemlji dodijala kletva.“

Dočim narod srbsko-hrvatski u navedenih pokrajinah pripravlja se na odlučnu borbu proti staromu neprijatelju krstjanstva, proti gnječitelju njegove slobode, proti ubojici njegove ljepše i sretnije prošlosti: narod bugarski u iztočnih i južnih pokrajinah istoga poluotoka bojak bije proti svomu duševnomu gnječitelju — proti grčkoj crkvi.

Novosadski „Srbobran“ onomadne u svom članku, kojim htjedè dokazati, da „prevažeći centrum u jugoslavenstvu nemože nikako biti u Hrvatskoj,“ za tu svoju političku kombinaciju navedè taj narodno-crkveni razlog: „šta bi značilo to, da mi Srbi tražimo središte i svoju budućnost u Zagrebu, koga je okólina podlegla sili Karla velikoga i primila katolicizam? Zar nije moguće, da zapad t. j. Francezka, Njemačka ili Italija opet udobnom prilikom poplave današnju Hrvatsku (sjetimo se Napoleonovih vremenah); pa kaogod su Hrvati pod Karlom podlegli uplivu katolicizma, tako mogu lahko drugom prilikom, oni podpasti sasvim pod tudje gospodarstvo i izgubiti i narodnost, čemu je primjer u polak poniemčena Češka, jer je u takvoj krizi vrlo opasan faktor katolicizam.“

Nam nije stalo absolutno, gdje da se stvori središte jugoslovjenstvu. Nù po svjedočanstvu čitave povjesti pretežnost duševnoga razvitka stvara narodno središte. Nerazvit um mora ustupiti prvenstvo razvitijemu. Mi dakle srbstvu nezavidjamo, što se drži pozvatim, da bude „prevažeći centrum u jugoslovjenstvu.“ Ali to odvratjamo „Srbobranu,“ da nijedan od onih razlogov nevalja, s kojih on hrvatstvu poriče, da bi moglò postati središtem jugoslovjenstva. Geografični položaj nesamo ne protivi se tomu, već ga pače usposobljuje, da bude ono ponajglavnijim djelateljem u razvitku našega naroda.

Ali katolicizam?

Što se Grk tako čvrsto drži iztočne crkve u formi, u kojoj se izza X. i XI. vieka pojavila, ima razloga. Iztočna bo crkva u toj formi je nesamo tvor grčtva, nego i njegova glavna podpora. Ali nepojmimo, kako da Slovjen može smatrati iztočnu crkvu za čuvaricu i promicateljicu svoga duševnoga bitja, svoje narodnosti i svoje budućnosti! Mi osudjujemo pojedine sgode i pojedine muževe katoličke crkve, koji pod vidom njekoga višjega poslanstva gažahu slovjensku narodnost i slovjenske običaje. Mi osudjujemo germanizatore IX—XII. vieka, koji pod izlikom orthodoxisma proganjajući slovjenštinu u Moravskoj, Češkoj, Koruškoj, na Labi i na Odri silom narivavahu krstjansku prosvjetu u njemačkoj odori. Mi osudjujemo ponašanje dalmatinskih biskupah u dvih crkvenih saborih pokrajinskih X. i XI. stoljetja. Mi osudjujemo vandalizam njekih zanešenjakov u Češkoj XVII. vieka s češkom narodnom knjigom.

Ali dočim osudjujemo ove pojedine pojave u povjesti zapadne crkve, koja jih nikada neodobravaše: nikako nemožemo uzvisiti se do toga osvjedočenja, kao da je iztočna crkva narod slovjenski prosvietila narodnom prosvjetom, ili da bi naša narodna prosvjeta imala veće jemstvo u „pravoslavju,“ nego-li ga ima u katoličtvu.

Ovo naše osvjedočenje ospiva se na povjesti, imenito na povjesti naroda bugarskoga. Ona svjedoči nam, da narod bugarski (isto i srbski) nije trpio toliko ni od Turčina, koliko od grčtva, a napose izza razpada byzantinskoga carstva od fanariotstva. Ova metamorphosa grčke gordosti i gospodstva leži poput móre već četiri stoljetja na jugoslovjenstvu, tè ga izza velikoga trzanja samo komad po komad spušta izpod svojih pandž. Svaki pokret u jugoslovjenstvu u Turskoj borio se je nesamo proti Osmanlijam, nego i proti grčkomu svetjenstvu, koje s osmanlijstvom sklopì „sveti savez,“ pà mu vazda bilo, i sada je „potior pars.“

Digitized by Google

Kako su Srbi, digavši se početkom ovoga stoljetja na noge za svoju narodnu i političnu slobodu, pazili Grke i grčko svetjenstvo, vidi se već odatle, što srbski Washington Karadjordje dočuvši, da srbski izaslanici u Rusiju, Avram i Čardaklija, vode Grka Rodophinika, a ne pravoga Rusa, odmah poslà jim knjigu, da neka neuzmu Grka: „zašto — piše jim — znade, da ni s ovijem, što su medju nama, nemožemo nikako na kraj da izidjemo.“ [1]) Srbski metropolita Leontije, rodom Grk, sa svetjenstvom „volio je Turcima nego Srbljima.“

Još ogromniji bojak biju s fanariotstvom biedni Bugari. Ovaj rat mogô bi imati nepredvidnih posljedic za cielo jugoslovjenstvo. S toga je od potrebe, da naš narod, osobito naše svetjenstvo pobližje upozna se s odnošajem bugarskoga naroda naprama grčkoj crkvi; jer tim samo znanjem shvatit će dublje narodno-crkveni pokret u Bugarskoj.

Ja sam naumio u tom listu nacrtati početak i dojakošnji razvitak ovoga pokreta po najvjerodostojnijih, s veće česti bugarskih izvorih i viestih. Nù, da nam sadanji sukob bugarskoga naroda s fanariotstvom jasniji i razumljiviji bude, naumio sam prije svega pred oči staviti u glavnih phasah odnošaj njekadanji bugarskoga naroda naprama crkvi iztočnoj.

II.

Poslie tri ili četiri godine bude tisuća godin, što Bugarska pokrstjenjem knezà Bogora, prozvatoga na krstu Mihajlom, stupi u kolo evropejskih krstjanskih držav (864—865). Ovaj isti knez odvratì se od Carigrada, gdje se crkveno razkolje, s veće strane s političkih razlogov pripravljalo i snovalo, pà se obratì k Rimu, koj, upozornjen djelovanjem solunske bratje Konstantina i Methoda u Moravskoj, počè se baviti sa slovjenskim pitanjem.

Poslanici pape Nikole I. dodjoše u Bugarsku mjeseca Kolovoza god. 866. Knez Mihajlo bio je tolik privrženik rimskè crkve, da zapovjedì grčkomu svetjenstvu otići iz Bugarske. Ali na skoro kocka obrati se. Byzantinski dvor i patrijarha Fotij napeše sve sile, da Mihajla na svoju ruku svrnù; što jim tim laglje podjè za rukom, jer se rimska stolica nemogaše nikako na to sklonuti, da za Bugarsku odredi posebni patrijarhat, kô što željaše knez i narod bugarski.

Jedno iz glavnih preporuk pitanj med Carigradom i Rimom u saboru crkvenom od god. 869 bila je Bugarska. Ovo pitanje potaknù sam knez Mihajlo, htjedši jednom znati: kame spada Bugarska: je-li na iztočnu ili na zapadnu crkvu? Grčki episkopat i dvor byzantinski, prem se ovaj neutralnim pokazivaše, izrekoše odsudu: da bugarski narod ide u pravomoćno područje carigradskoga patrijarhata. Ovu odsudu odmah faktično oživotvorì poslav u Bugarsku metropolitu sa mnogobrojnim svetjenstvom. Rimsko svetjenstvo bilo je prinuždeno vratit se u Italiju.

Ovako svrši prva borba med iztokom i zapadom za Bugarsku.

Dok je knez Mihajlo vladao (—889), badava je rimska stolica reklamovala svoja historična práva na Bugarsku. Sretnija bijaše za vladanja njegovoga sina Simeona (893—927).

Ovaj najveći bugarski, a pored hrvatskoga Petra Krešimira i srbskoga Stjepana Dušana najslavniji vladalac jugoslovjenski, naumi svoju zemlju osloboditi od upliva dvora byzantinskoga i carigradskoga patrijarhata. Pà dočim granice svojoj državi razširì zaokupiv u nju sav bugarsko-slovjenski narod od Tise do Strume i Marice, od crnoga do jadranskoga mora; dočim ponositi Byzantium pred njim glavu prignù: zaiskà lovorom ovjenčan Simeon carsku krunu od nasljednika sv. Petra. Veliki Simeon „primì od sv. rimske crkve krunu carstva i patrijarhalni blagoslov,“ kako piše dotična listina.

Za Simeonom bila je Bugarska učionom slovjenske knjige, prognane iz velike Moravske, bila je sjemeništem slovjenskih blagovjestnikov. O spisateljskom djelovanju sámoga Simeona veli jedan stari pisac „ПОУОУДНВЪ СА СЛОВѢСНѢН МОУДРОСТН (Ivana Zlatousta) Н БЛАГОДАТН СВДУОХА, ИАКО ИЗЪВЪІКЪ ЄШОУ УЬСТН ВЪСѢ КНИГѢ, ИЗЪБРАЛЪ ЄТО ВЪСА СЛОВЕСА ИЗЪ ВЪСѢХЪ КНИГЪ ЄТО, ВЪСА ЄДИНЫ СЛОЖИ КНИГѢ, ТАЖЕ Й ПРОЗВА ЗЛАТОСТРОУА.“ Ovakim primjerom ì ovakom podporom samoga cara slovjenska knjiga već X. vieka doživì svoje zlatno doba.

Moć i procvjetù Bugarske zazirao je Carigrad; jer tim, što Bugarska doprè do samoga bieloga mora, što se sklonì pram zapadu, što se počè naobražavati na temelju narodnoga jezika — odzvonilo je u onaj čas u Bugarskoj i grčkoj prevladi, bilo svjetskoj bilo duhovnoj, i grčkoj prosvjeti.

Rekoh žalibože: „u onaj čas.“ Smrtju bo Simeona umriè i njegovo veliko djelo, koje je malaksalo za slaboga mu sina Petra (927—968), a razpalo se s nutrnje nesloge za umnkov mu Borisa i Romana. (968—971).

Carigradska svjetska i duhovna politika izvedè svoje namjere. Bugarska postadè grčkom pokrajinom (971) t. j. u znamenu onovremenom, postadè grčkim pašalikom. Grčka birokracija i

[1]) Vuka Karadžića „Praviteljstvujući sovjet srbski.“ U Beču 1861, str. 24.

Digitized by Google

grčki patrijarhat pretisnù nevoljan bugarsko-slovjenski narod.

Gnjet ovoga „golubjega“ naroda porodi na skoro odpor. Vojvoda Šišman i njegova četiri sina podigoše ga na noge, tè opet oslobodiše Bugarsku (976). Bugarska za silnoga cara Stjepana Samuela Šišmanovića (976—1014) bila je veća i prostranija, nò ikada kašnje. Njezino sredotočje bilo je prama moru u ochridskoj oblasti, obsižučoj zapadnu Maćedoniju (sadašnji monastirski pašalik) i svu sadanju srednju i sjevernu Albaniju. Na jugu spadahu k Bugarskoj stari Epir, Etolija, Akarnanija sve do lepantskoga zaljeva, preko koga prodirahu bugarske čete tja u Elladu i Peleponez, gdje je bilo mnogo naseobin slovjenskih. Maćedonija sva, izim jakoga Soluna, velik dio Thrakije do Filipopolja ili Plovdina, zemlja s ove strane Balkana do Dunava, Save i crnoga móra bijahu česti bugarske carevine. Grčko carstvo u Evropi ostalo je tako stisnuto k Bosforu, kako XV. vieka prije padnutja Carigrada.

Car Stjepan Samuel krenù istim putem, kojim udarì predšastnik mu Simeon. On stupì u bližji odnošaj s Rimom, primiv „od sv. rimske crkve krunu carstva i patrijarhalni blagoslov.“

Sredotočje bugarske države za Mihajla, Simeona, Borisa i Romana t. j. do god. 971. bilo je s ove strane Balkana t. j. u sadanjoj Bugarskoj. Veliki Preslav (kod Šumlje) bila je stoliça bugarskih vladarov, a s veće strane i bugarskih metropolitov.

Bugarska crkva za cara Petra, sina Simeonova, a zeta grčkoga cara Kristofora, bila je neodvisna od grčkoga patrijarhata. Bugarski arcibiskup Damian, stolujući u Dristri (Silistriji) „bje proglašen patrijarhom po zapovjedi čarskoga synklita i rimskoga cara Romana Lakapena.“ Bugarska crkva postala je „samostalnom“ (αὐτοκέφαλος) [1]. Ali čiem car Cimishij pokorì Bugarsku učiniv ju svojom pokrajinom (971), skinù Domijana s patrijarhalne stolice, a Bugarsku podčinì carigradskomu patrijarhatu.

Samuel Bugarskoj vratì ne samo političku nego i crkvenu neodvisnost od Carigrada. Metropolita i arcibiskup bugarski German, imenom takodjer (valjda redovničkim) Gabriel, sjedio je navadno u Samuelovoj stolici Prespi, u ochridskoj oblasti, ochridskomu jezeru na jugoiztok, kadšto i u Vodenu, gradu medju Bitoljem i Solunom. Nasljednici njegovi Pilip i David počeli su stanovati u Ochridu, [2]) slavnom gradu, u kom bivaše i umrše (916) sv. Klimente, učenik slovjenskih apostolov.

Ochridski metropolite, smatrajuć se zakonitimi nasljednici crkvenih dostojanstvenikov „Justinianae primae,“ ovršivahu svoje duhovno pravomoćje ne samo u carevini bugarskoj, nego i u obližnjih pokrajinah. Evo područje njihove vlasti po pripisku, priobćenom mi od izdavaoca bugar. narodnih pjesam Konstantina Miladinova, nalazećem se u patrijarhalnom kodeksu u Ochridu: „ѡ ѻхрндскаѧ прѣстолъ и васѣн българскїн. нарѵемсѥ блажененша архїепнскопа пѫрвїѥ Јѹстїанѥ нашего ѡтєчества имѣтн прно под собою епархїѥ: епнскопн дакїѥ снрѣч ѵгровлахїѥ, мєднтеранїѥ снрѣч ѵгрѵскаѧ ѯемлѧ, н лакронїѥ снрѣч србскаѧ ѯемлѧ до ѯапалнд мора, пнпннїѥ н прєвалїѥ снрѣч ѡт дѵнавд до солѵнд, его же глаголетсѥ макєдонїд н ҁѡѳѳанїѥ, н мнсїѥ горнєѥ снрѣч ѡт охрнда до ѧвлоѵд, до корнѳѳ.“

Ali ni ovaj put netrajaše dugo državna i crkvena neodvisnost i samostalnost Bugarske. Carigrad napeo je sve svoje sile, prestavše mu u Evropi i Aziji, da si podčini Bugarsku. Grčki car Vasilij počè vojevati oružjem, lukavostju i prevarom proti silnomu Samuelu. Velika medjunarodna borba, trajuća dvadeset godin s neznatnim odmorom (995—1014), vodila se je s obijuh stran takovom okrutnostju, takovom postojanostju, kakovih ima malo u poviesti svieta. Radilo se o životu ili smrti dviuh carstvij, dviuh narodov. Samuel napokon podlegnù, ali ne toliko bolestju tiela, koliko duha. Dne 29. Srpnja 1014. izgubì on odlučnu bitku pod gorom Bjelasicom, na medji thračkoj. Do 15.000 Bugarov padè Vasilju u plien; pà on, civilizirani Grk, počinì na njim barbarstvo, koje bi Džengiš-kanu služilo na čast. On, „pravovjerni car“ zapovjedì izkopati oči ulovljenim Bugarom, ostaviv jih s ironie svakomu stotinjemu, pà takove odpremì k Samuelu utekavšemu u Prespu, nù on nemogaše preživjeti toga užasnoga prizora. Najprije onesviesti se, pà zatiem odmah izpivši čašu vode preminù „bolju srdca“ (καρδιάγμω), kako lakonički javlja suvremen ljetopisac, dne 15. Rujna 1014.

Car Vasilij, lišen takodjer supernika, poslužívši se razdorom medj Samuelovim sinom Radomir-Romanom (1014—15) i sinovcem Joanom-Vladislavom (1015—1018.), upotrebivši mito i izdaju podčinì svomu žezlu svukoliku Bugarsku.

Taj okrutni car, koga grčki prosvjetitelji i laskavci prozvahu „Bugaro ubojicom“ (Βουλγαρόκτονος) proljećem god. 1019. unidjè kroz „zlatna vrata“ u Carigrad kano rimski triumphator s krunom na glavi, a pred njim Marija supruga cara Joana-Vladislava, kćeri Samuelove i ostali Bugari

[1]) Ovako: „Index quorumdam AEpprum Bulg. e Cod. n. 1004 bibl. reg. Paris.“ kod Le-Quien-a: Orbis christ. II. 290.
[2]) Ibid.

Digitized by Google

zarobljeni. Izpod slavolukov ulježè u veliku crkvu sv. Sofije, a poslie zahvale nad tolikom pobjedom primi u dvoru čestitke „svetejšega patrijarhe“ i carevinskih veledostojanstvenikov. „Stari krvnik,“ kako kažu naši Homeri, osveti krv i vid bugarskih nesretnikov nad potomcî njihovih mučiteljev dne 29. Svibnja 1453. u ovoj istoj „velikoj Aja-Sofiji!“

Po drugi put postala je Bugarska grčkom pokrajinom; po drugi put lišena političke i crkvene samostalnosti; po drugi put carigradski patrijarha primi Bugarsku u svoj „otčinski naručaj.“

(Dalje će slieditì.)

Misli u vrieme o Montalembertovu djelu „Redovi na zapadu.“

Noseć pred štioce prve dvie knjige jednoga vrlo važna djela *) samo po smisli i duhu, vrzimo s uma glasovitu osobu pisca, što-li vriedi Montalembert u svojoj domovini kao politik, a i tugu, s kojom ovo djelo izdaje u sviet, pak ćemo se zabaviti samo obilnim sadržajem. Propuštamo dakle i početak i konac uvoda, te idemo namah na samu razpravu, da ju glavu po glavu propratimo svojim tumačem, sve do predzadnje, gdje plemeniti grof pod naslovom: „Pravi i krivi srednji viek“ sbori o tužnoj neslozi, što se ovo zadnjih godinah opažava medju katoličkimi publicisti u Francezkoj.

I. O glavnom biljegu redovne uredbe.

U razpravi pobija grof najprije onu općenitu misao: da je od redovah gola historična korist, netajeć ravno, da je bilo medju samostanci velikih muževah, nu tvrdeć vendar, da je to uredba divljačkih vremenah, i da su oni samo oko dvie stvari stekli zaslugah: što su seljane naučili bolje obradjivati polje, pastire bolje gojiti marvu, a za obrtnike izumili orudja, te jih bolje naučili proizvoditi i obrtovati; zatim za učionu i gojitbu djece, najprije prepisujuć knjige od stare klasičke književnosti, a kašnje uredbom platoničke i peripatetičke filosofije, koja se je pokazivala u latinskih otcih, osobito u Augustinu, a kašnje se preobrazila i pokazala u odori scholasticisma. Ali historička korist od njih da je prestala, čim se malo po malo pridiže i izobrazi množina svjetovnjakah, izbavi se od uprave duhovnikah, ter u svakom staležu nastade ljudih za svaku struku učenih. Za obuku dakle još surova puka u životnih potrebštinah, i za obuku glupa i neuka puka u duhovnih stvarih, zato je trebalo samostanacah u vrieme propasti državah staroga i postanka državah novoga svieta. Historični ovaj dogodjaj pravo je i istinito priznan; ali je krivo razumljeno načelo i posljedice iz njega izvedene: naime ono, što svietu za divljačkih vremenah služaše na-spas, čim je svoju zadaću riešilo, da svietu mogaše biti samo na štetu; jer tobože, pokle se izbaviše duhovi, samostanacah netreba posve ništa; njihova je zadaća svršena, pak za drugi posao sada nisu, van ako ne samo za dangubu.

Usuprot ovomu priekomu načelu gole koristi, koje niti je istinito niti moguće, stavlja Montalembert pravo načelo reda t. j. duhovnu silu za sve to bolje očišćenje čovjeka, želećega da bude plemenitim kovom i očisti ga u sebi od troske ili taloga; duhovnu silu rimske „virtus“ u pravom smislu kršćanskom, a ne u smislu stoičke oholosti, kako otu „virtus“ razumievahu stari rimski velikaši u zadnje vrieme republike; jer duhovnoj sili kršćanstva podlogom je priznanje, da je čovjek griešnik i da mu treba očišćenja, a ne da je on sam sebi dostatan, te da se može od oholosti nadimati i sve više u njoj rasti. Kršćanska poniznost nije nikakovo sniženje, kako vele da jest krivi stoici našega vremena; nego je ona priznavanje, da je čovjek Božja prilika i to prilika nakažena, koja se unutarnjim čišćenjem ima ponoviti. Poniznost dakle po svojem najdubljem smislu jest podizanje propala a ne rušenje uzvišena čovječanstva; ona ruši oholost, ali neobara visokoga dostojanstva i prave plemenitosti ljudske naravi. Montalembert udara zatim na zli porod pobožnjake, krive ponižnjake ili one, koji po svom sniženju propadaju, jer nisu ljudi; ali on udara istom žestinom na sve, koji se grade bogovi, sebirade obožavajuće same sebe, kakvih izrodah ima sada iz preohole stoičke učione novoga doba.

Dalje dokazuje Montalembert, da je svaka kršćanska usavršitba (ascesis) posve u sebi srodna sa pravim kršćanskim domoljubljem, i to u svem, što ljubav domovine od čovjeka zahtieva; dokazuje, da je lažljiva ona misao, kano da redovnik, domoljub Božje države, nemože više da bude domoljubom države ljudske. Zar u srednjem vieku u Španjolskoj neproizidoše iz redovničkih samostanah najveći domoljubi i sudci kraljestva Aragonije? Zar nebijaše sv. Bernard i velik domoljub i velik redovnik? Grgur Veliki, silni onaj papa, koj u savezu s germanskimi narodi na zapadu položi zametak, ter tako rekuć stvori Europi ovaj novi viek, on strog redovnik na svom bolestničkom krevetu zar nebijaše velik i hrabar domoljub, gdje je on skoro jedinac iz grada Rima bio boj s Longobardi? Bože, sačuvaj! medju pravim domoljubom i strogim redovnikom neima nikakova jaza; oni su po duhu rodjaci, makar redovnik i nije zato, da se pača u državne poslove. Pače,

*) Les Moines d'Occident depuis St. Benoit jusqu'a St. Bernard par le Comte de Montalembert. Paris, 1860. U njemačkom prevodu izadje isto djelo kod Manca u Regensburgu pod naslovom: „Die Mönche des Abendlandes“ itd.

Digitized by Google

dogodilo bi se više putah, kako pripovieda sgodopis, gdje glavari crkveni i svjetovni svećenici prekrstiše ruke, da redovnik izide iz svoga samostana, te s nova probudi u prsijuh ljubav domovine, i uzpali za nju srdce.

Da su vjetrenjasti mudraci osamnaestoga vieka tajili veličinu svake ascese, a napose kršćanske, nije čudo, kad čovjek prosudi vrst njihove filosofije; što ljudi držeći se gole koristi u devetnaestom vieku neimaju ni uma ni srdca, da nju razumiju, još je manje čudo; ali što duboki mislioci, kano Kant, koj toliko drži do poznanja Boga na neposrednu, to jest u sviesti, u biću čovjeka, i koj je znao, što je narav domoljublja, nisu shvatili ascese, to je znak, kako su daleko bili zabludili kršćani njegove dobe. Tako bi osobito bio morao zamjeravati i Fichte njezinu veličinu, da ju bude bolje poznavao. Za konventa pade iz francezke vojske mnogi čovjek vrla značaja, mnogi korenit republikanac i domoljub, kojim bijaše ta nesreća, da nisu ništa čuli o veličini kršćanske ascese, premda jim i neznajućke tinjaše u srdcu iskra ter samo trebaše, da se raznieti i plane ova božanska vatra. Znani Lanjuinais, s prvine čovjek prave kršćanske ćudi, sapè se kašnje zadušnim jansenizmom, te nije mogao od ote nesdušljivosti pravo uzcieniti silu ascese, kako bi trebao; premda se nemože tajiti, da je on nju razumio. Ali svaki Jansenovac drži redovnike, upravo kano svi puritanci i strogi kalvinovci, da su njeka vrst samosvetaćah; dočim jih sude po krivih nazorih cjelovitoga ili polovnoga pelagianizma; a sebi bi rad naknadili uzvišenu ascesu trapitbom, po kojoj neće nikada moći da se uzdignu u visoku vedrinu i bistrinu duha. Liepim postupkom umie Montalembert medju protivnici ascese razlučiti one, koji bi ju sigurno bili morali cieniti, da su ju poznali, od onih, koji, kano ljudi držeći se gole koristi, bijahu nezrela duha, da bi ju bili mogli razumjeti, i od onih, koji bijahu nesramni i površni kano Voltaire, premda je isti Voltaire, kako Montalembert pravo kaže, redovnikom znao biti pravedan, kad bi gdje hotio da bude.

Pravi ascete to su vojaci, te bi čovjek mislio, da su oni čete rimske ili špartanske, četa samih Fabijah, četa Leonidina, koji osim vanjskoga neprijatelja predobivaju još jednoga. Oni predobivaju sami sebe umarajuć nečiste požude i vrijuće strasti; oni od strasti luče mutež, ter ju čiste, da budu stalni u strpljivosti i neumorni u trudnu poslu. Strpljivost i stalnost u strpljivosti to je njihova veličina. Kadno za prevratne grozote krotki izginuše i rubilo se natopi u krvi nedužne janjadi, krepke duše jedna po jedna sabraše se u sebe kano u kakovu veliku samoću; pa kakogod na primjer abbé de Rancé za Ljudevita XIV. poče živjeti život strog, posve protivan životu onih velikašah njegova vremena, kojih život prokuša i sam skroz i skroz, tako se od velikašah u osamnaestom vieku, kojih sve to više nestajaše, i preostalih dvoranah bourbonskoga dvora stvori njekolicina novih trappistah, malo njih al' zato revnih. (Napoleon je pazio na nje; ali jih nije trpio, jer su bili nepregibivi, a nepregibivo bijaše njemu kao republikansko). Oni bijahu živa opreka opačini plemićah izseljenikah, te mišljahu po svoj način, što i sv. Benedikt medju rimskimi velikaši u svoje vrieme. Udomaćiše se u Švajcarskoj, a u Francezkoj, gdje jim bijaše postanak, iztriebi jim Napoleon stanove. Od onoga doba vidjeti je u Africi, u Bretanji, u pokrajinah i pustarah francezkoga carstva, kamo se naseliše, što su oni, i ondje jim se možeš diviti.

Redovnici kao vojaci nisu djelovali samo za obćenitoga mrtvila, dižuć u propalom rimskom i francezkom carstvu oborene velikane, propale s razsipna i svjetskoga života, dižuć jih krepko iz groba taštine nego su oni sami i divljake, surove, često razuzdane, ali ne samo silovite već sbilja i silne naravi držali krepko u strahu ter jih sklanjali, da se ostave divljačkoga života, obnove i utvrde u sebi ćud, ter sami sebe žrtvuju žrtvom. Tako postade čovjek žrtvom, ali plodećom žrtvom, žrtvom, koja se i sama preporadja i opet radja sve to plemenitiji plod. Živom bojom slika pisac sveto djelo čudotvorja, komu su središtem redovi počam od sv. Benedikta i Grgura Velikoga do Kolumbana i dalje sve do karolingljskih vremenah; a to ne zato, kao da bi u katoličkoj crkvi redovi bili neobhodno potrebitom uredbom, već zato, što su oni moralnim kvascem, da prieka zla navada u životu i nevaljaniština nepreoblada ne samo svjetovno svećenstvo nego i svjetovnjake.

(Dalje će sliediti.)

Viestnik.

Iz Zagreba. Što allokuciju sv. otca, držanu u tajnom konsistoriju dne 30. Rujna t. g. po dosadanjem običaju u cielom obsegu i izvornom jeziku priobćili nismo, već se zadovoljili samo kratkim izvadkom, učinismo to radi toga, što nam je došlo do znanja, da će taj papinski govor uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup posebnom pastirskom poslanicom svomu duhovničtvu dostaviti, a tim putem pomenuti govor pretežnijoj većini naših čitateljah u ruke doći.

Očekivana pastirska poslanica, jošte dne 20. Listopada izdana, ovih je danah tiskom izašla na svjetlo, a sadržaje izvan gore spomenute papinske allokucije nje-

Digitized by Google

koliko uvodnih opazkah, i dodaje joj više sgodnih opomenah na svećenstvo.

U uvodu živahnimi mastmi opisuje nj. uzoritost sadanji metež u svietu te gotovo obćenito nezadovoljstvo ne samo pojedinih licah već i čitavih državah. Nabraja zatim razna kriva mnienja ljudih, koji uzrok tomu smućenomu stanju i nesgodam vremena traže sad u neliberalnosti obstojećih zakonah i samovolji vladarah, sad u zaprekah, što se stavljaju osobnoj slobodi, obrtu, jednakosti i ravnopravnosti, sad u vladanju vjerozakonskih ideah, koje oni imenom praznovjerja, fanatizma i mračnjačtva rado krste, a sad napokon, što samo bezumje ili zlobnost tvrditi može, austrijskomu konkordatu. Njegova uzoritost, pozivajuć se na svjedočanstvo ljudske ćudi, iskustva i poviesti, tvrdi, da ono zlo, s koga današnji svieat toliko strada, valja polagati ponajglavnije u tom, što se ljudi odmeću od vjere kršćanske i njenih zakonah, a nevjera se sve više širi. Pošto je to uzoriti gospodin potanko dokazao, izjavlja, kolika je to nesreća za svieat, što se u naše doba svakim oružjem, što ga samo najljuća mržnja izmisliti može, upravo na ono nasrće, što bi kao liek proti vladajućoj nevolji rabiti valjalo — na vjeru i njenu vjernu čuvaricu katoličku crkvu. Naravno, da neprijatelji ovih, znajući, da je crkva utemeljena na hridi apostolskoga papinstva, svoje otrovne striele prije svega odapinju na ovo i njegovu svjetovnu imovinu. Tu opisuje nj. uzoritost sva bezzakonja i krivice, što su u najnovije doba nanešene sv. otcu lažmi i klevetami, lukavštinom i prevarami, očitim neprijateljstvom i oružanim nasiljem, te ostavlja, da sve te nepravde jošte obilatije saznade čitatelj iz papinskóga govora, koga sadržaj sada per extensum sliedi.

Iz priobćenoga govora papinskoga izvodi nj. uzoritost na svoju i svoga svećenstva utjehu, što se iz riečih sv. otca jasno vidi, da one izvrstne krieposti, kojimi se je dosad sv. otac toli dično proslavio, u ničem omalaksale nisu, već da onim istim čvrstim pouzdanjem u Boga i odrješitom voljom, kojom je dosad odbijao sve navale namienjene crkvi, nepomično je odlučio proti svakomu napastniku braniti cjelovitost i slobodu vjere i vjerenice svoje crkve, a muževno i bez popuštanja, nebojeć se ni progonstva ni suprotivštinah nikakovih, opirat se svim predlogom, kojino bi smierali na to, da se njimi dostojanstvu crkve i neodtudjivim pravom sv. stolice nanese šteta. „A ova upravo jakost našega sv. otca — kaže uzoriti stožernik — jest ona veledušna kriepost, koja u nas ne samo najveće štovanje, nego i čuvstvo najnježnije zahvalnosti prema njemu probuditi mora. Jerbo dokle god papinska stolica nepravedne zahtjeve odbija svojim nijekanjem: crkva neima se ničega mnogo bojati. Mnogi pape bijahu ovjenčani mučeničtvom, mnogi u katakombah, mnogi u zatočenju dokončaše tečaj svoga života; al sve ove nevolje nebijahu crkvi ubitačne, pače je ona kroz nje vazda stekla novu slavu. Nasljednik sv. Petra, ma bio u tamnici, bio izagnan iz stolice svoje, trpio na svemu oskudicu i sve mu se otelo, ostaje ipak počitana glava crkve, ostaje namjestnik Isusov na zemlji, pa kad se slegne bura progonstva, može i običaje uzkrsnuti u svojem veličanstvu."

Napose spominje nj. uzoritost onu tugu, što ju otčinskomu i preblagomu srdcu papinu zadade nedavna izdana u Fiorenci latinska knjižica, izdana svećenikom, koj je prije malo godinah izstupio iz družbe Isusove, izkusio osobitu dobrotu i zaštitu sv. otca, hinio podpunu odanost crkvi, a sad na jedanput pobudjen oholostju i slavičnostju usudjuje se tvrditi, pače svemukolikomu katoličkomu episkopatu preporučivati, što je ovaj u napried i to jednoglasno osudio.

Nakon toga prelazi uzoriti kardinal na pitanje, koje se samo nameće: što je činiti svećenikom usried ovolikih suprotivštinah, kojim je izložena crkva i njena glava? pa odgovara: da im je najprije Boga smireno moliti, da dane ovih suprotivštinah prikrati; da im je točno vršiti dužnosti zvanja svoga, jerbo je vjera kršćanska najprečji liek i uztuk proti nevoljam našega vremena; napokon da im je ljubav i privrženost prema crkvi i njenoj vidivoj glavi posvjedočiti činom, a to će biti, ako i sami budu doprinosili, i svoje vierne shodnim načinom nagovarali na prineske kao dokaz sinovskoga srdca prema otcu, komu je dušmanska otimačina oduzela najveći dio dohodakah, potrebitih na uzdržanje državnih i mnogovrstnih crkvenih svrhah. Uzima ovdje nj. uzoritost u obzir i ubožtvo našega naroda te ljetošnju nerodicu. Ali budući se od nikoga netraži mnogo, već ako mnogi i pojedince neznatnu svoticu polože na ovaj oltar sinovske ljubavi i odanosti, narasti će znatna svota; s toga svakomu je moguće, da, čineć koliko bez uštrba može, dioniči u ovom javnom očitovanju djetinske ljubavi katoličkih srdacah.

Ugodno nam je, što ovom prilikom možemo javiti, da uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup, koj svoje svećenstvo i svoje vierne mnogimi važnimi razlozi poziva na dobrovoljne prineske za sv. otca, u tom poslu svim nam prekrasno prednjači i djelom; jerbo nezadovoljan tim, što k svakoj pošiljci dobrovoljnih prinesakah u Rim dodaje od svoje strane znatne svote, jošte je u ovo posliednje vrieme, kako to iz pouzdana izvora doznasmo, od ono 20,000 franakah, što ih je podpisao na papinski zajam, poklonio je 10,000 fran. za potriebštine sv. otca.

— Ovih danah prispio je u Zagreb presvietli gosp. biskup Dr. Vjenceslav Soić, koj će se, budući je sabor po nj. veličanstvu dne 12. t. m. razpušten, za koji dan vratiti u Senj. — Preuzvišeni gosp. biskup djakovački J. J. Strossmayer i presvietli gosp. biskup križevački Gabriel Smičiklas nedodjoše na sabor, budući bolestju zapriečeni.

Iz Beča 29. Listopada. Presvietli gospodin posvećeni biskup dr. Franjo Zehner umro je danas u

Digitized by Google

osam urah u jutro. Žali ga sva bečka biskupija u obće i svaki biskupljan napose.

— Istoga jutra u crkvici težke kaznione malo da nepogibe iz potaje kapelan Bös. Kad se on odsluživ oko 8. ure sv. misu vrati od oltara u sakristiju, uznik Weber, 17. godinah star, osudjen radi kradje na jednu godinu zatvora, skoči s otvorenim žepnim nožem na njega, te mu zadere u zatiljak, a on od straha pusti kalež na pod. Nož se je prekinuo, te ga komad ostao u rani. Ranjenika polože brže na postelju i pošalju po ranara. Rana nije smrtna; jer je sreća, da se je prekinuo nož. Krivac učini mu to iz osvete: jer je na tužbu kapelanovu: da je izsmjehavao jednu propovied, dobio jedan dan posta za kaznu. Od kuda-li Weberu nož, nezna se još; nu kažu drugi, da ga je dobio od težakinje radeće u dvorištu, kuda uznici šetaju. Krivac je odmah okovan u težke okove, te pao pod iztragu; a gospodin kanonik Holzinger osveti jur zločinom oskvrnjenu crkvicu.

Iz Soligrada. Prošloga mjeseca pogadjala su se u jednoj seljskoj krčmi dva za kamen: Bavarac ga kupuje svojoj pokojnoj ženi za nagrobnicu; Austrijanac prodaje. Ruka o ruku, dvie tri oke piva kao likovo na 30 forintih ciene i pogodba je gotova. Ljudem u krčmi bijaše ota trgovina nečista; znadijahu bo, da je prodavaoc, obrtnik, taj kamen uzeo s groblja sv. Petra u Soligradu, gdje je njegovu pokojnu otcu više godinah služio za nagrobnicu. Pak i sbilja, jedva projde pol ure, što se je vratio kući, stiže glas, da ga je snašla nesreća. Najdoše ga pred njegovom kućom, gdje na ledjih razbijene lubanje leži mrtav. Dobitak od kamena bijaše mu u žepu. Da nije u tom četvrta zapovied?

Iz Rima. Zloglasna Passaglijina knjiga prevedena je po vladinu nalogu na francezki jezik. Tko zna, kako je sada, a opet tko prati Napoleona njegovim tragom, neće se tomu čuditi; nu mnogi, koji na prkos očitim dokazom još uviek drže Napoleona za iskrena sina katoličke crkve, presenetiše se začuvši to; mogu bo znati, da svetoj stolici poslie smrti Pia IX, za koga se govori, a i sami njegovi tjelesni liečnici, vele, da proriču, da može živjeti najduže šest mješecih, prieti iz Pariza velika pogibelj ne samo kao svjetovnoj, nego i kao duhovnoj oblasti. Do toga naravno da moradu Piemontezi čekati; a tako pripovieda se, da je nješto car Ratazziu u tajnu pohodu i sbilja rekao, pače još, da je bilo jur razgovora i o Mletcih. Ratazzi naime reče, da po tom drugo nepreostaje, nego sazvati parlamenat pa viećati: kako bi udariti na Mletke, a Napoleon odgovori, da to ostavlja mudrosti parlamenta, s vojskom da nemože posredovati, van u potrebi da bi se on prijateljski zauzeo za Talijansku.

— Passaglijini stari prijatelji u kardinalskom sboru još se nisu ostavili nade, da će ga nagovoriti na opoziv. Rok mu je dan do 1. Studenoga. Nestigne-li od njega opoziv, izbrisati će ga iz zapisnika profesorah Sapienze. — Govori se, da će general Goyon odići iz Rima. Ode vojvoda Grammont, pak zato vjeruje svieet laglje nego prije, da će odići i Goyon. Nova oružnica u Vatikanu obskrbljuje se velikom brigom. Merode naruči nove odore za polovinu papinske vojske. Da nebude sukoba, pogodiše se francezki u Rimu i prvi talijanski vojvoda, te će od sada Tiber biti medjom tako, da na jednoj obali čuvaju medju Francezi, a na drugoj Talijani.

Iz Pariza. Persigny pobuni ukazom o ukinuću družtvah sv. Vinka vas sviet u Francezkoj; jer svak zna, da se ona ni s daleka nisu pačala u politiku, a nebrojenim siromakom i stradaocem bila na veliku pomoć i polakšicu. Taj ukaz razstaviti će ono 900 po Francezkoj razgranjenih družtvah, što se od vremena kolere godine 1833. visoko podignuše. Vidjeti će vlada, što-li surovom desnicom sruši, ako ne prije, a to sigurno onda, kada tisuće zapuštenih nevoljnikah zakukaju od nevolje. Taj ministrov ukaz ili okružnica pravo je slavje prevratne stranke, pak će ona strpljivije čekati, dok se iz Rima opozove vojska. Dobrotvorna družtva ukidaju se, makar to u okružnici izrekom nije rečeno; jer kad se ukida uprava, a za skupštine se mora prositi dozvola od prefekta i one se obdržavati pod njegovom pazkom, što je to van dotrći družtvo. Ništa više neboli, nego što ministar vjerozakonsku družbu uzporedi s velikim iztokom, družbom slobodnih zidarah, kojoj nedavna morade zabraniti izbor velikoga meštra sbog „javnoga mira.“ Nije-li to sramotą: kratiti sastanak družtvu slobodnih zidarah, da nebude nereda i smutnje, a opet drugom prigodom to isto družtvo nazvati „dobrotvornom družbom.“ Slobodni zidari imadu glavni odbor u Parizu, a dobrotvornomu družtvu sv. Vinka Pavlana nedadu ga imati. „Zar treba,“ veli ministar, „da poštene ljude, tvoreće u Toulousi, Marseilli i Bordeauxu dobro, tja iz Pariza ravna kakov odbor?“ Tako bi se moglo pitati: Zar treba, da poštene lože u pokrajinah, koje rade narodu o dobru, moraju slušati zapoviedi iz Rue Cadet u Parizu? — Kakve razloge navadja ministar Persigny za svoj ukaz! Neima tudier prave tužbe ni dokazah; nego se samo odbor družtva potvara, da ruje proti vladi, i da se nezna, kuda-li razsiplje silni novac, što ga sakupi. Bilo što mu drago, naravnije nebi bilo ništa, nego da se proti družtvu povede sudbena iztraga, pa neka dade račun. Ali novine hoće, da se družtvo ukine, pa biva njihova volja. Od kada je kruhu poskočila ciena, razdaje družba sv. Vinka u Parizu svaki dan do 10,000 ceduljah za kruh. Radi bi znati, koliko jih je razdala družba velikoga iztoka.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 47. U ČETVRTAK 21. STUDENOGA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Grčka crkva i narod bugarski.

Od dra. *Fr. R.* —

III.

Grčki imperator, patrijarha i narod radovali su se nesreći Bugarske. „Bugarska — tako klicaše byzantinski povjestnik Attalista — koja se smatrala nepristupnom, mogućnom i neodoljivom, koja se dugo nespokori imperatorom; Bugarska, koja je Carigradu priečila uvoz živeža i svih neobhodnih stvarij, bje sjajno zavojštena; a grčka država postižè bezopasnost i mir na zapadu, tè na mjesto prvašnje oskudice počela nasladjivati se izobiljem i blagostanjem.“

Toliko je stalo Grkom do robstva Bugarov!

Ali ova radost nije dugo trajala. Bugarski narod osviestì se. Svaki čas dizao se na noge, da steče svoju slobodu; pà u tom narodnom pokretu nije mu oskudievalo Samuelov. I viek XI. porodio je svoje Doljane (1025—41) i Bodine (1073—75), okô kojih kupio se je narod junački; dok napokon koncem XII. vieka bratji Asanu i Petru nepodjè za rukom u raznih bitkah (1187. 89. 92. 93) satrti grčku vojsku, tè narodu svomu izvojevati slobodu i neodvisnost.

Po tretji put Bugarska samostalna udarì jednim putem. Joan-Asan (асѣнъ, *Ασὰν*), u lat. spomenicih „Ioanicius,“ obrati svoje oči k Rimu. On poput Simeona i Samuela zaprosi od Inocenca III. po tri puta pismeno krunu i blagoslov. Carigrad uztreptì. On htjedè novomu caru, svomu neprijatelju, sve dati, samo da mu neokrene ledja. „Odkada to doznaše Grci — ovako piše Joan Asan god. 1203. velikomu papi — i car i patriarha poslaše mi reći: Dodji k nam, krunit ćemo te za cara, i dat ćemo ti patrijarhu, da nebude carstvo (bugarsko) bez patrijarhe. Ali ja nehtjedoh, želeć biti slugom sv. Petra i tvoje svetosti.“ [1])

Pitanje o krunitbi novoga vladaoca bugarskoga dugo se otezalo. A s čije krivde? U Rimu bilo je dosta dobre volje. Ali se u taj posao umieša Ugarska. Ona je smatrala Bugarsku za zemlju krune sv. Stjepana, pozivajuć se valjda na notara kralja Bele. Žalibože, što nam vila povjestnica nezabilježì Horvátha, Fejéra i Szalaya XII. vieka!

Ugarski kralj Emerik stožernika Lava, koga Inocencio god. 1204. poslà u Bugarsku kroz Ugarsku, uzdržà u Kovilju (u Sriemu) nepustivši ga prieko, tè ga propustì samo na drugo pismo papino. Lav dodjè dne 15. Listopada r. g. u Trnovu, stolicu cara bugarskoga. Dne 7. Studenoga arcibiskupa Basilia uzvisì na čin prvostolnika sve Bugarske, a trnovsku metropoliju proglasi apostolskom vlastju za prvostolnu (primatialnu) crkvu bugarskoga carstva. Dne 15. r. m. stožernik Lav uz neizmjerni uzklik bugarskoga naroda okruni Joana Asana carem bugarskim, tè mu izručì carski stieg, da se njim služi proti onim, „koji časte krst ustnami, a srdce jim je daleko od njega.“ [2])

Tako Bugarska dobì neodvisnoga, okrunjenoga i pomazanoga cara, tè svoga patrijarhu ili prvostolnika, [3]) komu rimska stolica povjerì vječno právo kruniti i pomazati bugarske vladare. Ovi pisahu se u slovjenskih listinah: „царъ блгаромъ и гръкомъ.“

Savez medju bugarskom i rimskom crkvom nebje dugotrajan. Nasljednik Joana Asana Boris III. (1207—1217) bio je već naklonjen carigradskoj crkvi, a njegov nasljednik car Joan Asan II.

[1]) E Regest. Innoc. III. ap. Raynald. Cont. Ann. eccl. ad. a. 1203, n. 20.

[2]) Sve ovo izvadismo iz Regest Inocenca III.

[3]) Papa Inocencio u listu na arcib. Vasilija piše: „Haec duo nomina Primas et Patriarcha pene penitus idem sonant.“

Digitized by Google

(1217—37) uz nju posvema prionù. Razširivši najme svoje carstvo u Albaniju i górnju Thessaliju, tè udavši svoju kćer Jelenu za Laskara, 'sina cara nikejskoga, podjè mu za rukom timi svezami na to sklonuti byzantinskoga cara Vatacija (1222—55), da ovaj pismom umolì sve četiri patrijarhe iztočne, da bi izvolili „nareč i darovat trnovskoj crkvi voznesenija hristova, materi crkvam bolgarskago carstva, *ravnago vašej stepeni patriarha*, utvrdiv ego naznačenie vašim rukopisaniem; poeliku i sam hristoljubivyj car bolgarskij, brat našego carskago veličestva i svat, želaet, daby dar sij byl sovršen s vašego i moego soizvolenija.“

Volja careva, volja patrijaršina. Iztočni patrijarsi na to pristaše, pà na saboru, koga car Vatacij i patrijarha carigradski German sazvaše u Lampsak (grad s one strane dardanelskoga tjesnaca prama Gallipolju), proglasiše trnovskoga metropolitu patrijarhom bugarskim. [1])

Carigradski patrijarsi nisu rado gledali, da jim glava bugarske crkve bude „ravnim“ bratom. Oni ga držahu za takova dotle, dok i grčki imperatori bješe prinuždeni bugarskoga cara smatrati za brata. Oni arcibiskupu trnovskomu poricahu svaku patrijarhalnu vlast, priznavajući mu sgoljni naslov. Sve ovo vidi se iz lista Kallista, koj je dva puta sjedio (1350—1369) na stolici patrijaršije carigradske, pisanoga Theodosiju bugarskomu patrijarsi i trnovskomu svetjenstvu. U tom važnom spomeniku za jugoslovjensku crkvenu poviest [2]) patrijarha Kallist naročito veli: „патрїархъ тєрновьскы бѣше нѕнаѵала єпископ скоє нма нмѣ, повнноуѭєѧ сватѣн божнн вєлнцѣн цръквн . тажде послѣжде молѣѣ бывшн мноѕѣн . . . даровано бысы схождєннѧ словомъ тєрновьскомоу єже нмєновати сѧ патрїархоу болгаръскомоу, а нє н бытн спрнутєноу проунмъ сватѣшнмъ патрїархомъ . . . понєже патъ патрїархъ оуунненн быша нѕнаѵала . . . дондеже съ нмн бѣ н папа рнмьскын, ѡть толє же до нынѣ соуть съєднненн четыре.“ Naški: „Patrijarha trnovski zvao se je iz početka episkopom, a pokoravao se je sv. Božjoj velikoj crkvi (carigradskoj). Izza mnogih molb dopušteno bje saborskom dozvolom episkopu trnovskomu nazvati se patrijarhom bugarskim, ali tiem nebje pribrojen ostalim sv. patrijarhom . . . jer pet patrijarhov bi ustanovljeno u početku . . dok bje s nami rimski papa; od tada do sada jesu sjedinjeni četiri.“

Rimska stolica nastojaše medjutim, da ponovi savez s Bugarskom. Trudovi bl. Peregrina, biskupa bosanskoga iz reda sv. Franje, države bosanske, nisu ostali bez uspjeha. „Lete sa svojimi puci — govori suvremenik o Bugarih — nevjerni knezi, mladići i djevojke, mladi sa starci hrpimice dolaze na krst; isto tako krivovjerci i razkolnici . . . vratjaju se u jedinstvo sv. rimske crkve, kao takodje njihovi svetjenici i kaludjeri.“ [1]) Pokrstjenje Patarenov i pomirenje razkolnikov dogadjalo se je u ovo doba, polovicom XIV. vieka. navlaš u vidinskoj oblasti i Bugarskoj medj Dunavom i Balkanom.

God. 1389. silni car turski Murad I. poslie svoje i dvijuh sinov ženitbe s byzantinskimi kneginjami, tè poslie svetkovine obrezovanja trih svojih unukov, Bajazidovih sinov, poslà Ali-pašu s 30.000 vojske proti Bugarskoj, da kazni cara Šišmana, uzkrativšega mu godišnji danak i sklopivšega tajni savez proti Turčinu s Lazarom, posliednjim carem srbskim. Ali-paša s vojskom predjè kroz dva balkanska klanca (Nadizderbend i na Čali-kavak), tè osvoji Šumnu (poznatu iz posljednjih ruskih ratov) i Trnovu, stolicu Bugarske. Zatim obkolì Nikopolje, gdje se bje zatvorio car Šišman. Ovaj zaprosì mir. Veliki vezir odvedè ga k sultanu, koj mu podielì mir uz predaju Dristra i izplatu zaostavšega danka.

Šišman neizpunì prvi uvjet mira. S toga Ali-paša nastavi rat, obsjedè Nikopolje, pà prisili Šišmana predati sebe i svoju obitelj na milost i nemilost sultanu. Ovaj mu pokloni život, ali — osvoji cielu Bugarsku, za kojom iste godine (1389. na Vidov dan) sruši se pobratimo srbsko carstvo.

Na taj način metropolita i patrijarha bugarski postadè turskim podanikom. Kada god. 1439. iztočna crkva pristadè uz uniju, tada i Bugarska ponovì savez, koj ju skapčaše s rimskom stolicom u najsretnijoj dòbi njezine prošlosti. Na aktih sveobćega sabora firentinskoga čita se podpis: „Ignatius archiepiscopus Ternovi sequendo subscripsi.“

(Dalje će sliediti.)

Misli u vrieme o Montalembertovu djelu: „Redovi na zapadu.“

II. O nutarnjoj naravi redovnoga života.

Tudier ide Montalembert odmah na samu stvar. Velikom žestinom udara on na one dobroćudne zasljepljenike, koji misle, da je red sgodna uredba

[1]) Grčki ljetopisci samo dotaknuše se ove važne sgode, koju nam obširno sačuvà bugarski Synodik (Vidi: вѣстникъ год. 1855, ц. 21.). U njem je i prievod Vatacijeva pisma.

[2]) Nadjè ga Bugarin Palauzov u jednom sborniku XV. vieka petrogradske knjižnice. Grčku maticu nadjè pokojni J. N Nadeždin u c. bečkoj knjižnici. Oba priobći Palauzov u Izviest. c. petr. akad. Otd. II, tom. VII, str. 149 i sljed.

[1]) A. Farlati: Illyr. sacr. VIII, 241.

Digitized by Google

samo za one sinove ovoga svieta, kojim dodija život, koji osiede od nevolje ili jim uvehne srdce, da si u samoći još božanskom i zadnjom rosom pomlade namrskano lice. Dakle je samostan bolnica za nemoćnike! Nije! samostan nije utočište: on je učiona, i to učiona za život. Dojde-li unj mlad borioc, on dozori za junaka; a dojde-li starac, on se u njem pomladi kao vječan mladić za vječni život. Pak i srednja doba života, kada ljudi znadu, što je sviet, što-li život, dobro je ovdje obskrbljena. Istina je, pojedine djetinske duše mogu se tudier kano angjeoskimi ustnami nasisati božanskoga meda; ali da čovjek postane pukim djetetom, od srdca pobožan, to nije sva zadaća reda. U samostanu ima se proživjeti raj sviestan ili viša nevina doba očišćenja, proizvedena bojem, a ne kakova nesviestna idylla rajskih sanjarijah, kakvu si u mašti tvore noviji romantici. Mlado, muževno, staro, prostodušno, zrelo, izkusno, sve to dobro dolikuje samostanu; gdje je pravo djetinstvo u cvietu, tamo se treba pokloniti; samo netreba djetinstvo srdca, kako običavaju romantici u naopakoj svojoj sanjariji, zamieniti dječarijom. Prečinjeno diete nalikuje vrlo lahko beni, ako još nije i pokvarena roba.

Samostan je sukroman zavod, gdje se oplemenjuju pojedine osobe, ali je on i narodan zavod; pravi bo samostan jest čedo zemlje, gdje je ojačala ljubav domovine. Osamljen čovjek težeći sam za se k Višnjemu, neprekinu još sbog toga sveze s drugimi ljudmi u domovini. Bio redovnik služećim svećenikom i izpovjednikom ili nebio ni svećenik te neslušao ni izpovjedi, makarje osamljen, živе ipak u skupnoj zajednici. Znade narod vani, kakva se žrtva žrtvuje medju samostanskimi zidovi, i s ovom žrtvom žive; zna bo, da i sam ima dionicu od viteztva pobožnikah i moguće molitve, uzlazeće iz duše Božjega ljubavnika. Život dakle samostanski nije samo život njekolicine osobah, nego je on zajedno obćeniti život duševni; nije on samo sveza medju članovi u samostanu, nego tanka ali čvrsta sveza, vežuća samostan sa vanjskim svietom oko njega, i to ne samo sa siromasi i stradaoci, koji sa samostanom sklopiše savez ljubavi, nego i mogućnici, obrtnici težećimi za blagom, mogućimi posjednici, s poglavarstvi; jer zajednica dušah spojena je u tom molitvom, ter se sve medju sobom uzdiže i pomaže, da mogućnija bude molitva.

Istina je: samostan bijaše gdješto utočištem za one, kojim dodija život; ali je tu iznimku pronašla i veliku važnost na nju stavila mašta Chateaubrianda — Chateaubrianda, koj bi u svakoj stvari smotrio poeziju i politiku, a nigdje filozofiju i visoku ozbiljnost, najdublje poznanje života, kako pravo veli Montalembert. Samostan bijaše utočištem osobito za ugnječene, propale, krivično progonjene, za sve, koji bi od pohlepnih za imanjem rimskih carevah u prijašnja, a od okrutnih germanskih otimačah potonjega vremena morali bježati, a našli viteških srdacah, da jih primu u zaštitu. Ta bijahu oni i u kašnja vremena utočištem od feudalnoga pritiska svjetovne, duševnoga pritiska biskupske, od državnoga pritiska vladarske oblasti, a u obće od pritiska svake vrsti. Nu ovimi riečmi nije još rečeno, da i izopačen samostan nemože težko gnječiti čovjeka i sviest; o tom će biti kašnje govora.

Pravo je dakle, što Montalembert tvrdi, da je u samostanu dvostruka sloboda. On je učiona prave republikanske slobode u kršćanskom smislu za onoga, koj namjerava preobladati sam sebe, koj strasti čisti i otrovnoga crva hinbe iz duše si vadi; on je utočište za progonjene, koji preobladav sami sebe bivaju jači od svih progoniteljah; utočište u vrieme stiske i nevolje. Ova sloboda i utočište jest oživotvorenom ideom više i najviše pravde; ona se najdalje približava idei same Božje pravde; a nije samo golo ime pravde, kako se znadu pravednimi graditi licemjerci.

Samostan je uzor republike u strogom smislu, pače uzvišenije demokratičke vlade, gdje načelo podpune jednakosti služi slobodi i pokornosti, da se neizopači u robstvo, kako drugčije običava demokracija, koja bi sve rado razom porazala i ljudsko družtvo poravnala kano kakvu ravnicu. Pokornošću biva tudier prava sloboda i jednakost; a poglavara, komu se pokori, izabiru si sami, te on u upravi pita svjet u starešinah, i to ne samo u njih, van sazove oko sebe svu braću. te se njihova svjeta više manje u svojoj oblasti drži. Dakako, čovjek je pogrešiv, te proti tomu neima lieka; pa tko bi u tom hotio da tjera mak na konac, morao bi izići iz ljudske kože. Medjuto u ovom načelu samostanske jednakosti neima ništa neznatna, jer svako ručno djelo jest symbol; najveći duh treba da se prihvati najprostijega posla, a razumni čovjek neka se neustručava biti težakom; što opet neće reći to, da se razum posve žrtvuje ili uništi. To netreba a ni nemože se tražiti; jer bi bilo okrutno; ali će reći to, da nevriedna neima ništa pod nebom osim podlosti.

III. O zaslugah, koje redovi stekoše za kršćanstvo.

Montalembert razlučuje vrlo dobro jučerašnjicu od današnjice. Ima istina vječna, ima istina vremenita, a obadvie zavite su u jedno klupko; ali je govor o tom, da se vječna od vremenite razluči onda, kada je vremenite nestalo. kada ona

Digitized by Google

sapne i zagluši vječnu. To je nesretna pogreška svih onih ljudih, koji se čvrsto drže vanjštine kakva predanja, koji neumiedu prozrieti u unutarnjost, koji niti su vješti razlučivaoci u vjerozakonu niti u politici, koji se sliepo drže kakve starinske vrsti vlade. Nije takov Montalembert.

S jedne strane stalo je njemu do veličajna života njekadanjih redovah, o predanju žive poviesti, o padu, kako se više putah dogodi, i zajedno o potrebitoj i krepkoj promjeni oživljujućega načela, kojim se zlo izčupati može s korenom, a duboko zasjeći i ljudski izliečiti dade, kako je znalo biti češće u srednjem vieku. S druge strane neima tu ni govora o kakovih oblicih starine. Nije to dosta, da se kakva starina obnovi. Sve, na što se tudier smiera, jest, da se sviet iznajde i ravna u sadašnjosti; da se sadašnjost tako ravna, da u njoj bude zametak budućnosti. Nije namjera tudier, da se obuče ostarjela haljina sv. Benedikta, Dominika i t. d. nego da u novoj, vremenu shodnoj, probudi i udomači u poviesti ne istovjetan (jer to nije ni moguće), nego srodan jim duh, i to na takov način, koj bi dolikovao pravim, dubokim i velikim potrebam. Osim duševne zajednice, spojene vezom molitve i vršeće po tom najuzvišeniju kršćansku ljubav i najčišće čovjekoljubje, redovi posebice još vrše i drugu jednu ljubav, a to prečistu ljubav prama svakom siromaku, stradaocu i nevoljniku; oni su još i za to: da diele na sve moguće načine milostinju u pravom kršćanskom smislu. O tom se moramo malo sporazumjeti.

Milostinja nije, kako se je prije mislilo, samo kršćanski izum. Sveti prosjak „bikšu“ kod šumskih Brahmanah žive od milostinje, a buddhanci uredišo prosjačiju kao pravi red. Milostinja je sigurno stara, ne samo na iztoku nego i na zapadu u savezu s degradiranimi pučkimi razredi i duhovnici ovih razredah. Sin podzemnoga Boga Hermesa bijaše Grku i Rimljaninu ovlašten i svet t. j. prosjak, a tu mislim Autolykusa, Proikeisa, no koj je i varalica, poput ciganskо-svete i svjetovne klateži u stara vremena na iztoku, koju često spominju stari Grci i Rimljani. Sama već rieč „bikšu,“ značeća duhovnoga ili svetoga prosjaka, dopire iz prastarih vremenah Vede. Izrazi staroga rimskoga jezika, koji se protežu na „Procaces,“ t. j. drzovite i varajuće prosjake i prosjakinje, odrpani duhovni i svjetski puk — polaze iz prastarih vremenah, iznad kojih se istom Latini i Grci podigoše kao na prije obstojećem temelju. Srodna onoj ricči „prex,“ sveta molitva, prošnja, koja se može protegnuti i na običnu svjetsku prošnju, na milostinju, prosjačiju, jest, kano i grčka „Προικτής“ i latinska „procax“ sa riečju „bhisksch“ po pojmu srodna; jer u pojmu molitve i prošnja zadržava se i pojam dara, milostinje. Sveto i ciganskо prosjačenje dakle tako je staro na iztoku i na susjednom zapadu, kako su stari ostanci prastaroga pučanstva, koje bje iztisnuto iz svoga posjeda, i kojega se je duhovničtvo po iztoku i zapadu povlačilo, te koje se je tečajem viekovah drugim propalim pukom medju istimi pobjeditelji pomnožavalo. Za postanka kršćanstva bijaše ovakove svjetine na čete, pak redovnici po Egiptu, Palestini i Grčkoj staviše se na to: da ju oduče poganskoga praznovjerja, kakvo u njih bijaše baš najgorje. Da si čovjek predstavi, kako je kršćanstvo djelovalo na ovakove gomile, i da pravo shvati pojam kršćanske milostinje, kakva jest po naravi i kakvom se pokaza u poviesti, mora da ju prispodobi sa sborom i tvorom pretvorenih muhamedanskih kaludjerah, imenom dervišah i fakirah, koji većim dielom vuku lozu od poganskih ciganah i ostanakah njihovih duhovnikah, a prevrgli su se u izlamovce, ter sačinjavaju sada red, stalež, živući od obćenite milostinje. Milostinja izlamska nije nastala tim, što bi se ubog žalio, već što se misli, da izlam ustanovljuje narod svet, narod pozvan na sveti boj. Sav sviet njemu je, što i židovu bijaše obećana zemlja. Narod izlamski kao narod Božji posjeduje ne u svoje, nego u Božje ime zemlju. On imade od Boga pravo, da od svakoga prima milostinju; kršćani, židovi, pogani, ako jim se dade živjeti, moradu izlamovcem služiti, obradjivati jim polje; milostinja je daća nevjernikah. Nije dakle ovakova milostinja proizvod pravoga ljudskoga čuvstva, kako nju drže redovnici imajuć pred očima ljudsku biedu, koja, kako bijaše od zemana, tako je neće nestati, dok bude svieta.

Redovom srednjega vieka a i sadanjega vieka u katoličkih državah prigovara se, da se u njih hrane bezposlice; ali da se može kakva danguba uzdržavati i hraniti bezposlice milostinjom, toga Montalembert ni netvrdi. Kad naime red sam spadne na to, da bude zanatom, lukavom vještinom, a i milostinja da se pretvori u lukavštinu, tad u milostinji nestane i božanskoga i ljudskoga značaja. Nebijaše to namjera ni sv. Benediktu ni sv. Kolumbanu, a ni komu drugomu popravljatelju samostanskoga reda u koje god vrieme. Istina je, kad se natrpa velika množina ljudstva, koje živi samo od tudje milostinje, to je velika nesreća po državu. Ali su redovi baš zato, da ovu nesreću uklone, a ne da ju pogoršavaju; jer ju oni svojom brigom obaljuju, te ljubavju Boga u njoj pomažu osim nemoćnikah, kojim više pomoći neima, i koje državna oblast držeća strogu policiju ili tjera iz zemlje, ili zatvara u ubožnice i rabotar-

Digitized by Google

nice, te jim tako okrutno dira u slobodu i Bogom danu i naravnu, ima nemoćnikah samo za vrieme, ljudih, koji se po samoj milostinji uliene i sbilja postanu bezposlice, a samostan jim pomogne poslom, nastani jih u njihove kuće, te od takovih ljudih postajali su u stara vremena valjali poljodjelci, pastiri i marljivi rukotvorci. U novije doba, gdje su se poljodjelstvo i rukotvorstvo razlučila, te svako ide svojim pravcem, imalo bi se više paziti na ove razrede puka, osobito zato, što je obrt dan danas svoje vrsti, a daleko jur došao. Kano što u rimskom carstvu bijahu tako zvana latifundia, gdje robovahu čete robovah, a množina naseljenikah življaše kukavan život, tako i sada sbog ogromna razvitka današnjega obrta zavladati će svietom silni velmože glavničari, preoteti će mah sila novčarske oligarkije, pod čiju oblast spada silna množina težakah. Sviet je poletio za dobitkom, za gotovim novcem, pa tako s polja nestaje sve to više težakah. Dočim je francezki prevrat, koj u systemu Robespierrovu postiže svoj vršak, u systemu Baboeufovu čitavu državu smierao pretvoriti u samo djelajuće ljudstvo, u zanatnike i seljane, da bude posve izjednačenom seljanskom i zanatničkom državom; dočim su Condorcetom zametnute fourrieristične i saintsimonistične sljedbe i njihove grane za Owena u Englezkoj i drugdje nastojale, da se poslenička država višjom obrtnošću, trgovinom po svietu razgranjenom i postavnom znanošću podignu na državu blagom silnu, a tada narodno blago, koje bude u njekolicine gospodarah novčarah, otme te se porazdieli svakomu jednako — pita se sada, što je raditi kršćanskoj ascesi po njezinu načelu ljubavi iskrnjega, i to pogledom na potrebu djelajućega puka? To je poglavito pitanje: kakov položaj da zauzmú u buduće redovi? a Montalembert ga pogodi vrlo dobro.

Gdje ljudi hoće da budu u svemu svoji gospodari, tudier će skoro doći smrt, razpad družtveni i politički, ma se kako sudilo, da će biti za sigurno život i družtveni i politični. Samovlastnici nepoznadu ni s daleka čovjeka ni što je po naravi ni što prema Bogu. Oni si stave načelo podpune, bezuvjetne jednakosti i naravi i naravnoga prava, a to je baš gola ludovjet ili klapnja. U mrtvoj prirodi jednako je sve mrtvo jedno drugomu, ali u živoj naravi neima jednaka ništa. Božanstvena narav u čovjeku zahtieva pravdu: jednakost pred Bogom, ali ne jednakost razom odmjerenu, jer Bog dieli svakomu živu stvoru po svojoj mjeri; od čovjeka zahtieva ona jednakost pred zakonom i ublaženje zakona po pravici; pravična pravednost jedina je, koja naliči božanskoj. Dakle, radikalizam je klapnja, a radikalizam u postavnih znanostih jest zanijekanje nabožna, slobodna, čudoredna, povjestna čovjeka, kakov se uzimlje za uzorak države.

Kršćanski red jest višja kopča medju absolutnošću svih idealah, budi da se pojde s družtvene podloge jednakosti i pravednosti. ili s koje političke podloge posla i hranitbenih proizvodah. On u stvar pretvara radikalni ideal svih ovih vrstih u malenu obsegu; ali ga nenarivava čovječanstvu kao zapovied državne oblasti, koja se pod silu mora obdržavati. On nedira ni u narav ni u poviest, ali ipak uzadovoljava do njekoga stepena gospodstvu idee za srdca težeća za idealom. On je i idealnost i realnost, absolutno i relativno na jednaku stepenu; on neće da realno naopako pretvara u golo idealno; budući on sam idealan, realan je za druge. Realno pako, uredjujuć svu pomoći potrebnu svjetinu, ne samo za same nužde, nego i u svakom njezinu napredku i struci, kad se stavi na zanatnike (jer o njih je dan danas pitanje, a ne o seljanih) — može služiti, da jê priredi za potrebite jim uredbe, a ove nemogu više biti cehovi srednjega vieka, jer u njih, kad se preživiše, bijaše dosta zla, nasilja i krivičnih stegah, premda u svoje vrieme bijahu prevrli i izvrstni, što nikada nevalja zaboraviti. S toga može se jur sada previdjeti, da će nužda našega vremena a silni napredak obrta u svih strukah ascetičkim družbam i bratovštinam biti povodom, da u buduće okrenu novim pravcem i prihvate se nove radnje; da kršćanskim oštrim i tvornim umom duboko prodru u ove sve odnošaje, te na svoj način prionu uz obrtničke razrede. Posao je težak, ali samo težak posao valjan je posao; pak što u drugom krugu može činiti ljubav, to pokazuju krepkom snagom milosrdne bratovštine svake vrsti u bolnicah i ubožnicah, kamo jim načelo prevratnoga radikalizma s jedne strane, a načelo materijalistične znanosti s druge strane po sve načine zatvarahu ulaz, dokle one neprodrše na prkos svim prigovorom; jer ljubav Boga u iskrnjem mnogo je življe i silnije naravi, nego pusto čovjekoljubje, koje neumie ni nemože da siromaka, stradaoca, gubavca onako milo primi i zagrli, kako ga umie čista ljubav Boga.

Srčanošću, kakva je samo u njega, pretresa Montalembert sve ove točke, više poticajuć nego izcrpljujuć, što mu i jest zadaća. Tako stavlja pred oči i drugu stranu života redovničkoga, koja se tiče to učionah to znanstvene radnje, gdje opet strogo valja razlučiti prošlost od budućnosti.

(Dalje će sliediti.)

Razgovor Pia VII. s Napoleonom I.

Napoleon Bonaparte reče u pismu pisanu 13. Veljače 1806. papi Piu VII. „Vaša je svetost vrhovni

Digitized by Google

gospodar u Rimu; ja sam pako rimski car.“ Papa mu odgovori 21. Ožujka i. g. „Vaše veličanstvo gradi se rimskim carem. Mi odgovaramo apoštolskim prostodušjem: Rimski papa, koj je to od toliko viekovah, da nijedan vladar nije tako star; papa, koj je osim toga pobjeditelj Rima, nepriznaje i neće nikad priznati u svojoj državi višje vlasti od svoje, i nijedan car neima prava na Rim. . . . Vi ste izabran za francezkoga cara i potvrdjen, ne pako za rimskoga cara. . . . Ima istina jedan rimski car; ali ovaj naslov daje sva Europa, dakle i Vaše veličanstvo caru njemačkomu. U isto vrieme nemogu taj naslov nositi dva vladara; a i tako je to samo gol naslov, te neprieči u ničem neovisnosti sv. stolice. . . . Vaše veličanstvo veli, da su naši odnošaji isti, kakvi bijahu medju Vašimi predji i Karlom Velikim. Karlo Veliki najde Rim u papinskih rukuh; prizna i potvrdi jim zemlje neimavjih sam prije; poveća jih darovi; neprisvoji ni da bi jedno pravo vrhovnosti ili vlasti nad papami, smatrajuć je kano svjetovne vladare. . . Napokon, dalje netreba ni pitati, dočim je od Karla Velikoga minulo deset viekovah. Mirno tisućogodišnje posjedovanje jest pravu najbolji temelj, što ga može biti medju vladari.“

Viestnik.

Iz Zagreba. Duhovničtvo prvostolnoga kotara držalo je dne 18. t. m. jesensku pastoralnu konferenciju u ovdašnjem nadbiskupskom gradu, kojoj je uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup glavom predsjedati izvolio. Poslie propisane službe Božje i nazvanja Duha sv. u prvostolnoj crkvi sakupila su se u priredjenoj za to dvorani oko svoga velikoga pastira 22 duhovnika iz prečast. kaptola, župnoga gradskoga i kotarskoga duhovničtva te njekoliko kod inih poslovah namješćenih svećenikah. Kotarski bilježnik, župnik kod sv. Petra g. P. Jože, izvrstno je u ime kotara izradio propisane za riešenje zadaće, te pročitav ih obćenito zadovoljstvo i pohvalu visokoga predsjednika stekao.

Nastala za tim viećanja i svjetovanja vrtila su se oko raznih manah i potrebah duhovnoga pastirstva. Na pitanje: da-li se po svih župah u Zagrebu presv. pričest nosi k bolestnikom javno i u propisanoj crkvenoj odori? bude opetovano zabranjeno sv. poputbinu nositi k bolestnikom u potaji, ma to i ovi iskali od duhovnika. — Govoreć o pogrebu ubogih bude naloženo, da se tielo ubogarah, kad neimadu sprovoda od kuće do groblja, ima svakako donieti u bližnju crkvu, te tamo po dotičnom duhovniku blagosloviti. Tu se je povela rieč i o tako zvanom „prosjačkom groblju“ kod Pantovčaka, kamo se dosad pokapahu prosjaci i ini nemogući platiti grobovine na drugih grobljih. S razloga, što takovo odieljeno samo za uboge i sirote opredieljeno groblje ima nješto u sebi odurna i nečovječna, što neodgovara niti duhu kršćanstva niti bratinskoj ljubavi, a najmanje na onom mjestu, gdje smrt svaku razliku zatire, te malo veliko, bogato i ubogo, slavno i neugledno posve izjednačuje, pa isto groblje, kako čujemo, nije niti ogradjeno, već marva po njem pase — bude zaključeno svojim putem izhoditi, da se to „bogečko groblje“ ukine, a ubogari odsele, budući smo u smrti svi jednaki, a pred Bogom samo onaj vredniji, koj je krepostnije živio, na dotičnih grobljih uzpored s ostalom preminulom bratjom sahranjuju. — Na predložene njeke tegobe glede ženitbe bude odlučeno, da se imadu i nadalje obdržavati obstojeće naredbe, koje propisuju, da se za zapriečit razsipno i neumjereno pirovanje nesmiju seljanski mladjenci vjenčati prije sriede, a da se zaručnici neimadu pripustiti k ženitbi prije nastupljene 18. a dotično 16. godine, a mladići novačenju podvrženi prije navršene 22. godine, ako od ovih naredbah nepodieli iz važnih razlogah odpust dotična vlast. — Uzoriti gospodin predsjednik preporučio je skrbi i njegi župnoga duhovničtva postojeće bratovštine i sabiranje prinesakah za sv. otca. — Na učinjene opazke dozvolila je nj. uzoritost, da izpovjednici pokornikom, koji si sbilja nemogu postna jela začinjati maslom, mogu dopustiti začin od mašće; al svaki ovakov dopust tiče se samo pokornika, a neproteže se na ostale ukućane. — Pošto je predlog jednoga člana, da se duhovničtvo nadbiskupijsko pozove na ustrojenje družtva za izdavanje dobrih pučkih knjigah, odgodjen na pokrajinsku sinodu; bude s ambrozijanskom zahvalnicom konferencija završena u $^1/_2$12 satih.

* Na 8. Rujna razposla iz Rima ot. Bernardin a Montefranco, cielomu malobratskomu redu vrhovnik, pastirsku poslanicu, javljajući svim svojim mužkim i ženskim podložnikom:

1. kako je svemogućnik Bog slavne Pomazance mučenike koncem 16. vieka u Žapanu svetu vjeru neizkazanimi mukami, pače vlastitom krvlju potvrdile novimi načini proslaviti odlučio, i novimi ih častmi sveta Pomazančeva vjerenica počastiti nakanjuje se. Njihova slavna djela, premda jur u knjizi života zabilježena, izpisuju skupitelji Bolandovci na 5. Veljače, ljetopisi serafinski, Benedikto XIV. ter ini crkvini pisci. Takovih ima (izim triuh Isusovacah) 23 Franjevca, i to: 6 iz prvoga reda (3 svećenika, 1 akolit i 2 lajka), dočim su ostali trećaci (svi lajci). Svi ovi na 5. veljače 1597. izvan grada Nangasaha podnesoše mučeničtvo, koje su tri slušaoci sv. rote g. 1616. potanko iztražili, i sv. stolici što toplije očitovali, da jih proglasi za blažene. Za što Pavao V. g. 1627, dne 4. Rujna odobri štovanje istih i u biskupiji malinskoj dopusti misu i službu na njihovu čast činiti. Klemente XII. pak g. 1739. dne 13. Srpnja podieli svim, koji bi posjetili koju serafinsku crkvu, u kojoj se slavi uspomena rečenih mučenikah, ter se izpovjedili i pričestili, odprost griehah. Ali tek sada svidlo se božanskoj providnosti njihovu slavu objaviti svemu svietu. Sada, kad mnogih ljubav i vjera tako hladuje, pače ohladni; sada, kad svaka zloća i u najizobraženijih državah do-

Digitized by Google

zreli; sada, kad se iza svih kutovah čemer proti pravici ter istini riga; sada, kad se svi neprijatelji vjere zakleše, da će zaručnicu Isusovu podkopati, upropastiti; sada svidlo se milosrdnosti božanskoj na crkvin svećnik visoko posaditi one, koji sviet pogrdiše, vjeru uzčuvaše više-li osvetiše, nebi-li se sviet osviestio, ter na tanje obdržavanje Božjega zakona potaknuo. Nu jerbo za takov čin treba silnih troškovah, pozivlje ot. vrhovnik sve svoje podložnike, da pojedini staroste narede u svojih obiteljih po jednoga, koj bi skupljao novčane prinoske, imajuće se tadaj po dotičnih državnicjh njemu poslati. Jer se je sjegurno nadati, da će ju se buduće godine po uzkrsnih blagdanih za svetce svečano proglasiti. — Komu da ovdje na pamet nedodje naš Marko Križevčanin, za kojega bi se navlaš naše svećenstvo imalo naročito u ovu dobu zauzeti.

2. Ne manje ugodnu viest priobći, što je apoštolska stolica ovomu redu novi znak naklonosti izkazala odrediv, da se od sele posveta hrama bl. Marije angjeoske obredom dvostrukim drugoga reda bez osmine obslužava. I to sasma pravo, u tom bo hramu jest ona sveta kućica (zvana Porcijunkula, to jest dielak iliti baština sv. Franje), koju je on najnježnije ljubio. Ona je rodna mati nebrojivih blaženicah dušah, svim mati, svim osobito štovana. Tuj bje redu početak, tuj dublje korenje uvrieži sveti prosjački red urodiv tolikim plodom, da isto nebo napuni, kako se izrazi u propovjedi dne 8. Rujna 1840. stožernik Lambrušin, kad je rečenoga dana i godišta po nalogu Grgura XVI. pape isti hram, trešnjom razvaljen ter sada popravljen, posvetio.

3. Sv. otac papa dopusti svemu franjevomu redu u predbožićnom postu samo za ovu godinu mesna jela jedan krat na dan, izuzam izuzeti se imajuće dane. Za to pak da se ima moliti posebice u petak u crkvi k presv. otajstvu i k prebl. Gospi, osobito sada, gdje u Evropi takov metež biva, u Africi pak sv. poslanstvo, od svjetovnjakah zasadjeno, skoro propada. Za što nagovara, da isto pomažemo to molitvami to žrtvovanjem samih sebe, kao što sbilja njeki i Ivanom Reinthalerom potaknuti učiniše (gl. Zgod. Danicu str. 169 i 178), jer je to velik vinograd, mnogo djela a malo težakah. Napokon zaključuje svoju poslanicu:

Medju tim braćo premila! smjerno molite svemogućnika i milosrdnika Boga za njegovu sv. crkvu i njegovoga na zemlji namjestnika Pia IX. slavno u takovoj oluji vladajućega: molite se za sve stališe i redove sv. crkve pravovjerne, posebice pak za redovnike obojega spola tolike tegobe od ljudih zlikovacah podnoseće: molite se za kršćanske vladare i kraljeve, da nikada neprestanu za druge vladati i crkvu štititi: molite se za narode, pukove i ljudstva, da se nauče Boga se bojati i njegove zakone u svezi mira obdržavati: molite se za pravednike i gricšnike, za prijatelje i progonitelje: molite se za sve, da svi spasa dostanu i Boga vjekomice uzhvale: molite se napokon osobito za uzoritoga i prevriednoga, naš red štitećega g. Antuna Mariju stožernika, i za nas, koj tako braći kano sestram svoj serafinski blagoslov preljubežljivo dielimo.

Iz Tirolske. Pismo sv. otca pape od 5. Rujna, kojim odgovara na adresu tirolskoga sabora od 30. Lipnja o. g. čita se sada po zemlji, većinom s propovjedaonice, i čini velik utisak. Tirolci se ufaju u svoga pobožnoga vladara, ter nevjeruju, da bi austrijanski car, unuk slavnih djedovah, katolikah na glasu, koji se proslaviše štiteć crkvu i svetu vjeru, ter po toj zaštiti stekoše si silnu moć, mogao vjernu puku odbiti zahtjev, koj sam sv. otac zove „najpravednijim.“ Veseli se puk, što je poklonica njegova u velikoj smetnji sv. otca utješila. — Samo valja sveudilj moliti, jer pravo reče naš knez-biskup u jednoj propoviedi, da je od onoga saborskoga zaključka „neprijatelj u pšenicu zasijao kukolj.“ Tudier se iz petnih žilah napinje i radi, da se protestantizam u Tirolu udomaći.

Iz Ferrare. Zadnjih danah Rujna i prvih Listopada bijaše ovdje velike buke i nemira. Jutrom zapovjedi svjetina svim vrtlarom na trgu, da prodaju u tu cienu, kako jim se naredi; a u večer došli bi iz sela ljudi, da pomognu u buci i nemiru. Puk je tako pokvaren, da se na sve dade zavesti. Kršćanstvo ruši se i psuje: „Abbasso il' vangelo!“ „Viva l' inferno!“ (Dolje s evangjeljem! Živio pakao!)

Iz Berlina 26. Listopada. Danas obavljena je posvetba crkve katoličke sv. Mihovila. Sv. misu odsluži knez-biskup vratislavski i reče propovied, ter tom prilikom sazva s neba blagoslov glavi katoličke crkve, kraljevskomu domu i svim dobročincem sagradjene crkve; a spomenu takodjer i to, kako je pokojni kralj svojim darom stavio temelj gradji. Svečanom zahvalnicom svrši se svečanost. Pribivahu službi Božjoj nasljedni kraljević i njegova gospoja, više domarah kraljevskoga dvora, više smožne gospode zastupnikah vanjskih silah, zastupnikah katoličkih državah, generali, zastupnici gradskoga poglavarstva i množina puka.

Iz Njemačke. Žalostan je to znak vremena, da mladež na sveučilištih njemačkih vrlo dobro izuči znanosti, ali nazaduje u nabožnosti i zanemari nauk vjere. Nije govora tudier samo o strogo protestantskih sveučilištih, nego i onih, gdje su većinom i učitelji i učenici katolici; jer posve katoličkoga sveučilišta ni neima u Njemačkoj. Za nabožni i čudoredni uzgoj omladine mari se na sveučilištih tako slabo, da većina mladićah, ma da donesu iz gimnazije i otčinske kuće kako dobra načela, za kratak čas okrenu zlim tragom svojih starijih drugovah, a neima nikoga, tko bi jih u redu i nabožnu životu pridržavao. Nije šala, to će biti danas sutra podpora države i družtva ljudskoga. Za jednu samo godinu, što uči mladić na sve-

Digitized by Google

učilištu, vrati se kući slabe vjere a pokvarene ćudi; od godine do godine biva nestalnijih načelah i lahkoumniji; a po tom skroz pokvaren stupa na javu, te preuzimlje javne službe. Dičnom iznimkom gojitbe po novom ukusu ne samo u Njemačkoj van po svem svietu jest skroz katoličko sveučilište Lovan (Löwen) u Belgiji. Ono, utemeljeno god. 1832. ponukom mehlinskoga nadbiskupa, kardinala Sterka, od veledušnih darovah belgijskih biskupah u Mehlinu, a godine 1835. prenešeno u Lovan, staro i glasovito vilinsko sielo, stavi si za zadaću: da mladež ne samo dobro izuči znanosti, čim se lovansko sveučilište i sbilja odlikuje, nego da se uzgoji nabožno. Učenici su obvezani dolaziti marljivo kako na predavanja, tako i na službu Božju, te moradu biti čedna i liepa držanja, a sačuvao Bog, da u tom i najmanja krivnja na koga padne. Tudier je zabranjeno svakomu pod kaznu, da se neupušta u dvoboj, u noćnu klatariju ili kakvu dječariju. U 10 urah na večer mora već svaki učenik biti kod kuće. Pak je i sbilja veselje sastati se s kojim ovih prevrlih mladićah na ulici ili na kakvoj zabavi — to je živo i veselo, ali čedno i prijazno. Ala se znadu držati liepo kako valja; a bez svake himbe vidjeti jim je, da su učene glavice! Na lovanskom sveučilištu ima množina slušaocah ne samo Belgijanacah, nego i Niemacah, Englezah, Amerikanacah i Iracah. Sada jih ima 900, a u starinskom, prostranom i liepom gradu od 30,000 dušah liep je i udoban za učenike život. Uči se u bogoslovnom razdjelu latinski, a u drugih francezki. Od profesorah, koji su malo ne svi izvrstni, stekoše si velik glas msgr. de Ram, Rector magnificus, Lefebre i Beelen u bogoslovnom, Arendt u pravnom, a Ubachs i Möller u filosofičkom fakultetu.

(Književne viesti.) U nedavna otvorenoj i liepo uredjenoj tiskarni g. Abela Lukšića u Karlovcu izlazi od 20. Listopada t. g. pod uredničtvom istoga revnoga domoljuba novi časopis „Glasonoša“ smjesna sadržaja, donoseći poučne, zabavne i šaljive članke, te u kratko dnevne novosti. Izdaje se po dva puta na tjedan, a prilažu mu se još dva bezplatna dodatka: svake sriede „Obćekoristni poslovni list“ kao glasilo za narodno-gospodarstveni promet i središtni oglasnik za trojednu kraljevinu, a svakoga mjeseca „Slovo i slika,“ list za podulje znanstvene razprave i bestrastne razsudbe književnih dielah. Ciena je ovomu rek bi trojednomu časopisu na čitavu godinu poštom 9 for. v. a.

Početkom mjeseca Prosinca počet će u Varaždinu izlaziti humoristično-satirički list „Podravski jež;“ uredjivat i izdavat će ga po tri puta na mjesec g. Dragutin Antolek, a predplatnina udarena mu je na cielu godinu s poštarskom dostavom 6 for. 80 nč.

Od 30. Srpnja t. g. izdaje poznati rodoljubni svećenik i urednik „Slovenskoga prijatela“ g. Andr. Einšpieler u Celovcu u mjesečnih svezcih novi časopis na njemačkom jeziku pod imenom: „Stimmen aus Inner-österreich.“ Beiträge zur Durchführung der nationalen, religiösen und politischen Gleichberechtigung. Iz naslova vidi se već smjer ovoga časopisa, a još ga točnije označuje g. urednik u svom programmu, tvrdeći, da će nastojati oko porazumljenja, pravičnosti, pobratimstva i ravnopravnosti svih austrijskih narodah u pogledu narodnosti i jezika, u pogledu vjere i u pogledu političke slobode. Poimence glede vjere kaže g. izdavatelj, da će u svom časopisu u vjerozakonskih stvarih imati pred očima svim vjerozakonskim družbam zakonito ujamčenu ravnopravnost. Ali pošto je tvrdo uvjeren, da je samo u katoličkom nauku svietu udieljena istina, pa da samo iz takove znanosti, štono je korenje svoje uvriežila u katoličanstvu, poniknuti može preobraženje svieta, riešenje socialnih pitanjah, prava sloboda a tim i spasenje družtva; nadalje budući čvrsto osvjedočen, da ovakove velike i slavne čine katolička crkva samo tada izvoditi može, kada ju u slobodnom djelovanju ništa neprieči: s toga će njegovu časopisu u tom obziru biti pravcem slobodna crkva u slobodnoj državi. — Izdavatelj želi, ako ga predplatnici podupru, ovaj časopis obratiti u tjednik; dosad su izdana 4 svezka, a svakako će do konca godine izaći 24 tiskana tabaka, kojim je predplatna ciena s poštanskim pošiljanjem 2 for. 50 nč.

Promjenē u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Postali su župnici: g. Franjo Katušić, župnik samarički, u Buku; g. Franjo Videc, župnik jesenjanski, u Kuniću; g. Josip Akšamović, župnik viduševački, o Dubranjcu; g. Jerolim Fuš, upravitelj župe dekanovačke, tamo. — Imenovani su župni upravitelji: g. Joso Jakopović, izsluženi župnik, u Samarici; g. Ignac Maretić, kapelan šišlavički, u Jesenju; g. Marko Mračić, kapelan novigradski, u Kloštru. — G. Ivo Kovačević, bivši upravljatelj u Buku, ide za kapelana u Požegu. — Premješteni su duh. pomoćnici: g. Franjo Bačić iz Sv. Gjurgja u Dolnju Stubicu; g. Franjo Iveković iz Kloštra u Novigrad; g. Gjuro Pavešić, bivši duhovnik vojnički, u Sesvete kod Požege; g. Franjo Požeg iz Lobora u Zlatar. — Umro je Ivan Petrović, kapelan požežki.

Crkvena sprava.

U skladištu podpisanoga ima gotovih: kaležah, svjetionikah, svećnjakah, kadionicah, kanonskih tablicah i križevah razne veličine. Isti pozlaćuje i posrebrnjuje staro posudje bilo od drage ili proste kovine. Zahvaljuje velečastnomu duhovničtvu na dvanaesto godišnjem povjerenju te se ujamčuje za valjano i dugotrajno djelo

prepokorni

Eduard Schönbuchner,

pozlatar i posrebrnjar.

Današnjemu listu dodan je doglas o izdavanju saborskih spisah.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 48. U ČETVRTAK 28. STUDENOGA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Grčka crkva i narod bugarski.

Od dra. *Fr. R.* —

IV.

Pred vrati novoga sedmobrežnoga Rima, gospodara dvijuh stran svieta i dvajuh mór, ponositoga zaručnika iztoka i zapada, ležala je proljetjem god. 1453. silna vojska sultana Mohameda II. U gradu smrtju borećem se biesnila je nesloga medj sugradjani, kao da izvana najveća tišina vlada. Izza prividnoga pomirenja dne 12. Prosinca 1452. nastavila se je žestoka borba medj prijatelji i neprijatelji pomirenja s rimskom crkvom. Na čelu prvih stajao je dvor byzantinski nadajuć se podpori i pomoći od zapada i dvorsko svetjenstvo, a na čelu drugih navlaš zanešeni kaludjeri huneći puk proti Rimu. Veliki admiral brodovja Luka Notaras vikao je, da bi radję vidio gospodovati u Carigradu turski turban nego-li latinski klobuk.

Pa ga i vidjè. Dne 29. Svibnja r. g. na blagdan sv. Theodosie provali turska vojska u Konstantinov grad. Množtvo ljudih utečè u veliku crkvu Aja-Sofije, koja je stala prazna, odkada u njoj službu Božju držaše stožernik Izidor. Pà ipak „kada bi i bio — opazuje povjestnik Dukas — u onaj hip andjeo s neba sišô, tè da bi i naviestio rieči: prigrlite jedinstvo crkve, a ja ću iztjerati neprijatelje iz crkve, nebi ga bili prigrlili, pà bi se bili radje predali Turčinu nego-li crkvi rimskoj.“

Tretji dan poslie osvojenja Carigrada, u kom slavila se ova uzvišena pobjeda, zapovjedì car Mohamed utekavšim i sakrivšim se krstjanom povratit se slobodno u svoje kuće. Još slavodobitnim mačem u ruci naumì zavojšteno politični urediti spojiv tako genij zavojevatelja s umom ustrojitelja.

Prva briga bila je sultanu ustrojiti crkvu svojim krstjanskim podanikom. S toga zapovjedì izabrati novoga patrijarhu na mjesto poginuvšega Genadija i to po starom običaju. Izabran bje Géorgeos Scholarios, inače takodje Genadius. Sam Mahomed bje pritoman kod posvetjenja i svetčanoga uvedenja novoga patrijarhe. Ovaj jašio je obkoljen od svetjenstva na konju sa žezlom u ruci, pà tako unišao u patrijaršiju. Ovdje primì žezlo iz rukuh sultana sjedećega na priestolju, pošto bi se bio pred njega bacio na koljena. Tako se ponizì pred kalifom i nasljednikom proroka onaj isti patrijarha, koj nasljedniku sv. Petra i namjestniku Krstovu uzkratì štovanje!

Mohamed počastì novoga patrijarhu u svojoj palači. Izza gostbe sprovodì ga do dvora, a zapovjedì svim svojim dostojanstvenikom, da ga sprovode tja do synode patrijaršije t. j. do crkve sv. Apoštolov, koja bje opredieljena za patrijaršiju mjesto Aja-Sofije, pretvorene u džamiju. Tamo odjaši patrijarha na poklonjenom si carskom konju!

Patrijarha stečè milost u politčkoga sultana, koj ga odabrà za sredstvo svoje politike naprama svojim krstjanskim podanikom. Mohamed proglasì ferman, kojim patrijarhu i sve podčinjene mu svetjenike oprostì od svakoga danka i podielì jim osobnu nepovredimost. Grkom podielì trovrstnu slobodu: da jim se crkve nesmiedu pretvarati u džamije; da jih nitko nesmie smetati u izvršivanju službe Božje i ostalih crkvenih obredov; tè da smiju svetačno slaviti uzkrs, pa da za triuh uzkrsnih noćih imaju ostati otvorena vrata Fanara t. j. predgradja carigradskoga, [1]) u kojega povukoše se Grci, odanle od one dobe Fanarioti prozvani.

Sultani turski znajući, koliko mogu djelovati u krstjanski iztok kroz patrijarhe, podieliše jim

[1]) Južna obala zlatnoga roga. Fanar od tur. Fena-ear t. j. nečisto mjesto, mjesto gdje bivaju nečisti, nevjerni ljudi, kauri.

Digitized by Google

velika práva na krstjane. Isto tako mrzeći svoje vječne neprijatelje rimske pape, koji zapadnu Evropu dizahu neprestano na Osmanlije, nastojahu sultani uništiti svaki upliv rimske stolice u svojoj državi, a s druge strane sav episkopat sebi podčinjenih zemalj podčiniti patrijarhom carigradskim, svojim vjernim poslušnikom, često podlim čankolizom.

Tako dodjoše carigradski patrijarhe do tolike vlasti svjetske i duhovne za turskoga gospodstva! Ovu svoju vlast oni od svoje strane učvrstiše putem Grkov carigradskih ili fanariotov, svojih vjernih satellitov, iz kojih sredine birahu se svedj najviši crkveni dostojanstvenici. Isti pače prvi dostojanstvenici svjetski bješe s velike česti poturčeni Grci. Tako za istoga Mohameda II. veliki veziri Mahmud-paša i Rum-Mahmud-paša bili su rodom Grci.

U vrieme zavojevanja Carigrada bile su u evropejskoj Turkoj još dvie ine neodvisne patrijaršije: bugarska u Trnovi i srbska u Peći (Ipeku). Obe ove patrijaršije nastaše s odporom ili bar negodovanjem carigradskih patrijarhov. prva XIII. vieka za cara Joana Asena II., a druga XIV. vieka za cara Stjepana Dušana (1336—1356). Dok bugarska i srbska patrijaršija oslanjaše se o moći srbskih i bugarskih vladarov, srbskoga i bugarskoga naroda, carigradski patrijarhe trpili su jih. Ali kada bugarska i srbska država propadè, carigradski patrijarhe radiše o glavi obijuh patrijaršij, poduprti istom visokom portom, koja u njih nadjè svoje najvjernije saveznike proti Slovjenom južnim, čeznućim za starom slobodom. Tako bugarska patrijaršija postadè služavkom grčke carigradske, koja iz Fanara počè slati u Bugarsku episkope i višje svetjenstvo.

Izza propasti bugarskoga carstva tmina obastriè bugarski narod. Pisani spomenici gube se od dana do dana. Kvier i kamen slabo javljaju nam njegove jade. Ali nezašuti pjesma, vjerna drugarica našega naroda u sreći i nesreći. Pà narodna pjesma pripovieda od koljena do koljena nesretnim Bugarom sramotni savez, utanačen medj carigradskim patrijarhom i prorokovim kalifom proti bugarskom narodu. Jednu od takovih pjesam mi ovdje priobćujemo štovanomu štiocu u vjernom prevodu: [1]) ona nosi naslov: „Stojan i patrik.“

„Majka je sina rodila,
Ime mu bilo Stojane,
U zlatnoj ga zibci zibala,
Zibajući govorila:
Spavaj mi sinko Stojane!
Spavaj i brzo narasti;
A kada sinko narasteš,
Da si izvojuješ carstvo
Iz tudjih rukuh Stojane!
Jer ti je carstvo otčevo,
Otčevo još i majčino. —
Stojan majci odgovori:
Majko, o stara majčice!
Jako mi srdce s' ranila.
Gdje mi je sablja oštrica (френгиа),
I gibka puška dugačka?
Gdje su dvocievke kubure,
I star mi otčev buzdovan?
Da si carstvo izvojujem
Iz tudjih rukuh, majčice!
Jer mi je carstvo otčevo,
Otčevo još i majčino. —
Majka Stojanu veljaše:
Sinko Stojane, Stojane!
Sve ovo Stojane! imaš.
Samo si konja osedlaj,
Rano u nedjelju ustani,
Vierno se Bogu pomoli,
Vojsku si sinko! sakupi.
Ali ti dušo! svjetujem:
Kadno moj sinko! odidješ,
Redom si vojsku povedi
Po brdah i po planinah,
I od nikoga se neboj,
Samo od Grkov lukavih,
Lukavih i izdajicah;
Jer ti i otca izdaše
U Jedreni bielom gradu
Sa sedamdeset i dvie tisuće.
Tuj su ga Turci plienili,
Vojsku mu svu poturčili. —
Kada Stojan odidjè,
Redom si vojsku poredi
Po brdah i po planinah.
Posjeo ti sve klanjce,
Nepusti uteć ni ptici. —
Kada to dočù patrijarh,
Patrijarh iz Carigrada,
K caru je ravno otišô,
I tako caru besjedi:
Caru, čestiti padišo!
Čestito da ti je carstvo!
Je si-li čuo o care!
O Stojanu, mladom vojvodi
Od Trnova bielog grada,
Koj podižè silnu vojsku,
Da ti otme tvoje carstvo,
Štono bje njegova otca,
Otca još i njegve majke. —
Patrijarhu car govori:
Patrijare glavo zemlje!

[1]) Iz znamenite sbirke Konst. Miladinova Br. 81, str. 113—115. U Zagrebu 1861.

Digitized by Google

Ja ću poslat silnu vojsku,
Sedamdeset i pet tisuć,
Na Stojana vojevodu. —
Vojska rano uranila,
Patrijar ju sam povedè.
Kad široko prodjè polje,
K zelenoj je došla gori.
Kada to vidi Stojane,
Stojane mladi vojvoda;
Zavičè na mjedeni rog,
Pà sve vojvode si sabrà,
Tè govoraše vojvodam:
Vojvode mladi junaci!
Razvijte krvave stiege.
Tko je junak nad junaci,
Nanj pokaže ovo mjesto. —
Odgovoriše vojvode:
Radostnim srdcem pojdemo
Uhvatiti patrika živa.
Patrijar bje hitriji,
Pà se izmakne iz vojske;
Sve mu Turke izsjekli.
Al evo jada golema!
Patrijar dodjè s Arapî.
Natrag se vratì Stojane,
Skrì se u gustu planinu.
Patrijar se natrag vratì,
I caru to govoraše:
Caru, čestiti padišo!
Zar ti ja caru nerekoh:
Da sve starije poturčiš,
A da jim djetcu porobiš,
Popove da jim pokolješ,
Vladike da jim povješaš,
A crkve da jim porušiš.
Tad care u miru budeš.
Tad jim ja pošaljem svoje,
Oni budu ti vjerniji. —
Car poslušà patrijara,
Poslà, da jih izsiječe,
Izsiječe sve popove,
A povješa sve vladike,
Da poturči malu djetcu,
Da razori mnoge crkve,
Iz mnogih džamije učini. —
Malen i velik zaplakà,
Kakvo jih zlo pritisnulo."

Ova pjesma ide u prvo doba zavojštene Bugarske Turčinom, ali poslie padnutja Carigrada; kada novi Doljani. Samueli i Asani dizahu narod na noge, da oslobode svoju domovinu. Takav junak bje Stojan, koga narodni pjesnik stavlja u srodstvo s vladari bugarskimi. Ovomu narodnomu pokretu niesu bili toliko pogibeljni Osmanlije, koliko prevejani Fanariote s patrijarhom carigradskim na čelu. Patrijarh. „svetejši patrijar" — kako narodno predavanje uči — uputì sultana, kako da uguši svaki pokret naroda bugarskoga: da iztriebi najme narodnu hierarchiu, narodno svetjenstvo, a da pusti patrijaru pošiljati u Bugarsku fanariote za vladike i svetjenike.

To se je isto dogodilo, a narod kugarski, „malen i velik zaplakà, kakvo jih zlo pritisnulo."

(Dalje će sliediti.)

Misli u vrieme o Montalembertovu djelu: „Redovi na zapadu."

(Dalje.)

Samostanske učione proizidoše iz gramatičnih i retoričnih, za cesarah posve propalih učionah klasičke starine, i u njih bijaše s prvine obuka u slovnici i govorničtvu po kršćanskom kroju i u kršćanskoj odori. Pravo obučavanje u klasičkom smislu počelo je istom onda, kadno klasička starina s nova ožive u petnaestom vieku. Ježuvite bijahu prvi humanisti od svih redovnikah, a oni prvi uzeše astronomiju, fiziku i prirodoslovje novijega vremena medju školske predmete. Da se neupuštamo u razpravu, da-li je dobar ili zao njihov način obučavanja, mora jim se priznati zasluga kamo veća nego protestantom, koje su oni više manje u obuci nadkrilili, da su novi viek podpuno shvatili, bilo pogledom na obuku u klasičkoj starini, bilo u prirodoslovnih znanostih. Svjetovnjaci prerasli su svojim školskim i znanstvenim obrazovanjem samostanske zavode srednjega vieka i svu školastiku tako silno, da se neda ni pomisliti, kako bi se svjetovnjačtvo nazad povratilo u crkveni sviet, kako je to bilo prijašnjih viekovah. U poviesti neide ništa natražke; a opet posve nepropada ništa ni vjekovita ni idealna ni realna ili stvarna. Svjetovnjački sviet i crkveni sviet, a medju ova dva svieta redovnički sviet sretaja se u svojih nutarnjih odnošajih po napredku razvitka. Jedina je razluka paedagogija. Obitelj i učiona obrazuju čovjeka; ali kojega čovjeka i u kakvih odnošajih? U velika i ozbiljna vremena iztočnoga i zapadnoga poganstva bijaše obitelj vjerozakonskom uredbom; a tako i u Židovah. Kadno se poganska obitelj, a tako, samo na drugi način, i židovska obitelj sve to više posvjetovnjačiše, nastaše učione kao: proročanske u Židovah, učione za sljedbenike starih mantah, gatalacah orakulskih u Grkah, a tako za stare vatese u Rimljanah. Kašnje ustrojiše se visoke i najvišje učione po duhu pythagoreisma, kako već paedagogija držaše jednak korak s vjerozakonom, znanošću i politikom. I na iztoku, kao medju Geti

Digitized by Google

i Druidi na zapadu, bijaše nješto srodna. Kadno su ovakovi zavodi u Grčkoj i njezinih naselbinah silomice uništeni, jer su bili zapali u oblast sve to bolje rastućoj oligarkiji i demokraciji, onako po prilici, kano i ježuvitske učione u novije doba: tada se zametnuše iz propadajućih učionah grčkih filosofah, koji do poredka više manje držahu, same učione za gramatike i retorike u aleksandrinskom i rimskom carstvu. Gojitba bijaše zanat, povjeren često robovom ili slobodnjakom iz Grčke, poput francezkoga penzionarstva u novije doba, koje za prevratne dobe postiže vršak.

Locke i Rousseau bijahu uzornici u gojitbi 18. stoljeća, što je podpuna opreka ne samo školastici nego i klasičkoj starini, mjesto koje učilo bi se poznavanje svieta i prirodoslovne znanosti, a to samo, da mladić bude izobražen svestrano u čovjekoljubju, ne u posebnoj samo kojoj struci. Kršćanstvo bi pretvoreno u pusti i abstraktni deizam; ovaj se izvrže u njeku vrst logičnoga racionalizma, koj se kašnje opet premetnu u sistem koristnosti, dokle napokon nedojde na golu radionicu. Gojitba postade obrtom; a tada rodi se odpor. Napoleon, koj smjeraše, da zavlada duhom — kako bi sam očitovao, da je samo gospodstvo nad duhovi pravo gospodstvo — stvori sveučilište, veliki državni stroj, kojim javnu obuku preote svim korporacijam stare vlade, u koliko bi se sveučilišta i druge učione bile mogle s nova podići ili kako su u Njemačkoj, ili kako su u Englezkoj. Ali ovaj sistem bijaše osnovan u duševnoj zaporci, u kojoj je bilo francezko carstvo u svietu po duhu osamljeno, a od Njemačke i Englezke po gotovo zatvoreno. To se je na svaki način moralo promieniti, kako se sbilja ota zaporka i dokinu, poviest iztoka i zapada, staroga i srednjega vieka, povratak starinarstva u šestnaestom stoljeću i začetak nove, Baconom i Descartesom izumljene filosofije, i poviest stare vlade i prevrata opisana od uzoritih duhovah svih europejskih zemaljah, okrenu drugim pravcem, tako, da je čitava carska teorija na sveučilištu po tom došla u podpuno protuslovje s duhom vremena. Jer se slično stanje, kano što proizadje iz prevrata i prve carije, nemogaše složiti s genijem čovječanske budućnosti, to u brzo izidoše na vidik pravo crkveno, pravo ascese, pravo slobodna znanja i svake znanosti. Priestoli da se sruše, starinske vlade propadnu, radikalizam, bio on koje god vrsti, neće nikada preobladati ljudskoga duha. Prava sloboda znanosti, prava sloboda crkve, prava sloboda ascese izidu iz svake radikalne, svake prevratne, svake despotičke smutnje čile kano onaj Asbest, o kom stari pričaju, da se u vatri očisti i obieli. Drugačije je opet s pravom političnim, s družtvenom slobodom i samoupravom; jer je obstala u jedinoj Englezkoj, premda je i sama Englezka proizišla iz iste temeljne državne uredbe srednjega vieka, kano i drugi germanski i romanski narodi u Europi. Montalembert smatra samo ovaj jedini čin, te mislimo, da ga neogleda baš pravom historičnom odlučnošću. Drugi kamo veći dogodjaj po tom je propustio. Ali kad njega čovjek dobro razvidi, reći će, da je on kvasom političke samouprave i samostalnosti. Neka bude; jer smo skrenuli s puta.

Redovi, koji se znadu sada iznaći a za budućnost prirediti, imadu s jedne strane u gojitbi omladine, a s druge strane u usavršivanju prirodoslovnih i svake struke povjestnih znanostih, da do vieka posluju, dosta radnje. Ali prije svega moradu dobro razumjeti, što će reći prava sloboda duha, što-li prava sloboda sviesti. Posve nerazložna borba katoličkoga duhovničtva proti dobi i duhu vremena mora prestati, a tim nije rečeno, da bi se duhovnici imali dobi i duhu vremena klanjati ili laskati, nego da uvide jednom ono, što jest, ono, što treba da bude i što nesmie da bude. Neima na svietu krivljega mnenja, nego što je ono: da je na jednoj strani vazda čista istina, a na drugoj gola laž. U tečaju svieta, u ljudskoj prepirci istina i laž vrlo su često pomiešane. Ima ljudih, koji su u istini po srdcu, ima jih u istini po duhu, a ima njih po svemu tomu strahovito zaslieplienih i gledeć na se same i gledeć na druge. Drugi su opet posve tašta duha, da nereknemo bez uma, te ovi ogradjuju se debelim zidom anathemah, osudnicami starih vremenah, koje već sbog toga, što su starinske, bez smisla su za hovo vrieme, jer neimaju nikakove moći. U obće govoreć svaka deklamacija ili bahatanje duhovnikah od zloga je; to je vrst retorike upravo onakova, kakve su retorike belletristah, advokatah i politikah, zračni mjehuri, koji, ako je samo iglom probodeš, padaju dolje.

Poviest je dokazala, da su crkvene inkvizicije zadnje molbenice slabije nego političke inkvizicije; prepoviedi za duh kao i svo zabrane knjigah (indices), što jih je na svietu, nepomažu ništa. To su naredbe duhovne policije; ali nisu duhovni poredak (disciplina). Prava disciplina to je neprestana ascesa, neprestani primjer, a ne stalna cenzura. Razumie se samo po sebi, da roditelji djecu a učitelji svoje učenike moradu držati u redu i na oku, i to je ono osobito, kamo bi imali duhovni redovi okrenuti putem od poviesti jim pokazanim, da izume potrebi vremena prilagodjenu gojitbu i obuku omladine. Jer u ježuvitskom sustavu, što se tiče višje školske raz-

Digitized by Google

redbe, zaostale su u njih daleko povjestne i jezikoslovne znanosti; matematične i fizične napredovale su pako s drugimi znanostmi jednako; ali čitav položaj Isusovacah prema europejskoj sadašnjosti pogledom na državnu uredbu i na potreboće vremena posve je naopak, kako to duh u Rimu izlazećega crkvenoga časopisa „Civiltà Cattolica“ često očito izdaje. Veličanstvena bijaše politika Isusovach od njihova postanka do Ljudevita XIV., ali za njega iznevjeriše se oni sami sebi stupiv kralju u službu kao dvorska stranka. To je njihova pogreška, a ne što bi oni bili krivi vjerozakonskim ratom; jer za njih napinjahu se protestantski duhovnici, da razore katoličku crkvu upravo onako, kako se napinjahu Isusovci, da protestantizmu učine kraj. Za to su prošla vremena; a posljedica je vjerozakonska nemoć i u katolikah i u protestantah. Na jednoj strani izrodila se je stara vlada po kalupu Ljudevita XIV; velika crkvina politika iz državnoga sustava u Europi pogrdno izbačena; prava idea kršćanstva, kršćanske republike potamni; protestantizam spade pod državu te postade državnim vjerozakonom, zavisnom uredbom. Na drugoj strani zavlada duhom i srdcem ljudih deizam sve do dobe prevrata. Isusovci mogu svojimi misijami na iztoku igrati veliku igru, ali će jim u Europi biti stanje sve tegotnije; laglje u Francezkoj i Njemačkoj, gdje se prilagodjuju okolnostim vremena, u Englezkoj, gdje štuju narodni duh; ali težko njim u romanskih krajevih, gdje jih je snašla nerodica i savladala gotova politička nemoć. Kako u svakoj ljudskoj stvari, tako i u Isusovacah, u kojih imade najviše duhovnoga života od svih redovah, valja razlučiti tečajem poviesti veliko od malena, razumno od nerazumna. Njihove misije sa znanstvenoga obzira spadaju u obćenitu poviest svieta; one djelovahu po ogromnoj osnovi, otvoriše Aziju, Afriku, Ameriku i malajske krajeve današnjoj europejskoj jezikoslovnoj znanosti, osnovanoj na njihovu putovanju kano na podlozi. Zato se tim više zahtieva od njih, da jim se ova znanost sa životom sraste; a neka se neoslanjaju na svoje tradicije kano na kakvu mehku uzglavnjcu. Hoće-li stariji redovi, kano Benediktinci, Dominikanci, da se pomlade, prosto jim bilo. U njihovih načelih neima posve ništa, što nebi bilo za svako doba shodno, samo ako se umiedu preobraziti. Ta kako benediktinski red nebi i dan danas mogao služiti povjestnim znanostim? Montalembert kaže ovdje po imenu otca Mabilona i druge glasovitije članove reda iz 17. i 18. vieka, ali nova doba zahtieva nješto više, nego je sabirati i rešetati. Ona zahtieva, da se veličanstveno osnuje crkvena poviest u svih njezinih počelih, kao u obće svaka poviest u savezu s filologijom, kritikom, filosofijom, pravoslovnom znanošću, višjom državnom znanošću ili politikom.

(Dalje će sliediti.)

Milosrdnice.

Protivnici milosrdnicah uprli su se svom snagom, da jih najprije izrinu iz bolnicah, rekši, da bi svjetovne dvorke bile bolje za bolestnike, nego duvne. Ali tudjom nesrećom ima se čovjek opametiti, pa i u tom imamo primjer: kakva-li bijaše dvorba u bolnicah, pokle iz njih iztjeraše milosrdnice. Za francezkoga prevrata pod konac prošloga vieka bile su i milosrdnice dielomice prognane, a redovni jim stanovi obrnuti za svjetsku porabu. Što bijaše poslie toga u bolnicah? Razboriti pisci onoga vremena pripoviedaju: „Bijaše svuda sama razvalina, pustoš, nemar, sirotinja i golotinja u bolnicah i ubožnicah pod upravom filozofičke vlade. Bijaše tudier kradja, svetogrdno otimala bi se ubožnička baština, pače mjesto da se pomaže i dade bolestniku ili siromaku, trgalo bi jim se ono malo živeža iz ustijuh, orobili bi jih ili ubili, što mogu samo ruke okrutnice ili divljakinje.“ O onom vremenu piše jedan posve liberalan liečnik: „U bolnice, gdje njekada bijaše dobra dvorba, namjestiše plaćene podvornike, ljude većinom bez srdca i ćuti, koji su morali primiti ovakovu službu, da od glada i sami neobole. Oni dotle dotjeraše u podlosti i nevaljaštini, da su jim rakiju za zavoje ranah morali ogaditi kakovom ružnom bojom ili čim drugim, od šta se smuči, jer bi ju drugčije oti podvornici bili popili. A kakvi bijahu ranari i podvornici, takva po gotovu bijahu i gospoda od uprave; jer ni kraj njih nebijaše rakija sigurna, da se neće izhlapiti. Podvornici poslani na vojsku bijahu iste fajte; a mnogi bi se putem izgubio, te većinom nebi oni k vojsci ni došli. Tad bi primorali natražnjake od vojske, da preuzmu dvorbu ranjenikah; ali oni bi razumjeli svoju službu kano i oni prijašnji; samo da jim nebude krivice, imali su sbilja ćuti; jer bi odmah zaćutili, gdje je u koga ranjenika kesa s novci ili ura. Težko ranjeniku, u koga ništa nezaćutiše: s njim bi nemilo baratali; ali vendar nebijaše to za njega velika nesreća — gore po onoga, koj bi šta imao. Tko ništa nije imao, trpio je, ali mu ostade živa glava; a tko je šta imao, njemu bi se podvornici prilizavali na sve moguće načine, ali bi obično prije vremena umro. Kad plaćeni podvornici bijahu zlotvori, kako da se nazovu neplaćeni, seleći se? Tà nje bi uzeli iz vojničkoga zatvora, kamo zapadoše sbog lienosti, kradje i druge lupežtine, ili bi jih opet uzeli iz težke kaznionice, robije na galijah. Pak zašto da robotaš na galijah nebi valjao za bolničkoga podvornika, kada Citoyen, najzaslužniji za obćenito dobro, bijaše krvnikom? S malo iznimakah bijaše izmetu čovječanstva predana služba, za koju su samo najodabranije duše; dočim ovakove stradahu po tamnicah ili jur proliše

Digitized by Google

krv pod rubilom. Odrpana i zacopana četa bolestničkih podvornikah, kud god bi došla, natjerala bi svakoga u strah; a bijaše jih i mrzota vidjeti. Kad bi koj od njih donio za stan cedulju, zatvorio bi brže gospodar vrata te bi svi iz kuće pobjegli; a što jim se više raznašaše crni glas, to bijahu i oni sve to odurniji. Nanese-li ovdje i ondje nesreća, bieda i strah za onoga prevrata koga poštena čovjeka u ovu zloglasnu družbu, morao bi nesretnik trpiti sramotu, kano da je najgorji zlikovac; jer podvornici tako se oduriše svietu, da nije nitko vjerovao, kako bi medju njimi lopovi mogao biti pošten čovjek. Čemu dikla vikla, tomu i obikla: te mnogi od njih dadoše se na stari svoj zanat robeć, kuda god bi prolazili; a izgovor jim bijaše taj: „Nismo pošli na vojsku, da promienimo zrak“ to jest: da djeli milosrdja popravimo kvar, što ga zlimi djeli počinismo svietu, nego smo došli da krademo. Jer pako ni sami nisu dobivali ni robe ni novca, to su svlačili ranjenike i mrtvace, izmišljali na stotine spletkah i laskavicah, da zapuštenu bolestniku izbiju zadnji novčić. Oni življahu kano hijene za kuge od okuženih tjelesah. Kad bi se sami tužili, nebi jim nitko ništa dao; a kad bi koj od njih umro, nebi ga nitko žalio. Drugi, koj bi preživio svoga druga, pobrao bi sve i baštinio, a tako za njim opet drugi; a što nebi mogli da pokradu podvornici, ili bi ostalo izza njih, nebi uteklo drugoj gospodi. U ono vrieme pisane su i knjige za dvorke bolestničke, da nauče posao; nu one bi radile po svojoj glavi, a od srdca jim neima ni govora. Njim su išle u glavu svjet i naredbe, kako da dvore bolestnike, kano i podvornikom. Sve badava. Samo duhovnički stalež ili vojnički red može u tom pomoći.“ Tako piše taj liečnik, koj se već prispodobom „duhovnoga staleža sa vojničkim redom“ izdaje, da se netuži iz ljubavi prama duhovnim družbam. Došao je čas tada negda, da se čuju ubogi bolestnici i svuda razasute duhovne dvorke. Što su, nemareć za žalostno izkustvo, sramili se da priznadu oholi mrzitelji vjerozakona; što je na štetu plaćajuće oblasti, siromakah i bolestnikah sramotnoj cincariji poduzetnikah predana na obskrbu bieda i kukavština u bolnicah, to je bila javna tajna. Svatko je znao. da tudjer mogu pomoći jedino duhovne dvorke; ali tko bi zovnuo ote kćeri crkvine, prognane od nemila do nedraga, van da tim ostavi filosofiji prosto, kamo da udari? Napoleon učini to. Naredbom ministra Chaptala od 30. Rujna 1807. budu sazvane u glavnu skupštinu sve družbe bolničnih dvorkah i nastojnicah ubožničkih. Ova glavna skupština bijaše obdržavana u palači careve matere, gospoje Leticije, pače ona sama glavom upravljaše skupštinu, od koje bijaše ota korist, da su milosrdnice s nova uvedene u Francezku. Kad je naredba za to bila proglašena, napisa jedan učenjak one dobe ove rieči: „Čuvši ime milosrdnica, opomene se jur čovjek na kriepost i viteštvo. Voltaire sam reče: „„Morda neima na svietu ništa uzvišenijega, nego je žrtva tjelesne ljepote, mladosti, a više putah i velikoga roda, što ju žrtvuje čitava povorka nježnoga spola, da tješi u bolnicah, kamo se stiče sva ljudska nevolja, nesnosna oholosti a grozovita našoj razmaženosti.““ Kvar, što je ovaj patriarka slobodoumnikah zamučao, da je ova prva veličina na svietu čudo pobožnosti; da jedina vjera može roditi toliko krieposti; da sve poganstvo staro neima ništa, što bi se moglo uzporediti ovomu veličajnomu zavodu; da prije kršćanstva nebijaše na svietu ništa takova vidjeti; da su ove kršćanske junakinje katoličkoj crkvi ures i dika, kakva samo u nje može biti, ter da tu istinu priznaju sljedbenici svakoga vjerozakona; isti Englezi imajući obilna blaga i mnogih zavodah priznaju, da jim one manjkaju, ter da sbog njih zavide svim katoličkim državam.“

Viestnik.

Iz Zagreba. Prečastni duh. stol imenovao je za privremene katekete na ovdašnjih glavnih učionah i to mužkih g. Šimuna Balenovića, a ženskih g. Ivana Jagića.

— Pišu nam iz Senja, da je na tamošnjem bogoslovnom učilištu mjesto pokojnoga professora Antuna Heskoga professorom bibličkih naukah postao doktorand g. Božo Mihovilić, koj je već tri stroga izpita položio kao član Augustinea u Beču.

Iz Beča. Iste službene novine „Wiener Zeitung“ počimlju pisati proti konkordatu. U osmrtnici barona Filipa Kraussa, umrvšega u carskom dvoru Schönbrunu, napisanoj dr. Leopoldom Neumanom, a priobćenoj u spomenutih novinah, čita se ovo: „Što muž bez dvojbe pobožan, nezavisna duha, prostodušan, sdušan, kakov bijaše Krauss, nije tajio. da nipošto neodobrava naredbe izdane ovo prošlih godinah za utanačenje odnošajah medju crkvom i državom, to vriedi više i sbori razgovetnije, nego legije dokazah. On znadijaše vrlo dobro, da bi pogreške u tom životnom pitanju načinjene crkvi i vjerozakonu mogle biti na korist, a oštrim državničkim okom previdje on unapried bezimenu štetu, koja se iz njih za ugled i snagu vlade, za državni poredak mora da izleže. Crkven asloboda u pravom, neprevraćenom i sebirado nerazumljenom smislu, bijaše plemenitomu Kraussu ne manje, dà kamo više na srdcu, nego mnogim onim crkvenim ultraliberalcem, kojim se liberalizam kano i demagogom smiruje u najružnijem robstvu duše i razuma.“ Nije-li to spačka, kad službene novine austrijanske vlade raznose ovakove rieči proti obstojećem državnom ugovoru, koj da će se obdržavati sviestno, zadade vladar svečano svoju carsku rieč, veleć sakupljenim pred sobom biskupom: „Quae promisi, ea, quae virum et imperatorem decet, fidelitate executioni mandabo?“

Iz Praga. Dne 8. Listopada sastao se je u nadbiskupskom sjemeništu odbor družtva sv. Prokopa, da

Digitized by Google

izabere glavare tomu družtvu, koje će biti našim čitateljem poznato iz posebnoga izvješća o skupštini katolič. družtvah prošaste godine u Pragu držanoj, što ga je u ovom listu jedan vidok priobćio; a za one, kojim to nebi poznato bilo, kažemo u kratko, da je tomu družtvu svrha: izdavati u katoličkom duhu spisana znanstvena djela na českom jeziku. Za predsjednika tomu družtvu bude jednoglasno izabran g. kanonik Dragutin Vinařicky, a njegovim zamjenikom prof. Nahlovsky. Jošte su izabrani pjeneznik, poslovodja i bilježnik. Pošto je dosadanji poslovodja izviestio odbor o novih članovih, zakladah i svekolikom družtvenom imutku, bude zaključeno, da se u buduće javne obveznice kao zaklade imadu primati samo u dnevnu cienu; a gotovinu da ima pjeneznik umnožavati kupovanjem obveznicah narodnoga zajma, u koliko nebi družtvo imalo većih troškovah, n. p. na izdavanje knjigah itd. Takodjer bude zaključeno, da se svim ordinariatom pošalje molbenica za podupiranje družtva. Družtvo će primati rukopise u svih slavenskih narečjih, a tiskat će ih samo češki. Družtveni pečat predstavljat će sv. Prokopa stojeć a u ruci držeć evangjelistar („Text du sacre"), a naokolo bit će izdubljen napis: „Dědictví sv. Prokopa." Družtvo ovo nebude svojim članom davalo posebne diplome, nego samo pismo za primanje knjigah i na potvrdu primitih uloženih novacah. To je u kratko posljedak prvoga viećanja družtvenoga odbora. — Uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup pražki potvrdio je već českim pismom izabranoga predsjednika i ostale častnike družtvene.

Iz Italije. Pokus, nebi-li se Italija poprotestantila, zapinje na mnogih mjestih. Tako htjede puk u Portoferrajo na otoku Elbi da zapali kuću, gdje se je bio nastanio jedan protestantski apostol, i bio bi, da ga gospodar brže bolje neizagna iz kuće ter apostol nenagne u bieg. U Pontedera, biskupiji pizanskoj, bili su se naselili prije dvie tri godine protestantski propagandisti, te sbilja njekolicinu dušah zaveli; ali sada ustaše katolici, razvališe jim zidinu okò groblja, a groze jim se, da će toga biti i više. Medju junačke čine Piemontezah spada i to: što su nedavna u Napuljskoj, okolici Reggio, razorili glasovito proštenjište di Bianco. Dojdoše naime po zapoviedi vojaci, obkoliše samostan, pohvataše redovnike i postrieljaše rekši, da su držali s kraljevci, a tada zapališe i isti samostan. U crkvi propade u požaru mnoga dragocjena stvar, imenito jedno propelo, koje bijaše u velikoj časti, a od davne starine.

— U Brescii doneseno je nedavno na krst u crkvu novorodjeno diete. Krstitelj svećenik pita kumove: kako će se diete zvati? Dobi za odgovor: „Italia libera." Svećenik se začudio i oklevao; no bilo s razboritosti ili straha, ipak se odlučio krstit, da se ukloni mržnji. No čudnovato je bilo slušati svećenika u crkvenom ruhu, kako u crkvi svečanim glasom pita: „Italia libera! odričeš li se vragu? I svim njegovim djelom? I svoj njegovoj oholosti?" A skrušenim i promuklim glasom odgovaralo mu se: „Odričem! Odričem!" Još je bio zamjerniji obred, kad je svećenik, unoseć sol djetetu u usta, glasno govorio: „Italia libera! accipe salem sapientiæ itd." Al konac svemu tomu — dali za kaznu ili opomenu, neka sami čitatelji presude — bio je žalostan; jerbo je djetence „Italia libera" umrlo za 24 ure.

Iz Njemačke. U školskih skupštinah, držanih neima tomu davna, očitovaše s malimi iznimkami svi pučki učitelji katolici, da nisu za razlučbu učione od crkve. U časopisu „Kölnische Blätter" ima dopis od bodenskoga jezera, te čovjek vrlo umno piše o ovom pitanju, što je svuda na razpravi. Znade on dobro, da će rovarija za razlučbu kako u Badenskoj tako i Wirtemberžkoj naći pristalicah i podpornikah u pučkih učiteljih protestantih, u drugoj komori i svih demokratičnih občinah; ali, ako i sbilja izpadne za rukom razlučiti učionu od crkve, znade on i to, da će razlučba dublje zasjeći u pučki život i državni ustroj, nego se obično misli. Učitelj zauzeo bi tada posve drugi položaj ne samo prema župniku, nego i prema občinskom glavaru, komu po naravi pripada pravo paziti na učionu, ako se već nadziranje uzme župniku; jer valja da će i tada biti pazka na učionu, te učitelj neće ostati svoj gospodar u njoj. Kad učitelju bude u učioni drugi poglavar, većinom koj imućan seljan, mlinar ili zanatnik, tada će on istom vidjeti, što je po toj promjeni dobio. Bude-li mu takova poglavara preko glave, gledati će na svaku ruku, da se i njega rieši; a to opet neide, van da traži u pomoć koju stranku ili stvori sam svoju stranku, ter eto učitelja gotova strančara i rovara! Pravilom se može uzeti, da će on držati s demokratičnom strankom u občini; kad budu školski poglavari ljudi od aristokracije občinske. A slaže-li se s učiteljskom službom spletkarija, to je druga rieč.

— Skupština pučkih učiteljah u velikoj vojvodini Badenskoj bijaše 8. Listopada u Durlachu. Sakupi se njih do 250, većina protestantah; katoličkoga duhovnika nebijaše baš ni jednoga, a protestantskih malo. Što su novine od ote već unapried do neba hvaljene skupštine očekivale, da će naime zaključiti, neka skupnost, bezvjerje bude načelom, po kom da se preustroje pučke učione, toga baš nije učinila. Tomu se nije čuditi; jer prije toga jur predadoše učiteljstva petih protestantskih kotarah svomu crkvenomu vieću pismo, kojim se izjaviše proti skupnim učionam, a k njim pristade i pastor Zittel. Ovaj, gradski župnik u Heidelbergu, reče: da je i on prije bio za skupne učione, ali da se neda proti vodi plivati, jer puk o tom neće ništa ni da čuje. Što je najveća zagonetka, to je čin, da je upravo iz ovoga Heidelberga grada, gdje puk neće ništa ni da čuje o skupnih učionah bezvjernih, došla bečkomu vieću čestitka,

Digitized by Google

želeć mu u skupnih učionah sreću i napredak. Tu se doista može reći: Znade brat bratske jade!

Iz Virtemberžke. U nedjelju 20. Listopada zaredi knez-biskup briksenski u misnika grofa Augusta Waldburg-Wolfegga, koj je četiri godine u novom sjemeništu ježuvitskom u Innsbrucku učio te svršio bogoslovne nauke. Na 27. Listopada dopratiše mladomisnika u crkvu tri kneza i tri kneginje, više grofovah i baronah, 23 duhovnika i silna množina svieta. Propovied reče o. Juraj grof Zeil. „Blagoslovite," reče on na koncu srdačna govora mladomisniku, „sretnu si majku, koja Vam toliko putah zabilježi čelo sv. križem; blagoslovite kuću Waldburg, koja je jur stotinu i stotinu godinah vjerna katoličkoj crkvi, da joj ostane i nadalje vjerna." Sva porodica primi iz ruke mladomisnikove sv. pričest. Više vratah otčeva, kneževa dvora bijaše vidjeti i ovaj napis: „Danas je ovoj kući došao spas!" Pak i sbilja se ima čemu veseliti, jer mu se malo prije rodi prvi unuk, sina si dovede k žrtveniku, a do skora svezati će se velikaške kuće Waldburg-Wolfegg i Zeil ženitbom.

— Očito je opet, da je vika dignuta na katolike, a poimence tjeračina na dobrotvorne družbe u Lizabonu, Parizu, Augsburgu, Tirolu i Beču u savezu, te makar je to sve razdaleko, ide sve na jednu zapovied. Pozor katolici! Mi se moramo zaufati u gospodnja obećanja, ali nam je zapovjedjeno i paziti se. Nepriznati, da je ova potjera na milosrdnice, ma bilo to u malenih gradovih Virtemberžke, od stranke po svemu svietu razgranjene, duhom vražje zlobe zadahnute, jest stisnuti oči, da nevide. Da se ota smjelost zaogrne u oklop sjajan, postara se za to 2. Prosinac, naloživ, da mu državni ministar Persigny bolje pohvali uredbu i poslovanje slobodnoga zidarstva, nego-li dobrotvorne družbe sv. Vinka Pavlana i njihove skupštine; pače ovaj izrekom reče, da su skupštine vinkovske pogibeljne. Doista ako se despotička francezka vlada od ove strane boji zla, a laska se potajnomu družtvu razgranjenomu i preko medje Francezke, to je znak, da u njoj sve to dalje hvata gnjiloća. Parola je iz Pariza dana, ter će sada majmuni po Njemačkoj imati skoka.

Iz Freiburga. Čuje se, da je odnošaj katoličke crkve prama državi uredjen. Tajni savjetnik Lamey i predsjednik dvorskoga suda zastupajući državu, a dekan nadbiskupskoga kaptola Hirscher zastupajući crkvu, pošto s jedne i s druge strane bijaše obećanjah i predlogah, složiše se ter izrekoše konačnu odluku. Popunjivanje nadarbinah i uprava crkvenih dobarah uredjena je, te razmirica osam godinah medju crkvom i državom na veliku štetu župnikah i drugih naderenikah postojavša, naravnana.

Iz Slezke. Rugota je, što se ovuda svaki dan više zla čini i navaljuje iz potaje, makar demokracija u zviezde kuje današnju prosvjetu i ćudorednost. Tako dojde u jednom gradu pijanac u pohode svojoj ženi, s kojom se je bio razišao, i zadavi ju na mjestu, valjda u svadji. Kod Hermansdorfa najdoše na ledini na polak gola mrtva čovjeka, a na glavi mu više ranah od težkih udaracah. Jednoga lovca opet najdoše mrtva, gdje mu je zrno probilo prsa, po svoj prilici iz zasjede. U gradu Nisi (Neisse) najdoše šegrta obješena u pivnici; a suditi je po kvrgah na glavi, da je to bilo od tudje ruke. Vratislavski sud osudi jednoga tesarskoga djetića, koj u svadji od drugih zametnutoj ubode nožem čovjeka, na četiri tjedna zatvora; na 13. Listopada zavadiše se opet dva težaka, te jedan drugom zareže nožem u glavu. U krčmi opet sjedeći dva djetića posvade se za igru, te se ružno izrane nožem.

Iz Poznanja. Zla poraba crkve i crkvene svečanosti za političke prkositbe dotjerala je jur do vrška. U Kališu imadu ruski kozaci posla, te mogu kandjijom šibati i tupim oružjem tući do volje. Zatvore-li se po svoj zemlji crkve, kako prevratna stranka hoće i nada se, nikada gore. Sve tamnice pune su uznikah, a kako se čuje, sprema se stan za nje i na tvrdjavah.

Iz Varšave. Čitali su naši čitatelji po drugih novinah, da je nedavno u Varšavi preminuo tamošnji prevrli nadbiskup Fiałkowski, koga je do 100 tisućah ljudih pratilo u grob; no i bio je on pastir, koj je vjerno pasô, branio i štitio svoje stado. Ovih pako danah preminuo je suffragan varšavski biskup Deckert, a kaptolskoga vikara Białobrzeskoga dala je vlada zatvoriti, što na njenu zapovied nije htio da dade otvoriti jošte jednako zatvorene katoličke crkve.

Iz Pariza. Louis Veuillot, glasoviti urednik zabranjenoga parižkoga dnevnika „Universa," ostavio se je sasvim politike, što mu se je kod sadanje slobode u Francezkoj ogadila, pa piše i izdaje kratke povjesti ćudorednoga sadržaja pod naslovom: „Mudrost kršćanskoga života." O tih poviestih tvrdi jedan katolički list, da mogu nadomjestiti mnogo uvodnih članakah.

Iz Englezke. Nadbiskup dublinski uveo je po svoj biskupiji bratovštinu za sbirku Petrova novčića kakva je u Rimu, i zajedno pozvao sve vjernike na prinoske, jer je sv. otac u sve većoj potrebi. Ova je biskupija sv. otcu jur poslala 345,000 franakah, a iz čitave Irske došlo je Petrova novčića jur 500,000 u Rim.

* U novije vrieme bilo je opet po novinah glasovah, da će se na skoro izprazniti papinska stolica. Usuprot tomu javljaju najnovije rimske viesti, da je sv. otac sasvim zdrav.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 49. U ČETVRTAK 8. PROSINCA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Grčka crkva i narod bugarski.

Od dra. *Fr. R.* —

V.

Prem grčki Fanariote bijahu vazda vjerni saveznici s otomanskom portom, niesu ipak mogli podpuno dočepati se svoje svrhe t. j. neograničenoga gospodstva nad krstjani i u Turskoj tečajem XVI. i XVII. vieka. Osmanlijstvo bilo je u ovo doba silno; pred njim drhtala je Evropa, pà nije pustilo vlasti iz svojih rukuh.

Mir karlovački (1699) i pasarovački (1718) jesu diplomatički svjedoci razpasti turskoga carstva, koje evo skoro poldrugi viek njeki nutarnji crv podjeda. Od doba cara Petra Velikoga neima pogibeljnijega neprijatelja otomanskoj porti od Rusije.

Fanarioti, vriedni potomci onih Grkah, o kojih ruski ljetopisac Nestor piše: „СОУТЬ БО ГРЄЦН ЛЬСТНЄН Н ДО СЄГО ДНЄ," znadijahu poslužiti se u svoju korist i slabosti porte i težnjami Rusije za balkanskim poluotokom. Oni ponajprije nagovorili su portu, da jim povjeri gosudarstvo moldavsko-vlaško, čiem bi prepriečili svaki upliv Rusije s ove strane Pruta. Posjedši tako podunavske kneževine nastojahu okò pogrčenja rumunjskoga naroda. U crkvu i učilišta uvedoše grčki jezik; slovjenštinu tako ondje proganjahu, da iste slovjenske nadpise poizbrisaše u crkvah, izmjenivši jih grčkimi. Samo gdjekoji na višjih mjestih izbjegoše očima fanariotskoga svetjenstva, pà se i danas njeki vide u kupolah bukureštskih crkáv, kako svjedoči Florian Aaron.

Fanariotom podjè za rukom njihova namjera u Vlaškoj i Moldavskoj tako, da Rumunji, a navlastito rumunjski bojari, zastidiše se svoga imena i plemena, smatrajuć ga nizkim, ciganskim, varvarskim.

Jednakom lukavosti pritisnuše Fanariote i Bugarsku. Ovdje još obstojaše domaći patrijarhat, koj koliko toliko branijaše bugarski živalj. Al i ovu preponu svladaše carigradski patrijarhe. U isto doba, kada propadè srbska patrijaršija u Peći, patrijarha Samuel god. 1767. uništì patrijaršiju bugarsku u Trnovi i metropoliju u Ochridu. Stolica trnovska pretvorì se u bugarski exarchat, posvema odvisan od carigradskoga sv. otca. Hierarchia bugarska ustupì mjesto grčkoj iz Fanara.

Viek XVIII. i XIX. je zlatno doba za Fanariote. Njihov glas čuo i slišao se u divanu; oni zaokupiše sva važnija svjetska i crkvena mjesta u Turskoj; knezi, gubernatori, poslanici, generali, exarche, metropolite i vladike izhadjahu kano zviezde na osmanlijskom nebu iz Fanara!

Grčki vladike počeše grčiti Bugarsku. Iz crkve iztjeraše slovjenski, u Bugarskoj niknuvši jezik, a to pod prietnjom crkvenoga prokletstva, pošto „ugodnije je Bogu moliti se jezikom grčkim, svetim, nego-li varvarskim." U bugarske učione uvedoše „brižljivi pastiri" grčki jezik. Bugarska mladež učila se pet do deset godin mythologiu, povjest i književnost helensku. Pače oni su se skrbili, da bugarskomu narodu nestane iste uspomene na slavniju prošlost. U to ime tražili su marljivo knjige i rukopise slovjenske i bugarske, ne da jih sačuvaju, nego da jih — sažgu. O tom varvarstvu jedan primjer niže.

K ovomu duševnomu narodoubojstvu dodjè još materijalno. Patrijarsi i vladikam trebalo je novac, da si kupe crkvene časti i da ugodno živu. A te novce morao je davati bugarski, u obće slovjenski puk. „Od potrebe je — govorahu vladike — podupirat novcem svetejšega," jer je on jedini posrednik kod porte za krstjane, pa njemu ima se zahvaliti, što krstjani nose glave na ramenih. Ali niti iste svete stvari neostaše proste od njihove lakomosti. Pod izlikom, da bi mogli Turci oplieniti

Digitized by Google

Božje hramove, prenesoše najprije iz njih zlatno i srebrno posudje u svoja obitališta, a odavle u carigradsku patrijaršiju. A zašto? Da jih kod jermenskih i grčkih bankirov izmiene za novce. *) Nižje svetjenstvo, jedino plemena bugarskoga, mogaše samo zlatom kupiti od svojih vladik redove i službe; a bugarski monastiri mogahu gdješto uzdržati slovjensku liturgiju uz žrtvu velikih novčanih svot.

Taj nesnoslivi harač platja puk bugarski prietnjom anatheme, gvoždjem i tamnicom turskom, ili zatočenjem u Solun ili Demotiku.

Ovo su samo glavne crte onih nevolj, koje trpi narod bugarski pod jarmom carigradske crkve. Koliko tiem trpi vjera, svaki si može pomisliti. Fanariotom nije stalo do procvjetanja vjere, krstjanskoga života i prosvjete, već jedino do svoga džepa. Ako oni gdješto zagovarahu narod, činjahu to s namjere, da jim nebi nestalo mastne paše. S toga nije za čudo, što za vladanja fanariotstva nesamo nije se krstjanstvo u iztoku pomaklo, nego je pošlo natrag; pa da nije sasvim propalo, ima se zahvaliti božjoj promisli i krstjanskoj sviesti, sačuvanoj i uzgojenoj u njedrih siromašnoga naroda. Imamo žalibože primjerov, da krstjani s fanariotskoga zuluma predjoše na mohamedanstvo. U eparhiji plovdinskoj (Philippopolis), u Rumeliji i Maćedoniji živi do 50.000 Bugarov, po vjeri muhamedanac. Čujmo, kako oni odpadoše od vjere krstjanske po pripovjesti jednoga Bugarina: **) „Odpadnutje njihovo — piše on — je u živoj pameti Bugarom i Grkom. Uzrok toga prelaza na izlam stavlja se na metropolite i arhiepiskope, koji dobivši za platju u Carigradu svoje eparhije i dovedši sa sobom četu koristoljubcev napadahu na svoju pastvu kano grabežljive zvieri nastojeć oteti joj sve do posljednje pare. . . To se tjeralo do krajne mjere. S toga mnogi prešli su na izlam, da si poboljšaju svoje stanje.“ Ovakovih pojedinih slučajev ima i danas.

To su vam čuvari pravoslavja u Bugarskoj!

Fanarioti, kô što u Moldavskoj i Vlaškoj, tako i u Bugarskoj postigoše donjekle svoj cilj. Imućnija i uglednija čast bugarskoga naroda, osobito u Maćedoniji i Traciji, sramila se je svoga slovjenskoga porekla. Ona se ponosila grčkim jezikom i grčkimi običaji, kô što drugdje njemačkim, talijanskim i magjarskim. Samo u selih, kolibah, nižjem svetjenstvu i monastirih, kano u zografskom, rilskom itd. uzčuvao se pogažen bugarski živalj.

Ali baš taj malen kvasac njekadanjega bugarskoga carstva promisao uzčuvà za svoje nedohitne namjere. Slabimi silami izvadja ona svoje misli, da pomieša mudrace i velikaše ovoga svieta.

(Dalje će sliediti.)

*) Sr. Denicu novobIgarskago obrazovanija. God. 1841. str. 87.
**) Osdje.

Kratke misli o ozbiljnih stvarih.

III. Dani stvoritbe po Mojsiji. *)

„Zar su dani ljudski kano dani Tvoji?“ Job.

„Tisuća godinah Tebi je kano da je jučer prošlo.“ David.

9. U nutarnjoj sglobi zemlje, što je mi do sada poznamo, ima više ogromnih, jedan na drugom kano u klupko obavitih nasadah (steraljah), posve različitih i po naravi, sastavku i obliku rudnih njihovih sastavinah, kao i po kakvoći, stepenu razvitka, broju, naravi i drugih svojstvih organičnih u njih se nahodećih bićah, kano bilja i životinje. Uzme-li čovjek silne i ogromne sastavine, što su zatrpane sveobćim prevratom naše zemlje, sbog nestašice zraka, pritiska od silnoga na njih ležećega bremena, pretvorene na ugljen ili kamen, i starinu, kako jim svjedoči vanjsko lice, kad se promisli, da u svakom pojedinom nasadu ili sloju ima toga množina, a sve osobito i raznoliko, česa u drugom neima: to se mora priznati, da život naše zemlje ima toliko dugih dobah ili viekovah, koliko ima u njoj nasadah. Da je zemlja s prvine bila ogromna smjesa različite tekućine premješane, te da se je iz ote smjese razvila, svjedoči joj i okruglina, a pronašli su i zviezdari, da se i dan danas još od tekućine raznih sastavinah radjaju nebeska tjelesa. Iz ponora ote smjese, gdje sve s hukom vrije neprestano i na razne načine, provališe se težke tvari, naime kovine, pak jer se sve silnom brzinom u okrug vrti, zaokružiše kovine središte; a jer kovine oda svuda željno vuku na se munjinu (electricum), to je silnom vatrom raztaljena i dan danas sama tekućina. Tekućina je ova gorivo unutarnje vatre u zemlji, i to je ona središtna vatra, kojoj su vatrometne gore i toplice odušak, a sama hrani se neprestano munjevnom silom.

Oko ovoga vrijućega kotla obavita je druga kora od kamenja manje težine, nego su kovovi, a ogromne veličine, koje nastade takodjer provalom, a većinom su to jednoliki ledci (crystallus), te neima u njih organičnih tjelesah na ugljen ili kamen pretvorenih. Koliko je tudier trebalo vremena, dokle se je oboje ovo stvorilo! Ovo vrieme munjevnoga sticanja i provaljivanja prva je našoj zemlji doba, za koje „tmine oba-

*) Ulomak iz još neizdane djela: „Considerationes super Universo.“

Digitized by Google

stirahu ponor i duh Gospodnji lebdijaše više vode.“ (Gen. 1, 2.) Za ove dobe, jer medju zemljom i drugim svietom nebijaše nikakve zapreke, nego je munjevna sila imala prost prelaz iz svieta u zemlju i naopako, a munjina objačivala se silnim u ponoru neprestano djelujućim lučbenim postupkom (chemicus processus), to se je tako spremalo za drugu dobu, kadno „Gospodin reče: Budi svjetlo i postalo je svjetlo!“ (r. 3.) Fizičkom naime kušnjom pronadjeno je bez svake sumnje, da munjevna tekućina, ako je se više slije i svojim načinom nakupi, proizvede svjetlo posve nalično sunčanomu; pak tako, kad se je i u zemlji sakupilo dosta munjine, zasinu zemlja zviezdovnim svjetlom. U svečani onaj trenutak, kadno svjetlo posve nalik sunčanomu na stanovitu daljinu obasinu zemlju, zemlja naša zadobi kao što ju zviezde stajalice imadu, vlastitu toplinu i svjetlost, koje su dva uvjeta za svaki život. Zemlja budući obskrbljena dostatnom munjinom i vlastitim životom, te mogući i sama obstojati kao posebno tielo u svemiru, odluči mudri Stvorac, da joj stvori ogradu od obćenite munjine. Zato zapovjedi Gospodin: neka bude tvrdina medju vodami ili medju tekućinom svake vrsti, t. j. odluči vodu onu, što bijaše na zemlji, od one, što je nad tvrdinom (r. 6—8.) Tvrdina ova jest zrak, ograda medju vrućinom zemlje i silom munjevnom, nosioc vodene pare, poglavita potrebština za organički život: štit zemlje od ostalih tjelesah u svemiru.

Za ovih do sada opisanih dobah, od kojih prva, naime tmična, trajaše mnogo viekovah, zametavahu se neprestano bilje i životinje: nèvidi (infusoria), koji se i danas radjaju u tekućini, mrtvu tielu i truloj stvari, riečju u svakoj gnjilini bez rodice i sjemena. Od mrtvih njihovih tjelesah zametavaše se crnica (humus), koja budući težja od vode padaše na dno ponora. Kad se je tako crnice nagomilalo za neprebrojne vjekove, po osobitoj odluci stvorčevoj i provali središtne vatre učinjeno je, da je ona na dno slegla crnica iz vode se pokazala, te napravila kopno, t. j. u sredini mora suhu zemlju, bez koje nemože niti bilje rasti niti životinja živjeti.

Po tom bijaše jur u zemlji vrućina, obilna vlaga od vode i para, svjetlo, zrak, zemlja, tvrdo tlo — sve dakle, što treba bilju, da može rasti. Zato da se tlo pomnožava, zrak očisti a i uglevja se može proizvesti zadosta, trebalo je bilja i drveća. Riečju dakle gospodnjom samo je ono rastlinje, koje se po zakonu prirode radja iz sjemena, korena ili drugoga zametka od bilja, postalo ili stvoreno; a pokle i ovaj stvor postiže svrhu, nadojde prevrat, sveobća provala središtne vatre, od koje uzrovana zemlja zatrpa silne šume, ter se one pretvoriše u okamine. Ove pako okamine, prastarimi zvane, svjedoče na svakom mjestu pod zemljom, da su njekada bile drvo, pak se pretvorile u ugljen, ali tako, da su ipak zadržale svoju prvobitnu narav. One su prvi ostanci od organičnih bićah u jezgri zemlje postojećih; a koliko je njih, toliko je neoborivih dokazah, da je prije bivala stvoritba, a onda obćenit prevrat. Ovaj prevrat, koj osim što je tolika organična bića zakopao u zemlju, sigurno ne bez nakane, da nam budu za nauk i porabu, i koj, premda je u zemlji sveudilj ostala munjevna svjetlost, ter ju je samo za vrieme bio zastro prevrat, po pravici nazivlje Mojsija večerom i noćju. Rastlinje ove dobe razlikuje se od rastlinja sljedećih dobah, a i današnjega služećega nam za porabu; čini se, da je ota prvobitna rastlina ogromne veličine bila stvorena samo za tlo. U spomenutih nasadih nije vidjeti okaminah od životinjah; jer jih za onda nije ni bilo, a niti su mogle biti.

Za ovih do sada opisanih dobah proizvadjaše unutarnja središtna vanjskom munjinom uzdržavana vrućina od morske vode guste magle, od kojih se sgusnu zrak, što je ravno bilju prijalo, ali je zastiralo sunce i druge zviezde, da nisu mogle obasievati i ogrievati zemlje, te za životinju nije bilo života. Trebalo je dakle, da se magle razrede. Tako i bude. Kopno se sve to dalje razprostiraše, more se stegavaše, te po tom proizvadjahu se pomanje i magle; s gora opet sunce i zviezde svojimi traci, k tomu još munjina počeše magle pretvarati u vodene kaplje, ter jih poput kiše rušiti dolje. Kad se tako zrak pročisti od magle, pokaza se sunce, mjesec i zviezde, te sada istom poče se razlučavati dan i noć, mjesec, godina i druga zviezdovna vremena. (Gen. 14—18.) Prije kano da za zemlju svega toga nebijaše, ter se sve do to doba vrieme nije moglo ni računati po ovom računu vremena. Od onoga vremena, što je pod konac prve dobe munjevno svjetlo obsinulo čitavu površinu zemlje, računa se samo kao jedan jedini dan, kako i sada ono vrieme, kada sunce obsieva zemlju, zovemo danom; a ono opet vrieme, kad su sveobći prevrati prekinuli onaj dugi dan, da nastane početak nove dobe u životu zemlje, mogu se, pače polag Mojsije morade se uzeti kao noći i tako imenovati.

Pokle je zemlja radjajuća bilje i travu uplivom sunca bolje oživljena, a kopno dobilo vode i čišćega zraka, tada istom mogla je živjeti životinja, dakako za tada samo ona, koja se hrani samim biljem ili biljem i nèvidi. S toga početkom ove dobe svemoć stvoriteljeva stvori najprije vodenu životinju i to imenito tako zvana phitozoa, crve, puževe, dvoživce i ribe u vodi, a u zraku

Digitized by Google

kukce i ptice, kako svjedoče okamine nadjene na vršku visokih gorah i dubokih rudah, sačinjavajućih ogromnu koru krečne zemlje, a i druge površine. Okamine ove dobe posve su drugačije, te se ni s daleka po kakvoći nemogu prispodobiti okaminam iz prvašnjih dobah; a sličnije su opet bilju naše dobe, samo što se od njega razlikuju veličinom i obilnijim sumporom, što ga u se upiše ili se s njim pomiešaše. Ove okamine očiti su svjedoci, da je njekada bio obćenit prevrat; a to je peta noć polag Mojsije. (Ibid. r. 20—23.)

(Konac će slieditі.)

Misli u vrieme o Montalembertovu djelu: „Redovi na zapadu.“

IV. Sreća u samostanu.

U ovom članku cakli se pišćeva nježnost. On pokazuje tu, kako načelo ascetične krieposti i muževnosti strogim poredkom dušu uzdiže do najvišje miline, mira i pravednosti; pokazuje, kako je skroz i skroz kriva misao vjetrenjastih svjetovnjakah, koji samostan drže zavodom za najgorju bezposlicu. Izkustvo uči, da puten čovjek, koj se uživa života i traži kratak čas, komu ni duh ni tielo neima zabave ili posla, žive život vrlo dugočasan; a duhu zabavljenu s nabožnim, ćudorednim, znanstvenim ili makar umjetničkim poslom, dokle god je duh, da vrieme vrlo brzo teče, i to u tišini i samoći pod stegom kamo brže nego obično. Čovjeku idućemu za raztrešenošću dodijava sve, dug mu je čas i trati vrieme; ali čovjek, koj umie zabaviti dušu, poslovati duhom, te po duhu urediti i poslove tjelesne, taj kupuje vrieme, trguje i skupari vremenom. Asceta kupi si vremena iz krila Božjega, iz praizvora svih stvarih, iz vječnosti; a što si ga kupi za se sama, to troši, neštedeć ništa, duhovnom milostinjom na sve svoje po duhu rodjake. Ova uporava vremena radja obilnim plodom ter nosi dohodka za dušu, ćud i tielo. To je glavnica noseća lihvarske kamate; ona zaokruži oko sebe obzor blažena mira i reda; ona je neoboriv zid proti svakoj oluji ovoga svieta. Dà, tko se je naužio ovoga mira, neizgubi ga nikada; a u dokinutih samostanih imamo tomu, kako Montalembert kaže, više nego jedan divan primjer.

Sloboda djece Božje to je pravi život u pravom samostanu. Kad si čovjek duh zabavlja poslom ter se postupice uzdiže; kada u skladu uzlete čuvstva i misli, spomene se velikih činah, što se dogodiše medju židovi i pogani; spomene se proročkih učionah Ilije i Elizeja, učione Pythagorovacah i mnoge dične učione brahmanske u stara indijska vremena. Kad zanieme usta, nemoraju da usnu misli; a otvoriti usta jest otvoriti srdce. Promatranje i sravnjivanje jesu prarodice svake filosofije; svaki samostan po svom zametku učiona je za filosofiju, gdje su zajedno i teorija i praksa. Svaka prava filosofija začela se je u samoći, a ne u svjetskoj buci. Zato i jest svaka gola svjetska filosofija prazna, kano Aristippova, Epikurova, Gassendijeva i Lockeova. Zato i jest onoliko ozbiljnosti u filosofiji Spinozinoj, premda je drugčije u njoj velika pogibelj, i u filosofiji Kantovoj, makar u njoj ima velikih manah, jer su na svoj način čedo samoće, u se sabrane pameti. Kršćanska filosofija jest podpuna opreka filosofiji Spinozinoj, a u Kantovoj filosofiji manjka sasvim spoznanje Krsta, pa su ipak obe vriedne, da ih kršćanin prouči: on jih nemože a ni nesmie propustiti, dočim gola svjetska i životna filosofija nisu drugo nego putena buka.

Za ovom najvišjom iz ascese rodjenom filosofijom samostanskom, pobožnošću i razmatranjem, koja je za umstvujuće i razmatrajuće duhove u samostanu sreća, višji mir i blaženost, kako i sam Montalembert uvidje, drži se tikomice svuda po kršćanskom svietu rukotvorstvo i višja i najvišja umjetnost. U zlatno doba redovah bijaše ona najljepše milinje ovoga života, kako to Montalembert, osobiti zamjeravaoc i štovaoc umjetninah, shvaća i povieda. U tom proizvelo je kršćanstvo nješto nova, česa davna starina u tom smislu ni po imenu neima. Istina je, gradnja hramovah i nakita na njih u starih poganah i židovah bijahu najprije proizvod poganskih i židovskih samostanskih družbah, ali sve ovakove družbe spadoše s vremenom na golo ručno djelo, služeć svećeničkoj vladi u poganskoj monarkiji na iztoku, a tako i u židovskoj monarkiji; a gdje življahu sami za se, kano na oazah u Aziji i Africi, i gdje si ustrojiše sami svoju državicu, kano u planinah srednje Azije, pod Himalajom, indijskim Kaukazom, medju planinami u Mediji, Asiriji, Armeniji, Albaniji i Tauriji, tudier se opet polakomiše za novcem hodočastnikah kao službenici hrama i podaše se razuzdanu i razsipnu krivobožtvu. U Grkah bila se je usavršila umjetnost za Phidia, ali se je izopačila za Maćedonjanah. Prava učiona, gdje se je pravo oduševljivalo za graditeljstvo, kiparstvo, slikarstvo i za umjetne nakite, za glasbenu umjetnost po grčko-palestinskom, grčko-egipatskom, grčko-bizantinskom ukusu, proizišle su malo po malo iz benediktinskih samostanah od starih vremenah, iz dominikanskih i franciškanskih samostanah kasnijega srednjega vieka, dok nije nastala za umjetnost nova velika doba, kad se digoše u ovih učionah izobraženi svjetovnjaci, neu-

Digitized by Google

mrli dusi u Italiji, a i na drugi način u renskih pokrajinah, Norinbergu, Flandriji itd. Isusovci bijahu umjetnici srednje ruke. Velike umjetničke učione prestaše u brzo, te jih zamjeniše akademije liepih umjetnostih. Hoće-li umjetnost da počme živjeti nov život, to ga lje neće živjeti po jalovih snimkah starih umotvorinah, nego će ona oživjeti jedino onda, kada ju s nova zadahne veleumni duh kršćanske ascese, te okrene pravcem nove znanosti i novih pomislih. Netreba nam ponovljenih tvorinah srednjega vieka, netreba nam preradjenih tvorinah iz učione šestnaestoga stoljeća, nego treba s nova oživljena života, kako u svem, tako i u tom; a takov život, ako hoćemo, da bude stalan, može se roditi samo u redovničkoj samoći.

Tako je, kako ga Montalembert živimi bojami liepe duše narisa, višji redovnički život plemenit sviet nevinosti: sviet duboka umovanja, izražene ljepote, nesmućive dobre volje, a osobito na rieči „dobre volje„ stavi naglasak.

V. Prigovori proti redovom i osvade.

Ovdje mi Montalembert nije posve zadovoljio. Nije to, kano da se ja s njim nebi slagao, ali on neide dovoljnom ozbiljnošću u svačem na razloge. Tudier se radi o pravu družtvenom i pravu duhovnom, radi se o crkvi i državi, o njihovoj medjusobnoj slozi, o šteti, koju bi jedna drugoj mogla učiniti, a opet učiniti nesmie. Država i crkva, osobe zemaljskoga ili gradjanskoga poglavarstva i biskupi, redovnici i svjetovnjaci, sve su to sami ljudi. Neobziruć se na svetinju reda, svećenici su ljudi; neobziruć se na pravnu uredbu sudovah, — sudci i drugi poglavari ljudi su, a to su papa i car, kraljevi i čeonici republike. Smatra-li ih čovjek s vjerozakonskoga gledišta, svi su oni kao ljudi rodjeni u iztočnom griehu, te niti najsvetiji ni najpobožniji nisu prosti od ove po rodu iduće krivnje. Makar se čovjek otajstvom i preporodi, ostaje vendar griešnik; ali kao kršćanin može se otajstvom, ako mu ono duboko prodre u duh, srdce i ćud, vazda grieha riešiti. To treba da pamte kao historičnu stvar članovi crkve i države: svećenici, redovnici i svjetovnjaci. Znade to i grof Montalembert, ali upotrebljava premalo primjerah iz života.

Nije se razpra pravo počela u srednjem vieku, nego se je počela u prelaznoj dobi, kada bijaše kraj srednjemu vieku a osvitak novoga; počela se je osobito za Filipa Liepoga, kad se uvede novo byzantinsko državno pravo na ruku absolutnoj državnoj oblasti, kojoj bijaše trostruka svrha: feudalne monarkije srušiti, obćine slobodnih gradovah i političkoga gradjanstva skučiti pod vlast kraljevu, a svećenstvo sagnati pod nadzorničtvo države te oslabiti svezu medju njim i papom, samo ne posve prekinuti. Kraljem i njihovoj novoj byzantinskoj politici, smierajućoj na to, da se kraljem sva vlast pribavi nad narodom, služahu kao orudje netom ustrojeni parlamenti. Ali nije njim ni bilo dosta, već oni novo byzantinsko državno pravo preobrnuše u novo francezko državno pravo: a to je: zauzdati priestol ili monarkiju i na nju paziti, zastupati narod, kontrolirati crkvu, redove i sveučilišta, pače od njih si načinjati orudje i držati jih u vlasti. U tom je težište, zametak svadje medju redovi i parlamenti, a to pod izlikom, da se parlamenti skrbe za obiteljski red i imovinu, koju bi redovi po oporuci ili kao dar mogli sebi prigrabiti; zametnu se boj, koj se istom onda pojavi, kad se je radi medjusobnih odnošajah već dugo bio boj medju državnom i crkvenom oblašću.

U poviesti valja sve presudjivati po duhu vremena. Redovnici na iztoku (u Egiptu i Palestini) živili bi život ubog hraneć se voćem, što samo od sebe urodi, ili bi opet vrtlarili u palmovih gorah, sijali i sadili. Kako prije Terapevti i Essenci imadijahu svojih posebnih gradovah i naseobinah, tako kašnje bijaše u Egiptu i Palestini redovničkih gradovah i naseobinah. Grčki redovnici sabrali bi oko sebe čitave gomile ratarah, mornarah i zanatnikah, a to toliko, da su više putah narasle ote gomile do političke ili vjerozakonske stranke. Na zapadu potiču redovi od bogatašah; jer oni dali bi u to ime zemljište i novac za samostan, a unj tada stupila bi množina ljudih, nemareć za to, što govornici viču i kore, a rodjaci se protive svojaku, da neide u samostan. U Francezkoj i Španjolskoj naraste samostanska imovina po blagodati Merovingah, burgundskih i gotskih knezovah, silnih vojvodah i poglavicah plemenskih, koji bi samostanu darovali zemlje, najviše šume i dubrave, a samostanci jih izkrčili te obradili. Darovničke obitelji nisu tim nikada mnogo gubile. Darovnici bijahu obično silnici i surovci, te darom namjeravahu, da si ubojstvom ogriešenu dušu osvete; bijaše i njih nježna i plemenita srdca, te se u divljači pokazaše kano cvietak iz pukotine na kršnoj stieni. Nije samostanska imovina sticana lukavštinom, kano da bi samostanci vrebali na bolestnike i nepametne ljude, te jih znali zaplesti u zamke, da jim ostave baštinu; ima do duše u tom stecivu tragovah od praznovjerja, ali ima kamo više prave kršćanske nakane. Istina je, od njekada bijaše samostanskoga imetka krivično stečena, te u svako doba trebaše obiteljskoj imovini zaštite od duhovničke pohotnje; ali je istina i to, da država, koja pod izlikom, da kani obitelj obraniti i uzdržati, zaokupi joj imovinu, ili koja se osmjeli da

Digitized by Google

ukida samostane i prieči jim napredak, radi po komunističnih i despotičnih načelih, steže slobodu i obitelji i družbah; nezna takova država, da je imovina družbah blago ubožničko, nepoznade orudje viekom djelujućega milosrdja, nepoznade najvišje načelo kršćanske ljubavi i kršćanske slobode.

(Konac će slieditи.)

Pismo iz Svete Zemlje.

Jeruzalem 18. Srpnja 1861. Kad je pročitan prvi ukaz novoga sultana, razaslan po svem širokom carstvu, naredi tom prigodom turska oblast u Jeruzalemu, da se u slavu novomu sultanu imadu svetkovati tri dana, svaki dan na četiri puta opaliti 21 top, a u večer grad razsvietliti. Tom prigodom odlikovaše se kršćani bolje nego sami Turci. Razsvjeta na turskih kućah bijaše vrlo slaba, osim što je na jaffanskih vratih, dvoru namjestnikovu i na njekih kasarnah barem pogleda vriedila. Mečeti, pače isti Omarov, bijahu posve u mraku, osim što je na munaru škiljila po jedna svjetilka. Ali dvorovi kršćanskih patrijarkah, veliki samostan Svete Zemlje, dvor anglikanskoga biskupa bijahu nakićeni dugimi nizovi lučah raznolike boje, da je sva sgrada titrala od lučah kano nebo od jasnih zviezdah. Razkolnici Grci, kako su vazda i u svačem svoje glave i čudne domisli, smisliše i sada čudnu misao, te iztaknuše tom prigodom na vršku svojega crkvenoga predjela blizo kube nad sv. grobom ogroman drven križ. Ovom novotarijom omraziše se svakomu; jer nikomu prije njih, od kada Turci gospodare, nije palo na um, da ovako križ, znak spasa, izlože, a kamo-li prigodom turske svetkovine. Svetkovina bijaše turska, posve politična, pak ide-li tada, da se razsvietle crkve kršćanske ili obslužava vjerozakonska svečanost?

Razumie se samo po sebi, da su na ove dane bile razavite zastave raznih kršćanskih konsulatah, a u večer stani im bili sjajno razsvietljeni. Vještaci oglašivali su po ulici vrvećoj svjetini, da će tvoriti umjetne vatre, što jim je više manje izpadalo za rukom. Rakete bijaše vidjeti na sve strane, kano da se natječu sa zviezdami. Baš u ovo doba pripeti se, da se je na nebu bila ukazala desetak danah prije zviezda repača, te se sve bolje od sjevera približavala Jeruzalemu vukuć za sobom jasan rep kano kakov snop, a o razsvjeti grada svietlijaše tako, da su od nje bile kano potamnile svjetiljke. Turci odmah protumačiše taj pojav po svoju, naime: da je veliki Allah užegao na nebu ovaj luč kao dobar znak, da će Abdul-Azis sretno carevati, a prava vjera oživjeti onakova, kakva bijaše u stara vremena.

Osim vojačke svirke, koja oplemenjenu sluhu bijaše jur nesnosna, sastaviše se na različitih krajevih grada druge svirke, gdje svirači podmotav poda se noge na hasure prebirahu po sviralah rukama, kano da jih ljuta groznica tare. Strojevi glasbeni bijahu iztočne ruke; najbolje bijaše čuti „dudu“ i lupu bubnjevah, te čovjek ikoliko tanka sluha morade pobjeći od onoga štropota i zveke. Nu de gustibus non est disputandum, svjetini bijaše vidjeti, da joj svirka godi, pače ju tako uzhiti, da je razigrana uz onaj zveket „dum“ i „dudu“ složila neskladne kurjačke i medvedje glasove, te svirka od onuda udri, a oko nje Ture zini, što ga grlo može nositi. Da veselje bude veće, sastaviše se hrpe mlade Turadi uličnе, zaobidoše ulicami i zaglušiše čitav grad pjevajuć pjesme za ovu prigodu valjda sastavljene, a smisao jim bijaše ovaj: Da Allah vjeru svetčevu proslavi; da Abdul-Azisu dade sreću i dug život; da sve nevjerce satare i spali! Znamo, koga oni drže nevjercem, naime sve, koji neizpoviedaju izlamsko vjerovanje: „Neima drugoga Boga, nego je Allah, a Muhamed je njegov prorok.“

U Jeruzalemu žive 7—8000 židovah, te oni misle, da je Bog židovskomu narodu darovao Svetu Zemlju i grad Jeruzalem tako, da jim ga nitko nemože uzeti. To je sbilja čudo: oni što gaze po prahu od Siona, što si skupim zlatom kupuju slobodu i utjehu; što po brdinah oko Jeruzalema uza svoje djedove snivaju smrtni san, misle, da su oni pravi gospodari Jeruzalema. Bijaše običaj, da bi o smrti svakoga turskoga sultana došao Kamkam-paša i poglavice židovske občine pred namjestnika ili jeruzalemskoga pašu, te ga umolili, da jim predade ključe od grada. Drugi dan bila bi vjerozakonska svečanost u velikoj sbornici, te se ključevi svečano namazali uljem od masline. Po svečanosti odišli bi opet isti oni poglavice pred pašu, da mu vrate ključeve i s njimi tobože podiele oblast nad gradom i okolicom Jeruzalema, osim ove tri sgrade: Harem Eršerif ili pridvorje Salomonova hrama, crkve nad sv. grobom i staroga grada Davidova.

Dokle bijahu bolja vremena, trpili bi jeruzalemski paše taj običaj; jer jedno obslužavao bi se riedko, a drugo dobili bi oni tom prigodom silne darove. Ali dan danas, gdje nije liepo očito mito primati ili davati, morade i taj židovom sladki običaj prestati.

Medjuto oni ove godine pokušaše sreću, te Kamkam-paša i poglavice po staroj navadi, kako se ona pripovieda od koljena koljenu, dodjoše pred palestinskoga namjestnika gradjanskoga Suraja-pašu. Ovaj se izmakne, rekši, da su gradski ključevi predani vojničkomu zapovjedniku, koj po slučaju bijaše upravo ondje kod njega. Vojnički paša izgovori se, da on ključevah nikomu predati nemože, dokle iz Carigrada nedobije naputak. Da židove ipak neodbiju bez svake utjehe, rekoše, da će dati protražiti, kako je s tim za židove slavnim običajem.

Bilo kako mu drago: židovi ovaj put nedobiše ključevah. Kamkam-paša, da se prijašnje slavje s ključevi o carevoj mieni barem oznakom obavi, dade brže bolje kovaču, da skuje ključeve pravim što sličnije, te tako obslužiše po noći obred u obredniku židovah jeruzalemskih prepisan.

Patriarka jeruzalemski, msgr. Valerga, putuje već više tjedanah po pastirskom polju. Preko mora dan mu je za vožnju francezki parobrod „Latour.“ Čim obavi poslove u Bejrutu, zaputiti će se po brdinah sve do Aleppa.

Digitized by Google

Dopis.

Iz Korparovine. Prošao sam malo ne sve predjele u Hrvatskoj a obišao sam stranom i Slavoniju, gdje sam bio prisutan kod mnogih crkvenih svečanostih, pa eto prije njekoliko nedjeljah opet me stigne sreća, da u župi Bisažkoj kod blagoslova novoga velikoga žrtvenika, koga je varaždinski stolar Pić vrlo ukusno načinio, pritoman budèm.

Da je ovaj bogoljubni čin izveden, ima se pripisati brižljivosti i revnosti tamošnjega župnika g. Josipa Šavora, koj je prije tri godine liepim te umiljatim svojim nagovorom sebi povjerene župljane na to doveo, da su u zajednici načinili vapnenicu (krečanu). Ovaj nagovor zaista neosta mu bez ploda i uzpjeha; čim bo pomenuta vapnenica bude sažgana, razprodade vapno na korist svojih župljanah, a na slavu Boga, te dade sgotoviti vrlo krasan veliki žrtvenik, pokornici Mariji Magdaleni posvećen. Blagoslovne obrede obavljao je vriedni starina i podjašprišt kotara zelinskoga g. Josip Mikec uz podvorbu mnogobrojnoga svećenstva, a propoviedao je susjedni župnik g. Vatroslav Vernak, te krasnim slovom namienjenim bogoljubnoj otoj svečanosti svako srdce, ma i tvrdje od kamena bilo, morao je ganuti i na pobožnost ponukati.

Uvažujuć ovaj bogoljubni čin, kojim ne samo župnik već i župljani stekoše liepu uspomenu, štono služi Bogu na čast, a na korist pravovjernikah, nepreostaje mi ino, nego da kažem: Živio takov župnik! Živili takovi župljani!

Viestnik.

Iz Zagreba. Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup naš, a tako isto i prečastni prvostolni kaptol poslaše čestitke preuzvišenomu gospodinu Ivanu Mažuraniću, povodom njegova naimenovanja za hrvatsko-slavonskoga pridvornoga kancelara i tajnoga državnoga savjetnika.

— Prošle subote izabrao je prvostolni kaptol za praebendara prvostolne crkve g. Ignaca Šveca, kapelana sisačkoga.

— U vrieme prihoda gospodnjega obične svagdašnje zornice začele su u prvostolnoj crkvi. Otvori ih u ponedjeljak uzoriti gospodin kardinal, koj je sebi pripadajuću zornicu poslie 5 satih u jutro u svojoj 74. godini uz podpunu crkvenu podvorbu glavom odslužio.

— Ovih danah prispio je u Zagreb otac Petar Bakula, franciškan iz Hercegovine, te pošto si je izhodio u Beču, Budimu i Zagrebu od dotičnih vladah dozvolu, počeo je sabirati blage prineske za hercegovačke katoličke crkve. Sbirku je otu otvorio uzoriti gosp. kardinal, darovav u rečenu svrhu 100 for.

— Piše nam se iz Dolnje Dubrave u Medjumurju, da je nastojanjem tamošnjega župnika gosp. Mije Legina s troškom što župljanah, što njegovim i inih dobročiniteljah u novije vrieme tamošnja župna crkva iznutra liepo oslikana, a dobavljeno za nju 12 novih posrebrnjenih svećnjakah, 8 oltarnih jastukah i velika slika Majke Božje sedam žalostih; u gornjem pako kraju mjesta podignut je novi kamenit križ. Pomenuta slika, vriedna do 150 for., dar je prečast. gosp. kanonika-pojca kaptola zagrebačkoga Martina Pavčeca; a rečene svjećnjake poklonila je i poslala iz Gradca c. k. majorica udova pl. Zvornikovica.

— Doznajemo iz Djakova, da su starješine bosanskih Franciškanah za nasljednika pokojnoga otca Filipa Pašalića, koj je nedavna, kako to naši čitatelji iz ovoga lista znadu, u Carigradu preminuo, odlučili otca Antuna Alaupovića, dosadanjega ravnatelja (gvardiana) samostana bosanske mladeži u Djakovu; a na njegovo mjesto opredieljen je u Djakovo ot. Stjepan Mikić.

Iz Rima. Kardinal Grassellini, bivši nedavna u Parizu, pripovieda svojim prijateljem: kako je bio u pohodih kod državnoga ministra Thouvenela, te mu ovaj dosta razgovetno dao na znanje, neka se papa okani nade, da će nazad dobiti izgubljene zemlje. Što se tiče Rima i preostatka oko njega, reče ministar, da će francezka vojska ostati u Rimu, ali se vara papa, ako misli, da mu je to sigurna jamčevina, a najmanje tada, ako se bude kratio, da uvede obnove. Ote izjave bijaše kardinalu posve dosta, te nije hotio ni da ide pred cara.

Iz Italije. Passagliji nemože „Armonia“ još ni sada oprostiti. Javljajuć osudu njegove znane knjige navodi iz nje izreku, u kojoj ima sbilja krivi nauk, osudjen već četiri putu, a najzadnje od Pia VI. Ta izreka glasi ovako: „Quidquid mali patraverint homines, episcopis utique subjicitur, eorumque solvendi ligandique auctoritati, sed in interno poenitentiae foro.“ Tvrdi dakle Passaglia, da biskupi neimaju vanjske vlasti ili jurisdikcije; pa jer su za to očiti dokazi sv. pisma, za čudo nam je, kako se mnogi listovi mogu srditi, što je sbor „kazala“ ili indexa osudio pisca, da njega nije ni saslušao. Sbor neće da se s njim upušta u prepirku, kad ima pravo, da zahtieva od njega opoziv. Ali vidi se iz iste knjige i drugih poslie nje napisanih, kano o izobćenju i prebivanju pape u Rimu, da Passaglia nije takov veleum, kako sviet misli. Spisi su mu i sa znanstvenoga obzira slabi. Djelo o prečistom začeću bl. D. Marije, koje ga proslavi, dokazano je, da je napisano pomoćju mnogih drugih učenih Isusovacah. Passaglia odputova iz Rima, kamo se je bio povratio, u Turin. — Sbor „kazala“ udari nedavna više zabranah na knjige, medju kojimi i na četiri spisa nedavna u Monakovu umrloga profesora Lasaulxa;

Digitized by Google

naime: 1. Novi pokus stare, na istinitih sgodah osnovane filosofije u poviesti, Monakov 1857; 2. O bogoslovnoj podlozi svih filosofičnih sustavah, Monakov 1856; 3. Proročanska sila čovječje duše u pjesnicih i misliocih, Monakov 1848; 4. Sokratov život, nauk i smrt, po pripoviestih starih pisacah, Monakov 1857. Osudnoj odluci izrečenoj o Lasaulxu ima primjetba: „Auctor ante mortem laudabiliter se subjecit judicio Ecclesiæ.“ Decr. s. officii die 7. Augusti 1861.

Iz Njemačke. Izišla je nova knjiga L. Huthmachera u Mogunciji s naslovom „Ein Besuch in den römischen Katakomben von San Callisto.“ Pisac je s učenim benediktincem od sv. Pavla, koj si za životnu zadaću stavi, da prouči katakombe, razgledao sveta ova mjesta prastare crkve. Pošlo mu je za rukom, te je razgovetnim opisom ovih svetih za poviest naše crkve, njezina nauka i života važnih spomenikah u podzemnom Rimu štiocu sbilja predočio sliku. „Tudier se mora čovjek i nehotice srušiti te poljubiti pod natopljen krvlju tolikih tisućah mučenikah“ kliknu pisac pod konac svoga opisa, a štioc se osvjedoči, da su ova sveta mjesta živi svjedoci za istinu katoličke vjere i božanstvenost crkve.

— Od njekle vidjeti je na protestantih u Marburgu, da su jim vrlo omiljeli katolički obredi. Uvedena je nova liturgija, da puk odgovara, a to se vrlo dopada obćini; za krizmanja djece rabe se svieće, a to opet podžiže pobožna srdca. Neima tomu dugo, uvedeni su u crkvi sv. Elizabete dječaci kao podvornici za službe, a crkvena jim je odora crna haljina s bielim križem, što opominje na stare redovnike njemačkoga reda, koji vjekove i vjekove u ovoj krasnoj crkvi na slavu ove svetice služahu Bogu, dokle joj svetih ostanakah neizbaciše, da jih neštuju vjernici. Istina je, po promisli Božjoj nadjene su prije njekoliko godinah, ali se neštuju, kako su vriedne. Mjesto da jih metnu u krasni, dobro još sačuvani sanduk, ostaviše jih na prijašnjem mjestu, gdje bijahu sakrivene, pak sada niti kaže napis niti kakov znak, gdje su, a niti se kraj njih duhovnik moli svetici za zagovor kod Boga. Dao Bog da dojde vrieme, ter se opet počmu po ovom veličanstvenom hramu razliegati pjesme i molitve na čast ovoj svetici, kako se razliegahu prije crkvenoga razdora, a i početkom ovoga vieka.

Iz Virtemberžke. „Stuttg. Volksblatt“ piše o okružnici francezkoga ministra Persignya ovako: „Čitajuć okružnicu Persignyevu na prefekte mislio bi čovjek, da je izučio mudroliju u virtemberžkih pisarnah. Bilo to ili nebilo, dobro bi bilo došlo gospodinu grofu, da si je po ovdješnjem svom poslaniku dao nabaviti najnoviju virtemberžku osnovu crkvenoga zakona s razlozi. Ta ni Napoleonova mudrost nemože uputiti nikoga, da će on jednom rukom dati, što drugom k sebi vuče. Žalostno je to vendar, da se ovako umna vlada od rovarah, svadjivicah, lukavih Plonplonovacah i carujućih demokratah, kakvi se kažu u časopisu „Siècle,“ dade očarati, kako oni očaraše državnoga ministra u Parizu, da je za volju rovarom dobrotvorna družtva sv. Vinka Pavlana prozvao potajnom i proti vladi rujućom družbom, i po tom jih osudio. Pa koj je uzrok u vjetar razasule osvade? Da je u njih rekši silno blago, a trati se koje kamo u potaji, valjda na političku kovariju. Glavni odbor daje svietu račun od prošle i tekuće godine, iz koga se vidi, da dohodka i troška neima ni 40,000 franakah. On očituje policiji sve članove i pomoćnike, pak se vidi, da su to većinom činovnici. Gdje su dakle rovari, kako družtvo ocrniše Persigny i gospodin Havin u „Siècluˮ? Svi liberalni i sami protestantski listovi u Francezkoj brane Vinkova družtva od imperialističnih listovah i vlade, makar i zalud; jer ovaj je dogodjaj prvi boj u ratu s crkvom. Drugi je jur na domaku, a udariti će na družbu školske braće. Kako se zna, obuka u Francezkoj posve je slobodna; crkva vršeć svoju zadaću uvela je po svuda slobodne učione, a njimi upravlja većinom ova družba. Sada pako, da joj se uzmu učione, izići će zapovied, da nitko nesmie obučavati bez plaće, nego da svako diete plati stanovitu svotu školarine. Sbog toga izpraznile bi se učione, siromak ostao bi glup, a crkvi stavila bi se velika prečka do uzgoja omladine. U potaji kani dakle Napoleon izvesti sramotu, kad nije tako hrabar, da crkvu u katoličkoj Francezkoj napadne očito. Zna on, da bi mu tada bio kraj; jer Francezi nisu ljudi, koji se dadu za nos vući.

Iz Slezke. Gospodin Johannes Ronge, koj se je uslied podieljene amnestije iz Amerike povratio u Europu, morao se je nenadano i preko volje od mnogih putnih naporah njeko vrieme odpočinuti. Radi spisa: „Uzroci moga prognanja,“ što ga je u Londonu tiskati dao i po Pruskoj razširivao, a u njem grdi uredbe katoličke crkve, bude odsudjen na 14 danah u tamnicu.

Iz Belgije. Znameniti katolički dnevnik „Universel“ prestao je izlaziti radi toga, što su ga s više stranah osvadjali, da svojimi političkimi načeli, što ih zastupa, neujedinjuje već razdružuje katolike. Ujedno oglašuje urednik, da će se na skoro pojaviti drugi dnevnik na istu službu, no inim načinom.

Iz Soluna. U ovom gradu, glasovitu sbog pohoda sv. Pavla i njegove poslanice na Solunjane preostalo je više krasnih crkvah, ali su preobrnute o dolazku Turakah g. 1430. u mečete. Osobito vriedna pogleda jest crkva sv. Mitra ili Demetrija, a to je velika basilika s pet brodovah u lik latinskoga križa. Stupovah 48 drži arkadijski svod srednjega broda, nad kojim je galerija, 32 od ovih stupovah od zelena su mramora, 16 od crljene žulje (granita). Njekada titrahu po svih svodovih sjajni mosaici, ali su sad obieljeni vapnom. Jedna ploča kaže mjesto, gdje je njekada bio mučen sv. Mitar. Druga glasovita crkva jest sv. Sofija. U njoj ima stup od zelena mramora, o kom se pripovieda, da je bio sv. Pavlu za propovjedaonicu. Katolikah ima obćina od 450 dušah, a upravljaju njom lazariste.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 50. U ČETVRTAK 12. PROSINCA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Grčka crkva i narod bugarski.

Od dra. *Fr. R.* —

VI.

Prve polovine ovoga stoljetja stisnulo se je gospodstvo fanariotsko na balkanskom poluotoku. Gdje god sruši se polumjesec, ondje uzastopce potavnì kruna i kučma vladik. Logička posljedica: cessante causa, cessat effectus.

Srbski ustanak (1804) oslobodì narod srbski od iga turskoga i od tiska grčke crkve. Kneževina srbska utemelji narodnu hierarchiu.

Vojna srbskoga naroda za svoju slobodu nadjè odziv kod grčkoga naroda; zvek oružja na Savi, Drini i Moravi čuo se je na Achelousu, Cephissu i Eurotu. Iz pepela Parge i Sule niknù žitje joničkim Grkom. Narod grčki ustà na noge (1821). Sva izobražena Evropa izim pukoga hladnokrvnoga diplomata javljala je svoje sućutje ovomu klasičnomu narodu. A carigradski Fanariote? Svjetovnjak gdjekoj približì se k eteriji u nadi, da bi se moglo uzkrisiti byzantinsko carstvo. Nù patrijarha carigradski i svetjenstvo fanariotsko brinulo se više, kako da sačuvà svoju moć i s njom skopčane dohodke, nego da boreću se bratju uzdahom i molitvom podupre. Patrijarha Grigorij pače bacì prokletstvo na ustaše, plativši taj nebratski zločin dne 22. Travnja 1821, na sam Uzkrs u jutro, svojom glavom, kao žrtva fanatizirane pučine turske u Carigradu. *)

Grčki pisci radje pokrivaju nego-li odkrivaju mane svoga svetjenstva pred Evropom. Pa čujmo, kako o njegovu uplivu u narodni razvitak sudi suvremenik prvoga ustanka grčkoga dr. Stefan Kanellos († 1822), komu grčki narod ima mnogo zahvaliti, jer je on zanj mnogo radio na zapadu: „sudjelovanje i upliv svetjenstva — piše sám Grk — na razvitak naroda nije nikakav, nije-li mu baš protivan; jer i najveći glupaci mogu se popeti do najvišjih dostojanstvij. Kada oni stupe u službu kakovomu arhiereju, dobe právo na duhovne kathedre. . U inih slučajevih vidila je synoda medj svojimi članovi i takovih, kojim sve zasluge stoje u tom, što imahu posredno ili neposredno prijateljstvo s turskimi dostojanstvenici. Bilo je u nas patrijarhov samih neznalic. Nižje svetjenstvo je u takovoj mjeri neizobraženo, da bez svakoga pretjerivanja može se nazvati utočištem gluposti i neznanstva. Mnoge skitalice, nevriedne nikakove stvari pod nebom, pribjegnu u duhovni stališ, u kojem nadju i časti od strane naroda i nagradu svoga ubožtva i nevolje. . . Nepazeć na svoju veliku žalost i narodni ponos dužan sam priznati, da u posljednje vrieme naši arhiereji nesamo neprinesoše nam nikakove koristi, nò protivno mnogo nam štetovahu. U to vrieme, kada sav narod s trudom i nepokolebivom revnosti prionù uz svoje obrazovanje i učinì napredak dostojan udivljenja, oni protive mu se sa svimi silami posredno ili neposredno. Luč filosofije mnogim odkrì njihove zloporabe i življenje diametralno protivno duhu pravoslavne crkve. A medjuto oni mjesto da nastoje iti skupa s narodom, ostaju jednaki; pà na svaki način čine prepone napredku cieloga naroda, ili sile ga, da se vrati u prvanju glupost. Nedavno oni osmjeliše se javno nagovorit presvetoga (patrijarhu), da plamenu preda u sred patrijarhalnoga dvora brošuru izdatu u Parizu, u kojoj odsudila se pogibelj, koja od mnogih arhiepiskopov prieti narodnomu naobraženju. Oni nisu bili tim zadovoljni, već bješe naumili urediti nješto prema užasnoj censuri i inquisitii za sve knjige dolazeće

*) Iz djela „la Turquie“ (str. 393), spisanoga od francezkoga prvoga dragomana Jouannina, bivšega tada u Carigradu, vidi se, da Grigorij nije bio u sporazumljenju s ustašami, kako turska diplomacija hìjedè opravdati taj zločin svojih zanešenikov, on jim se pače protivio.

Digitized by Google

iz Evrope, da jih nebi bili odgovorili dva tri od svjetovnih Fanariotov, možnih pri turskom dvoru, prosvietjenih i dobrovoljnih, koji svoje političko povišenje imadu zahvaliti jedinoj prosvjeti.“

Takovo bje svetjenstvo grčko za ustanka grčkoga naroda po opisu njegova zemljaka. S toga nije ni čudo, što onaj dio grčkoga naroda, komu podjè za rukom izvojevati si slobodnu domovinu, s turskim jarmom otresè i vladu carigradskoga patrijarha, pà si ustrojì poput Rusije domaću sv. synodu neodvisnu „od čistosrdčenih Turkofilov“ (εἰλικρινῶς φιλότουρκοι), kako grčki pisci nazivaju svoje suplemenike Fanariote.

Grčki ustanak odazivaše se i u Vlaškoj. Nastavša malo kašnje vojna (1828—29) medj Rusijom i Turskom, kojom ruski stegovi približiše se k samomu Bosforu, imala je po Rumunje važnu posljedicu, što jih oslobodì fanariotskoga tiska. Fanarioti bješe prognani iz Moldavske i Vlaške; Rumunji jedva počeše slobodnije disati. Od tada počè Evropa nješto čuti o rumunjskom narodu na dolnjem Dunavu.

Na ovakov način, gdje god početkom ovoga stoljetja polumjesec potavnì, u Srbiji, u Grčkoj, u Moldavskoj i Vlaškoj, svagdje strovalì se gospodstvo Fanara!

Jadna Bugarska čamila je još u mrtvilu. Pri prelazu ruske vojske preko Balkana Bugari su velike usluge učinili joj. Zapovjednik Dibić htjedè jih nagraditi, pà naloži njekim Bugarom, da napišu povlastice, koje bi rado steći od Turak. On jih htjedè uvrstiti medj uvjete mira i ugovora s portom. Prostodušnim Bugarom nametnè se fanariotski vladika za skrbnika. On ih je predstavljao pred glasovitim ruskim vojvodom, tè iz svega toga nebì — ništa.

Bugarskomu narodu nije imala sinuti zora od Fanara. Njegove nevolje mogla je i može izliečiti samo domaća ruka. Ali prije svega trebalo je, da se u njem probudì sviest narodna; da upoznade svoje otce i bratju, svoju prošlost i budućnost. Nijedan narod na svietu nije uzkrsnuo u nesviesti.

Rečene g. 1829. izadjè u Moskvi na svjetlo prva knjiga poviesti bugarskoga naroda od Bugarina Jurja J. Venelina. Jedan bugarski učitelj rečè: „Venelina nije nitko drugi u stanju ocieniti van Bugarin. Da bi se on bio rodio u vrieme Homera, mi bi bili njemu podigli hram i uvrstili ga medj bogove.“ U povjesti Venelinovoj ima koječega, što se neslaže s današnjom kritikom slovjenske povjesti. Nù Venelin bio je prvi, koj svomu narodu otvorì tamnu ali slavnìju prošlost, zastrtu mu što turskimi pašami i agami, što fanariotskimi vladikami. Venelin stečè si u tinji čas toliku popularnost u Bugarskoj, da se njegovo ime čulo u najsiromašnijoj kolibi. „Ja sám sjetjam se — pripovieda njeki bugarski pisac — prem kano u snu, da kada me moja majka nježno cjelivala, mjesto imena moga pokojnoga otca šaptala mi njeko tada mi stranjsko ime i obitelj, koje ja u ostalom brzo naučih. Igrajuć se često sa svojimi vrstnjacì klikovasmo: *Jure Venelin*! .“

Poviest Venelinova, pače njegovo ime bjehu u Bugarkoj strogo zabranjena. Anathema Fanariotov visila je nad nesretnim narodom. Samo u domaćih kruzih smeo je Bugarin svoga zemljaka spomenuti. Tajno si pripoviedahu: da za Dunajem, izvan Bugarske, tja u predjelih Moskovije, pojavi se jedan mudrac, koj svu prošlost znade kao na prstih, a o bugarskom narodu pripovieda toli strašnih zgod, da je grozovito i pomisliti na nje Drugi opet bogmajuć se govorahu, da u Moskvi je sbilja takav črnoknjižnik i vukodlak; ali da on svojimi pripovjedkami rado bi smutit mir bugarske sirotinje, pa ju izvrgnut bjesnoći turskoj. Ini opet pripoviedahu. da taj muž u Moskvi nije nitko drugi, nego Kraljević Marko.

Tako počè Jurjem Venelinom zora zoriti, dan daniti nad zarobljenom Bugarskom! Ona dočù, da nebje uviek tako biedna, tako pogažena i potlačena, kako sada.

U istoj Bugarskoj našlo se je, koji narod počeše podučavati i obrazovati mladji naraštaj. Ovdje na vječnu spomen navadjamo rylskoga monaha Neophyta i Sapunova. Onaj u selu Gabrovu, blizu slavnoga Trnova sakupì okolo sebe djecu i mladiće, tè jih podučavaše bugarskim jezikom. Ovaj vrativši se iz Vlaške nagovori žitelje Trjavna, da sazidju kuću za — narodno bugarsko učilište. Ali radi progonstva od strane Fanariotov utečè sa pet mladićev u Vlašku, oslobodjenu jurve od njihova tlačenja.

Tako godine spasa 1834. počelo se je preporodjenje i uzkrsnutje naroda bugarskoga, i to sove strane Balkana, u koju dopiraše sveži vjetrić mladjane slobode iz Srbije i podunavskih kneževin.

Kòšto početkom XII. tako i početkom XIX. vieka narodni pokret bugarski svoju pozornost obratì na „golemi grad Trnov.“ Staro zdanje patrijaršije vidi se kod same rieke Jantre, koja sè medj Svištovom i Rušćukom izlieva u Dunav. Od patrijaršije nedaleko leže podrtine carskoga dvora bugarskoga. Patrijaršija je velika i liepa sgrada s crkvom sv. Apostolov, suvremenom bugarskomu carstvu.

Kakove uspomene neprodju bugarski narod, kada pogleda ova zdanja? U patrijaršiji bivahu mu pastiri jednoplemenici, brižljivi za svoj narod, komu bješe i otci i učitelji i nastavnici u materinskom jeziku. U crkvi razlegahu mu se sveti glasovi Cy-

Digitized by Google

rilla i Methoda. A sada? U patrijaršiji biva exarcha bugarski, rodom Fanariot, s cielom družbom svojih prevjernih satellitov. On se brini jedino za svoj džep; vjerni saveznik Osmanlijam bodrim okom prati svaki mig bugarskoga naroda. Protivi se njegovu napredku, rušeću s temelja fanariotsko gospodstvo. Od svodov častnoga hrama odbijaju se za narod mrtvi glasovi.

U Trnovu počela se gibati narodna samosviest. Starodavne zidine progovoriše narodu bugarskomu. Kada to opazì „preosvašćenny“ Ilarion, exarcha bugarski, počini zlotvor, prkoseći i narodu i pravoslavju. On naime pozvà k sebi u patrijaršiju nekoliko siromašnijih gradjanov trnovskih, dobivajućih svoj hljeb svakdanjom rabotom. Kada dodjoše k njemu — kako pripovieda jedan Bugarin — razdrieći se na nje exarcha po turski: Znate-li, čega radi dozvah Vas? Neznamo — odgovoriše poklonivši se — ne, sveti vladiko (ἅγιε δέσποτα)! „Preosvjašćenny“ zakimà glavom, a kaludjer donesè trinožnik s gorućim uglevjem. Na tlu ležala je ogromna hrpa starih pergamen, izvadjenih iz stare patrijarhalne knjižnice, bivše u patrijaršiji trnovskoj naprama crkvi sv. Apostolov. Evo -- rečè exarcha — uzmi svaki od vas po jedan goreći ugljen, tè užgite ovu hrpu. Bugari na to pokloniše se, ali ruke ostaše jim mirne u nakrst. Što ste gluhi? — zapità jih razljutjen pastir. Ne sveti vladiko! slava budi Bogu i vašim molitvam. Ali zašto baš mi imamo to sažgat? Zato jer su to vaše prnje, a ne moje. Dakle dajte nam jih — odgovoriše prostodušni Bugari — ako dozvolite, mi ćemo složiti novce, da jih odkupimo. Te rieči dovele su sv. otca izvan sebe od jarosti. On se ljutit na nje izderè: Složit ćemo, složit, kao da se s vjerom smije tržit, vi prokleti krivovjerci! Bugari pali su ničice od straha, tresuć se i prolievajuć suze. Znate-li vi krivovjerci — produžì brižljivi pastir — kakve su to prnje? to su crne knjige, djelo nečastivoga, idolopoklonstvo! Uništujuć je ugodit ćete Bogu i njegovoj presvetoj majci, ugodit ćete vašemu sv. Joanu Rylskomu. Ove posljednje rieči u ustima Grka Fanariota bile su sarkazam na zaštitnika Bugarske crkve, na pustinjaka bugarskoga za cara Petra Simeonovića (927—968), na utemeljitelja samostana kod rieke Rylske, narodnoga toga učilišta za bugarsku. *) Nije čudo; jer samostan Rylski bio je do najnovije doba utočište slovjenske liturgije i narodne knjige. Poslie ovoga prizora kaludjer zapalì starodavne slovjenske rukopise. Ovaj vandalizam nije bio ni prvi ni posljednji u nesretnoj Bugarskoj!

Nù ona lomača, koja je uništila uspomene bolje prošlosti naroda bugarskoga, doprla je do prestolja Boga osvetnika. Malo kašnje mjeseca Veljače god. 1838. skončà se „preosvjašćenny“ Ilarion. Poslie triuh godin bje izkopano tielo vladike. Truplo crno kano smola, s kosom i zavrnutimi noktî ležalo je pred zvedljivim pukom. Ovo isto truplo, ali grdje od prvanjega, izkopalo se drugiput izza inih triuh godin. Puk bugarski, samosvjestniji nego-li bje god. 1837. kimajuć glavom veljaše: krv pravedna vapije k Višnjemu za osvetom!

Vatra goreća u patrijaršiji bacila je svjetlo na Bugarsku. Svaki dan rasô je broj narodnih pobornikov; svaki dan sve više putovala je bugarska mladež u Rusiju, u Francezku, u Njemačku, da ondje uči; svaki dan sve više otvarale su se narodne učione u Bugarskoj — ali i svaki dan rasla je mržnja proti Fanariotom. K tomu dodjè dne 3. Studenoga 1839. hatišerif od Gjül-hane, koj čini temelj reformam, u ovom vieku započetim, ali dàkako nikada nedovršenim, u turskom carstvu. Njim je bar na papiru izrečena politička jednakost svih narodov živućih u carstvu, *) tè u nje bačen kvas novoga razvoja. Ovakovi državni spisi, ma se neoživotvorili, neposredno postignu svrhu.

(Dalje će slieditì.)

*) Umriè 18. Kolovoza 946. Njegovo žitje opisà početkom XIV. vieka bugarski patrijarha Evthymij. tè je izdano god. 1836. u Beogradu: „житіе и жизнь преподобнаго и Богоноснаго отца нашего Іоанна Рилскаго Drugo odtiskano je u izvjestjih c. petrogradske Akademije (tom. VIII, str. 150—53) iz mineje na papiru monastira vranskoga sv. Prahora.

Kratke misli o ozbiljnih stvarih.

III. Dani stvoritbe po Mojsiji.

(Dalje.)

Poslie ovoga prevrata bijaše nova stvoritba bilja i životinje, kako su dielom jur u prijašnjoj dobi obstojale, a za tim stvorena je životinja sisajuća ili sisavci, kako jih zovemo, i od ovakove nalaze se okamine samo u površini naše dobe. Ova životinja bijaše mnogo većega tiela, nego je sadanja, a sudeć po hranitbenih udih i ljuća. Nego i za otom stvoritbom bijaše prevrat, jer se nalazi okaminah od životinje, kakvoj sada neima ni traga; ali toga nespominje Mojsija, a to morda zato, što nije bio obćenit, ili što je iz šeste noći čovjek bio spašen, ako se prevrat dogodi poslie stvoritbe čovjeka. Sada istom dojde na sviet čovjek, stvoren dakako, jer drugačije postati nije ni mogao. Stvoren je pako gol, nemoćan, slablji od mnoge životinje, ali ipak svemu svietu gospodar. Duh mu mogaše razumom, krepkom voljom, a sva je prilika, s prvine i kamo većom

*) Možeš ga čitati u Bosanskom prijatelju. U Zagrebu 1851, sv. II. str. 39—49.

Digitized by Google

snagom tiela spokoriti si sve. Po tielu ili tvarnoj naravi bijaše on čitav sviet u malenu (μικροκόσμος), a duhom predstavljaše on slobodnu duhovnu narav (ψύχη). Došav čovjek na zemlju, bijaše oko nje još sveudilj ona neprestana munjevna svjetlost; jer drugčije, da je i onda kao sada samo sunce promjenjivalo zemlji život, nebi bio mogao čovjek sbog razne promjene vremena i nepogode neimajući ni hrane ni odjeće obstati živ. Ali kašnje za njegova prebivanja na zemlji nestalo je na zemlji prvobitne one svjetlovne atmosphaere (zraka), kakva je i sada oko sunca. Tako život zemlje postade zavisnim o sunčanih tracih, a s toga nastade i mnogostruka razlika podnebja, razlika godišnjih dobah, razlika u proizvodih zemlje, uboštvo, nestašica i potreba da čovjek traži načine, kako da se proti svemu tomu oboruža.

Tolikoj promjeni u svem životu zemlje i s tom promjenom nastavše nevolje uzrok je ovaj fizični: nestašica onoga prvobitnoga svjetla, koje s prvine svuda obasievaše zemlju, kano što je svjetlo sunčano. Što je pako uzrok, da je ovoga svjetla nestalo, iz prirodnih zakonah i silah neda se protumačiti; jer i dan danas obstoji u zemlji onako lučbeni ili kemični postupak, kojim se i prije proizvadjaše svjetlo. Tudier dakle mora da je bila naročita odluka i moć stvoritelja, te se mora uzeti, da je on razagnao munjinu, koju zrak prije pritiskivaše k zemlji. Mojsija izpovieda posve sigurno, da je tomu uzrok grieh prvih ljudih, praroditeljah naših, a taj grieh da je bila nepokornost: opaka želja, da u znanju dobra i zla postanu Bogu jednaki, da jim više nebude trebalo njegove pomoći. Posljedica tomu bijaše: da se čovjek, k ogaživinski dio žive od zemlje, s njom nerazdruživo i spoji, a duhovni dio njegove osobe odtrgnu se od izvora duhovnoga života; da izgubi sve vrhunaravne darove, a narav mu se sama rani — naravni mu darovi oslabiše. Zato, što je hotio da sve znade, nezna sada ništa, dokle ga drugi nenauči; zato on, koj je bio posve slobodna duha, a tielo mu se pokoravalo, postade robom tiela te sklon na zlo; zato njega, koj svoj prirodi bijaše gospodar, mrzi sada svaki stvor; zato on, koj i po samom tielu bijaše kruna vidiva svieta, zadobavi se na tielu nebrojenih bolestih, i to više njih, nego jih se može dogoditi u ikojem živinčetu. Ista zemlja neprijateljica mu je; jer mu nikada nedade hrane, pa da si je sam vještinom i trudom nepribavi, poginuo bi od glada. Ove Mojsijine izreke neće nitko moći oprovrći, da čovjek ovakov, kakov je sada, nesposoban za postignuće svoje svrhe, nije mogao proizići iz ruke Boga, koj je sve drugo prema svrsi stvorio savršeno.

Očito je po takovu, da je sbilja onakovim redom sliedila stvoritba zemlje, kako ga opisuje Mojsija; da dani u Mojsijinu opisu postanka znače pojedine dobe života zemljina, za kojih neprestano svietlijaše svjetlost; a noći znače one prevrate, kojimi se je zatiralo sve, što bijaše živa, a priredjivalo za novu dobu i nove zemaljske stanovnike.

Reći bi, da ovakov postanak bijaše i svim zviezdam. Jer, kako kažu zviezdari, dan danas još stvaraju se od izpare svemira zviezde, zviezdeni sustavi poput našega sunčanoga sustava, a morda i čitavi kosmični (svemirni) otoci poput našega mliečnoga puta. U njekom naime dielu prostora svemirskoga, gdje je sam aether, kad stvorac svieta hoće, rode se od onoga aethera uplivom munjine po raznih processih kosmičnih i kemičnih, polag raznih zakonah, koje Bog ustanovi i koji nikada prestati neće, a to: tvorbe, pretvorbe i odpora, privlake i odboja, napredka i nazadka, u naravi bo nemože biti ni mira ni praznine plinovi, magle i razne tekućine, iz kojih se opet radjaju tvari, a iz tvarih tjelesa, sve po „mjerilu, broju i težini razporedjeno“ Mudr. 11, 21. onakovim redom, kakov opažamo u postanku zemlje. Ovaj red postanka ili stvoritbe opisuje Mojsija divnom prostotom, a opet divnom točnošću, na veliku polakšicu svakomu iskrenomu motritelju dielah Božjih, i na očevidan dokaz, da je on to opisao po nadahnuću Božjem.

(Konac će sliediti.)

Misli u vrieme o Montalembertovu djelu: „Redovi na zapadu.“

VI. Kako se redovi razmažiše i padoše.

Red je duhovna uredba, a nije on crkva. Duhovnici mogu se izopačiti svagdje, bili oni prosto u crkvi ili u redu. Crkva se nemože izvrći, dočim se redovi vrlo često izvrgoše na zlo. Crkva je otajstveno tielo Isusovo, ruke dieleće to tielo mogu biti nevriedne (a može-li biti ruka posve vriedna za taj posao?), ali otajstveno tielo nepogrdjuje se tim, nego jao nevriednu, izopačenu duhovniku! Nisu očiti neprijatelji Krsta pravi mu neprijatelji, već su mu izopačeni duhovnici najljući neprijatelji. Ni razdor crkveni, ni krivi nauk, ni kriva filosofija, ni kriva znanost, ni despotizam, ni prevrat nehude crkvi toliko, koliko propalo, a s vana crkve držeće se duhovničtvo. Tomu dadoše žalostan dokaz redovi, i to ne jedan put, već češće tečajem poviesti.

Čovjek je duh i tielo: duh nestalan, tielo krhko. Bio čovjek kako mu drago čist, bez svake

Digitized by Google

ljage nije; imao on koliko mu drago razuma, neima nikada za sve dosta razbora. Neima u njegovu umu ni jednoga luka tako naperena, neima u njegovoj duši ni jedne tetive tako napete, da bi svaka striela misli i ljubavi vazda pogodila svoju svrhu u Višnjem, Presvietlom i Vječnom. Misli i čuvstva okoste se, ter se pretvore u umni, u duševni stroj, u golu formu, formalnu navadu, da se čovjek vidi više manje bez uma, bez duše. Nebiva tako samo u duhovnih, nabožnih stvarih, nego biva i u učionah filosofije, umjetnosti, znanosti, u krugu vlade i politike. Svagdje se hvata hrdja, samo što više čini kvara u duhovnih stvarih, nego u drugih. Nebudimo dakle tako strogi, da ono u duhovnih stvarih bez obzira osudjujemo, što u učioni, znanosti, vladi i politici na sto načinah kroz prste gledamo. Varke, mehanizma, formalizma ima svagdje: ovdje više, ondje manje, ali u svakom čovjeku do njekoga stepena; samo nesmie dotle doći, da uguši duh, da savlada dušu; jer to bi bila smrt.

Srednji viek bijaše pun zla; ali je to viek vrlo ozbiljan; prevratna doba bijaše puna zla; ali je i ona vrlo ozbiljno vrieme. Srednji viek počimlje s Karlom Velikim, koj učini kraj barbarstvu, a svršuje se s Filipom Liepim, te u Avignonu propade u vječni ponor. Tada i kraljevska i papinska politika izumiše novi stroj za države; to je doba machiavellisma, koj od povratka iz Avignona do početka vjerozakonskih ratovah grozovita svoja načela iznosi na javu; u to doba vladaju griešne, pokvarene ali darovite porodice, a pozorištem je Italija, za koju se trgaju Valoisci i Habsburgovci. Vjerozakonski ratovi umoriše kopnu Europu u crkvi i državi; jedina Nizozemska, a po njoj Englezka iznesoše si čitavu samoupravu iz onoga meteža, gdje oslabiše duševne sile i crkvi i državi; ali i one se okoriše od strogosti i pristranosti protestantskih predsudah. System absolutizma državnoga, što ga Richelieu zače, Mazarin izvede, a Ljudevit XIV. dogotovi, neostavi kopnoj Europi ništa drugo, nego francezku književnost i u cvietu vrlo neprijateljnu književnost u Njemačkoj od Lessinga, Herdera, Goethea do Kanta i Schillera. Sve, što se za ote vrlo kratke dobe dogodi, to bijaše republikanska žestina pod konventom, znanstvena žestina pod direktorijom, ter što za tim sliedijaše, samo jedan muž, Napoleon, i ono, što je toga muža satrlo itd. Sudbinom svieta netreba a ni nemože zaokrenuti sudbina, pomisao i djelo jednoga čovjeka, bio on još tako velik.

Poslie reformacije bijaše velik samo jedan red: Isusovci, a znatna bijaše družba Benediktinacah sv. Mavre. Nisu imanja, kako Montalembert misli, kriva njihovoj propasti, nego je kriva sila vremena i razvitak svjetovnjakah. Prevrat proteče na svojih načelih, pojaviše se nove potrebe, ter polag ovih potrebah jedino mogu se s nova na novi način za novo ljudstvo ustrojiti pravi redovi.

VII. Propast.

Ovaj je članak prekrasna slika, te je grof Montalembert perom pokazao umjetničku vještinu. Pád redovah dogodi se po njegovu sudu kano i svaki drugi pád u poviesti. Francezki prevrat naumi da stvori ljude nove, same radikalce, učenjake i slobodnjake, a za uviek zatvori grob staroga čovjeka, da nikada više iz njega neuzkrsne stari Adamović kao poganin, židov, muhamedanac, a ni kano čovjek po Isusu preporodjen. Do groba dovede on staru vladu, državni ustroj Ljudevita XIV., španjolskih i napuljskih Bourbonacah, marazam u Italiji, stare okrpine u Njemačkoj i udvorice svake vrsti. Ali u to izide na vidjelo (Tocquille dokaza to vrlo temeljito) od Mazarina izumljena uprava starinske vlade ukupno i posebice, bureaukratični mekanizam, absolutna centralizacija, ter se je svom silom slegla u sgradu napoleonske vlade, gdje će ležati naravno dotle, dokle se u puku na takov način upravljanu noprobudi duh samouprave. Prevrat, kako dokazasmo, nepremože nikada ništa proti svemoći poviesti i svemoći kršćanstva, koja upravo onda uzkrsnu iz groba, kad je prevrat mislio, da je zakopao staroga Adama i novoga Krsta. Svi dusi za vječnost stvoreni uzkrsnuše po onom velikom nauku, koj u svakoj propasti sbori, i koj je i sámu plemenitomu grofu Montalembertu na utjehu, znajući, da je i on sam u ovo novo doba bio silan budioc duhovah. Na njem se vidi prije svega, da je on muž čvrsta značaja i dubokih čuvstvah, i da se u mnogoj struci više povodi za nježnim čuvstvom nabožnosti i plemenitim uzhitom, nego za kakovom filozofičkom presudom poviesti. Svaki duh ima svoju narav, pak nju treba prije svega da poznademo u njem, te mu se u ljubavi i duševnoj slobodi poklonimo.

Svaki je prevrat, bio on vjerozakonski ili politični, ikonoklastičan, to jest prije svega ide da sruši kipove. Ikonoklasma načelo vidimo jur u židovskoj poviesti za Mojsije, a to pogledom na kipove poganskih bogovah; po ovom načelu postupahu Muhamedanci sa svom kršćanskom symbolikom, te u savezu sa židovi i pomoćju kiporušacah carevah, hoteći, da se rieše byzantinskoga redovničtva, udariše jurišem na umjetnine, osobito kipove i slike byzantinskih redovnikah; a čemu posluži ota rušitba, to je, što se umjetnine iz Byzanta razprostrše po Italiji i Francezkoj sve od Karolingah do carevah Saksonacah. Karlo Veliki,

Digitized by Google

budući čvrsto osvjedočen, da bi mu kršćanstvo moglo oplemeniti germanske narode, poboja se, da mu klasičko poganstvo neprobije u puk rimske Italije i Galije; jer je on i prije toga naopako štovao kipove i po njegovu sudu malo da ne na poganski način, te se stavi on, da nepusti u svoje carstvo byzantinskih kipovah i slikah. Pogani, pastiri i ratari na iztoku, u Grčkoj, Italiji i Galiji, a ratoborni narodi Celti i Germani štujući svoje bogove i polubogove u kipu ili bez njega protumačiv si kršćanske svetce, pripoviedke o njihovu životu i crkvu po svoj način, prejdoše na kršćansku vjeru, ali se neostaviše poganskih običajah, te s toga bijaše od Karla vrlo umno i razborito, što je zapriečio kipom ulazak u svoje carstvo. Germanski i celtički velikaši, ako primiše kršćansku vjeru, neostaviše se ipak za mnogo koljenah poganskih običajah. Jer oni neizučiše višjih učionah, ter si neprosvietliše uma, kuno izobraženi Grci i Rimljani, to bi bilo i više nego čudo, da jih je u jedan mah skroz obuzeo kršćanski duh i kršćanska ćud, pak još u onolikoj množini glupa puka. Kršćanstvu je trebalo svoga vremena, a to dielomice shvati Karlo Veliki. Kršćanski puk ima po svuda svoje proste bajke, mythologiju, pak i u istih protestantskih zemljah ima on naravnu svoju poeziju, koja je u sebi nedužna, kako to vrlo dobro dokaza de Maistre. Tim nebudi rečeno, da se štovanjem slikah uz ćudorednu razuzdanost, kako je vidjeti još dan danas na lazaronih u Napulju, nije mnogo zla iz poganstva presadilo u kršćansku ćud. Ali kiporušci su upravo kano fanatici, te se drže s ovimi istoga načela. I jedni i drugi same su duše tvrdice gole bez mystike, bez ćuti i ljubavi; svi su oni okoreo razum bez symbolike. Njihov duh je jalov, te neproizvadja slikah. Njim niti pomisli idu po prirodnih slikah, niti oni imaju pravi pojam o prirodi. Njim je ascetika pogubni mač kano i puritancem. Oni su radikalci na polju vjerozakona, što su i Jakobini na polju politike; oni svrgavaju s uma prirodu kao i politički Jakobini novije dobe, a Rousseauovi učenici čovjeka svrgavaju s uma. Zato su i radili oni posve kano kiporušci pod Muhamedanci u byzantinskom carstvu, za kojimi se povedoše Katarci srednjega vieka i Katarci u 11. 12. stoljeću; zato tako rade anabaptisti, Zwinglijanci, Kalvinovci i puritanci u Englezkoj, a sada na iztoku Vahabiti proti Muhamedancem, koji na zadnje prionuše oko umjetnosti, kano Arabi u mečetih i drugačije. Politički Jakobini novije dobe nisu fanatici u vjeri, nego što je sto putah pogubnije, fanatici u nevjeri; a za tim dojdoše obrtolovci, koje Francezi zovu „bande noire,“ umjetnički špekulanti, koje Montalembert tako nemilo ošinu bičem, da je puckot začula i vlada, te se brže bolje postarala, da ovim Vandalom, obrtnim barbarom, na svoj način i po svojoj mogućnosti na kraj stane.

Viestnik.

Iz Zagreba. Njegovo c. k. apošt. veličanstvo, uvaživ punogodišnje zasluge Dra. Franje Folnegovića šlehenberžkoga, podielilo je istomu naslov kraljevskoga savjetnika. Spominjemo to na ovom mjestu, budući je pomenuti gospodin već preko 36 godinah liečnik sjemeništa, sirotišta i nemoćnicah nadbiskupije zagrebačke, te će s toga gotovo svekoliko svećenstvo ovo previšnje odlikovanje svoga staroga znanca, a mnogomu, komu je liečničkom svojom pomoći zdravlje povratio i život sačuvao, i dobročinitelja radostno pozdraviti.

— U utorak poslie podne sahranismo u raku prvostolne crkve Josipa Breza, prebendara prvostolne crkve. Pokojnik, od svih znanacah štovan i vriedan starac, umro je dne 8. t. m. u večer u 82. godini života, pošto je 58 godinah kao duhovnik nadbiskupiji, a 47 godinah kao prebendar prvostolnoj crkvi služio. Pokojna mu duša!

— Stiže nam iz Križevacah radostni glas, da je presvietli gospodin biskup Gjuro Smičiklas, koj je u posliednje vrieme sa zapale plućah i jetarah težko bolovao, sasvim ozdravio.

— Pišu nam iz Petrine, da je tamošnja župna crkva, koju je prije 80 godinah carica Marija Terezija sagraditi, te sa svom potrebitom spravom oskrbiti, a zvone joj iz turskih topovah, štono su u gradskoj bašti našasti, saliti dala, — u najnovije vrieme iz ostavine pokojnoga petrinskoga župnika Dra. Drag. Latinovića, a nastojanjem sadanjega tamošnjega župnika i podjašprišta vlč. g. Josipa Lehpamera po zagrebačkom slikaru Švonki i zlataru Štampferu ukusno naslikana i pozlaćena. Djelo je ovo nedavna dogotovljeno, te da se vidi, kako će ovako ukrašena crkva i kod noćne razsvjete na pobožnost djelovati, držana je ovaj njeki dan večernica u 6 satih. U krasno razsvietljeni i u podpunom sjaju blistajući se hram dodjoše gospoda od štopa i magistrata, gradjanstvo oboje vjere, i množtvo prostoga puka iz obližnjih krajiških i gradjanskih selah. Večernu tu svečanost otvorio je domaći gosp. župnik i podjašprišt sgodi primjernim govorom, u kom je poimence napomenuo g. generala Pavelića i g. majora gradskoga načeonika Vinklera kao one, koji imadu mnogo zaslugah za to, što slušatelji ovu crkvu u ponovljenom liepom licu gledati mogu.

Iz Rima. Ruski dvor posla sbog ponašanja katoličkoga duhovničtva u Poljskoj jednoga tajnoga savjetnika u Rim, neka gleda, da sv. stolica poljskim biskupom pošalje opomenu. Ruskoj vladi vidi se, da je noviji pokret u Poljskoj posve naličan prevratu talijanskomu. Kano što

Digitized by Google

u Italiji za Viktorom Emanuelom stoji Mazzini, tako se njoj čini, da za poljskim nemirom stoji katolički vjerozakon. Ali rimski dvor nemože to da vjeruje, pače misli, da Rusija, koja je do sada stezala i steže u Poljskoj vjerozakonsku slobodu, prieči, da biskupi neobće sa sv. stolicom, kriva je takodjer i onoj prkositbi, što Poljaci u uzhitu za domovinu neznadu razlučiti od nje vjeru. Vatikanu dakle neće se, da ukori poljske biskupe i duhovnike. — Ali s protivne strane navaljuju Poljaci na sv. stolicu, javljajući joj tužne glasove, neka odobri njihovo ponašanje. Knez Konstantin Czartoryski dojde sam glavom ovamo, da podupre molbu Poljakah; papa primi ga vrlo liepo, i bijaše mu vrlo naklon; nu na samu stvar, sbog koje Czartoryski u Rim dojde, nije došlo u razgovoru. —

— U Poljskoj razglašeno je papinsko pismo na pokojnoga nadbiskupa Fialkovskoga, u kom sv. otac Pio IX. pobija klevete, kao da sv. stolica nemari za nevolje, muke i tegobe katoličke crkve u Poljskoj, te da ju nebrani, kako bi valjalo. To se je prigovaralo jur Grguru XVI; ali se je on proti prigovorom i sumnji branio u alokucijah, pače pismeno dokazivao, što je i kako. Sada izpovieda i Pio IX., koliko si truda i on dade, da crkvi u Poljskoj olakša tegobe: kako je na sve moguće načine radio, da obrani od zakupa crkvena dobra, odvrne zakon za mješovite ženitbe, i kako je moljakao god. 1853. rusku vladu: neka se što prije dovrši razprava o konkordatu, te prazne biskupske stolice ponapune; kako je o krunitbi novoga cara, od koga se nadaše svemu dobru, molio za polakšicu katoličkoj crkvi ali uzalud; kako je g. 1859. zaklinjuć ga pravdom i pravicom molio, neka se drži zadane rieči, te u poslu katoličke crkve u Ruskoj i Poljskoj pusti u svoj dvor papinskoga poslanika, izpusti zatvorene katoličke duhovnike i ukine zapovied, uslied koje katolički klerici imadu pod moraš polaziti razkolničke učione itd. — Od ovuda se vidi, kako se i dan danas okrutno postupa s katoličkom crkvom u Poljskoj.

Iz Njemačke. U njekojih biskupijah uvedena je od duže vremena moda medju svećenici, da nose pod vratom modre vrpce, kako jih po posebnoj povlastici nose svećenici u Francezkoj. Po pravici imadu svećenici u Njemačkoj nositi dvie crne četvorne kite s bielim rubom, ter su nje držali kano Mojsijine ploče. Ali nedavna dojde iz ovih krajevah iz biskupije moguncijske svećenik u pohode papi, koj sudeć po francezkoj nizvratnici držaše, da je on francezki abbé. Kad izide, tko je i od kuda, reče sv. otac očito, da je to posebna francezka narodna nošnja, a crkvena značenja da ona neima nikakova. Pripovieda se, da je u Mogunciji sam biskup prvi skinuo takove vrpce, a za njim skidaju i drugi svećenici po malo.

Iz Badenske. Neka se opet i od ovuda čuje glas. Državni ministar, g. dr. Lamey, prijavi nadbiskupu, da je veliki vojvoda nagodu o crkvenih dobrih odobrio. Nagoda o popunitbi crkvenih dobarah bijaše jur prije potvrdjena, te su tako barem glavna pitanja riešena.

Iz Pariza. Osuda družtvu sv. Vinka Pavlana nije još dosudjena. U glavnom gradu reći bi da se vlada poteže nazad; jer nastojnik policije neuradi do sada ništa drugo, nego što je od odbora i skupštinah zaiskao imena članovah, pače nije tražio od njih ni da sami lično donesu izjavu, već on sam posla po nju tja u kuću. U mnogih okružjih godi se drugačije, kako je gdje revan prefekt, te družtva sv. Vinka imadu posla, a mnoga se jur razstaviše. Boje se puka u glavnom gradu, a ne u pokrajinah, to je sva odgonetka tajne. U oči ljute zime, kad neima ni zaslužbe ni novca, težko je to ostaviti sto i sto praznih trbuhah, do idu za kruhom, gdje su do sada preživjeli o milostinji rečenoga družtva. K tomu valja još i to znati, da je nastojnik policije pošten muž, koj budući sam član ovoga družtva znade, da se ono nepača u politiku. U okružjih netaru si toliko glave. — Biskup orleanski izdao je knjigu proti okružnici ministra Persigny-a; a nije moguće, da tko mirnije i razgovetnije dokaže, da je ono laž, što se govori proti Vinkovim družtvom.

— „Moniteur“ objavljuje sljedeći odgovor ministra prosvjete na nimeskoga biskupa: „Monseigneur! Poslanica, što ju prigodom okružnice državnoga ministra o dobrotvornih družtvih na mene upraviti dostojaste, vidi mi se, da je u mnogih točkah vrlo kukavna.

Neima dvojbe, monseigneuru! da ste Vi imali pravo ministarsku okružnicu slobodno pretresati. Vi ste mogli koriti krivicu, ako Vam se je u čem pričinila, ter braniti svom bjesednošću dobrotvorna družtva, kojim je vlada svakom prigodom prijala, kad bi zahtievala, da se vrši zakon. Ali ako ste Vi tvrdo osvjedočen, te imate slobodu u razpravi, to Vam ipak nije slobodno prekoračiti medje čednosti i umjerenosti. Braneć mnenje po Vašem sudu pravedno i istinito, nije Vam trebalo, da upotrebljavate onako čemerne rieči proti činu careva ministra; a za dokaz, da su družtva sv. Vinka Pavlana caru odana, nije Vam trebalo, da ružite druga družtva, te izjavite, da na nje sve mrzi. Staro francezko duhovničtvo nije govorilo tako u svojih poklonicah, koje Vaša poslanica s daleka spominje. Dopustite, da Vam kažem, kako mi je žao, što ovu sgodu neupotrebiste, da one pobožne, učene i rodoljubive duhovnike galikanske crkve u miru i dostojanstvu nasljedujete. (To je ono robsko duhovničtvo prije francezkoga prevrata, koje je dotle popuštalo, dok crkva nije pala u robstvo, a kašnje ju stigla kazan). Molim Vas dakle uljudno, da se drugi put nepodstupite slati na me o naših vjerozakonskih i političkih razpravah ovakove poslanice, te bih se ja opet imao tužiti na žestinu odgovora. Vjerujte mi, ja bih se težko mogao uzdržati, da pokojno i umjereno odgovorim bez uštrba vjerozakona, komu se svećenici, ma baš i

Digitized by Google

skrenuli s puta mudrosti i milosrdja, moradu štovati. Primite itd. Pariz 8. Studenoga 1861. Ministar javne obuke i prosvjete Rouland.“

Vidjeti je iz ovoga pisma, da je biskup ministru prosvjete istinu kazao u oči, a on je nemože snositi.

— 9. Studenoga. Danas izide knjižica biskupa orleanskoga o dobrotvornih družtvih i okružnici od 16. Listopada. Učeni crkveni dostojanstvenik oprovrgava mirnim i umjerenim načinom okružnicu državnoga ministra o dobrotvornih družtvih sv. Vinka Pavlana izreku za izrekom. „Pozivam se — piše on prema koncu — od okružnice ministra na bolje obavještena cara. Prevarim-li se, to ću žaliti one, na koje ona ide, žaliti ću nesretnike siromake, kojim se na domaku ljute zime otimlju dobročinci; žaliti ću vladu, što se dade obsjeniti, da mirne i pobožne ljude drži za neprijatelje. Doista, tada bi se ovamo mogle uporaviti rieči Royera Collrada: Poštene ljude nevalja progoniti sbog njihova mnenja, kojega ni neimaju, već jim se podmeće. Tada bih ja Vas grofe Persigny posebice žalio; jer biste Vi kašnje promišljavajuć svoj život sami sobom morali govoriti: Ludo-li se prevarih, držeć za pogibelj, gdje pogibelji neima, i dajuć se obmamiti od zlobnikah, da učinim krivicu pravednikom i povriedim stvar najveću od svih, što jih može biti na svietu, a to kršćansku ljubav iskrnjega.“

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Premješteni su: g. Pavao Bača, upravljatelj župe u Dubranjcu, za duh. pomoćnika u Samobor; g. Josip Švec, duh. pomoćnik, iz Samobora u Sisak.

Za obnovu velehradske crkve u Moravskoj doprinesoše nadalje:

Presv. g. biskup Ivan Kralj	1	for. --	kr.
G. Mio Košćec, prebendar prvost. crkve	1	„ —	„
„ Šimun Balenović, svećen. nadb. zagr.	1	„ —	„
„ Silvester Jakić, kapelan harkanovački	2	„ —	„
„ Janko Tkalčić, poddja. nad. zag. opet	—	„ 50	„
„ Ivan Jagić, poddjakon nadb. zagreb.	—	„ 50	„
Preč. g. opat i žup. valpovač. Fr. Taglieber	1	„ —	„
G. Antun Regen, župnik marjanovački	2	„ —	„
„ Dragutin Živić, župnik harkanovački .	2	„ —	„
Dosad doprinešeno	26	„ 50	„
Ukupno	37	for. 50	„

Od pomenute velečastne gospode pristupiše „koruni solunskoj“: Šimun Balenović, Silvester Jakić i Antun Regen, posliednja dvojica iz biskupije pečuvske.

Nadalje stupila su u družtvo „korune solunske“ u Moravskoj sliedeća gospoda u Djakovu:

G. Mijo Erić, profesor bisk. liceja, s obvezom da će svake godine odslužiti 1 sv. misu.

G. Ilija Okrugić, prebendar stolne crkve, s obvezom 1 sv. mise.

G. Ivan Krst. Tombor, prebendar stolne crkve, s obvezom 1 sv. mise.

G. Luka Falić, profesor bisk. liceja, s obvezom 1 sv. mise.

G. Stjepan P. Babić, profesor bisk. liceja, s obvezom 1 sv. mise.

G. Gjuro Štreit, profesor bisk. liceja, s obvezom 5 sv. misah.

Ot. Nikola Šokčević, svećenik države bosanske, s obvezom 2 sv. misah.

Poziv na predplatu

na XIII. tečaj

ZAGREBAČKOGA KATOLIČKOGA LISTA.

Opet je jedna godina na izmaku, a s njom navršit će ovaj list dvanaest godinah svoga obstanka. Za toga vremena obilazio je on uredno sve predjele domovine naše, a zalazio i daleko preko njenih granicah, te kao glasilo katoličke vjere i crkve sborio hrvatskim jezikom s prijatelji svojimi i bio jim vjernim tumačem svih sgodah i nesgodah, svih nadah i jadah, što su se sbivali u crkvenom životu po svem širokom svietu. To će biti „Zagrebački katolički list“ i nadalje, a nastojat će, da, poznatomu svomu pravcu vjeran, na njem sve napredniji i savršeniji bude. Od onoga vjeroljubnoga i domorodnoga občinstva, koje je ovaj list u doba za hrvatsku knjigu tmasto revnivo podupiralo, nadamo se punim pravom, da mu se neće iznevjeriti ni sada, kadno nam sviće zora bolje narodne budućnosti, al kad zajedno vidimo, kako nam se je crkvi, duhovnoj našoj majci, s mnogimi napastnici boriti, što opet nam, djeci njenoj, nalaže dužnost, da joj prema svojim silam priskočimo u pomoć, braneći ju sborom i tvorom. Pozivamo dakle jednovjerne i domoljubne sunarodnike naše, po imenu pako domaće naše velečastne svećenike, da nam kod izdavanja ovoga lista, čemu se hoće i velika truda i mnogo troška, budu u pomoć što predplatom, što perom svojim.

Predplatnina „Zag. kat. listu“ ostaje dosadanja:

Za Zagreb na cielu godinu **5** stot.; na pol godine **2** st. **50** novč.

Za izvanjske naručnike s poštanskom dostavom na cielu godinu **6** st. **30** nč.; na pol godine **3** st. **15** nč.

Izvan carevine austrijske na cielu godinu **9** stot. **50** novč.

Istom prilikom molimo uljudno onu gospodu, koja nam ovogodišnje, a njcka i višegodišnje predplate namirila nisu, da nam s novom naručbinom i stari dug dostaviti izvole.

Uredničtvo „Zag. kat. lista.“

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 51. U ČETVRTAK 19. PROSINCA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Grčka crkva i narod bugarski.

Od dra. *Fr. R.* —

VII.

Narodni pokret bugarski, početkom neznatan, širio se svaki dan i jačio sve više. Njegova intensivnost i extensivnost ima se pripisati naporu bugarskoga naroda za prosvjetom i odporu fanariotske hierarchie.

Mladi Bugari vrativši se iz inostranstva u svoju domovinu i osnovavši ovdje narodna učilišta otvoriše oči svojim zemljakom. Ovim se sada odkrì sva golotinja njihovoga višjega svetjenstva. Evo što piše o toj stvari jedan Bugarin *): „Jedni obratili su svoju pozornost na njihove (duhovnih pastirov) prekomjerne dohodke, sabirane neobičnom žestinom i na razpušten život mnogih od njih, udarajući toliko u oči. Drugi smjeliji opirajuć se na sv. pismo i bugarsku poviest raznesli su glas, da bi i Bugari mogli ìmati svoje narodne nadpastire, pače i patrijarhu. Tretji već podpuni skeptici podjoše još dalje, tvrdeć, da u duhu sv. pisma prisutstvo inostranoga duhovničtva, sklonoga na pogrieške i prestupke, protivi se pravoslavju, i da radi toga Bugari, ove mirne ovčice, u njekom smislu odstupiše od pravoslavja. Posljednji razlog, nerazumljiv masi i gdjekomu obrazovanomu Bugaru, naidjè takodje na veliku obranu u njekojih lìc bugarskoga duhovničtva, koje do tada šutilo je sa straha pred poglavarstvom. Bugari upustiše se u bogoslovje, počeše udubiti se u poviest crkvenu, po grčkih i ruskih izdavanjih, tim više, što u to doba (1840) amerikanska propaganda objelodanì svojim trudom u Smirni evandjelje prevedeno na sada živući bugarski jezik o. Neofitom Rylskim. Ovo evandjelje, kao što i drugo izdato u Bukureštu g. Sapunovom, može se reći, gutahu svi, koji se dočepat jih mogoše, prem arhiereji, vjerni svojoj politici, proglasili je za krivovjerske, otimali jih i žgali. Ovdje nebude suvišno primjetiti, da evandjelja u narodnom bugarskom jeziku ni za jotu neodstupljaju od crkveno-slovjenskih . . da paljenje ovih knjig nije proizteklo iz revnosti arhierejov prama čistoći pravoslavja. . Arhiereji nepaze na to . . tim više, što mnogi od njih jedva čitati (po bugarski) znadu. Bugari počeli pitat se i sravnjivati, *n. p.* jesu-li dopušteni razpiti ženidbeni za novce? Pošto u inih pravoslavnih stranah svaki svetjenik ima právo izpovjedivati, u Bugarskoj pako samo izvjestna lica, koja si to pravo kupiše od vladik? Kako to, da posljednji prisvojiše si právo vjenčati za novce (uza to u kućah), uvjeravajuć narod, da je to spasonosno? Kako to, da je u Bugarskoj odraslih ljudih još nekršćenih, pà da mnogi i umiraju bez ovoga otajstva? itd. itd. Drugi dotaknuli su se još i tamnoga pitanja: zašto je od potrebe opet krstiti katolika prelazećega u iztočnu crkvu? Ovo posljednje, kao što i ostala pitanja, kašnje proizvedoše njeka trvenja medj Bugari i Fanarioti. Nù sve ovo govorilo se još tiho, i mnogi priznavali su, da dok u Bugarov nebude više prosvietjenih ljudih i narodnoga duhovničtva, nemože se na to ni pomisliti, da se iztriebe ove protupravoslavne novotarije, uvedene gluposti i koristoljubjem grčkoga svetjenstva. . . U tom bili su svi složni, da se ima grčtvo u Bugarskoj izkoreniti, i ograničiti svojevolja vladik, držana prije zakonitom.“

Kako bje već krepak narodni duh u Trnovu, možemo suditi odatle, što Trnovljani, kada Fanariote otimahu se u Carigradu za izpražnjenu stolicu bugarskoga exarchata „kao za tusti kus,“ izjaviše se: da će oni izabrat onoga izmedj njih, koj bi privolio žrtvovati njeku svotu svojih do-

*) Русская Бесѣда. Год. 1859. в II, смѣсь Стр. 28—29.

Digitized by Google

hodkov — na korist bugarskih škol. Patrijarha zagrmì na to anathemom na Trnovljane; ali ovi opreše kletbi fanariotskoj gjulhanski hatišerif i svježi duh vremena, koj za Abdul-Medžida počè duvati nad Balkanom.

Narodni pokret, našav svojih pokroviteljev u podunavskih kneževinah i Rusiji, osobito u Odesi, prekoračì Balkan, tè se preselì u Thraciju i Maćedoniju. Svuda se javljao ponajprije u utemeljivanju i uvadjanju novih narodnih učilišt. Takova podižè bugarski narod u Koprivštici, Panagjurištu, Sopotu, Karlovu, Kaloferu itd. Mladi bugarski pisci hrinuli se za knjige školske i ostale potrebite narodnomu odgojenju, da tako u laž utjeraju Grke spočitujuće jim oskudicu nuždnih knjig. Kolikom revnostju Bugari prigrliše ove prve pojave na polju svoga narodnoga književtva, možemo već odatle suditi, što djela bugarska tiskana do god. 1840. jesu sada bibliografička riedkost; da na pučki koledar god. 1836. u Bukureštu objelodanjen bilo je prieko 2000 predplatnikov itd.

Fanariotski vladike u Bugarskoj vidivši tu nečuvenu i nevidjenu požudu bugarskoga naroda za prosvjetom, nastojahu dati joj ini, nenarodni smjer i pravac. Oni počeše štititi i podupirati grčka učilišta u Bugarskoj; nagovarahu imućnije Bugare, da šalju svoju djecu na sveučilište athinsko radi višjega obrazovanja, obećavajuć jim od svoje strane novčanu podporu itd. Bugari pošiljahu svoje sinove na inostranska sveučilišta s trgovačkom putnicom, da jih tim lakše oblasti puste. I ovdje činjahu jim zapreke svemogi Fanariote, pošto postigoše u porte právo, da svaki iduć za granicu carstva dužan bje najprije nabaviti si svjedočbu u biskupijskoj kancelariji, tè onda tek kod osmanlijske oblasti tražiti odpust i putnicu. Ove prepone mogle su se svladati jedino varkom i — novcem. Vrativši se u domovinu iz inostranih sveučilišt mladi Bugari imahu se i imaju do danas boriti sa spletkami, predsudami i klevetami kod turskih oblastij ovoga istoga pravoslavnoga duhovničtva. Pà koliko izmedj njih nije čamilo i nečami u turskih tamnicah? Mladoga Bugarina, poznatoga s narodnih pjesam u Zagrebu ljetos izdatih, Konstantina Miladinova, glasa se, stižè ista sudbina, čiem postavì nogu na zemlju posvetjenu krvju svojih otác. Prognanstvo iz domovine bì takodje nagrada nižjemu duhovničtvu bugarskomu (oo. Maksim, Paisij, Ilarion itd.) za njegovo rodoljubivo djelovanje.

Bilo je god. 1845, kada u Lipsku izadjè na svjetlo prvi broj Bugarskoga Viestnika. „Grom pali s neba — veli jedan Bugarin — nebi bio tako oglušio Fanariote, kako ovaj nevini proizvod bugarske književnosti. Gibanje nastà i umovi uzbuniše se,“ kako da jim se približuje konac stoljetnomu gospodstvu.

A kakovo komešanje tek nastà, kada izdavatelj Viestnika iz Bugarske prenesè svoj stan u sám Carigrad! I to nebje dosta. Deset godin neminù od trnovskoga auto-da-fè, a Bugari naumiše u stolici sv. patrijarhe, na žalu glasovitoga Fanara, sazidati si — crkvu. Ništa laglje — rekô bi tkogod — nego sazidati crkvu, kada je novac dosta, jer Bugari odlučiše u tu svetu svrhu i posljednju paru. A je-li tomu tako? Bugari najprije složiše prieko 400,000 piastrov. Znate zašto? Zar za crkvu? Podnipošto. Samo za to, da jim bude dozvoljeno živjeti njih do 30.000 kano Slovjenom u Carigradu. Praviteljstvo tursko dadè jim dotični ferman; ali patrijarha uzprotivi se sa straha, da nebi zapjevali: „Gospodi pomiluj“ mjesto „Kyrie eleison.“

Dušobrižan „svetejši“ brinuo se otčinski za pravoslavje bugarskih ovčic. On je podvrgnuo strogoj cenzuri i „bugarski viestnik“ i ostala bugarska djela, a navlastito donešena iz inostranstva.

Evropejski pokret od god. 1848—49. bio je znamenit i za Bugare. Pripovieda se, da već god. 1836. uroti se proti polumjesecu do 40.000 Bugarov. God. 1841. u Brajlovu, a god. 1849. u Bdinu (Vidinu) nastà njekakovo komešanje medju bugarskim pukom. Prevrat vlaški i ugarski dirnù se srdca ovoga miroljubivoga naroda. Mnogi madjarski i poljski emigranti preseliše se u Bugarsku ili bjehu ondje pod okom turskih oblastij. Kroz nje naučiše Bugari mnoge zapadne misli, institucije i običaje, pà jih sravnjivahu sa svojimi.

Pokret narodni kriepio se je osobito u Thraciji, tè podignù svoju glavu kod Marice u velikom i bogatom gradu Plovdiovu (Plovdin, Philippopolis). U Plovdiovu ima krstjanov iztočne i katoličke crkve i mohamedanác. Prvi (najmnogobrojniji) najduže protiviše se narodnomu preporodjenju. Odgojeni grčkimi učitelji po grčku smatrahu za barbarstvo sve, što nije grčko; pa se nasladjivahu olympijskimi razkošmi hellenizma, dočim okolo zidin grada po selih širila se je bugarština sve to više.

Bugari plovdiovski nadjoše svoga dobročinitelja. Starješina Čelikov najprije nastojao je nagovoriti vladiku Hrisanotha, inače razumna i obrazovana muža, da bi i bugarski jezik uveo u jedno izmedj grčkih gradskih učilišt. Na ovu smjelu tobož pretensiju uzburkao se je vladika s grčkimi učitelji, pa izviesti Čelikova, da „se pod nikakovim vidom nemože dopustiti predavanje bugarskoga jezika u philippopolskom allilodidaktičkom (t. j. zamjenito—učevnom, gdje se u četirih godinah uči novogrčki jezik) učilištu elinsko-klassičkom.“

Digitized by Google

Ali Čelikov i njegovi privrženici u gradjanstvu htjedoše po što po to imati bugarsko učilište, pa krozanj učvrstiti narodni pokret, ili kako ga Fanarioti zvahu, „reakciju“ u Plovdiovu. On sam sazidà kuću; pà kada bje gotova, sazvà vladiku, gradskoga načelnika i svoje sugradjane, tè jim izjavi, da on oslanjajuć se na gjulhanski hatišerif, po kom se daje svakomu podaniku sultana Abdul-Medžida právo sazidati si kuću, u njoj ili sam bivati ili pako dati ju u najam, otvoriti u njoj gostionu, tvornicu itd., da — rečè — on sazidà svojim troškom ovu kuću, a poklanja ju svomu narodu za narodno učilište, za koje pripravljen su već učitelji i učenici. Ovom istom prilikom izjavì, da za veće učilište bugarsko polaže 80.000 piastrov.

Tako god. 1850. bilo je otvoreno prvo bugarsko učilište u Plovdiovu, a prije dvijuh godin bila su jurve četiri.

Prvomu godišnjemu izpitu prisutstvovahu vladika Hrisanoth, katolički biskup, veoma izobraženi muž Andrija Casanuova, mnogo gradjanov, pače više grčkih učenjakov znatiželjnih, kako bi se mogle znanosti predavati jezikom barbarskim. Odrasla mladež bugarska, početne učione drugdje svršivša, odgovorì točno najprije iz vjerouke. Tude njeki smioni mladići zaprosiše vladiku, da jih izpituje. Ali vladika nehtjedè što s neznanstva jezika, što s prisutstva katoličkoga biskupa. Nastavì se izpit u poviesti, zemljopisu, zemljomjerju i prirodoslovju. Pitomci opet obratiše se k vladici; ali on radje šutijaše s navedenih razlogov, prem nudjahu se i grčki odgovoriti. Tada biskup katolički pretrgnù mučanje, tè primaknuvši se k učenikom stadè se s njimi prepirati. On se začudì: kako ovaj liepo razvija theoriju o galvanizmu, onaj crte iz bugarske, ruske itd. povjesti. Izpit se svršì; katolički biskup dadè znak, da želi govoriti. Sve umuknù: „Gospodo — probesjedì po bugarski monsignore Casanuova — ja sam dužan izpovjediti po svojoj sviesti, da nikada u svom životu nisam bio tako zatečen, da nikada nisam se nadao tolikomu uspjehu od bugarske mladeži u nedavno ustrojenom učilištu. Priznajem, da odgovori na moja mnoga pitanja u Evropi čuju se samo u višjih učevnih zavodih. Gospodo! . .“ Ovdje zaori urnebesni plesak bugarskih rodoljubov, znajućih, da je od uspjeha ovoga izpita zavisila sudbina „reakcije“ u Plovdiovu. Razilazeći se Bugari klanjahu se učenomu kat. biskupu, zahvaljivahu vriednomu ravnatelju i učitelju J. Gerovu, i stiskahu si ruke od radosti. A Fanarioti? —

Mi smo toliku važnost dali učilištu bugarskomu u Plovdiovu, da bi se gdjekoj našinac začudio. Ali tomu se neće čuditi, tko pozna, što su škole svakomu narodu, kada se preporadja, a napose, što je Plovdiov bugarskomu narodu njekada bio, što-li je sada. „Reakcija“ učvrstivša se u Plovdiovu počela je djelovati na bugarski narod u Thraciji s jedne, a na Maćedoniju s druge strane Plovdiov je osrednja točka za Bugare s one strane Balkana, kô što je Trnov za Bugare s ove strane. Balkana. Sljedstvo narodnoga pokreta u Plovdiovu opisuje jedan Bugarin ovako: „Agonija pogrčenih Bugarov, novinarska polemika o grčkom ili slovjenskom porietlu stanovničtva balkanskoga poluostrova počè se nagibati na korist posljednjemu, žitelji Jedrene (Adrianopola) pomalo počeše prelaziti na slovjensku stranu, a reakcija ustolila se je i u tom gradu, pogranični s Maćedonijom stanovnici Thessalije probudiše se, Journal de Constantinople, službeni list, odobrio je tu polemiku i još žeštje od Bugarov napao na Hellene. Nù sve to glasalo je o jezikoslovnom pitanju; o samih arhierejih ni slova, prem u obće sipahu se na Grke bugarske poslovice, do ciela sarkastičke.“

Taj narodni pokret u Plovdiovu i cieloj eparhiji nastojaše udušiti vladika Hrisanoth. Bugarski narod smatraše on kano stado, koje mu je povjereno, da ga striže. Carigradski Viestnik u svom tečaju od god. 1853. počeo je odkrivati njegova nasilja i javno jih šibat. *) Vladika nezadovoljan sa devet piastrov od svakoga braka (ВѢНУНАО t. j. godišnji prinos od muža i žene), tražio je u svojoj eparhiji, koliko mu se svidilo, a tko nehtjedè toliko platili, dodjè u tamnicu. Tako iz tužbe starješin mjesta Haskiova dokazalo se, da je od tamošnjega pučanstva dignuo 40.000 piastrov više nego bješe mu dužno. Hrisanoth i carigradski patrijarha objediše kod porte Bugare, tužeće se proti ovomu zulumu, za buntovnike, tè izposlovaše, da vriedni starješina Haskiova Hristodul ima se poslati u zatočenje. Sugradjani njegovi i žitelji Plovdiova jedva njekako izprosiše mu milost od turskih oblastij. Hrisanoth htjedè mu oprostiti pod njekimi uvjeti, a medj ovimi bio je taj, koj karakterizuje namjere Fanariotov, da bi najme Haskiovljani primili za učitelja i pjevača u svojoj crkvi rodjene Grke, koji će jim se poslati iz Plovdiova. „Njegovo preosveštenstvo — opazuje Carigradski Viestnik — prem duhovni pastir, sveudilj stara se činiti razliku u svojoj pastvi po narodnostih. . . Jedne drži za častne i dostojne, a druge za bezčastne i nedostojne. Zabranjujuć Bugarom učit se svoj rodni jezik i slaviti Gospoda slovjenskim, potrebuje, da služba Božja bude izključivo grčka, dočim prosti Bugarin nezna ni toga, što znamenuje Kyrie eleison. . . Plovdiovski me-

*) Vidi br. 108—110

Digitized by Google

tropolit naš preosvjašćenny Hrisanoth nastoji u svojoj eparhiji izagnati narodni jezik iz bugarskih crkav i učilišt, a u tom se svaki dan tako trudi, kako da bi se radilo o njekakvom zastarjelom krivovjerju... Kada našom metropolijom upravljaše pokojni metropolit Nikifor, haskiovski Bugari utemeljiše si djevojačku učionu i u njoj namjestiše za učiteljicu sposobnu i dostojnu duvnu, sestru ondješnjega rylskoga duhovnika. Na uzdržavanje ove učione bivši naš pastir žrtvovaše svake godine 15.000 piastrov. Preosvjašćenny Hrisanoth nastojeć oko izkorenjenja naše narodnosti a pogrčenja haskiovskih žiteljev, zatvori tu učionu, iztjera učiteljicu i s njom skupa rylskoga duhovnika. Na taj način haskiovski žitelji prisiljeni budu učit po grčki nesamo svoje sinove, nego i žene i kćeri, da uzmognu izpoviedati po grčku svoje griehe. U našem gradu (Plovdiovu) jesu četiri bugarska učilišta. Njegovo preosveštenstvo nebrini se o njih tim manje, što jih njekada nije bilo. Toga radi i protjerà ovdješnjega taksiodotu duhovnika rylskoga, koji se trudio oko utemeljenja crkve i učione u Karšijaku. Neznamo, iz kojih razlogov inih tjera bugarske svetjenike iz svoje eparhije.“ Haskiovljani obratiše se na metropolitu s molbom, da jim nezatvara ovu jedinu narodnu djevojačku učionu, pà da jim vrati duvnu s bratom. Ali sve badava; njegovo preosveštenstvo ostà gluho.

U Tatar-Pazardžiku čitala se služba Božja zamjenito grčki i slovjenski. Vladika Hrisanoth zabranì u buduće porabu slovjenskoga jezika. Iz jedne crkve predjè u drugu, pà svuda u svojoj eparhiji — kako veljaše — naumi „očistit Bugare od ove Bogu protivne skvrnje.“ Ova svoja izvjestja dovršuje plovdiovski dopisnik ovimi riečmi: „Čjujte vsički bratija hristijane, kakov duhovnyj pastyr imame i s kakov obraz pase hristovo-to stado!“

Ali Bugari nedadoše se preplašiti bogomrzkimi djeli fanariotskih vladik. Haskiovljani pozvaše za učitelja jermonaha o. Athanasija Čolakova, svršivšega svoje nauke u kersonskom duhovnom sjemeništu. On nastavì poučavanje u bugarštini i uvedè u dvie crkve slovjensku službu Božju. Čolakov odmah zatim stupì na čelo „reakcije“ u Haskiovu i na polje bugarske književnosti. On objelodanì više crtic iz mudroslovja, prevedè uvod u sveobću poviest od Schlözera, koj služi za učevnu knjigu u mnogih učilištih bugarskih. Ali devet mjesecij poslie svoga spasonosnoga djelovanja o. Čelakov nadjen je mrtav na cesti, ubijen od jednoga Turčina. Bugari pripoviedaju, da je taj moslemin podkupljen bio od — metropolite Hrisanotha.

Ovo ubojstvo dogodi se god. 1853.

Jednaka borba medj vladikom i Bugari bila se je njekoliko mjesecij kašnje u selu Kuru-Čijušmi, prama Jedreni. Žitelji bili su pripravni prije upaliti svoju velikim trudom i troškom sazidanu crkvu, nego-li pustit, da se po zapovjedi metropolite iz nje protjera slovjenski, a uvede grčki jezik.

Rusko-turski rat, nastavši sliedeće godine (1854), nije udušio bugarskoga pokreta, pače ga još većma razširio i učvrstio. Fanariote držahu dàkako sa svojim starim saveznikom. Metropolita silistrijski blagoslovio je sv. vodom baterije turske, naperene proti Ruskoj vojsci. On je za koju godinu kašnje nasiljem izprešao od svoga stada 50.000 piastrov, sabranih od sirotinje za crkvene potrebe.

U mnogom Bugaru ovaj rat probudi nadu bolje budućnosti po svoj narod. U iztoku nastà prevrat, do tada nevidjeni, već tim, što se ondje u malenu prostoru sastà iztok i zapad. Staro zdanje osmanlijske surovosti počè se drmati. Francezkom vojskom, koju pratijahu revni i bogabojeći katolički svetjenici, krotke i mukotrpne sestre milosrdnice, baci se sjeme katoličke ljubavi i požrtvovanja.

Bugarski narod stupì u novu phasu ne s parižkoga mira (1856) i Abdul-Medžidova hat-humajuma, već s milosti Božje i svoga truda.

(Konac će sliediti.)

Kratke misli o ozbiljnih stvarih.

III. Dani stvoritbe po Mojsiji.

(Konac.)

10. Jer su se svakom noćju, svakim prevratom zemlje organična bića prijašnje dobe posve zatrla, a zatim sliedio novi, od prijašnjega plemenitiji naraštaj, vidjeti je, da je bilo više, i to pravih stvoritbah; jer nije bilo ni sjemena ni zametka ni rodiocah, te s toga nije moglo ništa ni nići ni izleći se, nego je sam premudri stvorac morao to svojom svemoćju neposredno stvoriti. Svaki od ovih naraštajah viekovaše duge viekove, dok nepostiže svoju svrhu za razvitak zemlje, te ona postala sposobnom za uzdržavanje plemenitijih bićah, a svemoć Božja s nova počela stvarati. Tolikim trudom spremaše se zemlja za doček svoga gospodara, čovjeka.

11. Jer se u jednom istom nasadu svuda pod zemljom nahodi jednako bilje i jednaka životinja na ugljen ili kamen pretvorena, to sliedi: da je njekada bilo vrieme, te su na svakom kraju svieta bili isti uvjeti za život organičnih bićah t. j. zrak i hrana. Jer jednaka životinja i jednako bilje hrane se i jednakom hranom. Za onih blaženih vremenah bijaše svakolika zemlja paradizom ili rajem;

Digitized by Google

a da je i dan danas po svem svietu jednak zrak i da svagdje sve radja zemlja, što sada radja samo mjestimice, nebismo-li mogli prozvati svu zemlju rajem? Neima dakle dvojbe, da je njekada bio paradiz, i to po svoj zemlji. Ali tomu se neprotivi, što se pripovieda, a sva je i prilika, da je stanoviti komad zemlje, riekami omedjašen, bio opredieljen za stan čovjeku i njegovoj domaćoj životinji. Što je pako zemlja izza promjene onoga blaženoga stanja u sadanje ubogo, gdje radja trnje i kupinje, postala pravom suznom dolinom, kako je jur rečeno, taj je uzrok fizični: što nestade životvornoga onoga svjetla, koje obasievaše svu zemlju, i od kojega ostade trag u sadanjem polarnom svjetlu. Zemlja je tim lišena vlastita života, te zaviseć sada o suncu i zviezdah, mora da trpi studen i sunčanu žegu; a s njom i čovjek, stvoren za raj, trpi nepogode vremena, trudi se težko, te mjesto da je u svojoj domovini, u tudjinstvu živari i kini se. Što-li utrnu ono svjetlo, to prirodoslovci nemogu da pronajdu na veliko čudo.

12. Sigurno je a) da je voda neobhodno potrebita zemlji za uzdržavanje a svim ustrojnim bićem za život; a nje se opet velika množina troši na razne razvoje, tako da je svakim danom više nestaje na zemlji; b) da kroz zrak iz svemirske praznine voda na zemlju dopirati nemože; c) da se u zemlji i oko nje u zraku dan danas neproizvadja ništa vode. Ako je to sigurno, tada je sigurno i ovo: da će doći vrieme, kad će se voda posve iztrošiti, a zemlja od velike žedje sušiti, sva organična bića sbog nestašice vode izumrti, a razni postupci u zemlji, osim ognjevitih, obustaviti. Tada će središtna vatra, buka zraka i sunčani traci zemlju raztvoriti najprije na prah, zatim u tekućinu i napokon u paru. S toga, ako prije nenadojde kakov drugi prevrat, sigurno će se zemlja razpasti od suše i za njom sljedećega požara, a munjina ju razstaviti na paru i plin, te će tada prestati biti tielom svemirskim, kakovo je sada. Čim stanovnici na njoj postignu ili promaše svrhu od stvorca jim opredieljenu, i zemlji će biti svrha. Osušiti će se ona, kako životinjska i bilinska tjelesa sahnu od starosti; jer što se dogadja s čedom, naravno je, da će se dogoditi i s materom zemljom. Nu, kada će biti to? U zemlji ima vode dosta, a reći bi, da je ljudski rod istom dorastao mladićku dobu. Sva je prilika dakle, da će do toga proći tisuće i tisuće godinah, ako sve pojde svojim naravnim putem.

Medjuto prije nego se sva voda iztroši, može se na zapovied Boga dogoditi obćenit prevrat, bilo vodeni ili ognjeni, česa za sada nitko živ nemože predvidjeti. Tomu prevratu bila bi zadaća, da zatare sadanji izopačeni ljudski rod, te pripravi stan plemenitijemu.

Iv—ć.

Svi su jednaki.

Jedan župnik bijaše pozvan na ručak k uglednu boljaru. Tu medju inimi gosti nadje i jednu gospodju visokoga roda, koja se je mnogo bavila s tako nazvanimi slobodoumnimi spisatelji, čitala mnogo novovječnih klasikah, i rado se podrugivala „popom.“ Medju inim pripoviedaše ona veoma sablaznjiv dogodjaj o jednom svećeniku, kako ga je u njekih novinah čitala. Naravno, da se je odtale izvodilo: „evo se vidi, kakovi su ljudi duhovnici!“ Župnik, mjesto da vrati žao za sramotu, zakrenù mudro govorom na njeku zloglasnu gospodju visokoga roda, spomenù njekoliko obće poznatih njenih opačinah, i obrativ se na visokorodjenu gespodju, koja mu naproti siedjaše, završi ovimi riečmi: „Odtale ipak, milostiva gospodjo, nesliedi nipošto, da su takove sve naše gospodje visokoga roda.“

Dopis.

Iz Moravske. Oglašena i u Vašem listu knjiga: „Život bl. Ivana Sarkandra“ jur je razdieljena članovom bratovštine sv. Cyrilla i Methoda. To je, kako onomadne rekoh, izvorno djelo, a pisac mu, velezasluženi g. Matija Procházka, učitelj vjeronauka na brnjanskoj gimnaziji, stavi si njim dugovječan spomenik u srdcu zemljakah Moravacah, koji ga srdačno ljube i štuju. U prvom dielu dokazuje pisac umno, u koliku neizrecivu nevolju sruši husitski utrakvizam ne samo Česku i Moravsku, nego sav slavjanski narod. Za katolika Karla IV. bijaše Češka u bujnu cvietu; mi Česi, Poljaci i vi Južani bijasmo već blizo, da si stvorimo za knjigu jedan jezik. Omladina sa svih krajevah slavjanskoga svieta učeć na pražkom sveučilištu obljubi češki jezik i prionu zanj svim srdcem; ali goleme žalosti! zače se husitski razdor, te raztrga nemilice sve prijateljske sveze. Poljaci i južni Slavjani zamrziv na Husovu bludnju zamrziše i na češki jezik, što silnomu i slavnomu slavjanskomu narodu zadade tako težku ranu, da mu neće zacieliti, dokle god nam nebude obćenita jezika. Ah! nije-li to žalost, gdje smo tako velik i tako razgranjen narod, a luče nas opet toliki jezici, da u takovu stanju nemože biti obćenite sloge. Niemci, Francezi i drugi narodi po književnom su jeziku silni i slavni; a mi tužni Slavjani da budemo ruglo i sramota drugim zato, što neimamo sveze za obćenitu slogu — jednoga jezika! Bog nam se Višnji smilovao na zagovor svetih zaštitnikah Cyrilla, Methoda i Klementa, te nam dao jedan, obćeniti književni jezik. U slozi jedino sila je i snaga!

Život bl. Sarkandra, opisan u 2. dielu rečene knjige, vrlo je zanimiv. Ta ovaj je muž alem-kamen Moravske,

Digitized by Google

mile nam domovine, što ga ona stavi u sjajnu krunu katoličke crkve. Ivan Sarkander rodjen je god. 1576. na 20. Prosinca u Skočovu, u gornjoj Slezkoj, blizo Tješina. Bogoslovne nauke izuči on u ježuvitskom kolegiju u Gradcu s vašim zemljakom Markom Križevčanom, Hrvatom, koga kano katoličkoga vjeroviestnika protestanti u Košicah 7. Rujna 1619. zatvoriše u tamnicu pol godine prije mučeničke smrti Ivana Sarkandra, a kašnje obješena za uže upališe. Ivana Sarkandra zaredi u misnika glasoviti gradački biskup Martin Brenner (1585—1616), koga sbog čvrstoće u vjeri zvahu batom krivovjeračkim (martellus hæreticorum). S prvine dojde za kapelana u Opavu (Troppau) k svomu bratu Nikoli, župniku i dekanu; ali do skora premjesti ga od tuda tadanji olomučki nadbiskup i kardinal Dietrichstein u istoj službi u Charwat, selo kraj druma idućega iz Olomuca u Kroměříž (Kremsier). Od ovuda bude Sarkander premješten u Uničov, gdje godine 1609. postade župnikom. Tudier mu bijaše težka zadaća; jer imaše u okolici množinu tvrdokornih dvojakah. Najviše truda, muke i progonstva podnese Sarkander kano župnik i dekan u Holešovu, gradu u plodovitom predjelu Moravske imenom Hana. Budući gospodar Holešova vatren privrženik sljedbe moravske braće, zavlada ona čitavom okolicom, te sljedbenici držali su tudier i više svojih skupštinah. Godine 1604. prekupi revni katolik Ladislav Popel z Lobkovic imanje Holešov, te se postara, da se katolikom povrate starinske pravice, pa god. 1614. vrati on katolikom župnu crkvu, dozva Isusovce iz Olomuca za misionare, a tom prigodom uveden bi svečano velečastni kroměřižki župnik i dekan Jan Sarkander, 40 godinah star, kano novi katolički župnik u Holešov. Razumie se samo po sebi, da su se nekatolici iz petnih žilah napinjali smetajuć novomu župniku i progoneć ga: nu on nedade se smesti, nego vojevaše kano hrabar i neumoran vojak Isusov, koj rado zalaže glavu za stado. Dogodi se pako, da se je u Čenstochovu u Poljskoj obslužavalo proštenje na čast blaženoj Gospi, a u to iz nenada nahrupili poljski kozaci u Moravsku, imenito u okolicu Holešova, te uhvatiše bezbožni nekatolici liepu sgodu, dovedoše pobožnoga župnika Sarkandra u Olomuc na sud nekatoliku, gdje od grozovitih mukah na 17. Ožujka izdahnu blaženu dušu. Kano Ivana Nepomuka, koga katolička crkva štuje kao osobita čuvara izpovjedne tajne, odgovori Sarkander svojim zlobnim neprijateljem na pitanje, što-li mu je na izpoviedi kazao gospodin Lobkovic: „Ma da me ovaj čas raznesete na tisuću komadah, da me pečete i udarite na sve muke, volim sve pretrpiti, nego da prekršim izpovjednu tajnu.“ Na to privežu Sarkandra k stupu, obliju ga smolom i zapale; a on izgovarajuć sveta imena Isus, Marija, Josip i Anna, od grozovite muke izdahnu. — Da je Sarkander kao pravi mučenik za vjeru umro, dokazom je to, što ga puk po svoj Moravskoj od njegove smrti sve do dan danas vrlo štuje; slika snimljena odmah poslie njegova pokopa bude svuda raznešena, a ime mu u nevolji i potrebi počeše zazivati u pomoć, te hodočastiti na njegov grob u Olomucu, gdje Bog na njegovu prošnju učini mnoga čudesa. Ova čudesa bijahu povodom, te se poče raditi, da se ovaj pobožni svećenik, dika crkve moravske, proglasi blaženim. U knjizi, izdanoj od gradačkoga Isusovca Bombarda god. 1727. naslova: „Undeni græcenses academici suo sanguine purpurati“ pripovieda se i o njekom Ivanu Ratkaju, rodom Hrvatu, koj da je kao misionar u Meksiku godine 1680. ubijen od poganah. Sliku Ivana Sarkandra, Marka Križevčana i Zakarije Antheliusa (Švedjana) vidih u knjižnici cistercitskoga samostana u Reinu blizo Gradca. I u Ketinu (Frohnleitenu) u Štajerskoj u servitskoj crkvi vidih sliku Sarkandra s napisom: „Sarkander, præcipuum Ferdinandei decus.“ Kod nas vidjeti je njega u slici ili kipu vrlo često, a obično su slike ostarele. Ovdje u Hodoninu najdosmo prošle godine prastaru sliku Sarkandra, koju od zemana čuva jedna vrlo pobožna obitelj. Premda je jur jako ostarila, crte su ipak dosta razgovetne, a napis na njoj glasi: „Venerabilis Joannes Sarkander, a rebellibus hæreticis trucidatus Olomucii die 17. Martii 1620. obiit.“ U rodnom mjestu blaženika, Skočovu, ima na trgu kip, predstavljajući Sarkandra, gdje on u desnici drži duhovničku četveraču (Quadrat), a pod nogama mu stoji angjelak držeć otvoren evangjelistar s napisom: „Tu viator siste, tuos quoque pios in effigiem Joannis Sarcandri verte oculos! 1794.“ Od nebrojenih čudesah, Bogom na blaženikovu prošnju učinjenih, na široko opisanih u talijanskom spisu g. Franje Liverania: „Della vita e passione del venerabile servo di Dio Giovani Sarcander, prete secolare di Skotschau, paroco di Holleschau“ odobrene su u iztrazi za kanonizaciju tri sgode kao prava čudesa. To su a) čudnovato ozdravljenje Ivana Gjurgja Kimela, koj težko bolovaše od ulogah, a god. 1736. u Olomucu u jedan mah ozdravi; b) čudnovoto ozdravljenje Filipa Kunerta, djeteta, koje u nosu imadjaše neizlječiv krak ili polip, a kad se pobožni roditelji zavjetovaše bl. Sarkandru, četvrti dan poslie učinjena zavjeta ugledaše na jednom diete posve zdravo, Filip naraste kašnje, izuči škole i umre kao obćenito štovan svećenik i provincijal kapucinskoga reda u Brnu god. 1832; c) čudnovato ozdravljenje Josipa Winklera, liečnika u Prostějovu (Prossnitz), koj bolujući od ljute žutice, zazivaše u pomoć bl. Sarkandra, a jedan put u crkvici bl. Ivana Sarkandra (mučilištu njegovu) dvoreći misniku za sv. mise ozdravi za uviek.

Sarkandrovu svetkovinu obsluženu prošle godine u Olomucu opisah Vam obsežno (vid. br. 46. 1860.) a ovaj dopis završujem željom: Bog dao, da nam kao uzor lebdi pred očima Ivan Sarkander, te nas tješi i bodri osobito sada za ovoga silnoga boja istine s lažju, krieposti s opačinom. Na katoličku crkvu i njezine službenike ide sada boj; ali nebojmo se, dok nam vodja Pio IX. ovako dično prednjači, nego se borimo hrabro za svetu stvar Božju. U naše pomazane ruke metnu Bog

Digitized by Google

sreću čitavih narodah, pak valja da nećemo biti izdajice crkve Božje i svoje braće. Veseli nas, što smo od južne braće dobili opet članovah u „Korunu solunsku," te što će u zajednici s nami moliti na nakanu družbe, koja je, budi opetovano rečeno, ova: da Bog po zagovoru svojih svetacah Cyrilla, Methoda i Klementa dovede razdorom odmetnutu našu braću u krilo katoličke crkve, da umnoži dobročince velehradske crkve i na njih izlije svaki blagoslov. U našoj Moravskoj, budi Bogu hvala, raste dnevice samosviest i narodna i nabožna, te i Moravci počimlju sve to bolje ćutiti, da su katolici i Slavjani. Razumie se samo po sebi, da je ova osviestica židovskim i radikalnim novinarom oštar trn u oku. Liberalno radikalni listovi liberalni su samo sebi; „Presse" izpovieda načelo: „Jednako pravo za sve", pa bi joj i vjerovali, da još tomu doda: samo ne za katolike i Slavjane. O tom do skora više. S Bogom.

Miroslav Chmelíček.

Viestnik.

Iz Zagreba. Dne 17. t. m. oko podneva svečanim načinom ustubočen je križ na iznova sagradjenom zvoniku na samostanskoj crkvi ovdašnjih milosrdnicah. Crkvene obrede ovrši kod toga čina prečastni gosp. opat i kanonik-štioc kaptola zagrebačkoga Petar Šatvar. O pomenutoj samostanskoj crkvi, koja je prošle godine znatno povećana, a ljetos iznutra sva obnovljena i ukusno ukrašena, progovorit ćemo obširnije drugi put.

— Čujemo, da je u Pečuhu dne 7. t. m. preminuo u 72. godini života ot. Gerardo Zob, exprovincial reda franciškanskoga države sv. Ladislava.

— „Gospodarskomu listu" piše se iz Rieke: Razabiruć silnu potrebu pučkoga nauka i pučke prosvjete, sastavili smo ovih danah družtvo za razprostiranje pučkih knjigah u riečkoj županiji. Već smo spisali pravila i podnieli je visokomu namjestničkomu vieću, da ih potvrdi. Glavna je stvar, da se darivaju knjigami djeca, koja se odlikuju u školi i kod katekizacije, a po mogućnosti da se nadare i odrasli. Članovi družtva su il utemeljitelji, il priložnici. Tko želi postati utemeljitelj, treba da položi barem 10 for., a priložnici se obvezuju, da će prilagati svake godine 50 novč. Nadamo se, da ćemo sakupiti jedno 200 članovah. Već sada su se malo ne sve obćine podpisale kao utemeljiteljice, a i mnogi sukromnici, tako da već imademo jedno 500 for. glavnice, jer ima rodoljubah, koji daju i više od 10 for. u ime temeljnine. Županijska skupština primila je na se pokroviteljstvo ovoga blagodatnoga družtva. — Kad budu pravila potvrdjena, priobćit ćemo vam ih, nebi-li to potaklo i ostale županije, da ustroje ovakovo družtvo, te bismo onda za kratko poplavili narod koristnimi knjigami.

— Ovih danah primismo netom u Zemunu na sviet izašlu knjižicu: Zmaj sedmoglavi i sedam bojnih kopjah protiv njega. Napisao *Mijat Stojanović.* Prva čest sadržava onaj pjesmotvor u sedam pjevanjah, što ga je g. pjesnik pod imenom „Zmaj sedmoglavi" u ovogodišnjem našem listu u br. 30--37. priobćio; u ovoj knjižici dodao mu je on jošte u sjedam pjevanjah u istom duhu sastavljenih „sedam bojnih kopljah protiv njega." Knjižica se prodaje kod pisca po 30 novčićah, a čisti dobitak tako od nje, kao i ostalih od istoga spisatelja u Zemunu izdanih djelacah: Cvjetići s polja pobožnoga razmišljanja za mladež (po 40 nč.) i Slike iz života našega slavonskoga naroda i iz prirode i njekoje pučke sigre (po 60 nč.) — namienjen je jugoslavenskoj akademiji.

— Kao što nam je ova godina na domaćih koledarih bila sasvim jalova, tako će buduća u tom pogledu biti od svih dosadanjih najplodnija. G. Mijo Krešić izdao je u Zagrebu „Hrvatski Koledar" (po 75 nč.). Svaki čas izgledamo iz Karlovca od g. Abela Lukšića „Ilustrirani koledar" (po 60 nč.). U ovdašnjoj knjigarni Albrechtovoj dotiskana su upravo dva hrvatska koledara: veći „Dragoljub" (po 60 nč.) i manji „Žepovac" (po 20 nč.)

Iz Varšave. Kaptolskoga vikara nadbiskupije varšavske Białobrzeskoga osudio je vojnički sud na smrt, a car je ovu osudu ublažio s desetgodišnjim zatočenjem u Siberiju. Uslied te osude, i drugih, na koje čeka do 80 zatvorenih katoličkih duhovnikah, krati se varšavski kaptol Białobrzeskomu nasljednika izabrati, već misli, da u ovako izvanrednih okolnostih ima to učiniti papa. — Ovih danah otvorena je uz veliku nalogu puka bogoslužju crkva otacah sjedinjenih Bazilijanah; sve druge katoličke crkve jošte su zatvorene.

Iz Turina. Passaglia imenovan je profesorom moralne filosofije. On naime namjerava otvoriti dobrovoljcem jedan razred za filosofiju katolicizma ovdje, gdje mu navaljujuć na Rim i papu od vlade neće manjkati zaštite i pomoći. Expater ili abbé, kako se sam zove, došao je u veliku milost predsjedniku ministarstva Ricasoliu, te se gotovo svaki dan sastaje s njim. Sada piše on još jednu knjižicu, kojoj će dati naslov: „Komeutari o alokucijah Pia IX." Kad se stolica Petrova nedade srušiti bajonetom, kane da ju sruše perom.

Iz Pariza. Na pismo ministra prosvjete, objavljeno u „Moniteuru" a upravljeno na nimeskoga biskupa, odgovori ovaj: „Gospodine ministru! Nebijaše mi ni na kraj pameti, da se na odgovor, što mi ga pod 8. Studenoga svojom rukom napisati dostojiste, raztužim ili razsrdim. Ja Vam pače hvalim, što ga objaviste u „Moniteuru." Makar je Vaš sud strog, to ipak imam još tri sudišta, gdje se baš za sigurno od oštrih osvadah, što mi jih Vaša preuzvišenost obilato udieli, mogu opravdati. Prvo je javno mnienje pravoga katoličkoga svieta, koj sigurno neće propustiti, da prosudi umjerenost Vašega pisma, a žestinu, kojom se ja ogrieših. Drugo cr-

Digitized by Google

kvena poviest, sud, pred koj da i moja malica stupi, proskrbiti će mi tu čast javnost Vaših prigovorah; ona će suditi, da-li se staro svećenstvo može dičiti pohvalom Vaše preuzvišenosti, i da-li sam ja, koj gotovo svaki dan štijem divnu njegovu poviest, zaboravio pokojnost i dostojanstvo njihova govora. Napokon pred sudom Božjim, gdje ćete čuti, je-li meni sbilja trebalo, da me, prestupila tobože medje čednosti, Vaša preuzvišenost vrne nazad na put mudrosti i kršćanske ljubavi. Ovaj troji sud, što ga predvidjam, mojoj je sviesti dičnom olakšicom proti onoj pohvali, kojom „Constitutionnel“ i „Siècle“ primiše ukor, što sam ga po sudu Vaše preuzvišenosti zavriedio. Primite“ itd. Tko zna, hoće-li njegova preuzvišenost sbog ovoga odgovora biskupa opet učiti čednosti? Nam se čini ovo uzorom, polag koga bi imali oholim prosvjetljenjakom i mahnitašem biskupi i svećenici odgovarati. Biskup se vazda može nadati, da će u svakom sličnom slučaju imati ljubav od svećenstva i puka, mirnu sviest, i da će ga, ma i proti svojoj volji, štovati isti crkvini neprijatelji. Valja prije slušati Boga nego ljude. — Medjuto nimeski je biskup upropastio ministra prosvjete, kako mu je i pravo. Biskupovo je pismo dostojanstveno, ali i rezko; ono može biti začinkom propoviedih u ono vrieme i u onom mjestu, kada i gdje prosto je svakomu nevaljancu da javno ruži svećenstvo, a sviet se čudi posve zlorado, zašto-li svećenici na propovjednicah toliko jadikuju i žale.

— Dne 28. Studenoga držane su za pokojnoga dominikanca o. Lacordaire u stolnoj crkvi Notre Dame svečane zadušnice. Pokojnik bijaše hrabar vojak u kraljestvu duhovah, pa mu bila častna uspomena. Glasoviti Berryer bijaše mu od malenih noguh prijatelj, a osta mu vjeran prijatelj i poslie njegove smrti, premda su jim se putevi u politici više putah na daleko razstavljali.

Iz Londona. „Timesu“ piše njetko iz Dublina, da je novi nadtajnik u Irskoj, Sir Robert Peel, o svom dolazku bio naumio, da tamošnjemu katoličkomu nadbiskupu i apoštolskomu vikaru, dru. Cullenu dojde u diplomatički pohod; ali da doktora nebijaše za njega kod kuće. Sir Robert sboreć u parlamentu pokaza očito, da je neprijatelj katoličke crkve, sbog šta sudi većina liberalnih novinarah, da je Palmerston mrzko pogriešio, što je njega imenovao ministrom za Irsku.

Preporuka i ponuda.

Kad se već onomu dobričini iz Korparovine svidjelo napominjati u javnom listu čin, za koji bi želio bio, da ostane zabilježen jedino kod Boga, u koga slavu bje izveden, neka mi dopušćeno bude, da duhovnomu občinstvu prijavim, a i preporučim ime zagrebačkoga slikara Caše-a, koji je umjetničkim svojim kistom i vještačkom rukom naslikao za napomenuti žrvtenik kip pokornice Magdalene. O vriednosti istoga kipa neću da sám sudim, jer nevješt tomu mogao bi sagriešiti. No primjetiv sud drugih izkusnijih poznalucah ljepote i umjetnine mogu reći: da mi se župa ponositi može, što taj kip posjeduje.

Ujedno pako ponudjam, i to u jevtinu cienu, častnoj subraći stariji, no još dobro sačuvani kip sv. Magdalene, koji je s ovim novim izmienjen samo s toga, što nije dolikovao slogu i visini žrtvenika. Za pomanju koju crkvu posvećenu slavi ove svetice mogao bi se još dobro uporabiti. Želeći si ga nabaviti, neka se izvoli upitati kod mene u Bisagu.

Josip Šavor,
župnik.

Poziv na predplatu
na XIII. tečaj
ZAGREBAČKOGA KATOLIČKOGA LISTA.

Opet je jedna godina na izmaku, a s njom navršit će ovaj list dvanaest godinah svoga obstanka. Za toga vremena obilazio je on uredno sve predjele domovine naše, a zalazio i daleko preko njenih granicah, te kao glasilo katoličke vjere i crkve sborio hrvatskim jezikom s prijatelji svojimi i bio jim vjernim tumačem svih sgodah i nesgodah, svih nadah i jadah, što su se sbivali u crkvenom životu po svem širokom svietu. To će biti „Zagrebački katolički list“ i nadalje, a nastojat će, da, poznatomu svomu pravcu vjeran, na njem sve napredniji i savršeniji bude. Od onoga vjeroljubnoga i domorodnoga občinstva, koje je ovaj list u doba za hrvatsku knjigu tmasto revnivo podupiralo, nadamo se punim pravom, da mu se neće iznevjeriti ni sada, kadno nam sviće zora bolje narodne budućnosti, al kad zajedno vidimo, kako nam se je crkvi, duhovnoj našoj majci, s mnogimi napastnici boriti, što opet nam, djeci njenoj, nalaže dužnost, da joj prema svojim silam priskočimo u pomoć, braneći ju sborom i tvorom. Pozivamo dakle jednovjerne i domoljubne sunarodnike naše, po imenu pako domaće naše velečastne svećenike, da nam kod izdavanja ovoga lista, čemu se hoće i velika truda i mnogo troška, budu u pomoć što predplatom, što perom svojim.

Predplatnina „Zag. kat. listu“ ostaje dosadanja:

Za Zagreb na cielu godinu **5** stot.; na pol godine **2** st. **50** novč.

Za izvanjske naručnike s poštanskom dostavom na cielu godinu **6** st. **30** nč.; na pol godine **3** st. **15** nč.

Izvan carevine austrijske na cielu godinu **9** stot. **50** novč.

Istom prilikom molimo uljudno onu gospodu, koja nam ovogodišnje, a njeka i višegodišnje predplate namirila nisu, da nam s novom naručbinom i stari dug dostaviti izvole.

Uredničtvo „Zag. kat. lista.“

Urednik **Nikola Morvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

BROJ 52. U ČETVRTAK 26. PROSINCA 1861. TEČAJ XII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Grčka crkva i narod bugarski.

Od dra. *Fr. R.* —

VIII.

U predidućih brojevih nastojao sam što točnije nacrtati početak i napredak bugarskoga pokreta na polju crkvenom i narodnom.

Taj pokret očituje se u odporu proti fanariotskoj hierarhiji a njegovanju narodne prosvjete utemeljivanjem narodnih učilišt i podupiranjem narodne knjige.

Ako promotrimo, da bugarski narod bje u ono doba Osmanlijami obustavljen u narodnom razvitku, kada na zapadu evropejskom počè svitati zora prosvjete i uljudnosti; da bugarski narod izgubivši svoju crkvu, koja ga jedino bila bi u stanju braniti proti zulumu páš i begov, dodjè u pandže lakomim Fanariotom, sisajućim mu poput pijavic krv i imetak; da bugarski narod počè golima rukama raditi oko svoga uzkrsnutja na novi život, pà da je imao najprije svladati najvećega neprijatelja, koj mu duševnost u verige sapè — ako sve to dobro i zrelo promotrimo, to ćemo se začuditi, kako bugarski narod nepodležè u toj borbi, a kamo-li da uznapredovà.

Pa ipak začev borbu u doba, u koje Srbljin izvojevà si slobodu na polak, u koje Hrvat otè se hegemoniji svoga njekadašnjega saveznika i ustavnoga brata, bugarski narod uzvidì napredak svoga nastojanja. On uzvidì, kako bieli danak zasijà nad Trnovom i Plovdiovom, nad Ohridom i Carigradom, s ove i s one strane ponositoga Balkana. On uzvidì, kako mu probudjena djeca čeznu za liturgijom sv. Cyrilla i Methoda, kako se latjaju knjige sv. Klimenta, Joana exarche i velikoga Simeona.

Ali kod svakoga koraka na stazi narodnoga pokreta Bugarin naidjè na jednu tè istu zapreku, na jednoga te istoga protivnika — na fanariotskoga vladiku. Svakomu Bugarinu, koj misli iole o budućnosti svoga naroda, svedjer zuji u ušesima; „viždte všički bratija hristijane, kakov pastyr imame, i kakvo popečenie (skrb) toj ima za stado-to si.“

S toga, što prije koga desetka godin samo gdjekoj smjeli Bugarin pitaše sam sebe, to počè od njekoliko godin pitat se veća strana bugarskoga naroda: kako da se oslobodimo od najveće zapreke u svom narodnom razvitku, kako da se oslobodimo grčke, fanariotske hierarhije?

Na ovo velevažno pitanje mogô je slieditì dvojaki odgovor: bugarski narod ima za tim težiti. da dobije svoju narodnu hierarhiju, koja će u crkvu uvesti slovjenski jezik, a narod materinskim jezikom podučavati, ali ostati u savezu s iztočnom nesjedinjenom crkvom; — ili pako, bugarski narod ima se pomiriti s katoličkom rimskom crkvom.

Bugarski narod sbilja podjè u novije doba objema stazama, koje mu pokazaše ona dva različita odgovora. Njeki najme teže za vlastitim bugarskim patriarhatom u području iztočne crkve, a drugi za unijom s rimskom stolicom; jedini pogrčeni ili neprobudjeni Bugari, kakovih je na sreću malo, zadovoljni su sa „statu quo.“

Na taj način bugarski narod razciepao se je u crkvenom, a tim i narodnom pitanju u obće na troje: na stranku carigradsku, grčku, ili fotijsku, na stranku katoličku, unijatsku, i na stranku narodno-patrijaršku.

Ovo raztrojenje bugarskoga naroda javlja i očituje se u javnom pokretu i u narodnih glasilih. Prva stranka, u koliko mi je poznato, neima vlastitoga narodnoga glasila do grčkih organov, ona bo neima odziva u massi naroda. Drugu (katoličku) zastupa navlaš časopis carigradski „Bl g a-

Digitized by Google

rija," vješto uredjivan Draganom Cankovom, a tretju navlaš beogradski „Dunavskyj lebed," uredjivan Rakovskyom, i carigradske „Blgarsky knižici."

Pustivši s oka prvu, neznatnu stranku, progovorit ćemo o dviuh drugih u kratko.

Ove obje stranke imadu napokon jednu tè istu svrhu, što se tiče napredka naroda bugarskoga. Obje htjele bi narod bugarski emancipirati od prevlade i hegemonije grčko-fanariotske crkve, tè izvojevati narodnu, domaću hierarhiju, a s njom iztriebiti grčki jezik iz crkve i škole. Obje se u tom takodje slažu, da bugarski narod ima ostati kod iztočnoga obreda, koj se srasò s njegovom prošlosti. Razlikuju se pako u tom, što jedna stranka misli najprečje ovu svrhu postići unijom s rimskom stolicom, a druga s neodvisnim narodnim patriarhatom.

Mi ćemo ovdje mimoići višji, vrhunaravski faktor, koj sudjeluje bezdvojbeno u tom pitanju, pà ćemo se ograničiti samo na čovječanske sudjelatelje i činbenike.

Medju ove uvrstjujemo takodje pripomoć i podporu od strane evropejskih vlastij. Naravska je stvar, da evropejske vlasti nekatoličke, koje drže za svoj diplomatički zadatak stati na put širenju katolicizma, protive se svojim uplivom i svojimi sredstvi pokatoličenju naroda bugarskoga. Amo idu navlaš Rusija i Englezka. Obje ove velevlasti, koje inače imadu diametralno protivne interesse u iztoku, složiše se sbilja, čim se pojavi katolička stranka u narodu bugarskom, u tom, da uduše taj katolički pokret. U tom ipak obstoji razlika u tom pitanju izmed ruske i englezke diplomacije, što prva, kano slovjenska velevlast, podupira narodno-patrijaršku stranku bugarsku, dočim druga, kano kramarska velevlast, željela bi najviše, da i u crkvenom pitanju, kano i u političnom pitanju turskoga carstva ništa se nepromieni; pà da Bugari, pošto nećedu biti anglikanci, ostanu pod neposrednom vlasti carigradskoga patrijarhe.

Katolička stranka bugarska ima svoje sredotočje u Carigradu, dakle pred očima samoga patrijarhe. Ona se tečajem prošle godine pripravljala iz svoga zakutka na vidjelo izići, pà ju naskoro zaèè nenadani slučaj, da će joj naime i odanle ojačanje prispjeti, odkle mu se najmanje nadala.

Metropolita naime Hilarion nehtjedè pokoriti se carigradskomu patrijarhi, pà sa svojimi pristašami, s trnovskim arhimandritom i mnogimi poslanici bugarskimi došavšimi u Carigrad, grožahu se mjeseca Studenoga prošle godine, da će proglasiti uniju, nedade-li jim porta patrijarhe.

Dakle i ona stranka, koja bi željela steći narodan bugarski patrijarhat, voljela je pomiriti se s Rimom, nego-li ostati u onakovu savezu s Carigradom.

Grožnja ona poplaši neprijatelje katolicizma. Ruski poslanik knez Labanov i ravnatelj grčkoga poslanstva u Carigradu imali su dne 20. Studenoga pr. g. podulji dogovor u patrijaršiji s carigradskim i jeruzolimskim patrijarhom, u kom knez Labanov zahtievaše, da se narodu bugarskomu podiele njeke crkvene povlasti, ali da se slobodno kazni nepokoran bugarski metropolita Hilarion. Ovaj bude, kao što je poznato, izobćen, pà s vladikami Auxenciom i Paissios-om stavi se uslied toga na čelo stranke težeće za neodvisnim nesjedinjenim bugarskim patrijarhatom.

Stranka unijatska medjuto nepreplaši se. Ona je zaključila neodvlačno javno pomiriti se sa sv. rimskom stolicom. Ona je toga radi najprije obratila se na jermensko-katoličkoga nadbiskupa u Carigradu Antuna Hassuna pismom, u kom, da umirem budu oni, koji se bojahu pokatoličenjem izgubiti slovjensku liturgiju i iztočni obred, izjavì svoju nadu, „da sklopiv sjedinjenje sa sv. crkvom rimskom, primjerno zaključkom sveobćega sabora florentinskoga, liturgija, obredi i nabožni običaji, po sv. otcih utemeljeni i sviestno sačuvani, nebudu zabranjeni, pače protivno, da budu uzdržani, potvrdjeni i nadalje od svakoga napadanja obezbiedjeni." Dne 24. Prosinca stiže odgovor od jermenskoga prvostolnika, kojim uvjerava Bugare u ime sv. otca: „Ovo sjedinjenje biti će samo povratak k sv. majci crkvi, u kojoj od početka bijaste; vaša hierarhija, vaši obredi i nabožni običaji, nesamo da nebudu promienjeni, nego i potvrdjeni; pa dobiti će novu posvetu, kako je jur svetčano proglasio sv. otac papa Pio IX. u svojoj okružnici na iztočnjake od 6. Siečnja 1848. . Toga radi svetjenstvo i hierarhija, koja će s vami upravljati, bit će *vaše narodno sveljenstvo i vaša narodna hierarhija* pod pokroviteljstvom papinim."

Dobivši ovako tvrdu rieč i jemstvo za umirenje slabijih duhov, katolička stranka obznani bugarskomu narodu, da 30. Prosinca bude zanj *„pervi-at naroden prazdnik,"* u kom će svetčano pomiriti se s katoličkom crkvom i s rimskom stolicom.

I sbilja, rečenoga dana, nedjelje, Msgr. Pavao Brunoni, taronski arcibiskup i apostol. vikar latinskoga patrijarhe carigradskoga, u prisutnosti pomenutoga jermenskoga prvostolnika, primi izpoviest vjere katoličke od blizu 200 Bugarov i mnogobrojnoga svetjenstva bugarskoga u crkvi sv. Duha u Peri, carigradskom predgradju. Apostolski

Digitized by Google

vikar zagrli povratjenike i primi iz njihovih rukuh adressu upravljenu sv. otcu.

„Dan 18. po starom, a 30. po novom — klicala je odmah „Blgarija“ — jest dan slavan za narod naš. Taj dan bude prva svetkovina Bugarskoj. . . Sunarodnici! sav sviet zna, da mi Bugari već od davna tražimo jednu stvar; kakovu? hierarhiju, nije-li istina? Svaki od nas, blizu je godina, odbaci i nepriznadè grčke hierarhije, koja bez ikakova kanoničkoga práva nad nami gospoduje i ugnjetava nam narodnost. . . Bugari! Danas postavljen je temelj našoj bugarskoj hierarhiji. Poslanici naroda našega, u družtvu s našimi sunarodnici, na čelu jim mnogobrojno svetjenstvo, svetčano predstaviše jermenskomu patrijarsi katoličkomu i nadbiskupu latinskomu onaj akt, kojim bugarski narod moli sv. otca papu Pija IX, da se na novo ustanovi bugarska hierarhija. Poslanici ujedno zamoliše jermenskoga patrijarhu, da bude posrednikom izmedju njih i vis. porte i sv. stolice, tè da nas narodno naše svetjenstvo smije ravnati, dok se naimenuje glavar, koj će nositi ime patrijarhe bugarskoga.“

Na čelu poslaničtva bijahu dva vladike bugarski: osamdesetgodišnji starac Axentios, bivši vladika samokovski, sada u miru u samostanu, tè Pesios, novoimenovani vladika vrački.

Ovomu mladomu stadu trebalo je imati svoju crkvu. Katolici ponudiše doduše Bugarom svoje crkve za službu Božju, imenito oo. Lazarovci i bratja naša Franjevci bosanski svoju crkvu sv. Gjure. Ali Bugari katolici nehtjedoše poslužiti se ovom bratskom ponudom toga radi, da jim protivnici nebi spočitali polatinčenje. S toga primiše radje staru kuću jermensko-unijatskoga patrijarhata, ležeću blizu kraja Galate, pà prirediv̀ši ju za crkvu posvetiše ju nedjelje dne 6. Siečnja t. g. Crkva bje dubkom puna tako, da jih mnogo ostadè u preddvorju. Liturgiju držao je arhimandrita Makarij, koj svojim govorom obratjenike ganù.

Fanar, rusko i englezko poslaničtvo, isto i Bugari nesjedinjeni uzrujaše se s toga čina. Grčki težaci i rabotnici bješe podmitjeni, da uznemire Bugare katolike u novoj crkvi. Glavni tajnik municipija u Peri zapovjedì svojim pandurom svakoga vezati, koj bi se usudio što doprinieti za bugarsku crkvu. Cankov bio je prvi uhvatjen i vezan; ali na silno zahtievanje Bugarov na slobodu pušten. Rusko poslaničtvo slalo je svaki dan svoje agente u Bugarsku i Maćedoniju, da ondje preprieče i mitom i grožnjom narod od unije, a obećaju mu narodni patrijarhat. Sir Bulwer, englezki poslanik kod porte, sprijateljio se je s knezom Labanovom u pitanju bugarskom, „nepazeć, kako pisà „le-Mond,“ na antipatije, koje su vazda Englezku od Ruske dielile, osobito u iztoku.“ Bugari narodno-patrijarške stranke sakupiše se dne 4. Siečnja kod metropolite Hilariona, tè podigoše prosvied proti uniji svoje bratje, zavedene tobož i podkupljene od inostranstva, podpisavši ga s imeni od 59 osob.

Sjedinjeni Bugari nadjoše jedinu podporu u francezkoj vladi. Poslanik markez de la-Valette, koj se cielo vrieme držao passivno, obrečè jim svoju pomoć; pà se ima najviše zahvaliti njegovu zagovaranju, što visoka porta dadè jim i potvrdì jedan pečat za njihovu crkvu, a drugi za kancelariju, oddieljenu sada od grčke. I poluslužbeni list „Journal de Constantinople“ stadè braniti sjedinjene Bugare.

Pokret za uniju počè se širiti izvan Carigrada. U Jedreni na dan sv. Dimitrije potukoše se u samoj crkvi Grci i Bugari, tè ovi, brojem jači, iztjeraše one na dvor.

Dne 24. Siečnja t. g. izdà sv. otac znamenitu poslanicu *) na nadbiskupa mons. Brunona, kojom mu nalaže, da u ime njegovo izjavi sjedinjenim Bugarom radost nad povratkom u naručaj kat. crkve, kao i da jih osjegura, da se u smislu pomenute okružnice od 6. Siečnja 1848. neće dirati u njihov obred i jezik.

Ali sjedinjeni Bugari još svedj neimahu svoje hierarhije. U to ime poslaše dne 27. Ožujka t. g. odbor u Rim, sastojeći iz arkimandrite starca Josipa Sokolskoga, djakona Rafaela, i svjetovnjakov Dragana Cankova i Gjure Mirkovića. Lazarovački predstojnik u Carigradu o. Borè pratio je bugarsko poslanstvo.

Ono dodje sretno u Rim 3. Travnja t. g. tè bude umjestjeno u misionskoj kući na Monte Citorio. Dne 8. i. m. kardinal Barnabò i msgr. Capalti, predstojnik i tajnik Propagande, odvezoše Bugare u Vatikan. Arkimandrita pozdravì radostnoga sv. otca: „Kroz duge viekove — rečè medju ostalim — pasli smo se žirom izopačene nauke odpadničtva Fotijeva, a ginuć od nevolje i glada sjetismo se otca našega, onoga, koj nas sbilja začè i porodì na život Krstov, i rekosmo: ustanimo i ajdmo ga tražiti.“ Sv. otac tronut pozdravom naroda bugarskoga odgovorì medj ostalim: „Buduće nedjelje sám ću glavom rediti ovoga častnoga starca arhimandritu, povadjajuć se za svojim predšastnikom sv. Nikolom I., položivšim ruke na Vašega prvoga nadbiskupa. . Bit će naša briga, da se utemelji sjemenište za bugarsko duhovničtvo.“ Na razstanku rečè sv. otac o. Josipu: „S Bogom, s Bogom patrijarho bugarski.“ U Vatikanu počè se misliti,

*) Vidi ju u Kat. lista br. 14.

Digitized by Google

kako da se obnove obje metropolitske stolice u Ohridu i Trnovu.

U veličanstvenoj kapeli sikstinskoj posvetio je sv. otac dne 14. Travnja, druge nedjelje uzkrsne, o. Josipa Sokolskoga na biskupa uz assistenciju stožerničkoga sbora, mnogobrojnih biskupov i prelatov, prisutnost mladeži propagandine, i grčko-ruskoga zavoda i mnogo puka. Arhimandrita najprije pročita slovjenskim jezikom spis o sjedinjenju. Sv. otac probesjedi tronutim glasom govor, u kom medj ostalim reče: „Podaj svemožni Bože! da práva crkva Krstova rodna i obilata plodovî razpruži nad cielom Bugarskom svoje grane i široko razlije svoje valove. Tom nadom okriepljeni otčinskom ljubavju prigrljujemo katoličke Bugare, a Tebi (arhimandritu) i tvojim ljubezno podajemo apoštolski blagoslov.“ Allokuciju opetovaše slovjenskim jezikom o. Borè; a spis o sjedinjenju uruči sv. otac kard. Barnabò-u za arkiv propagandin. Misu, za koje bje o. Josip posvetjen, čitao je papa latinski a posvetjenik slovjenski na jednom te istom žrtveniku. Liepa sloga u najuzvišenijih tajnostih izmedj romanskoga i slovjenskoga svieta. Po dovršenoj službi Božjoj novi vladika blagoslov podieli: „въ имя отъца, сына и святаго духа.“

Tako je opet bugarski narod dobio od sv. rimske stolice svoga vrhovnoga pastira, kao što za vrieme kneza Mihajla i cara Joanna I. Asana! Ali ni ova radost nije imala biti trajna.

Novi nadbiskup bje svetčano primljen od katoličkoga duhovničtva i pučanstva u Peri. Izkrcavši se dne 4. Lipnja na kraj zasjednè bogato osedlana konja, koj bude doveden po nalogu sultana, htjedšega, da taj doček bude što sjajniji. Od ovoga dana svedj dolažijahu deputacije iz nutrašnje Bugarske, da se poklone svomu metropoliti.

Plovdiov bje odredjen za stolicu bugarske crkve, dok se unija nerazširi i neučvrsti. Tamo imao je metropolita 10. Lipnja zaputit se. Ali na jednom pučè glas: da Sokolski tajnim načinom izčeznù. Kako? kuda? pitao je bugarski narod, pitao je Rim i katolički sviet.

Tek kašnje doznalo se je, da Sokolski živi u Odessi, a odanle da je prenešen u Kijev, u njeki samostan, a zatim u Kerzon, gdje 5. Rujna t. g. u samostanu preminù. Glasalo se je, da je sám u Rusiju pobjegò prevrnuvši vjerom, a mnogi šaptahu, da ga ruska vlada silom u Odesu prenesè.

Ovim tragičkim prizorom svršio je prvi čin narodno-crkvene drame bugarske u drugoj polovini XIX. stoljetja!

Ali ni ovim doista žalostnim porazom neomalaksà narod bugarski. Unija širi sve to bolje krila u Bugarskoj. Sjedinjeni Bugari utemeljiše u Kisanliku učionu i crkvu; u Jedreni zidju dvie nove crkve, glavar jim je odvažni Kyrukov. U Dimotiki izpod Jedrene, na rieci Marici narod spravlja se na uniju.

Prelazi ovi čitavih občin u naručaj crkve katoličke tiem su čudnovatiji, što Bugari, želeći pomiriti se s rimskom stolicom, imaju se s jedne strane boriti sa svemožnim fanarijotskim duhovničtvom, s ruskom i englezkom diplomacijom, pače s bratjom svojom tako zvane „narodne“ stranke, dočim s druge strane neima jim nikakove vanjske pomoći. Francezka, inače „zaštitnica“ kat. crkve u iztoku, niti iz daleka neradi toliko za Bugare unijate, koliko radi Rusija za „narodnu“ stranku. „Austrija — veli „le Courrier d' Orient“ — neusudjuje se sasma u toj stvari očito djelovati.“

Pošto je diplomacija katolička tako hladnokrvna naprama svojim suvjernikom u iztoku — nepreostaje ino, van da narodi katolički za nje se pobrinu. U Parizu sklopì se mjeseca Svibnja t. g. „odbor za katoličko sjedinjenje u Bugarskoj“ *) u savezu s družtvom ondje postojećim „Oeuvre des Ecoles d' Orient.“ Svrha ovoga odbora je: „posagraditi crkve, urediti učione, nabaviti sredstva za uzdržanje bugarskih duhovnikov, koji odreknuv se razkolja ostaju bez obskrbe, opetovanim pokusom samoživih podpornikov razkolja oprieti se spisî smjerajućimi na utvrdjenje puka u vjeri.“ Svaki član odbora platja na godinu 10 franak. Doista malenkost!

Ako Francezi imaju interesse za bugarsku uniju kano katolici, to mi katolički Jugoslovjeni napose, a Slovjeni u obće imamo interesse kano katolici i kano suplemenici Bugarom. Od kolike važnosti za narodnu, crkvenu i političnu budućnost cieloga Jugoslovjenstva bila bi unija bugarskoga naroda, naroda prieko pet milionov jakoga, koj se širi od Dunava dolnjega do blizu egejskoga mora, od crnoga mora do dolnje Morave i crnoga Drina — netreba obširno ovdje razlagati. Sudeć po geografičkom položaju naroda bugarskoga ova unija podsjekla bi korjen razkolju na balkanskom poluotoku. Jugoslovjenstvo ojačalo bi iznutra, jer bi mu nestalo sjemena domaćega razdora; ojačalo bi izvana, jer bi stupilo u duševni savez s najizobraženijimi narodi svieta; a nebi izgubilo, pače bi razširilo i ukriepilo svoj jezik u crkvi, svoje obrede i svoje običaje.

Kada nebi bilo u svakom povećem narodnom podhvatu onih zloglasnih čestic: da, ako, kada, to bi i naš narod mogô, valjda bi imao i volje, pripomoći bratji Bugarom.

---

*) Vidi Kat. list t. g. br. 22.

Digitized by Google

Da ima u trojednoj kraljevini kat. svetjenstva dosta, to bi ono moglo pojti u missije u Bugarsku.

Da ima u našega svetjenstva dosta blaga, to bi ono moglo utemeljiti u Zagrebu sjemenište za sjedinjene Bugare; jer bez domaćega, izobraženoga duhovničtva unija neće željno uzpjeti. Tim bi se oživotvorila ona misao velika, koju naš mecen biskup djakovački potaknù ove godine.

Da — da — ali čemu taj „da“? Ja znadem, gdje ga netreba, a to je:

Bratjo! podupirajmo narodno-crkveni pokret u Bugarskoj vrućom molitvom s jedne, a jugoslovjenskom uzajemnosti s druge strane.

Razlučba crkve i učione.

Ovo je otrovan liek, što ga liberalci prirediše u vračarskom kotlu, a svakakovi politički vračari nude svjetini pod liek za svaku ranu i bolest. Trubi se širokim svietom, da bi razlučivši crkvu i učionu procvala prosvjeta i prava vjerozakonska snosljivost; ali je sbilja u tom posve druga nakana. Izčupati vjeru s korenom, to je ono, na što se smiera razlučbom; jer odlučivši učionu od crkve u isti mah zapriečio bi se ili barem otegotio vjeri ulaz u djetinje srdce; uzgojio bi se porod, koj bi prionuo za načela naopakoga čovjekoljubja, a zanemario objavljenu vjeru, ili što je više, jer je golo nehajstvo za vjeru samo po sebi nemoguće, uzgojili bi se sami neprijatelji vjere. Učionu rado bi strgnuti crkvi iz uprave, te ju budi na milost oli nemilost predati občini. Učionu bi rado trgnuti s materinjega krila, crkve, kojoj je ona najstarija kći, pak da stupi u službu občini. Občini pako mogu stati na čelo ljudi svakakove ćudi, pod kojih upravom i pazkom tko zna bi-li učiona zadržala kršćanski značaj, kakovim-li bi učiteljem bila povjerena; tko zna, a sva je prilika, da občina nebi pazila, kakvim-li duhom diše učitelj, je-li kršćanskim ili protukršćanskim, a ljudem neznana duha i smjera povjeriti najmilije svoje blago, djecu, da ju uči i goji, težka je muka i rizika. Ravnatelju učione bilo bi opet na volju dano, hoće-li svećenika za obuku u nauku vjere primiti ili ne; a da ga sve i primi, pitanje je, kako bi djeca njega kao tako rekuć izvanredna učitelja slušala. Od učiteljeva opet duha zavisi, od kakove bi koristi bio nauk vjere i njegove vlasti. Učitelj protucrkvena duha mogao bi sjeme naukom vjere u djetinje srdce zasijano izvaditi, te zasijati mržnju na vjerozakon i njegove viestnike. Neću reći, da bi baš svuda bile takove posljedice razlučbe; ali je dosta već to: što bi takove posljedice sbilja mogle biti, a sva je prilika, da bi i bile. Zašto da se razluči učiona od crkve, kad tolika pogibelj prieti sbog ote razlučbe i djeci i roditeljem, pojedincem i čitavomu ljudskomu družtvu?

Neimaju zašto želieti ni učitelji, da se učiona odluči od crkve; jer niti bi se njim poboljšala plaća, niti bi jim učione bolje bile obskrbljene, kad bi jim zapoviedala sama občina. To zna sav sviet, kako su seoske občine nemarne, a osobito u tom poslu, gdje valja sagraditi novu učionu, obskrbiti ju potrebitom spravom, ili opet povećati učitelju plaću. Občina seoska obično neima ili volje ili novca, da pošteno plaća učitelja, dočim je on sada uz učiteljsku službu zvonar, sakristijan, orguljar itd. te ima zaslužbe kakve takve. Pitanje je, bi-li občina, da njoj samoj spadnu pod upravu i pazku učione, učitelju imala da dade staležu primjerenu službu; a da bi sve i imala, bi-li dopustila, da on obavlja još kakvu drugu službu, pa bilo to baš noćnoga stražara ili občinskoga pastira? Župnik vidiv, da učitelj nije pravi kršćanin, uzkratio bi mu u crkvi i ono zaslužbe, čim se sada obično pomažu seoski učitelji. Bude-li pako učitelj pravi kršćanin, tad bi učiona samo na pismu bila razlučena od crkve, a ne u istinu; jer takov će uviek crkvu smatrati kao majku, a župnika kao rodjena nadzornika učione, te će po crkvenom duhu učiti i djecu. (Vaterland)

Kratka razprava o materializmu.

Njeki gospodin iz novije materialistične škole, koj je, kako je to običaj takovih ljudih, jako mnogo držao do svoje prosvjete i znanja, upustio se u razgovor s katoličkim duhovnikom, te je brzo okrenuo besjedom na velika novija iznašašća na polju prirodoslovnih znanostih, a poimence u životoslovju (physiologiji).

„Znate-li Vi, gospodine župniče, da je novija znanost obrela, da si čovjek pomalo prisvoji narav živeža, kojim se obično hrani.“

„Tako? Tko bi to bio mislio?“

„Tako, tako. Nu vi ćete kod toga dobro proći, gospodine župniče; jer budući svaki dan primate tielo gospodnje, napokon morat ćete sami postati Bogom.“ —

„Vi sie sigurno u svom životu rado jeli govedinu,“ odgovori ljutit duhovnik.

Viestnik.

Iz Zagreba. Državni tajnik sv. otca kardinal Antonelli prijavio je preko bečke nunciature uzoritomu gosp. stožerniku i nadbiskupu zagrebačkomu Jurju Hauliku, da je sv. otac s najvećim zadovoljstvom primio posljednju pastirsku poslanicu nj. uzoritosti, i vidi u njoj novi dokaz privrženosti i odanosti prema svojoj osobi. — Osobito ganulo je sv. otca, što nj. uzoritost, pozivajući i opominjući svoje stado na dobrovoljne prineske za občenitoga crkvenoga glavara, svakomu liepim primjerom prednjači. Ovo posliednje odnosi se na ono 10,000 franakah, što ih je uzoriti gosp. nadbiskup zagrebački prigodom razposlanc svoje pastirske poslanice na korist

Digitized by Google

papinske blagajne poklonio od one svote, koju je nj. uzoritost izplatila u ime papinskoga zajma. Na kraju uvjerava državni tajnik u ime sv. otca, da nj. svetost tako uzoritomu kardinalu i nadbiskupu, kao i svim viernim njegove nadbiskupije iz svega srdca podjeljuje apostolski blagoslov.

— I ove godine dielit će se nastojanjem predstojničtva ovdašnjega pjestovališta božićni darovi ubogoj djeci na prvi dan Božića u večer; u to ime bivaju potrebite priprave u velikoj dvorani nadbiskupskoga grada, gdje će biti djelitba.

— Jedan gospodin, koj želi, da mu se nezna za ime, posjetiv ovdašnju ubožnicu i uvjeriv se o požrtvujućoj radinosti milosrdnih sestarah, kojom rukovode taj zavod, poklonio je istomu jednu razteretnicu na 100 for. sr.

— „Novice“ pišu, da je preuzvišeni gosp. biskup djakovački J. J. Strossmayer pristupio kao član k ljubljanskoj narodnoj čitaonici, i darovao joj istom prilikom 1000 for.

— Za spomenik Jelačića-bana doprinielo je dosad duhovničtvo nadbiskupije zagrebačke putem duh. stola 262 for. 48 kr.

Književtvo.

Onomadne izašlo je u Beču za svakoga domoljubnoga našinca (pa s toga napominjemo ga i mi u ovom listu) vrlo važno djelo pod naslovom: Aktenstücke zur Geschichte des kroatisch-slavonischen Landtages und der nationalen Bewegung vom Jahre 1848. Mit einem Anhange, enthaltend die wichtigsten Landtags-Akten vom Jahre 1848. Herausgegeben von *Stephan Pejaković*, Landtagsabgeordneten aus der Militärgrenze im Jahre 1848. Wien, 1861. Ciena 1 for. 60 nč.

O važnosti i zanimivosti ovoga djela obaviestit će se čitatelji bolje iz predgovora izdateljeva, koj u prievodu ovako glasi:

„Hrvatsko-slavonsko pitanje zaslužuje u sadanje doba radi svoje velike važnosti, gdje još nisu riešeni odnošaji kraljevinah Hrvatske i Slavonije ni prema kraljevini Ugarskoj ni prema ukupnoj cesarevini, očevidnu veliku pozornost svih onih, kojim je doista stalo do sreće cesarevine i pojedinih joj pokrajinah.

Mi dakle mislimo, da ćemo znatnu uslugu učiniti svakomu rodoljubu, ako mu dademo priliku, da se točnije upozna s pravim duhom znamenitoga hrvatsko-slavonskoga sabora od godine 1848, i tadanjega pokreta Hrvatah i Slavonacah u obće, ter tako ne samo za povjestnicu najnovije prošlosti skupimo poučnih prilogah, bistro predočujućih sliku onoga vremena, nego i pri sličnosti okolnostih pružimo gradiva kako jugoslavjanskim rodoljubom tako i državnikom austrijanskim, koje bi se možebit i sada još dalo upotrebiti.

Pošto obnadjosmo za potrebito, započeti ovu sbirku njekimi uredovnimi spisi, koji jasno označuju stanje zemlje, u kojem se ista nalazaše pred ovim saborom, izdajemo na svjetlo u onoj dobrohotnoj namjeri, i to koliko moguće, redom vremenoslovnim, zaključke sabora u podpunom sadržaju, ujedno s dotičnimi, iz istoga sabora ili odborah saborskih proizteklimi predstavkami ili inimi spisi i zakonskimi osnovami, a isto tako i ine u savezu stojeće važne izprave od god. 1848. i 1849, kao što nam sva ova pisma ili stigoše u ruke budi u izvorno njemačkom jeziku, budi u njemačkom prevodu, ili pako iz hrvatskoga bjehu po nami prevedena na njemački.

Na svrsi prilažemo previšnje riešenje pomenutih saborskih zaključakah, izdato godine 1859.

Premda si mi u ostalom laskamo, da smo ovom sbirkom ponješto unapredili dobru stvar, zato ipak priznajemo drage volje, da bi još gdjekoj za povjestnicu jugoslavjansku važan spis od ono uzburkano doba bio zaslužio da bude u istu primljen, samo da nam bude za dobe došao do rukuh. Ono medjutim, što fali, lahko će se popuniti, ako dodje do toga, da ovu sbirku po drugi put podpunije izdademo na svjetlo.

Nadalje scienimo, da ćemo obradovati štovanu gg. čitatelje, ako ovoj sbirci na čelo stavimo lik neumrloga bana Jellačića u narodnom odielu, budući on bio uzvišeni nosilac onoga doista narodnoga pravca, kojega se je njegov narod nepomično držao sve dotle, dok mu to dopustjahu okolnosti. —

Kad smo mjeseca Srpnja o. g. priredjivali ovu sbirku za štampanje, nadali smo se, da će ovogodišnji sabor hrvatsko-slavonski isto onako, kao što je dne 13. Srpnja o. g. u duhu sabora od god. 1848. riešio pitanje o savezu naprema Ugarskoj, riešiti takodjer i pitanje u pogledu odnošajah naprema ukupnoj našoj cesarevini, ter tako neudaljiti se znatno od pravca onoga sabora.

Ali na žalost našu izpoviedamo, da smo se kruto prevarili u svojoj nadi, jer adressa, podnešena medjutim previšnjemu prestolju, ukazuje nam se upravo kao opreka onih načelah, što ih je, kanoti za obstanak cesarevine austrijanske sasma važna a i s najnovijimi temeljnimi zakoni državnimi bitno suglasna, sabor od god. 1848. bio svečano posvojio i proglasio, nego koje uzalud tražimo u sadašnjoj adressi.

Ta jadna posljedica ovoga postupka, sasma otegotjujućega sretno i praktično riešenje životnih pitanjah dosad još nerazpravljenih, koja su u tako tiesnom savezu sa budućnosti nesamo austrijanskih zemaljah jugoslavjanskih, nego i ukupne cesarevine, budući isti očevidno protekao iz jalova duha nijekanja, neka odgovaraju oni, sudjelovanjem kojih podjè za rukom zabaciti predlog manjine saborske, izradjen po narodnom zastupniku Prici, i smierajući onamo, da se prokrči put k poravnanju interessah obostranih, ter tako dne 5. Kolovoza o. g. sačiniti onaj kobni zaključak saborski a odnosno u izvodu istoga adressu saborsku, koja izključuje svaki porazumak s pokrajinami cesarevine u pogledu zajedničkih poslovah državnih.

Budući naša namjera: izdati najvažnije spise iz najnovije povjestnice hrvatsko-slavonske, s toga nepreostaje nam ino, nego malo prije pomenutu adressu saborsku ujedno s dotičnimi prilozi, i prije pomenuti predlog manjine saborske, a isto tako i dotični kraljevski odpis na istu adressu naknadno uvrstiti u dodatak k ovoj sbirci.

Premda nismo voljni, komentarom o svakako zanimivom predmetu ove sbirke predteći mnienje onih, koji na se uzimlju, da putem slobodne štampe pretresuju važna pitanja sadašnjosti, to ipak scienimo, da neće biti s gorjega, ako štovanu gg. čitatelje upoznamo sa zanimivim, po jugoslavjanskom publicisti O. Ostrožinskom u obćeni-

Digitized by Google

tih ocrtih godine 1848. na svjetlo izdatim programom, kako da se austrijanska cesarevina preustroji na temelju ustavne slobode i ravnopravnosti narodne, a i s epilogom istoga spisatelja primjerenim sadašnjosti, budući da taj program pukim pravom možemo smatrati kao vjeran izraz onoga nazora, koj je bio zavladao svimkolikim austrijansko-slavjanskim pokretom onoga vremena.

Ovaj program našao je godine 1848. prijateljah ne samo kod Slavjanah nego i kod istih Niemacah, kao što se to razabrati može imenito iz obćih njemačkih novinah augsburžkih, koje dne 21. Prosinca 1848. donieše sastavak, u kojem se o istom odličan njeki član parlamenta frankfurtskoga, nedvojbeno dobromisleći Austrijanac, medju ostalim pohvalno izrazi ovako: „U ostalom diše ovaj spis visokim filosofičkim duhom, pravim čovjekoljubjem, i budući sastavitelj shvatio narodnost kao potenciranu osobnost, pogodio je psikologično i moralno u živac. Kamo sreće, da si ovo jedared već na um uzmu muževi države policajne!“ Znano je takodjer, da je kašnje i Palacký razvio ovu ideu u podobnom smislu.“

Dotle g. izdatelj. Iz obilata sadržaja navest ćemo, izvan onih, koji se u predgovoru poimence spominju, jošte sliedeće važnije spise: Proklamacija bana Jellačića, kojom oglašuje svoje naimenovanje i svoj politički program; naredba bana Jellačića o sazvanju i sastavljenju sabora na 5. i slj. Lipnja 1848. urečenoga; adressabanske konferencije na kralja, kojom se moli pomoć proti magjarskim premahom i potrebita punomoć banu Jellačiću; svečano očitovanje banske konferencije na bana Jellačića proti obustavi sazvanoga sabora; zapisnik sabora g. 1848. sa 17 prilogah, — medju ovimi: adressa sabora na kralja, u kojoj se isti zahvaljuje za naimenovanje bana i moli za pridruženje Dalmacije, — proklamacija istoga sabora na Dalmatince, — adressa, koju je mnogobrojni odbor odnio kralju u Insbruk, i druga o opasnom stanju bana, — manifest hrvatsko-slavonskoga naroda, — predstavka saborska o budućih odnošajih vojničke krajine, — osnova saborskoga odbora o uvjetih pomirenja s Ugarskom, — pogodbene točke medju trojednom kraljevinom i kraljevinom Ugarskom, — izvješće banovo o pokušanom pomirenju s Ugarskom; proklamacija sabora o stanju domovine; manifest bana Jellačića o razlozih, zašto je nakon utaštena pomirenja skočio na oružje; memorandum o državopravnih odnošajih Hrvatske i Slavonije prema Austriji; zakonske osnove, izradjene po saborskih odborih o uredjenju sabora, o ustroju odgovornoga banskoga vieća, o odnošajih trojedne kraljevine prema cjelokupnoj carevini, i o ustroju zemaljske vojske; predstavka banskoga vieća proti odredjenom proglašenju ustava od 4. Ožuj. 1849; carski patent od 7. Trav. 1850. kojim se riešavaju zaključci saborski itd.

odnošajih trojedne kraljevine hrvatske suprot Ugarske i centralne vlade austrijske; o sdruženju Dalmacije; o ustrojstvu vojvodine srbske itd., o kojima je sabor taj viećao i odlučivao. — Uzme-li se preustrojstvo političko i sudbeno, to će se naći, da se na ovom saboru uredjenjem obćinah, gradovah, županijah i najvišjih upravnih i zemaljskih vlastih, a napokon i sabora, sazidati naumila iz temelja narodu našemu zgrada, u kojoj je mogao do zgodnijega vremena udobno i sjegurno živiti; ustrojstvom pako sudovah počam od mjestnoga obćinskog do vrhovnog i ukidnog suda; prekrojem gradjanskih i karnih zakonah materijalne i formalne struke; osnovanjem prilično slobodoumnoga štamparskog zakona i uredjenjem financijalnih i vojnih posalah, da se je ujamčiti imao užitak blagodati ustavna života narodu našemu, stajao on u sjajnih dvorovih ili u kući polegušici planinskoga seljaka. — Trgovina, promet i njihova obćila: željeznice, brodive rieke, drumovi i mostovi našli su na istom saboru zagovornikah i unapriednikah u mjeri većoj, nego na ikojem od prijašnjih hrvatskih saborah.

Ali uz brigu za materijalne interesse naroda, nije ovaj sabor zaboravio ni na duševnu hranu, koja mu treba. Tako on nije s vida spustio, da je znanje i umienje ona moć, koja svietom kreće; omladina pako naroda našega da je onaj zametak, iz kojega će niknuti sreća, blagostanje, slava i veličina hrvatskoga naroda na jugu slavenskom, a k tomu svemu da je jedina poluga narodni naš jezik; i zato je shodnimi zakonskimi osnovami osnovao učevne zavode od pučke učione počamši do sveučilišta, uredio ratarsku učionu u Križevcih, te pod svoje okrilje stavio muzej i jugoslavensku akademiju znanostih, a jeziku našemu gledao izvojevati ono mjesto i onaj položaj, koji ga ide u njegovoj domovini. Ovaj sabor je napokon gledao spojiti i u jedno državno tielo Krajinu, Dalmaciju, Dubrovnik, Kotor, otoke kvarnerske, Istriju od Raše, i one sada kranjske i štajerske, a njegda hrvatske djelove naše domovine, nezaboraviv ni na onaj njezin dio, koji sada pod turskim igom stenje, uredio je uz to i zadruge i brigovao o tom, kako bi uredjenjem njekih još obstojećih urbarskih odnošajah uz što moguće veću štednju interesah javnih narodno-gospodarstvenih i posebnih dokinuo zadnje one veze, koji još seljaka vežu k njegdašnjem svom vlastelinu, te na taj način trudio se s petnih žilah izliečiti ove jošte otvorene rane na državnom tielu trojedne kraljevine. I tako je sabor ovi od god. 1861. u osjećaju visokoga zvanja svog učinio sve i sva, što se od njega samo pravedno iskati moglo. Ako nije mogao plod svojih naporah i trudovah u krilo izasuti naroda svoga i donieti mu sve ono, što mu je namienio bio, to nije krivnja ovoga sabora, niti ga tko za to koriti može!!

Prama tomu neima dakle dvojbe, da su spisi i dnevnik ovoga sabora našega kao jedini obstojeći neoborivi svjedoci i spomenici njegova poslovanja za svakoga trojedne kraljevine sina, spadao ka kojemu god staležu ili političnoj stranci od prevelike važnosti, od osobite pako ciene za knjižnice, pismare, obćine gradske i seoske, državnike, povjestničare, odvjetnike, kraljevske i municipalne činovnike i častnike, jednom rieči za sve one, koji su možebiti pozvani, da kao poklisari na dojdućem našem saboru nastave prekinuto djelovanje svojih prednjakah.

Djela od takove važnosti s mnogo riečih preporučivati netreba, jer se sama po sebi preporučuju, i zato s pozivom na naš posredstvom javnih domaćih listovah ob-

Poziv na podpisak i predplatu

na

„SPISE I DNEVNIK“

sabora hrvatskoga trojedne kraljevine od god. 1861.

Naša povjestnica malo ima saborah, koji bi svojom važnošću, svojim političkim domašajem nadmašili razpušteni 12. Studenoga 1861 sabor.

Neima bo gotovo predmeta, spadajućega u državni, politički, sudstveni i socijalni život naroda našega, koji se na istomu saboru potaknuo i uvažio nije. Ako se uzme državno pravo naše, eno državopravnih pitanjah: o

Digitized by Google

narodovaai doglas od 15. studenoga t. g. uljudno ovim pozivamo veleštovano občinstvo, da na

„Saborske spise i na saborski dnevnik od god. 1861.“

podpisati, dotično predplatiti izvoli.

„Saborski spisi“, koji će u velikoj osmini na liepoj velinskoj artiji nalik sasvime izdanju Kukuljevićevog djela „Jura Regni Croatiæ, Dalmatiæ et Slavoniæ“ najkasnije do svrhe veljače 1862 u 4 svezka, svaki po prilici od 20 tabakah, izići, doći će za koji dan pod tisak.

Osnova djela toga u višepomenutom doglasu napomenuta ostala je ista, samo u razredjenju gradiva preduzeli smo njeku promjenu.

U „drugi, dotično treći svezak poredat ćemo redom kronologičnim: sve kraljevske predloge, sve predstavke oblastih i korporacijah, predloge pojedinih saborskih članovah, izvješća odborska, predstavke i adresu saborsku sa stiglimi na nje kraljevskimi odpisi, koji će kao prilozi služiti zaključcima, dotično zakonskim člancima, sadržanim u I. svezku.“

Time sudimo, da smo djelu ovomu s praktičnoga gledišta gledali pribaviti veću cienu i vriednost. Prema tomu razredanju po prijašnjoj bi osnovi ipak za 4. svezak ostala: „sva gotova izvješća i zakonski predlozi dotičnih saborskih odborah i pododborah kao i pojedinih saborskih članovah, koji se saboru radi njegovoga razpuštenja podnieti nisu mogli.“

Na ovo se djelo ovim otvara podpisak sa 6 for. a. vr., a novci imat će se u parcijalnom iznosu za svaki svezak sa 1 for. 50 novč. položiti imati tekar onda, kada se knjiga izruči.

Saborski dnevnik pako, koji se poslie razpuštena sabora pod nastojanjem dolepodpisatog bivš. 2. sab. podpredsjednika za tiskanje priredjuje, dospio je već do 106. polutabaka, i iznosit će, kada bude gotov, po svoj prilici do 200 polu- ili 100 cielih tabakah u četvrtini.

Na prvi razdiel toga djela dosižući do 47. sjednice, kojom se je debata o odnošenju trojedne kraljevine k kraljevini Ugarskoj dovršila, otvara se ovim predplata sa 6 for. 50 novč., a na drugi razdiel podpisak (subskripcija) sa 3 for. 50 novč., te se u tu svrhu obaška prilaže podpisni i predplatni list.

Predplatu na I. razdio dnevnika, koji će sastojat od prilike iz 130 polutabakah kao i podpisni arak na 2. razdiel istog, neka izvole gg. nižestavljeni p. n. sakupitelji na ravnateljstvo pomoćnih uredah kod kr. hrv.-slavon. namjestničkoga vieća u Zagrebu poslati, a ovo će im sve tiskane donlie polutabake odpraviti za razdieljenje medju predplatnike; podpisne arke pako na „saborske spise“ na jednog od podpisatih, ili na „saborsku pisarnu“ u Zagrebu.

Želiti bi bilo, da ovi podpisni arki za spise saborske do konca prosinca t. g. ovamo prispiju, jer bi onda i laglje bilo broj iztisakah opredieliti.

Za sakupljanje podpisnikah umoljavaju se svi organi naših municipalnih vlastih, sva uredničtva hrvatskih i srbskih novinah, *) i u obće svaki domo- i rodoljubac, kojemu u znak priznanja i uspomene od podpisatih 10 iztisakah spisah saborskih 11. dragovoljno obričemo.

Napose pako s predpostavljenim dozvoljenjem dotične gospode usudjujemo se naznačiti mjesta i osobe, koje će imati ljubav kùpiti „podpisnike“ na saborske spise i dnevnik saborski, i to za Zagreb: knjigarne Županovu, Hartmanovu i Jakićevu i g. Kostu Stojšića; za Karlovac knjigarnu Abela Lukšića; za Rieku gg. Jaćima Pavletića i Vinka Pacela; za Bakar g. Dr. Jakovčića; za Senj g. Vinka pl. Vranicany-a; za Varaždin gg. odvjetnika Vežića, Stjepana Hrvoića i knjigarnu Zuberovu; za Križevac g. odvjetnika Andriju Uhernika; za Koprivnicu g. odvjetnika Kemenovića; za Osiek g. Antu Stojanovića i knjigarnu Lehmana; za Požegu gg. Miroslava Kraljevića, Nikolu Thallera i Ivana Filipovića, učitelja; za Pakrac g. odvjetnika Balogha; za Vukovar g. Jovana Živkovića, 2. podžupana; za sriemske Karlovce g. nadučitelja Mijata Stojanovića; za Zadar g. profesora Sundečića; za Novi Sad g. urednika Čakru; za Zlatni Prag g. Augusta Šenoa-a; za Ljubljanu g. Dr. Bleiweissa; za Beč g. Stjepana Pejakovića; za Beograd g. profesora Španića.

*) I kod uredničtva ovoga lista leže podpisani i predplatni arci na Saborske Spise i Dnevnik, te je gospoda, kojoj je prilično, mogu upotriebiti. Ured.

Dato iz saborske pisarne kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.

U Zagrebu dne 14. prosinca 1861.

Barun Dragojlo Kušlan, bivši 2. podpredsjed. sabora hrv. Dr. Mirko Šuhaj, bivši zastupnik naroda.

Poziv na predplatu

na XIII. tečaj

ZAGREBAČKOGA KATOLIČKOGA LISTA.

Opet je jedna godina na izmaku, a s njom navršit će ovaj list dvanaest godinah svoga obstanka. Za toga vremena obilazio je on uredno sve predjele domovine naše, a zalazio i daleko preko njenih granicah, te kao glasilo katoličke vjere i crkve sborio hrvatskim jezikom s prijatelji svojimi i bio jim vjernim tumačem svih sgodah i nesgodah, svih nadah i jadah, što su se sbivali u crkvenom životu po svem širokom svietu. To će biti „Zagrebački katolički list“ i nadalje, a nastojat će, da, poznatomu svomu pravcu vjeran, na njem sve napredniji i savršeniji bude. Od onoga vjeroljubnoga i domorodnoga občinstva, koje je ovaj list u doba za hrvatsku knjigu tmasto revnivo podupiralo, nadamo se punim pravom, da mu se neće iznevjeriti ni sada, kadno nam sviće zora bolje narodne budućnosti, al kad zajedno vidimo, kako nam se je crkvi, duhovnoj našoj majci, s mnogimi napastnici boriti, što opet nam, djeci njenoj, nalaže dužnost, da joj prema svojim silam priskočimo u pomoć, braneći ju sborom i tvorom. Pozivamo dakle jednovjerne i domoljubne sunarodnike naše, po imenu pako domaće naše velečastne svećenike, da nam kod izdavanja ovoga lista, čemu se hoće i velika truda i mnogo troška, budu u pomoć što predplatom, što perom svojim.

Predplatnina „Zag. kat. listu“ ostaje dosadanja:

Za Zagreb na cielu godinu **5** stot.; na pol godine **2** st. **50** novč.

Za izvanjske naručnike s poštanskom dostavom na cielu godinu **6** st. **30** nč.; na pol godine **3** st. **15** nč.

Izvan carevine austrijske na cielu godinu **9** stot. **50** novč.

Istom prilikom molimo uljudno onu gospodu, koja nam ovogodišnje, a njeka i višegodišnje predplate namirila nisu, da nam s novom naručbinom i stari dug dostaviti izvole.

Uredničtvo „Zag. kat. lista.“

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google